LVDOVICI
SEPTALII
COMMENTARIA
IN
ARISTOTELIS
PROBLEMATA,
Tomi tres.

Digitized by Google

Digitized by Google

LVDOVICI SEPTALII

PATRICII MEDIOLANENSIS,

PROTOPHYSICI REGII IN
MEDIOLANENSI DOMINIO,
Et Politicæ Scientiæ in patria Profeſſoris,

IN

ARISTOTELIS PROBLEMATA

COMMENTARIA

AB EO LATINE FACTA.

OPVS HOC IAM PRIMVM ABSOLVTVM
in lucem prodit, auctum tomo tertio nunquam anteà edito.

HABENT IN EO, QVI OCCVLTAS RERVM CAVSAS
inueſtigant vnde proficiant, & iuuentur.

LVGDVNI,
Sumptibus Claudij Landry.
M. DC. XXXII.

Digitized by Google

SERENISS^MO PRINCIPI

MAVRITIO CARDINALI SABAVDIÆ.

Ludouicus Septalius S. D.

PRODEVNT in lucem Commentaria mea in Ariſt. Problemata: imò ſecunda pars Commentariorum in eadem poſt viginti octo annos prodit in lucem effœta iam manu, & tremente ſtylo conſcripta. Neſcio an poſtremos, an poſthumos fœtus appellem. Nam penè extinctus eram cùm meditabar hunc vltimum cadentis ætatis laborem. Cæterùm ſiue poſtremos eos, ſiue poſthumos appellem, vtroq; nomine debentur tibi SERENETISSIME PRINCEPS CARDINALIS, Nam & ſupremis votis maximos deorum appellamus, & poſt mortem ceſſante aſſentatione, digniſſimi eliguntur. Tu in quo omnium artium, & diſciplinarum ἐγκυκλοπαιδεία fulget, debebas hos meos la-

bores in ſinum tuum debili gradu feſtinantes recipere. Nulla enim Philoſophiæ pars eſt, in qua per tot, támque varia rerum, & diſciplinarum ſpatia vagetur ingenium. Quaſi naturæ hiſtoriam in compendium redigas, ita omnia vno intuitu, tanquam in ſcænam data intueris. Nec deſunt miracula, quæ perfidia veterum Sapientum in occultas magnæ diſciplinæ latebras coniecit. Sed ea tamen quaſi reducto velo omnium oculis patentia, & ſummi Philoſophi cura è tenebris abditiſſimæ obſcuritatis in veritatis lucem educta. Verùm ea lux non abſimilis erat Soli, qui in tanto radiorum fulgore, fugit tamen oculos aſpectantium, & ſe nimia ſua luce ſubtrahit nobis. Sic aliquibus tenebris temperandum erat hoc lumen, vt commodiùs legentium oculis pateret. Eas ego, vt videre potes, effudi, certus coram iſto acerrimo obtutu eas tam facilè diſcuſſum iri ac notulæ ſolent. Cæterùm ſiue lucem obſcuris, ſiue tenebras nimium claris miſcuerim, non pœnitebit mei conſilij; nam tu obſcuritatem nitore ſerenitatis, & purpuræ tuæ lucem maxima iſta ingenij luce legentibus commendabis. Vale.

PRAEFATIO

PRÆFATIO

AD LECTOREM.

INTER Ariſtotelis libros, PROBLEMATA, ceu magnum, varium, doctúmque opus eminere, palam magis eſſet, ſi & legerentur publicè, & intelligerentur magis. Nam quemadmodum bona, & boni odoris herba certius diſtinguitur, ſi decerpta, attrita, naribúſque admota: ſic præſtantis ingenij monumentum, ſi manibus contrectes, oculis cernas, mente capias. Sed PROBLEMATA iſta quàm pauci legunt, quàm pauci intelligunt! & qui legunt, quia Latinè ferè legunt: faciunt ita intelligendo, vt nihil intelligant. Id autem & interpretis vicio, & commentatoris defectu. Hactenus enim amœniſſimus hic, & fertiliſſimus quæſtionum philoſophicarum ager, velut ſterile herediolum, pene incultus, & intactus remanſit. Et qui Latinè vertit, elegans quàm fidelis eſſe maluit: quorum illud laudabile quidem, hoc verò neceſſarium maximè eſſe haud aliter, quàm in imaginibus artificium, & ſimilitudinem, peritus quiſque nouit. Hoc enim vtrunque ſi aſſequi pictor poterit, cum ſumma laude exprimet: ſi non poterit, ſimilitudinem artificio præfert. Sic Apelles laudatus, & æſtimatus fuit, cùm illum aulicum deriſorem carbone de foco ſumpto ita in pariete expreſſit, vt paucis & nigris lineis ipſum pene hominem perduxerit. Sed longè ab Apelle interpres noſter abfuit, qui dum ex omni latio verborum colores ambitioſè temperauit, & periodorum vmbras è Romuleo luco petitas, Ariſtotelem alium alibi fecit, deque ſententia ſua abduxit, atque transformauit. Vtinam in hac tantùm problematum parte, & membro: ſed vniuerſum propemodum corpus laborat, & in vitio eſt. Hoc etiam magis, quod eſſe docti ſciunt, & hactenus patiuntur. Quid igitur eſt? In parte ego laborem hunc aggreſſus, & emolitus ſum, PROBLEMATA illuſtrando, quorum SEPTEM primas ſectiones (fœlix à nomine meo omen ſit) Latinas velut carbone feci, ſimplici, ſed fideli ſtilo, & pene (quantum linguæ ratio paſſa fuit) ad verbum. Tu ô bone Lector vide, confer, iudica. Nam & meam interpretationem & Græcum πρωτότυπον ſimul habes. VVechelianum inquam à doctiſſimo Sylburgio emendatum tanquam optimum, & puriſſimum, alibi tamen à correctione quoque noſtra adiutum. Latinas itaque PROBLEMATVM primas has ſeptem ſectio-

nes feci, ſed poſt alium: & vt veſtem, & ornamentum nouo corpori darem, COMMENTARIIS *illuſtraui: ſed illuſtraui primus illa forma, & illo ſtudio, quæ probari aut excuſari ab æquo & prudenti lectore debeant. Nam ad formam quod attinet, breuem arctámque illam ſpreui aut neglexi: ac lubens me dedi in plenum commentandi curſum, explicando, differendo, diſputando. Ita poſcere res ipſa, & tu Lector viſus es, qui priores Commentarios noſtros in Hippocratem tanquam ſuccinctos nimis cenſuiſti, & in arctum concluſos. Quid dicam, aut excuſem? (opportunitas certè, & occaſio dicendi, aut excuſandi publicè prætereunda minimè eſt.) Vbique me prolixum fuiſſe, & κυςῖν τὰς σπαζούσας θεωρείας effudiſſe, nequaquam profitere. Primitiæ enim famæ quadam fuerunt, & ipſa mediocritate commendabiles: cùm primi fructus, vt in nouella planta, ſic in nouello ingenio rariores ſint. Breuem tamen, aut ſterilem caue me dixeris: in* AERIBVS *illis, Aquis illis, Locis illis non ita ſiccus, aut quietus fui, quin non interdum & in occaſione effluxerim, & trans ripas meas in apertum philoſophiæ, & philologiæ campum commentarij mei fluentem fuderim vî quadam ingenij ſcaturientis, ſed ex occaſione. Hic autem (vt omnis criminandi anſa tolleretur) ex profeſſo id egi, etſi non æquali fortaſsis vbique effectu, & vi orationis, atque ſtili, quoties occupationes pertinaciſsimæ voluntatem, ac libertatem refrenarunt: ſucciſiuis enim temporibus, imò interruptis: nec vna etiam anni hora commentarij hi nati ſunt: quin nec vno anno: & quemadmodum ad ſcribendum variè affectum animum attuli, ita ipſi euaſerunt. Calere alibi me videas, alibi (cur excuſem) frigere: frigoris alibi medium, & caloris. Quid mirum? Ingenium ipſum vti annus eſt, nunc temperiem ſuam habet, nunc æſtum, nunc teporem, nunc frigus. In primis in tam vario, & diffuſo ſcribendi genere, cuiuſmodi* PROBLEMATA, *lucubrationes noſtras neceſſariò fecerunt. Ita enim iucundioris philoſophiæ fundus, ac fundamentum ſunt: hæ interpolata quædam cultura. Quam primùm primus, vt dixi, dedi: minus fortaſsè felicem vberémque, quia primus: vtilem tamen, ſpero, gratámque publicè, quia primus. Tu fruere benigne Lector, vt ad ſecundam Heptadem fauore ac deſiderio tuo ducar. Mediolani Kal. Iul. M. DCI.*

GVILLIELMI DE MONTHOLON
Patricij Galloburgundi, Magni Galliarum Referendarij, ac in magno Regis Chriſtianiſſimi Conſilio Senatoris, Carmen

AD

LVDOVICVM SEPTALIVM PATRICIVM
Mediolan. Ariſtotelis Stagiritæ Problemata elucidantem.

Prodite aurea ſcripta Stagiritæ,
Et vos Septalij aurei labores
Prodite, iſtius illa perpolita
Manu: illa iſtius arte cultiora.
Nam poſtquam æthera, aquáſque Ludoicus,
Et Locos penetrans remotiores,
Theſauros dedit eruditionum:
Nunc ipſos aditus petens Deorum,
Supremæ reſerat pius Sophiæ
Arcanà, & ſapiens Sophi ſagáxque
Priſci dogmata, Principiſque luſtrat
Sophi: qui modò per manus, per ora
Gallorum, ac Italûm frequens volabit.
Sic iam Septalij arte Stagirites
Magis clarus erit, magiſque notus.
Septem Septaliúſque Stagiritæ
Alas adijciens, virûm per ora
Magis clarus erit, magiſque notus.
Inſubrúmque caput prius ſabrili
Famoſum magis arte, Marte, cœlo
Primorum imperio Ducum, ſolóque
Pingui, diuitiiſque: nunc alumni
Felici ingenio ſui ſuperbum
Litteris celebres præibit vrbes.

Digitized by Google

GENIO ET IMAGINI
SEPTALIANÆ.

AMOENVM. VVLTVM. SCALPTOR
AMOENVM. ANIMVM. IPSE. SCALPTVS. PRODIT
VTRIQ. GRATIAM
IN. VVLTV. ANIMVS. IN. ANIMO
VIRTVS. DOCTRINA. NOBILITAS
HABITANT
HVNC. VVLTVM. ET. HVNC. ANIMVM
VIDE. LECTOR. NOSCE. VENERARE
VIRI. PLENO. PENNATOQ. GRADV
AD ÆTERNITATEM EVNTIS
QVI
TER. QVATERQ. ALATVS. ET ILLVSTRIS
TRIPLICI. TE. RADIO
VIRTVTIS. DOCTRINÆ. NOBILITATIS
PERFVNDET. NON. PERSTRINGET
MODESTIÆ. SVÆ. VMBRA. SIVE. AVRA
RECREATVRVS

ERYCIVS. PVTEANVS
ELOQVENTIÆ. REGIVS. APVD. MEDIOL
PROFESSOR. P.

QVÆSTIONVM DVO-DE-QVADRAGINTA Sectionum Ariſtotelis Problematum, Summæ.

SEctio prima, Eorum qua ad Medicum pertinent, cuius quæſtiones ſunt 59.
II. Eorum qua ad ſudorem, quæſt. 42.
III. Eorum qua ad vini potum & violentiam, 34.
IV. Qua ad rem veneream, 33.
V. Qua ad laborem, 38.
VI. Qua ad ſeßionem & cubitum, & corporis habitum, 7.
VII. Qua ad conſensũ natura animantiũ, 5.
VIII. Qua ad rigorem & horrorem pertinent, 19.
IX. Qua ad vibices & cicatrices, q. 14.
X. Qua ad res naturales, q. 67.
XI. Qua ad vocis, ſonique rationem, 65.
XII. Qua ad res bene olentes, 13.
XIII. Qua ad res malè olidas, 12.
XIV. Qua ad regionum habitus, 16.
XV. Qua ad res Mathematicas, & cœleſtia, 12.
XVI. Qua ad res inanimatas pertinent, 13.
XVII. Qua ad res animatas pertinent, 3.
XVIII. Qua ad litterarum ſtudia, 10.
XIX. Qua ad concentum pertinent, 51.
XX. Qua ad ſtirpium genus & oleraca, 36.
XXI. Qua ad farinam & maſſam, & catera id genus, 26.
XXII. Qua ad fructus arborũ pertinent, 14.
XXIII. Qua ad mare, & ſalſas aquas, 41.
XXIV. Eorum, qua ad aquas calidas, 19.
XXV. Eorum, qua ad aërem pertinent, 22.
XXVI. Qua ad ventos pertinent, 64.
XXVII. Eorum, qua ad metum & fortitudinem, 11.
XXVIII. Qua ad temperantiam & intemperantiam, 8.
XXIX. Qua ad iuſtitiam pertinent, 16.
XXX. Qua ad prudentiam, mentem, & ſapientiam, 13.
XXXI. Qua ad oculos pertinent, 30.
XXXII. Qua ad aures pertinent, 13.
XXXIII. Qua ad nares pertinent, 18.
XXXIV. Qua ad os, & ad ea, qua in eo ſunt, 12.
XXXV. Qua ad tactum pertinent, 10.
XXXVI. Qua ad faciem pertinent, 3.
XXXVII. Qua ad totum corpus. 6.
XXXVIII. Qua ad colorem pertinent. 10.

C O N S E N S V S.

LVDOVICI SEPTALII *Commentarios in Ariſtotelis Problemata* typis mandari hac in vrbe, Sumptibus Claudij Landry Bibliopolæ Lugdunenſis: Ego Regis Conſiliarius & Procurator in Lugdunenſi Præfectura non impedio. 8. Nouembris 1631.

P V G E T.

P E R M I S S I O.

LIBRVM qui inſcribitur *Ludouici Septalij Commentaria in Ariſtotelis Problemata*, typis mandari Claudio Landry Bibliopolæ Lugdun. permittimus: ac ſimul ne quis citra datam ei poteſtatem denuò excudat interdicimus. Datum Lugduni die 18. menſis Nouembris 1631.

DECHAPONAY.

ΑΡΙΣΤΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΟ Α.
Ὅσα, Ἰατρικά.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO PRIMA.
Medica continens.

Προβλ. α.

Διὰ τί αἱ μεγάλαι ὑπερβολαὶ νοσώδεις; ἢ ὅτι ὑπερβολὴν ἢ ἔλλειψιν ποιοῦσι; τοῦτο δ' ἐστὶν ἡ νόσος.

Probl. I.

Cur exuperantiæ magnæ committendi morbi vim habeant? An quia exceſſum vel defectum faciunt? Hoc autem eſt morbus. Exuberantiæ magnæ morbos producunt.

CVM in proponendis quæſtionibus & problematibus ab iis quæ ad medicam facultatem pertinent, initium ſumendum eſſe duxiſſet, meritò ab hoc problemate exordiendum illi fuit, in quo naturales duas illas & ſummas morborum cauſas explicandas aſſumit. docuerat enim Hipp. lib. de flatibus, ad duo ſumma genera omnium morborum cauſas reduci: exceſſum & defectum: nam cùm in ſymmetria elementorum, humorum & ſolidarum partium conſiſtat ſanitas, vbicunque ab illa quis ſiue per exceſſum, ſiue per defectum rei alicuius diſtrahatur, labefactari eam, atque corrumpi eſt neceſſe. hinc medicinam, quæ tota in curandis morbis verſatur, definiuit auctor lib. de flatibus, adiectionem eſſe & ſubtractionem. Quærit igitur cur exuperantiæ nimiæ morbos ſoleant producere. Dixit ὑπερβολαί, quæ vox quamuis exuperantiam & exceſſum tum in qualitate tum in quantitate ſignificet, hic tamen exceſſum ſummum ſiue in ſuperadditione, ſiue in ſubtractione is fuerit, ſignificari crediderim. ſiquidem non ab exceſſu modò cibi & potus, morbi excitantur, ſed etiam ab immodica inedia: intelliguntur autem exuperantiæ huiuſmodi, quæcunque in ſex rebus contingunt, quas non naturales medici appellant: quæ ſunt aër nos ambiens, cibus & potus, inanitio & repletio, ſomnus & vigilia, motus & quies, & animi accidentia. quæ non quantitate modò continua excedere poſſint, ſed etiam diſcreta, tum præterea qualitate, tempore, vtendi modo, ordine & artificio. addidit autem *μεγάλαι*, *nimia*, vertit Gaza, *magna* melius, Exuberantiæ tam in defectu quàm in exceſſu intelligēdæ.

Symmetria immutata non ſtatim morbus, ſed corrupta. Exuberantiæ magnæ cur morbos producant.

vt nobis oſtenderet,non quemcunque exceſſum, vbi aliquo modo ſymmetria illa immutatur,morbum producere. fieri enim poteſt vt aut auctis humoribus, aut qualirare aliqua immutatis, ſanitas non auferatur, quamuis immutetur. docebat enim Gal. noſter primo de tuenda valetudine, ſanitarem in ſymmetria ita eſſe ponendam, vr non intelligamus quemeunque exceſſum aut defectum etiam ſi ſit minimus, morbum producere, aur ſanitatem deſtruere. [*An quia exceſſum aut defectum efficiant, qua quidem re morbum conſiſtere certum eſt.*] errores in ſex rebus non naturalibus excedentes,ſiue excedant in quantitate,ſiue in qualitate,ſiue etiam valenter excellant in ſuperabundátia,ſiue in defectu,morboſi ſunt, quòd cum ſanitas in ſymmetria conſiſtat, vbi cauſæ externæ aliquæ excedentes adueniát, neceſſe eſt ſymmetriam illam diſſolui excedente humore aliquo, aut nimis deficiente, ex quibus morbum ſubinde generari eertum eſt, vt optimè annotauit Plato in Timæo, & Hipp.lib.de flat. ſed manifeſtiſſimè 2. Aphor. 3. & 4. ſomnus & vigilia, vtraque,ſi modum exceſſerint, malum. & mox, non ſatietas, non fames, nec aliud quicquam, quòd modum naturæ exceſſerit,bonum. vbi in comm.optimus interpres Gal.inquit, Rurſus hic Aphor. ſicut & alter qui antecedit,quod in vna materia idem in omnibus enuntiat. nam cùm ſanitas,moderantia quædam ſit,neceſſe eſt omnes immoderantias, quæ plurimum à modo receſſerunt,iam ægritudines eſſe:quæ verò nondum id quod plurimum eſt,obtinent,ægritudinum generationem oſtendere. quibus verbis nihil omnino aptius dici poreſt, quo propoſita quæſtio & problematis diſquiſitio ab Ariſtotele propoſita,melius explicetur.

Πρόβλ. β.

Διὰ τί [δὲ] τὰς νόσους ὑγιάζουσι πολλάκις, ὅταν πολὺ ἐκστῇ τις· καὶ ἐνίων ἰατρῶν τοιαύτη ἡ τέχνη; ὑπερβολαῖς γὰρ ἰῶνται, ἢ οἴνου, ἢ ὕδατος, ἢ ἅλμης, ἢ σίτου, ἢ λιμοῦ. ἢ ὅτι ἐναντία ἀλλήλοις τὰ τὴν νόσον ποιοῦντα, εἰς τὸ μέσον ἄγει θατέρου ἑκάτερον;

Probl. II.

Cur morbi ſæpè curantur, vbi quis abundè exceſſit? & aliquorum medicorum talis eſt ars? exceſſibus enim agunt vini, vel aquæ, ſalſedinis, aut cibi, aut inediæ. An quum contraria ſunt ad inuicem, quæ morbos faciunt,in medium igitur vtriuſque ducunt alterum?

Morbi cur aliqui curentur exceſſu in cõtrarium.

Videtur quæſtio hæc aliquam habere connexionem cum ſuperiore: quod melius, ſi verba Græca inſpiciantur, cognoſci poteſt. appoſita enim eſt aduerſatiua præpoſitio, δὲ, *autem*, à Theodoro omiſſa, vt ferè ſenſus ſit quomodo exceſſus & defectus excellenres morbos diximus efficere? ſi curationes aliquæ morborum magnis huius exceſſibus perficiuntur. non videtur autem Aponenſis rectè attigiſſe ſcopum in hac quæſtione explicáda: ſiquidem credidit Ariſtotelem verba facere de eo exceſſu, quo rationales mediei vtuntur in magnis tollendis morbis, vt cùm in ſynocha curanda immodiea quantitate aquæ frigidæ vtuntur,aut ſanguinis miſſione ad animi vſque deliquium,& in canina fame immoderata vini meraci potione. Cùm alioqui verba ſubſequentia, quibus propoſitionem exemplo confirmat, cùm dicit [*equidem nonnulli medici eam artem exercent*] omnino huic ſententiæ & explicationi repugnent. quis enim vel medioeriter in arte medica exercitatus neſciat, morbis excedentibus, exceſſu conrrarij occurrendum eſſe? neque verò ea verba protulit Ariſtoteles, vt cenſuit Aponenſis, quòd non ſemper contrariis, morbis occurramus, ſed victus ratione rectè inſtituta. nam in quocunque morbo aut leui aut magno, ſemper victus ratio rectè inſtituenda eſt. qui verò morbi magni ſunt, ſola victus ratione minimè tolli poſſunt: ſed aut contrariis exceſſibus qualitate aut quantitate. Crediderim igitur quærere Ariſtotelem ſi vt in problemate ſuperiori exceſſus aut defectus excedentes morbos producunt, quomodo facilius quandoque aut citius morbi aliqui curantur, vbi exceſſit aliquis quàm maximè. Dat exemplum ad ſuam propoſirionem firmandam, quòd ſint aliqui, qui hoc modo peculiati artem medicam exercenr, vt non niſi per exceſſum agant. vt qui in quartanis curandis etiam noſtro tempore vinum quàm maximè potens, & vinoſum in multa quantitare ægris exhibent, vt maiori facta febre, & magis excalefactis humoribus, exceſſu contrariorum poſſint illi melius aduerſari: vel

Aponenſis lapſus.

multo

Digitized by Google

mulro cibo ingeſto morbum ad exceſſum ita adaugent, vt contrario poſſint melius illum ſuperare. Hos medicos non eſſe rationales, nec ex arte operari etiam Ariſtoteles cenſuit per illa verba [*& quædam medicorum talis eſt ars*] ſic enim melius verti deber. Sed ad ſuam firmandam opinionem ſatis erat Ariſtoteli demonſtrare aliquos dari medicos, qui vt aptius curarent, & citius, exuperantiis morbos augebant, vt facilius curare poſſent. *An quoniam cauſæ, quæ morbos committunt* &c. hæc eſt ſolutio, quæ meo iudicio eò tendit, vt doceat exceſſus exceſſibus contrariis tolli: quapropter cùm ſanitas in medio duorum horum exceſſuum conſiſtar, vtique contrariis ad inuicem repugnantibus, & actione per reactionem impedita, & qualitatibus contrariis, per contrarias remiſſis, moderationem illam tandem conſequitur, quæ ſanitas eſt. ſic in ardente febre aquæ frigidæ potu pro curatione vtimur: ſic in ſynocha, in qua etiam excedit ſanguis, & in quantitate & in calore mittimus ſanguinem ad animi vſque deliquium, vt corpus ad ſymmetriam illam, quæ pro ſanitate neceſſaria eſt, traducamus. medici autem illi, de quibus loquutus eſt Ariſtoteles, qui morbos non niſi exceſſu curare ſciunt, omnino reprehendendi ſunt. cùm enim curatio contrariis perficiatur, & iis quidem vel in gradu, vel in quantitate, cùm gradus medios attingere cognitione non valeant, vt totidem illis oppoſitis rectè curare poſſint, quòd qui in medio conſiſtunt exceſſus non niſi multum oculatis medicis noti eſſe ſoleant, propterea magno ægrotantium periculo primùm morbos adaugent per exuperantias inſignes, morbum & producere & productum augere aptas, vt illis ad ſummum perductis, contrariis etiam extremis, quæ omnibus nota eſſe ſolent, curationem inſtituant.

Προβλ. γ.

Διὰ τί αἱ τῶν ὡρῶν μεταβολαὶ, καὶ πνεύματα ἐπιτείνουσιν ἢ παύουσι, καὶ κρίνουσι τὰς νόσους καὶ ποιοῦσιν; ἢ ὅτι θερμαὶ καὶ ψυχραί εἰσι, καὶ ὑγραὶ καὶ ξηραί· αἱ δὲ νόσοι, τούτων εἰσὶ ὑπερβολαί· ἡ δὲ ὑγεία, ἰσότης. ἐὰν οὖν δι' ὑγρότητα καὶ ψύξιν, ἡ ἐναντία ὥρα παύει· ἐὰν δὲ ἐνδυτία ὥρα ἔχηται, ἡ ὁμοία κρᾶσις ἐπιγενομένη, ἐπέτεινε καὶ ἀνεῖλε. διὰ ταῦτα δὲ καὶ νοσίζουσι τοὺς ὑγιαίνοντας, ὅτι μεταβάλλουσαι, λύουσι τὴν κρᾶσιν. ἅμα γὰρ ταῖς οἰκείαις ὥραις καὶ ἡλικίαις καὶ τόποις αὐξάνεται. διὸ δεῖ ἐν ταῖς μεταβολαῖς μάλιστα διακυβερνᾶν. ὃ δὲ [καθόλου] περὶ τῶν ὁρῶν εἴρηται, καὶ κατὰ μέρος τὸ αὐτὸ αἴτιον. αἱ γὰρ τῶν πνευμάτων μεταβολαὶ, καὶ τῶν ἡλικιῶν καὶ τόπων, ὥρας τινός εἰσι μεταβολαί. διὸ καὶ ταῦτα ἐπιτείνει καὶ παύει, καὶ κρίνει, καὶ ποιεῖ, ὥσπερ αἱ ὧραι, καὶ ἐπιτολαὶ τῶν ἄστρων, ὥσπερ ὠρίων, καὶ ἀρκτοῦρος, καὶ πλειὰς, καὶ κύων· ὥσπερ πνευμάτων, καὶ ὑδάτων, καὶ εὐδιῶν, καὶ χειμώνων, καὶ ἀλέας.

Probl. III.

Cur temporum mutationes & ventorum, morbos intendant, aut tollant, iudicent, aut faciant? An quòd calidæ aut frigidæ ſint, humidæ aut ſiccæ: morbi autem, harum ſunt exceſſus. ſanitas enim, mediocritas quædam eſt. quòd ſi per humiditatem frigiditatémve morbus conſiſtat, contrarium tempus diſſoluit. Sed ſi non contrarium tempus ſuperuenerit, ſimilem temperaturam intendet & deſtruet. Qua & ratione ſanis morbos inducunt, quia mutationes temperaturam ſoluunt. vnà enim cum ſimilibus temporibus, ætatibus & locis augetur. Quapropter in mutationibus maxima corporis habenda eſt ratio. Quod autem vniuerſaliter de temporibus dictum eſt, ſecundùm partem eadem eſt cauſa. ventorum namque mutationes, & ætatum, & locorum, temporis cuiuſdam ſunt mutationes: qua ratione & hæc intendunt, & ſoluunt, terminant & faciunt, quemadmodum & tempora. Et ortus ſtellarum, vt eſt Orion, Arcturus, Pleias, & canis: qui flatuum, aquarum, ſerenitatum, frigiditatis & teporis cauſæ eſſe ſolent.

Multa in Problematibus mutuatum eſſe Ariſtotelem ab Hipp. vbicunque ſe offerer

Digitized by Google

occaſio, demonſtrabimus: hoc verò quod explicandum ſuſcepimus, ab eodem deſumptum aliquando docuimus, cum lib. Hip. de aëribus, locis & aquis explicaremus, vbi in fine 4. lib. commentariorum noſtrorum docuimus hoc problema eſſe deſumptum ex eo loco, & vices ſubire eiuſdem loci commentarij. Quærit igitur cur temporum mutationes morbos intendant, tollant, iudicent, & faciant. duo autem poſſumus per μεταβολὰς τῶν ὡρῶν intelligere, aut temporum quatuor anni ad inuicem factas mutationes, vt cùm hyemem ſequitur, ver, vernum tempus excipit æſtas, æſtatem autumnus, & hunc hyemns. aut mutationes in vno eodémque tempore factas, vt cùm æſtate calida & ſicca exiſtente, pluuiis, ventis frigidis ſuperuenientibus, calida illa & ſicca intemperies in frigidam & humidam mutatur: verùm cùm addiderit, & ventorum, per temporum mutationes, primum potiùs ſignificaſſe mihi videtur: ſic enim tum primo de morbis Hip. tum in aureo libello de aëribus, locis & aquis docuit morbos ex vna intemperie alicuius temporis productos alio ſuperueniente tempore aut ſimili, aut contrario, aut tolli, aut augeri: ſubdit autem [*& ventorum*] vt mutationem aliquam nobis innueret, ventorum enim mutatione quam maximè temporum partes inter ſe diſtinguuntur, & immutantur. [*Morbos intendant*] ἐπιτείνουσι ſuperintendant [*aut tollant*] eſt παύουσι, quod finire ſignificat [*iudicent*] eſt κρίνουσι. *vel committant*] eſt in Græco ποιοῦσι, quod eſt faciunt. Laborat Aponenſis vt ſuperfluitatem & repetitionem in verbis Ariſtotelis euitet explicare, quid quatuor iis dictionibus ſibi voluerit Ariſtoteles: duáſque affert expoſitiones. quòd per primas duas, *generant & diſſoluunt*, vt ipſe vertit, intelligat, generationem & ſanationem, quæ fit inanitione: per *faciunt* verò & *determinant*, ægritudinem, & eius curationem quæ fit repletione: aut quòd per primas, morborum generationem & eorundem ſolutionem paulatim factam; per duas posteriores, *terminant & faciunt*, morborum itidem generationem & curationem ſubitò factam. An potius dicendum eſt per primam, non generationem morbi noui ſignificari, ſed iam producti & præſentis incrementum, vt præſente malo habitu aut hydrope, autumno vel hyeme ſuperueniente, augeri morbum erit neceſſe. per παύουσι, terminari ſignificatur, vt autumnali quartana malè aliquem habente vere ſuperueniente ſæpè terminatur. fit autem id ſolutione paulatim facta, vt docuit Gal. 3. de diebus decretoriis quod verò dixit κρίνουσι, iudicent, vtique etiam morbos terminari ſignificare voluiſſe cenſeo Ariſtotelem, ſed per eum modum quem Hippoc. à quo hoc problema deſumpſit, criſim appellauit abſolutam, ſubitò alique facta à corpore euacuatione, qua breuiſſimo tempore morbus terminatur. Sic enim dicebat in particula xiv. ſecundùm noſtram diuiſionem 4. comment. in lib. Hipp. de aët. aq. & loc. morbi enim in iis maximè iudicantur, (κρίνεται dixit) alij verò deſinunt, aut in aliam ſpeciem aliúmque ſtatum tranſmutantur. [καὶ ποιοῦσι, faciunt] quod de nouo productum ſignificat. Quæſtio igitur eſt, cur mutationes temporum ad inuicem, quæ potiùs ſucceſſiones dici debent, tum & eæ mutationes, quæ vi ventorum potiſſimùm in vno tempore fiunt, morbos augeant, producant, iudicent, & ſoluant. Hæc propoſitio eadem eſt ac ea, quæ ab Hipp. propoſita eſt 3. Aph. 3. cùm dicit, morborum alij ad alia benè vel malè ſe habent, & quædam ætates ad tempora & loca, & victus genera. quamuis enim hic Ariſtot. de temporibus ſolùm & ventis loquatur, in ſolutione tamen per comparationem ad alia eandem quæſtionem tranſfert. cùm dicit [*quippe quod non niſi temporum, ætatum, locorum ſtatu idoneo aptum ſit augeri ſeruaríque*] quin immò libro de hum. poſt medium multa docuit, ex quibus planum eſt Ariſtotelem eſſe mutuatum, mutato ſolo dicendi charactere. dicit enim, qualia fuerint tempora, tales etiam morbi erunt: & ex iis conſtitutiones ducentur: ſi tempora tempeſtiuè & ordinatè progrediantur, morbos iudicatu faciles parient. morbi autem temporibus familiares indicant mutationes. vt autem tempus variabit, ita ſimiles aut diſſimiles morbi erunt, qui eo tempore orientur. ſi verò ſimiliter procedat, morbi quoque huiuſmodi erunt, & ad talem modum tracti, qualis eſt morbus regius autumnalis: frigora enim ex caloribus, & calor ex frigore, &c. ſubiit. Quapropter etiam tempora à iudicatione aliena ac inconſtantia ſunt quemadmodum etiam morbi, ſi prærumpant, aut præexcernantur, aut intus relinquantur: recidiuas enim faciunt etiam tempora: quemadmodum & morbos ita inducunt. Itaque inſuper conſiderandum eſt, quomodo habentia ſe corpora tempora ſuſcipiant. hinc etiam 3. Aph. 1. dixit, mutationes temporum potiſſimùm pariunt morbos. & in temporibus magnæ mutationes caloris aut frigoris. vbi Gal. per mutationes temporum, ſucceſſiones eorundem ad inuicem: per magnas verò mutationes caloris & frigoris, eas alterationes vnius temporis, quæ etiam aptæ natæ ſunt morbos generare, augere, iudicare, & ſoluere, ſignificari dixit. [*An quòd autem frigidæ, aut calidæ, aut humidæ, aut ſiccæ ſunt?*]

Mutationes temporum & ventorũ, morbos faciunt, intendunt, tollunt, iudicant, & quomodo.

Adcò

Adeò luculenter & manifeſtè quæ ad huius quæſtionis ſolutionem pertinent, propoſuit Ariſtoteles, vt inanis ferè ſit omnis noſter labor in eo explicando. dicit enim eam eſſe cauſam, quod cùm mutationes temporum ad calidum, humidum, frigidum, ſiccum, vel ſimpliciter ſint, vel in iiſdem combinatis, morbis ex earundem exceſſu à mediocritate, in qua conſiſtit ſanitas, excitatis, ſi in ſimilem intemperiem incidant, generari aut augeri: ſi in contrariam, iudicari aut ſolui morbos oportere. ſimile enim ſimili additum, exceſſum parit: contrarium contrario ſuperueniens illud deſtruit & corrumpit. Dubitat hoc loco Aponenſis, quomodo ſimilia ſimilibus augentur & generantur, ſi problem. 18. ſectionis 8. ſimile à ſimili non alterari docuit. multa etiam circa hanc rem à neotericis diſputantur, & illud hoc loco dixiſſe ſufficiet, ſimilia aut in gradu ſignificari, aut in ſola qualitate: ſimilia enim dicimus calida duo in primo gradu, dicimus etiam ſimilia duo calida, quorum alterum altero intenſius ſit, vt febricitanti febre diaria, ſi ingens itidem alius calor ſuperaddatur, ſimilis quidem erit qualitate, ſed gradu excellentior. hic ſimile in gradu in ſimile non agit, ita vt augeat, ſed potius conſeruat, quod ſignificauit Ariſtoteles 18. problem. ſect. 8. at ſimile ſimili in qualitate ſuperueniēs ſed in intenſiore gradu, non modò non conſeruat & agit, ſed auget aut producit. [*Quo fit etiam vt qui bene valent, ægrotare tempore mutato incipiant.*] Eſt corollarium, eandem aſſerens eſſe rationem etiam, cur bene valentes tempore mutato ſæpenumero ægrotent. cùm enim bona valetudo in mediocritate conſiſtat, ad quamcunque tempore mutato deflectat qualitatem, alterato temperamento, & mediocritate illa mutata, facilè in morbum incidere poterit, ſubdit rationem, quare immutetur mediocritas hæc, qua ſanitas conſtituitur, immutatis temporibus per ſucceſſionem, vt per alterationem eodem tempore factam, potiſſimùm per ventos, quòd mediocritas hæc, non niſi temporum, ætatum, locorum ſtatu idoneo apta ſit augeri ſeruaríque. quod, vt demonſtrauimus ſuperiùs, ampliauit ex Hipp. potiſſimum libro de hum. poſt medium. & 3. Aph. Subdit autem, ſub temporibus hæc omnia quodammodo poſſe comprehendi, quòd eandem propemodum hæ rationem habeant ad corpora ac temporum mutationes. [*Quapropter in mutationibus .i. temporum, maximè habenda eſt ratio ſanitatis.*] Vel ex hoc loco conſtat, vndenam mutuatus ſit & problema hoc Ariſtoteles, & ſolutionem, nempe ex Hippoc. lib. de aër. loc. & aq. vbi & ipſe ſubdit, & periculoſæ ſunt vtræque ſolis conuerſiones, maximè verò æſtiua. periculoſum etiam eſt æquinoctium vtrumque, ſed magis autumnale. in qua re explicanda non eſt mihi multùm immorandum, quod abundè ſatis de hac re egerimus lib. 4. Com. in illum lib. Hipp. Com. 12. vbi docuimus, in mutationibus & in tranſitu vnius temporis in alterum, maximè habendam eſſe rationem valetudinis, ob periculum imminens, ne in alterum latus intemperiei mediocritas tranſmutetur: quod tunc maximè ſolet fieri. [*Et ſiderum ortus, Orionis, Arcturi, Vergiliarum, & caniculæ, qui flatus imbréſque excitant, qui ſerenitates, frigora, tepo réſve afferre ſolent.*] Et hic locus ferè ad verbum ex Hipp. deſumptus eſt eodem lib poſt ſuperius propoſita verba [habent enim.] Oportet autem & aſtrorum exortus conſiderare, præcipuè canis, deinde Arcturi & Pleiadum occaſus. cùm enim ventorum mutationis, ætatum & locorum habendam eſſe rationem docuiſſet, quòd quandoque ſubeant ea vices, & ita corpora noſtra immutent vt tempora: ſubdit, idem accidere in ortu ſyderum, quod etiam de occaſu intelligendum: ſed quoniam occaſus, per priuationem, ſi producit quippiam, id facit, exortus verò per præſentiam, ortus potiſſimùm mentionem fecit. ex quibus etiam fit manifeſtum quantum medico & cuique ſanitatem tueri cupienti neceſſaria ſit Aſtrologia. de qua te abundè in commentariis ad librum de aër. loc. & aq. Propoſuit autem quatuor hæc ſigna, tanquam ea, ex quibus multæ & magnæ mutationes in temporibus & ſubinde in humanis corporibus ſoleant obſeruari. Orion eſt vna ex ſtellis auſtralibus, caput ad Aquilonem habens, & ita figuratur, vt cum Tauro decertare videatur. hunc medium diuidit æquinoctialis circulus: dextra manu clauam tenere videtur, ſiniſtra ſudariolum, ad occaſum ſpectare, ſubcinctus enſe, dextro pede leporem premere, ſiniſtro Eridani principium tangere. oritur cum geminis & Cancro à manibus. occidit à pedibus Scorpione & Sagittario aſcendentibus. configuratur triginta & octo ſtellis, inter quas duæ ſunt limpidæ, quatuor clarè lucentes, octo cæteris clariores, vna nebuloſa. Incipit oriri à manu dextra prope Tauri cornu dextrum aſcendentibus Geminorum 18. 20. quod poſt emendationem Gregorianam incidit in v. Id. Iunij. totus autem aſcendit orientibus Cancri 20. 30. quod incidit in v. Idus Iulij. Cùm autem de exortu loquuntur Ariſtoteles & *Hip*pocrates, non de tota figura apparente loquuntur, ſed de exortus initio. Solet autem in exortu eſſe nimboſus, & pluuias afferre, vt optimè annotat Theophraſtus libro de ventis

Simile à ſimili quomodo alterari & non alterari dicatur.

Orion quæ & qualis cō figuratio.

Orion quādo incipit oriri

Orionis totius ortus.

Orionis orientis effectus.

Vide Federicum Bonauēturam in Apologia doctiſſimè tē hanc proſequentem.

Arcturus quæ ſtella & quando oriatur.

& ante eum Ariſtot. 35. ſect. probl. quod & Poëta noſter obſeruauit, cum *nimboſus Orion* dixit, & *aquoſus Orion.* Sequitur Arctutus qui quamuis de rutila fulgente dicatur, Chaldaice Azimech, Arramech dicta, nihilominus cùm de Arcturo Hipp. & Gal. loquuntur, & Medici à quibus Ariſtoteles aſſumpſit, de Arctophylace & Boote intelligunt, qui collocatur poſt tergum Vrſæ maioris, cuius manus ſiniſtra ita ſe habet, vt apud nos nec oriatur nec occidat: pedes dirigit ſuper Virginem, hinc inde brachia extendens, caput habet ſub pede dextro Herculis, manu ſiniſtra caudam maioris Vrſæ capere volens, dextrą verò pene Y Græcam literam tenens. habet ſtellas viginti tres, vnam cæteris clarius lucentem, quæ propriè Arcturus dicitur. de qua non loquuntur nec Ariſtoteles, nec Hippocrates, à quo mutuatus eſt hanc ſententiam: ſiquidem cùm Arcturi habeatur potiſſimum ratio exorientis, quia tunc medici autumnum inchoant, principium autem autumni & exortus Arcturi tempore Galeni & ferè Ptolomæi erat duodecim dies circiter ante æquinoctium autumnale, vt docuit Galen. primò in primum de morbis vulg. in principio, quod erat circa dimidium Virginis: Arcturus autem ſtella illa Bootis particularis circa tertiam Libræ poſt æquinoctium ſaltem per tres dies exoritur, neque ab eo autumnus medicus deſumitur, ſed

Autumnus non ab Arcturo ſtella fulgēre, ſed ab ortu Arctophylacis ſiue Bootis.

ab exortu Bootis. Cùm autem exoriatur Arctophylax orientibus Virginis 13. efficitur vt apparere incipiat Nonis Septembris. A quo etiam tempore Medicos incepiſſe autumnum conſtat. Vbi obiter annotabo in comment. noſtris in lib. de aër. loc. & aq. l. 4. c. 1. mendum, neſcio quomodo, irrepſiſſe, neſcio an tranſcriptoris noſtri negligentia notas Arithmeticas deprauantis, an impreſſoris culpa qui locus ex hac ſupputatione poterit emendari. Quomodo autem plus quàm duodecim dies fluere dicat Galenus ab exortu Arctophylacis ad autumnale ſolſtitium, in qua re longè deceptum eſſe Galenum ſcimus, in cauſa fuit tum quòd non ita diligenter rem hanc obſeruarit Galen. ad Medicam materiam immediatè non ſpectantem, vel quòd à tempore Galeni & Ptolomæi multùm exortus & occaſus ſyderum ſint immutati, ob eas cauſas de quibus abundè egimus dicto comment. in lib. de aër.

Pleiadum ortus.

loc. & aq. Pleiades ſunt ſtellæ, quæ ad Tauri abſciſſionem poſitæ ſunt, quæ oriuntur orientibus Tauri partibus tredecim: quod incidit in diem quintum ante nonas Maij per quatuor dies ante terminum earundem exortus poſitum à Ptolomæo. Vbi etiam non poſſum non noſtram in imprimendis libris calamitatem deplorare, cùm in noſtris commentariis

Comment. noſtra impreſſa deprauata corriguntur.

tam magnum errorem irrepſiſſe videamus. quis enim non cognoſcit non noſtrum, ſed aut impreſſoris aut amanuenſis errorem fuiſſe, cùm decimum octauum diem Maij ſcripſerunt V. Calend. Iunij per decem dies differentem. Sed cùm per notas arithmeticas in noſtris manu noſtra deſcriptis commentariis poſiti eſſent numeri dierum Latino more, eum modum ſcribendi non intelligentes, vbicunque ita ſcriptum eſt, deprauatè ferè impreſſère: quocirca per hæc commentaria beneuolus lector ea poterit corrigere. De cane maiore & canicula licèt multa dixerimus in noſtris comment. ad lib. de aër. aq. & loc. quoniam tamen & liber ille fortaſſe non niſi in manus medicorum incidit, librum autem hunc tanquam magis vniuerſalem à pluribus etiam fortaſſe legi continget, non pigebit eadem repetere. quòd quæ multo labore noſtro ſunt obſeruata, de Cane & Canicula, non à Philoſophis modò & Medicis, ſed à Poëtis, & à variarum rerum ſcriptoribus propoſita, vix à quoquam rectè intellecta videam. In cælo duplex eſt configuratio canis nomine inſignita, quarum vna Canis minor dicitur aliquibus, προκύων Græcis, Ciceroni antecanis, minutulus canis Hygino & Victruuio: & Canis maior altera, κύων Græcis dicta, in cuius ore ſtella alia, Græcis σείριος, Chaldæis & Mauritanis Allahabor & Aſcher, Latinis Canicula dicta reperitur, quæ ſæpenumero apud Latinos confuſionem peperit, putantes idem eſſe apud Latinos Caniculam & Canem minorem. Cùm Canicula σείριος dicatur, Canis autem minor alia omnino configuratio προκύων apud Græcos ſit. Ex quo etiam alius error promanauit, vt Caniculam ſiue Sirium antecanem nominarint. Vnde in Latinis intelligendis ſcriptoribus, puta Plinio & Columella, de ortu & occaſu horum ſyderum, maximè aberrarunt, & grauiſſimis etiam viris, Aſtrologiæ tamen ignaris, impoſuerunt. neque enim verum eſt, προκύονα Caniculam ſiue Sirium eſſe. προκύων enim ſic dictus eſt, quòd ortum Canis maioris ſoleat præcedere: at Sirius non præcedit ortum Canis maioris, ſed in Cane maiori primò pes dexter & ſiniſter apparent per duos aut tres dies ante ortum Sirij, id eſt Caniculæ, vnde poſtcanis potius dici deberet. Verùm cùm in Procyone duæ potiſſimùm ſtellæ conſiderentur, vna in capite, altera in lateribus, & quæ in lateribus poſita eſt, maiore ſplendore fulgeat, & tamen per aliquot dies pòſt exoriatur, quàm quæ in capite, etiamſi reuera Procyon ſiue Canis minor tunc exoriatur, cùm hæc quæ in capite eſt, apparere incipit,

ſæpenume

ſæpenumero tamen etiam Procyon exoriri dicitur, cùm ſplendens & fulgida in lateribus exiſtens exoritur,quemadmodum & in Cane maiori, licet eius imago & ſtellæ, quæ in pedibus anterioribus ſunt ante caniculam Siriumve per quatuor aut quinque dies exoriantur;oriri tamen etiam ſæpenumero dicitur, cùm Sirius apparere incipit,vnde etiam prouenit,vt antiquos de ortu & occaſu duorum horum ſyderum loquentes, aliquando varios & inter ſe diuerſos conſpiciamus. Plinius cùm crediſſet apud Latinos Procyonem nullum nomen habere, cùm alioqui Ciceroni Antecanis ſit, confundit nomina, & quod de Sirio vera canicula antiqui dixerunt, aliquando ad Procyonem refert,vt videre licet per totum caput vigeſimum octauum libri decimi octaui. mox quod de fulgida Procyonis in lateribus exiſtente dicitur, ipſe ad Sirium ſiue Caniculam refert. Libro enim ſecundo de natur. hiſt. c. 47.dicit, Ardentiſſimo autem æſtatis tempore exoritur Caniculæ ſydus, ſole Leonis primam partem ingrediente, qui dies eſt decimus quintus ante Cal. Aug. quod confirmatur ab eodem, lib. 18.c.28. vbi Leonis primam partem ingreſſo ſole, Canem exoriri ſcribit:hoc fit,inquit,poſt Solſtitium vigeſimo tertio, quod concurrit cum xv. die Calend. Aug. Solſtitium enim fiebat in octaua parte Cancri exiſtente Sole, id eſt, VIII. Calend. Iulij, tempore Plinij, vt ipſe ibidem docet, à quo ad xv. Calend. Auguſti intercedunt dies viginti tres. Solet enim fulgida in lateribus Canis minoris exoriri Sole primam Leonis occupante. In quem errorem minimè incidit Columella libro xij. cùm Procyonem Idibus Iulijs manè exoriri ſcribit. Poſtea inquit, ſeptimo Calend. Auguſti Canicula apparet, eſtque caligo æſtuoſa. Vnde & Manilius cùm de exortu Procyonis diſſereret, habet hanc ſententiam.

At Procyon oriens cùm iam vigeſima Cancri
Septimáque ex vndis pars ſeſe emergit in aſtra.

Cùm verò de canis maioris & caniculæ exortu ſermonem habet, in hanc ſententiam ſcribit:

Cùm verò in vaſtos ſurgit Nemæus hiatus,
Exoritúrque Canis, latrátque Canicula flammans,
Et rabit, igne ſuo geminans incendia Solis.

Verùm cùm exortus & occaſus ſyderum ob eas quas in comment. de aër. aq. & lo. diximus, cauſas,in diuerſis doctorum hominum temporibus facti ſint varij,& maiorem etiam noſtro tempore aſſecuti ſint varietatem ſubitam, ob Lilianam correctionem Gregorij XIII. Pont. Max. iuſſu factam, operæ pretium me facturum exiſtimaui, ſi breuiter in præſentia quid de ortu Canis vtriuſque maioris & minoris, tum & caniculæ, ſentiendum ſit, tradidero. Canis minor Procyon Græcis dictus,Anticanis Ciceroni,cùm duas habeat ſtellas, alteram in capite, alteram fulgentiſſimam in lateribus, incipit oriri à priori, ſole vigeſimam ſextam partem Cancri occupante. incidit verò dies is in XIV. Calend. Aug. quæ dies eſt decima nona Iulij. Fulgida verò in lateribus Canis minoris, à qua quandoque ortus totius Procyonis denominatur,tanquam à nobiliori,ſiue quòd tunc abſoluatur eius exortus, Sole primam Leonis partem occupante. Incidit verò hoc vt plurimùm in nonum Calend. Auguſti,quæ dies eſt vigeſima quarta Iulij. Canis maior cùm multas habeat ſtellas, incipit apparere à priori, quę eſt in pede ſiniſtro:Sole exiſtente in tertia parte Leonis, quod accidit ſexto Cal. Aug. quæ dies eſt vigeſima ſeptima Iulij. Canicula autem quæ maximè fulgens eſt ſtella in ore canis maioris, à qua dies caniculares dicuntur, exoritur, ſole ſextam Leonis partem occupante, quod fit tertio Cal. Aug. trigeſima nimirum Iulij die. Habendam igitur eſſe rationem exortus Orionis, Pleiadum, Arcturi, & Canis, & ſimilium, [*vt flatuum, aquarum, ſerenitatum, frigiditatum & teporis.*] id eſt, cognitionem habere poſſimus. Orionem enim diximus in initio exortus ſolitum eſſe pluuias afferre, & nimboſum eſſe, quemadmodum etiam exoriente Arcturo, vt docet Prolom. libro de inerrantium ſtellarum ſignificatione. In Pleiadum etiam exortu cùm Fauonius ſpirare perſentiatur frequentiſſimè, & ſatis vehementer ſerenitatem & teporem quandoque excitabit,quandoque etiam pluuiam cum frigiditate aliqua. docuimus enim aliàs in actiuis qualitatibus ad frigiditatem vergere, in paſſiuis tamen humidum eſſe. quamuis Italiam & hunc tractum incolentibus ſalubris ſit,& ſiccus, ſerenitatem pariens: ſed de hoc aliàs. Sic canicula exoriente æſtus tam magni perſentiuntur, vt etiam canes in rabiem agantur.

Canis minoris ortus.

Canis maioris ortus.

Caniculæ exortus.

Pleiades orientes quid ferant. Fauonius qualis.

Προβλ. δ.

Διὰ τί ἐν ταῖς μεταβολαῖς τῶν ὡρῶν ἐμέτοις (οὐ) δεῖ χρῆσθαι; ἢ ἵνα μὴ γίνηται συντάραξις, διαφόρων γινομένων τῶν περιττωμάτων ἐκ τῆς μεταβολῆς;

Probl. IV.

Cur in mutationibus temporum vomitibus vti oportet? an ne fiat conturbatio variis genitis excrementis in mutatione?

Pendet hæc quæſtio ex ſuperiori: dixerat enim in mutationibus temporum habendam eſſe rationem bonæ valetudinis, quæ ex ſucceſſione temporum ſæpè ſolet labefactari. In hoc problemate rationem quærit cur ſoleant medici in mutationibus temporum vomitus iniungere ad præſeruandos homines à morbis. At obſeruandum eſt, non in quibuſcunque tranſmutationibus temporum, vomitu vti medicos, ſed æſtate potiſſimùm, vt docuit Hipp. 4. Aph. 6. hyeme enim ſuperueniente vt plurimùm abſtinendum eſt à vomitu, quòd excrementa craſſiora ſint, & difficilius per vomitum expurgentur, ſed potius deiectione tolli debent: niſi dixerimus, non loqui Ariſtotelem de violento vomitu à venis longinquíſve partibus & vniuerſo corpore humores attrahente & expellente, de quibus in Aphoriſ. Hippocrates. ſed de leui vomitu ſuperfluis potius cibis & aqua repente & vino ſubacido excitato, de quo locutus eſt Hipp. lib. 1. & 3. de diæta. quo vti expedit in principiis tranſmutationum temporum. [*an ne fiat conturbatio varijs excrementis genitis in mutatione?*] Non placet hic Gazæ verſio, quòd verba Ariſtotelis non transferat. ſed per ambages circumſcribat, & de ſuo multa addat. quid enim eſt, redundat conturbatio? quid, & vbinam Ariſtoteles habet excrementa materiæ inutilis ex mutandi ratione: nonne de ſuo addit? vnde fit vt cibum alij parum concoquant, alij parum cupiant. habet enim *ἢ ἵνα μὴ γίνηται συντάραξις, διαφόρων γινομένων τῶν περιττωμάτων ἐν τῇ μεταβολῇ*. Reſpondet igitur euacuandum eſſe iis temporibus, ne fiat conturbatio. quibus verbis innuit Ariſtot. in iis tranſmutationibus ventriculum eſſe vomitu expurgandum, ne humores qui ſuperflui ſunt in ventriculo, mutatione magna temporum ſuccedente conturbentur, aut in ipſo ventriculo & dolores & tormina excitent: aut certè ne iis commotis per venas deferantur, & febres & huiuſmodi alios morbos producant. ob hanc rationem videretur id eſſe faciendum primis ſtatim diebus: at præſtat id agere, cùm ex mutatione facti ſunt, & aucti exactis aliquot diebus, vt imminenti periculo commodius occurramus. Obſeruandum autem illud eſt, non eſſe ita ab omnibus ſine conſilio medici vomitum hunc etiam excitandum, quòd multi ſint ita ad vomitionem inepti, vt quacunque adhibita etiam cura potius diſrumpantur, quàm vt ad vomitum poſſint reddi idonei: alij etiam, qui etiamſi ad vomitum eſſent proni ac faciles, non debent tamen ob malam corporis ſtructuram ad vomendum concitari, vt qui longo ſunt collo, anguſto pectore, eleuatis humeris. de quibus Galenus libro quos & quando purgare conueniat: hos *alatos* medici appellant: de quibus Hippocrates in libro de morbis vulgaribus.

In mutationibus temporum vomitu vti oportet, & cur.

Gazæ lapſus.

Vomitus quibus vitandus.

Προβλ. ε.

Διὰ τί καὶ οἱ κοιδηλιῶντες, καὶ οἱ ὑπὸ λιμοῦ, τοὺς πόδας οἰδοῦσιν; ἢ διὰ τὴν σύντηξιν ἀμφότεροι; συντήκονται δὲ οἱ μὲν διὰ λιμὸν, διὰ τὸ μὴ ὅλως λαμβάνειν τροφήν. οἱ δὲ κοιδηλιῶντες, διὰ τὸ μηδὲν ἀπολαύειν ἧς ἀπολαμβάνουσι τροφῆς.

Probl. V.

Quamobrem qui vel cibo vitioſo veſcuntur, vel qui fame laborarunt, pedibus intumeſcunt? an vtrique ob colliquationem? colliquantur autem, qui ob famem, quia nullum penitus alimentum capiunt: qui verò vitioſè veſcuntur, propterea quòd eo perfrui non poſſint quod aſſumpſerunt.

Oedemata in pedibus in longa fame cur fiat,

Non eſt quòd multis, quod propoſitum eſt in quæſtione, comprobemus, cùm vel experientia ipſa teſtis ſit, eos qui inedia nimia macerantur, aut ſponte, aut ob inopiam, progreſſu

greſſu temporis in tumores laxos & molles incidere in pedibus, quos œdemata Græci appellant: ſi digitis comprimantur, cedunt, & foueam impreſſam aliquandiu retinent, quæ deinde depreſſis partibus paulatim ſeſe attollentibns euaneſcit. Fit autem vt optimè annotauit Gal. 2. ad Glauc. 3. ex pituita alba ſatis tenui, nec non aquoſa & lubrica, præſertim in carne, & prope cutim ichoris inſtar in lanis & ſpongiis infuſi. [*An vtrique ob colliquationem, aut*, vt vertit Gaza, *ob tabem*] huius accidentis, tam in eo qui diutina fame laborauit, quàm in alio, qui deprauatis & à natura alienis cibis veſcitur, cauſam eſſe dicit *σύντηξιν* colliquationem vertimus, non tabem. vt Gaza, quòd hæc potius ad *σύντηξιν* ſequatur. [*Colliquantur autem, qui ob famem*:] id eſt, pedibus tument, quia nullum penitus alimentum capiunt. cùm autem alimentum non aſſumunt, conſumuntur, calore naturali marceſcente, & humore radicali, & carnibus ipſis in vaporoſas humiditates diſſolutis [*qui verò vitioſè veſcuntur, id eſt, pedum tumore hoc œdematoſo laborant, quòd eo perfrui non poſſunt quod aſſumpſerunt*] quomodo colliqueſiant etiam qui deprauatis cibis vtuntur, & ſubſequenter in hos tumores pedum laxos incurrant, docet. Aſſumpto enim huiuſmodi cibo, cùm omnino naturæ noſtræ non ſit familiaris, eum conficere non poteſt natura in ventriculo, & ſubinde nec in iecinore, cùm non ſoleat emendate vitia primæ coctionis, hic nec aſſimilatio ſit, nec vnio ad carnem producendam: ſed in excrementitiam humiditatem cibi ij ingeſti, tranſmutati, aliò tranſmittuntur, & potiſſimùm ad partes magis longinquas, & tales, quæ ad alias iterum tranſmittere non poſſunt: ſequitur propterea colliquatio carnium & totalis humiditatis, non ſecus quàm in fame laborantibus, quia quamuis naturali ventriculi fami ſit factum ſatis, quæ tamen naturalis eſt partium omnium, omnino viget, aliunde alimentum trahere cupiens: hinc partium ſuperiorum fit in huiuſmodi caſu conſumptio, & tabes, vt optimè annotauit Hipp. lib. de morbis, cùm dicit, quòd in hydrope ſupernæ partes tempore procedente gracileſcunt. At verò videtur Ariſtot. materialem quidem cauſam tradidiſſe tumeſcentium pedum in vniuerſali fame: at cur potius pedes intumeſcant, quod in quæſtione propoſitum eſt, non videtur explicaſſe, niſi dixerimus, per colliquationem hanc tacitè nobis etiam cauſam inſinuaſſe: in quacunque enim colliquatione humores inde promanantes cùm graues ſint, vt deorſum ferantur neceſſe eſt, cùm verò pedes extremæ omnino partes ſint noſtri corporis, & omnium infimæ, inſinuaſſe etiam viſus eſt materialem cauſam afferens, humorem nempe excrementitium vaporibus admixtum, deorſum ferri ad pedes debere, cuius ratione in tumorem eleuentur. Experiri tamen etiam nobis licebit, an alias etiam cauſas inuenire poſſimus, quibus quæſtio hæc ſolui poſſit. Multiplicem autem & variam huius rei cauſam inuenio. Primùm naturalis partium illarum temperies admodum frigida oſſe multo, neruis, cartilagine exangui, maximè circa malleolum, vbi etiam citius tumor apparere ſolet. Deinde influens a corde caliditas omnino debilis, quòd illi procul maximè abſint à principatu & fonte viuifici caloris qui in corde ſitus eſt, indéque corporis vniuerſitatem viuidam reddit. Poſiti præterea ſunt pedes in decliui loco, vnde noxam quamprimùm perſentiſcunt, & excrementa corporis excipiunt aut certè ſanguinem pituitoſum quem præ natiua & aduentitia temperie frigida meliùs temperare non poſſunt: & quòd laborant ex paupertate ſpiritus, & caloris viuifici in languida viuacitate propter longinquitatem partium calidarum ſanguine abundantium, & propinquitatem ipſius cruditatis, quæ vnica matrix eſt *τῶν ἐμφυσημάτων*: ex quibus aſſurgunt hydropes. Accedit alia cauſa ex humoribus deſumpta: cùm enim grauia omnia deorſum maximè ferantur, excrementa autem & colliquationes, quòd caloris naturalis actionem quaſi effugerint, graues ſint, rationi conſonum erat, vt ad loca decliuiora ferrentur, potiſſimùm ſi vera ſunt quæ à Galeno lib. de naturalibus facultatibus dicuntur. docebat enim modum quo quandóque partes aliquæ in tumorem eleuantur. ſuperfluis enim humiditatibus genitis, partes facultate qua pollent expultrice eas à ſe repellunt, & ſucceſſiuè aliæ, quæ iam ſuſceperunt ad ignobiliores & debiliores, quantum earum facultas fert, iterum repellunt, quo vſque eò deuenerint, vbi & facultas debilis ſit, & calor naturalis languidus, vnde cùm expelli ampliùs non poſſint, in tumorem eleuentur oportet. ſic cùm pedes & decliues ſint, & naturalis caloris paucitate frigidi, influente etiam ſpiritu maximè inanes ob longinquitatem à partibus calidis, nec tamen ob facultatis expultricis imbecillitatem, & ob decliuiorem ſitum aliunde tranſmiſſos humores commodè expellere poſſint, ea ratione in tumorem eleuantur. Obſeruandum autem eſt non in fame modò, & vitioſis alimentis ſuſceptis tumores pedum fieri, ſed etiam ex multo cibo ingeſto, etiamſi optimi

Pedes in fame cur maximè intumeſcant, multiplex cauſa.

ſi optimi ſint ſucci. Experimur id in conualeſcentibus ſæpenumerò: quibus tum ex longo, tum ex acuto morbo pedes tument, atque etiam hydrops interdum naſcitur, ſigno non admodum formidabili, ſi initio occurratur. natiuus enim calor tum in ventriculo, tum in hepate languens, & ex antecedente morbo ferè reſolutus, tantum conficere non poteſt, quantum ægri appetunt, aut etiam quantum alendo corpori opus eſt: idcóque ex alimento vapores craſſi, & cruda ſeroſáque excrementa congeruntur, quæ ad pedes detruſa, eos in tumorem eleuare poſſunt.

Προβλ. ς.

Διὰ τί τῶν ἀπὸ χολῆς νοσημάτων ἐν τῷ θέρει (πυρέττουσι γὰρ μάλιστα ἐν τῷ θέρει) τὰ ὀξέα ἀπὸ χολῆς ὄντα, ἐν τῷ χειμῶνι γίνεται μᾶλλον; (ἢ) διότι μετὰ πυρετοῦ ὄντα, ὀξέα ἐστὶ, διὰ τὸ, βίαια εἶναι; ἡ δὲ βία, παρὰ φύσιν. ὑγραινομένων γὰρ τινων τόπων, θερμὴ φλεγμασία γίνεται. ἡ δὲ θερμασία, ὑπερβολὴ θερμότητος οὖσα, ποιεῖ τοὺς πυρετούς. ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει ξηραὶ καὶ θερμαί εἰσιν (αἱ) νόσοι· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, ὑγραὶ καὶ θερμαί· διὸ ὀξεῖαι. ταχέως γὰρ ἀναιροῦσιν. οὐ γὰρ θέλει πέττεσθαι διὰ τὸ πλῆθος τοῦ περιττώματος.

Probl. VI.

Quamobrem morbis ex bile in æſtate generari ſolitis (febricitant enim maximè in æſtate) acutis ob bilem exiſtentibus, in hyeme generantur ij magis? An quia cùm febre iuncti, acuti ſint, violentos eſſe oportet? violentia autem eſt contra naturam. Humeſcentibus enim quibuſdam locis, calida inflammatio generatur. inflammatio autem cùm caloris ſit exceſſus, febres facit. in æſtate quidem ſicci & calidi ſunt morbi, in hyeme verò humidi & calidi, proinde acuti: celeriter enim interimunt: non enim concoquere valent abundantiam excrementi.

Neceſſe fuit problema hoc integrum vertere, quòd non omnino Gaza ſatisfecerit: antiquus autem interpres, ſiue Aponenſis is fuerit, nullo modo mihi aſſecutus videtur Ariſtotelis ſententiam. & niſi quis diligenter verba Ariſtotelis obſeruauerit, & quid per acutos morbos intellexerit, mendacij Ariſtotelem reprehendet. quod effecit vt Aponenſis illud in tot formas commutarit, vt ſenſum colligeret qui à veritate non eſſet alienus, vt Protheum omnino conſtituerit. videtur enim primo aſpectu Ariſtot. voluiſſe ſignificare nobis, hyeme ſæpius homines laborare acutis febribus quàm æſtate: quod quàm ſit à veritate alienum, vel ipſa experientia quotidiana nobis oſtendit. Gaza autem aliqua omiſit in traductione ſua, quæ maximè quæſtionem illuſtrabant. Quæſtio igitur eſt, cur cùm morbi ex bile magis ſoleant eſſe frequentes æſtate (quòd videamus homines maximè æſtate febrire) acuties autem in morbis ob bilem excitetur, acuti magis fiant, id eſt vehementiores & acutiores in hyeme quàm in æſtate. quæſtio hoc modo intellecta veriſſima eſt, quæſitu digna, ac tanto philoſopho quàm maximè conueniens. Pendet autem ſolutio tota ex Aphoriſ. 34. 2. vbi dixit in morbis minus periclitantur, quorum naturæ, aut habitui, aut ætati aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus ſimpliciter nihil iſtorum congruit. Valet igitur, pernicioſos magis eſſe, & magis vehementes eos morbos, qui non conueniunt cum tempore, habitu, natura, ætate. neceſſe enim eſt vehementiorem adfuiſſe cauſam, vt in contrarium tempori minimè proportione reſpondens poſſit & humores & corpus inducere. quòd enim æſtate quiſpiam bilioſa febre laboret, & acuta, id non ita difficili ſit negotio: cùm & abundet tum bilis, & calore ambientis facilè inflametur. vt quòd hyeme, tempore omnino frigido, in quo bilis non ita affluit, quiſpiam in eandem febrem incidat, id non niſi potentiſſimam cauſam arguit, quo fit vt magis naturæ aduerſetur, ſitque pernicioſa magis & faciliùs interimat quod longa oratione Galenus noſter in comment. dicti Aphoriſmi aduerſus Dioclem demonſtrauit. is enim contrario modo Hippocratis ſententiam legebat, credebátque morbos fieri maiores, qui ſunt ſimiles, & magis periculoſos. minus verò periculi habere, qui ſunt diſſimiles. Sumebat autem ſuam rationem ex Hippocratico principio, libro de flatibus, contraria contrariis curari.

Gazæ & Aponenſis lapſus.

Hyeme cur acuti morbi vehementiores.

rari, ideò ſi lapſus ſit ad diſſimile, faciliùs curari, quem tamen reprehendit ibidem Galenus quia febris hæc in hyeme non eſſet facta, niſi vehementiſſima præceſſiſſet cauſa. Cùm igitur hyems tam vehementem febrem frigiditate ſua cohibere non potuerit, tantò minùs factum iam morbum euincere poterit, non exiſtente ſanitatis robore. quod ipſa nos docet experientia, qua obſeruamus lapſus in diſſimiles eſſe periculoſiores, & febres ardentes hyeme eſſe & vehementiores & exitioſiores, multóque plures ex iis qui iis laborant, interimere, quàm quæ æſtate inuadunt. & hoc eſt, quod in reſponſione dicebat Ariſtoteles, quòd quia cum febri iuncti ſint, acuti, id eſt, vehementes euadunt, propterea quòd violenter inuaſerunt, ob diſſimilitudinem. quæ verò violenter fiunt, præter naturam omnino ſunt. Cùm autem ſubdit [*humeſcentibus enim quibuſdam locis calida inflammatio generatur: inflammatio autem cùm caloris ſit exceſſus, febres facit*] docet modum, quo vehementia hæc & acuties maior in hyeme fiat quàm in æſtate. Loquitur autem potiſſimùm de acutis iis morbis, qui ex aliqua collecta alicubi materia potiſſimũ generãtur, qualis eſt pleuritis, peripneumonia, angina, & huiuſmodi. hos enim potiſſimùm antiquos *acutos* vocaſſe demonſtrauit Hippocrates tum libro de affectionibus & 3. prognoſt. T. x. tum potiſſimum lib. de aër. loc. & aq. lib. 2. part. 6. ſecundùm noſtram diuiſionem, & nos ibidem longa oratione hac de re egimus. defluxa igitur in aliquibus locis potiſſimùm principibus, aut principibus vicinis materia, cùm difflare commodè non poſſit, inflammatur, & fit exceſſus caloris, ad quem ſequi ſolet febris. at quare non in æſtate etiam? [*quia* inquit, *æſtate calidi & ſicci fiunt morbi, hyeme autem humidi.*] æſtate enim ob calidam & ſiccam aeris intemperiem non multæ fiunt fluxiones, ſed calidi & ſicci morbi, hyeme autem cùm à capite multi fiant defluxus, abundéntque magis humiditates excrementitiæ, faciliùs cùm difflari non poſſint ob cutis denſitatem ab ambiente frigido factam, incaleſcunt maximè & inflammationem faciunt, ad quam etiam ſequitur febris tantò curatu difficilior, quantò materiæ difflatio & reſolutio magis eſt contumax. Cùm verò morbos hyemis calidos & humidos eſſe, & proinde acutos dixit, quod difficultatem habere videtur, cùm calidi & ſicci potius acutiem habeant maiorem, intelligendum eſt de ea acutie, de qua in quæſtione, vt reſponſio propoſitioni reſpondeat, nempe de contumacia & pernicie maiori. ſubdit enim, *propterea celeriter interimunt.* ſunt enim acutiſſimi aliqui morbi, ſignis firmati ſecuriſſimis, qui etſi acutiem magnam habeant, non tamen pernicioſi ſunt. alij minorem habentes acutiem ratione motus, qui ob malitiam humoris, & malam qualitatem magis ſunt pernicioſi, celeritérque etiam mortem inferunt: de quibus loqui Ariſtotelem hoc loco, ex poſtremis verbis fit manifeſtum: cùm dicit [*non enim concoquere valent abundantiam excrementi*] vbi non in motus celeritatem, in qua acutorum eſſentia conſiſtit, ſed in exceſſum humiditatis, & in contumaciam ad concoctionem, acutiem & perniciem eorum refert. cùm enim abundans eſt humor, quodammodo obruit calorem, cuius actione fit omnis coctio. quapropter cùm eum ſuperare non poſſit natura, præter naturam cùm ſit, perniciem inferat oportet. Dubitat hic Aponenſis circa ea quæ hoc loco dicta ſunt ab Ariſtotele, hyeme morbos fieri calidos & humidos, quoniam videmus hyeme potius frigidas & humidas ægritudines generari. An dicendum, hyeme frigidos ſæpiùs morbos generari, quia quodlibet à ſimili facilius in conſenſum trahitur. humidi etiam multi generantur ob eandem rationem: & quoniam cùm caput ambienti ſemper exponatur, neceſſe eſt alterari, & ad frigidum & humidum trahi potiſſimùm, cùm eò tendat ſuo naturali temperamento, vnde defluxus humorum ad partes ſuppoſitas ſæpenumerò fiunt, ex quibus morbos hos acutos, de quibus loquitur Ariſtoteles, & quos acutos propriè vocarunt antiqui, prouenire dicebamus qui calidi propterea fiunt, quòd ob aëris frigiditatem & materia craſſior fiat, & conſtipatis externis poris corporis, difficiliùs cùm difflare poſſit, putreſcit magis & inflammatur, vnde cùm iam humidi ſint morbi, calorem etiam præter naturam magnum ſecum inuehunt.

Προβλ. ζ.

Διὰ τί ποτε ὁ λοιμὸς μόνη τῶν νόσων μάλιστα τοὺς πλησιάζοντας τοῖς θεραπευομένοις προσαναπίμπλησιν; ἢ ὅτι μόνη τῶν νόσων κοινή ἐστιν ἅπασιν. ὥστε διὰ τοῦτο πᾶσιν ἐπιφέρει τὸν λοιμόν, ὅσοι φαύλως ἔχοντες προϋπάρχουσι. καὶ γὰρ διὰ τὸ ὑπέκκαυμα τοῦ νόσου, τοῦ παρὰ τῶν θεραπευομένων γινομένης, ταχέως ὑπὸ τοῦ πράγματος ἁλίσκονται.

Probl.

Probl. VII.

Quamobrem peſtis ſola ex omnibus morbis eos afficiat maximè qui ad laborantes propè acceſſerint? An quòd ſola omnium morborum communis eſt omnibus: quare propter hoc perniciem omnibus facilè infert, quibus corpora præexiſtunt prauè diſpoſita, quoniam æſtus morbi, qui ab eis producitur qui curantur, protinus in aliis concipitur.

Peſtis an ſola contagio ſerpens.

Niſi diligenter quæ ab Ariſtotele in hoc problemate proponuntur, tum in propoſitione, tum in ſolutione conſiderentur, vix fieri poterit vt à calumniis, aut à contradictione, quæ ex aliis problematibus videtur eſſe manifeſta, ipſum vindicare poſſimus. quis enim vel mediocriter, non in medica facultate dixerim, ſed in hominum conſuetudine communi verſatus, non animaduertat falſum eſſe, ſolá peſtem contagione ſerpere, ſolámque ipſam eſſe communem morbum, cùm quamplures alios morbos contagioſos magno malo noſtro experiamur, vt phthiſim, elephantiaſim, ſcabiem, alopeciam & alios de quibus etiam ipſe 7. problem. 7. vbi etiam contagioſos eos appellat? cùm prærerea conſtet, non ſolam peſtem communem morbum eſſe, cùm multos vagari ſæpe videamus morbos: qui quòd non multos interimant, peſtis nomine inſigniri non poſſunt. Verùm quoniam & ad has difficultates tollendas, & ad Ariſtotelis ſenſum rectè eruendum maximè erit vtile, ſi aliqua de contagione proponantur, operæpretium eſſe exiſtimaui de ea, quàm breuiſſimè potero, agere, ſuperfluis multis omiſſis, quæ munus noſtrum interpretandi excedere videntur.

Contagio quid.

Contagio igitur eſt corruptionis cuiuſdam mixtorum ſecundùm ſubſtantiam de vno in alterum analogia quadam tranſitus. Cùm enim inter recentiores graues admodum controuerſiæ excitentur, an à principio quopiam nobis manifeſto & non incognito, qualis eſt putredo, an potius ab occulto, minimè perſpecto atque ſublimiori, ortum habeat contagio, vt quænam harum magis placeret, oſtenderemus, corruptionis cuiuſdam tranſitum eſſe diximus, vt manifeſta actione id fieri demonſtraremus; dictum autem eſt

Mixtorum interitus duplex.

[cuiuſdam] quòd dupliciter corrumpantur & intereant mixta: vno modo, per aduentum contrarij, ſub quo conſiſtere non poteſt eorum temperatura: alio modo, per diſſolutionem mixtionis, quod fit putrefactione: vt per putrefactionem fieri corruptionem hanc oſtenderetur, addita eſt [cuiuſdam] quæ enim per contrarium fit immediatè, ſimpliciter eſt corruptio. Ariſtoteles quarto Meteorologicæ optimè id obſeruauit, putredinem definiens per corruptionem quandam.

Contagio per putredinem fit.

Fit autem hæc per calorem præter naturam calorem noſtrum & mixtionem diſſoluentem: in peſte enim videmus ſubſtantiam hominum corrumpi per inſignem hanc putredinem. ſi verò contagione ſerpit, per tactiles qualitates fieri oportet, potiſſimùm per actiuas, & maximè per caliditatem: quæ ſi externa ſit & humiditati iuncta, interno calore euaporante & diſſoluto, inde ſequitur diſſolutio illa mixtæ ſubſtantiæ, atque per contactum poſtea alteri communicatur, in quo corrumpitur iterum temperatura humorum per inſignem illam putredinem, & contraria inducitur, qualis ea eſt, quæ in principali infecto reperitur, & illud eſt contagium. aut ſi occurrat corpori minimè diſpoſito ad eam recipiendam, ita vt ſequi non poſſit corruptio illa per putredinem, corpus illud vices ſubibit fomitis, atque putridos illos vapores retinebit, quos aliis communicare queat. aut tum demum aër fomitis rationem ſubibit, qui vapores illos putrilaginoſos, ſemina contagionis tanquam per medium alteri communicet. docet hoc experientia potiſſimùm in ea quæ per immediatum contactum efficitur in fructibus: quorum ſi qui putredine detineantur, iam ſtatim alios inficere videmus: hanc verò putredinem eſſe quis neget? in reliquis verò quæ vel per aërem, vel per fomitem aliis communicant, licèt non ita manifeſtis ſignis putrefactio ſeſe exerat, cùm vapores, vel exhalatio in fomite vel aëre lateant, effectus tamen putredinem ſubeſſe cauſam oſtendunt. cùm videamus per medium illud quodcúmque ſit, in ſecundam putridam affectionem diſtribui, quæ fuerat in prima: & propterea illam quoque in intermedio quodammodo contineri cenſendum eſt. Vndè quemadmodum contagio malitia contagionem ſuperat, ita affectus quiſpiam contagioſus, contagioſum alium ſuperabit, illéque ſemper deterior erit, qui à contagione deteriori ortum duxerit, ſi tamen eandem agentis & paſſi diſpoſitionem ſupponamus. Vnum eſt, quod hac in re difficultatem faciat, quòd diximus, contagionem non aliunde quàm ex putredine principium habere: videtur enim falſum eſſe: vel enim pu-

tredo, quà putredo eſt, contagionem efficeret, vel quà talis, inſignis ſcilicet? at neutrum horum dici poſſe videtur: non enim putredo quà putredo, alioqui omnis putredo id produceret, quod prorſus falſum eſſe, vnuſquiſque facilè intelliget, qui febres tam multas putridas obſeruabit, quæ minimè aptæ ſunt aliis communicari. an igitur quà talis putredo, inſignis ſcilicet, contagionem inducet? hoc etiam dici nullo modo poſſe videtur, quandoquidem ſi putredo, quà inſignis eſt, contagionem induceret, quæcunque huiuſmodi eſſet putredo, aliis communicari poſſet. quod falſum eſſe, vel ex febribus multis putridis, quæ ægrotantes etiam ad mortem ducunt, quilibet colligere poteſt. neque enim earum quam plurimas communicari videmus. Et præterea in omni contagioſo morbo inſignis hæc adeſſet putredo. quod falſum eſſe ſcabies, vitiligo, alopecia, & Gallicus morbus oſtendunt, in quibus neque febris adeſt putrida, & in operationibus communibus vix impediuntur. quibus difficultatibus ſi optimè ſatisfecerimus, & multa quæ ad naturam contagionis explicandam faciunt, verba manifeſta euadent, & nonnihil lucis iis quæ ab Ariſtotele in hoc problemate dicuntur, dare nos poſſe confidimus. Ad contagionem excitandam & infectionem per contactum in alium & alium communicandam, requiritur ſemper inſignis putredo, ita vt non putredo, quà putredo, ſed quà talis, nempe excellens, apta ſit contagionem inducere. quamuis enim putredo omnis contagioſa ſit, aut ſimpliciter, aut ad continuam partem, ad aliud tamen contagioſa non omnis eſt. quia ad agendum multa requiruntur. omnes enim putrefactiones ad continuam ſibi partem conſimilem putrefactionem inferre aptæ ſunt. verùm nos veram hanc contagionem non appellamus: quòd hæc cum putrefactione conuertatur, & è contra: ſed contagionem eam appellamus magis propriè ſumptam, ad quam conſtituendam inſignis quidam gradus putredinis requiritur, de quo locutus eſt Galenus 2. Aph. 27. & libro aduerſus Lycum, de qua longa oratione actum eſt in libro noſtro de peſte à nobis in peſtilenti anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo quinto & ſexto, in iuuentute noſtra elaborato, dum in edomanda magna illa noſtra peſtilentia omnem noſtram operam impendebamus. ſed neque inſignis hæc putredo apta eſt contagionem efficere, niſi vapores & ſeminaria excitet, apta alteri aliquo modo communicari, vel per contactum, vel per fomitem immediatum, vel per aërem intermedium: poteſt enim eſſe talis, vt nullos vapores excitet, quibus putredo poſſit communicari: vt cùm aduſtio tanta cum putredine iuncta eſt, vt terrenam ſolùm portionem relinquat. quo fit, vt quamuis febris aliqua lethalis ratione putredinis deberet contagione ſerpere, ob eam tamen quam diximus cauſam, contagione non communicetur. in ſcabie verò, achoribus, vitiligine, morbo Gallico, licet inſignis fortaſſe putredo adeſſe non videatur, quòd nec febrem iunctam habeant, nec mortem inducant, reuera tamen etiam illam in eis reperiri oſtendunt excuntia, atque puſtulæ ipſæ ſæpenumerò non minorem malignitatem humoris præ ſe ferentes, quàm quæ in peſte apparent: verùm febrem non inducunt, neque principes operationes lædunt: quòd cùm putredo ſit extra venas, atque extimam corporis ſuperficiem obtinens, non poteſt cor aliúdve membrum princeps lædere. quo etiam fit, vt principes operationes non lædantur. internas verò partes adire non poteſt, non quòd analogiam habeat infectio illa ad determinatam hanc partem, cutem, vt doctiſſimus Fracaſtorius cenſuit, ſed quòd ob craſſitiem & lentorem intimiores partes permeare nequeat. Quanquam autem contagionis ſeminaria omnia morbificæ exhalationis atque putridæ expirationis, euaporationíſue genere contineantur. ex iis tamen alij magis apti ſunt inficere, alij minùs, & pro triplici hac aptitudine & ſeminariorum mixtione, triplex quoque tum contagionis, tum etiam morborum ex contagione genus prouenit. Vnum enim eſt genus quod contactu fit, aliud quod præterea etiam fomitem relinquit: tertij generis eſt, quæ ad diſtans quoque perfertur. His etiam reſpondent contagioſorum morborum differentiæ totidem. Diuerſitatis verò ratio, non à forma, maiori minoríue putredine ſolùm eſt deſumenda, vt quibuſdam viſum eſt, ſed à materia etiam, & modo mixtionis. Neque enim verùm eſt, quod à nonnullis aſſeritur, grauiorem & ex multò maiori putredine ortam eam eſſe contagionem, quæ ad diſtans per aërem alteri communicatur: poterit enim hoc quandoque ex materia ſubtiliori, & ſubinde magis apta, ad diſtans per aërem ferri. Exemplo nobis ſit lippitudo, in qua non inſignem illam cernimus putredinem: ad diſtans tamen maximè apta eſt inficere, & magis etiam quàm contactu, aut per fomitem. Videntur autem hæc inter ſe hoc modo ſe habere: nam quæ ad diſtans contagionem faciunt, ea & contactu, & fomite afficere conſueuerunt. quæ verò fomite contagioſa ſunt, eadem & immediato

Contagio ab excellenti putredine.

Quomodo morbi multi ſalubres & ſine febre contagioſi.

Triplex cõtagio, & totidem morbi cõtagioſi.

contactu afficiunt, ad diſtans tamen non omnia, at contactu omnia. quapropter & ſimpliciſſima eſt & natura prior ea contagio, quæ ſolo contactu afficit. Diuerſitatis huius eam cenſemus cauſam, quæ ex vaporum, exhalationum, & corporum quæ putreſcunt inſigni

Contra Fracaſtorium de corpuſculis.

hac putrilagine, diuerſitate deſumitur: nec ſatis intelligo, quare nouus Democriti & Leucippi doctrinæ excitator Hieronymus Fracaſtorius in corpuſcula potius, quàm in vapores diuerſitatis harum contagionum cauſas retulerit: cùm differentia ea inter corpuſcula & vapores ab eo poſita lib. 1. cap. 2. de contagione, nulla ſit. quòd enim dicit, vaporem alterabile ſatis eſſe corpus, mixtionem non habens, fortem in lentore, nec ſobolem ſibi procreans ſimilem, quæ ad alium delata contagionem inducat, qualia eſſe dicit ſeminaria hæc, quæ corpuſcula eſſe dicit, concedi non poteſt. neque enim verum eſt, vapores nullos reperiri mixtionem in lentore fortem habentes quíque ſobolem ſibi ſimilem generare poſſint, aut diutiùs perdurare. varij enim redduntur vapores, & diuerſam naturam aſſumunt pro variis, vnde eleuantur, ſubiectis. quilibet enim vel mediocriter rerum naturalium ſtudioſus facilè animaduertet, alios dari vapores lentos, qui & faciliùs & diutius inhæreant, alios humectiores, qui humectent quidem, ſed nullum præ ſe ferant lentorem, aut tenacitatem. exemplum ſit nobis prioris vapor ex melle actione caloris eleuatus, poſterioris eiuſdem ex ſimplici aqua: immò verò ea quæ intimiùs penetrant & velociùs, nullum in ſe lentorem habere oportet: lentor enim & tenacitas, & ad longinqua progreſſionem, & penetrationem impedit: quare tenaces potius & lenti ij vapores eſſe debent, qui per fomitem aliis communicantur. vt enim inhæreant, atque diutiùs inhæſa perdurent, atque ad alia communicari poſſint, lentorem exigunt. Quòd verò vapores ſibi ſimilem ſobolem procreare poſſunt, exemplo ſint odores, qui vel in exhalatione vel in vapore conſiſtunt: ij enim à corpore odorato eleuati, & rebus aliis communicari, & eodem

Quomodo ex varietate vaporum varij modi contagionis, per contactum, per fomitem, ad diſtans.

res eas odore afficiunt, & apti ſunt etiam corpora alia ſecundò odorata reddere. Nunc doceamus oportet, quid ſit, quòd ſeminaria hæc contagionis, quæ vapores aut exhalationes eſſe diximus, varia hæc contagionum genera producere valeant. Cùm morbus aliquis contagioſus ex materia excitetur, in qua & aquea pars prædominetur, & maximè putredinem ſubierit, cum huiuſmodi minimè omnium ſeparari, diutiúſque inhærere poſſit, vaporéſque viſcidi minùs viſcidi ſint, ſed propter exhuberantem humiditatem fluidi, aut ſolùm, aut potiſſimùm contactu inficere poterunt, ſiue per concubitum accubitúmue, ſiue conuictu aliáue ratione: hoc in fructibus euenire conſpicimus: fluxilitas verò hæc, atque inhærendi minor aptitudo, ad longioráque progrediendi impotentia in mixtionis diſſolutione, cùm aqueæ partes complures, cum paucis aëreis, terreiſque minimiſque igneis ex putredine, quæ mixti eſt per calorem extraneum diſſolutio, excitantur. valde enim humida putredo excitabitur, quæ ſui generis afficiat quippiam. quòd ſi aëreæ permultæ portiones, cum terreis & igneis mediocribus, minimiſque aqueis excitentur & euaporent, affectionem efficient multò efficaciorem, quæ perdurare diutiùs poſſit, & in fomite relinqui per longum tempus, atque ad longinquiora quàm prior diſtribui cùm enim fluidæ non ſint vt priores, magis tamen tenues non contactu ſolùm afficient, ſed etiam fomitem de ſe relinquent, quo veluti medio etiam alios inficiant eadem affectione, qua afficitur principium vnde fluxerunt. Quoties enim ſeminaria hæc in vicinum contactúmve corpus incidunt, quod ſimile analogúmque ſit, ſtatim & contagionem & putredinem inferunt, & conſequenter morbos contagioſos: quoties verò analoga non ſunt, & quod tangitur, ipſum quidem aptum non ſit affici, ad ſeminaria tamen excipienda, exceptáque diutius retinenda, atque conſeruanda nō ineptum, tunc fomitis naturam induit: quo intermedio poſt multos etiam menſes & annos, ne dicam dies inficiunt. Quòd ſi igneæ partes vel cum multis aëriis multum in mixtionis per inſignem hanc putredinem diſſolutione præualuerint & eleuentur. aqueis alioqui & terreis minima quantitate vel prorſus nulla commixtis, ſubtiliſſimi redduntur vapores vel exhalationes, quibus tertium illud contagionis genus excitatur, quòd ij tum per contactum, tum per fomitem, tum ad diſtans poſſint ſimilem principio affectionem generare: cùm enim omnium ſint ij vapores ſubtiliſſimi, quoquouerſum permeare atque peruadere facillimè poſſunt, ibíque etiam affigi, vt fomitem de ſe relinquant, tum ratione ſubtilitatis, qua rariora corpora permeando & afficere poſſint, & conſeruari: aut ſi aëreæ ſolæ præualuerint, cùm lento-

Quomodo peſtis ſola maximè contagioſa.

ris nonnihil habeant, etſi adeò penetrare nequeant, ad diſtans tamen aliquantiſper ferri & inhærere poterunt, pro contagione inferenda. Hæc cùm ita ſe habeant, non erit difficile inuenire, quare peſtem Ariſtoteles ſolam dixerit maximè eos afficere, qui ad labo-

rantes

rantes propè acceſſerint: non enim quòd ſola peſtis contagio communicetur: ſibi enim omnino repugnaret, qui 7. ſect. alios contagioſos morbos enumerat, & ipſimet experientiæ: ſed quòd ea ferè ſit, quæ ad diſtans infectionem communicare poſſit. quamuis enim lippitudo ad diſtans aliquo modo communicari poſſit, quòd igneis maximè exhalationibus in alium locum lucidum ex lucido imprimat: contagionis tamen nomine vix dignamur eam communicantiam, quòd in ea tanta non adſit putredo, quantam ad veram contagionem requiri dicebamus. potiſſimùm cùm addat, *maximè*, qua dictione non eſt viſus omnino morbum quemcunque alium excluſiſſe. ſola igitur peſtis contagio ſerpit hoc modo: & quòd ita ſit, colligimus manifeſtè ex ſolutione, in qua in aërem videtur cauſam reducere, cùm eam ſolam communem ægritudinem dixerit, cúmque per tranſitum ex ægrotante primò per aërem ſucceſſiuè communicari dixerit. Neque verò intellexit Ariſtoteles peſtem communem ſolam eſſe tum ægritudinem, cùm videamus, multos morbos aliquando non peſtilentes paſſim vagari ex communi cauſa: ſed ex contagioſis morbis ſolam peſtem eſſe omnibus hominibus communem. Non eſt hoc loco vt communium morborum diſtinctionem in medium afferam, cùm longa oratione & ego in libris de peſte, & recentiores, qui hanc eandem materiam pertractarunt, potiſſimùm autem Galenus in comm. lib. de morbis vulgaribus, & nos iterum in commentariis lib. Hipp. de aët. aq. loc. de hac re pertractauerimus.

Πρόβλ. η.

Διὰ τί τοῦ χειμῶνος βορείου γενομένου, ἐὰν τὸ ἔαρ ἔπομβρον γένηται καὶ νότιον, τὸ θέρος νοσῶδες γίνεται πυρετοῖς καὶ ὀφθαλμίαις; ἢ ὅτι τά τε σώματα ἐκδέχεται τὸ θέρος, πολλὴν ἔχοντα ἀλλοτρίαν ὑγρότητα· καὶ ἡ γῆ καὶ ὁ τόπος ἐν ᾧ ἂν οἰκῶσι, γίνεται ἔφυδρος, καὶ τοιοῦτος οἷοι λέγονται οἱ ἀεὶ νοσώδεις τόποι; πρῶτον μὲν οὖν ὀφθαλμίαι γίνονται, τηκομένης τῆς περὶ τὴν κεφαλὴν περιπλώσεως· ἔπειτα πυρετοί. δεῖ γὰρ νοῆσαι, ὅτι τὸ αὐτὸ καὶ θερμότατον γίνεται, καὶ ψυχρότατον· οἷον, ὕδωρ καὶ λίθος, ὁ μὲν ζεῖ, τὸ δὲ καίει μᾶλλον. ἔν τε οὖν ἀέρι πνίγη γίνεται, θερμαινομένου τοῦ ἀέρος διὰ πάχος· καὶ ἐν τοῖς σώμασιν ὡσαύτως πνίγη καὶ καύματα (τὸ δὲ ἐν τοῖς σώμασι καῦμα, πυρετός ἐστιν) ἐν δὲ ὀφθαλμοῖς, ὀφθαλμίαι. ὅλως δὲ καὶ ἡ μεταβολὴ ἰσχυρὰ οὖσα, τὰ σώματα φθείρει, ὅταν τοῦ ἀέρος ὑγροῦ ὄντος, αὖθις ἐπιλαμβάνῃ τὸ θέρος, θερμὸν ὂν καὶ ξηρόν. ἔτι δὲ χαλεπώτερον, ἐὰν καὶ τὸ θέρος, ἔπομβρον γένηται. ἔχει γὰρ ὁ ἥλιος ὕλην, ἣν ποιήσει ζεῖν, καὶ ἐν τοῖς σώμασι καὶ ἐν τῇ γῇ καὶ ἀέρι· διὸ γίνονται πυρετοὶ καὶ ὀφθαλμίαι.

Probl. VIII.

Quamobrem hyeme boreali exiſtente, ſi ver pluuioſum fiat, & auſtrinum, æſtas morboſa ſit febribus & lippitudinibus referta. An quòd corpora excipit æſtas multum habentia extraneæ humiditatis, & terra & locus in quo vtique habitant, ſit madidus, taléſque redduntur, quales dicuntur eſſe perpetuò morbidi loci. Primùm quidem itaque lippitudines fiunt, colliquata, quæ eſt circa caput ſuperfluitate, dein febres. oportet enim intelligere, quia idem & calidiſſimum ſit & frigidiſſimum: ceu aqua & lapis. illa quidem feruet, hic vrit magis in aëréque præfocatio fit, ex excalefacto ob craſſitiem: & in corporibus pari nomine ſuffocatio fit, & æſtus. æſtus verò in corporibus febris eſt, in oculis ophthalmia omnino autem mutatio vehemens exiſtens corpora peruertit: quoniam aëre humido exiſtente, protinus ſuperuenit æſtas calida & ſicca. amplius autem difficilior, ſi & æſtas humida fuerit. habet enim ſol materiam, quam faciat efferueſcere, & in corporibus, & in terra, & in aëre. quà de cauſa febres oriuntur & lippitudines.

Hyeme boreali, vere autem auſtrino, qui morbi æſtate fiant, & cur.

Et problema hoc vnum ex iis eſt quæ ferè ad verbum mutato ſolo dicendi charactere deſumpſit Ariſtoteles ex Hippocrate, vt longa oratione demonſtratum eſt à nobis quarto

in lib. de aër. aq. loc. c. 3. vbi etiam ea ferè quæ ad explicationem huius loci facere videbantue, propoſuimus. Galenus autem in Comm. 11. tertiæ ſect. Aph idem proſecutus eſt. Quæſtio igitur eſt, cur hyeme boreali exiſtente, vere autem ſubſequente humido, in æſtate ſequente excitentur multæ febres & ophthalmiæ. ſrigidam & humidam hyemem eſſe oportuerat, ſi ſuam ſeruaſſet naturam: nunc ſiccam ſactam eſſe ſupponit: borealem enim ſic eſſe oportet, & ita manifeſtioribus verbis ſe explicuit Hipp. Aph. & lib. de aër. aq. loc. altera igitur ſolùm qualitate à naturali & proprio temperamento lapſam eſſe conſtat, & quidem aliquantò ad meliùs, quàm ſi humiditate exceſſiſſet, cùm ſiccitates humiditatibus ſalubriores dixerit Hippocrates 25. Aph. ſect. 3.

Ver autem pluuioſum & auſtrale, &c.] vtraque qualitate tam actiua quàm paſſiua ver naturale temperamentum exceſſiſſe ſupponit. Cùm enim temperatum eſſe oporteat, ſoleátque in caliditate & humiditate excedere aliquantulum, quæ temperatura morbos putredinoſos excitare ſolet. propterea non eſt mirum, ſi [*æſtas ſubſequens morboſa reddatur, febribus & ophthalmiis referta.*] quamuis enim in vere etiam ob malam qualitatem debuiſſent morbi multi generari calore & humore præualente, cùm tamen contrariæ hyemis præceſſiſſent qualitates, quibus calidior & humidior veris conſtitutio veluti reprimebatur, morbos ſibi proprios producere non potuit, qui poſtea calida æſtate ſuperueniente ſunt excitati. [*æſtas morboſa*] νοσώδης dixit, Hippocrates πυρετώδης, vt magis in ſpecie doceret, quomodo morboſa eſſet. neſcio autem cur vbique dictionem illam Gaza verterit *grauis*. febribus putridis intelligendum eſt non diariis aut hecticis. quæ enim tra-

Gazæ lapſus.

dita eſt huius rei ratio, non niſi putridis poteſt accommodari. [*& lippitudinibus*] non intelligit hic ophthalmias propriè dictas ſolùm, quæ ſunt tumores oculorum potiſſimùm albugineæ partis, in quibus ruborem ſolet pars ea contrahere, ſed omnes ferè oculorum morbos à fluxionibus promanantes Refert in æſtum tanquam in cauſam efficientem rei huius occaſionem, ſuperflua tamen humiditate corpus vniuerſum occupante, & irrigante. Vnde Philotheus in expoſitione Aphoriſmi 11. ſect. 3. dicebat: propter hoc autem, quòd hyems eximiè frigida fuit, potentias eximia illa frigiditate deſtruxit, & malorum humorum abundantiam ab autumno congeſtam incluſit. poſtea ver adueniens calidum & humidum exiſtens materiæ fuſionem facit, & humidam ſuo ſuperfluo humore facit: deinde æſtas ſuperueniens ſecundùm eius naturam calida & ſicca, humiditatem inueniens in corruptionem trahit, quæ cordi communicata febres producit putridas. addit aliam cauſam coadiuuantem cùm dicit [*& terra & locus in quo viuque habitant*, &c.] quia non quicunque æſtus aptus eſt hos affectus inducere, ſed qui talem gradum aſſecutus ſit: oportet igitur & aërem ambientem & terram, ad hoc concurrere. cùm enim ob præteritas verno tempore pluuias, & ob auſtros continuè proflantes craſſiorem humidioremque ſubſtantiam aſſecuta ſint, diutius calor illis adhæret, & validiùs operatur, & putredinoſos ex acri materia morbos excitat facillimè. Primùm itaque lippitudines fiunt colliquata humiditate ſuperflua, [*quæ eſt in capite*] primò docet manifeſtis verbis, & quæ non indigeant explicatione, quomodo in huiuſmodi conſtitutione æſtate lippitudines fiant. Difficultatem autem aliquam habet, quid ſibi velit Ariſtoteles per ea verba [*oportet enim intelligere,*

Frigidiſſima materia quomodo calidos effectus pareſe queat.

quia idem & calidiſſimum ſit & frigidiſſimum, ceu aqua & lapis] mihi autem ea Ariſtotelis eſſe videtur intentio, velle ſcilicet explicare, quomodo ex frigidis humoribus tum per vniuerſum corpus, tum in capite collectis, poſſint febres excitari, & oculorum inflammationes, & id fortaſſe propter antiquos, qui volebant, febres omnes putridas ex bile generari. cùm enim ex præcedente hyeme frigida, & ſuperueniente humido vere, humiditates multæ eſſent tum in vniuerſo, tum in capite collectæ, natura ſua potiùs frigidæ, videbatur verti poſſe in dubium, quomodo ex collectis his humoribus ſuperfluis potiùs frigidis, effectus calidi febris, & ophthalmia poſſint generari. reſpondet verò hoc non eſſe abſurdum. vna enim & eadem res frigidiſſima poteſt adeò ad caliditatem verti, vt omnino ferueat, quamuis vna magis quàm alia. quæ enim ſolidior eſt, cùm firmiorem habeat materiam, & validiùs & longiori tempore calorem retinebit, & eo mediante validiùs operabitur, vt lapis & ferrum. quæ verò in molliori poſita eſt materia & magis fluida, qualis eſt aqua, etſi ferueſcere & ipſa optimè poſſit, non tamen adeò intenſè incaleſcet, nec adeò longo tempore aut calorem retinebit, aut in aliam rem ſibi proximam operationes ſuas exeret.

Quin aëre exiſtente humido protinus ſuperuenit æſtas calida & ſicca.] per dictionem εὐθὺς *ſtatim* ſiue *protinus*, intelligit cauſam omnem effectuum præter naturam, quòd repentinas mutationes non ſuſtineat natura: quin etiam ſi introductæ per ſubitam illam mutationem

qualitates

qualitates meliorem conditionem & ſtatum inducerent, magis vtique nocerent, quàm quæ peiorem temporis conſtitutionem inducerent, progreſſu autem temporis id præſtarent. [*Amplius autem difficilior, ſi æſtas humida fuerit.*] Iam ex Hippocratis 3. ſect. demonſtrauimus, ſiccitates imbribus eſſe ſalubriores: propterea cùm docuiſſet, hyeme boreali & ſicca præcedente, & vere calido & humido ſubſequente, ſi æſtas calida & ſicca ſubſequatur, eam fore morboſam, febribus putridis abundantem & lippitudinibus [*at ſi non ſicca, ſed calida & humida ſubſequatur æſtas,*&c.] multò deteriorem futuram conſtitutionem teſtatur,& iure quidem merito: quoniam materia non in aëre modò & terra humidior relicta eſt, quæ efferueſcendo apta ſit calorem corporibus communicare, ſed etiam aucta per humiditatem æſtatis in corporibus humiditate multò amplior & copioſa magis redditur, materia humida non in terra aut aëre ſolo, ſed in corporibus, aëre & terra: vnde ſuppeditato humore & calore præter naturam præſente omnis ſubeſt occaſio ad putredinem,& ad defluxiones, potiſſimùm ad oculos. Multa alia circa hoc problema à nobis dici poſſent, ſed quoniam ea in comment. propoſito lib de aër.aq.loc. longa oratione propoſita ſunt,ne ſæpius eadem repetere videamur, prætereunda eſſe duximus.

Προβλ. θ.

Διὰ τί ἐὰν ὁ χειμὼν νότιος γένηται καὶ ἔπομβρος, τὸ δὲ ἔαρ αὐχμηρὸν καὶ βόρειον, νοσώδεις γίνεται καὶ τὸ ἔαρ καὶ τὸ θέρος; [ἢ] ὅτι ἐν μὲν τῷ χειμῶνι διὰ τὴν ἀλέαν καὶ ὑγρότητα, ὁμοίως τὰ σώματα διάκειται τῇ ὥρᾳ; ὑγρὰ γὰρ ἀνάγκη εἶναι καὶ οὐ συνεστηκότα. οὕτω δὲ ἐχόντων, τὸ ἔαρ ψυχρὸν ὄν, ἔπηξε καὶ ἐσκλήρυνεν αὐτὰ διὰ τὸν αὐχμόν. ὥστε ταῖς μὲν κυούσαις ὁ τόκος ἐαρινὸς εἰς ἐκτρώσεις γίνεται, διὰ τὴν θερμασίαν καὶ τὸν σφακελισμὸν τὸν γινόμενον ὑπὸ τῆς ξηρᾶς ψυχρότητος, ἅτε οὐκ ἐκκρινομένης τῆς ὑγρότητος· τὰ δὲ κυόμενα παιδία, ἀσθενῆ γίνεται καὶ πηρά, διὰ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ ψύχους. συμβέβηκε γὰρ τότε γινόμενα [ἐν ὠδίᾳ,] καὶ συστῆναι, καὶ τραφῆναι ἐν τῇ τεκούσῃ, τοῖς δὲ ἄλλοις, ἅτε ἐν τῷ ἀέρι οὐκ ἀποκαθαρθέντος τοῦ φλέγματος [διὰ] τὴν ὑπερβολήν, (ὃ συμβαίνει ὅταν ἀλεεινὸν γένηται, ἀλλὰ διὰ ψῦχος συστάντος, ὅταν ἐπιλάβῃ τὸ θέρος, καὶ ἡ ἀλέα τήκουσα βίᾳ, τοῖς μὲν χολώδεσι καὶ ξηροῖς, διὰ τὸ μὴ διερὰ εἶναι τὰ σώματα αὐτοῖς, ἀλλὰ τὴν φύσιν αὖον ἔχειν, γίνονται μὲν ὑγρότητες, αὗται δὲ λεπταί· ὥστε ὀφθαλμίαις ξηραῖς ἁλίσκονται· τοῖς δὲ φλεγματώδεσι, βράγχοις, καὶ εἰς τὸν πνεύμονα καταρρόοις. ταῖς γυναιξὶ δὲ δυσεντερίαι γίνονται, διὰ τὴν ὑγρότητα καὶ ψυχρότητα τῆς φύσεως· τοῖς δὲ γεραιτέροις, ἀποπληξίαι, ὅταν ἀθρόον λυθὲν ὑγρὸν ἐπιπέσῃ, καὶ δι' ἀσθένειαν τοῦ συμφύτου θερμοῦ παγῇ.

Probl. IX.

Cur ſi hyems auſtrina fuerit & pluuioſa, ver autem & ſiccum & boreale, morboſum fit tum ver, tum æſtas. An quia in hyeme quidem ob teporem & humiditatem corpora ſimilia redduntur tempori? Humida enim oportet eſſe & non conſiſtentia. Sic autem ſe habentibus, vel frigidum ſuperueniens ipſa condenſat,& indurat ob ſiccitatem. Itaque grauidæ, quibus verè partus inſtat, in laborioſum partum vel in abortum incidunt, propter caliditatem & mortificationem factam à ſicca frigiditate, ſic non expulſa humiditate. Fœtus verò imbecilli fiunt & imperfecti ob frigidi exceſſum.Accidit enim vt qui tunc naſcuntur,& conſtiterint & nutriti fuerint intra parentes. Aliis autem,quia in verè non perpurgata pituita,ſuperfluit,quod accidit cùm tepens ſit. ſed ob frigus conſiſtens,vbi ſuperuenit æſtas & caliditas colliquans,violentiam facit: bilioſis quidem & ſiccis,quòd non humida ipſis ſunt corpora, ſed propriam habent naturam,fiunt quidem humiditates,at verò tenues. Quamobrem lippitudinibus ſiccis afficiuntur:pituitoſi autem raucitatibus & ad pulmonem deſtillatio-

nibus: mulieribus autem difficultates fiunt inteſtinorum ob naturæ frigiditatem & humiditatem: ſenioribus verò apoplexiæ, quando collectus ſolutus humor inuadit, ex imbecillitatéque coloris natiui concreuit.

Hyeme auſtrina, & vere boreali, vere & æſtate qui morbi, & cur.

Problema etiam hoc, vt ſuperius, ex Hippocraticis ſcriptis deſumptum eſſe quilibet cognoſcere poteſt, qui librum tertium Aphor. & lib. de aër. aq. loc. legerit: quibus ex locis apparet manifeſtè ab Hippoc. deſumptum eſſe. ſupponit autem omnino contrarias tum hyemis tum veris ſubſequentis conſtitutiones: nam vbi ſuperiùs borealem & ſiccam poſuit hyemem, ver autem pluuioſum & auſtrale, in præſentibus econtrà hyemem auſtralem, & pluuioſam, ver autē boreale, ſiccum & frigidum conſtituit. quæ cùm magis repugnent naturis temporum, non mirum, ſi & plures morbi & vehementiores, tum & velociùs inuadentes excitentur: vbi enim in ſuperioribus in æſtatem ſubſequentem differri morbos ex non naturalibus hyemis & veris conſtitutionibus ſcripſerat, in pręſenti in ipſomet vere incipere ſtatim ſcribit: ver enim quod caloris humoríſque temperamento quodam mediocri conſtare debuerat, conuerſum eſt ad frigiditatem & ſiccitatem. Et quamuis in vtraque conſtitutione exceſſus præter naturam aliquis ſit, in priori tamen abundantia magis erat naturalium qualitatum, quæ in poſteriori hac in contrarium prorſus prætérque naturalem ſtatum aguntur, ver præſertim, vt dixi, in frigidum & ſiccum, quod potiùs eſſe calidum & humidum moderatè debuerat: hyems autem priùs ſicca, nunc calida, quæ ipſa caloris qualitas hyemis naturæ magis aduerſari videri facilè poſſet, quàm ſiccitas. minimè autem dubitandum, quo quodque à naturali ſibi ſtatu in contrariam partem deductum receſſerit magis, eo & maioribus viribus, & multo citiùs ſuas vires exerere. Et temperatur quidem in hac quoque conſtitutione, vt & in ſuperiori, ex prætergreſſi iam anni temporis temperamento, aër vt eadem ratione in hac quoque non ſecus atque in illa retardari debuiſſent effectus, quos ſequentis temporis intemperies ſuperata iam antecedente producere ſoleant: niſi in præcedente conſtitutione antecedens hyemis frigiditas ſubſecututo veris calori vias omnes corporis quaſi præcluſiſſet, ne qua facilè introduci poſſet, niſi temporis aliqua mota interpoſita recluderentur. at conſtitutio hæc de qua agimus, cùm priorem partem calidam habeat, qua corporum ſuperficies cutaneíque meatus, & aperta omnia ſeruantur, alteram autem frigidam, cui iam recluſa ſint omnia, vt ſe altiſſimè, quocunque pergit, inſinuet frigus, noxam quamplurimùm detegit, ne longo tempore ad agendum opus habet, cùm impedimenti nihil offendat, quò minùs opus ſuum exercere quamprimùm poſſit. & hoc eſt quod dixit [*An quia in hyeme quidem ob teporem & humiditatem corpora redduntur ſimilia tempori, id eſt, calida & humida.* vnde ſubdit: *Humida enim oportet eſſe & non conſiſtentia: ſic autem ſe habentibus ver frigidum ſuperueniens ipſa condenſat & indurat.*] Animaduertit hoc loco optimè Aponenſis Ariſtotelem non vt in ſuperiori conſtitutione omnes morbos populares in propoſitione propoſuiſſe, ſed in vniuerſum ver ipſum, & æſtatem ſubſequentem eſſe morboſam. in ſolutione itaque etiam in vniuerſum petitioni ſatisfacit, mox autem immediatè multa morborum genera ſubiungit, & primò dicit, *itaque grauidæ, quibus verè partus inſtat, in laborioſum partum vel in abortum incidunt*, &c.] quid verò mirum periclitari partus intus foríſque tenerrimos infirmiſſimóſque, caloríſque & humoris temperie diu ante fotos, ſimilique extra gauiſuros, in omnino contraria

Abortus cur & quando frequentes.

vitam inchoare coactos. itaque præſentaneam eam inimici cœli noxam accipiunt, non expectata longioris temporis mora, tum in ipſis penetralibus, tum prodeunti ex intimis caloris fontibus recenti infirmóque partu. Quapropter quo tempore cœli potiſſimùm indulgentiam expoſcit, fomentúmque non diſſimillimum priori requirit, ſi aduerſantem ſibi maximè qualitatem experiatur, per quam facilè victus ſuccumbet, vt aut pereundum illi omnino ſit, aut tenui imbecillóque ac morboſo eſſe: aut etiam fortaſſe noxa latenti adhuc intus, nec dum foràs edito ſentienda, potiſſimùm hac conſtitutione, qua præcedentis hyemis tepore rarefacta vtero gerentium corpora, humidáque & mollia reddita promptè frigoris vim ad intima vſque reſeratis viis intromittent: vnde aſſuetus viuifico priùs natiuóque viſcerum fomento fœtus, deinde frigore ſtatim perculſus, pereat. Ex quo abortus aut demortui priùs pueli, aut inter enitendum pereuntis. [*propter caliditatem, & mortificationem factam à ſicca frigiditate, ſic non expulſa humiditate.*] Hæ ſunt tempeſtates quas Hippocrates & Theophraſtus ὀπισοχείμψας vocant, arboribus quoque infeſtas, ac germina ſtatim floréſque, ſi intempeſtiuè erumpant, adurentes, Sphaceliſmum appellant. de quo Theophr. 1. de cauſis plant. cap. 11. & de hac paſſione abundè ſatis à nobis in 4.

Comm

Comm. in lib. de aër. aq. loc. c. 8. actum eſt. Tenellus enim quiſque fœtus eſt & infirmus, vitámque à calore ducens, nec ſubiturus niſi cum manifeſta pernicie tum aduerſantis vitæ frigoris mutationem, quam cùm ſubitaneam improuiſóque factam nunquam niſi cum manifeſta noxa ferre natura conſueuerit, tum longè minùs, ſi, quod mutationem ſubit, tenerum imbecillúmque eſt, & iniuriæ cuiuſuis expoſitum. [*Aliis autem quoniam*, &c.] eadem frigoris vis, quæ & partus reddebat difficiles, & abortus excitabat, natóſque infantes debiles & morboſos reddebat, multos corporibus affectus inſalubres parit, potiſſimùm ex pituita multa in capite collecta, & ob frigiditatem & ſiccitatem veris in eo retenta, calida æſtate ſuperueniente, multos parit morbos. & hoc eſt quod dixerat Hippocrates lib. de aër. aq. loc. hyeme enim auſtrali pluuioſa, & calida exiſtente, cùm corpora non adſtringantur, vere ſuperueniente boreali, ſicco & frigido, cerebrum quod vnà cum vere diſſolui & purgari oportebat, à grauedine & raucedine tunc concreſcit, & conſiſtit. Quæ verba interpretationis verborum Ariſtotelis commodè vices ſubire poſſunt. [*Bilioſis quidem & ſiccis, quòd non humida illis ſint corpora*, &c.] In vniuerſum conſtitutionem hanc multas afferre moleſtias, ob eam quam diximus ex Hippocrate rationem, iam dixerat. Quoniam autem pro humorum diuerſitate & hominum temperamentorum, variæ quoque producuntur ægritudines, quòd agens non niſi ſecundùm materiæ aptitudinem agere poſſit, aggreditur docere, quos morbos bilioſis & ſiccis corporibus afferre ſoleat morboſa hæc duorum horum temporum combinatio. vnicum verò potiſſimùm ponit, nempe ophthalmiam, ſiue lippitudinem ſiccam, id verò non omnibus, ſed quibus pars ea imbecillior natura fuerit (vt aliis alia plerunque in corpore debilior conſueuit) ſiccam autem dixit, quòd humorem non remittat: prohibet enim extrinſecum frigus, repellens intrò. Ac quanquam aperti eſſe meatus antegreſſi caloris vi poſſent, per quos exitus humori pateret: eas nihilominus circumſtans deinde frigus, denſata extima ſuperficie, occluſit. reſilientes enim & ſurſum latæ exhalationes, cùm ſiccam potius naturam referant, ſecus quàm ſit vapor, qui in pituitoſis & mulieribus eleuatur, qui leui mutatione in pituitam mutatur, ſiccas paſſiones, vt lippitudines, vigilias immoderatas & quem Coma vigil appellant, ſolent excitare. [*Pituitoſi autem raucitatibus & in pulmonem diſtillationibus.*] Huius rei cauſam attulit Hippocrates, quòd cùm tanta adſit humoris frigidi copia, calida adueniente hyeme & humida, adaugetur magis, potiſſimùm in capite, ita vt quamuis frigida & ſicca ſequatur conſtitutio omnino condenſans & conſtringens, calore tamen æſtatis ſuperueniente, colliquatur quodammodo, & ad thoracem deſcendit, aut ad ipſos pulmones. [*mulieribus autem fiunt difficultates inteſtinorum ob naturæ earum frigiditatem & humiditatem*] quemadmodum ex paulò maiori frigiditate ſcimus acidam, ex minori autem aut etiam mediocri dulcem qualitatíſve nihil manifeſtè habentem pituitam gigni ſolere, ita ſalſuginoſam ex calore qui in hac conſtitutione præceſſit iam, pituitæque huiuſmodi procreandæ idoneos vapores multos calidóſque capite contentos collectóſque ingredienti extrinſecus frigori exhibeat. quæ poſtmodum in inteſtina delapſa compulſáque frigore ſuperuenientis veris veluti compreſſione quadam (ſicuti ex ſpumoſis albeſcentibúſque deiectionibus fluxionem de cap. pituitoſæ materiæ arguimus) nec liberè citóque foràs progreſſa, ſed inteſtinorum parietibus & inuolucris adhærens & implicita, cùm ſalſa ſit, partes illas vellicare, dolores parere, exulcerationéſque etiam in inteſtinis inducere valeat: atque ita fit difficultas inteſtinorum, δυσεντερία Græcis dicta: cùm autem mulieres magis ſint pituita refertæ, potiſſimùm in capite, maximè omnium tali morbo in hac conſtitutione tentabuntur. Solent verò eæ inteſtinorum difficultates, & moleſtiores eſſe, & magis diuturnæ, quàm quæ ex bile, inteſtina abradente, fiunt, quòd hæ, quamuis cauſam habeant acriorem & calidiorem, quoniam tamen ob ſubtilitatem velociter pertranſit, nec diutius inteſtinorum tunicis adhæret, minorem dolorem producit, faciliúſque remediis cedit. [*ſenioribus verò apoplexiæ, quando collectus humor ſolutus opprimit.*] collecto enim humore pituitoſo iniis tum ob ætatem, tum ob præcedentem temporis auſtrinam conſtitutionem, laxatis corporis meatibus, & potiſſimùm iis qui ſunt in capite, cùm vere ſoleant huiuſmodi excrementa expurgari, eo in hac conſtitutione, frigiditate & ſiccitate malè conſtituto, non ſolùm non adiuuatur illorum excrementorum excretio, ſed retinentur illa potius & concreſcunt. Vnde impedito tranſitu ſpirituum, aut apoplectici ſubitò concidunt, aut ex parte reſoluuntur, vt docuit Hippoc tum lib. de aër. aq. loc. tum 3. Aphor. Magni verò momenti eſt, ſi per loca à natura ad expurgandum cerebrum inſtituta, nares & os, materia feratur liberè, an potius per venas & arterias interiores: nam quemadmodum in lip-

Dyſenteriæ à pituita ſalſa quando fiunt, & deteriores quã à bile.

pitudine ſicca dictum eſt, nihil humoris expurgari ambiente frigido impediente, ita eliquatam calore humoréque hyemis pituitam fluxioníque paratam, veriſimile eſt ſuperueniente veris inſigni frigiditate impediri, & intrò repulſam ad maiores venas tantum diſcriminis inuehere poſſe. comprobauit verò hoc quaſi experientia Hippoc. 2. ſect. 1. Epid. 58. dicit enim, natu maioribus, quibus iam calor deficit, paraplegiæ, &c. idem 69. vbi Galenus reddit rationem, inquiens, Paraplegias dicit hyeme fuiſſe læſo ventorum afflatu, qui ea tempeſtate ſpirauerunt frigidi: maximè verò, quòd totus autumnus præcedens auſtrinus calefecerat atque irrigauerat, atque ſimul repleuerat ipſum. Multa hic dici poſſent, quæ neque eſſent præter rem, de apoplêxia & aliis hîc ab Ariſtotele propoſitis morbis, ſed quoniam hæc ad explicationem ſententiæ Ariſtotelicæ ſufficere poſſunt, neque nos in præſentia medicum agimus, neque medicis ſolis, ſed & naturalis philoſophiæ ſtudioſis, & liberalium artium profeſſoribus, quibus hæc pura medica non ita fortaſſe placerent, hæc ſcribimus, conſulto ſilentio tranſigenda eſſe duximus.

Πρόβλ. ι.

Διὰ τί ἐὰν μὲν τὸ θέρος αὐχμηρὸν γένηται καὶ βόρειον, τὸ δὲ μετόπωρον ἐνδυτίον, ὑγρὸν καὶ νότιον, ἐν τῷ χειμῶνι κεφαλαλγίαι τε γίνονται, καὶ βράγχοι, καὶ βῆχες, καὶ τελευτῶσιν εἰς φθίσεις; ἢ ὅτι λαμβάνει ὕλην πολλὴν ὁ χειμών· ὥστ' αὐτῷ ἔργον ἐστὶ, πῆξαι τὴν ὑγρότητα καὶ φλέγμα ποιῆσαι; ἐν μὲν οὖν ταῖς κεφαλαῖς, ὅταν ὑγρασία γένηται, βάρη ποιεῖ· ἐὰν δὲ ἡ πολλὴ καὶ ψυχρὰ, σφακελισμούς· ἐὰν δὲ διὰ πλῆθος μὴ πήξῃ, ῥεῖ εἰς τὸν ἐχόμενον τόπον· ὅθεν αἱ βῆχες καὶ οἱ βράγχοι, καὶ αἱ φθόαι γίνονται.

Probl. X.

Cur ſiquidem æſtas ſicca & borealis fuerit, autumnus autem contrarius, humidus & auſtrinus, in hyeme dolores capitis producuntur, & raucitates, & tuſſes, & terminantur in tabem. An quia excipit materiam multam hyems. atqui ſuum opus eſt, cogere humiditatem & pituitam facere. In capitibus igitur, quando humiditas fuerit, grauedinem facit: ſi autem multa fuerit & frigida, ſyderationem: ſin autem ob exceſſum non conuenerit, fluit in locum ſubiectum, vnde tuſſes, raucitates, & tabes excitantur.

Aponenſis lapſus.

Eſſet mihi nunc cum Aponenſi pro vera lectione huius problematis diſputatio ineunda, qui legit, ſi æſtas ſicca & auſtrina fuerit autumnus autem contrarius, humidus & borealis, quòd in codicibus aliquibus lib. de aër aq. loc. à quo manifeſtum eſt Ariſtotelem deſumpſiſſe totam hanc ſuam propoſitionem, obſeruauerit ita ſcriptum eſſe, niſi longa oratione in eodem libro exponendo commentario quarto, part. 8. demonſtraſſem, deprauatum eſſe codicem Baſilienſem, idque ex hoc loco Ariſtotelis inter alia argumenta comprobaſſem, vbi in omnibus codicibus Græcis, quos videre licuit, habetur, καὶ βόρειον: tum præterea, quòd hæc conſtitutio coincidat quæ 3. Aph. 13. poſita eſt, in qua ponitur æſtas ſicca & borealis: eoſdem enim morbos ſubſequentes in vtraque ferè poſuit: tum præterea, quòd hic eas conſtitutiones ponat, quæ ſæpiùs contingunt. rariſſimè autem euenit, vt borealis vere ſit conſtitutio, & pluuia: ſicut nec auſtrina, quæ ſit ſicca, niſi eo modo, quo à me aliàs demonſtratum eſt. Supponit igitur hic æſtatem ſiccam & aquiloniam, auſtrinum verò & valde pluuium autumnum: non ſecus atque in problemate octauo, hyemem ſiccam & aquiloniam, ver autem pluuium & auſtrale. magni verò refert diuerſa anni tempora, in diuerſum aut idem temperamentum abiiſſe: minus enim noxiè hyemi contigerit frigiditatis paulò maioris temperamentum, quàm æſtati, ſi ſalubritatem corporum ſpectemus, non autem frugum vbertatem. vni enim naturale eſt, alteri præternaturale. manifeſtum autem eſt vnicuique, præternaturalia cùm alicui accidunt, maiora inferre pericula. At ver & autumnum proprium exuere temperamentum, & calidam & humidam ſumere naturam, diuerſa & ab aliis & inter ſe ratio exiſtit. exire enim de proprio temperamento ver quamcunque in partem facilè poteſt. Deteriùs tamen ſe habet, cùm ad caliditatem & humiditatem tetenderit, quàm cùm ad frigiditatem & ſiccitatem.

Æſtate ſicca, autumno pluuio hyeme qui morbi, & cur.

Si

Si enim plus iuſto caloris humoríſque extranei accerſat, putredinis non parum, & pernicioſæ quidem accerſit. at ſi plus iuſto ad frigidum & ſiccum verſum fuerit, id ſolum nocumenti inferet, quod ab æquali ſuo temperamento deturbatum, in diuerſum abierit. Autumnus econtra: cùm enim natura ſua frigidus ſit & ſiccus, & præterea etiam inæqualis, & hac ratione natura ſua exitioſus, ſi in frigiditate & ſiccitate præterea vltra propriam receſſerit, periculum inferet maius corporibus, quàm ſi ad calidum & humidum vergat: hac enim ratione, caloris humoríſque moderatione corrigitur, minúſque noxium efficitur. Cùm igitur in hac conſtitutione frigida & ſicca ſit æſtas, calidus & humidus autumnus, acto in præternaturalem ſtatum vtroque tempore, ſequi debuiſſent morbi deteriores & plures, niſi caliditate & humiditate autumni & naturalis malitia eius eſſet repreſſa, & errores ex intempeſtiuo frigore æſtatis producti corrigerentur, vnde & pauci fiunt, & non in ipſo autumno, ſed ad ipſam hyemem producuntur. Duobus igitur ſic poſitis æſtatis & autumni conſtitutionibus, tuſſis, deſtillatio, raucitas, quibuſdam etiam tabes oriuntur, vt vtar verbis Cornelij Celſi lib. 2. c. 1. Hippocratis verba interpretantis.

An quia excipit materiam multam hyems, atqui ſuum opus eſt cogere materiam, & pituitam producere.] In vniuerſum docet iis verbis, morborum omnium enumeratorum cauſam eſſe pituitam, quæ pro varia eius qualitate, quantitate, conſiſtentia, & loco, ad quem tendit, varios etiam effectus producit.

Atqui ſuum opus eſt humiditatem cogere, & pituitam producere.] Græcè eſt, ὡς' αὐτῇ ἔργον δεῖ, πῆξαι τὴν ὑγρότητα, καὶ φλέγμα ποιῆσαι. Gaza autem, cuius interpretationes ob nominis celebritatem antea magni feceram, adeò in iis interpretandis problematis malè ſe geſſit, Gazæ lapſus. vt coactus ſim ferè omnia de Græco transferre in linguam noſtram, hoc loco adeò cæcutiuit, vt omnino verbis Latinis oppoſitum poſuerit illius quod ab Ariſtotele ſcriptum eſt. ita enim interpretatur: itaque humorem cogere, & pituitam inde conficere, magnum ei negotium eſt. quod quantum à vera Ariſtotelis ſententia diſſentiat, quilibet vel mediocriter in Græcis literis verſatus facilè cognoſcet. iis igitur verbis reddit rationem, cur hyeme huiuſmodi morbi produeantur, quæ eſt, quòd cùm autumnus humidus fuerit & calidus, multam humiditatem in corporibus introduxit, potiſſimùm in capite: auſtri enim auditum hebetant, caput grauant, dicit Hipp. lib. Aphor. hyeme mox ſuperueniente frigido & humido, humor iam aggregatus concreſcit, & in pituitam vertitur, quod munus eſt hyemis in naturali & proprio ſuo temperamento exiſtentis. Vbi igitur humiditas hæc hac ratione collecta in cerebro firmata hæſerit, grauedinem inducit, potiſſimùm ſi circa partes anteriores & nares firmata fuerit.

Si autem multa fuerit & frigida, ſyderationem.] σφακελισμούς. Gaza interpres vehementem Σφακελισμὸς quid. dolorem capitis vertit. Aponenſis credidit Ariſtotelem intelligere dolorem illum vehementiſſimum cum pulſationem in capite, quem Sodam Mauritani appellant, quòd in eo dolore tanquam vehementiſſimo, ſoleat duplex illa cauſa doloris adeſſe, quæ a medicis dolorum cauſa conſtituitur, ſolutio continui, & intemperies, quam duplicem cauſam innuiſſe voluit Ariſtoteles hoc loco, cùm dixit, ſi autem multa & frigida. per multitudinem enim dicit demonſtrari ſolutionem continui, per frigiditatem, intemperiem. Gaza crudorem vertit. Gazæ lapſus. quid verò crudoris nomine intelligat, non ſatis ſcio: hoc tamen ſcio, minimè ſphacelismum ſignificari. ſe tamen explicat ſyderationem intelligere, in qua re optimè. Malè autem à Braſauolo reprehenditur, in Aphor. dicit enim 2. de morbis & 3. Hippocratem de ſyderatione loqui quæ non eſt ſphaceliſmus. cùm alioqui vtroque in loco Hippocrates, qui non Latinè ſed Græcè locutus eſt, dictione σφακελισμὸν vſus ſit. Ego verò quamuis de huius nominis ſignificatione aliqua dixerim in com. ad lib. de aër. aq. loc. operæpretium tamen facturum exiſtimaui, hoc loco aliqua annotare, vt intelligere poſſimus, quid ſibi velit Ariſtoteles hoc loco, potiſſimùm cùm ab Hipp. & problema hoc deſumptum dixerimus, & nomen hoc etiam, varia autem apud Hipp. reperiatur nominis huius ſignificatio. Propriè enim de oſſis corruptione & ſyderatione dicitur, vt Aph. 7. lib. 7. & lib. de fract. atque hoc modo periculũ eſt ne os calcis σφακελίσαι, & infrà, κἤτοι ἂν σφακελίσῃ, quanquam ſi ſyderetur. & poſt. etenim alia quoque ſunt quæ non hoc modo σφακελίζει. & lib. de articulis paſſim σφακελισμοὶ oſſium dicuntur. Vnde Galenus 2. de fract. Com. 20. σφάκελον in oſſium ſolùm corruptionem Hippocratem traducere ſcribit, cùm inquit: Veteres cùm pars ex toto corrumpitur, σφάκελον dixere. quod vbi carnoſis partibus accidit, aliis nominibus appellant, &c. ſubdit, at vbi os ex toto corrumpitur, σφάκελον vſurpat, quod vitium oſſibus accidit, vbi à ſubiecta carne pernicioſa ſanies profluit, atque

hæc

hæc ipſa irrigando corrumpit.& lib.de tum. præter naturam.voco autem σφάκελον quamlibet ſolidorum corporum corruptionem etiam oſſibus contingentem, nedum neruis & vaſis,cuius etiam gangrænam ibi ſpeciem facit. & in exeg. vocum Hippocratis σφάκελος exponitur pro qualibet corruptione quouis modo contingat. at 2. de locis affectis 2. Galenus varia huius dictionis ſignificata docuit. Sunt enim, inquit, qui dicant,ipſam vehementem dolorem ſignificare, alij tantum inflammationis exceſſum, vt partem ad corruptionis periculum inducat, quæ diſpoſitio à Græcis gangræna dicitur. alij partis affectæ ipſammet corruptionem ſphacelum dixerunt,alij conuulſionem,alij non ſimpliciter conuulſionem ſed,quæ ex inflammationis magnitudine expectatur, alij ſolùm vehementem tenſionem, alij putredinem, vnde 7. Aph. 50. docet, antiquos ſcriptores σφάκελον partis carnoſæ etiam mortificationem ex magnitudine inflammationis, quam propriè medici gangrænam vocant, appellaſſe: ſic Herodotus coxam Cambyſis ſphacelari ſcribit: cerebrúmque ita tantummodò ſphacelari diceret. quin imò ibidem docet Hippoc. voluiſſe cerebrum ſphacelari, quod tamen non eſt oſſeum. quin etiam ſubdit ſphacelatum eo loco cerebrum impropriè dixiſſe pro gangræna, quæ ad ſphaceliſmum via eſt. cùm dicat Hippoc. quibus cerebrum ſphacelatum eſt, tribus diebus interire. quos ſi euaſerint,ſanos euadere. quod de vera corruptione cerebri intelligi non poteſt. nam vbi corruptum eſt, nulla ſpes ſalutis relinquitur. Heſychius σφάκελον ἄμετρον ὀδύνην,immoderatum dolorem interpretatur,quem ſecutus eſt Plinius li. 17.c.24. vbi quod de ſphaceliſmo dixit Theoph. lib.4. de hiſt.plant. ib. de dolore interpretatus eſt. iis multis ſtantibus σφακελισμοῦ ſignificationibus,quamuis aliàs cùm particulam octauam lib. 4. de aër.aq. loc. interpretaremur, vnde hoc problema deſumptum eſt,diximus,fortaſſe illos morbos peſſimos cerebri intellexiſſe Hippoc. eo loco,qui ſub σφακελισμοῦ ἐγκεφάλου nomine, tum 2.de morbis,tum 3. deſcripti ſunt,quoniam tamen video Galenum 13. Aphor.3.dixiſſe,nullos magni momenti aut periculoſos morbos contingere in huiuſmodi conſtitutione,præter phthiſim,fortaſſe intentiſſimum capitis dolorem ſignificari hoc loco dicere poſſemus,aut certè ſtuporem quendam & ſenſuum obtenebrationem, qua quaſi demortui homines videntur, vniuerſúmque corpus propterea quaſi torpeſcit,& in ſtuporem ducitur ſimilitudine quadam.vbi enim multa pituita in capite diutius retenta fuerit,eáque frigida, & torpent ſenſus, ſentiendique facultas quodammodò demortua eſſe videtur, cerebro refrigerato, ſpiritibus quaſi extinctis,eorúmque motu impedito,ſi non abſolutè, ſaltem ex parte.

Sin autem ob quantitatem excedentem non concreuerit, fluit in locum ſubiectum.] communis hæc Catarrhus quid. eſt occaſio omnium fluxionum à capite ad infernas partes. Catarrhus ſiue diſtillatio nomen eſt commune defluxui omni humorum à capite ad partes ſubiectas, & quamuis interdum apud Hippocratem quilibet materiæ humidæ defluxus ad quamcunque partem tam per venas quàm per arterias & neruos nomen id ſortitus ſit, propriè tamen ſignificat materiæ pituitoſæ fluxum à cerebro ad os,aſperam arteriam,pectus,pulmonem,& huiuſmodi partes capiti ſuppoſitas. quamobrem interdum à catarrho dicunt tuſſim excitari, cùm ad aſperam arteriam materia defluit. varia autem nomina ſortitus eſt,pro variis partibus,ad quas & tendit & decumbit materia,vt docuit Galenus 3. de ſimp. cauſis c.4. Vnde Philotheus 3. Aph.13.dolores capitis,inquit,fiunt, ſi debile ſit caput, non expulſa materia: at verò ſi validius fuerit,& expellat materiam, ſi eam ad aſperam arteriam & pulmones expulerit, catarrhum facit, ſi ad fauces & guttur, raucedines facit & tuſſes: ſi autem ad nares,grauedines: nonnullis autem & phthiſes fiunt, quales ij ſunt, quorum naturæ in phthiſes ſunt procliues: & quamuis tabes traduxerimus cum Celſo, cùm tamen tabes vniuerſalius ſit nomen,comprehendens etiam hecticas febres, & marcorem ex ſenio,hic autem verè phthiſes intelligit,cum pulmonis vitio, præſtaret phthiſes interpretari.

Προβλ. ια.

Διὰ τί ἐὰν βόρειον γένηται τὸ θέρος καὶ αὐχμῶδες, καὶ τὸ μετόπωρον, συμφέρει τοῖς φλεγματώδεσι καὶ ταῖς γυναιξίν; ἢ ὅτι ἡ φύσις ἐπὶ θάτερα ἀμφοῖν ὑπερβάλλει; ὥστε εἰς τοὐναντίον ἡ ὥρα ἑλκύσασα, καθίστησιν εἰς τὴν εὐκρασίαν· καὶ παραχρῆμά τε ὑγιαίνουσιν, ἐὰν μή τι δι᾽ ἑαυτοὺς ἁμαρτάνωσι. καὶ εἰς τὸν χειμῶνα οὐχ ὑγροὶ ἀφικνοῦνται, ἔχοντες ὑπεκκαύματα τῷ ψύχει.

Probl.

Probl. X I.

Quamobrem ſi aquilonia fuerit æſtas & ſicca, taliſque etiam ſit autumnus, pituitoſis & mulieribus confert. An quia natura vtrorúmque in alteram partem exuberat. Itaque in contrarium tempus trahens, ad bonam temperiem perducit,& confeſtim conualeſcunt,niſi vltrò ipſi peccauerint, & non humidi ad hyemem accedunt,habentes fomitem frigori.

Sumpſit Ariſtoteles etiam hoc problema ex eodem lib. de aër. aq. loc. Hippocratis, quemadmodum demonſtrauimus 4. commentariorum lib.c. 9. ex quo loco etiam facilè poterimus intelligere, quæ aliquam in verbis Ariſtotelis faciebant difficultatem. Solutio igitur quæſtionis fundamento communi medico ab Hippocrate libro de flat. propoſito, nititur, contraria contrariis eſſe remedia. Cùm igitur in pituitoſis naturis & humidis,tum & in mulieribus exceſſus debeat eſſe humiditatis,ſicco remedio opus erat,vt bona valetudine vterentur,quocirca æſtate ſicca & frigida & autumno ſimilis temperamenti coniunctis,ſalubritatem illis afferent, emendatis vitiis, quæ præter naturam erant. & hoc eſt quod dicit. Æſtas ſicca & autũnus pituitoſis & mulieribus confert, & cur.

Itaque in contrarium tempus trahens ad bonam temperiem traducit.] Id eſt, corpora humida. quod autem ſubdit.

Et confeſtim conualeſcunt,niſi ipſi vltrò vel à ſeipſis peccauerint.] Eſt modus occurrendi tacitæ obiectioni. fieri enim poteſt, vt correcta ſuperflua humiditate horum corporum,contraria hac æſtatis& autumni conſtitutione frigida & ſicca,externis aliis cauſis,potiſſimùm iis quæ ex victus ratione pendent,eadem corpora variis conflictentur affectionibus,indéque quæſtio & ſolutio difficultatem pareret: proinde ſubdit hoc verum eſſe, niſi quid ipſi vltrò perperam agant. Sequentia autem verba.

Καὶ εἰς τὸν χειμῶνα οὐχ ὑγροὶ ἀφικνοῦνται, ἔχοντες ὑπεκκαύματα τοῦ ψύχει.] quod Gaza vertit, Gazæ magnus lapſus.
aut humidi ad hyemem ita deueniant, vt fomitem quendam & incitabulum frigori ſubminiſtrent. quàm bene, docti viderint. quod enim negatiuè Ariſtoteles propoſuit,nempe homines pituitoſos & mulieres ex frigida & ſicca proceſſa æſtate & autumno non humidos, id eſt,ex parte exſiccatos in hyemem peruenire, ipſe contra humidos ita ad hyemem accedere ſcribit,vt fomitem & incitabulum frigori ſubminiſtrent. quibus poſtremis verbis iurarem ne ipſum quidem intellexiſſe, quid ſignificare voluerit. Antiquus interpres meliùs,& non humidi in hyemem accedunt, ſed malè,cùm hanc ſententiam à ſuperiori, id eſt,niſi per ſe peccauerint,non ſeiungit, & ex parte culpa in codices referenda eſt,qui non ſeparant intercisionem hanc à ſuperioribus. quod ſi fiat,vix ſenſum habere poteſt,neque *ἀφικνοῦνται* bene applicari poterit, tum *ἐὰν μὴ*, nec Latinè,niſi peccauerint, & in hyemem accedunt. ego verò cùm videam,& quæſtionem & ſolutionem hanc eſſe ab Hippocrate deſumptam loco citato, crediderim per hæc verba nihil aliud ſibi voluiſſe Ariſtotelem,quàm quod in fine particulæ nonæ poſuit Hippocrates,cùm dicit, pituitoſis autem hæc omnia auxilio ſunt: exſiccantur enim, atque in hyeme producuntur minimè humecti, ſed reſiccati. Sic Ariſtoteles poſtquam docuit pituitoſos & mulieres optimè ſe habere poſt æſtatem & autumnum temperamenti frigidi & ſicci, niſi à ſeipſis aliunde ſumpta occaſione morboſi reddantur: ſubdit.

Et non humidi ad hyemem accedunt] id eſt, cùm frigiditate & ſiccitate eorum temporum humida corpora & excrementis pituitoſis referta, tum & mulieres reſiccatæ ſint, humiditatéſque ſuperfluæ conſumptæ ad hyemem perueniunt excrementis huiuſmodi carentes, quibus ſi abundaſſent hyeme ob frigidam & humidam naturam, qua omnis datur occaſio pituitæ aggregandæ in multos morbos incidiſſent, quibus omnino tentati non fuere,quòd ob duas has temporum conſtitutiones ſiccas aſſumpta ſit ſuperflua illa humiditas. firmo igitur punctoſiue intercisione interpoſita, vt qui poſtremò impreſſi ſunt Græci Ariſtotelis codices habent, optimum habebunt hoc modo ſenſum.

Habentes fomitem frigori.]Vbi excrementa ſuperflua,potiſſimùm pituita abſumpta eſt,ſiccitáſque introducta, proculdubiò frigiditati cos eſt addita,eáque ſuperueniente maiorem ſanitatem introduci in corporibus huiuſmodi oportet frigiditate prædominante cum ſiccitate. quibus potiſſimùm morbi omnes à putredine pendentes ſuperentur ac euincantur. hic igitur mea quidem ſententia ſenſus eſt huius problematis, in quo intelligendo & maximè laborauit Aponenſis,& maximè deceptus eſt Theodorus Gaza.

Προβλ. ιβ.

Διὰ τί τοῖς χολώδεσι νοσῶδές ἐστι τὸ βόρειον καὶ αὐχμῶδες θέρος καὶ μετόπωρον; ἢ ὅτι ἐπὶ ταὐτὸ ῥέπει αὐτοῖς τὸ σῶμα καὶ αἱ ὧραι; ὥστε ὥσπερ πῦρ ἐπὶ πυρὶ γίνεται. ξηραινομένων γὰρ τῶν σωμάτων, καὶ τοῦ γλυκυτάτου μὲν ἐξικμαζομένου ἐξ αὐτῶν, ὑπερθερμαινομένων δὲ λίαν ἀνάγκη διὰ μὲν τὰς συντήξεις, ὀφθαλμίας ξηρὰς γίνεσθαι· διὰ δὲ τὸ χολῶδες, τοιούτοις ὑπολειπομένοις εἶναι χυμοῖς· ὑπερθερμαινομένων δὲ καὶ τούτων, πυρετοὺς ὀξεῖς γίνεσθαι, ἅτε ὑπ᾽ ἀκράτου τῆς χολῆς· ἐνίοις δὲ μανίας, οἷς ἂν μέλαινα χολὴ φύσει ἐνῇ. αὕτη γὰρ ἐπιπολάζει ἀναξηραινομένων τῶν ἐναντίων χυμῶν.

Probl. XII.

Quamobtem bilioſis morboſa eſt æſtas aquilonia & ſicca, ſimilíſque autumnus? An quoniam in idem conueniunt ipſis corpus & tempora: itaque veluti ignis in igne generatur: exſiccatis enim corporibus & dulciſſimo quidem ex ipſis euaporato, ſupercalefactis autem valde, neceſſe eſt propter exolutiones quidem lippitudines ſiccas fieri, ob bilioſum autem humorem reliquos etiam tales eſſe, ſupercalefactis autem etiam iis, acutas febres produci, ſic vincente bile. Nonnullis verò furores, in quibus atra bilis naturâ dominatur. hæ enimuerò citat exſicccatis contrariis humoribus.

Quæ conducibilis vni hominum generi conſtitutio fuerat, eadem pluribus infeſta inimicáque eſt. Quod certos quoſdam iuuet, commune id illi erat cum reliquis omnibus, quarum nullam ſic intemperatam inuenias, vt non contrariæ illi intemperaturæ aliquos aliquid inde reportare vſus videas. At quod pituitoſis ſuperiùs conferre dixerat, in hoc bilioſis maximè nocere ſcribit: quin Hippocrates, à quo totam hanc deſumpſit quæſtionem, lib. de aër. aq. loc. non bilioſis modò noxiam eſſe hanc conſtitutionem ſcripſerat, ſed τοῖσι δὲ λοιποῖσι ὅσοι μὴ τοιοῦτοι, aliis, inquit, qui eiuſmodi non fuerint: priùs autem pituitoſorum muliebríſque ſexus meminerat tantùm: vnde fiet, vt præter hoſce cæterorum omnium conditio hominum corripi affectibus illis. de Hippocratis ipſius ſententia, in eiuſmodi conſtitutione poſſit. non enim mirum, ſi etiam temperatioris naturæ homines iis afficiantur, ſed potiſſimùm qui ad naturalem ſiccitatem tendunt tam diutinæ æſtatis atque autumni, aliàs per ſe naturáque ſua ſiccorum, frigiditate & ſiccitate factis, vt in conſtitutione hac neceſſarium eſt, ſiccioribus humoribus ſanguine biléque, quorum alter, exaſſatus ſanguis, melancholicos, altera bilis, etiam maniacos facere conſueuerit [*An quoniã in idem conueniunt ipſis corpus & tempora, itaque veluti ignis in igne generatur.* [quemadmodum quòd contraria contrariis tolli ſcriptum ſit apud medicos conſtitutionem hanc frigidam & ſiccam æſtatis & autumni pituitoſis naturâ & mulieribus ſalubrem eſſe, ſcriptum eſt ſuperiùs, ita contra, quòd ſimilia ſimilibus conſeruentur & augeantur, hoc loco bilioſis naturâ ſua ſiccis, aucta intemperie, & ſubinde excrementis bilioſis noxiam eſſe ſcribit, quòd in idem conueniant corpus & tempora in ſiccitate: quo fit, vt non ſecus atque ignis igne adaugetur, ita ſiccitas ſiccitate: addita autem frigiditate conſtipatis externis corporum poris, generatur, bilioſi excrementi non parua datur occaſio. [*exſiccatis enim corporibus, & dulciſſimo quidem in ipſis euaporato, ſupercalefactis autem valdè, neceſſe eſt propter reſolutiones quidem lippitudines ſiccas fieri*] deſumpſit cauſam particularis huius affectus ex eodem Hippocrate, libro propoſito, vbi habet, ſiquidem quod liquidiſſimum eſt & aquoſiſſimum, in bilem reſiccatur atque conſumitur: denſiſſimum verò & acerrimum relinquitur lippitudines igitur ſiccæ fiunt craſſo humore diutiùs retento, quia expelli non poterat: maximè cùm externæ membranæ ambientis nimia ſiccitate & frigiditate conſtipatæ & craſſiores redditæ exitum impediant. [*ob bilioſum autem humorem reliquos etiam tales eſſe, ſupercalefactis autem etiam iis febres acutas produci ſic vincente bile*] acutas etiam febres bilioſis naturis in huiuſmodi conſtitutione oboriri ſcribit, idque duplici ratione, quicquid ſcribat & Aponenſis & Gaza, qui ſenſum huius loci non ſunt aſſecuti, tum quia humores omnes nempe ſanguis in venis diſperſus bilioſus redditur admixto multo bilioſo excremento, quod in huiuſmodi naturis quàm maximè abundat. augetur autem in hac conſtitutione ob eas quas diximus rationes.

Bilioſis æſtas ſicca, & autumnus ſimilis.

tiones. hæc eſt prima cauſa. altera verò eſt, quòd ob frigiditatem & ſiccitatem ambientis conſtipantur meatus externi cutis, vnde prohibita tranſpiratione incaleſcunt maximè, atque in putredinem trahuntur: quod febres continuas excitare ſolet: at acutæ redduntur in humoribus vincente bile. quamuis enim portio aliqua reſoluitur ichoroſa magis, multa tamen adhuc remanet craſſior vehementiores febres generare apta.

Nonnullis autem manias ſiue furores, in quibus atra bilis natura denominatur.] Non ſine cauſa nonnullis dixit: quia non ita hic morbus communis eſt, ſed iis ſolùm accidere poteſt, quibus ſuperaſſata bilis ob maiorem internum calorem, & maiorem bilis aggregatam copiam natura apti ſunt ad huiuſmodi genus morbi contrahendum. Hippocrates propterea dicebat, & ſanguinis pariter eadem ratione tenuiſſima pars exiccatur, craſſiórque remanet. dixit autem maniam ſiue furorem Ariſtoteles, qui eſt vehemens deſipientia ac mentis abalienatio abſque febre, quæ fit ab humore billioſo exuſto & acri. Galenus 2. in 1. epid. ſcribit, Hippocratem μανίας vocare τὰς ἄνευ πυρετοῦ παραφροσύνας, deliria citra febrem. & 3. in 3. eiuſdem, dicebat, hoc enim ſolo quòd continenter eum febre inſit, phrenitidem cognoſcimus, quòd nulla alia re à mania diſtet, quàm febre: mentis ſiquidem vtraque noxa eſt: verùm mania laborantium proprium eſt, febre liberum eſſe, velut phreneticorum, cum febre eſſe. Significat autem inſaniæ & delitij exceſſum, vt paſſim in prognoſt. & in porrhet. docuit Galenus, quamuis interdum etiam apud Hippocratem ſumatur pro ea inſaniæ ſpecie, quæ propriè melancolia dicitur. qua ratione accipitur Aphor. 21. lib. 6. vt exponit Gal. in com. eius loci. & Aph. 56. libri eiuſdem.

Mania quid & quomodo à phrenitide differat.

Hæc enim ferocitas exiccatis cæteris humoribus.] Modum generationis atræ bilis iam docuerat, quomodo autem furorem concitet, iis verbis oſtendit, nempè quòd ferocire & inſultare, partéſque ſupernas petere ſoleat exſiccatis cæteris humoribus, potiſſimùm autem aquoſis & pituitoſis, quibus tanquam freno adhibitis humor ille feruens ex aſſatione bilis & ſanguinis productus quieſcebat, quibus reſiccatis & conſumptis ferocire neceſſe eſt.

Πρόβλ. ιγ.

Διὰ τί [τὸ] τὰ ὕδατα μεταβάλλειν, νοσῶδές φασιν εἶναι· τὸ δὲ τὸν ἀέρα, οὔ; ἢ ὅτι τοῦτο γίνεται τροφή, καὶ ἔχοντες καὶ ἀπολελαυκότες τοῦ ὕδατος ἀπέχονται, τοῦ δὲ ἀέρος οὐδέν; ἔτι ὕδατος μὲν πολλὰ εἴδη ἐστί, καὶ διάφορα καθ' αὑτά, ἀέρος δὲ οὔ· ὥστε καὶ τοῦτο αἴτιον. ἐν μὲν γὰρ τῷ ἀέρι σχεδὸν τῷ αὐτῷ συμβαίνει διατελεῖν, καὶ ἀποδημοῦντας· ἐν δὲ ὕδασιν ἄλλοις. διὸ καλῶς δοκεῖ νοσώδης ἡ τοῦ ὕδατος μεταβολὴ εἶναι.

Probl. XIII.

Quamobrem aquarum permutationem morboſam eſſe aiunt, aëris autem minimè? An quòd aqua ſit nutrimentum, & habentes & complexi aquas diſcedunt, aëre autem, minimè. aquarum præterea multæ ſunt ſpecies inter ſe differentes, aëris autem non. quare & hæc eſt cauſa, ſiquidem in aëre ferè idem contingit euenire etiam peregrè profectis, in aquis aliter. quapropter rectè dictum videtur, inſalubrem eſſe aquarum mutationem.

Niſi diligenter inueſtigemus, quid in quæſtione ſibi voluerit Ariſtoteles falſitatis, prima fronte vtrique arguendus eſſet, qui videatur aſſerere aquarum mutationem morbos afferre, non autem aëris, cùm Hippocrates, à quo ferè hæc omnia mutuatus videtur Ariſtoteles, lib. de aër. loc. omnino demonſtrauerit, quantum ad ſanitatem tuendam, & ad morbos conciꝰtandos valeat varia aëris diſpoſitio: nec minores aut pauciores morbos recenſet ex varia aëris mutatione productos, quàm ex aquarũ varietate: cùm præterea nobis experientia oſtendat ex aëris mutatione aut ad melius aut ad deterius morbos & ſalutem produci. at intelligẽdum eſt, non tam morboſam eſſe aëris mutationem, quàm ea eſt quæ ex aquis expectatur. & iure quidem merito. quandoquidem aqua cùm multa habeat cum cæteris elementis communia, id donum peculiare à natura impetraſſe videtur, quòd nullum planè elementum, nulla rerum mixtarum reperiatur, quæ faciliùs vel meliùs valeat in ſe concipere cæterarum rerum virtutes, eáſque communicare corpori, & conſequenter ſanitatem aut morbum inducere quàm aqua. ob naturalem enim humiditatem facilè quaſcunque à re qualibet in ſe apta eſt recipere impreſſiones, conceptá ſque ſemel ob maiorem craſſitiem, diutius quàm aër retine-

Aquæ mutationes magis quã aëris morbi producũtur & quomodo.

re poteſt: mediocri tamen craſſitie & fluiditate eaſdem quacunque producit, ſiue intrinſecus pro potu ſumatur, ſiue cum cibis mixta ingeratur. & hoc eſt quod ſignificauit nobis Ariſtoteles, cùm dicit.

An quòd aqua ſit nutrimentum] locus hic vnus ex iis eſt, qui aliquibus occaſionem præbuit aſſerendi, problemata hæc minimè eſſe Ariſtotelis genuina, quod libro de ſenſu & ſenſibilibus apertè demonſtrauerit aduerſus Empedoclem, aquam nullo modo nobis nutrimento eſſe poſſe, quòd elementum ſit, quódque nullo modo coqui, & à natura euinci, in ſuíque ſimilitudinem trahi poſſit. Verùm ſi æquo animo Ariſtotelis ſententiam conſiderare voluerimus, ab Hippocrate deſumptum intelligemus primo de diæta, vbi aquam omnia per omnia nutrire teſtatur: cùm alioqui longa oratione Galenus 4. de vſu part. 5. demonſtrauerit, neque alimentum eſſe poſſe, neque aliter appellari ab Hippocrate quàm alimenti vehiculum. Loquitur igitur impropriè Ariſt. vt & Hippocra. 1. de diæta. neque enim ex ventriculo in venas commodè tranſſumi poteſt chylus iam ex cibis factus, neque facilè per venas tranſire, quæ ſunt in hepate multæ & anguſtæ, niſi tenuis quidam & aqueus humor fuiſſet ei admixtus, vt vehiculum: tum præterea, dum ſolida ipſa humectat, & illis nutrimenti adhæſum parat, quo pacto qui parietes extruunt, ſiccos antea parietes aqua aſpergunt, vt ijs calx commodiùs agglutinetur. at verè nutrire ipſam quis dixerit, cùm quæ nutriunt, concoqui oporteat, quæ coquuntur, craſſiora fieri, vt docet Ariſtot. 4. Meteorol. c. 10. Vtitur alio argumento Ariſtoteles lib. de ſenſu & iis quæ in ſenſum cadunt, quod elementum nutrire nequeat. Sed additur argumentum ex modo ſubſtantiæ deſumptum: cùm enim tota ſeroſa ſit, fluxilis, nullius particeps pinguetudinis, quæ affigi poſſit, & affixa nutrire, vtique manifeſtum eſt, nullo modo verè in alimentum abire poſſe. cùm igitur tamen tot tantáſque vtilitates corporibus inferat, eúmque præterea in ſanitate tam magnus eius vſus ſit, vt cùm puriſſimam bibimus abſtemij, aut vino admiſcemus ſobrij, vel cum multis ad menſarum, cibíque & potus vſum incoquimus, meritò ex eius mutatione multò magis apta eſſe corpora ſcribit, vt morbos varios incurrant ex eius vſu, quàm ex aëre, potiſſimùm cùm aër ſi inſpiratur, etiam exſpiratur quàm citiſſimè, aqua autem aſſumpta & in corpore collecta diutiùs retinetur, & quamuis aliqua eius portio per vrinas ſucceſſiuè expellatur, aliqua tamen etiam cum ſanguine retenta per venas diſperſa longiori tempore retinetur, vt vndequaque etiam per venas minores commodiùs diffundi poſſit. & hoc eſt quod dixit, καὶ ἔχοντες καὶ ἀπολελαυκότες τοῦ ὕδατος ἀπέρχονται, id eſt, habentes & complexi aquas diſcedunt: ſubdit aliam cauſam maximi quoque momenti, cùm dicit.

Aqua quomodo nutriat, & quomodo non.

Aqua cur nutrire nequeat.

Aquarum præterea multæ ſunt ſpecies inter ſe differentes, aëris autem non.] aqua vt ſimplex elementum neque vllas habere differentias, ſed quæ apud nos eſt, quæque in vſum humanum quotidie venit, nec ſimplex eſt, nec vniformis, ſed multiplex: alia enim dulcis, alia ſalſa, alia amara pro varia mixtione, alia craſſa, alia tenuis, alia leuis, alia grauis, alia clara, alia turbida; alia pluuia, alia terreſtris: & harum alia paluſtris, alia fluuialis, alia fontana: & harum alia reſes, vt putealis, alia fontana mobilis, quæ maximas pariunt in corporibus mutationes, de quibus abundè lib. de aër. aq. loc. actum eſt. aëris autem non item. quantò enim corpora propinquiora ſunt naturæ cœleſti & loco; tanto purior & ſincerior: quanto verò terræ & aquæ magis vicinus eſt, tantò magis contaminatur, mixtionémque ſuſcipit. hunc aqua ſequitur, omnium magis mixta, & impurior terra. quoniam igitur quod abſolutè dixerat, de aere, nullam habere mixtionem, ſicque inter ſe variare, videbat difficultatem habere ob eam quam diximus cauſam, quaſi ſeipſum corrigens, ſubdit.

Siquidem in aëre ferè idem contingit euenire etiam peregrè profectis, in aquis aliter.] Ecce quod abſolutè de aëre dixerat, nunc ſeipſum corrigendo addere, ferè, quaſi dicat, quamuis aliqua mutatio fiat peregrè profectis in corporibus ob aërem, vix tamen perſentitur: quia omnino leuis eſt, nec tantas habens differentias: at aquarum cùm tanta ſit varietas, neceſſe eſt vt magis ſit corporibus noxia, morbóſque & frequentiores & maiores inferat. Obſeruandum autem, vt optimè annotauit Aponenſis, ſententiam hanc Ariſtotelis non abſolutè eſſe veram, ſed ea veritate, quæ in naturali philoſophia, & medica facultate ſolet requiri, nempe maiori ex parte. accidit enim aliquando vt aër adeò ſubſtantia ſit corruptus, vaporibúſque putridis adeò inquinatus, vt & homines paſſim in conſenſum trahat, & quaſi depaſcatur, vt in peſtilentiis contingit, qui quoniam per penitiores partes ad cor quàm citiſſimè peruenit, & multos & quàm citiſſimè interimit: ſed quoniam id rariſſimè contingit, Ariſt. autem de iis quæ in quotidiana hominũ conſuetudine accidunt, loquitur,

propterea

propterea veritatem etiam neceſſariam habere problema hoc Ariſtotelis dicemus. quod autem Aponenſis adiungit ex Auicenna 1. ſen. 1. can. multò deterius eſſe & inſalubrius,ſi quis ab Indis ad Germanos tranſmutetur, quàm ſi mutatio aquarum fiat, nullius eſt momenti: nulla enim eſt paritas, nulla proportio: data enim mutatione æquali,& aliquantò etiam maiori in aëre, ſemper quæ in aqua fit, inſalubrior erit, etſi aliquantò minor quàm in aëre. at hic extremi caliditatis cum extremo frigiditatis in aëre comparatio fit, de qua re non agit in præſentia Ariſtoteles. hîc enim proponit ea quemadmodum dicebamus, quæ in hominum quotidiana conſuetudine frequenter accidunt,vt de loco vicino ad propinquum alium tranſeat,vel etiam de prouincia ad aliam non omnino contrariam.

Πρόβλ. ιδ.

Διὰ τί μᾶλλον ἡ τοῦ ὕδατος ἢ ἡ τῶν σιτίων μεταβολὴ νοσώδης; [ἢ] ὅτι πλεῖστον ἀναλίσκομεν τὸ ὕδωρ; ἔν τε [γὰρ] τοῖς σιτίοις ὑπάρχει, καὶ ὄψοις, καὶ ἐν τῷ πόματι τὸ πλεῖστον ὕδωρ.

Probl. XIV.

Cur magis aquæ mutatio inſalubris eſt quàm ciborum? An quoniam plurimum aquæ conſumimus.In cibis enim, in obſoniis,& in potu aquæ vſus plurimus eſt.

Quærit hoc loco Ariſtoteles cauſam, cur aquarum mutatio ſoleat magis morbos inferre quàm ciborum. Dubitandi ratio fortaſſe ea eſſe potuit,quòd cùm aqua intrò aſſumpta in nutriti ſubſtantiam non vertatur, alimenta verò aſſumpta omnino ſubſtantiam immutent, & in nutriti ſubſtantiam mutentur, omnis ratio perſuadere poterat, mutationem ciborum maiorem excitare in corporibus mutationem,& maiorem morbis occaſionem præbere poſſe quàm aquarum, quæ non niſi ad cibos fluxibiliores reddendos aſſumitur.vtque commodiùs vndequaque poſſint tranſmeare, vnde alimenti vehiculum ab Hippocrate dicitur. Satisfacit Ariſtoteles, eam eſſe cauſam, quòd aquæ quamplurimum conſumimus. nam & in potu ſola ſæpè venit in vſum,& ſimul cum vino,panis qui alimenti baſis & fundamentum eſt,ſine ea nullo modo perfici poteſt,& pro illius varietate quàm maximè immutari: obſonia vix ſine ea vlla ſunt. Denique vix cibi in vſum communem ſine aqua traducuntur, aqua ſine iis ſæpenumerò,vno verbo dicam, ſed ad mortalium rerum vſum & neceſſitatem reſpiciamus, vix aliud reperire licet, ſine quo aliquando vita conſtare non poſſit, ſed ſine aqua nunquam ſi frumenta deſint, ſupperit alma ipſa tellus, arborum fruges, carnes, aucupia, piſcatus, olera, radices: in quibus tamen minimè vnquam natura valet proficere, ſi aqua deficiat. Nam multa ſunt animata quæ ſine ignis vſu degunt, ſine aqua nullum. quapropter cùm in ciborum vſu ſemper aqua reperiatur, in aquæ vſu non ſemper cibi adſint, efficitur vt aquarum mutatio tanquam magis aſſidua, & quæ & ſola & cum cibis in humanum vſum venit,magis mutationes producat, morbóſque mutata pariat,quàm ciborum mutatio. Neque verò, quod à nobis ab initio propoſitum eſt, vt dubitandi occaſionem doceremus, robur vllum habet. quamuis enim cibi in nutriti ſubſtantiam vertantur, quoniam tamen nunquam id præſtare poterunt, niſi ſubſtantiam mutauerint, excrementíſque ſint ſpoliati, quæ maximè apta erant naturam noſtram euertere, quæ verò pars magis ſubſtantiæ noſtræ ſimilis eſt, neque etiam in ſanguinem aut carnem vertitur, niſi aliquot priùs ſubierit mutationes,quibus quantum fieri poteſt, quàm ſimillima reddatur ſubſtantiæ in quam mutanda eſt. aqua verò cùm cibis admiſceatur,vt vehiculum ſit craſſiori ſubſtantiæ, quæ in ſubſtantiam noſtram conuertenda eſt, quaſi immutabilis remanet, vixque mutationem in ſubſtantia recipit, cùm natura illud ſibi non aſſumpſerit, vt illam in ſui ſimilitudinem trahat, ſed ſolùm quodammodò ſolidiores partes irrigando humectet, & craſſiori alimento aſſumpto, tanquam ſe vehiculum præſtet.

Aquæ mutatio magis morbos infert, quàm ciborum, & cur.

Aquæ ad humanum victum magna neceſſitas.

Πρόβλ. ιε.

Διὰ τί ἡ μεταβολὴ νοσώδης; ἢ ὅτι πᾶσα μὲν ἡ μεταβολὴ, καὶ ὥρας καὶ ἡλικίας, εὐκίνητον, εὐκίνητα γὰρ τὰ ἄκρα, οἷον [καὶ] αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ τελευταί. ὥστε καὶ αἱ

 τροφαὶ

τροφαὶ ἕτεραι οὖσαι, ἀλλήλας φθείρουσιν. αἱ μὲν γὰρ ἄρτι, αἱ δὲ, οὔπω προσπεφύκασιν. ἔτι δὲ ὥσπερ ἡ τροφὴ νοσώδης, (ταραχώδης γὰρ καὶ οὐ μία πέψις) οὕτω συμβαίνει μεταβάλλουσιν ὕδωρ, ποικίλη πόματος χρῆσθαι τῇ τροφῇ· καὶ ἡ τοιαύτη τροφὴ, κυριωτέρα τῆς ξηρᾶς ἐστι, τῷ πλεῖστον εἶναι, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν σιτίων τὸ ὑγρὸν γίνεσθαι τροφήν.

Probl. X V.

At verò quare mutationes ſunt morboſæ? An quia omnis quidem mutatio & temporis & ætatis bene mobilis eſt. bene mobilia autem ſunt extrema veluti principia & fines. ſicut & cibi inrer ſe diſtincti ad inuicem ſe corrumpunt, ſiquidem ij proximè, alij autem nondum adhæſerint. Adhæc vt varius cibus inſalubris eſt (turbulenta enim nec vna eſt coctio) ſic accidit iis, qui aquam mutauerint, vario potus vti nutrimento huiuſmodíque nutrimentum præſtantius eſt ſicco, quoniam plurimum, exque cibis ipſis liquidum fieri ſolum poteſt alimentum.

Mutatio omnis inſalubris & cur.

Gazæ lapſus.

Quæſierat Ariſtoteles, cur aquarum mutatio ſoleat eſſe inſalubrior, quàm aëris, tum & poſtmodum, cur ciborum mutatio minùs quàm aqua morboſa ſit, neque tamen in vniuerſum reddiderat cauſam cur mutationes ſint inſalubres, quod ſuppoſuerat, hoc problemate proſequitur. vniuerſalis enim eſt propoſitio, non qualis à Gaza in Latinum verſa eſt, qui videtur legiſſe, *ἡ τῶν σιτίων καὶ τῶν ὑδάτων*, quia legit, cur cibi & aquæ mutatio, &c. ſoluit quæſtionem.

Quia omnis quidem mutatio & temporis & ætatis bene mobilis eſt. bene mobilia autem ſunt extrema veluti principia & fines.] difficillima eſt ad intelligendum, & niſi diligens ad hanc rem fiat animaduerſio, non videbitur ſolutio ad propoſitum. Cenſeo autem per hæc verba Ariſtotelem intelligere ea ratione mutationes omnes vehementes eſſe morboſas, quia non paulatim & ſenſim faciunt mutationes & impreſſiones in corporibus, ſed affatim & ſubitò: mutationes enim quæ paulatim fiunt, ſunt bene mobiles: extrema enim inquit, duorum generum, nempe finis vnius & principium alterius: optimè mouentur, miniméque vehementes pariunt alterationes: putà cùm fine hyemis ad principium veris fit tranſitus, cùm & hyemis finis veris naturam aliqua ex parte referat, & veris principium hyemis aliquo modo naturam retineat, propterea mutationes ex temporum non ſunt morboſæ, ſed ſalubres: quia non fit tranſitus ab vno extremo ad aliud. Sic in ætatibus optimè à pueritia ad iuuentutem fit tranſitus ob eandem rationem: quòd ſi fieret tranſitus à medio hyemis ad principium veris, vel ad medium ver, vel ſi finis hyemis adeò frigidus eſſet, vt naturam omnino hyemis retineret, ſuperueniente vere naturali, vel etiam calidiori quàm par ſit, omnino magna fieret in corporibus mutatio, & alteratio quædam extrema, quæ ea ratione morboſa eſt, quia ſubitas mutationes non ſolet ferre natura, etiamſi ſint ad ſtatum naturalem. At dicet quiſpiam, quomodo hoc de temporibus dicere poterimus, cùm idem ſi contingat in ætatibus, moleſtum eſſe ſcribat, cùm alioqui nunquam tranſitus fiat pueritiæ ad virilitatem, niſi intermedia iuuentute. Verùm videmus aliquando præcocem nimis ætatem, & hanc ſemper non durabilem cenſuerunt medici. Videmus alios à iuuentute ad ſenectutem peruenire medio alicuius morbi vehementis aut longi nulla intermedia virilitate ſeu conſiſtentia, quas non bene mobiles appellauit hoc loco Ariſtoteles.

Sicut & cibi inter ſe diſtincti ad inuicem ſe corrumpunt, ſiquidem ij proximè, alij autem nondum adhæſerint.] mutationem omnem inſalubrem exemplis demonſtrauerat, hoc etiam alia ratione perſuadet de cibis inter ſe diſtinctis, qui nocent & ſe inuicem corrumpunt: hoc verò de mutatione & diſtinctione ea ciborum intelligitur, quæ à tempore ſumitur, quòd aut tardiùs quàm fuerit conſuetudo, aut citiùs aſſumantur, ita vt aut non concocti ſint, aut nondum diſtributi aut appoſiti. quòd autem de hoc intelligat Ariſtoteles, manifeſtum eſt, tum ex ratione quam reddit, cùm dicit, quòd ſe corrumpunt, quòd nuper adhæſerint, aut proximè aſſumpti ſint, quod demonſtrat non de qualitate & varietate ciborum loqui, ſed de mutatione aſſumptionis ciborum in tempore: quod vel ex ſequentibus magis colligitur, vbi de alia varietate, quæ penes ſubſtantiam & qualitates ciborum ſumitur, locutus

locutus eſt, vt mox oſtendam. Quotus verò quiſque tandem eſt, qui ſe non hæc aliquando ipſa, quantum neglecta afferre nocumenti ſolita ſint, expertus affirmare verò poſſit, & non aut quantum, aur quo tempore, quóve ordine oporrebat, aſſumens quandoque cibum, atque in omnibus iis aut aliquo ſaltem ipſorum aberrans, maniſeſtum ſæpè detrimentum inde reportarit? non enim vt primùm fameſcere incipimus, & initia tantùm famis ſeſe manifeſtarint, ſtatim arripere cibum & ingerere debebimus, ſed ſi peracta omnis in corpore priùs coctio fuerit. tunc enim abſoluta operatione à calore noſtro, id eſt, appoſita particulis alimonia, affixa, & aſſimilata, factáque ſubinde mulra euaporatione, & à membris deperditione, rurſus nutriri, nouóque alimenro corpus refici oporrebit. Eſt enim hoc tempus, in quo dum in partibus membríſque habitus moliſque totius extrema manus aſſimiliationi eſt impoſita, iámque effluere aliquid ſubſtantiæ incipit, & tunc omnis antea expleta atque abſoluta in ventriculo, circumiectíſque partibus concoctio erit, ac iecinoris & venarum in medio. Sic enim concoquendi diſtribuendíque per corporis habitum omnem alimenti perficitut œconomia, ſic inſtituta eſt à natura diſpenſatio, vt triplici cuncta peragantur ordine quodam, in triplici quoque coctione, locorúmque per corpus diſtributorum triplici officina: vt ter tribus rectiſſimo naturæ inſtituto peracta conficiantur huius muneris omnia. Quippe tria ſunt loca, ventriculus, iecur, venoſúmque genus, tum habitus moléſque totius corporis. Tres itidem locorum eorundem concoctiones, quas primam, ſecundam, & tertiam dicimus. Ttia adhæc cuiuſcunque harum officia atque opera, appoſitio, vnio ſiue agglutinatio, & aſſimilatio. quæ omnia inuerti, vitiati atque corrumpi neceſſe eſt, ſi naturalis ordo & conſueta aſſumendi ratio immuterut, ſiue ij citiùs quàm oporteat atque conſuetum ſit. id enim naturale illi iudicamus, ſiue rardiùs. ex primo enim cruditatum cumulatio coaceruatis prioribus, additíſque ſemper nouis aliis, ex altero vitioſorum in ventriculo humorum collectio ſequi neceſſe eſt: & hoc eſt quod ſibi voluit Ariſtot. cùm dicit.

Crudis adhuc ingeſtis cibis ſi alij aſſumãtur, noxæ.

Ordo coctionum.

Treſ coctiones & tres partes illis inſeruiẽtes.

Siquidem ij proximè, alij autem nondum adhæſerint. Adhac, vt varius cibus inſalubris eſt (turbulenta enim nec vna eſt coctio) ſic accidit iis qui aquam mutauerint, vario vti potus nutrimento.] mutationis inſalubritatem potiſſimùm aquarum, de qua iam per comparationem egerat, vatietate ciborum, qui in eadem menſa aſſumuntut, optimè demonſtrar: quòd varius cibus morboſus ſit, turbulentus enim eſt, nec eius vna concoctio Recentior quidam vir doctiſſimus in hanc rem ita ſctibit eleganter ſanè & appoſitè: In vnica menſa plutibus cibis vti, in hominum eſt conſuetudine, non ſine magno ſalutis diſpendio. Licet quidem panem reliquis alimentis miſcere, quoniam panis eſt alimentoſa materia, & quemadmodum cetam omnibus ferè ſine noxa admiſcemus vnguentis, ita & panem omnibus alimentis, vti carnibus, piſcibus, fructibus, leguminibus, oleribus: at miſcere carnes piſcibus, aut legumina carnibus, aut omnia hæc eadem menſa, malum eſt: ex alimentis enim quædam ſunt pituitoſæ, quædam biliofæ aut alterius naturæ: quædam etiam ex iis cirò, quædam tardè coquuntur, ita vt coctum crudo miſceatur. Quòd ſi retineantur ampliùs, id quod coctum eſt corrumpetut, & putrefiet non gubernatum à natura. quòd ſi venter eadem expellere tentet, crudum cocto mixtum expelletur, ac per inteſtina deducetur, aut ad iecur etiam ipſum: inde verò ne enumetari quidem poſſunt, qui oriantur morbi hæc ad verbum recenſui, quòd nihil inueniri aptius poterat, quo quis verba Atiſtotelis hoc loco explicaret. Locus verò Ariſtotelis videtur deſumptus ex Hippocratis lib. de flat. vbi dicit, cibos varios & diſſimiles intet ſe aſſumere, ad prauam victus rationem pertinet. Seditionem enim mouent quæ ſunt inæqualia, aliquáque citiùs, aliqua tardiùs concoquuntut. Sic Galenus lib. de valet. tuenda & lib. de ratione vict. in acut. varietatem nocentiſſimam in cibis eſſe ſctibit, potiſſimùm ſi variis conſtent facultatibus. Hinc Horat. Sat 2. lib. 2. vbi victum frugalem ac ſimplicem pro dignitate laudaſſet, hanc ſaporum condimentorúmque coaceruationem vt pernicioſam deteſtatut his verbis:

Varietas ciborũ quàm noxia.

Accipe nunc, victus tenuis quæ quantáque ſecum
Afferat: imprimis valeas bene, nam variæ res
Vt noceant homini, credas, memor illius eſcæ
Quæ ſimplex olim tibi ſederit: at ſimul aſſis
Miſcueris elixa, ſimul conchylia turdis,
Dulcia ſe in bilem vertent, ſtomachóque tumultum
Lenta feret pituita. vides, vt pallidus omnis

Cæna deſurgat dubia? quin corpus onuſtum
Hesternis vitijs animum quoque prægrauat vnà,
Atque affligit humo diuinæ particulam auræ.

Plut. 4. Symp. quæſt. prima quomodo intelligenda.

Hinc Plutarchus Sympoſ. lib. 4. problem. 1. multipléxne cibus, an verò ſimplex concoctu ſit facilior, diſputandum proponebat, atque ita dialecticè proponit, vt hinc inde propoſitis Philini medici argumentis, ſimplicitatem comprobantis, & Marcionis, varietatem defendentis, quæſtio indiſcuſſa relinquatur, non quod ſimplicitatem non probaret magis, quàm & Socrati & Philoni magis commendatam ſciebat: is enim dicere ſolebat, ab illis cibis eſſe cauendum, qui non eſurientes ad edendum allicerent. quo dicto nihil aliud ſibi volebat, quàm multiplicem ciborum varietatem eſſe euitandam: ſed ne ſympoſiis, quorum tunc dignitatem tuetur, omnino varietatem illam qua maximè homines ſolent delectari, auferre videretur. cùm alioqui ſi ſenſui delectationem affert in præſenti, in poſterum dolores, moleſtias, morbóſque innumeros producit atque conciliat. Sic Macrobius lib. 7. Saturnal. ſub Diſarij medici & philoſophi nobiliſſimi perſona, vt ſui moris eſt, à Plutarcho mutuatus, ſuppreſſo tamen nomine eandem materiam proſecutus eſt, & probauit ſimplicem cibum multiplici & vario eſſe præferendum. Sic Seneca ad Lucilium, Multos morbos, dicit, multa fercula fecerunt. Sic Antiphanes Delius *μία δ' νόσου αἰτιῶν ἐδεσμάτων ἡ πολυειδία.* id eſt, vnica morbi cauſa ciborum eſt varietas. Clem Alex. 2. pædag. cap. 1. vnde Plinius libro vndecimo cap. 53. homini cibus vtiliſſimus ſimplex, acervatio ſaporum peſtifera & condimenta pernicioſiora. Et Auicenna dicebat: Nihil deterius eſt, quàm ſi multa ſimul & varia ciborum genera coniungantur, atque iuſto longiùs deinde in comedendo tempus protrahatur: cùm enim poſtremum accedit nutrimentum, primum iam aliquo modo confectum eſt: partes verò in coquendo non aſſimilantur. Atque inde ſanè morborum ſcaturigo, qui ex repugnantium inter ſe humorum diſcordia naſcuntur, cùm diuerſorum ciborum diuerſa ſit natura, efficitur, vt alij aliis tardiùs celeriúsve conficiantur: quod cùm accidit, miram in ventriculo producit cruditatem: ac proinde ciborum varietate in eadem menſa, copia, ac productione in longas moras nihil nocentius homini eſſe ad ſalutem omnibus ex æquo medicis viſum eſt. quod Ariſtoteles nos manifeſtè verbis illis docuit.

Ciborũ varietas omnibus improbata.

Vt cibus varius inſalubris eſt.] (Turbulenta enim nec vna eſt coctio) ſequitur & dicit:

Sic accidit ijs qui aquam mutauerint, vt varia potionis vtantur alimento.] Hæc omnia damna incurrere certum eſt eos, qui variis aquis vtuntur, ac eos qui varia alimenta ingerunt. quamuis enim aqua nobis nutrimento eſſe non poſſit, vt ſuperiùs demonſtrauimus: quoniam tamen ſine ea vix ingeſta nutrimento corporibus eſſe poſſunt, cùm ex cibis ipſis non niſi quantum liquida ſunt, vim habeant nutriendi, propterea iis mutatis, & alimenta varia redduntur qualitate, ſubſtantia, & tempore apto ad concoctionem, agglutinationem, & aſſimilationem: propterea non ſecùs atque alimenta varia nocumentum inferre ſolet. quæ enim tenuior fuerit, tenuiorem alimentoſam materiam, & magis concoctilem reddet, ac ad diſtributionem per venas epatis & vniuerſi, tum per ſubſtantiam carnoſam faciliorem reddet, quæ craſſior fuerit, oppoſitum inducet, ſicque non vno tempore operationes naturales fient, ſéque impedient.

Πρόβλ. ιε.

Διὰ τί ἡ τῶν ὑδάτων μεταβολὴ τοῖς ἔχουσι φθεῖρας ποιεῖ πολλοὺς ἔχειν; ἢ ὅτι ἀπεψία γινομένη τοῦ ὑγροῦ διὰ τὴν ταραχὴν, ἢ γίνεται διὰ τὴν ποικιλίαν τοῦ ὕδατος πυκνὰ μεταβάλλουσιν, ὑγρότητα ἐμποιεῖ· καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἐπιτηδείως ὑπάρχουσι τόποις; ὁ δὲ ἐγκέφαλος, ὑγρός· διὸ καὶ ἡ κεφαλὴ ἀεὶ μάλιστα. δηλοῖ δὲ, ὅτι αἱ τρίχες ἔνεισι μάλιστα ἐν αὐτῇ. ἡ δὲ τοῦ τόπου τούτου ὑγρότης, φθειρῶν ποιητική. δηλοῖ δὲ ἐπὶ τῶν παίδων· ὑγροκέφαλοί τε γάρ εἰσι, καὶ πολλάκις ἢ κορυζῶσιν, ἢ αἷμα ποιεῖ ῥεῖν. καὶ φθεῖρας πλείους ἐστὶν ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ ἔχουσι.

Probl. XVI.

Cur aquarum mutationes habentibus pediculos faciunt multos habere? An quòd cruditas facta humoris ob perturbationem, quæ fit ob aquæ diuerſitatem frequenter

frequenter factam, humiditatem innaſci facit, præſertim in idoneo exiſtente loco.cerebrum autem humidum eſt, quare & caput ſemper maximè: cuius rei indicium eſt, quòd capilli inſunt maximè in ipſo. loci autem huius humiditas pediculorum eſt productrix. patet hoc in pueris. humidi enim capitis ſunt: & ſæpè aut grauedine laborant, aut ſanguinis profluuio: & pediculos plures habent qui in hac ætate ſunt conſtituti.

Quærit hoc loco Ariſtoteles cauſam,cur in iis qui mutant aquas, ſoleant generari pediculi, ſi apti nati ſunt eos generare. Veram eſſe propoſitionem, colligere poſſumus ex eodem met Ariſtotele 5.de hiſt.anim. cap. 31. in quo non modò mutationem hanc aquarum, dum in potu ſumuntur, generare pediculos docet, ſed etiamſi in balneis earundem fiat mutatio. morbus hic Latinis pedicularis dicitur, Græcis autem φθειρίασις, ἀπὸ τ̃ φθειρῶν, id eſt, à pediculis. cuius nominis affert Galenus rationem lib. de ther ad Piſonem cap.18 quia naſcitur is morbus à corruptione humorum. Solet autem hic affectus duplex eſſe: aliquando ita moleſtus, vt mortem quandoque inferat, vt de Pherecyde Syro, & de Alcmane Poëta notat Ariſtoteles loco propoſito. De Pherecyde etiam Q. Serenus ſic ſcribit:

Pediculi mutatione aquarũ generantur & quare.

φθειρίασις quid.

Phthiriaſis duplex.

Pediculari morbo qui interempti.

Sed quis non paueat Pherecydis fata tragœdi,
Qui nimio ſudore fluens animalia tetra
Eduxit: turpi miſerum quæ morte tulerunt.

De Lucio Sylla ſcribunt, putrefactum eſſe corpus, & in pediculos totum verſum: vt cùm multi interdiu & noctu tollerent eos, nulla parte potuerit tamen quod reiiciebatur, æquare illud quod ſuccedebat. de quo etiam Plinius lib. 7.natur.hiſt.& 11. c. 3. aliquando autem etſi morboſus ſit, adeò tamen leuiter afficit, vt cùm magis multis proſit quàm obſit, remedij loco aliquando eſſe poſſit. quod docuit Ariſtoteles 5. de hiſt. anim. 31. vbi capita puerorum qui phthiriaſi laborant, à cæteris morbis deterioribus vindicari, conſumpta humiditate ſuperflua, & extra pulſa. Hac poſita diſtinctione ex ipſa experientia deſumpta, facilè nobis erit Ariſtotelem à calumnia vindicare in cauſa huius affectus recenſenda: is enim quinto de hiſt. anim. docet cauſam pediculationis eſſe carnis corruptionem, & ideò quaſdam puſtulas in cute priùs apparere, quibus apertis, non ſanies, ſed pediculi exeunt. Duplici autem argumento à viris doctiſſimis & mihi amiciſſimis impetitur, primùm, quòd in cute capitis maximè naſcantur pediculi, vbi minima eſt carnis portio. quòd ſi fierent, inquiunt, ex carne corrupta, ſanè in pueris, quorum capita abundant iis animalibus, prorſus deſtituerentur carne, quia tota conſumeretur. Altera erat, quia pediculi maximè abundant in ſecunda & tertia hecticæ ſpecie, in quibus carnes ita conſumptæ ſunt, vt nullus videatur locus dari poſſe pediculorum generationi. Reprehendunt etiam Theophraſtum 2. de cauſis plantarum cap. 12. qui viſus eſt à ſuo præceptore diuerſam habuiſſe ſententiam, nempè fieri ex ſanguine corrupto, & putrefacto, duabus itidem rationibus: primùm quòd in febribus, in quibus ſanguis putreſcit, nullus apparet pediculorum prouentus. ſecundò, quòd cùm orta principiis atteſtentur, neceſſe eſſet pediculos rubro colore eſſe præditos. Ego verò vt non vnam eſſe materialem cauſam generationis pediculorum, ita & carnis putrefactionem, & ſanguinis corruptionem agente naturali calore ſimul cum extraneo & præter naturam, optimè à ſummis iis philoſophis conſtitutam cauſam eſſe cenſeo. quæ enim vniuerſum corpus complectitur, quæque tanta eſt, vt verè morbus ſit, & ita morbus, vt aliquando etiam interimat, vt de Pherecyde Syro, Pythagoræ præceptore, Alcmane Poëta, L. Sylla diximus, & de Antiocho Epiphane Aſiæ rege, 2. Machab. 9. Herode Aſcalonita, Ioſeph. lib. 17. Antiq. Iudaic. c. 8. Herode Antipa, Actor. Apoſt. S. Acaſto Peliæ filio, apud Plutarchum in Sylla. Ieretima Batti filia, Herod. lib. 4. Caſſandro Antipatri filio, Pauſ. in Bœot. Speuſippo Platonis nepote, Philoſopho Athenienſi, apud Plutar. Valerio Maximino Cæſare, & multis aliis, non niſi carne putreſcente & ſanguine corrupto generari poteſt. in hac apertis tuberculis non ſanies ſed pediculi erumpunt. Cùm verò primò argumentantur, in capite vbi minima eſt caro, potiſſimùm generari, ſubindéque pueris, in quorum capite maximè generantur, conſumpturos eſſe omnem carnem, nihil concludunt. nam vehemens ille morbus non magis caput afficit quàm alias partes: imò magis reliquum corpus, vt ex eorum quos enumerauimus, hiſtoria, colligi poteſt. cùm verò pueri phthiriaſi in capite laborant, tunc alia eius effectus eſt cauſa: de qua hoc loco Ariſtoteles manifeſtis admodum verbis, & nos proximè agemus. Hectici verò, quod

Pediculorũ in phthiriaſi materia ex Ariſtotele & Theophraſto.

Ariſtot. & Theophraſtus defenſus de materia pediculorũ aduerſus rec. ẽtiores.

Pediculi in hecticis cur.

in ſecundo argumento ſumebatur, tunc abundant pediculis, cùm caro calore non naturali quaſi colliquata per cutem refudat, vnde materia aptiſſima redditur generationi pediculorum, quæ quaſi rotida eſt, neque in omnib. hecticis id obſeruatur, ſed in iis qui putrida febre ſimul cum hectica laborant, in quibus ſubſtantia carnoſa colliquata cum humoribus putridis mixta aptiſſimam materiam producit generationi pediculorum. Quæ verò duæ aduerſus Theophraſtum proponuntur rationes, minus concludunt, quis enim neſciat, materiam pediculis producendis idoneam non vbicunque eſſe poſſe, ſed in extimis partibus inter cutem & carnem? Synochæ autem appellatæ febres à putredine ſanguinis excitatæ, intra venas putreſcentem materiam habent, à cute maximè diſtantem, & tunicis venarum ſolidioribus contentam. Alia autem ratio ex colore deſumpta ita leuis videtur, vt philoſopho & viro eruditiſſimo indigna ſemper mihi viſa ſit: quis enim neſciat, genita ex putri materia, vbi generantur, & animam ſuſcipiunt, omnino ſubſtantiam priorem immutaſſe, materiámque vnde generationis habent principium, omnino eſſe immutatam? quin nonne ſanguis natura ſua rubeus, vbi putredinem contrahit, omnino colorem & reliqua accidentia imò naturam ſubſtantiæ immutat? Pediculorum autem materia, ex quibus morbus nullus generatur, humor eſt excrementitius, humido calore putrefactus, & naturali calore adiuuante animatus, huius verò putredo fit infra cutim immediatè, & ſupra carnem. etenim vbi ſanguis in ſubſtantiam membrorum conuertitur, multa excrementorum genera producuntur, quorum alia per inſenſibilem euaporationem diſſoluuntur, alia in pilos vertuntur, alia per ſudorem euacuantur, alia in ſordem & furfures commutantur, alia in cute retinentur, quæ ſi in ſuprema ſuperficie ſint, furfurationem faciunt, aut in profundioribus partibus, & ſi ſint praua & acria, ophiaſim faciunt & alopeciam, ſi non ſint praua, ſed humida & dulcia, putredine contracta & calore agente pediculi generantur: & hoc eſt quod Galenus primo de compoſ. ſ. loca cap. 7. & Auic. lib. 4. fen. 7. tract. 3. c. 26. docuerunt, dum ex excrementis calidis tertiæ & vltimæ concoctionis putrefactis non acribus ſed dulcibus potiùs & humidis cum aliquo calore pediculos generari ſcripſerunt. & de hoc genere pediculorum locutus eſt Ariſtot. hoc loco, cum ſoluendo quæſtionem dicit.

Pediculi in capite puerorum cur & vnde.

An quòd cruditas facta humoris ob perturbation, quæ fit ob aquæ diuerſitatem frequẽter factam, humiditatem innaſci facit, præſertim in idoneo exiſtente loco.] quibus verbis non peſſimum illum morbum, ad quem etiam mors ipſa ſæpenumerò ſequitur, qui ex carnium & ſanguinis corruptione fit, nobis repræſentauit, ſed vulgarem illam pediculationem, quæ paſſim in pueris ob cerebri ſuperfluam humiditatem & caliditatem conſpicitur. natura enim ſua cerebrum humidum eſt, & propterea ob excrementa euaporantia capillis præditum, 2. de part. anim. potiſſimùm autem in pueris, qui natura ſua multò ſunt humidiores, potiſſimùm capite, tum & propter ingluuiem magis excrementa producentes. proinde ſubdit Ariſtoteles.

Cerebrum autem humidum eſt, quare & caput ſemper maximè. cuius indicium eſt, quòd capilli inſunt maximè.] ex humoribus excrementitiis pediculos generari probat, quòd ſoleant maximè in maximè idoneo loco, id eſt, humiditate ſuperflua & excrementis referto, generari, exemplo particulari comprobat, quia cerebrum eſt humidum, propterea etiam ipſum caput illud continens. quòd autem ita ſit, probat ex capillorum abundantia, quæ maximè conſpicitur in capite. ex vaporibus enim & excrementitiis humiditatibus & exhalationibus capillos generati docuit Ariſtoteles. ſubdit.

Loci autem huius humiditas pediculorum eſt productrix.] quaſi ſibi velit ob ſuperfluam huius loci humiditatem quotidiana experientia nobis conſtare, caput illud eſſe in quo maximè pediculi generantur ob ſuperfluam humiditatem excrementitiam: quin, nec hoc argumento contentus, aliud addit.

Patet hoc in pueris: humidi enim capitis ſunt.] quaſi augens vim argumenti, non in capitibus ſolùm ob eam rationem fieri pediculos, ſed in humidioribus & excrementis magis refertis. nam in pueris maximè pediculos in capite generari videmus paſſim, non ob aliam cauſam quàm quia humiditate ſuperflua in huiuſmodi ætate in capite abundant maximè. Obſeruandum autem eſt, quòd humiditatem capitis ex abundantia pilorum probauerit ea ratione, quia quamuis capillorum proxima materia ſit aliquantò ſiccior, & proinde inter partes ſicciores enumerauit Galenus 2. de temperam, quod ab exhalatione calida & ſicca craſſa producantur, antecedens tamen materia humida fuit & euaporabilis, quæ poſtmodum aduſta & ab ambiente externo excitata, ſubſtantiam ſicciorem inducit. quod manifeſtum fit, quoniam in ſiccis temperaturis & ætatibus, & in valde frigidis, quàm pauciſſimi pili naſcuntur. Vnde Auic. 7. fen. 4. lib. can. dicebat, capillus naſcitur ex vapore viſcoſo, fumoſo, quando congelatur

in poris

Digitized by Google

in poris [*& ſæpè aut grauedine laborant, aut ſanguinis è naribus profluuio, & pediculos plures habent, qui ſunt in hac ætate conſtituti.*] probat iis verbis duo: prima enim parte probat pueros humidiore cerebro eſſe prædiros, quòd grauedine ſæpè infeſtentur, & ſanguinis è naribus profluuio. quod etiam docuit Hippocrates noſter 3.Aphor.24.& 26. vbi pueris peculiares facit morbos, tuſſes & grauedines. vnde Galenus eo loco longa oratione in vnicam ſuperfluam humidiratem refert, tanquam in cauſam omnes eos morbos quos peculiares eſſe dicit infantium, primi ſeptennij vſque ad quatuordecim annos. At difficultatem aliquam facit hac in re Galenus noſter, qui tum 3. Aphor. tum 1. de temperam. viſus eſt calorem temperatum pueris tribuere, & temperatos pueros appellar Auic.3. primi li.can. An dicendum eſt tempetatos dici pueros non ratione operationum quæ ſint temperatæ in illius ſpecie, quoniam Auic.2.primi eos vocat potiùs hac in re neutra corpora: nondum enim ob ſuperfluam humidiratem habent operationes perfectas: hæ enim potiùs ſiccitate perficiuntur, vt docet idem 3. primi. temperati autem dicuntut reſpectu qualitatum non paſſiuarum, cùm humiditate ſuperflua adeò abundent, ſed actiuarum. calore enim temperato ſunt præditi. quoniam quamuis multum calore valeanr, humiditare ramen excedente aliquo modo temperati redduntur. His igitur poſitis facilis erit reſponſionis ad quæſtionem intelligentia. Si enim vera ſunt quæ ſuperiùs diximus de damnis, quæ inſerri corporibus humanis mutatione aquarum ſolent, quòd perturbentur coctiones, quòd excrementa multa generentur, quòd denique multi crudi humores, non in prima modò coctione in ventriculo facta, & in ſecunda in hepate & venis, ſed in tertia potiſſimùm, quæ in carnoſa ambiente corpus parte fit, generantur, quibus pediculos generari in humano corpore iam docuimus, non mirum, pueri licèt eo modo temperati, ea affectione tententur.

Προβλ. ιζ.

Διὰ τί ἀπὸ πλειάδος μέχρι ζεφύρου οἱ τὰς μακρὰς νόσους κάμνοντες μάλιστα ἀναιροῦνται, καὶ οἱ γέροντες μᾶλλον τῶν νέων; πότερον ὅτι δύο ἐστὶ τὰ φθαρτικώτατα, ὑπερβολή τε καὶ ψύχος; τὸ γὰρ ζῆν θερμόν· ἡ δὲ ὥρα αὕτη, ἄμφω ταῦτ᾽ ἔχει. ψυχρά τε γάρ ἐστι, καὶ ἀκμαιότατος ὁ χειμών. τὸ λοιπὸν γὰρ, ἔαρ ἐστίν. ἢ ὅτι ὁμοίως μὲν διάκεινται τοῖς γέρουσι τῶν καμνόντων οἱ τὰς μακρὰς κάμνοντες ἀσθενείας; οἷον γὰρ ἤδη γῆρας, ἡ μακρὰ ἀσθένεια συμβαίνει. τὸ γὰρ σῶμα ἀμφοῖν, ξηρὸν καὶ ψυχρόν ἐστι· τῶν μὲν, διὰ ἡλικίαν, τῶν δὲ, διὰ νόσον. ὁ δὲ χειμὼν καὶ οἱ πάγοι, ὑπερβολή ἐστι ψυχρότητος καὶ ξηρότητος· μικρᾶς [γὰρ] οὐδὲν δεομένοις αὐτοῖς ῥοπῆς, γίνεται οἷον πῦρ ἐπὶ πυρὶ ὁ χειμών· καὶ φθείρει διὰ ταῦτα.

Probl. XVII.

Quamobrem à Vergiliis ad Zephyrum vſque qui morbis longis laborant, tolluntur è medio: & ſenes magis quàm iuuenes. Vtrum, quòd duæ adſint ſummæ cauſæ interimendi, exceſſus & frigus. viuere enim eſt per calidum. tempus autem hoc ambo hæc habet. frigida enim eſt & maximè vigens tunc hyems. reliquum autem ver eſt. An quòd ſimiliter quidem ſe habent ac ſenes, qui laborant morbis diuturnis. non ſecus enim atque ſenectus ſe habet longus morbus: corpus enim vtriſque ſiccum eſt & frigidum. his quidem per ætatem, aliis per morbum. Hyems autem & gelu ſuperabundantia eſt frigiditatis & ſiccitatis. parua igitur indigentibus iis inclinatione, fit tamen veluti igni igne addito ob hyemem vt corrumpantur propter hæc.

Quod Ariſtoteles ἀπὸ πλειάδος dixit, Gaza interpretatus eſt à Vergiliarum occaſu: Morbis lõ-
quod quamuis Ariſtotelis ſententiam explicet, non tamen Ariſtotelis verba Græca fide- gis detenti ab occaſu
literreſett in noſtram linguam, cùm à Pleiade dixerit Ariſtot. nulla aut ortus aut occaſus Vergiliarũ
facta mentione: vnde etiam Petrus Aponenſis in comm. ad hunc librum, non de occaſu, ad veris principium, in-
ſed de ortu chronico locutum eſſe Ariſtotelem cenſuerit. ego verò crediderim locutum tereunt.
eſſe reuera de occaſu ſecundùm etiam Aſtrologos ipſarum Vergiliarum, à quo etiam Me- Pleiadum occaſus
dici, quorum nunc partes agit, à quibúſque ferè omnes has quæſtiones mutuatus eſt, ini- quando.

tium ducunt hyemis,loeurum eſſe.ineipiunt autem noſtris iis temporibus occidere orientibus Scorpij gradibus 23. M. 40. quod ferè incidit in 16. Cal. Decemb. omnes autem oceidunt orientibus Scorpij 25.M.3.quod in 14. Cal. Decembris ſetè incidit,à quo etiam die medicos ſuam hyemem inchoate demonſtrauimus,quarto in lib.de aër. aq.loc.commentario primo. De hoc igirur locutus eſt hoc loeo Atiſtoteles. Non eſt autem difficile quid per Zephytum ſibi velit Ariſtoteles,intelligere, cùm non ventum ſed tempus in quo incipiunt flare Zephyti, intellexerit, id verò vernum eſſe ſolet, vt docuimus 1. lib. de aër. aq. loc.& Poëta noſter optimè cùm dicit, *Zefiro ſpira, e'l bel tempo rimena.* idem inſinuaſſe viſus eſt. Quæſtio igitur eſt, cur ij, qui diuturnis morbis laborant, ad interitum fete ducantur ab occaſu Vergiliarum, id eſt, ab initio hyemis medicæ,ad vetis principium, & intet eos, qui huiuſmodi morbis labotant,ſenes magis quàm iuuenes id pariuntut. Duplicem autem ad hoc problema ponit ſolutionem: quarum prima eſt, cùm dicit.

Vtrum quòd duæ adſint cauſæ interimendi, exceſſus & frigus. viuere enim eſt per calidum: tempus autem hoc, ambo hæc habet. frigida enim eſt & maximè vigens tum hyems, reliquum autem ver eſt.]

Ariſtotelis interpretandi optima ratio.

Cùm aliquis Ariſtotelem interpretatur, ſemper is mihi optimè ſcopum attigiſſe viſus eſt, qui pet eum ipſum interpretatut potiſſimùm ſententiis inde aſſumptis, vbi ex profeſſo de re illa habet tractationem. Quamobrem eùm Ariſtoteles lib. de cauſis longitudinis & breuitatis vitæ,ita nobis luculenter tradiderit aliqua, quæ ad huius loci explicationem faeiunt,optimum eſſe cenſui ea in præſentia commentatij loco adduecre. habet igitur hæc verba. Sumere oportet omne animal narura humidum eſſe & calidum, ipſúmque viuere eiuſmodi eſſe, ſenectam autem frigidam eſſe & ſiccam. non alitérque id quod mortuum eſt,eſſe apparer. Materia autem eorporum iis quæ exiſtunt, iſthæc, calidum, frigidum,ſiccum,humidum. Neeeſſe igitur eſt ſeneſeentia exſieeati: quamobrem non de facili exſiccabile debet eſſe humidum, & idcircò pinguia non putreſeunt. in eauſa aurem eſt, quòd aërea ſunt: porrò aër ad alia vt ignis eſt: ignis autem non putreſcit. Neque rurſus exiguum humidum eſſe oportet: paucum enim facilè eſt exſiccabile. Quamobrem magna animalia & ſtirpes (vt vulgariter dicatur) diuturniora ſunt. quemadmodum dictum eſt priùs. Rationi enim conſentaneum eſt, maiora plus humoris habere. non tantùm autem ob hanc cauſam diuturnioris ſunt vitæ: duæ namque reſtant eauſæ, quantum ſcilicet & quale. Quare non ſolùm humidi copiam eſſe oportet, verùm etiam ealidi, vt neque gelu ſacilè ſtringarur, neque leui de cauſa exſiecerur: & hane ob rem longæuus magis eſt homo, quàm pleraque animalia. Longioris enim ſunt vitæ, quæ humidi copia ſupcrantur: ſiquidem maiori ſecundùm qualitatem ſuperent proportione, quàm ſecundùm quantitatẽ vincantur. Et profectò quibuſdam calidum eſt pingue, quod ſimul efficit vt neque ſacilè exſiceetur, neque leui negotio frigeſeere poſſit. Quibuſdam verò alium præſtat ſuceum. Cùm igitur vita calido conſeruetur,& humido multo,non quouis ſed pingui & oleaginoſo, metitò vbi frigidiras hyemis ſuperueniat, neceſſe eſt calorem extingui atque minui: frigiditatis aurem vehementis cùm ſoboles ſoleat eſſe gelu, quo exſiecatur humiditas illa innata & quaſi areſcit,efficitur,vt præſentibus duabus cauſis vitæ noſtræ eontratiis, accedente potiſſimùm morbo, naturalem ealorem exhauriente & conſumente, homo quaſi ſeneſcat: meritò igitur duo hæc habete hyemem dixit & ſrigiditarem vehementem, & in vigore conſiſtente ſummam ſiceitatem: quibus duobus efficitur,vt qui morbis diuturnis laborant,eo tempore ſuperuenienre in deterius ruant,& ſæpè etiam inrereant.

Longæ vitæ cauſa duplex Ariſtoteli.

An quòd ſimiliter quidem ſe habent ac ſenes qui laborant morbis diuturnis. corpus enim vtriſque frigidum eſt & ſiccum,iis quidem per ætatem,illis autem per morbum.] Credidit optimè Aponenſis his verbis Ariſtotelem ſecundam partem problematis diſſoluere, eur ſcilicet ſenes laborantes morbis diuturnis magis quàm iuuenes hyeme in deterius ruant & corrumpantut. dieit enim non ſeeus ſe habete ſenectutem quàm morbum diuturnum,quòd vtriſque corpus ſir ſrigidum & ſiccum,alteri pet ætatem, alteri per morbum. deficiente enim calido,& humido areſcente, & veluti terreſtri effecto, quod ſanè aëreum erat prius, frigidum efficitur & ſiccum: quamuis ea tempeſtare in illo plurimæ redundenr & ingenerentur humidæ præter naturam ſuperfluitates, à debilitate innati caloris in eo corpote per aceidens genitæ. hoc itidem accidit iis qui morbo diuturno laborant. quaproptet hyeme & gelu ſuperueniente,in quibus eſt exceſſus frigiditatis & ſiccitatis, efficitur,vt duabus præſentibus cauſis extinctionis caloris innati & vitæ, non ſit mirum ſenibus vbi laborauerint morbis diuturnis aceidente alia ſenectute aduentiria, vt ſuperuenienre hyeme frigidiſſima & ſieeiſſima corrumpantur & intereant: & hoc eſt quod dixit.

[Parua

Parua igitur indigentibus iis inclinatione, fit tamen veluti igni igne addito ob hyemem vt corrumpantur propter hæc.] Quaſi dicat ſenibus iam ob ætatem frigidis & ſiccis, & ob diuturnum morbum iiſdem qualitatibus adauctis,conſumpto naturali calore,& humore primogenio exiccato,hyeme frigidiſſima ſuperueniente adaugetur frigiditas præter naturam, & ob exceſſum ſiccitatis ex gelu ſiccitas,& ita augetur,vt cum vita amplius conſiſtere non poſſit. Vbi obſeruandum eſt,vbi nos vertimus.

Hyems autẽ & gelu ſuperabundantia eſt frigiditatis & ſiccitatis.]quòd in Græcis ſit ὁ δὲ χειμὼν καὶ οἱ πάγοι ὑπερβολή ἐστι ψυχρότητος καὶ ξηρότητος. in aliis cum ſcriptũ ſit καὶ ὑγρότητος, Gaza vertit ſuperabundantia eſt frigiditatis & humiditatis, temperaturam hyemis naturalem optimè exprimens, & ab Ariſtot. explicatam cenſens, quamuis in impreſſis recenter codicibus emendata conſpiciatur Gazæ traductio. præſtat tamen priorem & communiorem ſequi. cùm enim dixiſſet, hyemem & gelu eſſe exceſſum frigiditatis & ſiccitatis, primum tanquam præcipuam hyemis naturalem qualitatem poſuit,ſiccitatem autem exceſſui hyemis & gelu applicauit, quòd nunquam exceſſum humiditatis eſſe, qui libros Ariſtotelis Meteorol. legerit,audebit affirmare. Sic & Aponenſis explicabat, hyemem dicens exceſſum eſſe in frigiditate,gelu in ſiccitate. Quamuis autem cum frigiditate in hyeme naturaliter iuncta ſit humiditas, quoniam tamen magis peculiaris hyemis qualitas eſt frigiditas, vbi excedit ſæpenumerò, ſiccitatem inducit: ſtringendo enim corpora quodammodò exprimit humorem ac ſiccitatem inducit: vnde etiam eo tempore deficiente calore ſolis eleuante vapores, ſerenitates adſunt, raræque pluuiæ. Habet autem difficultatem, quod à nobis dictum eſt ex Ariſtotelis ſententia, eos qui laborant morbis diuturnis hyeme frigidiſſima & ſicca magis periclitari, & potiſſimùm ſenes ſi fuerint, quoniam cùm ſicciores ſint & frigidi, alia frigiditate & ſiccitate ſuperaddita, neceſſe eſt vt ad interitum ducantur. at ſectione decimaquarta problemate nono, dum quærit, cur eſt quòd habitantes loca calida, ſunt longioris vitæ, dicit, id eſſe propter ſiccitatem: ſiccitas igitur erit cauſa vitæ. accedit quod dictum eſt, conſeruari vitam diuturniùs mediante humido pingui. at Ariſtoteles 5. de hiſt. anim. dicebat pinguia corpora gracilibus citiùs interire.humido igitur pingui non conſeruatur vita. An dicendum eſt Ariſtotelem 14. probl. de ſiccitate loqui, quæ contra diſtinguitur ab humiditate excrementitia, quæ facilè putredinem contrahit. ſubdit enim, ſiccius enim imputribilius eſt. mors verò putredo quædam eſt. Sed quoniam non omnino ſolutio hæc illi ſatisfaciebat,aliam ſubdit, de quibus ſuo loco. nos verò de exceſſu ſiccitatis loquimur,quo humiditas illa,quæ pro vita conſeruanda neceſſaria eſt, & exiccatur, atque quaſi areſcit, potiſſimùm agenti maximè inſeruiente patiente. Quod autem de pinguibus dicebatur ex Ariſtotele,ita tollitur,ſi dixerimus humidum pingue duplex eſſe, alterum quod generatur ex partibus tenuioribus ſanguinis à frigido congelante, & in membris frigidis: de quo ſi nobis ſit ſermo, verum erit, animalia quæ huiuſmodi humido pingui prædita ſunt, breuioris eſſe vitæ quia nobis commonſtrat ex pinguedine ea eſſe etiam frigidiora: at viuere calore perficitur, lib. de long. & breuit. vitæ. aliud verò eſt pingue,quod in calido & humido conſiſtit, quod aëreum, eſt,vt ibidem docet Ariſtoteles: ſicque humidum pingue & conſiſtens dicitur,non autem pinguedo.quod ad vitæ longitudinem facere quàm maximè docuit Ariſtoteles, tum hoc loco, tum libro de longit.& breuit. vitæ.

Siccitas quomodo longitudini vitæ obſit, & quomodo proſit, Ariſtotelis loci controuerſi conciliati.

Πρόβλ. ιη.

Διὰ τί ἐν τοῖς ἑλώδεσι, τὰ μὲν ἐν τῇ κεφαλῇ ἕλκη, ταχὺ ὑγιάζεται· τὰ δὲ ἐν ταῖς κνήμαις, μόλις; ἢ ὅτι βαρεῖα ἡ ὑγρότης, διὰ τὸ γεώδης εἶναι· τὰ δὲ βαρέα, εἰς τὸ κάτω ἀποχωρεῖ; τὰ μὲν οὖν ἄνω, ἔκκειται, διὰ τὸ ἀποκεχωρηκέναι εἰς τὰ κάτω· τὰ δὲ κάτω, πολλῆς [γέμει] περιττώσεως καὶ δύσηπτα.

Probl. XVIII.

Cur in humidis, quæ quidem in capite ſunt vlcera, citò ſanantur,quæ verò in tibiis,ægrè. An quia grauis eſt humiditas, quia terreſtris. grauia autem deorſum feruntur. quæ igitur ſurſum, expurgata remanent propter id quod ad inferiora ſecretum eſt. inferiora autem multa replentur ſuperfluitate, & ea quidem ad putredinem apta.

Quæſtio

Quæſtio hæc iiſdem propemodum verbis propoſita eſt & diſſoluta ſect. 14. probl. 6. vnico verbo excepto : vbi enim habet ἔκκριτα, expurgata vertimus, eo in loco habet εὔπεπτα, concoctu facilia, ſiue benè concocta. & nihilominùs interpretes diuerſo modo primam partem verterunt : quod enim habet, διὰ τί ἐν τοῖς ἑλώδεσι, antiquus interpres vertit in vlceribus, vnde videtur legiſſe ἐν τοῖς ἑλκώδεσι, in exulceratis. Gaza autem vertit, in plenis impuriſque corporibus. quod enim in vniuerſum ἑλώδεσι dixit Ariſtoteles, ipſe ad σώματα traduxit. in libro autem 14. problem. probl. 6. eandem dictionem traduxit ad loca, cùm vertit, cur in paluſtribus. præſtat tamen nihil ex noſtro addentes vertere, cur in humidis. quod quamuis ad loca referri poteſt, ad corpora tamen non incommodè traduci poterit. ſicque etiam ſuperfluitatis aut repetitionis non arguemus Ariſtotelem, aut eum qui ex multis libris problematum Ariſtotelis hoc opus conſarcinauit. quæſtio igitur erit, cur in humidis corporibus & refertis pituita, aut excrementis aliis craſſioribus, vlcera capitis non magno negotio ſanentur, tibiarum autem ægrè. vlcus ἕλκος multa habet ſignificata. quandoque enim generatim Hippocrates ſumit, cùm dixit omnem morbum eſſe vlcus, libro de fract. & 4. de morbis. neque enim fortaſſe diſtincta fuerát nomina θραύματος, ῥήγματος, θλάσεως, ῥωγμῆς, ῥήξεως, & reliqua : quibus recentiores medici ſolutæ continuitatis differentias diſtinxerunt. Sumitur aliquando ſolùm pro ſolutione cõtinuitatis cuiuſcunque generis, nempè pro vlceribus omnibus, tam quæ à cauſa interna fiunt, quàm quæ cauſa externa excitauit, & peculiari τραύματος nomine comprehenduntur, vt per totum librum περὶ ἑλκῶν. vbi non vlcera modò nobis dicta curare docet, ſed etiam vulnera, cauſa externa excitata, & alibi ſæpè, vt 2. porrhet. at vbi is qui vlcere infeſtatur, delirat & vulnus facilè fert. & pòſt. præſtat autem eum qui vlcus capitis habet, neque febricitare (ἕλκος habet,) & paſſim alibi. Sic obſeruatum eſt apud Homer. Il iad. δ. Ἕλκος δ' ἰητὴρ ἐπιμάσσεται. vbi Euſtath. non intelligi ſcribit νόσον per ἕλκος, vt à poſteris, ſed τὴν κατὰ τραῦμα λύσιν τῆς συνεχείας, ſicut & alibi, vt Iliad. λ. verſu 811. & vltimo. τὸ μὲν (inquit) ἕλκος ἐτέρσετο, vulnus deſiccabatur. loquitur autem de vlcere. Sic verò & à cæteris Poëtis vulnus quod Adonis accepit ab apro, vocari ſolet ἕλκος. quod aliquoties repetitur à Bione in eius Epitaphio. contrahitur tamen à Galeno ad ſola vlcera vera, lib. de conſt. art. med. ad omnem quacunque in parte ſolutionem continuitatis ex eroſione factam, præter eam quæ in oſſe fit, & τερηδὼν vocatur. at longè maior huius nominis eſt contractio, quæ tradita eſt à Galeno 1. de differ. morb. & in lib. method. med. vbi ad ſolutionem continuitatis quæ fit in carne, contrahitur. qua ratione τὰ ἕλκεα carnis calamitates & vitia appellauit Hippoc. libro περὶ ἰατροῦ, dicit enim, τὰ ἕλκεα τῆς σαρκὸς ξυμφοραί. Hæc igitur cùm ita ſint, quidnam dicemus Ariſtotelem hoc loco per vlcera intellexiſſe ? quamuis in vniuerſum omnibus fortaſſe morbis accommodari poſſet, magis tamen vera erit de vera vlceris ſignificatione vt vlcera & vulnera comprehendit : quinimò magis etiam veram eſſe dicere poterimus de veris vlceribus ab internis humoribus influentibus factis. quod enim de humoribus ob humiditatem deorſum latis in reſponſione poſitum eſt, potiùs vlceribus debet accommodari: quæ enim in vulneribus fluit ad excitandam inflammationem materia non terreſtris eſt, ſed ſubtilis potiùs & bilioſa.

Antiqui interpretis lapſus. Gazæ lapſus. — *Vlcera in capite in humidis facilè ſanantur, in tibiis ægrè, & cur. Vlceris varia ſignificata.*

An quia grauis eſt humiditas, quia terreſtris. graua autem deorſum feruntur &c.] vlcera quæ in infernis partibus ſunt excitata, difficiliùs curari ſcribit, quòd cùm humiditates corpore craſſæ & terreſtes multæ per ſuppoſitionem in quæſtione reperiantur, cùm eæ graues ſint, quarum proprium eſt deorſum ferri, ad inferna ſerentur perpetuò, ſicque curatio impedietur, quæ exiccantibus & detergentibus perficitur, defluxu excrementorum ad eas infernas partes. Supernæ autem partes, vbi vlceribus laborent, ob hanc eandem cauſam faciliùs curantur, delapſis & excretis ad infernas partes excrementis. Vbi obſeruandum eſt, Aponenſem, vbi Ariſtoteles habet, τὰ μὲν ἄνω, ἔκκριτα, quod vertit antiquus interpres.

Aponenſis grauiſſimus lapſus.

Quæ quidem ſunt ſurſum, expurgabilia.] credidiſſe reddere rationem, cur vlcera capitis ſint faciliùs ſanabilia in humidis corporibus, eò quòd multa habet loca, per quæ expurgari poſſit cerebrum, potiſſimùm autem per ſuturas in cranio à natura conſtitutas. at hoc non modò verum eſt in humidis corporibus & locis, ſed etiam in quocunque alio corpore. Præterea Ariſtoteles ſuperiora in excremẽtoſis his corporibus faciliùs curari ſcribit, quàm in tibiis, quòd cùm humiditates eæ excrementitiæ graues ſint, deorſum potius feruntur: quo fit, vt ſuperiores expurgatæ remaneant, ob materiam deorſum latam aut expulſam. quin imò ex eodemmet problemate ſect. 14. probl. 6. vbi idem problema refert de vlceribus iiſdem in locis paluſtribus, loco dictionis, ἔκκριτα, habet εὔπεπτα, quod eſt, concoctu facilia, quoniam deorſum latis prauis humoribus, vlcera in ſupernis partibus iis priuata

facilè

facilè coctionem admittunt. Gaza autem hoc loco viſus eſt loco ἐκκριτά, habuiſſe εὐίατα, cùm curatu facilia dixit. Quapropter quod in fine commentarij addit Petrus Aponenſis, triplici ratione Ariſtotelem voluiſſe vlcera capitis faciliùs ſanari, quàm tibiarum, quæ ægriùs ſanantur, prima eſt, quia caput eſt pars euentabilis quæque excrementa facilè per ſuturas & alias vias excernit: ſecunda, quòd excrementa quæ remanent, ſint magis apta in ſaniem verti; tertia, quòd calor remanet fortis proportionatus ſuæ materiæ. in vlceribus autem crurum contrarium contingit. quod omnino eſt extra propoſitum, à mente & verbis Ariſtotelis alienum, & præterea rationi repugnans. neque enim primò comparat curationem facilem vlcerum in capite, cum difficili in cruribus in vniuerſum, ſed in humidis corporibus aut locis. ſecundò nunquam Ariſtoteles ſomniauit in reddenda ratione huius problematis, cerebrum per multas vias expurgari, non crura, ſaniem in capite meliùs perfici meliúſue calorem celebri proportionem habere cum materia morbum faciente. de quibus tribus ne verbũ quidem Ariſtoteles, quin imò ſi in vniuerſum hæc proponantur, ſicut & ipſa quæſtio omnino erit falſa. neque enim verum eſt in omnib. corporibus, & omnibus locis vlcera capitis faciliùs curari quàm crurum: quæ enim ſicca ſunt & calida corpora, quæque in locis ſiccioribus vitam degunt, vbi in vlcera inciderint in corporibus, multò faciliùs curantur, quàm ſi caput laboret. & videmus in editis & montanis locis difficiliùs curari vlcera capitis & vulnera, quàm crurum. Rationes verò ab Aponenſi ita allatæ ſunt, ac ſi & verum eſſet, & Ariſtoteles docuiſſet, ſemper, in omnibus, & vbique vlcera capitis faciliùs curari, crurum autem ægriùs. quod omnino in capitis vulneribus docet quotidiana experientia falſum eſſe abſolutè.

Πρόβλ. ιθ.

Διὰ τί ἐὰν τοῦ χειμῶνος γενομένου βορείου, καὶ τοῦ ἔαρος νοτίου καὶ ἐπόμβρου, τὸ θέρος λίαν αὐχμηρὸν γένηται, θανατῶδες γίνεται τὸ μετόπωρον πᾶσι, μάλιστα δὲ τοῖς παιδίοις, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ δυσεντερίαι καὶ τεταρταῖοι χρόνιοι γίνονται ἐν αὐτῷ; ἢ ὅτι μετρίως μὲν ἐπιγενομένου ὕδατος θερινοῦ, καταψυχθὲν τὸ ζέον ὑγρὸν ἐν ἡμῖν, λωφᾷ, οἷον ἠθροίσθη ἐν τῷ ἦρι γενομένῳ τῷ ὑγρῷ; εἰ δὲ μή, τὰ μὲν παιδία, διὰ τὸ ὑγρὰ φύσει καὶ θερμὰ εἶναι, ὑπερζεῖ τῷ πάθει, διὰ τὸ μὴ καταψυχθῆναι. ὅσα δὲ μὴ τοῦ θέρους, τοῦ μετοπώρου ὅλον ἐκζεῖ. αἱ δὲ περιττώσεις, ἐὰν μὴ εὐθὺ ἀνέλωσι, περὶ πνεύμονα καὶ ἀρτηρίαν γίνονται. ἄνω γὰρ πρῶται συνίστανται, διὰ τὸ ὑπὸ τοῦ ἀέρος ἡμᾶς θερμαίνεσθαι. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ ὀφθαλμίαι πυρετοῦ πρότερον γίνονται ἐν τῷ νοσερῷ θέρει. ἐὰν οὖν μὴ ἐν τοῖς ἄνω (καθάπερ εἴρηται) τὰ περιττώματα εὐθὺς ἀνέλῃ, καταβαίνουσιν εἰς τὰς κοιλίας ἄπεπτα ὄντα· τοῦτο δέ ἐστι δυσεντερία· διὰ [δὲ] τὸ μὴ ἐκκρίνεσθαι ὑπὸ πλήθους τὸ ὑγρόν. καὶ ἐὰν παύσωνται, τεταρταῖοι γίνονται τοῖς σωζομένοις. ἡ γὰρ τοῦ ἀπέπτου ὑπόστασις μονιμωτάτη ἐστί, καὶ σύντονος γίνεται τῷ σώματι, καθάπερ ἡ μέλαινα χολή.

Probl. XIX.

Cur ſi hyeme facta boreali, & vere auſtrino, ac pluuio, æſtas admodum ſicca fiat, lethalis fit autumnus omnibus, potiſſimùm autem pueris. aliis autem dyſenteriæ, & quartanæ febres in ipſomet fiunt? An quòd ſi aqua moderata æſtiua ſuperueniſſet, refrigidatum æſtuans humidum in nobis quieuiſſet, quantum collectum eſt in vere facto humido. Si verò non, pueri, qui ſuapte natura humidi & calidi ſunt, vehementer ferueſcunt ea paſſione, quòd refrigerati minimè fuerint. Et ſi per æſtatem reſtiterint, autumno certè, quorum humor ebullierit, corripientur. Excrementa verò, niſi confeſtim peremerint, circa pulmones & arteriam. ſuperiùs enim primò conſiſtunt, quòd ſub aëre nos incaleſcamus: propter hæc enim & lippitudines ante febrem in morboſa æſtate fiunt. ergo ſi non ſuprà vt (dictum eſt) excrementa congeſta confeſtim interimunt, deſcendunt ad ventrem cruda adhuc, hincque difficultas inteſtinorum. quòd

autem nō expurgatur præ nimia copia humidum, & ſi quieuerint excrementa, quartanæ excitantur iis,qui euadunt.quod enim crudi ſuperſedit, valde ſtabile eſt, & firmum corpori adhærens in modum atræ bilis.

Autumnus exitioſus, hyeme boreali, vere auſtrino, æſtate ſicca præcedentibus,& cur.

Aggreditur Ariſtoteles aliam quæſtionem proponere ex trium temporum non bene temperatorum commixtione pendentem. Supponit autem hyemem borealem, frigidam & ſiccam, ver pluuium auſtrinum, calidum & humidum, & æſtatem admodum ſiccam. quæſtio autem eſt, quænam ſit cauſa, vt tribus iis anni temporibus ita conſtitutis ſe inuicem excipientibus, autumnus ſubſequens pernicioſus eſſe ſoleat, potiſſimùm pueris, aliis autem difficultates inteſtinorum & quartanæ febres ſoleant euenire. frigidam & humidam hyemem eſſe oportuerat, Ariſtoteles ſiccam ſuppoint, à naturali quidem temperamento lapſam atque in melius. ſiccitates enim humiditatibus ſalubriores eſſe docebat Hippocrates 3. Aph. 15. ver autem ſupponit auſtrale & pluuium: in qua re magnum lapſum indicat,cùm in vtriſque qualitatibus ver malè conſtitutum fuerit. cùm enim temperatum in vtriſque qualitatibus actiuis & paſſiuis eſſe deberet, ſoleat autem in caliditate & humiditate tantiſper excedere, vt naturalis hominis temperamento, inter animantium corpora temperatiſſimo, proportione reſpondeat, vnde etiam morbos putredinoſos aliquando ſolet inducere, non erit mirum, ſi multo in iis facto exceſſu autumni peſſimam reddat & pernicioſam conſtitutionem,maximè æſtate accedente intermedia admodum ſicca.

An quòd ſi aqua moderata æſtiua ſuperueniſſet,refrigeratum humidum æſtuans,quieuiſſet,quantum collectum eſt in vere facto humido. Docet iis verbis Ariſtoteles cauſam prædictorum ex negatione. nam,inquit, ſi in æſtate, quam omnino ſiccam ſuppoſuimus, aqua moderata affuiſſet, humidum quod vere humido & calido collectum eſt, quódque ob calorem vehementem & ſiccitatem, quæ cos eſſe caloris dicitur, in æſtate quodammodò efferueſcens mouetur, quieuiſſet, neque hinc inde per efferueſcentiam commotum morbos multos lethales produceret autumni tempore.

Si verò non.] id eſt, cùm verò hoc non ſupponatur,ſed neque pluuiæ moderatæ in æſtate decidant, ſed in ſumma caliditate & ſiccitate verſemur, neceſſe eſt vt,

Pueri, qui ſuapte natura calidi & humidi ſunt,eo ferueſcant affectu,qui refrigerati minimè fuerint.] pueri in febres potiſſimùm lethales incidunt excrementitio adaucto humore ob veris humiditatem ſuperfluam, tum caliditatem,quæ ſi ſuperfluæ naturali humiditati adiungantur,tum & aduentitiæ ex mala victus ratione, multiſque ex ea crudis aggeſtis excrementis efficiunt, vt non expectato ipſo autumno, æſtate ipſa in febres lethales incidant, vt optimè admonuit Hippocrates lib.de aër,aq.loc.ſect. 4 part. 3. quòd ſi æſtate reſtiterint, tandem autumno accedente in vehementiſſimas febres & pernicioſas incidant oportet. quod cæteris etiam fortaſſe contingit, qui temperamento naturali non admodum humido præditi ſunt. quamuis enim æſtiuo tempore fortaſſe reſiſtere potuerunt, autumno tamen frigido & ſicco ſuperueniente, conſtipatis externis corporis meatibus, neceſſe eſt tandem humiditatem ex humiditate veris præcedentis ſuperfluam congeſtam efferueſcere & corrumpi, aut in putredinem agi:vnde morbi pernicioſi eo tempore generantur. hic eſt Ariſtotelis ſenſus,quem Aponenſis vix aſſecutus eſt.

Excrementa verò niſi confeſtim peremerint fluxa ad pulmones & arteriam (ſuperiùs enim primò conſiſtunt, quòd ſub aëre nos incaleſcamus, propter hæc enim & lippitudines ante febrem in morboſa æſtate fiunt) ergo ſi non ſuprà (vt diximus)excrementa congeſta confeſtim nos interimunt, deſcendunt ad ventrem cruda adhuc, hincque difficultates inteſtinorum.] non potuit Aponenſis aſſequi hoc loco mentem Ariſtotelis: neque enim animaduertit hic multa per paren theſin ab Ariſtotele dici ad confirmationem vnius propoſitionis, quæ ſunt extra intentionem huius problematis. Senſus igitur eſt, excrementa ex humiditate excedente veris congeſta præcipuè in ſupernis partib. & potiſſimùm capite niſi confeſtim interimant attonito morbo genito, quem ex cordis oppreſſione fieri cenſuit Ariſtoteles, aut angina producta impedito ſpiritus & aëris tranſitu per aſperam arteriam,aut catarris ſuffocantibus,ſi,inquā,hæc non produxerint,nec protinus iis rationibus interemerint,ad inferna delapſa cruda adhuc, ſed bile ob æſtatem calidā & ſiccam admixta,difficultates inteſtinorum producēt, corraſis internis inteſtinorum tunicis.& materia cruda & craſſa,acri tamen ob admixtionem bilis,nimiū adhærente.quod autē ſubdit.

Superiùs enim primò conſiſtunt,&c.] eſt redditio cauſæ, cur immineat periculum, ne ſubitò interimant, defluxa ad pulmones & arteriam aſperam materia. nempe quia cùm caput maximè ambienti exponatur, veriſimile etiam eſt, vt primùm malas aëris impreſſiones excipiat,

excipiat, quæ excrementa multa in eo producunt, quibus defluxis periculum eſt, ob eas quas diximus, rationes, ne protinus interimant ægrotantes. probatio hæc eſt à priori, quòd nempe cùm caput primò exponatur, debet etiam primò excrementa in ſe concipere. probat idem ab effectu cùm dicit;

Propter hæc enim & lippitudines ante febres in morboſa æſtate fiunt] neque enim propriè ad hanc quæſtionem facit, cùm in quæſtione non propoſuerit lippitudines, cùm potiſsimùm hîc rationem quærat morborum peſsimorum, qui in autumno poſt tria illa tempora ita conſtituta, ſolent moleſti eſſe, hîc autem lippitudinibus agit æſtate infeſtantibus. docet igitur excremẽta in capite & ſupernis partibus ex huiuſmodi vere humido aggregari ex eo, quòd videamus in æſtate huiuſmodi ver ſubſequente lippitudines ſuperuenire colliquatis humoribus & ob bilem ad oculos fluxis, & mordicantibus. iis igitur in ſuperioribus partibus non retentis, ſed deorſum fluxis tanquam infeſtis, deque etiam corporis ambitu plerúmque toto per inteſtina actis tormina, doloréſque, & inteſtinorum exulcerationes varias afferunt, pauló quidem minùs putreſcentibus, minùs periculoſas, ſumpta autem maiori putredine, etiam depaſcentes & cum febre.

Quod autem non expurgatur præ nimia copia humidum, & ſi quieuerint excrementa, quartanæ excitantur iis qui euadunt. quod enim crudi ſuperſedit, valde ſtabile eſt, & firmum corpori adhærens in modum atræ bilis] cùm enim æſtatem calidam & ſiccam autumnus ſtigidus & ſiccus excipiat, in quo ſolent quartanæ vt plurimùm incipere tanquam illius temporis morbi peculiares, non eſt mirum, ſi & alij morbi, potiſsimùm pernicioſæ acutæ febres, & dyſenteriæ tandem etiam in quartanas vertantur: maximè cum eo tempore melancholicus ſuccus, à quo quartanæ febres ſolent procreari, magis exuberet: id verò fit, quia æſtatem ſequatur, in qua ob caloris exceſſum humores magis aſſantur, & in atrum humorem facilè vertuntur. hîc verò cùm ſupponatur ver calidum & humidum, & æſtas maximè calida & ſicca, neceſſe fuit excitatas febres acutas pernicioſas, & dyſenterias: quarum vtramque ſi qui euaſerint, facilè etiam in quartanas incident, quòd humoribus illis quaſi aſſatis, fæx quædam genita eſt, & cinis, & qua putrefacta procreantur ſæpe quartanæ. tum etiam quòd humoribus ſubtilioribus per dyſenterias euacuatis, craſſiores, fæculenti, & quaſi aſſati relinquuntur. & hoc nobis inſinuauit cùm dixit. [*Quod enim crudi ſuperſedit, valde ſtabile & firmum corpori eſt adhærens, in modum atræ bilis.*]

Προβλ. κ.

Διὰ τί ἐὰν τὸ θέρος ἔπομβρον γένηται καὶ νότιον, καὶ τὸ μετόπωρον, ὁ χειμὼν νοσερὸς γίνεται; ἢ ὅτι σφόδρα ὑγρὰ τὰ σώματα ὁ χειμὼν λαμβάνει, καὶ ἡ μεταβολὴ ἐπὶ μεγάλη γίνεται ἐξ ἀλέας πολλῆς, καὶ οὐκ ἐκ προσαγωγῆς, διὰ τὸ καὶ τὸ μετόπωρον γίνεσθαι ἀλεεινόν; ὥστε τοῖς μὲν γίνεσθαι ἀνάγκη τὰ ὀξέα νοσήματα, μὴ ἀραιοῖς οὖσι. τοῖς γὰρ τοιούτοις, ἄνω μᾶλλον τὰ ὑγρὰ περιττώματα ἀθροίζεται, διὰ τὸ τούτοις μὲν τοὺς τόπους ἔχειν χώραν, τοὺς δὲ κάτω στερεοὺς εἶναι. οὐκ ὄντες πυκνόσαρκοι, οὐ πολλὰ περιττώματα δέχονται. ψυχομένης οὖν τῆς περιττώσεως τῆς ἐν τοῖς ἄνω μέρεσι τοῦ σώματος, ὥσπερ τοῖς οἰνωμένοις ὅταν ῥιγῶσι, τὰ εἰρημένα [νοσήματα] συμβαίνει γίνεσθαι· τοῖς δὲ ἀραιοτέροις πυρετῶν γινομένων, τοὺς ἀπὸ πλείστης ἀπεψίας γινομένους πυρετοὺς, καύσους συμβαίνει γίνεσθαι, διὰ τὸ τοῖς τοιούτοις ἐσκεδάσθαι μὲν μᾶλλον κατὰ πᾶν τὸ σῶμα τὰ ὑγρὰ, ἢ τοῖς πυκνοσάρκοις· συνιστα μένης δὲ τῆς σαρκὸς αὐτῶν ὑπὸ τοῦ χειμῶνος, θερμαινόμενα τὰ ὑγρὰ, πυρετοὺς ποιεῖν. ἡ γὰρ παντὸς τοῦ σώματος ὑπερβάλλουσα θερμότης, ἐστὶ πυρετός· ἐπιτεινομένη δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς ὑπαρχούσης αὐτοῖς ὑγρότητος, καῦσος γίνεται.

Probl. XX.

Cur ſi æſtas pluuioſa fuerit & auſtrina, & autumus, hyems morboſa redditur. An quòd valde humida corpora hyems excipit, & mutatio etiam magna fit ex multo tepore, & non paulatim facta ſucceſſione. propteréaque & autumnus fit tepens. quare iis quidem fieri acutos morbos, qui non raro corporis habitu

bitu ſunt præditi. Hiſce enim ſupra magis humida excrementa aggregantur, propterea quòd hæc quidem loca habent conceptaculum : quæ verò infrà, ſecus. qui igitur ſunt ſolidiori carne præditi, non multa excrementa recipiunt. infrigdiatis itaq; excrementis, quæ in ſuperioribus corporis partibus aggregata ſunt, quemadmodum vinolentis accidit, cùm algent, prædictos morbos fieri contingit. At quibus laxius corpus eſt febribus ſuperuenientibus, quæ à plurima cruditate factæ ſunt, febres adurentes excitantur, propterea quòd iis diſperſæ ſunt quidem magis per vniuerſum corpus humiditates, quàm denſo habitu conſtantibus: condenſata autem ipſorum carne ab hyeme, humores incaleſcentes febres accendunt. totius enim corporis excedens caliditas eſt febris. intenſa autem ea ob multitudinem humiditatis inexiſtentis cauſon producitur.

Hyems morboſa, æſtate & autumno præcedentibus auſtrinis & pluuiis, & cur.

Cur morbis plurimis conflictentur hyeme homines, vbi præceſſerit æſtas auſtrina, id eſt, calida & pluuia, ſimiliſque ſubſequutus ſit autumnus, quærit hoc loco Ariſtoteles. neque verò ex intemperie calida & humida æſtatis, in qua peccat ſolùm in vna qualitate, & à naturali ſua temperatura deflectit, aut etiam ex autumno omnino naturam ſuam euariante: qui enim frigidus & ſiccus eſſe debuerat, calidus & humidus ſtatuitur, ſupponit, morbos non in ipſa aut æſtate aut autumno produci, ſed in hyeme ſubſequente, quòd noxa quæ ex æſtate pendebat, non multùm excedebat, ſiquidem vbi æſtate pluuiæ ſint aſſiduæ, non ita vehemens poteſt eſſe caliditas: vnde ſemina ſolùm tunc iaciebat morborum in hyeme ſuam naturam ſeruante venturorum. In autumno autem cur non euenêre? an quoniam putredo non materiam modò, in quam calor agat, & calorem, quo in materiam fiat actio, requirit, ſed etiam prohibitam tranſpirationem, qua eleuati vapores ex actione caloris in materiam impediantur, quò minùs tranſeant. autumus autem cùm calidus ſit & humidus, mollia potiùs, laxa, & rara corpora relinquit. ad hyemem igitur morbi ptoueniunt. & huius rei hæc eſt cauſa ab eo tradita, cùm dicit.

An quòd valde humida corpora hyems excipit, &c.] Duplicem autem huius rei cauſam adducit, alteram materialem, alteram efficientem. materialem, quoniam hyems excipit corpora multa humiditate referta ob humiditatem excedentem æſtatis & autumni. efficiens autem eſt mutatio non paulatim facta, ſed ab extremo ad extremum ſine medio. cum enim ab ingenti æſtatis calore ad maximum hyemis frigus intercedat autumnus, in actiuis quidem qualitatibus potiùs ad frigiditatem vergens, quoniam tamen æſtatis naturam aliqua ex parte participat, & alia ex parte hyemis, potius medio temperamento erit, & tanquam inter duo extrema mediator. cùm igitur & ipſe calidus fuerit & humidus, à quo immediatè tranſitus fit ad ſummè frigidum, neceſſe eſt etiam multos morbos excitari. materialem cauſam nobis inſinuauit, cùm dixit, an quòd hyems præhumida corpora excipit. alteram autem cùm ſubdit.

Et mutatiò magna ſit ex multo tepore, & non paulatim facta acceſſione.] Subdit huius rei rationem & dicit;

Propterea quòd & autumnus ſit tepens.] quaſi dixiſſet quoniam autumnus ſuam non ſeruauit naturam, ſed calidus fuit, ſic enim non fuit intermedium, quod à natura conſtitutum eſt inter duo extrema, calidum nempe æſtatis, & frigiditatem hyemis. Sic enim explicanda eſt Ariſtotelis ſententia, quam nullo modo aſſequi valuit Aponenſis.

Quare iis quidem fieri acutos morbos, qui non raro corporis habitu præditi ſunt.] acutos morbos Hippocrates, à quo ſuam hanc ſententiam mutuatus eſt Ariſtoteles, propriè eos morbos intelligere dicebamus 2. in lib. de aër. aq. loc. com. 6. qui cum febre ſunt, velociter mouentur, & periculum ſecum afferunt, qualis præterea angina, pleuritis, peripneumonia, phrenitis, vt docuit 1. de ratione vict. in morb. acut. 8. Sunt autem ij acuti, quos nominant antiqui, pleuritim, peripneumoniam, phrenitida, cauſum, anginam, & alia quæcunque ex iis acuta febre iunguntur. hìc igitur Ariſtoteles eos qui ſolidiori ſunt habitu, hyeme dicit iis morbis acutis corripi. & quòd ita ſit, ſeipſum ſtatim explicat de iis acutis morbis intelligere, cùm reddit rationem, cur potius ij qui ſolidiori corporis habitu præditi ſunt, magis iis morbis corripiantur. dicit enim,

Hiſce enim ſuprà magis humida excrementa aggregantur, propterea quòd hæc quidem loca habent

concepta

conceptaculum, quæ verò infrà, minimè. qui igitur ſunt ſolidiori carne præditi, non multa excrementa recipiunt. Infrigidatis igitur excrementis, quæ in ſuperioribus corporis partibus aggregata ſunt, quemadmodum vinolentis accidit cùm algent, prædictos morbos fieri contingit.] quibus verbis adeò luculenter tradit modum, quo morbi ij acuti in iis qui ſolidiori carne præditi ſunt, generantur, vt vix explicatione indigeat. cùm enim ex ſuperflua temporum humiditate multa ingenerentur corporib. excrementa humida, nec in iis per vniuerſum carnoſum genus diſpertiti ob ſoliditatem & duritiem poſſint, cúmque in partib. infra thoracem non multæ adſint capacitates aptæ eas continere, potiſſimùm cùm caput, quod maximè ambienti expoſitum, magis impreſſiones omnes aptum ſit recipere, fit etiam veriſſimile, vt in eo potiſſimùm aggregentur, & ſuperueniente hyemis algore quodammodò à parte illa expreſſa aut defluunt, & aut fauces, aut thoracem, aut pulmones inuadunt: vbi verò extra proprium conceptaculum fuerint, incaleſcunt, & febres & inflammationes excitant. hinc anginæ, hinc pleuritides, hinc peripneumoniæ. quòd ſi ob multitudinem retineantur in capite & crebro conſtipatis externis poris exardeſcunt & phrenitim inducunt, non ſecus ac vinolentis, cùm in ambientem aërem frigidum inciderint: repleto enim capite vaporib. calidis & humorib. eò proreptis, frigido ambienti ſi occurrant, in huiuſmodi morbos incidunt, tantò tamen minùs periculoſos, quantò morbifica cauſa non ita altè radices egerit.

At quib. laxius corpus eſt.] Quib. verò laxus eſt corporis habitus & mollis, humiditate multa excrementitia collecta, & cruda, non ampliùs continetur ſolùm in ſupernis illis partibus, ſed per vniuerſum corpus diſpertitur: ſuperueniente autem hyeme frigida, ambitus vniuerſi condenſatur magis, & poti corporis condenſantur, inde materia quæ alioqui putreſcere poterat actione caloris incluſi, quæque multum excedebat, tum ob præcedentes conſtitutiones humidas, tum quòd, qui molles ſunt & laxi corpore, vt plurimùm pituita natura ſua abundant, putreſcens exardeſcit, & febres producit. quibus autem maior etiam humoris copia fuerit, vt maiorem putredinem excitet, & ſubinde maiorem calorem, ardentes febres excitantur, καύσος dixit. Cæterum cùm cauſi duæ ſtatuantur ab Hippocrate 4. de rat. vict. in acut. ſpecies, quorum vna ſit à calida, biliosa, & acri ſubtilique materia, alia à pituita ſalſa, de priori hoc loco nullo modo locutum Ariſtotelem cenſemus, cùm hæc calidam & ſiccam potiùs temporum conſtitutionem ſequi ſoleat, in qua potiſſimùm bilis producitur. Intelligit autem potiùs cauſi ſpeciem alteram impropriam, de qua idem Hippocrates ſermonem habuit 4. de rat. vict. in morb. acut. 13. cùm dicit, cauſi genus aliud, aluus ſoluta, ſitis magna, lingua aſpera, ſalſuginoſa. cùm enim ob temporum humidam conſtitutionem multa pituita ſit genita, quæ tamen nonnihil ob calorem eorundem temporum bilis habet admixtum, hyeme ſubſequente frigida conſtipantur pori, & internæ excitantur obſtructiones, vnde huiuſmodi febres excitantur, potiſſimùm in laxis & rarioribus corporibus. vbi tumob peculiarem naturam pituita multa refertam, tum ob eorum mollitiem & laxitatem multa puita per vniuerſum aggregatur: neque enim ſolùm per ambitum colligitur, ſed etiam per venas diſpertitur, in quibus putrefacta, cauſi hoc genus generatur, tantò magis pernicioſum, quantò mater craſſior calorem & putredinem ſemel conceptam ægriùs ſolet relinquere. Docuit Galenus 2. de differ. febr. ſalſedinem in pituita duplici ratione fieri, ex putredine, & admixtione ſalſæ humiditatis ſeroſæ. Auicenna autem lib. 1. fen. 1. Doct. 4. c. 1. cenſuit pituitam ſalſam fieri ſolùm, cùm humori pituitoſo tenui, qui ſaporem non habet, vel ſi habet, adeò leuis eſt vt non cognoſcatur, admiſcetur bilis ſicca natura ſua, & adusta in multa quantitate, additque hanc phlegma coleticum dici. vnde idem ſimpliciter dicit, ſalſedinem gigni, cùm aquoſæ humiditati pauci ſaporis aut nullius, terreæ partes aduſtæ cõplexionum ſiccarũ & ſaporis amari æquali tẽperamẽto miſceantur, vnde cum amaro conuenit, éſtque ſapor amaro propinquus: quod etiam poſtremum affirmauit Galenus 4. de ſimpl. med. fac. cap. 20. vnde Ariſtoteles noſter 2. Meteor. dicebat, ſalſum fieri ex terreo ſicco, mixto humido: eſt tamen terreum ſiccum magis refractum in humido aqueo inſalſo, quàm in amaro: vnde videmus, ſalſa vbi magis ſiccantur, reddi amara. Reprehendit autem Galenum Auicenna, quòd cenſuerit, putredinem eſſe cauſam ſalſedinis. dicit enim, Galenum debuiſſe dicere, putredinem incinerationem facere, quæ poſtmodum pituitæ mixta ſalſedinem quidem inducit: alioqui à pituita putrefacta febris omnis excitata, febris eſſet ardens. Verùm deceptus eſt Auicenna, & qui eum ſecuti ſunt recentiores: neque enim ex putredine generatur ſalſedo, quòd primò in cinerem ducantur putrida, mox miſceantur, ſed cùm pituita putreſcit, craſſiores partes

Ardẽtis febris duplex genus.

In ſalſæ pituitæ generatione Galeni & Auicennæ diſſenſus.

exiccari poſſunt, ſi vehemens adſit cauſa efficiens, hineque tetreſtres redditæ miſceri cum relictis hum.dioribus & aquoſioribus, vnde ſalſedo inducitut, id vero cum non ſempet ſuccedat ptoptetea non eſt neceſſe, vt febris omnis quæ ex pituita putrefacta generatur, ſit cauſus: niſi per putredinem inducatur ſalſedo. fit autem etiam ſalſedo ex admixtione ſetoſi humoris ſalſi: in iecore enim non ſolùm humotes genetantut qui nutrire debent, ſed & aquoſitates, quæ humotum ſetoſitates dicuntut, quæ pet corpus meant ac ſanguinem comitantut, indéque ex parte ad vtinaria vaſa & veſicam mittuntut. quaproptet ſi bilis ſeroſitas fuerit excedens, ſaporem quidem bilis non habebit, nempè amarorem, non tamen erit libera à ſapore amaritudinem quàm maximè accedente qualis eſt ſalſus. Si igitur huiuſmodi ſetoſitas pituitæ etiam inſipidæ miſceatut, ſalſuginoſam reddet. quòd ſi etiam aliquem haberet amarorem, ob pituitæ admixtionem teſtangi oportet, atque dilutum talem ſapotem teddi: is autem eſt ſalſus. cùm igitut æſtatem calidam & humidam ſimilémque autumnum excipiat hyems frigida, vttamque hanc cauſam ſalſedinis adeſſe certum eſt. pituitam enim ob exceſſum humiditatis temporum productam eſſe conſtat, ſubſequente potiſſimùm hyeme, quo tempore ſolet etiam pituita produci, quæ quam maximè abundabit non in ambitu ſolùm corporis & catnoſo genete, ſed pet totum corpus, & venas potiſſimùm. ob natutalem autem æſtatis temperaturam cùm bilis etiam non pauca ſit producta, cum multa tamen ſetoſitate ob exceſſum humiditatis potiſſimùm ſubſecuto autumno calido & humido, aptiſſima dabitur oecaſio hyeme maximè conſtringente ad intimas partes omnes humotes miſcendæ huius ſeroſitatis bilioſæ, quam iam eſſe ſalſam docuimus, & vtina in qua multa illius pottio ſempet exputgatur, ſalſa idem oſtendit: accedente autem altera cauſa, nempè calote præter natutam puttedinem excitante, & talem qualem requiri dicebamus pto ſalſedine inducenda, meritò cauſi genus hoc excitari poſſe cenſuit.

Bilis amara cum ſit, quomodo ſalſedinem producere poteſt. Gal.

Πρόβλ. κα.

Διὰ τί ὅταν ἐκ γῆς ἀνίῃ ἀτμὸς πολὺς ὑπὸ τοῦ ἡλίου, τὸ ἔτος λοιμῶδες γίνεται; ἢ ὅτι ὑγρὸν ἀνάγκη καὶ ἔπομβρον τὸ ἔτος σημαίνειν, καὶ τὴν γῆν ὑγρὰν ἀνάγκη εἶναι; οἷον οὖν ἐν ἑλώδει τόπῳ ἡ οἴκησις γίνεται. νοσώδης γὰρ ἡ τοιαύτη ἐστί· καὶ τὰ σώματα δὴ τότε ἀνάγκη περίττωμα πολὺ ἔχειν· ὥστε ἐν τῷ θέρει ἔχειν ὕλην νοσώδη.

Probl. XXI.

Cur cùm ex terra vapor multus eleuatur à ſole, annus peſtilens redditur? An humidum neceſſe eſt & pluuium annum ſignificari, terrámque humidam neceſſe eſt eſſe? vt igitur in paluſtribus locis habitatio ſit morboſa, ſic huiuſmodi eſt. & corpora quoque tunc neceſſe eſt multa excrementa habere, ita vt in æſtate materiam habeant ægrotandi.

Quæſtio quam hoc loco proponit, cur annus teddatur peſtilens, vbi multi vapores à ſole eleuantur, quamuis de vere peſtilenti, id eſt, in quo peſtis vagatur, intelligi poſſit: talem enim deſctipſit Hippocrates in primo ſecundi libri Epid. cenſeo tamen poſſe nos intelligete de anno pernicioſo, in quo febtes multæ peſtilentes vagantur, quæ, quamuis ſic dicantur, quòd ad peſtem malitia propè accedant, nullo modo tamen peſtis nomine inſigniri poſſunt: de quarum differentia egimus in libr. noſtro de peſte, quem in adoleſcentia noſtra elaborauimus vigente maximè peſte in hac noſtra vrbe, viginti quinque ab hinc annis. quo tempote etiam, ſi quis alius, nos in ea euincenda maximè labotauimus. ſoluit igitut & inquit.

Peſtilés annus fit, cùm multi vapores eleuantur à ſole.

An humidum neceſſe eſt eſſe & pluuium annum ſignificari, terrámque humidam eſſe neceſſe eſt.] Quamuis videatur in ſimplices qualitates mutatas anni & tempotum peſtilentiam teferte ex aëte: cenſeo tamen ego multò ſecus eſſe ſentiendum. Duobus enim modis aëre permutato concipete poſſumus peſtem excitari, aut quòd in ſeipſo permutetut: aut certè, quòd admixtos vapores habeat, qui putridi ſint: in ſeipſo quidem petmutationem hanc concipete poteſt, aut in qualitatibus tantùm permutatus, aut in proptia ſubſtantia putrefactus

Peſtem dupliciter aër corruptus producere poteſt.
Aër dupliciter corrumpitur.

factus & corruptus: & primo quidem modo ſi permutetur, eſſe non poterit cauſa ſufficiens peſtis: quòd ſi inſigniter permutetur in qualitatibus tantummodò, epidemicos quidem & ſimplices producere poterit, at non verè peſtem. nam ſæpè videmus annum auſtriuum pluuium, calidum & humidum, & tamen peſtem non excitare: cùm enim tanta ſit in peſte putredo, vt veneni vires non modò æquet, ſed etiam ſuperet aliquando, non poterit ab aëre communiter produci, niſi & ipſe ſimilem nanciſcatur putredinem & corruptionem, niſi fortaſſe tantam aër in qualitatibus iis, quæ maximè putredinem excitare poſſunt, intemperiem ſuſcipiat, vt etiam ſecundùm ſubſtantiam corrumpatur. quod contigiſſe videmus in peſtilentia illa magna Græciæ, quam deſcripſit adeò eleganter & doctè ſummus inter hiſtoricos Thucydides: qualis etiam fuit, quæ ex anno peſtilenti calido & humido in Cranone nata eſt peſtis 2. Epidem. deſcripta ab Hippocrate. neque enim diutiùs perſeuerare poterit huiuſmodi conſtitutio, vt annum integrum talem conſtituat ſine interna putredine propter humiditatem, quæ vbi à calore proprio non bene regitur, ſtatim putredinem concipit. Donec igitur aër in ſimplici hoc temperamento calido & humido fuerit ſine putredine, corpora quidem afficiet, & ad ſimile tranſmutabit, non tamen ſtatim putredinem pariet, niſi diutiùs perſeuerauerit, niſi fortaſſe corpora aliqua nanciſcatur omnino excrementis referta, quibus etiam putredinoſas febres inducet citra corruptionem aut putredinem ipſius: ſed communis cùm non ſit læſio, peſtis eſſe non poteſt. In propria autem ſubſtantia deprauatus etiam duplici ratione poteſt dici peſtem excitare poſſe, vel quòd in propria ſubſtantia per putredinem corruptus ſit, vel per putridorum & tetrorum vaporum admixtionem, quæ ſæpenumerò cauſa eſt peſtilentiæ, quamuis aliquando, imò vt plurimùm ex diuturna hac vaporum cum aëre admixtione, aëri etiam putredo concilietur: è terris enim & infernis partibus vapores eleuati, & aërem in ſua ſubſtantia craſſiorem reddentes, ſi quando noua ſuperueniat caliditas externa, tandem ad concipiendam putredinem diſponitur. Sicut etiam per euaporationes putridas ex longinquis delatas, vel ex propinquo aliquo corruptum aërem retinente & euomente loco corrumpi obſeruatum eſt: ſicut ex ſepulcretis, ex antris, ſpecubus, voraginib. aliíſve ſubterraneis locis excitari videmus, ſpiracula vocant, alij Charonæas ſcrobes mortiferum ſpiritum exhalantes, vt videre eſt apud Plin. lib. 2. cap. 43. & Galen. in procem. li. Epid. & 7. de vſu part. 8. efferuntur enim huiuſmodi exhalationes vel per terræ motus, vel aliquo alio caſu. corruptus verò is aër eſt, quoniam creata omnia, ſi quieta & immota maneant, ſintque aduentitio calore conſociata, & ſitum contrahunt & facilè putreſcunt, teſte Ariſtotele, 4. Meteor. 1. quin non in loco ſolùm magno & concauo, hoc modo aër corrumpi poteſt, *Peſtilentia aliquando aliunde per aërem fertur.* ſed etiam in areulis, vbi diutius multa cum aëre ſine inſpiratione aut expiratione repoſita fuerint: iis enim adapertis & putridum halitum expirantib. primùm pauci, mox plures, tandem plurimi eodem morbo corripiuntur: quod ſub Marco Antonino Galeni tempore contigiſſe in Seleucia Syriæ ciuitate legimus, apud Iulium Capitolinum, vbi in templo Apollinis Aurea Arcula, cùm à militib. A. Vidij Caſſij ad rem auidioribus eſſet aperta, halitúque fœtido quem continebat, exſpirante, fertur non modò Babyloniam totam peſtilentia affeciſſe, ſed & inde Parthos orbémque vniuerſum ita compleuiſſe, vt tertiam humani generis partem contagiis polluerit. Similem ex vaporibus putridis & aëri putrefacto diutius concluſo admixtis aliunde delatis peſtilentem aërem reddi poſſe docet Thucyd. 2. de bello Peloponneſiaco, cùm ex Æthiopia vi ventorum in Atticam delatum docet. Ex aquis præterea eleuari poſſunt vapores putridi, qui vel aëri admixti peſtem nobis poſſunt afferre, vel certè putredinem illam inſignem in aëre (quod tamen rarò euenire ſolet) excitare poterunt. Ad hoc verò contrahendum vitium aquæ reſides & quietæ, & quæ omni motu & agitatione priuantur, quales paluſtres ſunt, maximè ſunt idoneæ, ídque tunc maximè, cùm impreſſionem manifeſtam ab externo calore tanquam putredinis opportuniſſima effectrice cauſa ſuſcipiunt. docuit enim Ariſtot. tum 4. Meteor. 1. tum hoc loco. tum etiam Galenus 3. in 3. Epid. 1. putredinis materiam eſſe humorem, procreatricem verò cauſam, calorem aduentitium & præter naturam: quietem verò cauſam eſſe coadiutricem. & hoc eſt, quod pro exemplo aſſumens dicit. [*Vt igitur in paluſtribus locis habitatio ſit morboſa*, &c.]

Προβλ. κβ.

Διὰ τί γίνεται τὰ ἔτη νοσώδη, ὅταν γίνωνται φορὰ τῶν μικρῶν βατράχων τῶν

φρυνοειδῶν; ἢ ὅτι ἕκαστον εὐθενεῖ ἐν τῇ οἰκείᾳ χώρᾳ τῆς φύσεως; καὶ ταῦτα δὲ φύσις ἐστὶν ὑγρά. ὥστε ἔπομβρον καὶ ὑγρὸν σημαίνει τὸν ἐνιαυτὸν γίνεσθαι. τὰ δὲ τοιαῦτα ἔτη, νοσώδη ἐστίν. ὑγρὰ γὰρ τὰ σώματα ὄντα, πολὺ ἔχει τὸ περίττωμα· ὅ ἐστι τῶν νόσων αἴτιον.

Probl. XXII.

Cur fiant anni morbiferi, cùm generatur copia paruarum ranarum, faciem rubetæ repræſentantium. An quòd res vnaquæque abundat in loco proprio naturæ ſuæ. & hæ non ſunt ſemper humidæ: quare pluuium & humidum contingit annum fieri: tales autem morboſi anni ſunt. humida enim corpora multa habent excrementa, quæ ſunt morborùm cauſæ.

Ranarũ, & rubetarum multitudo, morboſi anni ſignum.

Inter morboſi anni ſigna alia illud non poſtremum locum tenere docet Ariſtoteles, quinimò, vt mox oſtendemus, peſtilentis, copiam habere ranarum paruarum, quæ ſimiles ſunt rubetis, huiúſque rei rationem quærit in hoc problemate. per rubetas autem eas ranulas intelligit, quæ aut paluſtres ſunt, aut in calamis & arundinetis viuunt, quod genus eſſe crediderim, quod ἄφθογγον vocauit Nicander in Alexipharmacis, mutum, ranis aliis corpore ſimile, & partibus internis, differens magnitudine, quòd hæ ſint paruæ, tenues & virides.

Φρῦνος καὶ φρύνη quid.

φρῦνος autem Græcis maſculino genere dicitur paſſim: ſolus Nicander φρύνη fœminino genere dixit, vt & Ælianus lib. de animalib. 9. cap. 11. & 17. c. 12. harum igitur

Ranunculorũ ex putri materia generatio.

ſimilitudine ranunculos hos, qui morboſum annum præſagiunt φρυνοειδεῖς hoc loco nominat: eæ autem ex putri materia in terris generantur, conſperſis tantùm æſtiuo imbre littorum & viarum puluerulentis arenis, quarum breuis vita & nullus vſus eſt. Vnde Ælianus: Cùm ex Italia Neapoli Puteolos iter facerem, ranas proſpexi, quarum pars quæ ad caput pertinet, repebat, & duobus pedibus agebatur: altera nondum conformata concretione limoſi humoris ſimilis trahebatur. *Et eodem corpore ſæpè Altera pars viuit, rudis eſt pars altera tellus.* Ouid. 1. Metamor. & lib. 15. *Semina limus habet, virides generantia ranas.* hæ ſemper ſunt paruæ, virides, interpunctis nigroribus, ventre pallido ſiue citrino. aut certè per imbres & tempeſtates cœlo delapſæ videntur rubetis ſimiles, eæ in nubibus procreatæ

Ranis pluiſſe vbi & quando.

decidunt. Ranis enim aliquando pluiſſe auctor Phylarchus apud Athenæum li. 8. & vt ibidem legimus, Heraclides Lembus hiſtoria vigeſima prima, Circa Dardaniam inquit, & Pœoniam ranis pluiſſe, ídque tam copioſè, vt domus & viæ replerentur: itaque primis diebus aliquot occiſis, & domibus occluſis ſuſtinebant incolæ: cùm verò nihil proficerent, & vaſa implerentur, & vnà cum eduliis coctæ ſimul aſſæue reperirentur ranæ, nec aquis vti liceret, nec pedes in terram ponere propter ranas coaceruatas, iiſque accideret grauis interfectarum odor, regionem deſeruerunt. hoc etiam apud Cælium legimus l. 24. c. 3. qui authorem citat Euſtathium, qui in lib. primum Iliad. ſcribens, Phaniam citat authorem, & quartum Bibliothecæ Diodori. Autorites Indi ranis inchoatis & imperfectis de cœlo lapſis, in alium locum demigrare coacti ſunt, authore Æliano. Id Attarioris gentibus tribuit Diodor. Sicul. lib. ◆ de fabuloſis antiquorum geſtis. de quibus etiam Exodi 8. tanquam enim futuræ peſtilentiæ ſignum Deus Pharaoni per Moſen maximam ranarum copiam immiſit. has διοπετεῖς eſſe aliqui putant, quaſi cœlo demiſſas, vel à Ioue miſſas, quas tamen cùm rariſſimè videre contingat, & tanquam oſtentum, dicendum eſt, Ariſtotelem potius alias in terra genitas ex putri materia & ſole intelligere. quanquam enim aëris corrupti ſignum ſit illud, nempe, quòd cum pluuiis demittantur, φρυνοειδεῖς tamen dictas in ipſa terra genitas intelligit, quarum quamuis aliquæ ſemper per æſtates appareant, ſi tamen in maiore copia ſolito peruenerint, inſalubre ſignum faciunt. Deſcripſit Aponenſis hos ranunculos cùm dixit, & ſunt parui, minores quidem ranis communibus valde, & in parte ſuperiori ſunt coloris χλωροῦ, vel cineritij ſeu cæſij, ſub ventre verò habent colores citrinos aureos, quos non rarò contingit in Italia poſt pluuias videre æſtu præcedente vehementi, ſaltantes per loca priùs arida, puluerulenta, & habent paruam caudam ſubtilem. Vnde Auic. 1. quarti dicebat per viam ſocietatis, quæ ſignificat peſtilentiam. eſt vt videas ranas iam multiplicari, & quòd reptilia ex putredine generata multiplicentur: & de illis quæ ſignificant, hoc eſt, vt videas mures & animalia ſub terra habitantia fugere ad ſuperficiem terræ, & manifeſtè exire: & videas animalia malæ naturæ

ſicut

ſicut ſerpentes venenoſos, & ſimilia, fugere ex nidis ſuis. Vnde & Io. Damaſcenus in ſuis Aphor. dicebat, quòd, in quacunque prouincia abundauerint animalia generata ex putrefactione, illo anno generabuntur puttedines,& peſtes in corporibus habitantium. Annotauit autem Aponenſis, Ariſtotelem,quamuis per ranas omnia animalia genita ex putri materia intelligat, ranas tamen potius ſumpſiſſe, quòd cùm ſint diuerſarum colorum, denotatur maior latitudo materiæ, & plurium putrefactio in continente nos loco.

An quòd res vnaquæque abundat in loco proprio naturæ ſuæ, &c.] Hæc eſt quæſtionis ſolutio: quæ eo nititur, quòd vnumquodque in ea regione, loco & tempore naturaliter ſolet abundare, quod peculiari naturæ maximè ſimile fuerit,& in ea conſeruatur,quemadmodum docebimus decima ſectione probl. natura enim producit animantia & ferè res omnes, qualis eſt locus in quo producitur, vt longa oratione iam à nobis demonſtratum eſt, in vltima parte lib. de aër. aq.loc. Cùm autem raræ ſint humidæ, & ex putri materia humida cum calore genitæ, ſi alicubi & abundauerint & conſeruentur, ſignum nobis erunt, locum illum & eum annum calidum eſſe & humidum. huiuſmodi autem anni conſtitutio morboſa eſt,& ſæpè peſtilens, quòd & materiam multam corporibus ingeneret ad putredinem aptam,& cauſa adſit efficiens ipſorum putredinoſorum morborum, quemadmodum ſuperiùs demonſtrauimus. quamuis igitur poſſint aliquando peſtilentiam generare ob exceſſum illarum & corruptionem, nihilominus hoc loco eas ſumit ſolùm tanquam ſigna morboſi anni,non tanquam cauſas. Obſeruandum autem in Græcis codicibus legi, καὶ ταῦτα δὴ φύσις ἐστὶν ὑγρά. quæ cùm non ritè poſita videantur,puto legendum,ſi retineatur dictio φύσις, καὶ τούτων δὴ φύσις ἐστὶν ὑγρά. & horum vtique natura eſt humida. aut ſi retineatur dictio ταῦτα,legendum erit, καὶ ταῦτα δὴ φύσει ἐστὶν ὑγρά. id eſt,& hæc quidem natura ſunt humida Sic enim & Græca constructio optima erit, & ſenſus optimus. Locus emẽdatus.

Πρόβλ. κγ.

Διὰ τί οἱ νότοι οἱ ξηροὶ καὶ μὴ ὑδατώδεις, πυρετώδεις; ἢ ὅτι ὑγρότητα καὶ θερμότητα ἀλλοτρίαν ποιοῦσιν; εἰσὶ γὰρ ὑγροὶ καὶ θερμοὶ φύσει. τοῦτο δ' ἐστὶ πυρετῶδες. ὁ γὰρ πυρετὸς, ἐξ ἀμφοτέρας τῆς τούτων ἐστὶν ὑπερβολῆς. ὅταν μὲν οὖν ἄνευ ὕδατος πνέωσι, ταύτην ἐν ἡμῖν ποιοῦσι τὴν διάθεσιν· ὅταν δὲ ἅμα ὕδατι, τὸ ὕδωρ καταψύχει ἡμᾶς· οἱ δὲ ἐκ θαλάττης νότοι, καὶ συμφέρουσι τοῖς φυτοῖς. ἐψυγμένοι γὰρ ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀφικνοῦνται πρὸς αὐτά, αἱ δ' ἐρυσίβαι, γίνονται ὑπὸ ὑγρότητος καὶ θέρμης ἀλλοτρίας.

Probl. XXIII.

Cur auſtri ſicci & non aquoſi febres excitant. An quia humiditatem & caliditatem alienam inuehunt? Sunt enim humidi & calidi natura. hoc autem eſt febrile. febris enim vtrarumque harum eſt exceſſus. cùm itaque ſine aqua ſpirant,hanc in nobis producunt diſpoſitionem,cùm verò cum aqua, aqua nos refrigerat,vnde auſter ex mari etiam plantis confert.infrigidatus enim ex mari accedit ad ipſas, ærugines autem fiunt ab humore & calore alieno.

Problema hoc ſectione vigeſima ſexta probl. 53. iterum poſitum eſt ab Ariſtotele, neque tamen repetitionis arguendus eſt, quandoquidem docuerimus ab initio non ita diſpoſita & in vnum librum collecta ab Ariſtotele eſſe hæc problemata, ſed à quopiam alio, qui diuerſi generis problemata ab Ariſtotele tradita in vnum collegit,& ſecundùm materias diuerſas diſpoſuit: non igitur abſurdum fuit, Ariſtotelem cùm problemata medica diſponeret, hoc,ratione prædicati hoc libro propoſuiſſe, nempe quatenus febres excitant: vbi autem problemata collegit ad ventos pertinentia,ratione ſubiecti nempe auſtri ſicci & inaquoſi, idem hoc ipſum inſeruiſſe, vix vna aut altera immutata dictione quantum ad eam partem,quæ & problema continet,& ſolutionem: quamuis in poſtrema,quæ potius eſt παρέργον poſita, vberiùs hoc loco tradatur. niſi autem diligentet intelligatur ſenſus Ariſtotelis, difficile erit intelligere, quid ſibi velit,cùm ſiccos auſtros & non aquoſos ſupponat,mox humidos. præterea ſi ſicci ſunt,quæri poteſt,quomodo & humiditatem inducant,& ſimul ſint humidi. præterea,quomodo febrem exceſſum caliditatis & humiditatis videatur aſſerere.Quæſtio igitur eſt.

Cur problemata aliquando repetantur.

Auſtri inaquoſi cur febres concitent.

[*Cur*

Cur auſtri ſicci & non aquoſi febres excitant.] pro cuius intelligentia obſeruandum eſt, auſtros ſiccos intelligere non natura ſua: quamuis enim in principio ſuæ originis cùm ab exhalationibus originem ducant, non ſecus ac venti omnes alij ſint ſicci: nos tamen cùm de natura ventorum loquimur, eos conſideramus vt ad nos perueniunt: neque ſiccos intelligimus nunc quemadmodum docuimus 2. com. in lib. de aer. aq. loc. 2. ſiccum vt quando ob vehementiam eſt huiuſmodi, ſic enim imbres diſſipare dicitur: vt cùm Homerus fingit Iunonem à Vvlcano auſtros impetraſſe ſurentes, & magno impetu mobiles: ſic enim reuera ſunt ſicci, quinimò etiam frigidi, minimè febres putridas inducere apti, quemadmodum docebat Galenus primo de morb. vulg. tempeſtate prima, com. 1. At hic Ariſtoteles ſiccum auſtrum eſſe dicit, id eſt, inaquoſum, quoniam expers ſit pluuiæ. hoc modo & ſiccum intellexit Galenus 3. in 3. Epid. 3. ita ſiccitates auſtrinas hoc modo intellexit Hippocrates 1. de hum. & 1. de morb. vulg. tempeſt. 1. tit. 8. cùm eſſet totus annus auſtrinus & ſqualidus, per ſqualidum ſine pluuiis intelligit. & lib. 2. ſect. 3. part. 1. in Perinthum venimus: facta autem eſt hyems ſicca & auſtrina. hoc igitur modo auſtrum ſiccum dicit, non in ſubſtantia aut in ſua temperie, ſed quoniam ſit ſine aquis quærit igitur cur tales ſoleant febres excitare.

Quomodo ſiccum auſtrũ & humidum eodem loco Ariſtoteles faciat.

An quia humiditatem & caliditatem alienam inuehunt: ſunt enim humidi & calidi natura.] manifeſtè admodum iis verbis nos docet Ariſtoteles, per ſiccum auſtrum non intelligere in natura ſua ſiccum & ſiccitatem inducentem, ſed ſolùm inaquoſum: quia ſubdit, quòd cùm calidi & humidi ſint natura ſua, etiam ſimiles corporibus qualitates inuehunt. id verò ſyllogiſmo Categorico colligit. quæ calida ſunt & humida natura ſua, caliditatem & humiditatem inuehunt: huiuſmodi ſunt venti auſtrales. ergo. calidos autem & humidos eſſe longa oratione demonſtrauimus lib. de aër. aq. loc. & infrà ſect. 26. tanquam in loco magis idoneo præſtabimus. non igitur ſibi ipſi repugnat qui primò ſiccum fecerat, mox calidum & humidum conſtituit. quod primo loco ex rebus difficilibus in hoc problemate à nobis erat propoſitum. ſubdit.

Febris quomodo paſſio calida & humida.

Hoc autem eſt febrile. febris enim vtrarumque harum eſt exceſſus.] cùm febris calida ſit intemperies & ſicca, quomodo calidum & humidum febrile ſit, quomodóque verum ſit, exceſſum caliditatis & humiditatis febrem eſſe; difficile erit intelligere, niſi obſeruauerimus per febres hic putridas Ariſtotelem intelligere, quæ maximè aptæ ſunt generari tempore auſtrino, calido nempe & humido: caliditate enim excedente, cauſa efficiens producitur febris, humiditate verò materia, vtriſque ſimul putredo excitatur: hinc cùm natura auſtri calidi ſint & humidi, febrem aptè putridam generare poſſunt. quòd verò exceſſum caliditatis & humiditatis dicebat eſſe febrem, id non de febre quà febris eſt intelligi poteſt. hæc enim potius calida eſt & ſicca intemperies, ſed de febre, vt eſt ſoboles putredinis, quæ calore ſemper excedit, humore verò etiam ſi putredo excitari debet tum à calore, tum ratione materiæ.

Cùm itaque ſine aqua ſpirant, hanc in nobis producunt diſpoſitionem.] id eſt calidam & humidam putredinoſam. calido enim & humido temperamento conſtantia corpora, aut ſuapte natura, aut aduentitia aliqua accedente ratione, facillimè omnium putredini parent, atque omnium promptiſſimè in febres putridas incidere ſunt apta. materia enim quæ magis eſt facilis vt putreſcat, eſt calida & humida, calor autem etiam alienus adeſſe ſupponitur. quod Galenus pr. de differ. feb. 4. & 8. Meth med. 7. idem nobis oſtendebat. & Auicen. c. 2. lib. 4. fen. 1. c. 1. idem experimento confirmat, quòd ab illis ſudor malè olens & maximè ab axillis promanet. Verùm eſt difficultas ex verbis Galeni promanans 8. de compoſ. med. ſ. loc. cap. 6. vbi videtur aſſerere frigidas corporis intemperaturas magis eſſe ad putredinem pronas & putredinoſas affectiones. ſic enim habet. Circa ventrem igitur & inteſtina vna in ſingulis eſt cauitas, quæ vitiatam humiditatem ſuſcipere poteſt: verùm circa hepat tot numero ſunt, quot ſunt arteriæ & venæ, cùm verò eæ omnes anguſta oſcula habeant, qua parte ſimæ huius viſceris gibbis coëunt, atque committuntur, oppilatio & obturatio vitioſorum aliquando contingunt, ad quas putreſactio ſequitur, in frigidis intemperaturis breui, in calidis verò non citò, ſed temporis progreſſu accedens. fit autem intemperantia iuxta propriam epatis ſubſtantiam, &c. Qui in poſtremis Iunctarum editionibus Cornarij traductionem emendare profeſſi ſunt, vt apparentem hanc in Galeno contradictionem euitarent, vtque ſententiam hanc Galeni veritati conſentientem facerent, verba Galeni tranſpoſuerunt & immutarunt, legerúntque, in calidis breui, in frigidis verò non citò, ſed temporis progreſſu accedens. vt conueniret cum iis quæ dicta ſunt à Galeno 8. Meth. med. cap. 7. & alibi. Crediderim ego omnino non eſſe immutandam communem lectionem

Febribus putridis quæ temperaturæ magis obnoxiæ.

Gal. loci cõtrouerſi de iis qui ſunt magis obnoxij febribus putridis, conciliati.

Prima conciliatio.

lectionem Galeni Græcam aut Latinam,ſed legendum vt Cornarius vertit,in frigidis breui, in calidis autem non citò,ſed temporis progreſſu : ſed ita tamen, vt hæc verba non referantur ad putredinem, ſed ad ea quæ antè dicta erant , obſtructionem & oppilationem. & ita legunt , obturatio atque oppilatio vitioſorum humorum aliquando contingit (ad quam putrefactio ſequitur) in frigidis breui , in calidis verò non citò , ſed temporis progreſſu accedens,vt lectis per parentheſin verbis illis (ad quam putrefactio ſequitur) verba ſubſequentia non ad putrefactionem referantur , ſed ad oppilationem & obturationem. Secunda.
Aut certè dicemus verba ea, in frigidis breui, in calidis verò non citò ſed temporis progreſſu,referri poſſe ad putredinem. atque tunc illud eſt obſeruandum, eo loco Galenum loqui de hepatis vitiis, inter quæ eius intemperaturas enumerat. de iis igitur loquitur cùm dicit,in frigidis breui, in calidis verò non citò, ſed temporis progreſſu:nam hepate frigido exiſtente, crudi multi & frigidi humores generantur , obſtructiones facere apti , potiſſimùm ſi calor aliunde defluens ſuperadueniat, cùm verò frigido hepati vt plurimùm ventriculus calidus contrà operetur , & poſſit adeſſe cor calidum , facilè poterunt excitari putredines : cùm verò calidum fuerit hepar, non ita facilè putredinem recipiet deficiente materia, & non niſi adueniente paulatim materia excitabitur progreſſu temporis. quòd ſi Tertia.
etiam de totius corporis intemperie calida & frigida intelligamus , non de hepate ſolùm vera etiam erit opinio Galeni hoc loco, quòd putredo excitatur breui in frigidis, id eſt,facilè poteſt excitari, & incipere , cùm materia , cauſam puttedinis obſtructionem producens,in eis breui aggregetur : in calidis verò non citò, cùm non illis ita ſit facile materiam congregare,obſtructionem facere aptam. neque enim loquitur de calidis & humidis intemperaturis : cùm inquit, in calidis non citò , ſed de calidis ſolùm , quibus ſæpiùs non humiditas , ſed ſiccitas eſt adiuncta. ſicque quantum ad principium putrefactionis pertinet, breui fit, id eſt, excitatur in frigidis, in calidis verò non citò. at econtrà citò producitur in calidis,id eſt,perficitur & ad exitum perducitur. nam cùm obſtructionem calida intemperies nacta fuerit, agente poſtea calore, citò fit putredo.

Cùm verò ſunt cum aqua,aqua refrigerat.] Docet nunc, quando auſtri non ita ſint morboſi, potiſſimùm ratione febris putridæ. dicit autem tunc non multum febres excitare , cùm iunguntur cum pluuiis. & cauſa ea eſt , quia ob caliditatem maximè febrem accendere aptos eſſe dixerat. quamuis autem adhuc aliqua ex pluuia accedat humiditas maior, quia tamen effectrix cauſa caliditas ob pluuiam imminuitur, propterea minùs apti erunt auſtri cum imbribus febres putridas producere. propterea lib. de aër. aq. loc. cùm auſtrinam conſtituit & pluuiam æſtatem, ſimilémque autumnum non in æſtate, aut autumno febres putridas generari dicebat: quòd vbi pluuiæ ſunt aſſiduæ, non ita vehemens poteſt eſſe caliditas, ſed in hyeme ſuam ſeruante naturam.

Vnde auſter ex mari plantis etiam confert , infrigidatus enim ex mari accedit ad ipſas.] probat iis verbis ſuam ſententiam auſtrum aquoſum minùs calefacere , & interdum etiam refrigerare : quòd in terris, quæ proximè ex mari proſtantem auſtrum recipiunt,plantæ optimè ſe habeant, & ærugines à plantis eo ſummoueantur , quæ eodem calido & humido quidem, ſed non pluuio ſolent aggenerari. quod autem hic ſumit pro argumenro ad ſuam tutandam ſenrentiam ſect. 26. probl. 19. tanquam problema explicandum aſſumit, & quod hîc in vniuerſum proponit, eo in loco exemplo loci particularis confirmat. quòd in Thriaſio campo terræ Atticæ auſter de mari occurrat.

Ærugines autem ſiunt ab humore & calido alieno.] rubigo nobis etiam dicitur , quæ Græcis ἐρυσίβη eſt verò σῆψις τοῦ ἐφισταμένου ὑγροῦ,id eſt, putredo quædam reſidentis humoris. Theophraſt. 4. de hiſt. plant. cap. 15. & 30. de cauſ. plant. c. 7. de qua re longiori oratione in explicatione 19. probl. 26. ſect. agemus. particulam autem hanc poſtremam addidit Ariſtoteles, quoniam inter morbos plantarum & ſegetum potiſſimus eſt & peſſimus , ærugo, quæ maximè fit auſtro flante non pluuio,ſed turbido & quaſi puluerulenro,vt problemate illo 19.docuit. Si verò imbribus iunctus ſit auſter,quoniam calor imminuitur per pluuiam, plantæ & ſegetes id vitium non incurrunt.

Προβλ. κδ.

Διὰ τί ἐν τοῖς νότοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυναμώτερον οἱ ἄνθρωποι; ἢ ὅτι ἐξ ὀλίγου πολὺ ὑγρὸν γίνεται, διατηκόμενον διὰ τὴν ἀλέαν· καὶ ἐκ πνεύματος κούφου, ὑγρὸν βαρύ; ἔτι δὲ ἡ δύναμις ἡμῶν, ἐν τοῖς ἄρθροις ἐστί. ταῦτα δὲ ἀνίεται ὑπὸ

τῶν

τῶν νοτίων. δηλοῦσι δὲ οἱ ψόφοι τῶν κεκωλλημένων. τὸ γὰρ γλίσχρον ἐν τοῖς ἄρθροις, πεπηγὸς μὲν, κωλύει κινεῖσθαι ἡμᾶς· ὑγρὸν δὲ λίαν ὄν, συντείνεται.

Probl. XXIII.

Cur in auſtris grauiùs ſe habent & debiliùs homines? An quia ex paruo multum humidum fit colliquatum per æſtum, & ex vento debili graue humidum. Inſuper verò facultas noſtra in articulis eſt: hi autem à ventis auſtrinis laxantur, declarant autem crepitus conglutinatorum. viſcoſum enim in articulis conglutinatum nos moueri prohibet. nimis verò humidum exiſtens diſtenditur.

Auſtris flātibus grauiùs & debiliùs ſe habent homines, & cur.

Poteſt quæſtio hæc & ſolutio optimè vices ſubire commentarij Aphoriſmi 5. lib. 3. Aph. Hipp. vbi dicit, auſtri auditum hebetantes: caliginoſi, caput grauantes, pigri, diſſoluentes. Quando huiuſcemodi tempeſtas præualuerit, talia in morbis patiuntur. Quærit igitur.

Cur in auſtris grauiùs ſe habeant & debiliùs homines.] per auſtros autem intelligit non modò eum qui à puncto poli antarctici verſus meridiem oriens ad nos peruenit, ſed & libanotum & euronotum collaterales proximos: propterea dixit in auſtris, dixit autem.

Grauiùs & debiliùs ſe habent.] vt non modò grauitatem hanc & debilitatem intelligeremus, quantum ad virtutem motricem, ſed etiam quantum, tum ad externas, tum ad internas facultates ſentientes. quod vel ex loco Hippoc. 3. Aphor. colligi poteſt, tum libro de humoribus, vbi idem repetit. Celſus lib. 2. cap. 2. de auſtro hæc refert: auſter aures hebetat, ſenſus tardat, capitis dolores mouet, aluum ſoluit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. vnde lib. de aër. aq. loc. Hipp. de. Aſianis loquens, quos dicit habere corpus ad laborem & exercitationem pigerrimum: quoniam venti vt plurimùm ibi ſpirant auſtrini, ideò & ipſos imbecilles dicit.

An quoniam ex paruo multum humidum fit colliquatum ab æſtu.] Soluit quæſtionem duplici vſus ratione: quarum hæc prior eſt, quòd quæ in noſtro corpore humiditas in paruo ſpatio continebatur, accedente æſtu, id eſt, caliditate & humiditate auſtri, diſſoluitur, & colliquatur, quo fit, vt quodammodò marceſcant facultates nimio humore obrutæ & ſuffocatæ: quæ enim in capite tanquam in paruo loco continetur humiditas, auſtro adueniente, excalefaciente atque humectante diſſoluitur, deorſum fertur, ac ſenſitoria omnia debiliora reddit, mox autem partes etiam omnes mobiles humectatis nimiùm atque laxatis ob ſuperfluam humiditatem illas irrigantem aggrauat. quomodo autem id præſtent, breuibus docet, cùm dicit.

Auſter ex motu nunc humidus, nunc ſiccus, quomodo.

Et ex vento debili graue humidum.] docuit Galenus 1. de morb. vulg. ſect. 1. com. 1. duplicem ventum auſtrinum reperiri, differentiam hanc ſuam ex motu deſumens: mitem vnum & blandum (qualis magna ex parte eſſe ſolet) alterum vehementem aſſerens, primum illum calorem habere humiditati iunctum, alterum verò eſſe frigidum & ſiccum: illum talem eſſe optimè docebat Philotheus, quòd calidus ſit natura ſua, quia exhalatio ſit, & per partem calidiſſimam auſtralem tranſiens: humidus, quòd lento ſuo motu & placido vapores humidos ex aquis eleuatos ſecum ducens corporibus etiam inducit, qui enim blandè mouetur, quod obuiam inuenit, tale ducit, quale reperit: qui verò violenter agitur, præterquam quòd & nubes & humiditates omnes obuiam factas diſſipat & diſſoluit, quoniam etiam aërem nos ambientem vehementiùs amouet, nouúmque introducit frigidiuſculum, frigidus aliquando perſentitur. & hoc eſt quod ſibi voluit Ariſtoteles illis verbis.

Ex vento debili graue humidum.] id eſt, cùm auſter natura ſua vt plurimum ſit mitis & blandus, non eſt etiam mirum ſi graue humidum inducit. communis eſt hæc prima ſolutio imbecillitati non modò motricis facultatis, ſed etiam ſenſitricis accommodata. alia autem quam ſubdit cùm dicit.

Motrix facultas quomodo ab auſtro languida reddatur.

Inſuper verò facultas noſtra in articulis eſt, hi autem à ventis auſtrinis laxantur.] potius aptari & conuenire debet motrici facultati. etenim in cerebrum neruorum fontem attracto naribus aere graui, craſſo humidóque, ſed & eodem aliunde occultè fallentibus nos viis inuecto, repleriſque ita ventriculorum cauitatibus ſpiritu impuriori caput potiſſimùm humidum reddi, pituitáque affluere neceſſe eſt, cæteráque omnia humeſcere: vnde ea defluxa motrix facultas debilior redditur, tum quòd inſtrumentis emollitis contentionem motuum facere haud vllam poteſt, vt meritò ſegne inde languidúmque ad ſe mouendum, quaſique reſolu-

tum

tum reddatur corpus vniuerſum, potiſſimùm autem vbi ad articulos,quibus maximè indiget facultas motrix, aut defluxerit pituita, aut quæ naturalis illis ineſt ad motum facilitandum madidiore & molliore reddita,ineptiores ad motum eos reddit & debiliores,& hoc eſt quod nobis tradidit Hippocrates, libro de ſacro morbo, cùm dicit. Primùm auſter incipit aerem compactum liquare, ac diffundere, quapropter etiam non ſtatim magnus ſpirat, ſed primùm lentus & lenis eſt, quoniam aërem ſtatim ſuperare non poteſt, qui priùs denſus eſt & compactus, ſed temporis progreſſu ipſum diſſoluit. Idem porrò etiam in terram hoc operatur,& in mare,in fluuióſque,ac fontes, ac puteos, & quæ ex terra naſcuntur, & in quibus humor ineſt. eſt autem in omni, in alio plus,in alio minus. omnia autem hæc ventum hunc ſentiunt, & ex ſplendidis tenebricoſa fiunt, ex frigidis calida, & ex ſiccis humida, &c. ſubdit. Cùm igitur etiam iis,quæ adeò magna ſunt & fortia, in tantum dominetur,& corpus ſentire faciat, vt ex horum ventorum tranſmutatione permutetur, neceſſe eſt ab auſtris quidem ſolui ac humectati cerebrum, & venas laxiores reddi. Dixit autem facultatem motricem in articulis eſſe,non quòd reuera in illis reſideat, ſed quòd illis quàm maximè tanquam inſtrumentis vtatur.& quamuis articulus ſiue ἄρθρον ſæpè ſumantur pro vnius cohærentium oſſium extremo, non quolibet: ſed quod rotundum eſt, & in propinqui oſſis cauitatem inſeritur,vt optimè docuit Galenus libro de oſſibus. vnde com. 2. in lib. de fract. dicebat,his huiuſmodi dictionibus inducti quidam articulum eum vocare dicunt, oſſium extrema, quæ in cauitates dearticulantur,ita vt id totum quidem quod connexis inter ſe oſſium finibus in extenſionibus aut inflexionibus mouetur, διάρθρωσις & dearticulatio vocetur. ipſorum verò oſſium alterius extremum quod inſeritur articulum, eius autem quod excipit cauitatem κοτύλην, id eſt, acetabulum,aut γλήνην ab eo nominari aſſerant.& 3. de fract. iure igitur, (inquit) articulationem oſſium inter ſe iunctorum articulum vocans Hippocrates,non id quod eminentiam excipit, ſed quod in alterius cauitatem firmatur. quod & primo de articulis confirmauit. hoc loco tamen apud Ariſtotelem ſumitur pro oſſium, quæ motum à natura ſunt ſortita, compage, & coniunctione. vnde lib. Iſagoges definiebat eſſe oſſium compoſitionem ad motum comparatam. neque enim in altero ſolùm capite oſſium firmata eſt facultas hæc mouendi, ſed in compaginatione. quin imò laxari humiditate non poſſunt, niſi quæ inter ſe connexa ſunt. ſed manifeſtiùs colligitur cùm dicit. Articulus quid antiquis.

Declarant autem crepitus conglutinationem.] neque enim crepitus illi perſentiri poſſunt, niſi connectantur, & humiditate & flatu diſſoluantur. ψόφοι dixit, quod ſtrepitum & crepitum ſignificat, intelligit autem ſtrepitum quendam, qui humidis iis temporibus in motu articulatarum partium etiam auribus perſentitur. id verò euenit transfluxa ad articulos materia, laxatis nimirum illis partibus, ac ex motu ob nimiam laxitatem ſonitum excitantibus. Crepitus articulorũ vnde.

Viſcoſum enim in articulis nos moueri prohibet, nimis verò humidum exiſtens diſtenditur.] His verbis Ariſtoteles docet quod ſuprà dixerat ex laxatis articulis ob humoris exceſſum debiles & ſegnes partes ad motum reddi, & ex ea laxitate crepitus in articulis excitari. cùm enim benè colligati ſunt articuli motis partibus cùm rotunda extrema pars in acetabulum inditur adiuncta viſcida illa materia, à natura ad commodiorem motum in illa coniunctione appoſita facto nullus perſentitur ſonitus: at vbi laxiores ſunt hæ compaginatæ partes inter ſe facta dimotione ſæpenumerò extrema parte quaſi ab acetabulo diuulſa ac dimota, materiáque illa viſcida liquidior facta,rumor quidam excitatur, qui ab aſſiſtentibus etiam perſentitur.inquit igitur, ſi materia ad compaginationem oſſium & articulationem à natura inſtituta craſſior fuerit quàm par ſit, impediri motum: ſi verò etiam plus quàm oporteat, viſciditas illa liquida facta ſit, motus quidem fieri poterit,ſed & debilis erit, nullóque firmatus robore,quòd ſiccitate robuſtiores omnes actiones reddantur, motúſque maximè non niſi moderatè humore illo diſpoſito perfici poteſt. quod Hippocrates lib. de artic. ſect. 3. part.30 innuebat dicens. alligantur autem inter ſe. i. vertebræ mucoſo ac neruoſo ligamento,&c. vbi Galenus, Circa ipſas autem vertebras innatum eſt vinculum mucoſum, hoc eſt, glutinoſum, & quaſi pituitæ plenum,vt vertebræ promptiùs moueantur, ipſúmque vinculum minùs lædatur. in vehementi enim motu abrumpuntur, quæ ſicca ſunt & ſine humore: atque ideircò qui lotis ad vehicula & iumenta vtuntur, ipſa inungunt. quamquam eiuſmodi mucoſus humor in omnibus articulis ob eandem cauſam inuenitur, & in diuino libro de vſu partium 13. c. 8.habet hæc verba. Ac etiam humor viſcoſus huic tunicæ eſt circumfuſus,quomodo & tunicæ ſpondylos colligari,& articulis omnibus, & linguæ, & laryngi, & meatui vrinario, & oculis pinguedo, vt ſummatim dicam, omnibus iis quæ moueri aſſiduè oportebat: metuendum enim erat, ne exſiccata quidem ipſa dolerent, ac tandem actiones ipſorum labefactarentur. quod

E hominès

homines imitati, curruum axes & plauſtrorum inungunt priùs ſucco humido ac viſcoſo,quò nihil illi patiantur, & moueantur celeriùs. qoemadmodum autem ſi humidum hoc nimis viſcidum fuerit,motum impediet,ita ſi liquidum nimis & lubricum, eundem debilem reddet. cùm autem auſtro, vt diximus, tundantur omnia ac quodammodo laxentur, efficitur, vt iis ſpirantibus ſegnes ad motum & debiles omninò reddamur. non igitur, quod putauit Aponenſis, ſegnities hæc ac torpedo ad motum fit ex nimia viſcoſæ materiæ craſſitie & viſciditate, quibus inepti ad motum reddantur articuli, cùm id ſiccitatis potiùs exceſſu fiat. quapropter malè etiam dicimus intellexiſſe rationem Ariſtotelis ex ſtrepitu deſumptam. non enim quòd nimis ſint annexi articuli, credidit crepitus edi Ariſtoteles, vt cenſuit Aponenſis, ſed quòd laxati nimiùm aut flatus in ſe concipiunt, ſicque crepitus edant, aut quòd capita non ita rectè & fortiter annexa per motum ſe inuicem contingendo ſine viſciditate ſtrepitum producant.

Πρόβλ. κε.

Διὰ τί ἀῤῥωστοῦσι μὲν μᾶλλον τοῦ θέρους, ἀποθνήσκουσι δὲ μᾶλλον οἱ ἀῤῥωστοῦντες τοῦ χειμῶνος; [ἢ] διὰ τὴν πυκνότητα, ἐντὸς τῶν σωμάτων συνεσταλμένου τοῦ θερμοῦ· καὶ πονοῦντες μᾶλλον, εἰ μὴ πέττοιμεν, τῶν ἐν ἡμῖν συνισταμένων περιττωμάτων ἰσχυρὰν ἀνάγκη τὴν ἀρχὴν εἶναι τῆς νόσου; τοιαύτην δὲ οὖσαν, φθαρτικὴν εἰκός ἐστιν αὐτὴν εἶναι. ἐν δὲ τῷ θέρει, μανοῦ καὶ κατεψυγμένου παντὸς τοῦ σώματος, καὶ ἐκλελυμένου πρὸς τοὺς πόνους ὄντος, ἀρχὰς νόσων ἀνάγκη πλείους μὲν γίνεσθαι, διά τε κόπους καὶ ἀπεψίαν τῶν εἰσφερομένων (καὶ γὰρ οἱ νέοι καρποὶ τότε εἰσὶν) ἀλλ' οὐχ οὕτως ἰσχυράς· διὸ εὐβοήθητοι.

Probl. XXV.

Cur ægrotant quidem magis æſtate, moriuntur autem magis, qui laborant hyeme? An quia propter denſitatem intra corpora coërcito calore: & laborantes magis ſi non concoquamus ſuperfluitates, quæ ſunt in nobis collectæ, vehemens oportet eſſe principium morbi, quo tali exiſtente corruptiuum eſſe rationi conſonum eſt. In æſtate autem raro ac refrigerato corpore vniuerſo ac reſoluto ad labores, principia morborum neceſſe eſt plura quidem generari propter labores & cruditatem ingeſtorum (recentes enim tunc fructus adſunt) ſed non ita vehementia: quamobrem curatu faciliores ſunt.

Summo artificio,& naturali ſua breuitate vſus eſt Ariſtoteles in hoc problemate, duabus propoſitis quæſtionibus, & duabus illarum partibus ſubintellectis. quæſtio enim prima eſt, cur ægrotent quidem æſtate magis homines, moriantur autem minùs.colligitur ſecunda hæc pars quæſtionis tum ex præpoſitione *μὲν quidem*, antè poſita, cùm enim dico,ægrotant quidem magis,videtur ſubintelligenda alia præpoſitio aduerſatiua *δὲ, verùm*, quod magis ex ſecunda quæſtione cognoſcitur, cùm in ea non niſi ſecundam partem apponat, ſubintellecta prima, ex prima parte primæ quæſtionis. cùm enim dicit,moriuntur autem magis qui laborant hyeme. quaſi ſibi aſſumeret hoc modo, in hyeme autem pauciores quidem ægrotant, plures verò moriuntur. ne autem falſitatis arguatur Ariſtoteles, cùm plures hyeme mori ſcribit,quàm æſtate,cùm experientia cognoſcamus multò plures æſtate mori, ſenſus Ariſtotelis eſt, quòd dato pari numero morborum æſtate & hyeme, plures intereunt hyeme, quàm æſtate: vnde infrà problemate 28. vbi idem problema iterum proponitur & diſſoluitur, habet, Cur in hyeme minùs ſunt ægritudines quàm in æſtate, mortiferæ verò magis in hyeme. quo loco cùm eandem omnino quæſtionem diſſoluat, & aliqua etiam addit, quæ non parum lucis ad hanc rem afferunt, operæ pretium eſſe duxi,ſimul hoc loco ambo explicare.qui enim ex variis problematum libris Ariſtotelis hinc inde collegit problemata, cùm duobus fortaſſe in locis eandem materiam diſcutiendam propoſitam vidiſſet, diuerſis tamen verbis, & diſſolutione aliqua ex parte varia & vberiori vtrumque etiam voluit ponere, vt in multis aliis fecit.

Æſtate cur magis in morbos incidimus,rariùs ſequitur mors, contrà verò hyeme.

Hyeme minùs ægrotamus, magis verò ægri intereunt, & cur.

An quoniam ob denſitatem intra corpora coërcito calore, &c.] Vetus interpres & Aponenſis viſi

ſunt

ſunt in ſuis codicibus habuiſſe, διὰ τὴν πυκνότητα, ἐντὸς τῶν σωμάτων συνισταλμένου τοῦ ὑγροῦ, id eſt, ob denſitatem intra corpora contracto humido, non τοῦ θερμοῦ, vt habent omnes codices. vnde peſſimè exponit Aponeuſis hanc partem cùm dicit, quia in hyeme humido contracto & intra corpora congregato propter frigiditatem hyemis exprimentem humidum ad intra multæ ſuperfluitates aggregantur in nobis, ex quibus ſi non bono digerantur regimine priùs, erimus laborantes magis, id eſt, ægrotantes vehementer, & meritò ægrotabimus vehemeuter, quoniam neceſſe tunc vehemens fieri principium & cauſam ægritudinis. Verùm cauſa ab Ariſtotele hoc loco propoſita, diuerſa eſt, imò contraria. ſenſus enim eſt Ariſtotelis, cum calore interno ad interna coërcito ob ambientis frigiditatem, nóſque ſimus ad labores robuſtiores & validiores, quibus excrementa ſuperflua noſtri corporis magis ſolent abſumi & diſſipari, ſi non hoc obſtante quis in morbum eo tempore incidat, ſignum eſt vehementiſſimam fuiſſe cauſam, vnde morbi huius emanauit principium, quod efficit, vt etiam morbus reddatur pernicioſus. hic eſt genuinus meo quidem iudicio ſenſus huius loci. inquit igitur.

An quia propter denſitatem intra corpora coërcito calore.] Aggreditur Ariſtoteles iis verbis poſtremam partem quæſtionis priùs explicare, quod ex ea etiam prima diſſoluitur. dixit igitur.

Propter denſitatem.] primo & ſecundo Meteorolog. in fugam contrarij, antipariſtaſin Græci appellant, caloris natiui retractionem ad interna reducit. calor enim innatus extrinſecum frigus perſentiens intus, inquit Ariſtoteles, remeat, & vires colligit, vt extrinſeco frigori obſiſtat. ſed æſtiuo tempore naturalis calor extrà remeat. hanc rationem ſibi aſſumit etiam Galenus 25. Aphor. primæ ſect. vt explicet quomodo ventres hyeme ſint calidiores, & ſubinde coctiones meliores. Hanc cauſam Alex. in problematis lib. 1. problemate 56. aſſumit ad rationem reddendam, cur aquæ puteales hyeme ſint calidæ. Reſpondet enim quoniam contrarium omne ſuum vitare contrarium ſolitum eſt. cùm igitur frigidum quod calido contrarium eſt atque exitioſum, fugiat per æſtatem cùm cęlum recalet, neceſſe eſt ad ima telluris reſugiat, quo euenit, vt aqua frigida efficiatur. Contra per hyemem, quoniam extrinſecus vrget frigus, calor ad ima fugiens aquam calefacit, contraria enim per idem loci & temporis ſimul manere natura noluerat. quam ſententiam ſecutus eſt Ruffus Epheſius 2. lib. de potionibus apud Oribaſ. 5. collect. cap. 3. At hoc loco non hanc ſentenriam amplexatus eſt, ſed tanquam medicus cuius nunc partes agit, & tanquam Hippocratis diſcipulus & ſectator, cuius nunc multarum ſententiarum eſt explicator & defenſor, aliam & probabiliorem & magis naturalem affert cauſam, denſitatem factam à frigore ambiente, qua calor naturalis in internis partibus coarctatur, & ſpiritus quò minùs exire poſſint, impediuntur. ſumpſit hánc ex Hippo. li. de natura fœtus. quærit enim cur fontes & marinæ aquæ hyeme calidiores ſunt & auctiores, totámque huius rei rationem in terræ ſuperficiem extimam nimiùm condenſatam, & impotos terræ nimiùm tranſpirabiles refert. Cùm enim inquit, cauitates terræ tum ob aërem contentum, tum ob vapores ab aquis eleuatos & attritos caliditate aliqua participent, cùm exitum ſurſum petentes non inueniant, retrocedunt & in aquam mutantur, vnde maior aquæ copia eo tempore generatur, calidioréſque tunc aquæ ſunt, quoniam calor vnitus & internus aquæ permixtus eſt, miniméque euaporatus. Econtra autem, inquit, æſtate internæ terræ partes multò ſunt frigidiores: & rei huius rationem tradens, dicit, terra æſtate rara eſt & leuis, nimirum Sole vehementiùs irruente, & ab ipſa humiditates ad ſe trahente, vnde vapores eleuati ex aqua continuè cùm calidi ſint, purámque inueniant terram & tranſpirabilem, facilè exhalant & euaneſcunt. Qua ratione fit, vt & minor aquæ copia per id tempus ſcaturiat & frigida, cùm calor quicunque, & ſpiritus internus calefacere aptus euaporauerit, per occultos terræ meatus reſeratos: tales enim erunt, inquit, vbi aquæ à profundiſſimis parribus ſcaturiant. eò quòd cùm in profundo ſit generationis earum locus, æſtate non poſſunt radij ſolares eouſque peruenire. hæc quamuis de aquæ fontium & puteorum hyemali caliditate docuerit Hippoc. ad corpus noſtrum tamen & interna viſcera optimè accommodari poſſe docemur à Galeno 1. Aphor. 15. vbi quod de ventribus hyeme calidioribus docuit Hippo. ad idem confirmandum ad aquas fontium traduxit, quamuis omnino ad cauſam antiperiſtaſim cum Ariſt. 1. Meteorol. recurrat. Ariſtoteles igitur hoc loco cur ventres hyeme ſint calidiores, non in antiperiſtaſin refert cauſam, ſed cum Hippocrate in cutis extimæ ſuperficiem condenſatam, qua calor internus coërcetur, ne euaporet, ad externáſque partes percurrat.

Antipariſtaſis multorū effectuū poſita cauſa Peripateticis.

Sine antipariſtaſi eorūdem effectuum poſitæ cauſæ Hippocrati & Ariſtoteli.

Aquæ æſtate frigidæ, hyeme calidæ cur.

Aquæ cur vberiores hyeme.

Ventres hyeme cur calidiores, cauſa alia, quā Galenus poſuerit.

Et laborantes magis ſi non concoquamus ſuperfluitates, quæ ſunt in nobis collectæ.]& hîc Aponenſis toto cœlo in exponenda hac particula aberrar, ſic exponens, erunt magis laborantes, id eſt, vehementiùs ægrotantes ob ſuperfluitates, ſi bene non conſumantur, quæ ex humido in internis retento ob denſitatem. Ariſtoteles enim tantum abeſt, vt per laborantes, ægrotantes hoc loco intelligat, vt oppoſitum potiùs ſibi velit, hyeme ſcilicet coërcito calore innato ob cutis denſitatem in internis partibus, & ob hoc robuſtis magis nobis, & ad laborem ſuſtinendum magis idoneis, niſi ſuperfluitates & excrementa duplici hac ratione, calore nempe valido naturali, & labore conſumantur, neceſſe eſſe morbos ex ſuperfluitatibus illis genitos validius habuiſſe principium, quòd originem mali & cauſam neceſſe fuerit admodum validam fuiſſe. pendet autem vis tota rationis huius & ſequentis ex Aphor. 34. ſect. 2. vbi habet, In morbis minùs periclitantur, quorum naturæ aut ætati aut habitui, aut tempori magis congruit morbus, quàm quibus ſecundum nihil iſtorum congruit. vnde ſubdit.

Quo tali exiſtente corruptiuum eſſe rationi conſentaneum eſt.] Cùm non ob leuem cauſam duabus illis minùs apti ſint homines in morbos incidere, ſi eueniat vt in morbum incidant, neceſſe erit vehementem illum eſſe ac pernicioſum, quòd validiſſimam habuerit cauſam, quæ à robuſto calore euinci non potuerit

In æſtate autem raro ac refrigerato corpore vniuerſo,&c.] Secus euenit in æſtate, in qua cùm facilè corpus à morbificis cauſis vincatur, facilè etiam in morbos incidit, qui tamen cùm non vehementem habeant cauſam, facilè à medicis euinci & ſuperari poterunt. [*raro*] vt denſa cute corporis exiſtente calorem innatum robuſtum reddi docuimus, ita rarefactis poris eiuſdem, & diſſolutio maior ſpirituum & caloris innati ſequitur, & debiliora corpora redduntur, & vniuerſum corpus magis refrigeratur, vnde quaſi reſoluta, ad labores ineptiora redduntur, vnde & principia morborum plura quidem adſunt, ſed non ita vehementia, docet mox, quare plura adſint principia morborum, & dicit.

Propter labores] quòd laborantibus nobis, neque viribus adiuuantibus, mala multa ſequuntur, & magis etiam vires exoluuntur. tum & ob [*cruditatem ingeſtorum*] tum quoniam ob calorem naturalem debiliorem, neceſſe eſt debiliores eſſe coctiones, nec ita ritè celebrati in ventriculo, hepate, & vniuerſo corpore, vnde excrementa multa generari oportet. externam tamen etiam aliam cauſam addit, quòd tunc [*recentes fructus adſint*] potiſſimùm ij qui horarij dicuntur, ſed etiam alij vbi recentes fuerint. ſtatim enim collecti multò deteriores ſunt, quòd excrementitia & aquea quædam etiam illis inſit humiditas, corruptu facillima, quæ, ſi aliquandiu in vmbra detineantur, ex parte inſenſibiliter euaporat, ex parte etiam quodammodò concoquitur & matureſcit, vnde nec tanta producet excrementa, nec ea quidem adeò corruptibilia. quæ cùm ita ſint, cùm neque à valida interna cauſa morbi æſtiui originem ducant, & eorum multi ab extrema hac à fructibus pendente, ægri multò faciliùs curari & ad priſtinam ſanitatem reduci poterunt. vnde in probl. 28. vbi eandem difficultatem proponit diſcutiendam, reſpondet id euenire, quoniam in æſtate morbi vel parua de cauſa exiſtunt, quòd in hyeme non ita euenit, quòd tunc ſumus ad concoquendum & ad bene valendum aptiores. quare meritò, quæ à maiori occaſione pendent, maiora & deteriora eſſe oportet. Declarat autem ampliùs aptiſſimo exemplo Ariſtoteles athletarum, de quibus 1. Aphor. 3. & eorum qui optimo corporis habitu præditi optima etiam fruuntur valetudine. ij enim nullo morbo premuntur, aut preſſi celeriter ex vita diſcedunt: quippe qui niſi ex magna cauſa ægrotare non poſſint, & deſtrui.

Fructus æſtate cauſæ morborum.

Obſeruandum autem eſt, Ariſtotelem per athletas hîc non ſtatum illum athletarum intelligere, qui ad ſummum bonitatis, vt Hippocrates loquitur, peruenerunt: quòd periculoſus omnino ſit habitus ille: nam cùm in eodem permanere non poſſint, quòd humani corporis ſtatus fluidus ſit, tum verò non quieſcant, nec poſſint proficere in melius, reliquum eſt vt in deterius ruant: quibus de cauſis bonum habitum hunc ſtatim ſoluere oportet, tanquam nimis periculoſum. hunc maximè damnat Galenus in exhortatione ad artes inquiens: Quapropter ego ſanè dixerim, iſtam exercitationem non facere ad bonam valetudinem, ſed morbos potiùs acceſſere. nam id, ni fallor, ſenſit Hippocrates, cùm ait, affectio athletica non eſt ſecundùm naturam, ſed habitudo ſalubris melior: quibus non ſolùm palam negauit illorum habitum eſſe naturalem, verùm ne habitudinem quidem appellauit illorum affectionem, ſpolians illos etiam nominis honore, quo cuncti veteres appellare ſolent homines, qui verè eſſent bonæ valetudinis. cùm habitus ſit affectio quædam ſtabilis ac perpetua, contrà athletarum ad ſummum progreſſa bona corporis habitudo,

Athletæ qui bona ſanitate præditi.

Athletarum habitus optimus periculoſus

cùm

Google

cùm obnoxia periculo eſt, tum facilè in diuerſum mutabilis, neque enim recipit acceſſionem, eò quòd ad ſummum peruenit: tum ex eo quòd in eodem ſtatu conſiſtere non poteſt, nihil reſtat, niſi vt in deterius ruat. imò tanquam orator eo loci addit athletas dici, quaſi ἀθλίους, id eſt, miſeros: vel ab athliotete, id eſt, miſeria. vnde à Platone 3. lib. de Republ. euexia athletarum ſemper fuit damnata, non quidem ſemper, ſed cùm ad ſummum bonitatis perueneriт. non igitur ſummè athletarum bonum habitum Ariſtoteles pro exemplo aſſumpſit, ſed abſolutè bonum habitum, qualis eſt communiter athletarum, quod ſubdens etiam meliùs explicauit, cùm dicit.

Et omnino iis, qui ſecunda valetudine vti ſolet.] habitus igitur athletarum, & eorum qui optima fruuntur valetudine, difficillimè in morbos incidit, quòd aptus ſit omnibus morbificis cauſis valenter obſiſtere, at ſi in morbum tandem incidat, cùm non niſi ex potenti cauſa id eueneríт, quæ non niſi magnum morbum producere potuit, vt plurimum mori oportet. id verò vt dicebamus, non de eo athletarum habitu intelligendum eſt qui ad ſummum bonitatis peruenit, cùm & facillimè in morbos incidat, & non magno negotio curari ij poſſunt. explicuimus autem hæc de exemplo ab athletis ab Ariſtotele deſumpto quamuis non in hoc problemate ſit propoſitum, tum quoniam videbamus maximè ad hanc rem pertinere, tum ne infrà problem. 28. cogeremur in eo explicando eadem ſæpè repetere, cùm & quæſtio ſit eadem, & quaſi ſolutio, duabus autem iis coniunctis & quæſtionis explicatio clarior euaſerit, & vitium repetitionis effugiemus.

Πρόβλ. κϛ.

Διὰ τί μετὰ τὰς τροπὰς ἀμφοτέρας, μέχρι ἑκατὸν ἡμερῶν ἀποθνήσκουσι μάλιστα; ἢ ἄχρι τούτου ἑκατέρα ἡ ὑπερβολὴ διήκει, ἥτε τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ; ἡ δ' ὑπερβολὴ, τοῖς ἀσθενέσι ποιεῖ τὰς νόσους καὶ τὰς φθοράς.

Probl. XXVI.

Cur poſt conuerſiones vtraſque vſque ad centum dies moriantur maximè? an quòd euſque caloris quoque & frigoris exceſſus perdurat. exceſſus autem infirmis facit morbos & perniciem.

Quæſtio hæc ſi abſolutè ſumatur, falſa erit, & ſuperioribus aduerſans. cùm enim centum dies ab æſtiua conuerſione magnam partem æſtatis contineant, vt mox docebimus, cùm ſuperiùs docuiſſet æſtate magis ægrotare, minùs mori, contrà hyeme minùs laborare, magis mori, vix intelligi poteſt, quomodo poſt conuerſiones vtraſque, inter quas datur æſtiua, poſt quam plus quàm duo menſes æſtatis continentur, maximè intereant homines. Cenſeo igitur de iis loqui Ariſtotelem, qui cùm diuturnis morbis laborent, ad menſes multos & annos vitam infelicem traducunt: vt qui phthiſi, hydrope, aſthmate, hepatico fluxu, & huiuſmodi aliis morbis diuturnis laborant. ij enim poſt vtramque conuerſionem ſpatio centum dierum vt plurimùm moriuntur: quem terminum ſi præterierint, per intermedios ſæpè menſes tranſeunt donec alteram attingant, qui ſpatio centenorum dierum iterum etiam periclitantur, & ſæpè moriuntur. Simile quippiam docuit Hipp. lib. de aër. aq. loc ſect. 4. T. 12. cùm dicit, perículoſiſſimæ ſunt ſolis conuerſiones vtræque, maximè verò æſtiuæ. vbi obſeruandum, & Hippocratem & Ariſtot. τροπὰς appellaſſe conuerſiones, quas nos Solſtitia appellamus, quòd ſol conuertat ſe, & incipiat aſcendere vel deſcendere. dicuntur autem conuerſiones, quoniam quando ſol peruenit ad ea puncta, non poteſt vlteriùs nobis propinquior fieri, vt in æſtiuo, neque amplius à nobis recedere, vt in hyemali. Fit autem æſtiuum ſolſtitium ingrediente ſole in Cancro, hyemale autem, ſole primum punctum Capricorni occupante. Ante correctionem iuſſu Gregorij xiij. P. Max. factam variabant ſolſtitia, non minùs quam æquinoctia, adeò, vt cùm tempore correctionis Iulianæ æſtiuum incideret in 7. ante Cal. Iulij, & tempore C. Plinij recurriſſet in 8. Cal. Iulij, noſtro tandem tempore ob eas, quas lib. de aër. aq loc. explicuimus, cauſas, adeò à primo illo termino receſſerat, vt in 3. Id. Iunij incidiſſet, & bruma, ſiue ſolſtitium hyemale tempore Iulianæ correctionis in. 8. Cal. Ianuarij conſtitutum fuerat, quòd tempore noſtro in 3 Id. Decembris retroceſſerat. Vnde facta correctione tempore noſtro, primum in 11. Cal. Iulij, alterum in 12. Cal. Ianuarij reduxerunt. Verùm obſeruandum

Solſtitia morbis longis exitioſa.

Solſtitia cur ſic dicta.

Solſtitiorũ varietas à I. Cæſaris tẽporibus ad noſtram ætatem.

Solſtitiũ æſtiuũ quomodo magis periculoſum Hippocratis cõtrouerſia conciliata.

etiam eſt, Ariſtotelem vtrumque ſolſtitium periculoſum quidẽ facere, ſed Hippocratem addere, magis tamen æſtiuum. quod tamen non aduerſatur iis quæ ſuperius à nobis dicta ſunt, vbi hyeme plures ex Ariſtotelis ſententia mori dicebamus, minus autem æſtate: Hippocrates verò magis periculoſum ſolſtitium æſtiuum facit. Verùm nulla eſt cõtrouerſia: Ariſtot. enim de periculo lapſus in morbos loquitur, Hippocrates verò de morbi periculo. ideò, quod Ariſt. dixit, æſtate plures morbis tentari, pauciores interire, Hippoc. periculoſum magis dixit ſolſtitium æſtiuum, quòd eo tempore plures morbis infeſtari contingat.

An quòd conſeq. exceſſus caloris & frigoris perdurat.] cùm æſtiuum ſolſtitium & hybernum magnas ſecum inuehant mutationes, illud in calore, hoc in frigore multa ſecum inuehere pericula oportet: quouſque verò exceſſus ij perdurant paratis corporibus eadem perdurare veriſimile eſt. quo fit, vt qui iam tententur diuturno aliquo morbo, cùm omnium paratiſſimi ſint excipiendis quibuſcunque externis affectionibus, facilè per illud ſpatium perniciem ſentiant ſuam. & hoc eſt, quod ſubiungit.

Exceſſus autem infirmus morbos facit & perniciem.] nam cùm ſanitas moderantia quædam ſit, neceſſe eſt omnes immoderantias, quæ plurimùm à modo receſſerint, iam ægritudines eſſe: quin imò perniciem inferre ſæpenumerò. dicebat enim Hippoc. 2. Aph. 4. non ſatietas, non fames, non aliud quippiam quod modum exceſſerit, bonum. à natura enim ipſa omnium parente, & ab omnibus philoſophis ac poëtis, id quod nimis, exprobratum eſt: & ab iis, qui naturaliter vitæ muniis vtuntur, experientia comprobatum: vnde antiquiſſimum illud oraculum adagio receptum eſt, Ne quid nimis. quod Ariſtot. 3. Rhetor. lib. Bianti attribuit, alij autem aliis philoſophis aut poëtis, immò & diſtichon Græcum extat.

Πᾶν τὸ περιττὸν, ἄκαιρον· ἐπεὶ λόγος ἐστὶ παλαιὸς
Ὡς καὶ τὸ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή. quod eſt,
Intempeſtiuum eſt, quodcunque ſuperfluit, aiunt,
In bilem tranſit mel quoque ſi nimium eſt.

Προβλ. κζ.

Διὰ τί τὸ ἔαρ καὶ τὸ φθινόπωρον νοσώδη; [ἢ] ὅτι αἱ μεταβολαὶ νοσώδεις; τὸ δὲ μετόπωρον, τοῦ ἔαρος νοσωδέστερον· ὅτι μᾶλλον τοῦ θερμοῦ ψυχομένου, ἢ τοῦ ψυχροῦ θερμαινομένου, νοσοῦμεν. ἐν μὲν οὖν τῷ ἔαρι, τὸ ψυχρὸν θερμαίνεται· ἐν δὲ τῷ μετοπώρῳ, τὸ θερμὸν ψύχεται.

Probl. XXVII.

Cur ver & autumnus morboſi? Quia mutationes omnes morbiferæ? autumnus autem vere grauior eſt, quia magis calido infrigidato quàm frigido excalefacto laboramus. in vere quidem igitur frigidum incaleſcit, in autumno autem calidum refrigeſcit.

Ver & autũnus morboſi.

Cùm hoc loco cur & autumnus & ver morboſi ſint, ſimul rationem inueſtiget, maximam nobis difficultatem facere poterit Hippocrates noſter, à quo quàm plurima horum problematum & explicationum deſumpta eſſe docuimus. is enim 3. Aph. 9. non modò non morboſum fecit vernum tempus, ſed ſaluberrimum, qua potiſſimùm ratione diſtinguit ipſum ab autumno, cùm dicit, autumno morbi acutiſſimi ac exitialiſſimi magna ex parte. ver verò ſaluberrimum & minimè exitiale.

Ver quomodo morboſum Ariſtoteli, ſi Hippocrates ſaluberrimũ dicit.

Verùm ſi diligenter conſideremus quę ab Hippocrate eo loco dicta ſunt, videbimus diuerſa ratione ſumpſiſſe, ſaluberrimum, eo loco Hippocratem atque hoc loco morboſum ſumat Ariſtoteles. Cùm enim non de multiplicato ægrotantium numero eo loco loquatur Hippocrates, ſed de morborum qualitate, an ſcilicet exitioſi & pernicioſi producantur magis autumno morbi, an vere, rem hanc explicans, pernicioſos magis generari in autumno dicit, minimè verò exitiales vere, qua ratione ſaluberrimum dicit. Saluberrimum igitur ver eſſe dicit, non vt à morboſiſſimo (vt ita dicam) diſtinguat, ſed vt à pernicioſo & exitiali ſeparet: cùm ver qualitates vitæ noſtræ propinquas maximè habeat: vita enim in caliditate & humiditate ſita eſt, ideò & ſanguinem optimum & ſpiritus multos producit. non tamen adeò ſaluberrimum

mum eſt, quin ægritudines in ipſo fiant, ſed tales ſunt, quæ non multo negotio curentur. In vere autem multos etiam morbos fieri docet hoc loco Ariſtoteles, illique Hippocrates aſtipulatur 3. Aph. 20. cùm dicit, vere autem furores, & atræ biles, & morbi comitiales, & profluuia ſanguinis, & anginæ, & grauedines, & raucedines, & lepræ, & tuſſes, & impetigines, & vitiligines, & puſtulæ vlceroſæ plurimæ, & rubetcula, & dolotes articulorum. & primo de natura hominis dicebat, vernales morbos in autumno curari. accedit ſaluberrimū dici, quia natura ſua talis eſt. Aliquos tamen morbos enumerat Hippocrates peculiares veris, tum quòd nullum tempus adeò ſalubre eſt, quin aliquos habeat morbos peculiares, tum propterea, quoniam maior pars morborum eorum qui enumerantur in illo 20. Aphor. non ex tempore verno pendet, ſed ex aliis remporibus præcedentibus occaſionem habet. quod enim in autumno & hyeme colligitur, vere ſe prodit: nam craſſa calor veris reſoluit ſæpenumerò, colliquat, & morbos excitat. Hinc Galenus 1. com. vernum tempus ſalubertimum dici ſcribit, quoniam morbi qui in eo tempore fiunt, ad bonum finem inclinationem habent: hoc enim tempore profundum corporis expurgatur, nempe humores mali, qui in profundo ſunt & internis præcipuis partibus, ad externam ſuperficiem, & ignobiliores partes expelluntur. hinc viriligines, impetigines, vlceta, dolores articulorum. vnde ſi quis ſit, qui bonis humoribus in vere refertus ſit, optimè in eo ſtatu conſeruatur: quod aliis temporibus non contingit: quin imò ſi alia tempora corpora bonis referta humoribus nanciſcantur, in ſuæ temperaturæ humores conuertunt. æſtas enim bilem, hyemis pituitam multam producit: ſic igitur ſaluberrimum quidem per ſe eſt, at propter dictas cauſas etiam non paucos morbos habet. neque à ſeipſo diſſentit, aut à ſuo præceptore Hippocrate.

Ver ſaluberrimū Hippocrati quod morbos ſalubres inuehat.

Ver morboſum Ariſtot. quòd, licet ſalubres, multos tamen morbos afferat.

Ver quos morbos producat.

Quia mutationes omnes morbiferæ.] morboſas & inſalubres eſſe mutationes omnes corporibus noſtris docuit Hippocrates, 2. Aphor. & ſuperiùs nos longa oratione: ideo non eſt quòd hoc loco in repetendis tempus conteramus. Illud certè verum eſt, quod ab Aponenſi hoc loco dicebatur, mutationes quæ morbos producunt, eſſe duorum generū, externas & internas. in problemate ſuperiori in vtroque ſolſtitio morbos & generari & mortes ſequi ob mutationes potiſſimùm externas, hic verò autumnum & vernum tempus morbos habere non ob externas multum, quòd mediocrem quandam temperiem nanciſcantur duo hæc tempora, cùm exceſſus aut calidi aut frigidi ſint, in æſtate & hyeme, ſed potiſſimùm internis cauſis immutatis quàm maximè.

Autumnus autem vere grauior eſt.] Cùm autumnum & ver morboſa eſſe tempora, quòd mutationes maximè perpetiantur, docuiſſet, ne quis crederet inſalubritatem hanc æqualem eſſe, ſubiungit hanc particulam, qua comparans autumnum cum vere, manifeſtè illum multò eſſe inſalubriorem docet, & illius rationem etiam inueſtigat hæc autem eſt.

Quoniam magis laboramus calido infrigidato, quàm frigido excalefacto, vere autem frigidum incaleſcit, autumno autem calidum refrigeſcit.] Iure quidem merito. ſi enim actiones omnes mediante calore naturali, perficiuntur, & vita noſtra calore conſiſtat, nulli dubium eſſe debet, deteriorem multò eſſe mutationem calidi ad frigus, quàm contrariam frigoris ad calidum. ille enim ad perfectionem tendit, hæc autem ad interitum & imperfectionem vnde dicebat Galenus 3 de Sympt. cauſis 3. frigoris nullum eſſe in functionibus vſum. & Auic. fen. 1. l. 1. Doct. 6. cap. 3. multis rationibus concludit, frigus in actionibus virturum non ingredi eſſentialiter, id eſt, per ſe, ſed ex accidenti: quicquid dicat Aponenſis in ſuo conciliatore. neque enim præſentis eſt inſtituti controuerſiam hanc dirimere. ſatis eſt enim, hanc rationi, Ariſtot. Galeno, Auic. maximè eſſe conſentaneam. in com. 9. 3. ſect. Aphor. aliquot cauſas recenſet cur autumnus ſit inſalubrior. prima, quoniam eodem die modò calor modò frigus exiſtit. ſecunda, quia æſtiuum tempus ſequitur, in quo multis ſolent humores aſſari. tertia, quia vires ob calorē aliquibus imbecilliores redditæ ſūt. quarta, quia in æſtate humores ad cutim mouebātur & diſſlabātur, autumno autē ſuperueniente, ob aëris frigiditatem repelluntur, & ad interiora remeant. omnes eæ cauſæ omnibus hominibus communes ſunt, quas effugere non poſſunt. Quintam cauſam addit quam hi ſoli habent, qui victu inordinato vtuntur. in iis enim non ſolùm adeſt plenitudo ciborum aliorum, ſed etiam fructuum, potiſſimùm hotariorum, ex quibus ſolent ſucci in nobis generari, qui apti ſunt maximè ad corruptionem.

Autumnus cur vere inſalubrior.

Προβλ. κη.

Διὰ τί ἐν τοῖς χειμῶσι, ἐλάττω μὲν τὰ ἀρρωστήματα, ἢ ἐν τοῖς θέρεσι, θανάσι-

μα δὲ μᾶλλον; ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ θέρει ἀπὸ μικρᾶς προφάσεως ἀῤῥωστήματα· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, οὔ; πεπηκώτεροι γὰρ καὶ ὑγιεινότεροι ἡμῶν αὐτῶν. ὥστε εἰκότως τὰ ἀπὸ μείζονος προφάσεως γινόμενα; μείζω καὶ ἀναιρετικώτερα. ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν ἀθλητῶν, καὶ ὅλως ἐπὶ τῶν ὑγιεινῶς διακειμένων ὁρῶμεν. ἢ γὰρ οὐ λαμβάνονται νόσῳ. ἢ ταχὺ συναπτίασι. μεγάλης γὰρ αἰτίας δέονται.

Probl. XXVIII.

Cur per hyemem minùs quidem morbi adſunt quàm in æſtate, ſed tamen magis pernicioſi? An quia in æſtate quidem ex parua occaſione morbi fiunt, in hyeme autem minimè? Valentiores enim ad concoquendum, & ſaniores nobis ipſis. quamobrem meritò, quæ à maiori occaſione fiunt, maiora ſunt, & magis pernicioſa. hoc idem & in athletis, & omnino in bene valentibus perſpicimus: aut enim non corripiuntur morbo, aut, vt citò premantur, magna cauſa indigent.

Cùm eadem ferè problemate 25. ſint ab Ariſtot. propoſita, ea autem quæ ſunt addita hoc loco, cùm in eo exponendo ſint declarata, vt ſuperfluitatem fugiamus & repetitionem, ea commentarij ad hunc locum explicandum locum ſubibunt.

Προβλ. κθ.

Διὰ τί τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ χειμῶνος οἱ καῦσοι μᾶλλον γίνονται ἐν ταῖς ψυχραῖς ὥραις, τοῦ δὲ θέρους τὰ ῥίγη ἐνοχλεῖ καυμάτων ὄντων; ἢ ὅτι τῶν κατὰ τὸν ἄνθρωπον, ἡ χολὴ, μὲν ἐστι θερμὸν, τὸ δὲ φλέγμα ψυχρόν; ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει, τὸ ψυχρὸν ἀναλύεται, καὶ διαχυθὲν ῥίγη καὶ τρόμους παρασκευάζει. ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸ θερμὸν ὑπὸ τῆς ὥρας κρατεῖται κατεψυγμένον. οἱ δὲ καῦσοι, μᾶλλον ἐνοχλοῦσι χειμῶνος καὶ τοῦ φθινοπώρου, ὅτι διὰ τὸ ψῦχος, τὸ θερμὸν εἴσω συστέλλεται· ὁ δὲ καῦσος, εἴσωθέν ἐστι, καὶ οὐκ ἐπιπολῆς· εἰκότως οὖν οἱ καῦσοι ταύτην τὴν ὥραν γίνονται. καθαμάθοι τοῦτο δ' ἄν τις ἀκριβέστερον ἐπὶ τῶν ψυχρολουτρούντων τοῦ χειμῶνος, καὶ τῶν τοῦ χειμῶνος λουομένων τῷ θερμῷ ὅτι οἱ μὲν τῷ ψυχρῷ λουόμενοι, ἀποῤῥιγώσαντες ὀλίγων χρόνον ἕως λούωνται, τὴν λοιπὴν ἡμέραν οὐδὲν πάσχουσιν ὑπὸ τοῦ ψύχους· οἱ δὲ τῷ θερμῷ ὕδατι χρησάμενοι, δυσριγωτέρως διάγουσι. τῶν μὲν γὰρ τῷ ψυχρῷ λουομένων, πυκνοῦται ἡ σὰρξ, καὶ συστέλλεται εἴσω τὸ θερμόν· τῶν δὲ θερμολουτρούντων, ἡ σὰρξ ἀραιοῦται, καὶ τὸ θερμὸν ἕως τοῦ ἔξω τόπου περισπᾶται.

Probl. XXIX.

Quam ob rem autumno quidem & hyeme ardores potiùs generantur in frigidis temporibus, æſtate autem rigores infeſtant æſtu exiſtente? An quia eorum quæ ſunt in homine, bilis quidem eſt calida, pituita verò frigida? Itaque per æſtatem quod frigidum eſt diſſoluitur, diffuſúmque rigores & tremores excitat. In hyeme verò calidū vincitur infrigidatum. ardores etiam potiùs conflictant hyeme & autumno, quia ob frigus calor introrſum contrahitur. ardor autem intrinſecus eſt, & non in ſuperficie. meritò igitur ardores hoc tempore fiunt. Addiſcet vtique aliquis hoc certius in iis, qui aqua frigida hyeme, quique calida ſe lauerint, quoniam qui ſe frigida lauerint, ſubrigentes breui tempore ſunt, dum diluuntur: reliquo tempore nihil patiuntur à frigore. qui verò aqua calida vſi fuerint, alſioſi magis degunt; ſiquidem eorum qui frigida lauantur, denſatur caro, & contrahitur ad interna calor: iis verò qui calida lauantur, caro rareſcit, calórque ad externam partem reuocatur.

Quæſtio

Quæſtio eſt, cur hyberno tempore, in quo frigus prædominatur & viget, febres ardentes & continuæ, quibus nulli adſunt rigores iuncti prodncuntur. æſtate autem tempore alioqui calido potiùs cum rigore febres fiunt. hic eſt meo iudicio ſenſus problematis propoſiti. dicit igitur.

Cur temporibus anni frigidis febres ſine rigore, calidis verò cum rigore.

Cur autumno & hyeme frigidis temporibus ardores potiùs generantur, æſtate autem rigores infeſtant æſtu exiſtente.] καῦσος quamuis apud Hippocratem & omnes medicos, quin & apud Ariſt. vt ſuperiùs annotauimus, ſignificet ardentem febrem, quæ continua eſt, tertio quoque die acerbior, cum ardentiſſimo calore & ſiti immenſa, tertianæ febri intermittenti ὁμογενής. Hippoc. 6. Aphor. 25. & potiſſimùm 4. de ratione vict. in acutis. Cenſeo tamen hoc loco Ariſtotelem febres omnes intelligere, quæ cùm continuæ ſint, typis carent, atque nos inuadunt ſine vllo genere horroris, rigoris, aut refrigerationis. eſt igitur quæſtio cur ſit, quòd cùm autumnus & hyems frigida ſint tempora, vt plurimùm tamen habent febres calidas ſine vllo genere frigoris. æſtate autem tempore calido potiùs typicæ febres fiunt, cum aliquo genere frigoris aut rigoris. hoc enim colligitur ex ſolutione quæſtionis, quæ ſic habet.

An quia eorum quæ ſunt in homine, bilis quidem calida, pituita verò frigida. Itaque per æſtatem quod frigidum eſt diſſoluitur, diffuſúmque rigores & tremores excitat. In hyeme verò calidum vincitur infrigidatum.] Conuenit inter ſcriptores rigorem & horrorem (qui ſola differentia ſecundùm magis & minùs differunt, eſt enim horror debiliſſimus rigor) perfrigerationem quandam eſſe ſubitam & vniuerſim factam, vt docuit Galenus lib de tremor. & palpit. cap. 6. at magna eſt inter eos differentia in modo & materia producente. lib. 2. de flat. autor, vnus è Pneumaticis, de quibus lib. de Sectis Galenus cenſuit, de horrore agens qui febres præcedit, flatus ait ex iis quæ eduntur & bibuntur excitari, & per vniuerſum corpus permeantes ſanguine plenas partes frigefacere: frigefactíſque iis locis vnde fontes ſanguinis, & vniuerſo ſanguine frigefacto totum corpus horrere. fieri verò horrores maiores, cùm & impetu multitudinis & frigoris flatus præcelluerint. At Hippoc. ſiue quicunque fuerit auctor lib. de morbis, horrores & rigores non in flatus, ſed in bilioſam materiam & pituitoſam refert. permiſceri autem ait ſanguine pituitam & bilem, atque inde ſanguinem refrigerari: loquitur autem potiſſimùm de bile nigra. magis tamen etiam ſi ſola pituita admixta fuerit: frigeſcente verò ſanguine, totum corpus etiam refrigerari, & hunc rigorem eſſe: ſuccedere autem rigori dicit concuſſionem corporis, vehementiori vehementiorem. Galenus autem lib. peculiari, tum & 2. de Sympt. cauſis cap. 5. impediri per rigorem innatum calorem putat, & propterea dum ſe colligit, vt ea quæ ipſius tranſitum impediunt, propellat, externas corporis partes perfrigerari animali virtute vnà cum ſanguine in profundum commeante, vnde & totum corpus concuti ac rigorem fieri contingit. vnde iis non aſſentitur, qui ſemper ex frigore ipſum fieri putant, quod & auctores propoſiti, & Ariſtoteles 8. ſect. prob. tum hoc loco viſus eſt voluiſſe, cùm dicit.

Rigoris & horroris cauſæ auctori de flatib.

Rigoris cauſæ Hip. lib. de morbis.

Rigoris cauſæ Gal.

Per æſtatem frigidum diſſoluitur, diffuſúmque & rigores & horrores concitat.] Quin ex acrimonia & calore rigorem fieri arbitratur. ex mordicatione enim ſentientium partium ab humore per eas acri & bilioſo tranſfuſo fit dolor. vnde refugit ad internas partes innatum calidum, deſtituuntúrque calore externæ partes: rurſus cùm interius coërcitum calidum ſuffocari incipit, prodit vehementer, quo prodeunte membra veluti refectis viribus mouent rurſus mordacem humorem, conantia expellere, & rurſus dolor facit calidum refugere, atque hæc alternis vicibus fiunt, donec vincente alterutro aut expellitur humor, aut obruitur virtus. quamuis autem aliquibus viſum ſit, Ariſtotelem hoc loco ſolùm primæ cauſæ, nempe humoris frigidi cum ſanguine permixti, & ſubinde vniuerſum refrigerantis mentionem feciſſe, ſi tamen citra humorem eius ſententiam & verba rimari voluerimus, cognoſcemus nullam harum cauſarum omiſiſſe; ſed cùm breuitate ipſe peculiari vſus ſit, non ita omnibus id cognitum eſſe potuit. dabimus verò nos operam quantum fieri per nos poterit, vt ipſum omnia hæc eſſe proſecutum diligenter oſtendamus, neque vlla in re defeciſſe. cùm enim dicit.

Itaque per æſtatem quod frigidum eſt, diſſoluitur, diffuſúmque rigores & tremores excitat.] Primas duas cauſas recenſet, flatus vaporéſve, & materiam frigidam per partes carnoſas & ſenſibiles diffuſam & refrigerantem: flatus enim id præſtare commodè poſſe, potiſſimùm ſi craſſiores fuerint & acriores, præter auctoritatem illam libri de flat. vnde etiam colligi poteſt, quòd rigores multi repentè euadant, ac vbi euaſerint, repentè ſoluantur: repentinam autem hanc inuaſionem & ſolutionem à vaporibus potiùs excitari veriſſimile eſt, quàm ab humoribus craſſa autem vbi æſtatis calore attenuatur ac profunditur, aut in vapores ſoluitur, aut certè diffuſa per carnes frigiditatem excitat, & ſubinde rigorem: vnde Auer. 3. ſuorum collectaneorum

Ariſt. de rigoris cauſis ſententia explicata contra recentiores.

Google

neorum cap. 30. diſputat aduerſus illos medicos, qui aut negarunt ab humore frigido fieri rigorem: aut certè dixerunt fieri minorem, quàm à cauſa calida: quum ex frigido aëre rigores fieri videamus, non autem ex calido: quum etiamſi rigor fit per contractionem innati caloris magis aduerſetur frigiditas calori, quàm caliditas, quare maiori quoque opus erit pugna, & maior fiet rigor. vnde Auic. p. 4. tract. 1. cap. 6. dicebat. & ſcias quòd humor frigidus eſt quietus, cui iam conſueuit membrum in quo eſt: & quieſcit paſſio eius ab eo, quare non ſentit frigus eius. Quum ergo mouetur & ſpargitur, ſparſione plurima patitur membrum ab eo, quod erat non occurrens ei. & ſentit frigus eius propter cauſam complexionis diuerſæ. Et multoties quidem accidit à phlegmate vitreo ſparſo in corpore, rigor, non perducens ad febrem. ſubdit. Et rigor & frigus antecedunt febres: quoniam humor crudus effunditur ad lacertos inprimis, & nocet frigore ſuo per comparationem ad lacertos, deinde cùm incipit putrefieri incipit incaleſcere.

In hyeme verò calidum vincitur infrigidatum.] Cùm cognouiſſet Ariſtot. non ex frigida ſolùm cauſa rigores in nobis produci, ſed etiam ex cauſa calida & acri eo modo quo à nobis demonſtratum eſt, vt & hanc etiam non omitteret, breuitati autem conſuleret priùs reddendo cauſam, cur æſtate febres cum rigore eueniant, mox explicando, cur etiam hyeme id non contingat, tertiam illam cauſam explicauit, cùm docet ſecundam hanc partem, cur hyeme cum frigore febres non multùm eueniant: ſi enim hyems ea cauſa priuata fuerit, vtique æſtate vigere cognoſcemus. hyeme igitur non multum cum rigore contingunt febres, tum quoniam colliquari non poterunt ij humores craſſi, & ad carnoſas partes transfundi, ſed in internis etiam venis retinentur ob craſſitiem, vnde interni potiùs ardores perſentiuntur putrefacta ea materia in locis prope cor. alia autem cauſa quæ erat humoris caliditas & acrimonia, quæ æſtate & viget, & ſæpenumerò ſparſa per carnoſas partes rigorem concitat (hoc autem ex ſecunda hac parte, vbi id in hyeme non contingere docuit, vult nos colligere) hyeme ob ambientis frigiditatem ſuperatur, & quod acrimonia vellicando ſentientes partes rigorem poterat excitare refrigeratur, & potiùs impeditur, quò minùs externas partes petat, quo fit, vt potiùs continuæ febres eo tempore excitentur, & ſine rigore, quàm æſtate, quamuis frigidum natura ſua tempus ſit conſtitutum.

Ardores autem magis conſtictant hyeme, &c.] hic ſecundam partem proſequitur explicare, cur hyeme febres ſine frigore fiant, & potiùs in internis partibus ardores perſentiantur: eo verò nititur, quòd cùm ob ambientis frigiditatem & externa ſolidiora reddantur, & humor exteriores partes petens ad interna repellatur, efficitur, vt potiùs in internis perſentiantur ardores, in externis verò nulli rigores adſint.

Addiſcet vtique aliquis hoc certiùs in iis, qui aqua frigida hyeme, quique calida ſe lauerint, &c.] aptiſſimo exemplo, quod ſæpè in his quæſtionibus fecit Ariſtoteles, quod iam ſuperiùs dixerat, nobis ante oculos proponit. deſumitur autem id ex iis, qui hyeme balneo ſe lauerint: nam qui frigida ſe infuderint, aliquandiu dum lauantur riguerunt: reliquo verò toto tempore, tuti à frigore ſunt. At qui calida loti fuerint, licèt tunc non riguerint, dum lauantur, reliquo tamen tempore magis frigus perſentiunt. & huius rei rationem pulcherrimam tradit, quòd iis qui frigida ſe immerſerint, & caro ſolidior redditur, & pori corporis magis adſtringuntur, calórque intrò ſe colligit, atque viuidior redditur. Contra autem iis euenit, qui calida ſe lauerint, nam caro eorum rareſcit & mollior redditur, calor ad externa reuocatur. Vnde non immeritò Plin. lib. 9. cap. 1. in medicos inuectus eſt, quòd perſuaſiſſent balneis ardentibus cibos in corporibus coqui, à quibus nemo non minùs validus exiret, obedientiſſimi verò, id eſt, molliſſimi efferrentur id verò etiam feciſſe medicos, & malè, colligitur ex Aëtio lib. 6. cap. 10. nam qui inualidum ad concoquendos cibos ventriculum habebant, eius roborandi & cibos conficiendi gratia lotos fuiſſe docet ex Poſſidonio. & Plutarc. lib. de tuend. val. ob eam cauſam Titum Imperatorem interiiſſe ſcribit. vnde Clemens Alex. 30. pædagogiæ, cap. 9. calidis dicebat vſos eſſe balneis ad emollienda corpora, quæ ideò ἀνθρωπογναφεῖα vocarunt. at frigida lauabantur, vt robuſtiores redderentur, calórque naturalis intrò repulſus maior euaderet. quem vſum primos omnium Euphorbum Iubæ regis, & Antonium Muſam Auguſti medicos fratres monſtraſſe, etſi refert Plinius lib. 25. cap. 7. ante tamen etiam in vſum traductum hic locus Ariſtotelis oſtendit. Imò Carmis medicus Maſſilienſis damnato calidorum balneorum vſu, hyberno tempore etiam frigida lauari hortabatur, atque in lacus ægros mergebat. quod tamen ante eum etiam Græcos præſtitiſſe ſaltem ſanos docet hoc loco Ariſtoteles. quamuis Carmis fortaſſe

Cur qui frigida lauerint, incaleſcant, qui calida, algeant.

Balnei aquæ frigidæ vſus & quàdo inceptus, error Plinij.

fortaſſe ægris id adhibere primus auſus ſit. qua de re extat Senecæ adſtipulatio, ſeſe pſychrolutrem vocantis, præterquam quòd etiam vt refert Plinius, & Agathinus apud Oribaſ.10.collect.c.7.ad protogandam vitam multáque alia præſtanda frigidam lauationem conferre opinati ſunt.

Πρόβλ. λ.

Τίς καταπλάσματος ἀρετή; ἢ διὰ τὸ χυλικὸν εἶναι, καὶ ἀνίδρωτι ποιεῖ καὶ διαπνοίαν; Τῷ δῆλον ὅτω ἔμπυον; ἢ ἐὰν καταχεομένου τοῦ θερμοῦ ἀλλαγῇ, ἔμπυον; εἰ μὴ, οὔ;

Probl. XXX.

Quæ virtus cataplaſmatis? an quòd diſcutiens eſt, & ſudores prouocet, & tranſpirationem? quod manifeſtum eſt, quando purulentum fuerit. an ſi offuſo calido immutetur, ſanioſum, ſin minùs, minimè?

Quamuis cataplaſmata dicantur medicamenta mollia, & conſiſtentia mediocri, quæ repellendo, concoquendo, digerendo, reſoluendo, laxando, vacuando, detergendo, calefaciendo, ſiccando, dolorique ſedando adhibentur, quæ verò craſſiora ſicciorâque ſunt, emplaſtra & cerata, quæ liquidiora, συγχρίσματα & vnguenta appellantur. quorum etiam variæ ſunt vires & diuerſi vſus. propterea quòd diuerſa materia componi poſſunt, & varijs partibus admoueri, quæ peculiarem quandam habent indicationem: ab antiquis tamen magna ex parte ea cataplaſmata dicuntur, quæ ad demulcendum dolorem, ad molliendum, ad reſoluendum, ad concoquendum, & ex melle magna ex parte parabantur, cui incocta eſſent vel mixta medicamenta huic propoſito conuenientia. ſæpiſſimè etiam parabantur ex pane, oleo & farina, de quo apud Galenum multa 2.ad Glauc. vnde non aliud cataplaſma cenſeri debet, quàm quod veteres malagma dixerunt, cùm ex ipſis medicamentis malagma confici Celſus tradat. docuit hoc etiam manifeſtè Hippocrates, à quo fortaſſis hic Ariſt.in lib. de affect. de tuberculis loquens, cùm dicit, Conducit autem aliqua cataplaſmatis integere, & aliqua impoſitis cataplaſmatis maturare, & diffundunt quidem cataplaſmata, quæ cùm calida ſint, humectant, & non in ſeipſa trahunt. hæc igitur cùm ita ſint, non mirum hoc loco ſi Ariſt. cùm quærit quæ vis ſit cataplaſmatis, ſi reſpondet, diſcutere, humores aquoſos reſoluere, & tranſpirationem facere. Græcè habet, ἢ διὰ τὸ χυλικὸν εἶναι, καὶ ἀνίδρωτι ποιεῖ, καὶ διαπνοήν. quod eſt, an propterea quòd diſcutiens eſt, & ſine ſudore facit etiam reſpirationem. in aliis autem eſt, ἢ τὸ διαχυτικὸν εἶναι, καὶ ἂν ἱδρῶτα ποιῇ καὶ διαπνοίαν. quod eſt, an quod reſolutiuum eſt, & ſi ſudores moueat & tranſpirationem. alij habent, ἢ διὰ τὸ χυτικὸν εἶναι, καὶ ἱδρῶτα ποιεῖν, καὶ διαπνοίαν. an propterea quòd diſcutiens eſſe, & ſudores facere, & tranſpirationem, id eſt, ſolet. Quibus verbis, neque enim multum inter ſe diuerſa ſunt, demonſtrat Ariſtoteles per cataplaſmata non genus omne horum intelligere, ſed quæ antiquitùs verè hoc nomine inſigniri ſolebant. ſequitur τῷ δῆλον ὅταν ἔμπυον &c. quæ verba Gaza credidit eſſe alteram quæſtionem, qua quæreret, quonam argumento conſtet abſceſſum iam purulentum eſſe. illum autem fortaſſe mouerunt ſubſequentia, ἢ ἐὰν καταχεομένου, &c. quibus videtur reſpondere quæſtioni. ego verò etiam antiquum interpretem ſecutus & Aponenſem, imò Græcorum omnium codicum fidem, crediderim eſſe hæc verba confirmationem eorum, quæ in ſolutione propoſuerat. dicit autem hoc ex eo colligi, quòd ſi quis cataplaſmare hoc calido vtatur in abſceſſu, ſi viderimus eum immutari, dicemus euaporatas eſſe ichoroſas partes & reſolutas, ſaniémque genitam eſſe, ſin minùs, id eſt, ſi verò nullam factam mutationem viderimus, dicemus etiam non factam eſſe ſaniem. cùm hæc fiat auxilio caloris naturalis euaporatis crudis illis ichoribus, & attenuata materia. docebat enim longa oratione Galenus 5. ſimpl. medic. facul. cataplaſmata huiuſmodi debere eſſe calida & humida modicè, id eſt, vt neque excellant neque inferiora ſint temperatura corporis ipſa immutantis. ſed quoad fieri poſſit, ſint ſimillima. huiuſmodi ſi fuerint, & reſoluendi facultate maximè valebunt, & diſſipandi materia per inſenſibilem tranſpirationem, ſi modò omnino humida actu & liquida fuerint, quòd ſi conſiſtenti magis ſubſtantia prædita ſint, ita vt poros corporis obſtructos reddant, quo & halituoſos vapores includant, & ſpiritum, calorémque innatum intus retineant; cataplaſmata erunt ſuppuratoria, quoniam detentis fuliginibus

Cataplaſmata quæ antiquis.

Varia lect.

Gazæ lapſus

Puris generatio quæ coctio, & quomodo fiat.

nibus & calore naturali,fit vt ſucci faciliùs & citiùs computreſcant:ſpiritus enim ad concoctionem faciunt,& fuligines & vapores ad putreſcentiam, hinc ſuppuratio fit,quòd neque mera concoctio ſit, neque ſola putrefactio,ſed quodammodò vtrumque ob vtriuſque cohibitionem. hinc cataplaſmata aliqua dicit eſſe reſoluentia & vapores excitantia, aliqua ſupputantia hoc modo. nam ſi eo appoſito immutetur, id eſt, in colore fit ſanioſum, ſin minùs, ſed concolor ſit carni,ſed imminuatur, non fiet purulentum, ſed inſenſibiliter materia euaporabit.

Πρόβλ. λα.

Ποῖα δεῖ καίειν; ἢ ποῖα δεῖ τέμνειν; ἢ ὅσα μὲν ἔχει σόμα μέγα, ἐ καὶ ταχὺ συμφύεται, ταῦτα καίειν δεῖ, ὅπως ἡ ἐσχάρα ἐκεῖ πέσῃ; ὅτω γὰρ οὐκ ἔσαι ὕπελα.

Probl. XXXI.

Quænam oportet vrere,& quæ incidere? An quæcunque quidem habent os amplum, & non citò coagmentantur,hæc vrere oportet, vt cruſta illuc penetret? ſic enim non erit ſubocculta.

Problema hoc cùm proximè repetatur,atque magis abſolutè expendatur,quòd hîc bipartito proponatur quæſtio, in 33. autem tripartitò, ex duabus autem partibus vnam ſolùm abſoluat,ſimul cum altero explicandum relinquimus, quæ enim vt aliàs dixit diſperſè in problematis encycliis, vniuerſalibus, naturalibus & medicis propoſuerat Ariſtot. & pro varia occaſione repetierat, qui collegit, & in claſſes diuiſit, etiam ſi eadem fuerint, conſultò ponenda cenſuit, quòd ex vtriſque collatis & iunctis abſoluta magis habeatur ſolutio,vt de hoc mox oſtendemus.

Πρόβλ. λβ.

Τίς ἐναίμου ἀρετή; ἢ τὸ ξηραντικὸν εἶναι, καὶ τῆς ἐπιούσης περιττώσεως σαλτικὸν, ἄνευ ἐσχαρώσεως καὶ σήψεως τῆς σαρκός; ὅτω γὰρ ἀφλέγμαντον ἂν εἴη καὶ συμφυλικόν. μὴ ἐπιρρέοντος μὲν γὰρ, ἀφλέγμαντον ἔσαι· ξηρὸν δὲ ὄν, [συμφυές]· ἕως δὲ ἂν ὑγρορροῇ, οὐ] συμφύσεται). διὰ τοῦτο οὖν δριμέα τὰ πάντα· ὥστε ἀποσυφειν.

Probl. XXXII.

Quænam virtus medicamenti ſupprimentis ſanguinem? An quòd exiccans eſt,& ſuperuenientis excrementi repreſſor ſine cruſta,aut carnis putrefactione. ſic enim & ſine inflammatione erit,& vnitioni opportunum,ſiquidem non ſuperfluente, inflammatione carebit: ſic ſiccum exiſtens conſolidabitur. quandiu enim affluat humor, non conſolidabitur. quamobrem igitur acria plurima ſunt,quòd adſtringant.

Ἔναιμον medicamentum quid,& quomodo Latinè Celſo dicatur.

Τίς ἐναίμου ἀρετὴ ἔναιμον φάρμακον, cruentum dici poſſet medicamentum. Celſus tamen, à quo medici Latinè loqui docemur lib. 5.c. 19. emplaſtra quæ cruentis protinus vulneribus iniiciuntur, *ἔναιμα* Græci vocant,multa docet. Et Galenus in initio com. 3. *περὶ ἀγμῶν*,id eſſe *ἔναιμον φάρμακον*, quod cruento vulneri iniicitur, vt primùm illatum eſt,& nondum ex toto ſiccum, ſed adhuc cruentum. hoc eſt, cùm cruor qui *αἷμα* dicitur, ex cute ipſa vulnerata, vel etiam ex carne in roris ſpeciem diſtillat. & Hippoc. lib. de articulis. accommodata etiam iis ſunt quædam medicamenta, quæ cruentis vulneribus adhibentur. vbi Galen. *ἔναιμον* appellet medicamentum, tum in his libris, tum lib. de vlceribus, quod confeſtim cruentis vulneribus adhibetur. vnde 5. Epid. *τῷ δὲ ἐναίμῳ καταδεθεὶς ἰάθη*. quod eſt medicamento verò enæmo deligato conualuit.docuit autem Galen. *ἔναιμον φάρμακον* à nonnullis *κολλητικὸν* etiam appellari. imò 6. Therapeut. dicebat *φάρμακα ἔναιμα* magna etiam ex parte eſſe *κολλητικά*. ſunt verò hæc quæ coniungunt,& vniunt diuiſas partes,vt ad priſtinam vnitatem reducantur. quomodo autem ſimila ſint,quomodóque diſtinguantur, proximè docebimus.

An quòd exſiccans eſt, & ſuperuenientis excrementi repreſſor ſine cruſta, aut carnis putrefactione.] Corn. Celſus lib. 5. c. 19. vim horum medicamentorum iis verbis deſcribit. Nam reprimunt inflamma

inflammationem, niſi magna vis eam cogit, atque illius impetum minuunt, tum glutinant vlcera, & cicatricem iiſdem inducunt Conſtant autem, inquit, ex medicamentis non pinguibus, ideóque ἀλίπαινα nominantur. vbi notandum, aliquos loco alipenæ quod habet Celſus, legiſſe ἀλιπαντα: ſic enim apud Græcos vocari ſcribunt ea quæ non habent oleũ, pinguedinemve, aut eorundem parum admodùm. idem etiam aliqua ſcripta reliquit, quæ ſimul repellant atque refrigerent & rurſus, quæ ſine frigore repellant. In Græcorum autem libris repellendo ſimul aſtringere debent, quæ ſanguini mananti occurrunt. Influentem enim humorem cohibent, aut etiam parti leuiter infixum io aduerſum reiiciuor. poſtremum hoc valentius eſſe oportet: vtrumque frigoris vi perficitur quidem, cuius natura eſt, cohibere, comprimere, repellere & retrudere: ſed ad hos effectus valentiſſimum id frigus eſt, quod in craſſa terrenáque materia conſiſtit: qualis nimirum ea eſt, quæ acerbo, auſtero, adſtringentique ſapore deprehenditur: ea enim partis ſubſtantiam premens atque coarctans, influentem humorem remeare cogit, magis etiamſi tenuis eſt: & ſi quid reliquum ſit, ſæpenumerò reficcatur & hoc eſt quod dicit.

Exſiccans eſt ſuperuenientis excrementi repreſſor ſine cruſta aut carnis putrefactione.] hoc addit ſine cruſta, vt eſcarotica hinc remoueat, quæ in fluxionibus ſanguinis vehementibus & maximè contumacibus ſolent adhiberi, vt combuſta parte & cruſta inducta, quaſi vaſi operculum adhibeamus. hæc autem non ſunt ſanguinem ex recenti vulnere fluentem ſiſtentia.

Sic enim & ſine inflammatione erit, & vnitioni opportunum.] influxus humorum phlegmonem produceret, & ſubinde ſolutionem continui in vicinis partibus, hoc verò maximè obeſt agglutinationi partis diuiſæ; quæ prima eſt & præcipua curandi indicatio. cùm verò nun fiat cum cruſta, etiam redditur magis opportuna agglutinationi. per cruſtam enim etiam partes fiunt dehiſcentes magis. & hoc eſt, quod dicebat Galenus, huiuſmodi medicamenta etiam κολλητικά. ſunt verò hæc vt diximus, quæ coniungunt, & vniunt diuiſas partes, vt in priſtinam vnitatem reducantur. conueniunt quòd ſiccant vtraque ad ſecundum ferè gradum & refrigerant, nõ detergunt ſed adſtringũt, prohibéntq; ne quid humoris labris vlcerum obueniat, verũ etiã aliquã habent differentiã, horũ enim non in cruentis modò protinus glutinandis vſus eſt communis, vbi ſanguinem ex plaga adhuc profluente, ſpongia deterſerimus, deinde ſuturis aut fibulis ligaturáve coarctauerimus, ſed etiam in ſinibus veteribus, cùm ab omni inflammatione eos vindicauerimus, puróſque medicamentis reddiderimus: in hoc præterea diſtinguuntur, quòd ἔναιμα φάρμακα, etſi valentius ſuo munere fungantur, ſi præter refrigerationem etiam validam habeant adſtrictionem, vt cùm vino auſtero aut aceto aqua mixto vtimur, tum roſaceo ſuccis refrigerantibus cum aliqua adſtrictione, & ceratis, frigida tum etiam ſola quandóque munus id præſtare poſſunt. vt ſpongia frigida adhibita. at quæ glutinatoria ſunt, non tam frigida materia id præſtant, quàm adſtrictione & ſiccatione. ſic vino auſtero vtimur, & ſiccioribus puluiſculis. & ceratis: nec multum detergente facultate prædita ſunt, ſed ſubſtantiam omnem in vnum cogere debent: cuiuſmodi dicebamus ſunt, quæ auſtera & adſtringentia vocantur: hæc enim in idem cogendi & ſtipandi, non detergendi & purgandi facultatem habent. eorum enim finis eſt prohibere, ne vlla inter coituras partes ſubnaſcatur humiditas. vnde aliqua ex bitumine, ærugine, ſquamma, aloë & myrrha conſtant, quæ robuſtam & duram carnem glutinant, quæ ſanguinolentis vlceribus potiſſimùm mollibus nunquam conuenirent pro ſanguine retinendo, cùm quaſi eo tempore cruſtam eſſent inductura. debent enim ſolùm leuiter adſtringere citra abſterſionem & refrigerare: imò & in iis cautione opus eſt, ne adſtrictione etiam nimia ſint medicamenta prædita: fit enim aliquando vt cutis ex huiuſmodi grauius contrahatur, craſſeſcat humor, dolor exaſperetur, fluxio increſcat, ac denique grauius incendium irritetur. ſi igitur refrigerantibus vtemur & exiccantibus, & iis quidem diuerſis pro carnis quam curamus varia mollitie aut ſoliditate, quod nunc innuiſſe ſatis erit, id obtinebimus quod hoc loco dicebat Ariſtoteles.

Sanguinem ſiſtentia medicamenta qualia.

Sanguinem ſiſtẽtia ſunt duum generum.

Sanguinem ſiſtentia nõ multùm aſtringentia eſſe oportet.

Sic enim ſine inflammatione erit, & vnitioni opportunum.] ſubdit rationem ſiquidem non ſuperfluente, ſcilicet ſanguine, inflammatione carebit, & ſiccum exiſtens conſolidabitur. addit rationem.

Quandiu enim affluat humor, non conſolidabitur.] quoniam conſolidantium omnino finis eſt, quemadmodum dicebamus, prohibere ne vlla inter coituras partes ſubnaſcatur humiditas, quæ vnitionem impediat. Quamobrem quod in fine ſubiungit [διὰ τοῦτο οὖν δριμέα τὰ πάντα [aut τὰ πλεῖστα, vt aliqui manuſcripti habent] ὥστε ἀποστύφειν] quod nos vertimus.

Quamobrem igitur acria, plurima, quòd adſtringant.] propriè ſanè δριμέα, id eſt, acria, poſuit, acre ſignificat. quæ enim huiuſmodi ſunt, cùm multa acrimonia compungant calefaciant, &

Acria ſiſtẽdo ſanguini contraria.

F vt quando

Acria ſiſtendo ſanguini contraria,

vt quandóque etiam adurant, non eſt quòd putemus poſſe in vſum venire pro cohibendo ſanguine protinus ex vulneribus promanante. is enim maximè eſt conſpicuus in pipere, pyretro & euphorbio, quorum exemplo de cæteris inferioribus æſtimandum erit. quapropter etiam quæ minùs acria ſunt, qualia hyſopus, fœniculum, thymus, & huiuſmodi, quæ citra tertium ordinem ſubſiſtunt, ſi extrinſecus corpori admoueantur, rarefaciunt, homoréſque eliciunt, atque reſoluunt, vt 5. de ſimpl. med. facul. docebat. Galenus, quod opus omnino aduerſatur actioni huic de qua agimus, ſanguinis ſiſtendi. quæ verò etiam acriora ſunt tantum abeſt vt id præſtare commodè poſſint, vt omnino ea operentur quæ ab Ariſtotele hoc loco tanquam contraria huic operationi ſunt propoſita: ſæpè enim & cruſtas inducunt, & carnis putrefactionem faciunt, quod in euphorbio, ſinapi, & magis in lepidio, & ranunculo obſeruare licet: neque ratio quam ſubiungit ïis conuenire poteſt, neque enim adſtringenti facultate prædita ſunt vt dicit Ariſtot. cùm ſubdit id operari;

Quòd aſtringant.] intelligit igitur auſtera & acerba, illa enim & reſrigerant & exiccant, qua ratione & conſtringunt, & quadam aſperitate coarctant. & propriè eſt fructibus immaturis peculiare, vt in vua acerba, pyris, meſpilis, & portulaca perſentitur. conſiſtit in materia quæ terrenæ & aqueæ particeps ſit in qua frigiditas exuperat. vnde auſterum omne ſtrenuè refrigerat, cogit, atque contrahit, fluxiones ſiſtit atque repellit. Acerbus autem ſapor auſtero finitimus eſt, eo tamen grauior moleſtiórque, magíſque conſtringit, & proinde magis etiam exiccat, tum refrigerat. is luculenter in malicorio, in galla, in rhoë, & cupreſſi nucibus conſpicitur: eorum materia planè terrea & ſicca, humoríſque vix particeps, in qua non calor ſed frigus dominatur cum ſiccitate. quamobrem vt frigida fluxiones repellunt, vt adſtringentia humorum impetum ſiſtunt, & cohibent, vt ſiccantia coarctant & denſant, & vulnera cicatrice obducunt, vt verò terrena, humores incraſſant.

Προβλ. λγ.

Ποῖα τέμνειν δεῖ καὶ ποῖα καίειν, καὶ ποῖα οὔ, ἀλλὰ φαρμάκοις; ἢ τὰ μὲν ἐπὶ ταῖς μασχάλαις καὶ βουβῶσι, φαρμάκῳ; μετὰ γὰρ διαίρεσιν, τὰ μὲν, ἐπίπονα· τὰ δὲ, ἐπικίνδυνα. καίειν δὲ τὰ πλατέα τῶν φυμάτων, καὶ πολὺ πρόβλημα ἔχοντα. καὶ ἐν φλεβώδεσι καὶ μὴ διασάρκοις· τέμνειν δὲ τὰ εἰς ὀξὺ συνηγμένα, καὶ τὰ μὴ ἐν στερεοῖς.

Probl. XXXIII.

Quænam incidere oportet, & quæ vtere, & quæ non ita oportet curate, ſed medicamentis. An quæ ſub ala & in inguinibus abſceſſerunt, medicamento: inciſa enim hæc dolentia, hæc verò periculoſa. vrere etiam eos abſceſſus oportet, qui ſunt lati, proceſſúque multiplici eruperunt: quique in venoſis non carnoſis locis ſunt. Incidere verò oportet, quæ in acutum tendunt, & quæ non ſunt in ſolidis partibus.

Problema hoc totum practicum eſt, & ad eam medicinæ partem quæ chirurgica eſt, pertinens, ſuperiùs, vt annotaui, imperfectè propoſitum, & imperfectiùs diſſolutum, cùm quæ vrere expediat, & quæ ſecare, quærat, non autem quæ medicamentis aperire: & mox in ſolutione ſolùm de iis agar quæ vrere expediat, nulla ſectionis facta mentione. hîc autem tribus propoſitis ad quæſtionem, tria etiam explicat in ſolutione. ſed quoniam in arte manuali non mihi videtur verſatus Ariſtoteles, ſed ſolùm circa ea quæ per ſpeculationem illi videbantur, breuiter quantum præſens inſtitutum feret, de triplici hac abceſſus ratione dicenda eſſe duxi, quæ ex ïis quæ Ariſtot. propoſuit, non parum lucis ſunt allatura. ſi quid autem etiam ad hanc partem attinens ómiſſum ſit, poterunt ſupplemento eſſe. Solent medici, vbi pars aliqua tumore diſtendatur, humorémque contineat, aut iam putrefactum, & in pus verſum, aut certè ſuperfluum coctionem nullam admittens, ſed fluxile tamen, vbi ſua ſponte non erumpat materia, ferro, igne, aut medicamentis aperire: alioqui per vicinas partes inſinuat ſeſe ſanies & cuniculos agit, vnde venas, neruos, arterias, & vicinas particulas depaſcitur atque corrúmpit. hinc oſſa cariem contrahunt, ſæpenumerò, & cutis contaminatur, rugoſáque tota marceſcens redditur. hinc aperienda pars ferro, aut igne, aut medicamento. ſemper illud euitantibus, quòd vas inſigne, neruus, tendo, vinculum, néue quid neruoſum, quales membranæ quædam ſunt, aut potius lati tendines

Quãdo igne vrendum, & quando abſtinendum in ſinibus aperiendis.

conuulne

conuulnetentur. ignis itidem eſt in iis partibus verendus, quæ vegeto admodum ſenſu præditæ ſunt, à quibus vis ignis ad principia tranſeat celeriùs. idem ipſe periculoſus, vbicunque vel exitus venarum, vel aditus vaſorum eſt: nec eum oculus ſuſtinet. n ſtrumis, & colli abſceſſibus à carotide arteria, vena ſphagitide, vocali neruo abſtinendum: illinc enim hæmorrhagia, quæ difficillimè ſupprimitur, hinc vel certè ſemimutus homo relinquitur, inuritur carnoſus podex & ferrum ſuſtinet: in natibus tamen neruus eſt, qui ſi in ſuppuratione aperienda præcidatur, crus ſubiectum ſtupidum reddit. in bubonibus glandulæ ſunt, quas perreptant venæ & nerui, ideò etiam ſi inurendum ſit in iis partibus, multa cautione opus eſt. In articulis perpetuò quoquo ſuſpectus eſt cauteriorum & ferri vſus. vri verò licet igne tum vbi ora venarum adſint, vbi enim aperierint vt ſaniei exitum parent, cruſtam poſtmodum inducunt, qua obtegatur ne ſanguis transfluat, quod ferro commodè præſtare non poſſumus vtimur etiam eo, vbi vlcera & ſerpant & ſinuoſa fuerint, ſic enim impedimus exiccatione, ne vlteriùs radices mittant, ſimúlque cauitatem illam adſtringens. & hoc eſt quod problemate 31. dicebat [*an quæcunque quidem habent os amplum, & non citò coagmentantur, ſunt vrenda, vt cruſta illic penetret, ſic enim non erit ſubocculta, id eſt, aut ſanies aut cauitas*] & hoc loco cùm dicit [*vrere etiam eos abſceſſus oportet, qui ſunt lati, id eſt, ſinuoſi. & proceſſu multiplici eruperunt, quique venoſis non carnoſis locis inſunt*] quod enim Ariſtot. habet: *καὶ πολὺ προβλήματα ἔχοντα.* quod antiquus interpres vertit, & habentia magnam apertionem, quod de continua quantitate intelligitur, cùm potius ad diſcretam, aut ad vtramque pertineat. ſignificat enim qui multa habet munimenta, quod contingit in iis abſceſſibus qui ſerpunt, vt videre eſt in herpete excedente, & cancroſis affectibus. tum & in tumoribus iis conuenit ignis, in quibus membra ita læſa ſunt, vt malam compoſitionem acquiſierint, vt in fiſtulis. quod verò ſubdit.

Quique in venoſis.] Comprehendit vſum ignis in coſolidandis inciſis aut diſruptis eroſíſve arteriis aut venis, cuius ope ſæpè eas adſtringimus, & ad priſtinum ſtatum reducimus. timebat autem vſtionem ſub axillis, quòd partes eæ ſenſu inſigni præditæ ſint, quin & in inguinibus. attamen experientia conſtat, poſſe nos tutò in iis partibus huiuſmodi operationes & igne & ferro facere, ſi modò ea cura adhibeatur, ne in profundioribus partibus alterutro penetremus: quod fortaſſe hoc loco intellexit Ariſtoteles: ſi enim attenuata rectè fuerit cutis, & ſanies ad ſuperficiem ducta, ſecurus erit vſus etiam in iis partibus & inciſionis & aduſtionis. ſecus ſi profundius ſit, aut ferro aut igne penetrandum: duas autem illas partes alarum & inguinum propoſuit, vt nobis exemplo eſſent, non eſſe iis vtendum, vbi partes magno ſenſu præditæ ſint. huiuſmodi autem eſſe axillas inſignis ille ſenſus demonſtrat, qui ex titillatione earundem perſentitur. ſed quando nam medicamento vtendum, vt aperiamus? Aliquando in molliores adeò incidimus ægrotantes, vt vbi aut ferri aut ignis mentionem factam ſentiunt, animo delinquant, & omnia potiùs experiri malint, quàm vt ferro aut igne perforetur eorum cutis, tunc cauſticis, quæ appellant potentialia, erit vtendum. Antiqui non habebant ſolidius cauſticum ex ſapone & calce parato, quo nos potiſſimùm vtimur, & ideò fortaſſe ſeparauit medicamenta ab igne, cùm tamen eandem ferè facultatem habeant. ſuperiori tamen 31. cùm id conſideraſſet, vſum ſolius ferri & ignis proponit, nempe ſecare & vrere quum vſtio fiat non ſolùm igne, ſed etiam medicamentis. Verùm quoniam alia multa imbecilliora habebant, quæ pyrotica quidem dicebantur, non tamen ignis nomine inſigniri merebantur, ideò in hoc, vt diſtinctiùs loqueretur, medicamenta hæc aperientia etiam ab igne ſeiunxit. Theriacam enim applicatam vomicas aperire certum eſt: ſic vrticæ ſemen è vino tritum frangit, purgat, & cicatricem facit. lac ficulneum, adeps è rubetis, cantharidum puluis, batrachij caulis & folia, molligo anachardina, ſexcenta propè alia ſunt, tum ſimplicia tum compoſita, quæ commodè id præſtant, de quibus Aëtius Amidenus lib. 15. & cap. de pyroticis. his impoſitis antiqui ſæpè vomicas aperiebant, & de iis loquitur hoc loco Ariſtot. cùm tumores ſub alis conſtitutos & in inguinibus non ſecandos ſcribit, ſed medicamentis aperiendos: quòd periculum vereretur magni doloris ob ſenſibilitatem partium ſub alis, aut fluxus ſanguinis in inguinibus ob magna vaſa eò pertingentia. ſecandos autem ſcribit Ariſtot. eos tumores, in quibus ita ad ſuperficiem materia eleuata eſt, vt ad cutim extimam ſanies ipſa peruenerit, & ideò acuminatum tumorem reddiderit: nulla enim adeſt earum cauſarum, quibus igne aperiendas vomicas dicebamus, non ſenſus partis, non fluxus ſanguinis, non perreptans materia, non aliquod ſimile: cute enim ſola inciſa ſine dolore pus exilire ſolet, cùm adeò ad ſuperficiem materia peruenerit. neque venæ inſignes aut arteriæ eò pertingunt,

Sub axillis non vtendũ & cur.

Quando pyroticis vtendum.

neque in ſolidioribus partibus inſidet tumor,& hoc eſt quod dicebat. [*incidere verò oportet quæ in acutum tendunt,& quæ non ſunt in ſolidis partibus.*]

Πρϐλ. λδ.

Διὰ τί ἐὰν χαλκῷ τις τμηθῇ, ῥᾷον ὑγιάζεται, ἢ σιδήρῳ; πότερον ὅτι λειότερον ὢν ἧττον σπαράττει, καὶ ποιεῖ πληγήν. ἢ εἴπερ ἀκμὴν μᾶλλον ὁ σίδηρος λαμβάνει, ῥᾴων καὶ ἀπαθεστέρα ἡ διαίρεσις; ἀλλὰ μὴν φαρμακῶδες ὁ χαλκός, ἡ δ' ἀρχὴ ἰσχυρά. τὸ μὲν οὖν εὐθὺς ἅμα τῇ τομῇ θᾶττον τὸ φάρμακον ποιεῖ τὴν σύμφυσιν.

Probl. XXXIV.

Curſi ære quis vulneretur, faciliùs ſanatur, quàm ſi ferro? Vtrùm quòd leuius eſt, quare miuus ſcindit & facit vulnus. an certè ſi vigorem magis ferrum accipit, facilior & tolerabilior erit ſectio? At verò medicamentoſum eſt æs. Principium autem fortè eſt. quòd igitur æs ſimul ac facta fuerit inciſio, medicamento præſentiſſimo adeſt, facit vt vulnus faciliùs coëat,

Ære vulnera facta faciliùs curátur quàm ferro.

Problema hoc quo quærit Ariſtot. quare ſi quis ære vulneretur, faciliùs ſanatur, quàm ſi vulnus ferro illatum fuerit,de vulnere facto in aperiendis vomicis, de quib.proximè locutus eſt,ſiue id fiat vulnere ſimplici illato,ſiue ignito alterutro, vt in cauſticis adhibendis proximè declarabamus. Duas autem ſolutiones affert, non tres vt malè cenſuit Aponenſis, cum ſecunda illa quam affert Aponenſis, malè Ariſtot. intelligens, non aliud nobis afferat quàm confutationem prioris.cùm igitur dicit.

An quòd leuius eſt, quare minùs ſcindit & facit vulnus.] ſoluit quæſtionem ex aliorum ſententia. eſt verò ſenſus, propterea aliquib.faciliùs viſum eſſe ſanari vulnus ære illatum, quòd leuius ſit, minúſq; ſcindat hac ratione. quæ verò minora ſunt vulnera, quòd ſolutio continui minor ſit,citiùs etiam ſanari poterunt,quia minori vnione indigent:leuius autem eſſe æs,tum ipſa experientia oſtendit,tum naturalis æris temperies calida & ſicca,multum igneæ ſubſtantiæ retinens,qua efficitur vt etiam leuius ferro ſit.

An certè ſi vigorem magis accipit ferrum, facilior erit & tolerabilior ſectio.] cenſeo iis verbis Ariſtotelem obiicere ſuperiori ſolutioni,quòd quamuis æs ob hanc, quòd leuius ſit, cauſam videatur minus vulnus excitare, quoniam tamen obtuſius eſt,nec tam facilis eſt eius ad ſecandum acies,propterea & faciliorem eſſe, & tolerabiliorem à ferro factam ſectionem, & propterea minùs dolorem inferre minúſque inflammationem excitare.quo etiam fiet,vt hac ratione vulnera à ferro illata faciliùs ſanentur.

At verò medicamentoſum eſt æs.] Veram aſſignat cauſam Ariſtoteles cur ab ære inflicta vulnera faciliùs ſanentur. eâ verò eſt, quòd in ære facultates adſint medicatrices vulnerum, eſt enim exſiccanti admodum facultate: magni verò refert, quo quis principio curationem aggrediatur. principium enim rei cuiuſcunque pars potiſſima eſt. quo fit vt vnde malum incepit,ab eo etiam curationis ſumatur exordium,& id non modò in vulneribus factis, ſed etiam vbi ſimul & vulnus fiat,& inuratur pars aliqua.maiorem enim ſemper exſiccationem afferet ignis in ære impreſſus, quàm in ferro, quòd propter actualem ex igne caliditatem & ſiccitatem potentialis quoque maior in ære adſit facultas & ſiccandi & excalefaciendi. Obſeruandum autem eſt obiter,falſum eſſe quod ab Aponenſi hoc loco ſcribitur,dolorem ex inciſione à ferro facta maiorem eſſe,quàm qui ab ære incidente excitatur:hoc enim omnino repugnat Ariſtoteli hoc loco, qui tolerabiliorem facit dolorem ex inciſione à ferro facta, neque ratio qua id perſuadet,id conuincit,ſed potius oppoſitum:dicit enim id accidere,quia ferrum velociùs ſuam operationem facit. At ex hoc potius colligendum eſt, ferri inciſionem minùs eſſe dolorificam:quæ enim velociter fiunt,minùs ſolent eſſe moleſta:neque dicat vehementiorem eſſe dolorem ex inciſione à ferro,longiorem ex ære.dolor enim cùm fiat ex continui ſolutione,maior excitabitur,ſi longiori tempore fiat:ſit enim dolor potiſſimùm ex ipſo actu incidendi. quantò igitur diuturnior eſt hic actus,tantò vehementiorem producit: qui enim poſt inciſionem perſentitur dolor, aut ex influentibus ad partem humoribus & ſolutionem producentibus,excitatur,aut ab intemperie ambientis potiùs, quàm ex ipſa inciſione: minor igitur erit dolor vbi citiſſimè fiat inciſio. quod experientia omnibus conſtat: & propterea plerique chirurgi ferro non ære operationes ſuas exercent.verum tamen eſt,ab æneo cultro,aut ignito ære

Ferro inflicta vulnera minùs dolorifica. aduerſus Aponenſem

to ære inflicta vulnera faciliùs curati, quod in ipſo actu incidendi medicamentum quaſi applicatur:nam æs & adſtringit & exſiccat, & robur parti magis addit. ſed quoniam in ſequenti de combuſtis ab ære loquitur,ideò ſolùm de inciſis totus hic ſermo intelligendus eſt.

Προβλ. λε.

Διὰ τί δὲ καὶ τὰ κάτω καύματα θᾶττον ὑγιάζεται; ἢ ὅτι μανώτερον καὶ ἧττον σωματικόν; ἐν δὲ τοῖς στερεωτέροις πλείων ἡ θερμότης.

Probl. XXXV.

Cur verò ab ære combuſta celeriter ſanantur? an quia rarius eſt & minùs corpulentum? in ſolidioribus autem minor caliditas.

Tanta eſt huius problematis varietas, tum in Græcis impreſſis & ſcriptis libris, tum in Latinis traductionib. vt niſi priùs, quam amplecti oporteat doceamus, & quam reiicere, in vado hærere oporteat. impreſſi enim omnes quos viderim, habent, Διὰ τί δὲ καὶ κάτω καύματα θᾶττον ὑγιάζ(ει)· quod eſt. cur verò & quæ infra ſunt æſtus ſiue aduſtiones velociter ſanantur. ad quod fortaſſe reſpexit antiquus interpres, cùm vertit, propter quid autem nutritiuorum inciſiones citò ſanantur: alij vt ſcribit Aponenſis ex antiquis legebant loco nutritiuorum, inteſtinorum. alij viſcerum, manuſcripti aliqui habent, Διὰ τί δὲ καὶ τὰ διὰ χαλκοῦ καύματα. &c. quod & Gaza in ſuo habuiſſe viſus eſt, cùm ſcribit: cur ambuſta ex ære ſanantur celeriter. Ego verò poſteriorem hanc vt magis probem, multa me mouent, primùm quòd cùm immediatè ſuperiùs de vulnerib. ab ære & ferro inflictis diſputauerit, eáque inter ſe comparauerit, quantum ad faciliorem aut difficiliorem curationem attinet, erat multum rationi conſentaneum, vt in iiſdem eadem compararet, in vſu medico quotidiano, quo in vſum traducuntur ad adurendas partes affectas. Præterea modus ſcribendi idem oſtendit, dicit enim διὰ τί δὲ καὶ τὰ, &c. cur autem & quæ, &c. quaſi de iiſdem agens & eadem comparans cum ſuperioribus ferè connectat. quin quòd cùm aliæ lectiones omnino à veritate ſint alienæ, neque ſolutio quæſtionis illis conueniat, efficitur vt aliam magis approbemus: neque enim verum eſt æſtus aut aduſtiones partium inferiorum ſiue ſponte accidant, ſiue caſu, ſiue ex inſtituto faciliùs curati. neque membris quæ inſtrumenta ſunt nutritionis, aut inteſtinis aut viſceribus commodè cauſtica adhibentur, quin adhibita multò difficiliùs ſanantur. Eſt igitur quæſtio, cur ab ære combuſta celeriùs ſanantur. quemadmodum ſuperiùs quæſierat, cur vulnera ære inflicta faciliùs curari poſſint. Reſpondet. *Varia lectio huius problematis.* *Combuſta ab ære faciliùs curantur, & quamobrem.*

An quia rarius eſt & minùs corpulentum.] poterat commodè ſatisfieri huic problemati reſponſione ſuperiori, quoniam vnde malum, ab eo principium remedij. ſed vt omnia vberius proſequatur, aliam ſanè quàm probabilem rationem affert, ex raritate aut denſitate deſumptam. quæ enim denſiora & ſolidiora ſunt, vbi ignem concipiant, multò vehementiùs agunt, quàm quæ rarioris & mollioris ſunt ſubſtantiæ. exemplo nobis ſit flamma & igniti carbones, ij enim validiùs calefaciunt, quia in ſolida & dura materia ignis eſt conceptus, flamma verò quamuis tota ſit ignis, quoniam tamen rara eſt & fluxilis, non multum calorem in nobis excitat. vnde Theophraſtus lib. de igne dicebat: ob has cauſas nonnulla impenſiùs flamma calefacit: verùm non item torret & vrit, quòd tenuior & imbecillior ſit. Ignis enim in ſolido & terreno calidiſſimus eſt, non æquè tamen ſe effert, ſed denſitate cohibetur, & corpus torridum occupat: ſolidum autem propter denſitatem & duritiem, ignitum vrit, quemadmodum ferrum, æs, lapis, oſtrea inania, &c. & quamuis Theophraſtus hoc loco inter ſolidiſſima recenſeat etiam æs, comparatum tamen ferro, certum eſt & rarius eſſe & magis poroſum; hincque poſt ferrum ipſum collocat. dicit igitur, cauſam cur combuſta ab ære faciliùs ſanentur, etiam eſſe, quia cùm æs rarius ſit, & magis poroſum ferro, non poteſt etiamſi ignem concipiat, tantam recipere vim calefaciendi, vt ferrum quod denſitate ſua igne concepto vehementius etiam calefacit. Aponenſis verò expoſitio huius loci adeò aliena eſt à mente Ariſtotelis, vt dum aliqua pro tuendo Ariſtotele in medium adducit, falſa pleraque ſumat, atque à mente auctoris omnino diſſentientia.

Προβλ. λϛ.

Πότερον ἡ πτισάνη κουφοτέρα, ἢ κριθίνη, καὶ βέλτιον πρὸς τὰ ἀρρωστήματα, ἢ ἡ πυρίνη; δοκεῖ γάρ πως αὕτη, σημεῖον ποιουμένοις τοῖς μεταχειριζομένοις, ὅτι

πολὺ, δι᾽ ἰσχυρότεροι οἱ περὶ τὴν τῶν ἀλεύρων ἐργασίαν, ἢ τὴν τῶν ἀλφίτων. εἶθ᾽ ὅτι ὑγρότερον ἡ κριθή. τὸ δὲ ὑγρότερον πλέον, οὐ πέψεως. ἢ οὐθὲν κωλύει ἔνια ἔχειν δυσπεπτότερα, καὶ ἔνια πρὸς κουφότητα χρησιμώτερα; οὐ γὰρ μόνον ὑγρότερα ἐστὶν ἡ κριθὴ τοῦ πυροῦ, ἀλλὰ καὶ ψυχρότερα. δεῖ δὲ τὸ ῥόφημα καὶ τὸ προσφερόμενον τοιοῦτον εἶναι τοῖς πυρέττουσι, ὃ τροφήν τε βραχεῖαν ποιήσει, καὶ καταψύξει. ἡ δὲ πτισάνη τοῦτο ἔχει ἡ κριθίνη. διὰ γὰρ τὸ ὑγρότερον ἢ σωματωδέστερον εἶναι, ὀλίγον δίδωσι, καὶ τοῦτο ψυχικόν.

Probl. XXXVI.

. Vtrùm ptiſana hordeacea leuior & melior ad morbos quàm triticea? videtur enim quibuſdam hæc melior, eo ſigno rem demonſtrantib. quòd multò coloratiores videamus, qui circa triticearum farinarum opera verſantur, quàm qui circa hordeacea. ſiue quia humidius eſt hordeum: quod verò humidius eſt, pleniorem deſiderat coctionem. ſed nihil prohibet aliqua eſſe difficulter coctilia, & aliqua ob leuitatem vtilia. nec enim ſolum humidius eſt hordeum tritico, ſed etiam frigidius. oportet autem ſorbitionem & cibum talem eſſe febricitantibus, vt tenuiter alat & refrigeret. ptiſana autem hoc habet hordeacea. quòd enim humidior vel corpulentior eſt, parum dat, ídque eſt infrigidans.

Cur ptiſana hordeacea omniũ præſtantiſſima. Ptiſana de omni grano deglubito antiquis dicta.

Pulcherrima quæſtio hic proponitur non ægris modò & febricitantib. in quorum gratiam propoſitam fortaſſe dixerit quiſpiam, qui poſtrema verba obſeruauerit, ſed & ſanis apprimè vtilis. Ea verò eſt; ſintne ptiſana hordeacea leuior & melior ad morbos quam triticea. eſt verò priſana, vt optimè doctiſſimus ac eruditiſſimus vir, amicus, Hieronym. Mercurialis lib. 4. variarum lectionum cap. 18. obſeruauit, nomen commune multis. omnia enim frumentacea deglubata ac piſtillis decorticata ptiſanæ appellatione donantur, ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, quod eſt pinſere vel decorticare. cùm enim in omni farre & legumine hoc fieri poſſit, omni etiam erit nomen commune: hinc Galenus noſter crudæ quandoque ptiſanæ mentionem faciebat. vnde Plin. libro 18. capite 17. priſanæ orizæ. mentionem fecit, de qua Horat. 2. Serm. dixit, vas ptiſanarium orizæ ſæpius tamen hordeo deglubato accommodatur, ſi etiam de cruda loquantur, vt in onomaſtico Pollux. & de ea locutus videtur Martialis 12. Epigr. lib. in panicum. *Frumentum, milium, ptiſanam fabámque ſolebas. Vendere.*

Ptiſana de iiſdem aqua coctis.

Dicebatur etiam non de omnibus iis crudis, deglubatis & decorticatis, ſed magis de iiſdem aqua coctis, veluti monſtrauit Plin. loco citato. & Galen. 7. Meth. c. 6. hinc primo de alim. facul. 6. & 9. ptiſanam ex chondro, quæ erat ſpecies zeæ δικόκκου factam ſcribit, tum & triticeam, de qua etiam habetur mentio apud Hipp. 2. de morbis. & hoc loco apud Ariſtot. dum illam comparat cum hordeacea. Dioſcorides etiam l. 2. c. 78. triticeæ ptiſanæ meminit. hinc Plin. dicebat, Italis potiſſimùm placere priſanam orizaceam lib. 18. c. 7. hinc πτισάνην πυρίνην, χονδροπτισάνην, τὴν ἐκ ζειᾶς ἢ ὀρύζης πτισάνην, φακοπτισάνην, & alias aliter appellabant.

Ptiſana per antonomaſiam de hordeaceæ cocta.

quemadmodum autem licet frumentaceis omnibus & leguminibus crudis conuenire diximus poſſe nomen priſanæ crudæ, potiſſimùm tamen hordeo decorticato & deglubato accommodari ſolere, ita in cocta quamuis de aliis diei & poſſit & ſoleat, communiter tamen ptiſanæ nomen hordeaceæ, maximè ſi nulla frugis addatur nota, conuenit. vnde Columel. lib. 2. c. 7. ex hordeo potiſſimùm ſactitatam eſſe ptiſanam docet. & Hippoc. lib. de rat. vict. in mor. acut. in principio, dum ptiſanę mentionem facit, ſemper hordeaceam intelligit, cui ſoli præſtantiſſimas illas dotes ineſſe, quas eo loco recenſet Hipp. experientia cognouimus fiebat autem ex hordeo deglubato & cortice exuto, quod officinæ mundatum appellant. tunditur autem non molitur.

Hordei deglubandi apud antiquos modus.

quomodo autem decorticari poſſet, docuit Conſtant. Cæſar 2. de agricultura. cap. 32. ex Didymi ſententia, & 3. de agricul. c. 9. tum & 12. de agric. primò enim in corbibus perfuſum aqua hordeum dum intumeſceret, in ſole ſiccabant, mox in pila ligneo piſtillo tantiſper tundebant, dum corticem glumámque exuiſſet, & ita vt diu perennaret, reponebant. Alij verò hordeum maceratum, purgatum, decorticatum, & in ſole ſiccatum. rurſúſque piſtatum, ſecundò etiam in ſole ſiccabant, cúmque reponere volebant, id quod ex ipſo tenue inter piſtandum decuſſum erat, ei aſpergebant, quòd ita ipſum defendi conſeruaríque animaduertebant. Sic ergo parata ptiſana recondebatur optimo quidem

quidem & ſaluberrimo inſtituto: quod vtinam à nobis neglectum non eſſet. cúmque vſus exigebat, in aqua coquebatur. hinc error eorum manifeſtus euadit, qui pro paranda ptiſana hordei farinam excipiendam iubent. Galenus enim lib. de atten. vict. rat. & libro de cibis boni & mali ſucci, dicebat hordei farinam flatus quàm maximos excitare. quòd ſi quis dicat, hordeum ſemper ſuam ſeruare naturam, & niſi excoquatur, ſemper flatulentum eſſe, poſſe autem coquitam integrum quàm in farinam redactum, & proinde poſſe flatulentiam amittere, imò cùm farina tenuior ſit, commodiùs ignis actionem receptutam eſſe facilè aliquis ſuſpicari poſſet. Verùm cùm farinæ atomi ad minima ferè iungantur, & vnum ſit ſubitò ex omnibus corpus, difficiliùs ignis in illam vires ſuas poterit exerere & coquere quàm integrum hordeum, cuius grana diſiuncta ſunt. accedit ad hoc, quòd vt cruditas hæc & flatulentia auferatur, longa coctione opus eſt, ex farina verò parata puls ſi diutiùs coqueretur, cyceo vel quid ſimile ſubſtantiæ ſolidioris pararetur, quod in decoquendis granis hordei non eueniet.

Ptiſana an ex granis an ex farina.

At an hordeum quod pro paranda ptiſana requiritur, integris granis eſſe oporteat, magna eſt inter Mauritanos medicos, & quidem magni nominis, diſſenſio, aliqui enim integra grana requirunt, Galenum ſecuti & Græcos omnes, inter quos primum locum tenet Auenzoar pr. Theiſir. Tract. 16. cap. 9. cum inquit, In vnoquoque ſemine virtutem eſſe naturalem antequam frangatur & in fruſta conteratur, vnde inquit, à recto aberrant tramite qui hordeum conterunt. Nam hordeum per hanc virtutem quam habet, integrum, trahit ad ſe aquam, & illam alterat ſecundùm eius integritatem: vnde ſimile eſſe videtur de hordeo confracto in confectione priſanæ, & in ſeminatione, ſi confractum ſeminaretur, nihil generat, quia vim illam genitiuam confractum amiſit, integrum verò hordeum generat ſibi ſimile in ſpecie: idem contingit in ptiſanæ confectione, hordeum confractum eſt veluti mortuum, integrum veluti viuum, quod vim ſuam toti compoſitioni diſtribuit. eandem ſententiam & eandem rationem ſecutus eſt Auerroës 5. collect. cap. 31. imò vt ſuam ſententiam confirmet, Auenzoaris ſententiam adducit & Aliabas 5. Theor. dicebat modicè eſſe terendum, id eſt vt ſolùm decorticetur.

Ptiſana an ex granis integris, an ex confractis, Arabum ſententiæ diſcordes.

Iſaach tamen in diætis particularibus, Azaranius lib. 26. cap. 1. & Auic. quarto can. cenſuit præparanda ptiſana conterendum multum eſſe hordeum. Nos verò Græcorum placita ſecuti ex integris granis parandam ptiſanam eſſe cenſemus. quomodo enim intumuiſſe poterit ptiſana, vt docebat Hippoc. & cognoſci optimam eſſe cuius grana turgeſcunt, cum Galeno, aut iudicari cocta, cum Oribaſio Sardiano, vbi diſrupta viderimus grana, niſi ex iiſdem integris parandam ſtatuamus.

Ptiſana ex integris granis.

Coquendi autem ratio aliis atque aliis diuerſa fuit, ſed Græcis maximè vulgata hæc eſt, quàm Gal. 1. de alim. lib. annotauit. Coquitur ptiſanæ inquit, portio, in aquæ decem, vel, vt ait Paulus, quindecim partibus, dandáque inter coquendum opera eſt, vt quàm aptiſſimè intumeſcat. Quę enim multum citóque intumeſcit, optima eſt, vt contrà quæ longo tempore parum tumet, peſſima. Cùm autem in tumorem ſublata eſt aceti momentum infunditur, deinde olei exiguum, quod tum per initia iniici etiam poteſt. cùm ad exactam coctionem peruentum erit, friatum ſal inſpergi debet: neque aliud præter ea miſcendum eſt, niſi fortè anethi aut porri pauxillum. Et quidem talis eſt optima ptiſanæ confectio.

Ptiſanæ parandæ optima ratio.

Ab ea multùm aberat, quam plerique aliis multis ſuperfluis imperitè condiebant, alij namque amylum, alij ſapam indebant, alij mel & cuminum, cinnum potiùs quàm priſanam parantes, nec defuit illis fortaſſe ratio, quòd ſic hordei craſſitiem tenuari, lentorem incidi, flatum diſcuti arbitrarentur: nos, inquit vir doctiſſimus, multò antiquis delicatiores, & ipſo Apitio qui 4. de opſoniis ſuperfluam huiuſmodi ptiſanæ condituram recenſet, in gulæ ſtudio ſuperiores, ſpretis iis omnibus, amygdalis intritis vel melonum ſeminibus cum ſaccaro ſaléque modicò contenti ſumus, quibus vis aliqua quidem ineſt aduerſus hordei craſſitiem, lentorem & flatum, ſed anetho & porro longè impar: faciunt enim hæc non modò ad palatum & gratiam, ſed non parum etiam ad ſalubritatem ipſam conducunt. quòd ſi nos leuem aliquam aut cinnamomi aut piperis portionem addiderimus, iis omnib. obuiàm itũ cenſeremus.

Ptiſanæ condiendæ ratio antiquis & noſtris.

Ex hac autẽ ptiſana multa parabantur ſola qualitate differentia, & modo ſubſtãtiæ. quæ enim ita parabatur decocta ptiſana abſolutè aliquãdo dicebatur, aliquando tota ptiſana, aliquando verò ptiſana nõ colata, quæ ſi percolata fuiſſet ſacculo vel ſtamine, ita vt pars ſucculẽta retineretur, terreſtrior verò & lignoſior abiiceretur, iã nõ ampliùs abſolutè ptiſana vocabatur, ſed ptiſana colata & πτισάνης χυλὸς, id eſt, ſuccus ptiſanæ nuncupatur, nos hordeatum dicimus. hæc eadẽ antiquis ἡ ῥόφημα ſorbitio abſolutè, vel πτισάνη dicebatur. Crediderunt verò aliqui cremorem tam ſæpè Celſo nominatum hordei hunc

Cremo hordei Cel. quid.

 eundem

Cremor hordei Cel. quid. eundem eſſe, ac potiſſimùm lib. 4. cap. 13. illis verbis, percolato ptiſanæ cremore, quod quamuis non omnino à veritate alienum ſit, quòd Cato lib. de re ruſtica, cremoris vocabulo ſic vti videtur. nam de ambylo, inquit, id in linteum nouum indito, exprimito cremorem in patinam: at ſuccus ptiſanæ exprimitur, atque idcircò aptè etiam cremor dici poſſe videtur. Placet tamen cremorem hordei potiùs intelligere ius decocti hordei ad parandam ptiſanam tantiſper donec coctione diſſiliat & craſſitiem mediocrem nanciſcatur, qui biliosis & incandeſcentibus febribus propinatur. quæſtio igitur eſt hoc loco propoſita, ſitne ptiſana hordeacea & leuior & melior ad morbos, quàm triticea. præter morem etiam cauſam quæſtionis proponit, quòd aliquibus viſum ſit triticeam præſtantiorem eſſe, primùm quod multò coloratiores ſint qui tritici quàm qui hordei piſturam exercent: cuius rei cauſam etiam aliàs inueſtigauit tum ſect. 21. probl. 24. tum ſect. 38. probl. 10. ſubdit aliam rationem qua quis putare poſſet triticeam ptiſanam præſtare, & dicit.

Varia lectio. *Siue quia humidius eſt hordeum. quod verò humidiùs eſt, pleniorem deſiderat coctionem.* Vbi obſeruandum eſt, in Græcis omnib. impreſſis codicib. ſecundam hanc huius rationis partem ſic ſe habere. τὸ δ' ὑγρότερον πλεῖον οὐ πέψεως. quod eſt, humidius verò plus, non digeſtione: quod cùm vix ſenſum haberet, aliqui verò manuſcripti habent aliam lectionem, quæ ſic habet, τὸ δ' ὑγρότερον, πλείονος δεῖται πέψεως, quam etiam viſus eſt habuiſſe Gaza, cùm vertit, coctionem deſiderat pleniorem, ideò hanc poſtremam ſecuti ſumus. qua argumentatione qui magis laudabant triticeam, colligebant, hordeaceam quòd humidior eſſet, maiori indigere coctione, quæ verò huiuſmodi ſunt, videntur minùs bonam habere naturam. nam etiam ex leguminibus ea minus probamus, quæ vt elixentur maiori indigent tempore. Mox ſatisfacit quæſtioni cùm dicit.

Sed nihil prohibet aliqua eſſe difficulter coctilia, & aliqua ob lenitatem eſſe vtilia.] incipit autem ſolutionem quæſtionis à diſſolutione poſtremæ rationis. de priori enim ab opificib. deſumpta, ne verbum quidem, quòd aliàs ſciret eſſe diſcuſſam, probl. vt dixi 24. ſect. 21. quare & nos eò eam reiiciemus. dicit igitur, quòd licèt in hordeo aliquæ ſint partes difficulter coctiles, vnde niſi longiori tempore percoquatur, & flatus excitat, & duritiem præ ſe fert magnam, aliquas tamen in ſe partes leues & lenes continet, quæ quam maximè vtiles ægrotantibus, potiſſimùm febricitantibus eſſe ſolent. neque verò dicendum eſt cum Aponenſi, iis verbis Ariſtot. diſſoluere primam rationem à tritici natura deſumptam: ſic enim triticeam in hoc meliorem hordeacea diceret, quòd humidior: at hoc omnino Græco contextui repugnat, ex quo fit manifeſtum humidiorem facere ptiſanam hordeaceam ipſa triticea. dicit igitur nihil prohibere quo minùs, etſi aliquid in ſe difficiliùs concoctu habeat hordeum, habeat partes in ſe & leuiores & leniores, quibus magis proſit: maximè cùm duriores & crudiores longa elixatione remoueantur. hinc Hippoc. 1. de rat. vict. in acut. 18. dicebat, ptiſana igitur frumentaceis guſtamentis rectè mihi præferri videtur in acutis morbis, eóſque qui prætulerunt laudo. nempe viſcoſitas eius lenis, continua, iucunda, lubrica, & mediocriter humens, ſitim minimè infert, & ſi quid ablui eget, probè abluit. Non adſtringit, non malè turbat, neque in ventre tumeſcit: nempe inter coquendùm quoad maximè potuit, intumuit, ecce fuiſſe etiam apud antiquos, qui frumentaceam & triticeam maximè in acutis febribus præponebãt ptiſanæ hordeaceæ. nam eos laudat qui contrà ſentiunt, etſi ab illis poſtea diſſideat: in eo quod omnibus ſemper aut ptiſanam integram aut colatam, aut cremorem laudabant, nulla diſtinctione adhibita, quibus hæc & quibus illa magis conueniret. ſed quoniam lenitatis mentionem hoc loco fecit Ariſt. qua dote maximè commendauit Hippocrates ptiſanam hordeaceam, quid per lenitatem intelligi oporteat, & quid per lenitatem viſcoſam, vel potiùs viſciditatem lenem, explicare operæ pretium eſſe duxi. Certum eſt frumentacea omnia viſciditatem

Ptiſana quomodo lenis. aliquam habere, maior tamen eſt aliquibus, & minor aliis, lenis quibuſdam, aſpera aliis. at quæ in ptiſana perſentitur, lenis inuenitur non tactu ſolùm ſed etiam facultate, nam & aſpera, acris aut adſtringens non eſt, ſed ſine maſticatione deglutioni aptiſſima. At ſi viſcidam dicimus, quomodo febribus accommodata, cùm huiuſmodi omnia obſtructionem pariant? an dicendum non omnem viſciditatem obſtructionem parere, ſed

Ptiſana quomodo viſcida. quæ cum craſſitie iuncta eſt: ptiſana verò lenis eſt, tenuis ac lubrica, quæ obſtructioni parandæ non eſt accommodata. vtilia igitur aliqua eſſe ob lenitatem, in ptiſana quæ remanet, quæ verò concoctu difficilia ſunt, longa coctione ſuperantur. vtilia verò ſunt in febribus etiam, quòd cùm febris inſignem ſiccitatem in lingua & faucibus excitet, lenitate omnino ptiſanæ demulceri poſſunt: adde quòd in acutis aliis, puta pleuritide, peripneu-

monia

monia, & aliis internis inflammationibus, tum hac cauſa, tum quòd ſputum adiuuent, maximè commendatur. vnde Hippoc. vltra lenitatem addebat etiam lubricitatem, quæ quamuis omnino ab illa pendeat, vt tum eius humiditatem oſtenderet & mediocritatem in viſciditate, addita fuit ab Hippoc. potiſſimùm tamen lubricitas hæc in ſucco & cremore hordei reperitur. Ariſtot. verò vnica lenitate omnes alias conditiones complexus eſt, nempè quòd continua, lubrica, mediocriter humens, ſitim ſedans & ſubluens, tum & iucunda. hoc autem ad guſtum intelligi debet.

Nec verò ſolum hordeum humidius eſt tritico ſed etiam frigidius.] non ſolùm hac qualitate humida maximè conuenire ptiſanam febricitantibus docuit, ſed etiam frigiditate de humiditate iam dixerat, de qua etiam Hippoc. intelligitur autem potiùs de ea quam medici actualem dicunt humiditate, quàm de potentiali. ptiſanæ enim viſciditas humiditatem quandam habet, qua magis apta eſt humectare, & ſitim ſedare, quàm aqua, oxymeli aut melicratum: medioeris enim illa eſt, ventriculo innoxio, atque cum aliqua viſciditate, qua faucibus linguæ & ſuperioribus ventriculi partibus adhæreſcens poteſt & præſentem ſitim extinguere, & imminentem præſeruare. hoc igitur modo ſi intelligamus, nulla erit controuerſia, quam proponit Aponenſis, quomodo hoc loco hordeum tritico humidius ſtatuat, cùm oppoſitum docuerit Galenus lib. de ſimpl. med. fac. vbi hordeum ſiccius ponit tritico. hîc enim Ariſt. de humectatione illa, quam actu facere poteſt ptiſana, loquitur: Galenus autem ſermonem habet de potentiali quam aiunt, virtute hordei integri, quæ etiam coctione diuturna conſumitur. infrigidandi autem facultate præditum eſſe hordeum, & magis ipſam ptiſanam, manifeſtius eſt quàm vt probari debeat.

Hordeum quomodo tritico & humidius & ſiccius.

Oportet autem ſorbitionem & cibum talem eſſe febricitantibus, vt tenuiter alat & refrigeret.] per ſorbitionem fortaſſe ſuccum ptiſanæ vt collatam ptiſanam intelligit, per cibum autem totam ptiſanam & integram. quod autem oporteat cibum & ſorbitionem febricitantium tenuiter nutrire, cum diſtinctione tamen an diuturnæ ſint an breues, docuit multis Aphoriſmis 1. ſect. Aphor. 6. Hipp. quòd verò humectare debeat, pulchra ſententia etiam aperuit eadem ſect. aphor. 16. victus inquit, humidus febricitantibus omnibus confert, maximè verò pueris & qui tali victu vti conſueuerunt. quod non de facultate modò humectandi intelligendũ eſt, ſed etiam de ipſa humiditate, quam liquiditatem dicere poſſemus. docuit hoc Celſus lib. 3. cap. 6. vbi de febricitantium cibo loquens dicit: his autem febricitantibus humidus eſt aptiſſimus, aut humori certè quàm proximus, vtique ex materia quàm leuiſſima: maximéque ſorbitio, eáque ſi magnæ febres fuerint, quàm tenuiſſima eſſe debet: idque iure quidem merito. cùm enim febris calor ſit præter naturam & ſiccitas, & contraria contrariis curentur, cuilibet febri qua febris frigida, conueniet: ſed quoniam ſiccitatem habet adiunctam eidem, vt occurramus, victum humidum eiſdem offeremus.

Ptiſana verò hordeacea hoc habet.] id eſt, tenuiter nutrit, & ſimul & ſemel humectat. ſubdit rationem.

Quod enim humidior vel corpulentior ſit, parum dat, id eſt, nutrimenti, idque eſt infrigidans.] quòd enim ptiſana humidior ſit, minùs nutrire apta eſt. cùm etiam viſcidior, non ita diſtributioni per vniuerſum erit apta. eſt tamen infrigidandi facultate prædita ſine excrementis.

Προβλ. λζ.

Διὰ τί τὴν αἱμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη, καὶ ἅλες; ἢ ὅτι ἡ μὲν, ὑγρότητά τινα ἔχει; φανερὰ δὲ αὕτη μασσωμένοις τε, καὶ ἐὰν συντεθῇ χρόνον τινὰ ἕλκεται γὰρ ἡ ὑγρότης. τὸ δὲ γλίσχρον εἰς δυόμενον, ἐξάγει τὸ ὀξύ. καὶ γὰρ ὅτι συγγενὴς, ἡ ὀξύτης σημαίνει. ἔχει γὰρ [τινα] ὀξύτητα ὁ χυμός. οἱ δὲ ἅλες συντήκων, ἐξάγει καὶ τὴν ὀξύτητα.

Probl. XXXVII.

Cur dentium ſtuporem diſſoluit portulaca & ſal? An quia illa humiditatem quandam habet: manifeſta verò hæc eſt manducantibus, & ſi confringatur aliquando. elicitur enim humiditas: viſcidum autem permeans educit acorem. etenim quia acore conueniunt, excipitur. habet enim quendam acorem ille ſuccus. ſal autem liquefaciens extrahit etiam acorem.

Duplici ratione pulcherrimum hoc problema diſcutiendum proponit, tum quòd affectus à cauſa

à cauſa frigida temedio frigido quo modo tollatur difficultatem habeat quam maximam: tum quòd eundem affectum curent duo remedia omnino oppoſita, frigidum vnum & humidum, calidum alterum & ſiccum. quæſtio igitur eſt, cur ſtuporem dentium diſſoluat tum portulaca, tum ſal. quod verò nos ſtuporem dentium tranſtulimus, Græcè eſt αἱμωδίαν. Galenus definit eſſe affectum ori ſoli, nec tamen toti, ſed dentibus gingiuiſque accidentem ab acidis & acerbis cibis: eum oratione quidem explicare impoſſibile eſt, ſed cùm quis eiuſmodi cibos manducauit, vt iis dentes & gingiuæ malè afficiantur, affectum hunc in eo & omnibus ſimilem eſſe credimus, qualem in nobis ipſis experimur. Fit autem etiam aliquando ex viſione aut auditione, vt cùm aliquem acida comedentem videmus, & cùm limarum aut ſerratum attritus exaudimus. docuit hoc Hippocrates lib. de humoribus. cùm dicit, malorum quidem per ſe affrictu dentes ſtupeſcunt. quin & ex vomitu pituitæ acidæ aut humoris melancholici eiuſdem ſaporis dentes ſtupeſcunt. vt docuit Hippoc. tum lib. de affectionibus, & 2. de morbis. vbi dicit. vomit pituitam, & velut acetum, & dentes obſtupeſcunt. & de atro humore dentes obſtupeſcunt, quod vomitione eſt refuſum terram attollit. ſunt tamen qui αἱμωδίαν omni dolori dentium accomodant ex Suida. at Heſychio ſtupori ſolùm dentium accommodatur ex re aliqua viſa aut audita. hunc igitur affectum quærit Ariſtot. cur portulaca & ſal diſſoluat. portulacam id præſtare, conſtant eſt omnium ſcriptorum ſententia. id Dioſcor. id Galen. quoque confirmarunt. & non hic modò ab Ariſt. propoſitum eſt, ſed iterum ſcriptum reperitur 21. ſect. prob.

Stuporem dentiũ portulaca commanſa tollit & ſal αἱμωδία.

An quia illa humiditatem quandam habet, &c.] Gaza, An portulaca quia lentum quendam habet humorem. Verè quidem, vt infrà colligemus, at non ſecundùm verba Ariſt. Græca. Nicolaus Peripat. vt refert Aponenſis, de hoc problemate ita ſcribit. ſtuporem dentium aufert ſal: nec non & portulaca, quamuis ſit frigida, & ſal calidus. portulaca diu maſticata viſcoſitatem habet ſubintrantem dentes, & attrahentem id acetoſitatis quod adhæret dentibus: nam & ipſe ſuccus portulacæ parum acetoſitatis habet: ideò ſimilitudinis cauſa attrahit quod acetoſum eſt. ſal autem liquefaciens educit acetoſitatem dentibus inhærentem.

Portulaca cur dentium ſtuporem tollat.

Viſcidum enim permeans educit acorem, &c.] Lentore enim quodam miti, nec morſus vllius, glutinoſóque humore id præſtare dici exiſtimaríque debet, ſicciore partium illarum quam acidioris alicuius ſucci vſus fecerat, ſpiritudine leuigata æquatáque, & hoc eſt quod dicit.

Commentaria in lib. Hipp. Galeno attributa, ſpuria.

Liber de Opt ſect nõ eſt Galeni.

Viſcidum autem permeans acidum educit.] vbi obiter annotare mihi hoc loco licet commentaria, quæ in lib. de humor. ſub nomine Galeni ſunt edita, minimè eo artifice eſſe fabricata, ſed à recenti aliquo, qui hinc inde collectis locis Galeni, quæ ad illum librum facere videbantur, multíſque de ſuo ſuperadditis commentarium fecit & efformauit, multis tamen in locis falſum & à doctrina Galeni alienum, imò ab ipſa veritate. quod vel ex 2. com. lib. 2. com. ad lib. illum colligi poteſt. vbi cùm obſeruaſſet Gal. lib. de Opt. ſecta c. 13. in fine dixiſſe portulacam ſtuporem dentium ſoluere, eum qui fit ex eſu acerborum & acidorum, non autem cum qui à fluxione materiæ acidæ aut vomitu acido: & ipſe non animaduertens librum illum Galeni non eſſe, quemadmodum ex recentioribus doctiſſimi quidam demonſtratiuis rationibus oſtenderunt, in ſuum commentarium eamſe ntentiam traduxit. quaſi verò in eo capite nõ ſibi ipſi repugnaſſet manifeſtè ſi liber ille ſuus eſſet, cùm eodẽ capite aſſerat, ſola experientia obſeruatũ eſſe, portulacam ſtuporem dentium diſſoluere, non autem vlla cauſa. cùm alioqui de alim. facul. cap. 42. de portulaca, in eandem ipſe cauſam referat huius affectionis cauſam. neque verò admitti debet Iulij Alexandrini lib. ſalubrium nono, cap 7. ſententia, qui à proprietate id fieri cenſuit à portulaca, non manifeſtis aliquibus facultatibus, quia in quibuſdam aliis facultate eadem præditis idem non ſuccedat. quaſi ipſe adeò exquiſitus ſit perſcrutator rerum naturalium, vt gradum illum peculiarem cognoſcere poſſit, quo res quælibet ab altera ſeiungitur: atque res aliqua eodem temperamento, quantum ad gradus medicos pertinet, eſſe non poſſit, quæ tamen quòd aut viſcidum habeat humorem, aut tenuiorem, aut partes aliquas igneas ſubobſcuras admixtas, non eundem effectum producere poſſit. adeſt in portulaca humiditas cum frigiditate cum multis aliis communis, adeſt præterea lentor ſimul cum paucis coniunctus, adeſt acida pars aliqua cum huiuſmodi lentore & frigiditate & humiditate, fortaſſe nulli communis. cùm igitur morbus à quo ſtupor dependet, aſperitas ſit ex acidis & acerbis genita, ſeu cibis, ſeu medicamentis, ſeu humoribus, vel aliqua alia ratione contracta, vtpote ab acerbis, quòd hæc inæqualitatem aliquam habeant, non video cur cùm portulaca ſtupori illi dentium conferat, qui fit ab ingeſtis & commanſis acerbis, auſteris vel acidis, non etiam eidem opituletur, qui fit ex vomitu, aut fluxione pituitæ acidæ,

Iulij Alexãdrini ſententiæ de cauſa diſſolutionis ſtuporis à portulaca, refutatio.

aut

aut humoris nigri eiuſdem ſaporis, cùm ſiue ingerantur ſiue egerantur, ob eandem cauſam ſymptoma illud producant. non igitur recipiendus tanquam Galenicus partus liber ille com. in lib. de hum. neque lib. de opt. ſect. ad Thraſybulum. eadem autem cauſa viſciditate dum lenit, eadem viſcida ſubſtantia aſperitatem æquat. propterea etiam Paulus lib. 3. oleo dentes inungit, & amurca in æneo vaſe ad mellis craſſitudinem cum oleo redacta curat. eadem eſt cauſa, cur eidem ſymptomati commanſus caſeus morbum tollat. hac fortè ratione & ſalis frictione curatur, vt docet hoc loco Ariſtot. cùm dicit.

Sal autem liquefaciens extrahit acorem.] quod dum vehementer abſtergit, dentes æquat, & aſperitatem tollit. & hoc eſt fortaſſe acorem extrahere, id eſt, auferre aſperitatem ab acore factam. Caſeus fortè dum quæ inæqualia ſunt, æquat, huic malo etiam ſuccurrit. Cur autem dentes ex aliorum acerba comedentium inſpectu obſtupeſcant alibi conſiderabimus. Caſeus cur ſtuporé dentium tollat. Sal cur *αἱμωδίαν* tollat.

Πρόβλ. λη.

Διὰ τί οὖν κονία καὶ τὸ νίτρον, οὔ; ἢ ὅτι στύφει, καὶ οὐ τήκει;

Probl. XXXVIII.

Cur igitur cinis & vitrum non? an quia ſtringit & non liquefacit?

Eſt problema quidem ſeparatum, attamen à ſuperiori pendet. ſi enim ſal ſtuporem dentium diſſoluit, quod humiditatem dentibus infixam colliquefaciendo & temperiem æquando aſperitatem illam auferat, cur idipſum etiam non facit cinis & nitrum? dixit autem *κονία*, quod vertit antiquus interpres: puluis, & Gaza, lixiuium, ego potiùs aut cinerem aut calcem intelligerem. quatuor enim hæc hac voce ſignificari manifeſtum iis fiet, qui Græcorum volumina peruoluent. pro puluere frequentiſſimè eſt apud Homerum, vt Iliad. &c. *ποσσὶν ὑπαὶ ὤρθε κονίη ἵστατ' ἀειρομένη*. ſub pedibus excitabatur puluis. & ſexcentis aliis in locis. Sumitur ſæpè etiam pro calce. vt apud Paul. Ægin. lib. 3. c. 52. *ἄσβεστος κονία*, calx extincta. Sumitur ſæpè pro lixiuio, id eſt, pro liquore qui ex cinere ſeu calce aqua perfuſis diſtillat cinerem lixiuium vel lixiuum appellantes, vt apud Columellam lib. 12. c. 22. & Plin. li. 15. c. 17. & lib. 28. c. 28. & li. 37. ca. vlt. lixiuium ex Varrone cinis eſt foci. de vero & ſimplici puluere dici nullo modo poteſt Ariſtotelem problema intellexiſſe, cùm nulla facultate præditus ſit ſali ſimili. Poteſt igitur de cinere, de calce, & de lixiuio intelligi. Verùm cùm *κονίαν* comparet cum ſale, veriſimilius eſt ſolidum cum ſolido, & eiuſdem propemodum facultatis comparationem fieri, maximè cùm coniungat cum nitro. dixerim igitur problema potiùs eſſe de cinere aut de calce, atque iure quidem merito, cùm eaſdem ferè facultates habeant ac ſal. quin & nitrum quod in confinio ſalis poſitum eſſe ſcribebat Galenus 9. ſimpl. ſoluit igitur dicens; Nitrum & calx ſtuporem dentiũ, vt ſal non tollunt. *Κονία* quid.

An quia ſtringit & non liquefacit.] Breuiſſimè ſatisfacit. cùm duplici ratione diſſolui ſtuporem dentium docuiſſet, viſciditate, qua aſperitas dentium ex auſteris producta leniebatur (quod in portulaca obſeruabatur) tum colliquatione, qua acidus ille humor quodammodò extruditur, nullum horum cinere aut nitro fieri poſſe dicit, & propterea ſtupori dentium non opitulari. non enim adſtrictione prædita eſſe debent præualenti, qualis eſt in cinere & nitro. & quamuis aliqua excalefaciendi facultate polleant, quoniam tamen in terreſtribus maximè partibus inhærent, colliquare & permeare difficillimè poſſunt. quin imò terreis iis partibus potiùs acorem retinent, atque confirmant.

Πρόβλ. λθ.

Διὰ τί τοῖς [μὲν] θερινοῖς κόποις λουτρῷ ἰᾶσθαι δεῖ, τοῖς δὲ χειμερινοῖς ἀλείμμασιν; ἢ τοῖς μὲν, ἀλείμμασι, διὰ τὰς φρίκας καὶ τὰς γινομένας μεταβολάς· θέρμη γὰρ λύειν δεῖ, ἢ ποιήσει ἀλεαίνειν· τὸ δὲ ἔλαιον, θερμόν. ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν. ἡ γὰρ ὥρα ξηρά, καὶ οὐ φοβεραὶ [αἱ φρίκαι, διὰ τὴν εἰς ἀλέαν ἔκκλισιν. ὀλιγοσιτία δὲ [καὶ] κωθωνισμὸς θέρους· τὸ μὲν, ὅλως· τὸ δὲ μᾶλλον. ὁ μὲν πότος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα. ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μὲν, μᾶλλον δὲ θέρους. ἐκθερμαίνεται γὰρ διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων.

Probl.

Probl. XXXIX.

Cur æſtiuos quidem labores balneo curari oportet, hybernos verò inunctionibus? An hos quidem inunctione propter horrores & factas mutationes. calore enim laxare oportet, aut calorem inducere: oleum autem calidum. In æſtate autem humectare oportet. nam tempus eſt ſiccum: nec verendi horrores ob propenſionem in calidum. hinc etiam parcus cibus & potio liberalis æſtate conuenit, hoc quidem omnino, illud autem magis. potioni quidem per æſtatem ob ſiccitatem omnino eſt indulgendum. parſimonia verò cibi ſemper, ſed magis æſtate conuenit. incaleſcimus enim ob tempus à cibis.

Laſſitudines æſtate balneo, hyeme inunctione curantur.

κόπος quid.

Laſſitudo triplex.

Mixtum hoc problema, partim ad præſeruationem pertinens, partim ad curationem. quærit enim cur æſtiuos labores balneo curare expediat, hybernos verò inunctionibus. nam vt laſſitudinibus ſuccurrimus, curatiuum quodammodò eſt, vt verò hoc agentes prohibemus, ne in morbos incidant, eſt præſeruatiuum. Dixit igitur, διὰ τί τοὺς θερινοὺς κόπους eſt verò κόπος, Latinis laſſitudo, corporis affectio malè actæ exercitationi ſuccedens. habet enim ſuas leges exercitatio, ex quarum præſcripto intelligitur non modò, quæ in ipſa exercitatione fieri debent, verùm etiam quomodo ante ipſam corpus præparari debeat, tum quæ ſit poſt eam apotherapiæ ratio, in quibus ſi quando peccatum ſit, laſſitudo maxima frequentiſſimè conſequitur. triplex autem à Galeno ſtatuitur 2. de tuend. val. c.5. aliquando enim triſti moleſtóque ſenſu afficiuntur (quem alij indicibilem dixere, alij per omnes partes membra quaſi contuſa habent, alij quaſi phlegmone obſeſſa ſentiunt: hinc triplex in vniuerſum omnis laſſitudo eſt, ἑλκώδης, τονώδης καὶ φλεγμονώδης. vltra has alia eſt, quæ ceu laſſitudo ſit, multis imponit. de qua Auic lib. 1. can. ſen. 3. Doct. 2. c. 12. hæc accidit, cùm plus iuſto muſculi ſiccantur, ſic vt ſquallens contractúmque corpus appareat, atque ad motus quodammodò pigrum, non tamen ei vel vlceris, vel tenſionis, vel phlegmones ſenſus ineſt. ſed nec horrorem vllum dolorémve, nec pigritiam ad motus ei ſimilem infert, quam laſſitudines inuehunt, ſed gracilitatem ariditatémque facit.

Laſſitudo vlceroſa quæ & quibus ſignis cognoſcatur.

In vlceroſa tanquam exulceratio quædam perſentitur partium manifeſta punctim infeſtans, quam acria quædam & tenuia excrementa exercitatione nimia tuſa attenuatáque, vel eliquata calore eodem pinguedine, aut etiam eandem ob cauſam tabefacta molliuſcula carne faciant quæ ſanè ſuperfluitates non totæ exercitatione diſcuſſæ, ſi mediocriter tales fuerint, nec magnopere commoueantur, (immotæ enim laſſitudinis ſenſum exhibent) horrorem: magis autem commotæ, ſumptáque acrimonia, & tenuitate maiore etiam rigorem efficient. non enim fieri aliter poteſt cuti carníque occurrentibus illis, & qualitate ſua vellicantibus.

Laſſitudo tenſiua quæ & quibus ſignis cognoſcatur.

Tenſiua à nullo quidem excremento, de quo magnopere ſit curandum producitur, ſed reſidet in muſculis & neruis ex nimia tenſione, quam nimium exercendo admiſerunt: accidit verò in vehementi tenſione omnes muſculorum fibras extendi, non tamen ſimiliter omnes laxari, ſed eas maximè, quæ per longitudinem porriguntur: quæ vbi immoderatiùs ſunt extentæ, vt parum abſint quin abrumpantur, affectionem quandam relinquunt ſimilem ei quæ aderat dum fiebat exercitatio: quippe tendi adhuc videntur, cùm tamen nulla tenſione vrgeantur. Quemadmodum fere ſenſoriis corporis noſtri inſtrumentis oculis ſæpè auribúſque rerum viſarum aut auditarum ſpecies remanentes inſiſtunt aliquandiu, hic coloris, illic ſoni Incidit huiuſmodi laſſitudo iis, quibus ſalubris ſuccus eſt, poſt robuſtas potius quàm celeres exercitationes: redditque ipſos laſſatos pigros admodum, ægréque flexiles: non tamen denſi aut horrentes apparent.

Laſſitudo phlegmonoſa quæ & quibus ſignis cognoſcatur.

Tertia eſt verò laſſitudinis differentia, quæ φλεγμονώδης dicitur, ſiue inflammationi ſimilis, in qua nimirum ceu contuſas aut phlegmone obſeſſas partes ſentimus, tunc maximè ſolet moleſtiam afferre, cùm muſculi nimium excalefacti attraxêre quippiam ex circumfuſis ſibi excrementis. ex vehementiſſimis naſcitur motibus, ſoláque ſupra naturalem ſtatum attollit muſculos, ſic vt phlegmoni perſimilis affectio ſit. vnde & leui tactu offenduntur, & calidiores apparent

Vlceroſæ laſſitudini potiſſimũ conuenit quæſtio propoſita.

Incidit hæc laſſitudo iis plurimùm, qui aſſueti laſſitudinibus non ſunt: nam exercitati aſſuetis rarò incidit etiam ex vehementiſſimis plurimiſque motibus. miſcentur autem hæc, & nunc vlceroſæ tenſiuæque, nunc tenſiuæ & phlegmonoſæ, nunc omnium vnà ſigna cauſæque adſunt. Cùm igitur hoc loco Ariſtoteles laſſitudines æſtiuas balneo, hyemales verò inunctionibus curari doceat, anne omnes intelligit, an aliquas, an vnam pro-

fecto

fectò ſi reſponſionem Ariſtot. conſideremus, ſi prætcrea quæ à Galeno ptoponuntur lib. de ſanit. tuen. de curandis laſſitudinibus, in eam veniendum eſt ſententiam, quæſtionem hanc de vlcerofa ſola propoſitam eſſe, cui ſoli curandi hæc ratio conuenit, vt ex tis quæ à Gal. loco propoſito dicuntur manifeſtè colligi poteſt. cùm præterea ea ſola ſit quæ horrorem aut rigorem habet vt plurimùm adiunctum. dicit enim;

An hos iunctione propter horrores, &c. & mox de æſtiua curatione. *Ne verendi horrores ob perpeſsionem in calidum.*] Cùm tamen etiam in tenſiua & balneis & inunctionibus vtatur Galenus & antiquiores illi etiam poſſet accommodati aliquo modo, inquit igitur.

An hos quidem inunctione propter horrores & factas mutationes, calore enim laxare oportet, aut calorem inducere: oleum autem calidum.] his verbis ſimul rationem docet, cur laſſitudines hyeme corare ſoleamus inunctione, cúrque oleum id commodè præſtare queat. cùm enim tenuium atque acrium excrementorum copia muſculoſæ cutaneæq; parti vlceris ſenſum inferens faciat, debetemus primùm curare ne colligantur: at vbi id non obtinere potuerimus, collecta diſcutere quantum per nos fieri poterit, oportebit. id commodè præſtabit hyeme potiſſimùm frictio multa ex oleo multo adſtrictionis omnis experte cùm enim laxandus ſit cotporis habitus vt fuliginoſa excrementa expelli & excerni à natura poſſint, qui ob ambientis frigiditatem conſtipatus & induratus erat, externæque partes ob hanc fere cauſam moderatè excalefaciendæ inunctione multa ex multo oleo bene maturo facta. præ omnibus igitur ab oleo ex immaturis oliuis expreſſo cauendum, deligendúmque dulciſſimum, vt & acrimonia humoris temperetur, conſtipatus habitus emolleſcat, atque frigiditas in extimis partibus introducta calore olei temperato moderetur. & hac ratione dixit;

Laſſitudines hyeme cur oleo tollantur.

Frictiones ex oleo quo modo laſſitudini vlcerofæ conferant.

Calore laxare oportet & calorem inducere.] ſed & ea quæ tenſiua dicitur eodem modo tolli per hyemem ſolet: frictionibus nempe mollibus ex prædulci tepentíque oleo, tunc enim laxare & emollire etiam cupimus. multæ tamen frictiones, quoniam hic quæ multitudine frictionum diſcutiamus, acria vt in priori, tenuiáque excrementa multa non ſunt, aut potiùs nullæ ſunt exercendæ.

Oleum autem calidum.] longa oratione Galenus diſputat aduerſus medicos antiquiores de natura & temperatura olei, lib. 2. de ſimpl. med. fac. vbi præclara multa ad hanc materiam attinentia proponit. concludit autem, oleum temperamento potiùs mediocri inter calidum & frigidum eſſe conſtitutum: quamuis cum id ſemper reſpectu ad noſtrum corpus habito conſideretur, ad calorem aliquantulum vergat: quemadmodum ver temperatum dicimus, quod noſtro temperamento ſit quàm ſimillimum. quod cùm ad calorem accedat, vtique & ver calidum & humidum aliquo modo ſtatuimus. cùm verò aëreas multas in ſe partes habeat, non nihil temperari caloris in ſe continet. at duobus modis nos excalefacere dicitur, tum vt alimentum: cùm alimenta omnia, qua talia, excalefaciant, vt 3. de temperam. docuit at: calefacit etiam, inquit, (quod ad rem noſtram maximè pertinet) vt indumentum, arcendo frigus externum, & impediendo, quò minus ſubſtantia corporis noſtri tenuior & ſpiritus abunde diffluant. Verùm vt medicamentum, neque calefacit, neque refrigerat, ſed temperatum eſt. quòd ſi vt medicamentum applicatum exteriùs calefacere dicitur, id agit vt indumentum, vt dixi. quia ſcilicet calefacit ad æqualitatem. hoc eſt, calorem quem accepit, corporis naturali ſuo tepore fouet & ſeruat, per ſeſe verò non dilabitur in maiorem quàm acceperit.

Oleum temperatum eſt.

Oleũ quomodo calidum.

In æſtate autem humectare oportet. nam tempus eſt ſiccum, nec ſunt verendi horrores ob propenſionem in calidum] Iam alteram partem problematis aggreditur explicare, cur æſtate balneis potiùs ſint tollendæ laſſitudines hæ. cùm enim oleum excalefaciat tanquam indumentum, & ea ratione maximè hyeme conueniat, eo tempore non videtur in vſum traduci debere, quòd excalefactione nulla, aut indumento non ſit opus, ſed contemperatione & quadam humectatione. debet tamen balneum hoc aquæ eſſe dulcis, quales in lib. de tuen. val. Galenus docuit, cùm dicit: Eſt dulcium aquarum calidarum facultas, temperatæ ſi fuerint, calida atque humida. vbi calidas mirabitur aliquis dixiſſe ſimul & temperatas: ſed intelligere oportet excalefactas, id eſt, ignis vi frigiditate ſua exutas, vſque eò vt temperiem acceperint. vnde paulò antè dixerat, quæcunque aquæ dulces calefiunt. hoc enim per ſe à dulcis aquæ temperato lauacro fit, vti intimiùs prorſúſque intra ſubſtantiam acceptam ſentiant caloris humoríſque temperiem eam partes. aperit enim cutaneos poros calor mitis ac temperatus: per intimáſque partes altè permeans, ſqualorem ſi quis adeſt adimit, acrimoniam humorum, ſi reperiat, quodammodo deblanditur & temperat. ſitímque ac denique laſſitudinem etiam tenſiuam, quam labor fecerit immodicus, ſi quid aliud, aufert humectatione. & longior etiam vſus cutim vicináſque partes duras & tenſas emolliet. tum ſi quid prope cutim excrementitij humoris li-

Laſſitudines æſtate cur nõ oleo ſed balneo tollantur.

Balnei aquæ tepentis vtilitates.

quamentive detentum hærebit,totum id diſcutere commodè poterit.hine quandoque ſi diutiùs balnco quis vtatur,ſitis ſequitur,contrarius effectus priori,quo ſitis ſedabatur, ſecundario tamen & cx accidenti,nimio ſcilicet & importuno vſu nimis euapotatis & in halitum diſſipatis humoribus. Aceedit:quòd cùm ex immoderatis laboribus æſtate potiſſimùm vires reſolutione ſpirituum,ſolidarúmque partium intemperie deiiciantur ſæpenumerò, præſertim ex ſiccitate nimia,labore,vt dicebam, inſolatione intempeſtiua, vſu tune balnei (iam enim æſtiuum tenipus cum Ariſt.ad vſum balneorum accommodatum dicebamus)dum placidam quandam ſentiunt humoris temperati affuſionem appulsúmque membra,recreantur ſtatim, refocillatíque vnà ſpiritus ab intemperie priùs periclitantes viuidiores facti vigent.

Hinc etiam parcus cibus & potio liberalis æſtate conuenit.] Quod dixerat, exemplo confirmat, nempe æſtate magis conuenire balneum,quod eo tempore exſiccatum corpus humectatione indigeat, & ob eam, inquit, cauſam æſtate parcè cibum aſſumimus, libetali autem potione vtimur ſubdit [*hoc quidem omnino*] id eſt,id abſolutè intelligendum eſt,nempe liberaliter eſſe bibendum ob eam quam mox ſubdet rationem.

Illud autem magis.] id eſt,quamuis ſemper & in quocunque anni tempore parci in cibis aſſumendis eſſe debeamus,cùm parcos nos eſſe in cibis ſumendis æſtate dicimus, id comparatione ad alia tempora potiſſimùm ad hyemem facta intelligere conuenit: nam parſimonia quocunque tempore commendatur, at maior æſtate eſſe debet. harum rerum mox ſubdit rationem,cùm dicit.

Æſtate cur multum bibendum.

Potioni quidem ob ſiccitatem omnino eſt indulgendum.] cùm enim & vniuerſum corpus ſqualoribus exiccetur & quaſi colliqueſcat, ſpiritúſque omnino exhauriantur, humectatione opus eſt,quod aquæ potione commodè fit: verùm quoniam vera corporis humectatio non actuali humiditate aquæ per os aſſumptæ perficitur, vt optimè docuit 2. de rat.vict.in morb. acutis Hippocrates,& nos in noſtris com.in lib.de aër.aq. loc.longa oratione demonſtrauimus, ſed potiùs iis que vim habent,deperditum reſtaurandi, & ſpiritus gignendi, idque vino perficiatur, propterea quod de liberali potione dicit, de vino intelligendum eſt. Verùm quoniam vinum liberaliùs aſſumptum æſtate potiſſimùm, excalefaciendi potius & ſiccandi facultate præditum eſt,propterea,vt commodè quod optamus, aſſequi poſſimus, multa aqua erit diluendum: ſic enim & magis permeabit vndequaque vinum, partes omnes ſolidas exiccatas irrorabit,non excalefaciet,humectandíque facultatem nanciſcetur.

Æſtate vinóne an aqua liberaliter vtendũ.

Parſimonia verò cibi ſemper,ſed maximè æſtate conuenit.] vt potioni per æſtatem indulgendum dixit, ſic parſimonia cibi, quæ in quocunque etiam tempore optima eſt, æſtate maximè eſt vtendum.hyeme autem contrà magis aliquid de cibis eſt indulgendum,potioni verò conſuetæ detrahendum.æſtate enim virtus concoctrix imbecilla exiſtit. Calor enim innatus,qui omnium actionum naturalium abſolutus eſt artifex, propter ambientis caloris æſtiui exceſſum, ad affinem ſuum extrà protenditur, ſicque & diſſolui & eius ſubſtantiam diſſipari contingit, vnde debilior redditus multum cibum conficere non poteſt; vt optimè obſeruauit Gal. 1. Aphor. 15. Verùm quoniam ob maximam humorum & ſpirituum diſſolutionem, quæ per calorem æſtatis immodicum fieri ſolet,vires exoluerentur,niſi aliquid ſubminiſtraretur à nobis quo refici poſſent,propterea cum vno & eodem tempore calor naturalis ob imbecillitatem multa conficere non poſſit,parum quidem erit exhibendum, ſed ſæpiùs, vt optimè admonuit Gal. 1. Apho. 17. vbi hæc habet. Æſtiuo quidem tempore quantum ad temporis rationem attinet,ſæpius pauca danda ſunt, quoniam & pluri egent adiectione, vt qui ſunt diſſoluti,& vires habent imbecillas.quod Cornel.Celſus lib.1.cap.3.confirmauit.Æſtate inquit, vt ſæpiùs cibo vtendum ſic exiguo eſt. quanquam verò cibo nonnihil per æſtatem demendum ſit,potioni tamen adiiciendum videtur.Cæterùm nollem quempiam ob hæc exiſtimare, in die naturali,vel in hebdomada plus dandum eſſe æſtate,quoniam maior fiat reſolutio,ſed magis partiendum eſſe cibum:quoniam aduerſus hoc eſt Gal.ſent.1. Aph.18. vbi dicit, Non bis Hipp.de iiſdem diſſeruit ſcilicet ſuperiùs & hîc. Illic enim oſtendit,cibos plures ſanis dari hyeme oportere:nunc autem,quod ſi ſemel etiam multum ciborum illis attuleris, haudquaquam nocebis: facilè enim omnes ciborum multitudinem ferunt hyeme, difficulter verò æſtate.quod Hipp.verba in fine Apho. 16. confirmant: cùm dicit, Indicio verò ſunt pueri & athletæ,ij autem non modò vnica cibatione, ſed in die naturali plus edunt ob caloris multitudinem. Verùm maxima eſt difficultas ex principiis medicinæ deſumpta, à Galeno autem originem ducens,qui 1. de rat.vict.in acut.com.44.enumerans quæ faciunt ad cibi ſubtractionem,ait:Is hyeme ægrotet.recenſens autem quæ ad cibi exhibitionem faciunt,inquit,is ægrotet æſtate.ergo.contra id quod hoc loco dictum eſt,quòd æſtate imminuendus eſt cibus,quod calor

Æſtate parcè cibandũ.

Æſtate magis partiri cibos oportet.

Æſtaténe an hyeme plus cibandũ apparens controuerſia.

calor naturalis debilis eſt, hyeme autem adaugendus, quod tunc maximè vigeat naturalis calor. Idem ex Auic.quiſpiam colligere poſſet 1.quarti Tract. 2. cap. 8. de cibatione febricitantium in genere agens,vbi dicit:& æſtas quidem propter reſolutionem ſuam indiget additione ciborum,in hyeme verò res eſt in contrarium:quoniam ob paruitatem reſolutionis eius non facit indigere multo. Verùm ſententia Ariſt.hoc loco eadem eſt, atque ea quæ poſita eſt ab Hipp.1.Aph.16.in eo ſolùm differens,quòd Ariſt.de æſtatis cibatione & potu loquens, intelligendum etiam eſſe oppoſitum propter oppoſitas cauſas de hyeme. E contra Hipp.quòd hyeme ventres dixiſſet calidiores, propterea etiam maiori indigere alimento ſubintelligens oppoſitum in æſtate,quod cùm calor ſit imbecillior,etiam parciùs ſit cibandum. in eo autem loco Hipp. loquitur de ſanis, vt & hoc loco Ariſt. Galenus autem loco propoſito & Aui. de ægris cibandis locuti ſunt.dicebat autem Gal. 1.de rat.vict.in acut.niſi alimonia morbo obeſſet,ſoli virtuti operam nauantes,ægrós,vt ſanos aleremus & ob id ſaois vires augemus, quod victu fit pleniori.in ægris verò,ſi acutus ſit morbus,parum debilitatas,in diuturois , tales quales recepimus ab initio conſeruare debemus. vnde data paritate morbi,quantò vires ſunt validiores,tanto magis eſt ſubtrahendum.cùm ergo æſtate maior fiat reſolutio, & ob aeſtum & à febre, & ex conſequenti virtus magis debilitetur,plus cibi adminiſtramus:hyeme verò,quia reſolutio minor ſit,virtúſque minùs debilitatur,minus quoque exhibemus. Ad hanc problematis poſtremam etiam partem intelligendam maximè mihi facere videtur, quod ab Hippo.& Galeno dicebatur lib.de victu priuatorum ab initio:hyeme plurimum eſſe, minimum bibere conducit,ſed potiùs vinum quàm meraciſſimum,vbi Galenus ſubdit, quòd id plurimum non ad virtutem eſt referendum,ſed ad alia anni tempora:quoniam ſi voluerimus habere rationem virium & præſentis commodi, ſemper cibum & potum mediocrem apponemus. Vnde 18. primæ ſect. Aph. Hipp. dicebat: æſtate & autumno cibos difficillimè ferunt, hyeme facillimè.& 6.Epid.ſect.4.com.14.& ſect. 5.com. 1.vbi proponit Aph.illum 15. primæ ſect.dicebat plus hyeme eſſe exhibendum, quoniam interiora calida, exteriora frigida. ſicut econtra in æſtate,hoc verò de calore naturali intelligendum eſt,non de aduentitio.ſolet enim is potiùs præualere in corporibus eorúmque intimis partibus, æſtate: & hoc eſt quod nobis inſinuauit Ariſtoteles in poſtremis verbis, cùm dicit [*incaleſcimus enim ob tempus à cibis.*] aduentitio & quaſi præter naturam æſtate præualente, qui non coctionem,ſed corruptionem potius aptus eſt efficere.

Sanis plus cibi dandum hyeme, minus æſtate, ægrotis contra.

Πρόβλ. μ.

Διὰ τί τῶν φαρμάκων, τὰ μὲν, τὴν κοιλίαν λύει, τὴν δὲ κύστιν οὔ· τὰ δὲ, τὴν μὲν κύστιν λύει, τὴν κοιλίαν δὲ οὔ; ἢ ὅσα μὲν ἐστιν, ὑγρὰ τὴν φύσιν καὶ ὕδατος μεστὰ, ταῦτα ἂν ᾖ φαρμακώδη, λύει τὴν κύστιν; ἐκεῖ γὰρ ὑφίσαται τὰ ἄσηπτα τῶν ὑγρῶν. ὑποδοχὴ γάρ ἐστιν ἡ κύστις τοῦ μὴ πεττομένου ὑγροῦ ἐν τῇ κοιλίᾳ, ὃ οὐ μένει, ἀλλὰ πρὶν ποιῆσαί τι ἢ παθεῖν, ὑποχωρεῖ. ὅσα δὲ ἐκ γῆς τὴν φύσιν ἐστιν, ἂν ᾖ φαρμακώδη, ταῦτα δὲ τὴν κοιλίαν λύει. εἰς ταύτην γὰρ ἡ φορὰ τῶν γεωδῶν. ὥστε ἂν ᾖ κινητὸν, ταράττει.

Probl. XL.

Cur ex medicamentis alia quidem ventrem ſoluant, veſicam autem minimè. alia autem veſicam ſoluant, non autem ventrem? An quæcunque quidem natura ſunt humida atq; aqua referta, ſi vtique fuerint medicamentoſa, veſicā ſoluunt?in ea enim ſubſident imputridi humores:conceptaculum enim eſt veſica inconcocti humoris in ventre, qui non manet, ſed priuſquam faciat aliquid aut patiatur ſecedit. Quæcunque verò terreſtria ſunt natura, ſi fuerint medicamentoſa, ventrem hæc vtique ſoluunt, ad hoc enim eſt motus terreſtrium. Itaque ſi mouendi habeat facultatem,perturbat.

Medicamentorū cur alia vētrē ſoluāt, non veſicā, alia veſicam, non ventrē.

Pulcherrimam quæſtionem,& ex intimis naturæ penetralibus deſumptam proponit hoc loco Ariſt.diſcutiendam,cur ex medicamentis alia ventrem ſoluant,non veſicam , alia econtra veſicam,non autem aluum. dixit autem τὴν κοιλίαν ventrem. docuimus autem in poſtrema ex

ma exponenda particula 1.lib.de aër.aq.loc.hanc dictionem, vbi ponitur ſine vlla additione quatuor ſignificare: ſumitur enim quandoque pro quacunque cauitate, vt apud Hip. 6. Epid. ſect.6.T. 5.in doloribus proximum ventrem κοιλίην purgare oportet,& ſanguinis κοιλίας ſcindere dixit,id eſt,cauitatem vel venam,& 6. Aphor.20.ſi in τὴν κοιλίην ventrem ſanguis præter naturam effunditur,vbi pro omni cauitate ſumi ſcribit Galenus in com. Sic lib.de arte, cùm corpùs humanum non vno præditum eſſe ventre aſſerat,ſed pluribus,eóſque ventres omnes appellari ſcribat,qui aut pellicula circunſiti aut carne,cauitatem internam habeant.hoc modo etiam nomen hoc ſumpſiſſe conſtat, aliquando pro toto ventre inferiori ſumitur, vt in 2. Aph. 2.in perturbationibus ventris,&c. & Aph.15.eiuſdem ſect.ventres hyeme calidiores.& 6. Aph.7.dolores ventris ſublimes.vbi Galenus intelligit ventrem infra diaphragma.tertiò ſumitur pro ventriculo,vt apud Hipp.lib.de affect.& corpus liqueſcit, cùm ſimul cibi per multum tẽpus ἐν τῇ κοιλίῃ non concoquuntur. Sumitur poſtremò pro ſolo inteſtino colo, aut inferioribus craſſis inteſtinis,quomodo Hippocratem ſæpiùs ſumpſiſſe videmus,vt lib. de dentitione,quibus ἡ κοιλίη multum profluit.& mox venter quibus ſupprimitur.& 1. de morb. vulgar.ſect.2. T. 65. ἡ κοιλίη aluus turbata fuit, & alibi ſexcentis in locis. hoc loco Ariſtotelem certum eſt aut pro ventre inferiori ſumpſiſſe,aut pro aluo, cùm dicit. ex medicamentis alia quidem τὴν κοιλίαν ſoluant.inſtà enim oſtendemus, cùm de ventre ſuperiori illi ſermo eſt,addere propoſitiones ἄνω ἢ κάτω,ſuprà & infrà.

Κοιλίη, quot habeat ſignificata

Veſicam autem minimè] Græcè eſt, τὴν δὲ κύστιν ἥκιστα. κύστιν antiqui ſæpè totum ventrem inferiorem intellexerunt,vnde ὑποκύστιον dictum. Et Suidas κύστιν τὸ ἐφήβαιον, τὸ ὑπογάστριον, τὴν κοιλίαν,imum ventrem exponit, quòd ibi ſita ſit veſica. propriè tamen veſicam ſignificat, quæ vrinam à renibus excipit,& foràs excernit. vt in Aphor.ſect.4.75.77.79.80.& 81.interdum tamen etiam nomine hoc partes vrinariæ,renes,vrinarij meatus, & penis ipſe Hipp. ſumitur. vt 2.prognoſt.37.ſic enim exponebat Gal.locum illum 1.de criſ.7.ſic & Aphor.80.lib. 4. τὰ περὶ τὴν κύστιν πονεῖν.hoc eſt,partes ad veſicam attinentes laborare dicuntur,cùm partes quæ veſicæ vicinæ ſunt & communicant,affectæ ſunt,aut etiam quæ vrinæ reddendæ inſeruiunt,vt renes, meatus vrinarij,fiſtula vrinaria,& veſica ipſa.

Κύστις quid.

An quæcunque quidem natura ſunt humida atque aqua referta,ſi vtique fuerint medicamentoſa, veſicam ſoluunt.] à poſteriori parte quæſtionis diſſoluenda reſponſionem incipit, cur aliqua ſint quæ vrinas moueant non autem aluum. Obſeruandum autem eſt,mouentia vrinam diuretica vel vretica Græcis dicta,alia eſſe calida & aperientia,vt docet Gal.5. de ſimp med. facul. acria & calida & ſicca : quæ caliditate & partium ſubtilitate tantam habent ſiccandi vim, vt non modò ſanguinem fundant, ſed etiam eundem poſtmodum cogant, ab eóque ſerum ſecernant faciántque effluere:ita enim ſecretum & à renibus trahetur meliùs, & trahi cœptum meliùs ſequetur,vtpote efflués.qualia ſunt ſemina apij,petroſelini,fœniculi,dauci, agrioſelini,ſmyrnij,ſeſeleos,ameos & huiuſmodi. non aſſerit tamen hæc ſòla eſſe diuretica. ſed quæcunque ſunt acria & vehementer ſiccantia,& tenuium partium,eſſe mouentia vrinam.dicuntur tamen Galeno ſola verè diuretica, quia ſola ſolam vrinam mouent. Sunt tamen aliqua quæ vrinas etiam commodè mouent. Sed nec ita calida nec ſicca adeò, vt fundant quidem ſanguinem, non tamen coagulent, aut eum ſecernant à ſanguine, quæ ſimul etiam hoc habent,vt etiam menſtrua purgamenta proritent. Alia ſunt etiam vrinam mouentia, quæ non calida ſunt & ſicca,ſed frigida potius & humida, quæ quòd multam contineant ſeroſitatem, & vrinam promouere & penetrare & effluere alias humiditates ſanguini iunctas faciant, vt ſunt melopepones,cucurbitæ, anguriæ, rapæ, aſparagi, ſemina peponum & cucurbitarum. cùm enim humiditate ſua ſanguinem dilutiorem reddant, & tenuem humiditatem addant, ſæpè etiam abſtergentis nonnihil facultatis habentem vrinam mouent. hæc vretica pro ſua hac diſſoluenda quæſtione aſſumit Ariſtoteles.vnde ſubdit rationem reddens.

Vrinā mouentia duplicis generis, calida & ſicca, & frigida & humida.

In ea enim ſubſident imputridi humores. conceptaculum enim eſt veſica inconcocti humoris in ventre,qui non manet,ſed priuſquam faciat aliquid aut patiatur, ſecedit.] dixit autem imputridos humores in veſica ſubſidere, vt ſeroſa excrementa à terreſtribus & craſſioribus ſecernat, quæ ſolent per aluum educi. conceptaculum enim eſt veſica ſeroſi excrementi. quod incoctum ea ratione dici poteſt, quòd coctionem ſubterfugiat, quia nullo modo aptum eſt coctionem eam recipere, qua ſolent ingeſta in ſubſtantiam aliti conuerti. quomodo autem ſeroſa illa excrementa cocta dici poſſint, & quomodo non, dicendum erit poſteriùs. Obſeruandum autem hic ventrem κοιλίαν non ſumi vt in principio,pro aluo, ſed pro ventriculo. Certum enim eſt in potulentis multam aquæ eſſe portionem,quæ cùm coctionem ſubterfugiat, nec nutrire poſſit, partem illius à renibus trahi atque ad veſicam tranſmitti

opus

opus eſt vt expellatur,aliquam etiam portionem per venas cum ſanguine miſceri, vt hinc inde commodiùs ſanguis naturâ aliquantò craſſior poſſit meare, & ad ſpaciola in carne penetrare, vt in carnem verti poſſit. & propterea dicit.

Quæ non manet ſed antequam aliquid agat aut patiatur,ſecedit.] quamuis autem pro diſſoluenda ſua hac quæſtione Ariſt. genus hoc promouentium vrinam aſſumpſerit, non dicendum eſt tamen,eum non nouiſſe alia diuretica calida.fiet hoc manifeſtum probl.48.huius ſect.& ſect. 12.probl. 10.vbi quærit, cur omnia odorata , tam ſemina quàm plantæ vrinam moueant. & ſect. 20. probl. 21. dicit enim huiuſmodi eſſe calida & tenuia : huiuſmodi autem ciere ſolent vrinam. quoniam liquandi poteſtate prædita ſunt, potiſſimùm ſi malè oleant. Aſſumpſit verò potiùs diuretica humida & frigida, quòd magis commoda eſſent ſuo huic negotio,contrariáque eſſent omnino iis quibus indita eſſet facultas per aluum ducendi excrementa : quæ terreſtria eſſe docet. vt quemadmodum humiditate & facili prolapſu & permeatione cenſuit ea vrinam ciere, ita hæc econtrà terreſtritate & pondere, craſſitiéque partium potiùs per aluum ſecederent, cùm grauium & terreſtrium ea ſit natura peculiaris, ad imas partes tendere. vnde dicit [*quæcunque verò terreſtria fuerint, ſi fuerint medicamentoſa, ventrem ſoluunt. ad hoc enim eſt motus terreſtrium*] addit autem [*& medicamentoſa*] quoniam omnia talia debent eſſe odore & ſapore ingrata,vt fœdo ſuo odore & ſapore naturæ moleſtiam inferentes, excitent eam ad expulſionem : multa enim calida quidem & acria ſed in terreſtri ſubſtantia locata etiam ſi aſſumantur,neutiquam ventrem mouent, vt piper, daucus, aniſum & huiuſmodi , quia ſapore ſuo vel odore aliquo naturæ grata ſunt atque amica. coctilia etiam fiunt, vnde medicamentorum purgantium albo haudquaquam adnumerantur: ſed potiùs inter diuretica recenſet inferiùs Ariſt. & Galenus 5. de ſimpl. med facul.vt igitur per aluum & ferantur,& ſecum quæ obuiàm illis fiunt, ducant, debent eſſe terreſtria & medicamentoſa, id eſt, naturæ ingrata , vel ſapore , vel odore, vt in aloë obſeruatur & aliis.

Προβλ. μα.

Διὰ τί δὲ τὰ μὲν τὴν ἄνω κοιλίαν, τὰ δὲ τὴν κάτω κινεῖ; οἷον ἐλλέβορος μὲν τὴν ἄνω, σκαμμωνία δὲ τὴν κάτω· τὰ δὲ, ἄμφω, οἷον ἐλατήριον καὶ τὸ θαψίας ὁ ὀπός. ἢ ὅτι τὰ μέν ἐστι ψυχρὰ τῶν φαρμάκων τῶν τὴν κοιλίαν κινούντων, [τὰ δὲ, θερμά·] ὥστε τὰ μὲν, διὰ τὴν θερμότητα εὐθὺς ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ ὄντα, φέρεται ἐξ αὐτῆς πρὸς τὸν ἄνω τόπον, κἀκεῖθεν συντήξαντα, μάλιστα μὲν τὰ ἀλλοτριώτατα καὶ ἥκιστα συμπεφυκότα ἂν δὲ ἰσχυρὸν ᾖ τὸ φάρμακον ἢ πλέον δοθῇ τῆς φύσεως, κατάγει. εἰς τὴν ἄνω κοιλίαν· ταῦτά τε, ἐὰν ᾖ τὸ περίττωμα. ἢ καὶ διὰ τὴν θερμότητα ταράττον τὸ πνεῦμα πολὺ γινόμενον ὑπ' αὐτοῦ, προσιστὰν οὖν ἐμέτους ποιεῖ. τὰ δὲ ψυχρὰ τὴν φύσιν αὐτῶν διὰ βάρος, καὶ πρὶν παθεῖν τι ἢ ποιῆσαι, κάτω φέρεται· κἀκεῖθεν ὁρμῶντα, τὸ αὐτὸ δρᾷ τοῖς ἄνω. κατὰ γὰρ οὖν πόρους ἀνιόντα ἐκεῖθεν, καὶ κινήσαντα ὧν ἂν κρατήσῃ περιττωμάτων καὶ συντηγμάτων λαβόντα τὴν αὐτὴν ἄγει ὁδόν. ὅσα δὲ ἀμφοῖν μετέχει, καὶ ἔστι μικτὰ τῶν φαρμακωδῶν ἐκ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ, ταῦτα δὲ δι' ἑκατέρων τὴν δύναμιν ἀπεργάζεται ἄμφω, ὥσπερ καὶ νῦν παρασκευάζουσιν οἱ ἰατροὶ μιγνύντες ἀλλήλοις.

Probl. XLI.

Cur autem alia quidem ſuperiorem ventrem,alia verò inferiorē mouent : vt elleborus ſuperiorem, ſcammoneum inferiorem,alia verò vtrumque, vt elaterium & tapſiæ ſuccus ? An quia medicamentorum ſoluentium alia ſunt frigida, alia verò calida. quamobrem alia propter ſuum calorem protinus vt in ſuperiori ventre fuerint, ad loca feruntur ſuperiora : ac inde diſſoluendo , maximè quæ aliena ſunt, ac nequaquam concreta , ſi etiam vehemens fuerit medicamentum , aut plus detur quàm natura ferat, defert in ſuperiorem ventrem hæc, & ſuperfluitates ſi adſint : & hîc feruore excrementa perturbant : flatúmque excitant multùm , qui vim inferens vomitum mouet. quæ verò frigida,

ob naturalem eorum grauitatem, & priuſquam aliquid aut agant aut patiantur, deorſum feruntur, exindéque mota idem agunt ac ſuperiora: poros enim exinde apetiendo, ac mouendo ſuperfluitates & excrementa quibus dominabuntur, eadem via ducunt. Quæcunque autem vtriſque participant medicamenta, mixtamque ex calido & frigido habent naturam propter vtramque facultatem vtraque efficiunt, quemadmodum & nunc faciunt medici ea adinuicem miſcentes.

Medicamētorum purgantiū alia per deiectionem, alia vomitu, alia vtroq; modo humores euacuant, & cur.

Ventrem inferiorem & ſuperiorem, dupliciter intelligunt ſcriptores.

Pulcherrima quæſtio & digna Ariſtotele proponitur, quid ſit quòd ex medicamentis purgantibus alia per vomitum, alia per aluum, alia vtraque via humores è corpore ducunt. ventrem ſuperiorem & inferiorem dixit. docuimus autem ſuperiùs κοιλίαν ἢ κοιλίην quatuor modis ſumi, ſi per ſe & ſine additione ſumantur hic autem obſeruandum eſt, ſæpè obſeruari poſitum cum dictionibus ἄνω & κάτω, ſicque quemadmodum κοιλίην κάτω duo ſignificare obſeruatum eſt, nempe ventriculum in quo conficiuntur alimenta, ſic ſumit Aphor. 28. lib. 6. & 2. de hum, ſecmento 37. ſic 4. de rat. vict. in mor. acut. aliquando tamen ſumitur pro ventre inferiore infra diaphragma, vt li. de aër. aq. loc. τὰς κοιλίας ἀτεράμνας ἔχειν καὶ σκληρὰς τὰς κάτω. ventrem inferiorem crudum & durum habere, id eſt, minimè lubricum. & ſexcentis aliis in locis, ita κοιλίην ἄνω ventrem ſuperiorem, aliquando cauitatem ſupra diaphragma, nempe thoracem ſignificare conſtat, vt Aphor. 38. lib. 7. vbi Gal. ἄνω κοιλίαν ventrem ſuperiorem nunc thorace circumſcriptum vocat, quem pulmo occupat, itaque in hunc deſtillatio per aſperam arteriam fertur. & alibi ſæpiùs, vt in com. poſtremo lib. 1. com. in lib. de aër. aq. loc. docuimus. aliquando verò ſumitur pro ventriculo ipſo etiam cum dictione ἄνω. docuit hoc manifeſtè Gal. in com. 4. de rat. vict. in ac. mor. iis verbis: His ita & non ſine ratione enuntiatis videndum eſt, quidnam inferioris ventris nomine donet. τὴν ἄνω κοιλίαν dixit. interdum enim veteres thoracem ventris ſuperioris nomine appellantes, qúod poſt ſeptum tranſuerſum eſt alimenti vas vniuerſum κάτω κοιλίαν nominant. Interdum autem ἄνω κοιλίαν appellantes, in quem cibum deglutimus: nonnunquam quidem quæ ab eo ſunt omnia, ventrem tamen inferiorem vocant. Interdum quoque ſola craſſa inteſtina. Sunt etiam nonnulli qui colon ſolum inferiorem ventrem nominant. Quin imò ventriculi etiam oſculum ſiue ſuperior pars ἡ κοιλίη ἄνω, & pars inferior eiuſdem κοιλίη κάτω vocatur Aph. 29. lib. 6. Epid. ſect. 5. Hic autem Ariſt. per κοιλίην ἄνω ventriculum intelligit, qui vomitu excrementa expellat. per κοιλίην autem κάτω ventrem inferiorem, nempè inteſtina, & excrementa quæ per eam partem excernuntur intelligit.

Vt elleborus ſuperiorem.] Cùm elleborus duplex ſit, albus & niger, vt cuique notiſſimum eſt, vel ex ipſo Dioſcor. lib. 4. c. 133. & 134. Ariſtot. non niſi de albo intelligere poteſt, qui ſolus vomitionibus excrementa vniuerſi è ventriculo poteſt excernere. at id cum maxima moleſtia præſtare ſolet.

Scammonium, inferiorem.] Inter medicamenta quæ eiectione bilem potiſſimùm flauam per ventrem ducunt, ſcammonium eſt. propterea illud etiam tanquam inter deiectoria præſtantiſſimum proponit.

Alia verò vtrumque vt elaterium.] eſt ſuccus cucumeris agreſtis expreſſione extractus: quomodo autem extrahi debeat, luculenter admodum docet Dioſ. lib. 4. c. 136. quo loco etiam quod ab Ariſtot. hoc loco dictum eſt, confirmat, cùm vtraque parte bilem & pituitam ducere ſcribit. quod & de Thapſia ſcriptum ſcimus à Theophraſto lib. 9. de hiſt. plant. 1.22. Quærit igitur cur ex iis aliqua humores vomitione educant, alia per aluum euacuent, alia vtrinque propellant. Reſpondet.

Φαρμακεύειν & φαρμακοποσίαν, quid Ariſt. & Hipp.

An quia medicamentorum ſoluentium alia ſunt frigida, alia verò calida, &c.] φάρμακα dicit φαρμακεύειν καὶ φαρμακεύεσθαι, quod medicari aut medicaméto vti purgãte ſignificat, de medicaméto purgãre ſolùm effertur Ariſt. & ante ipſum Hipp. vt multis locis teſtatur Gal. potiſſimùm autem 1. Aph. 24. & 2. Aph. 37. tum 4. de rat. vict. in morb. acut. quod de eo ſolo dicitur, quod vel vomitu vel alui ſolutione expurgat. quorum omnium communem & vnicam

Purgantia medicamēta cur euacuent.

rationem offenſionem nunc maiorem, nunc minorem, quam corpori, quod purgatur, affetunt, videtur conſtituiſſe tum Ariſt. in hoc libro, tum Gal. noſter tertio de facultatibus naturalibus, vbi omnibus corporis noſtri partibus conuenientis ineſſe appetitionem & odium diſconuenientis dicebat. ab hoc autem odio offenſio illa emanat, quæ duplici ratione in noſtro cor

Digitized by Google

ſtro corpore obſeruatur accidere, quantitate nimia & noxia qualitate. omnis enim excrementoria facultas quomodocunque expurget, altera ſuperiorum duarum rationum ad excernendum prorritatur. At quæ ſolius nimiæ quantitatis ratione ad expellendum prouocant, etſi aut vomitu aut aluo ſoluta purgent, medicamenti purgantis neque Ariſtoteli neque Galeno nomen merentur. Sed ea ſolum quæ qualitate noxia vomitu vel ſubductione vacuant. Hæc verò omnia ad quatuor ſpecies tam Græci quàm Mauritani Latinique ſcriptores reduxerunt. prima eſt eorum quæ poſt cibos ſumpta ſua adſtrictione & grauitate ventriculum vel inteſtina comprimendo vacuare dicuntur, qualia ſunt auſtera acerbáque pleraq. altera eſt eorum, quæ qualitate ſua emolliente fæces duras quas σκύβαλα Græci appellant, humectando & molliendo deiiciunt, cuiuſmodi ſunt malua, recens oleum, blitis, & alia id genus. tertia eſt eorum quæ lenta lubricitate internas inteſtinorum partes deſiccatas, corrugatas & exaſperatas leniunt, ſicque in ipſis contenta lubricare cogunt & deiici. talia ſunt pſyllij mucago, medulla caſſiæ nigræ iuſcula. quarta eſt ſpecies, quæ Gal. opinione, quam hac in re tum Latini pleriq; ſequuntur, à totius ſubſtantiæ proprietate, ſiue ſimilitudine, aut alio quouis modo ſuccos ſibi proprios trahunt: & hæc alia à toto corpore, alia à vicinioribus partibus ventriculo, hepate, & inteſtinis. illa per excellentiam purgantia dicuntur, vt colocynthis, ſcammonium, elleborus, & huiuſmodi. alia verò mitiora dicuntur, quòd quamuis peculiarem & ipſa humorem trahant, id tamen non à toto ſubducunt, ſed à vicinioribus, ſimulque & fartu liberant & abſtergunt, vt aloës, abſinthium, fumaria, aſſarum, roſa, & fortaſſe etiam rhabarbarum. Primæ quidem tres ſpecies ſi exactè loquamur, dictionúmque proprietatem ſpectemus, purgantium nomen non admittent, cùm excrementa ſolùm in ventriculo & inteſtinis contenta per ſe educant, ſed inteſtina ſiue aluum mollire, deiicere, vel ſubducere dici debent potiùs quàm corpus purgare, de potentioribus iis & verè purgantibus hoc loco locutum eſſe Ariſtotelem, vel ex exemplis ab eo propoſitis facilè colligitur, tum præterea quoniam de iis medicamentis loqui ex ſolutione conſtat, quæ vndequaque vires ſuas exercere & per vniuerſum permeare etiam aut per ſe aut facultate poſſunt. Dicit igitur hoc accidere, quoniam.

Medicamētorum purgantiū quatuor ſumma genera.

Medicamēta purgantia quæ verè talia.

Alia ſunt calida, alia frigida.] Colligunt ex hoc loco recentiores, qui Galeni & medicorum communem ſententiam de facultate, qua medicamenta humores è corpore ſiue ſuprà ſiue infrà educunt, conuellere conati ſunt, Ariſtot. purgantia medicamenta per excellentiam talia dicta, manifeſtis qualitatibus id præſtare voluiſſe, non autem à totius eſſentiæ vel ſubſtantiæ ſimilitudine, proprietate, familiaritatéve cum humoribus, quos expurgare poſſe exiſtimantur, virtutem illam obtinere. quæ ſententia eſt Galeni tum aliis in locis, tum 3. & 5. de ſimpl. med. facul. vnde Aponenſis in fine com. huius problematis habet hæc verba. Hic tamen ſermo longinquus vehementer exiſtit à ſententia quam de hoc ipſo poſteriores adinuenerunt medici & philoſophi. poſuerunt enim quod prædictarum medicinarum operatio non fiat elementaria qualitate, ſed virtute cuiuſdam formæ, quæ tota rei ſubſtantia vel forma ſpeciei appellatur. Video itaque quòd dictum Ariſt. ſecundum eos permanere non poteſt, quoniam communiter ſcammoneam ponunt elleboro calidiorem: tamen ſcammonea per inferiora educit, & elleborus per ſuperiora: ſimiliter lapis lazuli euacuat melancholiam ponderoſam terreſtrem per ſuperiora, cum tamen ponderoſus exiſtat, & ſcammonea educit choleram per inferiora, cum leuis ſit & ſubtilis: propter quod talia videntes poſteriores, vt dictum eſt, exiſtimauerunt, non malè ab illa virtute ſupra complexionem exiſtente contingere. ego verò cuius officium eſſe duxi ſententias Ariſt. explicare & obſcuras illuſtrare, præter rationem eſſe cenſeo ex hoc problemate colligere Ariſtotelem cenſuiſſe ab elementaribus ſolùm qualitatibus medicamentorum promanare facultatem educendi humores noxios à corporibus, atque iniquè ab Aponenſi erroris argui. quandoquidem nunquam ex hoc problemate aliud colligent quam medicamenta, quod per vomitum, vel per aluum humores noxios è corpore educant, id non aliunde obtinere, quàm ex manifeſtis & elementariis medicamentorum qualitatibus: nihil autem prohibet occulta qualitate aut forma medicamenti, aut alia quauis ratione medicamentum humorem peculiarem trahere, & idem aut per ſupernas partes aut per infernas ducere manifeſtis & elementariis qualitatibus. quodnam enim dicemus ſequi inconueniens, ſi rhabarbarum à tota (vt aiunt) ſubſtantia ſiue à ſimilitudine ſiue à familiaritate ſubſtantiæ dixerimus bilem attrahere, at illam deorſum ducere, quòd medicamentoſa illa facultas in terreſtri ſubſtantia conſiſtens non vellicet ſupernas ventriculi partes, ſed inferiores, qua etiam ratione per aluum eadem excrementa conducat? Sic econtra elleborum album, quòd medicamentoſa illa virtus in igneis potiſſimùm partibus reſideat, quorum

Aponenſis & recentiores peſſimè crediderunt hic Ariſt. velle medicamenta nō à tota ſubſtantia ſed à manifeſtis qualitatib. humores proprios ducere.

Medicamēta vt per vomitū aut ſeceſſum humorem ducant, habēt a manifeſtis qualitatib.

rum natura eſt & ſupernatate, & aliis ſupereminere, bilem & pituitam à tota quidem ſubſtantia ad ventriculum ducere, at eoſdem humores vt per vomitum expellat, id ex manifeſtis & calidis illis ac acribus partibus obtinere. quin imò ſi diligenter ea omnia, quæ in hac ſolutione ab Ariſt. dicuntur, conſiderauerimus, potiùs colligemus cognouiſſe eum peculiarem hanc dotem in medicamentis, vt peculiarem humorem attrahant, ſiue id obtineant à forma, ſiue à qualitate occulta à forma dependente. neque enim locus eſt hic de hac re diſſerendi. quid enim aliud ſignificauit Ariſt. in ſecunda parte, dum quærit qua ratione aliqua deorſum ducant humores excrementitios, cum dixit, mouendo ſuperfluitates & excrementa quibus dominantur, eadem via ducunt. hoc enim meo ſenſu nihil eſt aliud, quàm humores determinatos & proprios attrahere. Non eſt igitur quòd quis patrocinari ſibi Ariſtotelem perſuadeat aduerſus Galenum & communem medicorum ſententiam, cuius proculdubiò Hipp. li. de natura humana habent auctorem & ducem, neque quod Ariſt. hac de re reprehendat, cùm hoc problemate certum ſit Ariſtotelem nihil minus cogitaſſe quàm hac de re diſſerere.

Medicamēta non negauit occultis qualitatibus humores proprios trahere Ariſtoteles.

Quamobrem alia propter ſuum calorem protinus vt in ſuperiori ventre fuerint ad loca feruntur ſuperiora, ac inde diſſoluendo maximè quæ aliena ſunt, ac neutiquam concreta.] aggreditur cauſam explicare primæ partis quæſtionis. in vniuerſum enim quòd alia ſint calida, alia frigida, alia mixtæ facultatis, docuerat in cauſa eſſe cur alia vomitu, alia ſolutione alui, alia vtroque modo humores euacuent: nunc particulatim docet, cur aliqua per vomitum humores è corpore ducant. triplicem autem cauſam huius rei ponit, vnam eſſentialem, duas ex accidenti pendentes. prima eſt, quòd medicamentum, cùm calidas admodum tenues igneas & acres habeat partes, vbi humores ab vniuerſo ad ventriculum traxerit, quod & ſuperiores partes petens, quemadmodum ſolent ea præſtare, quæ ſunt huiuſmodi, tum præterea quòd apta nata ſunt craſſa attenuare. huiuſmodi autem reddita excrementa ſolent ventriculo ſupernatare, maximè cum non adhæreant tunicis ventriculi vomitum excitant, ac naturam mouent ad humores per eam regionem propellendos.

Si etiam vehemens fuerit medicamentum.] hæc altera eſt ex cauſis, cur medicamenta quandoque vomitu humores educant, ſed accidentalis, ſi medicamentum vehementiſſimum fuerit: efficit enim vt pluribus quàm ventriculi capacitas excipere poſſit, attractis humoribus naturæ pondere & mole grauata per ſupernas partes quandoque humores euacuare tentet, potiſſimùm cùm vehementiæ medicamenti ſæpenumerò adiunctæ ſint igneæ illæ partes, de quibus mox dicebamus.

Aut plus detur quàm natura ferat, differt in ſuperiorem ventrem hæc & ſuperfluitates ſi adſint.] eſt alia cauſa itidem accidentalis ex nimia quantitate medicamenti deſumpta. tum enim nimia mole, tum pluribus excrementis quàm ventriculus concipere poſſit, ſæpè natura ad vomitum proritatur.

Et hæc feruore excrementa perturbant, flatúmque excitant multum, qui vim inferens vomitum mouet.] docet his verbis rationem qua medicamenta hæc humores vomitu ducunt, & primam cauſam in feruorem refert, quo humores maximè perturbantur, & ebullientes ſuperiora petunt. quo fit etiam vt malè ſenſerint aliqui, qui malè Meſuæum interpretantes crediderunt carpi ab eo Ariſtotelem in canonibus vniuerſalibus, vbi quòd medicamenta alia vomitoria ſint, alia ſubductoria, non in grauitatem aut leuitatem referendam eſſe cauſam cenſet. neque enim in grauitatem aut leuitatem per ſe huius rationem refert Ariſt. ſed in actiuas qualitates: imò & ipſe Meſuæus, qui non in grauitatem aut leuitatem, cur vomitoria ſint aliqua aut deiectoria, referendam eſſe cauſam cenſet, aliquando ad eandem cauſam tanquam accidentalem accurrit, vt cùm dicit, materia enim ob inſitam grauitatem ad inferna ruit. & alibi dicit, medicamenta ſi ſuapte natura facilis deſcenſus fuerit, ex vomitoriis aliquando fieri deiectoria. Sunt autem deſcenſu facilia quæ grauia.

Flatúmque excitent multum, qui vim inferens vomitum mouet.] Flatus excitantur ſæpenumerò ex medicamentis potiſſimùm multa præſente materia vim medicamenti quodammodò impediente; hi autem cùm natura ſua petere ſuperiora ſoleant, & ſubinde humores præter naturam ad os ventriculi ferre, facilè vomitum excitare, & per eum humores expellere poterunt.

Quæ verò frigida ob naturalem eorum grauitatem.] non eſt quòd quiſpiam ſibi perſuadeat credidiſſe Ariſt. medicamentorum electiuè purgantium alia calida eſſe, & hæc vomitum effecientia, atque per eam partem humores ducentia: alia frigida, aluum ſubducentia: manifeſtè enim exemplis in hoc problemate ſecus eſſe oſtendit: quis enim neſciat

ſcam

ſcammonium calidum eſſe. & ſequentibus problematis docet, quæ ſoluunt, acria eſſe ac calida. Sed per frigida intelligit terreſtibus partibus coniuncta; quale eſſe ſcammonium nullus ſanæ mentis dubitabit quin etiam non tantæ eſſe caliditatis, neque adeò igneæ naturæ per hanc dictionem deiectoria, eſſe oſtendit. vbi etiam Aponenſem mirari ſubit, qui hanc Ariſtotelis ſententiam duplici argumento conatus eſt conuellere: primum, quòd ſcammonium elleboro albo calidius eſſe dicit, & tamen illud per inſernas partes deiicere, hunc autem per ſuperna expellere. quæ duo argumenta falſo & malè intellecto fundamento nituntur. falſum eſt ſcammonium calidius eſſe elleboro albo, cùm quamuis vtrumque hoc medicamentum calidum ſtatuatut ad tertium vſque gradum, ſcammonium tamen non niſi in principio tertij poſuit Meſuæus, & proinde præparatum, vt in vſu pro medicamento venit, minùs acre eſſe dicit, elleborum autem album ponit in medio tertij gradus: ſed vel odor vel ſapor ipſe ellebori idipſum nobis confirmat. vnde ob igneas illas partes tam citò caput perit, & adeò valenter ſternuramenta excitat, quod ſcammonio nunquam accidere videmus. Accedit quòd non rectè quid ſibi velit Ariſtot. intellexit: voluit enim totum medicamentum deiectorium frigidum eſſe, ſed vim medicamentoſam illam in terreſtri ſubſtantia poſitam eſſe: vndas lapis ille cyaneus quamuis grauis ſit, cùm tamen igneas admodum partes in ſe habeat, vel viſu conſpicuas, poteſt vomitu ea ratione expellere, quamuis etiam deiectione id præſtet, ita vt inter ea potiùs medicamenta ſit connumerandus, quæ vtraque facultate participant, de quibus poſtremo loco Ariſt.

Aponenſis peſſimè ſe geſſit in refellendo Ariſt. de cauſis aſtrorum medicamentorũ purgãtium. Elleborus albus calidior ſcammonio contra Aponenſem.

Priuſquam aliquid agant.] qualia ſunt venena, quæ ſolum agunt in noſtrum corpus corruptionem molientia. [*aut patiantur*] vt alimenta, quæ conuertuntur in ſubſtantiam aliti, & euincuntur à natura, de quibus in ſequenti problemate, [*deorſum feruntur, exindéque mota idem agunt ac ſuperiora*] id eſt, humores commouent, & flatus excitant, ſubindéque excrementa deiiciunt.

Poros enim aperiendo ac mouendo ſuperfluitates & excrementa, quibus dominabuntur, eadem via ducunt.] Præter attractionem ſiue expulſionem, neque enim de hoc laboro, calore etiam poros aperiunt, & vias per quas humores ducendi ſunt, reſerare ſolent. [*quibus dominabuntur.*] Ex iis verbis vel quiſque colligere poteſt noluiſſe Ariſt. medicamenta quemcunque humorem ſine diſcrimine attrahere aut expellere, vt recentioribus quibuſdam viſum eſt, ſed peculiarem etiam facultatem habere, qua humores peculiares quibus dominantur, attrahát. neque enim hac in re diſſentire ab Hippocrate Ariſt cenſemus, quẽ in iis delegit ſibi præceptorẽ, cùm hæc omnia ferè ex illius fontibus deriuata eſſe hactenus oſtenderimus. habet enim primo de natura hum. epoto medicamento cui facultas ſit bilem ciendi, primùm bilem vomitu eiiciunt, mox pituitam, deinde etiam ipſam atram bilem vi coacti, poſtremò verò ſanguinem reiectant. loquitur autem de ſuperpurgationibus. ſubdit, Idipſum & illi patiuntur, qui medicamenta aſſumunt quæ pituitam vacuant: nam primò pituitam vomunt, poſtea flauam bilem, tertiò atram, demum verò ſanguinem purum in quo moriuntur. ſubdit, Vt enim medicamentum fuerit corpus ingreſſum, id quod ſibi maximè omnium quæ in corpore ſunt, ex natura eſt agit, mox verò reliqua trahit purgátque. In quem modum ſtirpes, &c. quibus manifeſtum eſt Hippocratem crediſſe peculiari facultate ſiue forma, ſiue qualitate, familiaritate quadam ſiue ſimilitudine medicamenta proprios humores & determinatos attrahere; & cholagoga primò bilem, mox etiam pituitam, phlegmagoga primò pituitam, mox etiam bilem, & ſi excesſerint etiam atrum humorem, & melenagoga primò humorem melancholicum, mox etiam bilem, & in ſuperpurgationibus etiam pituitam, imò & ſanguinem euacuare, atque id attractione præſtare, quod conuincit recentiores quoſdam, qui vt ex maledicentia ſibi nomen compararent, tanquam non Hippocraticam conuellunt, ſed tanquam Galeno peculiarem: crediderúntque non attractione medicamenta id præſtare, ſed expulſione potius, indiſcriminatímque & confusè quodcunque obuiam inueniant, educere, ſed exuberantibus æquè humoribus ſemper bilem primùm educi, mox pituitam, poſtremò verò atram bilem, neque vllum reperiri dicunt. quod primò melancholicos aut pituitoſos humores expellat, niſi ij ita exceſſerint, vt primò etiam obuiam facti educantur. & hæc futilibus quibuſdam rationibus aduerſus experientiam omnem, aduerſus medicinæ & philoſophiæ parentem Hippocratem & Galenum, imò communem tam Græcorum quàm Mauritanorum & Latinorum ſententiam. ſed horum inſaniam quòd nullum reperiri velint medicamentum, quod atram bilem expurgare poſſit, ne elleborus quidem noſter curaret.

Medicamẽta peculiarẽ humorem trahunt ex Hippo & Ariſt. ſententia aduerſus Thomam Eraſtum.

Quæcunque autem vtriſque participant, &c.] quæ facultatem hanc humores trahendi inno-

xam habent partim calidis partibus, partim frigidis & terreſtrib. vtraque facultate poſſent, nempe ducendi humores per aluum, & ſimul etiam eiendi vomitum.

Quemadmodum & nunc faciunt medici, ea ad inuicem miſcentes.] exemplo id ex arte deſumpto comprobat, quòd ſæpè medici varia & multiplici intentione varia & diuerſa miſcent medicamenta.

Πρόβλ. μβ.

Διὰ τί τὰ φάρμακα καθαίρει, ἄλλα δὲ πικρότερα ὄντα καὶ στρυφνότερα καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς τοιούτοις ὑπερβάλλοντα, οὐ καθαίρει; ἢ διότι οὐ διὰ τὰς τοιαύτας δυνάμεις καθαίρει, ἀλλ' ὅτι ἄπεπτά ἐστι; [ὅσα γὰρ δι' ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος, μικρὰ ὄντα τῷ ὄγκῳ, ἄπεπτά εἰσι,] καὶ οἷα κρατεῖν, ἀλλὰ μὴ κρατεῖσθαι ὑπὸ τῆς τῶν ζώων θερμότητος, εὐδιάχυτα ὄντα ὑπὸ τῶν δύο κοιλιῶν, ταῦτα φάρμακά ἐστιν· ὅταν γὰρ εἰς τὴν κοιλίαν εἰσέλθωσι καὶ διαχυθῶσι, φέρονται καθ' ὥσπερ ἡ τροφὴ πόρους εἰς τὰς φλέβας. οὐ πεφθέντα δέ, ἀλλὰ κρατιστεύοντα, ἐκπίπτει φέροντα [τὰ] ἐμπόδια αὐτοῖς· καὶ καλεῖται τοῦτο κάθαρσις. χαλκὸς δὲ καὶ ἄργυρος καὶ τὰ τοιαῦτα, ἄπεπτα μέν ἐστιν ὑπὸ τῆς τῶν ζώων θερμότητος, ἀλλ' οὐκ εὐδιάχυτα ταῖς κοιλίαις. ἔλαιον δὲ καὶ μέλι καὶ γάλα, καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς τροφῆς, καθαίρει, ἀλλ' οὐ τῷ ποιῷ, ἀλλὰ τῷ ποσῷ. ὅταν γὰρ διὰ πλῆθος ἄπεπτα γένηται, τότε καὶ καθαίρει, εἴπερ καθαίρει. διὰ δύο γὰρ αἰτίας ἄπεπτά ἐστιν, διὰ τὸ ποιὰ αὐτὰ εἶναι, ἢ διὰ τὸ ποσά. διόπερ οὐ φάρμακόν ἐστιν οὐδὲν τῶν εἰρημένων. οὐδὲ γὰρ διὰ δύναμιν καθαίρει. στρυφνότης δὲ καὶ πικρότης συμβέβηκε τοῖς φαρμάκοις, καὶ δυσωδία, τῷ ἐναντίον εἶναι τῇ τροφῇ τὸ φάρμακον. τὸ μὲν γὰρ, πεφθὲν ὑπὸ τῆς φύσεως, τοῦτο προσφύεται τοῖς σώμασι, καὶ καλεῖται τροφή· τὸ δὲ, μὴ πεφυκὸς κρατεῖσθαι, εἰσιὸν δὲ εἰς τὰς φλέβας, καὶ δι' ὑπερβολὴν θερμότητος ἢ ψυχρότητος ταράττον· αὕτη δὲ φαρμάκου φύσις ἐστίν.

Probl. XLII.

Cur medicamenta purgant, alia verò amariora exiſtentia & acriora & aliis huiuſmodi excedentia non purgant? An quia non ob huiuſmodi vires purgant, ſed quia incoctilia ſunt. quæ enim ob exceſſum caliditatis aut frigiditatis parua etiam exiſtentia incoctilia ſunt, aptáque vincere & non vinci ab animantium calore, diſſoluíque ab vtróque ventre poſſunt, medicamenta habentur. Vbi enim ventrem ingreſſa ſint & diffuſa, ad venas per eaſdem ſemitas feruntur, quibus permeat cibus. non concocta autem ſed victoriam adepta relabuntur, moleſta ſecum ducendo. Et appellatur hæc purgatio. Æs verò & argentum & huiuſmodi concoqui quidem à calore animantium nequeunt, ſed etiam diſſolui à ventribus non poſſunt. Oleum autem, mel & lac, & tales cibi purgant, non qualitatis ſed quantitatis ratione. vbi enim ob nimiam ſui copiam concoqui minimè potuerunt, tunc etiam purgant, ſi modò purgant. duabus enim illis de cauſis concoqui nequeunt, aut quia talia ſunt, aut quia quanta. Quapropter nihil ex prædictis medicamentum eſt. non enim per virtutem purgant. Acrimonia autem & fœtor & amaror medicamentis accidunt. quòd cibo contrarium ſit medicamentum. quod enim concoquitur à natura, hoc corporibus adhæreſcit, & nutrimentum appellatur. quod autem non eſt aptum natum vinci, venas ingrediens per exceſſum caliditatis aut frigiditatis perturbat. hæc vtrique eſt natura medicamenti.

Amara multa & ingrata odore & ſa-

Quæſtio eſt, cur cùm multa maiorem à natura ſortita amarorem, & deteriorem & ſaporem & odorem, non purgent, vt medicamenta purgantia: ratio dubitandi fortaſſe ea fuit,

fuit,quòd iam docuerit medicamenta purgantia alia ſurſum vomitu humores expellere, alia per aluum ſubducere elementariis iis primis qualitatibus, feruore puta, tum & ſecundis. amara autem cùm multa ſint quæ ventrem ſoluant,& ſubauſtera aliqua,meritò dubitandi locus erat cur hæc id præſtare poſſint, multa autem alia amara magis, auſteriora & magis ingrata minimè.

pore cur nō purgent vt medicamēta.

An quia non ob huiuſmodi vires purgant.] Quantum patrocinetur recentiorum ſententiæ aduerſus Galenum Ariſtoteles, quod contendit Thomas Eraſtus, diſputatione de medicamentorum purgantium facultatibus, vel ex hoc loco quilibet intelligere poteſt. crediderunt enim ipſi, non aliter fieri purgationes, quàm quomodo quotidie ſoleat natura excrementa deponere.hoc verò ſit propter bilis moleſtam quidem ſed tamen conſuetam roſionem atque exterſionem, quæ quia exigua eſt, minus vrget ſed leuiter ſolùm naturam incitat, vt paulatim excrementa deorſum trudat. vnde qui morbo regio laborant, rariùs excernunt ſolito. quod etiam affirmat Galenus cùm vſum bilis declarat. quin imò vbi acrioribus ac calidis humoribus refertum ſit vniuerſum, ſi rectè valeat irritata natura, eorum expulſionem aggreditur, móxque è corpore exturbat. id verò ſola irritatione præſtat, nulla attractione accedente. ita inquiunt, veriſimile eſt in purgationibus accidere, quia enim moleſta ſunt,calida, acria mordicantia, & naturam ad expulſionem irritant, & breui admodum tempore vndique noxia magno conatu pellunt: ſimilitudo enim ſymptomatum eandem vtrobique cauſam eſſe, eodémque modo agere naturam oſtendit. eadem enim ſymptomata inquiunt, excretiones à natura ſponte ſua ſactas præcedunt & ſequuntur, quæ purgationes per pharmacum excitatas præcedere & ſequi videmus. ſubdunt, quod ad hunc locum facit concordare potiùs cum ſua ſententia Ariſtotelis opinionem 1.probl. vlla facta facultatis huius tractricis mentione purgationis cauſas refert in medicamentorum contumaciam,qua calori naturali reſiſtunt adeò, vt vinci nequeant, in odorem viroſum & grauem, in caliditatem conturbantem, ac in flatus naturæ moleſtos à medicamentis productos. At hoc loco Ariſt. manifeſtis admodum verbis docet, ob huiuſmodi vires minimè medicamenta euacuare. docuimus autem in præcedenti problemate ardorem illum aut terreſtreitatem, vt ſic loquar, aut flatus, mordicationémve, non immediatè poſuiſſe cauſam Ariſtotelem,cur medicamenta ſoluant,quod etiam hoc loco negat,ſed cur hæc ſupra humores propellant, alia deorſum deiiciant hoc autem loco cùm dicit.

Thomas Eraſtus deceptus eſt, dum cenſuit Ariſt voluiſſe medicamenta purgantia ſola irritatione euacuare.

Sed quia incoctilia ſunt.] docet quomodo naturam hanc purgatricem nanciſcantur, quòd euinci ſuperaríque à natura nequeant, vt alimenta. non autem hoc in cauſa eſt, cur hunc illúmve humorem ducant, quod tractione fieri ex Hippocrate ſuperius demonſtrauimus. quod enim concoqui à natura non poſſint, aut à calore naturali ita euinci, vt in ſubſtantiam aliti corporis tranſmutentur, purgandi facultatem obtinent,non quòd acria,amara, aut grauia ſint. quòd autem hunc illúmve humorem, putabilem potius quàm pituitam, aut atrum potiùs humorem quàm bilem attrahant aut educant, id aliunde obtinere iam docuimus, quod in fine huius problematis manifeſtè oſtendit iis verbis: quapropter nihil ex prædictis, id eſt,oleum,lac,mel, quamuis ſubducant, medicamentum eſt, non enim ob virtutem purgant:acritudo autem malúſque odor medicamenta comitantur, vt mox explicabimus.

Quæ enim ob exceſſum caliditatis,&c.] docet quomodo res aliqua reddatur medicamentum, & tria ponit neceſſaria, vt res aliqua purgans medicamentum efficiatur,quòd non coquatur ob exceſſum primarum qualitatum, quòd à calore naturali euinci ſuperaríve nequeat, quòd præterea diſſolui, & quod aiunt Medici,ad actum reduci poſſit.addit autem.

Medicamēti naturam & facultatem quomodo res ingeſtæ aſſumant.

Parua etiam exiſtentia.] ne quis cibos medicamenta reddi exiſtimaret, cùm plus iuſto aſſumpta aluum aliquando deturbant,non tamen in parua quantitate aſſumi debent, vt attrahere aut irritare non poſſint,ſed a natura euinci.

Aptáque vincere,& non vinci à calore animantium.] vt diſtinguantur à cibis, qui euincuntur & in aliud tranſmutantur. quomodo autem in præcedenti dixit medicamenta egredi antequam aliquid faciant ſi vincere debent? an id dixit vt medicamenta à venenis ſeparet quæ corrumpunt, dum in corpore manent, hæc autem egrediuntur antequam corpora corrumpant.

Diſſoluique ab vtroque ventre poſſunt.] eſt tertia conditio vt diſſolui à calore ventris & inteſtinorum poſſint.quod addidit, quoniam aliqua ſunt, quæ ingeſta incoctilia ſunt, euincique & ſuperari à calore naturali non poſſunt, tamen medicamenta non ſunt, quia à calore naturali non poſſunt, tamen medicamenta non ſunt, quia à calore naturali diſſolui non poſſunt: vt æs, argentum, & huiuſmodi. hoc autem intelligi debet, quòd calor naturalis noſter ita in

ea agere

ea agere poteſt vt potentia illa humores attrahendi, quæ aliquo indiget vt ad actum reducatur, eluceſcat,& actu vires ſuas exerere queat.

Vbi enim ventrem ingreſſa ſint, & diffuſa ad venas per eaſdem ſemitas feruntur, quibus permeat cibus: non concocta autem ſed victoriam adepta relabuntur, moleſta ſecum ducendo.] optimè docet modum, quo medicamenta purgant. vbi enim ventrem ingreſſa fuerint, diſſoluuntur ac in actum reducuntur, hinc mouentur à calore naturali, feruntúrque per corpus, per meatus & apertos & occultos, per quos etiam alimenta concocta feruntur,& vt tranſmutentur,puta in ſanguinem aut in membrorum ſubſtantiam. potiſſimùm autem intelligit meſeraicas venas, per quas alimentum in ventriculo concoctum ad hepar ducitur: cùm verò non ſuperentur à naturali calore, ſed potiùs vincant, humores attrahunt, ſicque moleſtiam inferentes, ipſis attrahentibus, & natura expulſione pellente eos humores, quos nata apta ſunt educere & attrahere, concedit, quæ ſimul cum medicamento à natura tum demum expelluntur. Cùm enim hoc loco ſibi illud propoſuerit Ariſt. docere, cur aliqua amara magis & acria quàm medicamenta non purgent, dixiſsétque id ea ratione euenire, quòd illa apta ſint à naturali calore euinci,& ita ſuperari, vt in ſubſtantiam recipientis tranſmutari poſſint, ſecus quàm medicamenta, quæ non eò purgant quòd amara ſint, aut acria, ſed ob virtutem quam habent,humores ſcilicet proprios attrahunt, quos natura irritata tum humorum qualitate, tum medicamentorum, extra corpus pellit, docet quomodo illos humores attrahat. neque verò cenſendum eſt per hæc verba Ariſt. voluiſſe, totam vim attractionis medicamentorum in eo conſiſtere, vt diſſolutum & quaſi in atomos diuiſum totum per venas ad humores noxios perueniat, vt aliquibus viſum eſt, de quibus Io. Serap. ſeptimo breuiarij cap. 10. & Aliabas lib. 2. pract. cap. 53. & Auic. p. 4. c. 4. & Meſuæus in canonib. vniuerſal. ſed quod poſt comminutionem quam medicamenta pati oportet, vt deduci ad actum poſſint, vt docuit Gal. 3. de ſimpl. med. fac. cap. 25. qua comparant actu ſimilitudinem illam ſiue virtutem, quam potentia habebant, arteriarum motu, & continua ad venas humorum & alimentorum delatione, aliquam etiam portionem medicamenti purgantis per venas permeare neceſſe ſit, quod expulſum deinde ſucci non leuem portionem ſecum deducit: quin imò & vapores ex medicamentis diſſolutis eleuatos, id commodè præſtare poſſe vel vnico eorum exemplo confirmare poſſumus, qui ſolo halitu & odore medicamenti quandoque ſoluuntur. neque enim vlla tunc facta eſt attractio, ſed ſola medicamenti portio ſubtilior, & vapores odorati per venas diſperſi, per nares & os ingreſſi naturam ad excretionem humorum ſubtiliorem & magis ad fluxionem paratorum excitant: ſi igitur id externa ſolum naribus appoſita medicamenta faciunt, quid cenſendum eſt ingeſto medicamento ad actum reducto, comminuto, ac in vapores ex parte diſſoluto fieri? maximè cùm conſenſus ſit vnus, vt optimè dicebat Hippoc. & omnia conſentientia in noſtro corpore. hoc igitur modo ſi Ariſtot. intelligamus, neque iniqui iudices eſſe velimus, amicéque verba Ariſt. intelligere & interpretari voluerimus, non erit neceſſarium Ariſtotelis caſtra deſerere, & aliena inſequi. quod feciſſe videmus Aponenſem noſtrum,tum in hoc commentario, tum in longa illa quæſtione ſui conciliatoris centeſ.quadrageſ.prima.

Medicamēta purgantia quomodo vt purgent, diſponãtur in corpore.

Medicamēta non purgãt quò cōminuta per corpus ferantur. Odore medicamēti aliqui ſoluũtur & quomodo. Ariſtot. in modo purgationis medicamentorũ defenſus.

Æs autem & argentum & huiuſmodi, concoqui quidem à calore animantium nequeunt, ſed diſſolui etiam à ventribus non poſſunt.] quòd inter conditiones medicamenti purgantis connumeraſſet hanc, quòd concoqui non poſſint & euinci à calore naturali, aliquis obiicere potuiſſet, æs, argentum, ferrum ingeſta, futura medicamenta purgantia, quòd nullo modo à calore noſtro concoqui aut ſuperari valeant, remouet iis verbis dubitationem,quòd quamuis primam hanc habeant conditionem, non habeant tamen duas alias, vt diſſolui à calore noſtro poſſint, vtque facilè fluere & permeare per venas poſſint. dixit autem vt etiam ſuperiùs, à ventribus, quia cùm medicamenta purgantia in duplici ſint differentia, alia vomitu humores pellentia,alia per ſeceſſum,attractio & expulſio etiam duobus in locis ſolet fieri,ventriculo & inteſtinis.

Oleum autem,lac & mel,& tales cibi purgant,non qualitatis ſed quantitatis ratione:vbi enim ob nimiã ſui copiam concoqui minimè potuerunt,tunc etiam purgant.]Quoniã obiicere iterũ aliquis potuiſſet Ariſtoteli, quomodo dictum eſt, medicamenta purgatoria reddi, quoniam non conficiantur & euincantur à naturali calore,ſi oleum,lac,mel aliquando purgantia reddũtur,& per oleum aut vomitum humores educunt, cùm alioqui à calore naturali euincantur & concoqui poſſint & ſoleant. Reſpondet, reuera medicamenta purgantia hæc dici non poſſe, quoniam etſi aliquando aluum ſubducant, id non qualitate irritante aut attrahente faciunt, ſed mole ſua & quantitate.quod libro de medicamentis purgantibus Græcè quod ſciam nunquam impreſſo

Cibi quomodo aliquãdo medicamẽt. naturam induant.

preſſo Hipp. iis verbis fortaſſe nobis inſinuauit. Putandum eſt cibos etiam medicamenta eſſe, ſed minùs quàm illa. Etenim qui modum in cibis excedunt, purgantur velut à ſinceris medicamentis. verũ minùs & tardiùs ob id purgant, quòd familiares nobis ſunt, & quotidie ſumuntur. quam ſententiam ſecuti & reliquas illius libri, cùm propediem illum Græcum & Latinè factum à nobis, & ſcholiis & commentationibus illuſtratum dabimus, vberiùs explicabimus. tria autem hæc propoſuit commodè, vt & vomitoriis, deiectoriis, & vtrumque præſtantibus oleum, mel & lac, commodè comparet.

Duabus enim illis de cauſis concoqui nequeunt, & quia talia ſunt, aut quia quanta.] duplici ratione aliqua natura concoqui non poſſunt, aut quia huiuſmodi ſunt, vt qualitate moleſta à natura ſuperari non poſſint, natura id ipſum refugiente, & ipſis ad hoc ineptis, aut quoniam nimia quantitate aſſumpta calorem naturalem obruunt, reactionéque coctionem impediunt. vt igitur verè medicamentum ſit, ſuperari ad primam cauſam à natura non poteſt. Quæ tamen ob ſecundam, quantitatem ſcilicet excedentem, non poſſunt euinci, etiam aluum aliquando mouent, tum quòd excrementa augeant, tum quòd aggrauata onere natura dum illa conatur expellere, ſimul etiam alios humores expellit. vt fit quandoque in ſuperpurgationibus, in quibus natura nimiùm ſtimulata poſtquam eum humorem expulit, qui à medicamento attractus primò fuerat, alios etiam aut propellit aut fluere ſinit, qui attracti minimè fuerant.

Quapropter nihil ex prædictis medicamentum eſt, non enim ob virtutem purgant.] ex iis manifeſtè oſtendit non ſtimulata pondere natura, neque ſolùm acrimonia, neque fœtore aut amarore irritato medicamenta humores educere, ſed peculiari virtute à forma immediatè pendente, ſiue eam familiaritatem ſiue ſimilitudinem ſubſtantiæ dixerimus. quod manifeſtius etiam ex ſubſequentibus colligitur, cùm dicit.

Acrimonia verò, amaritudo & fœtor medicamentis accidunt.] quibus oſtendit hæc quidem medicamentis adiuncta eſſe vt non concoquantur, vt natura ea refugiat, vtque irritata faciliùs tum humores à medicamentis attractos, ſimúlque medicamentum ipſum tanquam naturæ inimicum expellat.

Quòd cibo contrarium ſit medicamentum.] debet enim & gratum eſſe & ſapore & odore, vt & facilius eum amplectatur natura, citiúſque conficiat & in ſubſtantiam ſuam conuertat. & hoc eſt quod ſubdit cùm dicit.

Quod enim concoquitur à natura, hoc corporibus adhæreſcit, & nutrimentum appellatur.] docuit hoc ipſum Hipp. lib. de veteri medicina. vnde fortaſſe mutuatus eſt hoc loco Ariſt. vbi docet, cibos omnes ita eſſe debere conſtitutos, vt non ſolùm ſuperentur, verùm etiam in ſubſtantiam nutriendi corporis magna ex parte conuertantur, quando tota conuerti minimè poſſunt. parum autem aut nihil vnquam primatum, quas vocant, qualitatum ratione obeſſe, ſed ob totam eorum temperiem ac materiæ conditionem, quæ ſaporibus vt plurimum oſtenduntur, quæque vt plurimùm in cauſa ſunt, vt dum modum excedunt, ab hominis natura minimè vincantur. ſed quoniam non ad hanc modò particulam, ſed ad totam quæſtionem Ariſt. intelligendam quàm maximè facere videntur verba Hipp. operæ pretium eſſe duxi ea commentationis loco pro coronide hic inſerere ait igitur. Non enim ſiccum, neque humidum, neque calidum, neque frigidum, neque aliud quicquam ex his putauerunt hominem lædere, neque aliquo horũ homini opus eſſe opinati ſunt: ſed quod in vnoquoq; forte & natura humana potentius eſt, quódque non poſſit ſuperare, hoc ipſum lædere duxerunt, & hoc auferre quæſierunt: fortiſſimum autem dixerunt inter dulcia dulciſſimum, inter amara amariſſimum, inter acida acidiſſimum, & in omnibus adeò rebus vigor ipſe ac ſummum. Ineſt enim in homine & amarum, & ſalſum, & dulce, & acidum, & acerbum, & fluidum, & alia infinita, omnigenas facultates habentia, copiámque & robur. Atque hæc quidem mixta inter ſe temperata, neque conſpicua ſunt, neque hominem lædunt. Vbi verò quid horum ſecretum fuerit, atque ipſum in ſeipſo fuerit, tunc & conſpicuum eſt & hominem lædit. Quin & ex cibis quicunque nobis incommodi ſunt, & ingeſti hominem lædunt: horum vnuſquiſque aut amarus eſt, & meracus & intemperatus, aut ſalſus, aut acidus (loquitur autem hic de cibis medicatis) aut alius quis intemperatus & fortis: & propterea turbamur ab ipſis: quemadmodum etiam ab iis quæ ex corpore excernuntur. (ſubdit de cibis ſimpliciter) omnia autem quæ edit aut bibit homo, talia edulia palàm eſt minimè hoc intemperato, & diſſidente, & excedente ſucco participare, velut ſunt panis & maza, & his ſimilia, quibus aſſuetus eſt homo plurimis & ſemper vti. exceptis iis quæ ad voluptatem & delicias præparantur: & ab iis plurimis in hominem ingeſtis turbatio & ſecretio corporis facultatum contingit. Temperamenti igitur exquiſiti humanum alimentum, aut non multum ab hoc remoti nulla prorſus ad particulares

aliquos relatione aut reſpectu eſſe debet vt hominem alat. quoniam nutrimentum in nutriti ſubſtantiam aut nutriendi conuerti debet, vt alimentum dici poſſit. vnde quod verè nutriturum ſit, medio ex qualitatibus omnibus temperamento conſtare opus eſt: hócque vnum quod diximus, rectè veréque dici haberíque temperamentum poterit: reliqua ſecundùm quiddam potiùs, non liberè, non abſolutè, talia meritò exiſtimabuntur. Erit igitur alimentum, quod in corporis quod alere debet, ſubſtantiam poſtremò omnium aſſimilatum tranſit, deperditam ſcilicet inſtaurans: ſi priùs tamen alendæ particulæ vniatur, quæ προσφυσις eſt, atque antequam hoc ipſum apponatur, à calore naturali noſtro immutatum priùs inque ſanguinem conuerſum, quo vno, aut certè humore ſanguinem ipſum proportione quadam referente, in carentibus ſanguine animantibus, membra omnia nutriantur. ſed de hac re vberiùs aliàs, cùm quod de cibo hoc loco proponit, ad rectè medicamentorum naturam dignoſcendam & diſcernendam facit: vnde ſubdit [*quod autem non eſt aptum natum vinci, venas ingrediens perturbat. hac vtique eſt natura medicamenti.*]

Προβλ. μγ.

Διὰ τί τὸ μὲν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, τὴν κύστιν λύει· ὀλίγον δὲ, τὴν κοιλίαν; ἡ δὲ σκαμμωνία, πολλὴ οὖσα, τὴν κοιλίαν λύει· ὀλίγη δὲ καὶ παλαιὰ τὴν κύστιν; ἢ διότι ἑκάτερον ἑκατέρας ἐστὶ κινητικώτερα; τὸ μὲν γὰρ πέπερι, οὐρητικόν ἐστιν· ἡ δὲ σκαμμωνία καθαρτικόν. τὸ μὲν οὖν πέπερι, πολὺ μὲν ὄν, φέρεται εἰς τὴν κύστιν, καὶ οὐ διαχεῖται ἐν τῇ κοιλίᾳ· ὀλίγον δὲ ὄν, κρατηθὲν, διαλύει τε καὶ γίνεται φάρμακον αὐτῆς. ἡ δὲ σκαμμωνία, πολλὴ μὲν οὖσα, εἰς τοῦτο κρατεῖται, ὥστε διαχυθῆναι· διαχυθεῖσα δὲ γίνεται φάρμακον, διὰ τὴν εἰρημένην ἐν τοῖς ἀνωτέρω αἰτίαν. ὀλίγη δὲ οὖσα, μετὰ τοῦ ποτοῦ ἀναπίνεται εἰς πόρους, καὶ ταχὺ, πρὶν ταράξαι, καταφέρεται εἰς τὴν κύστιν, καὶ ἐκεῖ τῇ αὐτῆς δυνάμει, ἀπάγει τὰ περιττώματα, καὶ τὰ συντήγματα ὅσα ἐπιπολῆς ἐστιν. ἡ δὲ πολλὴ, ὥσπερ εἴρηται, διὰ τὴν ἰσχὺν πολὺν χρόνον ἐμμείνασα, κατάγει πολλὴν κάθαρσιν καὶ γεώδη.

Probl. XLIII.

Cur piper ſi largè ſumatur, veſicam ſoluit: ſi parcè, aluum. ſcammonea autem ſi multa ſumatur, aluum ſoluet: ſi parcè & quæ vetus ſit, veſicam? an quòd vtrumque vtroque eſt mobilius. Piper enim eſt mouens vrinam: ſcammonium verò aluum mouens. Itaque piper multum exiſtens fertur in veſicam, & non diffunditur in ventrem. paucum verò exiſtens diſſoluitur, & fiet eius medicamentum. ſcammonium verò ſi copioſius fuerit, in hoc retinetur, quod diſſoluitur: diſſoluitur autem & fit purgans ob dictam in ſuperioribus cauſam. paucum autem exiſtens cum potu per poros imbibitur, ac celeriùs antequam perturbet, deorſum fertur in veſicam, & eò ſua virtute ducit ſuperfluitates & colliquamenta quæcunque in ſuperficie fuerint. multum autem, quemadmodum dictum eſt, propter vehementiam multo tempore perdurans deorſum fert multam purgationem, & terreſtrem.

Piper largè ſumptum vrinam mouet: parcè verò aluum ſoluit. ſcammonium verò contra.

Non eſt quòd laboremus in quæſtione propoſita explicanda, quòd manifeſtis admodum verbis ea ab Ariſt. propoſita ſit. dubium ſolum eſt, an verum ſupponat. difficultatem autem facit Auic. 2. can. cap. de pipere, qui omnino huic contrarium viſus eſt aſſeruiſſe, cùm dicit: quòd piper prouocat vrinam, & eiicit fœtum, & poſt coitum corrumpit ſemen cum fortitudine. & paucum eius prouocat vrinam, & multum eius ſoluit ventrem. ſed contrarium ſcammonia. In aggregatore autem Serapionis habetur ſententia Ariſt. atque tanquam vera recipitur, iis verbis. Liber quæſtionum. Si quis vtitur multum pipere, prouocat vrinam, ſi parum, laxat ventrem. ſed ſcammonea eſt contra in hoc. & cap. de ſcammonea. Scammonea quando non eſt nimis antiqua, non prouocat vrinam, ſed laxat ventrem. antiqua verò prouocat & non laxat. Huius diuerſitatis occaſione Petrus Aponenſis in ſuo conciliatore quæſtionem ſatis longam conſtituit, atque conatus eſt & Ariſt. & Auic. conciliare & vtrumque explicare,

explicare, meliùs facturus ſi Auic. codicem aut deprauatum aut malè ex Arabico in Latinum conuerſum dixiſſet: ſiquidem in iis qui nuper correctiores impreſſi ſunt, nec ita habet, & lacunam ibidem videmus, in qua in aliis libris ſcriptum eſſe in margine libri demonſtrant. Prouocat vrinam multum eius: & parum eius, ſoluit, ſecundùm contrarium ſcammoniæ. Vera igitur manebit Ariſtot. ſuppoſitio, piper largè ſumptum vrinam mouere, parcè aluum ſoluere. econtra ſcammonium ſi largè ſumatur aluum ſoluere, ſi parcè & quod vetus ſit, vrinam ciere. & huius rei eſt quærenda ratio.

An quod vtrumque vtroque eſt mobilius.] Græcè eſt in impreſſis, ἑκάτερον ἑκατέρας δεῖ κινητικώτερα, meliùs in quibuſdam manuſcriptis, quod etiam habuiſſe viſus eſt antiquus interpres ſic: ἑκάτερον ἑκατέρᾳ δεῖ κινητικώτερον. quibus verbis nihil aliud ſibi voluiſſe viſus eſt Ariſt. quàm vtrumque præſtare alteri motione, puta piper natura ſua magis mouere ſolet vrinam quàm ſcammonium. & econtra ſcammonium magis ſoluit ventrem quàm piper: quamuis vtrumque ex accidenti etiam per aliam viam humores ducat, piper per aluum, ſcammonium per vrinam. neque enim intelligendum eſt, vt in prima expoſitione ſua Aponenſis, quoniam ſcilicet vtrumque natum eſt mouere per vtramque viam. piper enim ſoluit ventrem & prouocat vrinam, & ſcammonea ſimiliter, verba enim quæ ſubiungit, oppoſitum intellexiſſe demonſtrant, cùm dicit.

Piper enim eſt mouens vrinam, ſcammonium verò aluum.] Aggreditur mox docere cauſam, cur piper largè ſumptum vrinam moueat moueat, & dicit. [*Itaque piper multum exiſtens fertur in veſicam, & non diffunditur in ventrem.*] Quæ verè & propriè diuretica dicuntur, ea in primis ratione vrinam mouent, vt non craſſitiem ſolùm humorum extenuent, ſed ſanguinem fundant ipſum, vt ſuperiùs docuimus, eiúſque tenuem & aquoſam partem ſecernant, ingenti caloris vi vtrumque præſtantia: ſecretam autem ita ſanguinis partem quæ ſerum eſt, renes propriam ſibi ac familiarem arripiunt. huiuſmodi ſunt ſemina apij & petroſelini Macedoniei, ſmyrnij, feniculi, dauci, ſeſeleos. ammi, aſſarium, acorus, calamus aromaticus, & piper, cuius ratione hac de re inſtitutus eſt hic ſermo. hæc menſes non ciere ſolent, aut certè quàm minimum propter nimiam exiccandi facultatem. at quæ menſes cient, eadem vrinam cuncta quoque ſcient craſſorum humorum attenuatione, non autem ſanguinem fundendo, ſequeſtrandéque aquoſæ parti vi valida, quod verè diuretica præſtant. piper autem id commodè efficere poſſe inde colligitur, quòd magna in ipſo adſit calefaciendi & ſiccandi facultas, vt quod longiùs à temperamento in quarti vſque exceſſus ordinem progreſſum affirment, alij etiam ad medium huius ipſius perueniſſe ſcribant. hoc igitur in ventre aſſumptum ac ad inteſtina perueniens, aliis potiſſimùm alimentis admixtum ſi largè ingeſtum ſit, cùm odore & ſapore non omnino naturæ ſit inimicum, per meſeraicas venas trahitur, atque ad iecur ducitur, per venáſque cum ſanguine permeans illum colliquat ac ſiccat, ſeroſáſque partes ſeparat, quæ à renib. tractæ, tum demum ad veſicam ducuntur: ſicque vrinam proritate dicitur. quod ſi in minori quantitate ſumptum fuerit, potiſſimùm vbi nulla re commixtum ingeratur, adhæret inteſtinorum tunicis, humores aliquos in inteſtinis retentos attenuat, ſicque mordicando naturam ad expulſionem excitat, non ſecus ac quæ acria ſunt alia & mordicantia, in quem vſum docebat Gal. lib. de vſu part. transfundi ad inteſtina bilem flauam. Sed & hæc Ariſt. ſententia roboratur magis, ac experientia comprobatur: quoniam cum calefactas volumus primas illas partes, ventriculum & primas illas venas, aut circumiectas ventriculo partes, cautio eſt ne tundatur nimis, integrúmque aut certè craſſiuſculè contuſum deuoretur, remanente ita piperis caliditate diutiùs, & tardante ob craſſitiem, meliúſque ſuam actionem edente. ſicque cum per venas vires ſuas exercere nequeat, ſed in ventriculo & mox in inteſtinis retineatur, naturam mordicando ad excretionem per aluum ſtimulat: ſed cùm altiùs permeare non debeat, neque ad penitiores partes penetrare, parciùs etiam ſumi ſolet, ne & ſingultus pariat, & ne partes nimiùm exardeſcant. ſecus ſi quærendus erit nobis, conciliandúſque toti corporis habitui calor: ſicque fundendus ſanguis venis inexiſtens: tunc enim minutiſſimè tunſum, quò & celeriùs & faciliùs per totum delatum calefaciendi potentiam integram eò deferat, dabimus: túncque & largiùs ſolemus propinare, & vrinas valenter promouere quotidie obſeruamus.

Diuretica quæ verè & propriè talia.

Diuretica quomodo fundendo ſanguinem, vrinas mouent.

Diuretica non eadem menſes ciēt.

Menſes mouentia eadē & vritica.

Piper quomodo vrinas moueat.

Piper cur & quomodo parcè ſumptum ventrē ſoluit.

Piper malè contuſum ventriculū & inteſtina ſolùm calefacit.

Scammonium autem ſi copioſius fuerit, &c.] declarat econtra cur ſcammonium largiùs ſumptum aluum ſoluat, & hac in re ſe refert ad ſuperius problema vbi longa oratione docuit, cur ſcammonium humores ab vniuerſo per aluum ducat, quod & nos ne repetere præter rationem eadem cogamur, prætermittemus.

Scammoniū largè ſumptum per aluum ducit, & cur.

Paucum autem exiſtens cum potu per poros imbibitur, ac celeriùs antequam perturbet deorſum feratur in veſicam, & eò ſua virtute ducit ſuperfluitates & colliquamenta, quæcunque in ſuperficie fuerint.] Si verò parciùs ſumatur, aut id quidem vetus ſit, vrinam mouet neque enim in inteſtinis ſolum remanens attrahet, ſed cum epoto humore per venas ductum & humores & ſanguinem colliquans & fundens diuretici officium præſtabit. addit autem, cum potu, quia ſi aliquid non fuerit liquidum, quo per venas meare & ad penitiora penetrare poſſit, in inteſtinis relictum tormina & flatus generabit, vnde dolores in ventre inferiori vehementiſſimi ſolent excitari. dixit autem.

Scammoniũ parce ſumptum, aut ſi vetus fuerit, vrinam mouet

Quæcunque in ſuperficie fuerint.] non quòd excrementa in extima cute hærentia aut altiùs infixa poſſint ſcammonium parciùs ſumptum & ſenio confectum per vrinas ducere, quod aliquis fortaſſe ex iis verbis poſſet colligere, ſed per ſuperfluitates quæ in ſuperficie fuerint, eas intelligit, quæ facilè mobiles ſunt, ſubtiles, neque in penitioribus corporis partibus fixæ. eas enim per vrinas ducere ſolet, relicta craſſiori ac terreſtriori parte.

Multum autem, quemadmodum dictum eſt, propter vehementiam multo tempore perdurans deorſum fert multam purgationem etiam terreſtrem.] Reſumit iterum primam partem ſecundæ huius partis, cur ſcilicet ſcammonium largiùs ſumptum multa deiiciat, ſed hoc etiam addit, vt oſtenderet, non ſubtiles ſolùm partes educi, vt fit cùm parciùs ſumitur, ſed etiam craſſiores & terreſtres: diutius enim in ventre firmatum, ſua vehementia naturam ad excretionem ſtimulat ecce velle baſim illius in ventre & inteſtinis remanere, non totam diſſolui, vt dicebamus ſuperiùs. diſſolutum, & in atomos & vapores per poros, per quos alimentum diſperſum defertur, multáque excrementa diſſoluit craſſa illa quidem & terreſtria, quæ cùm agitauerit, & ſtimulos naturæ tum ob humores noxios, tum ob propriam naturam addiderit, ipſa trahente, & natura ſtimulata pellente, multa excrementa per aluũ ſubducit, non tenuia modò, ſed craſſa & terreſtria. hoc quamuis de bile craſſiori potiſſimùm intelligi debeat, poteſt tamen etiam de pituita intelligi, quæ ab hoc medicamento truditur, etiam teſte Dioſc. lib. 4. cap. 52. & Tralliano lib. 12. cap. 6. de tertiana nota verba faciens. quin ſi Aëtio & Paulo credimus, atrum etiam humorem educere poteſt, ſi multum ſumatur, qui terreſtris natura ſua eſſe ſolet. Ne quis verò in errorem quantitatis ratione incidat, obſeruabit diligenter Dioſc. Aëtium, Paulum, Actuarium ita quantitatem ſcammonij determinaſſe, vt ad drachmam, & Plin. quaternos obolos ſcriptulos duo, dari quandoque poſſe cenſuerint. Sed id intelligi debet de eo ſcammonio, & de eo ſucco, qui ex radice cùm primùm è terra egreſſa ſit, inciſa, tanquam gemmeus remittitur. is enim ſincerior cùm ſit, & clementiùs exoluit, & hoc pondere dari poteſt. vt colligi facilè poteſt ex Dioſc. lib. 4. cap. 52. & manifeſtiùs ex Plinio lib. 26. natur. hiſt. cap. 48. at ſcammonium quod ad nos hoc tempore defertur, cùm non lac ſuccúſve aut radicis adhuc virentis & viuentis ſit, ſed ex radice, foliis, caulibúſque tritis ſuccus ſit, nullo delectu nulláve diligentia expreſſus, vehementius redditur, vnde Meſuæus noſter ad duodecim grana datum per aluum ducere ſcribebat, & nos vt plurimum menſuram illam non excedentes valenter expurgare videmus. non negauerim tamen, aliquos etiam ſcriptulum illius ſine noxa aliquando aſſumere poſſe. & nos in aliquibus, cum duriori aluo eſſent, nec aliis medicamentis etiam valentibus ſoluerentur. fatemur ad drachmam diagridij, quod eſt ſcammonium pomo cotoneo præparatum; admixtis etiam aliis medicamentis contra noxam obtuliſſe. verùm hæc cùm quotidiana experimenta tranſcendant & ſint particularia, erit particularis ſcammonij doſis ſemiobolus. dicetur verò parciùs ſumptum, ſi cum humore aliquo ſine alia aliorum mixtione ſumatur ad quatuor vſque grana. tunc enim ſoluendi vim amittet, atque per vrinam humores ducet.

Scammonij ad aluũ ſoluendam veræ doſis examinata.

Πρόβλ. μδ.

Διὰ τί τὰς αὐτὰς φλεγμασίας, οἱ μὲν ψύχοντες, ὑγιάζουσιν· οἱ δὲ θερμαίνοντες, πέττουσιν; ἀλλ᾽ οἱ μὲν, ἀλλοτρίᾳ θερμότητι· οἱ δὲ καταψύχοντες, τὴν οἰκείαν συνάγουσιν.

Probl. XLIV.

Cur inflammationes eaſdem ij quidem infrigidando ſanant, alij verò calefacientes concoquunt. An quia alij quidem externa caliditate: ij verò infrigidantes, proprium calorem congregant.

φλεγμασίας, dixit quod malè ab antiquo interprete apoſtemationes verſum eſt, peſſimè à Gaza in primis editionibus inflationes, ſignificat enim æſtum & inflammationem: imò ne φλεγμονῆς quidem nomen antiqui Hipp. & Ariſt. tempore pro tumore calido à ſanguine producto, duro pulſante ſumi ſolitum fuit. inflammationem enim & omnem igneum ardorem illis indicabat, ſiue cum tumore ſiue citra eum contingeret. At poſt Eraſiſtrati tempora, quæ ex Ariſt. nepte ortus eſt, hoc nomen propriè ſignificauit omnem tumorem præter naturam calidum & incenſum, cui præterea rubor, dolor pulſus, & renixus coniunctus eſt. docuit hoc Gal. 3. de fract. cùm dicit, cùm verò ad eiuſmodi tumorem pulſatio & calor igneus acceſſit, non multò antea propriè appellatam φλεγμονὴν inducit. Antiquitùs enim non ſic, verùm omnem igneum calorem φλεγμονὴν nominabant, vt ſæpè à nobis eſt demonſtratum. At poſt Eraſiſtrati tempora φλεγμονῆς nomen dici conſueuit de tumoribus illis, in quibus non tantummodò calor incenſus & flammeus, verùm etiam renixus & pulſus exiſtit, quibus etiam rubor neceſſariò conſequitur. Ex multo enim calore hic neceſſariò ortum ducit, velut renixus & pulſus ex repletione. & 4. in 6. Epid. neque nos latet, inquit, quòd φλεγμονὰς vocat omnes flammeos calores, etiamſi abſque tumore præter naturam fuerint. Poſt verò Hipp. tempora φλεγμονῆς nomen tumoribus præter naturam attribuunt, quoties vna cum flammea caliditate, & renitentia pulſantéque dolore conſtiterint. & manifeſtius 5. Aph com. 65. quanquam ipſum phlegmones nomen veteres omnes de phlogoſi, hoc eſt, flammeo calore dicebant, etiamſi ſine tumore conſiſteret, quod etiam confirmauit com. ad aph. 40. 6. ſectionis. nomine igitur φλεγμασίας malè interpretatum eſt, apoſtemationes. ἀπόστημα enim καὶ ἀπόστασις abſceſſus Latinis dicitur, tumor eſt omnis qui naturæ robore digeri non potuit, ſed tandem in ſuppurationem vertitur, docebat hoc Gal. 2. ad Glauc. apoſtemata eas vocari affectiones in quibus à ſeipſis, quę mutuò ſe inuicem contingebant, abſcedunt. ſic enim dicitur ἀπὸ τοῦ ἀφίστασθαι, quod eſt abſcedere. ἀπόστημα enim dicitur, cùm humor in medio carnoſarum partium conſiſtit & putreſcit cum ſanguinis affluxu, & vnitatis ſolutionem facit, neque pars affecta os aut exitum habet. Tum enim ſi qua via pareat ad humoris contenti excretionem, non ampliùs hic affectus ἀπόστημα, ſed κόλπος, id eſt ſinus, nominatur. cùm verò hoc loco frigidis repercutientibus curari φλεγμασίας docuerit, non eſt, quòd ſolum de apoſtematibus intelligamus. minùs autem de inflationibus intelligi poteſt, cùm hoc aut apoſtema ſignificet, aut certè flatulentum tumorem, qui refrigerantibus tolli non poteſt.

φλεγμασία quid antiquis.

φλεγμασία quid recentioribus.

Phlegmon quid antiquis & quid recentioribus.

Apoſtema quid.

An quia alij quidem externa caliditate, alij verò infrigidantes proprium calorem congregant.] Soluit Ariſtoteles, & varietatis huius rationem totam refert in diuerſas medicorum curandi intentiones atque contrarias. aliqui enim maturantibus appoſitis calidioribus aut repentibus, conantur materiam aut influentem aut fluxam coctione quadam, quæ duplici calore perficitur, naturali & præter naturam, in ſaniem reducere, quá abſoluta diſrumpitur & euacuatur, & hoc modo curatio abſoluitur. huiuſmodi autem calida ſunt temperatè, & humida cum viſciditate aliqua, & vnctuoſa, quales ſunt pinguedines, pultes frumenti, & fœnugræci ſeminis lini, malua & huiuſmodi curant, alijs ſolis refrigerantibus, & ij duum ſunt generum, nam alij φλεγμασίας, id eſt, ſolos ardores & inflammationes curant ſine tumore, aut vix eleuatos. alij verò tumores calidos ab initio iiſdem curare tentarunt. ἀποκρουστικὰ Græci appellant, quibus vtuntur ad repellendum calidum & ſubtilem humorem influentem in eryſipelate & phlegmonum principiis. iis enim phlegmones ortus & incrementa, tum & vomicas & vlcera maligna febrium dolorúmque cauſas, & alia permulta corporum vitia declinamus. neque verò perpetuò ſatis eſt infirmo loco repellens auxilium adhiberi, ſed aliquando ſuperius eſt collocandum, vt veluti præmiſſa manus vias intercipiat, ne quid transfluat. Repellit autem perpetuò quod frigidum eſt: frigidum aliud aqueum natura molli ac ſoluta, terrenum aliud craſſiore materia, quod quia adſtringit, magíſque partes contrahit, efficaciùs reprimit, quocirca irruentibus humoribus magis cóueniet. ſicut è contra alterum genus quod aqueum eſt, quamuis vtcunque reprimat & ex æquo frigidum vel etiá terreno frigidius, vbi tamen magna eſt phlegmaſia & ingens æſtus refrigerio magis conuenit: huiuſmodi ſunt aqua, lactuca, intybus, polygonum, lenticula paluſtris, oui albumen, ſemperuium, portulaca, & iis vehementiora poma mandragoræ, hyoſcyami & papaueris ſuccus: hæc enim vehementer refrigerant citra adſtrictionem: quod ſi & robur parti indendum ſit & ſimul adſtringendum, addi ſolet acetum, omphacium, rubus, roſaceum acerbum, capreoli vitis, cytonia, meſpila, myrtillorum fructus, malicorium, thus, & alia huiuſmodi ſexcenta. vnde nono methodi med. Gal. in curanda eryſipelate

Inflammationes quomodò curētur.

Inflammationib. cur à. dis cur núc calidis nunc refrigerantib. vtimur.

Repellentia quæ.

Refrigerantia quibus in inflammationibus vtimur duorum generum.

ſimplici prioribus frigidis vtitur, & potiſſimùm aqua frigida. At ſi quis dixerit Auic. tertia quarti canonis docuiſſe, in curatione apoſtematum eorundem duplici ſimul vtendum eſſe hac curandi ratione, primò repercutientibus & infrigidantibus ab initio vtentes, mox etiam calidis pus mouentibus. quomodo igitur hic Ariſt. tanquam contrariarum curandi rationum meminit? Dicendum eſt, in vna quidem & eadem curatione poſſe & debere medicum vtramque hanc curandi rationem in vſum traducere, at curari tamen ſæpenumerò has inflammationes alterutro horum modorum. videmus enim eryſipelata ſimplici infrigidatione ſæpenumerò curari, aliquando verò ſolis ſuppuratoriis. quin etiam, quæ verè apoſtemata ſunt, ſolis repercutientibus ab initio applicatis aliquando curantur. aliquando verò progreſſa iam fluxione, & in tumorem iam parte eleuata, ita vt nulla ampliùs remaneat ſpes repellendi, ſolis ſuppuratoriis vtimur.

Προβλ. με.

Διὰ τί μεταβάλλειν δεῖ τὰ καταπλάσματα; ἢ ὅπως μᾶλλον αἰσθάνηται; τὰ γὰρ συνήθη, ὥσπερ ἐπὶ τῶν ἐδεσμάτων, οὐκέτι φάρμακα, ἀλλὰ τροφὴ γίνεται· οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων.

Probl. XLV.

Cur permutare cataplaſmata oportet? An vt magis ſentiantur? conſueta enim quemadmodum in iis quæ comeduntur, non ampliùs medicamenta ſunt, ſed in nutrimentum vertuntur. ſic & in iis huiuſmodi.

Quæſtio eſt cur permutanda ſint cataplaſmata. quæ vt intelligi commodè poſſit, explicare oportebit quid cataplaſma ſit, quémque vſum apud medicos ſoleat habere, tum etiã quid permutare ſibi velit Ariſtot. *Cataplaſmata ſæpius mutanda.* Cataplaſma eſt medicamentum molle & conſiſtentia mediocre, quod repellendo, concoquendo, digerendo, reſoluendo, laxando, vacuando, detergendo, calefaciendo, ſiccando doloríque ſedando adhibetur. quæ craſſiora ſicciorâque *Cataplaſma quid & quotuplex.* ſunt, inquit Gorrhæus, emplaſtra & cerara: quæ liquidiora συγχίσματα & vnguenta appellantur. Sunt autem variæ cataplaſmatum vires, & diuerſi vſus, propterea quod valde differente materia componi poſſunt, & variis partib. admoueri: quæ peculiarem quandam habent indicationem. cæterùm ab antiquis magna ex parte ex melle parabantur, cui incocta eſſent vel mixta medicamenta propoſito conuenientia, ſæpiſſimè verò & ex pane, oleo & farina, de quo apud Gal multa 2. de Glau. fortaſſe autem de his ſuppurantibus intelligendum erit problema, cùm immediatè ſuperiùs in alia quæſtione inflammationes calidis concoquentibus ab aliquibus curari ſcripſerit. per verbum autem permutari tria cùm poſſit intelligere, videndum in quem ſenſum vſus ſit hoc loco Ariſtoteles. Cùm enim in inflammationibus variæ naſcantur medicæ indicationes, & diuerſi ſcopi, ad quos medici reſpicientes varia etiam remedia ſolent adhibere, permutari dici poſſunt cataplaſmata, vbi variis naſcentibus indicationibus etiam ea immutare ſoleant, vt cùm repellentibus ab initio cataplaſmatis vſus quis fuerit, fluxa iam atque parti infixa materia, & in tumorem eleuante illis omiſſis alia in vſum ducet, quæ reſoluendi vim habeant: quibus etiam ſi voti noſtri compotes fieri non poterimus, alia ſuccedent, quæ emplaſtricam vim habeant atque ſuppuratoriam. permutare præterea dicemus medicum ſæpius cataplaſmata, qui, ne refrigeſcant, aut incaleſcant vtque validius officium ſuum præſtent, eadem calida vel frigida ſæpiùs applicat, permutari tum demum dici poſſunt cataplaſmata quæ manente eadem medica intentione putà pus mouendi varia cataplaſmatum genera præſcribit, quibus ſcopum illum attingat. vt ſi lacte, pane & butyro primùm cataplaſma parat, mox aliud ex triticea farina & butyro, aut ex hordeacea cum pinguedinibus aut huiuſmodi ſubſtituat. ſic ad refrigerandum nunc aqua ſola frigida, nunc ſucco lactucæ aut ſolani cum iiſdem herbis, aut lenticula paluſtri, vel vmbilico veneris, aut ſimilibus vtimur. Abſurdum omnino eſſet, permutationem illam priorem intelligere, cùm nulla adſit dubitandi ratio: quis enim neſciat variis vrgentibus indicationibus medicis varia etiam eſſe applicanda remedia. ſecunda etiam per ſolutionem excluditur manifeſtè: hæc enim eiuſdem medicamenti externa applicatio repetita naturam non immutaret, ſed potiùs confirmaret. cenſendum igitur, Ariſtotelem in poſtrema illa ſignificatione ſumpſiſſe.

An

An vt magis ſentiantur. conſueta enim quemadmodum in iis quæ comeduntur, non ampliùs medicamenta ſunt, ſed in nutrimentum vertuntur.] ſoluit, dicens hoc fieri, vt virtus eorum meliùs imprimi poſſit, magíſque eorum operatio ab ægris perſentiatur. fit enim vt cùm longiori tempore in eodem cataplaſmate perſeueremus, conſuetudine familiaritatem quandam cum eo aſſecuta natura nullam edat operationem: ſed illi parti ſuperſtet tanquam fomentum cooperiens. non enim ſolet ab aſſuetis fieri paſſio, aut certè non tanta. exemplo aptiſſimo rem hanc illuſtrat ab ingeſtis aſſumpto, quòd etiam medicamentum purgans, vbi idem ſæpiùs ingeratur, purgandi vim amittit, ac in alimentum noſtri corporis abit, quod familiare nimis naturæ factum tandem non ampliùs illam ad expulſionem irritat, ſed tanquam familiare in aſſumentis ſubſtantiam vertitur. vnde Hipp. 2. ſect. Aph. 50. dicebat, quæ ex longo tempore conſueta ſunt, etſi deteriora ſunt, inſuetis minùs moleſtare ſolent. Galenus autem libello de conſuetudin. eam reddit rationem, quoniam illa quæ ex longo tempore conſueta ſunt, in naturam ferè tranſiêre. nam vſus, eſt altera natura. vnde ſubdit in fine Aph. Hippoc. oportet igitur ad inſueta permutari. Communem autem aphoriſmum volebat eſſe eo loco Gal. ad exercitia, cibos, potus, balnea, illotiones, ſomnum, vigilias, calefactionem, refrigerationem, curas, & alia id genus multa. Verùm difficultatem facit Aph. 52. 2. ſect. qui ſic habet. Facienti omnia ſecundùm rationem, ſi non ſuccedant ſecundùm rationem, non eſt tranſeundum ad aliud, manente eo quod viſum fuit à principio. cùm enim eandem paſſionem ſupponamus, puta inflammationem in pus vertendam cataplaſmate ſuppuratorio, non erit remedium immutandum ſtante eo quod viſum eſt à principio. An dicendum eſt non mutari à nobis remedia, neque hoc Ariſt. perſuadere: quoniam manente primo ſcopo, puta pus mouendi, varias formas ſupputantium adhibere poterimus, ne vni nimiùm aſueſcat natura, potiſſimùm ſi mutatio ſiat à minùs intenſo ad intenſius. vt etiam ſi infrigiditare nobis mens ſit, frigidíſque vtamur, neque intentum aſſequamur in eo tempore quod à nobis ſtatutum ſit, in intenſius frigidum immutare poterimus. aut in eadem intentione inſiſtentes mutare formam cataplaſmatum poterimus: at hoc non eſt ad alia tranſire. Ad alia vtique quis tranſiret, ſi quis id præſtaret, quod de Antonio Muſa Auguſti medico dicitur, qui cùm illi medendo operam nauaret, nec ſanare tamen illum poſſet, frigida in calida commutauit: & hoc eſt quod Hipp. non eſſe immutandum docebat, quoniam aut ab initio ſcopum non attigerat, aut ſi attigit, eò ſemper medicus debet intendere. Nollem tamen ex hoc problemate medicos noſtri temporis ſibi patrocinium comparare, qui quoties ad viſendum ægrum accedunt, noua alia atque alia iniungunt medicamenta, non arte quidem ſed techna vtentes, vt aliquid ſemper feciſſe videantur, & diligentiam ac curam quàm maximam adhibuiſſe, neque poſſint accuſari apud vulgus, & eos qui ægrotis aſſiſtunt, quòd æger aut mortuus fuerit aut in periculo conſtitutus ob medicorum incuriam remediorúmque penuriam. præſtaret enim ab initio diligenter omnia perpendere, móxque remedia ſecundùm rationem, vbi maneat quod ab initio viſum eſt, dúmque manet primus ille ſcopus. neque voluit Ariſt. ſingulis viſitationibus formulas medicamentorum nouas eſſe præſcribendas: ſed exactis duobus tribúſve diebus, ſi non ſuccedant pro ratione manente primo ſcopo eadem indicatione occurrere variata materia, ne familiaritate cum natura facta nihil operentur. neque enim obſeruari poteſt an ſuccedant ſecundùm rationem niſi temporis progreſſu, maximè cùm dicat ſtante eo quod ab initio viſum eſt Hipp. quod progreſſum temporis oſtendit, & Ariſt. in hac quæſtione dicebat. conſueta tum demum agere non poſſe. Conſuetudo autem dici non poteſt, niſi per longum temporis tractum habitus ſit contractus. ſed ij dum apud vulgus famam aucupantur diligentiæ & vbertatis remediorum, apud peritos ignorantiæ ac inconſtantiæ crimen ſubeunt.

Medicamẽta ex longo vſu in alimenta verti ſolent.

Cataplaſmata quomodo mutanda, ſi non eſt ad aliud tranſeundũ ſtante eo quod ab initio viſum eſt.

Medicorum cõrũ error qui variatis medicamẽtorum formulis nimis frequenter famã apud vulgus aucupantur.

Πρόβλ. μϛ.

Διὰ τί ὑγιεινὸν τὸ τῆς τροφῆς μὲν ὑποστέλλεσθαι, πονεῖν δὲ πλείω; ἢ ὅτι τοῦ νοσεῖν αἴτιον περιττώματος πλῆθος; τοῦτο δὲ γίνεται, ἡνίκα τροφῆς ὑπερβολὴ, ἢ πόνων ἔνδεια.

Probl. XLVI.

Cur cibum imminuere, laborem augere ſalubre eſt? An quòd ægrotandi

cauſa eſt multitudo excrementorum? hæc autem fit quoties nutrimenti adſit excedentia, aut laborum imminutio.

Omnino multò maxima eadem & præcipua vniuerſæ ſalubris artis in eo repoſita pars videri poteſt, quæ ad repletionem nimiam, excrementorúmque aggregatorum conſumptionem expulſionémve pertinet. effecerunt enim palatis deliciæ & fatalis hæc noſtra ingluuies, vt non multum in oppoſita parte quæ ad nimiam inanitionem pertinet, medicis ſit laborandum. totam enim prope illam tangit diſtribuendæ per corporis partes omnes alimoniæ œconomiam atque interiorem operati caloris naturalis officinam comprehendit, ne quid ſcilicet vſquam excrementorum in corpore vbi opus non ſit hæreat, vt apertæ atque expeditæ viæ omnes, miniméque impuri meatus ſint, per quot attrahi, dum concoctionum in diuerſis locis opera feruent repurgando alimento, tum expelli excrementa debeant. quæ ſi negligantur, aut non ſatis diligenter tractentur, vniuerſus quamprimùm periturus ſit nutritionis fructus, aut repletio præter naturam ſucceſſura, ſuppreſſis quæ prodire debuerant, excrementis. reſpicit hanc partem Ariſt. in hac quæſtione, dum quærit.

Sanitas conſeruatur cibi imminuta quantitate, & adauctis laboribus.

Cur ſalubre ſit cibum imminuere & laborem augere.] ſubdit enim, [*an quòd ægrotandi cauſa eſt multitudo excrementorum.*] vbi ſalubris partis medicinæ officium in eo magis poſitum eſſe indicat, vt aut excrementa non multa generentur, aut producta commoda aliqua via expellantur, quàm in nimia inanitione reſarcienda. potiſſimam enim ægrotandi cauſam eſſe excrementorum ſuperfluam aggregationem. Hanc autem duas habere cauſas docet, exceſſum alimenti, & imminuta exercitia. Partes igitur ſunt eius cui tuendæ humanæ valetudinis mandata cura fuerit, partem hanc inſpiciendi potiſſimam ac præcipuam, quæ primùm rationem omnem reſpicit, qua quantum fieri poteſt, minùs excrementa generentur, tum vt generata iam atque aggregata aut abſumantur, aut ſecernantur, ne cumulata ſanitati officiant, inchoandæque atque augendæ humorum cúctorum malitiæ cauſa ſint.

Cibi imminutio cur ſanitati conferat.

quamuis autem miſſione ſanguinis ſuperfluus ſanguis tolli poſſit, imminuta tamen cibi quantitas duo præſtare poteſt, primùm impedire ne generentur, tum & quæ aggregata ſunt, ex parte conſumere. cùm enim varia ſit ad diuerſa ciborum quantitas pro varietate temperamenti & partium & vniuerſi corporis, non eſt quòd quiſpiam credat præſcribendam eſſe quaſi dimenſam quandam quantitatem, vt libratim aut vnciatim metiamur; ſed vnuſquiſque ſibi regula & præſcriptum ſit, ita vt nunquam quantitate nimia ſeipſum oneret, imò aliquid ſubtrahat de conſueto, vt natura egeſtate quadam preſſa, etiam, quæ ſuperflua ſunt, conſumat. verùm hæc non ſufficit ſæpenumerò. cùm enim in hoc perpetuo rerum noſtrarum fluxu deperditæ ſubſtantiæ inſtauratio neceſſaria ſit, perituræ procul dubio omnino, niſi ſuccedentis ſemper alterius adminiculo foueatur, nulla res talis reperiri poteſt, quæ ſic in alitæ partis ſubſtantiam tranſire tota queat, vt nihil prorſus relinquatur, quod naturali calore non euictum in alimoniam cedat. hoc ipſum quod non cedit excrementum aliquo pacto eſt, excerni verò de corpore debet, ne aut putrefactum, putredinoſorum morborum cauſa ſit, in quibus quanto in diſcrimine verſentur ægroti, manifeſtum omnibus eſt: aut diuerſas corporis partes occupans, longioríque aliquando mora intemperaturæ ſuæ viribus auctum, eandem partibus intemperaturam addat. huiuſmodi ſuperuacaneè collectos humores altiúſque adactos quomodo felicius & commodius quàm exercitatione diſſipatos conſumamus, non eſt facile inuenire. cùm enim quotidie ferè aggregentur, quotidie quoque euacuari poſtulant, quod præſtari commodè & ſalubriter non poteſt, niſi exercitatione, & ſi ea adaucta aliqua occaſione fuerint, etiam ipſa vt hoc loco dicit Ariſt. validiori & longiori tempore facta. quotidie namque rectè ea legibus ſuis ac motibus peracta, aut ſi excrementa adaucta fuerint, etiam maiori facta, demere facilè poterit citra noxam de corporis vniuerſi viis, ſinibus, ſolidiore mole, quicquid ſuperuacaneum fuerit, excitato qui omnia peruadit calore. promouet enim quacunque in re motu opus ſuum natura ſemper, cuius ipſa principium eſt: languent quiete omnia, quippe à natura magis magíſque diſcedunt, quo à motu magis. Neque verò ſit qui exiſtimet, quæſtionem hanc ſupponere contrarium ei quod propoſitum ab Hipp. 2. ſect. Aph. 26. vbi dicit, vbi fames, laborandum non eſt, cùm hic diminuta alimonia, augendum laborem pro ſalubritate corporis cenſeat Ariſt. hæc etenim eadem contrarietas videretur in ipſomet Hipp. qui ſecundo de victus ratione contraria inter ſe eſſe ſcribit cibaria & labores, vtraque tamen ſanitate conferre dicebat. neque enim eodem modo famem

Exercitationis pro ſanitate maximè vtilitates.

incdiám

inedĩamve ſumit hoc loco Ariſt. ac Hipp. loco propoſito. neque enim quocunque tempore inanito animo, corpore, & fameſcente maximè ventriculo exercendum eſſe corpus docebat Hipp. cùm labores ſuperflua demant, ſi quis autem laborauerit inanitus & omnino fameſcens, nihil habebit ſuperfluum quod conſumat, ſed vires eneruabit. cùm naturalem famem intelligat illo loco Hipp. quæ vt Gal. docet li. de ſympt. cauſis. eſt ſuctionis ſenſus, quando alia membra à ventriculo exugunt, & ipſe inanitus appetit cibúmque deſiderat. vnde in Com. dicebat Gal. eos fameſcere, qui ob ciborum inopiam ad extremam eſuritionem deueniunt. itaque defectus ciborum & alimenti eſt fames. Ariſt. verò huic fami adiungendum non præcipit laborem pro ſalubritate corporis, ſed ſolùm cibos eſſe imminuendos potiùs, at tamen pro ratione concedendos, pro ratione etiam adaugendam exercitationem, vbi excrementa ſint adaucta, vel certè recta victus ratione inſtituta tali, vt non omninò repleamus corpus, adiungendum ſemper exercitium. quod quamuis moderatum eſſe oporteat, præſtat tamen pro exacta ſanitate conſeruanda, quemadmodum cibi aliquanto minorem quantitatem iniungere, ita exercitium adaugere, ſeruatis ſemper præceptis à ſalubri medicinæ parte traditis.

Πρόβλ. μζ.

Διὰ τί τὰ φάρμακα, καὶ τὰ πικρὰ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ τὰ δυσώδη, καθαίρει; ἢ ὅτι ἅπαντα τὰ πικρὰ καὶ δυσώδη, ἄπεπτά ἐστι; διὸ καὶ τὰ φάρμακα, πικρὰ καὶ δυσώδη. τῷ γὰρ ἄπεπτα εἶναι, καὶ κινητικὰ μετὰ πικρότητος, φαρμακόν ἐστιν· καὶ ἐὰν δοθῇ, πλείω, διαφθείρει. ὅσα δὲ, κἂν σμικρὰ δοθῇ, διαφθαρτικά, ταῦτα οὐ φάρμακα λέγεται εἶναι, ἀλλὰ θανατηφόρα. οὐδ' ὅσα μὴ τῷ ποιῷ καθαίρει, οὐκ ἔστι φάρμακα. καὶ γὰρ τῆς τροφῆς πολλὰ μὲν ταὐτὸ ποιεῖ, ἐὰν ποσὰ δοθῇ, οἷον γάλα, ἔλαιον, γλεῦκος· ἅπαντα δὲ ταῦτα, διὰ τὸ μὴ εἶναι εὔπεπτα, καθαίρει. καὶ τούτοις οἷς μὴ εὔπεπτα, καθαίρει καὶ τούτοις ἐστι γὰρ ἄλλα ἄλλοις εὔπεπτα καὶ δύσπεπτα. διὸ οὐ πᾶσι ταῦτα φαρμακώδη, ἀλλ' ἐνίοις ἴδια ὅλως γὰρ τὸ φάρμακον δεῖ οὐ μόνον μὴ πέττεσθαι, ἀλλὰ καὶ κινητικὸν εἶναι. ὥσπερ καὶ τὸ γυμνάσιον ἔξωθεν ἧκον ἢ ἔσωθεν, τῇ κινήσει ἐκκρίνει τὰ ἀλλότρια.

Probl. XLVII.

Cur medicamenta purgãtia, & amara, & fœtida magna ex parte purgant? An quia amara omnia & malè olentia concoqui nequeunt? quare etiam medicamenta amara ſunt, & malè olentia. incoctile enim eſſe oportet & motiuum cum amaritudine, vt medicamentum ſit. & ſi detur plus iuſto, perimit: quæ verò etiam in parua quantitate dantur, corruptiua ſunt, non medicamenta dicuntur eſſe ſed deleteria. Sed ne illa quidem medicamenta dicimus, quæ non ſua qualitate purgant. ſunt enim pleraque in genere cibi, ſed quantitate data, ceu lac, oleum, muſtum. omnia verò hæc quòd minùs bene concoquantur, purgant. & aliquibus non bene concoctilia ſunt, hos purgant. Sunt enim alia aliis bene coctilia, & difficulter concoctilia. propter quod non omnibus hæc medicinalia, ſed quibuſdam propria. Denique medicamentum non ſolùm à coctione immune, ſed etiam mouens eſſe debet. quemadmodum & exercitatio vehemens ſiue extrinſecus ſiue intrinſecus. commotione enim excernit aliena.

Quæſtio hoc loco propoſita non ita facilè intelligi poteſt. videtur enim quærere, cur medicamenta & quæ ſunt amara, & quæ item mali ſunt odoris, humores per aluum excernant. quo modo ſi intelligamus, hoc difficultatem faciet, quòd quamplurima ſint & fœtentia & amara, quæ nullam habent vim purgandi. Ariſt. autem vt plurimùm id præſtare dicebat: ſi etiam amara & malè olentia dicamus eſſe attributa medicamentorum, quæ primo loco propoſita ſunt, vt dicat cur medicamenta quæ amara & fœtentia ſunt vt plurimùm purgant, habet etiam difficultatem, quoniam multa quæ non malè olent, vt agaricum, rhabarbarum, manna,

Medicamẽta maiori ex parte malè olentia & amara purgant, & cur.

manna, & alia quæ non ſunt amara reperiuntur; quæ tamen purgant. Cenſeo tamen Ariſtotelis ſenſum eſſe, cur medicamenta quæ & amara ſunt vt plurimùm & malè olentiá, euacuant. quamuis enim aliqua ſint medicamenta omnioo non malè olentia, aliqua etiam non amara: tamen dicemus neque Ariſt. id abſolutè protuliſſe, ſed dixiſſe, cur medicamenta, & amara vt plurimùm & fœtentia purgant, hoc enim ordine ſeriem orationis in Græcis poſuit: ita vt dictio, vt plurimùm, ad hæc attributa referatur, quæ vt plurimùm medicamentorum ſunt peculiaria. colligitur etiam ex reſpooſione, cùm dicit, quare etiam medicamenta amara ſunt & malè olentia, vt concoqui à natura nequeant, quod medicamentorum eſſentiam conſtituit. Ideò reſpondet.

An quia amara omnia & malè olentia concoqui nequeunt: quare etiam medicamenta amara ſunt & malè olentia.] docuerat iam in ſuperioribus, medicamenta hanc virtutem obtinere purgandi, quòd concoqui cùm non poſſint à natura, moleſtiam autem inſerant qualitatibus ſuis naturæ, eam irritabant ad expulſiooem, ſimúlque cum medicamentis propellendis expelli etiam humores proprios, id eſt, quos ſolet natura ſua & peculiari proprietate ad ſe trahere humores. cùm autem & amara & malè olentia huiuſcemodi ſint, vt coctionem in ea non exerceat natura, tum ob ingratum ſaporem quem refugit natura, tum ob fœtorem, qui per vniuerſum means validiùs expulſionem inuitat. quamuis autem amarum ſaporem potiſſimùm dictione, amara, intelligat: poteſt tamen etiam ingratis aliis ſaporibus accommodari. at de vero amarore præcipuè intelligendum eſt, quòd medicamenta verè hoc nomen ſortita vt plurimùm huiuſmodi ſapore inſignita obſeruemus. quod autem dixit, amara concoqui non poſſe, intelligit amara abſolutè & impermixta. docuit autem hoc manifeſta ratione Gal. de ſimpl. med. facul. cap. 20. iis verbis. at quæ exactè amara ſunt (voco autem ita, quæ nullo ſenſu notabili alia participant qualitate) omnibus propè animantibus nedum hominibus eſui inepta ſunt. ſubdit rationem, & dicit: Quippe cùm animal omne plus minúſque ſit humidum: amara autem ſicca: haud aliter quàm cinis & puluis. reſpondet mox tacitæ obiectioni & dicit, abſinthium enim non ſolùm amarum eſt, ſed etiam adſtringit. ecce Galenum. amara incoctilia eſſe, nutriréque non poſſe: quoniam eo nutrimur quo etiam conſtamus, conſtamus autem ſubſtantia humidiori, huiuſmodi igitur etiam nutriri debemus qualia dulcia eſſe ſolent. quæ verò abſolutè amara ſunt, cùm ſicciſſima ſint, omni etiam humido ſunt deſtituta, & propterea teredinibus, vermibus & huiuſmodi animalculis ex putri materia genitis, neque vlla putrilagine tentantur amara. quòd ſi amaritudini fœtor etiam adiungantur, magis ineptum erit nutritioni. cùm enim natura bene olentium amica ſit omnino, vt optimè docebat Theophraſtus lib. de odoribus, ſi malè fuerint olida ſimul cum amarore, neque ventriculus ea amplectetur, & natura omnino illa reuciet.

Medicamẽta purgantia maiori ex parte amara.

Amara abſolutè non nutriunt, & cur.

Incoctile enim eſſe oportet & motiuum cum amaritudine, vt medicamentum ſit.] motiuum cum amaritudine dicit, non quòd cenſeat medicamenta ſola amaritudioe mouere, ſed attrahunt humores peculiari virtute ſiue forma, ſiue ſimilitudine, ſiue familiaritate proprios, at natura ſæpè amaritudine irritata medicamenti iam collectos autln ventriculo aut in inteſtinis, ſæpè etiam peſſimo odore commota deturbat ac deiicit.

Et ſi detur plus iuſto perimit.] medicamenta ſi plus iuſto aſſumantur, non ampliùs medicamenta purgantia eſſe, ſed deleteria & mortifera, vnde etiam pharmacum Græcis non modò purgans medicamentum ſignificat, ſed etiam venenum. Et quemadmodum cibi qui natura ſua tales ſunt, quòd à calore noſtro euincantur, & in noſtri corporis ſubſtantiam vertuntur, ſi plus quàm natura ferat, aſſumantur, medicamenta quodammodò redduntur, natura à mole deuicta & non euincente, ita medicamenta quæ ad hoc aſſumantur, vt non euicta à natura, ſed ipſis victoriam adeptis ſecum ducant humores proprios extra corpus, ita tamen vt calorem naturalem non ſuperet, ſi plus quàm natura ferat, aſſumantur, non ampliùs medicamentorum vim retinet, ſed veneni naturam induunt.

Quæ verò etiam in parua quantitate data corrumpunt, non medicamenta dicuntur eſſe, ſed deleteria.] venena deſcribit & diſtinguit à medicamentis purgantibus, quòd hæc non niſi in multa quantitate data, & plus quàm natura ſoleat illa ferre, ſoleant interimere. venena autem etiam in pauca quantitate vim habent interimendi, quòd non quantitate ſed qualitate id præſtent. appellauit autem Ariſt. venena φάρμακα θανατηφόρα, quod nos medicamenta mortalia dicemus. Hipp. 6. Epid. ſect. 61. vocat κακοῦργον, in iuramento verò appellat θανάσιμον. Theophraſtus, Dioſc. & Gal. appellarunt venena aliquando φάρμακον φθοροποιὸν, aliquando θανάσιμον, aliquando δηλητήριον. quibus Græcorum vocibus totidem fere Latinorum reſpondent, apellant enim interdum malefica venena, interdum lethalia, ſæpè corruptoria, ſæpius etiam

Deleteria quæ & qualia.

etiam deleteria.vnde Gal. 6. Epid. ſect.6. cap. 5. dicebat, proprietates namque ex tota ſubſtantia progenitæ aut corporibus noſtris congruentes,aut alienæ quatuor materiis continentur:aut enim purgatoriæ medicinæ ſunt, aut alimenta, aut adhæc tertiò ea quæ hîc Hipp. malefica nominauit, aut quartò ipſorum remedia:cùm verò tertium materiæ genus & in deleteria pharmaca, & ferarum venena diſtribuatur, duplex eſt iſta curantium remedium. Appellantur autem Græco vocabulo Alexipharmaca, id eſt medicamentorum remedia, quæ mortiferis medicamentis aduerſantur. Theriaca verò, quæ ferarum morſibus medentur.ſubdit quod maximè ad hunc Ariſt. locum illuſtrandum facit. Verùm fortaſſe quis exiſtimauerit & purgantium medicamentorum materiam inter mortifera eſſe cenſendam: nam & hæc vltra modum aſſumpta nos interficiunt. Id ſi conceſſerimus, conſequens, etiam erit vt alexipharmaca & theriaca in mortiferis enumeremus:quandoquidem& hæc nos perdere poſſunt, niſi ſi quis ex ipſis omnino valde parum aſſumpſerit. Verùm ea de cauſa mihi plura medicamenta non vocare mortifera medici videntur, quòd ipſorum temporibus quibuſdam vtilitas neceſſaria ſit, ea verò deleteria appellare, quæ nullo vnquam tempore, neque ægrotis hominibus neque valentibus opem ferunt: neque enim aconitum, neque argentum viuum, neque argenti ſpuma, neque marinus lepus, intra corpus accepta vllum nobis afferunt emolumentum. Difficultatem tamen facit non leuem hac in parte. vbi diſtinguens à medicamentis deleteria venena Ariſtoteles dicit. illa non niſi in multa quantitate aſſumpta mortem afferre, venena autem ſola qualitate, ita vt etiam in leui quantitate aſſumpta interimant. quod idem de deleteriis aliquando docuit Galenus. nàm 2.de rat victus in acut.c.12. de deleteriis ſermonem habens, interdum vtilitatem afferre ea ſcribit,veluti eſt hyoſcyamus mandrogara & opium.hæc enim deleteria aliquando etiam appellauit 3.de ſimpl. med. fac. 18.in qua re manifeſtè repugnare ſibi videtur, qui 6. Epid. ſect.6. 5. nunquam deleteria iuuare poſſe dixerat, & nos obſeruamus debita ſeruata illorum quantitate, dum iis in medicina vtimur, quandóque prodeſſe, ſi verò quantitate excedant, interimere. quod efficit vt hæc in re non diſtinguantur à medicamentis purgantibus, quod hoc loco cenſuit Ariſt. An dicendum eſt Ariſtotelem de iis deleteriis loqui, quæ verè talia ſunt, quæ à tota quod aiunt ſubſtantia vel temperamento vel proprietate agunt, qualia lepus marinus, hydargyrum, aconitum & huiuſmodi, quæ cùm naturæ noſtræ omnino ſint immediatè contraria, nunquam ab ea euinci aut edomari aliquo modo poſſunt: hæc enim neque iuuant aut ſanos aut ægrotantes, vt dicebat Gal. 6. Epid. at ſi deleteria ſumamus impropriè, id eſt, vt ſolum in corpus in tali quantitate aſſumpta mortem nata apta ſunt inducere, hæc & iuuare aliquando poſſunt, & quantitate tanta indigent vt mortem inferant. diſtinctionem hanc tradidit Galenus noſter lib. 3. de ſimpl.med. facul. 22. At remanet hic ſcrupulus quòd docuerit Plin. lib. 27.c. 2.aconitum maximè prodeſſe homini aduerſus multa venena: & de argento viuo manifeſta illa eſt hiſtoria ſceleſtæ illius mulieris, quæ cùm vellet enecare maritum, dedit ei primò toxicum, quod cùm non tam citò mortem inferret, vt eam acceleraret, dedit argentum viuum:ſed cùm putaret illo mortem ſe eſſe acceleraturum,vitæ potius marito cauſa fuit:quandoquidem argentum viuum veluti toxici remedium fuit; eleganter admodum totam hanc hiſtoriam tradidit Auſonius pulcherrimo epigrammate. An dicendum eſt venena nunquam per ſe prodeſſe poſſe,neque ſanis neque ægris, ſed ſi quandoque iuuant, id ex accidenti contingere,quoties venenum illi contrarium & inimicum in corpore nactum in illud veluti inſurgens aut expellit aut deuincit,viribus interim quaſi eneruatis ex reactione contrarij & ipſum remanēs.ſic enim optimè dicebat Plinius,duo venena inimica in corpore inter ſeſe pugnant.

Alexipharmaca quæ dicantur.
Theriaca quæ dicantur.

De deleteriis medicamentis Galeni loci cõtrouerſia.

Conciliatio locorum Galeni.

Venena quomodo à quando proſint.

Sed ne illa quidem medicamenta dicimus,quæ non ſua qualitate purgant. ſunt enim pleraque in genere cibi,ſed quantitate data,ceu lac, oleum, muſtum. omnia verò hæc quòd minùs bene concoquuntur,purgant, &c.] quoniam dixerat, medicamenta & amara & fœtida purgare, quòd incoctilia ſint, euincíque à natura non poſſint,obiicere aliquis illi potuiſſet aliqua eſſe quæ nec amara ſunt,nec ingratum odorem redolentia, quæque naturæ grata eſſe ſolent, atque ſæpenumerò ab eadem euinci,& in aſſumentis ſubſtantiam vertere,quæ alioqui purgant,tacitæ obiectioni ſatisfacit dicens, hæc medicamenta propriè dici non poſſe, quia qualitate non purgant, ſed nimia quantitate, & ſunt hæc potius natura ſua alimenta, ſed medicamenti vices tunc gerunt, cùm adeò largè ſumuntur vt euinci à natura non poſſint: tunc enim aut corrumpuntur, aut cruda remanent. quo fit vt natura alterutro horum irritata ac preſſa ad expulſionem inſurgat. & tunc ſæpenumerò cum illis alios humores in inteſtinis & vicinis partibus aggregatos ſubducit. & hoc eſt quod lib. de med. purgant. Hipp. dicebat, cùm alimenta aliquando medicamenta reddi dicebat. Sciendum tamen eſt aliquando

quando hæc ſubducere non adeò largè aſſumpta, quòd nitroſas aliquas partes aut abſtergentes habent vt lac, aut lubricantes, quales in oleo : ſed cùm nutrire aptæ ſint partes, maiori ex parte ſoluere non ſolent, niſi vberiùs quàm par ſit abſorbeantur : tunc enim purgant ob eam quam diximus cauſam. neque tamen id omnibus faciunt, ſed iis ſolis, qui tantam quantitatem conficere nequeunt, ſed quoniam alij aliis difficiliùs concoquunt, alij faciliùs, efficitur etiam vt non omnia omnibus ſint medicinalia : quoniam ex iis aliqui adeò robuſto calore naturali ſunt præditi, vt quamcunque molem ciborum ingeſtorum ſuperare & immutare poſſint: alij econtra adeò debili & languido ſunt ventriculo, vt etiam mediocri quantitate ſumpta concoquere nequeant.

Denique medicamentum non modò à coctione immune, ſed etiam mouens eſſe debet.] cùm tot tantáſque difficultates in natura medicamenti purgantis explicanda occurrerent, quibus difficilior reddebatur ratio tradendæ ſolutionis & explicationis propoſitæ quæſtionis, iis verbis tanquam coronidem ſuæ ſententiæ addens ſubiungit, medicamentum vt verè medicamentum ſit, non hoc ſolo perfici, quòd coctionem ſubterfugiat, ſed prætereà quòd moueat. docuerat enim ſuperiùs aliqua eſſe quæ à calore noſtro naturali aſſumpta euinci non poterant, vt æs, aurum, argentum, quæ tamen non purgabunt quòd mouendi vim non habeant. mouendi vis hæc quamuis de primis illis & ſecundis qualitatibus intelligi poſſit, quibus ſæpè docuit medicamenta irritare naturam poſtquam comminuta hinc inde diffuſa fuerint, poteſt tamen potius intelligi de facultate illa qua à natura prædita ſunt, vt hunc illúmve humorem potiùs eliciant & trahant. de qua manifeſtis admodum verbis pater medicinæ, & Ariſtotelis in his rebus præceptor, locutus eſt, tum lib. de natura humana cùm de purgantibus bilem non pituitam, & de educentibus potius atrum humorem, quàm aut pituitam aut bilem, loquebatur, tum & in libello de medicamentis purgantibus à me Græcè & Latinè cum commentariis proximè edendo. vbi etiam aduerſus recentiores hos medicos diſputauimus, qui experientiam negantes, & diuini præceptoris præcepta contemnentes, contendere conati ſunt probare medicamenta non peculiares humores attrahere, ſed indiſtinctè quælibet quoſlibet humores euacuare.

Προβλ. μη.

Διὰ τί τὰ μὲν εὐώδη διουρητικὰ καὶ σπέρματα καὶ φυτά; ἢ ὅτι θερμά, καὶ εὔπεπτα· τὰ δὲ τοιαῦτα, οὐρητικά. ταχὺ γὰρ λεπτύνει ἡ ἐνοῦσα θερμότης, καὶ ἡ ὀσμὴ οὐ σωματώδης· ἐπεὶ καὶ τὰ ὀσμώδη, οἷον σκόροδα, διὰ τὴν θερμότητα οὐρητικά. μᾶλλον μέντοι συντηκτικά· θερμὰ δὲ τὰ εὐώδη σπέρματα.

Probl. XLVIII.

Cur bene odorata & ſemina & plantæ vrinam mouent ? An quòd calida & concoctu facilia : huiuſmodi autem ſunt mouentia vrinam. citò enim attenuat innata eis caliditas, & odor non corporeus. nam & odore prædita, vt allia, caliditate ſunt vrinam mouentia, vel potiùs colliquatiua : calida verò ſunt bene odorata hæc ſemina.

Odorata vrinã mouent, cur. Quærit hoc loco Ariſt. cur ſemina & plantæ gratum referentes odorem diuretica ſint, id eſt, apta nata vrinam mouere. Verùm quoniam tum ſect. 12. quæ circa odores & odorata verſatur tota, idem problema propoſitum eſt & vberiùs explicatum, in eum locum expoſitionem eiuſdem remittemus.

Προβλ. μθ.

Διὰ τί δεῖ πρὸς μὲν τὰ μὴ καθαρὰ καὶ φαῦλα τῶν ἑλκῶν, ξηροῖς καὶ δριμέσι καὶ στρυφνοῖς χρῆσθαι φαρμάκοις· πρὸς δὲ τὰ καθαρὰ ὑγιαζόμενα, ὑγροῖς καὶ μόνοις; ἢ διότι ἀπὸ μὲν τῶν μὴ καθαρῶν δεῖ ἀφαιρεῖν τι; τοῦτο δέ ἐστιν ὑγρότης ἀλλοτρία, ἣν ἀφαιρεῖν δεῖ. τὰ δηκτικὰ δὲ καὶ δριμέα καὶ στρυφνὰ, τοιαῦτα, καὶ τὸ ξηρὸν μᾶλλον τοῦ ὑγροῦ· τὰ δὲ καθαρὰ, συνεπουλώσεως δεῖται μόνον.

Probl. XLIX.

Cur in impuris quidem prauíſque vlceribus, ſiccis, acribus, adſtringentibúſque vti oportet medicamentis, puris verò & ſaneſcentibus humidis etiam ſolis? An quòd ab impuris aliquid quidem auferre oportet, quod non niſi humor eſt alienus, quem remouere opus eſt: mordicantia autem, acria & adſtringentia ſunt huiuſmodi, & ſiccum magis humido. quæ verò pura ſunt, vt cicatrix ſolùm obducatur, indigent.

Quamuis recentiores ἕλκος & τραῦμα ita diſtinguant, vt ἕλκος ſiue vlcus eam vnionis ſiue continui ſolutionem intelligant, quæ non ſimplex ſit vt vulnus, ſed quæ aliis diſpoſitionibus eius curationem impedientibus, ex quibus ſanies, & purulenta quædam colluuies ac putrilago excitatur, quæ internam potiſſimùm cauſam habet. τραῦμα verò quod nomen Latinè vulnus dicitur, illis impoſitum eſt, quæ exteriori cauſa inferuntur: conſtat tamen apud Græcos omnes, ἕλκος ſolutiones eas omnes continui ſignificare, tum quas telum & externa vis intulit, tum quæ ab interiori cauſa oriuntur, quod & clarè oſtendunt quæ libro περὶ ἑλκῶν ab Hipp. ſcripta ſunt, & quæ libro de fracturis & articulis. ſed & hoc idem colligitur manifeſtè ex hoc Ariſt. problemate, vbi vlcera pura & ſaneſcentia appellat. quæſtio igitur eſt cur impuris prauíſque vlceribus, ſiccis, acribus, & adſtringentibus vti opus ſit medicamentis, puris verò & ſaneſcentibus humidis ſolis. dicuntur autem impura cùm ſanies ſeu virus & ſordes in vlceribus ſubſint. priori enim tanquam tenuiori humidiora redduntur vlcera, ſordibus autem tanquam craſſioribus vlcus rhyparon, id eſt, ſordidum efficit: quemadmodum enim docuit Gal. 3. Meth. med. omnem qualitatis alimenti mutationem alterum craſſum, alterum tenuius excrementum ſequitur, ita & in vlceribus præſertim cauis duplex excrementum prouenire ſolet, nempè tenuius, quod Latinè ſanies, Græcè ἰχὼρ appellatur, & craſſius quod ſordes dicitur, illo humidum vlcus redditur & impurum, altero verò ſordidum & prauum: dixit autem φαῦλα quod nos tranſtulimus praua. quamuis enim φαῦλος ſignificet etiam apud Hipp. vilem, leuem, facilem, non arduum aut exquiſitum, ſimplicem, vt cùm libro de fract. φαυλοτέρη ἡ κατάτασις, leuis extenſio & facilis dixit: docuit tamen ibidem Gal. φαῦλον antiquis non ſolùm vitioſum aut prauum denotare, ſed etiam quod eſt ſimplex. Sic φαῦλα ὕδατα Ariſt. malæ aquæ ſunt. quin imò ob hanc rationem φαῦλος vilis eſt & nullius pretij: quòd quicquid in ſuo genere malum eſt & vitioſum, etiam eſt vile: vnde etiam φαῦλοι ποιηταὶ dicuntur mali Poetæ & viles.

Ἕλκος & τραῦμα quomodo diſtinguantur apud recētiores. Vulnus & vlcus quid recentioribus

Vlcus Hip. idem quod vulnus.

Vlceribus impuris ſiccis, acribus & adſtringentibus vtendum, in puris autem etiam ſolis humidis, & cur.

Vlcerū excremēta duplicia, tenuia & craſſa.

Φαῦλος Hippocrati quid & Ariſt.

Puris verò & ſaneſcentibus humidis etiam ſolis.] videtur antiquus interpres & Aponenſis in Græco ſuo codice habuiſſe ὑγροῖς καὶ δριμέσι, quia vertunt humidis & acutis: Gaza autem vertit, puris autem & ſaneſcentibus humida tantummodò imponuntur. quæ omnia nec fideliter ſententiam Ariſt. referunt, nec conſtare poſſunt, difficultatéſque ſecum inferunt inexplicabiles. neque enim primùm admitti poteſt lectio antiqui interpretis, quòd ab acribus acutíſve omnino ſeiuncta eſt humiditas, ſed vi potiùs ſiccitatis acrimonia & caliditatis inducitur ſapor ille. falſa verò omnino redditur Ariſt. ſententia, ſi ita interpretemur Ariſtot. vt Gaza quis enim vel mediocriter in arte medicá verſatus vnquam dixerit, puris & iam ſaneſcentibus vlceribus, quibus infrà cicatricem inducendam ſolùm eſſe docet, ſola adhibenda eſſe humectantia, cùm ſiccantibus potiùs cicatrix inducatur? præſtat igitur interpretari humidis etiam ſolis. quomodo autem hæc ſententia Ariſt. intelligenda ſit, in fine huius problematis docebimus. ſoluit & inquit.

Interpretis antiqui lapſus

Gazæ lapſus maximus.

An quod ab impuris aliquid quidem auferre oportet: quod non niſi humor eſt alienus, quem remouere opus eſt.] Vlcus omne quà vlcus eſt, vnam communem habet curandi indicationem: ſiquidem vt Gal ait 4. Meth med. vlceris, quà vlcus eſt, ſanatio, mediocris eſt ſiccatio. hæc autem indicatio communis eſt etiam vulneribus curandis, quà ſaltem vulnera ſunt, id eſt, plagæ vulnerando acceptæ. Sed hoc diſcrimen habent, quòd hæc minori, illa, (quòd humidiora ſint) maiori deſiccatione indigent. Verumenimuerò vlceris quod cum alio affectu coniunctum eſt, curatio, vt vlceris ſolius non eſt, ſed priùs impedimenti remotio. vide Hipp. lib. de vlceribus, vbi ex profeſſo materiam hanc pertractat, dicebat non purgata vlcera non ſaneſcere. tunc enim ſanantur vlcera, cùm oræ quæ diuiſæ erant, cohæreſcunt: id quod duobus modis contingit, altero cùm ſola diuiſio eſt, nec quicquam carnis detra-

Vlceris & vulneris curandi ratio diuerſa.

ctum eſt, in quo caſu oræ à medico in vnum coguotur,& ſi opus eſt, vinculo , fibula vel ſutura cootineotur. ſicque ſua ſponte coaleſcunt. alterò cùm iam carnis aliquid deperditum eſt, ita vt oræ nequeant ampliùs ſe contingere & agglutioari , ſed per carnem iunguntur, quæ media inter ipſas producitur quem ſanationis modum Gal. appellauit κατὰ συσάρκωσιν. vtrouis modo curare vlcus voluerimus , tolli medicamentum neceſſe eſt, & adiunctas partes bene valere,alioquin nec oræ coaleſcere poſſent , nec caro noua generari : purgare igitur ſordem conuenit quam vlcus contraxit, & ptoximas partes in priſtinum ſtatum reſtituere. quoniam autem oon modò quod iam influxum eſt , & vlceri adhærens auferendum eſt, vt curatio perficiatur , quod ſiccantibus & corrodentibus citra tamen inſignem caliditatem & mordicationem perficitur, ſed influxus inhibendus eſt , & roboranda pars adſtringendáque,ne influxum humorum recipiat , propterea non ſiccis ſolùm dixit vtendum & actibus,ſed etiam adſtringentibus. quin imò etiamſi validè aeria fuerint,ſæpè conueniunt : ſordes enim & humiditatis copia,quæ id genus vlceribus adhæret , veluti propugnacula quædam vlceratis partibus facta roſionem valentibus etiam pharmacis adimunt & ſoluunt. huiuſmodi eſt chalcitis,ærugo , calcantum , miſy , ſory,ſtibium, antimonium, diphryges & huiuſmodi metallica,quorum ſi nimis vehementem timuerimus acrimooiá, comburi poterunt. exiccantem enim maiotem acquirunt facultatem , igneis calidis ex parte enaoitis. quemadmodum & plumbum vſtum , ſquamma ferri aut æris : tum & alumen, oſtracodermotum teſtæ combuſtæ, cum vitro combuſto , galla ophacite & malicorio. ex iiſque & ſimilibus multa parantur compoſita cerata, pulueres & paſtilli, de quibus abundè Gal.4. de compoſ.med. 5. genera. in iis tamen ſemper illud obſeruandum eſt , ea quæ ſicca forma ſunt, & puluerizata applicantur , magis ex vſu eſſe , magiſque commodè ſordibus purgare. quod & hoc loco nobis Ariſt. inſinuauit, cùm dixit.

Vlceribus curãdis magis conueniũt pulueres quã intẽperatura humida vt vnguenta.

Et ſiccum magis humido] Loquitur enim hîc manifeſtè de humiditate & ſiccitate (quam dicunt)actuali. cùm in potentialibus qualitatibus & virtute agentibus iam docuerit ſemper ſiccantibus eſſe vtendum.

Quæ verò pura ſunt,vt cicatrix ſolùm obducatur,indigent.] Quæſtio difficillima hîc oritur , & ex correſpondenti parte ſecundæ quæſtionis , quomodo in puris vlceribus humidis ſolis vtendum eſſe dicat , & huius rei hoc loco rationem reddens dicat , id eſſe quia in iis non opus ſit abſumptione & deterſione humoris ſordiúmve , ſed vt ſola obducatur cicatrix,ex quibus etiam cõſtat per pura vlcera intelligere ea, quæ neque caua ſunt ſed carne repleta, & ſola cicatrice indigent. difficultatem enim faciunt quæ docuit Gal. 3. meth. med. nam vbi vulnus purgatum impletúmque carne fuerit, hoc ſolo indiget vt cicatrice obducatur: id verò eſt cuticulam regenerare & vnire. verùm cùm hæc regenerari non poſſit qualis iam erat,ſimile expoſcit produci, quod eius officio fungi poſſit , & carnis ſit veluti muoimentum externum. id verò hoc modo perficitur. portio quædam ſubiectæ carnis nuper genitæ ſic alteranea eſt , vt veluti cutis euadat. ergo quoniam cutis , vt docet eo loco Gal. carne ipſa tum ſiccior eſt tum denſior, ſi carnem adſtringemus & exiccabimus,cuti perſimilem reddemus : ſed quoniam & quæ carnem generant,& quæ agglutinant,etiam exiccanti ſunt prædita facultate,docebat epulotica, id eſt,cicatricem inducentia debere prædita eſſe maiori exiccatione,vt adeò caro reſiccetur,vt calli ſimilitudinem induat, & cuti ſimilis euadat : hæc ſi ita ſunt,quomodo humidis ſolis etiam vtendum dixit in puris vlceribus dum cicatrice ſolùm indigent ? An dicendum eſt de actuali humiditate eum loqui, quemadmodum & proximè demonſtrauimus in impuris vtendum eſſe ſiccis non potentia modò ſed etiam actu, ita in puris & quibus cicatrix proximè inducenda eſt, licèt ſiccis ob eam quam diximus ratiooem vti oporteat : iis tamen ſub forma liquida appoſitis magis commodum erit vti,ne indecoræ & deformes generentur : corrugatur enim caro, calleſcit,& exiccantibus diſcolor redditur, quo fit , vt exſiccata ſubiecta carne,& iam iam in cicatricem obdureſceote , vulnus ſiue vlcus humectatur oleo aliquo exiccante , vt in quo radix bryoniæ excocta fuerit, vel oleo balſamitæ , vel vnguento ex argenti ſpuma ex oleo roſato lota vel ſimilibus. Sic igitur humida etiam medicamenta actu in puris vlceribus admouentur, ſecus quàm in ſordidis, in quibus magis vti expedit exiccantibus potentia & actu ſiccis. & hoc eſt fortaſſe quod Ariſt. dicebat , ὑγροῖς καὶ μόνοις , quod nos vertebamus humidis etiam ſolis, dictionem καὶ pro etiam explicantes , vt ſæpenumerò apud auctores Græcos poni docebat Budæus : quo modo ſi legamus & intelligamus non intelligemus Ariſt. voluiſſe, in puris vlceribus & quibus cicatrix eſt inducenda , ſolis vtendum eſſe humectantibus , ſed licèt ſiccantibus vtendum ſit , vt vera cicatrix fiat , humectantia tamen etiam

Difficultas quõmodo humidis vtendũ, docet Ariſtot pro obducenda cicatrice ſi cicatrix ſiccis inducitur ex Gal. 3. meth. med.

Solutio.

Cicatrix quomodo etiam humidis obduci poſſit ſecundũ Ariſt.

etiam potentia in fine adiunguntur, vt minùs deformis reddatur cicatrix. aut humidis, id eſt, actu & liquidis etiam ſolis aliquando ob eandem rationem, ſecus quàm docuerat de impuris & ſordidis vlceribus.

Πρόβλ. ν.

Διὰ τί συμφέρει πρὸς τὰ ἀπὸ φλέγματος νοσήματα, λαγνεία; ἢ ὅτι τὸ σπέρμα περιττώσεως ἀπόκρισις, καὶ φύσει ὅμοιον φλέγματι; ὥστε ἀφαιροῦσα πολὺ φλεγματῶδες, ὠφελεῖ ἡ συνουσία.

Probl. L.

Cur morbis à pituita confert coitus? an quia ſemen excrementi eſt ſecretio, & natura ſimile pituitæ, ita vt multum pituitoſi auferens proſit.

Quoniam quarta ſectione vbi multa proſequitur problemata ad rem veneream attinentia, & verius & luculentius hoc idem problema propoſuit & diſſoluit, in eum locum huius expoſitionem, in qua multa & notatu digna examinanda erunt, reiiciendam eſſe duximus. *Coitus morbis à pituita confert, & cur.*

Πρόβλ. να.

Πότερον δὲ τροφὴν προσφέρειν ἀρχομένῳ βέλτιον ἢ ὕστερον; ἢ ἀρχομένῳ, ὅπως μὴ προεξησθενηκότι ἡ φλεγμασία ἐπιπίπτῃ; ἢ οὖν ἀπισχναντέον εὐθύς, ἢ οὕτω προσοιστέον ἀναλαμβάνειν χρὴ πρῶτον τοῖς ῥοφήμασι· πραότερα γάρ, καὶ λειότερα, καὶ εὐτηκτότερα· καὶ ἐκδέξασθαι τὴν τροφὴν ἐκ τούτου ῥᾴδιόν ἐστιν ἀσθενεῖ σώματι. οὐ γὰρ ἐν [τῇ] κοιλίᾳ δεῖ παθεῖν τὰ σῖτα πρῶτον, διαχυθῆναί τε καὶ θερμανθῆναι μετὰ πόνου τῷ σώματι ταῦτα πέπονθε.

Probl. LI.

Vtrùm verò nutrimentum offerre incipienti (morbo) melius eſt, an poſterius? An incipienti, ne iam debilitato æſtus inſtet? Vel igitur extenuandum protinus eſt, vel ita offerendum. reficere par eſt primùm ſorbitionibus, leniores enim læuiores & colliquabiliores ſunt, & excipere alimentum ex eo facilè poteſt infirmum corpus. non enim in ventriculo confici cibos ab initio diffundíque, ac feruere oportet, cùm labore corpora afficiuntur.

Grauis ac perantiqua eſt in recta victus ratione inſtituenda controuerſia: fuerunt enim qui craſſo ſemper victu in quibuſcunque morbis alendos ægrotantes opinati ſunt, vt olim Romæ Petronas, cuius meminit Gal. in procem. lib. de rat. vict. in acu. ſunt qui ſemper tenui, ſunt qui in primis ægritudinis diebus magis craſſo, deinde magis tenui. Fuerunt & qui contrà ſenſerunt. Ex quatuor iis ſententiis duas poſteriores examinandas & ad libram pendendas hoc loco ſibi ſumit Ariſt. & propterea non conſueto quærendi modo introducit quæſtionem διὰ τί, ſed alternante alia πότερον δὲ, vtrùm verò, quemadmodum in quæſtione trigeſima ſeptima de ptiſana hordeacea. priores enim duas tanquam omnino à recta medendi via aberrantes præteriit, duas alias ſibi aſſumens examinandas. Fuerunt enim qui primis tribus ſaltem diebus aut inedia aut tenuiſſimo victu laborantes exiccabant, progreſſu autem temporis cibos tum in forma tum in quantitate adaugebant, quos Gal. in lib. Meth. med. pluribus in locis exagitabat. hanc cibandi rationem ſeruare intelligo Hiſpanos medicos & Neapolitanos. Febricitantes enim potiſſimùm acuta febre emollita aluo aut clyſmate, aut lenientibus ingeſtis tenuiſſimo victu ad ſextam ferè deducuntur, & parantibus ad euacuationem potionibus, mox medicamento purgante exhibito pulli gallinacei iure & carnibus ſemper vſque ad ſanitatem, ſi modò ſubſequatur, alunt, paroxiſmorum & exarcerbationum motus cauentes: ſicque ſemper vel in ſtatu vel verſus ſtatum ad ſolutionem vſque craſſo victu alunt. Ferunt enim noſtra hac tempeſtate hominum corpora ob delicias, venerem & inordinatum victum ſuperfluis abundare. Fa-

Ciborum in quantitate & qualitate ægrotis concedéda quadruplex ſententia, & cur per dictione quando vtitur in prob. Ariſt. Cibúſne in maiori quantitate concedédus in principio morborum, an in progreſſu. Hiſpanorũ & Neapolitanorũ cibandi febricitantes ratio tenuiori vtentes victu in principio quàm temporis

progreſſu.

Cibus in toto amplior, in ſtatu tenuior, ex Hip. & Ariſt. ſententia.

ſilè enim iis de cauſis accreſcere ventriculo, inteſtinis, iecinori & venis excrementa, communes vocant materias. has vtpote propriam morbi effectricem cauſam fouentes priùs ſoluendas eſſe iudicant, quæ in inferiori ſunt ventre clyſteri, quæ verò in ventriculo, & venis, tum ſubtili victu, tum medicamento purgante, quod non ſolùm communes, ſed etiam propriam morbi materiam reſpiciat. adaugent mox cibum, vt apud vigorem (inquit) vires habeat natura, quibus morbo fiat ſuperior. At oppoſitam ſententiam medicinæ parens Hipp. prima ſect. Aphor. nos docuit ſententia octaua cùm dicit, cùm morbus in ſuo vigore conſtiterit tenuiſſimo victu vtendum eſt. Subdit in nona. Coniectari autem oportet, an æger cum victu ſufficiat perdurare ad morbi vigorem: & nunquid ille priùs deficiat, nec poſſit cum victu perdurare: vel morbus antea deficiat & hebeteſcat. Sequitur quod manifeſtiùs rem omnem aperit. Quibus igitur ſtatim morbus in vigore conſtiterit, iis etiam ſtatim tenuis victus adhibendus eſt: quibus verò poſteriùs debet conſiſtere, iis & in ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud cibus ſubtrahendus, priùs verò vberiùs victus adhibendus eſt, vt æger ſufficiat. ob hanc igitur rationem quærit Ariſt. præſtétne nutrimentum augere ab initio, & poſteriùs imminuere, an econtrà, cùm dicit.

Vtrum verò nutrimentum offerre incipienti, i. morbo, melius eſt, an poſterius.] reſpondet, & poſteriorem hanc ſententiam Hipp. amplectitur, cùm dicit:

Φλεγμασία quid Ariſt.

Gaza malè Φλεγμασία vertit hoc loco. i. febris.

An incipienti, ne iam debilitato æstus inſtet aut ſuperueniat.] peſſimè interpretes, quod Ariſt. dixit Φλεγμασία, verterunt febris. quamuis enim dictio hæc quandoque pro febre ſumatur ob ardorem qui in ipſa perſentitur, quoniam tamen hoc loco ſupponit febrem adeſſe ſed dubium eſſe, quonam tempore vberiùs ſit cibandum, dicítque id eſſe faciendum in principio febris, ne debilitato iam ægrotante ſuperueniat aut occurſet, vt vertit Gaza, febris, eſſet hæc petitio principij, cùm non occurſare aut ſuperuenire febris dici poſſit, quæ iam præſens eſt, ſed interpretanda eſt vox illa propriè inflammatio ſiue æſtus, qui ſolet in vigore ſuperuenire ex ipſo Hip. 1. ſect. Aph. 7. inquit igitur in principio eſſe vberiùs alendum, vt æger ſufficiat, vt inquit Hip. 10 Aph. idem enim eſt ac quod hoc loco dicit Ariſt. Ne debilitato occurſet æſtus, quibus verbis manifeſtum efficitur, formam victus ex temporibus ſumi, quæ ex ſymptomatis denominationem ſumunt, non autem quæ à coctione pro qua re intelligenda obſeruandum eſt, quatuor morbi tempora, principium, augmentum, ſtatum & declinationem à tribus deſumi, ab eſſentia morbi, à ſymptomatis, & à coctione: tunc enim in ſtatu febrem dicemus penes eſſentiam ſuam, cùm poſtquam incepit, mox autem in vehementiam, anticipationem, & durationem, addit, maximè poſtea omnia ſunt aucta, vt docuit Gal. tum 1. Aph. 12. tum lib. de quatuor morb. temp quod etiam exemplo progreſſus phlegmonis docebat. Penes autem ſymptomata diſtinguuntur tempora, vt tunc erit vigor, cùm eſt maximum morbi, & potiſſimùm in ſymptomatibus: vnde Gal. 2. Aph. 29. expendens illud circa principia & fines omnia imbecilliora, dicebat: Symptomata omnia circa principia & fines eſſe imbecilliora, nempe paroxiſmos febrium, vigilias, dolores, faſtidium, ſitim. in ſtatu verò omnia hæc ſunt vehementiora, quamuis eſſentia morbi multò meliùs ſe habeat in ſalubribus morbis. Diſtinguuntur poſtremò tempora penes coctionem vt cùm cruda eſt materia, eſt principium: cùm verò ſignum incipientis aut debilis coctionis adſit, principium iam tranſiiſſe colligemus, augmentúmque principium ſumere cùm maximè coctio completur ſtatum eſſe, cúmque completæ ſignum iam appareat, ſtatum præteriiſſe ſignificatur. docuit hoc Gal. tum lib. de criſibus, tum lib. de totius morbi temp. Verùm etiam ſymptomata in triplici ſunt differentia, prout à tribus cauſis ſolent produci: vel enim fiunt à morbo per ſe, vel à natura per ſe, vel à natura & morbo ſimul: quæ morbum ſequuntur ſymptomata, patognomonica dicuntur, i. per quos morbi cognoſcuntur, hæc naſcente morbo naſcuntur, augeſcente augentur, & inclinante minuuntur. Quæ verò ab ipſa fiunt natura dicuntur criſima, quòd criſim demonſtrare ſoleant, quæ ſunt vbi natura inſurgit diſpoſita iam materia ad euacuationem criticam faciendam expellendo extra corpus, vel ad ignobiliorem partem materiam, vnde vel ſoluitur morbus, vel ad meliorem ſtatum reducitur. tertiò ſunt ſymptomata naturæ & morbi, vel cauſarum eius ſimul, quæ ſequuntur pugnam naturæ morbificas cauſas debellantis, & prout pugna acerbior eſt, vehementiora etiam fiunt ſymptomata, cúmque natura vi ſua maxima vltimóque conatu contra morbum pugnat, ad hæc ſymptomata reducuntur febres & dolores, quæ augentur in generatione ſaniei. nam hæc à duobus contrariis generantur, calore naturali concoquente, & præternaturali putreſaciente, ex com. vlt. 3. prognoſt. hæc igitur cùm ita ſint, vnde nam ſumendam eſſe & formam victus, puta an

Tempora morborum à tribus deſumuntur, eſſentia morbi, ſymptomatibus & coctione.

Tẽpora ab eſſẽtia morbi quæ.

Tẽpora penes ſymptomata quæ.

Tempora penes coctionẽ quæ.

Symptomatum tria genera.

potionibus

potionibus ſolis, an potiùs ſorbitiónibus, an craſſiuſculo victu vtendum ſit, & quantitatem dicemus. Hactenus omnes cenſuerunt à ſtatu coctionis eiúſque vicinitate virtuti comparata, quod falſiſſimum eſſe vel ſaltem non perpetuum, vel ex iis quæ docuit Hippoc. lib de rat. vict. in morb. acut. potiſſimùm lib. 1. part. 22. vbi cùm 1. Aphor. 8. dixiſſet, cùm morbus in ſuo vigore conſtiterit, tenuiſſimo victu vtendum eſt, in pleuriticis craſſiorem victum & copioſiorem miniſtrat, quanto morbus magis ad coctionem feſtinat, magis verò tenuem, quanto magis diſtat ægritudo à coctione. at cùm in hoc genere morborum, qui non ſeruant materiam ad vnam criticam expulſionem, ſed paulatim concoctam excernunt, vt in pleuritide, cùm os amareſcit, & ſiccus morbus fuerit, tum morbus penes ſymptomata eſt in vigore, ideò tenuiſſimo victu vtendum tunc eſt, meritò dicemus formam victus & quãtitatem deſumi ex comparatione virtutis ad ſtatum morbi penes ſymptomata: id eſt, à numero illo dierum, quibus ægrotantis robur morbi acumen & eius ſymptomata ferre poteſt. Quod ſi obſeruaſſent expoſitores Aphoriſmorum, non limitaſſent, quod vniuerſaliter protulit Hip. quódque vniuerſaliter verum eſt de vigore penes hæc ſymptomata ad morbos ſolos, qui ſeruant materiam ad vnam criticam expulſionem. cum verò ſymptomata hæc triplicia conſtituerimus non à criſimis, quod hæc ſolùm in fine ſtatus conſpiciuntur, nec ab initio cognoſci poſſunt, quod tamen eſt neceſſarium pro recta victus inſtitutione, neque à ſymptomatibus ab actione naturæ circa materiam, vt iam docuimus quo fit vt cenſendum ſit à ſymptomatis indicationem hanc ſumi quæ morbi peculiaria ſunt, quæque ex pugna naturæ cum morbo dependent. hæc enim quoniam ſtatim ab initio apparere aliquando ſolent, vt in acutiſſimis morbis, propterea ab initio tenuiſſimum victum inſtituendum docet, vt docet 1. de morb. vulg. ſect. 3. in princ. vnde Gal. in com. 8. 1. ſect. Aph. non totam cauſam illius ſententiæ, quod vbi morbus in ſuo vigore conſtiterit, tenuiſtimo victu vtendum ſit, retulit in coctionem, cùm id nõ vniuerſaliter eſſe verum optimè cognoſceret, ſed ſolùm in morbis ſeruantibus ad vnam criticam expulſionem, non in aliis non ſeruantibus ad vnam euacuationem vt docuimus ex 21. & 22. pt. de rat vict. in ac. ideò primò & per ſe in caſuum magnitudinem retulit, poſt aliam ſubdit à coctione materiæ deſumptam, quòd tunc non liceat diſtrahere naturam ad alteram coctionem cibi, cùm eo tempore humorum morbum facientium vacet coctioni, & haud ita multò pòſt ſit euictura. hoc eſt quod nobis inſinuauit Ariſt. in hoc problem. cùm dicit.

Cibanditatio non à ſtatu penes coctionem quod pleriſque cẽſetur, eſt deſumẽda.

Victus ratio à ſtatu penes ſymptomata deſumenda.

A qua ſpecie ſymptomatum deſumẽda eſt indicatio victus rationis inſtituendæ.

Ne iam debilitato æſtus inſtet.] dixit ἡ φλεγμασια, quod inflammationem ſiue æſtum ſignificat: eſt verò ea caloris vehementia & æſtuatio magna, quæ ſiti iuncta, anguſtiæ & agitationi corporis ſtatum illum conſtituit, à quo formam & quantitatem cibationis deſumendam eſſe diximus: ex quibus omnibus ſit manifeſtum, malè Gazam vertiſſe febrem, cùm in hoc loco φλεγμασια, ſit ſymptoma ipſam febrem inſequens. Subdit.

Vel igitur protinus extenuandum eſt, vel ita offerendum.] hunc ſenſum habere hæc verba meo quidem iudicio poſſunt, quod protinus dixit eſſe extenuandum, intelligit de iis morbis, qui cùm acutiſſimi ſint, ſtatim primis diebus ſumma habent accidentia, & ſummum vigorem, in quibus ſtatim tenuiſſimo victu vtendum eſt, ex decreto Hipp. 1. Aph. 10. quibus igitur ſtatim morbus in vigore conſtiterit, iis etiam ſtatim tenuis victus adhibendus eſt. quòd verò ſubdit.

Vel ita offerendum.] alteram comprehendit partem eiuſdem Aphor. quibus verò poſterius debet conſiſtere, iis & in ipſo conſiſtendi tempore, & paulum ante illud cibus ſubtrahendus: prius verò victus vberiùs adhibendus eſt, vt æger ſufficiat. In prima enim parte victum inſtituit acutorum & breuium morborum, in ſecunda diuturnorum, in quibus ab initio ita eſt offerendum alimentum, vt minus ab eo qui eſt ſanorum, proprius, diſtinguatur, niſi fortè in aliquem incidamus, qui ob ingluuiem ita repletum haberit ventriculum, vt primo die oporteat ieiunum aut paulò minus detinere, ſed hæc dies nihil faciet ad formam vniuerſalem inſtituendi victus in tali febre. Sequitur.

Reficere par eſt ſorbitionibus, leniores enim leniores & colliquabiliores ſunt, & excipere infirmum corpus alimentum ex eo facilè poteſt.] quoniam dixerat ita offerendum, ne quis cenſeret iis verbis omnino iiſdem cibis eſſe perſiſtẽdum in acutis terminaturis in quartadecima die, quibus vtebatur proximè antequam in morbum incideret, nos admonet, à ſolidiori cibo, qui ſanorum proprius eſt, tranſeundum nobis eſſe ad ſorbitiones. quæ verò ſint ſorbitiones, quomodo parentur, & qua de cauſa inuectæ in vſum medicum ſint, docuit Hippoc. multis in locis. nam lib. de veteri medicina dicebat: eadem materia eſt ex qua fit cibus, ſorbitio, & potus: ſed cùm quidam ſint ægri ita ſa habentes, vt neque modicos cibos ſuperare poſſint, imbecil-

Nutritio omnis per cibum, ſorbitionem & potum, & quibus cõcedenda eorum alia aalia.

liore ſanè quopiam tales indigere crediderunt medici, ſorbitionéſque inuenerunt pauca ex fortibus multa aqua permiſcentes,& robur ipſum temperatura & coctura detrahentes: quòd ſi qui ne ſorbitiones etiam ſuperare poſſent, iis detraxerunt etiam ipſas, & ad potiones venerunt. Cæterùm non in omnibus febribus, neque in totis ſiue per totum decurſum, neque in eadem quantitate ſorbitiones eſſe dandas colligere quilibet poteſt ex Hippoc. t. de rat. vict. in morb. acut. per longum decurſum. Secundo tamen part. 15. quædam dicit, à quibus omnino Ariſt. videtur mutuatus. ſic enim habet, melius ſiquidem eſſe dico, vt protinus à morbi initio ſorbere incipias, quàm inanitis & euacuatis venis vel die tertio, vel quarto, vel quinto, vel ſexto, vel ſeptimo, ſi ante hoc tempus morbus non iudicatus fuerit, ſorbitionem inchoare. quæ verba locum vberis explicationis obtinere poſſunt.

Non enim in ventriculo confici cibos ab initio diffundique ac feruere oportet, cùm labore corpora afficiuntur.] reddit rationem, cur non liceat in febribus cibis vti potiſſimùm in iis in quibus eſt æſtus & phlegmaſia, neque etiam in principio, quoniam cùm labore afficitur corpus, non debet alio labore grauari cibi conficiendi, diffundendi & concoquendi. quod etiam collegit Ariſt. ex Hippoc. lib. de veteri medicina. poſtquam enim ſorbitionis vſum & potionum inuentionem docuit, ſubdit, Hoc autem probè ſcire oportet, quibus ſorbitiones in morbis non conferunt: nam cùm adſuerint febres, irritantur, & fiunt maiores & creſcunt dolores: clarúmque fit, quod propinatur, & infertur, morbo quidem nutrimentum & incrementum eſſe: corpori verò tabem, malum, & exitium. quibus autem ſic habentibus ſolidus cibus, panis, placenta, mazáve & ſi puſillum datur decuplo magis malum creſcit, quàm ſi ſorbitio, nullam aliam ob cauſam, niſi vehementia, quæ ad malum quo quis afficiatur non facit. nam cui ſorbere confert, comedere verò minimè, hic ſi pluſculum aſſumat, magis afficitur, cuius languoris cauſa huc referatur. Nam quæ validæ materiæ ſunt, maximè & apertiſſimè ſanum lædunt, nedum languentem. ex quo etiam loco triplex ratio victus colligitur, craſſa, tenuis, & tenuiſſima, per ea quæ comeduntur, quæ ſorbentur, & quæ bibuntur. Gal. t. com 4. aph. 1. ſect. addit quartam vltimo tenuiſſimam omnimodam cibi & potus abſtinentiam. de qua 2. de rat. vict. in acut. ita vt totus victus quadrifariam diuidatur, nempe in ea quæ comeduntur, ſorbentur, bibuntur, & in omnimodam cibi & potus abſtinentiam. Verùm ſi ea quæ ſorbentur, bifariam partiti fuerimus, nempe in craſſam & tenuem ſorbitionem, habebimus differentias omnes, in quas Hipp. victum partitus eſt: verùm quatuor ex iis ſunt, quæ acutè ægrotantibus conueniunt, nempe craſſa ſorbitio, tenuis potus, & omnimoda abſtinentia. quarum meminit Hippoc. lib. de rat. vict. in morb. acu. quandoquidem craſſæ & tenuis ſorbitionis in primo, cùm de eo victu agit, mentionem facit, quem hordei ſubſtantia præſtat, duplicem ex eo ſorbitionem parans, nempe craſſam & tenuem, illam abſolutè ptiſanam aut totam vocat ptiſanam, & eſt quæ poſt integram hordei coctionem non colatur, hanc cremorem vel ſuccum potius ptiſanæ nuncupat, & eſt ſuccus, qui poſt colaturam remanet. imò Gal. t. de rat. vict. in ac. in expoſitione illius. talia autem parte plurima proſunt iis, &c. dixit. ea ergo quæ comeduntur craſſum ſorbitiones craſſæ, vt tota ptiſana tenuem, tenuis ſorbitio, vt ptiſanæ cremor exactè tenuem idest potus vt melicratum tenuiſſimum: omnimodo abſtinentia vltimo tenuiſſimum victum conſtituunt.

Diæta omnis quadruplex, craſſa, tenuis, tenuiſſima, & extremè tenuiſſima.

Πρόβλ. νβ.

Διὰ τί δεῖ σκοπεῖν τὰ περὶ τὸ οὖρον σημεῖα, ἀπολαμβάνοντα τὴν οὔρησιν, εἰ ἤδη πέπεπται, ἢ μὴ μᾶλλον καὶ συνεχῶς οὐρούμενα; ἢ διότι σημεῖον μὲν τοῦ πεπέφθαι, ἐὰν ᾖ πυῤῥόν· τοῦτο δὲ γίνεται μᾶλλον διαλαμβανόντων. ἢ διότι ἔνοπτον γίνεται ἅπαν μᾶλλον ὑγρὸν χρόας ὀλίγον ἢ πολὺ ὄν; ἐν μὲν γὰρ τῷ πολλῷ ὑγρῷ, τὰ σχήματα ἐνορᾶται· ἐν δὲ τῷ ὀλίγῳ, τὰ χρώματα. οἷον καὶ ἐπὶ τῆς δρόσου καὶ τῶν ῥανίδων. καὶ ἐπὶ τῶν δακρύων τῶν ἐπὶ ταῖς βλεφαρίσι. συνεχῶς μὲν οὖν ἀφιέμενον, γίνεται πλεῖον· διασπώμενον δὲ, δέχεται μᾶλλον ὥστε κἂν ᾖ αὐτὸ τοιοῦτον ἤδη διὰ τὴν πέψιν, καὶ φαίνεται μᾶλλον τῆς ἀνακλάσεως γινομένης, καὶ ἐνέπλεον ἔνοπτον διὰ τὴν διαίρεσιν.

Probl. LII.

Cur intueri oportet ſigna, quæ ſunt circa vrinam, ſi cocta ſit, ſeorſim excipiendo

piendo vrinam,potiùs quàm continuè mingendo. An quòd ſignum quidem eſt concoctam eſſe,ſi rufa fuerit,hoc autem fit magis ſi ſeorſum excipiatur.an quia conſpicuum fit magis colore humidum omne, paucum quam multum exiſtens. In multo enim humido figuræ, in pauco autem colores conſpiciuntur magis, vt & in rore,guttis & lacrymis palpebrarum. continuè igitur emiſſum [lotium] fit plus, diſiunctum autem excipit magis. quare etiam ſi ipſum tale fuerit,per coctionem apparebit tamen etiam magis repercuſſione facta,& ſpeculo conſpicuum reddetur ob diuiſionem.

Vrina in febribus quomodo ſpectanda.

Cenſeo quæſtionis huius difficillimæ ad intelligendum ſenſum hunc eſſe: cur præſtet, dum ſigna ex vrinis potiſſimùm ex earum colore concocti aut crudi humoris in febribus putridis,colligimus,vrinam vnica excretione expulſam, neque multam contéplari, quàm aut ex multis excretionibus collectam, aut multam per ſe excretam intueri. Neque enim videtur mihi cenſendum voluiſſe Ariſtotelem, vrinam colligi debere, vt inde colligantur ſigna coctionis humorum, paulatim aliqua parte excreta, alia ſuppreſſa, id enim neque conſuetum eſt, neque ab Hip. propoſitum, neque quaſi poſſibile. videmus enim dilato collo veſicæ laxato ſphĩctere vix poſſe vrinam nos ſupprimere, quin ſtatim atque ſuppreſſa eſt,iterum emittamus. inſpectionem autem vrinarum maximi in re medica vſus eſſe, &

Vrinæ cognitio vtiliſſima & antiquiſſima.

antiquiſſimam, non eſt quòd in controuerſiam reuocemus. nam quamuis crediderit Actuarius lib. de differentiis vrinarum, cap. 7. prouidentiam ex vrinis non ita generalem eſſe,velut eam quæ ex pulſibus conſtat, quòd ſpiritus maximè qui in arteriis continentur, communionem habeant cum omnibus corporis partibus, eáſque peruadant,humores verò ſolùm vbi venæ diſſeminatæ ſunt. tum præterea quòd vitalis facultas quæ potiſſimùm arteriarum motu dignoſcitur,& ad libellam ducitur, multò præſtantior ſit quàm naturalis, quæ vrinis potiſſimùm comprehenditur, Galenus tamen qui poſt Herophilum & Archigenem pulſus notitiam afferre conatus eſt, quarto de tuend. valet. 4. & 5. de ctiſ. 7. viſus

Vrinæ ne an pulſus cognitio præferẽda.

eſt vrinæ cognitionem pulſus notitiæ anteferre,nec fortaſſe immeritò, quando negare nõ poſſumus vrinæ ſpeculationem in medicina antiquiſſimam eſſe. habemus id apud Ariſtophanem antiquiſſimum Comicum, qui antiquos medicos deridebat, quòd ſtercora & vrinas inſpicerent. Hipp. etiam antiquiſſimus medicinæ parens pleriſque in locis, vbi ægrotantium exempla,& hiſtorias morborum recenſet, vrinarum inſpectionis meminit. quod etiam multis in locis feciſſe videmus philoſophum noſtrum, quod vel ex hoc loco colligi potiſſimùm poteſt: vbi pro dignoſcenda coctione humorum inſpiciendas eſſe cenſet vri-

Pulſus obſcurè Ariſt. cognitus.

nas, docétque modum quo quis commodè id facere poſſit. de pulſibus autem quamuis aliquando mentionem fecerit,vt 1. Meteor. cap. de terræ motu, & lib. de reſpir. in fine: id tamen ita obſcurè & frigidè fecit, vt eorum cognitionem eius ætate oſtenderit propemodum fuiſſe ignotam. inquit igitur.

An quod ſignum quidem eſt, concoctam eſſe, ſi rufa fuerit.] ex vrinis præcipuè maximéque cruditas vel concoctio nobis indicatur, ea, inquam, quæ venoſi generis eſt, quòd vrina eius ſit excrementum coctionis, quæ in venis & epate celebratur. Medici nullam commodiorem certiorémque viam ad coctiones dignoſcendas reperiri arbitrati ſunt, quàm ea quæ ab excrementis petitur. Poſtulat enim neceſſitas excrementa coctionibus reſpondere, vt pro earum ratione vel iuſtam ſeruent qualitatem & quantitatem, vel multo recedant. quemadmodum nobis bene valentibus ad hunc modum res ſe habet, ſimiliter & in morbis, qui ex humoribus geniti ſunt, vnam vel alteram partem afficiunt, ab excrementis humorum, qui morbos effecerunt, concoctionis vel cruditatis indicia petenda ſunt, idque diſtinctè ab illis quæ ſunt eius partis, quam obſident humores qui morbos effecerunt.nam ſi morbus aluum obſederit, ex eius excrementis notas colligemus, ſi iecur & vniuerſum venoſum genus,ex vrinis,ſi thoracem, ex ſputis. Non eſt tamen etiam in aliis morbis negligenda

Vrina in omnibus morbis ſpectanda.

vrinarum obſeruatio, quòd non parum in quocunque morbo referat intelligere, quomodo facultas ſuccorum procreatrix ſe habeat, vt optimè nos Gal. ſexcentis in locis docuit,potiſſimùm 2. in 3. de morb vulg. l. 6. vbi Hipp. etiam in ileo, quæ inteſtinorum eſt affectio, vrinas conſiderabat. At primò & per ſe vrinæ coctionem & cruditatem oſtendunt, & hac ratione inſpiciendas eſſe hoc loco docet Ariſt. per aliud autem indicant ſanitatem,& morbum,ſalutem aut interitum, iudicij celeritatem vel tarditatem, quòd hæc oſtendat medio coctionis aut cruditatis. docebat hoc Ariſt. quarto Meteor. ca. 2. dum ſcribit vrinam,ſtercus,& excrementa

idcircò ſanitatem demonſtrare, quia oſtendunt humidum natiuum à proprio calore regulari:hoc eſt optimam coctionem fieri: coctio verò vt docet Hipp. 1. Epid.ſalutis ſecuritatem & iudicij celeritatem declarat. dicit igitur Ariſt.

Signum quidem,coctum eſſe lotium, ἐὰν ᾖ πυῤῥόν.] quamuis autem à tribus deſumēda eſſe ſigna in vrinis docuerit Gal.lib. de criſibus, à ſubſtantia vrinæ, à calore eiuſdem, & à contentis in ea, placuit tamen Ariſtoteli hoc loco ſolum problema proponere, quod ad vrinæ colores pertineret, quamuis, vt mox oſtendam, nonnihil etiam de contentis colligi poſſit, ſubſtantia verò ipſa ſub coloribus comprehendi aliquo modo poteſt, ſi vera ſunt quæ lib. de coloribus docuit auctor ille, qui ſub Ariſtotelis nomine circumfertur. dixit autem de lotio, quòd aptum eſſet coctionem oſtendere, quòd rectum index ſit recti & obliqui, vt docebat Ariſt. lotium autem debet eſſe, vt id oſtendat, πυῤῥόν. vertimus rufum cum Plinio qui quod Ariſt. de regibus aptum ſcribit, ὁ μὲν βελτίων πυῤῥὸς, ὁ δὲ ἕτερος μέλας καὶ ποικιλώτερος, vertit, melior rufus quàm niger variúſque, qui eſt ex flauo aliquantò candicans color. vt ſi ſandaracham veram paucam ex multa aqua dilueremus, ex flauo palleſcens color produceretur, biondum dicimus nos in expaſſo puellarum crine veluti pudoris & ingenuitatis comitem maximè commendatum: quales puerorum capillos & pubeſcentium vt plurimùm eſſe docebat Gal. 2. de temper. Verùm de huius nominis vi & ſignificatione abundè à nobis actum eſt in com. ad lib. de aër. aq. loc. com. quinto part. & com. 39. propterea ne eadem ſæpiùs repetentes videamur implere chartas, ad eum locum lectorem remittemus. & qui plura de hac re voluerit, legat quæ ſcripta ſunt à viro doctiſſimo Anutio Fœſio Mediomatrice, in laborioſiſſima illa ſua & abſolutiſſima œconomia Hippocratica. vbi rem hanc diligenter inquirit, & docet: ad vberiorem etiam & diligentiorem hac de re tractatum ſe remittens, in com. ad quintum lib. Epid. quæ proximè edita ſunt talis igitur vrinæ debet eſſe color, vt abſolutam coctionem & perfectam indicet. hoc autem potiſſimùm in ætate conſiſtenti & bene conſtituto corpore, etiam ſi febri laboret, intelligi debet. pueris enim & valde ſenibus aliquantò dilutior color in vrina conſpici ſolet. ſubdit.

πυῤῥὸς rufus, quid Ariſtoteli.

Hoc autem fit magis, ſi ſeorſum excipiatur.] cognoſcitur meliùs color hic rufus in vrina, meliúſque colores in ea perſpiciuntur, ſi ſingulis excretionibus colligatur & contempletur. color enim verus cùm ſit in ſuperficie perſpicui terminati, vrina verò cùm ſit interminata ſed perlucida, colórque in illa per mixtionem quandam huius fiat, quantò magis oculis noſtris ſeſe commonſtrabit, facilius etiam à nobis diſcernetur. Si igitur de eo iudicium ferendum ſit, tantæ molis eſſe non debet, vt ex multa quantitate impediatur perſpicuitas, ſubſequentérque admixti coloris viſio: quod fieret, ſi multa collecta vrina, & magna repleta matula conſideretur. & hoc eſt quod dixit.

Vrinę color melius in pauca quā in multa quantitate conſpicitur.

An quia perſpicuum colore fit humidum omne magis paucum quàm multum exiſtens. ſubdit. *In multo enim humido figura in pauco colores conſpiciuntur magis.*] cùm de colore in vrina conſiderando è medico docuiſſet Ariſt. meliùs conſiderari, ſi non multa quantitas illius conſideretur, & ſi parua fuerit matella, quòd in parua mole exiſtente humore colorato meliùs diſcernantur colorum differentiæ, docet aliud in arte medica veriſſimum, quod quamuis colores meliùs hoc modo diſcernantur, in figuris tamen contemplandis in humido perſpicuo ſecus eſſe. nam ex meliùs diſcernuntur, ſi humidum multum fuerit. quod quilibet in phialis aqua plenis per ſeipſum intelliget, qui in paruis vix figuras per reflexionem poterit intueri, in magnis autem etiam integras cōntemplabitur. idipſum in vrina etiam obſeruamus, in qua etiam, quæ non per reflexionem ſed per inexiſtentiam re vera contemplamur contenta dicta, ſiue ſint enæoremata, vel nebulæ, ſiue veræ hypoſteſes, meliùs multò cognoſcimus, ſi maior ſit vrinæ quantitas quàm ſi parua. ex hac enim ſolùm color & qualitas ſubſtantiæ, nempe an perſpicua, an turbida, an craſſa, an tenuis, cognoſcimus, at ſi ſatis multa fuerit contenta, qualia ſint optimè commonſtrabit.

Vrinæ contenta meliùs in multa conſpiciuntur quā in pauca.

Vt & in rore, guttis, & lacrymis oculorum,] Exemplo, quod dixerat confirmat. nam in roris, qui foliis arborum excipitur, guttis, quæ alicubi colliguntur, & in lacrymis quæ ex oculis defluunt, color optimè conſpicitur, at figuras tanquam in ſpeculo oculis noſtris repræſentare non pōſſunt. neſcio verò quid Gazæ in mentem venerit, cùm καὶ τῶν ῥανίδων & ſanguine vertit, cùm nomen ῥανὶς quod à verbo ῥαίνω, quod roro, aſpergo, rigo, humecto ſignificat, deriuetur, non niſi guttam aquam pluuiam & ſtillam ſignificare poſſit, nec apud vllum ſcriptorem reperiatur pro ſanguine ſumptum. quin imò hoc loco ita interpretatum, nullo modo eſt ad propoſitum, cùm inter perlucida non ponatur ſanguis, nec in eo figuræ per luminis reflexionem conſpici poſſint.

ῥανὶς quid Ariſtotel. Gazæ magnus lapſ.

Conti

Continuè igitur emiſſum lotium,&c.] colligit concluſionem quam ab initio propoſuerat explicandam, quòd ſi vrina multa colligatur, non optimè coloris ſui notas oſtendet, ſin minori copia excipiatur, certius ſui coloris indicium præbebit. quoniam ſi ex coctione colorem contraxit huiuſmodi, talis etiam apparere magis poterit, vbi pauca fuerit, quod lumen ſe refringat, & tanquam per diaphanum perſpicuum meliùs ſeſe demonſtret, vbi pauca collecta ſit.

Πρόβλ. νγ.

Διὰ τί οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγίειαν, ἀλλ' ἀραιοῦν; ὥσπερ γὰρ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος εὔπνους, (διὸ καὶ ἡ θάλασσα ὑγιεινή) οὕτω καὶ σῶμα τὸ εὔπνουν μᾶλλον ὑγιεινόν. δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηθὲν περίττωμα, ἢ τούτου ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι· καὶ ἀεὶ οὕτως ἔχειν τὸ σῶμα, ὥστε λαμβάνον, εὐθὺς [ποι] ἐκκρίνειν τὴν περίττωσιν, καὶ εἶναι ἐν κινήσει καὶ μὴ ἠρεμεῖν. τὸ μὲν γὰρ μένον, σήπει, ὥσπερ ὕδωρ τὸ μὴ κινούμενον· σηπόμενον δὲ νοσοποιεῖ· τὸ δὲ ἐκκρινόμενον, πρὸ τοῦ διαφθαρῆναι χωρίζεται. τοῦτο οὖν πυκνουμένης μὲν τῆς σαρκός, οὐ γίνεται· (ὡς περεὶ γὰρ ἐμφράττονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δέ, συμβαίνει. διὸ καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν· συνίσταται γὰρ ἡ σάρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται, καὶ ὑγρότερον τὸ σῶμα γίνεται, τὸ μὲν γὰρ ἐντὸς, διαμένει· τὸ δὲ ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττεται), ὥσπερ καὶ τὰ κρέα τὰ ὀπτά, τῶν ἑφθῶν μᾶλλον) οὐδὲ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα βαδίζειν· ἀπὸ γὰρ τῶν ἄριστα ᾠκοδομημένων τοῦ σώματος ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ, ἃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντός. ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόρρω εἶναι, ἐὰν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἱδρῶτα ἀγαγεῖν. ἀπὸ τούτου δέ, διὰ τὸ πρόχειρον, ῥᾴδιον.

Probl. LIII.

Quamobrem ad ſanitatem carnem denſare non oportet, ſed rarefacere? An quemadmodum quidem ciuitas ſana & locus bene euentabilis (quare & mare ſanum) ita & corpus bene tranſpirabile magis eſt ſanum. oportet enim aut nullum adeſſe excrementum, aut illud quamprimùm excerni, & ita ſemper ſe habere corpus, vt accipiens confeſtim ſuperfluitatem expurget, & eſſe in motu, & non quieſcere. Quod enim manet, putrefit, non ſecus quàm aqua quæ non mouetur: putreſcens verò morbum committit. quod autem excernitur, priuſquam corrumpatur, ſecedit. hoc igitur condenſata quidem carne non fit, ac ſi obſtruantur pori, rarefacta autem accidit. quapropter etiam non oportet in ſole nudum ambulare (conſiſtit enim caro, & valdè coaleſcit, & humidius corpus fit: quod enim intus eſt, permanet: quod autem eſt in ſuperficie, diſcedit, ſicut etiam carnes aſſatæ elixis magis) neque pectore nudo ambulandum, ab optimè enim diſpoſita [parte] corporis ſol auferet, quæ nulla egeant ademptione, ſed magis quæ ſunt intus. exinde igitur quòd remota ſint, non niſi cum labore ſudor educitur: ab hoc autem quia præ manibus eſt, facilè.

Pulcherrima, & ſcitu non modò iucunda ſed etiam vtilis in ea medicæ facultatis parte, quæ ad tuendam valetudinem pertinet, eſt quæſtio ab Ariſt. hoc loco propoſita, quæ eſt huiuſmodi, quam ob cauſam corpus, cui ſecundam conciliamus valetudinem, non denſum reddere oporteat, ſed rarum. Veritatem huius propoſitionis colligere nobis licet ex libris Galeni tum de tuenda valetudine, tum de facultatibus naturalibus. repetiit autem hanc quæſtionem Ariſt. tum 2. ſect. probl. 34. tum 37. ſect. probl. 3. dixit autem ad ſanitatem, quoniam hæc in mediocritate quadam poſita eſt, tum primarum qualitatum, tum etiam conſiſtentiæ carnoſarum partium, ſi tamen in alterutram partem inclinandum eſt, præſtat vt ſani diutius conſeruemur, potiùs aliquanto rariori habitu præditum eſſe: quamuis ad robur & validiora edenda opera ſolidius corpus magis commendetur, quod in athle

Sanitas cuſtc rariori & ſimili corporis habitu magis cõſeruatur, quàm denſo, & cet.

Dura carne præditi ad labores aptiores.

in athletis,& iis omnibus qui in laboribus vitam degunt,manifeſtè conſpicimus.[*An quemadmodum quidem ciuitas ſana & locus bene euentabilis (quare & mare ſanum) ita & corpus bene tranſpirabile magis eſt ſanum.*] Aggreditur iis verbis Ariſt. quæſtionis ſolutionem inueſtigare, exemplo à locorum, vrbium, & maris ſitu deſumpto. terræ autem ſitus proprius magis in eo verſatur in primis, edita ne ea ſit an humilis. ea enim ferè eſt montium natura,vt ventis magis perflentur: quo beneficio id aſſequuntur, vt incolumitas cunctis propè animantibus inferatur: ventis enim aſſiduè perflantibus potiſſimùm ſi ita regio in altum attollatur, aut ciuitas ita poſita ſit, vt ventos eos excipiat qui ſalubritatem ſecum inuehunt. fit enim vt ambientis aëris beneficio loca corruptionem non admittant, aut admiſſam reiectam quamprimum reſpuant: ventorum enim vi aut aëris circumuolutione quadam quæ excelſa maximè attingit,multorum malorum ſeminaria diſſipantur ita, vt auolent. econtrà autem ſe habet locorum ſitus in vallibus, in quibus ſolis radiorum repercuſſione vehementiùs vrgentur, ventorum autem perflatione commoda minimè iuuantur: quinam autem commodi ſint locorum & ciuitatum ſitus & qui incommodi, explicati ſunt à nobis in com. ad lib. de aër.aq.loc.Hipp. quòd ſi etiam editiora non ſint loca, ſed plana, modò aliqua parte qua ſalubres venti perflare ſolent, montibus non obtegantur, ſalubriora etiam erunt, quàm ſi ab iis obtegerentur. ſic mare ſanum dixit, quod vndique perſpirabile, nec aliqua parte cauum, ventiſque non peruium, ita inquit, & corpus bene tranſpirabile magis eſt ſanum. ſubdit cauſam [*Oportet enim aut nullum adeſſe excrementum,aut illud quamprimùm excerni, & ita ſemper ſe habere corpus vt accipiens confeſtim ſuperfluitatem expurget.*] quoniam fieri omnino haud potuit, vt in deperditæ de corpore noſtro ſubſtantiæ locum alia eadem prorſus, & ſine vlla penitus particulæ deciſione, tota abiret, effectum eſt, vt maxima excrementorum quæ inde oriuntur, ratio habenda ſit: quod ſicuti maximè neceſſariò ingeſti alimenti coctionem, inque corpus omne diſtributionem inſequuntur, ſic niſi diducendis educendiſque eis,meatibúſque per quos tranſire illa oporteat, expediendis,magna & diligens cura adhibeatur, in magnas & manifeſtas noxas corpora incurrere neceſſe erit. quod vt præſtemus, quamuis multæ ſint rationes, plurimum tamen in eo lucri ponendum eſt, ſi in victus ratione aut temperati fuerint,aut omnino nō intemperati,ſi prætetea corporaturæ totius taritatem ſortiti fuetint, & laxiores cutaneos meatus habuerint, præſertim verò reſides,& qui penſum abſoluere ſuum opúſque perficere ſedentes atque otioſi coguntur. non enim parum iis repoſitum in hoc ad ſanitatis ſuæ tutelam haberi compendium cenſendum eſt, ſi multum collectitiæ neceſſariò ex operibus ſuis inſeruiendique incommoditatibus ſeu plethoricæ ſeu cacochymicæ materiæ,vnde morborum plurimorum ſemper eorundem,& periculoſorum fomes, exhalatum, pérque effugientem ſenſum tranſpirationem illam, diſcuſſum tranſmiſſúmque abierit de corpore: quod euenire ſolet in eiuſmodi conſtitutione perpetua quadam habirudinis vniuerſæ euaporatione. Sed audiamus Galenum noſtrum hac de te differentem 1. de tuen. valet. cap. 12. Quare ad illum hominem potius qui optime eſt habitu,reuerſi repetamus ea, quæ inter initia demonſtrauimus, nempe quod comeſſe bibereque nobis neceſſe eſt, propterea quòd è corpore noſtro ſemper aliquid defluit. Quum verò edendum nobis bibendúmque ſit, neceſſe rurſus eſt, excrementorum excernendorum curam rationémque haberi. Horum verò cùm variæ ſint ſpecies,aliæ eorum quæ in ventriculo perficiuntur, aliæ eorum quæ in iecinore,arteriis & venis, aliæ eius quod per ſingula membra diſtribuitur alimenti,ſane cuiuſque ſuam eſſe vacuationem oportet: ſequitur docens vias, per quas varia hæc excrementa excernuntur: poſtquam de iis quæ per inteſtina & per veſicam educuntur,egit,ſubdit. Reliquū excrementorum genus in ſingulis animalis naſcitur particulis,ex ipſo vnde aluntur ſucco, aliud quidem, ceu ſemicoctæ quæpiam reliquiæ, quæ aſſimilari nutriendæ particulæ nequiuerunt: aliud quod prius tranſmittendi alimenti vehiculum, nunc functum officio humidum tenuéque ſupereſt: quale nimirum ſeroſum illud iam dictum, quod ex vaſis,id eſt, venis & arteriis in veſicam defluit. Huic excremento nullus certus à natura præſcriptus meatus eſt, expellitur tamen partim actu per ipſa molliora corpora, quæ fluentis eius violentiæ cedunt, potiſſimùm cùm à ſpiritu maiore, maiore impetu impellitur, partim etiam cutis ipſa plena eſt. Dictum eſt autem à nobis de horum generatione in libris, quos de temperamentis edidimus. Ideò te nuiſſimum huius generis excrementum facilè ſanè eiicitur,partim in ſpeciem halitus ab inſito calore ſolutum,partim violento motu erumpens, appellant verò quod ita excernitur,ſudorem. Alterum verò cui nullum publicè nomen eſt, quod videlicet nec vulgò eſt cognitum,vt quod conſpectum præ tenuitate effugiat, ab iis

Perſpirare loca ſalubriora.

Excrementorum noſtri corporis neceſſitas.

Saluberrima sūt corpora quæ excrementa pauca aggregant.

qui id

qui id ratione contempláti ſunt, tranſpiratio vel perſpiratio, vel perflatus ſenſum latens appellatur. In hoc inſenſibili perflatu etiam craſſioris excrementi nonnihil excernitur. Mox ſequenri capite de cauſis retentionis horum excremenrorum agit longa oratione: mox ſubſequenti, etiam modos, quibus ſi conſtipati ſint meatus & cutis & vniuerſæ molis corporeæ aperiri poſſint & exitus parari, optimè tradit. Quamuis autem quod rara textura præditum eſt corpus, apertóſque meatus habet, expoſitum magis ſit forinſecus aduenientibus cauſis calori frigoríque, tolli tamen facilius etiam noxa inde poterit, minoréſque morbos excitabit, tum & pauciores quàm ſi ſolidius corpus laboret. ſimul conſuetudo quædam vel paucorum dierum ferendi hæc, tolerabilia cuncta, ſæpiúſque abſque noxa omnino vlla reddet. quocirca laudanda ſemper erit magis in vniuerſum habitudinis ita conſtitutio rara, atque poris patentibus magis referta, quod in vniuerſum excrementorum minorem copiam congerat, congeſtámque faciliùs expellat atque ſecernat.

Raro habitu præditi externis iniuriis magis obnoxij, ſed errores corrigere facilius apti.

Et eſſe in motu & non quieſcere.] quamuis hæc verba ſi de corporibus intelligantur, veritatem c ontineanr, quod ſanum magis redditur, robuſtum, minúſque morbis obnoxium illud corpus, quod motu agitur, & debito tempore exercetur, quàm quod quieſcit, ſedentariámque vitam degat, vt ex lib. de ſanit. tuenda colligi facilè poteſt: cenſeo tamen ego verba hæc ad excrementa reduci, quæ vbi quieſcunt, diutiúſque alicubi immorantur, putredinem contrahunt, ſi verò moueantur & agitentur, neque tam facilè computreſcunt, commodiúſque per apertos meatus expurgantur.

Quod enim manet putreſcit, non ſecus quàm aqua quæ non mouetur.] quæ enim mouentur, difflare neceſſe eſt. difflatio autem à putredine corpora maximè conſeruat. quemadmodum ex quiete obſtructio ſolet produci, putredinis omnino genitrix. quod vel ex aquis ſtagnantibus colligi poteſt, quæ cùm non agitentur, externa expurgare & expellere à ſe non valent, obductáque quadam veluti cuticula in ſupernis partibus ex pinguioribus quibúſque partibus admixtis difflatu debito carent.

Motu putrediné impedit & quare.

Putreſcens verò morbum committit.] res enim vnaquæque putreſcit, cùm eius temperie ſenſim diſſoluta, proprius natiuúſque calor (qui omnia regit & continet) euincitur & deficit: ſiue ab ambiente calore diſſipatus, ſiue à frigido, aut ab alienis qualitatibus extinctus. Refrigerato aut extincto calore aqueus & naturalis humor dominatur, vndíque redundat ac diffluit: quippe nec iam aliunde coërcitus, nec ſicco temperatus. Neque verò Galenus dum partium aut humorum corporis putreſcentium vnam obſtructionem cauſam ſtatuit, ab hoc Ariſtotelico inſtituto quicquam recedit: nam obſtructio caloris tranſpirationem ventilationémque prohibet: prohibita ventilatione calor refrigerio deſtitutus hebeſcit & extinguitur: calore demum fracto & debilitato humor euagatur ac diffluit, caloriſque vi & dominio deſtitutus computreſcit. Putredine magis ac magis inualeſcente proprius calor elangueſcit, ſimulque naturalis humor diſſipatur, & partes ſicciores euadunt, quaſi marcore conſumptæ; qui omnis putredinis finis exiſtit. Omnia enim quæ putreſcunt, tandem in fimum & cinerem extabeſcunt. ſecus fit ſi poroſa ſit vniuerſi corporis moles, ſique interni humores per apertos meatus tranſpirare poſſunt. & hoc eſt quod dixit.

Putredo quomodo producitur.

Putredinis cauſæ eædē Gal. & Ariſt.

Quòd autem excernitur, priuſquam corrumpatur, ſecedit. hoc igitur condenſata quidem carne non fit, ac ſi obſtruantur pori: rareſacta autem accidit.] duos hîc obſtructionis modos attingit, à qua putredinem Galenum promanare voluiſſe diximus. duobus diſtinctis nominibus inſigniuit Gal. lib. de morb. cauſis cap. 7. tum 1. de tuen. valet. cap. 13. diſtinxit enim conſtrictionem vel conſtipationem ab obſtructione. conſtipatio enim eſt cutis denſatio, & vicinæ carnis quæ fit ab externo frigore, vel ex rebus externis applicitis, quæ adſtringenti ſint præditæ facultate: hæc enim meatus adſtringunt, ac ita eos claudunt. à ſola ergo qualitate adſtringente, vel refrigerante, vel exiccante fit conſtipatio: obſtructio verò fit, quando humores in meatus truduntur, aut venas replent, atque ita eas occludunt. duas has obſtructionis ſpecies optimè ob oculos nobis poſuit Ariſt. cùm dixit.

Obſtructionis meatuū duplex ſpecies.

Hoc igitur condenſata quidem carne non fit, ac ſi obſtruantur pori.] ſubdit hoc tanquam corollarium ex ſuprà ſcriptis colligens.

Quapropter etiam non oportet in ſole nudum ambulare (conſiſtit enim caro & valdè coaleſcit, & humidius corpus fit) quod enim intus eſt permanet: quod autem eſt in ſuperficie diſcedit. ſicut etiam carnes oſſatæ elixis magis.] morbos multos potiſſimùm ex interna putredine promanantes in iis oriri dixerat, quibus conſtipata eſt & indurata cutis & externa caro: ex hoc colligit præceptum ad tuendam valetudinem apprimè vtile, non debere homines ſe nudos ſoli exponere, quòd inde caro conſiſtat & condenſetur, exteriúſque exiccetur: in internis autem partibus, humidius

Soli nudum hominē exponi inſalubersimum.

reddatur

Calor exter nus duplex. humidus & ſiccus.

Calor ſiccus primò rarefacit, mox denſat, & quomodo.

reddatur corpus:quicquid enim humoris in ſuperficie reſidet, abſumitur: quòd verò in penitioribus partibus conſiſtit,conſeruatur : quinimò augetur magis, quòd humiditate præter naturam additamentum ſuſcipiat, humidis ſuperfluitatibus ob externarum partium exiccationem & condenſationem retentis. vnde Gal. lib. de aſſuetudinibus calidum externum duplicem ſtatuebat, humidum alium,alium ſiccum. ac calorem quidem humidum laxare ac meatus aperire,quomodo calida balnea atque etiam hypocauſta facere intuemur. Eum autem qui ſiccus eſt quamuis cùm temperatus eſt , & initio, aperiat meatus , qui tamen vehementior eſt, qualis eſt ignis & ſol æſtiuo tempore, & tempore præcedente illos conſtringere ſicciores reddendo : ſiquidem contractius omne id redditur quod ſiccius. ſic aſſarum rerum meatus ignis claudit & denſat:qui iidem in rebus elixis aperiuntur,vt qui calore humido coquantur. Vnde in eodem lib. etiam Gal. docet calidam cauſam , vt ſolem, cùm alicui corpori diu inhæſerit , contrariam ei quæ à principio affectionem in illud inducere,ac principio quidem humores euocare,cutim deprimere, molliorem & rariorem carnem reddere, procedente tempore duram & aridam, potiſſimùm ſi nudus in eo quiſpiam diutiùs moretur:quod meſſoribus & nautis accidere videmus, quorum dura ſiccáque fit cutis. Quamobrem conſtat ſolis calore ſiccitatem fieri perinde ac igneo.

Aſſatæ carnes elixis ſunt humidiores, quomodo & qua ratione.

Franciſci Valeſij rationes probantes contra Ariſt. elixa aſſatis humidiora Valeſius refellitur & Ariſt.

Sicut etiam carnes aſſata elixis magis,id eſt, ſunt humida.] repetit hoc, & manifeſtiùs ſeipſum explicat Ariſt. 4. Meteor. cùm dicit:Nam quod eſt in ſartagine,aſſatur : ab externo enim patitur calore. Id autem humidum in quo eſt , ſiccum potius reddit ad ſe attrahendo. Quod verò elixatur: contrarium facit:nam à calore qui in externo ineſt humido , humor ex eo ſecernitur. Quamobrem elixa omnia aſſis ſunt ſicciora : quæ enim elixantur , in ſe humorem non attrahunt , propterea quòd interiorem calor exterior euincat. quòd ſi interior ſuperaret nimirum ad ſe attraheret Pòſt de aſſatione agens, dicit eſſe coctionem quæ à calore ſicco fit , cùm perfectum ſiccius redditur. horum itaque exteriores partes interioribus ſunt ſicciores. Elixarum autem contrario modo. ſubdit : quæ enim igni propiora ſunt , celeriùs perpetuò exiccantur, quare magis. Coëuntibus itaque exterioribus meatibus, is qui ineſt humor, excerni non poteſt: ſed, cùm meatus conniuerint , intercluditur. Hæc cùm adeò luculenter & præter ſolitum manifeſtè docuerit & explicuerit Ariſt. neſcio quid Franciſco Valeſio viro de medica facultate optimè merito in mentem venerit, cùm in com. ad 4. Meteor. hanc Ariſt. ſententiam tanquam minùs veram,aut in propriam ſaltem conatus eſt conuellere,primùm Galeni auctoritate 1. de ſimpl. med. fac. c. 8. vbi dicit:aqua vim humectandi nunquam deponit, & ea ipſa quæ ab ea feruente exuruntur, haudquaquam fiunt ſicciora , vt quæ igne vruntur. Sed hæc etiam experimento & ratione confirmat : nam ſubſtantia ipſarum rerum quæ elixantur, fit in ſeipſa mollior manifeſtè & laxior , quare humidior quoque,nam mollities rerum ſignum eſt humoris. Quaſi verò Ariſt. de ſubſtantifico humido interno & naturali non loquatur, qui ſuccus eſt. certum autem eſt vel ipſo monſtrante ſenſu , aſſa (niſi omnino comburantur) naturalis ſucci plus in ſe continere in intimis partibus. docuit autem Ariſt. non omnes aſſarum rerum partes exiccari , ſed exteriores , cùm interim humidiores internæ remaneant. idque ob eam cauſam , quòd exteriores propiores igni ſunt. vnde celeriùs exiccantur, atque ita vehementius. quibus etiam exiccatis, meatus, qui extra ſunt, coëunt, vt humor incluſus effluere prohibeatur. At contrarium elixis rebus euenit , quæ extrinſecus humidæ ſunt, intus ſiccæ. cùm verò internæ partes maioris ſemper ſint molis, ſi aſſatio vera fiat non adustio. verum vtique etiam erit in æquo carnis pondere , puta in libris quatuor aut ſex carnis aſſatæ plus ſucci naturalis & humoris ineſſe , quàm in tantundem elixæ. quod vel oculis quilibet intueri poteſt quotidie. quamuis enim externæ partes elixatæ carnis humorem madeſcant, internæ tamen quaſi exſuccæ conſpiciuntur; quinimò humiditas hæc de qua locutum eſſe Ariſt. ſatis conſtat, in elixatione externa vi caloris petens , & humiditati externæ admixta perfunditur , atque aquam liquamine proprio inungit : quæ verò aſſantur carnes, quamuis externa parte ſuccus quaſi exprimatur & exiccetur, exiccatione tamen & condenſatione condenſatis externis partibus omnibus, ſuccus, qui in penitioribus continetur,conſeruatur atque remanet. quod etiam ex ſapore præſtantiori aſſatarum colligi poteſt manifeſtè. Verba autem Galeni nullo modo veriſſimam hanc Ariſt. ſententiam conuellunt. veriſſimum enim eſt , aquam vim humectandi nunquam deponere : verùm etiam mollitiem humoris ſobolem eſſe. ſed inde colligitur , externas partes elixatarum rerum humidiores, at ſiccus eſſe in internis. molliores enim aſſatarum carnium internæ partes conſpiciuntur, quàm elixatarum. cùm autem & de humiditate naturali loquatur Ariſt. quæ in maiori copia conſeruatur in aſſis , quòd maior etiam ſit internæ partis ſubſtantia , propterea optimè con-

ſtabit

ſtabit Ariſtotelis ſententia, qua aſſa elixis humidiora eſſe ſcribit:quod etiam magis proprium dictum eſſe dicemus, quàm vbi elixa aſſis dicit eſſe ſicciora, quod magis exſucca & humido naturali deſtituta ſignificat.

Neque pectore nudo ambulandum, &c.] totam hanc partem deſumptam videmus ab Hipp. lib.de aër aq. loc.ſect. 3. com. noſtræ diuiſionis 29. vbi habet. Et ex ipſis hominibus tenuiſſimum & leuiſſimum humorem ſol educit. Maximum verò huius rei ſignum eſt, vbi homo in ſole ambulauerit, aut ſederit veſtibus indutus, quicquid corporis ſol aſpexerit, non exſudat. Rapit enim ſol quicquid ſudoris elicitum eſt:quod verò ſub veſte contegitur, aut ſub alia re, exſudat: elicitur enim à ſole & exprimitur:ſeruatur autem à tegumentis, ne diſperdatur à ſole. Cùm verò in vmbram venerit, totum corpus ſimiliter ſudore aſpergitur, non enim ſol ampliùs affulget. Verùm quoniam hæc multa habent quæ non ita rectè à multis intelliguntur, longa oratione in explicatione illius loci à nobis ſunt declarata, ad quæ ne ſuperflui ſæpiùs eadem repetentes reddamur, ad eum locum lectorem remittemus. Senſus igitur poſtremæ huius ſententiæ, quæ non ita facilis eſt, hic erit. propterea etiam pro bona valetudine concilianda non eſſe ſanum, nudo pectore ſoli ſe exponere, quoniam fieri poteſt, vt non externæ partes exiccatione,& excrementorum abſumptione indigeant,ſed internæ, quò fiet, vt ab ea parte ea auferamus quæ ablatione nulla indigent:ab iis verò in quibus opus eſſet aliqua euacuatione,vt ſuperflua educantur, quod ſudore prolicito ſol præſtarę deberet, exſiccatis & ſubinde condenſatis externis partibus difficillimè,& non niſi magno labore id poſſet efficere.

Προβλ. νδ.

Διὰ τί ποτε τοῖς χιμέτλοις καὶ τὸ ψυχρὸν ὕδωρ συμφέρει, καὶ τὸ θερμόν; ἢ ὅτι τὰ χίμετλα δι᾽ ὑπερβολὴν γίνεται ὑγροῦ; τὸ μὲν οὖν ψυχρὸν, συνίστησι καὶ τραχύνει τὸ ὑγρόν· τὸ δὲ θερμὸν, ἐκπνευματοῖ, καὶ ἔξοδον ποιεῖ τῷ πνεύματι, ἀραιοῦν τὴν σάρκα.

Probl. LIV.

Quamobrem pernionibus tam aqua frigida quàm calida confert? An quoniam perniones exceſſu humidi fiunt. frigida igitur condenſat humorem & exaſperat.calida verò in ſpiritum vertit,& exitum flatui parat,carnem claxans.

Quod nos pernionibus diximus, Ariſtoteles χιμέτλοις dixit. eſt autem χίμετλον ſiue χίμεθλον, pro quo etiam alicubi ſcriptum eſt χίμετλον, & χυμεθλον, tumor vel vlcus ex hyberno frigore. Contrahunt autem potiſſimùm hunc morbum digiti, manuum & pedum, nec non & tali pernionem Latini vocant mendosè ſæpiùs apud Dioſ. χίμετλον, quamuis Iulius Pollux in 2. eodem modo ſcribat. meliùs tamen in 4. cùm χίμεθλα, ait γίνεται μὲν ὑπὸ κρύους ὑπὸ δακτύλους καὶ ἴχνεσι ποδῶν καὶ χερσί. cùm hæc ſcriptura metri etiam authoritate nitatur. ait námque Ariſtophanes in Veſpis, κακοδαίμων ἐγὼ ὅστις ἐπὶ γήρᾳ χίμεθλον οὐδὲν λήψομαι. correptis primis duabus ſyllabis. itidem quidam apud Ariſt. lib. 3. Rhet. in hoc hemiſtichio γελοίως παραπεποιημένω ait· ἔστειχε δ᾽ ἔχων ὑπὸ ποσσὶ χίμεθλα. qui iocus ἐκ τοῦ παρὰ προσδοκίαν eſt.altero enim expectante vt diceret πέδιλα, vt apud Homerum, hic χίμεθλα riſus mouendi & ludificandi gratia, dixit. quinimò apud Dioſc non modò χίμεθλον eſt ſeu χυμέθλον, ſed etiam χυμέθλη fœminino genere, vt lib. 2. cap. 199. & lib. 1. cap. 184. χυμέθλας ἰᾶται dixit, pernionibus medetur. vnde χιμετλιάω pernionibus laboro, manus pedéſve frigore hyberno exulceratos habeo. vnde malè antiquus interpres χιμέτλοις puſtulis vertit, nec recipiendus eſt Gaza, qui cùm optimè tranſtuliſſet pernionib. quaſi explicans de ſuo malè addit, i ambuſtis à frigore. Quærit igitur cur ſit quòd pernionibus, id eſt, tumoribus ex frigore hyberno potiſſimùm calcaneum, tum & digitos, tum manus tum pedum infeſtantibus, aut ſine vlcere, aut etiam vlceratis quandoque aqua frigida medeamur, aliquando calida. χίμεθλον quid Græcis.

An quoniam perniones exceſſu humidi fiunt.] ea corpora, quæ calida ſunt & humida,& quæ ſucci ſunt plena, cutéque tenui veſtita ſolent maximè hyberno tempore vi frigoris pernionibus laborare. quod obſeruare licet in pueris, & in fœminis magis ætate tenera, in quibus perniones maximè conſpiciuntur, tum in digitis manuum, tum in calcaneis, præ- Pernionib. aqua frigida & calida confert cur. Pernionib. qui max mè tentantur.

 cedente

Perniones cur fiant.

cedente verò ætate ab iis vindicantur. fiunt autem congelaſcentibus humoribus deſtitutis naturali calore, cùm autem extremæ partes magis à fonte caloris diſtent, ſintque magis ſpiritibus deſtitutæ, ac aëris iniuriis magis expoſitæ, condenſatis humoribus ac quaſi congelatis, conſtipatáque magis cute intumeſcunt, & ſi putredinem acquirant, acriores facti vlcus excitare ſolent, maximè aëre frigido & ſicco accedente, condenſante cute & diuellente.

Pernionib. aqua frigida medeiur & quomodo.

Frigida igitur condenſat humorem & exaſperat.] aggreditur docere quomodo pernionibus immerſio in frigida medeatur. Auic. lib. 1. can. Fen. 3. Doctrina 5. c. 5. quod eſt de cuſtodiendis extremitatibus à nocumento frigoris poſtquam & viam qua extrema in ſummis algoribus cuſtodiantur, tum & curandi iam laborantia tum pernionibus tum aliis vehementioribus morbis à frigore productis rationem docuit, ſubdit. Sunt præterea homines quidam, qui ponunt in aqua frigida, & faciunt vtilitatem, ac ſi nocumentum ab eis remoueretur, quemadmodum fructibus accidit congelatis. Quum enim in aquam proiiciuntur frigidam: fiunt quemadmodum ſi ab eis extraheretur congelatio, & ab cis labitur, & leniuntur & æquatur: & ſi ea igni applicantur, corrumpuntur. Sed quomodo fit illud, non eſt medico neceſſarium. quod igitur. Auic. tanquam non medici proprium, ſed philoſophi naturalis omiſit, hoc loco Ariſt. aggreſſus eſt explicare. quemadmodum autem tetanus à materia frigida alioqui factus multa aquæ perfuſione ſanatur, vt docet Hipp. 5. Aph. 22. ita affectus hic etiam à frigida materia ex parte productus, & ab efficiente excitatus aqua frigida diſſolui poterit: quamuis non ita frequenter fieri id poſſe negauerit Gal. in com. ſed quomodo id præſtare poteſt aquæ frigidæ perfuſio, ſciēdū eſt, aquæ frigidæ perfuſionem calorem reuocare, neque tamen per ſe, ſed ex accidenti, id eſt, non primo ſtatim eius occurſu, vel protinus, vt admota eſt, ſed temporis progreſſu. Quippe per ſe refrigetat, refrigerationem verò cutis denſitas & conſtrictio ſequitur, ad quam etiam perniones ſequi dicebamus. At quoniam concluſa cute repercuſſio refractióque caloris fit eius qui à profundo aſcendit, quíque ſimul propter difflatus inopiam eſt aceruatus, ſimúlque propter frigidi circumſtantis violentiam in altum receſſit, ab interno calore adauctus & humoribus internis quaſi enutritus, tandem collectus, violentius vnde receſſerat irruit, quaſi cum inimico frigore valentiùs rem acturus: vnde ſequitur eiuſdem repercuſſio ſeu reuocatio. Quid multa? Frigidæ aquæ affuſio primum cutem perfrigerat: frigus verò, cutis denſitas, & reditus caloris ad profundum conſequuntur. Rurſus denſitatem difflatus prohibitio: reditum verò caloris ad interiora robur & inſtauratio ſequitur. Difflatus tandem prohibitionem, caloris collectio: quemadmodum copioſè Gal. lib. 3. de temp. cap. vlt, docet. Quamobrem non eſt, quòd quis hac Ariſtotelis ſententia credat conuelli medicorum axioma: contraria contrariorum eſſe remedia: neque enim per ſe frigida ſanat perniones ex hyberna frigiditate productos, ſed ex accidenti. calida verò eſt, quæ per ſe curationem molitur. Dubitaret autem hic fortaſſe quiſpiam, ſi quomodo aquæ frigiditas perniones curare poteſt, an ita aëris eadem qualitas idem apta ſit afficere. cui ſic reſponſum velim, aëris frigiditatem, quòd in ſubtilliori repoſita ſit ſubſtantia, magis aptam nata eſſe intimius penetrare, quapropter & magis congelat, & minus apta eſt calorem internum roborare: nec extremitates, puta pedes & manus, iam per aëris frigiditatem frigidæ aquæ imponendæ ſunt, niſi corpore in calida domo exiſtente.

Pernionib. aqua calida & ignis quomodo medeatur.

Calida verò in ſpiritum vertit, & exitum flatui parat, carnem elaxans.] Hippitum 5. tum 7. lib. de morb. vulg. Pythoclis curandi rationes recenſens, inter alias hanc pernionum meminit. Perniones diſſoluere, tepefacere pedes hoc modo, præcipuè calefacere igne & aqua ſolitum fuiſſe. Calefaciebat autem alternis vicibus aqua & igne: quòd calida aqua cutem & carnem laxet, vt attenuatus ab igne humor in halitus abeat. ignis enim per ſe laxare cutim & carnes non poteſt, ſed ſi plurimùm quis ignem ſuſtineat, cutim exiccat potiùs, corrugat & adſtringit quamobrem igne calefaciente & attenuanie materiam & aqua laxante laxabitur cutis, diſſoluetur materia, & pars naturalem temperiem aſſequetur. aqua tamen calida etiam id per ſe præſtare poterit, quod hoc loco docet Ariſt. & minori moleſtia. ſcimus enim vel ipſa edocti experientia, vel ipſo Galeno teſte lib. de inæqua. intemper. 8. tum 12. Meth. med. cap. 7. dolere eos, qui ex rigore ingenti vehementer perfrigerati celeriter ſeſe excalefacere properarunt: multóſque cùm ſubitò & ſimul manus igni admouerunt, ingentem circa vnguium radicem dolorem perſenſiſſe. quod laborantibus pernionibus quotidie accidere etiam obſeruamus.

Προβλ.

Προβλ. νε.

Διὰ τί τὸ ψυχρὸν καὶ ποιεῖ καὶ παύει τὰ χίμετλα, καὶ τὸ θερμὸν τὰ πυρίκαυστα, ἢ διὰ τὸ αὐτό; ποιεῖ μὲν συντήκοντα· παύει δὲ, [μᾶλλον] ξηραίνοντα.

Probl. LV.

Cur frigidum & facit & tollit perniones, & calidum ambuſta? An propterea quòd eadem vis colliquefaciendo facit, ſoluit verò magis exiccando.

Quomodo perniones, qui hyberni frigoris vehementia producuntur, aquæ frigidiore diſſoluantur & tollantur, in ſuperiori demonſtrarum eſt. quomodo autem igne combuſtis ipſemet ignis excalefaciendo medeatur, quod hoc problemate in ſecunda parte diſcuriendum proponit, explicandum nobis erit in præſentia. neque enim hoc in controuerſiam verti poteſt, cùm experientia quotidiana id nobis commonſtret, dum partes igne ambuſtas ſtatim eodem igne perringimus. quod autem in ſolutione dicit Ariſt. *Quod eadem vis colliquefaciendo facit.*] quamuis ſi ea conſideremus, quæ de curandis pernionibus aquæ frigidæ beneficio à nobis dicta ſunt, videatur primæ parti ſoli conuenire, quòd frigiditate aëris ab adiacentibus partibus colliquante, & quaſi exprimente humores ad partes magis extimas, pura manus & pedes, perniones fieri diximus iis in partibus illis quaſi congelatis eadem frigiditate aquæ calore repulſo & reuocato, ad extrema iterum colliqueſcunt attenuati, & diſſoluuntur: nihilominùs etiam ſecundæ parti conuenire poteſt, qua modum docet, quo ambuſta ab igne ignis caliditas iterum curet. qui enim humor vi ignis ad ambuſta confluxit vehementi exiccatione ignis aut aliarum rerum vehementer calidarum & ſiccarum poteſt colliquari, attenuari, diſſolui & exiccari. poteſt enim res vna & eadem contraria producere diuerſa ratione habita, ac non eodem tempore, nec in idem ſubiectum eodem modo diſpoſitum agendo.

Ambuſta igne ſanantur, & cur.

Προβλ. νϛ.

Ἐν τοῖς πυρετοῖς διδόναι δεῖ τὸ ποτὸν, πολλάκις καὶ κατ' ὀλίγον. τὸ μὲν γὰρ πολὺ, παραρρεῖ· τὸ δὲ ὀλίγον μὲν, πολλάκις δὲ, διαβρέχει, καὶ εἰς τὰς σάρκας χωρεῖ. οἷα γὰρ τὰ ἐν τῇ γῇ, ἐὰν μὲν κατὰ πολὺ ἔλθῃ τὸ ὕδωρ παραρρεῖ· ἐὰν δὲ κατ' ὀλίγον βρέχει μόνον· τὸ αὐτὸ [δὲ] καὶ ἐν τοῖς πυρετοῖς. τὰ γὰρ ῥέοντα ὕδατα, ἐάν τις κατ' ὀλίγον ἄγῃ. ὁ ὀχετὸς ἐκπίνει· ἐὰν δὲ τὸ ἴσον, ἀθρόον ἄγῃ, ὅπου ἐὰν ἄγῃ, χωρεῖ. ἔπειτα κατακείσθω ἀκίνητος ὡς μάλιστα. ἀκίνητος μὲν; ὅτι καὶ τὸ πῦρ φανερῶς, ἐάν τις μὴ κινῇ καταμαραίνεται. πρὸς πνεῦμα δὲ μὴ κατακείσθω, διότι ὁ ἄνεμος τὸ πῦρ ἐξεγείρει· καὶ ῥιπιζόμενον τὸ πῦρ, ἐξ ὀλίγου πολὺ γίνεται. περιστέλλεται δὲ τούτου ἕνεκεν, ὅτι πῦρ ἐὰν ἀναπνοὴν μὴ διδῷς, σβέννυται, καὶ τὰ ἱμάτια μὴ ἀπογυμνούσθω, ἕως ἂν νοτὶς ἐγγένηται. τὸ φανερὸν γὰρ πῦρ, τὸ ὑγρὸν σβέννυσι. κατὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν τῇ φύσει. ἐπὶ δὲ τῶν διαλειπόντων πυρετῶν, προπαρασκευάζειν καὶ δεῖ ἐκλύοντα, καὶ πυριάματα πρὸς τοὺς πόδας παραληφθέντα· καὶ περιεσταλμένον ἀναπαύεσθαι, ὅπως ὅτι θερμότερος ᾖ περὶ τὴν λῆψιν εἶναι. καὶ γὰρ ὅπου πολὺ πῦρ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἄγει.

Probl. LVI.

Cur in febribus ſæpè & paulatim potio dari debet? An quod quidem multum eſt, præterruit: quod verò paucum ſed ſæpè, madefacit, & in carnes concedit. quemadmodum enim in terra, ſi plus aquæ acceſſerit, præterfluet: ſi verò paulatim, madefaciet tantùm. Idem & in febribus: nam fluentes aquas ſi quis paulatim deducit, alueus exorbet. ſi autem tantumdem confertim agat, quaqua deducatur, tendit. poſtea decumbat immotus quàm maximè: immotus inquam, quia & ignis id indicat, niſi enim agitetur, extinguitur. neque

verò aduerſus venti flatum decumbat, quoniam ventus ignem excitat. & ventilatus ignis ex modico multus fit. cooperiri verò propterea debet, quia igni ſi ſpiraculum non dederis, extinguetur. & ſtragulas non detrahat, quandiu humiditas innaſcitur. manifeſtum enim ignem humor extinguit. ſecundum autem hoc fit & in natura. In intermittentibus autem febribus præparare oportet & eleuantia, & fomenta ad pedes ſunt apponenda: & circumamictus interquieſcere debet æger, vtpote quòd calidior eſſe debet ante inuaſionem: etenim vbi multus ſit ignis, paucum ad ſe trahit.

In febribus paulatim & ſæpè refrigerantia pro ſitis concedenda.

Si vnquam mihi laborandum fuit in verbis Ariſt. in Latinum vertendis, tum & in ſententiis eiuſdem explicandis, & vero verborum ſenſu eruendo, in hoc illuſtrando omnium maximè mihi fuit diuinandum. Eſt verò quæſtio, cur in febribus ſæpè & paulatim potio ſit exhibenda. difficultatem primùm faciebat potionis nomen, quo quid ſibi vellet Ariſt. non ita liquidò conſtabat, an aquam ſolùm, quæ potiſſimùm in febribus potionis hoc nomine præcipuè inſignitur, an & alias potiones, quæ deinde augebantur, quoniam non ſatis conſtabat, an potionem hic eam intelligat Ariſt. quæ febricantibus conceditur demulcendæ ſitis gratia, & ſummæ illius quæ in œſophago & gula perſentitur, ſiccitatis amouendæ, an potiùs quæ tũ pro amouendo immoderato calore febrili per vniuerſum corpus, tũ pro expellẽda materia calida ſolet verſus finem augmẽti, & in ſtatu febriũ à medicis cõcedi. Accedebat poſtremò, quòd nõ ſatis intelligi poterat, quid per κατ' ὀλίγον, quod paulatim vertimus, ſibi velit, an quãtitatem ſolam paruam, an potiùs etiam exhibitionis modũ, quo quis potum non ingurgitet, ſed paulatim & ſuauiter aſſumat. Tentabimus tamen quantum in nobis erit, & ſententiam verè interpretari, & ſenſum Ariſtotelis genuinum eruere.

Potio quid antiquis.

Potionis nomen hoc loco apud Ariſt. non aqua modo, ſed genus quodcunque potionis intelligitur, quod demulcendæ ſitis gratia laborantibus febre potiſſimùm acuta, in qua maximè ſymptoma hoc moleſtiam affert, ſolet adminiſtrari, ſiue ſit aqua ſimplex, ſiue cum oxymeli, ſiue mulſa diluta, ſiue genus aliud potionis refrigerare & humectare aptum. Conſtat igitur de potione hic frigida illa Ariſtotelem non agere, quæ non ſitis ſedandæ gratia, ſed curandæ febris ratione & refrigerandi vniuerſi corporis ardenti febre laborantibus à medicis concedi ſolet: præterquam enim quòd non paulatim neque pluribus hauſtibus tunc, ſed vnico & magno hauſtu concedi ſolet, vt in libr. de meth. medendi, & alibi paſſim nos docuit Galen. noſter, quæ de ſimilitudine aquæ ad irrigandam terram, quæ de humectatione œſophagi proponit, manifeſtè oſtendunt, non de hac potione loqui Ariſt. ſed de altera, quæ ad ſedandam ſitim conceditur.

Sitis quid & vnde.

Verùm quoniam ſitis eſt naturalis appetentia frigidi & humidi externi pro reſtauranda ſimili ſubſtantia interna, vt optimè docebat Ariſtot. 2. lib de animal. part. 28. conſumptio autem hæc alia naturalis eſt, moderata illa quidem, cùm humidum frigidum per membra diſperſum naturaliter exſiccatur, & paulatim naturaliter conſumitur, in cuius deſiderio ſitis conſiſtit.

Sitis duplex, naturalis, & præter naturam.

requiritur autem Galeno teſte 6. de loc. patient. cap. 3. naturalis partium appetentia, eius humidi quod eſt aſſumptum, præterea venarum ſuctio, & poſtremò ſenſus & animaduerſio prædictæ ſuctionis ab ipſo ventriculo cum ea diſtinctione, vt non calidum & ſiccum, ſed frigidum & humidum ab vniuerſo corpore expetatur: præter naturam altera & violenta, quæ vt plurimum eandem cauſam ſequitur, quam & naturalis, ſed potentiorem & vehementiorem: præcipua enim eſt illius cauſa, ad quam aliæ ferè omnes referuntur, frigidi humidique elementi conſumptio ac diſſipatio, ex Gal. loco propoſito. & 1. de ſimpl med. facult. capite 30. ſiue in vniuerſo corpore hæc fiat, vnde ſuctio ad ventriculum vſque pertingit, ſiue in ipſo duntaxat ventriculo, nec non & adiacentibus partibus palato, gula, lingua, quæ partes communem cum eo habent tunicam qua teguntur. abſumitur autem humidum illud actione contrariarum cauſarum, caloris videlicet & ſiccitatis: à calore enim per ſe frigus ſuperatur, quemadmodum humor ab exceſſu ipſius ſiccitatis: quamuis ad diſſipationem humoris præcipuè conducat actio ipſius caloris intenſi & ignei: cuius proprium munus eſt humorem aſſiduè abſumere: & tamen non naturalis huius ſitis potiſſimùm oris ventriculi & adiacentium partium paſſio eſt: quas etiam pulmo alterare poteſt, dum à ſe emittit fuliginoſa excrementa à corde ſuſcepta, quæ etiam ſitim efficiunt. naturalis illa ſitis non tam extinguitur paulatim, aſſumpta potione, quàm quantitate potus ſufficienti. de ea igitur non locutus eſt hoc loco Ariſtoteles potiſſimùm cùm

ſe de

ſe de morboſa ſiti in febribus loqui primis quæſtionis verbis manifeſtè oſtendat. de quacunque igitur refrigerante & humectante potione in febribus ad extinguendam ſitim eam quæ non naturalis eſt, loquitur Ariſtot. cùm quærit, cur in febribus ſæpè καὶ κατ' ὀλίγον potio dari debet. quod verò dixit, κατ' ὀλίγον, & parum verti poteſt, vt quantitatem diſcerneret continuam, cùm diſcretam explicaſſet dictione ſæpè. poſſumus etiam vertere paulatim, vt Gaza & antiquus interpres, vt non quantitatem modò, ſed etiam vtendi modum nobis indicaret.

An quod quidem multum eſt, præterfluit. quod autem paucum, ſed ſæpè, madefacit & in carnes concedit.] Hæc vera quæſtionis propoſitæ ſolutio, quòd ſcilicet potio multa, ſed confertim aſſumpta præterfluit, nec exſiccatas partes humectare poteſt, quibus ineſt æſtus & ſiccitas: at ſæpiùs data & paulatim, & os ventriculi, & œſophagum, & linguam, & palatum, dum per eas partes tranſit, humectat & refrigerat, aliqua ex parte parietibus & tunicis extimis adhærens, quin paulatim ſeſe inſinuans, in carnes concedit, & venulas exſiccatas madefaciendo & irrorando humectat.

Frigida potio affatim ſumpta parùm humectat.
Frigida paulatim hauſta multùm humectat.

Quemadmodum enim in terra, ſi plus aquæ venerit, præterfluet, ſi verò paulatim, madefacit tantùm, idem & in febribus.] Aptiſſimo id exemplo nos docet. Si enim multa aqua & confertim aut decidat in terram, maximè vbi ſicca ſit, aut deducatur, ſuperficiem terræ non permeat, ſed præterfluit, nullam moram ducens, at ſi paulatim aqua aut decidat, aut deducatur, ſuperficiem paulatim madefaciens, & occluſos poros aperiens, viam ſubſequenti ad penetrationem parat. & hoc eſt quod ſubdit. [*nam fluentes aquas ſi quis paulatim deducit, alueus exſorbet, ſi autem tantumdem confertim agat, quaqua deducatur tendit.*] modum enim docet, quo magis penetrat per aluei ſubſtantiam aqua paulatim affuſa: vt febricitantibus corporibus aptius accommodet exemplum. ſic enim corporibus noſtris febricitantibus affuſa aqua paulatim, exſorbetur, & per occultos linguæ, gulæ, oris ventriculi, & internarum partium meatus permeans, humectandi & refrigerandi vim habet, vt quod à calore febrili abſumptum eſt, commodè reponi poſſit.

Poſtea decumbat immotus quàm maximè. immotus inquam, quia & ignis id indicat, qui niſi agitetur, extinguitur.] non ita facilè intelligi poteſt ad quem ſenſum hæc verba proponat. Aponenſis, credidit docere hoc loco Ariſtotelem quomodo gubernari debeat laborans febre, potiſſimùm imminente iudicio: ad quod propoſitum multa, etiam alia præcepta tradi ab Ariſtotele ſcribit. Ego verò quoniam non mihi videtur ſolere Ariſtotelem propoſita vna quæſtione, in eadem diſſoluenda ad alia pertranſire, quæ non faciant ad illam quæſtionem, crediderim potiùs iis verbis & ſequentibus omnibus docere modum quo febricitantium ſitis ex immoderato æſtu & ſiccitate producta tolli poſſit. ſi quis enim immotus quantum fieri poſſit, maneat, quodammodò igneum calorem ſuffocabit, qui ex motu & agitatione ſolet ſæpenumerò augeri & accendi magis, non ſecus atque ignis, qui agitatione ſolet conſeruari, quiete verò langueſcere, & tandem emori. qua etiam ratione dicebat. [*neque aduerſus venti flatum decumbat, quoniam ventus ignem excitat.*] quemadmodum ignis, vbi ventis agitetur, vigorem aſſumit, & augetur, quod per pabulum vi ignis magis propellatur, ita, inquit, ignis febrilis, ventorum flatu ſolet accendi magis: id autem non tam agitatione fit, quàm quod venti agitatione tum aër ambiens, qui febrientem quaſi circumambiebat reactione laborantis calidus, immutatus frigidus redditur, tum æger perflatu illo refrigeratur, vnde conſtrictis externis partibus & meatibus cutaneis occluſis, calor febrilis penitiores partes occupans, & exhalationibus humidis retentis augetur magis. quemadmodum. [*ventilatus ignis ex pauco fit multus. cooperiri verò propterea debet, quia igni ſi ſpiraculum non dederis, extinguetur: & ſtragulas non detrahit, quandiu humiditas innaſcitur: manifeſtum enim ignem humor extinguit: ſecundùm autem hoc id fit, & in natura.*] vt ignis, qui in febribus maximè exurit, vnde ſiccitas illa promanat, qua ſitis vehemens febricantium proficiſcitur, extinguatur, dicit obuelandum eſſe, & ſtragulis cooperiendum ægrotantem potiſſimùm, ſi viam cutis humorem febrem producentem tentare conſpexerimus, neque ſtragulas priùs eſſe detrahendas, donec multus ſudor effluxerit: nam non ſecus in nobis ipſis humor ignem febrilem extinguit, quàm obſeruemus fieri in igne hoc externo. Obſeruandum autem eſt, non quocunque tempore in continuis febribus fieri poſſe, ſed in ſtatu ipſo, & vrgente declinatione vniuerſali. aut etiam in particulari acceſſionum vigore, aut declinatione: quemadmodum enim ignis hic externus, vbi ſpiraculum non habeat, extinguitur. quod agente eo perpetuo in pabulum, atque in ſui ſubſtantiam illud vertente, dum terreſtre illud aduſtione aëreum reddit, vt tandem

In febribus cõtinuis c[illegible]randis quomodo ſe gerere debeat medicus.

faciliùs in ignem verti poſſit, ſurſum latum exitum non inueniens, deorſum iterum impetu fertur,& quaſi agcotem ignem obtuit,vnde extingui ſuffocatum ignem animaduertimus. ita cenſet in febricitantibus calorem febrilem humore promanante, neque liberum exitũ inueniente ob ſtragulas quodammodò obtui atque extingui. quod autem Ariſt. τὰ ἱμάτια dixit, non veſtimenta traduxi, quòd qui febre labotant & curantut, ſoleant non veſtibus induti decumbere, ſed in lecto ſtragulis cooperti. annotauit autem Budæus ex Matthæo c.9.& Athen. libr.11. quandoque pro ſtragulis ſumi.

In intermittentibus autem febribus præparare oportet balnea,& ſomenta ad pedes ſunt apponenda,& circumamictus quieſcere debet, vtpote quòd calidior eſſe debeat ante inuaſionem.] Quòd intermittentium febrium caliditas vt plurimum minus ſit intenſa, quoniam materia in qua accenſus eſt febrilis calor, extra venas, & ad loca à corde remota ſolet propelli, vt ſudor proliciatur, quo quaſi medio ignem extingui dixerat, maioribus auxiliis indigere oſtendit; quàm ſtragulis, balneo, ſomentis, & grauiori integumento. docebat autem Hippocrat. 4. de ratione victus in acutis 84. ſudorem multis morbis eſſe communem. adaucto autem in febribus calore attenuatur magis materia, & externæ partes magis rareſcunt. ex venis enim & arteriis grandioribus peccans materia excalefacta & tenuior reddita ad ambitum corporis propellitur, vnde expulſa per cutim continuata quadam ſerie alia ſuccedit ita; vt aliarum etiam internarum ferè omnium humores alliciat, atque expurget. Cæterùm in prouocandis ſudoribus mirum naturæ artificium ars æmulatur. primum quòd nunquam ſemel vnicóque ſudore quomodocunque copioſo in febribus ſoluitur morbus, ſed ſæpius aut excitatis aut arte proritatis, ac per interualla. Præterea quòd nuſquam mouent vtiliter ſudorem, niſi ſaltem incepta coctione vt docebat Hippocrat. 1. lib. de morb. vulg. ſect. 2. part. 27. cùm dixit ſudores multi iis aderant, quibus tantum aberat vt recrearentur, vt etiam contrà læderentur. cuius occaſione dicit Gal. in com cauſa in promptu eſt: nam attribuimus crudis morbis nec prodeſſe ſudores, nec ſignum eſſe bonum. nam vel copiam denuntiat humorum, vel virium imbecillitatem: niſi id aliquando contigerit in aliquibus febribus ex ſero ſanguinis concitatis,quàs multi ſudores à principio ſoluere ſolent,citra vllam coctionem,quia ea non egent huiuſmodi humores. Ratio autem ea eſſe poteſt,quòd cùm eos humores,ex quibus natura ſudores concitat,prius aut in halitum concitet,vt Hippocratis eſt opinio,aut plurimùm attinuet,antequam ſudores moueat, cùm id quoque fieri minimè poſſit citra coctionem, fit vt humore incocto nuſquam prodeſſe queat. præſtant autem huiuſmodi vſum, & ſudores mouent quàm multa,frictiones, exercitia, fomenta, inunctiones, ſuffitus, cerata emplaſtra,balnea,& vltimò ea quæ potantur:verùm ex iis aliqua ſolùm febribus conueniunt: & ex iis ſolùm balnea & fomenta ad pedes ſibi ſumpſit Ariſt. conueniunt autem balnea in febribus putridis intermittentibus, non quocunque tempore, vt diximus, ſed abſoluta potiùs coctione, vt docuit Gal. 9. Meth. med.aut ſaltem iam progreſſa, præſertim in intermittentibus, non in die acceſſionis ſed in interuallo: de qua re abundè medici. nimis enim longi ſimus, ſi ea omnia quæ ad hanc materiam attinent, perſequi voluerimus,cùm hic ſolum huiuſmodi attingamus, quantum pro ſententia Ariſtotelis explicanda ſufficiant. Concitatur autem etiam ſudor adhibitis fomentis, puta veſicis aqua calida ſimplici vel cum aliquibus rebus decocta,repletis, aut ſomentis calidis, ſed ſiccis iuxta pedes, & manus,ac latera, dummodò inflammatione aut diſtemperie aliquod ex viſceribus non laboret.iis adiumentis ſolet calor intermittentium febrium magis accendi, & humor magis attenuati,vnde excitato ſudore magis copioſo,accedente quiete,& idoneis cooperimẽtis, ignis accenſus faciliùs obruitur,& cauſa qua excitatur in halitus verſa, vberiùs expellitur.

Intermittẽtium febriũ proliciendis ſudoribus curãdi ratio.

Quãdo pro mouentibus ſudorẽ vtẽdum in febribus

Sudores ſine coctione morbum nõ ſoluunt.

In quibus ſudores etiã ab initio morbum ſoluunt.

Balneis ad ſudorẽ pro mouendum quando in febribus vtendum.

Etenim vbi multus ſit ignis,paucum ad ſe trahit.]Hic & antiquus interpres Gaza videntur habuiſſe, καὶ γὰρ ὅπου πολὺ πῦρ, λύχνος οὐ δύναται. τὸ γὰρ πολὺ τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἄγει. τούτου ἕνεκεν πολὺ πῦρ ἐν τῷ σώματι παρασκευάζειν δεῖ, ὅτι ὀλίγον ὁ πυρετὸς πῦρ ἔχει· ὥστε τὸ πολὺ πῦρ τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἄγει. quod ſic Gaza vertit, vbi enim multum ſupereſt ignis, lucerna nequit ardere, exiguum quippe ignem multus ille ad ſe trahit. Ita fit vt multum ignis in corpore præparandum ſit. Febris enim exiguum continet ignem:multúſque proinde ad ſe ducet exiguum. Verùm quoniam in impreſſis nullis codicibus hæc verba reperiũtur,& quoniam in ſequenti problemate, vbi de intermittentibus etiam febribus agit, totam hanc ferè verborum ſeriem appoſuit, ne ſuperfluitatis arguatur, prætermittendam eſſe cenſui, neque etiam laborauimus in propoſita ſententia explicanda,cùm in ſequenti ex lucerna exemplo, multo faciliùs à nobis ſit explananda.

Πρϐλ. νζ.

Τεταρταίοις πυρετοῖς δεῖ μὴ λεπτύνειν, ἀλλὰ πῦρ ἐν τοῖς σώμασιν ἐμποιεῖν ἐσάξοντα· δεῖ δὲ καὶ τοῖς γυμνασίοις χρῆσθαι· ᾗ δὲ ἡμέρᾳ ἡ λῆψις, λουσάμενον, ὕπνον μὴ ζητεῖν· διὰ δὲ τοῦτο καὶ συμφέρει θερμαίνουσα δίαιτα, ὅτι ἀσθενὴς ὁ τεταρταῖος πυρετός. εἰ γὰρ μὴ ἦν ἀσθενής, οὐκ ἂν τεταρταῖος ἐγίνετο. ὁρᾷς ὅπου πῦρ πολὺ, λύχνος οὐ δύναται καίεσθαι; τὸ γὰρ πολὺ, τὸ ὀλίγον πρὸς ἑαυτὸ ἁρπάζει. τούτου δὲ ἕνεκεν, πολὺ πῦρ ἐν τῷ σώματι ἐμποιεῖν, ὅτι ὀλίγον ὁ πυρετὸς πῦρ ἔχει. ἔστι δὲ τὸ καθ' ἡμέραν διαίτημα, τὸ μὲν, πῦρ, τὸ δὲ, νοτίδα εἰς τὸ σῶμα εἰσάγοντα.

Probl. LVII.

In quartanis febribus oportet non attenuare, ſed ignem in corporibus adaugere. Oportet autem & exercitiis vti, & qua die imminet acceſſio, elotum, ſomnum non quærere. propter hoc etiam confert calefaciens diæta, quia debilis eſt quartana febris: nam ſi exilis non eſſet, quartana non fieret. Vides vbi multus eſt ignis, lucernam flammam ſuam ſeruare non poſſe. quod enim multum, exiguum ad ſe rapit, quapropter multum ignis accendendum in corpore eſt, quia modicum febris hæc ignem habet. Sic igitur victus quotidiani ratio, quæ partim ignem, partim rorem in corpus inducat.

Quòd inter diſſoluendam præcedentem quæſtionem, digreſſus eſſet aliquantulum à principali ſuo inſtituto Ariſtoteles, aliquáſque regulas propoſuiſſet, quibus non continuæ modò febres ſed etiam intermittentes extingui poſſent, hoc loco non problematicè aliqua proponit, ad curandam ipſam quartanam non inutilia, ſed dogmaticè. Primò igitur dicit.

In quartanis febribus oportet non attenuare.] optimè Gaza de victus ratione intelligendam hanc primam partem cenſuit. non poſſunt autem quæ ab Ariſtotele hoc loco dicuntur, rectè intelligi, niſi aliqua præmittamus de quartana febre. Hæc à melancholico ſucco putreſcente generatur. Verùm quoniam melancholici ſucci nomine multa intelligi ſolent, ne verborum noſtrorum ὁμωνυμία confundere poſſit, ea explicare prius operæ pretium videtur. Galenus libello quem περὶ μελαίνης χολῆς inſcripſit, & alibi ſæpiùs, nigrum humorem triplicem poſuit: vnus qui ſanguis eſt, atro calore fuſcus, τὸ μέλαν αἷμα ab eo dicitur, & ab Hipp. 4. Aphor. 21. alius eſt, qui melancholicus humor, vel ſuccus dicetur. Græcè diſtinctionis genera Gal. in comm. 2. 4. Aphor. μελαγχολικὸν χυμὸν καὶ μέλαινα appellat. μελαγχολία enim non humorem ſed morbum ſemper denotat. Nihil eſt autem aliud ſuccus hic melancholicus, quàm ſanguinis in hepate generati craſſior & planè terrea pars. Hoc hepatis excrementum quidem eſt, ſed à liene tanquam proprio conceptaculo naturaliter trahitur. Naturalis dicitur hic humor, quòd natura etiam bene agente generari in productione ſanguinis in hepate neceſſe eſt, qui ſi diutiùs moretur in corpore, neque per aliquem ſenſibilem effluxum euacuetur, immutatus & putreſcens, vel potiùs aduſtus, ἐκ ζέσεως μέλαινα χολὴ γίνεται, eodem Gal. teſte: quæ nobis atra bilis erit, ab humore melancholico planè diuerſa, nec ſolùm nomine verùm etiam propriis qualitatibus atque etiam efficacia diſſimilis: cuius origo ad calorem innaturalem iam adurentem referri debet. inutilis ſemper eſt & exitialis quoque, & in perfectè ſano corpore nuſquam reperitur. ſed præter naturam eſt. Eadem vniuſcuiuſque humoris, non ſolius melancholici torrefacti veluti cinis eſt. nam & à flaua bile exuſta fit interdum, ſed rariùs ex pituita aut ſanguine peruſto. Nullum ei recipiendæ viſcus eſt à natura fabrefactum, quia ſecundùm naturam neceſſe corpori non debet. omnibus qualitatibus ingrata eſt, & nocentiſſima, quippe ſummè acerba eſt & acida, tantam ex aduſtione acrimoniam retinens, vt exedendo exulceret, vbi ſola & impermixta corporis partibus adhæſerit: nec tantùm membra perrodit, verùm etiam in terram effuſa acerrimo aceto ſimillima bullas excitat feruens. Pernicioſa quidem eſt quæ ex humore nigro ſiue melancholico gignitur, ſed pernicioſior, quæ ex flaua bile contingit, omnium deterrima & maximè erodens, quæ ex æruginoſa bile per vehementiorem aſſationem prouenit. Hoc modo atros humores diſtinxit Gal. & vt plurimùm legem

Melancholicus ſuccus quotuplex.

Melancholia propriè Græcis morbus non humor.

Nigra bilis omnium peſſimus humor.

legem ſuam ſeruauit, quamuis aliquando confundi etiam dicat 6. Aphor. 53. Quorſum hæc tam longe à quæſtione Ariſtotelis propoſita? vt doceamus febrem quartanam ſimplicem & exquiſitam & legitimam ex humore vero melancholico naturali fieri putreſcente, vt docet Gal. 2. de differentiis feb. 5. Hæc vt plurimùm ex ſe ipſa, & non ex alia procedente febre originem trahit, eóſque inuadit qui μελαγχολικὸν χυμὸν plurimùm congeſſerunt: & quib. liene minus rectè ſuo munere fungente, ſanguis à ſua fæce non expurgatur. Hic autem humor ſicca & frigida intemperie conſtat: propterea non facilè aut ſubitò tota incaleſcit, ſed paulatim veluti lapis, vel teſta, vel os, vel ſimile quippiam, accenditur. Hæc igitur cùm ita ſint quæ ab initio dixit Ariſtot.

Quartana ab humore melāchólico naturali fit.

In quartanis non oportet attenuare.] non de medicamentis intelligi poteſt: quandoquidem certum eſt vtiliſſimum eſſe iis vti, cùm humor terreſtris ſit, frigidus & craſſus, qui attenuantibus, excalefacientibus & humectantibus mediocriter indiget. ſed de victus ratione intelligere oportet. ſi enim in acutis morbis attenuare victum oportet, & tantum cibi ſolùm concedere, quantum pro viribus ſuſtinendis breui illo tempore, quo duraturæ ſunt febres, ſufficere poteſt, quod cùm breue ſit, tenui etiam ſubſtantia & pauca qualitate opus habet. In quartanis autem febribus cùm diuturnæ ſint, ſi tenui victu vteremur, virtus ſufficere non poſſet ad ſtatum vſque morbi, ſed omnino ſuccumberet.

Quartanis quomodo non ſit attenuandum ſecundùm Ariſt.
In quartanis victus ratio non debet eſſe, tenuis.

Sed ignem in corporibus adaugere.] In febribus putridis aliquando non modò cauſæ rationem habemus, ſed etiam ipſius febris, cùm adeò vehementem habet caliditatem, vt curationis non paruam partem ipſemet calor febrilis ad ſe trahat. aliquando autem cùm non ardens fuerit, neque admodum vehemens, neglecta febre per ſe totam curationem ad cauſam morbificam conuertimus, vnde & febris fouetur, & niſi corrigatur, perpetuò adaugetur. Cùm autem quartanæ exquiſitæ ab humore frigido & ſicco producantur, excalefacientibus indigent. Id quod deſumpſit ex Hipp. lib. de natura hominis, vbi dicit, Quartanæ febres tertianis diuturniores ſunt, quanto pauciore bilis parte participant, vnde caliditas augetur; & propterea quòd corpus in ipſis ſolidius ſuperflua adeò continet, vt ægrè frigus depelli poſſit. nigra enim bilis inter omnes corporis humores craſſiſſima etiam febres diuturniſſimas facit. Hinc Gal. primo ad Glauc. Theriacam & Cyrenaicum ſuccum, tum & confectionem ex Cyrenaico ſucco, pipere, myrrha & floribus rutæ vt docuit Aët. lib. 5. cap. 84. vel etiam addita caſtorei parte in quartanis commendauit præſertim dum à rigore maximo tenentur.

Quartanis calida conueniunt.

Oportet autem & exercitiis vti.] cùm attenuatione humor quartanam excitans quàm maximè indigeat, quúmque humor is, ſpiritus vitales quodammodò tenebricoſos reddat, quin & quaſi obruat, exercitia in diebus intermiſſionis meritò commendantur: quibus & attenuari & incaleſcere poteſt materia, tum & ſpiritus viuidiores & ſubtiliores reddi. Obſeruanda autem ſunt, quæ Gal. in arte cur. ad Glauc. animaduertit, variandam eſſe & formam & quantitatem exercitij ex natura ipſius quartanæ. Nam interdum adeò longa eſt acceſſio, & & adeò vehemens, vt omnino corpus delaſſatum relinquat, etiam intermediis diebus, vt vix moueri poſſit. Hos igitur docet non debere vti exercitio: quandoquidem docuerat Hipp. in Aph. quòd in omni corporis motione, cùm quis dolere cœperit, ſtatim quieſcere remedio eſt: & propterea ſatis in iis erit vti frictionibus, cùm eæ vices exercitij ſæpè ſubire poſſint, vel leuibus deambulationibus, qua die febre carent. Hæ enim rarefacta cute, & materia attenuata, ad digerendam materiam non parum faciunt. quòd ſi non ita vehemens fuerit acceſſio, quin poſſint maiores intermediis diebus labores perferre, non erit inutile ſi more ſuo exerceantur moderatè.

In quartana febre exercēdum corpus diebus intermiſſionis.
In quartanis viribus exercitium non admittentibus, frictionib. vtendum.

Et qua die imminet acceſſio, elotum, ſomnum non quærere.] conſueuerant priſcis illis temporibus ante cibum lauari: propterea de iis etiam breuiſſimè ſuo more aliquid attingit, concedens etiam die acceſſionis vt balneis conſuetis vtantur, ſed illud diligentiſſimè obſeruantes, ne à balneo ſomnum capiant. docuit enim Gal. noſter 2. Aph. 1. ſemper in principio acceſſionis & in incremento ſomnum noxium eſſe: vtilem autem inclināte iam morbo. Cùm enim in principio acceſſionis calor naturalis penitiores partes petat, quaſíque obruatur: in ſomno autem itidem calor & ſanguis ad intimas partes trahantur, qui in vigilia exterius ad inſtrumenta ſenſuum & motus efferuntur & expanduntur, ſi ſomnum in principio acceſſionis concedemus potiſſimùm laborantibus quartana febre, rigores diutius perdurabunt, calor quaſi obruetur, ac difficillimè ſeſe à vaporibus illis craſſioribus explicabit.

Somnus fugiendus in principio acceſſionū, & cur.

Propter hoc etiam confert calefaciens diæta, quia debilis eſt quartana febris.] non tenuem eſſe debere dixerat victus rationem laborantium quartana febre: nunc qualitatem ilius manifeſtam

facit:

facit: dicit enim debete excaleſacientem eſſe. Hoc docuit Hippocrates libro de locis in homine. ſed optimè Gal. noſter lib. de arte curat. ad Glauc. ſinapi vtitur, diaſpolitico, pipere & ſalſamentis. Liberalis verò magis eſt in pipere concedendo: quòd piper etſi calidum ſit inſigniter, tenuitate tamen partium non poteſt plurimùm excalefacere.

Quartanarum victus ratio calefaciens

Nam ſi exilis non eſſet, quartana non fieret.] Videtur Ariſtoteles hoc loco rationem periodorum referre in maiorem minorémve caliditatem. Diſputant longa oratione medici, quænam ſint cauſæ reditus febrium per circuitus, nempe cur febres, quæ à pituita putreſcente producuntur ſingulis diebus, quæ ex bile flaua tertio quoque die, quæ ex atro humore quarto die repetant. & multa hac in re recentiores barbara ſectantes medicinam commenti ſunt, proprietates occultas ſibi confingentes, vt difficultates omnes euitare faciliùs poſſent. Gal. tamen doctè admodum & ſubtiliter totam hanc materiam perſecutus eſt in poſtrema parte ſecundi libri de differentiis febrium, vbi cauſas horum redituum in quantitatem & qualitatem humorum reducit: & recentiores doctiſſimi Trincauellius, Vega & Valeſius luculenter admodum totam hanc materiam perſecuti ſunt, & longa oratione & exemplis explicarunt, quæ cùm expoſitoris officium ſuperent, neque breui ratione comprehendi poſſint, prætereunda eſſe cenſemus: ſolùm admonentes, Ariſtotelem Galeni opinioni maximè fauere. quamuis enim in ſolam qualitatem nempe frigiditatem referre videatur reditum quarto quoque die, cùm dicit, ſi enim exilis non eſſet, id eſt, ſi humor febrem hanc producens, non eſſet frigidus, aut leuiter excalefactus, non fieret quartana: cùm bilis quæ calida eſt admodum tertio die ſuperueniat, non negat tamen etiam quantitatem ad idem maximè facere. nam pituita cùm frigida ſit, lento gradu moueri deberet, tardiúſque accendi, & tardiores circuitus facere quàm bilis natura ſua calidiſſima: quia tamen quantitatem poſt ſanguinem alios omnes humores ſuperat, vt docuit Hipp. Primo de natura humorum, ſingulis diebus acceſſiones excitat. niger autem humor, cùm quantitate cæteris tribus humoribus cedat, ſitque præterea tardi motus ob frigiditatem & ſiccitatem, propterea non prius quàm quarto quoque die & aggregatur & accenditur. Hinc cùm alij humores vnum genus ſolùm febrium producant, pituita quotidianam, bilis flaua tertianam, ater humor non quartanam modò producit, ſed quintanam etiam, ſextanam, ſeptanam, octauam, & aliam quæ nono quoque die etiam inuadit [*vides vbi multus eſt ignis, lucernam flammam ſuam ſeruare non poſſe: quod enim multum, exiguum ad ſe rapit. quapropter multum ignis accendendum in corpore eſt, quia modicum febris hæc ignem habet.*] exemplo aptiſſimo docet Ariſtoteles roborandum eſſe calorem noſtrum innatum in hac febre quartana excaleſacientibus, vt minorem febris calorem præter naturam poſſimus faciliùs ſuperare. Exemplum eſt ex flamma lucernæ deſumptum, quam extingui videmus a maiori, aut certè ab eadem minorem illam attrahi. Vtitur hocmet exemplo Ariſtoteles lib. de longitudine & breuitate vitæ. & tertio lib. de cœlo *ſit igitur victus quotidiani ratio, quæ partim ignem, partim rorem in corpus inducat*] Victum laborantium quartana febre, concludit debere eſſe calidum & humidum: calidum quidem, vt frigidus natura ſua humor incaleſcat: humidum autem, vt ſicca illa excedens atri humoris ſiccitas humectetur & emolliatur. dixit autem [*vt rorem in corpus inducat*] & non abſolutè dixit humiditatem, quia talis eſſe debet humiditas calori coniuncta, quæ nutriendi & contemperandi emollitione quadam ſiccitatem humoris melancholici, vim habeat: quod in humectantibus ſimpliciter minimè ineſt, vt in aqua. Et hoc eſt fortaſſe quod nobis inſinuauit Gal. primo ad Glauc. cùm in curanda quartana non eſſe vtendum frigidis, neque humectantibus: vnde immeritò ab Alexandro Tralliano reprehenditur quod humectantia reiecerit in quartana. ſiue enim humectantia hæc intellexit, ſiue cum Stephano Athenienſi reiicere dicemus infrigidantia & humectantia ſimul, non autem quæ humectandi per ſe facultate prædita ſunt (neque enim mutanda eſt lectio, humectant, inexſiccant, vt crediderunt plerique recentiores) hinc ſi pipere vtitur ſæpiſſimè Galenus in hac febre curanda, ex aqua ſemper conceditur.

Periodorum febriũ cauſam non in qualitatem ſolùm, ſed etiã in quãtitatem reijcit

Melancholicus humor non modò quartanam ſed tardiores etiam alias febres producit.

Quartanæ victus calidus & humidus.

Quartanariũ victus humectans nõ humidus, & quomodo Gal. ab Alexãdro Tralliano in victu quartanarum defenſus.

Πρόβλ. νη.

Εἰσὶ δὲ νόσοι, αἱ μὲν, πυρός· αἱ δὲ, ἀπὸ νοτίδος. ἰατρεύονται δὲ αἱ μὲν ἀπὸ πυρὸς νόσοι, νοτίᾳ· αἱ δ. ἀπὸ νοτίδος, πυρί. νοτίδα γὰρ ξηραίνει.

Probl. LVIII.

Sunt autem morbi, alij quidem ab igne, alij à rore. Curantur verò morbi

qui

qui ab igne, rore: qui verò à rore, igne. humiditatem enim deſiccat.

Contraria contrariis curantur.

Vt medicis iis quæſtionibus vniuerſali aliquo præcepto finem imponeret, nihil potius habuit, quàm omnium vniuerſaliſſimo & præſtantiſſimo veluti coronidem terminare, contraria contrariis eſſe remedio: vt id oſtendat, morbos alios ab igne, id eſt, à calida cauſa fieri: alios à rore, id eſt, ab humiditate. neque verò omnes morbos à duabus iis cauſis fieri dixit, ſed alios ab hac, alios ab alia, vt tandem quod decreuerat ex ea diuiſione colligere poſſet. Aſſumpſit verò duo hæc morborum genera, quòd proximè in ſuperiori problemate duorum horum fecerat mentionem. Huius autem propoſitionis quòd morbus omnis contrariis ſit profligandus, ea eſt ratio: quoniam remedium eſt quod morbum depellit: quicquid autem morbum depellit, illi vim infert: quod vim infert, contrarium eſt: omni ratione igitur remedium morbo contrarium eſſe neceſſe eſt, omnémque morbi depulſionem atque curationem contrariis perfici. Qua argumentatione vſus eſt Galenus in libro artis medicinalis. Obſeruandum autem contrarietatem hanc potiſſimùm cauſam morbum producentem reſpicere, rarò morbum. Nam calidum frigidis, ſiccis humidum euincimus, vnde morbus producitur, vt hoc loco docet Ariſtoteles. Cæterùm contrarietatis nomine in curatione peragenda, vt docet Gal. xi. Meth. med. cap. 12. intelligimus non ſolùm verè contraria, ſed etiam alia oppoſita. nam calidum frigido eſt contrarium, & humidum ſicco: at lene aſpero, rarum denſo, magnum paruo, & alia multa quæ morbum faciunt & tollunt, non verè ſunt contraria, ſed oppoſita. At arbitrantur aliqui, medendi ſummam hanc legem euerti dum morbos quoſdam audiunt remediis depelli ſimilibus. Sed huiuſmodi omnia licet morbo ſint ſimilia, eius tamen cauſæ primò & per ſe aduerſantur, morbúmque tollunt non per ſe, ſed ſublata cauſa. Sic rhabbarbarum quamuis calidum febrem ſoluit, dum ipſius materiam expurgat: ſic laſſitudinem exercitatio lenit, quòd humorem per muſculos effuſum diſcutiat. & vomitionem ſedat vomitio, quæ proritantem humorem excutiat: & dyſenteriam purgatio leuat noxia materia detracta. Ad eundem prope modum frigidæ largam profuſionem, conuulſionem ſoluere putatur Hipp. 5. Aphor. 25. Cæterùm non huiuſmodi remedia hoc loco ſumpſit ſibi Ariſtoteles: ſed quæ primò & per ſe affectum ſummoueant. Sumpſit verò Ariſtoteles ad id commonſtrandum exemplum in morbis ſimilarium partium & magis communibus, nempè in iis quæ ſunt ex ſimplici intemperie. In quibus ſi aduerſas medicamentorum vires perſcrutemur diligenter, ita quidem omnia inter ſe collata è regione reſpondere videbuntur, vt quot affectus contra naturam ſimplices. totidem exiſtant & medicamentorum facultates, párque ſit affectuum & remediorum numerus. Nam intemperiei calidæ contrauenit & opponitur medicamentum refrigerans, frigidæ calefaciens, humidæ exſiccans, ſiccæ humectans, humori, exagitationi, ſedans & reprimens. Defluxioni tum inhibens tum repellens. Exuberantiæ aduerſatur vacuans per vomitum, aluum, vterum: per vrinas & ſudores, & quod per nares & palatum materiam attrahit: & quod per cutim reſoluit digerítque. craſſitiei, attenuans: tenuitati, incraſſans: duritiei, emolliens: mollitiei, indurans: lentori, detergens & expurgans: acrimoniæ, illiniens: partium laxitati, corroborans: corruptioni, quod hanc inhibet, alexiterium & alexipharmacum: putredini, concoquens, ſuppurans & expurgans: meatuum laxitati, exaſperans: aſperitati, læuigans: anguſtiæ, dilatans: dilatationi, adſtringens: denſitati, rarefaciens: raritati, denſans: occluſioni, aperiens: apertioni occludens: continui ſolutioni, agglutinans, ſarcoticum, & epuloticum. Hæc generalis eſt remediorum pro affectuum varietate inueniendorum ratio, atque indicatio ſumma: è qua medicamentorum omnium tam ſimplicium quàm compoſitorum vires medici petere ſolent.

Contraria contrariis curari quomodo intelligendũ.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΟ Β.

Ὅσα περὶ ἱδρῶτα.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO SECVNDA,

Quæ eſt ſudoribus.

Digitized by Google

AD ILLVSTRISSIMVM

DIDACVM A SALAZAR,

CANCELLARIVM MAGNVM.

SVDORES meos ad te affero, Illuſtriſsime Domine: meos inquam, quibus Philoſophorum principis ὅσα περὶ ἱδρῶτα adſperſi & poliui. Ad te qui & in literarum olim ſtudio, & in Rep. plurimùm nunc deſudas. Eiuſmodi enim munus illud tuum eſt, quod à Max. Rege, maximum in vrbe maxima geris, vt ſine maximis curis multiſque litteris adminiſtrari ritè non poſsit. Eiuſmodi etiam natura tua eſt, vt cùm parem prudentiæ voluntatem habeas, omnem curam, omnéſque litteras impendere Reipub. & geſtias & queas. Sic igitur ſudorum tuorum crebræ, immò perpetuæ ad nos guttæ ſtillant, quibus reficimur & refrigeramur, in hoc æſtu & motu omnium rerum. O gratum, ô ſanctum ſtillicidium, quod tamen ſiſti interdum & areſcere tua cauſa velimus, ne ipſe tu tandem areſcas. Iam verò in culmine & faſtigio dignitatis, vbi alius quietem quæreret, tu motum, laborem, curam. Quid eſt ſuauius, quàm bene rem gerere bono publico? Titus Flauius Veſpaſianus, vt Suetonius ſcribit, recordatus quondam ſuper cœnam, quòd nihil cuiquam toto die præſtitiſſet, memorabilem illam meritóque laudatam vocem edidit: AMICI, DIEM PERDIDI. *Tu verò ſi quem tibi diem ſegregaſſes, annon in eaſdem voces prorumperes? Impendis te itaque omnibus, ſed ſine alia ſpe aut voto: quàm vt publicè proſis. Equidem non ſolent ſupra calumniam auaritiæ & ambitionis munera illa publica eſſe. Tu vtramque illam peſtem, continentiæ & modeſtiæ ſpirante quadam aura diſcutiens, ſerenos omnium vultus experiris, animos æquos, quippe ſerenus ipſe & æquus in omnes. Vt autem talem te longum habeamus opto, & vt tu tales longum habeas. Vale, & qui omnibus viuis, tibi quoque viue, vt omnibus poſsis. Mediolani Kal. Iun.* M. D C I.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Β.

Ὅσα περὶ ἱδρῶτα.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO SECVNDA,

Quæ eſt de ſudoribus.

Προβλ. α.

Διὰ τί οὐδὲ συντείνουσιν οὐδὲ κατέχουσι τὸ πνεῦμα, γίνεται ἱδρώς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀνεῖσιν; ἢ ὅτι τὸ πνεῦμα κατεχόμενον πληροῖ τὰς φλέβας· ὥστε κωλύει ἐξιέναι; ὥσπερ τὸ ὕδωρ τὸ ἐκ τῶν κλεψυδρῶν, ὅταν πλήρεις οὔσας ἐπιλάβῃ τίς. ὅταν δ' ἐξέλθῃ, πολὺς γίνεται, διὰ τὸ ἐν αὐτῇ ἐπιληψίᾳ ἀθροισθῆναι κατὰ μικρόν.

Probl. I.

Cur neque concitantibus neq; retinentibus ſpiritum, fit ſudor, ſed potiùs laxantibus? An quia retentus ſpiritus venas replet: itaq; prohibet exire: vt in aqua, quæ eſt ex clepſydris, vbi plenas exiſtentes obturauerit quiſpiam: vbi verò egreditur, multus fit, propterea quòd in ipſius retentione paulatim aggregantur.

AGGREDITVR Ariſtoteles, ſiue quicunque is fuerit, qui ex variis problematum Ariſtotelis libris, in ſectiones ita diuiſit, eas quæſtiones diſcutiendas proponere quæ ad ſudorem pertinent. Cùm autem ex varia ſibi tum in quæſtione tum in reſponſione aſſumant, quæ ex natura & eſſentia ſudoris deſumuntur, operæpretium me facturum exiſtimaui, aliqua præfari de ſudorum materia ac generationis modo. Eſt igitur Sudor quid. ἱδρὼς ſiue ſudor, humidum tertiæ coctionis excremētum, per cutem in aquæ ſpeciem erumpens. Cùm enim in corporibus propter inſitum ipſis calorem multa ſubſtántiæ portio perpetuò fluat, & diſſipetur, ac niſi ſimilis quæpiā altera reſtituatur, breui neceſſariò euaporare, ac conſumi vniuerſum corpus cōtingat, effectum eſt, vt natura quæ animátium curam haber, horúmq; ſi fieri poſſet, immortalitatem exoptaret, cùm per materiam fluxam & caducam hoc ſibi non liceret, prouiderit ſaltem vt opus ſuum quàm diutiſſimè incolume perduraret, ſicq; non modò animalibus, ſed plantis etiam ipſis inſitas quaſdam vires deficientes ſemper appetentes ab initio ſtatim dedit. Cùm autem quod iugiter deperditur, ſiccioris partim, partim humidioris ſubſtantiæ ſit, vt vtrique incommodo proſpiceret, cibi & potus appetitum animalibus indidit, vt per hunc quidem humi-

dioris ſubſtantiæ fluxus, per illum verò ſiccioris partis iactura reſtitueretur. Fruſtra autem appeteretur ab animalibus nutrimentum, fruſtra operi ſuo natura prouidiſſet, niſi facultas etiam quæpiam adeſſet, quæ amatam rem ad ſe traheret, attractam retineret, & poſtmodum quod amantium proprium eſt, in ſui ipſius ſubſtantiam quam maximè tranſmutaret. Hoc autem coctionis medio quum fiat, ex qua excrementorum etiam origo prouenit, fit vt pro coctionum varietate varia etiam excrementa producantur quod etiam vt melius intelligi queat, ſtatui debet, tria eſſe vera coctionum genera in animantibus, & in homine potiſſimùm, vt optimè docebat Gal. noſter primo de ſanitate tuenda. Primum in ventriculo fit: ſecundum in hepate & venis: tertium verò in ſingulis corporis noſtri partibus. Quæ in ventriculo fit, Galeno eodem teſte, quarto de vſu partium, præparatio potiùs quædam videtur, quàm vera & exacta coctio: ex qua maſſa quædam hordei ſucco perſimilis producitur, quam chylum nominamus, qui ratione quadam mirabili ad hepar attrahitur: hinc duplicia producuntur, vt in quacunque alia coctione, excrementa, vt optimè docebat Galenus 3. Meth. medendi, craſſiora & tenuiora: quæ craſſiora ſunt, per inteſtina deducuntur extra corpus: tenuiora verò & aquoſiora ad hepar per venenas: vbi in coctione illa iterum alterationem ſuſcipientes, quæ craſſiora ſunt, ad lienem pelluntur: quæ tenuiora partim ad veſiculam pellis traducuntur, bilioſa: partim verò vt quæ ſeroſa, & veram elixationem ſubterſugientia, ſanguini per venas miſcentur, vt fluxioni habilior ſit. Quoniam enim venæ in parte caua & gibba hepatis ita ſe habent inuicem, vt harum extremitates propter admirabilem quandam tenuitatem inuiſibiles pene ſint, neceſſaria admodum ea ratione fuit ſeroſitas huiuſmodi, vt facilius ſanguis ipſe ex parte caua ad conuexam deueheretur: vbi cùm ab amplioribus venis excipiatur, per quas deinde faciliùs poteſt deduci, cùm non amplius tanta eſſet ſeroſitatis neceſſitas, ideò minori relicta copia, pro deducendo per vniuerſum corpus ſanguine, vnde tertia coctio naſcitur: quod reliquum eſt, vtpote nullius vſus, à natura expurgatur, à renibúſque attractum, & per vteres ad veſicam tranſmiſſum tandem per pudendum expellitur. Aliqua igitur ſeroſi huius humoris portio cum ſanguine per venas ducitur, vt ſit vehiculum ſolidioris ſubſtantiæ, vt per anguſtiſſima quæque vaſa & longinquiſſimas partes, capitáque tenuia venarum, quæ per carnes inſperguntur, permeare commodè poſſit, vt philoſophiæ omnis & medicinæ parens manifeſtis admodum verbis nos docuit Hipp. lib. de alimento: quæ portio, vbi rectè perfuncta eſt munere ſuo, cùm alendo corpori minimè ſit idonea naturæque propterea moleſtiam inferat, aut inſenſibiliter expellente natura euacuatur, aut operante naturali calore, aut etiam aliquando eo qui præter naturam eſt, per ſudores expellitur. Docuit hoc manifeſtis admodum verbis Gal. noſter, tum primo de naturalibus facult. verſus finem, vbi dicit id quod potatur per vrinam excerni, præter exiguum quoddam, quod per ſudorem & inſenſibilem euaporationem expellitur: tum primo de ſanitate tuenda, cap. 12. vbi ſcribit ſudorem eſſe id humidum, quod pro cibi vehiculo in vaſis erat, quodque iam officio ſuo functum cùm superſit, per meatus cutis excernitur. Et hoc eſt quod Theophraſtus dicebat lib. de ſudoribus: vrinam, ſudorem & lacrymas vnius atque eiuſdem humoris ſobolem eſſe: niſi quòd ſudor magis afficitur à calore atque ſpiritibus ipſis. Quamuis igitur ſudoris materia aquoſum ſit excrementum, quod coctionem veram tum primam tum ſecundam & tertiam ſubterfugit, quódque maiori ex parte ex potulenta materia promanat, quòd in ea magna aquoſi & ſeroſi humoris adſit copia, quæ explicationem veram & coctionem non admittit, vt docuit Gal. lib. de atra bile, cap. 2. non tamen ex ea ſolùm procreari putandum eſt, neque ex omni: certum eſt enim non potum omnem in vrinam prorſus abire: ſed cùm aliud nutriat, ineptum aliud ſit, eius quod nutrit, maximam partem in ſanguinem mutari cenſendum eſt. Vnde cùm mutationem tantam in hepate acquirat, minorem etiam vrinæ & ſudoris quátitatem generari contingit, potiſſimùm ſi vinum quis biberit potentius, craſſius & nigrius. Tenuius enim & aquoſius, minus alere, citiùs excerni, & maiorem lotij & ſudoris quantitatem generare experientia ipſa confirmat, & Gal. 11. 18. & 19. primæ partis Aphoriſmorum teſtatur. Eſculenta autem multa cùm ſint, multa humiditate referta, quales pepones, cucurbitæ, fructus multi, lactucæ & alia quàm multa ex ſolo potu nunquam ſudorem & vrinam fieri dicere verè poterimus. quinimò ſudor aliquis præter naturam inuenitur, aut certè non ſpontaneus, ſed vi aliqua vt exercitiis extractus, qui neque à potulentis neque ab eſculentis producetur, ſed attenuatis humoribus, in venis exiſtentibus, aut per ambitum ad generationem carnis diſperſis, quinimò colliquatis ipſis carnibus. de quo loquutus fortaſſe eſt Hipp. lib. de aër. aq. locis lib. 3. ſecundùm noſtram diuiſionem

Coctionum in homine tria genera.

Coctio omnis duo habet excrementorum genera.

Seri vſus multiplex.

Sudoris & vrinæ eadē materia & quomodo.

Sudor non ex potu modò, ſed ex cibis poteſt produci.

Sudor aliquis, neque ex potulentis, neque ex cibis, ſed ex diſſolutione humorum & carnium.

patt.29.

part. 29. cùm dicit, ex ipſis etiam hominibus tenuiſſimum & leuiſſimum humorem ducit. Maximum verò huius rei ſignum eſt, vbi homo in ſole ambulauerit, aut ſederit veſtibus indutus, quicquid corporis ſol aſpexerit, non ſudat. Rapit enim ſol quicquid ſudoris elicitum eſt: quod verò ſub veſte contegitur, aut ſub alia re, exſudat. Elicitur enim à ſole, & exprimitur: ſeruatur autem à tegumentis, ne diſperdatur à ſole. Cùm verò in vmbram venerit, totum corpus ſimiliter ſudore aſpergitur. non enim ſol amplius affulget. Quapropter quamuis ſi in vniuerſum conſideretur Empedoclis ſententia, à Plutarcho lib. de philoſophorum placitis deſcripta, de generatione ſudoris, qui noluit ſudorem conſtare ex quatuor elementis, & ex ſanguine eliquato, extenuato & diffuſo, omnino reiicienda ſit, quòd violenti ſolùm ſudoris materiam contineat: ex parte tamen veram eſſe dicendum eſt, ſi de eo ſudore loquamur, qui violentia aliqua, aut calore aliquo naturæ modum excedente promouetur. quomodo etiam ſi ea antiquorum opinio, quæ à Theophraſto lib. de ſudoribus poſita eſt, intelligatur, ſudores nempe fieri ex vaporibus ab vniuerſo corpore eleuatis, qui per cutaneos poros egredientes, aëris frigiditate condenſantur, atque in aquam vertuntur, aliquo modo admitti poterit. Rectiùs tamen cum nobis Ariſtoteles infra in problemat. & Theophraſt. libro de ſudoribus, qui ſudorem eſſe incoctum humorem dixit: & tertio de part. animalium, cap. 5. ſudorem eſſe excrementum vaporis humidi. Ad hanc fortaſſe ſententiam alluſiſſe nobis viſus eſt Diocles, qui ab Athenienſibus iunior Hippocrates iudicatus eſt; cùm partem cibi inconcocti excreti per meatus corporis, contra naturam ſudorem eſſe dicebat, vt docuit ipſe Galenus 1. Aphoriſmorum 15. Per cibos enim, non eſculenta modò intellexit, ſed etiam potulenta. Dicebat enim quòd vbi coctiones perfectè à natura fiunt, nunquam ſudor emanat: cùm verò ſudor effluit, id propterea fieri, quia natura non benè concoquat, quemadmodum neceſſarium erat. id verò ſi rectè intelligatur, perpetuam habebit veritatem. Vbi enim non immoderata fuerit cibi ingeſta copia, potus verò tantus ſit, quantus pro elixatione in ventriculo, pro fluxione chyloſi humoris ad hepar, pro permeatione per venulas, pro qua ſanguificatione aptè celebranda, tum & pro poſtrema coctione peragenda ſufficiat, nullumque violentum aut attenuans immoderatè humores, aut colliquans carnes, ſuperaccedat, nullus aderit ſudor. Quapropter quamuis ſpecie aliqua diſſentire videatur ea ſententia ab ea quam ex Galeno docuimus, cùm tum reuera cum ſua coincideret, non auſus eſt eam refellere. Materia igitur ſudoris ea eſt quæ à nobis propoſita eſt: quamuis enim ex potulenta materia vt plurimum procreetur, & rudimentum ſuſcipiat in ventriculo, quin maiorem etiam mutationem in hepate & venis non ſecus quàm vrina, à qua vix hoc genere cauſæ ſeiungitur, excrementum tamen tertiæ coctionis eſſe à nobis ſtatutus eſt: quòd hæc materia longiùs in corporis habitum deferatur, magiſque propterea concocta ſit, quod ad cutem vſque peruenerit, permeatis omnibus quæ interſunt partibus, magno calore præditis. Quo etiam fit vt vbi abundè vrina profluat, ſudoris nulla aut exigua ſuperſit materia. Et è contra ſudore affluente, vrina ſoleat imminui. Cæterùm ſudoris efficiens cauſa calor eſt, non ille quidem acris, & ſiccanti facultate admodum pollens, ſed humidus: qui per habitum corporis diffuſus ſudorum materiam calefaciat, fundat, attenuet, cutémque ſimul emolliat & relaxet. Proinde pueris & iunioribus, & qui humidiori & molliori ſunt habitu, ſudores perfacilè mouentur: ſiccioribus autem ſiue natura ſiue ob morbum temperamentum hoc nacti fuerint, ſudores nulli fiunt: quin nec humidioribus: quibus tamen calor adeò imbecillis eſt, vt ad extimas partes ſeroſum humorem expellere, aut inhærentem iam propellere non queat: veluti hydropicis. Duabus verò iis cauſis etiam cutis raritas mediocris accedat oportet, vt cauſa ſine qua ſudores erumpere non poſſunt. Qui enim cute ſunt denſa & dura, inepti ſunt ad ſudandum. Hæc ſunt quæ de ſudoribus in vniuerſum mihi erant proponenda, vt iis iactis fundamentis faciliora mihi redderentur Ariſtotelis de hac re problemata, planiórque mihi fieret ratio eadem explanandi. Ariſtotelis igitur problema primùm ſic habet, διὰ τί οὐδὲ συντείνουσιν οὐδὲ κατέχουσι τὸ πνεῦμα, &c. Theophraſtus libro de ſudoribus, quæſtione ſeptima, iiſdem propemodum verbis hanc ipſam quæſtionem proponit & diſſoluit: ſic enim habet, διὰ οὐ πονοῦντες, ἀλλ᾽ ὅταν παύσωνται, μᾶλλον ἱδροῦσιν. οὐδὲ συντείνοντες οὐδὲ κατέχοντες τὸ πνεῦμα, ἀλλ᾽ ὅταν ἀνῶσι, διότι πονούντων μὲν ὑπὸ τοῦ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι συμμύειν ποιοῦσι τοὺς πόρους· ὅταν δὲ διαχαλασθῶσι μᾶλλον ἐξέρχεται τὸ ὑγρόν. καὶ ἡ κάθεξις δὲ τοῦ πνεύματος πληροῖ τὰς φλέβας, ὥστε κωλύειν διιέναι. quod eſt, verbum verbo reddentes, quare non laborantes, ſed vbi ab opere ceſſamus, magis ſudamus. Neque verò continentes neque retinentes ſpiritum, ſed vbi remittitur. Quia laborantium quidem à ſpiritu venæ inflatæ conſtipare faciunt meatus,

Empedoclis ſententia de ſudoris materia.

Sudoris materia ſecundùm ſententiam Ariſt. & Theoph.

Dioclis ſententia de ſudoris materia quomodo vera.

Vrina multa fluente, ſudor minuitur. Sudore multo vrina minuitur.

Sudoris cauſa efficiens.

Sudor cur laxato ſpiritu magis erumpat.

quemadmodum dilatatis magis erit humidum. Et retentio quidem ſpiritus replet venas vt inhibere effluxum poſſit. Quid autem duabus primis dictionibus ſibi velit Ariſtot. non ſatis commodè percipi poteſt. Primùm quid *συντείνουσιν*, quod Gaza *intento* vertit; antiqua verò, & nobis contendentibus, dictione, ſibi voluerit, potiſſimùm cum addat, *οὐδὲ κατέχουσι*, quod Gaza vertit, *neque contento ſpiritu*: neque enim ſynonima eſſe poſſunt, cùm & rarus eorum apud Ariſt. ſit vſus, & dictio *οὐδὲ* negatiua interſtioquens id non admittat. Cenſeo igitur prima illa dictione Ariſtotelem velle ſudorem non ita facilè promoueri iis, qui incitata reſpiratione vtuntur, ita vt breui inſpiratione & expiratione, crebra & concitata thoracem mouent, impenſiúſque atque concitatiùs reſpirant. *οὐδὲ κατέχουσι*, *neque retinentibus*, id eſt, cohibentibus ſpiritum, fit ſudor: id eſt non adeò effluit facilè è corpore ſudor eis qui concitata reſpiratione, breui aut crebra præditi ſunt, quive contento ſpiritu expirationem impediunt: quemadmodum laxantibus, i. ſpiritum, i. reſpirationem in naturali ſtatu permittentibus, vt expirationi inſpiratio ex æquo reſpondeat aut certè *ἀλλὰ μᾶλλον ἀνιεῖσι*, intelligendum eſt magis ſudores effluere vbi expiratio, & effluxus per expirationem inſpirationi aëris præualeat.

An quia retentus ſpiritus venas replet, itaque prohibet exire.] eſt ſecunda pars qua propoſitæ quæſtioni ſatisfacit. Retento ſpiritu dicit venas adeò intendi ex ſanguine, ſpiritibus & aëre contentis, vt poſtrema illa vaſculorum oſcula, quibus implantantur carnoſis partibus quodammodò occludantur, tranſitúmque ſeroſis illis humoribus cum ſanguine per venas fluentibus impediant.

Vt in aqua, quæ eſt ex clepſydris, &c.] exemplo aptiſſimo oſtendit hoc Ariſtoteles in aqua in clepſydra contenta. Erat autem inſtrumentum horologicum, vas nempe ex quo aqua paulatim effluens & quaſi furtim, vnde nomen habet, per exile foramen, quod in fundo habebat horas, & tempus diſtinguebat. non ſecus quàm tempore noſtro videamus in vſitatiſſimis vaſculis noſtris, quæ in medio inſtar duorum turbinum coarctantur, ex quibus puluiſculus per foramen anguſtum ſenſim delabitur ex parte ſuperiore in inferiorem, atque ſic legitimum horæ tempus metitur. Verùm quoniam aqua faciliùs abſumitur, & tempore in aëre mutatur, in parte ſuperiori os aderat, per quod aqua in ſuperiori vaſculo poſſet infundi. Erat autem creber eius vſus in foro: nam cauſam dicturo aliquam, certa menſura aquam infundebant, quæ videlicet cùm defluxiſſet, dicendi finem faceret. Vnde apud Plinium iuniorem in Epiſt. ad Pomponium Falconem: Abſtinui cauſis agendis, quod deforme arbitrabar, ei qui iubere poſſet tacere quencunque, ſilentium clepſydra indici. qualis autem eſſet colligi poteſt ex Apuleio lib. 3. de aſino aur: non procul ab initio. Sic rurſum præconis amplo boatu citatus accuſator quidam ſenior exurgit, & ad dicendi ſpatium vaſculo quodam in vicem colli graciliter fiſtulato ac per hoc guttatim defluo, infuſa aqua populum ſic adorat. de hac meminit antiquus autor Ariſtophanes in Veſpis & in Auibus. Exemplo igitur ex clepſydra deſumpto comprobat rationem, qua problemati reſpondet. Sicut enim in clepſydra aqua repleta, ſi manu ſuperiùs oſculum obturetur, impeditur aqua, ne per infernum foramen defluat, ne ſcilicet vacuum detur: ita retento ſpiritu, & venis vi repletis, oſcilla venarum carni extremæ & cuti inhærentia minus ſeroſos humores tranſmittere poſſunt. Cur autem clepſydra obſtructo ſuperno meatu deorſum non deiiciat aut remittat aquam, longa oratione demonſtrauit Ariſtoteles 16. ſect. problem. prob. 7.

Clepſydra quid.

Vbi autem egreditur multus, fit propterea quòd in ipſius retentione paulatim aggregatur.] reddit cauſam ſecundæ partis quæſt. Cum laxantibus nobis in expiratione ſpiritum, ſudor copioſè effluat, & eam dicit potiſſimam eſſe cauſam: quoniam cùm per ſpiritus libertatem ſudor effluxum liberum aſſequitur, iam tempore cohibiti ſpiritus humor multus collectus eſt paulatim, vnde laxatis ſpiritibus copioſè ad cutem prorumpit. Exemplo etiam id demonſtrari poteſt in aquis fluentibus retentis, in quibus in anteriori parte intercepti loci aqua affluit, & in tumorem eleuatur, in oppoſita verò parte ſiccitas conſpicitur, vt ſublato obice, maiori impetu aqua in exſiccatam iam partem confluit, non modò quòd præter naturam retenta diutius, maiori impetu opus ſuum naturale aggreditur, ſed quòd impediti affluxus tempore retentis aquis, maiorique copia collecta, & vberius & vehementius ſolet fluere.

Προβλ

Probl. II.

Cur non ſudant, quæ in calida aqua ſunt partes: neque etiam ſi calidæ fuerint. An quòd aqua prohibet liqueſieri; ſudor autem eſt, quod malè conſtructum eſt in carne quod impeditur, quin liqueſiat. cùm per calorem excerni debeat.

Huic ſimilis proponitur quæſtio à Theophraſto libr. de ſudoribus, cùm quærit, ὅτι τοὺς πόδας οἱ τῷ ὕδατι ἐμβάλλοντες οὐχ ἱδροῦσι, διότι τὸ ὕδωρ κωλύει τὴν τῆξιν· ὁ δὲ ἱδρὼς, τῆξις ἐστὶ τῶν κακῶς προσῳκοδομημένων ταῖς σαρξὶν, ὅταν ἐκκρίνηται διὰ τὸ θερμόν. quod eſt, Cur, qui pedes aquæ immittunt, non ſudant? quia aqua prohibet liqueſactionem: ſudor verò colliquatio eſt, eius quod malè conſtructum eſt in carne, cùm ob calorem excerni debeat. Quæſtio igitur eſt, Cur ſit, quòd partes aqua calida immerſæ, vt cùm quis in balnei aqua, aut ſecundùm maiorem partem, aut ex parte immerſus ſit, non ſudant. Quin ne hoc quidem accidit, etiamſi ipſæmet illæ partes calidæ fuerint, ſiue calore naturali ſiue præter naturam. Peſſimè autem Aponenſis poſtrema verba problematis. Sudor è partibus aquæ merſis cur non effundatur.

Neque etiam ſi calidæ fuerint.] ad aquam in qua merguntur partes, refert: committeret enim tautologiam. Quærit enim ab initio, cur partes aqua calida immerſæ non ſudant: non erat igitur cur adiungeret hanc partem, etiamſi aquæ calidæ ſint: ſed ad partes refert, vt dubitandi occaſio augeretur, cur partes calidæ, aqua immerſæ, non ſudant, cùm ſcilicet caloris & humidi ſit ſudores prolicere, quin, ne ſi etiam ipſæ particulæ corporis calidæ fuerint, quod etiam promouendi ſudoris occaſionem auget, ſoluit, cùm dicit.

An quòd aqua prohibet liqueſieri.] duplici id ratione fieri poteſt, aut quòd aqua quamuis caliditate fortaſſe proliciendi ſudoris facultatem habere poſſet, humiditate tamen & ſubſtantia craſſiori potiùs impediet, potiſſimùm cùm calor aquæ ſit aduentitius, humiditas autem & craſſities qualitates ſunt innatæ: aut certè id eueniet, quò, cùm ad ſudorem, vt in principio dicebamus, neceſſaria ſit pororum cutis raritas, atque dilatatio, aqua calida humiditate ſua craſſiori vias obſtruet, & humores attrahendo quoquomodo obturabit.

Sudor autem eſt, quod malè conſtructum eſt in carne.] quaſi dicat, cùm ſudor ſit excrementitia & ſeroſa quædam humiditas, cum ſanguine defluxa ad carnes, vt ſanguini ad florem viam pararet, inepta tamen omnino nutritioni, & appoſitioni, vt ſanguis in carnem tranſmutetur malè in carne iam ſacta conſiſtit, cùm euacuatione indigeat, ab aqua verò calida impeditur ne liqueſiat, id eſt attenuata per poros cutis defluat: cùm per calorem excerni deberet, impediatur autē, tum ab humiditate calori iuncta, tum ex obſtructis à materia calida meatibus, vt diximus. Sed audiamus Athenæum libro primo Dipn. rem hanc explicantem. Illis etiam compertum ſuit laſſitudini omniſariam balnea conuenire, vt qui maris aqua, neruis quidem vtiliſſima, defatigatis membris auxilientur. Deinde muſculos labore diſtentos in ſoliis humore dulci perſundant, mox vnguant pinguedine, ſalſis vt aquis anteà proſuſa corpora minus obdurentur. Itaque reuerſi exploratores, Sudorem multum detergunt æquoris vnda, E femorum coxis, ſuris & vertice ſummo: & ita reſrigerati, In nitidum ſolium diſcedunt, atque lauantur Membra dein pingui lotis vnguntur oliuo, Ad cœnámque ſedent. Eſt & alia curandæ laſſitudinis ratio, quæ ſit capitis irrigatione. In caput atque humeros fundit gratum ipſa liquorem, ſolùm enim aqua ſpiraculis cutis vndíque circumſuſa obſepit ſudoris excretionem, velut ſi cribrum in aquam proiicias. Nam ex cribro nihil effluet, niſi attollatur, vt apertis foraminibus humori foras exituro via pateat. Quæ Ariſtotelis ſententia ſuit in Quæſt. naturalibus, vbi cauſam inueſtigat. Cur quæ ſudant, ſiue calida ſiue frigida lauent, ſudare deſinunt, nec amplius ſudant, priuſquam è ſolio diſceſſerint.

Πρόβλ. γ.

Διὰ τί ὁ ἱδρὼς ἁλμυρόν; ἢ διότι γίνεται ὑπὸ κινήσεως καὶ θερμότητος, ἀποκρινούσης ὅσον ἀλλότριον ἔνεστιν ἐν τῇ προσφύσει τῆς τροφῆς πρὸς αἷμα καὶ τὰς σάρκας; τοῦτο γὰρ τάχιστα ἀφίσταται, διὰ τὸ μὴ οἰκεῖον εἶναι, καὶ ἔξω ἐξικμάζειν. ἁλμυρὸς δέ ἐστι, διὰ τὸ γλυκύτατον καὶ κουφότατον εἰς τὸ σῶμα ἀναλοῦσθαι, τὸ δ' ἀλλοτριώτατον καὶ ἀπεπτότατον, ἀπολύεσθαι. τὸ τοιοῦτον δ' ἐν μὲν τῇ κάτω ὑποστάσει, οὖρον καλεῖται· ἐν δὲ σαρκί, ἱδρώς· ἄμφω δ' ἁλμυρὰ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν.

Probl. III.

Cur ſudor eſt ſalſus? an quia fit à motu & caliditate excernente, quantum alienum ineſt in agglutinatione nutrimenti ad ſanguinem & carnes. Id enim ocyſſimè ſegregatur, quia non eſt familiare, & foras euaporat. Salſus verò propter id eſt, quòd dulciſſimum & leuiſſimum in corpus conſumitur: alieniſſimum & maximè incoctile diſſoluitur. Hoc autem deorſum ſubſidens vrina vocatur. in carne autem ſudor: vtráque autem ſalſa ſunt ob eandem cauſam.

Sudor cur ſalſus.

Pulcherrimam quæſtionem proponit Ariſtoteles de ſudore circa eius qualitatem, nempe ſaporem, cur ſcilicet ſalſus ſit: quæ etiam à Theophraſto lib. de ſudoribus primo loco proponitur, iis verbis, *ὅτι ἁλμυρὸς γίνεται ὁ ἱδρώς. διότι τὸ ἀλλότριον ἐκκρίνεται τῇ προσφύσει τῆς σαρκὸς ἐξανηλωμένου τοῦ γλυκυτάτου καὶ κουφοτάτου. τὸ γὰρ τοιοῦτον περίττωμα ἐν μὲν τῇ κατὰ τὴν κύστιν ὑποστάσει οὖρον· ἐν δὲ τῇ σαρκί, ἱδρὼς καλεῖται. ἐκκρίνεται δὲ ὁ ἱδρὼς διὰ κίνησιν ἢ πόνον, ἢ διὰ τὴν τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ πνεύματος δύναμιν.* quod ſic verto, cur ſalſus ſit ſudor? quia quod alienum, excernitur in agglutinatione carnis: inſumitur autem dulciſſimum & tenuiſſimum. quod autem excrementum eſt in veſica quidem ſubſidens, vrina, in carne verò, ſudor dicitur: excernitur autem ſudor ob motionem aut laborem, aut ob caloris & ſpiritus facultatem. Afferet autem non paruam lucem huic loco ſi ſententias Ariſtotelis afferemus 2. Meteor. de cauſis ſalſedinis maris differentes. Diſputans igitur aduerſus Empedoclē dicentem mare eſſe ſudorem terræ, tum quòd metaphora, quæ poëtarum potiùs eſt peculiaris, quàm philoſophorum in explicanda ſalſedinis maris cauſa vſus ſit, tum quòd metaphoram non explanauit, nec planè docuerit, quemadmodum mare ſudor terræ diceretur, in marique id eſſet, propter quod mare ſalſum fieret, quemadmodum in ſudore. Nec enim, inquit, hîc conſtat quonam modo ex dulci potione ſalſus ſudor exiſtat, vtrùm alicuius veluti partis dulciſſimę duntaxat receſſu, an admixtione, vt in aquis, quæ per cinerem colantur. Eadem autem cauſa in eo excremento videtur eſſe, quod in veſicam bolligitur. Nam & illud ſalſum & amarum redditur, cùm potus & alimenti humor dulcedine prædirus ſit. Itaque ſi, vt aqua, quæ per cinerem colatur, ita hæc amara redduntur, vrina quidem, quod facultas quædam eius generis, qualis in vaſis ſalſugo ſubſidere cernitur, vnà cum ea deferatur: ſudor autem quòd ſimul è carnibus ſecernatur, humore, qui effluit, tale quiddam è corpore, velut abluendo extrahente, perſpicuum eſt id quoque, quod ex terra humor admiſcetur, ſalſedinis maris cauſam eſſe. ſed in corpore alimenti ſedimentum ob cruditatem tale efficitur, ſubdit aliquanto inferius de ſalſedinis aquæ marinæ cauſis, ex propria ſententia agens. Hæc cùm ita ſe habeant, ſalſedinis quoque cauſam reddere enitendum eſt. Multis quidem ſignis perſpicuum eſt, eiuſmodi ſaporem ex commixtione quadam exiſtere. In corporibus enim quod minimè coctum eſt, ſalſum eſt, & amarum, vt antea dictum eſt. Humidi itaque alimenti excrementum incoctum eſt: eiúſque generis omne ſedimentum eſt, idque maximè quod in veſicam colligitur. quod inde dignoſci poteſt, quia tenuiſſimum ſit, cùm ea omnia quæ coquuntur natura ſua craſſeſcant. Poſt illud ſudor eſt, in quibus idem corpus, quod hunc reddit ſaporem, vnà excernitur. Nec aliter res habet in iis, quæ à calore aduruntur. Quod enim à calore victum non fuerit, in corporibus quidem excrementum efficitur, in his autem quæ adurunt cinis. Hæc omnia ab Ariſtotele hoc loco propoſita licèt ſatis perſpicua videantur, & ad intelligentiam huius loci quàm maximè accommodata, vt planius tamen intelligantur, omníſque tollatur difficultas, illud in primis eſt intelligendum, ſaporem omnem in humidi & ſicci admixtione, vt in ſecundo libro de anima ſcriptum eſt, poſitum eſſe: ſed hoc à cæteris ſalſum differre, quod ſiccum eſt cuius admixtione exiſtit. cōcoctum non eſt, nec caloris actione ſuperatum Humidum autem ſolum, nec ſalſo, nec alio vllo ſapore affici poteſt. Quapropter vrina & ſudor, cùm humores videantur, vt ſalſum ſaporem aſſequantur, admixtum aliqu id ſicci habent, quod concoctum non eſt. Seroſa enim & aquoſa ſubſtantia cibo & ſanguini admixta, cùm veram coctionem & elixationem non aſſequi poſſint, nullum etiam per ſe ſaporem poſſent acquirere, niſi mediante mixtione inconcocti alicuius excrementi: quod in vrinariis vaſis ſubſidere cernitur, quin & in cute animalium, ſi poſtquam ſudauerint, non egregiè linteo detergantur. Ipſe igitur vrinæ & ſudoris per ſe humor ſalſus non eſt, ſed ex ſiccarum tenuium partium

Salſus ſapor vnde: & Ariſtotelis 2. Meteor. ſententia explicata.

mixtione ſalſedinem acquirit. Ac quanquam ille quia concoctus non eſt, nec caloris naturalis vi euictus, qua ex parte euictus non eſt, ſalſus dicatur, eius tamen ſalſedo in ſicci, non concocti admixtionem refertur : & hoc eſt quod hoc loco tradidit ſudorem motu effici, itémque calore, quicquid alimenti ad carnem & ſanguinem eſt, ſecernente. Id enim ocyſſimè ſecerni, quoniam nec aptum nutricationi eſt, & foras demum euaneſcat. Salſum verò propter id eſſe, quòd pars dulciſſima, leuiſſimáque, tota ad corpus alendum aſſumpta eſt : pars autem aliena & cruda partim deorſum collabatur vrina nuncupata, partim in corporis ſumma emergat, quæ ſudor dicitur, ambo ſalſa ob eandem cauſam. itaque in cruditatem, & rei coctionem ſubterfugientis mixtionem, tam ſudoris, quàm vrinæ ſalſedinis cauſam refert Ariſtoteles, tum hoc loco, tum 2. Meteorolog. quo etiam loco in ſuæ ſententiæ confirmationem exemplum ab aqua per cineres colata deſumptum propoſuit, neque verò nobis aduerſatur, quòd ex Ariſtotele ſalſum ſaporem aquoſo participari diximus ob admixtionem excrementitij humoris crudi, aut potiùs, qui coctionem, & caloris actionem ſubterfugit, cum aduſta potiùs ſaporem hunc conſequantur : vt in cinere quilibet obſeruare poterit : quinimò conſtat ex rebus combuſtis omnibus ſal elici, quantumuis duris, atque aridis, mollibus aut humidis : nam terreſtris illa ſubſtantia quæ concoqui non potuit, ſiccitatem ignis aſſecuta, & igneas partes concepit. optimè ſalſum ſaporem aſſequitur, atque aquoſæ ſubſtantiæ admixta ſalſam reddit : vt tamen excrementum eſt rei aut aduſtæ aut coctæ, quod in ſui ſubſtantiam ignis vertere non potuit, vel ad mediocrem illam naturam, quam coctione ſolent conſequi res concoqui aptæ, reducere nequiuit.

Πρόβλ. δ.

Διὰ τί τὰ ἄνω ἱδροῦσι μᾶλλον τῶν κάτω; πότερον τὸ θερμὸν ἄνω καὶ ἀνέρχεται, καὶ ἔστιν ἄνω· τοῦτο δ' ἄνω φέρει τὸ ὑγρόν; ἢ ὅτι πνεῦμα ποιεῖ τὸν ἱδρῶτα· τοῦτο δ' ἐν τοῖς ἄνω; ἢ διότι ἄπεπτον ὑγρὸν ὁ ἱδρώς ἐστι· τοιοῦτο δ' ἐν τοῖς ἄνω; ἡ γὰρ κρᾶσις ἄνω.

Probl. IIII.

Cur ſuperiora ſudant magis quàm inferiora ? an quia calidum & ſurſum tendit, & ſurſum eſt : hoc verò ſurſum fert humidum aut quia ſpiritus ſudorem mouet : hic verò in ſuperioribus eſt, aut propterea quod incoctus humor eſt ſudor : talis autem eſt in ſuperioribus : temperamentum enim ſurſum eſt.

Quotidiana obſeruatione cognoſcimus ſupernas partes faciliùs ſudare, & vberiùs ſudore affluere, vnde infrà problem. 10. quærit cur inter partes omnes corporis noſtri omnium facillimè facies exſudet. quin & partes videmus, quæ ſupra ſeptum tranſuerſum ſunt, magis ſudare, & faciliùs, quàm quæ infrà ſunt : illis tamen collum magis & promptiùs ſudare videmus, atque & eo magis facies. Huius igitur problematis tanquam pulcherrimi hoc loco rationem inueſtigat, atque triplici reſponſione explicat. *Sudant magis ſupernæ corporis partes, & cur.*

An quia calidum & ſurſum tendit, & ſurſum eſt :] Prima eſt cauſa ſanè quàm probabilis, id ea ratione euenire, quia τὸ θερμὸν i. calidum, dixit autem τὸ θερμὸν concreto, quod aiunt, nomine, vt non qualitatem ipſam caliditatem vel calorem quæ Græcis θερμότης dicitur, ſed calidum ipſum innatum intelligeremus, quod tamen non implantatum eſt partibus, ſed eiſdem à fontibus fluit ac corriuatur, hoc autem ſanguine & ſpiritibus conſtituitur. quapropter calorem hunc innatum & ſurſum eſſe, i. in partibus ſuperioribus potiſſimùm & reſidere, & produci, nempe in corde & hepate, magis autem in ſuperiori, quod ſupra ſeptum tranſuerſum collocatum eſſe ſcimus : & ſurſum tendit : quoniam quæ tenuiora ſunt & leuiora, videmus ſurſum ferri, tum in externis corporibus, tum potiſſimùm in nobis ipſis, ſic animi affectibus genas rubore profundi videmus, ſanguine & ſpiritibus in iis partibus efforeſcentibus, ſic pueros, qui plurimum habent caloris innati potiſſimùm in facie, rubore offundi videmus. Sic philoſophiæ & medicinæ parens Hipp. libro de humoribus efforeſcentiam in genis abundantiam humorum eorúmque qualitates demonſtrare dicebat. *Facies rubore cur ef fundatur & potiſſimùm in pueris.*

Hoc autem ſurſum fert humidum.] Sudorem tenuem illam eſſe & ſeroſam humiditatem,

 quæ

quæ ſanguini vt fluxilis magis fiat, admiſcetur, dicebamus ab initio. cùm igitur ſanguis & ſpiritus mixti magis ſurſum natura ferantur, ſimul excrementitiam hanc humiditatem deferentes, expellunt, vbi ad extremam cutim peruenerint: & hoc eſt humidum de quo loquitur.

Aut quia ſpiritus ſudorem mouet: hic verò in ſuperioribus eſt.] Eſt alter modus diſſoluendi quæſtionem propoſitam, à ſuperiori tamen non admodum diſſimilis: & eſt, ſudorem motu internorum ſpirituum moueri, cùm verò ſpiritus in corde generentur, & ſemper in ipſo fonte & vicinis locis ſoleant eſſe copioſiores, locus verò cordis eſt thorax ſupra ſeptum tranſuerſum, non erit mirum ſi tum quòd calidiores tum plures, tum maiori impetu mobiles, & potentiùs humorem illum ſeroſum moueant, & in partibus ſupernis, ad quas magis mouentur, etiam magis appellant. Hoc fortaſſe inſinuauit Hipp. ſiue quicunque is fuerit, qui librum de flatibus ſcripſit, vnus fortaſſe ex Pneumaticis, dum de vi ſpirituum in producendis in febribus acuentibus ſermonem habet, ita loquitur. Quando autem congregatus fuerit cumulatim plurimus ſanguis, ruſum ipſe aër calefit, qui antea ſanguinem infrigidauit: nimirum à calore multo victus, accenſúſque, & veluti igneus factus per omne corpus calorem ſpargit, cooperante ei in hoc etiam ipſo ſanguine. liqueſcit ergo quicquid ignea vis illa attigerit, fitque inde ſpiritus: qui cùm ad meatus corporis irruerit, ſudores fiunt. Siquidem ſpiritus compactus in aquam tranſmutatur, & per meatus penetrans extra prorumpit eodem planè modo, quo à feruentibus aquis vapor eleuatus, ſi obſtaculum habeat, ad quod impingere oportet, pingue fit, & condenſatur, guttæque ſtillant ab illis corporibus, quibus vapor ipſe fuit impactus. quæ omnia de ſudore febricitantium intelligi debent, non autem de naturali ſudore. accenſus enim ſpiritus & ſanguis, & veluti igneus factus, per vniuerſum corpus calorem ſpargit, totúmque calefacit (vicinia enim & contactu rei calidioris incaleſcit corpus) quicquid verò vis ignea attigerit, liquefit, abſtque in ſpiritum vaporoſum: qui cùm peruenerit ad ſpiracula cutis fit ſudor, qui nihil aliud eſt quàm humor vel copia vel qualitate grauis per ſpiracula manifeſtè affatim que proſiliens. Cùm igitur liquatur humidum in febribus, & ad ſpiracula cutis peruenerit, fit ſudor. Liquari verò quicquid ignea vis tetigerit, hinc cognoſci poteſt, quòd qui vel exercitatione, vel ſolis ardore exæſtuat, ſi frigidam liberaliùs bibat, mox totus ſudore perfunditur, non aquæ quidem in corpus diſtributæ ſubſtantia, ſed eius halitu ab æſtuantibus partibus in omne corpus effuſo, qui demum in ſudorem concreſcit. [*aut propterea quòd inconcoctus humor eſt ſudor, talis autem eſt in ſuperioribus.*] tertiæ quæſt. reſpondet id fortaſſe euenire, quoniam cùm ſudor humor ſit, qui coctionem ſubterfugit, debet autem potiùs in ſuperioribus partibus abundare, quòd in iis potiſſimùm coctiones ſoleant celebrari, in ventre potiſſimùm inferiori, ſi ſanguinem in eo confici dixerimus, ſi verò cum Ariſtotele in corde, magis etiam verum erit, quòd in thorace comprehendatur, & hoc eſt quod immediatè ſubiungit, [*temperamentum enim ſuperius eſt.*] i. natura commixtiones omnes & coctiones, quæ contemperamenta ſunt, & κρᾶσις in iis ſupernis partibus fiunt. Sic igitur triplicem huius quæſtionis cauſam, primam ab efficienti, ſecundam ab inſtrumentis, tertiam à materia deſumptam recenſet. Vbi tamen obſeruandum eſt, vt aſſumptum in problemate veritatem habeat, verum eſſe ſuperiores partes magis ſudare in ſanis. in ægris enim ſudor ab ea parte magis fluit vbi & morbus eſt, & morboſa cauſa magis affluens: ſic Hipp. noſter quarta Aph. dicebat, vbi ſudor ibi morbus.

Sudor internorum ſpirituum motu mouetur.

Sudor eſt humor copia vel qualitate grauis per ſpiracula affatim proſiliens.

Sudor in æſtuãtibus, qui frigidã liberaliùs ebiberint, cur copioſè effluat.

Πρόβλ. ε.

Διὰ τί τὰς χεῖρας γυμναζομένοις μᾶλλον ἱδρὼς γίνεται ἐὰν τὰ ἄλλα ὁμοιοσχημονῶμεν; ἢ διότι ἰσχύομεν μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ; τούτῳ γὰρ τὸ πνεῦμα κατέχομεν· εἶτα καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον, ἢ ὅταν ἄλλῳ μέρος τρίβωμεν· τῇ γὰρ καθέξει τοῦ πνεύματος, καὶ τριβόμενοι γυμναζόμεθα, καὶ τρίβοντες.

Probl. V.

Cur manibus exercitantibus magis ſudor producitur, etiamſi aliæ partes eundem habitum retineant? an quoniam robur maximè eſt in hoc loco: hoc enim ſpiritum continemus, tum etiam hac perfricata parte magis ſimul laboramus,

ramus, quàm cùm alia perfricamur parte. ſpiritus enim retentione & fricari exercitamur, & perfricantes.

Quæſtio eſt pulcherrima & quotidiana experientia confirmata, eur ſit quòd magis ſudore perfundamur, vbi manibus exerceamur, etiamſi aliæ partes non moueantur, ſed in ſuo ſitu permaneant, quàm aliis partibus commotis, manibus verò ſuam poſitionem ſeruantibus: hic eſt meo iudicio ſenſus quæſtionis Ariſtotelis comparatiuus, & propterea ſecurus ſum communem omnium exemplarium Græcorum lectionem, qui legunt μᾶλλον, magis, quàm antiqui interpretis & Gazæ lectionem qui videntur legiſſe μάλιστα. peſſimè autem vertit antiquus interpres ὁμοιοσχημονοῦμεν ſimiliter fricuimus. ὁμοιοσχημονεῖν enim eundem habitum ſeruo ſignificat: neque tamen Gazæ verſionem probo, qui ſic vertit ſudor maximè oritur, modò cæteræ corporis partes poſitum ſuum ſeruent. falſum enim eſt ſudores magis prolici vbi quis manibus exerceatur, reliquis partibus quieſcentibus, & ſitum ſuum ſeruantibus. oppoſitum enim euenire quotidiana commonſtrat experientia; magis eum ſudore perfundi, qui non manibus modò, ſed reliquis etiam partibus exerceatur. falſa igitur eſſet poſitio Ariſtotelis in problemate ſuppoſita.

Sudor cur magis abũdet, vbi manus & brachia exerceãtur, quã ſi inferiæ partes.

Gazæ & antiqui interpretis lapſus.

An quoniam robur eſt maximè in hoc loco, &c.] Diſſoluit propoſitam quæſtionem, vbi obſeruandum eſt nos communem lectionem impreſſorum librorum ſecutos eſſe: qui ſic habent, ἢ διότι ἰσχύομεν, μάλιστα τούτῳ τῷ τόπῳ, τούτῳ γὰρ πνεῦμα κατέχομεν. εἶτα καὶ τῇ τριβομένῃ συμπονοῦμεν μᾶλλον, &c. quod nos vertimus, An quoniam robur maximè eſt in hoc loco. hoc enim ſpiritum continemus: tum etiam hac perfricata parte magis ſimul laboramus. Antiquus enim interpres & Gaza videntur habuiſſe intermedia hæc verba, τούτῳ γὰρ τὸ πνεῦμα κατέχομεν, τῷ ἔγγιστα τοῦ ἰσχύοντος. πονοῦντες δὲ μᾶλλον ἰσχύομεν. οὕτω δ' ἔχοντες τὸ πνεῦμα μᾶλλον κατέχομεν. εἶτα καὶ, &c. quod ſignificat, qui potenti proximus eſt. laborantes verò magis inualeſcimus: ſic autem habentes, ſpiritus magis continemus.

Tum etiam, &c.] Videtur enim potiùs mihi gloſema quoddam ab aliquo interpoſitum ad explicandam primam illam partem reſponſionis. Obſeruandũ autem eſt nomen χεὶρ geminam habere ſignificationem, nam & totum brachium ab humero vſque ad digitos, & extremam brachij partem, qua aliquid comprehendimus neque enim quæ Latinè manus dicitur nomen habet proprium apud Græcos diſtinctum à toto brachio. itaque ſiquando alterum deſignare volunt Græci, ſæpè addunt quo diſtingui poſſit, vt Hipp. ἐν τῷ περὶ ἀγμῶν manum ſignificare volens, non χεῖρα ſimpliciter, quod brachium etiam ſignificare ſed χεῖρα ἄκραν dixit. & Gal. lib. de oſſibus, ὅλην τὴν χεῖρα, deſignans totam partem brachio, cubito & manu conſtantem, quinimò Galenus χεὶρ nomen brachio potiſſimùm tribuit, manum verò ἀκρόχειρα ſæpius appellauit: non negauerim tamen etiam manum extremam nomine illo ſignificari, at priorem locum dandum eſſe ſignificationi, qua non ſimpliciter pro manu ponitur, ſed pro toto brachio ab humero ad extremos digitos, ſicque comprehendet ea omnia, quæ hi Naſonis verſus complectuntur,

-laudat digitóſque manúſque,
Brachiáque & nudos, media plus parte lacertos,

ſic ſæpius apud Homerum nomen hoc vſurpatum ſcimus, & poſt apud Hipp. Problema igitur hoc loco propoſitum, licèt de manu videatur intelligendum, ſi latiùs verba conſideraucrimus, ſi tamen ſolutionẽ ab Ariſtotele propoſitam diligentiùs perpendamus, manifeſtum nobis fiet, nõ de manu extrema, ſed de toto brachio cũ manu ſermonem habere: quòd enim dicit, quoniam robur eſt in hoc loco, licèt extremæ manui poſſit adaptari, cui robur maximum inditum eſt, meliùs tamen toto brachio conueniet: in quo robur verè ineſſe docebat etiam Ariſtoteles 2. priorum analyt. argumento ex latis humeris, & craſſis ad ſimilitudinem leonum deſumpto. quin quæ ſequuntur magis id confirmant, neque enim manibus multi ſpiritus contineri poſſunt, in quibus & neruoſæ partes perdominantur, & venæ anguſtæ ſunt, & arteriæ vix perceptabiles: quòd ſi de toto brachio intellexerimus optimè verificabitur, tum ratione venarum & arteriarum inſignium, tum ob vicinitatem, quam habet cum thorace, in quo tanquam in capſula cor & ſpiritualia membra continentur, ſpiritúſque quàm maximè abundant. agitatis autem & commotis vehementer partibus ſpiritibus refertis, & ſeroſi humores ad ſuperficiem ducuntur, & cutis externa calore rareſcit, & craſſiores humores ſero admixti, aut cuti adhærentes attenuati faciliùs effluere poſſunt. & hoc eſt quod ſibi volunt autor gloſſematis illius, ſi modò Ariſtotelis

non ſunt verba, cùm dicit qui potenti proximus eſt. laborantes verò magis incaleſcimus ſic autem habentes ſpiritus magis continemus.

Tum etiam hac perfricata parte magis ſimul laboramus, quàm cùm alia perfricamur.] Iis verbis videtur mihi Ariſtoteles comprobare quod in diſſoluenda quæſtione propoſuerat, quòd in ea parte ſpiritus multi continentur, aut ſi ſuppoſita verba ſunt Ariſtotelis, quòd laborantes magis incaleſcimus, quoniam perfricata hac parte cum alia manu ſimul laboramus dupliciratione, & fricantes, & fricati, vnde magis his partibus laboramus, quàm ſi altera manu quampiam aliam partem perfricauerimus, ſic enim ſolùm brachia & manus laborant agentes, & aliam partem fricatione calefacientes, vt perfricato brachio ab altero & calor actione & labore excitatur, & paſſione perfricari: laboramus autem etiam à ſeipſo perfricato & commoto vnico brachio, quoniam in ea exercitatione ſpiritus continetur, & partes ſub alis cordi propinquæ fricantur: ex qua fricatione cùm calor increſcat, tum eius, tum fricationis poros recludentis ope humor facilè à corpore extra euocatur, vbi etiam annotare licet communem impreſſorum librorum editionem habere, ἢ δέον. ἀλλὰ μάλιστα τρίβομεν: aliquos tamen codices, & veterem interpretem paſſiuam vocem habere τριβόμεθα, quam etiam nos ſequuti ſumus, quòd de manuum actione primò loquutus ſit, ſimúlque laborare manus dixerat, mox de paſſione debebat ſubdere, quod dicit, quàm cum alia perfricamur parte. vltima verò verba. [*ſpiritus enim retentione & fricati excitamur, & fricantes.*] idem confirmant & nobis oſtendunt Ariſtotelem intellexiſſe de eo exercitij genere, qui pugillatus dicitur: & exercitatores pugiles, pyctæ Græcis, manuum brachiorúmque in primis robore nobiles, qui pugnis rem agebant; vnde pugnæ nomen & pugnantium deſumptum eſt. An potiùs dicendum eſt Ariſtotelem de alio exercitij genere, quod manibus ſolùm fiebat (ἀκροχειρισμὸν dicunt) locutum eſſe: vnde ἀκροχειρίζομαι, ſumma manu capto, & extrema parte manuum prehenſo: & ἀκροχειρίζεσθαι propriè dicebantur pancratiaſtæ, cùm alter alterum manibus captaret, & prehenſaret, de qua pugna locutus eſt primo Ethicorum ad Nicom. in principio: erat autem, vt optimè explicuit Doctiſſ. Mercurialis in

Acrochoriſmus quid. lib. 3. Artis gymnaſticæ cap. 5. Acrochoriſmus, colluctatio quædam ſummis tantùm manibus facta, in qua nulla reliqui corporis pars ab ipſis digitis tangebatur, donec aduerſarius deficeret, perdurans. quo genere pugnæ legimus apud Pauſaniam 6. Eliac. Soſtratum cognomento Pancratiaſtem in huiuſmodi certamine tantam laudem eſſe conſecutum, vt ἀκροχειρίσης quaſi per excellentiam nomen ſit aſſecutus: cùm aduerſariorum tam fortiter ſummas manus apprehenderet, vt non priùs dimitteret, quàm illos eliſis digitis dolore viribus deficere ſentiret. quæ etiam Suidas affert, ſed ſuppreſſo nomine, hoc exercitij genere vſos eſſe qui militari exercitio maximè incumbebant, vt & brachia fortiora & agiliora

Acrochoriſmo Celtæ maximè vſi ſunt. Acrochoriſmi vtilitates. redderent. quod de Celtis refert Poſidonius, acrochoriſmo maximè qui militari gloriæ inuigilabant vſos eſſe, & inter ſe concertaſſe. Galen. etiam 2. de valet. tuen. acrochoriſmum varijs corporis affectionibus curandis commendauit, & Hipp. 2. de diæta, acrochoriſmum extenuare, & carnes ſurſum trahere ſcribit, quod problemate hoc explicari commodè poteſt. cùm enim ſudores in ſupernis partibus, maximè ea ratione promoueat, quòd agitatis ſummis manibus, tum & brachijs, ſpiritus in thorace & ſpiritualibus partibus contenti diſſolutis excrementitijs partibus viuidiores redduntur, & ab alijs partibus ad illas magis confluunt: ſolidæque ipſæ partes ea ratione robuſtiores redduntur.

Πρόβλ. ς.

Διὰ τί ὁ ἱδρὼς ἐκ τῆς κεφαλῆς, ἢ οὐκ ὄζει, ἢ ἧττον τοῦ ἐκ τοῦ σώματος; ἢ ὅτι εὔπνους ὁ τῆς κεφαλῆς τόπος; δηλοῖ δὲ μανὸς ὤν, τῇ τῶν τριχῶν ἐκφύσει. δυσώδεις δὲ οἱ τόποι, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς γίνεται, ὅσα μὴ εὔπνοα.

Probl. VI.

Cur ſudor è capite manans aut non fœtet, aut minùs eo qui ex reliquo corpore? An quia benè tranſpirabilis eſt capitis locus? Demonſtratur autem rarus eſſe ortu capillorum. fœtida autem loca ſunt, & quæ in ipſis fiunt, quæcunque non benè tranſpirabilia ſunt.

Quæſtio ab Ariſtotele hoc loco propoſita veriſſima eſt. nullus enim eſt qui quotidiana

experien

experientia id non obſeruauerit, ſudores axillarum, inguinum, quin ipſius thoracis, & partium etiam extremarum, magis graue olere, quàm eum qui è capite & facie promanat: ita pulcherrima & digna, quæ à philoſopho ad penſum reuocetur, quærit igitur cur ſudor è capite emanans, aut non malè oleat, aut certè minus eo, qui ex reliquis corporis partibus effluit, vbi obſeruandum eſt veritatem id habere, vbi caput aut vlceribus aut alopecia & id genus aliis morbis refertum non fuerit: tunc enim fieri poteſt, vt ſudor inde profluens magis fœteat: data tamen paritate, & aut axillis aut inguinibus aut aliis partibus ventris ſiue ſuperioris, ſiue inferioris vlceribus infectis, & etiam capite, ſudor is magis grauiter olebit, qui ex aliis partibus promanat, quàm qui à capite.

Sudor è capite emanãs, aut nõ fœtet, aut minùs quã qui à reliquis partibus effluit, & cur

An quia benè tranſpirabilis eſt capitis locus.] Multa hic eſſent in medium afferenda, de cauſis fœtoris: ſed quoniam de hac re copioſè à nobis erit agendum in expoſitione ſectionis tertiæ decimæ, quæ eſt de fœtore, & rebus malè olentibus, breuiſſimè totam hanc rem hoc loco tranſigemus, & ea ſolùm attingemus quæ ad propoſitum noſtrum problema intelligendum faciunt. Tota vis ſolutionis in eo poſita mihi videtur, quòd quæ fœtent putredinis nonnihil conceperint. colligitur hoc ex Theophraſto libro de odoribus, vbi etiam ex inconcoctione fieri fœtidos odores ſcribit, quod quamuis intelligi poſſit de malis iis odoribus qui ſoboles non ſunt putredinis, ſed ex mala ac imminuta actione caloris naturalis concoquentis, & mixtionem perfectam parantis, quod in bene olentibus neceſſarium eſt, referri tamen poteſt etiam ad veros fœtores, qui ex putredine producuntur, de quibus hoc loco Ariſtotelem intelligere poſtrema huius ſolutionis verba manifeſtè oſtendunt: quæ enim inconcocta ſunt, facilè putredinem contrahunt. Cùm putredo ferè omnis prohibitam tranſpirationem ſequatur, qua vapores actione caloris eleuati, impediti, quominus euaneſcant, atque diutius retenti à calore & præter naturam accenſi, & in aquam tranſmutati ſitum quaſi contrahunt, atque putredinem reliquis humoribus, quibus admiſcentur, communicant, ex qua fœtorem poſtmodum contrahunt, qui per poros cutis expulſi, ea parte qua ſeroſiores ſunt, tales emittunt, qualitate odoris, quales in internis partibus obtinent. ex igitur partes ſupremæ, minus putredinem contrahent, & ſubinde ſudores minus fœtentes emittent. propterea dicit id euenire, quia locus capitis bene tranſpirabilis eſt. quamuis enim videatur per caput id intelligere, quod à Celſo ex Hipp. libro περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων elegantiſſimè deſcribitur domicilium & propugnaculum cerebri, cuius caluaria duplici oſſe contexta, diploe intertexta, caruncculis venuliſque obſita deſuper circumfuſa eſt pericranio, cute capillata velato, ſubter verò adiacet duræ menyngis, cùm dicit [*demonſtratur enim rarus eſſe ortus capillorum.*] ampliori tamen, & magis communi ſignificato capitis nomen poteſt ſumere pro toto eo quod prima colli vertebra & vertice circumſcribitur, quamuis enim facies, genæ, & collum, pilis non ſint referta, quoniam tamen raræ admodum ſunt texturæ, nullámque cauitatem habent, qua diutiùs detenti humores putredinem & fœtorem contrahant, ſub eodem problemate comprehendi commodè poſſunt, maximè cùm experientia oſtendat faciei ſudorem (ſi modò non ſit mulieris fuco illitæ) minimè omnium malè olere. Dicit igitur proinde ſudores capitis non malè olere, quòd caput poroſum ſit, & meatibus peruium: hoc autem probat ortu capillorum. Cùm enim materia ex qua generantur pili ſit excrementum tertiæ coctionis, vt permeare fuliginoſus hic vapor poſſit, rariorem cutem habere debet, neque tamen omnino laxam vt pilus fieri poſſit, ſed moderatè ſiccam ac rara. vt enim in paluſtri & vliginoſo loco nihil generatur, nec item in ſqualidiore ſolo, ita in humidiore & ſicciore cuti pilos erumpere non datur. Raritas autem cutis, quam neceſſariam eſſe hoc loco docuit Ariſtoteles, Hipp. libr. de natura pueri elegantiſſimè expreſſit, cùm dicit, plurimi & maximi enaſcuntur pili qua corporis parte cuticula rariſſima eſt: vnde vbi poſterius rareſcit cutis ibi etiam poſterius naſcuntur pili, vt in pube, & in mento. Raritas autem hæc & tranſpirabilitas cranij, quamuis ex ortu capillorum colligi poſſit, colligimus tamen potiùs inde cutis veſtientis cranium craſſioris raritatem: os enim capitis, quamuis craſſum à natura ideò factum ſit, vt cerebro maiorem ſecuritatem pararet, rarum tamen conſtituit, tum ne grauitate offenderet, cum potiſſimùm vt tranſmittendis cerebri excrementis eſſet accommodatius. Hinc multis oſſibus compaginata eſt caluaria, per ſynarthroſim articulata, multis ſuturis diſtincta, ob multos quidem vſus de quibus in præſentia non eſt noſtri inſtituti agere, ſed ob illud potiſſimùm, vt libera ſit vaporum & fuliginum tranſpiratio, vnde fit, vt quibus calua eſt ἀέρεφ⊙, i. cephalea maximè torqueantur: qui etiam nimis hiantes habent ſuturas externis iniuriis maximè ſubiiciantur, atque à ſole, ventis, & externis aliis cauſis maximè lædantur.

Fœtor, putredinis ſoboles

Fœtores ex imminuta actione caloris naturalis, ad putrediné referuntur.

Os capitis cur à natura rarum.

Digitized by Google

dantur. [*fœtida autem loca ſunt, & quæ in ipſis ſunt, quæcunque non bene tranſpirabilia ſunt.*] Iam hoc longa oratione quantum ad hunc locum explicandum attinet ſuperiùs explicuimus. Theophraſtus libro de ſudoribus,hac ratione loca quæ ſunt ſub axillis fœtere, quia locus ille eſt concauus & minimè perſpirabilis. quo fit, vt ſudores in iis locis promanantes,quia non perſpirantur, & putreſcant & fœtorem contrahant. Accedunt præterea aliæ etiam cauſæ quæ prohibent ne ſudores è capite manantes non ita malè oleant, vt qui è reliquis partibus,primùm quod ambienti aëri,cùm exponatur magis:minúſque pannis obſitum ſit, breuiori tempore moram trahit. Præterea cùm figura rotunda præditum ſit minus ſinuoſum,minus etiam excrementa continere aptum erit.potiſſimùm cùm ſoleant ſemper craſſiora excrementa inferiores partes petere. ſed de hac re 13. problem.

Axillæ cur maximè fœtent.

Πρόβλ. ζ.

Διὰ τί οἱ γυμναζόμενοι ἐὰν διαναπαυσάμενοι παλαίωσιν, μᾶλλον ἱδροῦσιν, ἢ ἐὰν συνεχῶς; ἢ διὰ τὸ ἀθροίζεσθαι διαναπαυομένων· ἔπειτα τοῦτον τὸν ἱδρῶτα ἐξάγει ὕστερον ἡ πάλη· ἡ δὲ συνεχὴς, ἀναξηραίνει ὥσπερ ὁ ἥλιος.

Probl. VII.

Cur ſe exercentes, ſi vbi interquieuerint, iterum luctati fuerint, magis ſudant,quàm ſi continuè? An quia quieſcentibus colligitur, quem deinde ſudorem educit lucta: continua autem deſiccat,vt ſol.

Exercentes ſe magis ſudant, ſi interquieuerint, quàm ſi in exercitatione perſeuerent, & cur.

Quæſtio hæc philoſopho digna eſt, ſed ita manifeſtè cauſam illius tradit, vt vix quippiam ſit,quod aut addi,aut explicari indigeat.quærit enim cauſam,cur qui lucta ſeſe exercent, ſi interpoſita aliqua quiete iterum luctentur, magis ſudant, quàm ſi continuè exercendo perſeuerauerint.

An quia quieſcentibus colligitur.] Aggreditur cauſam referre, quod per exercitationem, quæ fit lucta, humores & attenuantur, & ſeroſi iam ſanguini admixti paulatim ad ambitum corporis,qui magis calore afficitur,transfluunt,magíſque colliguntur in ea parte,quoniam ab initio & cutis meatus nondum erant reſerati, & humores nondum ad eam partem fluxi interpoſita quiete, tempore intermedio confluunt,atque congregantur: qui poſtea ſuccedente noua exercitatione maiori impetu, & in multa copia effluunt. hæc eſt cauſa cur in exercitatione per luctam repetita,poſt breuem moram adeò affluant ſudores. Sequitur [*continua autem deſiccat,vt ſol.*] hic alteræ quæſtionis parti ſatisfacit, cur poſt huius quietem magis ſequatur ſudor, quàm ſi continuè quis in lucta ſeſe exercendo perſeuerauerit,& eam eſſe cauſam dicit, quòd continua hæc exercitatio cùm vehementer excalefaciat corpus,ſubſequenter etiam non aliter exſiccat corpus,quàm faciat ſol.quomodo autem id à ſole fiat,manifeſtis admodum verbis nos docuit Hipp.lib.de aër.aquis locis,à quo fortaſſe vt multa alia in his libris mutuatus eſt Ariſtoteles. Habet autem hæc verba Hipp. T.3. cap. 29.ſect.ſecundùm noſtram diuiſionem,Sol & ex ipſis hominibus tenuiſſimum ac leuiſſimum humorem ducit.Maximum verò huius rei ſignum eſt, vbi homo in ſole ambulauerit,aut ſederit veſtibus indutus, quicquid corporis ſol aſpexerit, non exſudat. Rapit enim ſol quicquid elicitum eſt,quod verò ſub veſte contegitur,aut ſub alia re exſudat. Elicitur enim à ſole,& exprimitur. Seruatur autem à tegumentis, ne diſperdatur à ſole. cùm verò in vmbram venerit, totum corpus ſimiliter ſudore aſpergitur, non enim ſol ampliùs affulget: ecce ex verbis Hipp.appoſitè colligitur poſita ab Ariſtotele ſimilitudo: quemadmodum enim ſi quis continuò nudus ſub ſole ambulauerit,vel ſeſe exercuerit, non ſudat, quoniam humor ille à ſole abſumitur & exiccatur. vbi verò quieuerit, vel in vmbram venerit,ſudore totum corpus conſpergitur, patefactis cutis meatibus, & humoribus aſſiduè ad excalefactas partes accurrentibus, ita continua exercitatione nimium incalefacto corpore exſiccatur humor is qui ad ambitum corporis affluit poſt interpoſitam autem aliquam moram,ſudor magis magíſque extra confluit, patefactis meatibus & externas partes ſeroſis humoribus petentibus,magis autem etiam ſi noua lucta ſubſequatur, quæ fluorem humorum iam aggregatorum magis excitet, & nouum fluxum promoueat.

Πρόβλ. η.

Διὰ τί μᾶλλον ἱδρῶσιν, ὅταν μὴ διὰ πολλοῦ χρόνου χρῶνται ταῖς ἀφιδρώσεσιν; ἢ διότι οἱ ἱδρῶτες γίνονται οὐ μόνον διʼ ὑγρότητα, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ τοὺς πόρους ἀνεῶχθαι μᾶλλον, καὶ ἀραιὰ τὰ σώματα εἶναι, τοῖς μὲν οὖν μὴ χρωμένοις συμμεμύκασιν οἱ πόροι, τοῖς χρωμένοις δʼ ἀναστομοῦνται.

Probl. VIII.

Cur magis ſudant, quando non multo interpoſito tempore ſudationibus vtuntur? An quia ſudores non ſolùm excitantur ob humiditatem, ſed ob poros etiam apertos magis, & ob corporis raritatem. iis igitur qui diu ſudandi intermiſerint vſum, occluſi ſunt meatus, ſæpiùs autem vtentibus ſunt aperti.

Qui ſæpè ſudationibus vtūtur, vberiùs ſudant, quàm qui carò.

Aggreditur Ariſtoteles pulcherrimam quæſtionem, cur ſit quòd qui ſæpiùs vaporariorum, balneorúmve vſu ſudationes promouent, vberiùs ſudorem emittunt, quàm qui magis carò ſudorem prouocant. quæſitu enim digniſſimam eſſe vel ipſemet in diſſolutione problematis oſtendit, cùm dicit:

An quia ſudores non ſolùm excitantur ob humiditatem, &c.] Quaſi innueret quæſtione dignum eſſe quærere cur cùm in iis qui rariùs balneis & ſudationibus vtuntur, magis aggregetur materia ſudoris, ſeroſi nempe & icoroſi humores, minorem tamen, dum balneis & ſudatoriis vtuntur, ſudoris quantitatem emittunt quàm qui ſæpiùs ſudores in balneis prouocant: in iis enim maior ſudoris copia eodem loco & tempore prolicitur, quàm in iis in quibus carò ſudor euocatur.

An quia ſudores non ſolùm excitantur ob humiditatem, ſed ob poros etiam apertos magis, & ob corporis raritatem.] Docuimus ab initio ad ſudores producendos non materiam modò, & efficientem calorem neceſſarium eſſe: ſed tanquam cauſam ſine qua non adiungendam eſſe pororum corporis apertionem, vt materia illa aquoſa commodè poſſit erumpere: quibus igitur condenſata eſt cutis, minùs commodè ſudor emanare poteſt: quare qui multo interpoſito tempore vaporariis vtuntur ad ſudandum, minùs ſudant: quòd quamuis collecta adſit materia, conſtipata tamen cute, & cutis meatibus occluſis, vix poteſt exitum inuenire: quamuis etiam in materiam ex parte poſſit cauſa huius rei reduci. ſæpiùs enim balneis vtentibus attenuatur magis materia, atque ad extremam ſuperficiem faciliùs attrahitur, quæ etiam ſudoris quantitatem adauget. & hoc eſt quod innuit, cùm dicit, [*& corporis raritatem.*] Non ſolùm enim in externa cute debent meatus recludi, ſed etiam caro ipſa rarior & magis peruia fieri, vt humiditas ad cutem faciliùs deducatur, quod fit & humoribus attenuatis. Ad hanc rem facit maximè quod Ariſtoteles inferiùs docuit problemate 42. quærens cur hyberno tempore minùs oriuntur ſudores, quamuis corpora humidiora tunc ſint. & reſpondet an minùs ſudamus, quoniam humores per hyemem concreti coactique ſunt vehementer, quare minùs diſſolui tum queunt. Galenus autem noſter 3. de ſymptomatum cauſis, quamuis in multas cauſas copiam ſudorum referat, non poſtremum tamen locum dedit raritati cutis, quæ præbet facilem aditum corporis humiditati vt excernatur. Eſt tamen huic loco quod non paruam facit difficultatem locus alius Galeni 4. Aphoriſ. com. Aphor. 41. vbi Hippocratis ſententiam explicans, quæ ſic habet, Sudor multus à ſomno ſine manifeſta cauſa factus, corpus copioſiore vti cibo ſignificat. ſi verò ei qui cibum non capit, id eueniat, quòd euacuatione indiget corpus oſtēdit, dictionem [*multus*] exponens, inquit, quòd niſi illa addita fuiſſet, ſudor poſſet fieri vel propter virium imbecillitatem, vel ob corporis raritatem. quibus verbis viſus eſt Galenus ſignificare multitudinem ſudoris minimè fieri poſſe ob cutis & corporis raritatem. Vidit primus, quod ſciam, difficultatem hanc doctiſſimus Hieronymus Mercurialis libro tertio de excrementis, cap. de ſudore, atque ita conatus eſt illam tollere, quòd ſudor eſt duplex, vel diurnus, vel nocturnus. ſudor nocturnus nunquam poteſt effici à raritate cutis, & à virtutis imbecillitate, de quo loquitur Galenus 4. Aphoriſmor. 41. ratio eſt, quia quo tempore homines dormiunt, corpora ſunt valdè conſtipata, & concluſa: vnde, ſi tunc copioſè ſudant, non poteſt adſcribi raritati cutis: ſimiliter quo tempore homines dormiunt, vires naturales ſunt validiores, ita quòd ſi multum ſudant, non poteſt tribui ſudor debilitati virtutis. Diurnus ſudor fieri poteſt à raritate cutis & virtutis imbecillitate, &

Galeni loci controuerſi de cauſis multi ſudoris.

Mercurialis conciliatio.

de hoc locutus eſt Galenus 3. de ſymptomatum cauſis cap. 2. verùm multa ſunt, quæ quominus hanc amplectamur ſententiam, efficiunt, primùm quòd falſum ſit, per ſomnum corpora valde conſtipari, ac concludi. Si enim hoc verum eſſet, nunquã ſudor per ſomnum profluere poſſet, cùm iam docuerimus nullo modo ſudores propelli per cutem poſſe, cute ipſa, & corporis habitu condenſato, per ſomnum autem ſolent quàm maximè ſudores excitari, vnde toties à Galeno dictum eſt, euacuationes omnes per ſomnum ſiſti excepto ſudore. præterea quod Galenus de totius habitus & carnis raritate dixit, ipſe ad ſolam

Solutio. cutem reuocauit. dicit enim Gal. διὰ τὴν τοῦ σώματος ἀραιότητα γίγνεσθαι. Dixerim igitur potiùs ſine raritate quidem pororum cutis & habitus corporis copioſum ſudorem erumpere non poſſe, etiamſi multa adſit materia, & proinde inter cauſas multiplicati & affatim irruentis ſudoris collocaſſe aliquando Gal. raritatem corporis, & pororum cutis: at non affluente materia, etiamſi meatus corporis, & cutis ſint aperti, fieri non poteſt, vt ſudor abundè effluat. & hoc eſt quod quarta Aphor. dicebat Galenus. dixerat enim Hipp. ſudorem multum ex ſomno factum abſque manifeſta cauſa, corpus pluri vti cibo ſignificare: explicans hanc partem Gal. dixit (multum) addidiſſe, quoniam ſi ſimpliciter dixiſſet ſudor ex ſomno, neque (multus) addidiſſet, falſum aſſumpſiſſet. fieri enim poterat vt neque multo cibo aſſumpto, neque corpore aliis humoribus referto à cibo corpus ſudorẽ madeſceret, ex ſomno ob ſolam corporis raritatem: quod quotidie etiam in pueris obſeruamus etiam, ſi mediocri cibo alantur: per ſomnum enim facilè ſudore madeſcunt: ſicq; optimè ſatisfaciet Galeni ſententiæ, qui dicit, ſi enim multus non eſſet, poſſet & propter vitium imbecillitatem, & corporis raritatem i. ſolam accidere.

Προβλ. θ.

Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαίνοντος τοὺς γυμνοὺς ἢ τοὺς ἀμπεχομένους, ἱδροῦσι μᾶλλον οἱ ἀμπεχόμενοι; πότερον ὅτι τοὺς πόρους συμμύειν ποιεῖ ἐκκαίων ὁ ἥλιος; ἢ διότι τὰς ἀτμίδας ξηραίνει· ἀμπεχομένοις δὲ ταῦτα ἧττον συμβαίνει;

Probl. IX.

Cur ſole magis excalefaciente nudos, quàm indutos, ſudant magis induti? Vtrùm quia ſol deurens meatus efficit conſtrictos? An quia vapores exſiccet. Indutis autem hæc minùs eueniunt?

Veſtiti ſub ſole magis ſudãt quam nudi. Quæſtionem ponit, ſimúlque dubitandi occaſionem, cur corpora veſtibus induta, ſoli maximè excalefacienti expoſita magis ſudent, quàm nuda. dubitandi autem occaſio ea erat, quòd cùm efficientem cauſam ſudoris conſtituerimus calorem fundentem, & attenuantem, cur cùm nuda corpora magis calorem ſolis perſentiant, in eáque calor vires ſuas magis exerere poſſit, minùs tamen ſudent, quàm veſtibus induta, ſi ſoli exponantur, in quibus tamen vis caloris minùs potenter agere poterit, & hanc dubitandi cauſam innuit, cùm dicit [*cur ſole magis calefaciente nudos.*] ſubdit duas reſponſiones, quarum

Sol nudorũ meatus deurẽs adſtringit, & ſudores cohibet. prior ex præcedenti problemate ex parte dependet. docuerat enim impediri effluxum ſudorum pororum conſtipatione: ſoli autem expoſita corpora veſtibus denudata vi caloris exſiccantur & conſequenter condenſantur, atque conſtipantur. quo fit vt minùs commodè humor poſſit profluere. exemplo nobis ſint carnes vi magni ignis ſubitò aſſatæ: è quibus conſtipatis ſtatim externis foraminibus humor internus effluere non poteſt: vnde dicebat Ariſtoteles 4. Meteorolog. aſſata elixis humidiora eſſe potiſſimùm humido naturali & proprio, & in internis partibus. aduentitio enim & externo humore elixa magis hument. ſed de hac re in prima ſectione proxima à nobis dictum eſt. verùm quoniam non omnino ſufficere hæc cauſa videbatur, tum quoniam multo veriorem, & ex principiis naturalis philoſophiæ deſumptam viderat Hipp. libr. de aër. aq. loc. propoſuiſſe, alteram hanc ſubiungit, quæ etiamſi priori adiungatur, multò erit potentior ad diſſoluendum problema, cùm dicit [*an quia vapores exſiccat.*] Hipp. lib. de aër. aq. loc. probans, pluuiam, aquam, tenuiſſimam eſſe & leuiſſimam, d. quod autem tenuiſſimum eſt, ſol ſurſum rapit ob leuitatem. rapit autem huiuſmodi, non ab aquis ſolùm ſtagnantibus, ſed etiam à mari, & ex omnibus, in quibus aliquid humoris. ineſt autem in omnib. rebus. Et ex ipſis hominibus tenuiſſimum & leuiſſimum humorem ducit. Maximum autem huius rei ſignũ eſt, vbi homo in ſole ambulauerit, aut ſederit veſtibus indutus,

quicquid

quicquid corporis ſol aſpexerit,non exſudat.Rapit enim ſol quicquid ſudoris elicitum eſt. Quod verò ſub veſte contegitur,aut ſub alia re,exſudat.Elicitur enim à ſole, & exprimitur.ſeruatur autem à tegumentis,ne diſperdatur à ſole. Cùm verò in vmbram venerit,totum corpus ſimiliter ſudore aſpergitur. quæ commentarij loco eſſe poterunt. id enim fit, Solmadores ex nudo cor pore manãtes abſumit quia calefaciendo humores attenuat, & ab internis partib. ad externas quaſi attrahens quodammodo ad ſe rapit, quas mox exſiccando conſumit: contectæ verò partes, cùm calorem ſolarem perſentiant, & proinde rarefactæ ſudorem emittant, cùm eæ partes ſolaribus radiis non exponantur,ſed à tegumentis protegantur, madidæ remanent: vnde ſi quis diutiùs ſub ſole permanſerit, paulò autem pòſt in vmbram deuenerit, totum corpus ſudore madeſcit quod nobis indicat,humorem internum, qui ad externas partes, vi ſolis mouebatur,ſed paulò etiam pòſt ab eodem rapiebatur,& exſiccabatur, cùm non ampliùs ſol affulſerit,in motu exiſtentem apparere,& etiam denudatas partes humectare.Hæc vera eſt problematis propoſiti diſſolutio, quam etiam problemate 37. huius ſectionis, cùm hanc eandem quæſtionem propoſuiſſet,ſibi aſſumpſit relicta priori.quærit enim cur ad ſolem acriùs calefacientem corpora,quæ nullo tegumento teguntur,nihil penè ſudant: quæ autem ſatis veſte contecta ſunt,copioſiſſimè ſudant. ſoluit & dicit huius rei eandem eſſe cauſam,quæ tradita erat in ſuperiori,in quo quæſierat, cur minus ad ignem multum ſudamus,cùm tamen præ calore ſudor omnis moueri ſoleat.reſpondet igitur id fieri,aut quòd vehementiùs incaleſcente corpore, humor qui trahitur ad externas partes in ſpiritum & vapores inſenſibiles mutatur:aut certè quòd humor dum prouenerit,adeò citò calore nimio exſiccatur,vt omnino ſenſum noſtrum effugiat.

Προβλ. ι.

Διὰ τί ἱδροῦσι μάλιστα τὰ πρόσωπα; ἢ ὅσα ἀραιὰ, καὶ ὑγρὰ μάλιστα· διὰ γὰρ τούτων ὁ ἱδρὼς διαπορεύεται; δοκεῖ δὲ πηγὴ εἶναι ἡ κεφαλὴ τοῦ ὑγροῦ. διὸ καὶ αἱ τρίχες, διὰ τὸ πολὺ ὑγρόν. ὁ δὲ τόπος, ἀραιὸς καὶ ἰσχνός. δίεισιν ἄρα κατὰ φύσιν.

Probl. X.

Cur ſudant maximè facies? An quæ rara humidáque maximè ſunt, ſudori ſe penuia exhibent. videtur autem caput fons humidi eſſe, vnde & capilli ob multum humidum. locus autem rarus & macer eſt. tranſitum igitur facit ſecundùm naturam.

Quòd hoc ipſum problema iterùm poſitum ſit inferiùs, & longiori oratione explicatum,ne eadem ſæpiùs repetere cogamur, in eum locum reſeruamus ea quæ pro explicatione huius quæſtionis erant proponenda.

Προβλ. ια.

Διὰ τί οὔτ' ἀθρόου ὄντος τοῦ πυρὸς, μᾶλλον ἱδροῦσιν, οὔτ' ἐλάττονος ἀεὶ, ἀλλὰ πλείονος ἐπιφερομένου. τὸ γὰρ ἐν τοῖς πυριατηρίοις ἱδροῦν μᾶλλον, ἢ εὐθὺς εἰ εἴη τοιοῦτον. ἢ ὅτι τὸ σύμμετρον ἐργάζεται; οὐκοῦν εἰ τοιοῦτον ποιεῖ τὸ πλεῖον, οὐ ποιήσει πλεῖον ἢ μᾶλλον τοὐναντίον, ὅτι τὸ σύμμετρον εἶναι, ἐργάζεται τὸ ἔργον. διὰ μὲν οὖν τοῦτο, οὐχὶ πρὸς πλεῖον μᾶλλον ἱδροῦσι· διὰ δὲ τὸ πρὸς ἕκαστον, ἄλλην εἶναι συμμετρίαν, καὶ τὸ πεποιηκὸς μηκέτι ποιεῖν, προστιθεμένου μᾶλλον. οὐ γὰρ ταὐτὸ προοδοποιεῖται εἰς ἕκαστον, καὶ ἐπιτηδείως ἔχειν παρασκευάζει, καὶ ἤδη τοῦτο ἐργάζεται, ἀλλ' ἕτερον. τὸ μὲν οὖν ὀλίγον μᾶλλον ἢ πολὺ, προοδοποιήσει καὶ παρεσκεύασε τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἱδροῦν. ἄλλης δὲ δεῖ συμμετρίας καὶ πλείονος πρὸς τὸ ποιῆσαι. οὗτος δὲ οὐκέτι ποιεῖ ὃ πεποίηκεν, ἀλλὰ μετ' αὐτὸ ὕστερον, ἄλλο τῆς συμμετρίας γινόμενον.

Probl. XI.

Cur neque confertim facto igne magis ſudant,neque ſemper imminuto ſed

pluri ſuperillato? qui enim in Laconicis ſunt, ſudant magis, quàm ſi confertim tantumdem ignis admiſerint. An quòd vt menſuræ conueniens vnumquodq; operatur. quin igitur ſi tantùm facit, quod eſt plus, non faciet plus, aut magis contrarium: quia eo quo commenſuratum eſt, efficit opus. propter hoc igitur, non ob maiorem ignem magis ſudant. propterea quòd autem ad vnumquodque propria eſt commenſuratio, & faciens non ampliùs facit; oppoſito eo, quod magis eſt, neque quidem idem præparatur ad vnumquodque, & aptè ſe habere præparat: & vtique hoc operatur, ſed aliud. Parum igitur magis quàm multum viam præſtruxit, & præparauit corpus ad ſudandum. Alia autem indigent commenſuratione, & amplioti ad efficiendum. Hoc autem non ampliùs efficit, quod fecit, ſed poſt ipſum poſterius, aliud commenſuratione effectum.

Quæſtionem proponit diſſoluendam, eur ſit, quòd cum caloris vi humores attenuantis craſſiores, & ſeroſos ad extimas partes prolicientis, túmque extimam cutim rarefacientis ſudores prouocari certum ſit, & propterea videretur rationi cõſonum magis ſudores prolici vbi maior ignis quantitas corpori vicina fuerit, tamen hoc euenire minimè vidimus, ſicuti neque quaodo in minori quantitate ignis fuerit: ſed tũc maximè ſudor prouocatur, cùm moderato calido, vt igne, præſente paulatim ignis alius ſuperadditur, corpúſque ſucceſſiuè non affatim vim illam ignis præſentiat. probat experientia ex balneorum ea parte, in qua vi ſicci caloris ſudamus. vocat autem eam partem *πυριατήριον*, quaſi locus vbi *πυριῶν*), ſiue reſtudo, vnde vapor calidus & ſiccus egreditur ad ſudandum. Celſus & alij Laconicum, Cicero aſſa, Seneca ſudatoria, Vitruuius caldarium, Plin. cellam caldariam appellant, de quibus egregiè admodum Mercurialis noſter lib. primo artis Gymnaſt. cap. 10. & Vict. lib. 5. cap. 10. vbi egregiè admodum Philander de hac parte egit, de qua ſermonem habens Colum. lib. de re ruſt. in procem. dicebat, mox deinde vt apti veniamus ad ganeas quotidianam cruditatem Laconicis excoquimus, & exſucto ſudore ſitim quærimus. In hac vapor calidus, ſeu calor ſiccus incluſus ſudorem prouocabat, haud aliter, ac ſuper Baias myrtetis, vbi tempore Celſi è terra profuſus calidus vapor ædificio incluſus maximos ſudores ciebat. dicit igitur Ariſtoteles [*qui enim in Laconicis ſunt, ſudant magis quàm ſi confeſtim fuerint tantum.*] iis verbis ſignificare mihi videtur, eos, qui in ſudatoriis iis ſudorem proliciunt, vberiùs ſudare, cùm paulatim calorem illum perſenſerint, quàm ſi confeſtim igni in eadem quantitate obiiciantur: hoc verò eueniebat, quòd non immediatè Laconicum ingrediantur, ſed commoratis aliquandiu priùs in tepidario: diſtingui enim apud Vitruuium à Laconico, tepidarium, ſiue vaporarium, ſecùs quàm aliquibus viſum eſt, vel ex eo colligi poteſt, quòd præceperit, Laconicum ſudationéſve tepidario coniungi: præterquàm quòd tepidarium potiùs calido humido eſſet refertum, quod vel ex natura vaporis & teporis colligitur. cùm in laconico per ſiccum vaporem prouocaretur, vt videre licet apud Celſum lib. 2. quod Martialis, balnea Etruſci deſcribens iis verbis confirmauit lib. 6. Ritus ſi placeant tibi Laconum, contentus potes arido vapore. apud Dionem enim legimus lib. 55. dictum eſſe Laconicum, hoc eſt, *πυριατήριον Λακωνικόν*, quod Lacedæmonij in huiuſmodi ſudatoriis exercerentur. quod verò hoc loco ad confirmationem principalis problematis propoſuit, inferiùs ex profeſſo expoſuit probl. 32. cùm quærit cur in caldariis neque affatim appoſito igne, neque aſſiduè imminuto magis ſudant, ſed pluri addito. ſuperillato enim in caldariis magis ſudant, quàm ſi confeſtim è principio ignis tantumdem affuerit. An quòd multus ab initio ignis adhibitus carnem cutimq; ſiccam inuadẽs adurit, & teſtaceam reddit: talis autẽ facta ſudores impedit. Paruus autem magis carnẽ laxans rarefacit, ſenſimq; internum humorem excitat, vt ſecerni educiq; poſſit. ſic autem ſe habente ſuperaactus ignis, & penitiores carnis partes permeans ob raritatem præmollitos iam humores in vaporẽ conuertit: parteſq; eorum pertenues ſecernens educit cũ ſpiritu. Videtur igitur illis verbis Ariſt. cõprobare quod dixerat, exẽplo eorũ, qui in Laconicis ſudores proliciunt: magis enim ſudant ſi non immediatè in hypucauſto tantùm ignis ſupponatur, quantũ ſatis eſt pro ſudore eliciẽdo, ſed paulatim ſuperaddendo ad cũ terminum & eam quantitatem peruenerimus, quæ pro ſudore proliciendo neceſſaria eſt: vel ſaltem niſi à mediocriter calente loco, pura à tepidario ad caldariam fiat paulatim tranſitus. primo tamẽ potiùs modo intelligendum eſſe Ariſt. tum verba Ariſt. in hoc probl. tum in 32 manifeſtè demonſtrant

Sudor ex paulatim ſuperaddito igne magis elicitur, & cur. Laconicum & caldariũ quid.

Trepidarijã Laconico differentia.

Sudori promouendo varius calor cõuenit pro varietate corporum.

[An.

An quòd vt menſuræ conueniens vnumquodque operatur.] eſt ſolutio probl. vnica hac propoſitione in vniuerſum comprehenſa, quam poſtmodum longiori oratione explicat. Docuerat 1. phyſicæ auſcultationis, non ex quolibet, ſed ex determinato & primo de ortu & interitu, dicebat quòd vnumquodque non eſt aptum natum agere in quodcunque, & pati à quocunque, ſed ex determinato, & eo quod illi proportione reſpondet. Sic igitur ſudor non à quocunque calore prolicitur, ſed ab eo, qui proportione illi reſpondet: quapropter calidum excedens menſuram illam ſudorem non prouocabit, cùm non ſit illi proportione reſpondens: quinimò ſudores abſumet, & externas partes exſiccando, humiditati tranſitum impedict. & hoc eſt quod dicit;

Quin igitur ſi tantum facit, quod eſt plus, non faciet plus aut magis contrarium, quia eo quo commenſuratum eſt, efficit opus.i. ignis &c.] vnde problem. 31. dicebat multum ab initio adhibitum ignem, cutim carnémque ſiccam adurere, & teſtaceam reddere: & ſubinde ſudores impedire, ab initio igitur talis & tantus ignis adhibendus eſt, qui aptus ſit corpora paulatim ita diſponere, vt ſuperueniente calore maiori, & tali, qui aptus ſit ſudores prouocare ratione ſui non repugnet, ſed proportione reſpondeat. & propterea dicit.

Propterea quòd autem ad vnumquodque propria eſt commenſuratio, & faciens non ampliùs facit appoſito eo, quod magis eſt, neque quidem præparatur idem ad vnumquodque &c.] ſubdit rationem quare magis ſudant, ſi præceſſerit in hypocauſto paruus ignis, qui paulatim adaugeatur, cùm dicit.

Parum autem magis quàm multùm viam præſtruxit, & corpus præparauit ad ſudandum.] manifeſtius ſe explicat infra problem. 32. cùm dicit. paruus autem carnem laxans rarefacit, ſenſimque internum humorem excitat, vt ſecerni, educique poſſit. ſic autem ſe habente per auctus ignis, & penitiores carnis partes permeans, ob raritatem præmollitos iam humores in vapores conuertit, partéſque eorum pertenues ſecernens educit cum ſpiritu: paruus igitur ignis aptus quidem eſt corpora ad ſudandum diſponere, at non aptus eſt ſudorem prolicere: ſed maiori igne opus eſt, vt opus ipſum perficiatur: quod ſignificauit illis verbis, [*Alia autem indigent commenſuratione, & ampliori ad efficiendum.*] ignis autem qui præerat ſuperaucto & ſuperaddito alio igne [*non amplius efficit quod fecit*] id eſt, non ampliùs meatus aperit tantùm cutaneos, humoréſque attenuat, ſed idem operatur cum ſuperaddito. tunc enim eò menſuræ deuenit vt ſudores verè prolicere poſſit, quod poſterioribus illis verbis nobis innuit, [*hoc autem non amplius efficit*, &c.] quoniam autem non omnium eadem eſt corporis temperatura, neque idem habitus, propterea videmus aliquibus calorem qui paruus erit multis magnum ita eſſe, vt ſudores proritent, alios è contra qui adeò denſa ſunt cute, & dura carne, rum & craſſiorib. humorib. vt qui aliis proliciendi ſudoris vim fortaſſe haberet, vix ſufficeret pro rarefaciendis poris emollienda carne, & tenuandis humorib. proprerea balneatores, qui ob vſum hoc maximè nouerunt pro varietate corporum ignem nunc adaugent, nunc imminuunt: vnde dicebat Auic. 2. parte balneatores ignem menſurare, pro temperatura eorum qui ingredi voluerint.

Πρόβλ. ιβ.

Διὰ τί ἀποστλεγγισαμένοις μᾶλλον ῥεῖ ὁ ἱδρώς, ἢ ἐῶσιν ἐπιμεῖναι; πότερον διὰ τὸ καταψύχεσθαι ὑπὸ τοῦ ἔξω; ἢ ὅτι ὥσπερ πῶμα γίνεται ὁ ἔξω ἱδρὼς ἐπὶ τοῖς πόροις; ὥστε κωλύει. τοῦ ἔσωθεν τὴν ὁρμήν.

Probl. XII.

Cur detergentibus magis fluit ſudor, quàm ſupermanere ſinentibus? Vtrùm ob refrigerationem ab extrinſeco. An quòd tanquam operculum meatib. fiat, ita vt prohibeat interioris effluxum?

Quærit Ariſtoteles cauſam cur iis maior ſudoris copia effluat, qui dum ſudant, ſudorem aut ſtrigili, aut linteis lineis abſtergunt, quàm ij qui nulla abſterſione facta ſudorẽ cuti adhærere permittũt: & huius rei duplicem reddit cauſam, primã quidem probabilẽ, quod ſolet commonſtrare cùm vtitur dictione πότερον & ideò dicit [*vtrùm ob refrigerationem ab extrinſeco*] interni humores ſeroſi, quouſque intimiores partes occupant, & ſanguini admiſcentur, & ſpiritib. qui cùm calidiores ſint quocunq; externo aëre calido ſudores mouere apto, vbi extra propellãtur, & cuti adhæreant, frigiditate ambientis, aut certè minori ca- Sudorem qui abſtergunt, magis ſudant, cur.

 liditate

liditate refrigerantur:ſicque quaſi repellunt ſubſequentem humotem,ne ad exteriora propellatur.[*an quòd tanquam operculum meatibus fiat, ita vt prohibeat interioris effluxum.*] pori cutanei duplici ratione obſtruuntur & conſtipantur, aut iis hiantibus conſtrictis,aut obſtructis aliquo genere humoris, aut multi, aut craſſi, aut viſcidi. conſtrictio autem & conſtipatio, quamuis ab humore aliquo vim adſtringentem poſſidente fieri poſſit, frigiditate,aut ſiccitate ingenti etiam fieri poteſt:obſtructio nulla fieri poteſt niſi aliqua ſubſit materia, quæ meatus obturet. cum igitur in prima reſponſione primam ſibi aſſumpſiſſet, quòd humores vbi per ſudorem profluxerint cuti adhærentes ambientis frigiditate refrigerati & poros conſtringunt, & humores ad externa fluentes repellunt: hic alteram cauſam ſibi aſſumit ex obſtructione vera deſumptam: cùm enim humores effluxerint,cutíque adhæreant, neque detergantur,meatus per quos iam effluxerant,obſtruunt,aut multitudine ſua,aut craſſitio,aut lentore,aut omnibus iunctis: & ideò ſudores dicit tunc fieri poris corporis tanquam operculum hic ſuperiùs dicebat minus homines ſudare in balneis aquæ calidę,quòd quòd aquæ vices ſubeat operculorum.Hinc videmus eos qui vi decoctorum aut ligni guaiaci,aut ſarzæ parilIæ,aut in hypocauſtis, aut in lecto deſudant, maiorem ſudorum copiam emittere, ſi ſucceſſiuè detergantur, quàm ſi ſudorem per ſe ſolùm effluere ſinant. Hinc etiam medici in criſibus acutarum febrium,cùm per ſudorem iudicantur, hac ratione ſaltem opus naturæ adiuuare deberent,diligenti tamen obſeruatione adhibita, ne, dum linteis ſudorem detergunt,ambientis aëris frigiditatem admittant.

Πρόβλ. ιγ.

Διὰ τί τὸ πήγανον δυσώδεις τοὺς ἱδρῶτας ποιεῖ, καὶ ἔνια τῶν μύρων; ἢ ὅτι ὧν ἐν τῇ ὀσμῇ βάρυτης ἔνι, ταῦτα κεραννύμενα ταῖς περιττωματικαῖς ὑγρότησι, κακωδεστέραν ποιεῖ τὴν ὀσμήν;

Probl. XIII.

Cur ruta & quædam vnguenta fœtidos ſudores faciunt? An quia in quorum odore grauitas eſt, ſi ea corporeis humoribus miſceantur, malum facient odorem?

Ruta & multa acria malè olétia ſudores fœtétes producunt, & cur Fœtida duorum generum

Rutam & nonnulla alia pigmenta ſudores & vrinas fœtentes reddere teſtis eſt hoc loco Ariſtoteles,& Theophr.l. de odoribus,at non rutam modò, ſed omnia acria edulia cómanducata idem efficere teſtatus eſt Gal.lib.de attenuante victus ratione c. 1. vt ſunt cæpe,porra,& huiuſmodi: quo fit etiam vt vnguenta,quæ corpori applicata ſudores fœtidos reddant, ex huiuſmodi ſunt compoſita, aut certè ex rebus fœtentibus, qualia ſunt ſagapenum, caſtoreum, & quæ dicitur aſſa fœtida. obſeruandum autem eſt quæ prauo odore prædita ſunt in duplici eſſe differentia: quædam enim id ob putredinem nanciſcuntur, quod docebat Gal.7.cap.8.lib.Meth. medendi, vbi corpora calida & humida putrefactioni maximè obnoxia eſſe ſcribit,quod ex eo probat,quoniam huiuſmodi corpora,dum ſanitate fruuntur,excrementa fœtida,& corrupta reddunt,vt ſtercora,vrinas, & ſudores.vnde à Theophraſto ſcriptum eſt ea ratione ſudores ſub axillis maximè eſſe fœtentes, quòd ob

Fœtor ſæpè ſoboles putredinis.

concauitatem retentis in eo loco diutiùs humoribus putredinem contrahant. Plat.in Timæo fœtorem moleſtam eſſe ſenſationem ex putredine ortam, & naturalem ſenſus ſymmetriam inimico,quodąm contrarióque ingreſſu euertentem eſſe pronuntians,de hoc fœtoris genere locutus eſt. de quo paſſim Gal. cùm graueolentiam putredinis indicium eſſe ſcribit. quomodo autem fiat,colligitur ex def.4.Meteorolog. tradita,cùm putrefactionem proprij naturaliſque caloris,in vnoquoque humido exiſtentis ab externa calliditate corruptionem eſſe dicit: corrumpitur enim naturalis calor à calore aduentitio, cùm eum à mixtione educit,& exterius euocat: exhalante enim humido vnà calidum exhalat,& hu-

Fœtorem quomodo producat putredo.

midum à ſicco ſeparatur,quo fit vt innatum calidum rei,quæ putreſcit,in debita mixtione elementa continere non poſſit, vnde mixtum diſſolui neceſſe eſt: multò tamen celerius calidum, quàm humidum diſperditur, quo fit debile reddatur ad humidum collatum: quare humidum ipſum gubernare nó valens putredinem producit, & ſubinde fœtor producitur, calore languido elementa in mixtione continere nequeunte, & humido quoque immodico ab eodem languido calore non gubernato,nec recto, nam cùm in omni putrefactione

factione ſeparetur humidum à ſicco, diſcedat, & foras euaporet, fit vt moleſto ſenſu odoratum afficiar. Ingrata alia ſunt ſenſui odoratus & malè olentia, quæ reuera putredinis ſoboles non ſunt neque ex corruptione producuntur, ſed ex contraria mixtione bene olentium. quæ enim bene olent commenſurationem quandam optimam humidi cum ſicco habent, vnde in coctione, qua abſoluitur & perficitur mixtio, gratus odor progignitur: vt in fructibus fere omnibus videre eſt, qui dum matureſcunt, odoratiores redduntur. fit enim in eis odor ſuauis & gratus ob optimam humidi cum ſicco mixtionem. vnde ex oppoſito malos odores fieri dicebat Ariſt. & Theoph. lib. de odoribus ex inconcoctione quod eſt ex mala mixtione. hæc non à putrefactione malum odorem acquirunt, ſed ex ſua ipſorum natura & mixtionis modo. vnde etiam hæc plurimis adiumento eſſe poſſunt. nam Galeni teſtimonio vtero ſtrangulatas viroſus ille odor ſæpè excitat, vt quarto de compoſ. med. ſecundum loc. cap. 10. de bitumine, caſtoreo, pice liquida, cedria, pilis vſtis, ruta, allio, cæpis comprobauit. Vnde Paul. lib. 3. cap. 23. epilepticis dum in acceſſione ſunt, ad ſenſum mouendum, reuocandúmque, naribus adhibere præcipit peucedanum, cyrenaicum liquore, bitumen, & picem cedriam. Quinimò medicamentis fere omnibus odor quidam ingratus ineſt, quem medicamentoſum medici appellant, ob id, quòd ab eſculentorum odore maximè ſit diuerſus. de quo prima ſectione 43. dicebat malus odor medicamentorum comitatur, eo quòd genus medicamentorum cibo contrarium eſt: at verò fœtor ille ex putredine nemini frugiferus eſt: cui enim ex cadaueribus detentis, aut ex baratris, ſpecubus, ſentinis, latrinis, & huiuſmodi graueolentiam peſtilentémve auram inſpirare conducet? fœtidis iis, quæ in vſum tum per os ingeſtis tum extrinſecus illitis locutus eſt hoc loco Ariſtoteles, cùm quærit cur fœtidis ingeſtis aut aut illitis ſudores graueolẽtes producuntur, & propterea rutã proponit, quę quamuis in cibis dãnetur, ad multa tamen morborum genera propellenda per os ingeſta cõceditur: vt videre eſt apud Dioſc. vnde etiam πήγανον dicta eſt, ἀπὸ τοῦ πηγνύσθαι τὸ σπέρμα, quia ſemen genitale ſuo præſicco ſpiritu calidóque vapore, & tetro coagulet, quaſique areſacit vnde ſteriliſcunt, præſertim viri.

Fœtida multa ſine putredine.

Odor bonus vnde.

Fœtor vnde.

Fœtida ſola, quæ à putredine nõ pẽdent. in vſum medicum veniunt.

An quia in quorum odore grauitas eſt, &c.] docet propoſitæ quæſtionis rationem, dicens id euenire, quòd ruta & huiuſmodi cùm prauo odore ſint referta, vbi ingerantur ſeroſis illis humiditatibus admiſcentur, quæ cùm ſudorum ſint materiæ expulſæ, prauum odorem referunt obſeruandum autem eſt ea omnia, quæ odore vehementi & viroſo. prædita ſunt, calida eſſe & ſicca. hoc enim vehementia odoris præſe fert, quemadmodum docuit Theophraſtus libr. de odoribus. Cùm igitur igneam habeant naturam, & partes multas pertenues, efficitur, vt iis ingeſtis facillimæ quaquà permeent, ſicque, & humores colliquant, & craſſiores attenuant, tenues verò & ſeroſos ex calefaciunt, & ad externas aut ex ſe propellunt, aut naturam ad id opus peragendum incitant; cùm autem tum re ipſa, tum exhalatione & odore iis promiſceantur ſudores promanantes tales efficiunt, quales ipſa præditi ſunt natura quinimò ſi etiam extrinſecus apponantur, iiſque pigmentis quæ grauem habent odorem inungantur corpora, eundem propemodum effectum producunt. tum quòd iam profluentes ſudores eodem odore inficiant, tum quòd igneis illis, ſubtiliſſimiſque partibus per meatus cutis, & carnoſos poros ſeſe inſinuantibus ſeroſi illi humores, qui ſudorum materia eſſe ſolent, eadem qualitate praua inſecti, extrà propulſi, fœtorem ſecum afferunt.

Προβλ. ιδ.

Διὰ τί ἱδροῦμεν τὰ νῶτα μᾶλλον ἢ τὰ πρόσθεν; ἢ ὅτι ἐν μὲν τῷ πρόσθεν ἐστὶ τόπος ἐντὸς, εἰς ὃν ἀποχεῖται τὸ ὑγρόν; ἐν δὲ τῷ ὄπισθεν οὐκ ἔστιν, ἀλλ' ἔξω τὴν ἔκκρισιν ἀναγκαῖον γίνεσθαι. τὸ δ' αὐτό ἐστιν αἴτιον καὶ ὅτι τὴν κοιλίαν ἧττον ἱδροῦμεν ἢ τὸ στῆθος. ἔτι δὲ ὅτι μᾶλλον διαφυλακτικόν ἐστι τοῦ ἱδρῶτος τὰ νῶτα, καὶ τὰ ὄπισθεν, ἢ τὰ πρόσθεν, διὰ τὸ μᾶλλον τὰ ἔμπροσθεν [τῶν ὄπισθεν] ἀποψύχεσθαι· ὅπερ ἐστὶν αἴτιον καὶ τοῦ τὰς μασχάλας ἱδροῦν τάχιστα καὶ μάλιστα· ἥκιστα γὰρ ψύχονται. ἔτι δὲ σαρκωδέστερά ἐστι τὰ περὶ τὰ νῶτα τῶν ἔμπροσθεν· ὥστε ὑγρότερα. πλείων δὲ ὑγρότης ἐστὶν ἐν τοῖς ὄπισθεν. ὁ γὰρ μυελὸς κατὰ τὴν ῥάχιν ὢν, ὑγρασίαν πολλὴν παρέχει.

Probl. XIV.

Cur ſudamus magis tergo quàm anteriori parte? An quòd in anteriori quidem eſt

dem eſt locus interior, inquem diffunditur humor: in poſteriori verò non eſt, ſed foras propelli neceſſe eſt, eadem autem eſt cauſa, quòd ventre minus ſudamus quàm pectore. addo quòd ſudorem terga magis ſeruare poſſunt, & poſteriora quàm anteriora: quoniam priora magis quàm poſteriora refrigerantur. quod quidem etiam eſt in cauſa, vt alæ ſudare citiſſimè & maximè valeant: minimè enim infrigidantur. Accedit quòd carnoſiora ſunt, quæ ſunt circa dorſum, anterioribus. quare humidiora. Medulla enim per ſpinam tendens humiditatem multam exhibet.

Sudorè poſterioribus partibus erũpit magis, quàm ab anterioribus & cur.

Digna diſquiſitione quæſtio proponitur ab Ariſt. cur è poſterioribus partibus è dorſo potiſſimùm magis prorumpat ſudor quàm ab interiorib. Triplicem huius rei cauſam proponit. prima eſt iis verbis expreſſa, [*An quòd in anteriori quidem eſt locus interior, in quem diffunditur humor: in poſteriori verò non eſt, ſed foras propelli neceſſe eſt.*] quaſi ſibi velit, in anteriori parte, in pectore nempe & ventre inferiori, eſt in internis partibus locus concauus non multùm ab exterioribus diſtans, in quem humoris, qui ſuperfluit, vt expelli extra corpus debeat, facilè conuertatur, ſicque ad eas partes internas adhærens ſi in pectore fuerit, tuſſi, aut forti excreatione poterit expelli. in infernis autem multæ ſunt cauitates, & ſubinde canales, per quos & recipi, & corriuari poteſt, qualis eſt ventriculus, veſica, & inteſtina. in poſteriori autem ſecus eſt: cùm enim craſſiores ſint partes, & cauitates magis diſtantes, ſudoris materia, quæ alioqui per aliquam partem propelli debet, cùm non alium habeat locum, ad quem feratur, vt ad cutim propellatur opus eſt.

Eadem autem eſt cauſa cur ventre minùs ſudamus, quàm pectore.] quam proximè cauſam problematis primam aſſignauit, exemplo à ſimili confirmat: quemadmodum enim poſteriores partes anterioribus magis ſudant. quòd cauitates internæ magis in iis cùm ſint, materiam expellendam per ſudorem facilè in illis tranſmittunt, ita ob eandem rationem venter inferior minus ſudat, quàm pectus, quòd in illo plures, & multo ampliores cauitates, reperiantur: vltra enim ventriculum, veſicam, inteſtina, vterum, inter hæc ipſa naturalia membra locus eſt, ad quem ſeroſa illa materia transfundi commodè poteſt: quod & ſæpenumerò contingere videmus, dum ſeroſis excrementis multis congeſtis natura alio non potens tranſmittere, in peritoneum, & capacitates illas transfundit, vnde hydropis ea ſpecies, quæ aſcitis dicitur, produci ſolet.

Addo quòd ſudorem ſeruare magis poſſunt, & poſteriora, quàm anteriora: quoniam priora magis quàm poſteriora refrigerantur.] eſt ſecunda cauſa, cur magis in poſterioribus partibus, quàm in anterioribus ſudor appareat. quamuis enim eadem omnino quantitatis materiæ ſudorificæ promanaret ex anterioribus quæ ex poſterioribus) quod tamen negandum eſſe iam demonſtrauerat, vtique ſudor magis conſpicuus ſeruaretur in poſterioribus, quòd eæ diutiùs expulſam materiam ſeruant, & effluentem quodammodo adiuuant. anteriores enim partes faciliùs ab ambiente frigido tentantur, quo quaſi ſudor erumpens repellitur, expulſus verò abſumitur. hoc autem ita euenire itidem exemplo confirmat. nam axillæ, quòd ob cauitatem ambientis frigiditati minimè exponantur, omnium maximè ſudant tertiam tum demum adiungit cauſam propoſitæ quæſtionis, cùm dicit.

Accedit quòd carnoſiora ſunt, quæ ſunt circa dorſum, anterioribus: quare humidiora.] cùm triplicem cauſam huius problematis ab initio Ariſtotelem tradidiſſe dixiſſemus, primam à loco ſecundam à cauſa efficiente calore nempe deſumptam, tertiam hoc loco ponit à materia depromptam: poſteriores enim partes vbetiùs ſudare ſcribit quàm anteriores, ea ratione, quòd magis carnoſæ ſunt: cùm enim ad carnem generandam & propagandam continuò confluat ſanguis, confluere verò nequeat niſi admixta ſeroſa ſubſtantia tenuiorem & fluxiliorem reddente, vbi maior carnis copia producitur, eo maiorem ſanguinis copiam & ſubſequenter ſeroſi humoris confluere neceſſe eſt: quia effluxum non habente alium, quàm cutem, per eam aut ſenſum fugiente euacuatione, aut ſenſibili per ſudorem ſolet natura illam expellere verùm difficultatem fortaſſe facient verba Ariſtotelis 2. de genere animalium, vbi ex puriſſima ſanguinis parte concreta & ſubſequenter ſicciorem naturam aſſecuta carnem fieri voluit mediante frigiditate condenſante: quoniam à calore diſſoluitur, quæ verò calore diſſoluuntur, frigore concreta eſſe oportet. quam ſententiam confirmauit Hippocrat. libro de natur. pueri. vbi dicit deſcendente ſanguine ab vtero, & congelato fit caro, congelatio verò vi frigoris fieri ſolet: quinimò cùm caro aut in vtero primo producatur, aut poſt ortum, vt cùm pueri creſcunt

Caro quomodo humida, ſi ſiccitate condenſatur, ex Ariſt.

ſemper

ſemper ſanguinis portione puriſſima & tenuiſſima, carnem per concretionem produci, quin & craſſiori ſanguine arteriarum concrero docebat. Gal. lib. de ſemine: quare non quæ carnoſæ ſunt partes humidiores erunt, ſed ſicciores potius. verùm dicendum eſt, ſicciores quidem carnoſas partes & carnem ipſam eſſe ſanguine, at tamen inter partes ſimilares humiditatis multum contioere, quinimmò ſi non de temperatura loquamur, ſed de humorum affluentia, profectò dicendum erit noo eſſe carnem, aut non produci, niſi ſanguinis continuus fiat affluxus, qui humidam partem reddit. quamuis autem, vt caro producatur, neceſſe ſit vt ſanguis concreſcat, & in carneam ſubſtantiam vertatur, remanent tamen ſeroſæ illæ humiditates, quæ ſudoris materiæ eſſe ſolent: & quanto carnis maior copia producitur: tanto magis ſeroſus ille humor ſuperfluit. hinc iure merito Ariſtoteles ex carnoſis partibus colligit etiam humoris ſeroſi abundantiam. At iterum alius aduerſus Ariſtotelem diſputabit, non bene concludi partem aliquam ſudore abundare, quòd carne etiam multa prædita ſit: cùm conſtet, nates, quæ omnium noſtri, corporis partium carnoſiſſimæ ſunt, minimè omnium ferè ſudare, cui ita reſponſum volumus, cùm de carne multa præditis partibus loquitur Ariſtoteles, vt inde maiorem ſubeſſe copiam ſudoris colligat, non de omnibus intelligit, ſed de iis, quæ in dorſo, & in thorace & ventre ſunt, quibus calor cordis influens æquè ferè virtutem ſuam influere poteſt. at nates calore hoc influente maximè deſtituuntur, qui cùm efficiens cauſa ſit ſudoris vt ſuperius demonſtrauimus, non mirum ſi in iis etiam ſudor non ita facilè effluat, quamuis materia illũ producens in illis maximè adſit. Accedit ad hoc, quòd ob continuũ vſum ſedendi cutis earum pertium ſolidor redditur, minúſque apta, vt per eã effluere poſſit ſudoris materia.

Solatio.

Nates etſi carnoſæ nõ multum ſudant, & qua de cauſa.

Medulla enim per ſpinam tendens humiditatem multam exhibet.] eſt quaſi quarta ratio, quare poſteriora magis ſudant: verùm cùm addit γὰρ, enim, conſtat potiùs iis verbis reddi rationem cur partes, quæ ſunt in dorſo, ſiot humidiores. Non enim ſolùm, quòd multa carne præditæ ſint, ſed quòd vicinam habeant partem, quæ humiditatem continuò ſubminiſtrare apta eſt, ea ratione humidiores eſſe teſtatur: humidam autem hanc partem, quæ totum dorſum perreptat, ponit medullam ſpinalem, quam humiditate pollere multa communi conſenſu conuenerunt, tum philoſophi, tum medici, vt videre eſt apud Ariſtotelem 2. de part. animalium, & Gal. libr. 1. de temperamentis. quamuis in actiuis qualitatibus quàm maximé diſſideant: cùm peripatetici calidam, medici etiam cerebro frigidiorem conſtituant. Verùm de hac re diſputare non eſt præſentis ſpeculationis. ſolùm enim ſufficit humidam ita illam partem eſſe, vt vniuerſo dorſo humorem facilè communicare valeat.

Προβλ. ιε.

Διὰ τί ἐφ' ἃ κατακείμεθα, οὐχ ἱδροῦμεν; ἢ ὅτι θερμὸς ὢν ὁ τόπος οὗ ἁπτόμεθα, κωλύει διιέναι τὸν ἱδρῶτα. ἀναξηραίνει γὰρ αὐτόν; ἔτι δὲ θλίβεται. θλιβόμενον δὲ διαχεῖται τὸ αἷμα οὗ συμβαίνοντος, καταψύχεται μᾶλλον. σημεῖον δὲ ἡ νάρκη. κατάψυξις τε γάρ ἐστι τὸ πάθος, καὶ γίνεται ἐκ θλίψεως, ἢ πληγῆς.

Probl. XV.

Cur ea parte qua iacemus, non ſudamus? An quia calidus exiſtens locus, quo tangimur, prohibet ne permeet ſudor. deſiccat enim ipſum. Quin & reprimitur. repreſſo autem eo diffunditur ſanguis. quo contingente refrigeratur magis. ſignum autem ſtupor. ſiquidem perfrigeratio eſt paſſio. & fit ex repreſſione & ictu.

Cùm ſudorem caliditate tum interna tum externa coadiuuante, tanquam à cauſa efficiente promanare dictum ſit à nobis à principio, meritò in diſquiſitionem venit cur ſit, quòd nobis decumbentibus, & aliqua de cauſa ſudantibus ea parte, qua decumbimus, minus ſudamus, cùm alioqui ea parte magis incaleſcamus. huius autem rei duplicem cauſam conſtituit, quarum prior illis verbis explicatur.

Parte qua iacemus, minus ſudamus, & cur.

An quia calidus exiſtens locus, quo tangimur, prohibet, ne permeet ſudor.] quæ ſignificant id euenire, quod locus in quo decumbimus, cùm multum incaleſcant, probibet ſudoris effluxum. quamuis enim ad promouendum ſudorem calore opus ſit, vbi tamen calor excedat, non modò ſudorem non promouet, ſed effluentem materiam quodammodò abſumit, atque reſiccat. corporis igitur calore à lecti caliditate adaucto, videtur veriſimile materiam ad externas

partes

partes fluentem poſſe abſumi: hincque pars corporis lecto adiacens minus ſudabit, quàm cæteræ.

Quia & reprimitur, repreſſo autem eo diffunditur ſanguis: quo contingente refrigeratur magis.] videbat Ariſtoteles primam illam reſpõſionem non omnino animo noſtro ſatisfacere, quòd non videatur veriſimile tantam ex calore loci & noſtri corporis excitari caliditatem, quæ apta ſit profluentem ſudorem abſumere: cùm id calori acri & vehementi tribuerit Ariſtoteles ſuperius, cùm Soli expoſitas partes minimè ſudare ob eam cauſam docuerit, quòd Solis calore vehementi attracta ſudoris materia abſumatur & reſiccetur, propterea hanc aliam addidit ex decubitu compreſſionem fieri partium corporis ad locum, in quo fit decubitus, ex compreſſione ſanguinem & ſeroſam materiam reprimi, repreſſam verò & retrocedentem diffundi: diffuſo autem ſanguine magis refrigerari, & ipſum & partem vnde diſcedit: quo fit, cùm ad ſudoris materiam expellendam neceſſarius ſit calor, hic verò potius frigus introducatur, vt potius frigus introducatur, vt potiùs ſudor ex decubitu illo ſupprimatur: videtur tamen poſſe aliud iis verbis ſignificari, quod maiorem habebit veritatem, nempè ex compreſſione impediri, ne liberè ad partem comprimentem & compreſſam ſanguis confluat: quo fit, vt neque aquoſa materia cùm ſanguini admixta moueri ſoleat, ad extremam cutim permeare poſſit, neque ſpiritus, qui expultricis facultatis inſtrumenta eſſe ſolent, neque ſanguis confluere, ſed ex compreſſione quaſi calcatis carnibus, & conſtipatis meatibus refluente ſanguine, & ſpiritibus calor imminuitur, & materia retrocedit.

Signum autem eſt ſtupor: ſiquidem perfrigeratio eſt paſſio, & fit ex repreſſione & ictu] exemplo probat ex compreſſione ſanguinem retrocedere, & quodammodo partem compreſſam deſerendo refrigerare exemplo ſtuporis, qui perfrigeratio quædam ſtatuitur, & ex repulſione ſpirituum & ſanguinis potiſſimùm & ex ictu producitur: dixit igitur σημεῖον δ' ἡ νάρκη est verò νάρκη ἡ νάρκωσις torpor, vel ſtupor. eſt aut ſymptoma in quo neceſſario tactus imminuitur, interdum & motus voluntarius violatur. non tamen perpetuò vbi vitium eſt

Stupor quid & vnde fiat. in tactu, idem & motui communicatur, vt aptiſſimè docuit Gal. cap. 5. lib. a. de ſympt cauſis. in ſenſu enim ſolum eſt vitium, ſi lædantur nerui ſenſui inſeruientes: quòd ſi læſio maior fiat, vt motricibus etiam neruis noxa communicatur, voluntarius etiam motus læditur. Quinimò initio 2. libr. de ſympt. cauſis inter deprauati motus ſymptomata recenſuit, quæ naturæ & morbo communia exiſtunt, hoc eſt, quæ citra naturæ operam fieri non poſſunt. Eſt enim ſtupor ex morbo & facultate mixtum ſymptoma, ita vt morbus quidem vrgeat, ſed facultas aliqua ex parte reluctetur. Quo fit vt quibus membrum valde ſtupidum eſt, ij quicquid tetigerint obſcuro & hebeti ſenſu percipiant, neque perfectè & ſine dolore moueri poſſint. Si namque morbus virtutem prorſus ſuperet, nullo modo corpus vel partem eius ſtupore correptam ſuſtinere poterit: ſin virtus vincat, nulla in re laborabit. At ſi veluti pugna quædam fit, mouebitur quidem membrum, ſed ægrè, atque ſi iubeas, vt cùm læſum membrum extendunt, ipſum extenſum ſeruent, nequeunt: ſiquidem propter ſuſtinentis virtutis imbecillitatem, naturali pondere deorſum cecidit. Vt autem in motu, ſic & in ſenſu media dubiáque eſt affectio, eo non prorſus extincto, ſed obſcuro, & hebeti [καταψύξις τι γὰρ ἐστι τὸ πάθος. *Perfrigeratio enim eſt paſſio.*] immutato nomine vt ſtuporem potiſſimùm ex perfrigeratione prouenire oſtenderet, quod νάρκη dixit, in dictionem καταψύξις vertit: dicitur autem κατάψυξις Gal. lib. de hor. rigore, & palpitatione, cùm refrigerationis ſenſus cum dolore ſentitur, abſque cutis & ſuperficiei inæquali motu: aut certè dicendum eſt, iis verbis Ariſtotelem id probare exemplo ſtuporis, qui affectus eſt ex iis, qui ex perfrigeratione pendent. dixit autem optimè πάθος, quòd ſtupor non abſoluta ſit paſſio, ſed quæ poſita ſit in fieri. Nam apud antiquos πάθος paſſio dicitur omnis motus, qui ab altero in alterum fit. dicebatur verò de omni motu extrinſeco tam naturali, quàm præter naturam: cuius natura eſt, vt eſſe ſuum in mutatione, & alteratione, & in ipſo (vt ita dicam) fieri habeat. quod luculentiſſimis & fuſiſſimis verbis Gal. noſter ſecundo Meth. med. docuit iis verbis, quod verò propoſitum nobis in hac diſputatione maximè fuit, propè iam definitum eſt, nempe aliqua in generatione, & mutatione, & alteratione &c, vt ſemel dicam, in motu ipſam eſſentiam habere, quædam etiam in ſubſtantiæ ipſius conſtantia. ſanitas igitur & morbus, & quicunque ſymptomatum cauſarúmque affectus ſunt, vel habitus ex permanentium numero ſunt. Actiones verò omnes & alterationes in quacunque re fuerint, in ipſo fieri eſſentiam ſuam poſſident. Et corpus ſecundùm quodcunque mouetur, ſecundùm id patitur, motúſque eius πάθος eſt. Veteres ſanè motus omnes, qui

nes,qui naturaliter ſe habent, neque actiui ſunt, πάθη,hoc eſt paſſiones nominant,ſicuti etiam actiones ipſos actiuos motus. Eo modo & ipſas ſenſuum alterationes Plato πάθη,hoc eſt,paſſiones,appellat. At iunioribus neſcio qua opinione de ſolo eo, qui præter naturam fit motu, id nomen vſurpatur. At veteribus quidem πάθος priuatim de omni extrinſecus motu dicebatur: nunc autem etiam per abuſum affectus, qui ex paſſione iam prouenêre, nec amplius in motu ſunt, πάθη appellant. Non tamen diuturnior, aut ægrè ſolubilis habitus affectus ſic nominatur, vt neque morbus. Putet igitur ex iis πάθος, ſuam in ipſo verti, mutari, alterari, aut modo quouis alio moueri, habere generationem: quamdiu enim aliquid mouetur, patitur, cùm deſiit moueri, non ampliùs pati, ſed affectum eſſe dicitur. Differt enim πάθος ἀπὸ τῆς διαθέσεως. id eſt paſſio ab affectione, ſiue diſpoſitione ſolo motu. Quippe ceſſante eo, quod alterabat, alteratio, quæ in paſſo iam remanet, διάθεσις,hoc eſt, affectio eius eſt. hæc cùm à veteribus ita diſtincta fuerint,nunc tamen per abuſum etiam ipſæ διαθέσεις, quæ ex paſſione iam prouenêre, nec ampliùs in motu ſunt. πάθη appellantur.cùm autem omnem, etiam qui naturaliter ſe habet, motum πάθος veteres dixerint, poſtea tamen quidam id nomen ad eos tantùm motos contraxerunt, qui præter naturam accidunt. Alij verò ne de eis quidem omnibus dici voluerunt.nam eas præter naturam affectiones,quæ morbum præcedunt,cauſæque rationem obtinent, cauſas tantùm dicimus, non πάθη. Quæ verò illum ſequuntur, ſi actionum læſiones ſint, & ſymptomata & πάθη vocamus: ſicut & immodicas vel inanitiones, vel retentiones. Si verò actiones ſint, hoc eſt ſi in corporum affectu conſiſtant, veluti vicioſus color, ſupra paſſionis & ſymptomatis appellationem etiam διαθέσεις affectus, ſiue affectiones vocamus, ita nimirum vt ſunt. hæc optimè Gorræus doctiſſimus in ſuis definitionibus ex Gal. paſſim collegit. Cùm igitur ſtupor imperfecta ſit reſolutio, in quo neque ſenſus omnino neque motus tollitur, ſed hebetatur, duplici ratione πάθος erit meritò dicenda, & quòd ſit præter naturam, & quòd ſit in generatione, & (vt ita dicam) vi fieri, non autem abſolutus affectus. Inter frigidas verò paſſiones, tum quòd refrigerata aliqua parte ſtupor producitur, tum quòd repercuſſis, tum ſpiritibus tum ſanguine, ab aliqua parte idem generatur. Primæ illius cauſæ mentionem optimè fecit Gal.in principio lib. 2.de loc affectis.cùm dicit, natura ſtupor ob refrigerationem fit, vt planè videre eſt in his,qui hyeme per frigora proficiſcuntur, &c. ſubdit, Ergo vt perfecta refrigeratio & ſenſum penitus aufert, & motum: ſic moderatior & ſenſus & motus difficultatem inducit:nominatúrque(vt dixi)huiuſmodi refrigeratio ſtupor. Alteram nobis ſignificauit Ariſtoteles hoc loco,cùm dicit.

Et fit ex repreſſione & ictu.] cùm enim ſenſus & motiones medio neruorum fiant, ſi qua ratione aut facultas impediatur ne per neruos tendat, aut ſpiritus & ſanguis, quæ ſint inſtrumenta operationum, aut paralyſis fit, aut ſi ex parte ſolùm fiat hoc impedimentum, ſtupor. potiſſimùm autem etiam in ſanis hoc obſeruamus, cùm aut ex diuturna ſeſſione, aut ex neruoſæ alicuius partis compreſſione, ita & ad mouendum & ad ſentiendum torpentes reddimur, vt cùm motum quis aggreditur, ſenſum habet moleſtum, & qui repentes formicas, vel pungentes acus multas repræſentat. ſpiritus enim delatio libera ſi fuerit, & expedita, ſenſum non efficit, ſin eſt vehementior, & cum impetu erumpens, dolorem inducit oblectationi inintermixtum, quod Plato in Philebo docuit: ea motionis ſpecies in ſpiritu titillatis contingit, dum repentè cauæ corporis partes agitantur,alæ, inguina, mentum,in quibus copioſus ſpiritus ex ingruente turbatur, & inundat. Nec multò aliter in ſtupido membro, conata vis mouere per anguſtas & conniuentes neruorum cauitates ſpiritum detrudit: qui carnibus accedens formicarum vel aculeorum incidentium imaginem inducit,cum quadam ſuauitate moleſtam: ſic enim multò conſtantius dicitur, quàm quod quidam ſcribunt, humores compreſſione detentos, dum exitum petunt, pungere:non enim magis motis eueniret, quàm quieſcentibus. & hoc eſt quod dicebat [*& fit ex repreſſione*] eadem propemodum reddi poteſt ratio cur ex ictu pars aliqua torpida reddatur. Cùm enim ex ictu compreſſæ aliquæ ſint partes neruoſæ, ſpiritus,qui per ea mediantibus neruis illis ferri debent, cùm obicem inueniant aut carne comprimente neruos,vel neruo ipſo contuſo, aut ex fluxu ſanguinis obſtructo, ſtupor ſequitur.

Προβλ. ιϛ.

Διὰ τί οἱ καθεύδοντες μᾶλλον ἱδροῦσιν; ἢ διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν; ἀθροισθὲν γὰρ τὸ θερμὸν ἐντὸς, ἐξελαύνει τὸ ὑγρόν.

Probl. XVI.

Cur dormientes magis ſudant? An ob repercuſſionem; collectus enim calor internus humorem expellit.

Quoniam inferiùs problem. 28. & eandem quæſtionem proponit, & vberiori oratione proſequitur diſſolutionem, ne ſæpiùs eadem repetere cogamur, in eum locum explicationem etiam huius loci relegauimus.

Πρόβλ. ιζ.

Διὰ τί τὸ πρόσωπον μάλιστα ἱδροῦσιν, ἀσαρκότατον ὄν; ἢ ὅτι εὐίδρωτα μὲν, ὅσα ὕφυγρα καὶ ἀραιά; ἡ δὲ κεφαλὴ τοιαύτη. ὑγρότητα γὰρ οἰκείαν ἔχει πλείστην. δηλοῦσι δὲ αἱ φλέβες τείνουσαι ἐντεῦθεν, καὶ οἱ καθάρροι ἐξ αὐτῆς, καὶ ὁ ἐγκέφαλος ὑγρὸς, καὶ οἱ πόροι πολλοί. σημεῖον δὲ αἱ τρίχες, ὅτι πολλοὶ οἱ πόροι εἰσὶ, περαίνοντες ἔξω. οὐκ οὖν ἐκ τῶν κάτω ὁ ἱδρὼς, ἀλλ' ἐκ τῆς κεφαλῆς γίνεται. διὸ [καὶ] ἱδροῦσι καὶ πρῶτον καὶ μάλιστα τὸ μέτωπον· ὑπόκειται γὰρ πρῶτον· τὸ δὲ ὑγρὸν, κάτω ῥεῖ, ἀλλ' οὐκ ἄνω.

Probl. XVII.

Cur facie maximè ſudamus, cùm minimè ſit carnoſa? An quòd faciliùs ea ſudare ſolent, quæ humida ſunt, & rara. Caput autem tale eſt. humiditatem enim propriam habet multam. demonſtrant autem id venæ exinde tendentes, & diſtillationes ex eo fluentes, & cerebrum humidũ, & foramina multa. capilli autem indicio ſunt multos meatus adeſſe exterius terminantes. Non igitur ex inferioribus ſudor, ſed ex capite generatur. quo fit vt & primum, & maximè fronte ſudemus. ſubiacet enim primum. humidum autem deorſum fluit, non autem ſurſum.

Sudor ex facie maximè fluit, & cur.

Quod etiam ſuperiùs propoſuit, diſcutiendum hoc loco longiori oratione & proponit, & diſſoluit. Cur facie magis ſudemus. quod experientia cuilibet manifeſtum eſt. dubitandi verò ratio ea eſt, quòd minimè ſit carnoſa: docuerat enim ſuperiùs poſteriores partes anterioribus magis ſudare, quòd magis ſint carnoſæ: & eius rei nos cauſam reddebamus, quòd cùm caro ex ſanguine fiat agglutinato, ad ſanguinem verò eò deuehendum neceſſaria eſt ſeroſitas illa, quæ ſudoris materia eſt, quare priore illo ſuo munere functa, à natura per cutem ſolet propelli. Cùm igitur ſudor maximè ex facie promanet dubitandi locus eſt, cur id fiat, cùm ea pars pauca carne ſit veſtita. quinimmò Theophraſtus libr. de ſudoribus quærebat cur frons cùm ferè omnino ſit carne deſtituta, primò & maximè ſudare ſoleat.

An quòd faciliùs ea ſudare ſolent; quæ humida ſunt, & rara: caput autem tale eſt, humiditatem enim propriam habet multam.] Inter eas cauſas, quæ ad ſudoris generationem quàm maximè faciunt, illam non poſtremum locum obtinere dicebamus, quæ ex aptitudine partis ad emittendum ſudorem deſumebatur: quæ erat vt pars ſit laxa & rara, quòd ſi vltra etiam plurimam humiditatem ſortita fuerit, vt ſudori materiam ſubminiſtret multam, proculdubio ad ſudorem multum emittendum eam ipſam aptiſſimam dicemus. At caput tale eſſe dicit hoc loco Ariſtoteles. non igitur mirum ſi ſudorem multum emittere in ſubmiſſis ſibi partibus ſoleat. Minorem illam propoſitionem caput humidum eſſe multis argumentis probat, cùm dicit [*humiditatem enim propriam habet multam*] ex naturali temperamento vniuerſæ illius partis oſtendit, primò quidem quòd ab eo, & ad eum & per eum multæ venæ tendunt: per venas autem etiam arterias intelligit. vbi autem multus confluit ſanguis, quamuis ob ſpirituum admixtionem deberent calefieri, ſi tamen temperie naturali humida & frigida præualeant, humiditatem illam adaugent, potiſſimùm eò ſimul dilatis ſeroſis humoribus. verùm non naturali modò humiditate caput maximè abundat, ſed aduentitia maximè, cùm tot tantiſque quotidie videamus tentari humiditatum defluxionibus tum

Caput humidum natura ſua eſt, & cur.

per

per nares,& palatum,tum per aures & oculos, tum per venas & neruos ad ſubiectas partes. [*& cerebrum humidum.*] cùm capitis apud medicos duplex ſit acceptio,preſſior & anguſtior altera,altera fuſior ampliórque ampliori & vulgari ſignificato capitis nomine totum id deſignatur,quòd prima colli vertebra,& vertice circumſcribitur. de hoc hactenus ſermonem habuiſſe viſus eſt. preſſiore verò ſignificato eleganter caput à Celſo ex Hipp. lib. περὶ τῶν ἐν κεφαλῇ τρωμάτων domicilium,& propugnaculum cerebri, cuius caluaria duplici oſſe contecta, diploë intertexta, carunculis venulíſque obſita, deſuper circumfuſa eſt pericranio,cute capillata velato,ſubter verò adiacet duræ meningi, argumento ab hoc capite nunc humiditatem naturalem probat. Cùm enim caput hoc ſolius cerebri gratia conſtructum ſit, quòd illius domicilium & propugnaculum dicatur,Hipp. quale erit illud quod continetur cuiúſque gratia conſtitutum eſt, tale etiam erit quod continet. at cerebrum humidum eſt, vt vel ex molli illa ſola, & medullari ſubſtantia facilè quilibet colligere poteſt: caput igitur eodem temperamento præditum eſſe oportet. Vnde medicinæ & naturalis philoſophiæ parens Hipp.lib. περὶ ἀδένων cerebrum appellat μητρόπολιν τοῦ ψυχροῦ καὶ τοῦ κολλώδεος, ſedem frigidi & glutinoſi. oportuit autem frigido & humido temperamento cerebrum excedere, ne membrum perpetuæ cogitationi dicatum accenderetur: néve animales ſpiritus omnium tenuiſſimi tam citò vaneſcerent. In calidiſſimo cerebro motus eſſent furibundi ac temerarij & ſenſationes deliræ, quales ſunt phreneticorum. Quin ſi Ariſtotelis dogmata ſequeremur, cùm cerebrum apud ipſum ad refrigerandum & humectandum cor ipſum ſit inſtitutum, proculdubiò huiuſmodi temperamento debet eſſe præditum.

Cerebrum natura humidum, & cur.

Et foramina multa.] καὶ οἱ πόροι πολλοί. humiditatem hanc capitis colligit ex pororum & meatuum in ea parte multitudine. πόρος, meatus, optimè, inquit Gorræus, id dicitur: per quod aliquid influit, vel effluit, ſiue is ſpiritus ſit, ſiue aër, ſiue humor, ſiue excrementum. Proinde oculorum nerui πόροι vocati ſunt ab Herophilo. Similiter & in auribus ἀκουστικοὶ πόροι. Ad hæc meatus tum per quos cibus vel in ventriculum ſubit, vel ab eo exit, tum quibus chylus in iecur diffunditur, aut bilis in ſuam veſiculam ingreditur, vel ex ea effunditur, πόροι appellantur,: propterea & exigua illa foramina per totam cutem diſperſa, quæ corporis vniuerſi perſpirationem moliuntur. Sunt autem in vniuerſum duo pororum genera, alij ſenſibiles alij inſenſibiles habentur. Illi magni & patentes ſunt, quales in ventre, iecinore, liene, inteſtinis, venis, arterijs, & reliquis eiuſmodi inſtrumentis viſuntur: hi verò parui & viſum fugientes, non ſolam quidem partium ſuperficiem occupantes, ſed per totam etiam carnis, oſſium, cartilaginum, neruorum, ligamentorum, membranarum, & cutis ſubſtantiam diſſiminati. Neque enim externi modò ſunt, & ſuperficiales, ſed etiam intimi. Siquidem iis plenum eſt totum corpus & tota cutis, aliter putredo vitari nullo modo poſſet. Propterea in vniuerſum omnes meatus conſiderans tam ſenſui conſpicuos, quàm imperſpectibiles, primùm dixit [*& foramina multa.*] id eſt, quibus capitis ſuperflua humiditas expurgatur, humiditatem capitis & naturalem & adıentiriam oſtendunt Ad maiorem autem rei huius confirmationem ſubintulit, capillos in capite promanantes manifeſtè oſtendere caput multis eſſe petuium poris, cùm dicit, [*capilli autem indicio ſunt multos meatus adeſſe exteriùs terminantes.*] vt enim cutis apta ſit vt in ea pili enaſcantur, debet eſſe moderatè ſicca, & rara: vt enim in paluſtri & vliginoſo loco nihil generatur, neque item in ſqualidiore ſolo, ita in humidiore & ſicciore cuti pilos erumpere non datur Raritas autem cutis quàm ſit neceſſaria expreſſit eleganter Hipp.lib.de natura pueri, iis verbis, & plurimi & maximi enaſcuntur pili,qua corporis parte cutis rariſſima eſt, & vbi poſteriùs rareſcit cutis, ibi poſteriùs naſcuntur pili, vt in mento & pube. ex poris autem iis imperſpectibilibus ad hunc finem; capillos erumpere, vt excrementa capitis educantur, docuit Galenus in mirabili illo & propè diuino opere de vſu partium lib.2.cap.14.

Pori in corpore qui.

Pori alij ſenſum effugiunt, alij ſenſu conſpicui.

Non igitur ex inferioribus ſudor, ſed ex capite generatur.] iis verbis tollit difficultatem Ariſtoteles ab initio propoſitam, cur ſcilicet cùm facies minùs ſit carnoſa, ſudore tamen maximè perfundatur: non enim ex facie, qua facies & per ſe ex materia ad illam partem demandata pronraoat ſudor, ſed aliunde ad eam demandatur, nempe à cerebro, & ſuperioribus partibus, in quibus multam adeſſe humiditatem iam multis demonſtrauerat. Ad id autem magis firmandum argumentum adducit, quòd frons omnium faciei partium maximè excarois, primū & maximè ſudorem emittit, vt quæ cerebro & ſuperioribus partibus vicinior eſt. multò autem veriſimilius eſt humiditatem illam à cerebro ad frontē ſervi

quàm à genis & mento, quoniam natura ſua graue omne deorſum fertur, humidum autem cùm graue ſit, ſurſum ferri naturâ non poteſt, ſed deorſum tendit. Hinc Theophraſtus lib. de ſudoribus frontem primò & maximè ſudare, quòd immediatè cerebro natura ſua humido ſubiaceat: humiditatis autem cerebri ſignum & ipſe dicit eſſe capillos. repetit

Gazæ lapſus.

autem hanc eandem quæſtionem ſect. 36. probl. 2. vbi mirari licet Theodorum Gazam, qui hoc loco poſtrema hæc verba, τὸ δ᾽ ὑγρὸν, κάτω ῥεῖ ἀλλ᾽ οὐκ ἄνω, quod eſt, humidum autem deorſum fluit, non ſurſum, ipſe hoc loco vertit. Prima enim frons ſubdita eſt. qua tamen parte vertit 36. ſectione. ſic humor autem deorſum non ſurſum fluit.

Πρόβλ. ιη.

Διὰ τί οἱ ἱδρῶντες, ἐὰν ψυχθῶσιν ἢ ὕδατι ἢ πνεύματι, ναυτιῶσι; πότερον τὸ ὑγρὸν ψυχθὲν ἔστι ἀθρόον, ἔμπροσθεν οὐκ ἠρεμοῦν διὰ τὸ ῥεῖν; ἢ καὶ τὸ πνεῦμα διιὸν ἔξω, γινόμενον ἱδρὼς, διὰ τὴν ψύξιν, τοῦτο ἔσω ψυχθὲν πρὶν ἐξελθεῖν, ὑγρὸν ἐγένετο, καὶ προσπεσὸν ποιεῖ τὴν ναυτίαν;

Probl. XVIII.

Cur ſudantes ſi aqua aut vento refrigeſcant, nauſeant? Vtrùm quia humor infrigidatus eſt in vnum collectus, antè non quieſcens ob fluxum. quin & ſpiritus extrà tendens in ſudorem ob frigiditatem conuertitur. Hic intùs refrigeſcens priùs quàm exeat in humorem verſus eſt, & cadens excitat nauſeam.

Sudantes ſi refrigeſcant nauſeabundi fiunt, & cur.

Quærit cur quibus ſudor copioſè profluit, ſi aliqua externa cauſa: aqua puta, vento, vel denique ipſo ambiente refrigeſcant, nauſeabundi redduntur. Nauſea autem eſt deprauatus motus expultricis facultatis, quo nititur per os excernere, quæ ventriculo ſunt moleſta, non tamen excernit: aut inane vomendi deſiderium, quo nihil excernitur. id quamuis præter naturam ſit ſymptoma, naturale tamen dicitur, quòd natura eo donauerit animalia, vt tuſſi & ſternutamento, quò noxia à ſe depellerent. Ac vt ſternutamentum eſt cerebri, tuſſis pulmonum, ſic nauſea ventriculi non totius ſed partis ſuperioris. Ea au-

Nauſea quid.

tem peccat in modo, quia vehementiùs quàm ſecundùm naturam concitatur: & in ſpatio, quia commouetur ad ſuperiores partes, quod eſt contra naturam. peccat etiam circa animalem facultatem, ad quam attinet diſplicentia, & auerſio. Animaduertendum autem alium eſſe etiam affectum nauſea leuiorem quem ſtomachi ὑπτιασμὸν, id eſt, ſupinitatem, vocant: qui affectus contingit, iuxta intemperiem quamcunque ſtomachi, citra tamen vitiatos humores, fitq; ſæpiùs ex humiditate multa non malignæ qualitatis. Irriguus enim eſt ſtomachus, & vt ligamenta neruorum laxatur. Quemadmodum eſt & alius affectus, ἀνατροπὴ, id eſt. ſubuerſio, dictus, ſignificátque nauſeoſas affectiones, quæ fiunt ab accepto cibo: quamuis eadem vox etiam inappetentiam ſignificet. In nauſea autem propriè dicta, vt & in aliis dictis affectibus, os ventris præcipuè laborat. quærit igitur cur quibus ſudor erumpit, vbi frigida aqua aut vento, vel ambiente frigido tententur, nauſea moleſtiam faciat, & reſpondet.

Vtrùm quia humor infrigidatus eſt in vnicum collectus, non quieſcens ob fluxum.] Prima hæc eſt cauſa huius ſymptomatis, quòd materia, quæ extrà ferebatur, neque ob impetum quo propellebatur, vllibi quieſcebat, frigidæ rei occurſu quaſi firmata, immò ad internas partes, vnde emiſſa erat, repulſa in vnú quaſi aggregata quieſcit, & in parté centro vicinam, quæque ob maiorem capacitatem magis apta eſt humorem continere, tandem delabitur: hic autem eſt ventriculus, vnde nauſea vera excitatur ſi in capacitatem ventriculi, & intimiores partes defluxa fuerit, in tranſitúque potiſſimùm os ventriculi irrigans, nauſeam produxerit. aut certè externas eiuſdem partes madefaciens affectum alium nauſea leuiorem, quem ὑπτιασμὸν Græcis, ſupinitatem Latinis dici iam docuimus. id autem aut contingit remeante materia ab ambitu corporis ad os ventriculi, quod docuerit Hippocrates libro de alimento confluxum eſſe vnum in viuente corpore & omnia conſentientia, aut certè quòd materia ſudoris, quæ impetu non modò ad externa mouetur, ſed etiam ad ſupernas partes & cerebrum potiſſimùm quodammodò fertur, ſed frigi-

di occurſu

di occurſu craſſior & grauior reddita deorſum iterùm labitur, vnde quandoque tuſſes ex improuiſo ſuperueniunt, ea ad thoracem vel pulmones delata: aut ad ventriculum prolabens, óſque ventriculi irrigans & emolliens, nauſeam poteſt excitare, & hoc eſt, quod in fine problematis dicebat [*& cadens nauſeam mouet.*] [*Quin & ſpiritus extra tendens in ſudorem ob frigiditatem conuertitur, hic intus*, &c.] non ea modò, quæ ſeroſa erat, quæque ſudoris proxima erat materia frigidi occurſu retrocedens, & os ventriculi impetens nauſeam excitare ſolet, ſed halitus omnes calidi, vapores, & ipſimet ſpiritus, vbi externa aliqua notatu digna cauſa refrigerans ſuperueniat, condenſati in humorem vertuntur, cúmque aut tanquam cauſa efficiens ſudoris materiam extrà propellerent, aut ſimul cum ea ducti motum adiuuarent, ſiſtuntur, & condenſati vi frigoris ad inferna prolabuntur, óſque ventriculi prætetlabentes nauſeam concitant. Quod in vaporibus ex aqua in lebete feruente eleuatis quotidie experimur. in cooperculum enim impingentes, externíque frigoris vim perſentientes in humores vertuntur, & iterùm deorſum feruntur. Potiùs autem nauſeam excitat, quàm tuſſim, quòd oſculum thoracis & pulmonum canalis multò pluribus vallauerit operculis; quàm viam ad ventriculum tendentem. Vomitum autem rarò ex harum rerum frigidarum occurſu in ſudantibus ſequi videmus, tùm quòd materia minoris ſit quantitatis, quàm vt mole naturam ad vomendum incitare poſſit, neque etiam acris, aut malæ qualitatis, vt acrimonia aut malignitate naturam ad expellendum impellat, ſed humida exiſtens, & quaſi repens optimè diſpoſita eſt, vt nauſeam excitet.

Προβλ. ιθ.

Διὰ τί ποτε ἐκ τῶν ποδῶν καὶ τῆς κεφαλῆς, μάλιστα ἱδρῶτες γίνονται θερμαινομένων; ἢ ὅτι τὸ θερμαινομένων ἐφέλκει ἐφ' ἑαυτὸ τὸ ὑγρὸν; τὸ δὲ ὑγρὸν οὐκ ἔχει ὅπη καταναλίσκηται, διὰ τὸ εἶναι ἐν τοῖς τόποις τούτοις ὀστώδεις. ἐκπίπτει οὖν ἔξω.

Probl. XIX.

Cùr ex pedibus & capite incaleſcentibus ſudores maximè promanant? An quoniam quod calidum eſt trahit ad ſe humorem? Humor autem non habet, vbi conſumatur, propterea quòd loca hæc ſunt oſſea: propterea extrà cadit.

Quamuis pro raritate partium, ſeroſique humoris collectione variante pro varia corporum diſpoſitione alios videamus magis vna quàm alia parte ſudare, naturaliter tamen ſe habente corpore, & incaleſcente magis, data caloris eadem proportione ſingulis partibus, ſolent capite, quod ſuperiùs docuit, & pedibus magis ſudare. Dubitandi ratio ea eſſe poteſt: quòd ſuperiùs docuerit, partes eas ſudore magis affluere, quæ carne magis ſunt veſtitæ, quòd ad carnem generandam neceſſarius ſit ſanguis. is autem ſine ſeroſarum humiditatum adiumento minimè ad extremas partes nutriendas concurrere poteſt, at caput vix carne veſtitum dici poteſt, ſed oſſibus omnino munitum. Pedes autem tantùm abeſt, vt multa carne ſint veſtiti, vt nihil ſit in corpore minus carnoſum, magis gracile, magis oſſibus refertum: quinimmò quaſi in pedibus nullæ ſunt partes componentes ſimplices, quæ frigidæ non ſint, & maiori ex parte ſiccæ: oſſa, nerui, ligamenta, tendines, & huiuſmodi. Quæri igitur iure merito poteſt, cur incaleſcente corpore maximè ſudore profluant. *Pedes cùm partes ſint frig diſſi ne & ſiccæ cur maximè ſudant*

An quoniam quod calidum eſt trahit ad ſe humorem, &c.] Pro diſſoluenda quæſtione ſibi ſumit Ariſtoteles calorem vim habere attrahendi ad ſe humores. Quod niſi diligenter explicetur, quomodo fiat, facilè nouis iſtis ſcriptoribus, qui vndecunque ex ſummis Philoſophis occaſionem arripiunt maledicendi, & ex hoc munere famam aucupandi, anſam daremus aduerſus Ariſtotelem diſſerendi: impropriè igitur & ſolùm ex accidenti cenſeo ipſe calori attractionem tribuiſſe, & quemadmodum longa oratione in comment. ad librum de aëre, aquis, locis, libro 3. comment. 24. docuimus, impropriè dici ſolem, aqueas humiditates in vaporem attenuationeconuerſas ad ſe trahere ſurſum verſus, indéque pluuias gigni, cùm ſol non niſi *Calor attrahit impropriè*

vapores ipſos ſuſcitet calefaciens attenuánſque, haud aliter quàm ignis lebeti ſuppoſitus; multos vapores ex contento vapore non attrahit, ſed producit: ſi enim traheret, deorſum

Ignis quomodo vapores elicit.

vbi eſt ignis, vapores ferrentur. ſed actione caloris, aqueæ illæ partes iam in aëream vel igneam naturam mutatæ ſuperiores partes petunt, tanquam proprium & naturalem locum. Vnde madidi panni dum exſiccantur, non ignem verſus vapores emittunt, ſed ſurſum veluti pannum lambentes rectà feruntur tanquam in proprium locum: quòd aqua qua madidi erant panni, in aërem mutetur, & ſtatim potentia, leuis cùm ſit, ſurſum fertur, vt quod potentiâ eſt, actu tandem in proprio loco aſſequatur: id verò paulatim acquirit, dum ſurſum latus paulatim ad locum proprium tendit. qua etiam ratione non à ſeipſis, ſed à generante vel remouente prohibens moueri docebamus ex Ariſtotele, tum

Calor in noſtro corpore quomodo attrahere dicatur.

l. de phyſica auſcultatione, tum lib. de cœlo. Eadem propemodum ratione, ſed ad ſenſum non adeò manifeſta contingit attractio ex calore in particula aliqua corporis noſtri Cùm enim caloris eius potiſſimùm, quem vim habere dicunt attrahendi, proprium ſit & poros maximè dilatare, & humores diſſoluere, ac etiam in vapores habitúſque commutare, ij inſita ſua leuitate per ampliores factos meatus in ſublime feruntur, iunguntúrque ambienti. Succedunt verò exhauſtis illis alij, ne detur vacuum quandiu vis calefaciens partem rareſacere, & poros magis magíſque dilatare perſeuerat, vnde ex alto corpore extracti videntur, qui ſponte ſua eò confluxerint. Cùm verò ex dilatata parte ſinuoſa etiam magis reddatur, ne vacuum detur: maior itidem humoris confluxus ad illam partem fiet, & ſæpè in tumorem pars illa eleuatur. Hoc igitur modo calidum ad ſe humorem rapere & attrahere dicemus cum Ariſtotele, ſucceſſione quadam humorum.

Humor autem non habet vbi conſumatur.] docuerat ſuperiùs partem anteriorem corporis minus ſudare, quòd internas maiores habeat capacitates, in quibus humor ſeroſus ad illas partes tranſmiſſus poſſet colligi, & aliqua ratione diſſolui, aut educi: ſecus quàm in po-

Cauæ partes minùs ſudant.

ſterioribus contingat: quæ cùm internas capacitates magis remotas habeant, ſudorem extra propelli neceſſe eſt: vnde in vniuerſum concluſit, partes illas, quæ minùs cauæ ſunt, magis etiam ſudare. hoc cùm ita ſit, cùm pedes incaleſcunt tanta caliditate, vt humor

Pes maximè ſudat, quia minimè cauus.

ad eos tranſfundi debeat, neceſſe eſt magis ſudare aliis partibus, cùm omnium ſint minimè caui, & ferè toti oſſei. quamuis autem πούς pes ab iſchij & coxendicis articulo, ad extremos vſque digitos protenſus dicatur, propriè tamen & verè poſtrema pedis pars pes dicitur, & hoc loco ab Ariſtotele eſt intellecta, quæ eſt ὄργανον μεταβάλικον, gradiendi inſtrumentum, in quo licèt tendines multi, muſculi, venæ, arteriæ, ligamenta, oſſa tamen omnium maximè præualent, ſi ſingulas tres partes conſideremus, in quas extremus hic pes diuidi ſolet: tarſum, metatarſum & digitos. tarſi enim oſſa ſeptem numerantur, metatarſi quinque, & digitorum quatuordecim, nullis cauitatibus interſtincta, ſed per ginglymon articulata, atque arctiſſimè ligata, vt robur parti addant. Propterea Ariſtoteles ſubdit rationem, cur humor ad partem calefactam attractus non conſumatur.

Propterea quòd loca ſunt oſſea.] cùm autem humor aut in cauitatem nullam recipi poſſit, nec à ſpongioſa aliqua parte abſumi, & recipi, neque verò, cùm præter naturam eo loco defluxerit, neceſſe eſt vt extra proruat, aut propellatur, & in ſudorem abeat. Verùm eſt quòd difficultatem non paruam faciat, quòd non ſolùm pedes, ſed etiam caput ob eandem cauſam plurimùm ſudare dixit, neque quòd oſſeum eùm ſit maximè, nullam habeat

Caput cur maximè ſudet.

cauitatem, in qua recipiatur humor calore attractus, cùm alioqui & cauum eſſe ſciamus, & non paruam habere capacitatem, quin & ventres vacuos. An dicendum eſt ſententiam hanc Ariſtotelis potiſſimùm intelligi de pedibus? docuit enim ſuperiùs cauſas multas cur caput ſudore maximè affluat, dum quærit, cur facies, cùm non ſit carnea, & potiſſimùm frons, primò & maximè ſudet: verùm ſi hanc etiam addiderimus, quæ hoc loco propoſita eſt, non erit ab re: quàmuis enim caput magnam habeat capacitatem intra ſe ipſum, cùm tamen inter animantia, homo maximo etiam cerebro præditus ſit, adeò cauitas illa repletur, vt ventrem non habere dicere meritò poſſimus, quo humiditatem ſetoſam attractam recipiat: quinimmò ob hanc ipſam cauſam, cùm humidiſſimum ſit, ne retenta humiditas morbos pariat exitiales, natura tot illi meatus & canales addidit, vt quæ naturali temperamento generatur humiditas, aut aliunde tranſmiſſa colligitur, commodè & citiſſimè poſſit expurgari. Quod igitur in vniuerſum propoſuit, etiam capiti hac ratione poterit accommodari.

Περὲλ.

Προβλ. κ.

Διὰ τί οἱ πονοῦντες, ὅτε παύσονται, ἱδροῦσιν; ἔδει γάρ, εἴπερ ὁ πόνος αἴτιος, ὅταν πονῶσι. πότερον ὅτι πονούντων μὲν, ὑπὸ τοῦ πνεύματος αἱ φλέβες ἐμφυσώμεναι, τοὺς πόρους συμμεμυκέναι ποιοῦσι· παυσαμένων δὲ, συνίζουσιν; ὥστε δὲ εὐρυτέρων γινομένων τῶν πόρων ῥᾷον διέρχεται τὸ ὑγρόν. ἢ ὅτι πονούντων μὲν ἀποκρίνει ἡ κίνησις ἐκ τοῦ συμπεφυκότος ὑγροῦ πνεῦμα, καὶ διὰ θερμότητα τὴν ἀπὸ τῆς κινήσεως, γίνεται τὸ ὑγρὸν πνεῦμα ἐπιπολῆς; ὅταν δὲ παύσωνται πονῶν, ἅμα καὶ ἡ θερμότης λήγει, καὶ ἐκ τοῦ πνεύματος πυκνουμένου, ὑγρότης γίνεται, ὁ καλούμενος ἱδρώς.

Probl. XX.

Quare laborantes, vbi quieuerint, ſudant? Nam oportebat, ſi labor cauſa eſt, tunc ſudare, cùm laborabant. Vtrùm quia laborantibus, venæ ſpiritu inflatæ occludi potos eogunt, quieſcentibus autem reſident? quare, amplioribus factis potis, facilè permeat ſudor. An quia laborantibus ſecernit mótus ex connatutali humore ſpititum & mediante ealore, qui fit à motu, humor in ſpititum pet externas partes mutatur. Cùm verò à labotibus ceſſatum eſt, ſimiliter & ealor deſinit. & ex ſpiritu denſato fit humiditas, quæ ſudor dicitur.

Docuimus ab initio horum commenrariorum, ex multis Ariſtotelis libris problematum congeſtum eſſe opus hoc ptoblematum ab aliquo ſuorum diſcipulorum, atque in claſſes diuiſum, propterea aliqua ſæpiùs repeti, & de eadem re diuerſas cauſas proponi, quod de quæſtione hoc loco propoſita contigit. Cùm enim fortaſſe in naturalibus, in encyclis, & aliis id genus ab initio propoſitis, quæſtionem eandem propoſuiſſet diſcutiendam, diuerſis verbis ſæpiùs eadem repetit, aliquando ampliori reſponſo dato, aliquando breuiori, aliquando exemplis itidem magis explicando. quod videre eſt hoc loco, vbi propoſita quæſtione duplici propoſira reſponſione oprimè diſſoluit. eandem tamen diſſoluendam proponit, problemate 23. quin ſequenti 24. eadem propoſita quæſtione, multis exemplis reſponſionem ſuam illuſtrando eam iterum diſſoluir: ex multis enim fortaſſe problematum libris, qui in has claſſes problemara diſpoſuit, ea colligens, in vnum locum collegit, ac propriis Ariſtotelis verbis ſeruatis hoc loco diſpoſuit. Ne autem nos eadem repetere cogamur, hoc loco omnia explicabimus, & in vnum colligemus. Quæſtio igitur eſt, [*Quare laborantes, vbi quieuerint, ſudant.*] dubitandi occaſio ea eſt,] *nam oportebat, ſi labor cauſa eſt, tunc ſudare, cùm laborabant.*] id eſt: videtur enim potiùs ſudare debuiſſe dum labore corpus agitatur, quàm cum à labore quietem quærimus, cùm labore incaleſcat corpus, quod ſudorem efficere dicebamus, attenuetúrque materia craſſior, vt faciliùs vndequaque poſſit permeare atque diffundi, quin & materia ad extetnas partes expelli. accedit præterea quòd calore ex labore per corpus concitato, meatus corporis patentiores redditi, viam quaſi ſtruunt materiæ, quæ per ſudorem debet propelli: hiſ tamen non obſtantibus contra euenire videmus, ſudotem nempè magis affluete ceſſaro motu & labore definente, cùm homines quieti corpus tradunt. Duplicem mox rei huius reddit rationem: quarum prima iis verbis.

Sudor magis abundat poſt laborē, quàm in actu mouendi, & cur.

Vtrùm quia laborantibus venæ ſpiritu inflatæ poros occludi cogunt, quieſcentibus autem reſident: quare amplioribus factis poris facilè permeat ſudor.] ex vehementi exercitatione quòd incaleſcente toto corpore, cor omnium partium calidiſſimum, in medióque poſitum, & propterea magis incaleſcens, à ſpiritibuſq; excalefactis magis ardens, refrigerio indigens, externū aërem media inſpiratione ad ſe trahit, attractúmq; aliquáto magis tetinet & in vapores etiá mutat, quibus & venæ replentur, magis, magiſq; arteriæ, tum etiá aliæ corporis cauitates, potiſſimùm autem thorax, in quo arteriarum fons & propago continetur, inflatæ in tumorem eleuantur, quibus quaſi comprimentibus, partes externas pori extra per carnem tendentes, oppreſſi, quaſi comprimuntut, & ſeſe adinuicem obturant: vnde ſudor qui per

eos duci debet, vt ad cutim latus expellatur, cùm vias occluſas reperiat, firmatur, neque ad externa ferri commodè poteſt. commodo exemplo, & ex iis, quæ in primo problemate huius ſectionis propoſuerat deſumpto, in problemate vigeſimotertio id confirmat, quòd ſudor minus iis effluit, qui contento ſpiritu expirationem impediunt. Sed problemate ſequenti 24. aliquot propoſitis exemplis confirmat quod de cauſis ſudoris dicit, tempore ſubſequentis quietis, [*quòd amplioribus factis poris facile permeet ſudor*] videmus enim obſtructis canalibus, vnde exire ſolebat aqua aliquo in loco cauo recepta, aliunde eò tranſmiſſa, vbi multa illius copia collecta fuerit ſi canales illi deobſtruantur, maiori tunc impetu ferri, & in maiori copia, quàm ſi paulatim fuiſſet effluxa: ſi enim ſegniter & paulatim effluxiſſet, pars illius à terra fuiſſet abſumpta, pars reſidens cœno admixta, reſes facta eſſet, pars cauitatibus infuſa, aut obliquè tendens amiſſa eſſet, impetu aut poſt impedimentum remotum effluens, rectáque tendens, neque diſpergitur, neque abſumitur, ſed impetu commota tota ferè ad decliuem locum tendit. ita ceſſante motu vehementi, laxatis venis & arteriis, thorace naturalem ſtatum retinente, laxantur pori, & partes concidunt, vnde materia ſudoris, quæ quaſi obice obducto retinebatur, externa petit, & faciliùs effluere poterit: tum eadem attenuata, tum meatibus non modò reſeratis, ſed apertioribus redditis: quod exemplo clepſydræ confirmat, de qua re abundè in primo huius ſectionis problemate.

An quia laborantibus ſecernit motus ex connaturali humore ſpiritum, &c.] hæc altera eſt cauſa admodum naturalis, rationíque maximè conſentanea. ex motu enim vehementiori calor excitatur, qui ſpiritus attenuat, & quaſi conſumit, humores autem attenuatos magis in halitus & ſpirituoſam ſubſtantiam conuertit, vnde materia ſudoris aut conſumitur, aut immutatur. econtra autem cùm à labore ceſſatum fuerit, ſimiliter & calor deſinit, & econuerſo ſpiritus, & halituoſa vaporoſáque materia craſſior reddita naturam priorem acquirit, atque in humorem vertitur aquoſum, qui ſudoris antecedens eſt cauſa. Non ſecus quàm in mundo hoc inferiori videmus ex humore vi ſolis vapores eleuari, & exhalationes calidas & ſiccas, quæ quandoque vi ventorum humidorum in aquam vertuntur, quandoque autem ad ſecundam vſque aëris regionem peruenientes, frigiditate illius partis iterum in aquam vertuntur. Problemate autem 23. aliam huius quæſtionis attulit ſolutionem, obſcuriorem illam quidem, & breuiſſimam, iis verbis.

An quoniam laborantes quidem faciunt, facientes verò laborauerunt. meritò igitur plus tunc expellitur, quandoque enim fit, quandoque autem eſt.] quibus verbis viſus eſt mihi Ariſtoteles hæc voluiſſe nobis ſignificare, ſudoris quidem materiam præexiſtere tum in venis, tum in carnoſis partibus, & in ſpatiis, at neque ſeparata eſt à ſanguine, neque ad cutim moueretur, niſi calore coadiuuante, quo & ſecernitur attenuata magis, & ad externa propellitur. ſic igitur [*laborantes faciunt*] id eſt præparant materiam ad ſudorem, [*facientes autem laborauerunt*] id eſt, iam ſudantes, ſignum eſt iam laboratum eſſe, & eo medio & materiam ſudoris eſſe præparatam, & etiam ferè conductam, [*meritò igitur tunc plus expellitur*] id eſt, poſtquam à labore ceſſatum eſt, meritò plus expellitur, quia iam præceſſit diſpoſitio illa per uia ex labore materiam attenuante, & ſegregante craſſa à tenuibus [*quandoque enim fit*] id eſt, in labore [*quandoque autem eſt*] id eſt, poſtquam à labore quieſcimus. ſolet enim antequam materia apta ſit, vt extra propellatur, prius ſeparari, ſecernendo craſſum à tenui, & malum à bono, vt optimè nos docuit Galenus noſter primo Aphor.

Πρόβλ. κα.

Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρασκευάζειν τὸ ἱδροῦν, ἢ τοῦ χειμῶνος; ἢ ὅτι μᾶλλον ὑγροὶ καὶ χαλεπώτεροι αὐτοῦ ἐπιμελείας γένοιντ' ἄν. ὥστε τοῦ χειμῶνος ἂν δέῃ μᾶλλον, οὐ μεγάλη ἡ μεταβολή, καὶ τὰ περιττώματα οὐ συνεκπέπτει; πάλιν, ψυχθέντος ἔτι παρὰ φύσιν τοῦ χειμῶνος. δῆλον ἄρα ὅτι τοῦ θέρους μᾶλλον. καὶ γὰρ τὰ ὑγρὰ σήπεται μᾶλλον ἀπολαύτα τοῦ θέρους. διὸ τότε δεῖ ἀπαντλεῖν. διὰ τοῦτο δὲ καὶ οἱ ἀρχαῖοι πάντες οὕτως ἔλεγον.

Probl. XXI.

Vtrum verò magis æſtate ſudorem ciere expedit, an hyeme? An cùm magis humidi ſumus, & difficiliores ad ſudandum ſine diligentia. quare hyeme vtiq;

oportebit

opottebit magis, qua magna adeſt mutatio, & excrementa ad concoctionem non producuntur, iterum refrigerata etiam extra naturam hyeme, manifeſtum profectò quod æſtate magis, etenim humida putteſcunt magis omnia æſtate: quapropter euacuare oportet: propter hoc autem & antiqui omnes ita cenſebant.

Quam hoc loco quæſtionem proponit diſcutiendam, & in vtramque partem diſputandam, quoniam inſeriùs didaſcalicè, & aſſertiuè magis totam examinat, operæpretium me feciſſe exiſtimaui, ſi in eum locum omnia teducam, quæ tum adhæc intelligendum faciunt, tum ad ea explicanda quæ eo loco proponuntur, facere videbuntur: interim admonentes Petrum Aponenſem huius operis expoſitorem, hoc problema, quod apud omnes Græcos codices vigeſimum primum eſt, primum huius ſectionis, quæ eſt de ſudoribus, conſtituiſſe.

Πρόβλ. κβ.

Διὰ τί ἀεὶ τοῦ σώματος ῥέοντος, καὶ τῆς ἀπορροῆς γινομένης ἐκ τῶν περιττωμάτων, οὐ κουφίζεται τὸ σῶμα, ἐὰν μὴ ἀφιδρώσῃ; ἢ ὅτι ἐλάττων ἔκκρισις; ὅταν γὰρ ἐξ ὑγροῦ μεταβάλλῃ εἰς ἀέρα, πλεῖον γίνεται ἐξ ἐλάττονος. τὸ γὰρ ὑγρὸν διακρινόμενον, πλεῖον. ὥστε πλείονι χρόνῳ ἡ ἔκκρισις. διὰ δὲ τοῦτο, καὶ ὅτι δι' ἐλαττόνων πόρων ἡ ἔκκρισίς ἐστιν. ἔτι τὸ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες, μετὰ μὲν τοῦ ὑγροῦ ἐκκρίνεται, διὰ τὴν κατάμιξιν· μετὰ δὲ τοῦ πνεύματος, ἀδυνατεῖ. μάλιστα δὲ τοῦτ' ἐστὶ τὸ λυποῦν. διὸ καὶ οἱ ἔμετοι τῶν ἱδρώτων κουφίζουσι μᾶλλον, ὅτι συνεξάγουσι τοῦτο, ἅτε παχύτεροι καὶ σωματωδέστεροι ὄντες, καὶ ὅτε τῇ μὲν σαρκὶ πόρρω ὁ τόπος ἐστὶν, ἐν ᾧ τὸ γλίσχρον καὶ τὸ κολλῶδες· ὥστε ἔργον μεταστῆσαι. τῇ δὲ κοιλίᾳ, ἐγγύς. ἢ γὰρ ἐν αὐτῇ ἐγγίνεται, ἢ πλησίον· διὸ καὶ δυσεξάγωγον ἄλλως.

Probl. XXII.

Quare ſemper cotpore fluente, & effluxu facto de excrementis non ſubleuatur corpus, niſi ſudorem emiſerit? An quia minor eſt excretio? Cùm enim humor in aëtem mutatur, plus fit ex minori. humidum enim ſegregatum plus redditur. Quare longiori tempore expurgatio durat, tum hanc ob cauſam, tum quòd per minores meatus fiat excretio. Lentum præterea & glutinoſum cum humido quidem expellitut ob commixtionem, cum ſpiritu autem non poteſt: maximè autem id eſt quod officit. Hinc etiam vomitus ſudoribus magis ſubleuant: quia ea excrementa educunt, quæ craſſiora ſunt, & corpulentiora: & quia à carne quidem remotus eſt locus is, in quo eſt viſcida illa & glutinoſa materia: quare difficile eſt locum mutate, ventri autem vicinus eſt locus hic: aut enim in eo generatur, aut prope ipſum: quo fit, vt difficilè queat aliter educi.

Difficilis ſanè quæſtio, atque ardua, qua quæritur, vnde eueniat, vt aſſiduè effluente ſudore è corporibus (id verò eſt de iis potiſſimùm, quæ intra limites ſanitatis ſunt conſtituta) non tamen leuari moleſtia, puta grauitate, & ſegnitie corpora, niſi poſtquàm ſudare deſierint, dubitandi ratio eſt, quoniam ſudorem iam docuimus eſſe inter excrementa. vnde autem proueniet vt aſſiduè fluente ſudore non leuetur corpus, ſi ſudoris euacuatio excrementi inutilis eſt eductio? Quotidiana verò experientia id confirmatur in conualeſcentibus, in quibus vid́emus ſæpenumerò per multos & dies & menſes ſequi effluxionem ſudorum, potiſſimùm noctu, eóſque nunquam priſtinas vires recuperare, donec effluxus hic ſudoris ceſſauerit. id verò iis potiſſimùm accidit, qui multa craſſa ac glutinoſa materia corpora habent referta: vnde dicebat Hipp. 4. Aph. 41 ſudor multus ex ſomno factus abſque manifeſta cauſa, corpus vti pluri cibo ſignificat: ſi verò cibum non accipienti hoc accidat, ſcire oportet, quod euacuatione

Sudantes non ſubleuantur, niſi ſudoris effluxu terminatos, & cur.

Sudor à ſomno ſine manifeſta cauſa corpus pluri vti alimēto ſignificat.

tione corpus indiget. dixit autem [ἐὰν μὴ ἀφιδρώσῃ quod optimè expreſſit antiquus interpres, niſi ceſſauerit ſudare: oſtendens, non leuari onere corpus ex ſudore aliquando, niſi donec viderimus ceſſaſſe ſudorem: Gaza verò cùm transfert, niſi ſudauerit, ambiguam apud nos facit orationem. Videtur enim poſſe intelligi non ſubleuari corpus etiamſi aliæ fiant fluxiones, niſi alia ſuperueniat, quæ ſudore corpus euacuet, cùm potius iis verbis Ariſtoteles voluerit, vt docuimus, non priùs corpus ſubleuari moleſtiis, quàm omnino effluxus ſudoris deſierit.

An quia minor eſt excretio.] non leuatur onere corpus, niſi tanta humoris aggrauantis fiat excretio, quanta opus eſt pro rectè obeundis operationibus. quamuis autem aſſidua fiat ſudoris effluxio, eam tamen non apta eſt euacuare materiæ quantitatem, quæ neceſſaria erat. Probat hoc quod quaſi paradoxon videtur.

Cùm enim humor in aërem mutatur, plus fit ex minori: humidum enim ſegregatum plus redditur, quare longiori tempore expurgatio durat] docuit Ariſtoteles ſecundo de ortu & interitu, ex vna parte aquæ, decem aëris generari: quòd facta tranſmutatione neceſſe ſit, vt aqua, quæ

Ex vna parte aquæ decem fiunt aëris.

craſſarum eſt partium, attenuetur, & rarefiat vt aëris naturam induat. hoc ipſum eſt, quod hoc loco innuit Ariſtoteles cùm dicit [*cùm enim humor in aërem mutatur, plus fit ex minori*] id eſt, ex parua mole per attenuationem, & rarefactionem in multam quantitatem excreſcit. quòd ſi verum id erat de aquæ in aërem tranſmutatione, tanto verius itidem erit de craſſa & viſcida materia in aquam aut potiùs in halitus, & ſpirituoſam ſubſtantiam tranſmutata. Cùm igitur in corpore aliquo in penitioribus partibus, puta in ventriculo, aut in venis, multa fuerit collecta materia, quæ aut vomitu, aut per ſeceſſum educi non poſſit, natura eam per inſenſibilem euaporationem euacuare tentans, aut ſaltem aliqua alia ratione, illam attenuat, ex qua eleuatis vaporibus, & ad ambitum corporis tranſmiſſis, ſudor excitatur. qui quamuis mole maximus etiam fuerit, quoniam tamen ex parua quantitate humoris eleuatur, aptus non eſt corpus onere leuare, quod leuem admodum quantitatem humoris conſumat: quo etiam tempore noua alia aggregatur materia cruda, potiſſimùm in ventriculo, & venis meſaræi. quæ enim ex morbis relinquuntur, recidiuas facere conſueuerunt, dicebat Hippocrates in Aphoriſmis. quinimmò dicebat, impura corpora quanto plus nutries, tanto magis lædes, vnde etiam euacuatione indigere per medicamentum purgans, docebat idem 4. Aphor. 41. vbi ſudor immodicus à ſummo ſuperuenerit ſæpiùs, neque exinde leuetur corpus moleſtia: hac ratione obſeruamus, in febribus amphimerinis, in quibus putreſcens materia pituitoſa eſt, ventriculúmque & adiacentes partes maiori ex parte occupans, ſudorem etiam quotidie & per longum temporis tractum effluentem nihil conferre, quòd materia hæc craſſior eſt & viſcida, ita vt per ſudorem commodè educi non poſſit, ſed eleuatis ex ea attenuata vaporibus, ſudores quidem multos producere, at materiam minimè minuere, ſed relinquere.

Quare longiori tempore expurgatio durat, tum hanc ob cauſam, tum quòd per minores meatus excretio fiat.] id eſt, ex craſſa & viſcida materia vapores, vnde ſudor producitur, eleuati continuò, magis ac magis multiplicari apti, perennem ferè faciunt excretionem hanc, neque tamen illam imminuunt, aut abſumunt adeò, vt niſi aliquo genere euacuationum educantur, craſſiores humores, & ij quidem in penitioribus corporis partibus conſiſtentes, circulo quodam quaſi facto perſeuerare ſolent. at non ob eam ſolùm cauſam ſolent huiuſmodi excretiones diutiùs perſeuerare, ſed etiam ob anguſtos meatus cutaneos, non quidem quòd aut conſtipentur, aut per ſe anguſtiores reddantur, ſed quòd multa exiſtente materia, craſſa & viſcida, non modò in intimis tota ferè reſidet, ſed eum parte attenuata & in vapores conuerſa aliqua etiam ex parte ad ambitum corporis & ad cutim diffuſa, apta eſt meatus cutaneos obſtruere, & viam vaporibus humidis & ſeroſæ humiditati quaſi impedire: vnde longiori tempore indiget, vt tota, quæ eleuata eſt, expellatur.

Sudores materiæ craſſæ euacuandæ non multũ idonei.

Lentum præterea & glutinoſum, &c.] affert aliam cauſam cur commodè educi & per ſudorem expelli hæc materia craſſa & viſcida nequeat. cùm enim non modò tenuis eſſe debeat materia vt per ſudorem educi poſſit, vt ab initio dicebamus, ſed ſpiritibus etiam admixta, vt hinc inde mota, & per ambitum diſperſa impetu quodam propelli poſſit è corpore per meatus illos imperceptibiles, hæc materia quamuis aliquo modo per attenuationem admiſceri poſſit tenuioribus humoribus, quibus adiuuantibus fortaſſe moueri aliquo modo poſſet, quoniam tamen ſpiritibus admiſceri nequit, vt impetu poſſit propelli, non poterit hoc genere euacuationis educi. & propterea ſubdit.

Craſſa materia vomitu potiſſimum ſolet expurgari, & cur.

Maximè autem id eſt, quod efficit,] ſubdit [*hinc etiam vomitus ſudoribus magis ſubleuant.*] docebamus

cebamus iam craſſam hanc ac glutinoſam materiam maiori ex parte in ventriculo & vicinis partibus reſidere, ea propter magis ſubleuabuntur corpora vomitionibus, quàm ſudoribus, duplici ratione, tum quòd magis aptæ ſint craſſiora & viſcidiora excrementa euacuare, tum quòd quæ in ventriculo continentur, vomitu aptiſſimè poſſunt expelli, ſudoribus autem minimè, quòd ad carnem & ambitum corporis,quæ in vltimo corporis receſſu continentur,difficillimè poſſunt protrahi , aut propelli. Hinc dicebat Hippoc.1. ſect. Aph. Aph.21.quæ ducere oportet , quò maximè natura vergit per loca conferentia , eò ducere conuenit. docebat autem lib. de locis in homine , conuenientem non eſſe locum ad euacuationem , qui longè admodum diſtat. Ad hoc etiam intelligendum facit quod dicit Hipp. 1.de morb. popularibus ſect. 2. part. 27.ſudores multi iis aderant quibus tantum aberat, vt recreärentur,vt etiam contrà læderentur. cuius occaſionis , inquit Gal. in commento cauſa in promptu eſt. Nam attribuimus crudis morbis, nec prodeſſe ſudores nec ſignum eſſe bonum.nam vel copiam denuntiant humorum,vel virium infirmitatem.

Locus diſtans ab humore, ineptus euacuationi.

Quia ea excrementa educit quæ craſſiora ſunt,& corpulentiora.] ſic enim etiam Hippocat. lib.de ſalubri diæta , hyeme, quò eo tempore pituita maximè in ventre generetur, vomitu educendam eſſe ſcribit : quamuis ſibi omnino contrarius videbatur , qui 4. Aphor. 4. per æſtatem partes ſuperiores vomitum inferiores per hyemẽ medicamentis deiectoriis purgare docet.& rurſus eodem lib. 6. & 7.Aph. facilè vomentes vomitione purgandos.minimè tamen hyeme eſſe dicit. verùm hanc difficultatem , vt hoc obiter annotare mihi pro defenſione medicinæ parentis liceat,optimè dirimit Galen.li.de ſalubri diæta T. 15.in hunc modum dicens.Quando igitur hyeme generatur in ventriculo pituita , autor nobis eſt, vt pituitam vomitibus expurgemus, & bilem æſtate innatantem, retrahamus deorſum. Verumtamen ſi vniuerſum corpus purgare ſtatuas, æſtate per ventrem ſuperiorem:hyeme per inferiorem purgabis.vt eſt in Aphor. relatum. Nam quæ in præſenti abundant, his medeberis purgatione. vt tamen per loca , quæ vergunt , purgationem inſtituas : ſi quidem ducenda ſunt quò tendunt, per loca accommodata. At quibus ne augeantur, velis obſiſtere , per contraria loca retrahere debes.

Hyeme quo modo pituita vomitu euacuanda, & quomodo nõ euacuanda, loci Hipp. cõtrouerſi, conciliati.

Et quia à carne quidem remotus eſt locus, in quo eſt viſcida illa & glutinoſa materia.] ſi quæ ducere oportet per loca conuenientia, ſunt ducenda,vt docebat Hipp. 1. Aphor.21.materia,quòd in centro poſita ſit viſcida, craſſa , glutinoſa & propterea difficulter mobilis, difficillimè ad cutaneas partes & corporis ambitum duci poterit, ſicque ſi per ſudorem euacuari tentetur, per loca non ducetur conuenientia. conuenientia ſunt quæ & propinqua ſunt , & communionem inter ſe habent, ſimúlque rectitudinem : hîc verò nulla propinquitas , nulla communio , nulla denique rectitudo : quo fit vt non idonea dici poſſit huiuſmodi euacuatio.

Loca conuenientia in euacuatione quæ.

Quare difficile eſt locum mutare.] non ob illas modò cauſas, quas propoſuimus, minus idonea cenſenda eſt huiuſmodi ſudoris expurgatio , ſed etiam ratione conditionis ſuæ ſubſtantiæ:cùm enim craſſa ſit difficillimè à loco dimoueri poteſt, difficillius tamen ſi ad locum diſtantem, nullámque habentem communicantiam , cum loco recipiente duci tentetur quocirca optimè concludit non alia commodiori euacuatione educi poſſe , craſſa hæc & glutinoſa , quàm vomitu:qui cùm ventre inferiori fiat expellente quod intra ſe noxium eſt , materiam itidem hanc , quæ vt plurimum in ipſa aut generatur aut colligitur , poterit commodè euacuare.

Πρόβλ. κγ.

Διὰ τί ἧττον ἱδροῦσιν ἐν αὐτῷ τῷ πονεῖν, ἢ ἀνέντες; ἢ ὅτι πονοῦντες μὲν ποιοῦσι· πεπονηκότες δέ, πεπονήκασιν; εἰκότως οὖν ἐκκρίνεται πλέον. ὁτὲ μὲν γὰρ γίνεται, ὁτὲ δὲ ἐστίν. ἢ ὅτι πονούντων μέν, συγκλείονται τῆς σαρκὸς οἱ πόροι, διὰ τὴν κάθεξιν τοῦ πνεύματος· ὅταν δ' ἀνῶσιν, ἀνοίγονται; διὸ καὶ τὸ πνεῦμα κατέχοντες, ἧττον ἱδροῦσι.

Probl. XXIII.

Cur minùs ſudamus in ipſo labore, quàm cùm laxati quieſcimus? An laborantes quidem faciunt, facientes verò laborauerunt?meritò igitur tunc plus expellitur:quandóque enim fit, quandòque autem eſt. an quòd laborantibus carnis

nis meatus concluduntur propter ſpiritus retentionem: cùm autem laxantur, aperiuntur: quo fit etiam vt ſpiritu retento, miniùs ſudemus.

Πρόβλ. κδ.

Διὰ τί ὅταν προχάζωμεν, ὁ ἱδρὼς οὐ πλείων, καὶ ὅταν ἐν κινήσει ᾖ τὸ σῶμα, ἀλλ' ὅταν παυσῶνται; ἢ ὅτι τότε μὲν ὥσπερ ὑπὸ τῆς χειρὸς ἢ ἄλλου τινός ἐστιν ὕδωρ ῥέον ἀποφράξαι πανταχόθεν συναθροιζόμενον; ὅταν δὲ ἀφεθῇ, πλέον ἢ ὅσον ἐξ ἀρχῆς. ὡς δὲ ὑπὸ τῆς χειρὸς, οὕτω καὶ ὑπὸ τοῦ πνεύματός ἐστι ἀποληφθῆναι, ὥσπερ ἐν τῇ κλεψύδρᾳ, καὶ πάλιν πρὸς τῇ κύστει· ἀπολαμβάνει γὰρ ἐντός· ὁμοίως οὖν πολλῆς κινήσεως οὔσης, τὸ πνεῦμα ἐναπολαμβάνεται. διὸ καὶ αἱ φλέβες διατείνονται τοῦ ὑγροῦ οὐ δυναμένου ἐξιέναι. ἀπολαμβανόμενον δὲ ἀθρόον τὸ ὑγρὸν, ὅταν ἀνεθῇ τὸ πνεῦμα, ἀθρόον ἐξέρχεται.

Probl. XXIV.

Cur cùm currimus, cúmque in motu eſt corpus, non magis ſudamus, ſed quando ceſſatum eſt? An quia quemadmodum manu vel aliqua re alia aquam hinc inde collectam ſi contingat viam parare, copioſior profluit quàm antè. ſic igitur quemadmodum à manu, ita à ſpiritu & inhiberi, & laxari poteſt, ſicut in clepſydra, atque etiam in veſica: intus enim retinet. pari igitur ratione multo motu præſente ſpiritus intus retinetur: quapropter & venæ diſtenduntur, humido extra profluere nequeunte. Quòd cùm vniuerſus coerceatur, ſpiritu pòſt laxato vniuerſus erumpit.

Duo hæc problemata, cùm ſatis ſupérque explicata à me fuerint, in expoſitione problem. 21. ne eadem repetere cogamur, illa expoſitione erimus contenti.

Πρόβλ. κε.

Διὰ τί ὅταν πίωσι, ἧττον ἱδροῦσιν ἐπιφαγόντες; ἢ διότι τὰ σιτία ἐπισπᾶται τὴν ὑγρότητα, καθάπερεὶ σπόγγος ἐμπεσών; ἔστι δὲ κωλῦσαι τὴν ὁρμὴν οὐ μικρὸν μέρος, ὥσπερ ἐν τοῖς ῥεύμασι τὸ ἐπιλαβεῖν τοὺς πόρους προσενεγκάμενον τὴν τροφήν.

Probl. XXV.

Cur cùm bibunt, minus ſudant ſupercomedentes? An quoniam cibi humorem attrahunt, quemadmodum ſpongia occurrens? Non parùm autem refert motum prohibere. quemadmodum in hiantibus apprehendere meatus ingeſtum nutrimentum videmus.

Sudor minuitur ſi à potu ſubingeratur cibus, & cur

Quod hoc loco proponit inueſtigandum, cur minùs ſudent ij, qui poſt ingeſtum potum, cibos aſſumunt, cùm comparatiuum ſit, intelligi debet, ad eos facta collatione, qui poſt aſſumptos cibos bibunt.

An quoniam cibi humorem attrahunt: quemadmodum ſpongia occurrens.] qui verè cibi ſunt, ſicciori præditi ſunt & ſolidiori ſubſtantia. cùm enim ea ad famem extinguendam aſſumantur, quæ appetitus eſt ſiccioris alimenti, vnde etiam ſicca ingeſta, ſitim, quæ appetitus eſt ſiccioris alimenti, vnde etiam ſicca ingeſta, ſitim, quæ appetitus eſt frigidi & humidi, pariunt, efficitur, vt ſi poſt aſſumptum copioſum potum, ad quem ſolent ſæpenumerò ſudores superuenire, ingeratur cibus ſolidioris ſubſtantiæ, ſudior quaſi coërcetur, aut in minori quantitate effluet. cùm enim aut tota illa aquoſior ſubſtantia in ſudorem abitura ſit, aut certè tenuiores partes in vaporem tranſeuntes, & vndequaque per corpus diſperſæ ſudorem promouere ſoleant, ſuperingeſto cibo, & humidæ partes quaſi abſumuntur, aut ſaltem ne fluant cohibentur, & tenuiores, quæ in vapores abeunt, ita à ſicciori ingeſtorum ciborum, & ſpongioſa ſubſtantia,

ſt antia, recipiuntur, vt non amplius per ambitum corporis diſperſæ, ſudorem promouere poſſint: quemadmodum à ſpongia fieri, influente humore conſpicimus. ſi enim is in ſpongiam inciderit, ab illa quodammodò trahitur, in eáque ita imbibitur, vt ab incepto motu retrahatur, aut certè retardetur. non parui autem refert, inquit, motum aut cohibere, aut certè eius impetum retorſiſſe.

Quemadmodum in hiantibus apprehendere meatus ingeſtum alimentum videmus.] exemplo id quod propoſuerat, commodè demonſtrat. videmus enim eos quibus inanitæ ſunt internæ cauitates, ventriculus, & venæ, tum & carnoſarum partium interni meatus, ſtatim ac ingeritur alimentum, illud ſubitò attrahere, & attractum retinere, vt eo frui poſſit: quin hoc etiam accidere videmus, etiamſi ingeſta non omnino ſint familiaria: hinc famelicis, & conualeſcentibus videmus excrementa tum craſſiora, 'rum humidiora ob hanc cauſam retineri, neque pro ratione effundi auara quodammodò natura, quicquid ingeſtum eſt, retinente. ſic in externis hoc ipſum quotidiana experientia obſeruamus. ſi quis enim per alueum iam reſiccatum, ac caloribus ſolis immodicis qudammodò hiantem aquas corriuet, non totam ab initio aquam traſfundi videbit, quòd non parua illius quantitas & per aptos meatus, & per occultos abſorbeatur.

Προβλ. κϛ.

Διὰ τί οἱ ἀγωνιῶντες ἱδροῦσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ; μᾶλλον γὰρ εὔλογον, ὅταν πᾶν ἱδρώσῃ τὸ σῶμα, τότε μᾶλλον καὶ τοὺς πόδας. ψυχρότατος γὰρ ὁ τόπος· διὸ καὶ ἥκιστα ἱδροῦσι. καὶ οἱ ἰατροὶ ἐν ταῖς ἀρρωστίαις μάλιστα περιστέλλειν τοὺς πόδας παραγγέλλουσιν, ὅτι δύσψυκτοί εἰσιν. ὥστε ἀρχὴν ῥᾳδίως ῥίγους ποιοῦσι καὶ τῷ ἄλλῳ σώματι. ἢ ὅτι καὶ ἡ ἀγωνία ἐστὶ θερμότητος οὐ μετάστασις, (ὥσπερ ἐν τῷ φόβῳ ἐκ τῶν ἄνω τόπων εἰς τοὺς κάτω· διὸ καὶ αἱ κοιλίαι λύονται τῶν φοβουμένων) ἀλλ' αὔξησις θερμοῦ, ὥσπερ ἐν τῷ θυμῷ; καὶ γὰρ ὁ θυμὸς ζέσις τοῦ θερμοῦ ἐστὶ τοῦ περὶ τὴν καρδίαν· καὶ ὁ ἀγωνιῶν, οὐ διὰ φόβον καὶ διὰ ψῦξιν πάσχει, ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον.

Probl. XXVI.

Cur in lucta animo æſtuantes pedibus ſudant, non facie? rationabilius enim eſſet cùm vniuerſum corpus ſudat, tum etiam pedes ſudare. frigidiſſimus enim locus ſunt pedes, & propterea minimè ſudant, & medici ægris maximè pedes operiendos præcipiunt, quia frigus ij quàm facillimè contrahunt. quare rigoris initium reliquo etiam corpori facilè committunt. An quia agonia non eſt caloris tranſmutatio (quemadmodum in timore ex ſupernis ad inferna, quare etiam timentium ventres ſoluuntur) ſed eius potiùs argumentum: quemadmodum in ira: etenim ira eſt accenſio ſanguinis circa cor: & animo æſtuans, non timore, aut infrigidatione afficitur, ſed ob animi angorem.

Problema hoc inferiùs problemate trigeſimo primo, eſt iterum ad diſcutiendum propoſitum ab Ariſtotele, quare etiam hoc loco vtrúmque explicabimus. quin etiam Theoph. lib. de ſudoribus iis verbis proponit, ὅτι οἱ ἀγωνιῶντες, τοὺς πόδας ἱδροῦσι· τὸ δὲ πρόσωπον οὔ. διότι ἡ ἀγωνία, οὐ μετάστασις θερμότητος. ἀλλ' αὔξησις, καθάπερ ὁ θυμός· διὸ τὸ μὲν πρόσωπον ἐξερυθριῶνται, καὶ οὐχ ἱδροῦσι, διὰ τὸ μᾶλλον ἐκθερμαίνεσθαι. ξηραίνει γὰρ ἡ θερμότης ἐπιπολάζουσα. τὸ δ' ἐν τοῖς ποσὶ συντήκει, ἀλλὰ τὸ ἔλαττον ὥστε ξηρᾶναι· πλείων δὲ τὸ ἔμφυτον καὶ προϋπαρχούσης. quòd eſt, Cur agonizantes pedibus ſudant, non autem facie. quia agonia non eſt caloris tranſmutatio, ſed incrementum, non ſecus quàm timor: & ideò rubicundi facie redduntur, non ſudant, propterea quòd magis excaleſiunt. exſiccat etenim caliditas, quæ in ſuperficie feruntur. quod verò in corpore aliquantulum colliqueſcit, quòd in pauca ſit quantitate, quodammodò ſiccatur: magis verò quod innatum eſt, & præexiſtebat. In quibus explicandis niſi quod hoc loco & 31. problemate ſibi voluerit Ariſtoteles, & Theophraſtus per ἀγωνίαν, & per ἀγωνιῶντες, vix aut veritatem problematis inuenire poterimus, aut modum, quo à contradictione vindicare Ariſtotelem poſſimus. verba enim ſunt æquiuoca, & multas res ſignificantia. ἀγωνία Agoniæ ſignificata.

enim

enim vt certamen & ſolemnes ludos primò ſignificare conſtat, ita alia itidem habere ſignificata, quæ qui à lexicographis annotata obſeruauerit, facilè intelliget. ſignificat enim & locum in quo certamen editur, & genus quodcunque cõcertationis, ſiue literariæ, ſiue ſcenicæ, ſiue ciuilis & forenſis, tum & periculum. quin & apud Herod. pro agonia, id eſt, angore animi quandoq; ſumitur. ſic ἀγωνίζομαι & ἀγωνιάω non ſolũ certo, & in certamen venio, ſed alia habet ſignificata ex vi nominis ἀγῶνος pendentia. vnde & ἀγωνία certamen quidẽ, & palæſtram ſignificat, ſæpiſſimè tamen pro angore, & animi æſtuatione ſumitur. vnde 10. ſect. problem. vltimo Ariſtoteles ἀγωνίαν definiebat timorem eſſe quendam, quo percellimur, opus aliquod aggreſſuri: ſed tamen differre à vero timore docet, in hoc ipſo problemate. vnde Demoſthenes in corona, ὅτε δ' ἦν ὁ Φίλιππος ἐν φόβῳ καὶ πολλῇ ἀγωνίᾳ, quo loco aliquid amplius ἀγωνία ſignificat quàm timorem, alioquin contentus etiam fuiſſet. Demoſt. dicere φόβῳ: vnde ἀγωνιάω, à quo participium ἀγωνιῶντες, multa ſignificat. ἀγωνιᾷν enim dicimus anxium eſſe, dolere & aliquando angi metu, vt multis excẽpis aonotauit doctiſſimus Budæus. obſeruamus tamen etiam ἀγωνιᾷν, dici de eius paſſione, qui alioqui metu vacuus ſit, vt apparet apud Ariſtotelem 1. rhetor. καὶ περὶ ὧν ἀγωνιῶσι, μὴ φοβούμενοι, καλά· ὅσοι περὶ γὰρ τῶν πρὸς δόξαν φερόντων ἀγαθῶν τοῦτο πάσχουσι. honeſta ſunt etiam ea de quibus agonia percelluntur, metu caren-

Agonia differt à timore. tes. nam de bonis quæ ad gloriam tendunt, ſic animo afficiuntur. neceſſe enim eſt honeſta eſſe, cùm nullo metu perculſi conflictamur animo de aliqua re: nec veremur ne in ea tractanda quippiam incommodi capiamus. angorem enim gignunt in animis noſtris res quædam terribiles, & quæ periculum aliquod important. ſi quando igitur viderimus quempiam ſolicitari de re aliqua, quæ nihil detrimenti ipſi afferre poſſit, ſi animaduertemus, reperiemus eam honeſtam eſſe, & plenam dignitatis. Aut enim metus, aut ſtimulus honoris nos pungit. Accommodatum exemplum eſt, quod Cicero de Themiſtocle narrat. Noctu ambulabat in publico Themiſtocles, quòd ſomnum capere non poſſet: quærentibuſque reſpondebat, Miltiadis trophæis ſe è ſomno excitari. Quod autem cupiebat Themiſtocles, de quo mirificè animo angebatur, honeſtum fuiſſe, ipſe etiam ſuis verbis explanauit: at nullus hic aderat metus. ſic igitur ἀγωνιῶντες & concertantes ſiue colluctantes, & trepidantes ſiue metuentes, & æſtuantes vertere poterimus. quo poſteriori modo ſi intelligamus ſignificabit eos, qui anxij ſunt ob dubitationem de euentu rei alicuius, non tam ne malum aliquod nobis accidat, quàm ne bonum aliquod ſeparatum non eueniat: aut ne voti compotes eſſe poſſimus. ſic agonia, vt à timore ſecernitur, æſtuans erit dubitatio de aliquo ſperato bono. ſicque æſtus & æſtuatio interpretari Latinè poterit, quamuis etiam animi angor traduci fortaſſe poſſet: niſi agonia repentinum quippiam magis ſignificare dixerimus, quàm angorem. cùm igitur proponat Ariſtoteles cur ἀγωνιῶντες pedibus ſudent, non facie? non placet

Gazæ lapſus. Gazæ traductio, qui trepidantes vertit: & ἀγωνιᾷν trepidationem: cùm trepidatio aut metum ſignificet, aut effectum metum ſubſequentem, nempe tremorem ob caloris retractionem: hic autem ἀγωνιῶντες à metuentibus, & ἀγωνίαν à metu ſeiungat, & in agonizantibus non effectum frigiditatis ſequi vt in metuentibus voluit, ſed potius æſtuationem quandam, caloris & ſanguinis & ſpirituum, non ſecus quàm in ira. præterea problem. 31. pedes dicit ea ratione in agonizantibus, vt ita loquar, ſudare, quòd pedes maximè in lucta exerceantur. Videretur igitur alicui ob hanc cauſam verti poſſe concertantes aut colluctantes, ſed cùm conſtet hunc animi eſſe motum, Ariſtotelemque de quodam animi affectu loqui, cùm ſecernat & diſtinguat à metu & ſimilem faciat iræ, propterea fortaſſe præſtabit, circumlocutione vtentes, ita vertere, cur in lucta animo æſtuantes pedibus ſudant, non autem facie? ſic enim veritatem problematis ſeruabimus, atque de quo animi æſtu intelligat explicabimus. vtrumque enim in diſſoluenda quæſtione aſſumit. Dubitandi ratio multiplex eſt 1. ex experientia deſumpta, quam poſuit problem. 31.

Quod in reliquis omnibus vitæ muneribus, vt facie maximè, ſic pedibus minimè ſudamus.] hoc autem præterquam quòd quotidiana experimur obſeruatione, docuit etiam probl. 10. & 17. cùm quærit, cur facies inter omnes corporis noſtri partes potiſſimùm ſudore diffundatur, cùm minimè ſit carnoſa. ſed verò ea ſententia dici poteſt allata ab Ariſtotele, ad ſuppoſiti veritatem firmandam. At quæ hoc loco ſubiungit.

Rationabilius enim eſſet cùm vniuerſum corpus ſudat, tunc etiam pedes ſudare. frigidiſſimus enim locus ſunt pedes, & propterea minimè ſudant.] rationem affert dubitandi, circa aſſumptum problema, rationi enim conſonum potius videretur non prius ſudare pedes, quàm vniuerſum prius ſudauerit, quoniam frigidiſſimi ſunt inter partes corporis noſtri pedes: ad ſudorem autem promouendum calore opus eſt efficiente & mouente. Duplici autem ratione frigidiſſimi

eſſe

Pedes dupli ci ratione frigidi.

In rigoribus pedes primi refrigerantur.

eſſe debent, tum quòd calore innato exili præditi ſunt, cùm partibus componantur frigidis & ſiccis, cùm toti ferè ſint oſſa, nerui, membranæ, cartilagines, ἄναιμοι ferè & ἄσαρκοι, tum etiam influente: quòd illi procul maximè abſint à principatu & fonte viuifici nectaris, quod in corde ſitum eſt, indéque corporis vniuerſitatem viuidam reddit. proptereà laborant ex paupertate ſpiritus & caloris viuifici, in languida viuacitate, propter longinquitatem partium calidarum ſanguine abundantium. Hanc pedum frigiditatem alia ratione confirmat à poſteriori. quòd videamus medicos maximè pręcipere, vt aſtantes quantum fieri poteſt curam habeant ne ægris pedes refrigerentur, multis adhibitis pannis & cooperimentis: & hoc potiſſimùm in ſomno, quòd eo potiſſimùm tempore, retracto calore ad interna, & prope cor, extremi & exangues calore deſtituantur.

Quare rigoris initium reliquo etiam corpori committunt.] Alio argumento pedum frigiditatem confirmat. quòd primi vel in febribus frigus concipiunt, & reliquo etiam corpori communicant. At ne in febribus quidem ſolis id contingit, ſed in ſanis quoque corporibus. cùm enim ob naturalem frigidam intemperiem primò ambientis frigiditate afficiantur, cùm agens omne in ſimile primò agere ſoleat, efficitur etiam, vt progreſſu temporis, quaſi per contactum aliæ partes eadem frigiditate lædantur, & in eãdem qualitatem immutentur. hæc igitur cùm ita ſint, quomodo in luctantibus animi æſtuatione ob dubiam victoriam æſtuantibus, pedes ſudant, non facies?

Agonia quę animi paſſio.

Metu quid patiatur corpus.

Timentium pulſus quales.

An quia agonia non eſt caloris tranſmutatio (quemadmodum in timore ex ſupernis ad inferna, & propterea timentium ventres ſoluuntur) ſed eius potiùs augmentum.] Aggreditur Ariſtoteles ſolutionem problematis, ex natura huius paſſionis deſumpta ratione: dicens agoniam non eſſe tranſmutationem caloris influentis ſanguinis nempe & ſpirituum à ſupernis ad infernas partes, vt fit in metu. docuit enim Ariſtot. lib. de iuuent. & ſenect. mort. & vita timentes refrigerari ſecundùm ſuperiora, calidum fugiens & contractum morbum facere in locum anguſtum, ita vt metu extinguantur quandoque animalia. hinc in ſect. 27. problem. 1. timentes tremore corripi ſcribit propter refrigerationem, ex qua etiam alui ſolui quandoque in timentibus ſolent. anguſtiæ autem animi quam agoniam vocat, alia eſt ratio, neque enim obruitur calor innatus cordis ex recurſu ſanguinis, & ſpirituum ad cor, ſed augetur potiùs, & quodammodò ferueſcit. In timore enim enim & triſtitia calor & ſpiritus intrò reuocantur, in illo quidem ſubitò & affatim, in triſtitia verò paulatim & impetu nullo. quocirca & corporis externas partes refrigerant, nec tamen vt ſomnus, aut ambientis frigus, interiores calefaciunt, quòd is calor & ſpiritus in cor ſolùm recurrat. metu quidem maximè cor premitur, & quaſi ſtrangulato calore obruitur, quod vel ipſi metuentium pulſus parui, tardi, rari, & imbecilles oſtendunt. In agonia autem cùm ſpes & timor adinuicem concertent non ſecus quàm illi ipſi, qui lucta concertant, efficitur vt licet timor aliquis adſit in initio operis, vt optimè dicebat Ariſtoteles problem. 31. quoniam tamen non eſt timor futuri mali, vt dicebamus, ſed timor ne non aſſequatur exoptatum bonum, non adeſt motus ille frigefactorius, ſed ſpe vt plurimùm præualente potiùs etiam incaleſcunt ſpiritus, & foras proruunt, non ſecus quàm in ira in qua calor & ſpiritus è corde foras, non vt in gaudio ſenſim, ſed repentè mouentur. vnde dum cor ira cumulatur & ardeſcit, inflammatus calor in omnia effertur, vt tum homo extra ſe percitus feratur. vnde ſæpenumerò primò ſpiritus, mox verò & humores, & corpus ipſum calefacit, inflammat, & plerumque in ephemeram aut ſynochum agit. & hoc eſt quod dicebat, [*etenim ira eſt accenſio ſanguinis circa cor.*] Quod optimè & repetiit & quaſi explicauit lib. 1. de anim.

Locus emẽdatus.

Et æſtuans animo non timore, aut infrigidatione afficitur, ſed animi æſtuatione.] Obſeruandum eſt in omnibus Græcis contextibus, quos videre contigerit, ita legi, καὶ ὁ ἀγωνιῶν, οὐ διὰ φόβον καὶ διὰ ψύξιν πάσχει, ἀλλὰ διὰ τὸ μέλλον. Gaza videtur legiſſe, διὰ τὸ μέλος: cùm ſic vertit, non metu refrigerationéque ſit ita affectus, ſed membri ipſius affectione: & antiquus interpres cùm legit, ſed ob membrum. ſicque reſpiciet ea, quæ in trigeſimo primo problemate docuit, tum cur pedes potiſſimùm in iis ſudant oſtendit. pedibus enim maximè ſudare ſcribit, quòd pedes perpetuo teneantur labore: cùm cæteræ corporis partes quietem aliquam conſequi per ſitus mutationem & motus poſſint. ex vehementi enim labore calor illorum accenditur, &, ſi exile & humidum fuerit, quod ad inferna ſemper mouetur, attenuatum in ſudorem abit. reliquæ enim corporis partes in luctatione aliquando feriantur, & pedes ſemper labore premuntur ſiue in motu ſiue etiam in quiete in corporis onere ferendo. ſed quoniam hoc loco totam diſſoluendæ quæſtionis rationem refert in motum internum ſpirituum ex animi perturbationibus excitatum, non

eſſet fortaſſe præter rationem ſi τὸ μέλλον legeremus, ſublata vnica litera λ. non immutata etiam vltima ν. in σ. vt fecit Gaza. cura enim & ſolicitudo, cùm ſit labor quidem in huiuſmodi ἀγωνίαις, ſudorem augere poteſt. ad quod fortaſſe alluſiſſet in probl. 31. cum dicit, ſunt enim exciti propenſique ad negotium: quoniam calor eorum ſe collegerit in pectoris loco, qui concauus eſt magis. quamobrem vndique cùm eo ipſo calore, tum ſanguine turgeſcente efficitur, vt motu vario crebróque agitentur. Eodem autem loco videtur huius quæſtionis aliam afferre ſanè probabilem reſponſionem. quæ eſt quòd agonia eſt quidam metus ſuper rem inchoandam: in metu autem refrigeratio adeſt partis ſuperioris. quo fit vt in timore facies pallore afficiatur, pedes verò trepident.

Προβλ. κζ.

Διὰ τί τὸ πρόσωπον ἐξέρυθροι γίνονται, οὐχ ἱδροῦσι δέ; ἢ διὰ τὸ μᾶλλον θερμαίνεσθαι; ὥστε τὸ μὲν ἐν τῷ προσώπῳ ὑγρὸν, ξηραίνει ἡ θερμότης ἐπιπολάζουσα, τὸ δὲ ἐν τοῖς ποσὶ συντήκει, διὰ τὸ ἐλάττω μὲν εἶναι, πλέω δὲ τοῦ ἐμφύτου καὶ προϋπαρχούσης.

Probl. XXVII.

Cur facie aliqui intenſè rubent, non autem ſudant? An quòd magis incaleſcant? quo fit vt in facie humorem deſiccet caliditas per ſumma diffuſa: quem verò in pedibus inuenit, liquefacit, quòd minor ſit calor, plus autem ineſt tum innati tum præexiſtentis.

Facies rubore ob laborē perfuſa cur aliquādo non ſudet.

Si caliditatis ſoboles eſt ſudor, quærit Ariſtoteles cur aliquibus rubore multo ſuffundi & genas & vniuerſam faciem videamus, quod ex actione caloris prouenire ſolet, excaleſacientis plus quàm par ſit ſpiritus & ſanguinem. vnde iis ipſis attenuatis, & quodammodò agitatis, tum inde eleuatis vaporibus, ſupernas partes, potiſſimùm autem faciem, rubicundas fieri certum eſt, tamen ſudore non perſundi eam ipſam aliquando eo tempore obſeruemus, cùm potiſſimùm præſente materia, & eleuatis actione caloris vaporibus, ſudorem produci dixerimus, & potiſſimùm in facie.

Sudor abſumitur exceſſu caloris.

An quòd magis incaleſcant, quo fit vt in facie humorem deſiccet caliditas per ſumma diffuſa.] ad ſudorem promouendum ab initio ſuppoſuimus neceſſariam quidem eſſe caliditatem, at eam tamen, quæ non multum excedat: huiuſmodi enim ſi fuerit, tantum abeſt vt ſudorem promoueat, vt excitatum abſumat, atque materiam iam proximè in ſudorem mutandam, vi caloris attenuatam, exſiccet. cùm autem vis caloris ſemper ad ſuperna perueniat, attenuatique ſpiritus in quibus vis omnis calefaciendi in noſtro corpore naturaliter diſpoſito poſita eſſe videtur, ſemper faciem & ſupernas partes impetere ſoleant, efficitur, vt quamuis attenuare humores potuerint, & ad permeandum reddere faciliores, vi tamen caloris adaucta, poterunt etiam eoſdem met abſumere & exſiccare, aut in vapores mutatos, tandem per euacuationem ſenſus noſtros fallentem, euacuare.

Quam verò in pedibus inuenit, liquefacit, quòd minor ſit calor.] ſecus contingit in pedibus luctantium, de quibus ſuperiùs dixerat. quamuis enim vehemens ſuperaccedat ex motu caliditas, cùm tamen innata omnino parua ſit. pedéſque ſtatuantur frigidiſſimi, adeò adaugeri non poterit, vt eam humiditatem, quæ ſudoris eſt cauſa, poſſit abſumere, innato calore non coadiuuante, aut potiùs intemperie frigida contraoperante. quare tanta ſolùm erit caliditas, quanta pro promouendo ſudore opus eſt. ſecus fit in facie, quæ cùm carnoſa ſit mediocriter, genæque facillimè inſernarum partium caliditatem ſuſcipiant, & ſpiritus & ſanguis ad eas partes tranſmittatur, efficitur, vt tum innato & naturali calore, tum ſuperueniente & influente, incaleſcant adeò partes illæ, vt abſumere materiam commodè poſſint. & hoc eſt, quod ſibi voluit Ariſtoteles in poſtremis verbis, cùm dicit, πλέω δὲ τῆς ἐμφύτου καὶ προϋπαρχούσης. plus autem ineſt tum innati tum præexiſtentis, id eſt, caliditatis in facie, quàm pro ſudore promouendo opus ſit.

Προβλ. κη.

Διὰ τί καθεύδοντες ἱδροῦσι μᾶλλον ἢ ἐγρηγορότες; ἢ ὅτι ἔσωθεν ἡ ἀρχὴ τοῦ ἱδρῶτος. θερμότερα δὲ τὰ ἐντός. ὥστε καὶ ἐκκρίνει διαχέουσα ἡ ἐντὸς θερμότης, τὸ ἐντὸς

ὑγρόν

ὑγρόν. ὥσε ἀεὶ ἔοικεν ἀπορρεῖν τι τοῦ σώματος. ἀλλὰ διὰ τὸ μηθὲν εἶναι. πρὸς ὃ προσπίπτον ἀλιωθήσε), λανθάνει. σημεῖον δέ. τὰ γὰρ κοῖλα τοῦ σώματος ἀεὶ ἱδροῖ.

Probl. XXVIII.

Cur dormientes quàm vigilantes ſudant magis? An quòd ſudoris origo intrinſecùs eſt, calidiora enim ſunt interiora. quare internus calor inrimum humorem diffundens expellit. quoniam videtur ſemper corporis nonnihil diffluere: ſed quia nihil eſt, cui adhæreat, latet. hujus rei ſignum eſt, quòd cauæ partes ſemper ſudant.

Quæſtionem cur dormientibus magis affluat ſudor quàm vigilantib. quá ſuperiùs etiam numero ſextodecimo diſcutiendam propoſuerat, in hunc vſque locú explicandam diſtulimus, quòd hoc loco vberiùs eam proſecutus ſit & diligentiùs. Dormientibus ſudor magis effluit, & quâobrem.

An quòd ſudoris origo intrinſecùs eſt, calidiora, &c.] Sudoris cauſæ, ſiue eæ materiales fuerint, ſiue effectrices, in penitioribus corporis partibus poſitæ ſunt, potiſſimùm autem efficiens calor, qui vbi circa ſocum receptus, augetur quantitate, intentione etiam & agendi facultate roboratur, cùm ſomnus, vt colligi poteſt ex Ariſt. lib. de ſenſu & ſenſibili, tum optimè ex Alex Aphrodiſienſi 1. naturalium quæſtionum, cap. 20. tum & Auerr. 2. collect. cap. 21. ſit retroceſſio quædam aut coitus caloris ad intima refugientis: quod extimæ partes ſomno preſſi hominis refrigeratæ, luculentiſſimè oſtendunt: tum & concoctiones, quæ in dormitantibus validiores redduntur, id ipſum commonſtraut: id enim calidum, vt optimè dicebat Auerroes, quòd in vigilantibus functiones exercet (præbet enim motum ſenſúmque extimis partibus) in ſomno ſopitis ad ima ſubterfugit: illud verò à corde tantùm animantium partibus tranſmittitur, ad quod ceu ad fontem atque principium in ſomno refluat atque reuertatur, neceſſe eſt. fit autem hoc pacto, ſi Peripateticorum dogmara ſectemur, ab infimis partibus atque internis eleuatis vaporibus humidis ad cerebrum, vbi à frigore in aquam condenſantur, qui graues effecti, dum illis, quę in ea parte ſunt, admiſcétur humiditatibus, dúmque ad altiora penetrare non valent, neque diſcuti, diſſiparíque, ad ima denuò defluant neceſſe eſt, atque inde meatus facultatum ſenſilium obſtruant; & hoc eſt quod doctiſſ. Aphrodiſæus dicebat loco propoſito, cùm quærit, ſi ſomnus eſt propter connari nobis calidi ad intra retroceſſionem, æſtate verò potiùs retroceſſit calor ad exteriora, propter quid æſtate ſomnolentiores ſumus, cùm ſomnus fiat, eò quòd occupetur à delata à capite ad ipſum pectus euaporatione, innatum nobis calidum. quam quæſtionem diſſoluens, eam attulit cauſam, quòd cùm hyeme, ob ambientis frigiditatem cùm innatus calor obſtructis cutis meatibus non diffluat, ſed quodammodò coerceatur, validior redditus non ita facilè ab humiditatibus, à capite verſus ſedem illius principem decidentibus, obrui poteſt: æſtate autem cùm ob ambientis caliditatem, meatus corporis aperti reddantur, naturalis calor diffluit, atque euaporat, vnde imbecillior redditus, faciliùs à defluente humiditate poteſt eo modo obrui, quo in ſomno dicebamus circumambiri ſolere Et quamuis videatur ex iis colligi poſſe in ſomno imbecilliorem calorem internum reddi, quod videtur iis repugnare, quæ ab Ariſtotele hoc loco, & problem. 16. dicuntur, vbi ſudores in ſomno magis promanare dicebar, ob caloris ad internas pattes retroceſſionem. Calor enim ad interna collectus, poteſt humorem expellere. & quod hoc loco cùm dicit: Somnus quid Ariſt. Sõnus quomodo fiat Peripateticis.

Quæ internus calor intimum humorem diffundens expellit.] Si tamen conſiderauerimus maiorem vim aſſequi calorem ex coitione & vnione ſpirituum & ſanguinis circa cor, quam deperditionem ex humoribus obruentibus ſecùs ſentiemus, quamuis enim obruere videantur circa ſoſſum deflaxæ humiditates, & craſſiores vapores, vnitum tamen eundem retinent, atque conſeruant: non ſecùs quàm ſaciat cinis dum eæ prunæ operiuntur. Ea igitur ratione per ſomnum magis expelluntur ſudores, tum quòd humiditates in internis partibus magis aggregantur, & calor retroactus vires maiores vnitus colligit, vnde cùm ſuperfluæ ſint, & naturæ noxiæ, attenuatis iis vi caloris, à natura commodè tunc expelluntur. vnde etiam fit, vt non ſtatim atq; ſomnus aduenit, ſudor effluat: tantùm enim temporis intercedere debet, quantum ſufficiat ad attenuandam materiam vi caloris introgreſſi: quamuis autem portio aliqua humoris foràs propellatur: nihilominus non eſt ſemper

conſpicua ſenſibus noſtris, quia exilis admodum eſt. vbi verò multa fuerit, & patietib. intetnis collecta adhæreat, natura vt quod ſuperfluum eſt expellat, inſurgit, atque collectum propellit. & hoc eſt quod dicebat.

Quoniam videtur ſemper corporis nonnihil diffluere: ſed quia nihil eſt, &c.] Sed quoniam video medicos aduerſus hanc Ariſt. de ſomni loco ſententiam, ſentire non reuocationem vitalis caloris ad cor, ſed animalis ad cerebrum cauſam eſſe ſomni, quo poſito falſa omnino eſſet quæſtionis huius diſſolutio, cenſui meas partes eſſe hoc loco breuiter argumenta proponere quibus hanc Ariſt. ſententiam conuellere nixi ſunt, atque, ſi fieri à me poterit, diſſoluere. primùm dicuntque in ſyncope tanto maior quàm in ſomno fit caloris ad cor reuocatio, & velocior, quanto pallore, refrigerationéque ſuperat ſyncopizans dormientem, nec tamen dormit, nec cogitatione deſtituitur ſæpè, nec auditu. Quaſi verò nos ſomnum ex Peripateticorum placitis, ſolùm teuocatione caloris ad principem partem, cor fieri voluerimus, non autem euaporatione quadam, primò cerebrum petente, mox ad cor & pectus deſcendente, calorémque vitalē quodammodò obruente: audiant Alexandrũ, qui ſic habet. Cùm ſomnus fiat eo quòd occupetur à delata à capite ad ipſum pectus euaporatione calidum nobis connatum: huiuſmodi.n. ibidem contractio cauſa eſt ſegniciei ipſis ſenſibus: quæ detentione caloris circa pectus fit, quouſq; delata euaporatio, cum ſit denſa ab occupata ab ipſa caliditate, quæ tota ibi ſimul eſt correpta, concocta ſit, & attenuata, diſgregata fuerit & hęc eſt naturalis cauſa ſomni, & eius qui in hyeme, & eius qui in æſtate fit: ſed rem hanc nos ſuperiùs longiori oratione ex Auerroë explicuimus. non igitur hac ratione. qui ſyncope corripitur, quáuis reuocetur ad cor vitalis calor, dormire ſolet, tantò magis quoniam ob ſubitum & velocem illum motum ſæpenumerò ſpiritus vitales diſſipentur, quod in ſomno non contingit. Argumentantur ſecundò, qui nimiùm dormit, & ea ratione & capite grauatur & morbo detinetur, aut qui non dormit, & ea ratione morbis laborat, ex remediis cerebro adhibitis, non cordi, leuatur: in cerebro igitur nõ in corde reuocatio eſt illa caloris. ſed audiant Auerroëm huic argumentarioni ſatisfacientem iis verbis. præterea cùm cerebri vſus ſit, vt cordis caliditatem & humiditatem moderetur, neceſſe eſt cor ab illo maiorem huius functionis cumulũ conſequi, atq; alimentũ cordi tranſmiſsũ refrigerari humectariq; proinde rigationib. quę vim frigidā humidáq; obtinent perfundimus capita vigiliis affectorũ creberrimè: etenim cerebri cõſenſu cor quoq; affici cõſpicimus. Quamobrem qui à ſolo cetebro ſomnum effici putauerunt, grauiſſimè lapſi ſunt.

Medicorũ argumenta aduerſus Ariſt. ſententiam de ſomno, & ſolutio.

Πρόβλ. κθ.

Διὰ τί ἐν τοῖς πυελατηρίοις μᾶλλον ἱδροῦσιν, ὅταν ᾖ ψῦχος; ἢ ὅτι τὸ θερμὸν οὐ βαδίζει ἔξω, διὰ τὴν τοῦ ψύχους περίστασιν· (κωλύεται γὰρ ὑπὸ τούτου) ἀλλ' ἐντὸς καθειλούμενον καὶ μένον, διαλύει τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά, καὶ ἱδρῶτα ποιεῖ ἐξ αὐτῶν.

Probl. XXIX.

Cur in caldariis magis ſudant cùm eſt frigus? An quòd calor foris non egreditur ob frigoris circunſtantiam (repellitur.n. ab hoc) verùm intus ſe peruoluēs, ac inſidens, humores qui ſunt in nobis diſſoluit, ſudorémque ex ipſis facit.

Aponenſis lapſus maximus.

Malè antiquus interpres hanc quæſtionem in Latinum vertit, ſi diligenter Græca verba conſiderentur, cùm ſic transfert. propter quid in calefactoriis ſudant magis, quàm quando fuerit frigus. Peſſimè autem ſe geſſit Aponenſis, cum credidit Ariſt. hoc loco quærere cur corpora magis ſudant in locis calidis, vt in continente calido, ſiue ſit aër exterior calidus, ſicut ſtupa vel aliud, quàm quando fuerit frigidum continens, cùm non hoc quærat Ariſt. ſed potiùs oppoſitum. neque ſolutionem, quæ alioqui clara eſt, & manifeſtis verbis prolata intellexit, cum d. ſoluit, & diuidit in duas, ſecundùm quod duo tangit in quæſtione, & primò tradit cauſam quare non ſudāt corpora frigido exiſtente continēte, ſecundò quare ſudant calido exiſtente, cùm & quæſtio ſimplex ſit, & omnino à propoſita ab ipſo diſtincta, & teſponſio vnica. ſed hæc refutatione non indigent, cùm Ariſt. contextus & aliud quærere oſtendat, & diuerſam omnino ſolutionem proponat, vt proximè oſtendere ſum paratus. Quærit igitur cur caldariis ſiue Laconicis poſiti ad ſudorem prouocandum, magis ſudant tempore frigido, puta hyeme, aut alio tempore conſtitutione frigida. quid verò ſint πυελατηρίοις ſuperiùs longa oratione dum vndecimum problema exponebamus, docuimus. ſoluit

In Laconicis magis ſudant hyeme, & cur

ſoluit igitur quæſtionem & d. [*An quòd calor foris non egreditur ob caloris circumſtantiam repellitur* , &c.]ab ambientis frigiditate internū calorem colligi per eam, quam appellant antiperiſtaſim,voluerunt peripatetici.fieri enim volunt, vt à frigiditate aëris,calori cõtraria,repellatur ipſe calor,meatúſque,per quos idem ſpirare foras deberet, conſtringantur. qua de cauſa etiam ventres hyeme calidiores eſſe dicebat Gal. 1.Aph. 14.ſic hyeme tepere aquas ſcribit Ariſtoteles 2 .Meteorolog.in profundis fontibus,æſtate frigere ob eãdem cauſam.tepent enim hyeme,ſubtrahēte ſe intra cauernas terræ æſtatis calore,æſtate contrà frigent alteratæ à frigore hyemali,quod æſtate ineunte refugit intra terram.Hanc ambientis circumobſiſtentiam Alex.lib.1.probl.56. pulcherrimè nobis explicauit , cùm quærit,cur aqua puteorum per hyemem calida,per æſtatem frigida ſit:Reſpondet enim, quoniam contrarium omne ſuum vitare contrarium ſolitum eſt.Cū igitur frigidum,quod calido contrarium eſt,atq; exitioſum fugiat,per æſtatem cùm cœlū recalet , ad ima telluris refugiat neceſſe eſt.quo euenit ne aqua frigida efficiatur. contrà per hyemē:quoniam extrinſecus vergit calor, ad ima fugiēs aquam tepefacit:cõtraria enim in eodē loco & tempore ſimul manere natura voluerat.quod idem in noſtris corporib.ex ambientis tum caliditate,tum frigiditate perfici docuit Gal. loco propoſito : hanc περίστασιν circunſtantiam cum Seneca lib.2.quæſt.nat.c.8.tranſtulimus probans aëris vnitatem,contra eos, qui ideò vacuum in eo ponebant,quod auibus in eo tam facilis motus, quòd maximis minimíſque per illum tranſcurſus ſit. Aquarum quoque ſimilis facilitas eſt:nec de vnitate illarum dubium eſt,quæ ſic corpora accipiunt, vt ſemper in contrarium acceptis refluant. hanc noſtri circunſtantiam,Græci autem περίστασιν appellant,quæ in aëre quoque ſicut in aqua fit: circunſtat enim omne corpus à quo impellitur.Hipp.tamen,lib.de nat.pueri,potiùs in cutis ambientis denſitatem referre videtur:non enim in fugam contrarij refert cauſam caliditatis fontium hyeme,& ventrium eodem tempore, ſed in cutis ſuperficiei denſitatem ſpiritum calidum exire,& frigiditatem ex ventis promanantem ingredi prohibentem.ſed de hac re abundè ſatis in com.noſtris ad lib.de aër.aq.loc.Hipp.lib.3.com.16.quacunq; autem data opinione,certum eſt hyeme in corporib. calorem naturalem, & ſpiritus in intimis partib.contineri atque colligi,quo loco inſidens humorem craſſiorem , in penitiorib. partibus reſidere ſolitum,attenuat atque diſſoluit:validiori autem ob eandē caloris naturalis & ſpirituum collectionem facta,naturali facultate expultrice,id quod ſuperfluum eſt corpúſque grauat,ad externa propellit,vnde per cutem exiens ſudorem producit.

Antiperiſtaſis quid.

Aquæ fontanæ & vētres cur per hyemem calidæ.

Προβλ. λδ.

Διὰ τί ὠφελιμώτερός ἐστιν ὁ ἱδρὼς, κἂν ἔλαττον ἐπέλθῃ, ὁ γυμνοῦ προχάζοντος γινόμενος, ἢ ὁ ἐν ἱματίῳ; ἢ τὸ μὲν πονεῖν, τοῦ μὴ πονεῖν βέλτιόν ἐστι καθόλου· καὶ ὁ ἱδρὼς ὁ μετὰ πόνου, [τοῦ ἄνευ πόνου βελτίων ἐστί· καὶ ὁ μᾶλλον ὁ μετὰ πόνου,] τοῦ ἧττον, βελτίων· μᾶλλον δ᾽ ἐστὶ μετὰ πόνου, ὁ γυμνοῦ τροχάζοντος γινόμενος. ἐὰν γὰρ μὴ πολλὴ συντονίᾳ προχάσῃ, οὐ δύναται ἱδρῶσαι, γυμνὸς ὤν. ἐν ἱματίῳ γὰρ κἂν πάνυ μετρίως προχάσῃ, ταχὺ ἱδροῖ, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ἱματίου ἀλέαν. καὶ εὐχρούστεροι δὲ γίνονται οἱ γυμνοὶ τρέχοντες τοῦ θέρους τῶν ἐν ἱματίοις, ὅτι ὥσπερ ἅπαντες οἱ ἐν τοῖς εὐπνουστέροις τόποις οἰκοῦντες, εὐχρούστεροί εἰσι τῶν ἐν τοῖς καταπεπνιγμένοις οἰκούντων, οὕτω καὶ αὐτὸς αὑτοῦ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν ὥσπερ ἐν εὐπνοίᾳ ᾖ, τότε εὐχρούστερός ἐστιν, ἢ ὅταν καταπεπνιγμένος ᾖ καὶ περιεχόμενος ὑπό τινος ἀλέας πολλῆς· ὃ συμβαίνει μᾶλλον τοῖς ἐν ἱματίῳ τρέχουσι. διὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ πολὺν χρόνον καθεύδοντες, εὐχρούστεροί εἰσι τῶν μέτριον χρόνον καθευδόντων. καταπέπνικται γὰρ καὶ ὁ καθεύδων.

Probl. XXXIV.

Cur ſudor vtilior eſt,qui corpore nudo currenti prodierit , etiãſi minor ſit, quã qui veſtib.induto? An quòd laborare quàm non laborare meliùs eſt in vniuerſum. ſudor autē qui eſt cum labore,eo, qui eſt ſine labore melior eſt.Et qui maiori cū labore melior,quã qui cū minori.magis autē eſt cū labore, qui è nudo currēte prodierit:niſi enim multa cõtētione laborauerit, ſudare nõ poterit qui nudus eſt.Indutus.n.quãuis admodū moderatè ſe exercuerit,celeriter ſudabit,propter caliditatē,quæ à veſtimentis excitatur. Et coloratiores redduntur, qui nudi curſum æſtate exercent,quàm qui cum veſte.Quare quemadmodum

O 3 omnes,

omnes, qui loca incolunt bene perſpirata meliori colore præditi ſunt quàm qui ſuffocata: ſic & ipſe ſeipſo coloratior eſt, cùm in bene perſpirato loco eſt, quàm quando ſuffocatus fuerit. quod certè his accidit magis, qui veſtiti percurrunt. Pari ratione etiam qui nimis dormiunt minus colorati ſunt, quàm qui modicè ſomno ſe recreant. ſuffocatur enim quodammodò dormiens.

Sudor etiã minor è nudo corpore profluens vtilior quàm qui ex induto, & cur.

Cum ſudoris excretio ſit actio naturæ expellentis quod ſuperfluum eſt, quódque minus aptum eſt in ſubſtantiam corporis conuerti, meritò quærit hoc loco Ariſt. cur qui è corpore nudo currente prodierint ſudores, etiamſi in minori quantitate profluxerint, vtiliores nobis ſint, quàm qui ſub veſte in currentibus ſe prompſerint, hæc eſt quæſtio, & dubitandi cauſa.

Laborare quid Ariſt.

An quòd laborare, quàm non laborare melius eſt in vniuerſum] πονεῖν dixit laborare melius eſſe vniuerſaliter quàm non laborare, vbi πονεῖν dixit, non in eo ſignificato, quo nimio illius vſu ſuccedere quotidie videmus noxas multas, magnáſque. ſic enim qui labores coacti ſubeunt, coacti dico, aut egeſtate, aut ſeruitutem ſeruientes, aut alio quouis, quàm vt ſe tantùm exerceant, propoſito, foſſores, meſſores, remiges, baiuli & huiuſmodi melius ſe haberent, cum ſæpenumerò oppoſitum obſeruemus: quamquam enim vſum ſæpiſſimè exercitationum iuſtarum reportent, quia tamen neque propoſitum id vnquam habent, ac ſæpius ſine eo fruſtrantur, quem nec intendunt quidem ab hoc labore, cuius hoc in loco mentionem facit Ariſt. cum vniuerſaliter meliorem ſtatuit laborare, quàm non laborare, excludendum dicimus. laborem igitur intellexit, qui exercitationis ritè peractæ perpetuus eſt comes. hunc quieti præferendum duxit ante eum Plat. in Theæt. dum habitum corporũ ab ocio & quiete deſtrui, ab exercitationib. verò & motib. conſeruari ſcribit: quod forſan ab Hipp. didicerat 6. Epid. ἀσκησις ὑγίης, ἀκορίη τροφῆς, ἀοκνίη πόνων, nempe quòd in hoc ſanitatis conſeruatio collocatur, vt ciborum ſacietas vitetur, & exercitationes corporis in frequenti vſu habeantur. Hinc lib. de diæt. 3. idem dicebat hominem, qui comedit, minimè ſanum viuere poſſe, niſi laboret & iure quidem merito. nam cùm in hoc perpetuo corporis noſtri defluxu deperditæ ſubſtantiæ neceſſaria ſit inſtauratio, quæ omnino deperderetur niſi alterius ſuccedentis adminiculo foueretur, excrementa, & ſuperflua recrementa aſſiduè etiam in corpore noſtro produci neceſſe eſt: cùm nulla omnino reperiri poſſit res, quæ ſic in alitæ partis tranſire ſubſtantiam totam queat, vt nihil prorſus reſtet, quod naturali calore euictum in alimoniam non cedat, hoc ipſum quod non cedit excrementum eſt, quod expelli aliqua ratione è corpore debet, aut abſumi, ne multa magnaq; damna corporibus inferat: nihil eſt autem quod, aut feliciùs, aut commodiùs, huiuſcemodi, vbi altiùs impacti fuerint, expellere poſſit, aut euacuare ipſo labore & exercitatione. quiete enim profundiùs impacta craſſeſcunt, atque ad educendũ difficiliora reddũtur. ſic igitur laborare meliùs eſſe dicit Ariſt. quàm non laborare. At video Eraſiſtrati ſequaces, & Aſclepiad. Pruſien. contra Ariſt. hanc ſent. ita argumẽtari: labor naturæ noſtrę inimicus apparet, quòd iucunditatem & dulcedinem, quibus nunquam ſanus homo priuari debet, è medio tollat. quare ſic ſanitati potiùs obeſſe videbitur, quàm prodeſſe. At falſum eſt ſanitatem ſola iucunditate, & dulcedine conſeruari ſolere: poteſt enim cum moleſtia eſſe, modò ea neque modo excedat, neq; multo tempore perduret, qualis eſt moleſtia, quæ in hoc labore iuncta eſt, quæ breuiſſima eſt, cùm tunc terminetur exercitatio, neq; immoderata, quæ potiùs erit maioris & longioris delectationis præparatrix, nẽpe quòd corpus à ſuperfluitatib. liberet: omnis autem naturalis inanitio Ariſt. teſt. 5. probl. delectationem afferre ſolet. Dixit autem καθόλου quod. vniuerſè generatim, vel, vt in genere dicam, ſignificat, vt nobis oſtenderet, id vtique in vniuerſum verum eſſe, non tamen ita abſolutè: vt aliquando non pręſtet quieſcere quàm laborare. Docebat enim Hipp. lib. de morb. vulg. bilioſas valdè naturas, & valdè calidas debere quieſcere: at ne eos quidem omni exercitatione priuari debere docuit, 1. de ſan. tuen. Gal. ſed vehementi illa, & quæ verè laborem & calorem ſecum affert.

Exercitationis vtilitates.

Bilioſi non multũ exercendi.

Sudor ex multo labore vtilior.

Sudor autem qui eſt cum labore, eo qui eſt ſine labore melior eſt, & qui cum maiori labore melior, quàm qui cum minori.] Labore & exercitatione dicebamus excrementa in corporib. aggregata attenuari, atq; per motum atteri. vt ſudorib. aut inſenſibilib. euacuationib. per meatus corporis, qui eodem calore reſerantur magis educi, & à natura expelli poſſint. ſudor igitur qui cum labore fit, excrementa in profundioribus partibus exiſtentia ad ambitum attrahit, atque propellit: quin & quæ craſſiora ſunt attenuare poterit faciliùs, quàm ſi cum paruo labore promoueantur: nobis enim potiùs oſtendent corpus multis excrementis eſſe

refertum,

refertum proptereáque leui quacunque motione ad extimam cutem transfundi. quod verò ſubiungit.

Et qui cum maiori labore melior, quàm qui cum minori.] ita intelligendum eſt, vt labores ij adeò vehementes non ſunt, vt terminos veræ exercitationis excedant: ſic igitur labores eos excludemus, qui aut febres, aut corporis ſiccitates immoderatas, aut laſſitudinum genus aliquod inuehere poſſit. ſudores igitur ij meliores erunt, qui cum maiori labore expelluntur, quàm qui cum minori: modò metas veræ exercitationis non tranſeant.

Magis autem eſt cum labore, qui è nudo currente prodierit.] Applicat, quod dixerat, meliorem eſſe ſudorem, qui cum maiori labore prouocatur, ad ſudorem qui è nudis corporibus ſeſe exercentibus curſu prodierit, dicens ea ratione vtiliorem eſſe eum, qui è nudo profluit. quoniam cum maiori labore prolicitur. probat hoc quoniam [*niſi multa contentione laborauerit, ſudare non poterit, qui nudus eſt.*] cùm enim nudus ambienti exponatur, qui potiùs repellendi vim habet, quàm proliciendi ſudores, niſi vehementer ſe agitauerit, ſudorem elicere non poterit, ſecùs quàm veſtibus indutis accidat, qui cùm ab ambientis frigiditate veſtibus ſe defendant, iiſdémque veſtimentis apertum corpus incaleſcat, quouis motu etiam leuiori accedente ſudor promanare poterit.

Et coloratiores redduntur qui nudi curſum æſtate exercent, quàm qui cum veſte.] Deſumpſit, vt ſui moris eſt, hanc ſententiam Ariſtoteles ab Hippocrate lib. 2. de diæta: qui ſic habet. cęterùm curſus longi, & curui ſenſim facti caleſacientes carnem, concoquere, ac diffundere poſſunt, & vim cibórum in carne concoquunt: verùm corpora tardiora, ac craſſiora reddunt, qua curſus circulares. & paulò pòſt. Qui verò in veſte fiunt, eandem vim habent, magis autem excaleſaciunt, & corpora humidiora faciunt, & decoloratoria, quia ſincerus ſpiritus allabens ipſa non depurgat: ſed in eodem ſpiritu exercentur. quod idipſum eſt, quod ab Ariſt. hoc loco ſubinfertur, ſed longiori oratione expreſſum, cùm dicit, [*Quare quemadmodum omnes qui loca incolunt, benè perſpirata meliori colore præditi ſunt, ſic etiam ipſe*, &c.] Probat enim quod dixerat exemplo. vt enim omnes, qui loca libera & aſpirantiora incolunt, meliùs colorantur iis qui impedita & ſilentia tenent, ſic etiam ſeipſo quiſque coloratior eſt cùm veluti ſpiritui afflanti placidè patet, quàm cùm perſtrictus, obductúſque à calore nimio angitur. quod certè iis accidit magis, qui veſtiti percurrunt. non eſt autem præſentis loci demonſtrare veritatem illius propoſitionis, coloratiores eſſe qui loca benè perſpirata incolunt, cùm longa oratiune id explicuerimus in com. noſtris in lib. de aër. aq. loc.

Pari ratione etiam, qui nimis dormiunt minùs colorati ſunt, quàm qui modicè ſomno ſe recreant. ſuffocatur enim quodammodò dormiens.] Alio itidem exemplo idem probat. vbi obſeruandum eſt in omnibus Codicibus Græcis haberi, pari ratione etiam, qui nimis dormiunt, εὐχρούστεροί εἰσι, quod eſt, benè colorati ſunt. quod præterquàm quòd repugnet Hipp. 2. de diæta. & lib. de flatibus, vbi ſomno nimio refrigerari ſanguinem ſcribit, ſibi ipſi aduerſaretur, qui id non probaret, quod maximè deſiderabat. quapropter optimè annotauit Sylburgius in melioribus fortaſſe legiſſe Gazam ἀχρούστεροί εἰσι, quod eſt, decolores, aut minus coloratos. quam lectionem habuiſſe manifeſtum eſt antiquum interpretem, qui ſic legit, minùs colorati ſunt. vſque adeò enim optimæ & ſaluberrimæ rei, & ſine qua conſiſtere humana natura nequeat, damnoſus eſt vſus, vbi ſuperuacaneus & immoderatus fuerit, vt effectus omnino pariat contrarios. Etenim ſicuti modicus & tempeſtiuus ſomnus vitæ neceſſaria, conuenienti agendi quieſcendíque viciſſitudine ſubminiſtrat, ita immoderatus, contraria omnia quaſi ex aduerſo oppoſitus, adfert: vtilitas enim ex primo quæſita, atque adeò acquiſita deſtruitur tota: quæ ſpirituum eſt generis omnis inſtauratio ad agendum, ad obeundáque commodè vitæ munera, ex alimenti concoctione ob natiui caloris ad interiora reuocationem, facta. ea nimirum ſomni immoderato vſu diſſipata atque oppreſſa perit vniuerſa. certum enim eſt primam & potiſſimam innati caloris commotionem habendam eam eſſe, qua ſeſe foras ad agendum concitat, hâncque primò intendere naturam: ſecundam autem qua intrò agitur, alimenti tantùm cauſa, vt concoquat. quod cùm peregerit, rectum eſt, vt foras ad munia rurſus propria, tanquam in prouinciam ſuam redeat. Immoderatior autem ſomnus innatum hunc calorem diutiùs feriantem intrò detentum deſidem, torpentem, ignauum, pigritiáque ſua mox periturum, vt ignis omnis, quem nulla aura ventilat, omnino reddet. Vnde torpore etiam debilitatus materia multa obruetur, quam conficere nequeat. quo fit vt cùm ad propria externa munia peragenda, rariùs ad extimas partes moueatur, tum etiam quòd craſſior factus & frigidior minùs mobilis fit, decolores facit externas faciei partes, in quibus tanquam in ſpecula quadam ſolet elucere. ſic igitur Ariſtoteles dicit [*ſuffocatur enim quodammodò dormiens.*] id eſt,

Dormiẽtes immodicè minùs colorati.

Somnus immoderatus multa dãna corporibus affert, & quæ.

qui nimis dormiunt, quippe qui, veluti adſtricti, & propemodum ſtrangulati minùs reliquis ſeſe modico ſomno recreantibus colore florent.

Πρόβλ. λα.

Διὰ τί οἱ ἀγωνιῶντες ἱδροῦσι τοὺς πόδας, τὸ δὲ πρόσωπον οὔ; ἐν τῷ ἄλλῳ βίῳ ἱδρουμένων ἡμῶν μάλιστα μὲν τὸ πρόσωπον, ἥκιστα δὲ τοὺς πόδας; ἢ ὅτι ἡ ἀγωνία, φόβος τίς ἐστι πρὸς ἀρχὴν ἔργου· ὁ δὲ φόβος κατάψυξις τῶν ἄνω; διὸ καὶ ὠχριῶσι τὰ πρόσωπα οἱ ἀγωνιῶντες, κινοῦνται δὲ καὶ σκαίρουσι τοῖς ποσί. ποιοῦσι γὰρ τοῦτο οἱ ἀγωνιῶντες, καὶ καθάπερ γυμνάζονται· διὸ εἰκότως ἱδροῦσι ταῦτα οἷς πονοῦσι· καὶ τρίβουσι δὲ τὰς χεῖρας καὶ συγκαθιᾶσι, καὶ ἐκτείνονται, καὶ ἐξάλλονται, καὶ οὐδέποτε ἠρεμοῦσιν. ὁρμητικοὶ γάρ εἰσι πρὸς τὸ ἔργον, διὰ τὸ θερμὸν αὐτῶν ἠθροῖσθαι εἰς τὸν περὶ τὸ στῆθος τόπον, ὄντα δυσωμαλωδέστερον. ὅθεν πολλοῖς διάπλοντος αὐτοῦ τε καὶ τοῦ αἵματος, συμβαίνει ποικίλην καὶ πυκνὴν γίνεσθαι κίνησιν. μάλιστα δὲ ἱδροῦσι τοὺς πόδας, ὅτι οὗτοι μὲν συνεχῶς πονοῦσι· τὰ δὲ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος, ἀναπαύσεως τυγχάνει ταῖς τῶν σχημάτων καὶ κινήσεων μεταβολαῖς.

Probl. XXXI.

Cur in lucta animo æſtuantes pedibus ſudant, non facie? in aliis vitæ muneribus ſudantibus nobis, potiſſimùm facie, minimè autem pedibus? An quia agonia timor quidam eſt in principio operis: timor autem eſt infrigidatio ſuperiorum. quapropter & palleſcunt facie æſtuantes animo in lucta: pedibus autem mouentur & laborant. faciunt verò hoc æſtuantes animo in lucta, & quodammodò exercentur. propter quod meritò ſudant ei qui ſic laborant, manus etiam perfricant: & remittuntur, & diſtenduntur, & permittuntur, & nunquam quieſcunt: moti enim ſunt ad opus, quòd calor eorum collectus ſit in locum, qui eſt circa pectus concauior. vnde vndequaque ipſo & ſanguine accurrente, efficitur vt vario motu, crebróque agitentur. Maximè autem ſudant, quia ij quidem aſſiduè laborant: cæteræ autem corporis partes quietem aliquam aſſequuntur pro ſituum & motuum mutationibus.

Expoſitio huius quæſtionis petenda erit ex commentario ad quæſtionem vigeſimam ſextam.

Πρόβλ. λβ.

Διὰ τί ἐν τοῖς πυριατηρίοις οὐδὲ ἀθρόου τοῦ πυρὸς ὄντος, μᾶλλον ἱδροῦσιν, οὔτ' ἐλάττονος ἀεὶ γινομένου, ἀλλὰ πλείονος; ἐπεισφερομένου γὰρ, τὰ πυριατήρια μᾶλλον ἱδροῦσιν, ἢ εἴπερ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τοσοῦτον ἦν τὸ πῦρ. ἢ τὸ μὲν πολὺ, ἐκ πρώτης ξηρὰν λαμβάνον τὴν ἐπιπολῆς σάρκα, καὶ δέρμα καίει καὶ ὀστρακοῖ; γινομένη δὲ τοιαύτη, στέγει τοὺς ἱδρῶτας. τὸ δὲ ὀλίγον, μᾶλλον τὴν σάρκα ἀνιὲν, αὐτήν τε ἀραιοῖ, καὶ τὰ ἐντὸς καθάπερ ὀργάζει πρὸς τὴν διάκρισιν καὶ ἐξαγωγήν. οὕτω δ' ἐχούσης αὐτῆς, ἐπεισενεχθὲν πλέον πῦρ, καὶ εἰσδυόμενον εἰς βάθος τῆς σαρκὸς δι' ἀραιότητα, ἐξατμίζει τε τὰ προμαλαχθέντα ὑγρὰ, καὶ τὰ λεπτὰ αὐτῶν ἀποκρῖνον, ἐξάγει μετὰ τοῦ πνεύματος.

Probl. XXXII.

Cur in caldariis neque vniuerſo igne præſente magis ſudant, neque minore ſemper facto, ſed ſuperaucto. ſuperaddito enim ſemper in laconicis magis ſudant, quàm ſi principio ſtatim tantundem ignis adſuerit. An quòd multus à principio carnem & cutem ſummam ſiccam occupans vrit, atque teſtaceam reddit:

reddit:talis autem reddita ſudores obtrudit: moderatus autem magis carnem relaxans,eam rarefacit,ſenſimque internum humorem excitat,vt excerni,educíque poſſit.ſic autem ſe habente [carne] plus ignis ſuperinductum profundioréſque carnis partes permeans ob raritatem, humores iam inde tenuiores redditos in halitus conuertit,ſubtiléſque ipſorum partes ſecernens,educit cum ſpiritu.

Dum problema 11. huius ſectionis, quod idem eſt cum præſente, quoniam hanc etiam Ariſtotelis ſententiam explicuimus, quæ alioqui manifeſtioribus verbis hoc loco eſt explicata,ne ſæpiùs eadem repetere cogamur,lectorem ad illum locum reuocamus.

Πρόβλ. λγ.

Πότερον δεῖ μᾶλλον τοῦ θέρους παρασκευάζειν τὸ ἱδροῦν, ἢ τοῦ χειμῶνος; ἢ τοῦ μὲν χειμῶνος συστελλόμενον ἐντὸς τὸ θερμὸν, ἐκπέττει καὶ πνεύματι τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά; διὸ πάντων αὐτῶν, ἢ τῶν πλείστων ἀναλισκομένων, οὐδὲν δεῖται συχνοῖς ἀποκρίσεως. τοῦ δὲ θέρους δι᾽ ἀραιᾶς τῆς σαρκὸς ἐκπίπτοντος τοῦ θερμοῦ, ἧττον πέττεται τὰ ἐν ἡμῖν ὑγρά· διὸ δεῖται ἀπαντλήσεως. ἐμμένοντα γὰρ διὰ τὴν ὥραν, σήπεται καὶ νοσοποιεῖ. σήπεται γὰρ πᾶν τὸ σηπόμενον, ὑπ᾽ ἀλλοτρίου θερμοῦ, ὑπὸ δὲ τοῦ οἰκείου πέττεται. ἐν μὲν οὖν τῷ θέρει τὸ ἀλλότριον ἰσχύει· διὸ σήπεται [πάντα] μᾶλλον ἐν αὐτῷ· ἐν δὲ τῷ χειμῶνι, τὸ οἰκεῖον· διὸ οὐ σήπει ὁ χειμών.

Probl. XXXIII.

Vtrùm potiùs æſtate promouendus eſt ſudor, an hyeme? An hyeme quidem intus ſe contrahens calor concoquit,& extenuat in ſpiritum humiditates, quæ ſunt in nobis. ideò omnibus aut pluribus abſumptis non indigent ſui expulſione. æſtate autem per rarefactam carnem, egrediente calore minùs concoquuntur, qui in nobis ſunt humores:quare exhauriri poſtulant.retenta enim temporis progreſſu putreſcunt,& morbos faciunt. Putrefit enim omne externo calore, à proprio verò fit coctio. In æſtate igitur externus præualet calor. quo fit vt putreſcant magis omnia in ea. Hyeme autem naturalis,hinc putredinem producere minimè poteſt hyems.

Quòd quæſtio hæc varias haberet ſententias, atque in vtrámque partem poſſet diſputari, vſus eſt,quemadmodũ aliâs docuimus,dictione πότερον,non διὰ τί. Diſputari enim in vtramque partem poſſe,vel ex problemate 21. colligi poteſt, vbi propoſitionem hanc diſcutiendã in medium proponens, quamuis eandem ſequatur ſententiam,quam hoc loco amplexus eſt, nempe promouendos magis eſſe ſudores æſtate, in contrariam tamen partem diſputat cùm dicit: [*An cùm magis humidi ſumus,& difficiliores ad ſudandum ſine diligentia, quare hyeme oportebit magis quo magna adeſt mutatio & excrementa ad coctionem non perducuntur, iterum refrigerato, etiam extra naturam,hyeme.*] iis enim verbis,mea quidem ſententia, argumentatur ad probandum potiùs hyeme proliciendos eſſe ſudores, quòd eo tempore magis humiditate abundemus, & difficiliores ad ſudandum ſimus, ſine diligentia: tunc enim à capite ad infernas partes excrementa multa pituitoſa deferri ſolent. difficiliores verò ad ſudandum ſine arte ſumus, quoniam vniuerſum corpus ſolidius redditum eſt,& cutis externa magis conſtipata conſtrictis, ob ambientis frigiditatem, ipſius meatibus. quòd ſi excrementa difficiliùs concoqui ſcribit,quod iis aduerſari videtur,quæ in hoc problemate proponit,cùm hîc aſſerat hyeme omnia faciliùs concoqui, id de concoctione,in locis naturalibus facta, intelligendum eſt, non de excrementis aliundè allatis, puta à capite. cùm enim ambientis iniuriis ſemper exponatur caput, naturáque ſua frigidum ſit & humidum cerebrum,excrementa eo tempore multò plura in eo generantur,quæ etiam difficillimè concoctiones admittunt. reprehendendus autem eſt Aponenſis,qui ex illis verbis ita præpoſterè ſenſum eliciens oppoſitum colligit: quamuis errorem agnoſcens fateatur ſe non ſatis aſſequi, quid illis verbis ſibi velit Ariſtoteles. Fatetúrque etiam aliter poſſe exponi. Dubitandi igitur ratio ea eſt, quæ eo loco ab Ariſtotele eſt propoſita,

Sudor an æſtate potiùs prolic endus,an hyeme.

propoſita,& à nobis explicara. [*An hyeme quidem intus ſe contrahens calor concoquit, & extenuat in ſpiritum humiditates, quæ ſunt in nobis. ideo omnibus aut pluribus abſumptis non indigent ſui expulſione.*] ſudorem minùs neceſſarium eſſe promouere docet hoc loco Ariſtoteles,in hyeme ea ratione, quòd ad intimas partes reuocato calore naturali, & ad propriam ſedem, locáque naturalia, in quibus celebrari ſolent coctiones, ingeſta alimenta quàm perfectiſſimè concoquit,vnde pauciſſima etiam excrementa generantur: quinimò ſi quæ adſunt ſuperfluæ humiditates vi caloris extenuatæ,in halitus digeruntur,inſenſibilitérque è corpore pelluntur, quo fit, vt expulſione per ſudores minimè opus habeant. At poſtremo huius lectionis problemate cùm eandem ferè quæſtionem proponat, alias aliquot recenſet rationes, quibus nobis perſuadeat hyeme minùs eſſe ſudandum. Prima eſt, quòd hyeme optimè conſtitutus eſt corporis habitus in raritate & denſitate. quod verò optimè diſpoſitum eſt, nullo modo debet diſſolui. diſſoluitur autem quàm maximè cùm ſudor labore, aut alia ratione procuratur: dicit enim, qui enim ſudorem mouet, labefactat, confunditque corporis habitum. at ſubdit aliam rationem, quòd cùm externus corporis habitus, dum ſudorem prolicimus,laxetur,rariórque fiat, calor is, qui internus eſt,& naturalis, & in vnum redactus, maximè viget, educitur atque minor redditur. Vnde alterum etiam ſequetur incommodum,vt expiratus imminitúſque, minus commodè in variis frigidi ambientis reſiſtere poterit. Quin quod non parui momenti eſt,externa tum frigiditas tum humiditas naturæ noſtræ inimicæ faciliùs ſeſe inſinuabunt per apertos cutis & carnis meatus. Iis igitur motus eo loco concludit minus hyeme eſſe præparanda corpora ad ſudandum.

Æſtate magis promouendus ſudor quam hyeme & cur.

Hyeme minus ſudandum & cur.

Æſtate autem per rarefactam carnem egrediente calore minùs concoquuntur, qui in nobis ſunt humores: quare exhauriri poſtulant.] Hic docet æſtate magis eſſe proiiciendos ſudores, quòd eo tempore calor naturalis languidus,exiſtens ac debilis,minùs commodè cibos crudóſque humores concoquere poteſt: vnde excrementa plura generantur, & ob id exercitatione calor naturalis magis eſt adiuuandus, vt meliùs ſuas edere poſſit actiones naturales, potiſſimum autem concoctionem: magiſque ſudor motu proliciendus,quo excrementa illa exinaniantur, neque diutiùs intus retenta, putredinem contrahant. Æſtate autem & rariorem eſſe cutim, & calorem naturalem per poros apertos magis euaneſcere, vnde coctiones minus etiam eo tempore celebrantur. docuit magnus Hipp prima Aphoriſ. 15. cùm dicit, ventres hyeme & vere calidiſſimi ſunt, & ſomni longiſſimi, quare per ea tempora alimenta copioſiora ſunt exhibenda. Etenim tunc calor innatus copioſior eſt. vbi doctiſſimus eius interpres Gal. dicit, ventres igitur hyeme & vere calidiſſimi ſunt, non ſimpliciter, ſed calore naturali, cuius ſubſtantiam antea oſtendi. Cauſam verò ob quam hic idem calor hyeme augeatur etiam Ariſtoteles explicuit. refugit enim per circumſtantem extrinſecus frigiditatem, ſicuti rurſus ad ſibi affinem protenditur. Atque ita contingit diſſolui quidem ac diſſipari eius ſubſtantiam tempore æſtiuo: contineri autem ac cohiberi, & in profundum ſecedere hyemali. ob id igitur & coctiones & ſanguificationes & nutritiones hiſce temporibus fiunt meliores; & mox. Nam calor eorum ad interiora ſe colligit hyeme, non carnibus ad hæc, prima ſede relicta, refugientibus, ſed ſpiritu vnà cum ſanguine. & paulò poſt. Hic igitur cùm ſit omnium operum naturalium cauſa, quia copioſior eſt hyberno tempore, idcircò cibi appetentiam intendit, coctiones auget, & plus ſanguinis accumulat,& craſſius corpus efficit, &,vt ſuperfluitates excernantur,prouidentiam habent. At calor circumfuſus non modò ſuperfluitates,ſed æqualiter omnia euacuat, materiam inutilem, & ea etiam, quæ in corpore ſecundùm naturam continentur, vnà diſſoluens per eam, quæ à medicis occulta difflatio nominatur, quam calor innatus operatur. Oſtenſum autem eſt à nobis, in commentariis de viribus naturalibus, naturam non ſolùm appetere conficere agglutinaréque ſingulis partibus proprium alimentum, ſed huius quoque ſuperfluitates difflare. ac quantò fortiùs extiterit calidum innatum, tantò magis difflatio effugit ſenſum. Ob hanc cauſam Diocles inquit, ſudores eſſe præter naturam, quoniam in omnibus quæ ad corpus attinent, rectè adminiſtratis, & alimento à natura ſubacto, nunquam ſenſibilis humor per cutem excerneretur. Quæcunque enim in balneis, aut vehementibus exercitiis, vel propter calorem æſtiuum exſudant homines, ex cauſis violentis originem habent. Benè igitur omnia tempore hyberno adminiſtrantur, quando hyems mediocritatem ſeruauerit. cuius rei indicio ſunt naturæ opera fortiora Nam cibi in ventriculo benè concoquuntur, quoniam calor innatus plurimus eſt: & vnà ſuperfluitates ſomnis longioribus expurgantur; quæ quidem exquiſitè extenuata ſunt per cutem,quæ verò in vapores conuerſa ſunt, per expirationem quæ verò in vapores conuerſa ſunt, per expirationem, quæ verò ſufficientem habent craſſitudinem,per vrinas.Contra autem omnino æſtate eueniet,

Hyeme perfectiores fiunt coctiones quã æſtate, & cur.

te eueniet,in qua cùm calot innatus debiliot redditus ſit,& debiliores fiunt coctiones,& plura aggregantur excrementa,& natura indiget adiuuante,vt ea expellere queat. Et hoc eſt,quod ſibi volebat Ariſtoteles,cùm dicebat [*retenta enim temporis progreſſu putreſcunt, & morbos faciunt.*] teddit huius rei rationem cùm dicit, [*putreſit enim omne externo calore. à proprio verò fit coctio.*] Docuit hoc manifeſtè alibi Ariſtoteles 4. Mereorolog. cùm putredinem definiens, interitum ſiue corruptioné dicit eſſe propriæ & innatæ caliditatis in vnoquoque humido ab aliena caliditate:concoctionem verò eodem libro definit perfectionem eſſe in vnoquoque humido à proprio & innaro calido ex appoſitis paſſiuis. quibus patet Ariſtotelem putredini non generationem appoſuiſſe,ſed concoctionem,ſicut concoctioni non corruptionem,ſed putredinem genetatio enim & corruptio actus quoſdam ſignificant momentaneos,qui concoctionem & puttedinem tanquam præuias diſpoſitiones,ſubſequuntur. vi enim proprij & innati calidi perficitur humidum.

Putredo quid

Coctio putredini apponitur.

Perficitur autem illi aptè admixto ſicco.] Miſcibilia ad vnitatem perducuntur, quæ eſt proptia forma mixti,& mixtum generatur. Concoctio igitur eſt tanquam via,& tranſmutatio, quæ tandem generatione mixti terminatur. Cùm autem putrefactio ſit illi appoſita, cenſendum erit eam eſſe tranſmutationem, qua diſſoluuntur, & ſeparantur ea, quæ per concoctionem in mixrione ad vnionem perducta ſunt. & ſicut concoctio fit ex victoria caloris inſiti:ita putrefactio fit ex eius imbecillitare,cùm ille ampliùs continere nequit ea quæ mixta erant. vnde neceſſe eſt,vt ſuperueniente calote extraneo ſeparentur & diſſoluantur. naturalis enim calor duo habet aduerſaria, vnum quatenus calor, & id eſt frigus. alterum vt eſt naturalis,& eſt alienus,externus & præter naturam rei. Declarauit autem Gal. 2. de diff. feb. cap. 9. quis eſſet is alienus & externus calot, cùm dixit, externum verò, vel alienum calorem voco,qui neque ingenitus eſt,neque proprius cuiuſque rei.

Generatio & corruptio ſunt termini coctionis & putredinis.

Calor naturalis duo habet contraria.

In æſtate autem externus præualet calor,quo fit vt putreſcant magis omnia in ea. Hyeme autem naturalis. hinc putredinem producere minimè poteſt hyems.] Argumentum eſt putredinem naturalem calore exteno fieri,qui intus eſt, perdente: quandoquidem minùs ſit cùm minor ille eſt, & minùs poteſt, vtpote ad naturalem calorem impotens. vnde 4. Meteorolog. dicebat frigidis temporibus res minùs putrere,quàm calidis. Ex iis igitur vt tandem quęſtionis huius concluſionem colligamus, Ariſtoteles, æſtate magis quàm hyeme, ſudores eſſe excitandos, concludit. Etenim æſtate perraram ſolutámque carnem è corporibus noſtris calorem euadere, humoréſque ideò concoqui minùs poſſe,vtpote calore concoquente debilitato. Exhauriendos itaque eſſe, ne, ſi permanſerint, temporis eius putreſcant qualitate, morbóſque efficiant: nam quæque externo calore putreſcunt, vt ſuo quódque calore concoquitur. Hyeme verò, quòd valido calore naturali exiſteute, & alimenta meliùs conficiuntur, & excrementa minùs generentur, ex quibus impendere dicebamus periculum, tum putredinis, tum morborum multorum. Reprehendunt aliqui Ariſtotelis ſententiam,cenſentes hyeme corpora magis eſſe exercenda,ſudoréſque magis proliciendos,æſtare autem potiùs quieti indulgendum, ſudoréſque minùs eſſe proliciendos: in ſuam hanc ſententiam confirmandam adducunt Hipp. authoritatem 3. de diæta, vbi hyeme & frigidis temporibus laboribus maximè indulgendum ſcripſit. quam ſententiam ſecutus viderur Soranus Ephæſius, Paulus Æginera; ille lib. Iſagog. medicæ cap 5. hic autem libro primo cap. 53. ſuæ medicinæ,qui æſtate & autumno minùs,hyeme & vere plus eſſe exercendum voluerunt: quibus auctoritatibus rationem adiungunt æſtare & autumno corpora ab ambiente aëre ſatis eſſe exſiccara, ſqualentiáque reddita, propterea non ampliùs per motum areſieri debere,neque alioqui calorem,alioqui languidum & imbecillem magis retundendum, minuendúmve. Quaſi verò non conſtet minori labore æſtate ſudorem promoueri,mediocri verò exercitio non modò calorem languidum non reddi magis & imbecillum, ſed robuſtiorem & viuidiorem fieri. quamuis autem ſudore humiditates exctementitiæ euacuentur, & è corpore pellantur, non propterea tamen ſicciora tedduntur corpora: niſi ſiccitatem & humiditatem corporum naturalem penes excrementitios humores velimus attendere: cùm alioqui conſtet expulſis è corpore ſuperfluis excrementis, & meliores fieri coctiones, & naturalem humiditatem augeri, veréque ſquallorem, qui ex abſumpra naturali humiditare oritur, tolli. Hipp. autem ex eo lib. deprompta auctoritas quamuis non multum faceſſere fortaſſe nobis poſſet negotij, quòd inter genuinos & verè Hippocraticos libros, liber ille à viris eruditis non cenſeatur: ſi tamen ea,quæ & de exercitiis æſtiuo tempore, & de iiſdem hyeme ſubeundis, ad penſum reuocare voluerimus, non magis promouendos eſſe ſudores, aut exercenda corpora voluiſſe

Hyeme potiùs exercenda corpora & ſudores promouendos opinio quorundã.

Impugnatio ſententiæ & rationũ ſolutio.

voluiſſe dicemus, hyeme quàm æſtate: ſed quoniam verba per ſe ipſa manifeſta ſunt, ad eum librum lectores remitto. Paulo autem Æginetæ & Sorano ſemper anteponendam eſſe cenſui magni Ariſtotelis ſententiam, potiſſimum cùm tot, támque firmis rationibus ſit munita.

Προβλ. λδ.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων γινομένων ὑπὸ τῆς ἐντὸς θερμασίας, ἢ ὑπὸ τῆς ἐκτὸς προσπιπτούσης, πρὸς ἐνίων ἱδρώτων φρίττομεν; ἢ διότι ὑπὸ μὲν τῆς ἐντὸς θερμασίας ὅταν ἐκπίπτωσιν ἐκ πολλοῦ τόπου εἰς ὀλίγον, συστελλομένοις πρὸς τὴν περιοχὴν παντελῶς τοῦ θερμοῦ περιόδοις ἀποφράττουσιν, εἶτα ἡ φρίκη ἐγγίνεται; ἔτι τῆς σαρκὸς παντελῶς διαβρόχου γινομένης, καὶ τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος. ἡ δὲ ἐκτὸς θερμασία προσπίπτουσα ἀραιοῖ τὰ χρώματα πρῶτον· εἶτα τὸ ἐντὸς τῆς φύσεως θερμὸν ἀποχεόμενον, τὴν φρίκην ἐποίησεν.

Probl. XXXIV.

Quam ob cauſam ſudoribus ab interno vel extrinſecùs adueniente calore factis, horror in aliquibus ſudoribus fit? An quoniam à calore quidem interno cùm prodeunt, ex amplo loco in anguſtum, ad comprehenſionem planè calidi contractis ambitum obturant: deinde carne etiamnum madefacta, & calore exeunte. Calor autem exterior adueniens corpus primùm rarefacit, tum internus naturalis calor profluens horrorem facit.

Sudātes cur aliqui horrore corripiātur, cùm horror frigiditatis ſit ſoboles.

Quærit cur dum aliquibus ſudores prodeunt, horror ſuperuenit, dubitandi ea eſt ratio, quoniam horror frigiditatis ſoboles eſſe videtur, ſudor autem ſiue internam ſiue externam cauſam efficientem conſideremus, calorem habet pro cauſa.

An quoniam à calore quidem interno cùm prodeunt, &c.] duas partes habet hæc reſponſio, intellectu tamen difficilima, pro duplici efficiente ſudoris cauſa, calore interno & externo. & primùm cauſam horroris docet, vbi ſudor ab interno calore proficiſcatur, vt enim ſudor ab interna cauſa proueniens, expelli debeat, calor ad intimos receſſus debet remeare, vt attenuata materia in penitioribus partibus reſidente poſſit illam propellere: ex retractione illa externæ partes calore deſtituuntur. ex amplo enim loco in anguſtum ſeſe contrahit calor, túncque ſequitur horror, qui ſimul cum ſudore perſentitur profluente iam materia attenuata ad carnoſas partes, atque eas madefaciente quàm maximè. vſus eſt enim voce διαβρέχω, quam multa humiditate perfuſam ſignificare demonſtrauimus in com. de aër. aq. loc. hoc igitur modo ſudoribus ab interno calore propulſis non eſt abſurdum quandoque horrores perſentiri vbi ridendus eſt Aponenſis, qui vocem περιόδοις ad febrium acceſſiones, aut circuitus refert: cùm nihil hic agat de febre, ſed de ambitu corporis, & ſeceſſu.

Deinde carne etiamnum madefacta & calore exeunte.] Iis verbis aut quod ſuperiùs propoſuit, abſoluit, nempe calore ad intima primò retracto, frigus excitari, mox verò ſudorem ſuperuenire, madefacta carne, & calore naturali ad externa tendente. aut certè aliam cauſam affert huius quæſtionis, nempe ex madefacta carne, & ſeroſis humiditatibus ad ambitum corporis transfuſis, & ſudorem prouenire, & horrorem, tum ob frigidatem materiæ, tum potiſſimùm ob caloris naturalis, ob raritatem pororum, euaporationem.

Horroris cauſę ſudore tum ex internis tū ab externis cauſis promanante.

Calor autem exterior adueniens, corpus primùm rarefacit, tum internus naturalis calor profluens horrorem facit.] Docet rationem quomodo profluente ſudore etiam horror perſentiri poſſit, etiam ſi ab externo calore ſudor hic proliciatur, puta vi ignis in vaporarijs. id enim fieri dicit vbi vi ambientis calidi pori corporis tareſcunt, vnde naturalis calor facilè diſſolui poteſt, & in halitus tranſire ſimul cum ſudore: vnde partes calore naturali deſtitutæ horreſcunt. aut certè externi caloris occurſu, cùm naturalis tanquam contrarium fugiens ad intimas partes corporis recedat, deſtituuntur carnoſæ partes & cutaneæ proinde ſimul cum effluxu ſudoris perſentitur horror. quod iis accidit qui ex improuiſo aqua calida nudi perfundūtur: tunc enim calore naturali retrocedente, etiam ſi calidū aliquid occurrat, rigorem tamen ſolet excitare. Multa hic de horroris cauſis ab Ariſtotele propoſitis,

ſitis,eſſent ad penſum reuocanda, atque Galeni hac de re ſententia eſſet examinanda, ſed quoniam ex profeſſo de hac re octaua ſectione problem. egit Ariſtoteles, meritò ad eum locum ea differemus.

Προβλ. λε.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων οἱ θερμοὶ κρίνονται βελτίους εἶναι τῶν ψυχρῶν; ἢ ὅτι πᾶς μὲν ἱδρὼς, περιττώματός τινος ἔκκρισίς ἐστιν; εἰκὸς δὲ τὸ μὲν ὀλίγον περίττωμα ἐκθερμαίνεσθαι, τὸ δὲ πλεῖον, μὴ ὁμοίως. ὥστε ὁ ψυχρὸς ἱδρὼς, πολλοῦ περιττώματος ἂν εἴη σημεῖον. διὸ καὶ μακροτέρας τὰς νόσους ποιεῖ.

Probl. XXXV.

Cur ſudores calidi frigidis meliores habentur? An quoniam omnis ſudor excrementi cuiuſdam ſecretio eſt, parum autem excrementi ampliùs incaleſcere conſentaneum eſt rationi: plus verò non æquè,ſed minus. quare frigidus ſudor multi excrementi indicium eſt. qua ratione etiam longiores morbos facit.

Sudores frigidos deteriores haberi quàm calidos communis eſt apud omnes homines ſententia ab Hipp. medicinæ parente defluxa. is enim 4. Aph. 37. dicebat, ſudores frigidi cum acuta quidem febre mortem,cum mitiori autem morbi longitudinem ſignificant.& 42. ſudor multus calidus vel frigidus ſemper fluens,frigidus magis,calidus minus, ſignificat morbum. quod & in prognoſt. & Coacis prænotionibus, tum & lib. 1. de morbis repetiit. huius igitur rei cauſam inueſtigandam ſibi aſſumit Ariſtoteles, cùm ſudores eandem & efficientem & materialem cauſam habeant. Sudores frigidi deteriores calidis,& cur.

An quoniam omnis ſudor excrementi cuiuſdam ſecretio eſt, parum autem excrementi,&c.] Docuit Galenus in com. 37. 4. ſect. Aph. diuerſam aliquando eſſe cauſam frigiditatis ſudorum in acutis febribus,ab ea quæ in diuturnis. quamuis enim frigidi ſudores maiori ex parte ex multa materia fiant,frigida actionem caloris ſiue naturalis, ſiue præter naturam ſubterſugiente, in acutis tamen aliquando reſolutionem natiui caloris oſtendit, ad quam etiam ſimul cum vita terminatur febrilis calor. poteſt quinetiam in acutis febribus præſertim vbi interna calent, externa autem frigent. vt 48. 4. Aph. ſect. ſudor emanare frigidus. neque enim mirum partibus frigidis externis & cutaneis exiſtentibus,ſudorem emitti frigidum:quòd ſi quiſpiam obiiciat, vt ſudor remittatur adeſſe actionem aliquam caloris debere, vtique id verum eſſe affirmabimus,ſed tamen tantam ſolum eſſe vim caloris, vt tenuiores partes diſſoluat, at tamen eaſdem dicemus non poſſe calefacere: vt niui & glaciei accidit, quæ verno tempore à ſole diſſoluitur, aqua tamen liquefacta frigida perſentitur. At Ariſtoteles quod frequentiùs in vita contingit, quodque ſæpiùs obſeruatur,conſiderauit,at illius cauſam ſpeculatur in hoc Hipp. ſecutus, à quo etiam hæc videtur mutuatus lib. 1. de morbis cùm inquit, Quare quandoque calidus fit ſudor, quandoque frigidus, hæc eſt cauſa: Calidus enim de percalefacto malo [*id eſt cauſa morbifica*] exuſto, & attenuato & debili, & non valde multo ſecernitur: & neceſſe eſt calidiorem ipſum ex corpore excerni. Frigidus autem de ampliori malo ſecernitur & de eo quod reliquum eſt, & adhuc validum, & nondum putrefactum, neque attenuatum, neque exuſtum, & frigidior & craſſior, & graue olens magis prodit. Manifeſtum autem hoc ex hac re fit. Qui frigidum ſudorem exſudant, è longis morbis plerumque ægrotant, inualeſcente malo eo,quod in corpore relinquitur: qui verò calidum ſudorem excludunt, citiùs à morbo liberantur. Conſtat igitur Hipp. hoc loco velle ſudorem frigidum ſemper dominium ſignificare paruum caloris ſuper materiam morbi,ſiue id contingat ob materiæ frigiditatem quod rarò accidit, cùm huiuſmodi febres non ſoleant eſſe ſudorificæ vt amphimerinæ, aut ob multitudinem materiæ peccantis, quæ non poteſt vinci nec à calore febrili, nec à naturali: & ideò ſi morbus acutus ſit, materia calida erit, & cùm adeò vincatur natura, vt ſudores prodeant frigidi, hoc erit maximè lethale. quòd ſi non ſit calida, ſed craſſior & frigida, tunc longitudinem morbi nobis oſtendit. ſic dicebat Hippocrates 6. Epid. In cranone antiqui dolores frigidi, recentes verò calidi. Hippocrates igitur

Sudor frigidus in morbis longis vnde & quid præſagiat.

Sudor frigidus in acutis vnde.

igitur magiſtrum ſecutus Ariſtoteles, vt in iis comm. ſæpius docuimus, quæſtionem diſſoluens dicebat, ſudoris frigidi eam eſſe cauſam, quòd cùm ſudor excrementi cuiuſdam ſit ſecretio, vi caloris facta, ſi frigidus promanet, multitudinem tandem excrementorum oſtendit adeſſe, vt quamuis calor, aut naturalis, aut febrilis, tantam vim habeat, vt attenuare aliquo modo materiam poſſit, & expellere: ea tamen non habet efficiendi facultatem, vt alterare totam illam poſſit materiam, atque excalefacere. quo fit vt ſudor frigidus morborum longorum ſoleat eſſe indicium. quod ex Hipp. colligens Corn. Celſus lib. 2. cap. 5. confirmabat, cùm inter ſigna longitudinis morborum, recenſet ſudores frigidos.

Προβλ. λϛ.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων διαθερμασίᾳ γινομένων, πρὸς τὸ πολὺ πῦρ ἧττον ἱδροῦμεν; ἢ διότι ἤτοι σφόδρα θερμαινομένου τοῦ σώματος, εἰς πνεύματα ὑγρὰ διαλύεται, ἢ ἐκ πίπτοντος τοῦ ὑγροῦ καὶ ταχὺ ξηραινομένου, τὴν αἴσθησιν οὐ λαμβανόμεν.

Probl. XXXVI.

Cur minus ad ignem multum ſudamus, cùm tamen à calore ſudor moueri ſoleat? An quoniam vehementer calefacto corpore, in flatus humiditates diſſoluuntur. An egrediente humido, & velociter exſiccato, ſenſu percipi non poteſt?

Explicata eſt hæc quæſtio longiori oratione in problemate vndecimo ſuperiori, vbi vberiùs rem hanc pertractat, & ad examen reuocauit, ſicut etiam problemate 32.

Προβλ. λζ.

Διὰ τί τοῦ ἡλίου μᾶλλον θερμαίνοντος, ἐὰν μηδὲν περίβλημα ἔχομεν, ἱδρῶτες γίνονται τοῖς ἱματίοις περιεσταλμένοις; καὶ περὶ τούτου ταὐτὰ ἐροῦμεν τῷ περὶ ἑτέρου.

Probl. XXXVII.

Cur ſole magis calefaciente ſi nullo indumento tegantur, maiores tamen ſudores fiunt, quàm ſi veſtimentis circumambiuntur. Et de hoc idem dicimus quod de priori.

Idem eſt cum vndecimo iam explicato, tum reſponſio eadem quæ ad ſuperiorem quæſtionem, vt optimè annotauit Ariſtoteles.

Προβλ. λη.

Διὰ τί τῶν ὀξειῶν κινήσεων μᾶλλον θερμαίνειν δοκουσῶν, τῶν δὲ νωθρῶν ἧττον, αἱ πρὸς τὸ σιμὸν πορεῖαι νωθρότεραι οὖσαι, ἱδρῶτάς τε μᾶλλον ἐκκρίνουσι, καὶ τὸ πνεῦμα περιιστῶσιν, ὡς θερμαίνουσαι μᾶλλον τῶν καταντῶν; ἢ ὅτι τοῖς βάρεσιν εἰς τὸ κάτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν ἐστὶν, εἰς δὲ τὸ ἄνω παρὰ φύσιν; ἢ οὖν τοῦ θερμοῦ φύσις ἡ φέρουσα ἡμᾶς, πρὸς μὲν τὰ κάταντη οὐθὲν συμπονεῖ, πρὸς δὲ τὰ σιμὰ φορτίζουσα διατελεῖ. ὥστε διὰ μὲν τὴν τοιαύτην κίνησιν ἐκθερμαίνεται καὶ μᾶλλον, σὺν ἱδρῶτας ἐκκρίνει, καὶ τὸ πνεῦμα περιΐστησιν. συμβάλλεται δέ τι ἐν ταῖς πορείαις, καὶ ἡ τοῦ σώματος σύγκαμψις, πρὸς τὸ μὴ εὐθυπορεῖν τὸ πνεῦμα περιϊστᾶσα.

Probl. XXXVIII.

Quamobrem cùm motus acuti magis, hebetes minùs calefacere ſoleant, progreſſiones tum per accliuia, quæ hebetiores ſunt, ſudorem magis expellunt, & ſpiritum grauant, quaſi magis excalefacientes, quàm quæ per decliuia fiunt? An quia

An quia grauibus deorſum ferri ſecundùm naturam eſt. ſurſum autem contra naturam. Caloris igitur natura, quæ noſtra prouehit corpora, nihil per decliue laborat, per accliue autem preſſa onere nititur: quo fit vt per talem motum incaleſcat, & magis ſudores expellat, & ſpiritum præſiſtat. Varius etiam corporis inflexus nonnihil cauſæ afferre poteſt, vt directa ſpirandi reciprocatio auferatur.

Quærit Ariſtoteles cur motus per accliuia facti, cùm hebetiores ſint, & magis lento paſſu fieri ſoleant, quàm qui per decliuia peraguntur, ſudores magis moueant, & anguſtiam ſpirationis efficiant magis, quàm qui per decliuia. Cùm alioqui velociores & concitatiores motus, excalefacere magis corpus ſoleant, & ex conſequenti magis ſudorem promouere, hæc eſt quæſtio, & dubitandi ratio, [*An quòd grauibus ſecundùm naturam eſt deorſum moueri, ſurſum autem contra naturam.*] Docuit idemmet Ariſtoteles 4. de cœlo, grauia omnia deorſum ferri natura ſua, ſurſum autem moueri, ac ferri, eſſe contra naturalem corporis grauis propenſionem. Cùm autem corpora noſtra mixta ſint, in quibus prædominatur terra & aqua, neceſſe eſt grauitatis naturalis multum habere, vt optimè docebat Ariſtoteles 4. Meteorolog. mouebuntur igitur ad inferna partes naturaliter, ſurſum autem moueri illis accidet præter naturam, immò contra naturam. Motus per accliuia quàuis debiliores, magis ſudores mouent quàm per decliuia, etſi vehementiores, & cur.

Caloris igitur natura, quæ noſtra prouehit corpora, nihil per decliue laborat, per accliue autem preſſa onere nititur, quo fit, vt per talem motum incaleſcat, & magis ſudores expellat, & ſpiritum præſiſtat.] Concludit motus per accliuia ſudores magis mouere, quàm motus per decliuia, quia caloris natura, qui corpora noſtra prouehit, dum ad decliuia corpora mouet, labore non premitur, neque onere grauatur, cùm verò ad ſuperiora & accliuia puta montes & huiuſmodi corpora ducit, cùm onere corporis præuagantis prematur, neceſſe eſt laborare, atque ſubinde & corpora & ſpiritus incaleſcere magis, quibus humoribus attenuatis faciliùs per cutim in ſudores expelluntur. Sed quonam pacto non ſibi ipſi repugnabit, qui tertio de cœlo & mundo de natura calidi eſſe dixit ſurſum moueri, hic autem laborare naturam caloris dixerit, dum corpora ad ſuperiora ducit? pro loci huius intelligentia, cùm nulla melior ſit explicandi auctores ratio, quàm per eoſdem in aliis locis, vbi ex profeſſo rem illam tranſigunt, eoſdemmet explicare, operæpretium eſſe duxi hoc loco verba Ariſtotelis recenſere lib. de animalium motu, vbi rem totam hanc diligenter perſequitur, atque etiam ſi quippiam erit, quod explicatione aliqua indigeat explanare. Secundùm igitur rationem, inquit, quæ cauſam motus tradit, appetitus eſt medium, quod mouet & mouetur: in corporibus autem animatis oportet aliquod eſſe corpus huiuſmodi. Illud igitur quod mouetur, non autem eſt natura comparatum vt moueat, poteſt pati ſecundùm alienam potentiam. quod autem mouet, neceſſarium eſt, vt habeat aliquam potentiam, & robur. omnino autem animalia videntur & habere ſpiritum ingenitum, & illo robuſta eſſe. quæ igitur ſit conſeruatio ingeniti ſpiritus dictum eſt in aliis. Id autem ad animale principium ſimiliter ſe habere videtur, vt in flexibus ſignum, quod mouet, & mouetur, ad id quod immobile eſt. Quoniam autem principium aliis in corde eſt, aliis in alio, quòd ad cor habuerit proportionem, propter hoc igitur etiam ſpiritus innatus hic apparet eſſe. Videtur autem aptè ſe habere, vt ad mouendum idoneus ſit, & præbeat robur. Opera autem motuum pulſus & tractus. Quare oportet vt inſtrumentum porrigi, & contrahi poſſit, talis autem eſt ſpiritus natura. Etenim quoniam ſine violentia contrahitur, & ad trahendum & ad pellendum, propter eandem cauſam, apta idoneáque eſt, & habet grauitatem, ſi cum igneis, & leuitatem ſi cum contrariis conferatur. oportet autem quod non alteratione moturum eſt, tale eſſe. Vincunt enim ſe viciſſim ſecundùm exuberantiam naturalia corpora, leue quidem deorſum, ſi à grauiore, graue autem ſurſum compellitur, ſi à leuiore ſuperatur. qua igitur particula, quæ & ipſa quoque moueatur, moueat anima, dictum, & propter quam cauſam. hæc de ſpiritibus lib. de communi motu animalium. Docuit autem 2. de part. animal. c. 16. Vires ingenerari, & robuſtiora & valentiora ad omne opus fieri animalia, cùm ingenitus continetur, & cohibetur ſpiritus. Eſt enim innatus ſpiritus corpus, in quo ab anima primò appetendi vis inſita eſt, quódque ab eadem primò ad mouendum adhibetur, & proptereà omnem in ſe roboris vim continet. cùm verò in animalium corporibus ſuaptè natura & graues & leues exiſtant partes, quæ in ſe inuicem agant & patiantur, in exuberanti certè exceſſu graue, leue ipſum in ſua

Spiritus motricis facultatis eſt inſtrumentū.

Vera auctoris explicādi ratio.

Motus in animātibus qua ratione fiat.

Spiritus quomodo motionum inſtrumenta.

deorſum rapit. quòd ſi excellat leue, contrarius planè fit motus, ab illo namque ſurſum impellitur graue. Cùm igitur ſpiritus hic tum leuis ſit, tum grauis, vt grauis leuibus reſiſtet, ne in ſublime rapiantur ab eiſdem. vt autem leuis eſt, grauibus obſtabit, ne deorſum illorum motu violenter trahatur. In medio igitur non abs re ſedem conſtituiſſe, & collocaſſe ſuam vero eſt conſentaneum: nam neque ſuperna petit, quoniam non ſolummodò eſt leue, neque ad inferna delabitur, quoniam non tantummodò eſt graue. In medio igitur eſt: immò ipſum eſt medium. In quo autem is eſt, ibi profectò morricem animæ collocari poteſtatem veriſimile eſt. Quòd autem conatus is animalium ſpiritus tum grauis ſit, tum leuis, hinc etiam cuiuis clariſſimum eſſe poteſt, quoniam ſine vlla violentia ſed ſponte ſua facillimè in ſe ipſum cogitur, atque contrahitur, ruſúmque ſimiliter extenditur, ac porrigitur, tum ad trahendum, tum ad pellendum maximè appoſitus, propteréaque ad ſimilitudinem ſpirabilis inter cætera elementa naturæ aëris, & grauis ſi cum iis, quæ ſunt igneæ naturæ, & leuis ſi eum contrariis conferatur, exiſtit: & ob eam rem in animali poteſt corpora vtriuſque generis commodè mouere. Sic igitur cùm in corporibus noſtris aqueæ, & igneæ partes omnino leuibus præualeant, etſi quaſi in medio ſit conſtitutus ſpiritus hic, dum ſurſum & per aceliuia corpus mouet, laborare magis neceſſe eſt naturalibus iis grauibus repugnantibus. Calidi autem ſurſum propriè mouere eſſe dicebat Ariſtoteles 3. de cœlo, de calido abſolutè ſermonem habens. Hanc igitur ob rem quamuis motus ille naturalis dici poſſit, quòd à naturali & intrinſeca cauſa fiat, quòd tamen, quæ grauia ſunt, ſurſum mouet, violenti nonnihil habere videtur, quare etiam & ſudores magis mouere aptus eſt, atque reſpirationem quàm maximè immutare.

Spirituum locus & origo.

Spiritus graues ſunt & leues.

Varius etiam corporis inflexus nonnihil cauſæ afferre poteſt vt directa ſpirandi reciprocatio auferatur.] eſt annexum quippiam magis reddens cauſam cur in motibus per aceliuia factis magis mutetur reſpiratio, quàm in iis, qui per decliuia fiunt. Cùm enim per decliuia ferimur, cùm naturali quodam meatu ferantur corpora per rectam lineam lata, rectà etiam feruntur. Cùm verò per accliuia aſcendimus, cùm partes corporis quodammodo præter naturam mouentur, rectà ferri non poterunt, ſed obliquè núncque in dextrum latus, nunc in ſiniſtrum magis inclinabunt: quo fit vt immutato ſitu thoracis, cum etiam onere laborent, & difficulter ſpirent, & inæqualiter contrahant & diſtendant partem.

Προβλ. λθ.

Διὰ τί τῶν ἱδρώτων γινομένων; ὅσῳ ἂν ἐπιβάλληταί τις μᾶλλον, οὐχ οἱ πλεῖστα τῶν ἱματίων ἐπιβαλλόμενοι ἱδροῦσι; καὶ περὶ τούτου ταὐτὰ εἰρημένα τῷ ἐπάνω.

Probl. XXXIX.

Cur cùm ſudor moueri ſoleat, quo magis quis ſeſe operuerit, non ſudant qui plurima veſtimenta induunt. Et de hoc idem dicimus, quod de ſuperiori.

Cùm ſuperiori eandem ſolutionem dicit, non cum proximè explicato, ſed cum 32. 36. & 37. propterea & nos ab illius expoſitione ſuperſedendum iudicauimus.

Προβλ. μ.

Διὰ τί τῶν σωμάτων ξηροτέρων ὄντων τοῦ θέρους ἢ τοῦ χειμῶνος, ἱδρωτικωτέρως διακείμεθα τοῦ θέρους; ἢ ὅτι τοῦ μὲν θέρους ἀραιῶν τῶν σωμάτων ὄντων, τὸ τῆς φύσεως θερμὸν οὐ πολὺ κατέχεται; διαλύει οὖν τὰ ὑγρὰ εἰς πνεῦμα. τοῦ δὲ χειμῶνος πεπυκνωμένων ἐκτὸς τῶν σωμάτων, πολὺ κατειλημμένον τὸ τῆς φύσεως θερμὸν, εἰς πνεῦμα οὐ διαλύει τὸ ὑγρόν. ἔτι δὲ καὶ τοῦ μὲν θέρους πολὺ προσφερόμεθα τὸ ὑγρὸν, τοῦ χειμῶνος δὲ τοὐναντίον.

Probl. XL.

Quam ob cauſam cùm corpora ſicciora magis per æſtatem, quàm hyeme ſint, ad

ſint, ad ſudorem æſtate magis ſimus diſpoſiti? An quia æſtate quidem raris exiſtentibus corporibus naturæ calor non multus continetur: diſſoluit igitur humida in ſpiritum. hyeme autem denſatis externis corporibus, naturæ calor multus in ſpiritum non diſſoluit humores, æſtate præterea multum offerimus humidum; hyeme autem econtrà.

Quamuis in problemate trigeſimo tertio explicando ea omnia mihi videantur eſſe tradita, quæ ad huius quæſtionis explicationem facere poſſunt, quoniam tamen in ſe aliquid continet ab illius ſententia diuerſum, aliqua quoque annotare placuit. Quæſtio igitur eſt, cur æſtate corpora ſudori magis pateant. Dubitandi autem ratio eſt, quòd corpora penes mutationem temporum maximam ſuſcipiunt varietatem, itaque ſi humida ſit, humiditatibus etiam corpora repleant, ſi ſicca, in eandem intemperiem corpora traducunt. Cùm igitur æſtas ſicca ſit natura ſua, exſiccare itidem debebit corpora: cùm autem ſudores humiditatum ſint ſoboles, hyeme potiùs ſudores deberent conſpici: æſtate autem potius imminui. Æſtate, corporibus ſiccioribus, ſudores cur magis effluant.

An quia æſtate quidem, raris exiſtentibus corporibus, naturæ calor non multus continetur. diſſoluit igitur humidum in ſpiritum] Soluit quæſtionem, in naturalis caloris imbecillitatem, cauſam reducens. Cùm enim laxatis carnibus & cute rariore reddita calor naturalis non rectè contineatur, ſed ex parte diſſoluatur, debilis redditus cùm in excrementa ſuperflua agat, attenuandi quidem illa vim habere poterit, at verò abſumere & in nihilum ducere non poterit: hinc ſudores multi æſtate prouenire ſolent multis excrementis aggregatis ob caloris naturalis imbecillitatem, at non conſumptis, ſed in halitus conuerſis, ex quibus ſudores multi procreantur, poriſſimùm aduentitio calore adiuuante, & laxitate pororum manum porrigente.

Diſſoluit igitur humida in ſpiritum.] halitus ij & ſpiritus ex humoribus vi caloris eleuati, ex quibus ſudores propagantur, ab imbecillo calore originem habent: poteſt enim rareſacere materiam, quamuis non diſſoluere, & abſumere: ſi verò etiam calor fiat languidior, aucto frigore, ne quidem halitum eleuare poterit. Sicuti enim in temporum conſtitutionibus nimis frigidis, aut nimis calidis, naturales philoſophi docuerunt non multos ventos flare, ſed plures in mediis temporibus, quia in nimis frigidis non tolluntur exhalationes, quæ vi omnino caloris excitari ſolent: in calidioribus autem, ſicut attolluntur, ita etiam à calore multo diſcutiuntur, ita in nobis ipſis id ipſum obſeruamus. Qui enim abſolutè ventriculo frigido ſunt, licet concoquere non poſſint, flatibus tamen quaſi deſtituuntur. Qui verò calore robuſto ſunt, vix flatus perſentiunt. Qui autem debiliori calore ventriculum præditum habent, concoquere quidem diminutè ſolent, ſed multis flatibus diſtendi. Temporib. multum calidis & frigidis venti nō multum perflant, & cur. ***Hyeme autem denſatis exteriùs corporibus naturæ calor multus in ſpiritum non diſſoluit humores***] cùm autem hyeme ventres ſint calidiores, corporáque ob denſatam externam carnem, & meatus cutaneos occluſos, calore naturali multo ſint referta, cùm ob has cauſas effluere & diſſolui non poſſit, & minor excrementorum copia generatur, & vapores, qui eleuantur ex paucis illis excrementis, magis attenuati inſenſibiliter diſſoluuntur. Ventriculo omnino frigido pauci flatus generantur.

Æſtate præterea multum offerimus humidum. Hyeme autem è contra.] videtur mihi hæc alia ſolutio problematis, ex materia ſudorum itidem deſumpta. cùm enim ſudorum & vrinæ, eandem propè materiam conſtitueremus, hanc potulentam eſſe maiori etiam ex parte aſſerebamus. cùm autem æſtate plus bibamus quàm hyeme, tum & eſculenta æſtate multò ſemper ſint liquore condita, contra hyeme meritò etiam maior copia æſtate materiæ ſuppeditabitur quàm hyeme. Obſeruandum autem eſt pro veritate primæ ſolutionis Ariſtotelis aſſerenda, æſtate quidem corpora ſicciora eſſe, & magis deſtituta humiditate naturali, at verò excrementitia & præter naturam, quæque apta ſit in ſudorem verti, eſſe humidiora. Hyeme autem è contra: quoniam in hyeme magis perfectè ſiunt coctiones. hoc verò ita intelligi, vt ab hac regula ij excipiuntur, quibus caput intemperie humidiori præditum eſt: hyberno enim tempore quamuis in reliquis partibus calore naturali magis vigeant, defluxa tamen à capite ad ſubiacentes partes materia poteſt etiam corpus magis excrementis hyeme refertum reddere. cùm tamen condenſata ſit cato, & cutis corporis ſolidior ob ambientis frigiditatem reddita, nullàque adſit aduentitia caliditas, quæ ſudores ſæpenumerò protritare ſolet, ſed frigiditas potiùs aëris repellens materiam, ſi qua ad externas partes mittitur, ea ratione etiam vera erit Ariſtotelis ſententia.

Προβλ. μα.

Διὰ τί οἱ ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γινόμενοι τοῖς ὑγιαίνουσιν ἱδρῶτες, φαυλότεροι δοκοῦσιν εἶναι τῶν ὑπὸ τῶν πόνων. ἢ ὅτι οἱ μὲν πόνοι ἀπαντλοῦντες ἀεὶ τὸ περιττεῦον ὑγρὸν, ξηροτέραν τὴν σάρκα παρασκευάζουσιν· ὥστε τὰς κοιλίας τῶν πόρων ὑγιεινὰς εἶναι, καὶ τῷ τοῦ θερμοῦ ἤθει μηδεμίαν ἔμφραξιν γίνεσθαι; οἱ δ' αὐτόματοι μὲν προεισαγορευόμενοι ἱδρῶτες, γινόμενοι δ' ἐξ ἀνάγκης, ὅταν ὑπὸ πλείονος ὑγρασίας συγχεομένων τῶν τῆς φύσεως πόρων, τὰ θερμὰ μὴ παντελῶς καταλαμβάνηται, ἀλλ' ἔτι ἀπομάχεσθαι καὶ ἐκκρίνειν αὐτὸ δύνηται, εὐλόγως νόσου σημεῖα φαίνεται. τότε γὰρ ὑπὸ πλείονος ἐργασίας, ἢ τοῦ συμμέτρου κατὰ φύσιν ψύχεται, ἥτε σὰρξ, διάβροχος γινομένη, τὴν χειρίστην πρὸς ὑγείαν διάθεσιν λαμβάνει.

Probl. XLI.

Cur ſudores, qui ſponte fiunt in ſanis, iis deteriores iudicentur qui à laboribus promouentur? An quoniam labores ſemper humores ſuperfluos educunt, & carnem ſicciorem reddunt: vt pororum cauitates ſanæ ſint, & caloris aſſuetudine nulla fiat obſtructio. Qui verò ſponte facti dicuntur ſudores, ex neceſſitate potiùs ſunt facti, cùm ab immodica humiditate confuſis naturæ poris calidum non omnino comprehenditur, ſed expugnare adhuc, & excernere humorem poteſt, & hîc rectè morbi futuri ſigna habentur. Tunc enim ab humiditate maiori, quàm quæ moderata eſt ſecundùm naturam refrigeratur. Caro autem madeſcens peſſimum ad bonam valetudinem habitum concipit.

Sudores ſponte ſanis effluentes, deteriores iis, qui ſunt poſt labores.

Sudores ſanis ſponte effluentes deteriores eſſe iis, qui iiſdem per labores & exercitia mouentur, verum eſſe manifeſtè nos docet experientia, ſed ab ea deſumens Hippocrates ſæpiùs id nobis inſinuauit, cùm lib. de iudicationibus dicit, ſudor multus ſponte oriens ſano morbum ſignificat, æſtate minorem, hyeme maiorem. cui non abſimile eſt, quod docuit 41. quartæ ſectionis Aphoriſmorum, ſudor multus è ſomno factus, abſque cauſa manifeſta corpus pluri vti cibo ſignificat. Si verò cibum non accipienti hoc accidat, ſcite oportet quòd euacuatione indiget. Et in ſequenti ſudor multus calidus vel frigidus ſemper fluens, frigidus magis calidus minùs ſignificat morbum. dixit αὐτομάτου Galenus quartæ ſectionis Aphoriſmorum commen. Aphor. 78. docuit dictionem τἀυτομάτου duo ſignificare, aut repentè, aut ſine cauſa manifeſta, nos à natura, ſiue naturaliter etiam ex Hippocrate colligemus, ſignificare poſſe, niſi fortaſſe ſub primo ſignificato repoſuerimus, quia quod eſt ſine cauſa manifeſta, id eſt, extrinſeca, ab intrinſeca, quæ ſolet eſſe natura fieri ſolet: ſed tamen diſtingui videtur, quia aliqua ſponte ab interna cauſa fiunt, non coadiuuante natura, vt cùm quaſi demortua facultate naturali expellente aut retinente, effluunt humores ex ſeipſis laxatis vaſis.

Sponte ſudor promanaus vnde.

αὐτομάτως igitur fieri dicuntur Hipp. quæ ſponte magíſque naturæ vi, quàm morbi aut medici opera contingunt, vt 2. Aph. ſectionis primæ de vomitibus, & alui ſolutionibus, quæ ſponte fiunt. vnde αὐτόματα ἰόντα, quæ ſponte & per ſe prodeunt, quæque citra medici operam excernuntur, exponebat Gal. 2. Aph. 4. ſectionis, cùm dicit, ſponte è corporo euacuari dicuntur, quæcunque citra omnem medici opem excernuntur, idque interdum natura corpus noſtrum gubernante, ea expurgante, interdum etiam ex irritamento aliquo, aut quia à vaſis contineri nequeant. Ariſtoteles igitur quod ſponte dixit, idem intelligit quod libro de iudicationibus. & quod aliis verbis 41. 4. Aph. ſine manifeſta cauſa. quamuis tamen ſponte fieri videantur, internam tamen habent cauſam proritantem. & propterea quod dixit τοῖς ὑγιαίνουσιν, ſanis, ſiue bene valentibus, vt optimè annotauit Aponenſis, non intelligit ſanis abſolutè, ſed quibus operationes quidem ad ſenſum ſunt integræ, ſed tamen interna ſubeſt cauſa, qua proximè in morbos delapſuri ſunt. Quærenda igitur eſt cauſa cur ſudores, qui ſanis iis ſponte effluunt deteriores habeantur, quàm qui labore aut exercitio mouentur.

An quod labores ſemper humores ſuperfluos ducunt, & carnem ſicciorem reddunt: vt pororum cauitates ſanæ

tes ſanæ ſint, & caloris aſſuetudine nulla fiat obſtructio.] πόνος ſicut medicinæ parenti dicta eſt exercitatio, ita & Ariſtoteli eius alumno. non enim accepiſſe Ariſtotelem laborē credendum eſt eo ſignificato, quo nimio illius vſu ſuccedere quotidie videmus noxas multas magnaſq; non hoc loco enumerandas: ſed quia laboris omnino aliquid ineatur, neceſſe eſt, vt exercitatio fiat, laborem exercitationem appellauit. Mira quadam breuitate vtilitates exercitationis in vnum congerit, nam & præſentem morborum cauſam proximam expellit, & corpus vegetum reddit tranſpirabile, calorique peruium. Nam qui quotidie magis magiſq; redundat in corpore ſuccus, antequam in dies nimis multus coaceruatus noxam inſignem aliquam inuehat, cùm deducendus omnino ſit, nobis hoc promptiſſimè largitur exercitatio. Simulque ocij deſidiæ detrimenta demet, in quæocioſum nimis corpus, & commotionis iuſtæ beneficio deſtitutum incurrat neceſſe eſt: natiui nempe caloris refrigerationem nullo motu excitato calore, immò humidis fuliginoſiſque excremētis veluti reſtincto, vt, ignem, quem nulla aura euentilet, fumo euentilari videmus: tum & facultatum omnium imbecilles penitùs actiones torpore quodam, ex diuturniori quiete ceſſantium in officio ſuo continet, impeditúmque ſpirituum progreſſum, qui vitæ ſecum munus deferunt, remouet, tum & meatuum, viarúmque obſtructiones à craſſis, frigidis, & viſcoſis humoribus factas. Et hoc eſt quod ex Platonis ſentētia referebat Gal. proprij operis exercitatiône robur augeri, quiete autem reſolutum minui: & illud Hipp. aliud vſus roborat firmátque, at non ſine motu, & labore ſemper aliquo, vſus quis eſſe poteſt. promouet enim quacunque in re motu opus ſuum natura ſemper, cuius ipſa principium eſt: quiete verò languent omnia: quippe à natura magis magiſque diſcedunt, quo à motu magis.

Exercitatione ſudores promanantes quas vtilitates pariant.

Exercitij vtilitates.

Qui verò ſponte facti dicuntur ſudores, ex neceſſitate potiùs ſunt facti: cùm ab immodica humiditate, &c.] Docet nunc rationem cur qui ſpontanei dicuntur in ſanis deteriores eſſe ſoleant: quamuis enim ſpontanei dicantur, quòd nulla extrinſeca & manifeſta cauſa externa producantur, neceſſitate tamen quadam accidunt natura internam cauſam corpori vim inferentem expellente: vnde dicebat Hipp. ſudorem multum in dies ſine manifeſta cauſa effluentem ſignum eſſe, aut corpus illud pluri alimento vti, quàm conficere poſſit, & proptereà cibum ſubtrahendum eſſe ne plura generentur excrementa: aut ſi ſudores ij multi à ſomno potiſſimùm effluant, neque tamen immoderatè alimenta & potus ingerat, ſignum eſſe dicit corpus illud refertum eſſe ſeroſis multis excrementis, & proptereà euacuatione indigere: alioqui aut febres tandem generarentur, aut hydropes aquoſæ, vt optimè annotauit Galen 2. de alim. cap. 1. & 6.

Cùm ab immodica humiditate confuſis naturæ poris calidum, &c.] Quoniam dubitare aliquis meritò potuiſſet ſi ſudores, qui ſponte fiunt, ea ratione non laudantur, quòd materię ſeroſæ multæ præſentiam arguunt, cur non morbos inuehunt, cùm tu id in beneualentibus fieri aſſumpſeris. Id euenire reſpondet, quòd natiui caloris robur adeò robuſtum eſt & validum, vt quamuis multa adſit materia, poterit tamen per meatus cutaneos ab initio illam expellere, ac impedire quominus morbos producat: quoniam tamen ex longo defluxu fieri poteſt, vt craſſiori ſimul effluxionem tentante retineatur, fieri poteſt, vt obſtructis meatibus ac viis impeditis, retenta materia, atque aut excalefacta, aut malam aliquam qualitatem adepta, aut certè ſola quantitate lædente, morbi tractu temporis producantur: & hoc eſt quod dixit [*& hic rectè futuri morbi ſigna habentur.*] Cætera autem quæ ſubiungit docent quomodo calor ab humiditate illa ſola quantitate lædente poſſit & imminui, & etiam omnino extingui. At ne ſic quidem retenti ij humores ſeroſi ſanitati officiunt, ſed etiam effluentes aſſiduè, tandem nimium carnes madefacientes immodicè bonum corporis habitum corrumpunt.

Προβλ. μβ.

Διὰ τί τοῦ χειμῶνος ἱδρῶτες ἧττον γίνονται, καὶ ἡμᾶς οὐχ ὁμοίως παρασκευάζειν βουλόμεθα, ὑγροτέρων ὄντων τῶν σωμάτων τοῦ χειμῶνος; ἢ ἧττον μὲν ἱδροῦμεν, ὅτι τὰ ὑγρὰ τοῦ χειμῶνος πέπηγε καὶ συνέστηκε σφόδρα· δυσλυτώτερα οὖν. οὐχ ὑπολαμβάνομεν δὲ δεῖν ἱδρωτοποιεῖσθαι τοῦ χειμῶνος, διότι ἡ τοιαύτη διάθεσις ὑγιεινή. ὁ γὰρ τοὺς ἱδρῶτας ἐμποιῶν, τήκει καὶ συγχεῖ τὴν ἕξιν· ἔτι τε καὶ ἀραιοτέραν τοῦ προσήκοντος ἐμποιῶν, τό τε ἐντὸς θερμὸν ἀποκρίνων, ἔλαττον ποιεῖ· ὥστε μὴ ὁμοίως δύνασθαι τῷ περιέχοντι ψυχρῷ ἀντιτετάχθαι· τό, τε ἐκτὸς ὑγρὸν ῥᾳδιέστερον παρεμπεσεῖται τοῖς σώμασιν, ἀραιῶν τῶν πόρων διὰ τὰς ἱδρωτοποιίας [ὄντων.]

Probl. XLII.

Quam ob cauſam hyberno tempore minùs producuntur ſudores: nec nos per id tempus ſudandum æquè eſſe cenſemus, quamuis corpora humidiora ſint hyeme? An minùs ſudamus, quoniam humores hyeme congelati ſunt, & vehementer agglutinantur. difficulter igitur diſſolui poſſunt. Sudandum autem minimè per hyemem cenſemus, quoniam huiuſmodi diſpoſitio eſt ſana. Quod autem ſudores facit, diſſoluit & confundit habitum. Quin & rariorem quàm oportet eum reddens, internum calidum diſgregans diminuit. & externus humor faciliùs corporibus ſeſe inſinuabit, raris exiſtentibus poris ob deſudationem.

Ne ſæpiùs repetere eadem cogamur, quæ ad huius problematis explicationem faciunt, omnino erunt petenda ex commentariis ad trigeſimum tertium, & quadrageſimum ſi qua enim hic ſunt quæ ab illis differant, in illis explicandis hæc ipſa etiam ad penſum reuocauimus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟ Γ.

Ὅσα περὶ οἰνοποσίας, καὶ μέθης.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM

SECTIO TERTIA,

Quæ eſt de vini potu, & ebrietate.

Digitized by Google

AD PERILLVSTREM V.

ALEXANDRVM ROVIDIVM

SENATOREM REGIVM,

ISTA περὶ οἰνοποσίας ϰ μέθης ſolemni ritu οἰνόπτην ſiue Modi-imperatorem depoſcunt, non ipſum tamen multo percuſſum tempora Baccho, ſed ſobrium, doctum, ſeuerum, qui exemplo ſolutam illam hilaritatem moderetur, intelligentia temperet, auctoritate cohibeat. Hunc talem te in primis eſſe, Perilluſtris Senator, & priuatim ſcimus, & experimur publice, vt fruſtra ſtilum in laudes tuas exerceam. Tua tibi virtus ad maximum honoris gradum aditum præſtruxiſti, cui illud Oratoris Latini proferre ſine ambitione licet. Ego meis præluxi maiorib. non quod ignobiles illi, aut in caligine ignorantia poſiti: ſed quod diuini ingenij ſubſidio, quo auos tuos omnes ſuperas, priores radios pene obſcuraſti. In dicenda ad Græcam Romanamque facundiam accedis. In agendo boni ciuis, & optimi Senatoris officium exprimis. Accedunt humanitas & virtus: inter virtutes rara & apud paucos temperantia, cui inſcriptum hoc meum Commentarium, περὶ οἰνοποσίας eſſe cupio, vt non laudandi ſed damnandi ſtudio ad commentandum tam deforme vitium aggreſſus videar, quod in toto quaſi homine ad æmulationem rationis locum occupauit. Vale, Perilluſtris Senator, & conatum meum æqui bonique conſule.

Mediolani Kal. Iul. M. D. C I.

ΑΡΙΣΤΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ Γ.

Ὅσα περὶ οἰνοποσίας καὶ μέθης.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO TERTIA,

Quæ eſt de vini potu & ebrietate.

Πρόβλ. α.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου, δύσριγοί εἰσι, καὶ τάχιστα ἁλίσκονται ὑπὸ πλευρίτιδος καὶ τῶν τοιούτων, ἢ διότι πολὺ ὑγρὸν ἐὰν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται· ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος; γίνεται γὰρ ὅμοιον ὥσπερ ἂν εἰ ἐσθὴς βεβρεγμένη εἴη ὑγρῷ ψυχρῷ, οὕτως ἡ σὰρξ ἔνδοθεν.

Probl. I.

Quam ob cauſam ebrij calido exiſtente vino facilè tigent, facilliméque pleuritide & ſimilibus cotripiuntur? An quia multum humotis ſi refrigeretut, multum frigidum fit, ita vt dominetur caloti natutali: fit enim ſimile, vt ſi veſtis madefacta fuerit, humido frigido, ita caro interiùs.

CERTISSIMVM eſt multa bona ex vino hominibus prouenire, ſi eo rectè vtantur: quo ſi abutantur, pluribus incommodis voluptas penſatur. Bias ille Amaſi Ægypriorum regi clariſſimo poſtulanti, vt, quod optimum & peſſimum in vita arbitraretur ad ſe mitteret: linguam tranſmiſit. At ſi quis, quodnam in conuiuio optimum & peſſimum arbitraremur rogaret, non ineptè reſponderi à nobis vinum ipſum poſſet. Vinum in conuiuio optimum & peſſimum. Ex eorum genere eſt vinum, quemadmodum & lingua, quæ ex vario hominum vſu & conſuetudine id acquirunt, vt bona & mala cenſeantur, ſiue ad perniciem & dedecus, ſiue ad ſalutem & gloriam exerceâtur. Bonum igitur eſt ſi ad ſobrietatem referatur, ſi verò ebrietatem pariat, cur inter mala non connumeretur? Quin, quod magis mirere, id ipſum etiam immoderatè aſſumptum affectus parit varios, & morbos omnino inter ſe contrarios. De quibus doctiſſimè Ariſtoteles noſter 30. ſect. probl. probl. 1. Hinc Menſitheus apud Athenæum,

Vinum (dicebat) *deos*
Mortalibus monſtraſſe: rectè vtentibus
Summum bonum, intemperanter verò, ſummum malum.

Illos

Illos enim modeſtè qui bibunt alit,
Animumq́ pariter & corpus roborat:
Ad vſus medicinæ varios eſt vtiliſsimum.
Miſcetur ijs quæ propinantur pharmacis:
Vlcera lauare corporis vino expedit.
In quotidianis hominum conuictibus
Modicè bibentibus dilutum, at ſobrijs
Animum exhilarat, at modus
Si non adhibeatur, contumelias parit:
Par pari ſi bibitur adigit ad inſaniam.
Si merum, reſoluit artus corporum.
Quapropter Bacchum omnibus in locis vocant
Medicum: quibuſdam verò edixit Pithya
Bacchum vocandum ſanitatis præſidem.

Et Epicarmus. E ſacrificio epulum, ex epulo compotatio, ex hac procacitas, ex qua furor & debacchatio, vnde lis apud iudices, ex lite condemnatio, è condemnatione compedes, mulcta, & ſyderatio. Ariſtoteles verò ex profeſſo in vniuerſa hac ſectione 3. tam admirabilẽ & variam vini naturã & facultatem ob oculos nobis proponere volens, ab hoc problemate initium duxit, quo quærit, cur vinum, cùm natura ſua calidum ſit, ebrios reddat facilè rigentes, morbóſque multos ex fluxione materiæ ad thoracem originem ducentes, tum & frigidos multos producat. [μεθύοντες] ebrii, meliúſque vinolenti: quamquam enim quandoque pro eodem ſumant, vinolentus tamen etiam is eſt, qui vino delectatur, & eo ſæpè olet.

Vinum calidum cùm ſit, cur rigorem & frigidos affectus pariat.

Calido exiſtente vino.] Tanquam certum & citra controuerſiam receptum vinum calidum eſſe ſupponit. In qua re grauiſſimorum quorundam virorum, qui proximè de vini facultatibus doctiſſimè egerunt, ſententiam mirari ſatis non poſſum, qui cùm vina aliqua frigida à Gal. dicta eſſe obſeruaſſent, non omne vinum calidum cenſuerunt ſed aliqua frigida crediderunt, vt muſtum, & quæ oligophora à Græcis dicta ſunt: muſtum enim non ita frigidum conſtitui poteſt, quin in eo calidas partes prædominari aſſerere debeamus. Terreſtres enim aliquas partes continet, tum & aqueas aliquas, quarum ratione frigidum dici poteſt reſpectu ſui, vbi maturuerit, & à partibus illis frigidioribus, quæ igneas illius partes aliquo modo infringebant, defæcatum fuerit: quod verò oligophorum eſt, cùm multas aquoſas partes contineat, igneæ autem ab illis repreſſæ reperiantur, frigidum aliquando dici poteſt, non quòd corpus noſtrum refrigerare queat, ſed quòd aut non multum excalefaciat, aut certè effectus non pariat, qui caloris ſoboles eſſe ſolent. Multis autem probare poſſem in vino caliditatem prædominari, ſed quoniam video, auorum noſtrorum memoria controuerſia exorta inter medicos Veronenſes, & arbitris delectis diſcuſſa, hinc inde multis adductis rationibus & clariſſimorum virorum ſententiis, in hoc conueniſſe calidum vinum eſſe ſtatuendum, quamuis ſiccum alius, alius humidum ſtatueret, ne actum agere videar conſultò prætereundum id eſſe duxi: ſolùm nonnulla attingam, vt ea quæ in contrarium à Plutarch. in 3. ſympoſ. quæſt. 5. proponuntur ad oſtendendum vinum non calidum ſed frigidum eſſe, tanquam falſa facilè conuinci poſſint. vinum, ſi odorem ſpectes, ita acer eſt, & cerebrum feriens, vt caloris ei vim ineſſe facilè quilibet animaduertat. ſapore itidem adeò eſt ſæpenumerò acri, vt calore linguam, rotúmque ipſum denique os repleat: at è muſtei vini ſæpenumerò ſola humida exhalatione, aliquos inebriatos cùm viderimus, quid aliud niſi ex calidis exhalationibus ex vino ſurſum latis id prouenire dicere poterimus. fit enim ebrietas ex ſpirituoſa exhalatione calida ſurſum ſe agente, & mirificis diuerſiſſimarum rerum pro cuiuſque temperamento, formis, ſpecies multimodas repræſentante, quarum reddi facilè rationes nequeant quidem, ſed rei propinquæ, proximæq; naturam, quæ cuique occurrerit, attingant tamen ſemper. Hinc temulentorum rubore aſperſæ malæ, & puſtulis aduſti humoris copia refertæ, hinc labia exſiccata, hinc ſitis illa adaucta dum repetitis meracei vini potionibus ſitim ſedare tentamus, hoc in ſeipſo expertum teſtatur Gal. 3. de ratione vict. in acut. morb. dum æſtatis feruoribus ſitienti, meracioris vini potu non ſedatam, ſed auctam ſitim ſe expertum dicit. Hinc febres, vigiliæ, & deliria, quæ calidiorum & acrium vaporum fœtura eſſe ſolent. Hinc ex vino tanquam ex prompta paratáque materia aquam, quam vitæ vocant, ſufflones ſibi parant, ea igneæ materiæ promptitudine, vt flammam ſtatim è proximo facilli-

Vinũ multum frigidũ aduerſus recentiores.

Vini effectus varij calorem illius commonſtrantes.

méque

méque concipiat, conceptámque alat: quare ad demonſtrandam calidam hanc in vino & igneam naturam nullum euidentius argumentum inueniri poteſt: fuit tamen qui vinum frigidum affirmare auſus eſt, vt videre eſt apud Plut. 3. ſympoſ. 5. Sed audiamus quibuſnam rationibus ducti, ſuam hanc aſſeuerare opinionem conati fuerint. primùm languente ſtomacho, & ob imbecillitatem confirmationis indigente nihil calidum adhibent, vino tantùm dato medentur: ſic & fluxus ventris, & ſudoris eruptiones vino ſiſtunt, vtpote non minus, ſed magis quàm vix poſſit conſtrigente frigoris vi, & inhibente materia id præſtent. Alioqui ſi vim calefaciendi vinum haberet, perinde erat opinor merum ori ventriculi admouere, atque ignem niui. Adde 2. quòd ſomnum pleríque frigore conciliari prædicant, & ſomnificorum medicamentorum frigus inducere conſtat, cuiuſmodi ſunt mandragora & papaueris ſuccus. Verùm iſta vehementer, víque magna compellunt, atque cogunt. At vinum vt non violenter, ſed placidè reſtigerat, ita motum cum voluptatis ſenſu ſiſtit, atque concepit, ſic vt maioris minoríſque ratione hoc ab illis differat. Accedit 3. quòd calida ſemen adaugent genitale: hinc námque ſolidum robur humor acquirit, & ſpiritui vigor accedit, & per calorem gliſcit, ac ſtimulatur virtus. At qui copioſum merum ingurgitant, ad coitum redduntur tardiores, ſeménque eorum generationi imperfectum eſt, vtpote debile & inualidum. immò irriti & inutiles eorum cum fœminis congreſſus ſunt, viciato nimirum, refrigeratóque ſemine prolifico. Inſuper 4. quæcunque homini ex algore obueniunt, temulentis vniuerſa eueniunt. Tremor, grauitas, pallor, ſaltus tumultuantis in artubus ſpiritus, linguæ balbuties, neruorum diſtentio, atque ſtupor. quin & compluribus in reſolutionem artuum temulentia deſinit, quando omnino obtorpuerit mero, atque extinctus ſit calor natiuus: oſtendit autem curatio, quæ iis fit, quæ ad priſtinum ſtatum naturalem calorem reuocare poſſunt. Quinimò ſubdit 5. vbi vinum innatum calorem profligauerit, extinxeritque, ſenium accelerat, multíſque proptereа ante tempus caluiciem & canitiem inducit. præterea 6. acetum vini quædam natura eſt, & vis, ex omnibus autem reſtinguentibus, nihil eſt quod igni magis aduerſetur. omnium maximè id flammam vincit, & comprimit ob exuberantem frigidatem, ſed & ſructuum. 7. videmus ſuccos, qui ſunt vini ſapore æmuli, medicóſque vti loco refrigerantium, vt mala medica, & punica. Quin 8. etiam ipſum mel, nonne aqua pluuia, vel niue temperantes, in vinum vertunt, frigore dulcedinem, ob cognationem ſi exuberet in auſteritatem mutante. Atque hæc erant, quæ pro vini frigiditate aſſerenda, eo loco à Plutarcho proponebantur: quæ tamen ſi ad penſum reuocare voluerimus, & diligenti trutina expendere, nullam vim habere, aut potius vim calidorum attruere cognoſcemus. languenti enim ventriculo ea ratione adhibetur, vt & calore ſuo frigiditatem, quæ languoris erit cauſa, tollat, ſpiritúſque facilè generet, ex quibus actiones omnes naturales promanant tanquam inſtrumentis. fluxibus autem ea ratione conuenit, quòd ex nimia laxitate partium, & refrigeratione ſæpenumerò proueniunt, quæ vini calore facilè euinci poteſt. adde quòd in vino partes aliquæ ſubauſteræ etiam inueniuntur aliquando, quæ laxitatem illam facilè poterunt euertere: calidis tamen ſemper partibus præualentibus. ſomnum autem conciliat, quod 2. opponebatur, quia temperato calore ſuo, vaporibus ad caput eleuatis & tranſmiſſis ſenſuum inſtrumenta quaſi obtenebrat, aut certè ſi Ariſtotelis ſequamur opinionem quòd vaporibus ſuis pectus & cor impetens moderatè ſomnum conciliat, quòd ſi immoderatè aſſumatur, non modò non ſomnum inducit, ſed potiùs omnino illum aut tolli, aut impedit calore ſuo acriore: de qua re inferiùs problem. 26. Quod autem tertio proponunt de ſemine, id omnino illos ipſos conuincit. ſi enim moderatè ſumatur, tantùm abeſt, vt ſemen extinguat, aut infæcundum reddat, vt potiùs illud adaugeat. quare autem ebriorum ſemen infæcundum ſit, cúrque temulenti ſint ad venerem impotentes, aut debiles, inferiùs, occaſione huius quæſtionis ab Ariſtotele propoſitæ, etiam ſæpiùs à nobis explicabitur. Cur autem algeant temulenti, rigeant, & in affectus denique incidant, qui ſoboles frigiditatis eſſe ſolent, in explicatione huius problematis partim explicabimus, partim in aliis expendendis docebimus. Quas etiam cauſas poſtea oſtendemus eſſe, cur ebrietas ſenium acceleret. non enim quòd refrigeret per ſe vinum, ſed quòd multitudine ſua & natiuum calorem extinguat, & crudi multi humores ob eam ipſam cauſam in capite & vniuerſo corpore aggregentur. Acetum autem quamuis calidas aliquas partes retinuerit, cùm ex corruptione vini frigidum euaſerit; & quaſi vinum mortuum, & igni contrarium, extinguit apprime ignem. ſi verò vinum in ignem coniiciatur, tenuibus & igneis ſuis partibus conflagrat totum, fortiùs incendit, nequaquam extinguit. Qui autem vinoſum quendam ſaporem habent

Argumenta apud Plutarch. 3. ſympoſ. probantia vinum eſſe frigidum.

Solutio argumentorum.

ſucci fructuum, nequaquam vina ſunt, ideóque frigidi eſſe poſſunt: cùm autem mel, aquæ admixtum, vini quandam acquirit qualitatem, reuera acetoſum redditur, ad acetíque naturam potiùs accedit, & propterea nihil contra hanc Ariſtotelis aſſertionem, qua vinum calidum facit, concludere poteſt.

Facilè rigent.] Græcè eſt δυσεῤῥιγοί εἰσι: ſicut & problem. 6. Gaza vertit, non calent, ſed rigent. antiquus interpres, difficulter rigentes ſunt: ego verò facilè rigentes ſunt, aut rigent. quamuis enim ſciam dictionem δυς in compoſitis magnam vel malam ſignificare difficultatem aliquando tamen ſcio epitaticon eſſe,& ſignificationem intendere, quando in hac dictione δυσεῤῥιγοὶ ab Ariſtotele, & hoc loco,& alibi obſeruatum videmus. ſcimus enim temulentos facillimè rigoribus corripi, & alſioſos eſſe,in rigorémque facilè incidere. Sed & in hac ſignificatione ſumptam videmus hanc dictionem 1. probl. 24. vbi eos qui frigida lauentur, dum diluuntur, frigere ſcribit,reliquo toto die tuti à frigore ſunt. at qui calida ſe lauerint, δυσεῤῥιγοτέρως διάγουσι. antiquus interpres,difficiliùs rigentes viuunt, fortè melius, intenſiùs algentes viuunt. & ſect.8. problem.9.quærens cur exercentes ſeſe δυσεῤῥιγότεροι ſint τῶν ἀγυμνάστων. difficiliùs rigeſcunt, non exercitantibus ſe, vertit antiquus intepres. ſed melius Gaza, frigus vehementiùs ſentiunt, quàm inexercitati; aut faciliùs ſentiunt frigus. hoc enim voluiſſe conſtat, vel ex ſolutione quæſtionis. Quærit igitur vnde ſit, quòd cùm vinum natura ſua calidum ſit, in iis tamen qui illius plus ingerunt, quàm oportet, & rigorem inducat, temulentóſque faciat, alſioſos, & frigoris impatientes.

(Margin: Δυς dictio in compoſitione aliquando auget vim cōpoſiti. Antiqui interpretis lapſus.)

Facilliméque corripiuntur pleuritide.] vix intelligi poteſt, quomodo ſit hæc particula ad propoſitum, cùm certum ſit, pleuritidem, ſiue dolorem intercoſtalem, inflammationem eſſe membranæ,coſtas ſuccingentis à materia, vt plurimùm biliosa & calida, vnde nulla eſſe deberet ratio, dubitandi, cur vino calido exiſtente, multáque illius copia ingeſta, huius generatio frequens eſſe non debeat. verùm cùm & in hoc problem. & in ſexto non aliam tradat cauſam impatientiæ ad frigus etiam ipſius pleuritidis, & aliorum ſimilium morborum cenſendum eſt per pleuritidem & huiuſmodi morbos, intellexiſſe inflammationem quidem membranæ coſtas ſuccingentis, ſed à materia à capite defluente, quæ maiori ex parte frigida ſit, quod temulentis ſæpenumerò euenit. quinimmò Plutarchus 3. ſympoſ. quæſt. 5. dum huius problematis meminit, per hos morbos intelligit frigidos. nam epotum, inquit, vinum potens, frigidi imprimit paſſiones, ſomnum inducit torpore debilitatem neruorum, apoplexiam facit, neruorum diſtentiones, conuulſiones, paralyſim, linguæ reſolutionem extremorum contractiones, defluxiones, ad inferiores partes excitat grauiſſimas, aſthma, tuſſim, palpitationem cordis, podagram contumaciſſimam, iſchiadem, & huiuſmodi. per pleuritidem igitur & huiuſmodi morbos intelligit à frigida materia originem ducentes. hoc ipſum intellexit etiam Gal. tum 3. de temperamentis 2. & lib. de cauſ. morb. cap. 3. vbi ex multo ingeſto vino, affectus frigidos gigni ſcribit, & huius rei rationem reddit: de qua re proximè agemus.

An quia multum humoris,ſi refrigeretur,multum frigidum ſit,ita vt dominetur naturali calori.] niſi Galenus duobus illis locis lumen iis verbis daret, difficillimum eſſe verum ſenſum ex obſcuriſſimis verbis eruere,audiamus igitur Gal. 1. loquentem 3. de temp. Nutrimentum eſt, & quod nutrit, & quod veluti nutrimentum eſt, & quod futurum nutrimentum eſt. (ſunt hæc verba Hipp. lib. de alim. circa princ.) Quod vtique iam nutrit, inquit Gal. atque adiungitur,neque amplius futurum eſt, id propriè nutrimentum appellatur. idem verò & corpus quod nutrit, omnino excaleſacit, quod reliquorum neutrum facit: quòd ſcilicet propriè nutrimenta non ſint, ſed alterum eorum veluti nutrimentum, alterum tale futurum. Proinde nec vinum ipſum ſemper animal caleſacit, æquè, vt nec oleum ſemper flammam accendit:tametſi aptiſſimum eſt ignis nutrimentum; immò ſi imbecillæ,& exiguæ flammæ confertim multum oleum infundas, ſuffocabis eam, prorſúſque extingues, potiùs quàm augebis. Sic igitur & vinum, vbi plus bibitur, quàm vinci poſſit, tantùm abeſt vt animal caleſaciat, vt etiam frigidiora vitia gignat:apoplexiæ enim paraplexiæ. Et quæ Græcè comata vocamus, & neruorum reſolutio, & comitiales morbi, & conuulſiones, & tetani immodicum vini potum comitantur. Quorum vnumquodque frigidum eſt. Generatim enim quæcunque aſſumpta in corpus vt nutrimentum, caleſaciunt, hæc interim frigeſacere contendas, æquè ſcilicet, vt flammam ab eadem materia non augeri modò, verùm etiam aliquando extingui. eadem propemodum, & iiſdem exemplis firmata, ſed breuiori oratione cap. 3. libro de cauſis morborum, dum frigidorum morborum cauſas inquirit. docet enim vinum, per ſe, accidentia hæc frigida non inducere, ſed ex accidenti, vbi nempè plus ingeratur, quàm confici

(Margin: Vinum cur frigidos affectus pariat.)

confici à natura poſſit. faciunt enim etiam hoc cibi optimi ſucci, & qui plurimum alimenti animalibus præbent, vbi immodicè ingerantur. natura enim immenſam illorum copiam vincere, & concoquere neque, ideoque crudis inde humoribus corpus impletur. Multa igitur humoris in corpus abſorpta copia, ſi non ſuperetur, & in alimentum non vertatur, in crudos & aqueos humores tranſmutatur, calorémque naturalem obruit, vnde, qui natura ſua calidus erat liquor non mutatus, & calorem obruens, & quaſi extinguens, & multum frigoris in corporibus producit, & propterea corpora ad frigidi aëris iniurias ferendas minus idonea reddit, & facilè rigentia, tum etiam ſuperfluo illo humore frigido irrigatis partibus paralyſes, & paraplexias producit, aut in cerebro retento comata, & apoplexias, aut ad thoracem & ſpiritualia membra defluens pleuritides, aſthmata, & huiuſmodi morbos potiſſimùm cùm ob calorem innatum ſupernas partes petat, caput replet, craſſiſſimas ſecum ex vniuerſis partibus corporis ſuperfluitates in cerebrum trahens, frigidáſque cum calidis immiſcens, quæ omnium defluxionum cauſæ eſſe ſolent.

Fit enim ſimile, &c.] rigorem in carnibus non aliunde iis verbis prouenire ſcribit, quàm ex affuſione frigidi humoris ſuper carnes, quæ ita ſolent madefieri: quemadmodum veſtes humore aliquo madefactæ, quæ vndequaque concipiunt humiditatem illam frigidam. Problem. 6. huius ſectionis, cùm hanc eandem propoſuiſſet quæſtion. aliud addit, quod ad hanc rem illuſtrandam quam maximè facit. dicit enim non eſſe mirum ſi ex calido vinum in frigidum vertatur, cùm enim actu frigidum ſit & humidum, ſi autem à calore actuetur, calidum euadat, & nutriendo, & calidis potentia qualitatibus, vbi non euincatur à naturali calore non ampliùs excalefacit, ſed refrigerat, humiditate autem ſua, ſicque liquiditate aptum natum eſt per vniuerſum carnoſum genus diffundi, ſicque rigorem poteſt inducere: & hic eſt ſenſus ſecundæ illius partis 6. problematis peſſimè à Theodora Gaza conuerſi.

Προβλ. β.

Διὰ τί οὐχ οἱ σφόδρα μεθύοντες παροινοῦσιν, ἀλλ' οἱ ἀκροθώρακες μάλιστα, ἢ ὅτι οὔθ' οὕτως ὀλίγον πεπώκασιν, ὥστε ὁμοίως ἔχειν τοῖς νήφουσιν· οὔθ' οὕτω, ὥστε διαλύεσθαι ὅπερ πάσχουσιν οἱ πολὺ πεπωκότες; ἔτι οἱ μὲν νήφοντες, μᾶλλον ὀρθῶς κρίνουσιν· οἱ δὲ σφόδρα μεθύοντες, οὐδ' ἐγχειροῦσι κρίνειν. οἱ δὲ ἀκροθώρακες, κρίνουσι μὲν, διὰ τὸ μὴ σφόδρα μεθύειν· κακῶς δὲ, διὰ τὸ μὴ νήφειν· καὶ ταχὺ τῶν μὲν καταφρονοῦσιν, ὑπὸ τῶν δὲ ὀλιγωρεῖσθαι δοκοῦσιν.

Probl. II.

Cur non, qui valde ſunt ebrij, debacchantur, ſed qui leuiter potu incaleſcentes, maximè? An quia neque tam parùm biberunt, vt ita ſe habeant ac ſobrij: neque tantum, vt diſſoluantur: quod patiuntur, qui multum biberunt. Adde quòd qui quidem ſobrij ſunt, magis rectè iudicant, qui verò valde ſunt temulenti, ne tentant quidem iudicare, leuiter autem ebrij iudicant quidem, quod non valde ſunt ebrij, ſed malè iudicant, quia non ſunt ſobrij. & citò hos quidem contemnunt, ab iis autem etiam parui pendi putant.

Pulcherrima & diſcuſſione digna omnino videri debet hæc quæſtio, cur magis delirent, & debacchentur ij, qui vino quidem calidi ſunt, & in ebrietatis principio (ſolent enim omnino ij eſſe loquaces) quàm qui omnino ſunt temulenti, & à vino deuicti. rem hanc, vt experientia quotidiana oſtendit, ita Ariſtoteles 30. ſectione problem. 1. dum vini exemplo, varios melancholici ſucci effectus vellet nobis ob oculos ponere, hoc ipſum elegantiſſimè propoſuit: docet enim varias eſſe alterationes, quas in nobis vinum hauſtum producit. vbi enim vinum frigentem hominem inuenit, & à ſobrietate taciturnum, paulò liberaliori potu illum refouet, & ad verba excitat. procedente largiori potu eloquentes redduntur, petulantes, ludibundi, & qui ſe dant in cantilenas, & ſcurriles iocos. procedente autem magis potatione, audaces eos vinum reddit, & ad agendum promptos. deinde etiam ampliùs amplificato potu, ad contumelias vertit, ad iram propenſos facit, minaces, ita vt modò alios contemnant, modò ab aliis ſe contemni ſuſpicentur, denique, aut in furorem & inſaniam eoſdem vinum accendit. Poſtremò vinum nimio ex potu reſoluunt, & aut

Leuiter ebrij magis debacchantur, & magis ſunt loquaces, quã verè temulenti, & quamobrẽ.

Vini varij effectus pro varia quantitate illius ingeſti & pro varietate ſubiectorum.

ſtultum, aut attonitum reddunt, eorum inſtar, qui atræ bilis vitio comitiali morbo laborant, ſtertunt & quaſi moribundi iacent conſopiti, donec (cum Plauto dixerim) edormiſcant crapulam. Dubitandi igitur ratio ea eſſe poteſt, cur cùm vinum, & loquacem hominem reddat, ſi liberaliùs ingurgitetur, & debacchantem omnino reddat, multáque delira loquentem, ſi multò liberaliùs hauriatur, vt abſolutam ferat ebrietatem, tantum abeſt vt loquacitatem inducat, & delirantes has imaginationes, vt potiùs conſopitos efficiat ſenſus, taciturnúmque hominem reddat, atque quaſi veterno detentum, vbi notandum eſt, vbi nos vertimus.

ἀκροθώρακες qui ſint Græci.

Leuiter vino incaleſcentes.] Græcè eſſe ἀκροθώρακας. Plutarchus 3. ſympoſ. quæſt. 8. dum hanc quæſtion. Ariſtotelis ad penſum reuocat, ſemiebrios explicat, & quaſi pectore tenus vino imbutos interpretatur. fortaſſe meliùs ſummo pectore tenus vino imbutos. Erotianus in onomaſtico, vbi θώρηξιν ab Hipp. οἰνοποσίῃ vocari ſcribit, ἀκροθώρακας etiam vſque ad ſua tempora eos appellatos ſubiungit, qui non multum vino repleti eſſent. ſic ſudæ ἀκρομέθυσοι, ἀκροχλοπό), qui incipiunt inebriari, & quibus pectus incaleſcit potu meraciore. dicitur autem ἀκροθώρηξ & ἀκροθώραξ. priori vſus eſt hoc loco, poſteriori infrà problemate 26. de qua dictione doctiſſimus. Mercurialis 4. var. lect. cap. 6. Duplicem apponit Ariſtoteles reſponſionem: quarum prima communior eſt, omnéſque virtutes reſpiciens, cùm dicit.

An quia neque tam parum biberunt, &c.] eo conſiſtens, quòd ἀκροθώρακες, cùm medij ſint inter ſobrios & verè temulentos, neque ita rectè iudicare poſſunt, & operari, vt ſobrij, neque adeò in eis vires omnes diſſolutæ ſunt, vt in ebriis, propterea operantur quidem, quod non fit in ebriis, ſed imperfectè, vt in hoc à ſobriis ſecernantur. verùm communiori hac non contentus reſponſione aliam abſolutam magis proponit, cùm inquit, [*Adde quod qui verè,* &c.] quam etiam longa oratione repetit problemate 28. & exemplo pulcherrimo illuſtrauit. dicit igitur ſobrios rationem habere optimè munere ſuo fungentem, valde ebrios & rationem, & imaginationem, & ſenſus adeò obrutos habere, vt vino quaſi ſepulti neque iudicare quippiam valeant, neque ſecundùm animi aut corporis facultates quippiam aggredi tenterit: ſemiebrios autem, neque corpus adeò diſſolutum habere, vt & moueri, & ſecundùm ipſum aliquatenus operari non valeant, in animo autem imaginationem vim ſuam retinere, conturbata ratione: quo fit, vt iudicare quidem valeant, at quòd viſis acquieſcant, nec diſcernere valentes, an phantaſia rectè fungatur munere ſuo, an potius phantaſmatibus variis obtenebretur, diſcernendi vim habent oblæſam, aut non liberam docuit enim 2. de anima, prius phantaſmata debere à ſenſibus ſubminiſtrari: quæ poſtea à ratione diiudicantur. in verè & abſolutè igitur ebriis, cùm nec ſenſus fungantur ſuo munere, ſed iaceant vt in attonito morbo, aut comitiali laborantibus nulla viſa obuerſantur, nullæ imagines, nulla phantaſmata imprimuntur, ſicque nulla ratiocinatio. in ſemiebriis autem cùm ſenſus recipiant ſpecies, imaginatiuæ autem facultati offerantur imagines, fit, vt ratiocinari valeant, ſed cùm vaporibus obtenebrentur, & in varias formas mutentur imagines, multa præter rationem delirant, atque debacchantur.

Semiebrij cur inſaniát & obloquátur.

Et citò hos contemnunt, &c.] eſt parergon. reddit enim rationem cur ἀκροθώρακες, vt plurimum, & alios contemnant, & ab aliis parui pendi credant. id enim euenit ob varia & perturbata phantaſmata, quibus potiſſimùm ad iram accenduntur, excalefactis ſpiritibus, & adaucta bile, ſicque facilè minabundi etiam in alios manus inſerunt, cúmque aliquando agnoſcant ſeſe leui cogitatione, & deſipientias noſcant, putant ſe ab aliis vilipendi, ſubindéque in iram accenduntur, alios contemnentes. verùm quoniam problemate 26. huius ſectionis, dum rem hanc iterum in quæſtionem proponit, exemplum pulcherrimum affert, à quo quàm maximè res tota hæc illuſtratur, non ita tamen facilè ad intelligendum, ita vt Aponenſis tota via aberrauerit, cenſui, ne eo loco hæc, quæ modò dixi, repetere cogar, hoc loco breuiter illud explicare. dicit igitur ſemiebriis, in debacchatione ſua, illud contingere, quod ſatyro cuidam Clazomenio euenit ſuo tempore, qui cùm propenſiſſimus eſſet ad maledicendum, cùm in iudicium vocaretur, ne ſtatim ad maledicendum moueretur, ſed quieto animo poſſet ſibi tempore debito patrocinari, amici illius aures cera obſtruxerunt, vt de re ageret nec in contumelias promoueretur. Poſtea tamen cùm ceſſante iam quaſi aduerſario, reſeraſſent, & pauca adhuc dicente illo audiuiſſet, nequaquam continere ſe potuit, ſed protinus maledicta effundere incepit: quoniam ſentire iam poterat, rectè autem iudicare non poterat. Verùm quoniam Plutarchus, loco propoſito, quæſtionem hanc ad diſcutiendum proponit, & poſtquam

Ebrij cur ſuſpicioſi.

Plutarchi huius problematis ſolutio ex propria ſententia.

quid

quid hac in re cenſuerit Ariſtoteles propoſuiſſet, aliqua etiam addit, quibus putat poſſe melius quæſtioni ſatisfacere, operæpretium eſſe duxi, ea hoc loco commentarij loco apponere, vt quilibet diſcernere valeat quantum Ariſtotelis iudicium cæteris ſemper ſit anteferendum. verba Plutarchi hæc ſunt, ſi verò proprium aliquid iubes proferre, videamus an non id diſcrimen corpori ſit imputandum. nam ſemiebriorum animus duntaxat eſt conturbatus, corpus eius impetibus adhuc inſeruire poteſt, nondum obrutum. vbi verò oppreſſum vini vi fuerit, deſtituit, proditque animi mutationes. Itaque ebrij ad facta vſque non progrediuntur, habentes corpus adiuuans peccata animi: non quòd magis inſaniant, ſed quia plus ad delinquendum virium habent, vehementiùs exagitari deprehenduntur. quòd ſi ab alio orſi principio rem conſideremus, & vim vini, nihil obſtat, quin varia ea ſit, & pro quantitate mutetur: ſicut ignis lutum moderatus indurat, nimius diſſoluit. & contrà ver febres excitat incendítque, quæ anni calore creſcente ſiſtuntur atque deſinunt. Quid ergo impedit animum etiam à vino naturaliter commotum, vbi conturbatus, & irritatus fuerit, rurſum remitti & ſedari vino augeſcenre? Veratrum quidem purgandi hoc habet initium, quod molem corporis perturbat, ſed ſi iuſto minus exhibeatur, turbatur, ſed non purgatur corpus. ſoporifera quoque nonnulli intra modum ſumentes, turbulentiores fiunt: nonnulli ampliùs ſumentes, dormiunt. Probabile enim quodammodò eſt, conturbationem, quæ ſemiebriis accidit, vbi maximè viguit, deinde concidere: & ad eam rem vinum eſſe adiumento. Multum enim hauſtum vnà corpus inflammat, furorémque animi conſumit. ſicut lugubres cantilenæ, & fiſtula funebris initio animam commouet, lacrymáſque extrudit: animo autem ad miſerationem inducto paulatim deinde abolet dolorem. Similiter & vinum videas, vbi vehementer conturbauit, & irritauit vigentem, efferueſcetéque ſolitam animi partem, rurſus ſedate obrepens, animúmque, ebrietate progrediente placare.

Πρόβλ. γ.

Διὰ τί μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ ἀκρατέστερον πίνοντες, ἢ ὅλως ἄκρατον; πότερον διὰ τὴν λεπτότητα ὁ κεκραμένος μᾶλλον εἰσδύεται εἰς πλείους τόπους καὶ στενωτέρους· ὁ δὲ ἄκρατος, ἧττον; ὥστε δυσεξαγωγότερος ὁ κεκραμένος. ἢ διότι ἐλάττω πίνουσιν ἄκρατον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ ἀπεμοῦσι μᾶλλον; ἔτι δὲ συμπέπτει τὰ λοιπὰ, θερμότερος ὢν, καὶ αὐτὸς αὐτόν· ὁ δὲ ὑδαρὴς τοὐναντίον.

Probl. III.

Cur magis crapulam ſentiunt, qui magis dilutum bibunt, quàm qui omnino merum? vtrum ob ſubtilitatem temperatum magis permeat plura loca & anguſtiora? meracum autem minùs. quare difficiliùs educi poteſt, quod temperatum eſt. An quòd minùs bibunt meracum, propterea quòd non poſſunt, & magis euomunt. Adhæc verò reliqua concoquit, calidius exiſtens, quin & ſeipſum, lymphatum autem econtra.

Quæſtio hæc, niſi in ſolutione ſeipſum explicaſſet Ariſtoteles, niſique cùm iterum eandem in 22. repetit, & poſtremò antiquus interpres, & Gaza in eorum conuerſionibus nobis viam ſtruxiſſent, difficilis eſſet omnino ad intelligendum. vox enim *ἀκρατέστερον*, cùm meracius ſignificare videatur, cùm vſurpata apud Ariſtotelem videatur pro *ἀκρατότερος*, ſenſus quæſtionis eſſe videretur, cur qui meracius bibunt magis crapula tenentur, quàm qui merum ſolùm. quæ quæſtio & abſurda videtur, & omnino diuerſa ab iis, quæ in reſponſione ſunt ab ipſomet propoſita. quod enim in quæſtione *ἀκρατέστερον* dixit ſæpiùs, in reſponſionibus in *κεκραμένον*, id eſt, temperatum, immutauit. adde quòd quæſtione 22. dum hanc eandem quæſtionem proponit iterum dictionem illam *ἀκρατέστερον* in aliam *εὔκρατον* immutauit, quod benè temperatum ſignificat. quo fit vt corruptum hunc locum aliqui eſſe crediderint, & bona quidem coniectura, & legendum *εὐκρατέστερον*. meliùs temperatum. verùm quoniam omnes codices, tam impreſſi, quàm manuſcripti, quos videre contigit, habent *ἀκρατέστερον*, problemate autem etiam decimo quarto dum eandem ferè quæſtionem proponit *ἀκρατέστερον*, *ἀκράτῳ* opponit, id eſt, meraco, illud autem, cum eo, quod *κεκραμένον*,

 id eſt,

Ἄκρατος quid Græcis.

id eſt, temperatum eſt, coniungit: quantúmque fieri poteſt ſeruanda ſemper eſt antiqua lectio, tentandúmque erit hanc difficultatem tollere. Non nego nomen ἄκρατος merum, ſiue meracum ſignificare: eſt enim factum à κεράω, ita formando, κεράω futuram κεράσω. præteritum actiuum κεκέρακα. Paſſiuum κεκέραμαι, σαι, ται, per ſyncopen autem κράσω, κέκρακα, κέκραμαι, σαι, ται, vnde κρατός, & præfixo α, priuatiuo, ἄκρατος, quod de vino propriè dici, ex etymologia ſatis liquet, nam fit κεράννυμι à κέρας, quod erat poculi genus. aſſero tamen ἄκρατος pro non abſoluto ſumi, ſiue imperfecto. nam apud Homerum Iliad. ς. σπονδαὶ ἄκρητοι (vbi certum eſt dictionem ἀκρήρατοι Ionicè pro ἀκέρατοι ſumi) vbi interpretes maluerunt ſumi pro ἀσπονδαὶ, ἀτέλεστοι, ἀπλήρωτοι. id eſt, libamenta imperfecta, & non completa. ſicque tunc non fiet à κεράω, ſed à κραάω pro κραίνω. quamuis ſæpiùs deriuantes à κραίνω, poëtæ ἄκραντον dixerint, pro ἀτέλεστον. quomodo ſi ἀκρατέστερον ſumemus, nulla erit ratio cur dictionem immutemus præter omnium codicum veritatem: ſenſus enim erit, cur magis crapulam ſentiant qui multum vinum imperfectum nempe aqua dilutum bibunt, quàm qui meracum. vt autem quæſtio melius intelligi poſſit, ſciendum κραιπάλην, & verbum κραιπαλάω ſignificare noxam quamcumque ex vino capiti inflictam, vt ipſa dictionis deriuatio & etymologia manifeſtè oſtendit. dicitur enim ita παρὰ τὸ κάρα πάλλειν vt propriè ſit vibrans capitis dolor ex nimio vino. ſic Galenus in 5. Aph. com. 5. ſcribit. Manifeſtum eſt autem, omnes ex vino capitis noxas Græcis κραιπάλας vocari. ſic etenim nonnulli nominis notationem fecerunt, ἀπὸ τοῦ κάρηνον πάλλεσθαι, quaſi caput concuti & percelli dicas. Vnde Plinius lib. 23. cap. 1. ex capitis dolore & vertigine crapulam deductam eſſe teſtatur. & Aëtius lib. 4. κραιπάλῃ cruditatem ex vino obortam eſſe dicit. Plato verò in ſympoſio cum cæteris heſternam ingurgitationem crapulam vocat: cui fortaſſe rei alludens Ariſtoteles problemate 14. quærit cur ex magis temperato vino dolemus magis capite mane ſequenti, quàm ex meraco. ſic Thomas Magiſter κραιπάλην eſſe vult ebrietatem, ex pridiano die. Scholiaſtes Ariſtophanis τὴν ἐξ ἑωθινοῦ μέθην, ſeu dolorem ἀπὸ χθιζῆς οἰνοποσίας. Quærit igitur cur crapulam magis ſentiunt, doloréque capitis magis percelluntur, potiſſimùm die ſequenti, qui temperatum vinum bibunt, eóque ſeſe inebriant, quàm qui meracum aſſumpſerint. Verùm, antequam ſecundam huius problematis partem expendamus, operæ precium eſt prius aliqua annotare de modo & menſura, qua aqua vinum diluerent antiqui, tum & de vinorum ſubſtantia & magnitudine. niſi enim id præſtiterimus falſum omnino eſſe problema hoc neoterici omnes exclamabunt. certum enim eſt apud nos magis vinum meracum ebrietatem producere, quàm dilutum. ſciendum igitur eſt antiquos, vina aut ſole aut igne, & fumo adeò craſſa reddidiſſe, vt ne potari quidem per ſe ipſa, Liuio teſte, poſſent, niſi aqua peruincerentur, atque attenuarentur. hinc emanauit conſuetudo apud antiquos, infundendi ſemper vino aquam, diuerſis quidem ac varijs portionibus, tum pro vini magnitudine & craſſitudine, tum pro hominum varia natura & cupiditate: obſeruatum tamen eſt maiori ex parte aquam vinum ſuperaſſe: vnde etiam Athenæus, eos, qui inter potatores maximè excellerent, quíque (vt idem author ait) ἀπνευστιζομένους, contentè, nauitérque vterentur potationibus, etiam vina dicit miſcuiſſe portione duorum ad quinque, ſic vt vini duo, aquæ tres, vt vini vnus quatuor aquæ componerentur, eam tanquam dilutam magis improbabant. ita tamen, vt quantum aquæ, tantumdem quoque vini nunquam miſcendum putarent. Hinc Plinius, vulgatam miſcendi vini cum aqua ad potum menſuram ſtatuit, vnius ad duo lib. natu. hiſtor. 23. hoc vnum certum ſupponimus apud antiquos, nullam aut perquam raram fuiſſe miſcendi vini rationem, in qua non ſuperaret vini portiones aqua, multis interdum minus multis aliquando ſemper tamen partib. aliquib. quæ propè nunquam æquarentur, nec menſura nec pondere. id verò erat quòd vina & robore validiora eſſent, & ſubſtantia craſſiora, tunc quòd ex vuis per aliquot dies ſolis aura vegetali ſemipaſſis, móxque calcatis fieret, tum quod in dolio diutiùs ſuper humo ſubſtantiam eius craſſam reddebant, vnde humiditate aquoſa abſumpta, ingenito calore roborato diutiùs perdurare poterant: vnde aut diligentiori hac cura, aut etiam diuturnitate, quandóque ita craſſa, reddebantur, vt mellis conſiſtentiam acquirerent, quo etiam factum eſt, vt aqua calida ſæpenumerò indigerent, vt craſſities illius magis poſſet euinci, ſicque facilius in potum aſſumi. hoc genus vini erat cuius ex Homero mentionem facit Plinius libro 14. cap. 4. vbi potentiam vini arguens ex eo colligit, quòd viginti partes aquæ tolerare. Quæ etiam cauſa fuit, vt vina ſui temporis per ſe potari non potuiſſe aſſerat, quæ generoſa admodum eſſent, niſi peruincerentur aqua, & attenuarentur aqua calida, quòd vetuſtate pingueſcerent, & mellis conſiſtentiam aſſequerentur, neque aqua frigida apta erat illam ſuperare, ita vt miſceri vino vndequaque

Magis crapulam ſentiunt, qui vinũ bibũt dilutum, quàm qui meracum.

Vinorum apud antiquos têperandi cum aqua multiplex ratio.

Vinum ab aqua quantitate in mixtione ſuperabatur antiquis

Vina antiquorũ cur craſſa.

Calidã cur vino miſcerent antiqui.

que poſſent. De qua re doctiſſimè Baccius in eruditiſſimo libro ſuo de vinorum hiſtoria. Vina autem noſtro tempore, cùm nec ex ſemipaſſis vuis exprimantur, nec craſſiora fumo, vel igne fiant, ſed in tinis & lacu deſęcentur cruda remanent, neque craſſeſcunt, limpidáque fiunt, atque tenuis ſubſtantiæ, vnde nec vetuſtate craſſeſcere ſolent, neque per multos annos perdurare, ſed ſæpè aceſcunt, ideò & eis meracis & impermixtis ſæpè vtimur, nec ſemper aqua diluere ea oportet. hincque quod ab Ariſtotele in hoc problemate proponitur ad expendendum veriſſimum eſt de vinis, quibus ſuo tempore vtebantur, & reſponſiones optimè illi conueniunt. propterea dicit, [*vtrùm ob ſubtilitatem magis permeent,* &c.] Hæc eſt prima cauſa: cùm enim meracum ob craſſitiem ſuam vndequaque permeare non poſſit, óbque pinguedinem illam vapores non ita facilè ex eo eleuari poſſint, aqua admixta craſſities aufertur, ſurſúmque vapores faciliùs feruntur, quin & ipſum vinum caput faciliùs tentare poterit, ſi fluxile magis reddatur, magíſque attenuatum per anguſtas quaſque partes, & venulas penetrans, caput impetere, & dolorem parere poterit, cúmque etiam ad penitiores quaſcunque & anguſtiſſimas partes peruenerit, difficillimè expelli aut euacuari poterit, vnde diutiùs in cerebro moram trahens, diutiùs etiam noxam infert: quo fit, vt non immeritò infrà quæſtione 12. quæſierit, cur dilutum aqua vinum capitis dolores pariat, & conſeruet vſque ad diem ſequentem: non autem id ex mero fiat.

Vinorũ noſtrorum & antiquorũ differentia.

Vinũ aquæ mixtum faciliùs vndequaque & ad caput permeat.

Quare difficiliùs educi poteſt, quod temperatum eſt.] Difficultatem aliquam habere videntur hæc verba nam docuit Galenus 3. Aph. 3. paſſiones quæ facilè excitantur, faciles etiam eſſe ſolutu: quæ verò difficulter introducuntur, difficillimè etiam ſolui, at iam ſtatutum eſt faciliùs crapulam fieri ex vino dilutiuſculo, quàm ex meraco, quomodo igitur hoc loco dilutum vinum difficiliùs educi poſſe dicit? Accedit quod experientia obſeruatum eſt, dolorem capitis ex vino craſſo excitatum, difficiliùs ſolui, longioríque tempore perdurare. Accedit etiam quod problemate 22. vbi repetit hanc quæſtionem, aquam facilis eſſe egreſſionis dicit. His ita ſatisfactum vellem, vinum aquæ permixtum, vel aquam vino permixtam multò faciliùs penetrare, & intimas quaſque partes, & ſuperiores petere, quàm aut aquam per ſe, aut vinum: per ſe enim aqua licèt ob liquiditatem & ſubtilitatem ſubſtantiæ deberet facillimè ad penitiores quaſlibet partes peruenire, cùm tamen frigida ſit ſubſtantia, craſſáſque etiam aliquas partes habeat admixtas, quæ attenuatione indigent, non ita facilè anguſtas partes permeare poterit, cúmque grauis ſit pondere, moratur in hypocondriis, neque ad hepar, neque minùs ad cerebrum peruenire poteſt quod Hipp. noſter 30. de ratione victus in morbis acutis, manifeſtis verbis docuit. vinum autem licèt igneas aliquas, & tenuiſſimas partes in ſe contineat, quibus aliquo modo per corpus, & per anguſtas etiam venas diſpertitur, craſſas tamen multas etiam habet & terreſtres admixtas, quibus vndequaque ferri ſæpè prohibetur: ſi verò vino aqua admiſceatur, & vini craſſities tollitur, & ob calidas vini partes frigiditas aquæ, & cruditas imminuitur, quibus ſimul temperatis penetrandi maximam facultatem nanciſcuntur; & hoc eſt quod Galenus 1. de ſimpl. med. fac. dicebat de vino: ipſum nempe aquæ penetrationem adiuuare, eóque eam ducere, quò per ſe ipſa minimè apta eſſet peruenire. Sed quomodo difficiliùs è corpore vinum temperatum educi poteſt, ſi fluxile magis eſt, magíſque per venas perfluens? ſic enim faciliùs ad emulgentes venas penetrans à renibus ad veſicam tranſmitteretur. An illud per accidens fit: penetrato enim ad penitiores partes vino, & altiùs abſorpto, in capitéque & venulis cerebri recepto, difficiliùs educi poterit: per ſe tamen, quòd fluxile magis ſit, educi poterit facillimè, modò euſque non peruenerit. ſic aqua dicitur facilis egreſſionis, quòd eò vſque peruenire non ſoleat.

Vinũ aqua dilutum magis quã meracum, & quam aqua per vniuerſum fertur, & cur.

An quòd minùs bibunt meracum, quoniam non poſſunt.] Iam docuimus antiquitùs, adeò vina maiori ex parte craſſa fuiſſe, vt nunquam, niſi multa admixta aqua bibi poſſent: propterea etiam, ſi bibebatur meracum, in minori quantitate, poterat ebibi ob craſſitiem, quódque diutiùs in ventriculo firmatum, neque aliò ductum, non dabat locum alteri ſubingrediendi: potiſſimùm ſi vel vetuſtate, vel induſtria craſſa reddita fuerint vina, quæ per ſe ſine aqua bibi non poſſe, ob nimiam conſiſtentiam ad formam mellis ex Plinio iam docuimus: niſi etiam aqua calida attenuarentur & potabilia redderentur: quam etiam cauſam referebat Plutarchus 3. ſympoſ. quæſt. 7. cùm vinum dulce non inebriare dicit, quia minùs illius bibimus, ſatietatémque affert antequam inebriet.

Vinũ dulce cur minùs inebriet.

Et magis euomunt.] Quaſi dicat. quòd ſi etiam quiſpiam multum meraci ebibere tentauit, id in tanta quantitate retinere non poterit, quæ ebrietatem parere poſſit, ſed illud

euomet, ſecùs quàm de temperato contingat. illius enim multum bibere poterimus, & bibitum retinere. ſed quomodo particulam hanc repugnare non dicemus problemati 10. vbi temperatum vinum magis vomitum proritare ſcribit, quàm aquam, aut meracum, ſi hoc loco magis vomitu reijci dicit meracum quàm temperatum? An dicendum eſt, vt ſuo loco demonſtrabimus, vinum meracum ea ratione vomitum excitare, quòd ſi multum illius aſſumere voluerimus ob craſſitiem ſuam diutiùs in ventriculo firmatur, neque ad penitiores partes ducitur. quo fit vt repleto illo, neque locum ſuperingeſto concedenre, neceſſe eſt vomitum proritari. vinum autem valdè dilutum, de eo enim in eo problemate ſermo eſt inſtitutus, vt poſteà oſtendemus, vomitum excitat, quòd aquæ vis prædominetur, facultatem & ſaporem vini omnino deuincens, ideóque ingrata guſtui reddita vomitum parit. ſi autem de mediocriter temperato vinò loquamur, tantùm abeſt, vt vomitum prouocet, vt eo loco docuerit ventriculo gratiſſimum eſſe: verum igitur erit magis vomitum facere vinum valdè & immoderatè dilutum, quàm merum: verum itidem erit vinum meracum immoderatiùs aſſumptum magis vomitum proritare, quàm mediocriter temperatum in eadem menſura aſſumptum.

Ad hæc autem reliqua concoquit.] eſt tertia ſolutio omnino probabilis, vt in iis ſæpè euenit. nempe id dicit, etiam poſſe euenire, quoniam cùm merum ſit calidius, reliqua ob calorem concoquens, ſeipſum etiam poteſt abſumere, calorem naturalem roborans, ita vt eo adaucto faciliùs reliquiæ ebrietatem parituræ abſumantur.

Προβλ. δ.

Διὰ τί τῶν οἰνοφλύγων τὸ σπέρμα, οὐ γόνιμον ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; ἢ ὅτι ἡ κρᾶσις τοῦ σώματος ἐξυγρᾶται; τὰ δ' ὑγρὰ σπέρματα οὐ γόνιμα, ἀλλὰ τὰ συνεστῶτα καὶ πάχος ἔχοντα.

Probl. IV.

Cur ebriorum ſemen infœcundum eſt magna ex parte? an quia temperatura corporis eſt humectata, ſemina autem humida infœcunda ſunt, ſed quæ conſiſtentia ſunt, & craſſitiem habentia.

Ebriorũ ſemen infœcundũ maiori ex parte. Non modò ſatis fuit Ariſtoteli inferiùs cauſam inueſtigare cur ebrij ad venerem non ita facilè moueantur, ſed etiam quærit cauſam, cur ſemen ebriorum ſit maiori ex parte ineptum ad generationem: quinimmò etiam hoc verum eſt, ebrioſos, eos ſcilicet qui ſæpiſſimè ſunt temulenti, magna ex parte aut infœcundos eſſe, aut certè non multùm prolificos. Galenus in pulcherrimis illis libris de vſu partium lib. 11. cap. 10. hoc idem & ipſe aſſeuerat ebriorum ſemen non eſſe prolificum. dixit autem maiori ex parte duplici de cauſa: primùm quoniam fieri poteſt, vt quiſpiam cerebro adeò imbecillo præditus ſit, vt leui quacunque vini quantitate aſſumpta inebrietur: cuius ratione neque ſemen vitiari poterit, neque minùs liquidum reddi. Aut certè, quòd quiſpiam craſſo adeò, & viſcido ſemine præditus ſit, vt aut eiaculari non poſſit, aut certè ob denſitatem excedentem ſuo munere non fungi: quòd ſi liquidius reddatur, vel aliquanto frigidius, fœcundum reddi fortaſſe poterit.

An quia temperatura corporis eſt humectata.] Ebriorum corpora non modò calere tactu, ſed frigere etiam interiùs ſuperiùs in 1. problemate docuerat, id verò euenire docuimus tum ex Ariſtotele, tum ex Galeno, quòd vt vinum modicè ſumptum calorem fouet naturalem, ita immodicè hauſtum eum præfocat, & quaſi extinguit: cùm autem in multa copia aſſumitur, neque rectè ad actum reducatur, aut euincatur à calore naturali, ſed potiùs econtrà illum quaſi præfocet, fit, vt totum corpus veluti nimio humore ſit profuſum, ac madefactum: hinc præhumidus euadit habitus corporis eorum, diſſoluto membrorum robore.

Semen humidum infœcundum. Semẽ optimum quale. *Semina autem humida infœcunda ſunt.*] ſemen vt prolificum ſit, neque ſuperfluè humidum, nimiſve fluidum eſſe debet, ſed mediocris ſubſtantiæ, conſiſtentia temperatum atque album. quod docuit aliàs ipſemet Ariſtoteles tum 3. de hiſt. animal. cap. 22. vbi d. ſemen quod fœcundum eſt, delabitur in aquam, ſubſidet atque infœcundum eſt, diffunditur atque exoleſcit, & 7. de hiſt. animal. cap. 1. dicit ſemina infœcunda eſſe tenuia: fœcunda,

cunda, quæ grandinis ſpeciem referunt: & hæc marem magis generant, ſicut tenuia fœminam. Quinimò 2. de gen. animal. cap. 5. dicebat, ſeminis fœcunditatem in aqua probari: quod enim tenue & frigidum eſt, citò diffuſum per ſumma innatat: quod fœcundum eſt, in imum deſcendit. calidum enim eſt, quod concoctum eſt: concoctum autem eſt, quod ſpiſſum & craſſum eſt. Huius autem rei naturalis eſt ratio, quoniam cùm ſemen excrementum ſit vtile, alimenti vltimi, vt verum & perfectum ſit, ſemen concoctum eſſe oportet. quæ verò concocta ſunt, craſſiora reddita ſunt, atque humiditas ſuperflua per eam debet eſſe abſumpta. neque verò hoc probl. aduerſatur ſeq. 11. vbi ebrios d. non aptos eſſe ad concubitum venereum. quomodo enim poteſt infœcundum dici ebriorum ſemen, ſi inepti ſunt ad concubandum? nam non abſolutè dicendum eſt ebrios rem veneream exercere non poſſe, ſed non ita promptè poſſe concumbere. niſi dixerimus in 11. verba haberi de eo genere ebriorum, qui quaſi attonito morbo affecti ſtertunt, & crapulam edormiunt. non autem de aliis ebriis, quos poſſe quidem rem habere ſcribit, ſed rarò ſemen emittere prolificum. Audiamus Gal. cap. 10. 11. lib. de vſu partium de hac re ſermonem habentem. Ebrij enim, inquit, cum ebriis coeunt, & qui præ crapula vbi terrarum ſint, neſciunt, cum mulieribus ita affectis conſueſcunt: quo fit vt geniture principium ſtatim eo modo vitioſum: quod & mulieris vtero gerentis peccata ſequuntur: cuius generis eſt corporis in mediocriter exercendo deſidia, cibi immoderatè ſumpti, iræ, ebrietates, balnea, venereorum vſus intempeſtiui, quæ nemo facilè enumerarit, attamen aduerſus tot iniurias natura obſiſtit, & plerúmque voti compos efficitur. cùm tum neque frumenta, neque hordea, neque vites, neque oliuas ita ſeminent ac conſerant agricolæ: ſed primùm quidem, cuiuſmodi terræ ſua committant ſemina, multum diúque prouident: pòſt autem magnam curam adhibent, ne multo vuido demerſa putreſcant, neve ſquallore exareſcant, aut frigore extinguantur. In homine verò vel ſeminando, vel dum vetero geritur, nutriendo, nullus eam adhibuit diligentiam, & quæ ſequuntur. ſed de hac re vberiùs in ſequenti ſectione.

Προβλ. ε.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι μᾶλλον, ὅσῳ ἂν ἀκρατοποτῶσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν οἶνος, θερμαντικόν· ὁ δὲ τρόμος, γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψύχους. διὸ οἱ ῥιγῶντες μάλιστα τρέμουσι. πολλοῖς δ' ἤδη χρωμένοις μόνον ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρόμοι ἰσχυροὶ συνέβησαν, ὥστε ἀπορρίπτειν ἐνίους τοὺς φλεβοτομίζας. καὶ τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθήτως εἶχον. ἢ ὅτι γίνεται μὲν ὁ τρόμος διὰ κατάψυξιν; γίνεται δὲ ἢ ἀθροισαμένου ἐντὸς τοῦ θερμοῦ διὰ τὸ ἐκτὸς ψῦχος. οἷον τοῦ χειμῶνος, ἢ σβεννυμένου τοῦ κατὰ φύσιν θερμοῦ· σβεννυμένου μὲν, τῷ ἐναντίῳ, ἢ διὰ χρόνον, οἷον γῆρας· ἢ [τῇ] τοῦ ἀλλοτρίου θερμοῦ ὑπερβολῇ, ὃ συμβαίνει τῷ ἐν τῷ ἡλίῳ ἢ πυρὶ καιομένῳ. συμβαίνει δὲ τοῦτο καὶ τοῖς τῷ ἀκράτῳ οἴνῳ χρωμένοις. ὢν γὰρ θερμός τις, ὅταν ὑπερβάλλῃ, δυνάμει τῇ τοῦ σώματος οἰκείᾳ θερμότητι μιγνύμενος, ἀποσβέννυσιν αὐτό. σβεσθέντος δὲ καὶ ψυχθέντος τοῦ σώματος, συμβαίνει τοὺς τρόμους γίνεσθαι. ἔστι δὲ καὶ πάντα τὰ εἰρημένα [ἄλλον τρόπον καταψύξεως] ἀναιρεθείσης δὲ τῆς ὕλης, ἣ τὸ θερμὸν ἑκάστῳ τρέφεται, συμβαίνει καὶ τὸ θερμὸν φθείρεσθαι. τοῦτο δὲ ἐπὶ [μὲν] τῶν ἀψύχων, ἐπὶ τοῦ λύχνου ἐστὶ φανερόν· (τοῦ γὰρ ἐλαίου ἀναλωθέντος, συμβαίνει σβέννυσθαι τὸ φῶς) ἐπὶ δὲ τῶν ἐμψύχων, τό, τε γῆρας ταὐτὸ ποιεῖ τοῦτο, καὶ τῶν νόσων αἱ μακραὶ καὶ συντηκτικαί. ἀναιρουμένης γὰρ ἢ λεπτυνομένης τῆς τοῦ θερμοῦ τροφῆς, ἐκλύει αὐτὸ συμβαίνει. ὑγρῷ μὲν γὰρ τρέφεται τὸ θερμόν· τούτῳ δὲ οὐ τῷ τυχόντι, ἀλλὰ λείῳ καὶ πλείονι. διὸ τοῖς νοσοῦσι τὰς εἰρημένας νόσους καὶ πρεσβυτέροις, φθειρομένου τοῦ τοιούτου καὶ ἀλλοιουμένου, (δριμὺ γὰρ καὶ αὐχμηρὸν ἀντὶ λείου καὶ λιπαροῦ γίνεται) συμβαίνει ἐκλείπειν αὐτό. σημεῖον δὲ τῶν εἰρημένων ἐστὶν αἱ γινόμεναι βοήθειαι, τοῖς μαραινομένοις τὸν βίον ἐκλείπουσιν. ὅτι γὰρ ἂν ἐπιστάξῃ τις αὐτοῖς τῶν τροφωδῶν ὑγρῶν, προσαναφέρεσθαι συμβαίνει. τὸ δὲ ὅπλικον αὐτῶν, ὡς τῇ τοῦ τοιούτου ἐκλείψει γινομένης τῆς διαλύσεως. ἔοικε δὲ τοῖς ἀκρατοποτοῦσι τοῦτ' εἶναι αἴτιον. ὢν γὰρ θερμὸς ὁ οἶνος μετὰ τῆς

φύσει

φύσει ὑπαρχούσης θερμότητος, μᾶλλον ἀναλίσκει τὰ ἐν τῷ σώματι ὑπάρχοντα ἐφόδια τῷ οἰκείῳ θερμῷ. διὸ συμβαίνει τοῖς μὲν ὑδρωπικοὺς αὐτῶν γίνεσθαι· τοῖς δὲ, ῥευματικούς· τοῖς δὲ, εἰς τὴν κοιλίαν. τά τε γὰρ λοιπὰ ὑγρὰ αὐτοῖς, δριμέα ἐστι· καὶ τὰ εἰσιόντα διὰ τὴν ἀσθένειαν τοῦ οἰκείου θερμοῦ ἁπαλὰ ὄντα, οὐ παχύνεται. ἀσθενὲς δὲ ἐστι τὸ θερμὸν, τῷ τὴν ὕλην εἶναι τοιαύτην ἐν ᾧ ἔτι σώζεται, καθάπερ τὸ καλάμινον πῦρ. καὶ γὰρ τοῦτο διὰ τὴν τῆς ὕλης ἀσθένειαν ἀσθενέστερόν ἐστι τοῦ ξυλίνου.

Probl. V.

Cur temulenti tremunt, & eò magis quantò liberaliùs merum bibunt? Eſt enim vinum calefactiuum: tremor autem fit maximè à frigore. Ideò rigentes maximè tremunt. multis autem vtique ſolo meraco vtentibus, nutrimenti gratia tremores vehementes adeò exceperunt, vt prementes reiicerent, & aqua perfuſi calida nihil ſentirent. An quòd tremor fit quidem tum propter infrigidationem: fit autem aut calore intùs circumſepto ob externum frigus, vt in hyeme: aut naturali calore extincto. quod fit aut à contrario, aut ob tempus, vt in ſenectute, aut externi caloris exceſſu, quod accidit in exuſtis à ſole, aut igne. Accidit autem hoc idem iis, qui meraco vino vtuntur. calidum enim cùm ſit, facultate ſua amplificata, pluſquàm vires corporis patiantur calorem proprium corporis ſeſe permiſcens extinguit. Extincto autem eo, & refrigerato corpore accidit, vt tremores oriantur. Eſt autem & præter omnia prædicta alius modus infrigidationis: deſtructa enim materia, qua calidum in vnoquoque nutritur, accidit vt etiam calor deſtruatur. Hoc autem in inanimatis quidem, vt in lucerna, eſt manifeſtum. oleo enim abſumpto accidit extingui lucem. In animatis autem ſenectus idem facit. & morbi longi, & abſumentes abſumpto enim aut extenuato, calidi nutrimento diſſolui ipſum contingit. Humido enim nutritur calidum, non tamen quolibet, ſed leui & copioſo. Quapropter & laborantibus prædictis ægritudinibus, & ſenibus. corrupto & alterato huiuſmodi (acre enim & ſiccum efficitur pro leui & pingui) contingit ipſum deficere. Signum autem prædictorum eſt genus auxiliorum, quo in iis vtimur, qui ob marcorem è vita abeunt, quia ſi vtique aliquis inſtillet, nonnihil humidorum nutribilium retrahi contingit. Aſpectus autem ipſorum ei, qui ex diſſolutione ex defectu humoris facta, ſimilis efficitur. An verò meracum bibentibus hoc accidit ob hanc cauſam. Vinum calidum cùm ſit, caliditati naturali coniunctum calidiſſimum redditum, quę in corpore ſunt pro calore naturali abſumit. Vnde fit, vt alios ex iis aqua interiùs premat, alios fluxiones à capite ad thoracem, alios alui deiectiones. Reliqui enim humores acres remanent, & fluxiles: quòd ob imbecillitatem caloris naturalis, liquidi cùm ſint, incraſſari, aut agglutinari non poſſunt. Debile autem eſt & calidum naturale, quoniam materia in qua adhuc conſeruatur eſt ſimilis; quemadmodum ignis, quem arundo reddiderit. etenim iſte ob materiæ imbecillitatem imbecillior eſt, quàm qui à ligno præſtatur.

Temulenti cur tremore concutiantur.

Quærit hoc loco Ariſtoteles cur temulenti tremant, & eò magis quò liberaliùs merum biberint. Dubitandi ratio ea eſt, quoniam cùm tremor maiori ex parte à frigida cauſa fiat, cùm merum calidum natura ſua ſit, tantùm abeſt, vt tremorem incurere deberet, vt excalefaciendo potiùs cum ſudore prolicere deberet, cùm alioqui obſeruatum ſit quotidiana experientia, eos qui ebrij facti ſunt, adeò tremore quandoque vexari, vt comprimentes quoſlibet etiam reiiciant, atque ſubleuent: quinimmò ſi ad auferẽdum tremorem

etiam

etiam in balneum calidum ducantur, non incaleſcere videntur: ſed quaſi ſenſibus deſtituti, calorem non ſentiunt. Vbi obſeruandum eſt in Græcis exemplaribus impreſſis, vbi nos traduximus:

Vt prementes reiicerent.] Græcè eſſe, ὥστε ἀποῤῥίπτειν τοὺς φιλοβολίτας. quæ vox in vulgatis lexicis explicatur ſignificare eum qui ſuper amicum ſe conicit, officij gratia: vt qui ſui corporis iniectum febricitantis horrorem cohibet. Probant autem ſuam hanc ſententiam ex hoc vnico loco Ariſtotelis, vbi Gaza vertit, Tremores vehementes adeò exceperunt, vt homines prementes reiicerent: cùm tum nullibi huius dictionis vllus auctor mentionem fecerit, valdè mihi ſit ſuſpecta, an fortè corruptus ſit locus. auget ſuſpicionem, quòd veteres aliqui manuſcripti habent φλιβολίτας, quæ etiam vox nuſquam alibi reperitur. crediderim igitur potiùs cum doctiſſimo Sylburgio deprauatam eſſe hanc dictionem hoc loco, & irrepſiſſe loco dictionis θλιβερίτας. qua voce vſus eſt, cùm hoc idem problema repeteret in hac eadem ſect. problem. 26. ſic enim fiet à θλίβω quod premo ſignificat, ſic enim vuæ dicuntur θλιβεὶς apud Heſychium. Obſeruandum autem eſt quæſtionem hanc & poſſe intelligi de iis, qui actu ſunt ebrij. ſolent enim ij ſæpenumerò tremore corripi, tum etiam de ebrioſis, qui nempe vino meraco hauriendo aſſuefacti ſæpiùs in ebrietatem incidunt. *Locus ſuſpectus emendatus.*

An quòd tremor ſit quidem ob infrigidationem.] Significat quandoque tremor motum illum præter naturam, qui ob externum frigus rigentibus ſolet accidere: aliquando autem ſignificat affectum, qui etiam huiuſmodi frigore externo non accedenre homines malè habet. vt cùm tremulos aliquos homines videmus, hereditario quodam morbo, tum etiam quamplures ſenes ætate confectos multos hac affectione tentari videmus. Eſt autem tremor voluntarij motus deprauatio: quòd in eo aliter quàm natura inſtituerit, ac mens ipſa decernat, partes corporis noſtri moueantur. Docuit enim Gal. lib. de tremore, horrore, & palpitatione cap. 3. & 5. eas eodem tempore iactigatione quadam, & aſſidua eleuatione & depreſſione nunc in anteriorem & poſteriorem partem, nunc in læuam & dextram, nunc in ſuperiorem & inferiorem moueri. Fiet autem manifeſtum quomodo deprauetur hic motus, ſi cognouerimus, quomodo verò motus voluntarius perficiatur. Ergo vt commodè moueri, porrigi, attolli, ſiue ſuſpenſa attolli membra poſſint, vbi neceſſe fuerit tantùm in mouente facultate roboris exigitur, vt propoſito mentis exequendo ſufficere poſſit. membrorum autem robur prouenit tum ex valida facultate ex ſuo fonte deriuata, tum ex multis, rectéque conſtitutis ſpiritibus, quibus mediantibus diffuſa illa per neruos, muſculos, & cætera inſtrumenta motui voluntario inſeruientia impertitur. vbi igitur facultas viget, tum in proprio fonte, tum in membris, tum expeditæ ad animæ libitum mouentur, porriguntur, flectuntur, neque tremunt, etiam ſi grauioribus premantur. contraria igitur affectio, quæ tremor eſt, contrariam quoque habebit cauſam, nempe oppoſitam corporis & membrorum conſtitutionem, nempe imbecillitatem facultatis animalis, membra ad libitum mouentis: quæ tentat quidem ea hinc inde transferre, attollere, aut ſuſpenſa continere, cæterùm cùm imbecilla ſit, membra deorſum labuntur, vel in oppoſitam ei, quam voluntas deſiderat loci differentiam reuertuntur, quod animaduertens natura, nititur eadem rurſus attollere, ſeu quò decreuerat, impellere: ſicque contrariis motibus viciſſim membra agitantur, quæ tremorem experiuntur. Cùm autem robur partium tum facultatis robore conſtituatur, quæ calore à natura fixo manutenetur, tum influentibus ſpiritibus, quibus naturalis & inſixus à natura conſeruatur, ſi in contrariam diſpoſitionem ducantur partes, vel externa aliqua cauſa refrigerante potiſſimùm affatim, tum interna, quæ autem intemperiem frigidam inducat, aut ſpiritus abſumat, & diſſipet, efficitur vt iure merito hoc loco Ariſtoteles dixerit tremorem à frigiditate fieri. Tremor enim qui ex timore prouenit ex conſpectu hoſtis, aut ob conſpectum principis, ſerpentis, rei horribilis, horridi facinoris, loci præcipitis & huiuſmodi, quamuis manifeſtam cauſam frigidam non habeat, ſi tamen penitiùs rem perpendamus, à frigiditate prouenire dicendum erit, externis partibus ob timorem ſpiritu deſtitutis, ſpiritibúſque quaſi diſſipatis, aut in anguſtum recurſis. Sic tremorem, qui diuturnior eſt, quique iam morboſus factus eſt, ſiue per propriam affectionem, ſiue per conſenſum producatur, à frigiditate maiori ex parte fieri obſeruamus. dicimus per cōſenſum affectum cùm non propria, ſed aliena. id eſt, cerebri vel ſpinalis medullæ culpa, cùm exiguam ſpirituum copiam, aut facultatem imbecilliorem à cerebro vel ab ipſo corde, vt cum Ariſtotele loquar, partes ſuſcipiunt ſit etiam ob proprium facultatis languorē, ab immoderata aliqua euacuatione profectū, aut à diuturna vigilia, inedia, immoderata libidine.

Tremor quid & quomodo fiat.

Motus voluntarius quomodo fiat.

Tremor quomodo fit.

Tremor ex conſpectu terribilis quomodo fiat.

genera cur tremuli.

Sic ſenū frequentiſſimus eſt tremor,cōſumptis ſpiritibus imminuto robore facultatis motricis,&,vt vno verbo dicam, refrigerato vniuerſo corporis habitu. Sic immoderatus potus aquæ frigidæ, ſic potus refrigeratus ex niue aſſiduus potiſſimùm in iis, qui & ſpiritus exiles, & facultatem debilem,& neruos natura languidos & imbecilles habent, tremorem producunt. Vinum etiam hac eadem fere ratione tremulos ebrioſos facere inferiùs docebit Ariſtoteles. Ne quis autem putaret ſolùm ſe cenſuiſſe ab ea frigiditate, quæ ab ambiente fit, tremorem excitari,ſubdit.

Tremor quot modis refrigerato corpore fiat.

Fit autem aut calore intus circumſepto ob externum frigus,vt in hyeme] aggreditur docere quot modis refrigerato corpore tremor poſſit excitari, & primò magis frequens, & magis cognitum, nempe ad interna repulſo calore,externi ambientis aëris frigidi excedente qualitate [*aut naturali calore extincto*] non modò refrigeratur corpus repulſo ad interna calore ob ambientis frigiditatem excedētem, ſed etiam calore naturali extincto, non abſolutè, ſed ex parte abſumpto aut extincto: quod quomodo & quot modis fiat explicare aggreditur cùm dicit, [*quod fit aut à contrario*] tanta eſt aliquando frigidi ambientis vehementia, vt non modò calorem ad interna repellat, ſed vt contrariorum proprium eſt, adeò euincat ac ſuperet,vt omnino illum extinguat,vt ab aqua ignē omnino extingui videmus.

Aut ob tempus vt in ſenectute aut externi caloris exceſſu, quod accidit in exuſtis à Sole aut ab igne.] Qui Ariſtotelem rectè intelligere tentarunt, ij meo iudicio optimam viam ingreſſi ſunt, qui per eundem, vbi huberiùs rem aliquam tradit, ipſum intelligere tentarunt. quod igitur hoc loco breuiſſimè propoſuit, diligenter admodum perſecutus eſt duobus in locis,in quorum vno nempe in hac eadem ſect. problem. 27. dum eiuſdem quæſtionis rationem quæret, copioſiùs hæc eadem propoſuit. Sed ex profeſſo lib. de vita & morte totam rem hanc explicuit.audiamus igitur ipſum vbique loquentem.in probl.27.hæc habet. Tremor

Calor naturalis quot modis extinguitur, ex Ariſtotelis ſententia.

autem fit ob inopiam calidi, non cuiuſlibet,ſed proprij: corrumpitur autē calor aut marcore,aut extinctione.extinctione quidem à contrariis à frigido & humido. marcore autem, vel indigentia nutrimenti, vt lucernæ cùm ei fomes, aut oleū defecerit, aut alieno calore, vt ignis in ſole, & lucernæ iuxta ignem. qui rigorem autem patiuntur à frigido extincto calido tremunt. ex quo etiam fit vt vt calida aqua affuſa horror exoriatur. concluſum enim frigidum interius ac circumſeptum pilos erigit. & in febrium quoque acceſſione rigor qui fit, per ſimiles cauſas fit. in ſenectute calidum deficit alimento deficiente: nutrimentum quidem enim humidum calido. ſenium autem frigidum. ebrij autem deficiente propria caliditate tremunt, & ſiquidem alij id patiuntur, ob vinum, ſed non modo eodem quo per ſenium. Sed adhuc ſuperat tertius modus corruptionis calidi: quando enim nimio vtuntur,in corpore multa ſuperexcedens caliditas aut extinguit,aut debilitat proprium calorem:ſecundùm quod minùs potentes ſumus.fit enim tremor,cum non dominatur mouens moto. vt cùm lignum longum non benè teneat quis, extremitas tremit. Fit autem hoc,quoniam aut quod tenetur maius eſt,aut quod mouet, minus.accidit igitur extincto calore.Videtur autem hæc cauſa eſſe mouendi,animalibus non dominari naturam,&c. ſed quomodo idem accidat, & qua de cauſa, audiamus eundem lib. de iuuentute & ſenectute,morte,& vita. Porrò animalium partes omnes, totúmque corpus calorem quendam naturalem inſitum habent. quocirca dum viuunt, calida apparent: dum mortua ſunt,atque vita deſtituta,contrà.neceſſarium autem eſt, vt eius caloris principium ſanguineis in corde, exanguibus in proportionali habeatur. cibum enim naturali calore conficiunt,atque concoquunt omnia,ſed imprimis id,quod potiſſimum eſt,nempe cor: aut id,quod ei proportione reſpondet. Quamobrem cæterarum partium calore frigefacto, vita remanet,cordis prorſus interit:quòd omnibus idem caloris principium pendeat:& anima quaſi ignita ſit in hiſce partibus ſanguineorum in corde,exanguium in parte proportionali. Neceſſum itaque eſt vitam & incolumitatem huiuſce caloris,item mortem & eius corruptionem ſimul eſſe. Sequitur quod ad noſtrum negotium facit. At verò ignis duas eſſe corruptiones videmus,marcorem & extinctionem. Eam,quæ à ſeipſo prouenit marcorem appellamus,quæ verò à contrariis extinctionem: & illam quidem ſenectutem,hanc autem violentiam. Vtramque tamen corruptionem eadem de cauſa fieri accidit. deficiente enim alimento, quod calor cùm accipere nequeat, corrumpitur ignis: nam contrarium ipſum concoctionem intercipiens quo minùs ille nutriatur,impedit. Eſt etiam quando ignem marceſcere contingit, ampliori calore ob id collecto, quia neque ſpiraminis quicquam habeat, neque refrigerij:ita enim calor plurimus ſeſe intercolligens alimentum celerrimè abſumit. idque priùs facit quàm vt vlla reſpiratio adhiberi queat.

Quocirca

Quocirca non modò minor ignis maioris acceſſu marceſcit, verùm etiam ipſa per ſe lucernæ flamma maiori flammæ indita aduritur, haud aliter quàm quodvis cremabile. cuius rei cauſa eſt, quòd flamma maior minoris alimentum prius occupat, quàm aliud ſuperueniat. ignis autem fluminis inſtar perpetuò gignitur, atque fluit, verum id præ celeritate nos latet. Clarum itaque eſt, ſi ſeruari calorem oporteat, quod ſanè neceſſarium eſt, ſi animal victurum ſit, quandam fieri caloris in ſua origine refrigerationē oportere. Cuius rei exemplum ſumere licet, id quod in hiſce carbonibus, qui præfocantur, euenit: nam ſi continuè obturati ſint eo, quod ſuffocatorium vocatur, celeriter extinguuntur: ſi verò mutatis vicibus quiſpiam crebrò operculum auferat, apponátque, longo tempore, ignem retinere ſuum ſolent. at occultatio ignem conſeruat: nec enim quo minùs difflet impeditur propter cineris raritatem: & circumfuſio aëris, ne extinguatur ab eo, copia ſua caloris reſiſtit. Cùm autem omnia viuentia animam ſortita ſint, quæ nequaquam abſque naturali calore eſſe poteſt, vt diximus: plantis quidem ſubſidium illud quod per alimentum, & ambientem aërem paratur, ſat eſt ad caloris naturalis tutelam atque ſalutem. etenim alimentum, refrigerationem ingrediendo facit, qualis hominibus cùm primùm quippiam ſumpſerunt cibi, euenire ſolet. Ieiunia verò, calefaciunt, ſitimque mouent: nam aër, cùm motu vacat, ſemper calefit. Cùm verò mouetur ingrediente cibo, refrigerari ſolet, quoad concoctionem admiſerit. At ſi aut continens frigore exhuberet, ob temporis conſtitutionem, vigente nimirum valido gelu, obareſcunt: aut per æſtatem vehementes æſtus accidant, neque humor, qui è terra trahitur, refrigerare poſſit, calor earum marcore corrumpitur, atque per id tempus arbores ſphaceliſmum ſentire, atque ſyderari dicuntur. animantium autem, cùm quidam in aqua, quidam in aëre degant, ex his & per hæc refrigerationem ſibi conciliant, alia aqua, alia aëre: hæc adeò manifeſtè & luculenter, de modo quo calor noſter naturalis extinguitur, aut abſumitur, ab Ariſtotele ſunt propoſita, vt lucem ſoli addere in præſentia viderer, ſi pluribus ea explicare tentarem. applicanda igitur hæc erunt propoſito noſtro cum Ariſtotele, cùm ſubdit.

Accidit verò hoc idem ijs, qui meraco vino vtuntur, &c.] Prima hac particula docet quomodo vini potus immoderatus poteſt tremorem parere, primo modo, nempe contrario. quamuis autem calori contraria ſit frigiditas, calori tamen naturali contrarius eſt calor præter naturam, & excedens. Cùm igitur quiſpiam calore naturali valido præditus, vinum immoderatè hauſerit calidiſſimè, vini calor, qui naturalis erat, & temperatus, innaturalis euadit & excedens, quo fit, vt naturalis quaſi ſuffocetur, aut extinguatur ſaltem ex parte: extincto autem naturali calore frigiditas introducitur, à quo tremorem fieri iam docuerat. & lib. de iuuentute & ſenectute iam docuerat minorem flammam à maiori extingui, aut marceſcere: ſic calorem naturalem cenſendum eſt, cùm moderatus ſit, à vehementiori adueniente marceſcere. ex quo vitio, diminuto calore naturali, & frigiditate introducta, facilè fit vt tremores oriantur. Vini potus multus frigiditatem quomodo poteſt producere.

Eſt autem & præter prædicta omnia, &c.] Alia ratione etiam fieri poſſe, vt corpus refrigeretur, & ſubinde tremor ſequatur. id verò fit defectu alimenti humidi, quo calidum innatum ſuſtentari ex Ariſtotele docuimus: quod lib. de gen. animalium abundè etiam nos docuit. id verò breui tempore nullo modo poteſt euenire: quod enim à natura datum eſt alimentum, quódque aliàs ſubminiſtratum eſt, non ita facilè conſumi poteſt, potiſſimùm vino ſubminiſtrato, quamuis progreſſu temporis eo adaucto, in caliditate faciliùs conſumi poſſit.

Hoc autem in inanimatis, vt in lucerna, fit manifeſtum.] Duplici exemplo vtitur Ariſtoteles, Senectus ad probandum refrigerari corpora ex abſumpto alimento, humido nempe, quo calidum quomodo innatum nutritur, primùm ab inanimatis deſumptum ex lucerna, cuius lux abſumitur, aut fit in animantibus. potiùs extinguitur, abſumpto oleo. hoc eodem exemplo vſus eſt lib. de iuuent. & ſenect. Ariſtoteles, docens hac ratione calorem noſtrum marceſcere.

In animatis autem ſenectus idem facit, & morbi longi & abſumentes abſumpto enim, &c.] Senectutem in animàtibus ea ratione prouenire docuerat Ariſtoteles lib. proprio: quòd quamuis continuò inſtauretur, quod deperditur à calore naturali, vt fit in lucerna ſuperaddito oleo, cùm tamen paulatim reactione abſumatur, efficitur tandem, vt non valente calore tranſmutare in ſui ſubſtantiam, quod ad inſtaurandum ſubminiſtratur, tandem deficiat, atque marceſcat: cùm non à quocunque humido aptus ſit calor naturalis inſtaurari & nutriri, ſed ab aëreo & pingui, appoſito ſanè exemplo lib. de iuuent. & ſenect. à plantis deſumpto, nobis hoc ante oculos propoſuit, dicens, plantas in vehementiſſimo gelu

duplici ratione exareſcere, atque interire. aut enim paruus ille calor, qui plantarum naturam temperat, atque fouet, contrarij excellentia extinguitur, aut certè contrarij declinans violentiam, & ſtirpium interna petens per antiperiſtaſim validior effectus ſeipſo, alimenti ſui conſumit humorem, quo abſumpto cùm ipſe interit, tum ipſo intereunte, & abſumpto exareſcunt arbores, atque intereunt. & iſthæc quidem gelu, maximiſq; frigoribus ſtirpibus accidere videmus. Contrà æſtatibus cùm magni & ardentes fuerint feruores, terráque arida, & vndique æſtuans & ſicca temporis conſtitutio, tūc ſtirpium radicale humidum circumfuſi aëris calore euaporat: neque vlli ſubſidio illi ſunt imbres, tunc etiam aut nullus ab arenti terra, aut exiguus certè, nec ſatis ſufficiens & aptus attrahitur humor, qui arborum calidum decenter, & refrigerare, & alere poſſit. igneſcens igitur illud, & congeminatum ſeipſum inopia alimenti conſumit. Qua ſanè tempeſtate langueſcētia primùm, mox areſcentia, & decidua etiam ſolia cernimus, extremóſque arborum ſtolones planè marceſcere, & arbores paulò pòſt ipſas ſqualleſcentes inareſcere conſpicimus.

Plantæ duplici ratione areſcunt, in ſummis frigoribus, & caloribus.

Humido enim nutritur calidum ſed non omne, ſed tenui & copioſo.] Quærens Ariſtoteles lib. de cauſis longitudinis & breuitatis vitæ, huius rei cauſas naturales, ſupponens animal calidum eſſe & humidum, & in eo, quòd calidum ſit & humidum poſitum eſſe, ipſum viuere, hinc ſenectutem, quæ morti quàm proxima eſt, frigidam eſſe & ſiccam. propterea ad vitæ prolixitatem neceſſarium eſſe humidum, quòd non de facili exſiccetur, atque areſcat, cuiuſmodi debet eſſe pingue, compactum, non aqueum, neque defluens: id enim conſtantes & agglutinantes habet partes, & non facilè ſeparabiles: quapropter cùm ibidem Ariſtoteles docuiſſet ad longitudinem vitæ facere maximè copiam humoris, ne quis eum argueret, quòd equus plus humidi habeat homine, quod maioris ſit molis, ſubdit debere non ſolùm multum eſſe, ſed pingue & non fluxile. Duas igitur habere debere dicit conditiones humidum, quòd pro calidi innati alimento datum eſt à natura, vt in multa ſit copia, commenſurata tamen, & proportione magnitudini animantis correſpondenti, & vt ad aëream pinguedinem & lentorem accedat potiùs quàm ad aqueam ſubſtantiam: ſic enim neque facilè exſiccatur, neque leui negotio frigeſcere poteſt.

Longitudinē vitæ facit humidi naturalis abundantia.

Quapropter & laborantibus prædictis ægritudinibus, &c.] Corollariū quoddam eſt, quo oſtendit, non ob aliam cauſam in ſenibus, & in iis qui hectica, vel tabe conficiuntur, homines ad mortem vergere, quàm quòd humidum, quod leue eſſe deberet, & copioſum tum & pingue, aëre redditur, & diminutum, id eſt, in ſenibus diminutum, non pingue, ſed terreſtre, in tabidis autem, & hydrope laborantibus, aut diminutum & acre, vt in tabidis, aut nimis aquoſum, vt in aliis.

Humidum quod ad lōgitudinem vitæ facit, pingue eſſe debet.

Signum autem prædictorum eſt genus auxiliorum, &c.] Confirmat exemplo quod dixerat, humido inſtaurari innatum calidum. & humido, quod eiuſmodi ſit facultatis, cuius proximè mentinnem feecimus, à medicis deſumpto, qui iis, qui quaſi vitam agere videntur, puta ſyncope laborantibus, aut defectu alimēti, aut immoderatis exercitiis: aut aliqua alia cauſa qua ſpiritibus omnino diſſolutis mors omnino impendere videtur, aliquo per os inſtillato, quod & humidum ſit, & inſtaurandi ſpiritus vim habeat, liquore, puta iure aliquo reſumptiuo, aut potiſſimùm vino, & deperditum humidum reponere, & calorē naturalem, ſpiritúſque vitales, inſtaurare conantur: ſicq; quaſi à faucibus orci retrahi videntur. tales autem eſſe eos, qui animi deliquiis, vel potiùs ſyncope laborantes quaſi moriuntur: nempe ex defectu humidi inſtaurantis calorem innatum colligit Ariſtoteles ex aſpectu eorum, qui reuera ſimilis efficitur aſpectui eorum, qui aut ex ſenio, aut ex morbis longis humidum ſubſtantificum abſumentibus, ſqualidi & exſiccati omnino conſpiciuntur.

An verò meracum bibentibus hoc accidit ob hanc cauſam, &c.] Iam redit ad propoſitum, docens, quomodo calidum calido additum frigiditatem poteſt producere, quod ab initio problematis tanquam difficultatem faciens propoſuerat: dicens, vinum meracum, cùm calidum ſit, ſi naturam nanciſcatur bibentis calidam, calorem intendit, ex ingenti autem eo calore humiditates abſumuntur, quæ pro inſtauratione caloris naturalis erant paratæ, quibus abſumptis calor naturalis debilis redditur, cùm caloris vehementia ex valida materia in qua hæret ignis, ſoleat prouenire: quod exemplo ignis in ſtipulis, aut arundine excitati comprobat, qui cùm tenuem habeat materiam, quam depaſcatur, neque diuturnus eſt, neque multū calefacit. ſic calor noſter naturalis vbi materiam tenuem habet & paucam quam depaſcatur, debilis redditur. ex qua debilitate & aquam inter cutem generari videmus, & defluxiones à capite ad thoracem. & alui fluores. Scimus autem aquam inter cutem produci refrigerato calore naturali, non valente tranſmutare, quod à ventriculo

paratum

paratum eſt ad nutritionem, in ſanguinem. cùm verò loco ſanguinis vitoſus quidam humor, aut aqueus, producatur, nec is aptus ſit membra nutrire, calidúmque naturalem inſtaurare, cùm oneri ſit naturæ, ad ignobiliores partes eos humores tranſinittit, primúmque pedes, tanquam calore naturali magis deſtitutos & exangues, replet potiſſimùm cùm infimas partes corporis obtinuerunt: quæ verò grauia ſunt, deorſum tranſmittuntur, aut per ſe effluunt, tum quoniam nulla capacitas, in eis reperitur, quæ apta ſit tantum humorum confluxum recipere, ad locum magis amplum atque capacem tandem detruditur, ſicq́; venter inferior intumeſcit, & humore illo aqueo repletur, fluxiones autem à capite ad thoracem & ſpiritualia membra eadem propemodum ratione fiunt, cùm enim caput natura ſua frigidum ſit & humidum, cerebrúmque propterea exili calore præditum ſit, ſempérque ambientis iniuriis exponatur, deficiente alimento humido, & naturali pro inſtauratione caloris naturalis, ante alia potiſſimùm defectum hunc caloris & marcorem perſentiet, vnde tum humido pro alimento illi ab infernis tranſmiſſo excrementitio & aqueo, tum ſi qua portio boni ad ipſum tranſmittitur, calore deficiente in eo non poteſt in ſui ſubſtantiam aut nutritionem conuertere. hinc excrementitius ille humor, cùm diutiùs in cerebro contineri non poſſit, ad infernas cadat oportet, ſicq́; ſubiacentes partes thoracis & pulmonum afficit. dixit autem ῥευματικούς. quòd Gaza vertit alios fluxio premit, quod quàm benè, viderint, qui Latinè ſciunt. Iidem ipſi humores, aut acribus, ob ſuperadditum calorem, humoribus admixti, vbi in ventriculum defluant, & ad inteſtina tranſmittantur, ab hepate alui profluuia faciunt, quæ varia eſſe poſſunt pro varia materia peccante, & pro partibus variè laborantibus. de quibus in præſentia nihil amplius, ne & medicum in præſentia agere videar, & præter inſtitutum & Ariſtotelis, & noſtrûm, de re ad quæſtionem noſtram non faciente agam.

Προβλ. ϛ.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες, θερμοῦ ὄντος τοῦ οἴνου, δυσρίγοί εἰσι, καὶ τάχιστα ὑπὸ πλευρίτιδος ἁλίσκονται, καὶ τῶν τοιούτων νόσων; ἢ ὅτι τὸ πολὺ ὑγρὸν ἐὰν ψυχθῇ, πολὺ ψυχρὸν γίνεται, ὥστε κρατεῖν τῆς φυσικῆς θερμότητος; πάντα δὲ τὰ ὑγρότερα, θερμότερά ἐστι τὴν φύσιν. σημεῖον δέ· θερμαίνεται μὲν γὰρ τοῖς ἐκτὸς, ὑγραίνεται δὲ οὔ. εἰ δ' ἧττον ἐστὶ θερμὰ, καὶ ἀπολείπει, δῆλον ὅτι θᾶττον αὐτὰ ἡ θερμότης ἢ ὑγρότης. ὥστε λειφθέντων ψυχρῶν ὑγρῶν, εἰκότως ῥιγοῦσί τε μᾶλλον οἱ μεθύοντες, καὶ τὰ τοῦ ῥίγους οἰκεῖα πάσχουσι πάθη.

Probl. VI.

Cur temulenti, calido exiſtente vino facilè rigent: citiſſiméque laterali morbo corripiuntur, & huiuſmodi ægritudinibus. An quòd multum humoris ſi refrigeretur, multum frigidum fit: ita vt euincat calorem naturalem. Omnia enim humidiora calidiora ſunt natura. Signum autem quòd caleſcimus quidem rebus externis, non autem humeſcimus. Si etenim minùs ſint calida, amittunt: quia manifeſtè citiùs ipſa caliditas amittitur, quàm humiditas. Quare aſſumptis frigidis humidis, meritò rigeſcunt magis ebrij, & rigoris patiuntur proprias paſſiones.

In codicibus Vechelianis cùm error eſſet in numeris problematum, errandi mihi occaſionē præbuerūt, propterea corrigēdi erūt numeri hoc modo.

Προβλ. ζ.

Διὰ τί οἱ μὲν παῖδες, θερμοὶ ὄντες, οὐ φίλοινοί εἰσι; Σκύθαι δὲ, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ ἀνδρεῖοι, θερμοὶ ὄντες, φίλοινοι; ἢ ὅτι οἱ μὲν, θερμοὶ ὄντες, καὶ ξηροί; ἡ γὰρ τοῦ ἀνδρὸς ἕξις τοιαύτη. οἱ δὲ παῖδες, ὑγροὶ καὶ θερμοί. ἡ δὲ φιλοποσία ἐστὶν ἐπιθυμία ὑγροῦ τινός. ἡ οὖν ὑγρότης, κωλύει διψητικοὺς εἶναι τοὺς παῖδας. ἔνδεια γάρ τις ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία.

Probl. VII.

Cur pueri calidi cùm ſint, non ſunt amatores vini: Scythæ autem, & viri fortes calidi exiſtentes, amatores vini ſunt? An quia ij quidem calidi exiſtentes,

ſunt etiam ſicci? viri enim habitus talis eſt. pueri autem calidi ſunt & humidi. vinoſitas autem deſiderium eſt humidi alicuius. Humiditas igitur prohibet ſitibundos eſſe pueros: nam indigentia eſt deſiderium.

Pueri cũ calidi ſint vini cur nõ multũ ſint amatores.

Nulla indigere videtur expoſitione præſens problema, cùm adeò clarè difficultati ſatisfecerit. quærit enim cùm pueri non multùm ſint amatores vini, Scythæ autem & viri fortes maximè ſint vinoſi, hoc quod aſſumit, quotidiana obſeruatur experientia. dubitandi autem ratio in eo poſita eſt, quod eiuſdem effectus eadem cauſa ſoleat eſſe: certum eſt autem Scythas, & viros fortes propterea vini potores eſſe ob calidam vniuerſi corporis temperaturam, quæ cùm etiam in pueris ſit, nihilominùs eos non vinoſos maiori ex parte obſeruamus.

An quia hi calidi exiſtentes ſunt etiam ſicci, &c.] Docuit Ariſtoteles ſecundo de anima 28. ſitim naturalem eſſe appetentiam frigidi & humidi externi, pro reficienda ſimili ſubſtantia interna iam abſumpta. vnde Alexander ſecundo problem. probl. 100. ſitire vehementer eos dicebat, quorum ventrem inferiorem fluxio exercet, quoniam humoribus deorſum collapſis ſtomachus reſiccatur: ſitis enim non niſi per ſiccitatem oriri ſolet. Docebat enim Gal. lib. 6. de locis patientibus cap. 3. ſitis cauſam in eo primò conſiſtere, vt frigidi humores per membra diſperſi ſint abſumpti: in huius enim deſiderio primò ſitis poſita eſt eſſentia, tum naturalis debet adeſſe partium appetitio eius humidi, quod eſt abſumptum, ad hæc venarum ſuctio, poſtremò ſenſus & animaduerſio prædictæ ſuctionis ab ipſo ventriculo cum ea diſtinctione, vt non calidum & ſiccum, ſed frigidum & humidum ab vniuerſo corpore deſideretur. elementi igitur frigidi & humidi in vniuerſo abſumptio ac diſſipatio, vt optimè docebat Gal. primo de ſimpl. med. facult. cap. 30. & 6. de loc. pat 3. vnde ſuctio ad ventriculum vſque pertingit, tum & ad linguam quandoque, fauces & palatum, quæ partes cum eo communem habent tunicam, qua teguntur, & propterea facillimè ei congruunt, ac ſimilibus affectionibus eodem tempore infeſtantur. abſumitur autem frigidum & humidum elementum, potiſſimùm ob actionem contrariarum cauſarum, caloris videlicet & ſiccitatis. à calore enim per ſe frigus ſuperatur, quemadmodum humor ab exceſſu ipſius ſiccitatis. licèt ob diſſipationem humoris (quam potiſſimùm ſequitur ſitis) præcipuè conducat actio ipſius caloris admodum intenſi, cuius proprium munus eſt humorem abſumere, ſiquidèm illo tanquam pabulo & nutrimento vbique vtitur. Quamobrem vtraque immoderatio ſimul iuncta ſemper ſitim & deſiderium hoc adauget. Cùm igitur pueris cum calore iuncta ſit humiditas inſignis, non ita poterit hæc abſumi, tum calore non ita validè agente, cùm ſiccitas ſit cos caloris, tum humiditate & impediente, & pabulum ſuppeditante. qui verò temperamento calido præditi ſunt validiori, vt ſunt Scythæ, in quibus interna ob antiperiſtaſim maximè calore feruent, & viri potiſſimùm audaces & robuſti iugi caloris actione tum validiori, ob adiunctam ſiccitatem validius & aſſiduè magis humidum abſumunt, potiſſimùm cùm calor is non humiditati ſit iunctus, ſed ſiccitati, vnde deficiente magis pabulo neceſſe eſt adnaſci deſiderium reſtitutionis, ne animal ad corruptionem tendat, quòd omnibus ingeniis conatur natura pro viribus impedire. Impedit igitur, vt annotauit Ariſtoteles, humiditas puerorum ne multùm ſint ſitibundi, cùm indigentia ſit, quæ deſiderium parit. Vinum autem à populis Septentrionalibus & viris calidis non modò deſideratur tanquam actu frigidum & humidum, ſitim ea ratione extinguere aptum, ſed tanquam illud, quo mediante reponere poſſit natura ſubſtantificum humorem, quem calor actione diſſipauit. pueris verò, cùm ob dictas cauſas hoc non accidat, vinum etiam ſitibundi non appetunt, ſed aquam, qua ventriculi potiùs caliditatem & ſiccitatem remolliant, & reſtinguant.

Πρόβλ. η.

Διὰ τί μεθύοντες μᾶλλον διαισθανόμεθα τὰ ἁλυκὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα, νήφοντες δὲ, ἧττον; ἢ ὅτι τὸ οἰκεῖον ὑπὸ τοῦ οἰκείου ἐστὶν ἀπαθὲς, καὶ τὸ ὁμοίως διακείμενον; τὰ δὲ ἐναντία, τῶν ἐναντίων ἐστὶν αἰσθητικώτερα. ὁ μὲν οὖν μεθύων, γλυκεῖς ἐν αὑτῷ χυμοὺς ἔχει, (τοιοῦτο γὰρ ὁ οἶνος δοκεῖ) καὶ τῶν φαύλων χυμῶν αἰσθητικώτερός ἐστιν· ὁ δὲ νήφων, δριμεῖς καὶ ἁλυκούς. τῆς τροφῆς οὖν πεπεμμένης, τὸ περιττωματικοὶ ἐπιπολάζουσιν. ὥστε οὖν εἰσιν ἀπαθεῖς ὑπὸ τῶν ὁμοίων, καὶ τὰ ἔχοντα ποιοῦσιν.

Probl. VIII.

Probl. VIII.

Cur temulenti magis ſentimus ſalſas & vicioſas aquas, ſobrij autem minùs? An quòd proprium à proprio eſt impaſſibile: & quod ſimiliter diſpoſitum eſt. Contraria autem contrariorum ſunt valdè ſenſibilia. temulentus autem dulces in ſeipſo humores habet. huiuſmodi enim vinum videtur. hinc & prauorum humorum ſentiens eſt magis. Sobrius autem in ſe ſentit acres & ſalſos: concocto enim cibo, ſuperfluitates ſupernatant: à ſuis igitur ſimilibus affici nequeunt, & in ſe habentem impediunt.

Temulenti magis diſcernunt aquas ſalſas & vitioſas, & cur.

Quærit hac quæſtione Ariſtoteles, cur temulenti magis ſentiant aquas ſalſas, & aliquo vitio præditas, quàm ſobrij. Dubitandi ratio ea eſſe debet, quoniam cùm temulenti & mente & ſenſibus magis videantur impediti, quàm ſobrij: abſurdum videtur meliùs diſcernere ſapores, & vitia, quàm ſobrios: cùm alioqui experientia id quotidiana confirmet, & ipſemet Ariſtoteles inferiùs problem. 19. hanc eandem propoſuit, & pulcherrima data reſponſione diſſoluit, quæ cùm omnino diuerſa ſit ab ea quam hoc loco tradidit, cenſuimus, ne multa repetere cogamur, hoc loco ſimul explicare: vnde & colligere licet quod ab initio dictum eſt, ex diuerſis problematum libris collectas eſſe ab aliquo has quæſtiones, & in hunc ordinem redactas. Obſeruandum autem eſt per temulentos hoc loco Ariſtotelem non intelligere eos ebrios, qui adeò à vino confecti ſunt, vt tanquam attoniti, & ſtertant, & tanquam ſemimortui decumbant: de quibus Ariſtoteles primo problem. trigeſimæ ſect. ij. enim tantùm abeſt vt rectè ſapores diſcernere poſſint, vt omni cognitione tam intellectus quàm ſenſus careant. reſpondet igitur propoſitæ quæſtioni, & dicit, [*An quòd proprium à proprio eſt impaſſibile.*] Docuit Ariſtoteles primo de ortu & interitu, T. 48. Simile non pati à ſimili: cuius probatio ibidem adducitur. inquit enim ſimile ſecundùm quod ſimile actiuum, ipſum ſeipſum mouebit omne.

Et quod ſimiliter diſpoſitum eſt.] Exemplo id fit in ſenſum tactus, qui cùm in mediocritate quadam temperamenti poſitus ſit, quæ temperata ſunt, non perſentit, vt ſi aquam ex feruenti & niue, iiſdem proportionibus mixtam tangendam accipiat, non afficitur, ſicut nec alteratur corpus ex vltima alimenti appoſitione. Cùm actio omnis ſit inter ea, quæ ſunt contraria: vt docuit Ariſtoteles primo de phyſ. auditu T. 47. cùm autem ſenſus aut paſſio ſit, aut non ſine paſſione, vt ſecundo de anima docebat Ariſtoteles, vt rectum iudicium fieri poſſit à contrario debet affici, & hoc eſt quod hoc loco dicebat [*contraria autem contrariorum ſunt valdè ſenſibilia.*] Vnde frigidum calido appoſitum ſenſationem facit, & contrà. vix autem ſenſum mouet ſi manui calidæ tantundem caloris adiungamus: ſi verò ſenſus aliquis excitabitur, id erit quoniam nunquam poſſunt eſſe eiuſdem gradus, aut ratione communium ſenſibilium. puta duritiei aut huiuſmodi. Sic ſi quis temperamento æquali præditus ſit, non afficietur ab æquali, ſed ab intemperato. [*Temulentus autem dulces in ſe habet humores: huiuſmodi enim vinum videtur.*] Applicat quod ab initio pro ſolutione problematis propoſuerat, dicens, temulentos, quòd multo vino ſint oppleti humores dulces in ſe multos habere: per dulces autem, non ſimpliciter dulces intelligit, ſed boni ſaporis, & quaſi ad ſenſum guſtus temperatos. quod enim voluptatem ſenſui affert quandam temperiem naturalem habere videtur: ſic vinum dulce dicit, & temperatum, non quòd omnino ſit huiuſmodi. ſed quoniam cùm ſenſui guſtus omnino ſit gratum, temperiem quandam habere videtur. ſic autem vinum dici poteſt, quoniam quæ nutriunt dicuntur dulcia & temperata, vinum autem, ſi quid aliud, maximè omnium nutrire videtur.

Sobrij qui non diſcernunt ſapores ſunt fameſcentes.

Sobrius autem in ſe ſentit acres & ſalſos, &c.] Per ſobrios, meo iudicio, non quos nos ſobrios, id eſt, temperantes dicimus, intelligit, ſed qui alimentis indigent, quíque ex multo ſuctu aut fameſcunt, aut ſitiunt. ij igitur cùm iam cibos confecerint, eorúmque potiorem ſubſtantiam pro alendo corpore tranſmiſerint, cùm iam iterùm natura inſtauratione deperditi indigeat, fit ſuctio, cui cùm non ſuppeditentur debita alimenta, tum ſicca, tum humida, ventriculus vndequaque ad ſe quod poteſt, trahit, membra autem cùm eorum quæ vtilia ſunt, ſint auida, tanquam auara retinent, fitque ad ſuctum attractio humorum excrementitiorum, quæ impediunt quo minùs rectè ſenſus, malè affectus, ſalſuginoſo, aut putrido vapore iudicare poſſit. intus enim exiſtens prohibet extraneum, vt docebat Ariſtoteles 2. de anima. docebat autem Ariſtoteles 3 de anima, volés probare intellectum,

Senſatio & intellectio fiunt denudato ſenſu & intellectu obiectis.

vt omnia intelligere poſſit, debere eſſe in pura potentia ad omnia, & eſſe tanquam tabula raſa, in qua nihil eſt depictum. ſic Auer. 3. de cœlo comm. 67. dicebat materiam primam, vt poſſit omnes formas ſuſcipere in ſe debere eſſe puram potentiam. Vnde ſenſu viſus omnes colores perſentimus, quoniam omni colore priuatus eſt cryſtallinus humor. ſenſu autem tactus, non omnes qualitates ſenſibiles percipimus. non enim quæ æqualiter ſunt calida, aut frigida, mollia aut dura tactu perſentimus, vt optimè annotauit Ariſtoteles, ſecundo de anima 218. quoniam conſiſtentia organi tactus, à tota qualitatum primarum latitudine expoliati non potuit: ſed ſolùm denudatum eſt ab excellentiis illarum: eſt enim in mediocritate quadam conſtitutum, & ideò exceſſus & defectus poteſt percipere. Cùm autem guſtus maximam habeat cum tactu familiaritatem, cùm non ſine tactu guſtus perfici poteſt propterea cùm rectè organum guſtus diſpoſitum eſt, & quodam ſapore medio temperatum optimè, quæ intemperata ſunt, tanquam contraria poterit percipere, & rectè differentias illorum diſcernere. Vbi verò malè diſpoſitum fuerit, maximè impedietur, cùm iam ex Ariſtotele oſtenſum ſit, intus exiſtens prohibere extraneum. & omne quod recipitur per modum & diſpoſitionem recipientis recipiatur, per Ariſtotelem lib. de ſenſu & ſenſibili. Verùm quoniam quæ ab Atiſtotele ſæpiùs repetuntur, ſi diuerſitatem aliquam habuerint, ſolemus in eodem loco explicare, ne multa inutilitet repetere cogamur, propterea poſtquam explicuimus ſolutionem ab Ariſtotele hoc loco propoſitam, operæpretium eſſe duxi alteram breuiter explicare, quæ problemate 19. ab eodem propoſita eſt, quæ eſt talis.

An quia triſtia magis manifeſta ſunt non deſiderantibus, deſideranti autem latent. qui autem delectatione afficitur, ſimiliter ſe habet, ac qui deſiderat, qui autem incipit, ſic ſe habet. inebriatus autem
Gazæ lapſus maximus. *plenus eſt.*] Licèt hoc loco Gazæ interpretationem mirari, qui cùm verba Ariſtotelis ad bonum ſenſum neſciret reducere, multa immutauit, aliqua addidit, & affirmatiuam propoſitionem negatiuam fecit: quod cuilibet Græca verba Ariſtotelis inſpicienti fiet manifeſtum & qui noſtram interpretationem cum ſua contulerit. ſed quoniam hoc in interpretatione horum librorum ſæpiſſimè euenit, ne aut maledicētiæ argui poſſimus, aut caſtigatoris perſoná induamus, annotare errata prætermiſimus, noſtram ſolùm interpretationem apponentes, non tam elegantem, quàm fidelem, & verbis Latinis verba Græca,
Qualis noſtra tranſlatio. quantum Latina lingua patitur, ſemper explicantes, eo potiùs deflectentes, vt minùs Latini dicamur, quàm infideles: præſtare enim ſemper duxi eſſe fidelem barbarum quàm infidelem Latinum. Sed hæc obiter. inquit igitur [*An quia triſtia magis manifeſta ſunt non deſiderantibus, deſiderantes autem latent.*] In problemate octauo rationem ſolutionis ex affectibus corporis omnino deſumpſit, in hoc verò ab animi affectibus: & dicit id euenire, quoniam quæ moleſta ſunt, & ſenſui ingrata, magis ſunt manifeſta, & ſenſitiua facultate, meliùs diſcernuntur ab iis, qui non deſiderant, id eſt, ab iis qui nulla ducti cupiditate, nulloq; animi motu irritati, mouentur, cùm iam ſint in termino ad quem. cùm enim deſiderium ſit rei alicuius cupiditas, vbi quis voti ſui compos factus eſt, iam appetitus rei illius deſiit, & animus conquieſcit. in iis igitur cùm motus ille animi, qui appetitu fit, ſopitus ſit, faciliùs res diſcernere poterunt, & quæ bona, & quæ mala cognoſcere. ſecùs euenit iis, qui adhuc hoc animi motu cientur. cùm enim nondum conquieſcat animus, motúque atque appetitione agitetur, efficitur vt nec rectè iudicare queát, neque bonū à malo diſcernere.

Gazæ magnus lapſus *Qui autem delectatione afficitur, ſimiliter ſe habet, ac qui deſiderat.*] Hic Gaza peſſimè vertit, imò euertit contextum Græcum, cùm dicit: At verò, qui lætè ſe habet, is non cupienti ſimilis eſt quis enim non videt eum qui voluptatem ex potu magnam capit, ita ſe habere,
Sitiens non rectè diſcernit vini vel aquæ vitia ac is qui bibit cùm multùm ſitierit. Iis igitur verbis Ariſtoteles nihil aliud voluit quàm docere ſobrium, & ex ſobrietate ſitientem, cùm magna voluptate potulenta hauriat, non rectè poſſe diſcernere, quoniam ita ſe habet, vt qui in appetitu & deſiderio poſitus eſt, quem iam diximus, ob motum illum animi, & eam affectionem nō rectè poſſe diſcernere.

Qui autem incipit, ſic ſe habet.] Peſſimè etiam hic Gaza, cùm dicit: qui autem in triſtitia eſt, cupientis hic gerit affectum: tantùm enim abeſt, vt qui incipit bibere, in triſtitia ſit, vt omnino ſit in voluptate & maiori delectatione afficitur. dicit igitur Ariſtoteles tanquam minori propoſitione ſyllogiſmi. ſed qui incipit, id eſt, ſobrius, qui bibere incipit, ſic ſe habet, id eſt cum voluptate, bibit maxima, & propterea ſimilis eſt deſideranti, cuius animus, cùm ſit in motu poſitus, nec in ſuo fine adhuc conquieſcat, non ita rectè poteſt diſcernere ſapores, quod quotidiana nos docet experientia. nam videmus, eos qui valdè ſitiunt, quocunque vino illis propoſito ad bibendum, ſiue imbecillo, ſiue inſipido, ſiue etiam malè

olentc:

Digitized by Google

olentes:ita primò ingurgitare,vt malam illius conditionem non diſcernant: ſed tanquam bonum laudant,at vbi ex parte deſiderium adimpleuerint,iam bonum à malo diſcernere. quod eſt ab Ariſtotele explicatum cùm dicit. [*ebrius autem plenus eſt.*]

Προβλ. θ.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσι σφόδρα, κύκλῳ πάντα φαίνεται φέρεσθαι; καὶ ἤδη ἁπτομένης τῆς μέθης, ἀθρεῖν τὰ πόρρω οὐ δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης αὐτὸ ποιοῦνταί τινες. ἢ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ οἴνου ἡ ὄψις πυκνάκις; διαφέρει οὖν τὴν ὄψιν οὐθὲν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον. ταὐτὸ γὰρ ποιεῖ, πρὸς τὸ φαίνεσθαι τὰ εἰρημένα. ἐπεὶ δὲ καὶ περὶ τὰ πλησίον ὄντα διαψεύδεσθαι τὴν ὄψιν συμβαίνει τῶν μεθυόντων, καὶ περὶ τὰ πόρρω μᾶλλον εἰκὸς ταῦτα πάσχειν. διόπερ ἐκεῖνα μὲν ὅλως οὐχ ὁρᾶται, τὰ δ' ἐγγὺς οὐδ' ἐν ᾧ τόπῳ ἐστὶν ὁρᾶ. κύκλῳ δὲ φαίνεται φέρεσθαι, καὶ οὐκ ἐγγὺς καὶ πόρρω, ὅτι εἰς μὲν τὸ πόρρω, διά τε τὴν κύκλῳ κίνησιν, ἀδυνατώτερα ἐστὶ φέρεσθαι ἡ ὄψις. ἅμα γὰρ τἀναντία ποιεῖν οὐ ῥᾴδιον. ἔστι δὲ ἡ μὲν πόρρω ἐπιθυμία, σφοδρά· ἡ δὲ κύκλῳ, ἐν ᾧ τοὔνομα σημαίνει, σχήματι. διά τε οὖν τὰ εἰρημένα, πόρρω οὐ φέρεται· καὶ εἰ φέροιτο τὸ ἐγγὺς καὶ πόρρω, οὐκ ἂν ταῦθ' ὁρῴη. ἀπολείποι γὰρ ἂν ἐν θατέρῳ χρόνῳ αὐτὴν τὸ ὁρώμενον ἐν ταὐτῷ τόπῳ. ἀπολείπων δὲ, οὐκ ἂν ὁρῴη. κύκλῳ δὲ φέρεται, διὰ τὸ ὑπάρχον σχῆμα τῆς ὄψεως. ἔστι γὰρ κῶνος, οὗ ἡ βάσις κύκλος, ἐν ᾧ κινουμένη, ὁρᾷ μὲν τοῦτο διὰ τὸ μηδέποτε ἀπολείπειν αὐτό· διέψευσται δὲ τῷ τόπῳ, διὰ τὸ μὴ τὴν αὐτὴν ὄψιν ἐπιβάλλειν ἐπ' αὐτό. ταὐτὸν γὰρ ἂν ἦν, ἢ τοῦτο πρὸς τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὴν ὄψιν πρὸς τοῦτο.

Probl. IX.

Cur valde temulentis omnia circumferri videntur? Et iam incepta ebrietate numerare longinqua non poſſunt? Qua ratione ſignum ebrietatis idipſum faciunt aliqui? An quod mouetur à caliditate vini viſus aſſiduè? Nihil autem differt an viſus moueatur, aut id quod videtur. Idem enim facit vt appareant, quæ dicta ſunt. Quoniam & vt in propinquis viſum ebriorum decipi ita in longinquis magis idipſum euenire meritò contingit. Quapropter illa quidem omnino non videntur. Propinqua autem non in eo loco, in quo ſunt conſpiciuntur. Circumferri autem videntur, non quæ propè, ſed quæ procul. quoniam ad longinqua quidem ob circularem motum viſus minus potens eſt ferri. Simul enim contraria facere non eſt facile. Eſt autem ad longinqua cupiditas vehemens. Circulare verò,in qua figura nomen accidit, continetur. Propter hæc igitur dicta longinqua non videntur, & ſi feratur ad propinqua, ad longinqua, non hoc & videret. deficeret enim vtique in altero tempore ipſorum, quod videtur eodem in loco: deficiens autem non vtique videret. Circulo autem fertur ob naturalem figuram. Viſus enim eſt conus, cuius baſis circulus, in quo quidem motus rem quidem videt, quoniam nunquam ipſa defuit,fallitur autem loco: quia non eodem intuitu rem inſpicit. nihil enim intereſt vtrum res ad aſpectum,an ad rem viſus moueatur.

Vnico problemate duas quæſtiones, quòd vna ſolùm reſponſione diſſolui poſſent, proſecutus eſt Ariſtoteles. Quarum prior eſt, cur valde temulentis omnia circumferri videantur:& cur qui mediocriter ebrietate tentantur, quæ longinqua ſunt non rectè diſcernere valeant, neque ea quæ adinuicem diſtincta ſunt loco:vnde inquit ſignum poſitum eſſe videtur iis qui ebrietate tentantur, dignoſcendis, quòd remota diſcernere nequeant. Quod etiam noſtris iis temporibus obſeruamus,nos Itali. cùm enim aliquem ebrium deludentes digitis manuum commonſtratis, extenſis,aut cancellatis, quot ſint, interrogamus.

Temulētis omnia circumferri videntur & quam ob rem.

Italorum mos in ebrius irridendis.

An quòd aſſiduè mouetur viſus à caliditate vini.] totam ſolutionem primæ partis proble-

 matis,

Semiebrij longi qua non diſcernunt, & cur Vertiginis cauſæ ex Theophraſto.

matis, paucis iis verbis comprehendi dicimus, licèt multa poſtea probabiliter alia ad hanc rem, ſed potiſſimùm ad ſecundam partem explicandam protulerit. vt verò hoc melius intelligere poſſimus, ſciendum eſt Theophraſtum lib. περὶ ἰλίγγων, vertigines fieri putaſſe, vel vbi ſpiritus alienus circa caput venerit, vel ab humiditate, vel à circulari capitis motu, eæ cauſæ cerebrum inuadentes, vel afficientes efficiunt inquit, vt omnia circumuolui videantur: nihil enim in viſu differt, vtrum intrinſecus, aut extrinſecus manens ſit. Luculentiùs totam rem

Vertiginis cauſæ ex Galeno.

hanc proſecutus eſt Gal. tum 3. Aphor. 17. tum potiſſimùm 3. de loc. affect. 8. Verùm cùm rectum ſit iudex ipſius obliqui, vt docuit Ariſtoteles, ſciendum eſt, viſum percipere, & ſuo fungi munere, in conſpiciendis externis obiectis, ſecundùm naturam, non ſecus ac cæteros particulares ſenſus, vbi & obiecta in promptu ſiot, & nihil in organo contineatur à natura alienum: ſiquidem eorum, quæ extrinſecus occurrunt, vel ingreſſum prohibent, vel ſaltem iudicium perturbant, ea quæ intus continentur præter naturam: quo fit vt vertiginoſi, cùm & organum proprium caput & externa circumagi iudicent, neque in externis obiectis nulla ſubſit culpa, neceſſariò intus aliquid eſſe oportet, cui noxa hæc accepta referatur. quod cùm intus circulariter feratur, efficit, vt externa tali motu cieri videantur. At nihil hoc aliud eſſe poſſe cenſuit Gal. quàm animalem ſpiritum, cuius naturalis blandus, & rectus motus, ad organa ſenſus, in eum qui perturbatus eſt, & circularis tranſmutatur: per quem dum externorum obiectorum ſpecies, ad primum ſenſorium deferuntur, non debet mirum videri, ſi eadem ratione agitari videantur. Sicque delatæ efficiunt vt obiecta, vnde productæ ſunt, circumuolui videantur. Cùm verò motus hic ſpirituum inordinatus non externam vllam cauſam habet, internam habere neceſſe eſt, eam autem cenſuit Gal. flatum, fuliginem, aut vaporem: quòd huiuſmodi inordinato motu ij ferantur, vbique impedimentum inuenerint,

Vertiginis cauſæ ex Alexandro.

vt fit dum ad ſinus cerebri deuenerint, circumaguntur, ſimilémque motum in ſpiritibus producunt. Alex. quicunque tandem is ſit, dum huius problematis rationem inueſtigat, ſimilem ferè affert. Vinum, inquit, hauſtum vaporoſam ſpirituum exhalationem ad cerebrum mittit, qui ſpiritus cùm digeri, & conſumi nequeant, priuſquam temporis ſpatio conſumantur, aut concoquantur, per cerebrum volutantur, & perturbati ita per conſpectiuos neruos ad pupillam profluunt, faciúntque vt obutæ res tales videantur, quales ipſi ſunt. affectum enim interiorem foris eſſe imaginamur, quo fit vt vertigine tantiſper teneamur. Hæc tamen Alex. ſententia hanc habet difficultatem: vix enim fieri poſſe videtur, vt ſpiritus ad cerebrum peruenientes, per opticum neruum tranſeant: cuius tam anguſtus eſt aditus, ſi vere aditus eſt, vt vix quicquam admittat, & in oculum intromiſſus à retiformi tunica, & à cryſtallino præpeditur, ne in aqueum humorem pertranſeat. Ariſtoteles autem tum hoc loco tum problem. 21. vbi rem hanc repetit, & vberiori oratione quantum ad hanc partem de circulari motione perſecutus eſt aliam rationem ſanè, quàm nobilem, & ex principiis ſcientiæ optices omnino deſumptam propoſuit, quam quaſi per compendium ex vtriſque locis deprom-

Vertiginis temulentorum cauſa ex Ariſtotele ex optices principiis deſumpta.

ptum proponere inſtitui. Supponit igitur primò nihil in præſentia referre ſi ſequamur Platonis & eorum ſententiam, qui voluerunt viſionem fieri aut radiorum extramiſſione, aut ſpecierum ſuſceptione. quod voluit Ariſtoteles, & ſequaces: quod etiam in Meteorologicis affirmauit. ſecundò ſupponit viſus actionem quanto vehementior eſt, & cum maiori deſiderio eo rectiùs & per magis rectam lineam fieri. econtra autem vbi debilior eſt actio minus per rectam lineam fit, magiſque circulariter mouetur: exemplo ſint ſagittæ leues & huiuſmodi quæ vbi in principio vi expellentis mouentur, rectà feruntur, cùm verò longiùs progreſſæ fuerint, atque deſcendant circumferri videntur. Cùm igitur viſio temulentorum non velociter fiat, quòd ſpiritus debiles ob admixtionem ſunt, circulariter moueri videntur, quia res viſa conus baſis eſt: & cùm viſus rem conſpectam non deſerat, circumferri videtur, quia non eodem intuitu rem conſpicit. hoc autem euenit, quia oculus figura circulari nempe rotunda præditus eſt. & id oſtendit, quia conus & acutus trianguli angulus ad pupillam pertingit: quo mediante virtus viſiua ſpecie viſibili mediante videt rem viſibilem, cùm facultas non adeò imbecilla facta eſt, vt viſibile aliquo modo non videat, mentitur tamen & fallitur in operatione videndi ratione loci: quoniam non videt obiectum in eodem loco, quia non eundem actum viſionis tranſmittit ſuper obiectum viſibile ob aſſiduum motum ſpirituum viſibilium. quinimmò baſis trianguli producentis viſionem nunc vnam partem obiecti viſibilis tangit, nunc alteram pro ratione motus coni in oculo exiſtentis. eo enim moto etiam baſim trian-

Viſio vt fiat per triangulos.

guli moueri contingit: cùm verò circumferatur ob figuram rotundam oculus, etiam obiectum circumferri videtur. quod vt intelligatur, præſtabit nonnulla proponere, quibus oſtendemus quomodo fiat viſio hæc per triangulos. cùm nos oculos ad rem videndam conuertimus, è

mus, è

mus, è rei viſæ extremitatibus radij emanant, qui ad oculos vſque porriguntur, & pupillam tranſeuntes criſtallinum verberant. Imaginari igitur oportet radios ex oppoſitæ ſuperficiei fimbriis fluentes, quaſi tenuiſſima fila in oculos ferri, & in oculi centro velut in manipulum vnum colligi: hoc modo viſionis pyramidem contemplari licebit, cuius baſis in re obiecta, vertex in cryſtallino erit: ſi obiectæ rei quadrata vel multilatera: ſic quadrata, vel multilatera pyramis erit, ſi circularis conus: tandem ex baſi pyramis nominabitur. Nam vt oculus perfectiſſimè videret, non niſi per pyramidem oportunum fuerat. Nam ſi naturaliter vidiſſet, fluxa & imbecillis eſſet actio: videlicet ſi per parallelas lineas, & oculus latior eſſet, vt parallelas recipere poſſet: cùm parallelæ in pyramide ex vna parte contrahantur. Nam ex illuminato corpore lumen cum coloribus ad oculos veniens in pupillæ anguſtiis ſeſe accommodat, in conum ſe colligit, & quod in longa progreſſione debilitatum & diffuſum eſt, ſe contrahit, vnde in arctum compreſſa conus, omnium vigor ibi aderit. Quod in ſpecillis videmus: nam pyramidem diffuſam magis contrahunt, & coarctant, ob idque cum illis acutiùs videmus. Quod ſi res longinqua fuerit, cum baſis trianguli in re viſa minor fiat ob extenſionem trianguli magis acuentur: quo fit, vt ſi lineæ trianguli paulatim extenſæ & elongatæ concurrant, rem viſam amplius non videre poterimus, quòd triangulus iam deſierit propriam habere figuram. quare cùm quis ebrius fuerit, longinqua diſcernere non poterit, quoniam ſpiritus facti ſunt tenebricoſi, & non lucidi, nec puri, quare non poteſt ad eum conus trianguli acutus viſionem facere, vbi adeò extenuatus fuerit. Hæc pro verbis Ariſtotelis & ſententiæ expoſitione. Mea tamen ſententia dici poſſet multo probabiliorem eſſe cauſam à medicis allatam, ab initio propoſitam. nempe vapores vini ad caput latos in ſinus cerebri impingentes, nec vltra volentes meare, in circulum agi, & proinde lædere ſenſum communem, cuius munus eſt actiones ſenſuum diiudicare. Cùm autem ex Ariſtotele iam docuerimus intus exiſtens prohibere extraneum, & omne quod recipitur, per modum recipientis recipi, tranſmiſſis ab oculo ad internos ſenſus receptis ſpeciebus in loco, vbi tumultuantes ſunt vapores, vbique in gyrum vertuntur, ea quorum eæ ſunt imagines in circulum moueri creduntur: quo modo ſi dixerimus euitabimus eorum difficultates, qui impoſſibile eſſe hoc viſum dixerunt fieri ex vaporibus circumductis, quòd ea ad oculos prouenire nequeat anguſtia opticorum impediente, tum & retiformi tunica, & aqueo humore: neque enim ad oculos ferri hos vapores cenſemus, ibique in circum agi dicimus, quamuis quamplurimis hoc concedatur, ſed in intimis cerebri penetralibus recipi, in iiſque ſinibus circumuolui. Quod verò noſtram hanc ſententiam magis confirmat, facitque vt potiorem hanc rationem credamus, eſt, quòd multos intelligam ebrietate detentos oculis clauſis adeò in gyrum & caput ſuum & vniuerſum corpus proprium ferri credidiſſe, vt etiam ceciderint ob motum illum internum: ſi igitur in proprio corpore hoc experitur oculis etiam clauſis, & corpore etiam decumbente, cenſendum eſt ex inordinato hoc, ac circulari vaporum craſſorum motu accidens hoc prouenire: quo videmus omnia circumagi, dum ebrietate tentamur, qua etiam ratione fit, vt externa longinqua potiſſimùm aut videre, aut certè bene diſcernere non valeamus, cùm ad viſionem præter medium illuminatum debitè, & debitam diſtantiam neceſſarium primò ſit inſtrumentum bene diſpoſitum: quod in ebriorum oculis non euenit: cùm calore vini fundantur humores, ſpiritúſque craſſiores efficiantur. Vnde etiam inferiùs ebrios lachrymantes conſtituit. ſed de hoc ſuo loco.

Medicorum placitū cur circumagi videantur obiecta in ebriis.

Προβλ. ι.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν; ἢ καθάπερ εἴρηται, κινουμένης τῆς ὄψεως, συμβαίνει μηθένα χρόνον τὴν αὐτὴν ἐπὶ ταὐτοῦ ἠρεμεῖν ὄψιν· τὸ δὲ ἐν ταὐτῷ χρόνῳ ἑτέρως ὁρώμενον, ὀψιαίτερον εἶναι δοκεῖ. ἀφῇ γὰρ ὄψεως ὁρᾶται τὸ ὁρώμενον ἅπτεσθαι δὲ πλείοσιν ἅμα τοῦ αὐτοῦ, ἀδυνατον. οὗτος δὲ ἀναισθητος ὁ μεταξὺ χρόνος, ἐν ᾧ ἡ ὄψις ἥπτετο, καὶ παρήλλαττε τὸ ὁρώμενον εἷς εἶναι δοκεῖ χρόνος, ἐν ᾧ τε ἧπται καὶ παρήλλαχεν· ὥστ' ἐν τῷ αὐτῷ χρόνῳ ταὐτοῦ πλειόνων ἁπτομένων ὄψεων, πλείω δοκεῖ εἶναι τὰ ὁρώμενα, διὰ τὸ ταῦτα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἀδυνατον εἶναι ἅπτεσθαι.

Probl. X.

Cur temulentis quandoque multa videntur vnum conſpicientibus? An

quemadmo

quemadmodum dictum eſt moto viſu accidit nullo tempore eundem in eodem quieſcere: quod autem eodem tempore variè cernitur, id tardiùs viſum eſſe videtur. quod enim videtur, tactu perſentiri videtur. tangi autem pluribus ſimul idem impoſſibile. inſenſibili autem exiſtente intermedio tempore, quo rem conſpectus attingit, & alteratum viſibile, vnum videtur eſſe tempus in quo tactus eſt viſus, & alteratum viſibile. quare cùm plures aſpectus rem eandem attingant, eodem tempore plura eſſe videntur, quod vnum viſui ſubiacet: quoniam fieri non poteſt vt res eadem, modo eodem attingatur.

Temulentis res vnica aſpectu duplex videtur, & cur.

Congenea ſuperiori hæc eſt quæſtio, qua quæritur cur temulentis rem vnicam aſpicientibus eueniat, vt duæ aliquando appareant. Attingit quæſtionem hanc Ariſtoteles lib. de ſenſu & ſenſibili, cap. 2. cùm dicit, appatet autem hoc, cùm mouetur oculus, quia accidit quaſi duo fieri vnum: hoc autem celeritas facit motus.

An quemadmodum dictum eſt, moto viſu accidit nullo tempore eundem in eodem quieſcere, &c.] eſt ſolutio aliquo modo obſcura: cuius ſenſus is eſſe videtur. id euenire vinolentis, vt cum viſus commoueatur, nunquam quieſcat in re conſpecta, & quod eodem tempore variè cernitur, aliqua prius, aliqua poſterius occurrunt. viſus enim viſibilia percipit tempore interpoſito. id verò cùm ſæpiſſimè contingat fieri viſum, videbitur res repetita, vt duo ſint explicat Auer. lib. de ſenſu & ſenſib. his verbis. Iſtud inſtrumentum non agit niſi cùm fuerit in ſua complexione naturali, nullo adueniente turbante ipſum. Et ideò itacundus in hora iræ habens calorem aſcendentem, recipiet inde corruptionem ſui viſus: & fortè videbitur vnum duo proptet motum contingentem ſpirituum apud iram: quoniam quando pars recipiens formam mouetur, & venerit ad ſuum locum, ex alia parte deſcribetur infra in ſecunda parte: & adhuc non abſciſſa eſt à 1. parte, & ſic forma infra apparebit duæ. Pentheus apud Virg. futiis agitatus, quæ ſimplicia erant, duplicata videbat.

Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,
Et ſolem geminum, & duplices oſtendere Thebas.

Voluit igitur Ariſtoteles quòd initia viſus à vinò commouentur, & totum caput. & cùm initia conſpectus mouentur, idem ſe applicare non poteſt, ſed quaſi partem rei obiectæ vis vtraque conſpiciendi attingit: meritò igitur res vna ſuſpicionem recipit geminationis. quod idem & oculo ſubter oppreſſo ſolet euenire: conſpectus enim mouetur initium, vt ei coïre cum altero non amplius liceat: ſed hic motus extrinſecus eſt, vini autem motus eſt intrinſecus, nec quicquam intereſt: idem enim ſequitur qualitercunque conſpectum commoueris. An verò id accidit, vt viri noſtri temporis præſtantiſſimi crediderunt, quòd quemadmodum res, quæ ſuo loco manebat, circumferri videtur, quia vapores ab humore aqueo eleuati, ob calorem vini, intra oculum circumferuntur, ita & ob eandem cauſam, ſi vapores non circumuoluntur, ſed rectà mouentur, vel tumultuariè pulſantes, & commouentes pyramidum latera, res vna, quæ hoc modo videbatur, eodem quaſi temporis momento alibi conſpicitur, & quia viſio & diſcretio vt Ariſtoteles dixit, fit in tempore, quia in ea viſione citiſſimus eſt motus, res vna plures videtur. Exemplum habemus in igne, quem ſi quis citiſſimè circumuoluet, circulus igneus apparebit. Auic. in fine Tract. 3. lib. 6. naturalium longa oratione rem hanc totam proſecutus eſt, nec vnam huius rei rationem reddit, quas proprerea enumerare decreui, quòd ſciam cauſam multiplicatis rerum viſarum non ſemper eam eſſe quam in ebriis recenſuit optimè Ariſtoteles hoc loco. ſcio enim parentem meum, optimum virum, hac ætate graui octuaginta quatuor annorum, mente optimè conſtantem, & cæteris ſenſibus optimè conſtitutum, qui alias non niſi ope ſpecillorum legere poterat, nunc autem nullo modo iis adiuuatur, ſed ſine ſpecillis, libris prope oculos plus ſolito appoſitis, legit, in hoc ſymptoma incidiſſe, vt lumine vno longè viſo ſeptem aut octo ſemper illi videantur. Audiamus igitur Auic. loquentem. Vna eſt contorſio inſtrumenti reddentis ſimulachrum, quod eſt in cryſtallina duorum neruorum oculorum, qui dicuntur optici: ipſi enim inter alios ſunt concaui, vt ſpiritus poſſit liberè in oculos confluere animalis: qui quidem antequam in oculos penetrent, cruciantur, & vnum corpus efficiuntur. ſiniſtratur enim dexter, & dextratur ſiniſter: deinde rediens quilibet, ad partem ſuam peruenit ad oculum. propter enim contorſionem factam inſtrumenti, duæ imagines non redduntur vni loco, neque perueniunt ad ipſum ſecundum directum: ſed vnumquódque tendit per ſe ad partem viſibilis virtutis: duæ namque lineæ duorum ſimulacrorum non pertranſeunt

Viſa cur multiplicia videantur, multiplex cauſa ab Auic. tradita.

tranſeunt illo tranſitu, quo ſolet fieri cancellatio, & coniunctio in vnum, cùm pertranſeunt contactum, & coniunctionem duorum neruorum. Et propter hoc oportet, quod ex vnoquoque ſimulacro, quod venit ex cryſtallina imprimatur ſimulacrum in partem ſpiritus viſibilis per ſe: erunt igitur quaſi duo ſimulacra ex duabus cauſis diſcretis extrinſecùs: eo quòd duæ lineæ non vniuntur, egredientes ex eis ad centrum duarum cryſtallinarum, quæ ſunt penetrantes duos neruos concauos: propter quod accidit apparere res multas, & diuerſas. ſecunda cauſa eſt motus viſibilis ſpiritus, ad anteriora dextrorſum & ſiniſtrorſum, ita quòd pars illa, quæ apprehendit tranſgreditur terminum ſuum, ſibi determinatum naturaliter, & tendit verſus partem duarum cryſtallinarum, motu fluctuante & vacillante, ad hoc, vt deſcribatur in illa ſimulacrum, & ſimilitudo, antequam cancellentur duæ pyramides: & tunc propter hoc appareant duo ſimulacra. Et hoc eſt ſicut ſimulacrum quod ſemel deſcribitur ex ſole in aqua ſtagnante & quieta. & quod deſcribitur ex ſole fluctuante deſcriptione iterata: quia angulus, qui habetur inter lineam viſus directi in aquam, & lineam ſolis directam, in aquam penes quam conſiſtit noſtrum videre ad modum, quo redditur de ſpeculo aliquid, non remanet vnus: quia mouet eum commotio ad multa, & multiplicatur iſte angulus, & imprimuntur in eo ſimulachra, plus quàm vnum. imò ſicut in ſpeculo non remanet ſimulacrum idem, ipſo corrupto, ſed continuè nouum generatur. tertia cauſa eſt ex concuſſione motus ſpirituum latentis antè, & retrò, qui eſt ante cruciationem & bifurcationem duorum neruorum oculorum, antequam perueniat ad cryſtallinas: ita quòd hic ſpiritus duos habeat motus ad partes contrarias: vnum quidem ad ſenſum communem, alterum ad contactum duorum iſtorum neruorum: ad hoc, vt forma ſenſibilis ſibi reddatur iterùm, antequam deſtruatur id, quod iam reddidit ſenſui communi, reuertitur alia pars eius, ad recipiendum quod reddit virtus viſibilis, quod fit propter velocitatem motus. quaſi enim deſcribitur in ipſo ſpiritu reddente forma, & ipſe dat eam ſenſui communi: omne autem deſcriptum habet aliquod tempus exiſtendi quouſque deleatur. cùm autem fuerit mota à ſuo termino recipiens, prima pars ſpiritus ex concuſſione ſui motus, quæ recipit, ſicut & prima, antequam deleatur de prima: & mouetur ſpiritus. propter concuſſionem ad partem anteriorem, quæ erat in oppoſito viſibilis, & apprehendit illud, Deinde mouetur, & non remouetur ab eo forma ſubitò, ſed eſt in ea verſus alteram partem, quæ eſt receptibilis formæ. Deinde etiam apprehendit formam alia pars eo, quod habetur in appoſito: propter quod apprehendit formam, ſuccedente parte prima, cuius cauſa eſt concuſſio. Et cùm ita fuerit, erit in vnaquaque earum forma viſibilis. prima enim forma nondum eſt deleta à prima parte recipiente, quæ reddit ſenſui communi: aut quæ non reddit ei, quouſque imprimatur ſecunda: & propter huiuſmodi cauſam. id quod eſt velocis motus ad duas partes, videtur quaſi duo. antè enim quàm deleatur forma eius à ſenſu communi, cùm ipſe ſit ad partem vnam videt ipſum, viſus cum ipſum ſit in altera parte. & concurrunt ſimul eius duæ apprehenſiones, quæ fiunt in duabus partibus. Et propter hoc cùm mouetur punctum ſuper aliquod volubile, videtur linea circularis: cùm verò extenditur punctum, ſubitò in directum videtur, quaſi linea recta. Quarta cauſa eſt concuſſio motus qui accidit in foramine vueæ tunicæ: quæ vuea tunica de facili mouetur, ita vt ad motum eius dilatetur, & conſtringatur foramen, quod eſt in ea, quod eſt aliquando foras, aliquando intus, aliquando in directum, aliquando in obliquum. ex cuius expulſione foras contingit foraminis dilatatio & applicatio, & expulſione intus contingit conſtrictio, & contractio foraminis. ſed cùm contingit foramen conſtringi, videtur vna res maior, cùm verò dilatatur, videtur minor. ſimiliter & cùm inclinatur verſus vnam partem, contingit rem videri in alio loco: ita quod contingit vnum poſt reliquum videri maximè, cum alia forma, antequam prima deſtruatur. ſunt & aliqui, inquit, explicantes cauſam priorem: quòd duo nerui dicti optici veniunt ad duos oculos cruciati, qui cùm fuerint æquales in longitudine, duæ immutationes prouenientes, ex vnaquaque re ad duos oculos non faciunt illam apparere duo, ſed vnum. quia duæ mutationes in vnum coniunguntur, & tunc ſub vna idea videtur res vna: quando verò non ita fuerit, ſed vnus oculorum fuerit profundus, alter verò eleuatus, tunc vna res videtur duæ, &c. Cur autem adeò in viſu aliquorum res luminoſa & lumen ipſum multiplicetur, eſt humoris cryſtallini craſſities & varietas: qui quaſi in guttulas diuiſus multa nobis repræſentat, vt videre eſt in iis, qui per ſpecillos in multas particulas vnitas diſtinctos in quibus ſecundùm vnamquamque viſibile repræſentatur, ex vnico obiecto multa repræſentant.

Περὶ.

Προβλ. ια.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀφροδισιάζειν ἀδύνατοί εἰσιν; ἢ ὅτι δεῖ τινα τόπον ἐκθερμανθῆναι μᾶλλον τοῦ ἄλλου σώματος; τοῦτο δὲ ποιεῖν, διὰ τὸ πλῆθος τῆς ἐν ὅλῳ τῷ σώματι θερμασίας, ἀδυνατοῦσιν. ἀποσβέννυται γὰρ τὸ ὑπὸ τῆς κινήσεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος μᾶλλον, ὅτι πολύ ἐστιν ἐν αὐτοῖς τὸ ὑγρὸν καὶ ἄπεπτον. ἔτι δὲ τὸ σπέρμα ἐκ τροφῆς. τροφὴ δὲ πᾶσα πέπεπται· ἧς πληρωθέντες, ὁρμητικοί εἰσι πρὸς τὰ ἀφροδίσια διὸ καὶ κελεύουσί τινες πρὸς τὴν πρᾶξιν τὴν τοιαύτην, ἀριστᾶν μὲν πολύ, δειπνεῖν δὲ ὀλίγον, ἵνα ᾖ αὐτοῖς ἐλάττω τὰ ἄπεπτα τῶν πεπεμμένων.

Probl. X I.

Cur ebrij ad concubitum impotentes ſunt? An quòd oporteat locum aliquem excaleſieri magis quàm reliquum corpus. hoc autem in iis fieri non poteſt ob multam caliditatem, quæ eſt in toto corpore. Extinguitur autem à motu calidum productum à continente magis: quia multum eſt in eis humidum, & illud incoctum. prætereà verò ſemen eſt ex nutrimento, nutrimentum autem concoquitur, quo repleti mouentur ad venerem. Quapropter etiam præcipiunt quidam ad huiuſmodi actum prandere multum, cœnare autem parum, vt ipſis inſint pauciota cruda concoctis.

Temulenti non multū apti ad venerem. Quomodo temulenti inepti ad venerem, ſi in vino eſt luxuria, ſecundùm Apoſtolū.

Niſi diligenter verba intelligamus quæſtionis, aliquam fortaſſe videri poterunt ea habere difficultatem: quomodo enim problemate quarto propoſitum eſt ad diſputandum, veritatem habere poterit, vbi quærit, quare ſemen temulentorum, eſt infœcundum, ſi ij inepti ſunt ad concumbendum: intelligenda igitur propoſitio eſt non ita promptos eſſe ad venerem, neque multum ad venereos actus excitari temulentos: quod experientiæ quotidianæ maximè arridet. Sed quomodo Apoſtolus ad Hebræos dicebat, Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria: nam venter mero æſtuans, in libidinem celeriter prorumpit. An dicendum verè temulentos, & vino obrutos, ineptos eſſe ad venerem, non verò eos, qui primum illum gradum ebrietatis ingrediuntur, de quibus loquens Ariſtoteles 30. ſectione problem. 1. loquacitatem pro eorum ſigno conſtituit. ij enim ad venerem inepti non redduntur. An potiùs dicendum eſt Apoſtolum euitandam docere ebrietatem, quòd ad venerea homines alliciat: non in actu ebrietatis, ſed digeſta crapula, remanet ſanguis, cuius excrementum vtile dicebat eſſe ſemen Ariſtoteles. vnde ſine Cerere & Baccho venerem frigere dicebatur.

An quòd expediat locum aliquem excaleſieri, &c.] aggreditur ſolutionem quæſtionis, duplici propoſita quæſtione, quarum altera ex partibus veneri inſeruientibus deſumpta eſt, altera autem ex materia, quæ ad actum venereum exercendum neceſſaria eſt. & primo a prima exorditur, cùm dicit, [*An quòd oporteat locum aliquem excaleſieri magis quàm reliquum corpus.*] ignauos ad venerem ebrios propterea eſſe dicit, quoniam ad vſum veneris, neceſſe eſt partem vnam corporis magis excaleſieri quàm reliquum corpus: in ebriis autem hoc fieri non poteſt, quia, aut omnes partes corporis æquè calore æſtuant, aut etiam omnes calore hoc aduentitio nimis agente naturalem languidum reddunt. primam illam cauſam attingit primis iis verbis, alteram verò cùm dicit, [*extinguitur autem à motu caloris*, &c.] quæ autem ſit pars hæc, quæ pro vſu venereorum magis incaleſcere debet, certum eſt Ariſtotelem ſolum eam voluiſſe colem eſſe: vt enim ſeminis commoda fieri poſſet proiectio, neruum fiſtuloſum penis dilatari oportebat, vt & faciliùs, & ſine vllo obſtaculo, propelli per illum ſemen poſſit, quod lenta quadam ſubſtantia conſtat, & vaſa in ſe ipſa contrahi, & quaſi conuelli. ita enim fit vt maiori vi ſemen propellant: quin & penem tendi & ampliari oportet, vt adigi in genitalia mulieris membra poſſit: quod alioquin, quando flaccidus & mollis eſt, fieri omnino nequit. tenſio verò hæc ex plenitudine vaſorum illorum fit: plenitudo verò, tum ex ſemine fit, tum verò ex multo ſpiritu, qui partim in ſemine mixtus, cum eo confluit., tum verò ex aliis partibus. eo verò mouetur ſpiritus, partim ex imaginatione, & deſiderio coitus, (imaginationi enim multùm obediunt ſanguis & ſpiritus) partim verò à calore concitato, præſertim circa

Ad Venerē cole, ſolus non teſtes per ſe ſecūdū Ariſtotelē neceſſarius.

teneſ

renes & lumbos, in agitatione & motu, qui fit in re venetea. teſtes autem tanquam vilem quandam particulam enumerat, nullum aliud illis officium tribuens, quàm vt eſſent pondus quoddam cui ſeminaria vaſa eſſent annexa, vt ea aliquo modo ſeruarentur diſtenta, ſimul cum aliis, & venis & arteriis, vt penis compoſitio rectè eſſet diſpoſita: quemadmodum in cythara ſeruatur harmonia, fidib. diſtentis, quæ clauiculis alligatæ ſunt. qua ratione teſtibus exectis effœminatum corpus teddi credidit, non verò quòd eis ineſſet vis vlla prolifica. Gal. autem tum lib. de ſemine, tum potiſſimùm 24. de vſu partium, tantum teſtibus tribuit, vt aliquando cotdi propoſuiſſe viſus fuerit, dum corde viuere, teſtibus bene viuere nobis ingenerari ſcribit. prolificam enim potiſſimum facultatem illis tribuit, & ſexus variandi virtutem, cum præceptore Hipp. vnde illis reſectis animal conſenuiſſe videtur, quasíque robore expoliatum, ac frigidius factum, renes etiam in venerea actione incaleſcere oportet. vaſa enim ſeminaria ab eis quodammodo originem habere videntur. nam alterum à vena & arteria quæ à vena caua & magna arteria deriuantur, & ad renem ſiniſtrum pertingunt, & à iunioribus emulgentes dicuntur: alterum, & plerumque dextrum, ſtatim à vena illa caua, & arteria itidem magna deductum, recto ferè itinere ad dextrum teſtem defertur, ſicuti ſiniſtrum ad ſiniſtrum. hæc igitur loca, vt rectè venus exerceri poſſit, calidiora eſſe oportet, quàm reliquum corpus. in ebriis autem id inueniri non poteſt, cùm vniuerſum corpus æquè exardeſcat, ſupernæque partes potiùs incaleſcant quàm infernæ. cùm autem calor is limites naturæ excedat, tantùm abeſt, vt aptus ſit homines ad venerem promptos reddere, vt potiùs calorem deſtruens naturalem, cruditatéſque multas, & excrementitias humiditates producens, ignauos ad id opus exercendum faciat: quod intelligit, cùm dicit, [*extinguitur autem*, &c.] non modò enim calore præter naturam tamque contrario, naturalis calor imminuitur, ſed etiam conueniente non adhibito pabulo conſumitur, qualis eſt humor crudus & aqueus, qui per ebrietatem in corporibus cumulatur.

Præterea verò ſemen eſt ex nutrimento, nutrimentum autem concoquitur, quo repleti mouentur ad venerem.] eſt ſecunda ſolutio quæſtionis ex materia ſeminali deſumpta: & quamuis abundè hac de re actum ſit ſuperius problem. 4. vbi ebriorum infœcunditatis cauſas contemplati ſumus, breuiter tum in præſentia etiam idem attingam. ſemen, quod materiæ ratione expulſionis conditiones habet, vt fœcundum ſit, hominéſque ad venerem excitet, ſpirituum copioſum continere debet, & natiuum calorem non modicum. iis enim tanquam excrementis vtitur natura: propterea nequit ſemen ex crudiori, & ea ratione excrementoſa materia fieri, ſed requirit eius naturæ ratio, vt ex optima, & exquiſitè concocta generetur. & quamuis ab Ariſtotele tanquam hoc excrementum etiam recenſeatur, non tamen id excrementum eſt, quod ratione imperfectæ concoctionis, vel cruditatis generatur, & quod tanquam ex ea materia ortum habeat, quæ alioquin inutilis ſit, quantum pertinet ad propria munia corporis, in quo hoc excrementum generatur: ſed generari debet ex optimo ſanguine, & optime concocto, & ipſum eſt quaſi excoctum, & vlteriùs coctum excrementum, quod & vltimi & proximi alimenti particularum excrementum dicitur. potiùs ſuperuacanea quaſi pars optimi & vltimi alimenti, quo alendæ erant particulæ, neque tamen tanquam inutile excernitur, nullum enim habet vitium, ſed inutile eſt, & quod Ariſtoteles 1. de gen. animal, cap. 29. probauit, omnes partes corporis, cuius ſemen eſt facultate & poteſtate omnino continet. ſi igitur materia, vnde ſemen deciditur, qui eſt ſanguis à iecore ad vaſa ſeminaria profluens, minus rectè à natura concocta fuerit, ſed craſſioribus, & crudis, vel certè aquoſis excrementis referta, minórque ſpirituum copia à corde promanet, efficitur, vt minùs actis facta materia ſpermatica, minùs etiam naturam ad exeretionem ſtimulet. quinimo in temulentis nulla omnino fit coctio, ſed crudi multi aggregantur humores, vim veneris potiùs extinguere apti.

Semẽ quod excrementum, & quale.

Quapropter præcipiunt quidam ad huiuſmodi actum prandere multum, cænare autem parum] crediderit fortaſſe aliquis Ariſtotelem vſum veneris commendaſſe à cœna, quæ tamen parca ſit, ſed ante ſomnum, quàm ſententiam ſecutus eſt Celſus, 1. lib. cap. 3. vbi habet, concubitus interdiu peior eſt, noctu tutior. ita tamen ſi neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor ſtatim ſequitur. ſicut & Paulus Æginera lib. 1. cap. 33. vbi dicit, veneris itaque opportunior occaſio eſt à cibo & ante ſomnum. quod imitatus eſt Aëtius lib. 3 Tetrab. 1. cap. 8. cõmodiſſimum dicens, coeundi tempus eſt à cibo nimium ingeſto. Cuius tamen contrariam habet ſententiã Gal. 2. de Tuend. val. vbi explicãs Hipp. verba 6. Epid. labor, cibus, ſomnus, venus, omnia mediocria ipſo verborum ordine rerum ordinem dicit contineri. ſomnúmque à cibo, & venerem à ſomno & ante laborem agi debere. controuerſiam hanc quam-

Ad venerẽ exercẽdam multũ prãdendum, parcè cœnandũ. Cõcubitus, an a cœna ante ſomnum, an à ſomno controuerſia.

A ſomno poſt parcā cœnam Veneri indulgēdum potius, Medica deciſio.

Venerem ante ſomnū ad voluptatem, à ſomno ad ſanitatē eſſe exercēdam ; mulierum deciſio.

plurimi in com. ad artem Medicinalem Gal. exagitarunt, multis ad vtramque propoſitis rationibus, omnéſque fere in Gal. ſententiam ab eodem in lib. illo Art. me. confirmatam deſcenderunt. ſed quoniam res hæc omnium optimè à Franciſco Valeſio viro in arte medica propaganda omnium noſtri temporis principe eſt diligenter expenſa, nos autem hoc tanquam parergum propoſuimus, ſolùm dicemus: neque ſalubrius, neque commodiùs veneris feſta peragi poſſe, quam nocte, ſed experrectis à ſomno, cum nec prægrauante ventriculum cibo, nec corruptelam, nec cruditatem, veneris feſta celebrantes, meruimus, & propterea parcè cœnare docet in hoc caſu Ariſtoteles: nec reſolutionem virium nimiam ex imbecillitate, aut membrorum corporis relaxationem, ieiuni nimis: propterea largè prandere iubet. nam, plenis etiamnum venis, ex coctione ſecunda, & corporis vniuerſi habitu: ex tertia, viribus abundè ſatis ſuffecturis ad coeundum ex alimento cenſendum eſt. Controuerſam tamen hanc ſententiam magis efficiunt mulieres, cùm enim per Iouem rogaſſem in mulierum nobilium cœtu, quæ forrè conuenerant, vt fit ad inuiſendam perilluſtrem matronam à partu nobilem quandam, quæ inter alias huius negotij admodum perita videbatur, quòd tres viros habuiſſet, quid de hac controuerſia inter Hipp. & alios medicos de hora concubitus ſentiret, facetè admodum reſpondit, illi vtroſque maximè erraſſe videri, quòd ante & poſt ſomnum exercere venerem commodum videretur. Vnde feſtiuè admodum Cruceius noſter hanc mulierum communem ſententiam pulcherrimis iis verſibus expreſſit.

Quærenti Erſilia quanam hora ſalubrior eſſet
Ad venerem, medicus ſic ait Archigenes.
Mane ſalubre magis veneris decerpere fructus
Iudice me fuerit, veſpere dulce magis.
Hic illa arridens formoſo ait ore: Voluptas
Mi cura fuerit veſpere, manè ſalus.

Sed hæc pro incidenti ſufficiant. Qui plura de hac re voluerit, Plutarch. adeat. 3. ſympoſ. cap. 6. vbi rem hanc in vtramque partem proſecutus eſt.

Προβλ. ιγ.

Διὰ τί ὁ γλυκὺς, καὶ ἄκρατος καὶ ὁ κυκεὼν μεταξὺ διαπινόμενοι ἐν τοῖς πότοις, νήφειν ποιοῦσι; καὶ διὰ τί ἧττον μεθύσκονται ταῖς μεγάλαις κωθωνιζόμενοι; ἢ πάντων τὸ αὐτὸ αἴτιόν ἐστιν, ἡ περιάκρυσις τῆς ἐπιπολῆς θερμοῦ; τὸ γὰρ μεθύειν ἐστὶν, ὅταν ᾖ τὸ θερμὸν ἐν τοῖς περὶ τὴν κεφαλὴν τόποις.

Probl. XII.

Cur dulce, & meracum, & cyceon in medio inter potandum hauſtum minùs ebrietatem pariunt. & propter quid minus inebriantur, qui amplis & fœcundis calicibus ſe proluunt? An omnium eadem eſt cauſa, repercuſſio ſuperficialis caloris. Tunc enim fit ebrietas, cùm calor eſt in locis, quæ ſunt circa caput.

Vinū dulce & meracum minus ebrietates parit, & cur, & quomodo ſit verum Mercurialis ſententia quid antiquis eſſet vinum dulce.

Ne ſæpiùs eadem repetere cogamur, efficiendum eſt, vt in commentario huius quæſtionis non modò hæc proſequar, quæ ad hanc quæſtionem faciunt, ſed etiam aliqua quæ & ſequenti problemati inſeruire poſſunt, & problemati 29. vbi eandem propemodum quæſtionem examinandam proponit. Quæſtio eſt cur ſi vinum dulce & meracum, tum & potionem, quam cyccona appellant, in medio potationum hauriamus, non modò non ebrietatem pariunt, ſed eam impediunt, quæ ferè congenea eſt cum ſequenti, qua quærit, cur ebriis dulce vinum ſuperbibentibus, non modò ebrietas non augeatur, ſed potiùs imminuatur. & alia qua quærit cur vino dulci ſuauiore exiſtente non excitatur ebrietas. cùm autē eandem crediderit cauſam horum problematū, atque alteriùs: cur minus inebriantur, qui amplis & fœcundis calicibus ſe proluunt. [*cur vinum dulce & meracum*] niſi nos diligenter cognoſcimus, quid per dulce vinum intelligat Ariſtoteles, manifeſtè falſitatis argui poſſet, cùm noſtro tempore dulcia, quibus paſſim vtimur, alba, etiam communiter cùm grata ſint crebris bibantur cyathis, ebrietatem ſæpenumero parere videamus. Mercurialis vir doctiſſimus & antiquorum auctorum difficilium ſententiarum explorator acuratiſſimus, libro primo var. lection. cap. 4. cenſuit Ariſtotelem non de quocunque vino dulci locutum eſſe, ſed de vino Græcis protropo, ſiue prodromo dicto, ex Leſbo, ac Cnido Romam deuchi ſolito. tum pro

varius

variis medicamentorum compoſitionibus, tum pro diuitum ac nobilium menſis. hoc autem erat muſtum ſponte defluens antequam vuæ calcarentur, quod protinus diffuſum lagenis deferuere paſſi, poſtea in ſole quadraginta diebus torrebant, æſtatis ſecutæ ipſo canis ortu. cùm verò genus hoc vini in Græcia vini dulcis nomine ferè ſolùm nuncuparetur, per vinum dulce non quodlibet vinum dulcedine præditum, ſed hoc vnum genus, Græciæ proprium, cenſuit Ariſtotelem, tum in problem. tum 40. Meteorolog. intellexiſſe: quoniam dulce mediam quandam naturam inter muſtum & vinum habere dixit: muſtum autem minus ebrietatem parere etiam docuit: quam rem longa oratione etiam confirmauit Plutarc. in ſympoſ. & Macrob. 7. Saturnal. aut certè pro dulci ſenſuit Ariſtotelem paſſum intelligere: quoniam Polybius in 6. auctor eſt, nec non Varro, & Gellius, Romanas mulieres, vino interdictas huiuſmodi paſſum bibiſſe, quaſi ab eo nullum ebrietatis periculum immineret. fiebat enim hoc genus vini, paſſum vocatum, non ſolùm ex vuis paſſis & expreſſis, vt docent omnes: de quo etiam vino paſſo intelligendum cenſuit 23. problem. 26. vbi ſcribit vinum dulce non miſceri aquæ ſalſæ, ſed ei ſalſam magis ſupernatare quàm pontico propter ſui terreſtrem naturam. Hæc eruditiſſimè amicus noſter. Verùm cùm nullum vinum dulce album cenſuerit Gal. lib. de cibis boni & mali ſucci, credendum eſt, quemadmodum ſuperiùs dixi, antiquos multò diuerſimodè vina confeciſſe, ac noſtro tempore fiat, quamuis enim expreſſis ſtatim vuis vina dulcia pararentur, iam nondum vina fuiſſe iudicarunt: vina enim craſſabantur aut ſole aut igne, in vſum traducenda, tempore debito, vnde multa eorum, quæ erant generoſa, primis quatuor annis non erant in vſu pro potu: omnia igitur vina dulcia, quæ verè vina eſſent, craſſiora erant, ac ſapæ inſtar nigra, vt ſimplicia minus commodè bibi poſſent, nec in tãta quantitate hauriri, vt ebrietatem inuehere valerent, immò, vt hoc problemate docet, quædam erat medicina ad impediendam ebrietatem, vbi mero ſuperbiberetur dulce.

Romanæ mulieres. quòd vino interdicerẽtur, paſſo vtebantur.

Et meracum.] cenſuit doctiſ. Baceius 3. lib. de naturali vinorum hiſt. cap. 19. hoc loco ſubeſſe mendum in Græco, & in Latino codice, & loco dictionis [*&*,] legendum eſſe [*ſuper*] vt ſenſus cur vinum dulce, ſuperbibitum mero in media potatione ebrietatẽ impediat, quòd non videret quomodo meracum vinum ebrietatem poſſit impedire: verùm ſi ſeriem verborum Ariſtotelis conſideremus, vtique videbimus huiuſmodi correctionem ſenſum Ariſtotelis euertere. quomodo enim bonum ſenſum habere poſſit propoſitio hoc modo, cur vinum dulce ſuper merum & cyceon in medio inter potandum hauſtum minùs ebrietatem pariũt, cùm idem ſit dulce ſuper merum bibere, & in medio inter potandum. neque verò ratio illa difficultatem facere debet, ſi conſideremus quæ problemate 3. ab Ariſtotele & à nobis illud exponentibus dicta ſunt, cùm quærit, cur crapulam magis ſentiunt, qui dulciuſculum bibunt, quàm qui merum. diximus enim id potiſſimùm fieri ratione tenuitatis craſſo vino meraco additæ, qua efficitur vt faciliùs ad ſupernas partes vinoſas partes, & calidiores vapores emittere poſſit. cùm igitur inferiùs, in ſolutione, rationem huius effectus Ariſtoteles referat in craſſitiem dulcis vini, & lentorem quendam, quo quodammodo reprimuntur vapores, qui ex vino iam aſſumpto ſurſum feruntur, cenſendum eſt per hanc particulam [*& meracum*] voluiſſe Ariſtotelem non meracum vinum per ſe aptum eſſe ebrietatem reprimere, ſi in medio compotationum aſſumatur, ſed ſimul dulce & merum. ſi enim dulce quidem eſſet, ſed aqua dilutum, tantùm abeſt ſi in medio pótationũ biberetur, vt ebrietatẽ impediret, vt potius aptum eſſet illam augere, ſi vera ſunt, quæ problemate 3. dicuntur. Sed quid per κυκεὼν intelligatur eſt diligenter inueſtigandum. Doctiſſimus Fœſius in Hippocratica œconomia miſcellaneam eſſe potionum mixturam ex variis compoſitam, quæ alimenti & potus rationem habeant. Interdum enim ex vino & melle, interdum etiam ex vino & caſeo admixta polenta, pultis quædam ſpecies, media inter liquidiorem & ſolidiorem cibum, ac veluti quædam puls ſorbibilis conficiebatur. Antiqui enim mel, polentam, caſeum, & oleum vino admiſcebant, variámque mixturã concinnabant, ac potionem pentaploa ex quinque rebus dictam, cuius meminit Athenæus lib. 11. Dipnoſophiſt. Huiuſcemodi potionem miſcuiſſe Circen Vlyſſis ſociis ſcribit Homerus ὀδυσ. κ. Idem quoque Iliad. λ. cyceonis confectionem ab Hecameda apparatam commemorat. Et licèt ſit medium quoddam inter eſculenta & potulenta, ibi tamen potui exhibetur ab Homero, & vim ſedandæ ſitis habet. & Homeri ſcholiaſtes cyceona mixturam eſſe dixit, ex vino, mille, polenta, aqua, & caſeo. apud Heſychium autem, licèt eadem ſtatuatur mixtura ſine caſeo, ex variis tamen herbarum ſuccis, & medicamentis concinnatam potionem aliquando cognouit, vt apud Hippoc. 2. de morbis mulierum. Galenus tamen 6. in 6. Epid. com. 7. vbi Hippocrat. cyceon medicamentum in vſum traducit ad leniendum dolorem, mixturam eſſe dicit, ex alimento

Baccij huius loci correctio reiecta.

Cyceon quid antiquis, & quotuplex.

mento & vino concinnatam. in qua varia quidem temperabantur, mel, polenta, aliáque permulta, omnia tamen in cyceone cum vino concinnabantur. Videtur autem huius potionis duplex eſſe ſpecies apud antiquos, viliſſimus quidam ex aqua ſola & farina confectus, alter delicatior ex farina cum quouis alio liquore, vt vino, melle agitata, & cocta, addito interdum etiam caſeo. Vtriuſque meminiſſe viſus eſt Hippocrat. 2. de diæta, & variam illius mixturam indicaſſe, cùm inquit, cyceon ſolus aqua temperatus refrigerat, & nutrit: cum vino autem calefacit, nutrit, & ſiſtit. cum melle, calefacit quidem minus, & nutrit, magis verò aluum ſubducit, ſi mel ſyncerum non fuerit, alioqui aluum non ciet, ſed ſiſtit. vbi etiam cyceonas cum lacte parari, & bene alere ſcribitur. Cenſendum igitur Ariſtotelem hoc loco potiorem cyceonis ſpeciem intellexiſſe.

Medio inter potandum hauſtum minus ebrietatem pariunt.] vbi per fœcundos calices ebrietas iam eſſet pro foribus, vino illo dulci craſſo & meraco ebibito, aut potione illa ex vino, polenta, melle, caſeo aſſumpta in medio potationum, tantùm abeſt vt ebrietatem adaugeant, vt incipientem potiùs cohibeant, aut ſaltem minuant.

Inebriantur minùs qui fœcundis calicibus & affatim vino ſe proluũt, quam qui paulatim eádem quãtitatem bibunt.

Et propter quid minus inebriantur, qui amplis & fœcundis calicibus ſe proluunt.] Græcè eſt καὶ διὰ τί ἧττον μεθύσκονται ταῖς μεγάλαις κωθωνιζόμενοι. vetus interpres ſic interpretatur. & propter quid minus inebriantur magis inebriati. Gaza. qui calice amplo fœcundóque hauriunt. Baccius lib. de naturali vin. hiſt. c. 19. cenſuit per hæc verba Ariſtotelem voluiſſe minus inebriare, qui amplo, & fœcundo hauritur. ſuppreſſo (ſubdit) illo calore, vel melius, inquit, diſſipato. ſic vini ſpiritu, cuius virtus in anguſto vaſe vnita conſertim hauritur, ac fortiùs operatur, quàm ſe ipſa diſperſa, ac magis inebriat. Ego verò potiùs crediderim quæri hoc problemate cur minùs inebrientur. qui amplis & fœcundis poculis ſe proluunt, quàm qui, paulatim pitiſſando, vinum eiuſdem quãtitatis biberint. quamuis enim κώθων poculi ſit genus Laconicum in exercitibus maximè vtile, vt docuit Athenæus in 11. Dipnoſoph. & Plutarchus in Lycurgo ex Critia, quod Heniochus in Gorgonibus aliquibus depingit epithetis. erat autem poculi fictilis genus ampli & capacis, quo qui ſe compotando inuitabant κωθωνίζεσθαι & κωθωνισταὶ dicebantur, cuius crebra eſt apud Athen. mentio. κώθων tamen dicitur dicitur compotatio etiam ipſa, quòd maximus in compotationibus vſus eſſet horum poculorum. ſic Athenæus ex Hegeſandro de Euphorione li. 11. hoc eodem modo vſus eſt Plutarchus Pyrrho, & Antonino hac voce. & in Timoleonte περὶ κώθωνα διατρίβειν. pro potare, ſeu compotare. ſic κωθωνισμὸς pro compotatione ſumitur, quomodo veriſſimile eſt vſum hoc loco Ariſtotelem. ſic enim etiam ſumebat Mneſitheus Athenienſis in epiſtola περὶ κωθωνισμοῦ, dictionem κωθωνίζεσθαι. vnde cenſeo κωθωνιζόμενοι dicti ſunt, qui fœcundis, & amplis poculis affatim ſeſe ingurgitant. quo modo ſi ſumamus, & intelligamus vocem hanc, videbimus maximè conuenire reſponſionem, & optimè quæſtionem ſoluere.

κώθων poculi genus.

κώθων ipſa cõpotatio.

An omnium eadem eſt cauſa, repercuſſio caloris ſuperficialis. Tunc enim, &c.] cùm ebrietas fiat vaporibus vini cerebrum impetentibus, & facultates omnes in eo operantes obruentibus, vinum quod natura ſua craſſitiem multam habet, atque lentorem, quibus partibus aptum eſt vapores ſuperiora petentes reprimere, ſicque ebrietatem reprimere. hoc enim eſt quod dixit repercuſſio caloris ſuperficialis. & quod in ſequenti. cùm dicit, an quod vinum dulce lene eſt, & viſcidum, meatus enim obſtruit, atque interſepit. & paulò pòſt. Dulce autem obſtructu foraminum calorem arcet, ac inhibet. Dulcibus autem hoc ineſſe omnibus vitium. vt viſciditate partium, & craſſitie obſtruant, manifeſtè conſtat ex 2. de alim. fac. cap. 8. & 26 tum & 1. Meth. med. cap. 14. vbi hanc ob cauſam dicebat dulcibus omnibus, tum iecur tum lienem maximè intumeſcere. libro item de ſuccorum bonitate & vicio cap. 4. in fine, dicebat, illud de dulcibus ac craſſi ſucci cibis ſciendum ac memoria tenendum, horum ſcilicet ſucco iecoris & lienis vias impediri. Ariſtoteles 4. Meteor. dulce vinum non inebriare dicebat, quia pinguiuſculum eſt, nec halitum mittit ad caput, ſed ea præſtat quæ oleum: vnde nec vllum vinum à frigore cogitur, etiam ſi vratur, ſed flammam concipit. hinc & muſtum minus inebriat, tum quòd craſſioribus conſtet partibus & inconcoctionis, quæ minus aptæ ſunt ſurſum ferri, tum quòd multa humiditate, terreſtribúſque multis partibus conſtitutum, igneas parte refrangi neceſſe eſt. at in vino veteri, vt ſubſtantia caloris validior eſt, ac ſiccior, ita vapor igneus ad caput promptiùs fertur, faciliúſque ebrietatem inducit. vnde problemate ſequenti dulce auſtero comparans, proculdubio ad hoc vehementiùs & faciliùs ebrietates produci aſſerit, cùm exaſperans ſit, calorique ad ſupernum motum viam facilem ſtruat. cùm enim adſtrictionem aliquam habeat, cum partibus alioqui calidis & igneis, corroborato ventriculo, & adſtricto diutiùs in eo moram

Dulcia iecur & lien obſtruunt.

Dulcia vina minus inebriãt, quod quadã pinguedine ob uelando vapores reprimant.

moram trahens, faciliùs calidas partes, & vapores ad cerebrum tranſmittit, vnde etiam ebrietatem facilè ſolet producere, potiſſimùm eum per per auſterum acre aliquando ſoleat intelligere, quod igneis exhalationibus ſolet maximè caput & cerebrum impetere. Hinc apud Plutarchum 3. Sympoſiacon 7. vinum, cùm ab initio ſit dulce, ſuaue temporis progreſſu fieri, quando concoctione ſapor eius in auſterum mutatur, ipſúmque veteraſcit. Attribuit autem Ariſtoteli muſtum non inebriare, quòd grauitate potiùs deorſum feratur, quàm ſurſum. tum quoniam in muſto multum eſt aërei, multum & aquei, quorum illud ſtatim vi facto exitu abit, hoc verò meraciores partes languidiores facit. inueterato autem vino, aquoſæ partes abſumuntur, aut deuincuntur, hìc vinum minus menſura fit, ſed facultate validiùs. ſed idem referens Ariſtæneti Nicæi, ſententiam, qua ex dulcium facultate etiam colligit, cur vinum dulce minus inebriet, immò ebrietatem etiam impediat, legiſſe enim ſe in quibuſdam libris ait, dulcia vino admixta reprimere ebrietatem, & medicorum nonnullos præcipere ebriis, vt dormituri panem melli intinctum edant. ſi quid ergo dulcis ſapor facit ad retundendam meri vim, par eſt muſtum nondum mutata dulcedine non inebriare. Ariſtoteles autem etiam aliam rationem reddit, cur dulcia & muſtum non ita temulentiam pariant, cùm dicit, vinum dulce inodorum eſt, non autem auſterum, aut acre, id eſt, non eſt inodorum. odore autem maximè caput tentatur. & iure quidem merito: cùm enim dulce vinum craſſæ ſuſtantiæ eſſe à nobis iam ſit ſtatutum, atque viſcidæ & lentæ, igneas partes, in quibus vehemens odor, potiſſimùm ex Theophraſto libro de odoribus conſiſtit, repreſſas habere, & ita poſitas, vt facilè eleuari non poſſint, maximè fit veriſſimile. in auſtero autem cùm concoctione ex parte ſint terreſtres partes attenuatæ, & excrementitia humiditas aſſumpta, igneæ etiam partes meliùs vires ſuas exerere poterunt. vbi obſeruandum eſt dictionem ἄνοδμος antiquum interpretem ſurſum odoriferum vertiſſe, & ſubinde auſterum non odoriferum. quòd cùm videretur, & experientiæ & rationi aduerſari, miris modis torſit Aponenſem prob. 13. exponentem. Cuius etiam probl. cur nempe vinum dulce non inebriet, aliam reddit rationem probl. 29. videtur mihi eam ſolutionem expreſſiſſe optimè Hagias apud Plutarchum loco citato. Dulcia, dicebat, vſquequaque offendere, & ſatietatem inducere, itaque neminem facilè tantum muſti poturum, quantum ad ebrietatem ſufficeret, ſiti nimirum ſedata, appetitionem ob inſuauitatem ceſſare. Secundum autem problema hoc eodem capite comprehenſum quo dicebamus quæri, cur minus inebrientur, qui fœcundis calicibus vino ſeſe affatim proluunt, quàm qui paulatim, & paruis cyathis certantes eandem quantitatem vini ſumant, quod problema ex eadem reſponſione diſſolui dixerat, eam dixerim eſſe cauſam, quòd affatim ingruens vinum, quaſi in ipſo hauſtu vapores reprimit, vt dulce præſtare dicebamus: dum verò parua quantitas hauritur, neque apta eſt vapores reprimere, immò etiam dum ſæpè deorſum fertur commoto vino iam ſæpiùs, magis vapores excitat, & ad caput commouet. quin etiam dum ſæpiùs pitiſando vinum haurimus, ſæpiùs etiam vapores ex tranſitu per gulam vini ad caput tranſmittuntur.

Muſtũ cur non multũ inebriat.

Πρόβλ. ιγ.

Διὰ τί τοῦ γλυκέος ἐπιπολαστικοῦ ὄντος, ἐάν τις μεθύων ἤδη ἐπιπίῃ γλυκὺ, καταπέπτεται ὁ ἐνυπάρχων οἶνος, καὶ ἧττον ἐνοχλεῖ; ἢ ὅτι τὸ μὲν γλυκὺ λεαντικόν τέ ἐστι καὶ γλίσχρον; (ἐμφράττει οὖν τοὺς πόρους) τὸ δὲ αὐστηρὸν, τραχυντικόν. καὶ τὸ μὲν, εὐπετῆ ποιεῖ τῷ θερμῷ τὴν ἀναφοράν· ὁ δὲ γλυκὺς, στέγει αὐτὸ, τοὺς πόρους ἐμφράττων. ὅτι δὲ τῶν ἄνω θερμανθέντων ἐστὶν ἡ μέθη, εἴρηται. ἔτι δὲ ὁ μὲν γλυκὺς, ἄνοδμος· ὁ δὲ αὐστηρὸς, οὔ. ὀσμὴ δὲ πᾶσα βαρύνει κεφαλήν.

Probl. XIII.

Cur dulci ſupernatabili exiſtente, ſi quis ebrius dulce ſuperbibat, vinũ deprimitur, minúſq; infeſtat? An quòd dulce, lene & viſcidum, propterea meatus obſtruit. Auſterum autem exaſperans, & hoc quidem viam facit calori, vt ſurſum moueatur. dulce autem ipſum cooperit, poros obſtruens; quòd autem partibus ſuperioribus calefactis fiat ebrietas, iam dictum eſt. Adde etiam quòd vinum dulce inodorũ eſt: auſterum autem non. odor autem omnis grauat caput.

Dulce ſupernatare cum ſoleāt, cur ebrij, ſi dulce vinū biberint, minus infeſtantur.

. Pendet occaſio huius problematis ex ſolutione ſuperioris quæſtionis, in qua tanquam medio dicebat dulcia ſuperficiem obſtruere, in ſuperioribúſque ſupernatando quodammodo vapores, qui ſurſum ferrentur impedire, quo minus ſurſum feratur. ſi enim hoc verum eſt, quamuis reprimere vapores poſſet. eos qui ex bibito priùs vino eleuandi erant, poteſt tamen & ipſum ſupernatando vapores ſurſum mittere, & ſic ebrietatem iam inceptam fouere, aut nouam producere. ſed quomodo id non eueniat, in ſuperiori commentario longa oratione eſt à me demonſtratum.

Προβλ. ιδ.

Διὰ τί ἀπὸ τοῦ κεκραμένου μὲν, ἀκρατεστέρου δὲ, ἕωθεν μᾶλλον πονοῦσι τὴν κεφαλὴν, ἢ ἀπὸ τοῦ ἀκράτου; ἢ ὅτι ὁ μὲν ἄκρατος, παχυμερὴς ὢν εἰς τοὺς περὶ τὴν κεφαλὴν πόρους στενοὺς ὄντας, αὐτὸς μὲν οὐκ εἰς πίπτει, ἡ δὲ δύναμις αὐτοῦ, ἡ ὀσμὴ καὶ θερμότης· ὁ δὲ κεκραμένος, μιχθεὶς λεπτῷ τῷ ὕδατι, αὐτὸς εἰσδύεται· ἔχων δὲ σῶμα, καὶ τῆς δυνάμεως πολὺ τῆς τοῦ ἀκράτου, δυσπεπτότερός ἐστι. ταῦτά τε γὰρ ὑγρὰ [πάντων] δυσπεπτότατα, καὶ τὰ σώματα τῶν ἐν αὐτοῖς δυνάμεων.

Probl. XIV.

Cur à vino diluto, mediocriter tamen, poſtridie magis capite dolemus, quàm ex meraco? an quòd merum, cùm craſſioris ſit ſubſtantiæ, foramina capitis anguſta ſubire ipſum non poteſt. potentia autem ipſius odor eſt, & caliditas. Dilutum autem, quoniam per aquæ admixtionem tenuius factum eſt, ipſum permeat. habens autem corpus, & potentiæ multum eius quæ eſt intemperati, concoctu difficile eſt. humida enim omnium concoctu ſunt difficillima, & corpora facultatum in ipſis.

Quæ ad expoſitionem huius problematis faciunt, ex iis quæ in expoſitione ad tertium huius ſectionis dicta ſunt, petenda erunt.

Προβλ. ιε.

Διὰ τί μᾶλλον δύνανται πεῖν εἰς μέθην οἱ ἀγύμναστοι τῶν γεγυμνασμένων, καὶ ῥᾷον ἀπαλλάττουσιν; ἢ ὅτι [οἱ] ἔχοντες περίττωμα καὶ ὑγρὸν ἐν αὐτοῖς, οὐρητικοὶ γίνονται· ὅπερ ποιεῖ δύνασθαι πίνειν, καὶ ὕστερον κούφως ἔχειν, διὰ τὸ μὴ ἐμμένειν πολὺ ὑγρὸν οἰνῶδες; οἱ μὲν οὖν ἀγύμναστοι, ὑγροὶ καὶ περιττωματικοί εἰσιν· οἱ δὲ γεγυμνασμένοι, ξηροί. ὥστε εἰς τὸ σῶμα τούτοις ἡ ὑγρότης ἡ οἰνηρὰ ἀφικνεῖται. εὐθύς τε οὖν ἀντισπᾷ τῇ οὐρήσει ἡ φορὰ αὕτη· καὶ ὕστερον ἐμμένον τὸ ὑγρὸν τοῦτο ἐν τῷ σώματι, βάρος ποιεῖ.

Probl. XV.

Cur magis poſſunt bibere in ebrietate inexercitati, quàm ſeſe exercentes, & faciliùs permutantur? An qui excrementa humoréſque in ſe habent vrinam copiosè profundũt, quod facit vt poſſint bibere, & poſtea leuiter ſe habere: quod non permaneat multum vinoſi humoris: inexercitati igitur humoribus & excrementis ſunt referti, exercitati autem ſicci, vt vini humor ſeſe corporibus exinſinuare poſſit. ſtatim igitur reuellit vrinam motus hic. diutiúſque remanens humor is in corpore grauitatem facit.

Aponenſis lapſus.

Credidit Aponenſis hoc problemate quæri cauſam, cur qui plurimùm ſeſe exercent, non ita facilè ebrietate tenentur, ac inexercitati. motus eſt ad hoc credendum tranſlatione antiqui interpretis, qui ita quæſtionem ponit. Propter quid magis poſſunt bibere, in ebrietate exercentes ſe, quàm non exercentes. hócque poſito, cùm in ſolutione oppoſitum manifeſtè

manifeſtè propo ni colligatur, miris modis ſe torquet, vt verba illa ad ſuam ſententiam trahat. verùmcùm oppo ſitum nobis commõſtret experientia, eos qui vitam ſedentariam agunt, minùs ebrietate tentari, quàm qui aſſiduis laboribus defatigantur, data eadem quantitate vini aſſumpti. præterquàm enim quòd dictio ἀγύμναστοι primo loco poſita inexercitati ſignificat, quæ etiam in reſponſione ab Ariſtotele ponuntur facilè nobis id indicant. ſcio Heſychium ἀγύμναστος intellexiſſe, & expoſuiſſe pro πολυγύμναστος multum ſe exercens, ſed ſine auctoritate. inexercitatos autem ſcimus apud Xenophontem in 1. & 8. Pædiæ, & Gal. 2. ad Glauc. pro inexercitatis ſumpſiſſe. cùm verò hoc loco contrà opponat Ariſtoteles γεγυμνασμένους, certum nobis fit inexercitatos ſignificaſſe. Malè etiam doctiſſ. Baccius lib. 3. de naturali vinorum hiſt. cap. 19. intellexit hoc: cùm ita quærit, Ariſtotelis problemata huius ſectionis percurrens, cur exercitati promptiùs, & contrahant ebrietatem, & faciliùs iidem ea ſoluantur, inexercitati verò lentè magis afficiantur, & tardiùs ſoluantur. quærit enim potiùs cur inexercitati, in compotationibus, & minùs facilè ebrietatibus deuincuntur, (hoc enim eſt, quod dicebat, magis poſſunt bibere in ebrietatibus) & faciliùs in iiſdem ebrietas ſoluitur. contra verò ſeſe exercentes, qui & faciliùs tentantur ebrietate, & difficiliùs in eis ſoluitur.

Baccij lapſus.

Qui ſe non exercẽt minùs inebriãtur & faciliùs liberãtur, quam ſeſe exercẽtes.

An qui humores, excrementáque in ſe habent, vrinam copiosè profundunt, quod facit, &c.] Quibus vrina copiosè profluit non ita facilè ebrietate vincuntur, ab eáque, vbi in illam inciderint, faciliùs liberantur. legimus enim in vita Probi apud Lampridium, Bonaſum quendam, qui auſus eſt tyrannidem Romanorum aggredi, bibere ſolitum, quantum nemo alius, eáque ratione in dicterium abiſſe, natum illum non vt viueret, ſed vt biberet: adduntque nunquam non prudentiorem. id verò illi eueniebat, quòd quantum bibiſſet, tantumdem per veſicam excerneret. Idem de Ciceronis filio, qui vno hauſtu, Plinio teſte, ſextarios duodecim vini biberet: & de bibace quodam qui ad menſam Tiberij amphoram quæ eſt ferè octuaginta librarum, ſe propinante biberit. id verò eueniebat, quòd natura in iis non procedebat per viam concoctionis, & digeſtionis ad venas & alias partes nutriendas, ſed tanta mole & pondere grauata tranſmittebat ſtatim vini pondus ad latas ventris vias & vrinæ. quod aſſiduè obſeruamus in ipſis aquis thermarum hauriendis, quæ pondere, & grauitate, ſe ipſas ad inuicem pellunt, vt demonſtrauimus lib. de aëre, aquis, locis. vbi reddebamus rationem, cur cùm Hipp. docuerit omnes aquas thermales ebibitas duras eſſe, & aluum duram reddere, nec facilè per vrinas propelli, nos tamen videamus aquas thermarum aſſumptas in multa copia ieiuno ſtomacho per vrinam facilè propelli. Vidi ego, cùm eſſem iuuenculus, bibacem quendam, ex valle Telina, in conuiuio, ad admirationem admiſſum Brentam vnam vini albi ſubtiliſſimi ebibiſſe, ſimúlque parata ſub menſa magna lagena, ad excipiendum idem, per lotij vias excreuiſſe ſpatio trium aut quatuor horarum. eſt verò Brenta dicta apud nos capacitatis nonaginta ſex Bocchalium, quorum quilibet apud nos vncias viginti octo continet. cùm verò veſperi nihil cœnaſſet, ſequenti die in eadem domo optimè pranſus eſt, temperatè vinum hauriens. vbi igitur humiditas vini non diutiùs in ventre firmatur, ſed per venas diffuſa, ad veſicam pellitur, neque facilè ebrietatem pariet, & ea contracta facilè euincetur. cùm igitur inexercitati humiditatibus multis, & excrementis humidis affluant, natura aſſiduè ea per vrinam expellere extra corpus tentat, ſicq; vias vrinæ apertas tenet: vnde vino epoto, aut ſtatim per venas ad veſicam tranſmittit, cum excrementitiis illis ichoribus, ſicque cùm non diutiùs firmentur in ventriculo vapores, ad caput non emittit, neque ebrietatem pariet. quòd ſi ex multo ingeſto vino vaporibus multis ſurſum latis ebrietas excitatur, facilè etiam ob eaſdem cauſas diſſoluitur.

Quæ multũ mingũt non ita facilè ebrietate tẽtantur & quare.

Bibaciſſimi antiquis qui habiti.

Brenta vna vini ab vno in prandio hauſta ad miraculum vſque.

Brenta noſtra quantæ capacitatis.

Exercitati autem ſicci, vt vini humor ſeſe corporibus inſinuare poſſit, &c.] Cùm per exercitationem excrementitij humores abſumantur, quin & humiditates pro irrotatione partium ſubminiſtratæ & paratæ, & ipſæmet iam appoſitæ conſumantur, corpúſque ſiccum redditum, naturali quadam auiditate conſumptum, reſtaurare cupiat, quicquid in ventriculum ingeritur, quamprimùm poteſt, ad irrigandas ſolidas corporis particulas iam exſiccatas attrahit, particuliſque quaſi apponit, quo & irrorentur, & reſtaurentur. quod cùm efficitur, & diutiùs in corpore vinoſæ humiditates retinentur, & in partibus ſuperioribus, vt ſunt viſceta, ventriculus, & iecur, tum & venæ meſaraïcæ, quin per venas diſtributæ, & hinc inde commotæ ad ſuum id munus præſtandum, & vapores ſurſum mittunt, & caput ipſum exercitatione exſiccatum ipſimet humores vinoſi petunt. hinc facilè ebrietates excitantur, diutiùs perduraturæ, quanto difficiliùs è corpore per vrinam pelluntur, tum quoniam

non habebant humiditates, quę illis viam ſtruerent, nec venas apertas per quas effluerent vinum autem maiori ex parte retineri neceſſe erat, ad reſtaurandum deperditum, & reſtaurandam humiditatem abſumptam ab exercitio. Vnde etiam medici ob hanc ipſam cauſam conſulunt, ne poſt vehemens exercitium merum hauriatur, ne nimium incaleſcat corpus per illius appoſitionem.

Πρόβλ. ιϛ.

Διὰ τί ὁ οἶνος καὶ τετυφωμένους ποιεῖ καὶ μανικούς; ἐναντία γὰρ ἡ διάθεσις. ὁ μὲν γὰρ, μᾶλλον ἐν κινήσει· ὁ δὲ, ἧττον. ἢ ὥσπερ Χαιρήμων εἶπε, τῶν χρωμένων γὰρ τοῖς τρόποις κεράννυται· τἀναντία οὖν ποιεῖ, οὐ ταὐτὰ, ἀλλὰ τὰ μὴ ὁμοίως ἔχοντα· ὥσπερ καὶ τὸ πῦρ, τὰ μὲν ξηραίνει, τὰ δὲ ὑγραίνει, ἀλλ᾽ οὐ ταὐτά· καὶ τήκει τὸν κρύσταλλον, καὶ πήγνυσι τοὺς ἅλας. καὶ ὁ οἶνος (ὑγρὸς γὰρ ἐστὶ τὴν φύσιν) τοὺς μὲν βραδυτέρους ἐπιτείνει καὶ θάττους ποιεῖ, τοὺς δὲ θάττους ἐκλύει. διὸ ἔνιοι τῶν μελαγχολικῶν τῇ φύσει, ἐν ταῖς κραιπάλαις ἐκλελυμένοι γίνονται πάμπαν. ὥσπερ γὰρ τὸ λουτρὸν τοὺς μὲν συνδεδεμένους τὸ σῶμα καὶ σκληρούς, εὐκινήτους ποιεῖ, τοὺς δὲ εὐκινήτους καὶ ὑγρούς, ἐκλύει· οὕτως ὁ οἶνος, ὥσπερ λύων τὰ ἐντὸς, ἀπεργάζεται τοῦτο.

Probl. XVI.

Cur vinum & deliros facit, & furentes. contraria enim diſpoſitio eſt: hic etenim magis in motu eſt, ille autem minùs. An vt Chæremon ait ſecundùm vtentium modos immutatur. Contraria enim facit, non quæ eadem, ſed quæ non ſimiliter ſe habent. ſicut ignis qui alia exſiccat, alia humectat. ſed non eadem. etenim ſoluit glaciem, & ſalem indurat. ſic vinum humidum quidem eſt, humidiores autem diſtendit, & mobiliores facit, velociores autem exoluit, quare aliqui ex melancholicis natura in crapulis exoluti ſunt omnino. Quemadmodum enim balneum corpora perſtricta duráque benè mobilia reddit, humida autem diſſoluit: ita vinum, quaſi interna diluens, hæc præſtat.

Poſſet hoc loco problema primum trigeſimæ ſectionis pro explicatione adduci, vbi varios effectus humoris melancholici explicat, comparatione habita cum vino, ex quo pro varia quantitate ingeſti vini, videmus tam multos ac varios effectus, quin & contrarios produci. ſed quoniam ſuo loco hac de re abundè à nobis diſputabitur, ea ſolùm attingemus quæ ad hunc locum pertinent. potiſſimùm cùm quæ effectuum diuerſitates eo loco proponuntur, potiùs ex quantitate hauſti vini ſumantur, quàm ex varia eorum, qui illud hauriunt, natura: vt fit hoc loco, vbi quærit cur alios vinum immodicè hauſtum deliros & inſipidos, alios furentes & maniacos efficit. dubitandi ratio ea eſt, quæ ſtatim addita eſt iis verbis, [*contraria enim diſpoſitio eſt: hic enim magis in motu eſt. ille autem minùs.*] Cùm enim vnica ſit cauſa nempe ebrietas, vnicum etiam effectum producere deberet, hîc verò omnino contraria produci obſeruamus, cùm alius ad motum ſit ſegnis, alius verò nimis promptus.

Vinum immodicè hauſtum alios deliros facit, alios furentes, & cur.

An vt Chæremon ait, ſecundùm vtentium modos immutatur vinum. Contraria enim facit non quæ eadem, ſed quæ non ſimiliter ſe habent.] Actio omnis quamuis varietur aut mutatione agentis: aut ſeruato eodem agente mutata quantitate, tempore, loco, ordine, iis tamen etiam in eadem proportione ſeruatis niſi paſſum eandem ſeruauerit naturam proculdubiò effectus, qui producentur, diuerſi eſſe ſolent, & ſæpenumerò contrarij. Hinc ſi quis natura frigidus foueatur mediocri vini potu, is idoneus magis reddetur ad proprias obeundas actiones. quòd ſi immodicè hauriatur à vehementer frigido remiſſus ad omnia fiet, anxius, formidoloſus, delirus, ſed iners. ſi verò in temperamentum aliquantò calidiùs incidat, immodicè autem vinum abſorbeatur, loquaces redduntur, ludibundi, petulantes: quòd ſi aut quantitas vini maior ſit abſorpta, aut certè calidiorem naturam nactum fuerit, videmus in iram facillimè prorucre, minaces fieri, modóque alios contemnunt, modò

Vini varij effectus pro varietate ſubiectorũ.

verò

verò ab aliis contemni ſe putant, móxque in furorem ſe vertunt, & ad contumelias. mox autem augeſcente etiam calore præter naturam, & naturali quaſi ſuffocato in contrarium habitum incidunt, & quaſi ſtertentes moribundis ſunt quàm ſimillimi. Varios hos affectus ſecundùm ſubiectorum varietatem verbis manifeſtiſſimis explicauit Ariſtoteles ſect. 30. probl. 1. nam inquit, vbi vinum hominem inuenit frigidum, & à ſobrietate taciturnum, paulò liberaliori potu refouet, excitárque ad verba. cùm liberaliori potu etiam eloquentem, vel potiùs loquacem, & confidentem reddit: poſthac proceſſu potandi ampliore audacem propenſúmque reddit ad agendum. Deinde pleniùs amplificato potu in contumelias, & petulantiam vertit. mox ad inſaniam propemodum accendit. poſtremò nimio ex potu reſoluit, & aut ſtultum, aut attonitum facit. hoc eſt quod Chæremon dicebat, vinum pro moribus hominum ſeſe inſinuare, & implicare. Contraria igitur producit ebrietas, non quæ eadem ſunt, ſed quæ diſſimilia. De hoc Chæremone tragædo mentio eſt apud Athenæum lib. 2. Deipnoſophiſt. vbi cum ſcribit tradidiſſe, vino bibentibus conciliari riſum, ſapientiam, docilitatem, bona conſilia. in hunc ſenſum Diphilus comicus apud eundem dicebat,

Ω πᾶσι τοῖς φρονοῦσι προσφιλέστατε,
Διόνυσε, καὶ σοφώτατ', ὡς ἡδύς τις εἶ
Ὅταν ταπεινὸν μέγα φρονεῖν ποιῇς μόνος.
Τὸν τὰς ὀφρῦς αἴροντα συμπείθεις γελᾶν
Τόν τ' ἀσθενῆ τολμᾶν πι· τὸν δειλὸν θράσυν.

Quæ ſic doctiſſ. Dalecampius vertit,

Prudentibus ac cordatis omnibus amiciſſime
Bacche, atque ſapientiſſime, quàm ſuauis es,
Abiecti magnificè vt ſentiant de ſe, tu ſolus efficis:
Superciliosis & tetricis perſuades vt rideant:
Ignauis, vt audeant: vt fortes ſint, timidis.

Quin & Eubulus Bacchum fingit hæc loquentem:

Τρεῖς γὰρ μόνους κρατῆρας ἐγκεραννύω,
Τοῖς εὖ φρονοῦσι, τὸν μὲν ὑγείας ἕνα,
Ὃν πρῶτον ἐκπίνουσι· τὸν δὲ δεύτερον
Ἔρωτος, ἡδονῆς τε· τὸν τρίτον δ' ὕπνου,
Ὃν εἰς πόντες οἱ σοφοὶ κεκλημένοι,
Οἴκαδε βαδίζουσ'· ὁ δὲ τέταρτος
Οὐκ ἔθ' ἀμέτερος ἐστ', ἀλλ' ὕβρεως· ὁ δὲ πέμπτος, βοῆς.
Ἕκτος δὲ κώμων· ἕβδομος δὲ ὑπωπίων.
Ὄγδοος, κλήτερος· ὁ δὲ ἔνατος, χολῆς.
Δέκατος δὲ, μανιᾶς, ὥστε καὶ βάλλειν ποιεῖ.
Πολὺς γὰρ εἰς ἓν μικρὸν ἀγγεῖον χυθεὶς
Ὑποσκελίζει ῥᾶστα τοὺς πεπωκότας.

id eſt,

Tria tantùm pocula ego miſceo
Illis qui ſapiunt: vnum bonæ valetudinis,
Quod omnium primum bibunt: deinde alterum
Amoris & voluptatis: ſoporis tertium:
Hoc epotò, ij quos ſapientes dicimus,
Seſe domum recipiunt: poſt, ſi quartum additur,
Non eſt ampliùs noſtrum ſed proteruiæ:
Quintum clamoris altè vociferantibus:
Sextum petulantis commeſſationis: ſeptimum
Macularum ac ſuggillationum in oculis:
Apparitoris octauum: nonus iracundiæ.
Decimus furoris, quo proſternuntur qui bibunt.

Nam

Nam in exiguum vas ſi vinum funditur
Appotos ſupplantat facillimè.

Sic Panyaſis heroicorum verſuum ſcriptor Gratiis, Horis, Baccho primam tribuit poti o-
nem, ſecundam Veneri & denuò Baccho, Iniuriæ tertiam & Atæ. Sic enim in eadem lan-
ce & temulentiam & amentiam ponebat Agamemnon apud Homerum,

Ἀλλ᾽ ἐπεὶ ἀασάμην φρεσὶ λευγαλέησι πιθήσας,
Ἢ οἴνῳ μεθύων, ἤ μ᾽ βλάψαν θεοὶ αὐτοί,

quod eſt,

Iudicio errani deceptus pernicioſo
Ebrius, aut læſus cæleſti numinis ira.

Anacharſis philoſophus Scytha dicere ſolitus erat, primum quidem poculum quod in-
funditur ſanitatis bibi, alterum voluptatis, tertium iniuriæ, vltimum verò inſaniæ. ſic Py-
thagoras Samius in vite tres botros naſci ſcribebat. primus voluptatis, ſecundus ebrietatis,
tertius iniuriæ.

*Sicut ignis, qui alia exſiccat, alia humectat, ſed non eadem, etenim ſoluit glaciem, & ſalem indu-
rat.*] Dicebat Ariſtoteles 4. Meteorolog. idem eidem per idem rei contrariæ cauſa eſſe
non poteſt, at ſecundùm diuerſas cauſas ſubiectas idem poſſe contraria producere ibidem
docuit, cùm de concretione locutus eſt. docet autem concreſcere res eas, quæ ad aquam
ſpectant, aut ad terram ſimul & aquam. concretionis autem efficientes duas cauſas ſta-
Concretio quid. tuit ibidem frigus & calorem ſiccum. Eſt enim concretio rei liquidæ aut mollis induratio
quædam, quæ calore & humore ab ea re abeunte efficitur, caloris quidem exitu ſi à frigo-
re proficiſcatur, humoris ſi ab igne aut alio calido. Vnde dicebat quæcunque calore &
frigore concreta ſunt, etiam ſoluuntur à contrariis. Calore enim ſicco concreta, aqua ſol-
uuntur, quæ humor eſt frigidus. Quæ autem concreta ſunt, ignis, qui calidus eſt reſoluit.
quo fit, vt quæ ad aquam artinent, vt ignis non concreſcant. ab igne enim ſoluuntur. Cùm
enim concreſcant caloris exitu, ingreſſu ſolui manifeſtum eſt. Frigoris ergo efficientia
concreſcunt. quare quæ ſunt huius generis concretione non craſſeſcunt. Craſſities enim
fit, cùm humore recedente, id quod ſiccum eſt, denſatur. aqua autem vna ex humidis non
Concretio quomodo fit. craſſeſcit. Concreſcunt verò hæc frigoris coagulantis, & calorem ſolum pellentis præſen-
tia, humore remanente, vt qui ob multitudinem à calore expreſſo, qui eſt exiguus, educi
Sol & ignis ratione materiæ duo contraria præſtant. non poteſt. At quæ calore ſolo coagulantur, humore diſcedente coëunt, quem coagulans
calor elicit. Talia ſunt quæ ad terram pertinent, vt ſal, & nitrum. Reliquum genus quod
calore & frigore concreſcit, aut altero eorum alternatim coagulatur, aut ſimul vtroque: ſi
alternatim iiſdem rebus prorſus concreſcit, quibus reliqua genera. Nam ſi calore res
coëant, humoris expiratione coëunt, ſi frigore, caloris expreſſione. At ſi caloris & frigoris
vi ſimul res coagulantur, caloris vniuerſi exhalatione concreſcunt. Quod genus concre-
tionis ferri proprium eſt, & aliorum metallorum. tum & mellis elixi, & electri. Hoc modo
Colliquatio quomodo fiat. concretio. nunc de eliquatione. Quæ ſolius caloris exhalatione concreuerunt, eo rurſus
adueniente diſſoluuntur, vt glacies, grando, lutum. quæ autem humoris abſentia, ea duo-
rum ſunt generum. Nam è quibuſdam totus humor exhalatus eſt, viq; ignis adeò ſunt
denſata, & meatus adeò anguſti ſunt redditi, vt humori ingredi parato nullus pateat adi-
tus. in quibuſdam autem adeò aperti pori remanent, vt humiditati ingredienti locum
præbeant. Hæc ſolui poſſunt humore accedente, quod nitro & ſali euenit: priora autem
non ſoluuntur vt fictilia. Tertium genus rerum, quod calore anteà liquatum refrigeratio-
ne concreſcit, ſimiliter diuiſum eſt: quædam enim aquea ſunt, vt plumbum, ſtannum, æs,
aurum, ſic dicta quòd prædominantem habeant aquam. Alia terrea magis quàm aquoſa,
vt ferrum & cornu. priora calore non difficilè ſoluuntur. reliqua non ſoluuntur, ſed mol-
leſcunt, quoniam aut calore, aut humore accedente ſoluerentur, ſed neutro horum id fit.
Non quidem calore, quoniam ea ſoluit, quæ frigore ſolo ſunt concreta: ſiquidem contra-
riorum contrariæ ſunt cauſæ. Non etiam humore, vt qui illa colliquet, quæ calore concre-
uerunt, cuiuſmodi eſt ſal. infrà tamen docet ibidem Ariſtoteles ferrum caloris exhube-
rantia. Cuius cauſa eſt, quoniam vt optimè conciuis noſter 4o. Meteor. animaduertit,
quòd refrigeratione humor eius arctiſſimo vinculo ligatus eſt: quare, contrario acceden-
te, quòd natiuum ſuperet frigus vinculum ſoluitur, & ferrum liqueſcit. Quod contrarium
ſi remiſsè ſuperauerit, mollitur duntaxat, non liquatur, ſic igitur duo hæc contraria efficit
ignis, colliquat glaciem, quæ frigore contrario concreuit, expulſo ſeu expreſſo & exha-
lante

ſtante calore. condenſat autem ſal abſumpta humiditate, qua accedente iterùm colliqueſcit. Contraria igitur hæc præſtat ignis, reſpectu diuerſæ materiæ ſubiectæ. ſic deſiccat lutum, & ceram colliquat. Item ſol faciem denigrat, ceram albam reddit, liquefacit glaciem, & condenſat aquam in ſalem.

Ignis reſpectu materiæ cõtraria efficit, condẽſat, & eliquat.

Sic vinum humidum quidem eſt, humidiores, &c.] Applicat quæ propoſuerat ad propoſitum. & dicit ita vinum, cùm ſit humidum, id eſt, tanquam nutrimentum, ſic enim appoſitum humectare dicitur, quòd exſiccatas partes & conſumptas reſtituat, humidúmque, quod à calore depaſcitur, reponit. Hoc igitur, ſi in temperamentum humidum incidat, atque natura ſua ſegnem excitat, & ſi plus debito ingeratur, ebrietatémque inducat, loquaces facit, atque etiam maniacos: quòd ſi in bilioſum incidat, & in actionibus omnibus excitatum illum exoluit, atque in eadem quantitate aſſumptum, torpidum & quaſi attonitum reddit: hincque, qui melancholia referti ſunt, potiſſimùm ſi ex aduſtione producatur, facilè à crapula, & ab ebrietate exoluuntur.

Vinum ratione ſubiectorum cõtraria producit.

Quemadmodum enim balneum corpora perſtricta, duráque benè mobilia reddit, humida autem diſſoluit.] Balneum temperati caloris & blandi hoc præſtat, vt cutaneos meatus aperiat, longè latéque humore illo calido inſinuato, ſquallorem quemcunque inuenit, demit, ſimulq; inde contractam noxam aufert: vt etiam ſitim quam diei æſtus labórve, & ſiccans aliqua cauſa fecerit, nulla alia re adeò facilè tolli quotidiana experiamur experientia, quàm balneo aquæ dulcis: cui ſi moderatus calor acceſſerit, cuius beneficio altiùs adigi, non qualitates modo, ſed & ſubſtantia aquarum poſſit, (frigidior enim ſi fuerit, aqua conſtipatione, humectationem etiam in penitioribus partibus impediet) & molem corporis humectabunt, & quaſi in humorem vniuerſum eleuabitur. quòd ſi aliquanto etiam largior fuerit, duras etiam tenſáſque partes emolliet. Quòd ſi diutiùs etiam humectatio hæc cum calore perſeuerct, primùm excrementa quæ circa cutim ſunt, diſcutiet, móxque etiam quod ad eas partes ad nutriendum tranſmiſſum fuerit, etiam diſſipabit. vnde etiam humoris, & ſpiritus qui ad eas partes erat calore humectante attractus, in ſpiritus difflatur, & partes quæ illo diſtentæ turgebant, ſubſidunt, & corrugantur. Quinimmò vſque adeò difflari etiam exhalatæ ex humiditates poſſunt, ac ſicceſcere, vt ſitis introducatur: contrarius is priori, quo ſitis ſedabatur, ex balneo effectus, ſecundario atque ex accidenti, nimio ſcilicet, atque inopportuno, illius vſu conciliatus. Quid igitur mirum ſi corpora dura, atque perſtricta balneum relaxat, humida verò & mollia diſſoluit.

Balneũ quomodo corpora extendat & laxet.

Balneũ quomodo ſitim extinguat, & excitet.

Ita vinum, quaſi interna diluens, eadem præſtat.] Dura enim, & benè compacta corpora emollit, & benè mobilia reddit: humida autem potiùs laxat, & imbecilliora reddit, & ad mouendum inepta.

Προβλ. ιζ.

Διὰ τί κράμβη παύει τὴν κραιπάλην; ἢ ὅτι τὸν μὲν χυλὸν γλυκὺν καὶ ῥυπτικὸν ἔχει· διὸ καὶ κλύζουσιν αὐτῷ τὴν κοιλίαν οἱ ἰατροί. αὐτὴ δέ ἐστι ψυχρά. σημεῖον δέ. πρὸς γὰρ τὰς σφοδρὰς διαρροίας χρῶνται αὐτῇ οἱ ἰατροί, ἕψοντες σφόδρα, καὶ ἀποξυλίζοντες καὶ ψύχοντες. συμβαίνει δὴ τῶν κραιπαλώντων, τὸν μὲν χυλὸν αὐτῆς εἰς τὴν κοιλίαν κατασπᾶν τὰ ἐν αὐτοῖς ὑγρὰ, οἰνηρὰ καὶ ἄπεπτα ὄντα, αὐτὴν δὲ ὑπολειπομένην ἐν τῇ ἄνω κοιλίᾳ, ψύχειν τὸ σῶμα. ψυχομένου δὲ, ὑγρὰ λεπτὰ συμβαίνει εἰς τὴν κύστιν φέρεσθαι· ὥστε καὶ ἀμφοτέρων τῶν ὑγρῶν ἐκκρινομένων διὰ τοῦ σώματος, καὶ καταψυχομένου, εἰκότως ἀκραίπαλοι γίνονται. ὁ γὰρ οἶνος ὑγρὸς καὶ θερμός ἐστιν. ἔτι δὲ συμβαίνει τῶν ὑγρῶν κατασπωμένων καὶ κρινομένων κατω, καὶ πνεῦμα ἐπάγεσθαι αὐτοῖς. ὅθεν μόνον ἀπὸ τοῦ οἴνου εἰς τὴν κεφαλὴν φερόμενον, τὸ κάρον καὶ τὴν κραιπάλην ποιεῖ. κάτω δὲ ὁρμήσαντος καὶ καταψυχομένου τοῦ σώματος διὰ τὰ εἰρημένα, λύεται [ὁ] κραιπάλης πόνος. ἔστι γὰρ ἡ κραιπάλη, ζέσις τις καὶ φλεγμασία λήγουσα. λυπεῖ δὲ μᾶλλον τῆς μέθης, ὅτι ἐκείνη μὲν ἐξίστησιν, ἡ δὲ κραιπάλη ἐν ἑαυτοῖς οὖσι, τὸν πόνον παρέχει καθάπερ οὖν καὶ ὑπὸ τῶν πυρετῶν οἱ λαμβανόμενοι παίζουσι μᾶλλον ἢ ἀλγοῦσι· παρ' αὐτοῖς δὲ γινόμενοι οἱ αὐτοὶ κουφισθέντες τοῦ πάθους, ἀλγοῦσι. ταῦτα γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς κραιπάλης καὶ ἐπὶ τῆς μέθης συμβαίνει.

Probl. XVII.

Probl. XVII.

Cur braſſica ſoluit crapulam ? An quòd ſuccum habet dulcem,& ſubductiuum ? vnde aluo per clyſteres eum infundunt medici : ea enim eſt frigida. Signum autem:ad vehementes enim alui deiectiones vtuntur ipſa medici, multum elixantes,lignum extrahentes, & infrigidantes. Accidit igitur detentis à crapula,ſuccum ipſius, in aluum retrahere humores qui ſunt in ipſis, vinoſos, & crudos. Ipſam autem ſuprà in ventriculo remanentem , corpus refrigerare. ipſo autem refrigerato,humores ſubtiles in veſicam feruntur.Quare vtrinque humoribus è corpore expulſis , & corpore infrigidato , meritò à crapula liberantur. Vinum enim calidum & humidum eſt. Euenit ad hæc, humoribus retractis,& expulſis per inferna, flatum etiam ſecum deduci.qui ſi per vinum liceat , in caput ſe efferens , grauitatem creat, & crapulam. Inferiùs autem , eo moto , & infrigidato corpore ob prædicta ſoluitur crapulæ dolor. Eſt enim crapula feruor quidam, & deſitiens inflammatio. Deficit autem ab ebrietate, quoniam hæc ſtupefacit,crapula enim in ea detentis dolorem excitat.Quemadmodum enim à febribus detenti ludunt magis quàm doleant , vbi autem ad ſe rediere morbo leuati dolent Hoc etiam in ebrietate & crapula accidit.

Braſſica crapulam ſoluit,& quare.

Pulcherrimam quæſtionem proponit diſcutiendam,nempe quænam ſit cauſa,qua braſſica crapulam ſoluat ? obſeruandum autem eſt per crapulam,non ebrietatem intelligere. hanc enim in fine huius problematis in eo diſtinguit , quòd hæc mentem quatit , & alienat:in crapula autem,mente conſtante,caput dolet, & venter turbatur quod in fine problematis aptiſſimo exemplo febricitantium nobis oſtendit At non modo poſt ſumptam crapulam ſoluere obſeruatum eſt,ſed ante aſſumptam crudam . aut eius ſuccum, ebrietatem impedire , luculentus eſt teſtis Cato lib. de re ruſt vbi inquit, vbi noles in conuiuio multum bibere,cœnáque liberiori vti, ante cœnam comeſto crudam braſſicam ex aceto: & item vbi cœnaueris,alia quinque folia,reddent te quaſi nihil ederis. Plinius autem lib. 20.cap.9.naturalis hiſt.teſtatur braſſicam,ante ebrietatem ſumptam, illam impedire, poſt autem eſitatam crapulam diſſoluere & Dioſc.lib. 2.cap.113. ſumpto cibo eſitatam braſſicam ebrietatem tollere ſcribit, & vim vini infringere. Quin rem hanc luculenter admodum manifeſtam fecit Athenæus Deipnoſoph.libro primo,in fine, his verbis. Vinolentos fuiſſe Ægyptios hoc oſtendit,quòd apud eos tantùm in cœnis ſtatutum eſt , ante omnem cibum braſſicam comeſſe,& ad potationes ita ſeſe comparare. Multi ſanè,vt ab ebrietate vindicentur, præſumunt braſſicæ ſemen. Quin & in ipſa vite braſſica ſi naſcitur , inde vinum exilius:quamobrem Sybaritæ, vt inquit Timæus , anteaquàm potarent braſſicarum eſu ſe muniebant. Alexis,

Heri bibiſti plus ſatis : nunc graue caput
Sentis , medendum eſt huic graui malo , ieiunio
Deinde braſſicam tibi dabit quiſpiam
Ni fallor omnem.

Antiquos Raphanum braſſicam vocaſſe monſtrat Apollodorus caryſtris:

Raphanum ſcio vocare vos : at hoſpites
Vos braſſicam : quid intereſt hoc fœminis
Putas ?

Anaxandrides:

---Si lauabitis,
Raphanúmque multam edetis , hæc mox deſinet
Vexare vos capitis grauedo: frontibus
Nubem inſidentem triſtibus diſpergite.

Nicochares:

Nullum remedium eſt ebrijs paratius
Quàm ſi moleſti quippiam fortè accidat.
Subitò , etenim mirum in modum illud diſſipat

Eiuſmodi

Eiuſmodi nugas: Raphanus vt non magis
Ad id valeat.

Braſſicæ hanc facultatem litteris mandauit Theophraſtus, & hoc præterea, vitem etiam, dum viuit, odorem braſſicæ auerſari. Quin in Geoponicorum libro ſeptimo, caput extat de iis, quæ crapulam ſoluunt, vbi non eſt prætermiſſa braſſica.

Cùm verò braſſicæ tria ſint genera, ſatiuum, ſylueſtre, & maritimum: quod hîc de braſſica aſſerit, de maritima nullus intellexerit, quæ nullo modo in cibos venit, neque eſt ſucco dulci, ſed ſoluendi ventris gratia, vt alia medicamenta, ad ſeroſos humores educendos, aſſumitur. Sylueſtris etiam, ob amarorem non commodè comeſtur, neque dulci ſucco prædita eſt. ſatiuam igitur intelligit. hæc autem, quamuis multiplex variáque recenſeatur, à Plinio & Catone, ad duo tamen genera potiſſima reducitur: quarum altera criſpis admodum foliis, expanſis in formam lactucæ, extra rubentibus, aut potius intenſo viridi colore præditis, intus albicantibus, teneris, & ſubdulci ſapore, quæ hac ætate omnium præſtantiſſima habetur: altera conglomeratis vndique in orbem foliis, capitata dicta, Plinio lacuturris quod hoc loco ab Ariſtotele de braſſica dicitur, quamuis de vtraque verum ſit, potiſſimùm tamen in primo genere verificari obſeruatum eſt. hanc igitur coctam, & comeſtam, dolorem capitis, ex ebrietate productum, diſſoluere ſcribit, & illius cauſam inueſtigat.

An quòd ſuccum habet dulcem & ſubductiuum, &c.] Tota vis ſolutionis eò poſita eſt, quòd cùm crapula ex firmatis in ventre humoribus crudis, vapores ad caput & cerebrum tranſmittentibus producatur; tum ex vaporibus calidis eò deductis, ſi quod medicamentum inueniatur, quòd & humores, & flatus diſcutiat, ſimúlque humores deorſum ad inteſtina craſſos deducat, vinoſos verò ad vrinam inſinuet, ſimúlque ſuperiora refrigeret vaporibus, optimum ſe medicamentum inueniſſe, facilè quilibet intelliget. id verò braſſicæ ineſſe aggreditur explicare, cùm dicit [*Quòd ſuccum habeat dulcem & ſubductiuum: vnde aluo per clyſteres infundunt medici, frigida enim eſt*, &c.] Niſi diligenter braſſicæ virtutes, & diuerſas immo contrarias facultates explicuerimus, vix fieri poterit, vt cognoſcamus, quomodo frigida ſit, & dulcis, deiectoria, & adſtringens, ſubducens per aluum; & mouens vrinas. Galen. lib. 2. de aliment. facult. hæc habet: ergo braſſicæ ſuccus, purgandi vim quandam obtinet, contrà ſolidum eius corpus, ſiccitatis ratione, cohibere magis, quàm incitare excretionem poteſt. Proinde cùm expellere alui excrementa propoſitum eſt, aheno, in quo elixa cum aqua fuerit, propius admoto, ipſam eximere confeſtim, vaſculóque in quo paratur oleum, cum garo iniicere oportebit: ſi ſalem pro garo ſumas, nihil refert. At humentem aluum ſiccare volentes, cùm mediocriter bulliſſe videbitur, priore aqua effuſa repentè, aliam calentem iniicimus: ac ita rurſus in ea diſcoquimus, vſque dum tenera, flaccidáque euaſerit. quod non facimus, cùm ventris ſubducendi gratia aſſumitur. hactenus Galenus, quibus verbis ſic attemperare ad vſum ſibi ſuum quiſque hanc poſſe oſtendit, ſeu ciere aluum iuſculorum elixatura, ſiue verò eandem ſupprimere ſubſtantiæ ſoliditate velit. His vſibus, opinor adductus. tantùm braſſicæ ſuæ tribuit olim M. Cato. ſiccitate igitur & frigiditate ſua aluum ſiſtit, recocta tamen, aut alioqui multum diúque elixa, elicito ita propè omni ex ea ſucco, quo emolliri, relictáque ſubſtantia denſiore, & magis terreſtri, qua ſiſti aluus ſolet. & hoc eſt quod dicit Ariſtoteles.

Braſſica ſatiua ebrietatem impedit, & ſoluit.

Braſſicæ facultates cõtrariæ aluũ ducendi & ſiſtendi.

Signum autem eſt. ad vehementes enim alui deiectiones vtuntur ea medici multum elixantes, lignum extrahentes, & infrigidantes.] Hac igitur parte frigida eſt, & ſicca, & aluum ſiſtit, ex partéque etiam crapulæ obſiſtens. Quòd ſi leuiter coquatur aluum dulci ſucco deiiciet vel integra ſumpta. remanet enim leuiori elixatione, emolliturì adhuc aluum ſucci ſatis. & hoc eſt quod dicit, [*An quòd ſuccum habet dulcem, & ſubductiuum: vnde aluo per clyſteres eum infundunt medici.*] Quòd verò frigidioris naturæ braſſicam faciat, habet ex Arabicæ familiæ auctoribus aliquot nobiles fautores, inter quos principem locum obtinet Auerroes: quamuis ex eadem familia aliqui calidam dixerint. Græci vt exſiccantem omnes eam conſtituunt, ita de actiuis qualitatibus nullam fecerunt mentionem. ex Latinis recentioribus multi eo argumento calidam conſtituunt, quòd amaritudinis nonnihil habeat, quòd æſtate in cibum ſit inſalubris, quòd alui ſubductiua ob nitroſitatem, quòd denique ebrietati aduerſetur, quemadmodum etiam amygdalæ amaræ, & glandes perſicæ. Verùm cùm ſuperficialis ſolùm ſit facultas hæc aluum mouendi, tum & hic amaror & nitroſitas, non propterea ſtatim caliditatem prædominari dicemus. multa enim amara ſunt frigida, vt cicoreum. hæc qualitas, vt in igneis partibus conſiſtens, primò ſtatim ſuas vires exerit, primò

Braſſica calidáne an frigida, controuerſia.

Braſſica frigida & ſicca.

guſtus ſenſum mouet, primóque etiam per cocturam, in aqua tranſmiſſa, facultatem hanc etiam primò oſtendit. cùm vero, quod teliquum eſt, terreſtre magis ſit & refrigerans, tum & exſiccans, maioríſque molis conſtituatur, ſuccúmque frigidum producat, potius frigidum temperamentum, & ſiccum in ea prædominari, cum Ariſtotele hoc loco cenſendum iudicarem. æſtate verò inſalubres ſunt quòd nondum ad maturitatem peruenerint, amarórque ille poſitus eſt in igneis partibus, quæ paulatim deperduntur maturatione. ebrietatem autem ſedare ſcribit, aut crapulam. Ariſtoteles non tantum amarore, quàm aut ſubducente ad aluum facultate, aut etiam frigidis partibus, ſimiles vapores emittentibus, ſed præſtat Ariſtotelem, argumentum hoc diluentem, audire, cùm dicit, [*Accidit autem detentis à crapula, &c.*]

Crapulam quomodo ſoluat braſſica.

Docuimus crapulam, ſiue dolorem capitis, ex ebrietate, ex diutius firmatis in ventriculo, tum vino, tum cibis fieri, ex quibus eleuatis vaporibus & caput grauatur, & partes ad cerebrum attinentes diſtenduntur, & calor introducitur: vnde & dolor ſolet produci. ſi igitur quippiam poſt vinum ingeſtum aſſumatur, quod facultatem habeat humores illos crudos per aluum ſubducendi, ſeroſos autem per viam vrinæ deducendi, bona ex parte ſatisfactum putabimus ei intentioni medicæ, quæ in eo conſiſtit, vt impediamus progreſſum morbi, tum & alteri, qua docemur in contrarium eſſe deducendum humorem à parte, quæ laborat. quòd ſi præter hæc, illud etiam obtineat, vt qualitatibus contrariis, intemperiem morboſam poſſit ſuperare, atque deuincere, optimè ſatisfactum omnibus medicis intentionibus dicemus. caulem autem id præſtare poſſe docet: habere enim aſſérit ſubdulcem ſuccum, quo ſubducere poſſe aluum confidit: quin & cum dulcedine illa, admixtus eſt nitroſus ſapor, in quo facultas eſt aluum mouendi. cùm autem aqueas etiam multas habeat partes, iis, non ſecus ac melopeponibus, anguriis, cucurbitis, rapis, ineſſe videmus: facilè ſeroſos humores, vino admixtos, per venas deducendo, à capite reuellet, & per vrinas deducet, quæ verò craſſiores partes, & frigidæ in ventriculo remanent, neque per aluum ſubducere aptæ, neque per vrinam delatæ. cùm iam ſtatuantur frigidæ, & vniuerſum in contrariam intemperiem deducent & vapores cerebro ſubminiſtrantes frigidam inducentes intemperiem, caliditatem ex ebrietate in cerebro introductam immiuuent, & ſuperabunt. Capite igitur refrigerato, & in contratium, reuulſis humoribus, per aluum, & per vrinam crapula ſubmouetur, quæ à calida & humida intemperie producitur.

Vinum calidum & humidum, & quomodo.

Vinum enim calidum & humidum] ſic Gal. primò de valet. tuend. puerilem ætatem vini vſu interdicit quòd abundè calefacere, atque humefacere corpora, ſolitum vinum ſit, quo quidem minimè egeat ætas ea, per ſe in id prona: ne ſcilicet ſupra modum excreſcat calor. Ibidem adulra iam ætate concedit, tanquam quo in primis ſolidæ partes, vel laboribus in ſiccitatem, vel proprio ætatis temperamento actæ, bene humeſcant, tum alitæ reficiantur, vnaque bilioſi humoris ſuperfluitas, per vrinas ſudoréſque protruſa expellatur, & quod reſtat, contemperamento mitigetur: quæ non niſi humeſacientis qualitatis beneficio perficiuntur cuncta. ſenibus poſtremò, quòd ætas ea iam quaſi ſanitatis limites, ſiccitate, egreſſa contrariis reuocanda ad temperamentum ſit, bibendum vinum conſulit, non alia ratione, quàm vt ſolidæ illorum partes, quatenus liceat, humectari poſſint. Scio memoria auorum noſtrorum, rem hanc, de vini temperamento, an humidum an ſiccum ſtatuendum ſit, adeò fuiſſe controuerſam, ob varias auctorum ſententias, & argumenta, in vtranque partem, multa propoſita, vt cùm contentionis nullus tandem finis daretur, neceſſe fuerit arbitros deligere, quorum iudicio ſtaretur, à quibúſque non eſſet prouocandum: ſed quoniam nos hîc non diſputationes inſtituimus, ſed Ariſtotelem explicamus, illud ſolum nobis hac in re, cum viris doctiſſimis aſſeremus: vinum, quod antiquis illis temporibus in vſum traducebantur, dilutum omne fuiſſe: & eo potiſſimum ebrietatem excitari, quod meracum in tania copia non poſſit bibi, vt ebrietatem pariat, hoc etiam dilutum ſaltem calidum eſſe & humectare. de hoc enim eum in hac ſectione agere iam ſatis docuimus.

Euenit adhac vt humoribus retractis, &c.] proſequitur docere etiam rationem, qua braſſica crapulam ſoluat. quæ eſt, quòd flatus ex imminuto calore ob ebrietatem aſſiduè eleuantur, cum impetu quodam, quoquouerſus moueantur, potiſſimùm autem à ventriculo eleuati, ad caput & cerebrum feruntur, ſimul autem cum eis, vinoſi vapores ſurſum lati, dolorem illum capitis producebant coadiuuantibus flatibus diſtenſione & motu, qui ſi per inteſtina pellantur, deorſum retracti, nec ipſi motu, & diſtentione, amplius cerebro moleſtiam inferant, nec vapores ſecum amplius ſurſum ducent.

Eſt

Eſt enim crapula feruor quidam, &c.] Diſſolui crapulam dixerat à ſucco dulci braſſicæ
deorſum pulſis flatibus, qui ad cerebrum, eum vinoſis vaporibus delati, dolorem capitis,
qui maximè in crapula conſiderabatur, producebant: occaſione hinc ducta, quoniam in
ebrietate raró dolor capitis ſuboritur, niſi die ſequenti diſtinguit crapulam ab ebrietate,
quòd illa terminus quidam ſit vltimus ebrietatis, in qua vi vaporum ex vino ſuprà lato-
rum & cerebrum accenditur, & exardeſcit, & caput dolet: cùm tamen omnino mẽte con-
ſtet, ſecus quàm in ebrietate, in qua cum mente non conſtent, capitis tamen dolore, aut
non conflictantur, aut certè dolorem illius non perſentiunt. Aptiſſimo exemplo idipſum
oſtendit Ariſtoteles, ab iis deſumpto, qui acuta febre laborant, in quibus, vaporibus cali-
dis ob ebullitionem ad cerebrum latis, meningáſque impetentibus, mens ſubuertitur, &
ita internus ſenſus communis & mens labefactantur, vt omnino læſiones & dolores non
ſentiant: vbi autem aliqua ex parte morbo leuati fuerint, ad ſéque redierint, dolere inci-
piunt. ita ebrij dum mens laborat, cerebrumque ita conflictatur, vt neque mens, neque
pes, ſuo fungantur munere, potiùs ludibundi ſunt, neque dolorem perſentiunt, vaporibus
vinoſis cerebrum & mentem variis imaginibus percellentibus, atque occupantibus: pro-
greſſu verò temporis ceſſante motu & influxu vaporum, neq; adeò mente oppreſſa, dolo-
rem perſentiunt. Hæc Ariſtoteles tanquam naturalis philoſophus. Quòd ſi altius petito
principio, cauſam huius rei inueſtigare voluerimus, dicere poterimus ex abdita ex tota
ſubſtantia, prodeunte potentia, id fieri: proptereaq; cùm manifeſtò viti, ſi iuxta ſeratur, in-
feſtam eſſe braſſicam manifeſtu ſit, vel Theoph. & Plin. auctoritate, vt ſata in vineis, ipſas
vel tabefaciat vites, & de bonitate viribúſque demat, exiſtimari minimè abſurdum erit,
in corpus delatam eandem, vitis quoque ipſius ſoboli, vino aduerſari in primis poſſe.

Πρόβλ. ιη.

Διὰ τί μᾶλλον ἐμετικὸν ποιεῖ ὁ ὑδαρὴς οἶνος, ἢ τὸ ὕδωρ καὶ ὁ ἄκρατος; ἢ
ὅτι ἐμεῖν μάλιστα ποιεῖ τὰ ἐπιπολαστικὰ, καὶ ὅσα ἀηδῆ ἐστιν. ἔστι δὲ ὁ μὲν οἶνος
ἀνακρουστικὸς, τὸ δὲ ὕδωρ λεπτὸν καὶ οὐκ ἀηδές. διὰ μὲν οὖν τὸ λεπτὸν καὶ οὐκ ἀηδὲς εἶναι,
κάτω διέρχεται ταχύ· διὰ δὲ τὸ μὴ ἀηδὲς, οὐ ποιεῖ καρδιώττειν. ὁ δὲ κεκραμένος
λίαν, οὐκ ἐστι λεπτὸς, ὥστε διαῤῥεῖν ταχύ· διὰ δὲ τὸ μικρὸν ἔχειν οἴνου, ἀηδής ἐστι. ταράττει
γὰρ τὴν αἴσθησιν, τῷ πλείους ἐν αὐτῇ [τὰς] κινήσεις ἐμποιεῖν, τήν τε ἀπὸ τοῦ οἴνου καὶ
τοῦ ὕδατος. αἰσθηταὶ γὰρ ἄμφω γίνονται. ὁ δὲ ἄκρατος, τὴν μὲν τοῦ ὕδατος αἴσθησιν
ἀφανίζει, οἴνου δὲ μαλακὴν ποιεῖ αἴσθησιν· διὸ ἡδέως πίνεται, ἀηδὴς δὲ ὢν ὁ ὑδαρὴς
οἶνος, ἐπιπολαστικός ἐστι. τὸ δὲ τοιοῦτον, ἐμετικόν ἐστι.

Probl. XVIII.

Cur vomitum magis prouocat vinum multum dilutum, quàm aqua, aut me-
rum? An quia vomitum quidem maximè promouent, quæ ſupernatãt, quæque
faſtidioſa ſunt. eſt autem vinum repercuſſiuum: aqua autem tenuis, & non in-
ſuauis. quòd igitur tenuis ſit, nec inſuauis, citò deorſum fertur: cùm autem non
ſit inſuauis os ventriculi ad vomitum non proritat. Valdè autem dilutum vi-
num, nec adeò eſt ſubtile vt citò effluat, cùm autem parum vini contineat fa-
ſtidioſum eſt, ſenſum enim conturbat, quòd plures motus in eo excitet, eum
ſcilicet qui eſt à vino, & qui eſt ab aqua: ſenſibiles enim ambo ſunt. benè au-
tem temperatum ſenſum quidem aqua conſumit, vini autem ſenſum mollem
facit. ex quo ſuauiter bibitur. Inſuaue autem exiſtens immodicè dilutum vi-
num ſupernatare ſolet: huiuſmodi autem vomitum ciens eſt.

Adeò egregiè ſe geſſit Ariſtoteles in hoc enodando problemate, & tam manifeſtè ſuam
ſententiam multis explicauit, vt ſuperuacaneum ferè ſit pluribus illud explicare. Verùm
quoniam aliqua in ſolutione poſita ſunt, quæ aliquam patiuntur difficultatem, propterea
Ariſtotelis ſententias per capita attingemus. Quærit igitur cur vinum multa aqua mix-
tum magis vomitum ciere ſoleat, quàm aut vinũ per ſe: aut aqua per ſe: id verò verum eſſe

Vinum dilutum magis vomitũ mouet quã meracũ aut aqua.

vnuſquiſque experientia obſeruare poterit. reſpondet [*an quia vomitum quidem promouent,* &c.] Quæ facilè vomitum mouent, ſunt quę & ſupernatare circa os vētriculi ſolent, quæque inſuauia ſunt, atque guſtui iniucūda: huiuſmodi autem nullo modo vinum eſſe poteſt, cùm tantùm abeſt, vt aut ſupernatet moleſtiámve ori ventriculi inferat, vt laxatum illud potiùs corrigat, corruget, confirmet, atque moleſtum quodcunque in eo exiſtens reprimat. Aqua verò tenuis cùm ſit, grauis tamen citò tenuitate ſua imam ventriculi partem petit, deorſúmque facilè fertur. cùm verò neque ſit inſuauis, aut faſtidium pariat.

καρδιώσσειν quid. *Os ventriculi ad vomitum non proritat.*] καρδιώττειν. Euſtathius καρδιώττειν τὸ καρδίαν ἀλγεῖν ἢ ναυτιᾶν explicat, quod eſt oris vētriculi dolore & faſtidio tentari: vt Heſychius καρδιώττειν τὴν καρδίαν ἀλγεῖν eſſe dicit. idem verò addit, quibuſdam ſignificare δάκνεσθαι σόμαχον ὑπὸ λιμοῦ, quod eſt, ſtomachum fame morderi, & ſumi pro ναυτιᾶν, hoc eſt, nauſeare. neque verò mirum, nam antiquos καρδίαν os ventriculi ſæpè intellexiſſe, multis exemplis ex Nicandro, Thucydide & Hipp. deſumptis comprobauit Gal. 2. de placit Hip. & Plat. cùm dicit quinetiam neque nomen hoc καρδιαλγία, cordis illius, quod Thorace continetur dolores indicat, ſed æquiuocatio quædam ſubeſt, neminem eorum, qui in antiquorū ſcriptis ſit verſatus latens. Eodem namque modo, & thoracis viſcus, & os ventriculi cor appellabant veteres: & huiuſmodi appellatio ipſis admodum eſt vſitata. quod alibi multis exemplis docuit. vt ſecundo de locis patientibus & 9. Aph. com. 65. locus aut à Gal. 2. de Placitis Hip. & Plat. ex Thucyd. deſumptus eſt lib. 2. in peſtis deſcriptione, vbi quoq; ſcholiaſtes, os ventriculi veteribus καρδίαν dici docuit. Sed audiamus Erotianum hac de re luculenter ſcribentem, καρδίαν os ventriculi appellabant, quod etiam ſtomachùm communi voce vocamus. καρδιώττειν igitur, & καρδιαλγεῖν dicitur cùm ſtomachus nauſea & dolore angitur. hinc etiam καρδιωγμὸς ſtomachi morſus. Eſt autem alter καρδιωγμὸς, cordis, quod propriè viſcus eſt, eroſio, hoc eſt crebra & vehemens in eo orta palpitatio.

Vinum dilutum quomodo penetrare aptū, & quomodo minùs penetrat, controuerſia. *Valde autem dilutum vinum nec adeò eſt ſubtile, vt citò effluat, cùm autem parum vini contineat, faſtidioſum eſt.*] Ex oppoſito, quod multa aqua dilutum eſt, duo illa habet, quibus vomitum cieri dixeramus: nam cùm valdè multa aqua admixta ſit, nō ita facilè è ventre egreditur, cùm verò parum adeò vini ſit admixtum, vt vis illius ab aqua euincatur inſuaue relinquitur, ideóque vomitum promouens. Vnde cùm inſuaue ſit, nec multū effluat, circa os ventriculi fluitans vomitum proritare facilè poteſt, quòd vbi tale non ſit mixtione aquæ cum vino, debita menſura facta, gratum fit ventriculo, & ſuaue, ſicq; à ventriculo amplexatum impeditur quominus circa os ventriculi fluctuet quòd ſi etiam ad eam partem pertingat, vomitum potiùs reprimendo, conſtet. Dubitari hoc loco poteſt, primùm quoniam dixit valdè dilutum aqua vinum non eſſe adeò ſubtile, vt citò effluere poſſit, cùm alioqui, & problemate tertio, dilutum magis penitiores partes permeare poſſe ſcribat ob partium ſubtilitatem, & quartodecimo dilutum dicit, quoniam per aquę admixtionem tenuius factum eſt, caput faciliùs penetrare, quàm vinum. vnde primo de ſimpl. med. facult. dicebat Gal. vinum aquæ penetrationem adiuuare, eóque eam ducere, quò per ſeipſa minimè apta eſſet penetrare. Solutio. An dicendum eſt, ſi vinum craſſius natura ſua aquæ temperatè miſceatur ſeſe inuicem coadiuuare. nam craſſitiem vini liquiditas & tenuitas aquæ deuincit; cruditatem autem & frigiditatem aquæ, qua ne ad intima quæque permeare poſſit impeditur, vini caliditate temperari, ſicq; altiùs dilutum vinum, permeare poterit, quàm meracum, & quàm aqua. non loquitur autem 3. & 14. problem. de penetratione ad fundum ventriculi, ſed ad caput, ad penitiores quaſque venulas. hîc autem, cùm de valdè diluto vino loquatur, qua mixtione non cruditas aquæ, aut frigiditas deuincitur, ſed calor, & igneæ partes vini quaſi reſtinguuntur, non oportebit expectare, vt altiùs penetrare poſſit, refractis adeò vini viribus: tum præterea cùm hoc loco de penetratione ad imum ventriculi loquatur, ne fluctuatione circa os ventriculi nauſeam promoueat, optimè ſtatutum eſt, ad inferna non facilè penetrare, & quòd adeò ſit liquidus potus, & quòd ingrati cùm ſit ſaporis, non ſtatim amplectitur ipſum ventriculus, ſed ſenſum conturbat, varios motus in eo excitans, tum vini, cùm tamen ſaporem illius non repræſentet, tum aquę, cùm tamen eius ſimplicitatem non in eo potu agnoſcat, neque vini mixti iuſta menſura, quòd vis aquæ non ſit ob vini leuem quantitatem occultata. iis igitur contrarietatibus agitatus ſenſus, quaſi in dubio verſans, ad inferna non permittit tranſire, ſed in ſupernis retinens, quaſi reiecturus, os ventriculi laxans, vomitum promouet. Vinū quomodo repercutiat. Sed quomodo vinum repercuſſiuum dicit Ariſtoteles hoc loco, ſi repercutientia ſunt frigida & ſicca, vt in omphacio, ſucco aurantiorum, vino granatorum obſeruatum eſt, quæ omnia frigida

& ſicca

Digitized by Google

& ſiccа eſſe conſtat? Aponenſis optimè ſatisfacit, repellentia duplicia eſſe conſtituens, quædam verè repercutientia dicta, quæ ratione qualitatum primarum frigiditatis,& ſiccitatis, potiſſimùm id obtinent, vt ſunt omphacium, vinum granatorum & ſimilia. alia ſunt ad repercutientia, quæ ratione potiùs ſubſtantiæ, & partium admixtarum id præſtant. partes enim in ſe aliquas habent corroborantes, emollitas partes, atque tobur addentes laxatis nimium particulis: ſimúlque abſtergentes, & depellentes humiditates intus imbibitas. Huiuſmodi vinum eſſe tepeteutiens ſentiendum eſt. quod cùm amicum ſit naturæ,diutius in parte firmatus,robur addit ventriculo, auſteriſque aliquibus particulis roborans, efficit vt excrementa facilius expelli à validiori ventriculo poſſint. quod manifeſtè nos docuit problemate 13.de vino ſubauſtero.

Πρόβλ. ιθ.

Διὰ τί μεθύοντες μάλιστα διαισθανόμεθα τὰ ἁλυκὰ καὶ τὰ μοχθηρὰ ὕδατα· νήφοντες δέ, ἧττον; ἢ ὅτι τὰ λυπηρὰ μᾶλλον δῆλα τοῖς μὴ ἐπιθυμοῦσι, τοὺς δ' ἐπιθυμοῦντας λανθάνει; ὁ μὲν οὖν ἡδέως ἔχων, ἡδέως τῷ ἐπιθυμοῦντι ἔχει. ὁ δὲ νήφων, οὕτως ἔχει· ὁ δὲ μεθύων, πλήρης.

Probl. XIX.

Cur inebriati magis ſentimus ſalſas malas aquas, incipientes inebriari minus? An quia triſtia magis manifeſta ſunt,non deſiderantibus: deſideranti autem magis latent? qui autem delectatione afficitur, ſimiliter ſe habet, ac qui deſiderat.qui autem incipit ſic ſe habet. inebriatus autem plenus eſt.

Interpretatio huius problematis, & explicatio reſponſionis, omnino petenda etit ex commentario ad problem. 8. vbi ad verbum totam hanc ſeriem, ne ſępius repetere cogetemur, explicuimus.

Πρόβλ. κ.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσι σφόδρα, κύκλῳ πάντα φαίνεται φέρεσθαι· καὶ ἤδη ἁπτομένης μᾶλλον τῆς μέθης, ἀριθμεῖν τὰ πόρρω οὐ δύνανται; διὸ καὶ σημεῖον τῆς μέθης ποιοῦνται αὐτό τινες. ἢ ὅτι κινεῖται ὑπὸ τῆς θερμότητος τοῦ οἴνου ἡ ὄψις πυκνάκις; ὥσπερ οὖν ὅταν ὑποθῇ τις ὑπὸ τὸν ὀφθαλμόν, δύο φαίνεται, οὕτω καὶ τοῖς μεθύουσιν. οὐδὲν γὰρ διαφέρει. ἐὰν μὲν ὑποθῇ, κινῇ δὲ τὴν ὄψιν, οὐδὲ ἂν ἔξωθεν ἢ ἔσωθεν. ἀμφοτέρως γὰρ τὸ αὐτὸ πάσχει ἡ ὄψις, ὥστε οὐ δόξει μένειν τὸ ὁρώμενον· καὶ τὸ πόρρωθεν ἔτι μᾶλλον. ἔτι γὰρ ἧττον κρατεῖ ἀπολειπομένης τῆς ὄψεως· καὶ πλέον τὸ διάστημα ἐπὶ τῷ ἄκρῳ ποιεῖ ἡ ἐγγὺς αὐτὴ κίνησις. ἐὰν δὲ σφόδρα κινῆται, καὶ ὁμαλῶς ἄνω καὶ κάτω, ἧττον κρατεῖται τοῦ πόρρω. πάντα δὲ ἀπολειπόμενα κύκλῳ φέρεται· οἷον οἰσοὶ καὶ τὰ καταςεώμενα. καὶ ἡ ὄψις οὖν δι' ἀσθένειαν ταὐτὸ πάσχει, ὥσπερ ἂν εἰ πόρρω ἐφέρετο. διαφέρει δ' οὐδὲν τὴν ὄψιν κινεῖν, ἢ τὸ ὁρώμενον. ταὐτὸ γὰρ ποιεῖ πρὸς τὸ φαίνεσθαι.

Probl. XX.

Cur valde ebriis circumferri omnia videntur? & iam ineunte ebrietate enumerare longinqua non poſſunt? quapropter ſignum ebrietatis idipſum conſtituunt aliqui. An quia mouetur à caliditate vini viſus aſſiduè? quemadmodum igitur,cùm ſub oculo premitur, duo videntur,ita in ebriis.nihil enim differt ſi ſupponamus moueat ne viſum exteriùs, an interiùs: vtro enim modo patitur viſus:quare non cenſent manere quod videtur,adhuc autem magis ſi longè diſtet:minus enim euincet longius viſu diſtracto:& plus diſtantia in extremitate facit, quàm ſi propè ſit motus.quinimmò ſi vehementer mouetur,& regulariter ſurſum & deorſum, minus dominatur in eo quod eſt longè. omnia autem

T 3 longiùs

longiùs protracta circulariter mouentur ſicut ſagittæ, appenſa, & viſus. Ergo propter imbecillitatem hoc patitur, non ſecùs ac ſi longè ferretur. Differunt autem nihil viſum moueri, aut id quod mouetur. hoc enim facit ad conſpectũ.

Dum problema nonum explicaremus, omnia explicata ſunt, quæ ad hoc ipſum etiam attinere videbantur.

Προβλ. κα.

Διὰ τί ὅταν ἀθρόως πίνωσι, ξηρότεραι αἱ κοιλίαι γίνονται, ὅτε δεῖ ὑγραίνεσθαι μᾶλλον ὑπὸ τοῦ πλείονος; ἢ ὅτι τοῦ μὲν πολλοῦ καὶ ἀθρόου, οὐ κρατεῖ ἡ κοιλία, ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν ἔρχεται τόπον ἀπαθές; ἔστι δὲ ὑγροῦ τόπος ἀπέπτου ἡ κύστις. τοῦ δὲ ὀλίγου κρατεῖ καὶ πέττει. ὥστε μένον, ὑγραίνει.

Probl. X X I.

Cur cùm multùm bibitur, ſicciores ventres redduntur. cùm tum oporteret humectari magis à copioſiori? An quòd humorem multum, & vnitum, non euincit ventriculus; ſed ad ſuum locum venit indomitus? Eſt autem humoris non euicti locus veſica. exiguum autem vincit, & concoquit: quare moram trahens humectat.

Qui vinum multum bibunt ſicca aluo redduntur, & cur.

Contemplandam proponit cauſam, cur iis, qui multam vini copiam ingurgitant, alui ſicciores redduntur. dubitandi ratio ea eſt, quòd multo ingeſto humore videtur veriſimile etiam ventres humectari debere. diſſoluit [*An quòd humorem multum & vnitum non euincit ventriculus.*] Ventriculus alba exanguíque ſubſtantia conſtat, & ea quidem quæ plurimùm extendi poſſit, quæ quamuis ſibi ſimilis, & quaſi ſimplex videatur, diuerſis tamen partibus conſtat, inter ſe differentibus officiis, facultatibus, & locis. duabus enim quaſi tunicis coagmentatus eſt ventriculus, quæ proptierate ſubſtantiæ inter ſe diſtinctæ ſunt. interior enim magis ad nerueam naturam accedit, exterior magis ad carneam vergit. in interiori magis ſentiendi facultas viget: in exteriori verò concoctrix, & cibi tranſmutatrix facultas præſertim ſedem habet, quamuis neutra neutrius ſit expers. Sunt autem compoſitæ duæ ex tunicæ fibris quibuſdam, & quaſi ſtaminibus intertextæ, diſtinctis ſitu & ordine: nam aliæ rectæ ſecundùm longitudinem viſceris protenduntur, aliæ quaſi tranſuerſæ, illum in orbem circumeunt, aliquæ verò obliquo ferè itinere feruntur. Quarum officia diſtincta ſunt. longæ enim quaſi attractionis inſtrumenta ſunt. Orbiculares verò & tranſuerſæ primum inſtrumentum ſunt expulſionis: dum enim ex ſuperiori parte contrahuntur, & anguſtiorem ventriculum reddunt, exprimunt, & detrudunt, quod inferiùs continetur, ad fundum; & ventriculum inferiorem. Obliquæ autem contentrici facultati inſeruiunt: quamuis in iis ipſis officiis mutuò ſe iuuent. iis tamen fibris intertextæ non ſunt æqualiter duæ ex tunicæ: nam in interiori multæ quidem rectæ, aliquæ etiam obliquæ ſunt, verùm illæ non multæ. In extima verò multæ orbiculares & tranſuerſæ. vt igitur ingeſta ſiue cibi ſiue potus commodè euinci & concoqui poſſint, neceſſe eſt, vt non fluitent, ſed quaſi corrugato ventriculo ſtrictim amplexentur. Hinc Gal. noſter 3. de facult. nat. cap. 4. dicebat, cùm pro ſui natura ſe habet, ac conſtrictoria vi ritè vtitur quamlibet exiguum ſit, quòd in ſe continet totum id vndique complexus nullum vacuum relinquit locum, cùm imbecillus eſt, quacunque parte exactè complecti aſſumpta non valet, hic laxum quoddam ſpacium efficiens, permittit ea, quę in ſe continet humida, pro figurarum varietate, ex alio loco in alium tranſire, & fluctuationum ſonitus edere. Rationabile itaque eſt, qui hoc ſymptomate laborant, ne concoctionem quidem ſufficientem ſperare.

Ventriculi compoſitio.

Ventriculus duabus tunicis conſtat. interna neruea, externa carnea.

Ventriculus pot one affatim repletus illâ non amplectitur.

Sed ad ſuum locum venit indomitus.] Si confertim & copioſè nimis humorem ventriculus accipiat, cùm in ventriculum deuenerit, ſtatim ferè præterfluet, non arctè complectens, vt pro coctione oporteret: ſed ſi ſenſim & paulatim ſumatur, nõ diſtendet multum, non obruet calorem naturalem, ſed irrigabit, & diutiùs manens, humefacere poterit. Vt quidem ſitientem ſæpè terram videmus promptius humorem imbibere, gremióque veluti ſuo accipere, ac humeſcere demum ex placidè demiſſa pluuia, quàm ex ingruente affatim imbre. ſic iuſto maior potionis quantitas, & quæ futura aliàs iuſta fuerat, inordinatè,

atque

Digitized by Google

atque immodicè, nempe hauſtu largo, copioſóque nimis, ſemel prouoluta; innatationem hanc, & fluctuationem fecerit, vnde tempore conuenienti non retento vino in ventriculo, ſtatim ad eum detruditur locum, qui à natura ad hoc præſtandum munus eſt inſtitutus, nempe ad veſicam: ſicque venter & inteſtina ſicciora remanent, neque alui humidæ redduntur, ſed adſtrictæ, potiſſimùm cùm eo ad veſicam defluente ſoleāt biliosa excrementa, quæ aluum lubricam ſolent efficere, ſimul eò deduci. Docuit id manifeſtè Hipp. 3. Aph. 83. cùm dicit, mictio noctu plurima facta, paruam ſignificat deiectionem, vbi Gal. habet. Quòd quidem neceſſarium ſit, ventris humore diſtributo, minorem fieri alui deiectionem vnicuique eſt manifeſtum. ſed cum hoc & illud apparet, quòd eo vna cum cibis exeunte, aluus quidem humidior fit, atque ideò plura deiicit: vrina verò paucior excernetur. Docebit autem nos hæc ipſa ratio & alui fluentis, & ſiccæ remedia. In quibus enim ſupra modum humida aluus deprehenditur, iis potum minorem exhibebimus, ac præter ea illi viam ad veſicam parabimus. In quibus verò ſiccior, & plus dabimus potus, & diſtributionem quantum fieri poterit, prohibebimus.

Προβλ. κβ.

Διὰ τί μᾶλλον κραιπαλῶσιν οἱ εὔκρατον πίνοντες, ἢ οἱ ἄκρατον; ἢ διὰ τὴν λεπτότητα εἰς πλείους τόπους ὁ κεκραμένος εἰσέρχεται, (καθάπερ ἐν τοῖς ἱματίοις) καὶ ἔτι δυσεξαγωγότερος; τὸ δὲ ὕδωρ λεπτομερέστερον μὲν, ἀλλ' εὐέξοδον. ἢ διότι ἔλαττον πίνουσιν ἄκρατον, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι, καὶ μᾶλλον ἀπεμοῦσιν; ἔτι δὲ συμπέπτει τὰ λοιπά. ταὐτὸ δέ ἐστι πρόβλημα.

Probl. XXII.

Cur magis crapulam ſentiunt, qui dilutum bibunt, quàm qui merum? An propter tenuitatem in plura loca dilutum ingreditur (quemadmodum in indumentis) difficultérque educi poteſt. aqua quidem ſubtilium eſt partium, ſed facilis egreſſionis. An quòd merum minus bibunt, quòd non poſſint, faciliúſque euomunt. præterea ſimul concoquit reliqua. Idem autem eſt problema.

Pro huius problem. expoſitione videnda ſunt, quæ in explicatione tertij à nobis dicta ſunt: idem enim eſt. vt etiam in fine huius problematis innuit Ariſtoteles, niſi potiùs ſit gloſſema quoddam.

Προβλ. κγ.

Διὰ τί ὑπὸ τοῦ ἀκράτου ἀποθνήσκουσιν, ἐάν τις προϊσχναίνας πολὺ πίῃ; καὶ μὴ προϊσχναίνοντες δὲ πολλοὶ τῶν φιλοπότων, ἀθρόον πολὺ πίνοντες, ξηροὶ γίνονται; δοκεῖ γὰρ ὅ, τε οἶνος τῶν θερμῶν εἶναι τὴν φύσιν, καὶ τὸ ζῆν, τὸ δὲ ἀποθνήσκειν, κατάψυξις. ἢ ὥσπερ [καὶ] ἀπὸ τοῦ κωνείου, σβεννυμένου κατὰ μικρὸν τοῦ θερμοῦ τοῦ οἰκείου· ἀλλὰ τρόπον ἕτερον; τὸ μὲν γὰρ, τῇ ψυχρότητι πήγνυσι τὸ ὑγρὸν καὶ θερμόν· ὁ δὲ οἶνος, τῇ θερμότητι τῇ αὐτοῦ, μαραίνει τὴν φυσικὴν θερμότητα. ὥσπερ οὖν ὑπὸ τοῦ πολλοῦ πυρὸς καὶ ἡλίου, τὸ ὀλίγον πῦρ ἀποσβέννυται, οὕτω ἡ ἐν τοῖς σώμασι θερμότης ὑπὸ τῆς ἐν τῷ οἴνῳ, ἐὰν ὑπερβάλλῃ.

Probl. XXIII.

Cur ex meraco moriatur, ſi quis antè demacratus multum bibat. antè autem nondum extenuati multi potus amatores, confertim & multum bibentes, ſicci redduntur? Videtur enim vinum eſſe inter calida ſecundùm naturam, & in hoc eſt viuere. mori autem infrigidatio eſt. An vt ex cicuta, extincto paulatim calido proprio, ſed alio modo, hæc etenim frigiditate condenſat humidum & cadum. vinum autem ſua caliditate extinguit naturalem calorem. Quemadmodum

dum igitur, à multo igne & ſole modicus ignis extinguitur: ita & qui eſt in corporibus calor, ab ea quæ eſt in vino, ſi excedat.

Extenuati ex multo vino mera eo epoto moriuntur, & cur.

Quærit cauſam duorum problematum, quorum tamen vnum ab altero dependet. nempe cur extenuati, & quaſi marcore conſumpti, ſi multum vinum abſorbeant, meracum & potens, moriuntur: multi autem, qui bene habito ſunt corpore præditi, neque vlla macie confecti, ex eiuſdem vini aſſiduo potu conſumuntur, demacrantur, & contabeſcunt. hoc verò quotidiana docet experientia, in paraſitis, qui quamuis ob calorem ventriculi robuſtum, quòd multa conficiant, ingeſta ab initio, perpingues & ventroſi reddantur, progreſſu tamen temporis, maiori ex parte conſumpti, marcore contabeſcunt. Dubitandi ratio ea eſt, quæ illis verbis proponitur.

Videtur enim vinum eſſe inter calida ſecundùm naturam, & in hoc eſt viuere: mori autem refrigeratio eſt.] quoniam cùm vita calore conſeruetur, vinum autem calidum cùm ſit ſecundùm naturam, nulla ratio videtur ſubeſſe cur mortem poſſit inducere, quæ omnino infrigidatio eſt, & caloris innati extinctio. Verùm quamuis non pauca propoſuerimus in explicatione problem. 5. quæ ad hanc rem pertinent: non erit tamen præter rationem aliqua ſummatim ex Gal. colligere, tum lib. de marcore, tum 7. & 10. Meth. med. quibus & vniuerſi corporis demaciatio benè intelligatur, eiúſque cauſæ optimè cognoſcantur. Vniuerſi corporis demacratio, ſiue tabes, duplex à Gal. ſtatuitur, alia ſimplex, vbi ſimplex qualitas, quæ ſiccitas eſt, prædominetur: altera contrarietate, quæ eſt inter calidum, & frigidum, intra ſuos terminos permanente. Quòd ſi caloris vel frigoris accedat immoderatio, tabes hæc non ampliùs ſimplex dici poterit, ſed compoſita ſimplex illa vt plurimum inediis ſuperuenire ſolet, tam eorum qui ſponte inediis ſeſe macerant, quàm eorum qui pro alimentorum penuria fame conficiuntur. Illa verò cui frigus acceſſit, ſolet ſenibus euenire, vel etiam illis, qui malo quodam affectu ſenectuti ſimili detinentur. ea verò, quæ cùm calore eſt, in febribus locum habet, quæ hecticæ ſunt. In vniuerſo autem corpore, ſiccitas hæc nunquam fieri poterit, niſi animalis principium affectum fuerit. Quinimmò ne fieri quidem vllo modo poteſt, vt alius quidem in toto animali ſit affectus, alius autem principium occuparit. quare cordis corpus marceſcentibus exſiccari neceſſe eſt. Ergo ſi cauſas omnes inuenerimus, à quibus cor ſoleat exſiccari, ſciemus etiam cauſas cur vniuerſum marceſcat. Natura, inquit, Gal. quæ ſtirpes, animaliáq; fabricatur, omnino ſanè generandis ipſis principium quoddam corpeum aſſumit: nulla ſiquidem omnino res eſt, quæ ex nihilo penitus generationis principium habere poſſit: atque hinc exorſa, ad eum perpetuò ſcopum, qui ſibi à principio in fabricatione propoſitus fuerat, ordinatè tendit. Hócque nihil eſt aliud, quàm perfectum reddere, quod generatur. illúdque eſt perfectum, cui nulla propriarum actionum deſit. Multáque ſunt ex actionibus, quæ duris indigent inſtrumentis, & hæc eſt cauſa, cur multæ fiant in animali duræ particulæ. Earũ verò generationis principium in animali perfecto, neceſſum eſt vt ſit molle, vt & apte compingi, efformari; poſſit & ad omnia tractabile ſe ſuo cõditori exhibeat. Ac proinde quantumcunq; ſemen ſit durum, mollis tamen planta editur, moderato nimirum quodã humore prius macerata, vt pro ſemine fiat natura. Itaq; ſi opus eſt, vt generatio animalis à ſubſtantia molli ſua habeat exordia, quæ vt abſoluitur, ita dureſcit: neceſſe vtiq; fuerit, vt in prima elementorũ, vnde illa conſtituuntur temperie, tum humidũ, tum ſiccũ præpolleat. Cæterùm humidum quidem ipſum eſt aqueum: ſiccum autem, naturaliter aut eſt terreum, aut igneum. fieri autem minimè poterat, vt ſtatim à primis exordiis plus terrei commiſceretur, cùm opus eſſet principium animalis forè humidum. ſolùm ergo adhuc quod igneum eſt relinquitur in prima animalis generatione & compactione neceſſariò exhuberans. Si igitur fieri poſſet, vt natura, cùm animal ad conſiſtendi tempus perduxerit, aliam rurſus elementorum diſpoſitionem, proportione viribúſque æqualem, apponeret, ſic tantummodò ſua illi fabrica poſſet expers tum ſenij tum interitus perdurare, ſi tamen cuſtodiæ ſapientis alicuius viri mox demandata fuiſſet. Nunc autem cùm omnino fieri nequeat, vt prima elementa generationis animalium, aut ſtirpium tranſponantur, aut tranſmutentur, neceſſarium idcirco eſt. vt poſt vigorem ſiccetur corpus: quanquam non protinus hoc ipſum perpeti illi eſt neceſſe, cùm neceſſitas exſiccandi illi aduenerit. Verùm decreſcens ætas paucam habens ſiccitatem multos latet, ac ſi marcor nondum ſit. Senectus verò non genere, ſed quantitate ſola ab ipſa differens manifeſtè deprehenditur. Hæc igitur eſt cauſa, quæ vniuerſam animantibus tractu temporis ſiccitatem præſtat perſpicuéque oſtendit ſenium nec euitari, nec etiam ſanari poſſe, quamuis poſſit retardari,

Macies corporis duplex.

Naturalis ſiccitatis & demacrationis modus.

retardari,humectante adhibita victus ratione, qua nimirum augere poſſumus illam humiditatem,quæ in corde iecinoréque eſt diſperſa. Cùm autem cor, (in quo valentiſſima eſt attractrix facultas) ſit origo pulſuum & arteriarum, contingit vt, nunquam moderatis alimentis deſtituatur, niſi cùm magna ſanguinis penuria vniuerſum occupauerit corpus. Vnde cum corpus ex longo morbo extenuatum fuerit, putandum non eſt, cor quoque, pro aliorum proportione eſſe extenuatum. Cæterùm vera tabes ſimiliter omnes partes occupat, proinde etiam principia ipſa. Atque hæc tabes in ætatibus quidem eſt ſenium, in iis verò qui præter naturam ſunt eſt febris tabifica,& alia præterea affectio, quam ſenectam ex morbo commodè appellauerimus: quæ ſanè tabis ſpecies fit febribus ob intempeſtiuam, immoderatámque refrigerationem in eam tranſeuntibus. Eſt & alia tabis ſpecies, quæ dicitur torrida, ſicuti & tertia, quàm ſyncopalem appellant: quarum illa quidem ortum habet à calore, febribúſque ardentiſſimis: maximè autem vbi habitus fuerit ſiccior: hæc igitur gignitur, quando iis, qui correpti fuerint animi deliquio, vbi vehementiam periculi effugerint, aliquid ex eo affectu remanet, ita vt adhuc defectum illum animi ſapiant. Eſt autem duplex ipſa extenuatorum affectio. vna quidem, vbi is humor ſolidorum corporum periit, qui eorum proprium eſt alimentum, & propterea molliores carnes liquatæ ſunt. altera verò, dum ſolidiora etiam corpora ſunt exſiccata. quæ vtique & prima & ſimilaria appellantur. Marcoris & ariditatis multæ ſpecies.

An vt ex cicuta extincto paulatim calore proprio, ſed alio modo] Mortem & caloris natiui extinctionem, ex vino meraco potenti in emaciatis ſequi, abſumpto calore, & humiditate radicali quaſi omnino ſiccitate abſumpta, non ſecus quàm extinguat calorem naturalem, & mortem inducat cicuta, quæ intenſa ſua frigiditate & ſiccitate humores omnes condenſat, & quaſi congelat, ineptóſque reddit ad irrorandum, & non amplius ſubſidio eſſe poſſunt, depaſcenti calori tanquam pabulum: quin & ipſemet calor obruitur, atque omnino extinguitur. ita, inquit, fit à meraco vino epoto à tabidis, ſed diuerſo modo: ſiccitate enim ſua & calore abſumit pabulum, & ſimul calorem diſſipat, atque abſumit: non ſecus quàm exiguus ignis à multo igne, aut à ſole. id igitur euenit, quòd abſumpta multa quãtitate implantati humidi, quin & carnoſis ipſis partibus exſiccatis, cùm eo modo tendant ad mortem, niſi humectante victus ratione reſtaurarentur, & balneis, ſi loco humectantium excalefacientia & ſiccantia aſſumantur, magis abſumetur paululum id, quod reliquum eſt humidi, ſicque mors ſequetur, aut certè ſi etiam non extenuati fuerint, in quotidianúmque vſum ſumatur vinum meracum,& potens, paulatim ſiccitate introducta, excalefacto nimium corpore, & paulatim abſumptis humiditatibus, macies vniuerſi introducetur. quomodo autem ex calido, vnde vita promanat, & conſeruatur, vbi exceſſerit & frigidi affectus & mors ipſa, quæ eſt refrigeratio completa, ſequatur, abundè ex ipſo Ariſtotele lib. de iuuentute & ſenectute, morte, & vita in com. ad problem. 5. docuimus, quod commentarium huic etiam loco accommodari poterit. Cicuta quomodo interimat.

Πρόβλ. κδ.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀριδάκρυοι μᾶλλον; ἢ ὅτι θερμοὶ καὶ ὑγροὶ γίνονται; ἀκρατεῖς οὖν εἰσιν, ὥστε ὑπὸ μικρῶν κινεῖσθαι. διὰ τί ἧττον μεθύσκονται ταῖς μεγάλαις κωθωνιζόμενοι; πάντων γὰρ ταὐτὸ αἴτιον ἡ κατάκρουσις, τοῦ ἐπιπολῆς θερμοῦ· τὸ μὲν γὰρ μεθύειν, ἐν τοῖς περὶ κεφαλὴν τόποις.

Probl. XXIV.

Cur ebrij ſunt ad lacrymandum faciliores? an quòd calidi & humidi fiunt: intemperantes igitur ſunt ita, vt adeò paruis moueantur, propter quod minùs inebriantur, fœcundis calicibus ſe proluentes. omnium etenim eadem eſt cauſa repercuſſio ſuperficialis caloris. tunc enim fit ebrietas, cùm eſt in locis qui ſunt circa caput.

Liceat mihi, antequam verba Ariſtotelis explicare aggrediar, nonnulla annotare, tum circa contextum græcum Ariſtotelis, tum circa interpretes, veterem nempe, & Gazam. ſciendum igitur in omnibus codicibus problema hoc in duo omnino diſtincta ſeiungi. ita vt primum terminetur ad illa verba κινεῖσθαι. alterum autem incipiat à verbis illis, διὰ τί ἧττον. ſed non terminatur ad verbum τόποις: ſed ſequitur ἢ διότι πρὸς τοὺς ὕπνους ὑγρότητα &c. ac ſi vnum & idem eſſet problema: antiquus autem interpres ſeriem hanc verborum, qua nos vnum conſuit, Locus emendatus.

Prehendi problema cenſemus, in duo problemata diuiſit, quorum primum terminari cenſuit, vt in Græco codice reperiri diximus, ad verbum κινεῖσϑαι. alterum incipiendo à ſubſequentibus verbis διὰ τί ἧττον &c. terminauit vt nos fecimus. incipiens poſtea nouum problema à quibuſdam verbis, quæ in codicibus impreſſis non reperiuntur. διὰ τί μέθυσοι οὐχ ὑπνίζον). cùm vertit propter quid ebrüs non ſit ſomnus. vt in ſuis codicibus etiam Gazam habuiſſe conſtat, ex principio, cum vertit, cur vinolentis ſomnus oboriri nequeat, verùm Gaza, quamuis hoc probl. vnicum faciat, multum tamen habuiſſe deprauatum codicem ſuum viſus eſt, cùm multa omiſerit, quæ in omnibus impreſſis reperiuntur: nam omiſit priorem partem ſolutionis.

An quod calidi & humidi fiunt: intemperantes igitur ſunt ita, vt adeò paruis moueantur.] ego verò hæc omnia coniungenda eſſe duxi, & duo verba etiam aliquo modo immutaui, & addidi deſumpta ex ea parte problem. 12. quam iam explicui. cur autem id facerem, ſuo loco proponam. Quærit igitur.

Ebrii cur facilè lacrymentur.

Cur ebrÿ ſint faciles ad emittendas lacrymas.] vt autem commodiùs ea, quæ ab Ariſtotele in diſſoluenda hac quæſtione propoſita ſunt, & faciliùs intelligi poſſint, operæprecium me facturum exiſtimaui aliqua de lacrymis meditari, potiſſimum autem de materiali cauſa, cùm ea hoc loco ſupponatur. de generatione lacrymarum, earúmque materiali cauſa, non vna fuit aut antiquorum philoſophorum, aut recentiorum ſentẽtia. credidit enim Empedocles lacrymas fieri ex attenuato & eliquato ſanguine, vt docuit Gal. lib. de hiſt. phil. verùm cùm momento quodã temporis à mulieribus quibuſdam emungãtur quaſi ad libitum, vix credi poteſt tam breui tẽpore ſanguinem colliqueſcere poſſe: Greg. Niſ. lib. de hominis opificio cap. 12. & Molet. in lib de hominis ſtructura crediderũt inde lacrymas originem ducere, quòd cõmotis, atq; aliqua ratione perturbatis viſceribus, multi vapores inde eleuati cerebrũ ipſum petunt, qui in eius cauitatibus recepti, in aquã tandem ratione naturalis temperaturæ frigidæ cerebri tranſmutatur, inde autem ad oculos vi expellente protruduntur, móxque extra tanquam excrementa inutilia pelluntur. hinc inter lacrymandum, quædam admixta voluptas perſentitur, expulſis ſuperfluis humiditatibus, partem illam grauantibus.

Quæ cauſa materialis lacrymarũ opinio Empedoclis. Niſſeni & Moletij opinio.

Recentiorum refutatio opinionis Moletij.

Reprehendunt viri doctiſſimi multis rationibus hanc opinionem. quarum prima ea fuit, videri impoſſibile, ita citò poſſe vapores eleuari, condenſari in aquam, & ad oculos fluere, quemadmodum videtur in mœroribus: ſunt enim multi, qui ſimul ac mœrent ſtatim lacrymantur, in quibus vix dici poteſt, quòd viſcera occupata mittant vapores, fiat aqua, & ad oculos fluat. vnde rationaliter mirabatur Plin. prouentum lacrymarum, & vbi tanta copia humoris tandiu latitaret. Secundò ex ſalſo lacrymarum ſapore, deſumebant ad idem refellendum argumentum: ſi enim ex vaporibus à frigore in aquam condenſatis, quomodo ſalſæ eſſe poterunt, cùm ſalſedinis ratio omnis, potiùs à calore & ſiccitate ſit petenda. Tertiò non eſſet in poteſtate hominis lacrymari vbicunque luberet, & tamen videmus plurimos, qui, quotieſcunque volunt, lacrymas ſine vlla occaſione promouent. quinimo veteres in luctibus conducere ſolebant mulieres: quæ flerent, citra mœrorem, aut vllam aliam occaſionem. Quartò, eam opinionem refellunt quòd in timore non lacrymamus, cùm alioqui & viſcera, & cor præcipuè occupetur. Quintò, quoniam non poſſemus aſſignare cauſam cur in riſu & gaudio ficnt lacrymæ, cùm tamen eo tempore viſcera minimè (vt aiunt iſti) occupantur.

Recentiorũ ſentẽtia de de materiali cauſa lacrimarum.

Hac igitur refutata, cenſuit lacrymas nihil eſſe aliud quàm potulenti humoris portionem, quæ in cerebro, venis oculorum, & præſertim venis angulorũ oculi continetur, quæ aut per compreſſionem, aut per dilatationem illarum venarum foras erumpit. hæc autem aut voluntate hominis intenſa, vel gaudio multo, vel mœrore.

Cõfutatio.

verùm etiam hæc opinio eaſdem propemodum difficultates patitur, & fortaſſe maiores, quibus ſuperiorem euertere conatus eſt. vbi-nam enim tanta humoris huius potulenti copia continetur in venulis cerebri, & oculorum, quæ adeò exiles ſunt, vt quaſi ſenſum effugiant? quòd ſi aliunde tranſmiſſa hæc humiditas, ad oculos fertur, quomodo tam breui temporis ſpacio? at compreſſio hæc & dilatatio venarum, quæ ſunt in angulis, ſi voluntate hominis efficitur intenſa, aut magno gaudio, aut magno mœrore, Iam non hæc generant ſeroſum hunc humorem, ſed neceſſarium eſt aſſerere commotis viſceribus aliunde tranſmitti, & de nouo generari. Quinimmò quærens cur ſolus homo verè lacrymetur, háncque compreſſionem ſolus efficiat; reſpondet, quia ſolus vehementer gaudet, ſolus magnoperè mœret, & tandem ſolus vehementer aliquid vult, peterem, paſſiones hæ animi, an-ne in cerebro fiant: ſi ſaltem aliquas non fieri confitebitur, vtique nulla erit ratio, cur ex ea paſſione lacrymæ promoueantur. in mœrore, in gaudio quid ad cerebrum? cordis hæ ſunt paſſiones, apud philoſophum noſtrum, aut ſaltem viſcerum ſecundùm Galenum & Platonem. quomodo

modo producent lacrymas? an potius quòd commotis viſceribus, ſuppeditatur materia ſupernis partibus, aut mediata, aut certè immediata. ſed videamus an hæc ſententia Ariſt. Hipp. Gal. Auicennæ conſentiat. ſcimus primùm Ariſtotelem & eius diſcipulum Theophraſtum voluiſſe, lacrymas, vrinam, & ſudorem ab eadem materia promanare, ſatis autem à nobis in ſuperiori ſectione demonſtratum eſt ſudorem non à potulentia modò materia produci, ſed aliunde etiam. hinc Ariſtoteles 5. ſect. problem. lacrymas aliquando fieri calidas ſole pituitam colliquante, & alibi frigidas à non concoquente calore fieri ſcribit, Plato autem in Timæo credidit lacrymas ſerum eſſe quoddam ex coagulato phlegmate ſeparatum. Auic. autem libro 3o. fen. 3. manifeſtè oſtendit non ex hac ſolùm potulenta materia lacrymas produci. ſed age experiamur quantum valeant argumenta. In primo enim noluit Niſſenus, & Molentius, tum & recentiores hos ſequentes ſolùm inde oriri lacrymas, ſed nouam inde ſuppeditari materiam. primùm enim ex eleuatis vapotibus ob viſcerum commotionem comprimuntur cerebri partes, alterantur, & oculi immutantut aliqua alteratione, vnde ſerum illud quod in venulis angulorum continetur, pellitur & promanat, conuerſis iis verò vaporibus continuo ſuppeditatur materia, ſicque deſinet mirari Plinius copioſum lacymarum prouentum, & locum vbi tanta quantitas humoris continetur. Mirabimur certè ſi non ſuppeditatur inde materia, quomodo tanta copia humiditatis poſſit effluere, quæ & molem oculorum quantitate ſuperat, & capacitates omnes cerebri ſi repletas eas ſuppoſuerimus, etiam locum non ſuffecturum ſæpe euentus docet. ſecundò inquit calcedo non poteſt eſſe ex actione frigiditatis cerebri. quaſi vapores calidi ſaporem huiuſmodi conciliare non poſſint vel ex pituita tali, vel ex admixtione bilis docuit hoc Hipp. 2. prorrh. & Galenus 6. Epid. com. 1. T. 23. ex caliditate morboſa & perurente cerebri & capitis hoc idem prouenire poſſe. at non omnes ſalſæ ſunt, neque perurentes, aut calidæ, niſi morboſæ. 3. vero tollitur, quòd non omnes lacrymas ex effectionibus, vel potius internis animi paſſionibus prouenire dixerint: quæ enim pro voluntate lacrymantur mulieres, cùm cerebro referto multis humiditatibus præditæ ſint, oculóſque natura fere lacrymantes habeant, ex ſola compreſſione lacrymas emittere poſſunt, vberem tamen illum effluxum & diuturnum non habere poterunt. Dum timent autem homines non lacrymantur, quia paſſio illa potius frigida eſt, ſanguiſque potius congelaſcit, ſpiritibus ad fontem recurrentibus, vnde vapores ad partes ſupernas non eleuantur. Poſtrema ratio adeò falſo nititur fundamento, vt nihil magis. In riſu, in gaudio viſcera non commoueri? At ego affirmare auſim vix in aliis animi aut corporibus paſſionibus adeo viſcera agitari. in riſu quis non videat ſpiritum tranſuerſum & agitari, & ita concuti, vt ſupernæ partes incaleſcant, rubeſcant, & oculi præſulgeant, & maximè ſæpenumero lacrymentur. gaudio autem cot moueri, in ſpiritúſque agitari vel inde conſtat, quòd obſeruatum ſit ex nimio gaudio adeò ſpiritus eſſe expanſos vt diſſipati, & ſubito diſflantes mortem repentinam concitauerint. Præſtabit igitur aliqua de lacrymarum cauſis diligentius inueſtigare, vt vnde temulentorum eę lacrymæ adeò facilè promanent, facilius cognoſcamus. Lacryma eſt humor excrementitius ſero ſimilis in cerebro veníſque oculorum. & præcipuè in venis angulorum oculi contentus forti earum compreſſione aut dilatione foras erumpens. hinc colligi poteſt ſubiectum lacrymarum remotum eſſe cerebrum, proximum verò eſſe venas oculorum, & foramina, per quæ manant ab vtraque palpebra ad internos oculorum angulos. lacrymatum autem cauſa efficiens vel eſt interna vel externa. interna, aut princeps, aut inſtrumentalis. princeps, vt optimè annotauit Coclenius, aut eſt animæ facultas naturalis alteratrix & ſecretrix, ichores attenuans & propellens, aut affectio animi, vt mœſtitia & dolor, aut lætitia cum riſu, nam in illa cùm maximus ſit cordis cum cerebro conſenſus, cùm iam intellectus cognouit rem dolendam, cor in hac agitatione poſitum, ſurſum vapores acriores tranſmittit, quibus irritatum cerebrum ſocietatem quandam doloris ſeu ægritudinis oſtendit, & lacrymas velutirorem per maiores oculorum angulos effundit. In effuſo autem ac immoderato gaudio, hac eadem ratione cor expanſis vndique ſpiritibus, & ſpirituoſo ſanguine potiſſimum, cerebrum ſubitò replet, vnde leui momento dilatatis etiam illis venulis, quaſi per venas fontis & riuulos effluunt, lacrymáſque producunt. In riſu etiam immoderato adeo vehementer concutitur diaphragma, vt fere momento temporis incaleſcat cerebrum, & oculi. vnde & humor iam contentus expellitur, & alius denuo ſubminiſtratur. ex arbitrio etiam quandoque aliqui lacrymantur, facultatem nacti, qua angulos comprimentes humorem exprimant. aliquando tamen corporeæ aliquæ cauſæ lacrymas promouent, aut internæ, vt cùm ex fluxione humorum ad oculos morboſa affluxus is lacrymarum excitatur, aut nimia laxi-

tate

Solutio argumentorum aduerſus Niſſenum & Molentum.

Noſtra ſententia de natura lacrymarum.

Lacrymæ deſioitio.

Lacrymarũ ſubiectum.

Lacrymarũ cauſa efficientes.

tate vaſculorum, retentrix facultas naturalis non rectè fungi poteſt officio ſuo. externæ aliquæ etiam cauſæ lacrymas mouere aptæ ſunt, vt acria, allium, cæpe, & huiuſmodi quæ apta ſunt, acrioribus halitib. cerebrum pungere, & vellicare, ita vt in ſeſe contractum exprimat, quod in ventriculis & anfractibus continetur excrementum. Hinc apud Ariſtophanem, qui lacrymatur, allium per iocum olfacere dicitur. Materia lacrymarum ſeroſus eſt humor, qui vel aſſiduè in oculis generatur, vt pote in partibus, natura ſua multa humiditate refertis. natura enim admodum prouida, foramina fecit, & colatoria quædam in oculis, in quibus perpetuò humiditates conſeruat, vt aſſidua eorum humectatione prohibeatur, ne tandem tunica cornea rigeat. vnde de glandulis huic officio inſeruientibus, dicebat Columbus, In oculi orbita, quatuor adſunt glandulæ, (corpora ſphærica, oblonga tamen, rara, & poris referta) duæ ſcilicet ſingulæ orbitæ, dextræ ſiniſtræque duæ inquam, ſuprà, infra reliquæ: quo loco poſitæ ſunt à natura, vt humiditatem ſuperuacuam ad oculos tendentem ſuſciperent, illóſque humectarent, atque irrigarent, ne eorum motu adeò frequenti, nimiſque exſiccarentur: itaque moueri deinceps deſinerent. Hæ illæ ſunt, quæ mœrore, aliaque cauſa conſtrictæ, lacrymas excutiunt, atque effundunt. His poſitis, non erit nobis difficile intelligere Ariſtotelem, cauſas problematis inueſtigantem, dicit igitur [*an quòd calidi & humidi ſiunt*] ecce nobis materialem cauſam traditam, excedentem nempe humiditatem ex vino, in ebriorum cerebro productam, eleuatis multis vaporib. mox aliam tradit efficientem. & dicit, [*intemperantes igitur ſunt, vt adeò paruis etiam moueantur*] non modò inuoluntariæ lacrymæ temulentis ob ſuperfluam cerebri humiditatem effluunt, ſed etiam, quòd obruto quaſi calore naturali, timidi fiunt, & admodum ſuſpicioſi, vt ſuperius dixerat, quibuſcunque leuibus de cauſis, animi paſſionibus potiſſimum, mœrore tentantur. ex qua paſſione commotis viſceribus, iam ad ſuperna vapores emitti dicebamus, quibus materia lacrymarum continuò fouetur, ac conſeruatur, [*propter quod minus inebriantur* &c.] hæc particula pars eſt 12. problem. ſed hoc loco ab Ariſtotele maximè ad propoſitum repoſita, poriſſimùm ſi ita intelligatur, vt à nobis expoſitum eſt. diximus enim, eos, qui ſeſe fœcundis calicibus proluunt, minus ebrietate tentari, quàm eos, qui aut pitiſſando, aut tenuiori ſorbitione vini eandem quantitatem hauriunt, quòd in tranſitu longiori, maior vaporum copia cerebrum impetat, eo quòd quædam fiat repercuſſio ſuperficialis, qua faciliùs vapores ſurſum feruntur, cùm ebrietas ſit irrigatio quædam partium circa caput quæ eadem cauſa eſt, cur iidem temulenti in lacrymas facilè proruant. reſpicit autem, non proximam efficientem traditam cauſam, ſed materialem: qua dicebat vino caput calefieri, & madefieri.

Lacrymarũ cauſa materialis.

Προβλ. κε.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες οὐχ ὑπνίζονται, ἢ ὅτι δεῖ πρὸς τοὺς ὕπνους ὑγρότητα ἐνυπάρχειν θερμήν; αὕτη γὰρ εὔπεπτος. ἂν δὲ μὴ ἐνῇ ὑγρότης ὀλίγη, ἢ δύσπεπτος, οὐ γίνεται ὕπνος. διὸ ἐν τοῖς κόποις, καὶ μετὰ τὰ σιτία καὶ τοὺς πότους, ὑπνωτικώτατοι γίνονται ὑπὸ τῆς θέρμης. τοῖς δὲ μελαγχολικοῖς καὶ τὰς μεγάλας πυρείας, ἀγρυπνίας· τοῖς μὲν ὅτι κατέψυκται τούτων· τοῖς δὲ, ὅτι οὐκ ἔστιν, ἢ ὀλίγον· φανερὸν οὖν ὅτι εἰς ταῦτα βλεπτέον καθ' ἑτερον τῶν παθῶν.

Probl. XXV.

Cur temulentis ſomnus non fit? An quòd ad ſomnos humorem adeſſe calidum oportet: hic enim bene concoctilis eſt. ſi autem non, ſed inerit exiguus humor, aut concoctu difficilis, ſomnus non fit. Qua etiam de cauſa in laboribus, & poſt cibum & potum, ſomnolentiſſimi fiunt ob calorem. Melancholicis enim & in magnis ardorib. vigilia fit, illis quidem quia refrigeratus eſt humor, his autem, quia aut nullus, aut minimus exiſtit. Ergo manifeſtum eſt rationem vtriuſque affectus inde eſſe petendam.

Temulenti ſomno deſtituuntur, & cur.

Temulentis cur ſomnus non eueniat quærit hoc problemate: quod niſi diligenter intelligatur, & falſitatem habere comperiemus, & in ipſomet Ariſtotele repugnantiam. ſcimus enim

enim temulentorum quamplurimos adeò quandoque ſomno detineri, vt eo mediante, ſæpenumero crapulam euincant, quin, quod obſeruarum eſt, etiam id ipſum docuiſſe, libro de ſomno & vigilia, vbi vina ſoporifera eſſe ſcribit. niſi dixerimus in temulentis gradus eſſe, eóſque qui vehementer ſunt ebrij, vigiles maiori ex parte eſſe. vinum autem vbi moderatè ſumatur, humectando ſomnum conciliat, quin etiam, ſi liberalius hauriatur, modò multùm non excedat, etiam ſi ebrietatis iam limites ingreſſi fuerint, qui ipſum hauſerint ſomnus conciliari in iis ſolet. at qui eò vſque peruenerint, vt & loquaces nimium, minaces, & furibundi ſacti ſint, aut eum vſque gradum ebrietatis attigerint, vt ſtertant, & multum euomant, non modò ſomnum non habent familiarem, ſed in vigilias quàm maximas incurrunt: de quibus gradibus abundè Ariſtoteles in trigeſima ſectione plobl. primo. Huius igitur rei rationem in problem. præſenti conatur inueſtigare. cùm dicit, [*An quod ad ſomnos humorem adeſſe calidum oportet.*] niſi quis ſaltem ſummatim ea attigerit, qui ab Ariſtotele lib. de ſomno & vigilia, de modo generationis ſomni, vlx quæ hoc loco, quaſi per tranſennam, ad diſſoluendam hanc quæſtionem propoſuit, intelligi à nobis poterunt. Putauit igitur Ariſtoteles ſomnum fieri à vapore, genito vi caloris in alimenti concoctione, elatóque poſt modum ad cérebrum, ibique conuerſo in humorem ab ipſius cerebri frigiditate, eo modo quo pluuia ex vapore in aëre frigido fieri cognoſitur: qui humor cùm grauis fiat, defluit ad inſerna per venas, calorémque verſus cor repellit, illúdque refrigerat, vnde per vocatam antiperiſtaſim, ſomnus, inquit oboritur. omne enim calidum natura ſua ſurſum ferri aptum eſt. quamobrem exhalatio, quæ à cibis fit, & potibus, cum calida ſit & humida, ad cerebrum vſque aſcendere ſolet, ſecúmque illuc vſque aliquas trahit ſuperfluitates: quò ſanè pertingens, & accedens, cerebri frigiditatem offendens, ab illa condenſata, & compacta rurſum infernè deuoluitur, Euboici (vt ait) Euripi more, qui hinc inde, ſæpiùs in die concitatis aquarum curſibus, & recurſibus rapitur: mox autem inde deuoluta, cor ipſum primum apud ipſum creditum ſenſiterium petit, calorem in ipſo exiſtentem frigida qualitate hebetat, atque retundit, quo veluti gelido aut tepeſcente reddito, dormitat primò, crebróque capitis nutu langueſcit animal: poſtmodum etiam in profundum delabitur ſomnum, ſtertítque eò vſque quoad à cordis connato calore in ſeſe reducto, & idcirco corroborato, id quod defluxerat concoquatur, & diſſipetur digeſtione. Quamobrem poſt aſſumptos cibos præcipuè fiunt ſomni. quoniam eò potiſſimùm tempore, multa & corpulenta humiditas caput petens, quoad eo in loco fuerit, illud replet & aggrauat. hac igitur ratione hoc loco dicit Ariſtoteles ad ſomnos procreandos neceſſe eſſe humiditatem adeſſe calidam.

Ex temulẽtis qui ſomno deſtituũtur, & qui in ſomnum profundum decidant.

Somnus quomodo fiat ex Ariſtot. ſententia.

Hic enim benè concoctilis eſt.] quaſi dicat, in huiuſmodi enim humorem calidum & humidum coction e, celebrante natura, vapores huiuſmodi eleuantur calidi & humidi ſomnum conciliantes.

Si autem non: ſed inerit exiguus humor aut ad concoquendum contumax, ſomnus non fit] ſin verò parua inerit humiditas aut certè multa, quæ tamen à naturali caloro concoqui, aut euinci non poſſit, ſomnus non excitatur.

Qua etiam de cauſa in laboribus, & poſt cibum & potum, ſomnolentiſſimi fiunt ob calorem.] Gaza in ſua traductione, non viſus eſt habuiſſe ἐν τοῖς κόποις. ſic enim legit, qua de cauſa, poſt cibum & potum, ſomnolentiſſimi fiunt ob calorem. labores igitur quoſdam, & laſſitudines ſomnum inducere efficeréque dicit, quicunque videlicet corpora diſſoluunt, & liquefaciunt, ſuperfluentéſque, ob caliditatem motu conflatam, commouent humiditates, quæ ſanè in ventris viſcerúmque receptaculis reperiuntur. ab illis enim vapores eleuari, capútque petere neceſſe eſt, ſecum deportantes corpulenta quædam, & craſſa corpuſcula. Quemadmodum enim in mundo hoc inferiori, ſiccas illas exhalationes per ſe ſurſum ferri docuit lib. 1. Meteorolog. ſed ferè ſemper humidis vaporibus iunctas, ita in animalium corporib. craſſa ſemper exhalatio tenui coniungitur, ac ſurſum fertur. lib, verò de ſomno & vigilia, cùm dixiſſet laborem colliquando, ſomnum conciliare aliquãdò ſolere, ſubdit: docens quidnam ſit id colliquamentũ, ídq; vult indigeſtum quiddam eſſe, & crudum alimentum, ſi calidum certè fuerit, frigidũ námque condenſatum, colliquationi haudquaquam aptum & commodũ eſſe cenſuit. Animaduertendum tamen eſt, huiuſmodi colliquamentum, de quo in præſentia loquitur, aliud & diuerſum eſſe, ab illo de quo in commentariis iis de generatione animalium longiores fecit ſermones, quam σύντηξιν ibi appellauit, Quod ſi obſeruaſſet Argenterius, lib. de ſomno & vigilia, ceſſaſſet Ariſtotelem hac in re, vt in cæteris ſolet, carpere: multis argumentis cõmonſtrando non quemcunque laborem, neque in quocunque corpore colliquamentum facere poſſe. ſolus enim dicebat, vehemens, & in humidioribus corporibus aptus eſt labor

Somnus labore percolliquamentũ quomodo fieri dicatur.

Argenterij lapſus, dum Ariſtotelem reprehendit in colliquamento,

V colliqua

colliquamentum facere. colliquamentum enim ipſe intelligit peſſimam illam affectionem, quæ in ardentiſſimis vel perniciosis febribus ſolet conſpici. ſed non mirum ſi aduerſus Ariſtotelem momus iſte inuectus ſit hac in re, cùm Gal. Ariſtotelis alioqui multis in rebus admirator, & Auerrois acerrimus eiuſdem omnibus in rebus propugnator, & defenſor, præceptorem hac in re deſeruerint. ille quidem 1. de ſympt. cauſis vltimo & 3. de cauſis pulſ. cap. 9. Auer. autem 2. collect. medicinalium, cap. 21. nam laſſitudo non ex colliquante exercitio, ſed ex meditatione, aut ſolicitudine, citra cibum ſumptum ſomnum mouere ſolet. & conatus ad dormiendum, & frictio mollis, & cantus ſuauitas, & tenebræ, & ſilentium, quorum nullum exhalationem continet alimenti. quoniam etiam non ſemper dormimus. dum cibum ſumimus: nec ſemper denegato debito tempore corpori nutrimento, vigilamus. Aliam igitur commenti ſunt ſomni cauſam naturalem, propter naturam retrahentem ſpiritus, vel ad eorum reparationem, vel ad alimenti ſumpti concoctionem. Innaturalis verò, propter cauſam impedientem delationem animalis ſpiritus, ad membra ſacultatis, ſiue ea ſit refrigeratio valida, cerebrum neruóſque condenſans, obſtructione conſtipante, ſiue humor obſtruens. vt ſit impotentia ſenſuum, propter naturam ſpiritus retrahentem, vel cauſam præter naturam obſtruentem. Auic. etiam ipſe 1. 3. Tract. 4. cap. 1. putauit eſſe reditum ſpirituum ab organis ſenſus & motus ad principium, præter inſtrumenta reſpiratoria. ſi tamen has amplectamur opiniones, non ita nobis facilis erit ratio diſſoluendi multas quæſtiones, quæ facillimè tolli poſſunt ſi ſequuti fuerimus Ariſtotelis opinionem: vt optimè à nobis eſt annotatum in com. ad primam ſectionem. ſic igitur poſt labores, & cibum & potum, ſomnolentiſſimi reddimur ob hunc vaporem tepentem ſurſum petentem: in laboribus quidem attenuatis, & colliquatis multis humoribus, ex quibus ſurſum vapores, vbi incaluerint, eleuantur, in cibo verò & potu, vt dicebamus, quod ex actione caloris in alimenta vapores eleuantur, & caput vbi petierint, in aquam conuertuntur, qui deorſum quodammodo cor ipſum obruunt.

quod in labore ſomni cauſam cõſtituit. Gal. & Auer ſen. tentiæ de cauſis ſomni à labore contra Ariſtotelem.

Somni cauſæ à Gal. & Auer. poſitæ.

Auic. ſent. cum ſomno.

Melancholicis enim & in magnis ardoribus &c.] quod exemplo ex laboribus & cibo & potu deſumpto, ſomnum ex vaporibus digeſtibilibus fieri docuerat, ex oppoſito, vigilia nempe in præſentia, aggreditur idem probare argumento tum ex melancholicis deſumpto, tum & ex febribus ardentibus, in quibus vigiliæ maximè vigent, quamuis non propter eandem cauſam. melancholici enim, cùm frigidi ſint, & ſicci, cerebro priuati humore illo tepente inſomnes permultos quandoque dies & noctes remanere obſeruamus, quòd in cerebro, quin & vniuerſo corpore leuis ſit humiditatis quantitas, eáque etiam, quæ ſuperari, concoqui, aut digeri non ita facile poſſit à calore. Idem contingit in ardentibus febribus, ſed ob aliam cauſam abſumpto nempe & exſiccato vniuerſo ferè humore ſomnus abſolui non poteſt: ſed vigiles ferè ſemper ſunt.

Ergo manifeſtum eſt rationem &c.] breuiſſimè iis verbis ſolutionem problematis abſoluit. dicens, ſi ad hæc exempla, quæ propoſita ſunt, & ad cauſas tum ſomni in laboribus, & poſt cibum & potum, tum vigiliæ in melancholicis, etiam in ardentibus febribus animum adhibuerimus, facilè fieri poſſe vt diſſoluamus hanc quæſtionem. ſi enim temperatè vinum aſſumpſerimus, ſomnum conciliare obſeruamus experientia, & docuit Gal. lib. 3. de cauſis pulſ. cap. 9. & cap. vlt. 1. de ſympt. cauſ. ſi verò plus quàm oportet abſorbeatur, duplici ratione ſomnum poteſt impedire: vel quòd cum vaporibus calidis & humidis acres fuligines, & ſiccæ ſurſum feruntur, quæ humiditatem ſuperantes, potius ſiccitatem inducunt, & vigilias potius producere aptæ ſunt, aut certè quòd ob multitudinem quaſi obruunt calorem naturalem: ſicque, humore refrigerato, ſomnum inuehere non poterunt, ſed quaſi ſtertunt, & non dormiunt.

Προβλ. κϛ.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες τρέμουσι, καὶ μᾶλλον ὅσῳ ἂν ἀκρατοποτῶσιν; ἔστι δὲ, ὁ μὲν οἶνος, θερμαντικός· ὁ δὲ τρόμος, γίνεται μάλιστα ἀπὸ ψυχροῦ· διὸ οἱ ῥιγῶντες μάλιστα τρέμουσι· πολλοῖς δ' ἤδη χρωμένοις μόνῳ ἀκράτῳ τροφῆς χάριν, τρόμοι τε ἰσχυροὶ συνέβησαν, ὥστε ἀπορρίπτειν τοὺς θλίβοντας· καὶ τῷ θερμῷ ὕδατι λουόμενοι, ἀναισθήτως εἶχον. ἕτεροι δὲ τοῦτον τὸν τρόπον διαιτώμενοι, καὶ τρίψεσι χρώμενοι καὶ τροφῇ κρέασι, πρὸς ἀποπληκτικὰς ἀῤῥωσίας ἤλασαν. [οἷς] τρόμοι μὲν, διὰ τὴν ἀκινησίαν, ἧττον ἐνέπιπτον, πόνος δὲ ἰσχυρὸς, καὶ τὸ μὴ δύνασθαι ἡσυχάζειν. ἔτι [καὶ] τοῦ μὲν τρόμου αἰτία, ἡ ψυχρότης;

ἡ ψυχρότης· φαίνονται γὰρ (ὥσπερ εἴρηται) οἵ τε ῥιγῶντες τοῦτο πάσχοντες, καὶ οἱ σφόδρα γέροντες. ἀμφοτέρων δὲ τούτων, τῶν μὲν, τὸ πάθος ψυχρόν. τῶν δὲ, ἡ ἡλικία· ὁ δὲ οἶνος, θερμαντικώτατος· ὥστ' ὑπεναντίον αὐτῷ συμβαίνῃ ἢ οὐδὲν κωλύει γίνεσθαι ταὐτὸ ὑπὸ ἐναντίων, μὴ ὡσαύτως δὲ ποιούντων; οἷον καὶ ἀπὸ τῶν πάγων ἀποκαίεται ὑπὸ θερμοῦ, ὅταν ὁ πάγος ἀθρόον ποιήσῃ τὸ θερμόν· ὥστε ἔστι μὲν ὡς ὑπ' ἐναντίων τὸ πάθος τὸ αὐτὸ συμβαίνειν, ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ. ὁ δὲ τρόμος γίνεται μὲν ὑπ' ἐνδείας θερμοῦ, οὐ παντός, ἀλλὰ τοῦ οἰκείου. φθείρεται δὲ τὸ θερμὸν, ἢ μαραίσει ἢ σβέσει· σβέσει μὲν, ὑπὸ τῶν ἐναντίων, ὑπὸ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ· μαραίσει δὲ, ἐνδείᾳ τροφῆς, οἷον οἱ λύχνοι, ὅταν μὴ ἔχωσιν ὑπέκκαυμα, μηδ' ἔλαιον· ἢ ὑπὸ θερμοῦ ἀλλοτρίου, οἷον τὸ πῦρ ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ οἱ λύχνοι παρὰ τῷ πυρί. οἱ μὲν οὖν ῥιγῶντες ὑπὸ ψυχροῦ, σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ τρέμουσι· διὸ καὶ τοῖς περιχεομένοις τὸ θερμὸν, αἱ φρίκαι γίνονται· ἐγκατακλειόμενον γὰρ τὸ ψυχρὸν εἴσω καὶ ἀντιπεριϊστάμενον, ἵστησι τὰς τρίχας· καὶ τῷ ἀρχομένῳ πυρέττειν τὸ γινόμενον ῥῖγος δι' ὁμοίαν αἰτίαν γίνεται· ἐν δὲ τῷ γήρᾳ τὸ θερμὸν μαραίνεται, τῆς τροφῆς ὑπολειπούσης. τροφὴ μὲν γὰρ, ὑγρὸν τῷ θερμῷ· τὸ δὲ γῆρας, ψυχρόν. οἱ δὲ οἰνόφλυγες, μαραινομένης μὲν τῆς οἰκείας θερμότητος, τρέμουσι. καὶ εἴ τινες ἄλλοι τοῦτο πάσχουσι διὰ τὸν οἶνον. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον τοῖς διὰ γῆρας, ἀλλ' ἐπεὶ τρίτος ἦν τρόπος τῆς τοῦ θερμοῦ φθορᾶς. ὅταν γὰρ ὑπερβάλλοντι χρῶνται, ἐν τῷ σώματι πολλὴ οὖσα ἡ θερμότης, ἢ ἀποσβέννυσιν, ἢ ἀσθενῆ ποιεῖ τὴν οἰκείαν θερμότητα ἢ ἰσχύομεν· ἔστι γὰρ ὅταν μὴ κρατῇ τὸ κινοῦν τοῦ κινουμένου· οἷον, ὅταν ξύλον μακρὸν καὶ μέγα, μὴ ἀκρατῶς ἔχῃ τις, τὸ ἄκρον τρέμει. γίνεται γὰρ τοῦτο, ἢ τῷ τὸ ἐχόμενον μεῖζον εἶναι, ἢ τῷ τὸ κινοῦν ἔλαττον. συμβαίνει δὲ σβεννυμένου τοῦ θερμοῦ, (δοκεῖ γὰρ αἴτιον τοῦτο εἶναι τοῦ κινεῖσθαι τοῖς ζώοις) μὴ κρατεῖν τὴν φύσιν. σημεῖον δ' ὅτι διὰ ψυχρότητα γίνεται τὸ πάθος τοῖς οἰνόφλυξι καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, ὅτι ἄνευ ῥίγους γίνεται ὁ τρόμος.

Probl. XXVI.

Cur ebrioſi tremunt, & eo magis vbi merum hauſerint, cùm vinum excalefaciendi vim habeat: tremor autem fit maximè à frigido. vnde rigentes maximè tremunt. multis enim ſolo meraco vtentibus nutrimenti gratia, tremores adeò vehementes acciderunt, vt etiam comprimentes repellerent: & calida aqua profuſi, vix perſenſerunt. alij autem eodem, tum & perfricationib. & carnibus vtentes, in attonitum morbum inciderunt: tremores autem ob immobilitates minus inciderunt. dolor tamen vehemens, & inquietudo eos exercebat. Tremoris igitur cauſa eſt frigiditas. videntur enim, quemadmodum dictum eſt, hæc pati, qui rigent, & qui vehementer ſunt ſenes: vtriuſque autem horum eadem cauſa, illorum paſſio frigida, horum autem ætas. Vinum autem calefaciendi maximè vim obtinet. quare contrarium etiam producet. An nihil prohibet rem eandem à contrariis effici, dummodo non agant modo eodem, ſed diuerſo. Vt vritur & à gelu, & à calore, vbi gelu vniuerſum calidum in vnum coëgerit. quare fieri poteſt vt à ſubcontrariis paſſio eadem proueniat. Tremor autem fit ob inopiam calidi non cuiuslibet, ſed proprij. corrumpitur autem calor, aut marcore, aut extinctione. Extinctione quidem à contraris, à frigido & humido: marcore autem, vel indigentia nutrimenti, vt lucernæ, cùm ei fomes vel oleum defecerit. aut alieno calore: vt ignis in ſole, & lucernæ, cùm ei fomes

Qui rigorem verò patiuntur à frigido, extincto calido tremunt. Ex quo etiam fit vt calida aqua affuſa horror exoriatur. concluſum enim frigidū interiùs, ac circumſeptū pilos eriget. & in febrium quoque acceſſione rigor, qui fit, per ſimiles cauſas fit. in ſenectute calidum deficit alimento deficiente: nutrimētum etenim calido humidum: ſenium autem frigidum. Ebrioſi autem, deficiente própria caliditate, tremunt, & ſi qui alij id patiuntur propter vinum: ſed non modo eodem quo per ſenium. ſed adhuc ſuperat tertius modus corruptionis calidi: quando enim nimio vtuntur, in corpore multa ſuperexcedens caliditas, aut extinguit, aut debilitat proprium calorem, quo valemus. fit enim tremor, dum non dominatur mouens moto: vt cùm lignum longum non benè teneat quis, extremitas tremit. fit autem hoc, quoniam aut quod tenetur maius eſt: aut quod mouet, minùs. Accidit igitur tremor extincto calore. Videtur autem hæc cauſa mouendi in animalibus non dominari naturam. ſignum autem per frigiditatem ebrioſis, & ſenibus hanc paſſionem fieri, quòd iis ſine rigore fiat tremor.

Quæ ad huius problematis expoſitionem faciunt, petenda ſunt ex expoſitione problematis ſeptimi, vbi multa addidimus, quæ ad huius etiam illuſtrationem præcipuè facere videbantur.

Προβλ. κζ.

Διὰ τί ὁ ἀκροθώραξ μᾶλλον παροινεῖ τοῦ μεθύοντος μᾶλλον, καὶ νήφοντος; ἢ ὅτι ὁ μὲν νήφων, εὖ κρίνει; ὁ δὲ παντάπασι μεθύων, διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις ἐπιπεπλασμένας εἶναι, οὐ δυνάμενος τὸ βάρος φέρειν, οὐ κρίνει· οὐ κρίνων δὲ, οὐ παροινεῖ. ὁ δὲ ἀκροθώραξ κρίνει τε, καὶ διὰ τὸν οἶνον κακῶς κρίνει, ὥστε παροινεῖν· ὥσπερ καὶ Σάτυρον τὸν Κλαζομένιον ὄντα φιλολοίδορον, φεύγοντα δίκην, ἵνα ὑπὲρ τοῦ πράγματος λέγῃ καὶ μὴ λοιδορῆται, τὰ ὦτα ἐπέπλαττον, ἵνα μὴ ἀκούων, εἰς λοιδορίαν τρέπηται· παυομένου δὲ τοῦ ἀντιδίκου, ἀφεῖλον· μικρὰ δὲ ἀκούσας ἔτι λέγοντος, οὐκ ἀπέσχετο, ἀλλὰ κακῶς ἔλεξε, διὰ τὸ αἰσθάνεσθαι μὲν, κακῶς δὲ κρίνειν.

Probl. XXVII.

Cur leuiter ebrietate deuictus magis debacchatur quàm valde ebrius, aut ſobrius? An quòd ſobrius quidem bene iudicat? qui autem omnino eſt ebrius, quòd ſenſus omnino impediti ſint, onus ferre non valens nihil iudicat: non iudicans autem non habet inordinata phantaſmata. Parum autem ebrius iudicat, ſed propter vinum malè iudicat, & in iudicando inordinatus eſt. Quemadmodum Satyro Clazomenio, quòd amicus eſſet conuitiorum, defendenti propriam cauſam, vt de re ageret, non ad conuitia prouolueretur, aures obſtruxerunt, ceſſante autem contradicente cùm reſeraſſet, & pauca dicente adhuc ille audiuiſſet, nequaquam continere ſe potuit, ſed maledicta effutiebat: quia ex præaſſumptis malè iudicare poterat.

Pro huius explicatione commentarius ſecundus huius ſectionis erit adeundus.

Προβλ. κη.

Διὰ τί πρὸς τὸν γλυκὺν οἶνον ἥδιον ὄντα, οὐ γίνονται οἰνόφλυγες; ἢ ὅτι οὐκ ἴδιον χυμόν.

χυμὸν ἔχει ὁ γλυκύς, ἀλλ' ἀλλότριον; φιλόγλυκυς οὖν μᾶλλον ἢ φίλοινος ἔσται ὁ κεκρατημένος.

Probl. XXVIII.

Cur ex vino dulci ſuaui alioquì exiſtente non fiunt temulenti? An quòd non proprium habet ſaporem dulce, ſed alienum: amator ergo erit dulcis, non autem vini, qui vincitur.

Pro expoſitione huius problematis ſunt videnda, quæ dicta ſunt à nobis in expoſitione problematis duodecimi.

Πρόβλ. κθ.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες ὑπὸ τοῦ ἡλίου θερμαινόμενοι, μάλιστα χαίρουσιν; ἢ ὅτι δέονται πέψεως; ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸ κατεψῦχθαι. διὸ καὶ αἱ ἀποπληξίαι καὶ αἱ ἀποναρκώσεις τάχιστα μετὰ τοὺς πότους γίνονται.

Probl. XXIX.

Cur ebrioſi à ſole calefieri maximè gaudent? An quia concoctione gaudent? Adhuc autem & quia refrigerati ſunt, qua ratione & apoplexiæ & ſtupores citiſſimè à potu fiunt.

Et hoc problema, quoniam vberiùs ab Ariſtotele inferiùs proponitur, & diſſoluitur, problemate 32. ne eadem repetere ſæpiùs cogar, ad eum locum remittendum duxi.

Πρόβλ. λ.

Διὰ τί τοῖς μεθύουσιν ἐνίοτε πολλὰ φαίνεται τὸ ἓν ὁρῶσιν; ἢ ὅτι αἱ ἀρχαὶ τῶν ὄψεων ἔσωθεν κινοῦνται ὑπὸ τοῦ οἴνου, καθάπερ ἡ ὅλη κεφαλή; κινουμένων δὲ τῶν ἀρχῶν, οὐκ εἰς ταὐτὸ συμβάλλουσιν αἱ ὄψεις, ἀλλ' οἷον ἐπὶ μέρος ἑκατέρον τοῦ ὁρωμένου· διὸ δύο φαίνεται. ταὐτὸ δὲ τοῦτο γίνεται, καὶ ἐάν τις κάτωθεν πιέσῃ τὴν ὄψιν· ἐκίνησε γὰρ τὴν ἀρχὴν τῆς ὄψεως· ὥστε μηκέτι εἰς ταὐτὸ συμβάλλειν τῇ ἑτέρᾳ. ἡ μὲν οὖν τοιαύτη κίνησις, ἔξωθεν γίνεται· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ οἴνου, ἔσωθεν. διαφέρει δ' οὐθέν. ταὐτὰ γὰρ ποιήσει ὁπωσοῦν κινηθεῖσα.

XXX.

Cur temulentis multa interdum apparent, quod vnum eſt? An quia principia viſuum interius mouentur à vino, quemadmodum & totum caput: motis autem principiis, non ad idem dirigitur viſus. Sed quaſi in vtramque partem illius quod videtur, qua ratione duo apparent. hoc idem fit, ſi inferiùs comprimamus viſum: mouetur enim principium viſus ita, vt ad idem cum altero coire poſſit. talis igitur motus extrinſecus fit: qui autem eſt à vino, inttinſecus eſt: nec quicquam intereſt. Idem enim ſequetur qualitercunque aſpectum commoueris.

Videnda quæ in exponendo decimo problemate à nobis dicta ſunt.

Πρόβλ. λα.

Διὰ τί τῶν μεθυόντων ἡ γλῶσσα πταίει; πότερον ὅτι καθάπερ τὸ ὅλον σῶμα ἐν τῇ μέθῃ σφάλλεται, οὕτω καὶ ἡ γλῶσσα σφαλλομένη πταίει, καὶ οὐ

δυνάμεθα τὴν λέξιν διαρθροῦν; ἢ σπογγώδης ἐστὶν ἡ τῆς γλώττης σάρξ; βρεχομένη οὖν ἐξαίρεται. τούτου δὲ συμβαίνοντος διὰ τὸ πάχος τὸ ἀπὸ τοῦ ὄγκου, δυσκινητοτέρα οὖσα, οὐ δύναται ἀκριβοῦν. ἢ διότι οὔτε ἐν τῷ ὑγρῷ δυνάμεθα λαλεῖν, διὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ ἀέρος, οὐδ᾽ ὅταν εἰς τὸ στόμα λάβωμεν ὑγρόν; ἐν τῇ μέθῃ οὖν ἐν ὑγρῷ πολλῷ τῆς γλώττης οὔσης, οὐκ ἀκριβοῦμεν. τὸ δὲ μὴ ἀκριβοῦν, ἐστὶ τὸ πταίειν. ἢ διότι ἐν ταῖς μέθαις ἡ ψυχὴ συμπαθὴς γινομένη, πταίει; τῆς ψυχῆς οὖν τοῦτο πασχούσης. εἰκὸς καὶ τὴν γλῶτταν ταὐτὸ πάσχειν ἀπ᾽ ἐκείνης γὰρ ἡ τοῦ λέγειν ἀρχή. διὸ καὶ χωρὶς τῆς μέθης, ὅταν ἡ ψυχὴ πάθῃ τι, συμπάσχει καὶ ἡ γλῶττα, οἷον τῶν φοβουμένων.

Probl. XXXI.

Cur temulentorum lingua oberrat? An quemadmodum corpus totum titubat, ita lingua labens peccat, nec valet dictionem articulare? An quoniam ſpongioſa eſt linguæ caro, madefacta autem eleuatur? quod vbi euenerit ob craſſitiem, quæ eſt à tumore, difficilis ad motum exiſtens, exprimere ſincerè nō valet. An quòd vt in aqua, ob abſentiam aëris, loqui non valemus, ita neque cùm nimium in os humorem accepimus. in ebrietate igitur, lingua in humore multo poſita, ſincerè exprimere non poteſt. id verò eſt oberrare. An quia in ebrietatibus animus compatiens oberrat. hoc igitur animo patiente, linguam pariter affici rationabile eſt: ab eo enim eſt loquendi principium. quo fit vt etiam ſine ebrietate, cùm animus quippiam patitur, compatitur & lingua. ſicut in metuentibus. patet.

Temulenti balbutiunt, & cur.

Temulentorum linguam oberrare, temulentóſque ſæpenumero balbutire nullus eſt noſtrûm qui quotidiana id non nouerit experientia. cur verò id accidat non ita facilè quilibet intelligit. hoc autem loco Ariſtoteles ſymptomatis huius cauſas inueſtigat. Neque vnica ſolutione data, aut cauſa vna aſſignata contentus, quatuor potiùs, vt rem hanc abſolutiùs perficeret, propoſuit. quarum prima ex linguæ cum vniuerſo corpore conſenſu, deſumitur, cùm dicit. [*An quemadmodum corpus totum* &c.] id verò non ita intelligendum eſt, quòd ad motum vniuerſi corporis linguam quoque per ſe neceſſarium ſit moueri: ſed quòd eandem cauſam. quæ corpus titubans reddit, nec rectè ſibi conſtans, linguæ quoque balbutiem producere, eámque ita labilem efficere, vt rectè rem, quæ animo concepta eſt, non poſſit, & articulatè proferre.

Linguæ ſubſtantia qualis.

An quoniam ſpongioſa eſt linguæ caro &c.] eſt ſecunda cauſa ab ipſo inſtrumento principali loquendi deſumpta, potiſſimùm autem à ſubſtantia ipſius linguę. eſt verò caro eius mollis, rara, & laxa, ſpongiæ inſtar. per quam etiam etiam fibræ nullæ excurrunt, quo fit, vt muſculoſa dici nequeat, ſed peculiaris, qualem in reliquo corpore nullam reperire licet, cùm igitur ſit huiuſmodi, humiditate accedente repletur, eleuatur, atque in multam molem extenditur, ſicque ſincerè rem animo conceptam exprimere nequeunt, ſed quaſi tremebundi balbutiunt. eſt verò lingua principale locutionis inſtrumentum, quia vt habet Gal. 1. de motu muſcul. cap. 3. in lingua motum omnem videre poſſumus: ſurſum enim & deorſum, ante & retro, ſiniſtrorſum & dextrorſum apparet circumferri: partim etiam quaſi reflexa, & replicata, partim ingeminata, & ſupplexa, nonnunquam etiam circulariter vndique circumducta. Tria verò ſunt in edendo ſermone linguæ impedimenta: præcipua τραυλότης, blæſitas, in qua certa quædam litera pronuntiatur difficulter L. R. ψελλότης, balbuties, in qua litera, aut ſyllaba in pronuntiando prætęritur, ἰχνοφωνία, ſeu μογιλαλία, hæſitantia, in qua lingua titubat, & inter loquendum hæret, nec ſyllabam ſyllabæ præproperè connectere poteſt: hanc hoc loco titubantiam non naturalem, ſed aduentitiam Ariſt. potiſſimum intelligit. in ebrietate igitur, cum partes omnes quæ ad cerebrum & caput pertinent, nimia humiditate perfundantur, facilè impediunt, quominus vndequaque lingua moueri poſſit, neque ita facilè ſyllabas ſyllabis connectere. cognouit Galenus noſter 6. Aphoris. 32. hanc cauſam, dum explicat Aphoriſmum. Balbi ab alui profluuio maximè capiuntur ad proferendum R. L. dicens neceſſe eſſe linguam eſſe longam: quandóque autem breuis eſt natura ob ſtructuram naturalem,

Lingua in omnē motum moueri apta.

Linguæ tria impedimēta in locutione.

Balbi cur L. & R. difficilè proferunt.

natutalem, & ideo tranlizat. ſed ſæpè id euenit, quia molliorem & humidiorem habet lingua temperaturam: quam ob cauſam & pueri balbutiunt, cùm tale quiddam ipſis in loquendo contingat, quale etiam in ambulando euenit: nam & ambulare nonnulli prorſus nõn poſſunt, nonnulli verò non ſufficienter, cùm cruribus nequeant propter molitiem firmiter inniti. Quibuſdam etiam ætate integra, inter loquendum defatigatis, balbutire contingit. ſequitur. Quare & ebrij aliquando balbutiunt: partim quia multa humiditate perfunduntur, partim quia etiam ab ipſius multitudine præuagantur. *Pueri cur balbutiant.*

An quòd in aqua ob abſentiam aëris loqui non valemus, &c.] Eſt tertia reſponſio à medio malè diſpoſito deſumpta: medium enim quo non modò vocem edimus, ſed quo loquimur, aërem eſſe docuit Ariſtoteles 2. de anima: optimè enim quotidiana experientia obſeruamus ſi quiſpiam aut aquam, aut humidum quippiam aquæ ſimile in ore habuerit, non poſſe articulatè proloqui. cùm igitur & ſpongioſa linguæ ſubſtantia, & muſculi illi inſeruientes humiditate multa in ebrietate ſint referti, tum & cùm totum os, & adiacentes partes ſuperfluo humore madeſcant, non eſt mirum ſi aut balbuties ſequatur, aut in loquendo titubent. obſeruauit Aponenſis optimè dictum eſſe ab Ariſtotele, non poſſe nos loqui in aqua, quoniam ſermo illi erat inſtitutus de articulata formatione verborum cum voce, quæ non niſi in aëre, & per aërem formari poteſt. vox enim ſub aqua etiam emitti poteſt, & exaudiri aëre expulſo, quæ in organis, thorace nempe continebatur, & pulmonibus: at ſignificantem ſermonem proferre in aqua non valemus: quoniam in ſermone formando, non modò opus eſt aëre emiſſo, ſed etiam intus ſuſcepto. *Aer mediũ ad locutionem.*

An quia cum ebrietatibus animus compatiens.] Eſt quarta ratio diſſoluendi problematis ex principali agente, anima ſcilicet, deſumpta: dum anima corpori huic corruptibili, & multis ac variis paſſionibus ſubiecto coniuncta eſt, neceſſe eſt iiſdem permutari, atque eo modo ſaltem in operationibus affici, quibus laborat corpus. docuit hoc longa oratione Ariſtoteles in libro phyſiognomico, ſed longiori oratione ex Hippocrate, Platone & Ariſtotele hoc ipſum commonſtrauit Gal. noſter lib. quòd animi mores corporis temperaturam ſequantur. cùm igitur ex multo ingeſto vino, tum per ſe, tum vaporibus hinc inde eleuatis, vniuerſæ animæ actiones impediantur, atque labefactentur, rationabile etiam erit, virtutem illam, à tota anima effluentem in linguam affici, atque ſubinde in actione ſua oberrare: cùm ab anima tanquam à primo fonte prouenit actio illa. quæ in lingua ad ſermonem effotmandum emiſſa eſt dicitur autem anima pati non per ſe, cùm ipſa ſit impatibilis & incorruptibilis, ſed ratione inſtrumentorum. vnde dicebat Ariſtoteles 1. de anima. ſi ſenex oculum iuuenis aſſumeret: vtique videret ſicut iuuenis.

Quo fit vt etiam ſine ebrietate, &c.] quod poſtremo loco propoſuerat, exemplo confirmat: linguam nempe oberrare patiente toto animo aliqua ratione exemplo eorum, qui metuunt, quibus cùm animus, quaſi ſpiritibus deſtitutus in operatione conſtans eſſe non poſſit, producit etiam interruptas voces, & linguam titubantem & oberrantem. ſed de hac re problem. 13. ſect. 8.

Πρόβλ. λβ.

Διὰ τί οἱ οἰνόφλυγες καὶ οἱ περὶ τὴν θάλασσαν, χαίρουσιν ἡλίῳ; ἢ διότι οἱ μὲν οἰνόφλυγες, δέονται πέψεως, καὶ ἅμα συμβαίνει τινὰς τόπους κατεψύχθαι; διὸ καὶ ἀποπληξίαι καὶ ἀποναρκώσεις μετὰ τοὺς πότους. οἱ δὲ θαλάττιοι, διὰ τὸ ἀεὶ ἐν ὑγρῷ εἶναι, τοῦτο ποιοῦσι.

Probl. XXXII.

Cur ebrij & qui ſunt circa mare ſole gaudent? An quia ebrij quidem concoctione indigent: ſimúlque euenit quaſdam corporis partes refrigerari. qua etiam ratione attoniti morbi fiunt & ſtupores poſt potus. Maritimi autem quòd ſemper in humido verſantur, id faciunt.

Quærit cur ebrij ſolis calore gaudere maximè ſoleant: & quoniam eadem cauſa efficit, vt qui loca maritima habitant potiſſimùm, aut qui in ipſo mari quaſi perpetuò vitam degunt, vt piſcatores & nautæ, ſolis calore maximè & foueantur & delectentur, ſimul quamuis extra proprium locũ, id ipſum proponit, & ita diſſoluit, vt nulla ferè expoſitione indigeant. *Ebrij ſole delectantur vt & maritimi piſcatores, cur.*

indigeant. dicit igitur [*an quia ebrij concoctione indigent.*] In temulentis ita multo vino facultates & calorem naturalem obrui ſuperiùs docuimus, vt neque confici poſſit vinum, atque calorem naturalem quaſi extingui contingat. vnde cùm cruditates multæ generentur, vt eas ſuperare poſſit, indiget natura calore aliquo fouente, & adiuuante: cœleſtem autem calorem huiuſmodi eſſe, qui calorem naturalem fouere poſſit, atque actionem naturæ concoquentis adiuuare, docuit Ariſtoteles libro 1. de generat. animalium. fouetur enim atque maximè adiuuatur calor ille noſter naturalis cœleſti illo & diuino calore, quem maximè proportione reſpondere dicebat calori ſtellarum. vbi igitur imminuta fuerit defectu caloris innati concoctio, diuini illius caloris ope adiuuabitur qui quantusquantus tandem ſit, ſalutaris ſemper eſt, & vitæ conſeruator.

Simúlque euenit quaſdam partes refrigerari.] Non hac ſola ratione ij ſolis tepore gaudent, quòd concoctio illo mediante adiuuetur, ſed etiam quòd quaſi obruto calore naturali partes aliquę corporis frigidiores redditę excalefactione indigent, ideò natura etiam eos ſolùm ducente, efficit vt ſolis calore maximè gaudeant tanquam excalefaciente. frigidiores autem reddi illo argumento comprobat, quòd ebrij ſæpe frigidis paſſionibus, potiſſimùm capitis, rententur, quod quomodo fiat iam longa oratione ſuperiùs à nobis eſt commonſtratum.

Maritimi autem quòd, &c.] Eandem propemodum eſſe cauſam cur qui in mari vitam degunt, adeò ſole gaudeant, tradit. ſed quemadmodum in ebriis cauſam reddiderat, quòd refrigerari excalefactione indigeant, ita in maritimis in exſiccatione collocauit: quòd ij non multùm refrigerentur, ſed ſuperfluo humore aſſiduò madeſcant.

Πρόβλ. λγ.

Διὰ τί οἱ μεθύοντες ἀδύνατοι ἀφροδισιάζειν; ἢ ὅτι δεῖ μᾶλλόν τινα τόπον ἐκθερμανθῆναι τοῦ ἄλλου σώματος; οἱ δὲ διὰ τὸ πλῆθος τῆς θερμασίας, ἀδυνατοῦσιν. ἀποσβέννυται οὖν τὸ ἀπὸ τῆς κινήσεως θερμὸν γινόμενον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος. ἢ διότι δεῖ μὲν ἐκθερμανθῆναι τοὺς κάτω τόπους, ὁ δ᾽ οἶνος ἄνω πέφυκε φέρεσθαι; ὥστε ἐκεῖ ποιεῖ τὴν θερμασίαν, ἐντεῦθεν δὲ ἀπάγει. καὶ μετὰ τὰ σιτία, ἥκιστα ἀφροδισιαστικοί. καὶ κελεύουσιν ἀριστᾶν μὲν πολὺ, δειπνεῖν δὲ ὀλίγον. ἀπέπτων μὲν γὰρ ὄντων, ἄνω φέρεται· πεπεμμένων δὲ, κάτω τὸ θερμὸν καὶ τὸ ὑγρόν. ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γένεσις ἐκ τούτων. καὶ οἱ κοπιῶντες ἐξονειρώττουσιν, ὅτι ὑγρὸς καὶ θερμὸς ὁ κόπος. ἐὰν οὖν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ γένηται ἡ ὑπείπωσις, συμβαίνει ἐξονειρώττειν. διὰ ταυτὸ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀρρωστήμασιν, ὅσοις γίνεται, συμβαίνει· καὶ τοῖς φοβουμένοις, καὶ τοῖς ἀποθνήσκουσι συμβαίνει ὡσαύτως.

Probl. XXXIII.

Cur ebrij ad concumbendum ſunt impotentes? An quòd oporteat locum aliquem excalefieri magis quàm reliquum corpus. hoc autem in iis fieri non poteſt ob multam caliditatem. Extinguitur enim à motu calidum productum à continente magis. An quia oportet inferna loca calefieri? Vinum autem ſurſum aptum natum eſt ferri: quare in iis partibus caliditatem excitat. hinc autem auocat. Poſt cibum etiam non multùm ad venerem incitamur. & præcipiunt prandendum quidem multum, cœnandum verò parum. cibis enim inconcoctis ſurſum, concoctis autem deorſum fertur calor & humor. ſeminis autem ortus ex his fit: & fatigatis idcirco per ſomnum profluit quòd labor corpus humidum & calidum reddit. ſi igitur excrementum in ea parte ſubſtiterit, per ſomnum ſemen erumpit. Hæc eadem cauſa eſt, cur in morbis id fiat, tum & in metuentibus, & in morientibus etiam.

Vide quæ in expoſitione problem. 11. à nobis dicta ſunt.

Πρόβλ.

Πρόβλ. λδ.

Διὰ τί νέοι ὄντες ἐνουροῦσι μᾶλλον ὅταν μεθυσθῶσιν, ἢ πρεσβύτεροι; ἢ διὰ τὸ θερμοὺς [καὶ ὑγροὺς] εἶναι, πολὺ τὸ συῤῥυὲν γίνεται περίττωμα, διὰ τὸ μὴ ἀναλίσκειν τὸ σῶμα τὸ ὑγρόν· ὥστε ὑπερχεῖται· πρεσβυτέροις δὲ γινομένοις, διὰ ξηρότητα τὴν ὑπερβολὴν ἀνασπᾷ τὸ σῶμα. ἢ ὅτι μᾶλλον ὑπνωτικώτεροί εἰσιν οἱ νέοι τῶν πρεσβυτέρων; διὸ τοὺς μὲν νέους, καθύπνους ὄντας, λανθάνει ἡ ὁρμὴ τοῦ οὔρου ἐκπίπτουσα πρὶν διεγερθῆναι· τοὺς δὲ πρεσβυτέρους, οὔ· καθάπερ οὐδὲ τῶν ἔξωθεν κινήσεων, οὐδὲν ἧττόν τι λανθάνει αὐτοὺς ἢ τοὺς νέους. δῆλον δέ· καὶ γὰρ αὐτοὶ οἱ νέοι ἐν τοῖς βαθυτάτοις ὕπνοις μάλιστα ἐνουροῦσιν.

Probl. XXXIV.

Cur iuuenes cùm inebriantur, magis immingunt quàm ſenes? An quòd calidi & humidi ſunt: multúmque excrementum confluit, quod corpus humidum non abſumit. quapropter effunditur: ſenectute autem accedente propter ſiccitatem humorem ſuperantem attrahit corpus. An quia ſomnolenti magis ſunt iuuenes ſenibus? quocirca grauiter iuuenes conſopitos vrinæ ſæpè excitatio latet, vt hæc priùs erumpat, quàm ſurrexerint. ſeniores autem latere minimè poteſt, quemadmodum neque externorum motuum quiſquam minus ab his percipit, quàm ab adoleſcentibus poteſt. Id manifeſtum eſt, quoniam ipſi iuuenes in profundis ſomnis maximè immingunt.

Eos, qui in ſomno vrinam continere nequeunt ἐνουρῶντας Græci dixere, quos mingentes in lecto Arabes appellarunt. de iis loquitur in præſentia Ariſtoteles, dum quærit, cur iuuenes cùm inebriantur magis ſibi ipſis immingant, quàm ſenes. hoc modo aſſumpſit Hippocrates 7. Epid. cùm dicit, ἐνούρησε τῇ ἕκτῃ ἐν νυκτὶ ὀλίγον. quod eſt ſexto die noctu parum quid imminxit. Obſeruandum autem quòd quamuis Ariſtoteles dixerit διὰ τί νέοι ὄντες, quod iuuenes ſignificat ἀντὶ τῶν ἀκμαζόντων pro adultis & ætate florentibus ipſi Hippocrati 2. Aphor. 45. ſed manifeſtiùs libro de ſalubri diæta vbi τοὺς νέους iuuenes compacta habere corpora, & temperamentum ſiccum: quod de pueris diei nullo modo poteſt. hos verò vocat potiùs τὰ νήπια καὶ παῖδας ad decimum quartum annum vſque: hoc tamen loco potius pueros hos intellexit, & iuuenculos. ſic paſſiua ſumit Ariſtoteles vt 1. Ethic. cap. 3. de auditoribus, ſic 3. Rethor. hoc modo ſæpè Demoſthenes, ſic ſæpiſſimè Plato. & iure quidem merito, cùm & νέος nouus ſiue nouitius ſit. hoc igitur modo νέους ſumpſiſſe hoc loco manifeſtum eſt, cùm hos calidos & humidos infrà eſſe affirmet, cùm potius iuuenes ſicci ſint & compacti. quærit igitur cur pueri, & iuuenculi, ſeu iuniores, magis quàm ſeniores immingant, vbi vino ſeſe inebriauerint. duas autem affert ſolutiones, quarum prima eſt cùm dicit, Iuuenes ebrij ſibiipſis immingunt magis quã ſenes.

An quòd calidi & humidi ſunt.] Dicit igitur, quòd pueri, quòd calido & humido præditi ſint temperamento, multam excrementitiam humiditatem in corpore colligunt: quòd eorum excedens humiditas caloris actionem infringit, atque hebetem reddit, quo fit vt ſuperfluæ humiditatis leuem portionem poſſit abſumere: multa autem in iis aggregata humiditate, neceſſe eſt tandem vt à renibus trahatur, ad veſieámque tandem transfundatur, donec euacuatur, & extrà pellitur. ſeniorum autem corpora præ ſiccitate multum humorem & attrahunt, & exſugunt.

An quia ſomnolenti magis ſunt, &c.] Eſt altera ſolutio. docuit Ariſtoteles libro de ſomno & vigilia, pueros ob abundantem humiditatem calori temperato iunctam, magis dormire, & longiores ſomnos habere quàm ſenes: at in ſomno tum quòd ob rectè celebratam in ventriculo coctionem; tum ob multam ſeroſitatem collectam, neceſſariò vrina multa colligitur, quæ, cùm & veſicam diſtendat, & acrimonia aliquomodo vellicet ad expulſionem etiam in ſomnis irritat. Hinc ſæpenumero in ſomno ſibi immingunt non excitati: quod ſenibus non euenire poteſt, quòd breuioris ſint ſomni. illi igitur in lecto mingunt, ſed eos id latet: aut certè imaginantur ſe eſſe excitatos, & meiere: quemadmodum

quemadmodum etiam eos magis motus externi latent, qui facultate animali apprehenduntur, quàm ſenes, quòd animæ puerorum ſint in multo motu, & in maxima agitatione, vt optimè docuit Ariſtoteles lib. de memoria & reminiſcentia, intenſiores autem motus remiſſiores ſemper ſolent occultare. Solet enim in pueris naturalis facultas præualere, animalis autem in ſenibus. quòd ſi nos tertiam aliam addiderimus ex Auic. lib. 3. Fen. 19. Tract. 2. cap. 5. 13. & 15. abſolutam fortaſſe magis hanc ſolutionem faciemus, is igitur imminctionis potiſſimùm in ſomno præcipuam cauſam reiicit in muſculum os veſicæ claudentem, ſi imbecillus fuerit potiſſimum ab intemperie humidiori & frigidiori: quamobrem pueli, fœminæ & homines molliores præ aliis hoc ſymptomate ſolent tentari: potiſſimùm ſi ex iis fuerint, qui profundũ admodum ſomnum dormiunt. vbi enim in huiuſmodi determinata quædam vrinæ quantitas collecta fuerit, quæ amplius ab ea ob pondus, aut ob aliquam acrimoniam tolerari non poſſit, irritatur naturalis expultrix facultas ad vrinæ expulſionem, cui reniti non poteſt muſculus circa eius orificium conſtitutus, quòd ſit imbecillus præ humiditate, & propterea ei liberum exitum concedit. Quod etiam faciliùs contingit, ſi, vt idem cap. 5. docet, ratione penitus occupata ob ſomni profunditatẽ ad imaginationem huiuſmodi irritationis ſenſus perueniat: nam cùm hæc facultas locum & tempus opportunum per inſomnium ad vrinam detrudendam ſibi fingat, expultrix eo audacius ad proprium munus exequendum inſurgit: muſculúſque ad veſicæ orificium cõſtitutus, non modò eiuſmodi expulſioni non reſiſtit, verùm potius (prout eius partes ſunt) ſeſe laxando opem & auxilium adfert. ſi igitur abundanti humiditati in vniuerſo corpore, & longiori ſomno, mollitiem hanc, & laxitatem muſculi addiderimus, abſolutam magis huius problematis rationem attuliſſe nos videbimur.

Πρόβλ. λε.

Διὰ τί τὸ ἔλαιον πρὸς τὰς μέθας συμφέρει, καὶ τοῦ δύνασθαι πίνειν τὸ καταῤῥοφεῖν; ἢ διότι οὐρητικόν ἐστι, καὶ τῷ πόματι προοδοποιεῖ;

Probl. XXXV.

Cur oleum ad ebrietates confert: abſorptúmque facultatem præſtat potandi? An quòd ex iis eſt, quæ facultatem habent ciendi lotium, potuíque viam facit?

Ebrietati oleum obſiſtit & cur.

Poſtrema hac quæſtione quærit Ariſtoteles cur oleum (id verò intelligendum eſt de eo quod ex oliuis maturis exprimitur) ita ebrietati aduerſetur, vt poſt ebrietatem abſumptum eam arceat & diſſoluat, in vini autem potatione immoderata ſumptum, temulentiam impediat, facultatémque præbeat, vt ſine periculo ebrietatis vinum multum abſorberi poſſit.

An quod diureticum eſt.] Quæ vrinam ciere poſſunt ebrietati, ea ratione ſuperiùs docuimus, quòd ad renes & veſicam vinum deducendo, impediunt quo minus ad cerebrum & caput ipſum, vapores aſſiduè tranſmittendo ebrietatem aut faciat, aut conſeruet. obſeruandum autem oleum impropriè eſſe ex iis, quæ diuretica, & vrinam proritantia dicuntur hæc enim facultatem illam nanciſcuntur, non modò extenuando quæ craſſa ſunt, ſed ſanguinem etiam ipſum fundendo, eiúſque tenuem & aquoſam partem ſecernendo, ingenti quadam caloris vi: ſecretam enim ita ſanguinis partem, quæ ſerum eſt, renes tanquam proprium ſibi & familiarem arripiunt. at in oleo facultas huiuſmodi non reperitur.

Oleũ quomodo vrinã moueat.

Sed ſicuti etiam diuretica aliquando dicimus, quæ multam ſeroſitatem generantia vrinam promouent, vt melopepones, cucurbitæ, anguriæ, rapæ, ita oleum, quòd aëreas multas partes habeat, aliquas etiam igneas, ſeſe per anguſta inſinuans, ad renes ſolet permeare, & obſtructas illas vias quandoque reſerare: quod quotidiana nos docet experientia: in iis enim qui lapillo in renibus retento, doloribus maximis anguntur, ſi olei inſignem aſſumpſerint quantitatem, ſæpè lapillum deturbari, viámque exitui illius in oleo parari.

Oleũ ebrietati obſiſtit, quòd vino ſuperpotatus vapores eleuari impediat.

Vnde Auicen. 2. can. dicebat olea omnia diuretica eſſe. Cùm igitur viam vino ad exitum ſtruat, meritò & ebrietati factæ obſiſtit, & imminentem prohibet. An potius dicendum eſt, quòd de vino dulci ebrietati ſuperbibito, & illam impediente, à nobis eſt ſtatutum in expoſitione problem. 12. cùm enim oleum, vt optimè annotabat Plutarchus, 6 ſympoſiacon,

poſiacon,quæſtione nona. vbi quærit cur Homerus inter tot alia humida oleo ſolùm hoc epithetum conceſſerit. dicit enim. Id factum eſt, quòd ſolum verè humidum dici poſſit. leuitas enim illius æquabilitatem partium optimè demonſtrat: cùm contactu omnes eodem modo affectæ deprehendantur. Præterea oleum in motu, minus quàm vllus alius liquor, ſtrepitum edit, eſt enim penitus humidum. reliquorum humorum dum fluunt & mouentur duræ & terrenæ partes impingunt, atque deliduntur, cóque ſtrepitum edunt ob aſperitatem. Quin etiam ſolum oleum non permiſcetur aliis. eſt enim denſiſſimum, neque habet inter ſiccas & terreſtres in ſe ipſo partes ſpatia aut meatus, quibus recipiat id quod incidat:ſimul etiam ob partium ſimilitudinem inconcinnum aliis, & continuum ipſum eſt:& cùm ſpumat oleum ſpiritum non admittit ob continuitatem & tenuitatem. Hæc etiam cauſa eſt vt ignis ipſo alatur. Si igitur vinum dulce, quòd craſſum ſit & viſcidum,& lene cùm meatus obſtruat & interſepat vino, vaporéſque arceat, & ne ſurſum ferantur inhibeat, quantò magis oleo id conuenire erit veriſimile, cùm omnibus supernatet humidis,viſcidum ſit vaporibus iter præcludat, ne ſurſum ferantur, hac igitur potiſſimùm ratione ebrietati obſiſtere cenſendum eſt.quod optimè in libris acromaticis ab Ariſtotele eſt obſeruatum,cùm 4.Meteorolog.dicebat: dulce vinum non inebriare,quia pinguiuſculum eſt,nec halitum mittit ad caput,ſed ea præſtat quæ oleum. Sed quoniam longa oratione demonſtratum eſt à nobis in com,ad 12. & 13. quomodo dulcia, craſſa, oleaginoſa, & pinguia ebrietati obſiſtant, ne actum iterum agere videamur conſultò:hoc loco præterimus,ad illum locum lectorem remittentes.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΟ Δ.

Ὅσα περὶ ἀφροδίσια.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO QVARTA,

Eorum, quæ ad rem veneream pertinent.

Digitized by Google

AD PERILLVSTREM VIRVM

FEDERICVM QVINCTVM,

REGII FISCI ADVOCATVM.

VENERIS *olim puerum alatum fecerunt, Perilluſtris Vir: Venerem ego ipſam nunc facio; vt ſine cupidine, id eſt, pudica, caſta, verecunda ſit. Pennas autem ab alis meis accipiet, vt volet, non arcum, vt noceat. refrænare enim corporis æſtum ac pruritum poſſumus, extirpare non poſſumus. Pennas, inquam, quibus ſublata ac in doctiorum oculis poſita cognoſcatur ac vitetur. Muſæ quidem noſtræ caſtæ ſunt, non omni tamen ſermone violantur. Vt Liuia viros nudos fœminæ caſtæ ſtatuas eſſe dicebat: ſic nobis viris veneres. Vim naturæ contemplamur nec mouemur: libidinis æſtum cognoſcimus, nec abripimur. Quod vt publicè manifeſtum quoque euadat, Tibi Vir perilluſtris* Αφροδίσια *iſta, iſtud Veneris peruigilium ſacrum eſto, ea ætate, doctrina, dignitate viro, ad cuius ipſa Venus nomen & aſpectum erubeſcat, & modeſtiam induat, vt ſic obnubilatio laſciuiæ vultu, ſine caſtitatis damno commentarium meum, & ipſum Philoſophum quiſque legat. Inficias non eo comici dictum: Flamma fumo eſt proxima. Fumo comburi nihil poteſt, flamma poteſt. Sed hic ne fumum quidem inueneris, lumen duntaxat aliquod philoſophicæ doctrinæ. Omnis enim ſine cupidine Venus eſt, ſine Venere Venus, ſi laſciuam quæſieris. Vale, & ſic cenſe, vt alij cenſeant. me ama, vt alij me ament. Mediolani Kal. Iul. M. DC I.*

ΑΡΙΣΤΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟ Δ.

Ὅσα περὶ ἀφροδίσια.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM

SECTIO QVARTA,

Eorum,quæ ad rem veneream pertinent.

Πρόβλ. α.

Διὰ τί ὁ ἀφροδισιάζων καὶ ἀποθνήσκων, ἀναβάλλει τὰ ὄμματα, καθεύδων δὲ καταβάλλει; ἢ διότι ἄνωθεν τὸ θερμὸν ἐξιὸν, ἀναστρέφει ἵνα πὲρ ὁρμᾷ· ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ, κάτω συνάγεται· διὸ ῥέπει κάτω; συγκλείονται δὲ οἱ ὀφθαλμοὶ, διὰ τὸ μὴ ὑπάρχειν ἔτι νοτίδα.

Probl. I.

Cur coiens & moriens oculos ſurſum vertit,dormiens autem deorſum? An quòd è ſuperiori parte calor exiens ſurſum vertit, quò mouetur,in ſomno autem deorſum colligitur, propterea inferius conuertit? obſerantur verò oculi, propterea quòd non amplius ineſt humiditas.

DE iis quæ ad coitum & venerea pertinent, cùm pro Ariſtotelis quæſtionibus,quas prę manibus explicandas aſſumpſimus, intelligendis, multa ſæpenumero proponenda ſint,quæ obſcœnitatis nonnihil aut turpitudinis continere videntur, præfari illud mihi operæprecium duxi, me multa ex iis ſine inſigni & manifeſta præuaricationis ſuſpicione ſilentio tranſmittere non potuiſſe, cùm maximi ad rerum tractandarum cognitionem momenti atque vſus eſſe viderentur,vt niſi ſuá in partē quoq; hæc venirent huius tractationis,deſutura multa ſint,quę difficillimis iis quæſtionibus lucē facilè & nitorem addere poſſent. Quáquam nulla prorſus eſſe in re obſcœnitas poterit,ſi vſum tantum coëundi legitimum ſequamur, cum ſua quidem coniunctum voluptate:ſuis tamen quoque legibus coërcita:ne qua ex parte terminos ſuos egreſſa tranſiliat. Id igitur Ariſtotelis audiamus. Quærit primo loco cur ſit, vt qui concumbit, & qui moritur,oculos attollit:qui autem dormit,ſubmittit,ſoluit dicens,[*an quòd è ſuperiori parte calor exiens,ſurſum vertit,quò mouetur.*]Niſi quis diligēter & accuratè,quæ ab Ariſtotele hoc loco,pro diſſoluēda vtraq; difficultate proponuntur,ad pēſum reuocauerit,facilè in eā duci poſſet opinionē,& minimè ſatisfacere,& omnino falſum ſibi aſſumpſiſſe,ſi enim

Obſcœna etiam tractāda, & quomodo.

Obſcœnam nihil modo ſuis legibus coërceatur.

Coiens & moriens oculos attollit, dormiēs demittit, & quā ob cauſam.

veneream actionem primò ſumamus, videtur potiùs, ſi vera eſt Ariſtotelis aſſumptio, in eo actu oculos ſubmitti debere: cùm ſpiritus ſimul cum ſanguine & ſeminali materia deorſum feratur: ſiue enim ſemen ex vniuerſo corpore deducatur, ſeu ex cerebro maiori ex parte, vt Hippocrates, ſiue ex ſpinali medulla vt Platoni placuit, ſiue generetur in teſtibus, vt medicis ferè omnibus, ſemper verum eſt ſpiritus, quibus mouetur, fouetur, & generatur, à ſupernis partibus ad infernas aut propelli, aut moueri, quo fit vt potiùs in coitu oculi demitti deberent, non attolli. qui autem moriuntur, cùm ad cor tanquam ad fontem, vnde & naſcuntur & emergunt, ſpiritus ſoleant recurrere, potiſſimùm cùm primùm ſtatuatur ab Ariſtotele quod naſcitur, & poſtremum quod interire ſolet, oculi etiam, qui ſpiritibus quaſi micantes fulgent, & ſuo funguntur munere, deprimi, & quaſi in morte collabi deberent, deorſum irruentibus tanquam in arcem propriam ſpiritubus, in ſomno autem potius ſurſum oculi verti deberent, cùm ſomnus cerebri paſſio eſſe videatur, eo & laborante, & in eo contentis ſenſibus omnino inſomno ferientibus: quo fit vt eò delatis ſpiritubus ſurſum potius oculos trahere deberent, ſi vera eſt Ariſtotelis hoc loco propoſita regula, eò oculos trahi, quò ſpiritus mouentur, & impetu trahuntur.

Quomodo in coitu ad ſuperna oculi voluătur, ſi ſpiritus ad inferna feruntur.

Verùm ſi diligenter & motus in re venerea contingentes, & ſpirituum impetus conſiderauerimus, dicendum erit primò quidem ſpiritus vndequaque ad inferna aut trahi aut propelli, ſicque eo tempore & oculos demitti, & languore quodam depreſſas palpebras conniuere, mox autem in ipſo extremo actu, voluptate quadam vniuerſi corporis commoti, quaſi retrocedentes, qui non ampliùs ad fœcundum ſemen reddendum neceſſarij ſunt, ſuperiora petunt, & impetu quodam commoti, exitum per ſuperna quærentes, potiſſimùm per lucida membra, quales ſunt oculi, eos quodammodo contorquent. ita fit in morte: cùm enim ad cor tanquam ad propriam ſedem, & ad determinatum à natura illis domicilium ſpiritus in extremo periculo confugiant, eo repertò minùs firmo, minùſque munita arce, effugium quærentes ſuperna petunt, cùm igneæ ſint naturæ, partes cuius proprium eſt ſuperiores petere: cùm verò itidem oculi ſpiritu multo ſoleant eſſe referti vt promptè ſuo fungi munere poſſint, & hinc inde facilè moueri, cúmque ſplendidi, & ob propriam naturalémque ſtructuram, & ob multos ad eas partes affluentes ſpiritus, maximè ſint, per eas feneſtras exitum quærentes, conuoluuntur, & ad ſuperna quaſi conuelluntur. In ſomno autem, quamuis primùm voluerit vapores vi caloris in alimenti coctione ſurſum ad cerebrum ferri, vbi frigiditate cerebri in humiditates conuerſi, non ſecùs quàm à mediæ regionis aëris frigiditate condenſati vapores ſurſum eleuati in pluuiam conuertuntur, ad inferna tamen per venas, ob grauitatem naturalem defluunt, calorémque verſus cor repellunt, & quodammodo refrigerant, vnde per vocatam antiperiſtaſim ſomnum oriri credidit: omne enim calidum natura ſua ſurſum ferri aptum eſt: quamobrem exhalatio, quæ à cibis eleuatur & potibus, cùm calida ſit & humida, ad cerebrum vſque aſcendere ſolet, ſecúmque illuc vſque aliquas trahit ſuperfluitates, quem locum pertingens, cerebríque frigiditatem offendens, ab illa condenſata & compacta, rurſum internè deuoluitur: mox autem inde deuoluta, cor ipſum, primùm ab ipſo creditum, ſenſiterium perit, calorem in ipſo exiſtentem frigida qualitate hebetat, atque retundit, quo veluti egelido, aut tepeſcente reddito, dormitat primò, crebróque capitis nutu langueſcit animal: poſtmodum etiam in profundum delabitur ſomnum, ſtertítque eouſque, quoad à cordis connato calore in ſeſe reducto, & idcirco corroborato, id, quod defluxerat, concoquatur, & digeſtione diſſipetur. Quamobrem cùm hoc modo ſomnum fieri crediderint Peripatetici, meritò in ſomno oculos demitti ſcripſit, quòd eò voluantur oculi, quò ſpiritus vertuntur. an potiùs dici poteſt ſeminalem materiam non parua ex parte à cerebro decidi, & ſpiritus ab ea parte impertiri, eáque ratione eam partem adeò per coitum debilitari, potiſſimùm verò oculos, quia natura ſeminis ſimilis cerebro eſt. Quinimo libro 2. de generat. animal. cap. 7. ſedem oculorum maximè omnium locorum capitis ſeminalem eſſe dicebat: cùm ſola ipſa per coitum venereum maximè immutetur: & vſu immodico rei oculi apertè langueant. cauſa, inquit, eſt, quòd natura genituræ ſimilis cerebro: aquoſa enim materia eius eſt, calórque aduentitius. ſed hoc ex problemate ſequenti faciliùs intelligi poterit, aut à ſpinali medulla ſemen ſi cum Platone ſegregari dixerimus, hîc conuelli quodammodo oculos ex ea diuulſione materiæ dicemus, & cùm ad inferna pellatur, & auellantur oculi, conuulſione quadam tentantur, & conuulſi pupillam euertunt. hinc breuem quandam epilepſiam, & leuem coitum eſſe dicebat ille [*Obſeruantur verò oculi propterea quòd non amplius ineſt humiditas.*] Non minorem hæc particula habet difficultatem, quàm ſuperiores: vix enim

intelligi

intelligi poteſt, quomodo, humiditate deficiente oculi occludantur. ſiquidem obſeruatum eſt eis.qui ex multi vini potu ebrij facti ſunt, facilè oculos obſerari, atque eoſdem in profundum ſomnum delabi, quibus tamen ſcimus multa humiditate & cerebrum, & oculos, & palpebras refertas eſſe. & in phyſiognomicis eos, qui palpebris craſſioribus & nimis humeſcentibus præditi ſunt, ad ſomniculoſos referebat, in quibus nimis facilè oculi elauduntur. Verùm ſi rectè intellexerimus de quanam humiditate loquatur Ariſtoteles, non ita erit difficile Ariſtotelis ſententiam intelligere: neque enim de ſuperflua illa & excrementitia locutus eſt Ariſtoteles, quæ ſopotoſum etiam, & illum quidem morboſum ſoporem ſolet inducere, in quo maximè palpebræ demittuntur: Sed de ſubtili illa ſpirituum humiditate, quæ ſemper cum exhalatione ſolet eſſe coniuncta, vt 1. Meteorolog. dicebat philoſophus, quæque vapor appellatur, éſtque ſubtiliſſima pars ſanguinis quæ etiam cum ſpiritub. in arteriis contineri peculiari libello, docuit Gal. hæc ſpiritubus iuncta apertos oculos retinet, & eleuatos: vbi autem verſus cor defluit per ſomnum, quaſi palpebræ concidunt, ſpiritubúſque, & ſubtili hac humiditate deſtitutæ deorſum cadunt, & quaſi languentes oculum operiunt, vnde tunc feriantur, & ab actione ceſſant.

Πρόβλ. β.

Διὰ τί τῶν πλειόσιν ἀφροδισίοις χρωμένων, ἐπιδηλότατα συνδίδωσι τὰ ὄμματα καὶ τὰ ἰσχία· τὰ μὲν, ἐγγὺς ὄντα· τὰ δὲ, πόρρω; πότερον ὅτι καὶ ἐν αὐτῇ τῇ συνουσίᾳ ἐπιδηλότατα συμποιεῖ ταῦτα, τῇ ἐργασίᾳ συνιόντα περὶ τὴν πρόεσιν τοῦ σπέρματος; συνεκθλίβεται; οὗ μάλιστα ἐντεῦθεν ὅσον εὔτηκτον τῆς τροφῆς ἔνεστι διὰ τὴν θλίψιν. ἢ διότι παραθερμαίνεται, τήκεται μάλιστα· ὁ δὲ ἀφροδισιασμὸς, θερμότητα ἐργάζεται. μάλιστα δὲ ταῦτα θερμαίνεται, ἃ κινεῖται ἐν τῇ ἐργασίᾳ. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ, καὶ τὰ περὶ τὴν ἕδραν, ἐπιδήλως συμποιεῖ. οὔτε γὰρ μὴ συνάγοντι τὰ περὶ τὴν ἕδραν ἐνδέχεται προέσθαι, οὔτε μὴ τῶν ὀφθαλμῶν καταβληθέντων. τὰ μὲν γὰρ περὶ τὴν ἕδραν συνιόντα, θλίβει, οἷον ἐκ κύστεως τῇ χειρὶ τὸ ὑγρόν· ἡ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν συναγωγὴ, τὰ ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου. ὅτι δὲ μεγάλην ἔχουσι τὰ ὄμματα τὴν δύναμιν καὶ ὁ τόπος αὐτῶν πρὸς γένεσιν, δηλοῖ ἡ τῶν ἀτέκνων καὶ γονίμων γυναικῶν τοῖς ἐναλείμμασι πεῖρα· ὡς δέον ταύτῃ διελθεῖν εἰς τὸ σπέρμα δύναμιν. πλείονα δὲ [ἀεὶ] ἄμφω τυγχάνει ὄντα πάντων ἀεὶ, ὄρχος τε καὶ ὄμματα. διὰ μὲν οὖν τὴν συνεργίαν, κοινωνεῖ τῆς θερμασίας· διὰ δὲ ταύτην λεπτύνεται καὶ συναποκρίνεται πολὺ εἰς τὸ σπέρμα. οὔτε γὰρ, ἂν μὴ πῖον ᾖ, ὁμοίως γρύσει ἡ θερμότης, οὔτε πῖον μὴ συμπονοῦν, οἷον ἐν τῇ κοιλίᾳ· ἀλλὰ οἱ νεφροὶ τῶν ἄλλων μάλιστα αἰσθάνονται, διὰ τὴν γειτνίασιν. καὶ αὐτὴ δὲ ἡ τοῦ σπέρματος πάροδος, παρὰ τοὺς τόπους τούτους οὖσα, ἐπιδηλότατα ἱκανή ἐστι λεπτύνειν. ἀχαιρεῖ γὰρ [τι,] ἀλλ' οὐ προστίθησι, πλησιάζουσα.

Probl. II.

Cur immodica venere vtentibus manifeſtiſſimè ſimul laborant oculi & coxæ. cùm coxæ quidem ſint propè, illi verò longè? Vtrum quòd in ipſo coitu manifeſtiſſimè collaborant, hac operatione conſentientia ad ſeminis emiſſionem. exprimitur autem maximè exinde quantum alimenti bene ſolubile eſt per compreſſionem. An quòd eodem calefacto colliquatur maximè: concubitus autem calore perficitur.ea autem maximè incaleſcunt, quę in actione commouentur. Oculi autem, & quæ circa anum ſunt, manifeſtè collaborant: neque enim non compreſſis iis quæ ſunt circa anum, poteſt emitti, oculiſque non deductis. quæ enim circa anum concurrunt, exprimunt, vt ex veſica humor manu exprimitur: oculorum autem compreſſio, quæ ſunt in cerebro exprimit. quòd autem oculi & locus ipſorum magnam habeant potentiam ad generationem, docent experimenta ſterilium & fœcundarum mulierum, quæ illitionibus fiunt, quòd hinc perueniat ad ſemen potentia. plura autem ambo nanciſcuntur: communia ſemper anus & oculi: ob iunctam igitur operationem, fiunt par-

ticipes

ticipes caloris: per hanc autem attenuatur, & ſimul excernitur multum cum ſemine. Neque enim ſi non pingue vtrumque, ſimiliter diſſoluet caliditas, quin ne pingue quidem exiſtens, vt in ventre: ſed renes magis id ſentiunt, ob vicinitatem. Et ipſe etiam ſeminis tranſitus circa hæc loca perſpicuè factus, aptus eſt attenuare. Adimit enim, non addit, à vicinis partibus.

Venere immoderata vtentibus cur oculi & coxæ maximè laborent, cùm alioqui partes ſint loco diſiunctæ. ἰσχίον quid Græcis, & varia eius ſignificata.

Pulcherrimam proponit diſcutiendam quæſtionem Ariſtoteles, cur ij qui immodica venere vtuntur ſoleant oculis laborare & coxis, cùm hæ partes adeò inter ſe ſint diſiunctæ, & cùm, quamuis coxæ vicinæ ſint partibus ſemen excernentibus, oculi tamen tam latè diſtent. hæc eſt dubitatio, & hæc dubitandi ratio. Obſeruandum autem eſt hoc loco quid per τὰ ἰσχία intellexerit Ariſtoteles. ἰσχίον enim nobis coxa eſt: éſtque propriè os illud in quod inſeritur femoris caput Gal. ſecundo libro de fracturis, & lib. de oſſibus. idque ibidem Homeri auctoritate Iliad. ε. confirmauit. ita ſcholiaſtes Homeri intellexit, quo modo etiam Heſychius. Polluci ἰσχία quandoq; ſunt ligamenta ipſa, quibus femur coxendicis acceptabulo connectitur. quandoque ἰσχίον articulationem ipſam & caput femoris rotundum ac leue & acceptabulum, & vinculum complectentem intelligi ſcribit. Sic apud Hipp. dicit Aph. 59. & 60. τὸ ἰσχίον cauitate ſua excidit, rurſúſque recidit. hoc eſt, τὸ κατὰ ἰσχίον ἄρθρον, coxendicis articulus dicit Galenus. ſic lib. de locis in homine, hoc nomine ἰσχίον appellari innuit apoplyſen illam magnam & externam oſſis cruris, quę ſub huius ceruice quam γλουτόν, hoc eſt natem appellari inquit Galenus lib. de oſſibus, & τροχαντῆρα magnum anatomici vocant. ἰσχία etiam Pollux vocari ſcribit carnoſas ex vtroque oſſis ſacri latere poſt lumbos eminentias, quæ & σκάφια à Græcis appellantur, à Latinis clunes appellari creduntur. Sic Ariſtoteles Hiſt. animalium lib. 4. cap. 10. hominem ſolum habere ἰσχία dicit. Secundo etiam de hiſt. animal. Simiam ſcribit ἰσχία non habere, id eſt, clunes, aliis partibus homini ſimilem eſſe. Hoc igitur poſtremo modo tanquam Ariſtoteli magis familiari, ſumpſiſſe etiam hoc loco credendum eſt, cùm calore neque ipſe articulus multum diſſoluatur, neque ex oſſe ſuccus ſeiungi poſſit, quod ex coxis colliquatione cum ſemine emitti infrà dicebat. macriores autem, & tenuiores & lumbos & nates reddi ex immoderato coitu conſtat.

Clunes & nates demacrantur immodico coitu.

Cùm coxæ quidem ſint propè, illi verò longè.] Reddit rationem dubitationis: cùm enim partium harum aliquæ multum diſtent à loco, vnde ſemen emittitur, aliquæ ſint omnino vicinæ, meritò quærenda erat ratio, cur æquè laborent diſtantes, & propinquæ: quin quæ magis remotæ ſunt, vt oculi, magis læſionem ſentiunt, cùm alioqui minus laborare deberent.

Vtrum quòd in ipſo coitu manifeſtiſſimè collaborant &c.] ſi quis in re venerea vel mediocriter exercitatus attentè conſiderauerit, quid potiſſimùm eo tempore commoueatur, obſeruabit optimè hoc loco dici ab Ariſtotele tum oculos, tum partes, quæ ad lumbos, renes, clunes & adiacentes attinent, perſpicuè in eo actu ſimul laborare, potiſſimùm cùm impenſius, & magna voluptate rem tranſigunt: in emittendo enim ſemine primùm quaſi in ſeſe retracti oculi conniuent, palpebrarúmque compreſſione quadam atque contractione in vnum ducuntur, ſubinde ex expreſſione conuulſione quaſi tentantur, contorquentur, & denique ſpiritibus, & ſeminis parte aliqua deciſa, conflictati langueſcunt, & deprimuntur: ita lumbi, & renum regio, tum clunes, commouentur, agitantur, & quaſi in vnum reducti, ex ſeſe ſpiritus & ſeminalem materiam quodammodo exprimunt. Sícque ſupernæ partes infernis inſeruientes, & infernæ coadiuuantes, mutuáque opera ſibi inſeruientes opus perficiunt, & ſæpius id præſtantes imminuta propria ſubſtantia, & ſæpenumero radicali humiditate debiliores redduntur, etiam ſi inter ſe longo interuallo diſſideant.

Carnes in re venerea quomodo colliqueſcant.

An quòd eodem calefacto colliquatur maximè: concubitus autem calore perficitur, &c.] Aggreditur alteram cauſam reddere, quòd priori fortaſſe non eſſet contentus. Cùm enim in ſanguinis expreſſionem cauſam totam reieciſſet, nunc in partium colliquationem omnino reducit, & dicit [*An quòd eodem calefacto colliqueſcit maximè.*] Id eſt, eodem alimento vltimo: ſic enim & ſuperius alimentum, ſanguinem cùm ſpiritus appellat: proximum enim partibus nutriendis paratum eſt à natura alimentum ſanguinis & ſpiritus. Sanguine autem calefacto attenuatur eius ſubſtantia & colliqueſcit: calidi enim eſt & attenuare & eliquare, vt optimè longa oratione commonſtrauit Ariſtoteles 4. Meteorolog. & ipſamet docet

docet experientia. ſic in febribus ardentiſſimis colliquatur ſæpè corpus, concidit, & extenuatur, plus quàm par ſit. Cùm adeps & caro cùm teneræ ſint, diffluant. Si autem ita tenuis reddatur hæc ſubſtantia per calorem & renes valeant, ducitur per vrinas in quibus pinguedines aranearum telis ſimiles innatant: ſi verò craſſior fuerit, vt à renibus trahi nequeat, in ventrem & inteſtina confluit, & vnctuoſas excretiones reddit. in re venerea autem immodica, diſſoluitur naturalis membri maximè laborantis & excalefacti concretio, & humidum etiam primigenium conſumitur. defluit enim tunc maximè naturalis hominis ſubſtantia: [*concubitus autem calore perficitur.*] hinc enatantes in aqua rem veneream exercere non poſſe aliquando dicebat. Hinc in ſuperiori ſectione ebrios minus rectè rem veneream exercere poſſe docuit. quòd cùm in re venerea infernæ partes incaleſcere debeant, in ebriis econtra ſupernæ magis incaleſcunt. ſic in problemate quinto nuditatem pedum rei venereæ obeſſe ſcribebat, ob eam rationem, quòd cùm in coitu vniuerſum corpus internè percalidum eſſe oporteat, nuditate pedum potius in intimis partibus frigiditas inducitur.

Ea autem maximè incaleſcunt, quæ in actione commouentur.] Ariſtoteles 2. de cœlo T. 42. motum dicebat aptum eſſe ignire lapides, ligna & ferrum. vt tamen verum hoc eſſe poſſit, debet eſſe motus velox, ita vt corpus, quod calefieri debet, diſtrahatur plus quàm ſecundum naturam propriam diſtrahi debet: rarefactio enim præuia eſt ad calorem diſpoſitio: ſicque motus dum mobile rarefacit, idem calefacit. debet etiam motus in magno mobili eſſe, & propinquo: quòd primo eorum quæ in ſublimi fiunt manifeſtè docuit Ariſtoteles, vbi inquit, velocem enim oportet, & non longè oportet eſſe, quæ quidem aſtrorum latio velox, quidem, longè autem: lunæ autem deorſum quidem, tarda tamen: quæ autem ſolis, ambo habet quidem ſufficienter: hæc tamen quamuis omnibus ſint communia, tam animatis quàm inanimatis, in animantibus tamen motus eſt cauſa caloris, quòd per eum expanditur calor naturalis, & ſpiritus à centro ad circumferentiam, potiſſimum cùm eſt velox, & cùm certa menſura. fieri enim poteſt, vt ſi modum exceſſerit, calorem naturalem & ſpiritus diſſipando, frigiditatem inducat, vt optimè annotauit Ariſtoteles noſter, ſect. problem. 5. problem. 39.

Oculi autem & quæ circa anum ſunt, manifeſtè collaborant.] eſt minor propoſitio ſecundi ſyllogiſmi. ſic enim primò argumentabatur, quæ incaleſcunt in animantibus, colliquantur: in re venerea partes aliquæ incaleſcunt, in re ergo venerea partes aliquæ colliquantur. mox vt inueniat quænam partes colliqueſcant maximè, iterum alium ſyllogiſmum inſtruit. quæ partes in coitu magis mouentur magis incaleſcunt: oculi & quæ ſunt circa anum magis mouentur, ergo oculi & quæ circa anum ſunt magis incaleſcunt. pro ſyllogiſmo, quæ partes magis incaleſcunt in coitu magis colliquantur, ſed oculi & quæ circa anum ſunt magis incaleſcunt, per præcedentem concluſionem ergo oculi & quæ circa anum ſunt magis colliquantur.

Neque enim non compreſſis iis, quæ ſunt ad anum &c.] iis verbis docet reuera in re venerea collaborare & ea, quæ ſunt verſus anum, & oculos, illorum facta compreſſione, horum autem diductione quadam atque retractione.

Quæ enim circa anum concurrunt &c.] quod in vniuerſum propoſuerat, in re venerea peragenda, vt ſemen emitti poſſit, debere ea deduci, atque in vnum cogi, iis verbis particulatim explicat, modúmque tradit. verùm vt hoc rectius intelligi poſſit, aliqua erunt obſeruanda ex diligentibus Anatomicorum obſeruationibus deprompta, vt ſemen à glanduloſo viri corpore ad orificium vſque vteri eiaculari poſſet. factum eſt virile membrum tantum extra corpus maris ferè prominens, quantum vterus intra muliebre corpus deliteſcit: & quia per ipſum ſemen fluere debebat, fiſtula quædam per totam membri longitudinem in eo eſt inſculpta. verùm quoniam ſemen intus concluſum extra tractu quodam euocandum erat, pudenda incaleſcere oportebat. caliditatem enim quodammodo trahere conſtat. Neceſſarium itaque fuit vtraque & viri & mulieris genitalia ita diſpoſita eſſe, vt ex motu virilis intra muliebre facto, facilè ambo incaleſcerent. id verò ex attritu fit, vt ſuperius ex Ariſtotele primo Meteorolog. demonſtrauimus: cùm verò muliebris ſinus ſit amplus, oportebat ad tantam magnitudinem penem extendi poſſe, vt in coitu eandem repleret, propterea in regione oſſis ſacri vtrinque ex ramis venæ & arteriæ magnæ oriuntur propagines plurimæ, quarum arteriales excedunt venóſas his neruí ex oſſe ſacro proſilientes copulantur, & ſimul ad anteriora progredientes, degenerant in quædam corpora ſpongiformia: & vbi ad latera corporis glanduloſi, & ceruicis veſicæ aliquantiſper progreſſa fuerint, gradatim ampliora reducuntur, ſimúlque coniuncta membrum virile efformant, quod toti medio oſſis pubis inhærendo, tandem extra corpus apertè pendet. quin in actu coitus ſanguine per venas, & ſpiritibus per arterias, ad ſubſtantiam illam ſpongioſam affluentibus, membrum illud ſicut inteſtinum flatu reple

Penis qua ratione erigitur.

tu repletum illicò vndequaque intumeſcit, erigitur, atque induratur. At vt voluntariè moueatur ita fit. Muſculus quidam notabilis, carnoſus circulariter fertur, ſecundum totum ambitum infimæ partis ventris, ita vt amplexetur ceruicem veſicæ, & omnia vaſa conſtituentia radicem penis, & extremitatem inteſtinorum, qui quidem contractus, ſi ſpiritus in illis partibus abundet, ad penem totum exprimit, huncque erigit & indurat. Quoniam verò corpus penis toti anteriori parti oſſis pubis alligatur, idcirco ſpiritu affluente non poterat erigi, niſi ſecundum illum ductum, quem à prædicto oſſe habet, ideo iuxta oſſis & ventris ductum, ad ſuperiora, non autem ad anteriora. ſicut oportebat, erigeretur, ob id facti ſunt duo muſculi ad latera radicis penis, ex oſſibus orti, in ipſúmque vbi ab oſſe proſilit, inſerti: quorum tractu penis in erectione deorſum flectitur, & anteriora pertingere cogitur: quamuis autem in erectione ſurſum eleuatur, id non fit tamen vlla muſculorum actione, ſed hoc contingit conſtricto orbiculari muſculo iam declarato, qui eo pacto penem erigit, atque eleuat, ac ſi inteſtinum flatu ſemiplenum in vno extremo manibus conſtringatur. tunc enim ſpiritu ad alterum extremum propulſo erigi atque attolli videmus. Quoniam autem in corporum ſpongiſormium repletione, virgæ fiſtula fuiſſet conſtipata, ſeménque exire non potuiſſet: propterea ex ſede duo naſcuntur muſculi, qui inferiori parti fiſtulæ, ſecundùm aliquod ſpatium, implantantur, & in erectione illam partem, cui inhærent, deorſum trahunt: vnde tota aperta detinetur, ſeminíque liber exitus ſeruatur. Hæc igitur, vbi immoderatè quis venere vtatur, cùm agitentur aſſiduè, & multum incaleſcant, attenuari neceſſe eſt, ſimúlque contabeſcere.

Penis quomodo attollatur.

Oculorum maxima eſt ſemine cõmunicatio.

Oculorum autem compreſſio, quæ ſunt in cerebro exprimit.] quæ ab Ariſtotele hoc loco de communicantia oculorum cum ſemine propoſuit, ab ipſomet optimè explicantur ſecundo de genere animalium, cap. 7. vbi hoc eodem exemplo ex illitione deſumpto, probat oculos maximè in ſeminis excretione & pati, & materiam ſuppeditare. iis verbis. Mulierum probatio (id eſt an aptæ ſint ad concipiendum, proximè enim hoc de hac re in viris cognoſcenda experimentum propoſuerat) ſuffitu, vt odores ſubeuntes vterum efferantur ad locum ſpirandi, & afficiant halitum. atque etiam illitu: vt colores oculis impoſiti ſaliuam perficiant oris: nam niſi hæc ita fiant, meatus corporis, per quos excrementum decedit, confuſos, obſeptos, & obcæcatos eſſe ſignificatur. Sedes enim oculorum maximè omnium locorum capitis ſeminalis eſt. Quod patet, quòd ſola ipſa, per coitum venereum manifeſtè immutetur, & vſu immodico rei venereæ oculi apertè langueant, & ſubſideant. Cauſa eſt, quòd natura genituræ ſimilis eſt cerebro. Aquoſa enim eius materia eſt, calórque aduentitius. de hoc ipſo ex illitu deſum pto experimento fœcunditatis aut ſterilitatis meminit etiam Plinius dicens, fœcunditatis in fœminis prærogatiuam accepimus, iniunctis medicamine oculis, ſaliua infici. Solemus igitur croco illitis oculorum angulis fœcunditatem, & an ſeminales pori obſtructi ſint experiri, ob magnam oculorum cum ſpermaticis poris è cerebro affinitatem, qua adeò alterantur in coitu, afficiuntúrque, vt genituram emiſſuri plerique conniuere, vel nictari euidenter cogantur. & hoc eſt quod dixit.

Gazæ varia lectio & interpretatio nõ recepta.

Quòd hinc perueniat ad ſemen potentia] [*plura autem ambo nanciſcuntur*, &c.] Græcè πλείονα ἢ ἄμφω τυγχάνει ὄντα. vt nos vertimus. Gaza tamen habuiſſe viſus eſt πίονα, cùm vertit: ſunt autem & oculi & renes omnium pingues. quæ lectio, quamuis cum iis quæ inferiùs dicuntur, videatur ſatis conuenire, cùm tamen communis & recepta lectio optimum ſenſum habeat, non erit immutanda, potiſſimùm cùm in Gazæ traductione renes cum oculis introducantur, de quibus ne verbum quidem fecerat, & de iis, quæ in ano ſunt, vel ipſi adiacent, iunctane ſint ſermonem inſtituiſſet. vox enim ἀρχὸς nuſquam pro renibus ſumitur, ſed pro ano, & pro inteſtino recto, vt vulgata lexica habent ex Ariſtotele quarto de gen. animal. ſed apud Hip. hoc ſignificatum familiare eſt maximè. dicitur autem tum rectum inteſtinum ἀρχὸς quòd inter inteſtina principem locum obtineat, tum & eiuſdem inteſtini recti extremitas eodem nomine ob eandem cauſam inſignitur: pro qua re conſulendus eſt doctiſſimus Fœſius in abſolutiſſima ſua œconomia Hippocratica, qui multis ex eo adductis exemplis rem hanc confirmauit. docet igitur iis verbis Ariſtoteles quomodo duæ eæ partes, quamuis loco diſiunctæ, in coitu multum compatiantur, nempe per motum, qui rei venereæ iunctus eſt, incaleſcunt maximè: ex motu autem ſubſtantia eorum attenuatur, hincque ſeminali materiæ iuncta, eorum ſubſtantiam naturalem imminuit, & ad tabem ducit. maximè verò id euenit ſubſtantiæ eorum conditione coadiuuante, nempe pingui. neque enim calor attenuationem hanc commodiùs exercere poteſt quàm in ſubſtantia pingui. neque enim, inquit, ſi ſubſtantia eorum pinguis non eſſet, diſſolui poſſet à calore: neque tamen quodcunque pingue fuerit diſſoluitur, niſi

Digitized by Google

tur niſi moueatur, vt quæ in omento reperitur pinguedo, non ita in venere diſſoluitur, quia non ita mouetur: quamuis enim ad motum coxarum, & partium adiacentium ano, & lumborum,moueatur etiam venter,id eſt,per accidens, remanente in ſuo ſtatu omenro in motu: quamuis progrediente etiam immoderatè actu venereo videamus & omentum diſſolui, & vniuerſum etiam corpus, ſolidioréſque partes. & hoc eſt quod dicebat.

Neque enim ſi non pingue vtrumque &c.] docebat enim ipſe 2. de genere anim. cap. 2. ſemen aereum eſſe & pingue, ſpiritibus refertum, ideo ſpumoſum eſſe, album & mediocri conſiſtentia præditum, vnde cum ſemine, neque aqueum, neque terreum multum educitur.hinc etiam, quæ in ventre ſunt, non ita facilè per coitum conſumuntur, quòd terreſtrium in ſe partium multam habeant quantitatem, & frigidarum.

Sed renes magis id ſentiunt ob vicinitatem.] non quodcunque pingue diſſolui dicebamus, ſed quod aereas in ſe multas partes & calidas continet. videbat difficultatem quoniam pinguedo renum non eſt huiuſmodi,frigiditate enim condenſatur circa eas partes pinguedo.ſtatim ſatisfacit dicens id euenire, quòd renes maximè ſint vicini partibus veneri inſeruientibus:at non vicini ſolùm, ſed connexi omnino, atque inter ſeſe mutuam operam præſtantes. vt enim teſtes materiam ad generationem ſeminis haberent, ex vena & arteria magna in regione lumborum & renum oriuntur duæ ſoboles inſignes, quæ vaſa ſpermatica appellantur, vtrinque ad teſtes accedentes, ad eóſque ſanguinem tum venalem tum arterialem cum ſpiritu vitali deferentes: verùm quoniam arteria magna, vbi ſpermatici ductus oriuntur, partem ſiniſtram, reſpectu venæ occupat, ita vt ſi ſiniſtra venula ſpermatica ex eodem loco ortum traheret, vnde dextra oritur, arteriam magnam neceſſariò ſupergrederetur, cuius perenni motu vel diſtumperetur, vel à proptio munere impediretur, ideo vena ſpermatica ſiniſtri lateris ab emulgente initium ducit, incommodúmque præditum euitat. Ita igitur exortæ venæ peritonæo incumbentes & alligatæ, vnà cum arteriis abdomidis cauitatem egrediuntur, & per peritonæi productionem cremaſtere muſculo comitante ad epididyma & teſtem vſque feruntur: quò antequam pertingant, quæ prius diſiuncta erant vaſa, vniuntur & admirabili implicatione,capreolis vitium hederæve æmula in varicoſum corpus degenerant His venis ſeminis præfigendi, præparandi & delineandi,prouincia delegata eſt, maximè verò in illis anguſtiis præparatur ſemen, aut fit veluti rudimentum futuri ſeminis,non tam inſita vaſorum vi, quàm per irradiationem teſtium. Cùm enim ſanguinis ad ſeminis formam reductio multa diſpoſitione præuia indigeret, oportuit vaſa teſtes petentia longiſſimo quodam ductu protrahi:vnde ſanguis in tranſitu, ſucceſſiua quadam alteratione, ad formam ſeminis acquirendam promptior redderetur: quin à trunco ſpinalis medullæ in ſuprema lumborum parte proſiliunt duo nerui, qui vaſis ſpermaticis poſtea coniuncti deorſum feruntur, in teſtéſque inferuntur. hac igitur ratione & coxæ, & lumbi, & adiacentes partes immodica venere adeò extenuantur, ac pinguiori ſubſtantia priuantur: hac etiam ratione renes magis, quàm omentum aut venter laborant.

Renes ſpermaticis inſtrumentis quomodo inſeruiant, & iungantur.

Et ipſe etiam ſeminis tranſitus, &c.] hac etiam ratione inter teſtes & ſcrotum nulla colligitur pinguedo: quia omne illud quod à nutritione teſtium redundat, in ſemen conuertitur. propterea non remanet quicquam oleoſum, quod in pinguedinem concreſcere poſſit.

Προβλ. γ.

Διὰ τί οἵ τε ἀφροδισιάζοντες, καὶ οἱ εὐνοῦχοι οὐ χρώμενοι ἀφροδισίοις, ὅμως ἀμφότεροι τὰ ὄμματα πρὸς ὀξυωπίαν βλάπτονται; ἢ ὅτι τοῖς μὲν, διὰ λαγνείαν, τοῖς δὲ, διὰ τὴν πήρωσιν, τὰ ἄνω ξηρὰ γίνεται μᾶλλον τοῦ δέοντος; ἐπιδηλότατα δ᾽ ἐν τούτοις, ὅσων τὸ ἔργον ἐστὶν ἀκριβές· ἡ δ᾽ ὄψις τοιοῦτον. κατασπωμένων δὲ τῶν [τοιούτων] ὑγρῶν, τὰ ἄνω ξηραίνεται. ὁ μὲν [οὖν] ἀφροδισιασμός, δῆλον ὅτι τοῦτο ποιεῖ· τοῖς δὲ εὐνούχοις τὰ σκέλη οἰδεῖ, καὶ αἱ κοιλίαι ἐκλύονται, ὡς κάτω μεθισταμένου τοῦ ὑγροῦ.

III.

Cur & re venerea vtentes, & eunuchi re venerea non vtentes,ſimiliter vtrique in oculorum acumine offenduntur? An illis quidem ob immodicam libidinem,his autem ob exciſionem ſuperiora magis ſicca fiunt, quàm oportet? Manife

Manifeſtiſſimè autem in iis, quantum opus eſt, certum. Viſus enim talis. Deuulſis autem humoribus ſuperiora deſiccantur, coitum autem id facere manifeſtum eſt. Eunuchis crura intumeſcunt, & alui benè fluxiles, vtpote deorſum humore deducto.

Venere immoderata vtentibus & eunuchis acies oculorum hebetatur, & cur.

Quærit cur iis qui immoderata venere vtuntur, non minus quàm eunuchis oculorum acies retundatur, & reddit dubitandi rationem, quia contrariarum cauſarum contrarij non autem iidem ſunt effectus, re autem venerea vti, & ad venerem omnino impotentem eſſe & ea non vti, contraria ſunt, quó igitur eundem hunc effectum producunt nempe videndi imbecillitatem. & quamuis in propoſitione abſolutè dixerit, re venerea vtentes, intelligendum tamen immoderatè. ſcimus enim aliquos in viſus acumine adiuuari ex moderata venere ſuperfluis deductis humoribus, ſpiritus luciditatem & tenuitatem impedientibus. dixit autem abſolutè coëuntes, quoniam ad problema proponendum ad diſcutiendum ſufficiebat duas has proponere cauſas omnino contrarias, eundem tamen effectum producententes. dixit igitur ſimiliter, vt admirandi ratione & quærendi inſinuaret ὁμοίως. vetus tamen interpres habere viſus eſt ὅμως. quod eſt tamen. quæ lectio, quamuis idem efficiat, magis tamen videtur impropria. εὐνοῦχοι Hipp. 6. Aphor. 28. caſtrati & ſpadones Latinis dicuntur, potiſſimum quibus ante pubertatem membra virilia execta ſunt, nec ſolum teſtes, ſed totus coles ipſe: dicuntur etiam eunuchi qui ſine teſtibus, aut adeò paruis vt inutiles omnino ſint, nati ſunt. aliquibus etiam antiquitus collidebantur digitis teſticuli, ij omnes euirati & ſpadones dicuntur, quamuis ij potiùs ἐκτομίαι, θλιβίαι, & θλασίαι, Græcis dicuntur. illi potiſſimum reginis, & prædiuitibus mulieribus in debitis erant. noſtris his temporibus, diúque, ex Chriſtianæ primùm pietatis perſuaſione, deſitum eſt iam ſæuire in naturam hoc pacto, & apud nos nihil iam tale, nec niſi morbo, caſúve aliquo factos Eunuchos, aut ſpadones, aut ſeruicia, monſtráque hæc habemus: auerſamur potius: morem enim hunc exſecandi pueros ad quos volebant vſus aut abuſus potius, cum aliis peſſimis quibuſdam longiſſimè terrarum reiecimus ad barbaras gentes. de iis igitur eunuchis locutum eſſe hoc loco Ariſtotelem ex ſolutione conſtat, cùm ex ſectione ſuperiores partes ſiccari ſcripſerit.

Eunuchi qui dicãtur.

An illis quidem ob immodicam libidinem.] Aggreditur quæſtionem diſſoluere, docens ob diuerſas cauſas hunc affectum prouenire. in primis quidem ob immoderatum vſum rei venereæ, in Eunuchis autem non ob abſtinentiam à rebus venereis id contingere, ſed ob exciſionem teſtium. dicit igitur. διὰ λαγνείαν. quæ dictio verſa eſt à nobis ob immodicam libidinem: quamuis enim λάγνευμα καὶ λαγνεία accipiantur aliquando pro coitu: vt apud Hipp. tum lib. de natura pueri, tum in lib. de inter. affect. ἀπέχεσθαι λαγνείης καὶ οἰνοφλυγίης. abſtinere à coitu & temulentia: ſic enim λαγνείη veneris vſum ſignificat. ſic Hipp. 6. Epid. ſect. 5. particula 22. dicebat λαγνείη. i. coitus morbis à pituita confert. & ſecundo de diæta Hipp. λαγνείη, coitus, extenuat, humectat, & calefacit. ſumitur tamen etiam pro ſemine. vt docuit Gal. in Exegeſi. ſic Hipp. lib. de nat. pueri. vbi ait vir namque, vbi venere frequentius ampliores effectæ venæ magis attrahunt τὴν λαγνείην, ſemen. & lib. de inter. affect. τὸ δὲ λάγνευμα ſemen ipſius ſuberuentum prodit. ſic Ariſtoteles infra τῇ λαγνείᾳ ὑπερβάλλει. ſemine admodum abundat. quemadmodum tamen λάγνης, ſeu λάγνος, libidinoſus, laſciuus, & Salax, & Suidæ & Heſychio dicitur, & ſcortator, turpitérque in venerem pronus: ita λαγνεία in malam partem accipitur pro libidine immoderata. ſic Philo in lib. 3. vitæ Moſis. οἰνοφλυγίαι, καὶ ὀψοφαγίαι, καὶ λαγνεῖαι, καὶ ἄλλαι ἀπλήρωτοι ἐπιθυμίαι. temulentiæ, voracitates, immoderatæ libidines, & aliæ inſatiabiles cupiditates. & Xenoph. λαγνείᾳ δουλεύειν, immodicæ libidini inſeruire dixit. hoc modo in hac reſponſione ſumpſiſſe Ariſtotelem crediderim, quòd non niſi ex immoderato veneris vſu & viſus imbecillior reddatur, & partes ſuperiores exſiccentur.

Λαγνεία Græcis quid ſignificet.

Teſtium exſectio quid pariat.

His autem ob exciſionem ſuperiora magis ſicca fiunt.] cùm alicui teſtes exſecantur, in aliud temperamentum immutatur, & effœminatur, naturæque donum maximum, quo virilitatem, non autem alterius ſexus conditionem induimus, amittitur, atque in contrarium, quantum quidem in hoc poſitum eſt, agitur, caliditatem exuunt, potiſſimum totius naturæ operum inſtrumentum. &, vitæ adminiculum, & in frigiditatem declinant, naturæ operibus aduerſiſſimam non ſolùm ad ſanitatem, ſed ad vitæ quoque ipſius producendæ terminos, qui ferè ſequi ſanitatem ſolent. refrigeſcente verò ſanguine, & ſpiritubus, quum eorum proprium ſit ſupernas partes petere, grauitate quadam inferna petunt. ſuperioribúſque partibus ſiccitatem

tem quandam inducunt. [*Manifeſtiſſimè autem in his* &c.] aggreditur probare quod immediate propoſuerat, nempe per coitum ſuperiores partes ſicciores reddi, & ſubſequenter viſum debiliorem fieri. cùm enim 2. de gen. anim. ſemen natura ſua aqueum ſit, multa verò illius portio ab oculis decidatur, vt diximus, exſiccari eos neceſſe erit. docuit autem rum lib. de ſenſu & ſenſili tum ſecundo de gen. animalium, aduerſus Platonem, oculum natura ſua, vt rectè diſpoſitus eſſe poſſit, humidum eſſe debere. ſic Hipp. lib. de locis in homine, viſum à cerebri humido ali dicebat. hoc ipſum præter rationes, quas affert Ariſtoteles, conuincit anatome, & tota oculi compoſitio: nam princeps oculi pars, quæ primo viſionem edit, tota eſt glacialis. eadem vitreo humore immergitur, & anteriore parte humorem babet aqueum propugnaculi inſtar. Quòd ſi lædatur aut vulneretur oculus, quicquid ab eo effluit, aqueum eſt. euulſis igitur, & deorſum tractis humoribus, tum & euacuatis, oculus ipſe ſiccior redditur, naturali ſaltem humiditate abſumpta: hinc oculi propriam illam ſuam naturalem temperaturam & conſtitutionem amittunt: vnde actio eorum princeps, viſio nempe, debilior redditur, & hebetatur. quòd ſi illud quoque addiderimus quod ex arte medicinali Gal. deſumitur, oculos inter omnia ſenſoria potiſſimùm à cerebro corriuari, in eiſque potiſſimùm animalem facultatem exerceri, cùm à cerebro potiſſimum ſemen delabi vel ex ipſo Ariſtotelis 2. de part. animalium certum ſit docueritque Hipp. Philoſophiæ omnis parens à cerebro ſemen bona ex parte defluere lib. de aër. aq. loc. & nos in illius loci explicatione, non erit mirum ſi euacuata multa à cerebro materia, etiam oculi, qui, vt diximus, præcipui ſunt cerebri rami, laborent, & exſiccentur. in actionéque maximè contabeſcant.

Oculus aqueus natura ſua.

Eunuchis crura intumeſcunt &c.] proſequitur demonſtrare hoc idem in eunuchis euenire, humores nempe à ſupernis partibus ad infernas à natura laborante tranſmitti, aut certè ob grauitatem defluere. In iis muliebria ſunt omnia. nam temperamentum, quod ipſum natura eſt corporis effœminati ſpecies, animus maligni neſcio quid recipiens, imbellis, malicioſè audax: at inter hæc querula ferè ſemper ſanitas, & cauſis offendiculiſque omnibus expoſita vtpote quæ perfectionem priùs ſexus adepta, retroceſſione quadam præternaturali quaſique monſtrifica ad imperfectionem redierit. quinimo cùm ſpeciem retinere hi ſuam eiúſque naturam omnē implere nequeant, in fœminam quaſi degenerati, excrementis abundant, at loco & membris deſtituti ſunt. quibus excrementa, quæ ob caloris imbecillitatem continuò aggregantur, per interualla poſſint expurgari: hinc & ſupernæ partes excrementis refertæ ſunt, quibus acuties viſus obtundi ſolet, & ſpiritus viſiui obtenebrantur, quibus viſiua operatio maximè perficitur: excrementa verò hæc tum natura ſua grauia deorſum feruntur, tum à natura detruduntur, ſicque & ſpiritus viſui inſeruientes, & humiditates aut conſtituentes oculum, viſioníque ſeruientes, aut certè iis ſubminiſtrantes materiam eum excrementis, deorſum lati, ſicciora reddunt ſuperiora, ſaltem reſpectu naturalium humiditatum. hinc & crura inflantur, & alui maximè ſoluuntur. qua ratione Problem. 24. decimæ ſect. dicebat à contrario claudos maximè eſſe ſalaces, quòd parum alimenti deorſum propter crurium viciationem labitur: multum autem illius ſurſum feratur, vnde poſtea multum ſeminis generatur Crurium autem inflatio in eunuchis meo iudicio potius in eam cauſam referenda eſt, quòd calore debiliore reddito minus rectè coctiones celebrantur. vnde multis aggeſtis excrementis, deorſum labi ea oportet, ſicque infernas partes aut inflare, aut ad ventriculum & inteſtina delata, molliorem aluum reddere.

Eunuchis crura cur intumeſcant.

Πρόβλ. δ.

Διὰ τί ἄνθρωπος μόνος ὅταν ἄρχηται δύνασθαι ἀφροδισιάζειν, ἡβᾷ· τῶν δ᾽ ἄλλων ζώων ὅσα τρίχας ἔχει, οὐθέν; ἢ ἐπειδὴ κατὰ τὰς ἡλικίας μεταβάλλει τὰ ζῶα εἰς τοὐναντίον; φωνή τε γὰρ βαρεῖα ἐξ ὀξείας γίνεται, καὶ δασύνεται ἐκ ψιλῶν; δῆλον οὖν ὡς καὶ τὰ ἐκ γενετῆς δασέα ζῶα ψιλοῖτ᾽ ἄν, οὐ δασύνοιτο, σπερματικὰ γινόμενα. πάσχει δὲ τοῦτο, διὰ τὸ τὰ σπερμαίνοντα ξηρότερα γίνεσθαι καὶ θερμότερα· ἐξ ὧν θρὶξ φύεται. δῆλον δὲ ἐκ τοῦ μὴ ἐν ταῖς οὐλαῖς φύεσθαι τρίχας, μηδὲ τοῖς παιδίοις καὶ γυναιξίν.

Probl. IV.

Cur homo ſolus cùm incipit concumbere poſſe, pubeſcit? cæterorum autem animantium quæ pilis teguntur, nullum? An quòd per ætates tranſmutantur

tantur

tantur animantes in contrarium. Vox enim grauis ex acuta fit & hirſuta redduntur, ex non hirſutis. Manifeſtum igitur quòd à natura hirſuta animantia, ſi non hirſuta naſcantur, cùm ſemen habere incipiunt, non ampliùs eſſe talia propterea quòd, quæ ſemen emittunt, ſicciora fiunt, & laxiora: ex quibus pilus oritur. Manifeſtum autem hoc eſt: quòd in cicatricibus non oriuntur pili, neque in pueris & mulieribus.

Homo cur tēpore quo aptus eſſe poteſt ad venerē ſolus pubeſcit & barbam emittit, non autem alia animantia.

Quærit cauſam cur cùm incipit poſſe concumbere homo, barbam emittere incipit ſolus, quod nulli aliorum, qui à primordiis ſuæ generationis pilis teguntur, accidit. dubitandi duplex mihi videtur ratio. primùm cùm hoc homini eueniat. quod non paruam requirit ſpeculationem, alterum cur ſoli, &c. non autem id euenire etiam ſolet in iis, qui à natiuitate pilis conteguntur.

An quod per ætates tranſmutantur animantia in contrarium.] ratio hæc communis eſt. illud enim eo tempore euenire mirum non eſſe debet, cùm mutatione ætatum commutentur animantia in contrarium. cum enim infans in vtero continetur, humidiſſimus eſt, ex ſanguine & ſemine confectus. nuper natus tenerrima habet membra omnia, ita vt etiam oſſa ab obſtetricum manibus variè efformari poſſint, ea eſt eorum mollities: procedente autem tempore animalia & plantæ, quæ maximam à principio ſortiuntur humiditatem, ſiccantur per omnes ætates, donec ſiccitatem euidentem ſint aſſecuta. In humidum enim ſiccando perpetuò agit calor, vt tenuiori ſubſtantia reſoluta, reliqua magis craſſa & terreſtris relinquatur, quàm antea fuerat. quin nec actione ſolum caloris naturalis & interni id euenit, ſed ob externa complurima, quæ corporum noſtrorum humidiorem partem diſſoluunt. ſic ad ſenectutem & mortem proceditur: nam vbi mors naturalis euenerit, ſiccitatis ratione fiet. quin & calore ætates diſtinguntur: nam quamuis vſque ad adoleſcentiam calor naturalis æqualis ſeruetur, procedente ætate manifeſtè declinat, vt ſenectus frigida ſit & ſicca temperies, hinc oſſa ea ætate duriora redduntur, & carnes fibroſæ. cæterùm quamuis aliquis fortaſſe humidos ſenes cenſuerit, quòd multa pituita, & catarrhis abundent, id tamen de excrementitia humiditate verum eſt, non de ea quæ ad ſolida membra pertinet, qua humida & calida puerorum corpora eſſe dicebamus. cùm igitur ætatū mutatione temperamenta mutentur & corpora, quæ mollia & præhumida natura erant, ſicciora & ſolidiora reddantur, non erit mirum ſi aliæ etiam mutationes in contrarium mutatione ætatis perſentiantur.

Sicciora omnia & duriora redduntur progrediente hominis ætate.

In pubertate vox grauis fit.

Vox acuta quæ dicatur.

Grauis vox quæ dicenda.

Vocis acutæ cauſæ ex Ariſtotele.

Vocis grauis cauſa ex Ariſtotele.

Vox enim grauis ex acuta fit.] acuta vox ſimpliciter illa eſt dicenda, quæ ad magnam diſtantiam celeriter peruenit, remotiſſimas ferit aures, ſubtilitatéque ſua penetrat. grauis autem ea erit, quæ breui interuallo, & magis lentè exauditur, celeriter autem ceſſat. per metaphoram enim ſic dicuntur. quòd acutum propriè dicatur de ſolido corpore, quod in mucronem faſtigiatum aptatum, penetrare internas corporis partes molliores aptum natum eſt. cauſam acutiei vocis Ariſtoteles viſus eſt ſecundo de gen. animal. in celerem motum aëris ex valido mouente prodeuntem, vox enim eò remotius fertur, quo maiori conatu aër in quo eſt, pellitur: celerius verò pellitur à vehementiori & maiori conatu. grauitatis autem cauſam eſſe dicit tarditatem motus ex imbecillitate mouentis: ſi enim maior ſit copia ſpiritus, quàm virtus impellens poſſit ſuperare, ſequitur, vt parua fiat motio, proinde vox remanet grauis, potiſſimum ſi viæ ſint amplæ & latæ: quòd ſi pro portione aër virtuti reſpondeat impellenti, vtique velox fiet motus, & ex celeri motu, vox acuta, præſertim ſi inſtrumenta ſint anguſta: quod confirmauit ſectione 11. problem. ſect. 10. & 20. quamuis oppoſitum viſus eſt crediſſe de cauſis acutæ vocis libro 19. problem. problem. 37. & 11. ſect. problem. 21. de qua controuerſia ſuo loco. Galen. tamen lib. art. med. cap. 69. & 2. in primum prorrhet. c. T. 10. cauſam grauitatis & acuminis vocis reiicit duntaxat in aſperæ arteriæ vocalis inſtrumenti variam ſtructuram, ſeu formam; ita vt vox acuta ex tracheæ arteriæ, aut gutturis anguſtia, grauis verò ex earundem partium amplitudine ſiue latitudine fiat. quod etiam in fiſtulis muſicis facilè quilibet intelliget, quæ quanto ſunt anguſtiores, tanto ſonum edunt acutiorem, & quanto amplitudo eſt maior, tanto grauior ſonus producitur. ratio id ipſum naturalis oſtendit: nam quæ ex anguſtiori loco propelluntur, & maiori impetu exeunt, & magis apta ſunt penetrare, quod acutæ vocis proprium eſt. Hinc vox mutatione ætatis acuta in grauem commutatur: quoniam inſtrumenta ea ætate minus laxata ſunt, ſed anguſtiora exiſtentia: vnde ſpiritum attrahentes pueri pauciorem, eundem rectà velocius propellunt, cùm per anguſta emittatur, hincque vox acuta producitur. procedente verò ætate, cùm virtutem habeant

Vocis grauitatis & acutiei cauſæ ex Galeno.

validiorem

validiorem, inſtrumentáque magis ſint lata & aperta, vberiorem etiam ſpiritus copiam attrahunt. qui cùm propter multitudinem, & inſtrumentorum latitudinem remiſſus expellatur, vox fit grauior, propterea pueri, minores natu, mulieres, decrepiti, & ſpadones vocem acutam edunt, iuuenes autem & natu grandiores, grauem, quinto tamen de gen. animal. cap. 7. & 11. ſect. probl. 24. excipit bouinam ſpeciem, in qua vituli & vaccæ grauiorem edunt vocem, quàm grandiores natu & mares. cùm enim tauri, & natu grandiores boues ſicci oris ſint temperamenti, anguſtiora quoque habebunt inſtrumenta vocalia: vituli autem & vaccæ cùm temperamento ſint præditi humidiori, inſtrumenta habebunt laxiora & ampliora, vocem vtique emittent grauiorem. Verùm potiſſimùm tempore quo ſemen emittere incipiunt, ſolet vox, quæ prius acuta erat, in grauem commutari, vt & obſeruauit Ariſtoteles 7. de hiſt. anim. cap. 1. Fortaſſe quòd cùm à capite multa ſeminis copia ſoleat corriuari, vt & ex Hipp. & Ariſtotele ſuperius demonſtrauimus, fieri poteſt, vt inſtrumenta voci famulantia ampliora reddantur per colli vaſa præcipitato ſemine, ſpiritubúſque & humoribus per ea loca prorumpentibus, & impetu quodam motis viam ſibi parantibus. cuius rei ſignum illud eſto quòd antiquis in more erat poſitum, ad dignoſcendum an virgo cum marito primùm congreſſa deflorata eſſet, necne. dum enim prima nocte cum viro erat concubitura, colli menſuram filo circundato capiebant: poſtero mane eodem filo collum menſurabant, quòd ſi latius quàm vt filo comprehendi poſſet, inueniebant, defloratam eſſe ea nocte pro certo habebant: ſin verò nihilo maius euaſerat, adhuc pro integra habebant, aut antea eſſe deuirginatam credebant. Cuius conſuetudinis meminiſſe viſus eſt Catullus in nuptiis Pelei & Thetidis ſub iis verſibus,

Vituli & vaccæ vocē edunt grauiorem & quamobrē.

Coitus tēpore cur vox fiat grauior.

Defloratas quomodo antiqui iudicabant.

Non illam nutrix orienti luce reuiſens,
Heſterno collum poterit circumdare filo.

Et hirſuta redduntur ex non hirſutis, &c.] In mutatione ætatis, potiſſimùm autem cùm concumbere poſſe incipiunt, piloſa magis redduntur; primùm autem id euenit circa pecten & femora, tum & ſub alis, poſtremo autem circa barbam: eo autem potiſſimum tempore pili erumpunt, quoniam omnes partes corporis, potiſſimùm enumeratæ, & ſicciores redduntur & rariores. quod maximè facere d. ad pilorum generationem. nam pilus ex craſſiore & fuliginoſa humorum colluuie, in nutritione ſolidarum partium aut genita aut collecta ortum ducit, quæ per anguſta cutis ſpiracula tanquam foras propulſa, impacta hæret in tranſitu, vt non ſponte vacuari poſſit: ſed alia rurſum è profundo ſublata hanc ferit impellítque, tum hanc rurſus alia, & multo tempore coniunctæ, aliæque ſuper alias impactæ corpus quoddam reddunt, & conformant anguſtum ex tranſitus anguſtia ſtipatum: quod denique à ſui ſimili eluuie vehementer ictum foras propellitur, iam veri pili formam adeptum. húncque in modum quaſi ſuccreſcendo ſemper augeſcit. Non omnibus autem æquè locis prouenit. Sed iis maximè, quibus cutis ſicca calidáque plurimum ineſt: frigida enim & humida huic proferendo continendóque ineptiſſima eſt. vbi verò ſicca, duriorque fuerit cutis, ſed non omnino denſata, vt in capite atque mento, prolixior duriórque pilus producitur. hæc generationis pilorum ratio ab Ariſtotele primùm tradita 3. de hiſt. animal. cap. 11. & à Gal. confirmata 2. de temp. cap. 5. manifeſtè oſtendit, quomodo ſiccioribus & laxioribus locis redditis per ſeminis emiſſionem ſoleant pili generari.

Ad pilorum generationem requiritur ſiccitas cutis & raritas.

Manifeſtum autem hoc eſt, &c.] Probat quod proximè propoſuerat, ad pilorum generationem requiri partis ſiccitatem, & raritatem, quoniam neque in cicatricibus pili naſcuntur ob ſummam partium denſitatem, de qua re problem. 23. nonæ particulæ: neque in pueris & mulieribus ob humiditatis exceſſum pili in mento naſcuntur. at verò illud intelligendum eſt, quòd & ſiccitas adſit moderata, & raritas pororum non excedens. ſiccitatis enim exceſſus caluitij cauſa à Gal. ſtatuitur 2. de temp. cap. 6. & 1. de compoſ. med. local. cap. 2. quamuis fortaſſe & melius & diligentius Ariſtoteles 5. de gen. animal. cap. 3. cauſam caluitiei reduxerit in inopiam calidi, humidi, pinguis. raritatē autem nimiam non modò ad pilorum generationem facere, ſed econtra illorum effluuium procreare docuit Gal. 5. in 6. de morb. vulg. com. 6. quamuis igitur ſicciores eſſe debeant partes & rariores, vt pili produci poſſint, mediocritatem tamen etiam in hac re deſideramus, ne ſiccitate excedente, & ſolidiore propterea parte reddita, fuliginum tranſitus impediatur, aut raritate exhuberante, aut formari non poſſint, aut formati effluant.

Πρόβλ. ι.

Διὰ τί ἡ ἀνυποδησία οὐ συμφέρει πρὸς ἀφροδισιασμούς; ἢ ὅτι τὸ μᾶλλον

ἀφροδισιάζειν σῶμα, δεῖ τὰ ἐντὸς θερμὸν εἶναι καὶ ὑγρόν; τοιοῦτο δὲ ἐν τοῖς ὕπνοις μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ ἐγρηγορέναι. διὸ καὶ ταχὺ καὶ ἄνευ ἐργασίας (οἱ ἐξονειρωγμοὶ γίνονται)· γρηγοροῦσι δὲ, μετὰ πόνου. ἅμα δὲ τὸ σῶμα τοιοῦτον, καὶ οἱ πόδες ὑγρότεροι καὶ θερμότεροι. σημεῖον δὲ, ὅτι, καθευδόντων, θερμοὶ, ὡς ἅμα τοῖς ἐντὸς οὕτως ἔχοντες. ἡ δ' ἀνυποδησία, τοὐναντίον ποιεῖ· ξηραίνει γὰρ καὶ ψύχει. ὥστ', εἴτε ἀδύνατον μὴ θερμῶν ὄντων ἀφροδισιάσαι, εἴτε χαλεπὸν, ἀνάγκη ἀσύμφορον εἶναι πρὸς τὴν τῶν ἀφροδισίων χρῆσιν.

Probl. V.

Cur nuditas pedum non confert ad coitum? An quoniam corpus, quod debet coire, calidum intus eſſe oportet, & humidum. tale autem eſt in ſomno magis, quàm in vigilia. ex quo etiam celeriter ac ſine corporis agitatione nocturnæ pollutiones fiunt: vigilanti verò cum labore. ſimul autem tale corpus & pedes humidiores & calidiores [habere debet] ſignum quod dormientibus calidi redduntur, vt qui vnà cum internis partibus ita afficiantur. at nuditas pedum contrarium efficit: ſiccat enim & refrigerat. quare ſiue impoſſibile, non calidis exiſtentibus, re vti venerea, ſiue difficile, neceſſe eſt eam non conferre ad vſum venereorum.

Nuditas pedum exercendæ veneri inepta. Nuditas pedum aliquibus ad venerem confert.

Cur nuditas pedum non conferat vſui rei venereæ, quærit in hoc problem. & optimè Aponenſis annotauit, non dixiſſe abſolutè nocere, aut obeſſe: quoniam non ſemper verum eſt nocere: fieri enim poteſt, vt alicui omnino nuditas pedum ad venerea conferat: vt ſi quis adeò calido præditus eſſet vniuerſi corporis temperamento, & potiſſimum renum, & teſtium, vt ob eam cauſam & facultas mouens colem quodammodo obrueretur, & ſemen abſumeret, nuditate pedum, & eorundem refrigeratione, fieri poteſt vt ad temperiem quandam reducatur, virtúſque validior reddatur, & ſemen non diſtrahatur, aut abſumatur.

Penis, tumefactionem quæ faciant.

An quoniam corpus quod debet coire calidum intus eſſe oportet, & humidum.] Vt quis optimè re vti poſſit venerea, non modò penis & rectè conformatus, fiſtuloſus & rectus, miniméque intemperie frigida laborans, ſed debita quoque flatuoſi ſpiritus copia requiritur, qui ad colem, natura ſua fiſtuloſum, ac poroſum per arterias fertur, quæ multæ in eum terminantur, ibique receptus colem implet, diſtendit, erectúmque & valde turgidum reddit: huiuſmodi autem flatuoſus ſpiritus magna ex parte eleuatur à copia fœcundi ſeminis, quod in vaſis ſpermaticis, & teſtibus benè affectis plurimum contrahatur, atque redundet. quamuis vniuerſum corpus etiam ad hoc concurrat. vt verò flatuoſus hic ſpiritus eleuetur, & ad determinatam partem moueatur, mediocri calore opus eſt, vt optimè 2. Meteorolog. docebat Ariſtoteles, hinc frigidis exiſtentibus, aut partibus genitalibus, aut vniuerſo corpore frigidiore reddito ac imbecillo, aut partibus præcipuis internis malè affectis, vt in longa inedia, aut in longa ægritudine, aut ingenti ſanguinis effluuio ignaua redduntur genitalia membra, & homines minùs apti ad venerem redduntur. nudis autem pedibus exiſtentibus, frigiditas non modò in illis producitur, ſed cæteris etiam partibus facillimè communicatur: quemadmodum & caliditas per pedes introducta ſolet facillimè vniuerſo corpori communicari: quod recta præreptando, ſupernis etiam partibus poſſit communicari. id ipſum quilibet in ſeipſo quotidie experitur, qui laborantibus frigore pedibus vniuerſo corpore quaſi rigent, & contremiſcunt, iiſdem ſolis excalefactis quieſcit tremor, & paulatim vniuerſum incaleſcit. ſi igitur omnibus partibus mediis pedibus frigiditas communicatur, multò faciliùs vaſa ſpermatica, & teſtes eandem perſentient, vnde vaporoſi illi flatus qui ad penis erectionem maximè faciunt, minimè eleuabuntur, ſicque res venerea impeditur.

Tale autem eſt in ſomno magis, &c.) iis verbis probat ad rem veneream exercendam neceſſe eſſe corpus calidum eſſe, & humidum à poſteriori, quoniam in ſomno & celeriùs, & faciliùs, nulla prægreſſa corporis agitatione, in nocturnas pollutiones incidunt corpora, quoniam magis calida ſunt & humida: in vigilia autem, quoniam minùs corpora calida ſunt, per ſe nec ſine multa agitatione, ſemen profluere non poteſt. [*ſimul autem tale corpus etiam pedes humidiores & calidiores habere debet.*] ſi igitur, vt quis re venerea rectè vti poſſit, calido corpore, & humido præditus eſſe debet, vtique etiam tales habere debet pedes: hinc

etiam

etiam in ſomno, in quo faciliùs,& celeriùs res peragitur venerea, pedes obtepeſcere ſolent, vt qui vnà cum internis partibus ita afficiantur.

At nuditas pedum contrarium efficit,ſiccat enim & refrigerat.]Cùm aëri ambienti expoſiti fuerint pedes natura ſua frigidi, neruoſa conſtantes ſubſtantia,& à fonte caloris omnino diſtantes,tanquã in extrema corporis parte poſiti, & ſemper terram natura ſua frigidam & ſiccam calcantes,non eſt mirum ſi naturali frigiditati & ſiccitati ambientis, alia ſuper addatur,ſi impediat quò minùs quiſpiam concumbere poſſit:quamuis autem non omnino ſit impoſſibile aliquem frigidis pedibus & nudis rem veneream exercere, verum ſaltem erit,aut difficillimè id præſtari poſſe, aut ſaltem eam nuditatem in vſu concumbendi incommodam eſſe. hinc inter alia præſidia quibus medici opem ferunt venerem exercentibus, eſt illud præcipuum, quo aiunt vt pedum plantæ calidioribus inunctionibus foueantur.

Πρόβλ. ϛ.

Διὰ τί ἐκλύεται μάλιστα τῶν ζώων ἀφροδισιάσας ὁ ἄνθρωπος, ἢ διότι πλεῖστον προΐεται σπέρμα κατὰ λόγον τοῦ σώματος;

Probl. V I.

Cur exoluitur maximè inter animantia homo ex coitu? An quoniam plurimum ſemen emittit proportione ſui corporis?

Videmus animantia ratione carentia non ita coitu exolui ac langueſcere,vt hominem potiſſimùm cum immoderatè coitu vtitur. huius igitur rei rationem quærit hoc loco Ariſtoteles: & reſpondet id euenire,quoniam inter omnia animantia homo plus ſeminis emittit,data proportione ſui corporis. quam rem repetiit etiam Ariſtoteles tertio de hiſt. animal. cap. vltimo. Hoc autem non modò de materia intelligendum eſt ſeminali, ſed etiam de ſpiritibus: cùm enim ſemen vltimi alimenti excrementum vtile ſtatuatur ab Ariſtotele, quod vbi collectum fuerit ex exceſſu præparati ſanguinis,& mox excretum,vbi imaginatione & commotione iterum ad vaſa ſeminalia & teſtes traducitur, neceſſe eſt paulatim bonum ſanguinem imminui, & ſubinde minus nutrire quàm opus ſit corpus, indéque langueſcere, atque debilitari:at verò neque materia ſola ſeminalis excreta plus quàm oportet debilius corpus reddit, ſed etiam copioſi ſpiritus, qui cum illo euacuantur: copioſiùs verò proportione ſui corporis emittitur ab homine ſemen,multiplici ratione,tum quoniam ob perfectiſſimam tum vniuerſi corporis, tum membrorum principalium,potiſſimum autem cordis & iecoris, multò maior copia ſanguinis generatur:ſpiritus autem vitales omnium perfectiſſimè, & in maxima quantitate,ob eandem cauſam producit:ſed ſi verum eſt, quod & Hipp. primo, tum & Ariſtoteles docuerunt,à cerebro maximè ſeminis multam quantitatem decidi, cum homo omnium animantium maximo cerebro refertus ſit, rationabile etiam eſt multam ſeminis quantitatem ab eodem excerni. Vnde quinto de genere animalium, quærens Ariſtoteles cur immoderatus venereorum vſus frigidum corpus reddat,reſpondet id prouenire,quia cum ſemine pura & naturalis caliditas multa excernitur,

Homo à coitu omnium maximè langueſcit, & cur.

Πρόβλ. ζ.

Διὰ τί δὲ πλεῖστον προΐεται; ἢ ὅτι ἥκιστα ἐκπονεῖ τὴν τροφὴν, καὶ φύσει ὑγρὸν καὶ θερμόν ἐστι τῶν ζώων μάλιστα; ὧν τὸ μὲν, ποιεῖ σπέρμα πολύ· τὸ δὲ, τὴν φύσιν σπερματικὴν ποιεῖ; καὶ γὰρ τὸ σπέρμα τοιοῦτόν ἐστιν, ἕως ἂν σώζηται.

Probl. VII.

Sed cur plurimùm homo emittit? an quoniam minimè laborat in cibo, & omnium animantium maximè calidus eſt & humidus. quorum alterum multum ſemen facit,alterum autem naturam facit aptam ad ſemen generandum: etenim ſemen tale eſt,quamdiu ſeruatur.

Pendet hoc problema ex ſuperiori:cùm enim ſtatuerit hominem ex vſu rerum venerearum ca ratione magis langueſcere quàm cætera animantia, quòd plus ſeminis emittat, quærit hoc loco cur homo maiorem ſeminis copiam emittat, quàm cætera animantia.

Gaza interpretis lapſus.

An quoniam minimè laborat in cibo.] Gaza minimè hoc loco placet, qui conuertit, an quòd

Y 2 cibum

cibum minùs iſ conficit: quaſi velit propterea abundare, quia cùm ſit ſemen ſuperfluitas, cùm homo minùs cibos conficiat, plus ſuperfluitatis illius aggregabit, cùm alioqui nec ſemen ſuperfluitas eſt, aut verè excrementum, non à natura elaboratum & confectum; nec verum eſt cibum minùs conficere hominem, cum calore naturali magis abundet, quàm cætera animalia, & plura præparauerit natura inſtrnmenta adiuuantia naturam in hoc munere pangendo. Crediderim igitur per hęc verba Ariſtotelem voluiſſe, ideo hominem multam ſeminis copiam generare, quia parum laborat in coctione ingeſti alimenti, quòd alatur ex cibis natura ſua maximè paratis, vt à natura confici poſſint: accedente etiam arte quæ alimenta præparat, vt confici à natura faciliùs poſſint, potiſſimum elixatione, quod aliis animantibus non euenit. ſi igitur parum in alimentis conficiendis laborat homo, multum etiam poterit concoquere, & conſequenter multùm producetur: quod quamuis ad nutritionem hominis aptiſſimum ſit, cum tamen ſuperfluè excedat, nec illius tanta copia opus ſit, ſeminis materia erit parata. cùm ſemen ſuperfluitas ſit vtilis vltimi alimenti. pro qua re intelligenda legendum eſt caput XIX. primi libri de gen. animal. vbi multa proponuntur quæ ad hoc negotium faciunt. quot aut quanta præparauerit natura inſtrumenta quibuſque adminiculis & fulcris munierit inſtrumenta coctionis. Gal. noſter in diuiniſſimis illis libris de vſu partium abundè commonſtrauit 4. de vſu part. cap. 8. 9. & 10.

Homo cur cæteris animantibus magis ſemine abundat.

Et animantium maximè calidus eſt & humidus.] Septimo de hiſt. animal. cap. 2. dicebat Ariſtoteles hominem plurimum omnium animalium ſemen emittere, comparatione magnitudinis ſuæ, & inter mares plus eos emittere, qui humiliores ſunt, nec valde carnoſi, & candidiores quàm fuſci. temperamentum igitur ad calidum & humidum vergens, maximè aptum eſt ſemen multum producere: huiuſmodi autem hominem reſpectu cæterorum animantium eſſe paſſim docuit Ariſt. ſed potiſſimum vbi de cauſis longitudinis & breuitatis vitæ agit, lib. particulari cap. 3. dicens, homo longioris vitæ eſt quibuſdam maioribus animalibus, magis enim calidus & humidus eſt. quamuis enim hominis natura ſi cum aliis animalibus conferatur, temperatiſſima omnium eſt. ſummi enim opificis prouidentia effectum eſt, vt nobiliſſimum omnium futurum corpus, & cui paritura cætera animalia cuncta eſſent, id quoniam in quamcumque partem exuberans exceſſus vitioſus futurus omnis erat, velut in medio conſtitutum, eiuſmodi haberetur, vt in id ſpectare, cuius gratia facta creatáque eſſent, reliqua omnia poſſent, ipsúmque ideo, tamquam amuſſis quædam ac regula eſſet, cuius reſpectu exceſſus omnes qualitatúmque diuerſarum exhuberantes facultates notaremus. cùm tamen inter viuentia conſtitutum eſſet caloris nonnihil excedentis & humoris, tum ratione præcipui animæ operationum inſtrumenti caloris innati, tum ſpirituum à corde, quaqua verſus ad adiuuandas animæ operationes tranſmiſſorum, & ratione ſanguinis, & illius quidem tenuiſſimi habere oportuit, quibus fit vt optimè ſtatuatur omnium animantium homo maximè calidus, & humidus. hæc enim intemperatura vna inter alias viſa eſt non immeritò ſecundum naturam, quòd caloris atque humoris ad vitæ diuturnitatem plurimùm retineat. in ea enim, & caloris edendis actionibus futuri ſatis abundè eſt, & humoris habet alimentum, tanquam ex promptuario paratū, ſuggerendúmque ad multum multúmque temporis ſemper, nec alio vincitur, à temperata omnino, & omnium media, quàm quòd minus multo, toto vitæ ſuæ tempore: morbis illa obnoxia eſſe reperietur, à quibus æquabiliter omnibus inque omnem diſtat, in medium collocata. cum igitur temperamento præditus ſit homo, quid mirum ſi multum etiam ſeminis & producit, & emittit? cum inter ea quæ ſymbolum habent, facilis ſit tranſitus ex Ariſtotele 2. de generation. corrupt. ſemen enim & calidum eſt, & humidum natura ſua. docuit hoc Ariſtot. etiam 1. & 2. de generation. animalium calidum verò eſſe duplici ratione conſtat, tum aëreo, tum igneo, ſeu æthereo quodam calore. niſi enim ſpumeum eſſet, ἀφροδισιον videlicet, quod ab aëreo ſpiritu incluſo fit, non redderentur propterea partes idoneæ ad formas membrorum, quæ compacta eſſe & adſtricta oportebat, nec etiam fieri poſſet, vt tot viæ aperirentur, meatúſque manifeſti æquè occultíque, per quos vniuerſa ſibi inuicem corporis fabrica conſpiret, protendantur, niſi ignea vis inſit quæ iſta omnia opportunè effecta reddat, ea enim vi efficitur, vt aperire, explicare, permeare, fouere, congregare, & ſeparare commodè poſſit. coctionis etiam, attractionis, & impulſionis actiones, ea ipſa calida parte perficiuntur. cùm verò fluxile ſit, humidum quoque eſſe neceſſe erit duplici humiditate præditum, tum aërea, tum aquea. hinc 2. de generation. animal. cap. 2. ſemen commune eſſe dicebat ſpiritus & aquæ: & paulò infrà ſemen procedit de animali craſſum & album, mox refrigeratum, humidum ad ſpeciem aquæ redditur, & aquæ calorem recipit. ſemen præterea cùm ſit excrementum, vel potius ſuperfluitas excrementi ſanguinei,

quod

vltimum in membra digeritur, vt teſtatus eſt Ariſtoteles 1. de gen. animal. cap. 18. & 19. calidum eſſe, & humidum neceſſe erit aſſerere.

Quorum alterum multum ſemen facit.] Coniungit duas propoſitas cauſas, ad demonſtrandum per eas hominem multum ſemen generare. quorum alterum, id eſt, primum quod propoſitum eſt, nempe quòd plurima ex aſſumptis cùm euincat, atque in ſanguinem optimum vertat, multum vrilis alimenti ſcilicet ſanguinis ſupereſt, vt in ſemen conuerti poſſit.

Alterum autem naturam aptam facit ad generandum ſemen.] In his enim humor facit, calórque, ac ſanguis multus, genituræque ingens vis, vt ſatis conferri ad coeundum ſeminis, & relinqui ad corporis augmentum alimentoſi adhuc ſanguinis queat. adeóque incrementum etiam inde maius quandoque aſſumere ſibi corpus, excitato nimirum calore, & in humiditate largiore egregiè operato ad partium circumquaque extenſionem. Hinc inter homines calidiores & humidiores, potiſſimùm inter adoleſcendi tempora, & robuſtiſſimè inire pugnam hanc, & committere prælium, perſiſteréque in eo diutius, ac victores inde vltimo loco diſcedere, atque etiam incolumes valere ſæpè videmus.

Πρόβλ. η.

Διὰ τί τοῦ ἀφροδισιάζειν γινομένου διὰ θερμότητα, τοῦ δὲ φόβου ὄντος ψυχικοῦ καὶ τοῦ ἀποθνήσκειν, ἐνίοις ὅταν γίνωνται ἐν τούτοις τοῖς πάθεσι, σπέρμα προέρχεται; ἢ ὅτι ψυχομένων ἐνίων τόπων, ἕτεροι ὑποθερμαίνονται, τὴν τε οἰκείαν ἔχοντες θερμότητα, καὶ δεχόμενοι τὴν τῶν καταψυχομένων τόπον; ὥστε καταψυχομένων μὲν συμβαίνει, οὐ διὰ τὸ ψύχεσθαι [δὲ] μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ θερμαίνεσθαι. δῆλον δὲ καὶ τῇ ὄψει. τῶν γὰρ φοβουμένων τὰ ἄνω λειφαιμεῖ, τὰ δὲ κάτω ὑγραίνεται, καὶ κοιλία καὶ κύστις λύεται. ὑπιὸν οὖν τὸ θερμὸν, ἐν [μὲν] τῷ φόβῳ κάτω ἐν δὲ τῷ θανάτῳ, κάτωθεν ἄνω ἐξυγραῖνον τῇ θερμότητι ποιεῖ τὴν τοῦ σπέρματος ἔξοδον.

Probl. VIII.

Quamobrem coitu facto calore, timore autem vim infrigidantem habente, & morte, quibuſdam tamen, cùm huiuſmodi paſſionibus tentantur, ſemen effluit? An quoniam refrigeratis quibuſdam locis, alia ſuperincaleſcunt, proprium habentes calorem, & alium recipientes, qui eſt infrigidatorum locorum. Quamobrem refrigeratis quidem id euenit, ſed non ob infrigidationem, ſed propter calorem. Manifeſtum etiam hoc viſui. eorum enim qui timent ſuperiora ſiccantur, inferiora verò humeſcunt, & venter, & veſica ſoluitur. ſecedens igitur calor in timore quidem deorſum, in morte autem ab infernis ſurſum ſuperhumectans caliditate, facit ſeminis egreſſum.

Inquirit cauſam hoc Problemate Ariſtoteles, cur cùm res venerea calore perficiatur, & ſemen in coitu calore pellatur, in timentibus, & morientibus aliquando ſemen effluat, cùm duæ hæ paſſiones omnino cum frigiditate iunctæ ſint.

An quòd refrigeratis quibuſdam, &c.] tota huius problematis ſolutio ex eo pendet, quod non eſt abſurdum, aliquid poſt infrigidationem incaleſcere. non enim ex eo actu refrigerandi per ſe euenire, ſed immediatè à calore fieri conſtat. quamuis enim extremæ partes refrigerentur, internæ tamen calore affluent. non modò proprio, ſed etiam aliorum ad illas partes ſecedente. vbi enim partes aliquæ aut ſuperiores aut inferiores refrigerantur, calor influens nempe ſpiritus, & ſanguis illis relictis, ad aliquas alias ſecedit, quas magis caleſacit, tum naturali & proprio, tum influxo aliunde calore ſuperaddito. concludit igitur Ariſtoteles ſeminis emiſſionem ſemper calore fieri. quamuis enim extremæ partes refrigerentur in timore & morte, ſemen tamen non excernitur ob hanc refrigerationem, ſed ob cordis calorem. ad quod, tanquam ad propugnaculum & arcem confluunt & ſpiritus & ſanguis. manifeſtiſſimum. nobis exemplum propoſuit Hipp. 5. Aphor. 21. vbi affectus frigidiſſimos, nempe tetanum frigidæ aquæ ſuperfuſione quandoque curari ait: aqua enim foris aſperſa calorem fluentem ab habitu corporis compellit intrò, eundem poris obſtructis diſſipari ac

Semen cur & coeuntibus, & timentibus, quin & morientibus effluat, cum paſſiones ſunt còtrariæ.

 diſcuti

diſcuti prohibet, vnde auctior factus in interno corpore, magiſque vnitus, tandem ad habitum corporis fortior, ac vegetior reuertitur, vbi craſſos ac frigidos ſuccos concoquit, coctóſque reſoluit.

Manifeſtum autem & viſui.] Dicebat Ariſtoteles lib. de iuuent. & ſeneƈt. morte & vita, & reſpir. timentes infrigidantur, ſecundùm ſuperiora: calidum fugiens, & contractum facit motum in paruum conſtrictum, ita vt aliquando extinguantur animalia, & moriantur propter timorem: vnde Michaël Epheſius lib. de reſpiratione, dicebat in timore ſuperiores partes refrigeſcere, quia calor congregatur ad cordis cuſtodiam. Sed multò meliùs D. Th. lib. de animalium motu, lect. 6. dicebat, timoris cauſam eſſe, quia aliquis cùm percipit aliquid dignum timore, ſtatim fit reuocatio caloris & ſpiritus ad interiora, & remanent partes exteriores infrigidatæ, & ideò tremunt. hinc ſenſui viſus conſpicuum eſſe dicit ſuperiores partes refrigerari, & deſtitutas ſpiritu & ſanguine quodammodo exſiccari, humeſcere autem inferiores, tum quòd palleſcant omnino timentes in facie, tum quòd illis ſoluatur venter & veſica. in quas enim ſe confert calor, ſanguíſque & ſpiritus partes caloris ibidem plus ſatis excitant: quas verò relinquunt, frigiditas extemplo eas quoque inſequitur.

In timore ſuperne partes refrigerantur, & quomodo.

Inferiora verò humeſcunt, & aluus, & veſica ſoluitur.] Cùm ſuperiores partes deſtituantur ſpiritu & ſanguine ad inferna refluit, ſicque partes inferiores humectantur, hinc alui fluor & veſicæ. ſubitò enim deorſum latus calor ſecum humiditates omnes deuehit, ſicque & aluum humidiorem reddit, & veſicam replet, quibus ſolutis fit tum alui fluor, tum vrinæ maior excretio.

In timore cur aluus & veſica ſoluatur.

In morte autem ab infernis ſurſum, &c.] Quod in timore propoſuerat, idem in morte fieri hic oſtendit, ſed oppoſito motu. ſpiritus enim & ſanguis in infernis partibus conſiſtens, cùm in morte cor ipſum petat, vt illi laboranti ſubſidio eſſe poſſit, membra inferiora deſerens & verſus cor mouens, efficit, vt teſtes & vaſa ſpermatica humectentur, móxque laxata ſemen emittant. Crediderim tamen ipſe ſatius eſſe dicere ſeminis illam emiſſionem, tum in timore, tum potiſſimum in morte, non eadem ratione fieri, ac in vtentibus re venerea in iis enim ſpiritus & caloris vi impetu quodam concoctum ſemen propellitur, in timentibus autem & moribundis, laxatis quaſi inſtrumentis, & calore continente deſtitutis, ſemen effluit contentrice facultate non rectè munere ſuo fungente: quinimo, ne verè quidem dici poteſt ſemen ſpiritubus deſtitutum, ſed materia ſeminalis per ſe non impulſa effluens.

Πρόβλ. θ.

Διὰ τί οὐ δεῖ μὴ ὀργῶντα, οὔτε ἀφροδισιάζειν, οὔτε ἐμεῖν, οὔτε πταρνυσθαι, οὔτε φῦσαν ἀφιέναι; ἢ ὅτι μὴ ὀργῶντες ὁμοίως ἔχομεν τοῖς ἐκ τῆς γῆς ἀνασπωμένοις, οἷς προσεκσπᾶταί τι ἀλλότριον, ἢ ἐγκαταλείπεται ἀποσπασθέν; ἅπαν δὲ ὃ δεῖ μὲν ἐξαρθῆναι, κολοβὸν δὲ ὑπολείπεται, πλείω χρόνον παρέξει πόνον, ἐάν τε τις κινήσῃ τι ἀλλότριον. τοῦτο πόνον παρέξει, οὐκ ἐν τῇ αὐτοῦ χώρᾳ ὄν. ἃ συμβήσεται τοῖς μὴ ὀργῶσι, ποιοῦσί τι τῶν εἰρημένων.

Probl. IX.

Cur non oportet, niſi turgente materia, coire, neque euomere, neque ſternuere, neque flatum emittere? An quoniam cùm non turget, ſimiliter nos habemus ac ea quæ ex terra euelluntur, quibus diuellitur aliquid alienum, aut relinquitur diuulſum: omne autem quod oportet euelli, læſum relinquitur, & ſic multo tempore relinquet dolorem: quod ſi mouerit aliquid alienum, hoc dolorem præſtabit, in ſua ſede non conſiſtens. Quæ iis euenient, qui cùm non turgent, aliquid faciunt ex iis quæ modò diximus.

Coeundum non eſt neque vomendum, neque ſternutandum, niſi turgente materia.

Quærit quamobrem non oporteat, eum qui cupiditate accenſus non ſit, neque veneri operam dare, neque vomere, neque ſternutare, neque flatum emittere: vbi obſeruandum eſt ὀργῶντα, turgentia, & ὀργᾶν propriè ſignificare ardenter appetere, & ad aliquid cum impetu ferri, cupiditate, aut libidine incendi, & turgere. ſic Heſych. exponebat ἐπιθυμεῖ, ὁρμητικῶς ἔχει, & vt Suidas, ἐπιθυμητικῶς ἔχει. ac propriè de animantibus dicitur, quæ turgent libidine, & quodam eius impetu concitantur. ſeu quæ ardentiſſimè coitum appetunt, & abſtinere non poſſunt: túncque turgere, & tumere dicuntur. pro quo 6. de hiſtor. animalium

animalium dixit ὀργᾷν πρὸς ὀχείαν.& tertio de hiſt.animal. dixit ὀργᾷ πρὸς ὁμιλίαν. per libidinem turget,& ad venerem ſtimulatur.ſic apud Plutarchum ſympo.3. probl.4. virgines prius cupiditate coitus incenduntur (ὀργῶσι dixit) quàm pueri. ex qua tranſlatione terra ὀργᾷν dicitur cùm ſemina appetit,ac turget,ac gignere ac parere cupit. ſic Virg.2.Georg.

Vere tument terræ,& genitalia ſemina poſcunt.

Eadémque notione tumeſcunt arborum gemmæ, cùm frondes parturiunt. ſic apud Virg. ibid.turgent in palmite gemmæ.eodem etiam tropo ὀργᾷν ad humores corporis transfertur, qui inordinatè mouentur, & ab vna in aliam partem impetu feruntur, & decurrunt: túncque medicamento purgante indigent veluti manum porrigente,& ad exitum deducente,quod,vt multis locis docuit Galenus ita elegantiſſimè prima ſection. Aphor. capite 22. τὸ δὲ ὀργᾷν, (inquit) ab animantibus in venerem concitatis ad humores tranſlatum eſt. Nam quemadmodum ea quieſcere non poſſunt, quodammodo titillata atque impulſa, & ſtimulata,ab huiuſmodi affectus impotentia, ſic & humores plerumque dum motu feruntur concitatiore; & ab vna parte in alteram transfluunt, ſtatim initio morbi hominem infeſtant concitantes, & titillantes, nec quieſcere ſinunt: ſed & ipſi mouentur, & transfluunt, tantóque motu ægrum infeſtant. ſimilitudinem hanc iiſdem propemodum verbis expreſſit libro 4. comm.1.& 10. ſed non modò ad humores in noſtro corpore vndequaque gliſcentes & commotos, ſed ad alia ἐπιθυμίας genera extenditur. quod quamuis ex multis Græcorum ſcriptorum locis poſſet demonſtrari,locus hic Ariſtotelis,quem præ manibus explicandum habemus,eſſe poterit inſtar omnium,vbi ὀργᾷν primo quidem de maxima in venerem procacitate dici demonſtrauit,cùm primo ὥστε ἀφροδισιάζειν ſubiunxit,mox ad diuerſarum rerum vehementes cupiditates applicauit,vomere,ſternutare, & flatum emittere.

An quoniam cùm non turget, ſimiliter nos habemus ac ea, quæ ex terra euelluntur.]Vt meliùs reſpondere poſſet, & inuenire ſolutionem problematis, pulcherrima ſimilitudine vſus id oſtendit, & dicit non ſecus nos habere cùm aliquid eorum, quæ dicta ſunt, facimus non turgente materia,quàm ij, qui à terra quippiam violenter auellunt:aut enim aliquid euellunt extraneum, & præter intentionem, aut aliquid relinquitur indiuulſum,quod diuelli tamen deberet, læſum, ac vi diuellentis diſruptum. Eſt enim diuulſio ſubita & violenta extractio ſine præparatione rerum adiunctarum.

Omne autem quod oportet euelli,&c.]Quicquid diuelli deberet & non diuellitur,poſtquam euelli tentatum fuerit, in ſe læſionem recipit, & in adiacentibus partibus ita vt per longum temporis tractum dolorem in ſubiectam materiam inferat ob ſolutionem continui factam, ſi modò ſubiectum ſit ſenſus & doloris ſuſceptiuum:quod ſi non fuerit huiuſmodi vt in plantis, excitatur quippiam dolori ſimile: hoc in nobis ipſis ſæpenumero perſentimus,cùm dentes extrahuntur: dolor enim aliquando vehemens excitatur, aut quòd carnis aut maxillæ, & gingiuæ particula aliqua euellitur, aut quòd portio dentis, quæ euelli debebat,à reliquo dente diuulſa remaneat implantata,ſed diſrupta.ſæpius etiam hoc ipſum obſeruarunt medici,in crudis educendis humoribus: vehementes enim generantur dolores in ventre,& tormina,quoniam aut aliquid euacuatur cum malo,quod cùm bonum ſit, non debebat educi. ſubſequenter enim à bono diuulſum duplici ratione dolorem excitabit,tum euacuatur & diuulſo bono,tum relicta,ſed commota parte corrupti, quod euacuatione indigebat.

Quæ ijs eueniunt, &c.] Eſt minor propoſitio ſyllogiſmi, qui erat, omne quod diuellitur, ſiue diuellatur aliquid alienum, ſiue diuulſum relinquatur, dolorem infert & moleſtiam. Sed in coitu,ſternutatione, vomitione, & flatuum emiſſione,non turgente materia, aut diuellitur aliquid alienum,aut diuulſum relinquitur. ergo,&c. demonſtratur hoc optimè ab Aponenſi. aut enim hoc fit (inquit) ex parte virtutis expulſiuæ,aut ex parte eius quod expellitur.Ex parte quidem virtutis, quia & ſi actus in quibus expulſiones fiunt per quatuor antedicta ſint compoſiti, ex virtute naturali expulſiua,& ſenſitiua animali: compoſitio tamen illa non eſt æqualis, quoniam virtus naturalis videtur ſuperare animalem, & tales euacuationes magis moderare. ſi igitur aliquis virtutem animalem volens confortare, cuius in talium euacuatione non eſt poteſtas tanta, vt euacuet, virtuti naturali actuum talium regitiuæ,nocumentum præſtabit.Declaratur 2.ex parte materiæ euacuandæ: quoniam quando ea fuerit cruda in membris vehementer inſerta,aut non fuerit materia in iis, quæ euacuatione indigeat, dum tentamus euacuare, non euacuabitur materia,& locus deſtruetur.Vnde Gal.primo Aph.22.& primo de criſ. qui crudam, dicebat,nitirur

titur euacuare materiam, deſtruit loca ſana, reſiſtentia ægritudini, nihil de materia euacuans. Hinc Hipp. prima Aph. dicebat, concocta medicari, cruda non mouere oportet, niſi materia turgeat: turget autem rarò. & in quarta ſectione, carnes ſanas habentibus elleborum dare periculoſum. hucuſque Aponenſis. Id ipſum in re venerea accidit, vbi ſupra iuſtam ſemineæ materiæ emiſſionem, qua ſe exercitio eo, exonerarint partes, recipiendo ſemini deſtinatæ, exinanitáque vaſa fuerint, ſi quis voluptatis ineptæ atque importunæ blanditiis allectus vlterius vrſerit, vim ira inferre naturæ irritatæ eo pacto, atque coactæ tentabit: Excitata enim illa in ſeminis defectum proximam huic materiam, iamiam partibus omnibus apponendam, rorulentam, diſperſamque per omnia, his ipſis ademptam, ad loca veluti ſuppetias ferens ea mittit, & ſubtractam aliis defert, vt præſtò ſit, quo repleantur, ne incaſſum verſari opere in eo laborátes contingat, ſi, quod eiaculentur, (quod tum maximè exoprant) habuerint nihil. mox deficiente hac quoque ipſa, ſequuturus & cruor ſit, cúmque cruore vitalis quoque ſpiritus relaxatis arteriis, tum naturalis ex venis, tum animalis, cui peculiariter venere nihil nocentius nimia, infeſtius nihil. quod ſi turgente materia venere vtamur, mirum quantæ noxæ anteuertantur, móxque corpore inuaſuræ repellantur, & iam occupantes diſcuriantur, vegetato extemplò corpore, quod prius tamquam onuſto quodam pódere depreſſum videbatur. Semine etenim nimio torpeſcente corpore, & excretionem titillatione quadam promouente, moderatus coitus occurrit moleſtiæ, & innatum calorem vegetiorem reddit, ſuperfluóſque vnà humores abſumit. quod de re venerea dictum eſt, idem de vomitu & reliquis intelligatur. ſi enim materiam vomitu incongruo tempore, aut in loco non apto conſiſtentem, vt vomitu excerni poſſit, aut ſi eadem materia craſſior fuerit, aut crudior quàm vomitu pelli poſſit, euacuare tentauerit, multas perſentiet moleſtias, ac dolores in illius eductione, hinc anguſtiæ, hinc ſputi ſanguinis venis ex impulſu diſruptis, hinc perpetuæ poſtmodum nauſeæ: ſic 2. prognoſt. ſternutationem vituperat in morborum principiis, nondum materia concoctione ad euacuationem præparata. quod pariter de intempeſtiuo conatu emittendorum flatuum intelligendum eſt.

Coitus tēpeſtiui vtilitates.

Πρόβλ. ι.

Διὰ τί νήστεις θᾶττον ἀφροδισιάζουσιν; ἢ διότι οἱ πόροι κενώτεροι οἱ τοῦ σώματος νήστεσι, πλήρεσι δὲ πλήρεις; κωλύουσιν οὖν τὴν εἰς τὸ σπέρμα ὑγρότητα διεξιέναι. δῆλον δὲ ἐπὶ τῆς κύστεως. οὐ γὰρ δύνανται πλήρεις ὄντες ταχὺ ἀφροδισιάζειν.

Probl. X.

Cur ieiuni celerius coeunt? An quòd pori corporis magis vacui ſunt ieiunis: plenis autem pleni: prohibent igitur humiditatem in ſemen ire: manifeſtum autem eſt in veſica. hac enim plena non poſſunt citò coire.

Ieiuni cur facilius coeunt.

Superius ſect. 3. problem. 6. obiter ab Ariſtotele dictum eſt debere, qui celebrandæ veneris munera aggreſſurus eſt, largè prandere, parcè autem cœnare: hoc loco idem confirmare viſus eſt, cùm ieiunos celeriùs rem veneream exercere docet, huiúſque rei cauſam inueſtigat. per ieiunos autem hoc loco non intelligit Ariſtoteles omnino extenuatos & ieiunio confectos. ſcimus enim huiuſmodi deficiente materia, non facilè venereum opus exercere poſſe, ſed eos intelligit, qui non omnino repleto ventre, aut etiam vacuo concumbunt, modò prius bene epulati eſſent: ſupponit enim in ſolutione adeſſe materiam ad excernendum per coitum ſuperfluentem. quamuis enim ſuperflua repletio non minus obſit quàm excedens abſtinentia & ieiunium, ex iis tamen ieiuni celeriùs & faciliùs opus ſuum perficient, quàm nimium repleti: huius cauſam eam eſſe ſtatuit Ariſtoteles, quòd meatus corporis eorum qui ieiuni ſunt patentiores ſunt, minúſque obſtructi, ita vt facilè per eos rorulenta illa materia, quæ pro carnis generatione erat vndequaque per corpus diſperſa ad vaſa ſeminalia & teſtes pertranſire poſſet: in repletis autem corporibus omnino repleri, & infarcti, tranſitum impediunt quo minus ad idonea loca permeare poſſint. Quantum autem ad veritatem huius propoſitionis, ieiunos celeriter coïre, Aponenſis credidit, verum eſſe de ieiunio, & ventriculi inanitione, non

autem

autem de altero ieiunio ſiue inanitione, quæ eſt cùm torulenta materia ſanguinea, membris ſolidioribus potiſſimum carnibus apponenda deficit in illa, dicebat, docuit Ariſtoteles ei, qui valentius venereis operibus operam dare voluerit, parcè eſſe cœnandum, at voluit tamen, inquit: lautè eſſe prandendum, vt concocta iam in ventriculo materia, & in hepate celebrata ſanguificatione apta, ſuppeditari poſſet materia ad ſemen producendum. verùm crediderim ipſe dupliciter erraſſe: primùm quòd falſum eſt celerius quempiam rem veneream exercere ventriculo vacuo, quàm inanitis ſpatiis carnium: ſi enim de magno ieiunio loquamur, deterius ſe geret, qui ventriculo ieiuno per longum ſpatium rem veneream tentare auſus fuerit, quàm qui per idem ſpatium perſtiterit ſine appoſitione: præterea ventriculi repletio, aut inanitio nihil penè facit ad celerem vel tardam venerem. ſed materiæ ſubminiſtratio, aut priuatio eiuſdem ad ſeminis generationem. accedit ad hoc, quòd reſponſio Ariſtotelis nihil de ventriculi inanitione, aut repletione loquitur, ſed de corporis foraminibus, per totum diſperſis, per quæ vbi vacua fuerint, certum eſt humiditates per vniuerſum diſperſas faciliùs permeare poſſe. Repletio autem, quam celeritati coitus obeſſe dicit, quamuis etiam de ventriculi repletione intelligi poſſit, vnde prandere largè, cœnare parcè, venereum congreſſum exercitaturo præcipiebat Philoſophus, nihilominus potius de multa repletione tum venarum, tum carnium intelligendum eſſe Philoſophum inde colligere licet, quòd dum reddit rationem, dicit, id euenire, quòd meatibus repletis impedimento ſit materia illa, quominus humiditates ſemini generando ſuppeditandæ facilè permeare poſſint. vnde primo de gener. animalium dicebat, benè habitos corpore & factos carnoſos, & pingues minus aptos eſſe ad multiplicandum ſemen: qua etiam ratione tardiùs emittunt, quòd portio illius materiæ, quæ in ſemen tranſire ſolet, ſuperflua, cùm multam carnem generare ſoleat, & in pinguedinem multam abeat, impedit quominus multa ſemini generando ſuppeditetur. verùm illud obſeruandum eſt, Ariſtotelem non agere hîc de vtilitate aut noxa ex coitu prouueniente, ſi in pleno, aut in ieiuno ſemen profluat, ſed de celeritate actionis, quam celerius à ieiunis perfici ſcribit, quàm à repletis. Quòd ſi cauſæ ab Ariſtotele propoſitæ alteram adiungamus, operæpretium facturi erimus. ſemen eo faciliùs & celerius excernitur, quo acrius eſt, ac calidius. certum eſt autem ieiunio primò humores exacui, & maximè bileſcere: qua ratione etiam magis naturam ſtimulantes, celerius excretionem promouent.

Pingues carnes minorẽ ſeminis copiã habent, & cur.

Πρόβλ. ια.

Διὰ τί οἱ νέοι ὅταν πρῶτον ἀφροδισιάζειν ἄρχωνται, αἷς ἂν ὁμιλήσωσι, μετὰ τὴν πρᾶξιν μισοῦσιν; ἢ διὰ τὸ μεγάλην γίνεσθαι τὴν μεταβολήν; τῆς γὰρ συμβαινούσης ὕστερον ἀηδίας μεμνημένοι, ὡς αἰτίαν ᾗ ἐπλησίασαν, φεύγουσι.

Probl. XI.

Cur iuuenes cùm primùm coire incipiunt, eas, quibus cum congreſſi fuerint, poſt actum odio proſecuntur? An propterea quòd magna ſit mutatio? ſubſequentis enim triſtitiæ recordati, tanquam cauſam, ad quam ſe applicuerunt, fugiunt.

Adoleſcentes, eas, quibus cum primò fuerint congreſſi, cùm tunc ſolùm concumbere incipiunt, re peracta venerea odio proſequi ſcribit, id verò ſtatim peracto actu intelligendum eſt, quoniam progreſſu temporis, multis, ac multis cauſis, mulier eiuſdem amorem ſibi conciliare poterit: huius igitur rei rationem quærit in præſentia. quòd ſi nos econtra etiam inuenire tentabimus cauſam cur fœmellæ econtra eos, quibuſcum primò rem habere contigerit, perpetuo quodam ac ineffabili amore maiori ex parte proſequi obſeruatum ſit, non erit præter rationem.

Iuuenes cũ primũ coire incipiunt, cur primam cum qua rẽ habuerunt poſt actum odio proſequuntur.

An propterea quòd magna ſit mutatio, &c.] aggreditur cauſam problematis reddere, quòd cùm mutationes omnes vehementes refugiat natura, moleſtiámque ex patere corporibus ſoleant, cùm ea actione maximam perſentiant adoleſcentes mutationem in corpore, & in animo, non eſt mirum ſi horrore quodam animi & corporis tentati, eam oderint, in quam tanquam in cauſam, tam multæ mutationes referant. ſcimus enim & ſuperius demonſtrauimus, eo tempore cùm ſemen emitti incipit, & ſpiritus, & ſanguinem vndequaque maximè commoueri, cùm autem vias nondum apertas inuenerit, meatus omnes corporis & anfractus dilatari, ex motu illo inæquali cum voluptate horrorem quendam dolori quaſi commixtum

mixtum

mixtum excitari. hinc in magnitudine extenditur corpus, & augetur, duriúſque aliquanto fit: pili oboriuntur, vox immutatur, & malè olere aliquando incipiunt: & tunc incipit facultas animæ concupiſcens minus rationi obtemperare. perfecta igitur actione, & ceſſato motu illo & corporis & animi, tunc maximè cupiditate diffluentis, animus quaſi abominatur, quæ proximè perpeſſus eſt, hinc eas, quæ huius inordinati motus corporis & animi cauſæ fuerunt, rubore quodam quaſi ſuffuſi, odio proſequuntur. quòd ſi altius mentem eleuauerint, vtique etiam pudoris amiſſi, & virginitatis rubore & pudore deuicti, eas fugiunt, cuius ratione in id malum inciderint, potiſſimum cùm imperfectionis etiam nonnihil in corpore aſſecuti ſint. diſſlabile enim nimia mollitie adhuc corpus venereorum vſu etiamnum diſſlabitur magis, frigeſcitque ante tempus, & ſiccatur. exhalatóque alimento, aut alio rſum auerſo, incrementi iuſti detrimentum ſentit: ſimúlque, vt dixi, mentis inſolita perturbatio ſequitur, & aperta fit cogitationibus via, inanibus ſemper & futilibus, quibus ſæpè diſtractus animus, feſtinata nimis, adeóque intempeſtiua cogitatione, tenerioris ætatis, vitium in reliquas ætates omnes maximo atque imcomparabili damno tranſmittit, & laſciuiæ, profligatæque interdum libidini deditos, detentóſque perpetuò facit. quin & vbi ætate illa vſus veneris, & congreſſus exercerur, voluptatis illecebroſæ nimis blanditiis allecta ætas illa, totáque in illam effuſa, mentis & corporis viribus deſtituitur, eneruíſque redditur veneris illecebris quaſi delibuta. Quòd ſi addiderimus, quæ ab Ariſtotele 2. de gen. animal. dicta ſunt, hominem perfectionem abſolutam in generatione aſſecutum eſſe, mulierem autem imperfectum hominem eſſe: vtique cognoſcemus, eur adoleſcentuli eas quibuſcum primò venereum congreſſum exercuerunt, oderint: puellæ verò maximè eos amore proſequantur, quibus virginitatis florem primò decerpendum conceſſerint. vir enim ea actione imperfectionem acquirit, imminuitur in ſubſtantia propria, ac ſibi aliquid detrahens, perfectionem aliis tradere conatur: mulier imperfecta natura ſua, quid quærat magis, quàm perfici, & ſi qua parte caret, vtcunque reſtaurari. hinc cenſendum eſt Ariſtotelem primo libro de phyſ. auditu, optimè dixiſſe, ita fœminam marem appetere, vt turpe pulchrum. quomodo autem tum ratione efficientis, tum ratione materiæ, tum ratione loci imperfectior ſit fœmina mare, longa oratione commonſtrauit 4. de gen. animal. Ariſtoteles, ſed perfectionem hanc virorum, & mulierum imperfectionem, & defectum partium declarauit pulcherrima fabella Ariſtophanes in Platonis conuiuio, cùm homines à principio facti fuiſſe à diis immortalibus duplices: deinde cùm quatuor brachiis, & quatuor pedibus innixi velociſſimi & fortiſſimi eſſent, deos irritauerunt, vnde ob ſuperbiam ſciſſi ſunt, & ex vno duo facti; qui verò ſciſſi fuerant, amore ſe ipſos deinde quæritabant, quo vnirentur, vt iterum integri fieri poſſent: tamen non vt antequam ſcinderentur, copulantur, ſed contrario modo. in diuulſione enim vni eſt ſubtractum, alteri additum, quæ vt reſarciantur, ſemper magis quod mancum eſt, perfici appetit, quódque perfectionem hanc addit, maximo amore proſequi debet.

Fœminæ cur eos, qui primos virginitatis fructus deguſtauerint maximo amore proſequantur.

Πρόβλ. ιβ.

Διὰ τί οἱ ἱππεύοντες [συνεχῶς,] ἀφροδισιαστικώτεροι γίνονται; ἢ ὅτι διὰ τὴν θερμότητα καὶ τὴν κίνησιν, ταὐτὸ πάσχουσιν ὅπερ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ; διὸ καὶ τῇ τῆς ἐπεχύσεως ἡλικίας ἐπιδόσει, περὶ τὰ αἰδοῖα μείζω τὰ μόρια ταῦτα γίνεται· [ἀεὶ οὖν τῇ κινήσει ταύτῃ χρωμένων, εὔρεα τὰ σώματα γίνεται,] καὶ προςωδοπεποιημένα πρὸς τὸν ἀφροδισιασμόν.

Probl. XII.

Cur qui equitant aſſiduè libidinoſiores euadunt? An quòd calore & agitatione idem patiuntur, quod in coitu. Quo circa ætatis quoque acceſſione, teſtes contrectati, maiores fiunt. ſemper igitur motu hoc vtentium ampliora corpora fiunt, & ad concumbendum præparata.

Qui equitant aſſiduè libidine maximè tentãtur, & cur.

Si quis obſeruare voluerit quid aſſidua equitatione patiatur corpus, quæve partes magis eo genere exercitationis commoueantur, ac incaleſcant, non ita difficile erit cauſam huius problematis inuenire, quo quæritur, cur, qui aſſiduè equitant, magis in venerem proni ſint. Gal. inter equitandum membra hæc exerceri docuit, dorſum, quod ſeruaſſe rectum ſemper oporteat: cùm equo aliter inſidere non liceat: femora, quibus olim equi coſtas premere

equitem

equitem, ne excuteretur, neceſſe erat: tibias, quæ in longum extentæ porrigebantur: ceruicem, intentione: oculos, proſpectu: viſcera, quaſſatione & multa agitatione: addere nos poterimus quod ab Ariſtotele hoc loco proponitur: penem, genitalia, & vaſa ſpermatica, quæ commotione & perfricatione quadam incaleſcunt, & fortiora redduntur, quin & ampliora, vt exemplo poſt oſtendet. quæ omnia vtique etiam tempore noſtro veriſſima ſunt, potiſſimum ſi ſuccuſſoriis equis vtamur. quamuis inuentum tempeſtatis noſtræ, non veterum noſtrorum, ſtapedes, tam commodum, plurimum tibiis fæminibúſque laboris demant. iis enim firmantur pedes, totúmque corpus facilè ſuſtentant: lumbi tamen & dorſum ſemper laborant, quòd pars ea erecta maximè, atque contenta ab equite geſtetur, potiſſimùm ſi ex iis fuerint equi, qui tollutim nimis gradientes, non mulrò ſanè, quàm ſuccuſſores equi, minus equitem agitatúm exercent, aut ex ſuccuſſoribus quos trottantes appellant, quaſi θράττοντας: quippe θράττειν turbare eſt: nullo aut alio equitandi genere turbamur magis, quàm hoc, quo ſic greſſus elatè glomerant equi, vt alternatim poſteriorum anteriorúmque crurum altero inſultent ſemper ſolo, ſublato vtrinque altero. In equitatione quæ partes exercentur.

Quocirca ætatis quoque, &c.] Exemplo docet ex perfricatione & aſſiduo partium illarum motu fieri ad congreſſus venereos aptiores & ampliores. labor enim & exercitium partis cuiuſlibet ſanitatem illius auget, cámque in proprio fungendo munere facillimè validiorem reddit.

Semper igitur motu hoc, &c.] Concludit cauſam problematis: nempe equitatione aſſidua partes genitales calefieri, ac calefactas patentiores meatus reddi hincque tum ratione ſpirituum influentium, & caloris, tum ratione influxus materiæ ſeminalis, magis tentigine tentantur, atque in venereis congreſſibus, aſſidui magis, & robuſtiores efficiuntur. Cæterùm poterit hic aliquis difficultatem inijcere, quòd & apud Herodotum in Clio, & in Melpomene ſcriptum inueniamus, inter Scythas morbum maximè vigere, quo qui laborant euirati omnino dicuntur, nec rem cum muliere vllo modo habere poſſunt: de quibus abundè apud Hipp. lib. de aër. aq. loc. ſecundùm noſtram diuiſionem 5. particula 46. certum eſt autem Scythas inter omnes homines maximè equo vti, & maiorem vitæ partem equo ducere. An dicendum eſt, optimè rei huius ibidem Hipp. cauſam inueniſſe, nempe cùm ex tam longa & aſſidua equitatione in podagricos & coxendicos affectus incidant: nimirum propendentibus ſemper ex equis eorum cruribus, vnde claudi fiunt, contractis coxendicibus, cùm morbus inualuerit: cui morbo cùm mederi aliqua ratione vellet, in principio morbi venam vtranque retro aures incidunt, quo facto, ſanguine multo promanante, ſomnus eos corripit ob imbecillitatem, ſicque obdormiſcunt, quorum quidem alij depulſo ſomno ſani exurgunt, aliqui verò minimè: ſicque ſua medicatione ſeipſos perdunt. venæ enim poſt aures, quibus ſecantur, ſteriles reddunt. quod & ipſis ex hac ſectione contingit. non igitur ex aſſidua equitatione ſteriles redduntur, ſed cùm maximè fortaſſe libidine ducerentur ob equitationem, & propter vtranque hanc cauſam podagrici facti, vt conualeſcant abſciſſis venis poſt aures ad congreſſus venereos ob hanc ipſam cauſam efficiuntur inepti. Scythæ ex multa equitatione cur & quomodo ad venerem impotentes.

Προβλ. ιγ.

Διὰ τί ὅταν ἄρξωνται ἀφροδισιάζειν δυνάμενοι, οἱ χρῶτες ὄζουσι· πρότερον δ' οὐκ ὄζουσι πρὸ ἥβης, οὔτε οἱ ἄνδρες, οὔτε αἱ γυναῖκες; ἢ ὅτι τὰ ἄπεπτα, τούς τε χυμοὺς ἀεὶ χείρους ἔχει, (ἢ γὰρ ὀξυτέρους, ἢ ἁλμυρωτέρους, ἢ πικροτέρους) καὶ τὰς ὀσμὰς δυσωδεστέρας; τὰ δὲ πεπεμμένα, ἢ γλυκεῖς, ἢ ἧττον ἀγλυκεῖς, καὶ τὰς ὀσμὰς εὐωδεστέρας, ἢ ἧττον δυσώδεις; τοῦτο δ' ἐστὶ δῆλον ἐπὶ πάντων θεωρουμένοις καὶ φυτῶν καὶ ζώων. ἀφαιρεθέντων δὴ τῶν εὐπέπτων, τὰ ὑπολειπόμενα ἄπεπτα· οἷον δὴ καὶ ἐπὶ τῆς τέφρας, ἀναλωθέντος τοῦ γλυκέος, πικρὰ ἡ κονία, καὶ ὁ ἱδρὼς ἁλμυρός. πέττει δὲ ἡ φυσικὴ θερμότης τὸ σπέρμα, ὃ μικρὸν ὄν, πολλὴν ἔχει δύναμιν. ἐκ πολλοῦ γὰρ ὀλίγον συγκεφαλαιοῦται. διὸ ὅταν ἀπέλθῃ, λύονται ὡς ἐπὶ πολὺ [μᾶλλον,] καὶ καταψύχονται· ὥστε ἀπεπτότεροι οἱ χυμοὶ μᾶλλον γίνονται, ἀναστομουμένων τῶν πόρων διὰ τὴν ἔκκρισιν αὐτοῦ· ἁλμυρώτεροι οὖν οἱ τῶν παίδων ἱδρῶτες καὶ δυσωδέστεροι διὰ τὴν ἀπεψίαν· καὶ ἐὰν τύχῃ τοιαύτη ἡ φύσις οὖσα, ὥστε δυσώδη ἔχειν τὴν ὑπόστασιν τοῦ ἱδρῶτος, τούτοις μᾶλλον ἐπισημαίνει,

autem rei cauſam manifeſtis admodum verbis retulit idemmet 2. de anima, cap. 9. dicens, ſenſum hunc nos non habere certum, ſed peiorem multis animalibus: guſtum verò certiorem, propterea quod ipſe quidem tactus eſt, quem ſenſum homo certiſſimum habet: cùm in aliis ſuperetur ab animalibus multis, ſecundùm autem tactum, multò quàm cætera, excellentius percipit.

Odor in homine imperfectus.

ad duo tamen ſumma genera reduxiſſe odores viſus eſt Theophraſtus vltimo de cauſis plantarum, qui totus liber in ſaporum odorúmque natura explicanda inſumitur. tum libro de odoribus inſuaues & fœtentes, ſiue bene olentes, & malè olentes. illorum cauſam refert in bonam coctionem, horum in eruditatem ſiue inconcoctionem, ad quam ſequi vt plurimum ſolet putreſactio. dicebat enim de bene olentibus, perſpicuum eſt eos coctione quadam matureſcere in ſuis quemque ſedibus: itaque odoris gratiam ac ſuauitatem pro naturæ proprietate conſequi. coctio autem natiuum calorem ſequitur: in animis ſimplicium corporum poteſtates: generantúrque ac mutantur non ſecus quàm ſapores, ſed qui artificio, ſolertiáque odoratus habent ſuaues, &c. de malè olentibus hæc habet verſus principium. Nec ſunt ita formis odores diſtincti, vt ſapores, ſed tantùm generibus cùm præſertim bene olentia quædam, nonnulla malè olentia dicantur. Cæterùm ſuauis tetríque odoris ſpecies vocabulis notatæ non ſunt, quanquam in magno alioqui diſcrimine: nam dulcia & amara formis magis deſignata ſunt: verùm acris dicitur, vehemens, mollis, dulcis, grauis odor.

Odorũ differentię duę ſolæ, bene olentes & fœtentes.

Atque cùm iſtorum nonnulli communes quoque ſint rerum malè olentium, tum verò prope perpetuus eſt in omnibus, quæ vicientur pudor. quicquid enim putreſcit malè olet. In omnibus autem ſtirpibus, animantibus inanimis illa putoris fœditas apparet, in omnibus, inquam, quæ viciantur, quibus ex iſta ſtatim materia concretio non ſit. quamuis enim etiam horum nonnulla materiæ virus referant, id tamen haudquaquam omnibus euenit. multa quippe ex putribus orta malè non olent: vt fungi ex ſtercore naſcentes. verùm quæ ex rerum tabe naſcuntur, & proueniunt, viroſi ſunt & fœtidi odoris omnia. Igitur, ne multa, ſuaueolentia ſunt omnia, quæ ſunt cocta, ſubtilia, minimè terrena, cùm præſertim in halitus ſitus ſit omnis odor. malè olentia contraria. quod de Theophraſto etiam Plutarchus affirmauit primo Sympoſiacon, cùm dicit, nam humorum coctioni Theophraſtus ait odoris ſuperuenire ſuauitatem, cùm ſublatus eſt vi caloris humor noxius. quod poſtea etiam in eodem libello à Theophraſto dicetur. Ioannes Damaſcenus ſuauitatem odoris procreari cenſet humore in corporibus percocto vehementer: quid ſi vel imbecillus, vel nullo modo coquatur, ſequi putorem, ſi mediocriter, medium quendam gigni odorem inter ſuauem & tetrum. Medium enim quendam odorem ponit, quem Theophraſtus non agnoſcit.

Odoris ſuauitas & fœtor vend.

Verùm dubitare hoc loco quiſpiam poterit, ſi fœtor putredinis ſoboles eſt, quomodo hoc loco, & ſectione problem. 23 problem. 4. dictum eſt, mali odoris cauſam cruditatem eſſe quandam: nam quod tantùm crudum eſt, non ſemper putre eſſe ſolet.

Dubitatio quomodo fœtor à putredine ſi à cruditate.

Dici poterit, putrida multa apud multos ſcriptores, potiſſimùm apud medicos cruda dici. Verùm etiam ſi dicamus crudum non ſemper eſſe putre, eſſe tamen ad putredinem paratum: nam cùm à naturali calore minimè ſit euictum, reliquam habet ad putredinem mutationem, occupatum ſanè promptè ab eo calore, qui præter naturam eſt. cùm ſit putrefactio proprij, naturaliſque caloris in vnoquoque humido exiſtentis ab externa caliditate corruptio: corrumpitur autem calor à calore, quoniam eum à mixtione educit, ac exterius euocat: exhalante enim humido, vnà calidum diffluit, humidúmque à ſicco ſeparatur. quo fit vt calidum innatum rei, quæ putreſcit, in debita mixtione elementa continere non queat.

Solutio.

ſed audiamus Siluium doctiſſimum de re hac doctiſſimè & elegantiſſimè loquentem, libro commentariorum in librum primum de differentiis febrium, Galenus capite 5. nam cùm in omni mixto calidum tanquam aliorum elementorum forma, aërem, aquam, terram velut materiam contineat, ac concordi pace liget, ac domitet, id ſi ſe ipſo longè potentius euadit, cætera conſumit, ac diſſipat: ſi languidius eſt, ac parcius, iis continendis non ſufficit. Humidum quoque quod terram tractabilem, ac formabilem reddit, ſi largius eſt, eam fluxilem, ac diſſipabilem efficit: ob id ea corruptionis ſeu elementorum diſſolutionis alia eſt cauſa: ex qua humidi à ſicco diſſolutione fœtor concitatur: nam cùm in omni putredine abſcedat & ſeparetur à ſicco humidum, & foras euaporet, fit vt moleſto ſenſu odoratum afficiat. ob cauſam autem contrariam in coctione gratus & ſuauis odor progignitur, vt in fructibus ferè omnibus videre eſt, qui dum matureſcunt, odoratiores redduntur: fit enim in eis odor ſuauis & gratus

Odorum ratio ex Siluio.

Digitized by Google

ob eiuſdem humidi cum ſicco mixtionem : nam in coctione humidum aqueum, aëreúmque ſemper cum ſicco terreo permiſcetur, & vnitur: in qua mixtione & humidi agitatione odor eleuatur, in coctione gratus ac iucundus, in putrefactione moleſtus, cuius rei cauſa eſt, quòd in putredine humidum nec vincitur nec à calore ſuperatur, ſed eidem prædominans ab ipſo regulari non poteſt. at in coctione cùm natiuus calor ſuperior ſit, humidum euincit & ſeparat, & illud probè moderatur ac regit, & ſicco finit atque permiſcet. accedit quòd coctione geminus calor euincit, putredine verò is qui adſcititius eſt præter naturam.

Detractis autem bene concoctis, &c.] Cùm autem impoſſibile ſit, ita exquiſitè concoqui ingeſta: quin multa relinquantur cruda, aquea, quæ aut caloris naturalis actionem ſubterfugerint, aut ad conficiendum omnino inepta ſint, efficitur, vt detractis iis, quæ concocta ſunt atque deuicta, quæ relinquuntur cruda ſint, magiſque vires ſuas exerant. cineris autem exemplo id manifeſtum facit, cùm dicit [*vt vtique in cinere apparet*, &c.] Quemadmodum in ligno, ex quo cinis generatur pars ea humida aërea, lenis, ac dulcis vbi conſumpta fuerit, craſſum ac terreſtre relinqui videmus, vnde cinis relictus amarus relictus eſt: & in noſtris corporibus ſalſus ob eandem cauſam ſudor perſentitur, euaporato dulci, aëreo, & leni à membris ex ea materia, quæ ad eam partem pro nutritione tranſmiſſa eſt, vt in ſecunda ſectione demonſtratum eſt, & relicta materia craſſiori & terreſtri ita in propoſito fœtida aliqua redduntur aëreo, ſubtili, & concocto euaporato, craſſiori autem ac crudo relicto.

Spiritus vitalis ſimilis cæleſti, & quomodo. *Concoquit autem calor naturalis ſemen*, &c.] De calore hoc, qui ſpiritus eſt à corde procedens, vitaliſque dicitur, & proinde producendi viuens facultatem habet, excellentiſſimè locutus eſt Ariſtoteles 2. de gen. anim. cap. 3. ſic dicens. Ineſt enim in ſemine omnium, quod facit, vt fœcunda ſint ſemina, videlicet quod calor vocatur, ídque non ignis, non talis facultas aliqua eſt, ſed ſpiritus, qui in ſemine, ſpumoſóque corpore continetur, & natura, quæ in eo ſpiritu eſt, proportione reſpondens elemento ſtellarum. quamobrem ignis nullum animal generat, neque conſtitui quicquam denſis, vel humidis vel ſiccis videtur: at verò ſolis calor, & animalium non modò, qui ſemine continetur, verùm etiam ſi quid excrementi ſit, quanquam diuerſum à natura, tamen id quoque principium habet vitale. calor igitur eſt: materiam ſpermaticam alterat, & ex ipſa animam materialem traducit: tenuitate autem ſua vndequaque profluit, & omnes ſeminis partes penetrat, atque perfundit.

Quod quanquam exiguum eſt, magnam tamen habet potentiam: ex multo enim parum colligitur.] Quàm mole ſit exiguum ſemen, vel ipſa docet experientia, quanta autem virtute ſit præditum, vel inde colligere poſſumus, quòd projecto ſemine, parente alioquin abſente, generatio perfectorum animalium perficiatur. vnde dicebat Ariſtoteles 2. de gen. animal. cap. 1. omnia quæcunque aut natura, aut arte efficiuntur, ab eo, ex quo actu eſt, fiunt, ex eo quod potentia tale eſt. ſemen igitur tale eſt: motúmque habet & principium tale, vt motu peracto, pars exiſtat quæque, & eadem ſit animata. quare in ſemine vt fœcundum ſit præter ſpiritum & calorem requiritur vis ſuperior, & anima, quæ potentia & facultate talis ſit, quale actu eſt, quod generat, & actu erit, quod generatur. hinc animatum, ſemen conſtituit: hæc eſt facultas illa atque potentia, adeò inſignis, hoc loco propoſita, hæc illa eſt, quæ elemento ſtellarum proportione correſpondet apud Ariſtotelem 2. de genere animalium, c. 2. quemadmodum enim lumen qualitas quædam eſt, & admodum efficax, quæ ex omnium ſententia in hæc inferiora agens per medium calorem omnia viuificat, & fœcunda facit, ita vis & natura, quæ in ſeminis calore & ſpiritu continetur, eſt efficiens cauſa præcipua, & principalis, quæ per medium calorem ſemen fœcundum facit, & fœtum generat: adde quod in ſeminis natura & in præcipua, tum fœtus forma & vita, tum eius facultates virtute continentur.

Ex multo enim parum colligitur.] Quamuis non ex omnibus omnino partibus colligatur ſemen, vt optimè ab Ariſtotele primo de gen. animal. cap. 18. demonſtratum eſt, ex multis tamen & præcipuis decidi vtrique ibidem demonſtrauit: à corde enim, cerebro, & iecore, à quibus vniuerſi corporis diſpenſatio fit, decerpitur. ſed plurimùm à cerebro: & ob id vbi quodlibet iſtorum inſignem noxam exceperit, infœcundum id redditur: vti ſi virium leuius ſit, prólem & fœtum inſalubrem excitabit: ex hoc etiam fit vt venis & arteriis quæ ponè aures ſunt diſſectis, aut exuſtis, fœcunditas tollatur.

Quamobrem quando ſecedit, diſſoluimur maiori ex parte vehementius, atque refrigeramur.] Si igitur

Si igitur tanta vis eſt atque potentia in ſemine, ſicq; tam perfecto calore præditum eſt, vbi receſſerit diſſolui multum corpus noſtrum oportet, atque refrigerari. quo fit vt & humores erudiores reddantur, & imperfectiores, vnde etiam ex agitatione & motu in eius expulſione facto magis aperiuntur meatus, vnde & materia minus recte euicta à natura & apertis externis corporis meatibus, fit, vt & fœtentes magis reddantur humores interni, qui concoctionis actionem non ſunt aſſeeuti, & facilius fœtorem hunc extra communicent, maior autem aut minor grauis hic odor excitatur, tum pro natura locorum vt ſub alis, vt 2. ſectione docuimus, tum inferius problem. 24. tum pro varietate temperamentorum: qui enim temperamento calido ſunt & humido, ac multo ſanguine præditi præ aliis fœtore alarum & pedum tentantur: vt lib. methodi medendi demonſtrauit Gal. noſter. & Auic. primo canone: eùm ſanguineos, & calido & humido temperamento præditos, dicebat fœtidi ſudoris eſſe, vrinæ, & fæcum.

Προβλ. ιγ.

Διὰ τί ἐὰν μὲν ἐκ τοῦ σπέρματος τοῦ ἡμετέρου γένηται ζῷον, τοῦτο ἡμέτερον ἔκγονόν ἐστιν· ἐὰν δὲ ἐξ ἄλλου τινός, ἢ μέρους, ἢ ἀποκρίσεως, οὐχ ἡμέτερον; γίνεται γὰρ σηπομένων πολλὰ καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος. τί δὴ οὖν, ἐὰν μὲν τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς, ἡμέτερον· ἐὰν δὲ ἀλλότριον, οὔ; ἢ γὰρ ἁπλῶς τὰ προσοικά(?), ἢ οὐθέν· ἢ πρῶτον μέν, ὅτι οὕτω μὲν ἐξ ἡμετέρου γίνεται, ἐκείνως δὲ ἐξ ἀλλοτρίου, ὅσα ἐξ ἀποκαθάρματος γίνεται καὶ ἐκκρίσεως; καὶ ὅλως οὐδὲν τῶν τοῦ ζῴου, ζῷον γεννᾷ, ἀλλ' ἢ τὸ σπέρμα, τὸ δὲ βλαπτὸν καὶ τὸ κακόν, οὐθενός ἐστιν οἰκεῖον, οὐδὲ τὸ ἀλλότριον. οὐ γὰρ ταὐτό, τούτου τι εἶναι, καὶ τούτου ἀλλότριον, ἢ ἕτερον, ἢ κακόν. αἱ δὲ ἐκκρίσεις καὶ σήψεις οὐχ ἡμέτερα, ἀλλ' ἕτερα καὶ ἀλλότρια τῆς φύσεως ἡμῶν εἰσίν. οὐ γὰρ ὅσα ἐν τῷ σώματι γίνεται, τοῦ σώματος θετέον· ἐπεὶ καὶ φύματα γίνεται, ἃ αἴρουσι καὶ ἐκβάλλουσι· καὶ ὅλως ὅσα παρὰ φύσιν, πάντα ἀλλότρια. παρὰ φύσιν δὲ πολλὰ καὶ τῶν συγγινομένων ἐστίν. εἰ οὖν ἐκ μόνου τούτου τῶν ἡμετέρων γίνεται ζῷον, ὀρθῶς ἂν τὸ ἐκ τούτου γινόμενον, ἔκγονον ἡμέτερον εἴη μόνον. καὶ ἐκ τοῦ σπέρματος δὲ ἄν τι ἄλλο γένηται, οἷον σκώληξ σαπέντος, ἢ καὶ ἐν τῇ μήτρᾳ διαφθαρέντος, οἷον ἃ λέγεται τέρατα, οὐκ ἔκγονα λεκτέον. ὅλως γὰρ ἐκ διεφθαρμένου γινόμενα, οὐκ ἔτι ἐξ ἡμετέρου ὄντος γίνεται, ἀλλ' ἐξ ἀλλοτρίου· ὥσπερ τὰ ἐκ τῶν ἀποκρίσεων, οἷον τὰ ἐκ τῆς κόπρου. σημεῖον δὲ ὅτι ἐκ διεφθαρμένου πάντα τὰ τοιαῦτα γίνεται. ἐκ μὴ διαφθειρομένου γὰρ, τοιοῦτον πέφυκε γίνεσθαι, οἷον ἂν ᾖ ἐξ οὗ τὸ σπέρμα· ἐὰν δὲ ἐξ ἵππου, ἵππος· ἐὰν δὲ ἐξ ἀνθρώπου, ἄνθρωπος. καὶ αὐτό τε οὐ τιμῶμεν τὸ σπέρμα, οὐδὲ πᾶν τὸ ἐν τῇ γενέσει γινόμενον. καὶ γὰρ ὑγρόν, καὶ ὄγκος τις καὶ σὰρξ γίνεται. ποτὲ δέ, διὰ τὸ μήπω ἔχειν τὴν φύσιν, ἀλλ' ἢ τοῦτον μόνον τῆς φύσεως, ὅτι οὕτω διάκειται ὥστε γενέσθαι ἐξ αὐτοῦ τοιοῦτον οἷον ἡμεῖς· ἐκ δὲ διεφθαρμένου, οὐδὲν τοιοῦτον. διὰ ταῦτα οὐδὲ ἐξ ἑτέρου τῶν ἐν ἡμῖν, οὐδὲ ἐκ τούτου διεφθαρμένου ἢ ἀτελῶς ἔχοντος, τὸ ἔκγονόν ἐστιν ἡμέτερον.

Probl. XIV.

Cur ſi ex ſemine noſtro fiat animal, id noſtrum eſt, ſi autem ex alio quopiam noſtro, vel parte, vel excremento, noſtrum non dicemus. fiunt enim multa ex putrefactis, & ex ſemine. quid igitur eſt, vt ſi tale fuerit, vt nos ſumus, noſtrum id ſit: ſi diuerſum, id alienum ſit. aut enim omnia noſtra eſſe oportet, aut nulla. An primùm quidem ſic eſt, quod ex noſtro fiat. quod ſecus id ex alieno, nempe ex purgamentis, excrementíſque & denique nihil animalis animal gignere poteſt, niſi ſemen genitale: quod autem nocet, quódque malum eſt, nullius eſt: neque quod alienum alicuius eſt. non enim idem eſt, huius aliquid eſſe, & eiuſdem eſſe alienum: vel diuerſum, vel malum: excrementa autem & putredines non noſtra ſunt, ſed diuerſa alienáque à natura noſtra: non enim quæcunque in corpore noſtro extiterunt, corporis hæc eſſe dicendum eſt. quoniam

tubercula fiunt abſtrahentibus & egredientibus. Et omnino quæcunque extra naturam ſunt, omnia ſunt aliena. extra naturam autem plura ſunt eorum quæ etiam ſimul producuntur. ſi ergo ex ſolo hoc ſemine fit animal, rectè vtique quod ex iis fit, prolem eſſe noſtram ſolùm iudicabimus. Et ſi ex ſemine putrefacto quippiam fiat, vt vermis, aut in matrice corruptum aliquid, vt quæ monſtra dicuntur, non nata dicenda ſunt: omnino enim cùm ex corrupto facta ſint, ex noſtro facta eſſe dici non debent, ſed ex alieno: quemadmodum quæ ex ſegregatione ſunt, vt quod eſt in ſtercore: ſignum autem, ex corrupto talia omnia fieri, quod ex non corrupto tale aptum natum eſt fieri, quale vtique fuerit illud, ex quo ſemen deciditur, ſi ex equo equus, ſi ex homine homo. Ipſum autem non magnifacimus ſemen, nec aliquid aliud, quod inter generandum conficitur. etenim humor quidam, aut corpulentia, aut caro fit: quorum nullum nobile eſt, quia nondum naturam habet deſtinatam, ſed eatenus naturam habent, quatenus ex illis tale quid produci poteſt, quale ſumus. Ex corrupta autem nihil tale enaſci poteſt. Hanc ob rem nec ex alia re noſtri corporis, nec ex ſemine ipſo corrupto, aut imperfecto ductum, noſtrum appellamus.

Prolem noſtram ſolū appellamus quod è ſemine noſtro animal ſit, non alia quæ in nobis, aut ex nobis producuntur, & cur.

Cùm noſtra ea dicunt, quæ à nobis aut poſſidentur, aut generantur, quæ verò generantur, ea noſtra eſſe dicimus, quæ ex nobis profluunt, & producuntur, meritò hoc loco quærit Ariſtoteles, cur ſi ex ſemine noſtro fiat animal, prolem id noſtram appellare ſolemus, ſed ſi ex re aliqua alia noſtra, vt parte, humore, vel excremento generetur aliquid, nunquam rem illam noſtram appellamus, quinimmo etiam ſi quippiam aliud ab animali ex ſemine producitur, vt molæ, & monſtra (quamuis hæc potius ratione materiæ ſubiectæ produci cenſendum eſt) nunquam noſtra eſſe dicemus. cùm enim omnia hæc ex nobis profluant, & in nobis generentur, omnia noſtra dicenda erunt, aut nulla, cùm alioqui noſtra dicamus ſola, quæ nobis ſimilia ſunt, quæ verò diuerſa, aliena potius appellamus. Hæc eſt Ariſtotelis dubitatio, itémque dubitandi ratio.

An primum quidem, &c.] Ea omnia quæ à nobis promanant, noſtra dicenda ſunt, quandoquidem, quæ naturalia ſunt, quæque à nobis generantur ſecundùm naturam, ea noſtra eſſe quidem dicemus, attamen ne quidem prolem noſtram appellabimus. nam nobis ſecundùm naturam conſtitutis, cùm vt humores naturales generentur, & caro inſtauretur, neceſſe ſit, humores excrementitios, & multa, quæ quamuis corpore naturaliter conſtituto generentur, nunquam tamen verè noſtra aut partes noſtras, aut prolem noſtram dicemus. vt excrementitij humores, bilis, melancholia, tum & lotium & ſtercus. at ſi quid ex corpore noſtro generatur viuens, vt vermes, aut in alio, vt molæ & monſtra, nunquam noſtrum dicemus, quoniam nunquam quippiam viuens ex animante immediatè producitur, ſed ſolùm mediante ſemine: quòd ſi mediante ſemine, in vtero mulieris expulſo, mola, aut monſtrum producatur, noſtrum nunquam fœtum appellabimus. cùm quippiam præter naturam ſit, nunquam autem, quæ præter naturam ſunt, noſtra eſſe dicemus. cùm enim noſtra diſtinguantur ab alienis & extraneis, nunquam noſtrum illud dici poterit, quod ex extraneo & alieno, &, vt vno verbo dicam, ex eo, quod eſt præter naturam, producitur. neque enim quæcunque in noſtro corpore generantur, dici poſſunt eſſe noſtra, cùm multa præter naturæ intentionem generentur, vt monſtra, & molæ, multa etiam nullo modo partes noſtrûm eſſe poſſunt, vt excrementa. monſtra autem noſtra non ſunt, quamuis ex noſtro ſemine procreentur, quoniam noſtra ſunt, quæ ex incorrupto ſemine noſtro producuntur. ſimile enim animali vnde deciditur producere debent, at monſtra corrupto ſemine producuntur: noſtra igitur eſſe nullo modo dicere poterimus. rei huius ſignum eſt, quoniam ne ſemen quidem noſtrum, etiam ſi incorruptum fuerit, prolem noſtram dicimus, etiam ſi potentia tale ſit, vt ad actum reduci poſſit, animálque producere, neque etiam ipſum embrionem noſtram prolem primis diebus dicimus, donec eò reductus ſit, vt iam actu animal dici poſſit. noſtra igitur dicuntur ſolùm animalia ex ſemine noſtro procreata naturalia, atque nobis ſimilia, non autem quę ex ſemine corrupto generationem ſuam ſortiuntur, quia noſtra eſſe non poſſunt, quę ex alieno procreantur. Hæc eſt Ariſtotelis ſententia à

nobis

nobis breuioribus explicata, quòd ipſemet longa oratione ita ſeſe explicuerit, vt nullus dubitandi in eo intelligendo aut exponendo locus relictus ſit.

Προβλ. ιε.

Διὰ τί ἐν τῷ ὕδατι ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν οἱ ἄνθρωποι; ἢ ὅτι ἐν ὕδατι οὐθὲν τήκεται, ὅσα ὑπὸ πυρὸς τήκεται; οἷον μόλυβδος, ἢ κηρός· ἡ δὲ γονὴ τηκομένη φαίνεται πυρί. πρὶν μὲν γὰρ ἡ τρίψις ἐνθερμαίνῃ, οὐ τήκεται. οἱ δὲ ἰχθύες οὐ τρίψει ὀχεύουσι.

Probl. XV.

Cur in aqua minus coite poſſunt homines? An quòd in aqua nihil eorum ſoluitur, quæ ab igne ſoluuntur, vt plumbum, aut cera: ſemen autem ſolutum igne videtur: nam priuſquam perfricatio calefaciat, non ſoluitur. piſces tamen non fricatione coeunt.

Homines minùs in aqua coire poſſe dixit, & quærit cauſam. obſeruandum autem eſt dixiſſe homines: tum quoniam problemata hæc ferè omnia ad genus humanum ſpectant, tum quoniam omnia animantia in aqua re vti venerea non poſſe falſum eſt, cùm aquatilia omnia multò melius in aqua, immò ſolùm, coire poſſint. dixit autem minùs, quoniam non omnino id impoſſibile eſſe voluit docuiſſe, ſed difficillimum id eſſe ſignificat. dixit autem in aqua, quòd non frigidam modò ſignificat, ſed etiam calidam: quoniam tentant aliqui in balneis, potiſſimùm promiſcuis, re vti venerea, quam tamen difficillimè exercere poſſunt.

An quòd in aqua nihil eorum ſoluitur, &c.] Niſi quiſpiam diligenter legerit, quæ ab Ariſtotele dicta ſunt quarto libro Meteorolog. ſiue potius libro de mixtorum paſſionibus, difficile erit illi intelligere vim argumenti poſiti ad diſſoluendum problema. docuit eo libro dum de concretione & eliquatione loquitur, quæ calore concreſcunt, frigore diſſolui, quæ frigore vniuntur, calore liquari. docebat enim rerum quæ concreſcunt, alias calore concreſcere, alias frigore, alias vtroque frigore concreſcentes, frigoris coagulantis, & calorem ſolum pellentis præſentia concreſcere, vt ſunt res aqueæ: è quibus omnibus frigore externo calor exprimitur, humore eorum remanente, vt qui ob multitudinem à calore expreſſo, qui exiguus eſt, educi non poſſit. huiuſmodi dicebat ita liquari, vt calore rurſus adueniente ſoluantur. non autem humiditate ſuperueniente. exemplo ſit pinguedo, quæ cùm humida ſit, aërea tamen humiditate, frigore concreſcit, interno calore expreſſo. liquatur hæc calore de nouo ſupeueniente: quæ verò à ſiccitate, aut à caliditate ſiccitati iuncta indurantur, & craſſeſcunt, ab humiditate liquari poſſunt, vt lutum & grando. cùm autem genituram libro de generat. animalium aëris & aquæ communem eſſe ſtatuat, quòd ex aqua & ſpiritu potiſſimum conſtituatur, cúmque aqueum præcipuè ſecundùm materiam ſit, potiſſimùm, cùm ex ſanguinis parte magis aquea, aut ex eius materia exiſtat, quamuis ſpiritus nonnihil illi adiectum ſit, vt ſpumoſa eius indicat natura, vt formatricis facultatis, ac caloris etiam naturalis ſit vehiculum, non mirum eſt, ſi refrigeratione quadam in noſtro corpore coagulatur, vt docebat Ariſtoteles 4. Meteorologic. humore, vt ait, cum calore exeunte. propterea optimè ab Ariſtotele hoc loco ſtatutum eſt, ſemen caloris vi liqueſcere debere, vt ſeruata regula, quæ frigore coguntur, calore eliquentur. probat hoc experimento, quoniam vix ſemen fluere incipit, quin attritione & corpus vniuerſum, & partes ſemen continentes incaleſcant. Hæc Ariſtotelica eſt huius problematis ſolutio naturalibus principiis innixa. ſi tamen nos aliam fortaſſe veriorem addiderimus, etſi interpretis munus id excedere videatur, operæpretium nos facturos exiſtimaremus. Vt quis optimè re poſſit vti venerea, pene indigemus erecto, rectè conformato, & calido, tum & debita ſpiritus & flatus copia requiritur: qui ad colem natura ſua fiſtuloſum per arterias feratur, vbi receptus tenſionem & rigiditatem inducat. huiuſmodi autem flatuoſus ſpiritus eleuatur à copia fœcundi ſeminis, quod maiori ex parte in vaſis ſpermaticis, & teſtibus bene affectis redundat: quamuis vniuerſum corpus ad hoc neceſſariò concurrat: vt verò flatuoſus hic ſpiritus eleuetur, & ad determinatam partem moueatur, mediocri calore opus eſt, vt de vento 2. Meteorologic.

Coire in aqua homines minus poſſunt, & cur.

Calore cōcreta frigore ſoluūtur, & frigore durata calore liqueſcūt, & quomodo.

Alia ſolutio problematis à nobis addita.

docebat Ariſtoteles: hinc frigiditate vniuerſo corpori ab aqua communicata, & calor ad interna retrahitur, & ſpiritus flatuoſi non eleuantur, coles flacceſcit, & denique tota illa titillatio, qua voluptas concitatur, deperit, atque actio omnis venerea aut tollitur, aut certè hebeteratur. quæ etiam ſi tepens fuerit, multis aliis tarionibus impediet, potiſſimum autem quòd calore illo vniuerſum occupante ſpiritus ad extimam cutim retrahuntur, retractique diſſoluuntur, humiditate autem aquæ membra virilia flacceſcunt.

Piſces tamen fricatione non coëunt.] reſpondet tacitæ obiectioni, quoniam dixerat in aqua homines non poſſe vti re venerea, quòd hæc calore perficiatur, quod manifeſtum eſt, quoniam non emittitur ſemen niſi perfricatio præcedat, hæc autem calorem inducit, quòd aquæ frigiditati aduerſatur, reſpondere huic, aut potius obiicere aliquis poſſet, piſces, qui in aqua coëunt, cui reſpondet, fricatione id eos non perficere. cùm enim in piſcibus meatus ſint lati, & maiori ex parte circa diaphragma, contactus quidam ſufficit, & ſimplex ſuper corpus tranſitus. Quamuis autem & apud hiſtoricos. & vulgò etiam dicatur tempore coitus piſces fricationes facere, id ita intelligendum eſt, vt fricatio huiuſmodi non ſit, vt calorem excitet, vniuerſúmque, & partes genitales calefaciat, ſed cùm contactus quidam ſit, & quaſi ſimplex tranſitus, aut corporis delinitio quædam, fricatione hoc modo piſces concipere & generare dicuntur.

Προβλ. ιϛ.

Διὰ τί τὸ ἀφροδισιάζειν ἥδιστον, καὶ πότερον ἐξ ἀνάγκης, ἢ ἕνεκά τινος ὑπάρχει τοῖς ζώοις; ἢ ἡδὺ μὲν ἐστιν, ἤτοι διὰ τὸ ἀπὸ παντὸς τοῦ σώματος ἀπιέναι τὸ σπέρμα, ὥσπέρ τινές φασιν; ἢ καὶ ἀπὸ παντὸς μὲν μὴ ἀπιέναι, διὰ δὲ τούτου, εἰς ὃ πάντες συμβαίνουσιν οἱ πόροι τῶν φλεβῶν; οὔσης οὖν τῆς ἡδονῆς ὁμοίας τῆς ἐν τῷ κινησμῷ, τοῦτο συμβαίνει γίνεσθαι, ὥσπερ δι' ὅλου τοῦ σώματος. ὁ δὲ κινησμὸς ἡδύς ἐστιν, ὑγροῦ ἔξοδος πνευματώδους ἐγκατακεκλεισμένου παρὰ φύσιν. ἡ δὲ γονὴ, τούτου εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἔξοδος. ἔστι δὲ καὶ ἐξ ἀνάγκης ἡδὺ, καὶ ἕνεκά τινος. ἐξ ἀνάγκης μὲν, ὅτι ἡ εἰς τὸ κατὰ φύσιν ὁδὸς ἡδύ ἐστιν, ἐὰν ᾖ αἰσθητή ἕνεκα δέ τινος, ἵνα γένεσις ᾖ ζώων. διὰ γὰρ τὴν ἡδονὴν, μᾶλλον ὁρμᾷ πρὸς τὴν μίξιν τὰ ζῶα.

Probl. XVI.

Cur coire eſt ſuauiſſimum? & an neceſſitate, aut alicuius cauſa ineſt animantibus? An ſuaue quidem eſt, quia à toto corpore deciditur ſemen, ſicuti quidam aiunt. An quia quamuis non ex toto corpore per talem tamen ſe promit, in quam contendunt omnes meatus venarum. Cùm igitur voluptas ſimilis in libidine, & in pruritu ſit, fit vt non ſecus ac pruritus per vniuerſum ſit delectabilis. Humidi autem exitus ſpumoſi incluſi præter naturam hic eſt. Semen autem talis illius, quod eſt ſecundùm naturam, exitus eſt. & ſubinde neceſſariò delectabilis. Et cauſa alicuius ex neceſſitate quidem, quia in id quod eſt ſecundùm naturam, via delectabilis eſt, ſi fuerit ſenſibilis. Rei autem alicuius gratia eſt, vt generatio fiat animalium. ob delectationem enim magis mouentur ad coitum animantia.

Coite ſuauiſſimũ cur. Duo ſimul problemata ita proponit iuncta, vt quamuis diuerſos medios terminos habeant, poſſint tamen eodem tempore ptoponi ad diſcutiendum. primum autem quî in re venerea peragenda tantum voluptate rententur animalia, alterum aut an delectatio hæc & voluptas inſignis ad aliquem finem inſtituta ſit à natura. Vbi obſeruandum eſt peſſimè Theodorum Gazam hoc loco ſecundum problema in Latinum traduxiſſe: omnino enim diuerſam à mente & propoſito Atiſtotelis quæſtionem propoſitam excitat. nam quod Ariſtoteles dixit, καὶ πότερον ἐξ ἀνάγκης, ἢ ἕνεκά τινος ὑπάρχει τοῖς ζώοις. nóſque vertimus, & an neceſſitate aut cauſa alicuius ineſt animantibus: quod de voluptate intelligendum eſt: quærit enim an ex neceſſitate, aut cauſa aliqua animantibus in coitu indita ſit voluptas.

Voluptas & delectatio in coitu animantibus cur indita.

ptas. Gaza aliò referens, ita vertit. Et vtrum neceſſitate impellantur ad concumbendum animantes, an rei cuiuſpiam gratia genus hoc libidinis datum eſt.

An ſuaue quidem eſt, quia à toto corpore, &c.] Aggreditur ſolutionem, & primò vnam proponit, quam alioqui primo de genere animalium capit. 18. refutauit. diſputans enim àn ſemen à toto, & omnibus corporis partibus decidatur, antiquorum opinionem primò propoſuit id aſſerentium, qui inter alia argumenta illud ex vehementi delectatione deſumptum in in ſuam tutèlam adducebant. cùm enim titillatione quadam, vt in prurito, voluptas excitetur, vbi tanta perſentitur & tam vniuerſalis fit, veriſimile ex titillatione in vniuerſo corpore facta produci: huiuſmodi autem eſſe non poteſt niſi ab omnibus partibus ſegregatis particulis aliquibus, dum vndequaque mouentur, pruritus ille, & ſcalptio quædam fiat. Hanc tamen refellit ibidem Ariſtoteles, ea ratione, quoniam ſi hæc voluptatis eſſet cauſa, vtique antequã ad actum venereum perueniremus, perſentiremus delectationem, quoniam eo tempore deciditur à toto corpore materia ſeminalis, ſi vera eſt huiuſmodi ſententia: at verò non eo tempore perſentitur, aut ſaltem multò leuior, quæ eſt ex perfricatione, ſed vera delectatio, & voluptas in ipſo actu venereo excitatur. quo fit vt ob hanc cauſam non ſit aſſerendum ſemen ex omnibus partibus decidi. An verò verum ſit à toto ſemen genitale decidi & ab omnibus partibus, & quomodo aliquo modo ab omnibus partibus decidi dici poſſit, & quomodo etiam id non abſolutè verum eſt, explicatum eſt à nobis in com. in quintum lib. de aër. aquis locis. Hipp. & infra in explicatione 22. problem. explicabitur. Cùm igitur non omnino cauſam hanc magnæ voluptatis in coitu probaret, aliam ſubiungit, cuius etiam libro primo de genere anim. cap. 18. fecit mentionem. dicit igitur.

An quia quamuis non ex toto corpore per talem tamen ſe promit, &c.] aliam igitur voluptatis illius, qua corpus vniuerſum in re venerea geſtit, & hoc loco proponit, & primo de genere animalium docuerat. nempe ſemen calidiſſimum, ſpumoſum & ſpiritu caloréque vndequàque perfuſum. quod dum genitales partes, acerrimi & exquiſitiſſimi ſenſus ſuo motu titillat, & veluti pruriginem infert, vniuerſum corpus in ſympathiam trahit. vt enim laborante membrana totum membranoſum corpus dolet, ita eiuſdem titillatione totum geſtit corpus, & commouetur. vnde qui gonorrhœa laborant, cùm ſemen ſine ſpiritubus exeat, laxatíſque meatibus proruat, nulla tentantur titillatione aut voluptate: quemadmodum & qui nimia venere abutuntur, & frequentiſſimè coëunt, minorem perſentiunt voluptatem, quia & pauciores habent admixtos ſpiritus, & patentiores vias, per quas ferantur. & hoc eſt quod dicebat.

Humidi autem exitus ſpumoſi incluſi præter naturam.] Verùm hic motus ſecundùm naturam deducens, id, quod præter naturam ſuperfluè continebatur, vt voluptatem inducat, celeriter perfici debet. vt enim dolor nunquam excitatur, niſi ἀθρόως, confertim & celeriter fiat alteratio, ita ſemine paulatim profluente, & pudendis quaſi collacrymantibus, voluptas nulla excitatur. cæterùm quò hæc illuſtriora euadant, ſciendum eſt diuiniſſimum Platonem de voluptate duobus in locis elegantiſſimè vt ſui moris eſt, pertractaſſe, in eóque naturam illius poſitam cenſuiſſe, vt affatim & celeriter fiat tranſitus quidam & motus ad ſtatum ſecundùm naturam, tum in Philebo, tum in Timæo. Doloris enim eam voluit eſſe naturam, vt ſit à naturali ſtatu moleſta quædam, & violenter confertímque facta receſſio. voluptas verò, vt ſit regreſſus quidam in eum, vnde deciderat corpus, naturalem ſtatum ſi modò refluxus is, atque reuerſio abundè ſimúlque fiat: ita vt ad doloris voluptatíſque naturam eſſentiámque conſtituendam id præcipuum eſſe velit, vt abundè ſimúlque (id eſt confertim, & violenter) pathos ipſum inferatur. quod à præceptore mutuatus pluribus in locis confirmauit Galen. noſter potiſſimùm autem 6. capit. lib. de ſym. cauſis, & ſeptimo de decretis Hippocrates, & Plato. vnde dicebat Plato in Philebo voluptatem fieri harmonia contemperata, & in ſui naturam protinus reſtituta quæcunque enim corpora noſtra è natiuo ſuo ſtatu lapſa, in ſui naturam protinus reſtituere poſſunt, voluptatem ea pariunt, hoc eſt, blandum ac iucundum quendam ſenſum, qui magna nos delectatione afficiat, ac voluptate deliniat. cùm igitur corpora noſtra ſuperfluo quodam alimento premantur, atque eo euacuatione hac exonerentur, duplex ſequitur voluptas, vera, & præcipua vna, qua corpus onere illo ſe leuari perſentit, altera, quòd in motu titillatione quadam excitati ſenſus, in membranoſis illis partibus quendam pruritum, & ſimul ſcalpellationes ſenſum excitant, ad quas volupras in vniuerſo etiam ſequitur, cùm ex earum partium genere ſint ob maximam ſenſationem, vt vniuerſum corpus in conſenſum trahant.

Delectationis & voluptatis eſſentia & cauſæ ex Plat.

Duplex voluptas in coitu.

Voluptas in re venerea ob ſpeciei conſeruationem animantibus indita.

Rei autem alicuius eſt gratia, &c.] eſt diſſolutio ſecundæ quæſtionis. efficienti cauſæ volu-

pratis in re venerea exercenda ex ratione finalem quoque adiungit, nempe ſpeciei conſeruationem. admirabili enim quadam naturæ prouidentia, cùm mortale & diſſolubile in diuiduum extingui neceſſe eſſet, effectum eſt, ad ſpeciei conſeruationem, vt ſingulis animantibus libidinis ſtimuli, & incredibile coëundi deſiderium inditum inſertúmque fuerit. Quis enim per Deum immortalem, concubitum rem adeò fœdam ſolicitaret, atque amplexaretur? Quo vultu diuinum illud animal plenum rationis & concilij, obſcænas mulierum partes tot ſordibus inquinatas, & ea ratione in locum imum, veluti in ſentinam corporis relegatas, attrectaret? Quæ fœmina, vt ait ille, in maris amplexum rueret, cùm & nonimeſtris geſtatio laborioſa ſit, & fœtus excluſio diris cruciatibus moleſta, ſæpéque exitioſa, & editi fœtus educatio plena ſolicitudinis, niſi incredibili voluptatis œſtro percita eſſent genitalia? Vter autem magis delectetur an vir, an fœmina, diſquiſitio eſt non perinde neceſſaria. Hipp. mari conceſſiſſe videtur libr. de genit. Iſacius lib. 6. Theor. fœminæ. conſtat autem fœminas longius, & innumeroſius oblectari: nam & dum virile excipiunt ſemen, & dum vterus ad
Fœminæ longiori tẽpore in coitu delectãtur, viri vehementius. ſuctionem mouetur, & (quod maximum eſt) dum ipſæ etiam excernunt. Qua fortaſſe ratione Tireſias vates, vtrumque ſexum expertus, mulierum partes viſus eſt tutari: vehementia tamen excedere marem teſtimonia ſunt, maxima virorum exolutio. exolutionem verò magna ex parte voluptas facit. ſi Gal. credimus 1. de ſemine, capit. vltimo. præterea eiaculatum à mare eſt amplius copia, craſſius, calidiúſque per inuolutiones plures, & velocior pulſus, quanto expultrix virorum quàm fœminarum robuſtior eſt, quantóque virorum ſemen vberiori ſpiritu & calidiori magis eſt refertum: quare in fœmina habetur libido criminoſior, & minus excuſabilis.

Προβλ. ιζ.

Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς νοσήματα ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει; ἢ ὅτι περιττώματός [τινός] ἐστιν ἔξοδος ὥστε συνεκκρίνεται πολλὴ περίττωσις; τὸ δὲ φλέγμα, περίττωμα.

Probl. XVII.

Cur coïtus morbis quibuſdam, qui ſunt à pituita, confert? An quia ſuperfluitatis eſt exitus: quare eius quod ſuperfluit, multum ſimul expellitur. pituita autem ſuperfluitas eſt.

Coitus morbis quibuſdã qui ſunt à pituita, confert. Coitum morbis à pituita cõferre ſibi aſſumit, & huius rei rationem inueſtigat. verùm quoniam & Ariſtoteles duobus in locis 1. problem. 50. & hoc loco hanc quæſtionem diſcutiendam proponens aliquantulum in verbis euariauit, euariatione tamen magni momenti. cùm quod hoc loco quibuſdam à pituita productis morbis coitum prodeſſe ſcribit, 1. probl. morbis ex pituita nulla particulari addita dictione propoſuit: quod ipſum etiam Hipp. 6. de morb. vulg. ſect. 5. feciſſe videmus, à quo loco veriſſimile eſt Ariſtotelem deſumpſiſſe, cùm præterea non ſatis conſtet quid per λαγνείας quam nos coitum interpretati ſumus, Gaza autem venerem, aut libidinem immodicam vertit, quod in propoſitione maximam affert differentiam, cùm etiam ſint qui de veritate huius propoſitionis non parum dubitent, viri, meo quidem iudicio doctiſſimi: ſed nimiò plus veneri infenſi, propterea propoſui hoc loco diligenter totam hanc
λαγνεία quid. rem, & accuratè, conſiderare. dixit igitur Διὰ τί ἡ λαγνεία, nos coitum, Gaza hoc loco vene-
Mercurialis ſentẽtia. rem immodicam, 1. probl. libidinem immodicam vertit doctiſſimus Mercurialis in 1. lib. ſuarum variarum lectionum, cap. 17. tum & annot. in Hipp. lib. reprehendit Gazam qui ita interpretatus fuerit: quamuis enim inquit λαγνεία interdum Hipp. ſemen ſignificet, vt annotauit Gal. in expoſ. vocum antiquarum Hipp. nunquam tamen ab ea coitus immoderantiam
Marſilij Cognati ſententia. deſignari atteſtatur. Marſilius Cognatus homo ſanè quàm doctus, in Hipp. Ariſtotelis, & antiquorum aliorum bonorum ſcriptorum libris verſandis maximè exercitatus 1. libro variarum obſeruat. cap. 1. quamuis Gazæ ſententiam & interpretationem non omnino approbet, dicit tamen apud Hipp. & Ariſtotelem aliis in locis vocem hanc promiſcuè ſignificare moderatum & immoderatum veneris vſum, idque Suidæ teſtimonio comprobat, qui in voce hac
Propria ſententia. maiorem quandam turpitudinem agnoſcit, inquiens, λαγνεία πορνεία id eſt, ſcortatio. & λάγνος, inquit, πόρνος, αἰσχρὸς, καταφερὴς πρὸς τὰ ἀφροδίσια, id eſt, ſcortum, impurus, rebus venereis apprimè deditus. Ego verò vt dictionem λάγνης καὶ λάγνος, & ſalacem, & laſciuum, & libidino

& libidinoſum, & ſcortatorem ſignificare obſeruaui, & ante me præter Suidam. Heſychium, etiam Euſtathius, ſicut λαγνεύων libidinoſum eſſe, vt videre, eſt penultimo problem. huius ſectionis duobus in locis, at Hipp. pro rebus venereis vti, & ſemen emittere paſſim vſurpauit, vt multis exemplis docuit in laborioſiſſimo dictionario Hippocratico doctiſſimus Foeſius: qui etiam paſſim verbalia λάγνευμα & λαγνείαν ſumit aut pro ſemine, aut pro coitu. pro ſemine quidem vt etiam annotauit Gal. in onomaſt. lib. de natura pueri, cùm inquit, vir namque vbi venere frequentius vtitur, ampliores effectæ venæ, magis attrahunt τὴν λαγνείαν, ſemen: & lib. περὶ τῶν ἐντὸς παθῶν. d. τὸ δὲ λάγνευμα id eſt, ſemen ipſius cruentum prodit, videtúrque de ſemine genitali, quod per veneris ludibria in ſomno emiſſum eſt, intelligi. ſic Ariſtoteles inferius τῇ λαγνείᾳ ἐπιβάλλει, pro, admodum genitali ſemine abundat, dixit. pro coitu autem ſumpſit Hipp. 6, Epid. ſect. 5. T. 22. vbi λαγνείη, dixit, veneris vſus morbis à pituita confert, & lib. περὶ τ. ἐντὸς παθῶν, ἀπέχεσθαι λαγνείης dicitur: quod eſt rebus venereis abſtiuere. & in lib. de natura pueri ἐν τῇ λαγνείῃ. in ipſo coitu ſignif. & 2. de diæt. λαγνείη venus extenuat, humectat & calefacit. ſemper igitur dictio hæc λαγνεία tum apud Hipp. tum apud Ariſtot. aut ſemen, aut certè rem veneream, ſiue coitum ſimpliciter ſignificat. verùm tamen eſt apud alios auctores λαγνείαν aliquando in malam partem accipi. pro libidinoſitas, ſalacitas, libido immodica, immoderata rei appetentia, ſecus quàm cenſuerint viri docti. Philo. enim lib. 3. de vita Moſis, οἰνοφλυγίαι, ὀψοφαγίαι, καὶ λαγνεῖαι καὶ ἄλλαι ἀπλήρωτοι ἐπιθυμίαι. quod eſt, ebrietates, crapulæ, immoderati coitus, & alij inſatiabiles appetitus. & Xen. λαγνείᾳ δουλεύειν libidini immoderatæ inſeruire dixit. cùm igitur ſententia hæc ab Hipp. ſit deſumpta, nunquam autem obſeruatum ſit Hipp. dictionem hanc pro immoderato vſu veneris aſſumpſiſſe, quin ne Ariſt. etiam cumque tantum abſit, vt immoderatus veneris vſus morbis à pituita conferat, ſitque auxilio, vt potius eoſdem inducat, efficitur, vt nulla ratione probanda ſit Theodori verſio, qui peſſimè & præter rei veritatem λαγνείαν immoderatam venerem eſt interpretatus. **Gazæ verſio omnino deteſtanda.** verùm cùm Ariſtoteles primo problem. 50. indefinitè pronuntiarit morbis à pituita coitum conferre, hîc autem quibuſdam morbis à pituita prodeſſe dixerit, quænam verior ex duabus iis propoſitionibus erit cenſenda? An dicendum eſt indefinitam illam propoſitionem omnino vim eandem habere: indefinitam enim propoſitionem particulari affirmatiuè reſpondere affirmant logici, ita vt ſi quis coitum morbis à pituita conferre dixerit, non vtique omnibus & ſemper id præſtare ex ea propoſitione quis contenderit. non eſt igitur quòd quiſpiam ſententiam hanc tanquam maiori ex parte falſam, quòd vniuerſaliter vera non ſit, reprehendat: reprehendendi tamen aliqui ſunt, qui ad comitialem morbum & aſthma ſolùm propoſitionem reduxerunt, atque in iis etiam non tanquam cauſa ſanitatis proponi coitum dicunt, ſed potius tanquam ſignum, quòd pubertate accedente, & coeundi tempore ſuperueniente, ſoleant ætatis mutatione huiuſmodi morbi diſſolui. at ego & auctoritatibus, & exemplis, & ratione commonſtrabo morbis à pituita aliquando, & ſæpe, ſi ex ratione eo vtamur, vſum rerum venerearum conferre. Hipp. 6. lib. de morb. vulg. ſect. 5. part. 22. morbis à pituita coitus, inquit, confert, quod primo de diæta confirmauit, cùm venere vtendum eſſe in aquæ acceſſionibus copioſiore, in ignis autem impreſſionibus, parciore affirmauit: quod fortaſſe etiam innuit 6. Epid. ſect. 6. dicens, labores, cibus, potus, ſomnus, venerea mediocria. ab Hip. mutuatus eſt Ariſtoteles duabus propoſitis iſtis quæſtionibus. & Diocles quoque, qui ab Athenienſibus iunior Hipp. dictus fuit, vt refert Theodorus Priſcianus, epiſtola, quam ad Antigonum regem ſcripſit, cùm ſolſtitio hyemali, quando plurimùm exhuberat pituita, concumbendum eſſe ſcribit. Gal. quoque lib. art. med. aduerſus Epicurum id ipſum affirmauit, & 6. de locis affect. tum & 5.16. Epid. 22. in morbis ipſis à pituita ſi vires conſtent, coitum omnino commendauit. ſic Celſus lib. 3. cap. 23. in comitiali morbo puerorum, tempore pubertatis ſuperueniente coitum ſæpe tollere. Hipp ſententiam tanquam veriſſimam amplexus eſt lib. 3. cap. 8. & ex Ruffo in ſuum vſum contulit Oribaſ. 6. collect. cap. 38. & 1 ſynopſeos cap. 5. tum & Paul. lib. 1. cap. 35. iis verbis, morbis pituitoſis coitus optimus. huic ſententiæ aſſenſere Mauritani omnes ſcriptores, Auic. Auenzoar, Aliabas, & cæteri omnes exemplo etiam confirmauit pater medicinæ Hipp. 5. & 7. Epid. in Timochare, qui hyeme à catarrho in nares maximè defluente, maximè ſolicitaretur, coitu humore omni exiccato curatus eſt. Id ipſum etiam ratione confirmare poſſem, ſed quoniam inter alias vna eſt quam Ariſtoteles in ſolutione propoſuit, propterea prius Ariſtotelis verba ſunt explicanda. dicit igitur.

An quòd ſuperfluitatis eſt exitus, &c.] Iam ſemen excrementum. i. ſuperfluitatem vltimi alimenti eſſe docuerat, quod cùm album ſit, ſimile pituitæ eſt, quæ & excrementum eſt, &

colore

colore alba.cum ſemine igitur nonnihil pituitæ excerni cenſendum eſt. quod cùm difficultatem habeat aliquam, quòd nihil tale excerni per venerem videatur, ſed potius calidum, ſpirituoſum,ſpumeum,quod potius aëris aut ignis naturam referat, quàm aquæ, aut ſi quid tale excernatur,tantillum ſolum eſſe videtur,vt reſpondere non poſſit maximo iuuamento, quod pituitoſis ex venere contingit.his motus rationibus, vt ſui moris eſt, Argenterius in com. ad

Aduerſus Argenteriũ Ariſtotelẽ carpentem in vſu venereorum.

lib. Art. med. occaſionem ſumpſit Ariſt. carpendi,atque conuellendi.At ſi quis quæ ab Ariſt. 1. de gen.animal. dicuntur diligenter conſiderauerit, tum & quæ decima ſectione problem. 58. docuit, facile erit iis formoſis rationibus ſatisfacere. dicit enim vtrobique à cerebro non paruam ſeminis partem deduci per ſpinalem medullam:cùm verò cerebrum ſemper pituita refertum ſit, quis dubitet & euacuatione quadam poſſe morbos pituitoſos cerebri perſanari? potiſſimùm cùm etſi non tanta quantitas cum ſemine deducatur, quæ maximo vſui eſſe

Morbis à pituita coitus quomodo cõferat.

poſſit,motu tamen illo potiſſimum ſpirituum qui inde impetu ſolito mouentur, deducitur ad partes infernas pituita cerebro nobiliſſima parte relicta: quod ſi etiam non tantum ſeminis à cerebro trahi dicemus, tamen potiſſimum eam partem exſiccari vacuatione affirmabimus; quòd ſit extremum, vbi ceſſat vis teſtium tractoria: quemadmodum enim tractio alimenti à cute incipiens ad ventriculum terminatur, per media vaſa & iecur,nec tamen in intermediis ſentitur, ſed in poſtremo ventriculo: ita vis trahendi à teſtibus vacui ſucceſſione continua ad cerebrum cum dorſali accedit: & quia ad cerebrum aliunde attrahere non poteſt, fit, vt cerebrum cum dorſali ſiccitatem & euacuationem contrahat; ſicut ſolus ventriculus verè fameſcit. Mollities etiam cerebri & ſpinalis medullæ concedentium trahentibus teſtibus, quod ſolidiora membra non ita permittunt,facit, vt humidæ illæ partes, & pituita refertæ, & magis exhauriantur, & euacuatione ſiccentur. quod Timochari iam accidiſſe ex coitu in diſtillatione magna à cerebro ad nares duobus in locis demonſtrauit Hipp. Sed age, non ſola Ariſtotelis ratione contenti, aliud etiam nos experiamur. Non parum rerum venerearum vſum quoties pituita non modò in capite, quod iam docuimus, ſed in toto etiam corpore, modò vires vnà adſint, ſemper adfuturum exiſtimaui:nam id in virium imbecillitate tentaſſe maximo ſemper damno ceſſerit, ſæpe vitæ diſcrimen attulerit aucta veneris exercitio, quo faceſſere maximè, niſi robuſtum fuerit corpus.conſueuit,virium imbecillitate, & ſiccitate addita. Quamobrem abſumendæ pituitæ non exigua ſanè ex ea vtilitas, ſimul etiam ob calefaciendi facultatem, quam in vegeto corpore, ex rerum venerearum vſu excitari videmus, excitatis ſpiritibus,caloréque ex commotione corporis fortiore facto: cùm imbecillioribus quoque idem ſæpe vſu veniat, vt incaleſcant quidem primò, mox vlterius progreſſi agitationem illam non ferentibus partibus voluptate etiam totam corporis compagem laxante, ſpiritibus & natiuo calore exhalante refrigerentur toti: quemadmodum magnum ignem ventorum flatibus ventilatum creſcere, paruum extingui ſæpe obſeruatum eſt. Cùm veneris ea potiſſimùm ratio ſit, vt ſpirituoſas ante omnia partes roboret, potiſſimùm ſi robuſtæ eæ fuerint: eóque auctis illuſtribúſque factis ſpiritubus quibus incaleſcere corpus omnino ſolet. pari ratione iis, qui noxiis aliquibus à pituita morbis tentantur, maximè ſuccurrit venus, partim conſumpta pituita, partim (quod non minus præſtat) calorifica vi eliquata eadem, fluxiliſque facta, vt educi è corpore aut per vrinam, aut per ſeceſſum faciliùs poſſit. Hinc etiam iis, qui ex collecta pituita aliquando in calculum renum incidunt,aliquando confert diſſoluta ea & colliquata, ne diutius hærendo calculi generationi occaſionem præſtet, potiſſimùm quod vicinitate renum,qui maximè in venere exercentur, & coniunctione qua-

Morbis renum à pituita quomodo coitus conferat, & quomodo non.

dam poteſt materia foras propelli. Neque verò quod doctiſſimi quidam viri obiiciunt nobis hac in re aduerſetur.Gal. 5. in 6. Epid. 26. cùm renum vitia minimè coitu curari docuit, de morbis enim iis renum & doloribus ex calculo ſedandis, eo loco locutus eſt Gal. non autem de amouenda antecedente cauſa, & præcauendo morbo, quod nos affirmamus: potiſſimùm cùm non tam ex efficiente calore immoderato,quàm de materiali cauſa pituitoſa attenuanda, atque eliquanda locuti ſumus. Pituitæ præterea generandæ ſæpenumero ſubtrahitur occaſio,cùm moderato coitu in melius promoueantur coctiones, vniuerſáque nutriendi corporis officia melius peraguntur illuſtratis ſpiritubus, natiuóque calore,qui quandoque ſemine aggrauante torpeſcit, exſuſcitato. Hinc agilitas corporis ſequitur, triſtitia abit,exhilaratur animus, oculi caligare deſinunt, exactius ſentimus, ingenióque valemus magis,cogitationéſque atque intellectum ad grauiora altioráque tranſferimus. Deſinat igitur Clinias ille Pythagoricus apud Plutarch 3. Sympoſ. obgannire; debere nos tunc cum mulieribus commiſceri,quando præſertim quiſpiam damnum aliquod pati velit. Hanc enim ſententiam neque Plutarchum recepiſſe, ſed ſympoſiacè propoſitam in quæſtionem reuocaſſe manifeſtè ipſemet docuit lib.de tuenda val.

Πϱοβλ.

Προβλ. ιη.

Διὰ τί τὰ ἀφροδίσια τὴν κοιλίαν ψύχει καὶ ξηραίνει; ἢ ψύχει μὲν, ὅτι ἐκκρίνεται τὸ θερμὸν ἐν τῇ μίξει; ξηραίνει δὲ καὶ ἡ μίξις. ἐξατμίζεται γὰρ, τοῦ θερμοῦ ἐξιόντος. ἐξέρχεται δὲ ψυχομένου. ἔτι καὶ ἡ θερμότης ἐν τῇ ὁμιλίᾳ ξηραίνει.

Probl. XVIII.

Cur res venerea refrigerat ventrem & ſiccat? An refrigerat quia excernitur calidum in coitu, deſiccat autem & coitus. Euaporat autem calido exiſtente: egreditur autem infrigidato. Adde etiam quòd caliditas in coitu deſiccat.

Venus ventrem refrigerat & ſiccat, & cur.

Epictetum philoſophum Stoicum optimè, ſi venereis effectus conſideremus, ſtatuiſſe rei cuiuſque duplicem eſſe, conditionem, & naturam, boni nempe & mali dicemus, ſi ſuperiorem quæſtionem conſiderauerimus, móxque ſtatim præſentem. cùm enim ſi regulæ, quæ ad rectè & tempeſtiuè exercenda veneris opera, diligenter obſeruentur, magna ex vſu veneris reportari commoda queant, vt docuimus, hic econtra niſi magna diligentia ab errore omni inoffenſum defendatur opus, docet longè plura ac peiora ex eiuſdem prorſus rei, ſed diuersè acceptæ, vſu ſecutura eſſe incommoda, vſque adeò retulerit, ex qua rem quamque anſa capias. Dum igitur rem veneream refrigerare ventrem & ſiccare ſcribit, immoderatam intelligit, ne ſibi ipſi aduerſetur.

An refrigerat, quia excernitur calidum in coitu.] Si quis ſupra iuſtam ſemineæ materiæ emiſſionem, qua ſe exercitio eo exonerare partes recipiendo ſemini deſtinatæ ſolent ſe exinanierit, voluptatíſque ineptæ atque importunæ blanditiis allectus vlterius arſerit, vímque naturæ eo pacto irritatæ atque coactæ inferre decreuerit, refrigerari atque exſiccari vniuerſi corporis molem. potiſſimùm autem ventrem inferiorem, facillimè obſeruabit.

Excernitur enim calidum, inquit, in coitu.] Pereunte enim & euaporante aut expulſo calido frigidum ſequi neceſſe eſt. excernitur autem non modo influens à corde calor, & ſpiritus, ſed etiam connatus & in ventre ipſo à natura fixus. ille quidem qui cum calore humoréque maximè ex ſubſtantia ſua conſiſtat, ſi aliqua ratione educatur, & cum ſemine excernatur, neceſſe eſt & calorem imminui atque etiam extingui, introducta frigiditate & ſiccitate: fixus autem atque ventri à natura inditus: quod excitata natura in ſeminis defectu proximam illi materiam, quæ adipoſa eſt, quæve quaſi rorulenta partibus iamiam apponenda erat, ademptam ad proxima loca ſuppetias ferens tranſmittit, & ſubtractam aliis defert, vt præſtò ſit, quo repleantur, ne incaſſum verſari in eo opere laborantes contingat, ſi quod eiaculentur, habuerint nihil. hoc igitur modo, & re venerea calidum innatum excernitur, & corpus refrigeſcit.

Deſiccat autem & coitus euaporat, &c.] Si in calore & humore, vaporoſáve ſubſtantia caloris naturalis natura poſita eſt, non mirum ſi deſiccari ex immoderato coitu corpora dixit, euaporata cum calore humiditate. quin ſi altius inanitio hæc & membrorum exſiccatio radices egerit, potiſſimùm autem ventris ipſius depauperatis calore ſuo naturali viſceribus, neceſſe eſt genus tabis induci, quam Græci μαρασμώδην appellant.

Coitus immoderati noxæ.

Adde etiam quòd caliditas in coitu exſiccat.] Quemadmodum ſuperius ex agitatione & motu concitato calore corpus à ſuperfluis pituitoſi excrementi partibus expurgari dicebamus, ita in præſentia, ex eodem immoderato exercitio cumulatè nimis exſiccari corpus & ventrem potiſſimùm docet, quod longa oratione in expoſitione 2. problematis ſupetius demonſtrauimus. Sed audiamus Ioannitium optimè quæſtionem hanc Ariſtotelis explicantem, coitus hæc præſtat corpori: deſiccat corpus, & minuit calorem naturalem, idcóque infrigidat: multoties verò ex multa concuſſione corpus incaleſcit: propter quod coitus amplius ventrem infrigidat & ſiccat aliis partibus: aut quia circa ventrem maximè continetur adeps, vel ſagina recens tenerrima, quæ propter motum & fricationem factam in coitu, nata eſt eliquari & diſſolui de facili, & meritò: quia motus & frictio vehemens in coitu fit circa partes ventris: qua quidem diſſoluta, venter redditur frigidus & ſiccus, cùm ipſa ſit calida & humida. & alia eſt cauſa, quia partes ventris ſunt circa loca primæ digeſtionis, & etiam ſecundæ, quæ maximè læduntur, & maximè loca primæ digeſtionis, vt ſtomachus in coitu: & per conſe-

Digitized by Google

quens ſecundæ digeſtionis, quibus læſis corpus infrigidatur & deſiccatur, & maximè venter, cùm plus accipiat à digeſtionibus illis nutrimenti.

Πρόβλ. ιθ.

Διὰ τί ὅσοις αἱ βλεφαρίδες ῥέουσι, λάγνοι; ἢ διὰ τὸ αὐτό. καὶ διότι οἱ φαλακροί; ἔστι γὰρ μόρια ἄμφω ταῦτα τοῦ αὐτοῦ. ἔστι δὲ τὸ αἴτιον· ὁπόσαι πρεσβυτέρου γινομένου, μὴ αὔξανονται τῶν συγγενικῶν, τριχῶν ἅπασαι τοῦτο πάσχουσιν ἐν ταῖς λαγνείαις. κεφαλὴ γὰρ καὶ ὀφρῦς καὶ βλέφαρα, συγγενικαὶ τρίχες. τούτων δὲ μόνον ἐνίοις αἱ ὀφρύες δασύνονται πρεσβυτέροις γινομένοις. δι᾽ ἣν δὲ αἰτίαν, εἴρηται ἐν ἄλλοις: αἱ ἕτεραι δὲ, διὰ τὸ αὐτὸ ἄμφω λείπουσιν. αἴτιον δὲ, ὅτι καταψύχει τὰ ἄνω ἡ λαγνεία ὀλίγαιμα ὄντα· ὥστε οὐ πέττει τὴν τροφὴν ὁ τόπος. οὐ λαμβάνουσαι δὲ τροφὴν, ἐκρέουσιν αἱ τρίχες.

Probl. XIX.

Cur ij quibus palpebrarum pili effluunt, ſunt luxurioſi? An propter idem, propter quod & calui. ſunt enim partes ambæ eæ eiuſdem. Eſt autem hæc cauſa. quibuſcunque ſenibus iam factis non augenrur connati pili, omnes patiuntur hoc in coitu. caput enim ſupercilia & palpebræ connata ſunt in pilis. horum autem ſolùm quibuſdam ſupercilia piloſa fiunt ſeneſcenribus. Proprer quam autem cauſam dictum eſt in aliis. aliæ aurem propter idem vtræque pilis deficiunt. cauſa aurem, quoniam refrigerat ſuperiora coitus: cùm ſint modici ſanguinis: quare non concoquit cibum locus: non recipientes autem alimentum capilli effluunr.

Salaces cur ſint, quibus palpebrarũ pili decidunt.

Quærit cauſam cur iis, quibus palpebrarum pili defluunr, ſoleant eſſe ſalaces. hoc verò ita intelligendum non eſt, vt defluxus is ad luxuriam prouocet, ſed quòd hoc ſigno cognoſcuntur ſalaces, & quare hoc ſit.

An propter idem propter quod & calui: ſunt enim partes, &c.] Non alia ratione pilos in palpebris iis qui nimia venere vtuntur, defluere ſcribit quàm ea, qua iidem calui fiunt. Si cauſas caluitiei diligenter conſiderauerimus facilè cognoſcere poterimus, cũr qui immodica venere vtuntur tum calui ſæpenumero fiant, tum & cur eiſdem palpebrarum pili defluant. quamuis enim inter ſe diſcordes eſſe videantur ſcriptores, de cauſis caluitij, in vnam tamen illam veriſſimam cauſam omnes coincidere aliàs demonſtrauimus, quæ ab Ariſtotele noſtro propoſita eſt, 5. de gen. anim cap. 3. vbi ſcribit fieri ob inopiam humidi calidi pinguis, ob quam ſequitur frigiditas ſicca. immeritò autem dixit calidum, humidum, pingue, quia cùm caluitium ſequatur ſeneſcente corpore, eo tempore humidum, aqueum eſt, & frigidum: ratio eſt, quoniam vt docebat Ioan. Grammaticus, calidum humidum pingue fit coctionis beneficio, quæ in ſenibus deprauatur, vnde in eis huiuſmodi humidum generari non poteſt. hæc eſt ſiccitas, quam vnicam caluitij cauſam cognouiſſe viſus eſt Gal. primo de compoſ. med. 5. loc. cap. 2. tum 2. de temper. cap. 6. per ſiccitatem enim defectum calidi huius humidi, pinguis intelligit. hæc eſt caliditas, quam Hipp. lib. de hom. ſtructura, ſi modò Hippocratis liber ille eſt, caluitij cauſam ponit, non enim per ſe caliditas hæc caluitium verum inducet, ſed abſumendo calidum humidum pingue. Hanc denique eandem cauſam cognouit pater philoſophiæ naturalis Hipp. 6. Epid cùm caluitium fieri ex conſumptione ipſius cerebri dicebat: quam ſententiam explicans Galenus dicebat, procedente ætate in homine cerebrum abſcedit ab oſſe cranij, ex quo os illud priuatum humiditate nequit amplius pilos alere, qui alimento deſtituti, intereunt atque decidunt. Si igitur id per naturalem humidi huius calidi pinguis abſumptionem caluitium euenit, & palpebrarum defluuium, vt 3. de hiſt. animalium Ariſtoteles fatetur, quin in accedente potentiſſima cauſa, qua æcteum illud pingue ſolet abſumi, & à cerebro bona ex parte trahi, ob eam quam in ſuperiori commentario demonſtrauimus & caluitium & capillorum à palpebris defluuium eueniet.

Caluitiei cauſa abſumptio calidi, humidi, pinguis.

Caput enim ſupercilium & cilium connata ſunt in pilis, &c.] Nulla melior eſt via explicandi Ariſtotelem,

Ariſtotelem, quàm eum per eummet interpretari: audiamus igitur quid dicat 3. de hiſt. animal. cap. 11. Pili in homine animalium omnium vno partim ſimul partim poſtea per ætates gignũtur, congeniti ſunt pili capitis, ſuperciliorum, & palpebrarum: poſtgeniti pubis primùm, mox alarum, poſtremò menti. loca in quibus pili proueniant, totidem ſunt congenitis deſinita, quot poſtgenitis. Deficiunt ac defluunt maximè, primúque per ætatem pili capitis, non tamen omnes, ſed tantùm priores: parte namque poſteriore nemo caluus efficitur. Ergo capitis læuitatem caluitium nuncupamus, quam rem in ſuperciliis ſalitium appellamus, quoad melius vocabulum inuenerimus. neutrum eorum, priuſquam cœptus ſit venereus coitus, accidere nouimus. Caluitij immunes eſſe mulieres, & eunuchos & pueros apertum eſt. Pili in mento mulieris, &c. & paulò poſt, quod ad præſentium verborum explicationem & ad ſubſequentium maximè facit. Creſcunt cæteri pili plus, minúsve, prout ſingulorum ratio poſtulat, maximè in capite, mox in barba, maximè quibus pili ſunt tenuiores. Nonnullis etiam ſupercilia per ſenectutem adeò hirſuta redduntur, vt tondendum ſit, quod propterea euenit, quia cohæſioni appoſita ſint oſſium, quæ ſeneſcente ætate laxantur: & iode plus humoris tranſmitti patiuntur. & hoc eſt quod hoc problem. ſubiungit.

Horum autem ſolùm quibuſdam ſupercilia piloſa fiunt ſeneſcentibus: propter quam autem cauſam dictum eſt in aliis.] Quibus verbis & locum hunc 3. de hiſt. animal. & 2. de part. animal. cap. 2. & 5. de gen. animal. cap. 3. ex quo loco facilè quilibet intelliget problemata hæc maiori ex parte eſſe magni Ariſt. vt in prima ſectione in procem. demonſtrauimus. ſubdit ibidem quod ad explicationem huius loci maximè facere videtur. At pili palpebrarum nunquam plus iuſto excreſcunt, defluunt rebus venereis inceptis, eóque magis, quo vſus veneris fuerit amplior, eoſdem etiam lentiſſimè omnium caneſcere clarum eſt 2. etiam de part. anim. cap. 13. aliqua proponit de ciliis & ſuperciliis, quæ ad huoc locum maximè faciunt: vt cùm dicit ſupercilia in compage oſſium poſita ſunt: quamobrem compluribus ſeneſcentibus adeò creſcunt, vt tondendum ſit. Cilia venularum clauſulis ſummis innituntur, nam vbi cutis finitur, ibidem etiam venulæ deſinunt; itaque per vaporem qui inde craſſiuſculus prodeat, pilos iis locis enaſci neceſſe eſt: niſi quid naturalis opificij ad alium vſum impediat. hanc igitur cauſam innuit, quam hoc loco manifeſtis verbis explicat.

Cauſa eſt, quoniam refrigerat ſuperiora coitus, cùm ſint modici ſanguinis, quare non concoquit cibum locus: non recipientes autem alimentum capilli effluunt.] Hæc cauſa eſt naturalis, opificem pilorum impediens, defectus ſanguinis euaporantis, & caloris diminutio. rem hanc totam luculentiſſimè proſecutus eſt Ariſtoteles 5. de gen. anim. cap. 3. Poſtquam enim de caluitio locutus eſſet, & eius cauſis, ſubdit: Quamobrem nemo antequam coire incipiat, caluescit, ſed à venereo coitu potius id euenit, ſcilicet iis, qui ſua natura ſint eò propenſiores. cùm enim cerebrum ſit frigidiſſimum omnium corporis partium, tum rei venereæ vſus refrigerat. caloris namque ſynceri naturaliſque ſecretio eſt. Itaque cerebrum meritò ſentit prius. Quæ enim imbecilla, vitioſáque ſunt, cauſa parua, exiguóque momento immutantur. Quapropter ſi quis cogitet, vt & ipſum cerebrum parum calidum eſt, magiſque talem obductam eſſe cutem neceſſe eſt, atque etiam magis naturam pilorum, videlicet quantò plus ipſa caloris origine diſtet, rectè id euenire exiſtimabit, vt qui ſemeo ferant, ea ipſa ætate caluescant, & vt hominibus ſolis omnium animalium id eueniat. Quod enim parte priore cerebrum continetur, hinc ea parte caluescimus. Quod autem homo maximum humidiſſimúmque cerebrum habet, hioc ſolus animalium ita afficitur. Mulieres non caluent, quoniam natura eorum ſimilis puerorum naturæ eſt.

Caluescit nemo ante aptitudinē ad vſum veneris.

Mulieres verò nō caluescunt, & cur.

Πρόβλ. κ.

Διὰ τί οὐρητιῶντες οὐ δύνανται ἀφροδισιάζειν; ἢ ὅτι πλήρεις γίνονται οἱ πόροι; τὸ δὲ πλῆρες ὑγροῦ, οὐ δέχεται ἄλλο ὑγρόν.

Probl. XX.

Cur micturientes coire nequeunt? An quia pleni ſunt pori? quod autem plenum humoris eſt, non recipit extraneum.

Quamuis verum ſit non poſſe aliquem eodem tempore & vrinam & ſemen emittere, ſicque neque mingentes coire non poterunt, vt vetus interpres vertit, certum eſt tamen Ariſtotelem non de actu vrinam emittentibus loqui, ſed de iis, qui mingendi deſiderio tenentur, cùm dicat οὐρητιῶντες, quod eſt participium ab οὐρητιάω quod micturio, & mingere cupio

Micturientes coire nequeunt, & cur.

ſignificat,vt obſeruauit ſcholiaſtes Ariſtophanis in veſpis.non.n.dixit ἀρμαῖνες.cùm autem dixit coire nequeunt, intelligendum eſt difficilè admodum rem veneream exercere poſſe, nec citò coire; meliùs.n.locutus eſt in hac ſectione probl.9. niſi dixerimus difficillimè rem veneream exerceri plena veſica, difficiliùs etiam cùm qui meiendi maximo deſiderio tenetur, & micturiens fuerit,nullo autem modo poteſt quiſpiam ſimul & ſemen emittere & vrinam.

An quia pleni ſunt pori, quod autem plenum humoris eſt, &c.] Quamuis de iis, qui maximo
Vrina & ſemen per eũdum canalẽ effluunt. mingendi deſiderio tenentur inſtituta ſit quæſtio, ſi verba tamen reſpiciamus in reſponſione poſita, videtur omnino eum de actu mingendi locutum, quia eo ſolum tempore meatus vrinarij humore repleti repetiuntur:tota autem vis reſponſionis in eo poſita eſt, quòd cùm per eundem meatum excernatur & vrina & ſemen,quamuis ſecus ſenſerint & Mauritani ſcriptores & antiqui patres noſtri, vbi humore ſeroſo & vrina repleti ſint meatus, fieri vix poteſt, vt per eundem meatum genus aliud liquoris tranſmeet, tantò minus, vbi liquor, qui poſt permeare debet,multò craſſior eſt:neque enim corporum penetratio dari poteſt:niſi dixerimus, quòd vbi quis magno meiendi deſiderio tenetur, ne inuoluntariè vrina transfluat, muſculi vi conſtringitur collum veſicæ. quibus partibus conſtrictis, & in vnum retractis, ſeminis etiam effluxu omnino via impeditur, atque intercluditur. hoc verò vel cuilibet experientia notum eſt.

Πρόβλ. κα.

Διὰ τί αἱ ἰξίαι τοὺς ἔχοντας κωλύουσι γεννᾶν, καὶ ἀνθρώπους καὶ τῶν ἄλλων ζώων ὅ, τι ἂν ἔχῃ, ἢ ὅτι ἡ ἰξία γίνεται, μεταστάντος πνεύματος; διὸ καὶ ὠφελεῖ πρὸς τὰ μελαγχολικά. ἔστι δὲ καὶ ὁ ἀφροδισιασμὸς μετὰ πνεύματος ἐξόδου. εἰ οὖν ὁδοποιεῖται ἡ ὁρμὴ γινομένου αὐτοῦ, οὐ ποιεῖ ὁρμᾶν τὸ σπέρμα, ἀλλὰ καταψύχεται· μαραίνει οὖν τὴν συντονίαν τοῦ αἰδοίου.

Probl. XXI.

Cur qui varices habent,non poſſunt generare,tum homines, ſiue quicunque aliorum animantium id habuerint? An quòd varix ſit tranſmutato ſpiritu:qua ratione melancholiæ confert. Eſt autem coitus conflatus ex curſu, ſi igitur concitetur motus,ipſis factis non impellitur ſemen, ſed infrigidatur. infringit itaque fortitudinem teſticuli.

Aponẽſis & antiqui interpretis lapſus maximus. Cùm antiquus interpres,& Aponenſis non rectè intelligerent quid per dictionem ἰξίαι ſibi vellet Ariſtoteles, cenſuiſſéntq; iſchiaticum affectum ſignificari,& malè quæſt.hanc interpretati ſunt, & peſſimè explicarunt, multáque confinxerunt longè à veritate aliena. neque enim verum eſt iſchiaticum affectum quempiam à melancholica liberare.neque qui iſchiade laborant ad venerem minus proni ſunt, niſi fortaſſe doloris tempore ob vehementiam illius, neque quippiam facit hoc ad imminuendam vim & robur teſticulorum. dictio igitur illa in-
ἰξίαι ſũt varices. terpretanda eſt varices. ſic.n. ἰξίαι κιρσοὶ exponitur Gal.in Exeg. ſic ἰξία Polluci cap.25.lib.4. etiam κιρσὸς dicitur ab abietum nodis.ſicut & Heſychio.qui varicem ſignificare ſcribit. i.cùm venæ contortæ,nodoſum quendam tumorem arborum nodis ſimilem faciunt.eſt verò,vt do-
Varix quid. cebat Gal.in com. 21. lib.6. Aphor. venarum,quæ ſunt in cruribus, femoribus, tum & temporibus, tum etiam in ſcroto & teſticulis, dilatatio ex craſſo humore & melancholico facta. Quin etiam quemadmodum κιρσὸς ſimpliciter venarum in ſcroto, eiúſque tunicis tumorem & dilatationem ſignificat,& interdum earum venarum tumorem, quæ circa teſticulos ſunt, ita & ἰξία.teſtatur hoc Paul.Ægin.lib.6.cap.64.iis verbis,vaſa in ſcroto, aut dartis membranis dilatata κιρσοὺς,i.varices ſimpliciter nominant. Alia verò,quæ teſticulum nutriunt,ſi varicum inſtar dilatentur, huiuſmodi affectum κιρσοκήλην nominant. i. varicoſum ramicem. quod idem confirmauit cap.82.hoc igitur loco ἰξίαι ſignificat varices in ſcroto,ſed potius κιρσοκήλην poſtrema.n. verba reſponſionis hoc manifeſtè indicant, cùm dicit, infringit itaque fortitudinem teſticuli.quomodo accepiſſe conſtat & Hipp. 7. Epid. cùm dicit ad ſex annos hippurin habuit,& inguinum tumorem,καὶ ἰξίας & κόδματα,id eſt, diuturnas defluxiones ad coxendices:qua poſteriori dictione minimè per ἰξίαν coxendicis dolorem ſignificari poſſe commonſtratur.quo fit,vt malè cenſuerit Ingraſſias lib.de tum.præter naturam varicem ſemper Hipp. & Gal.κίρσον ſolùm dictam, non autem ἰξίαν. Ariſt. autem non modò hoc loco ἰξίαν varicem appellauit.ſed etiam 3.de hiſt.animal.cap.11.verſus finem,cùm dicit minus ἰξίας habentes id eſt, varicem, caluescunt. & cap.19. cùm dicit, paucis autem mulieribus fiunt ἰξίαι, id eſt, varix,

Aduerſus Philippum Ingraſſiam, Rhodiginũ, & Marcellũ Virgilium.

varix, hæmorrhois &c. hac dictione pro varicibus vſus eſt Plutarchus in vita Marij poſt principium. Quibus fit vt nullo modo probanda ſit & Marcelli Virgilij lib. 4. cap. 114. & Cœlij Rhodigini libr. 4. cap. 14. ſententia, diſtinguentium inter *ἰξίαν* & *κιρσὸν*, quod cirſos tumorem ſignificet, quo in toto corpore dilatantur venæ, ixia autem in cruribus tantum factas dilatationes huiuſmodi ſignificet. cùm alioqui Celſus inter Latinos medicos non inuidia primus, antiquúſque Romanus, & in ventre & in inguine varices poſuit.

An quòd varix fit transſmutato ſpiritu.] quamuis varices ex fœculento fiant & atrabiliario humore, vt optimè docuit Gal. lib. de atra bile c. 4. & 7. tum & libr. de tumor præter naturam cap. 19 maiori ex parte, quoniam tamen per ſe craſſus is humor, & ſubinde ad motum non admodum aptus, cùm præterea flatus multos ſecum inuehat hæc materia; meritò flatui tumoris huius generationem tribuit, non quòd per ſe tumorem hunc flatus facere poſſit, ſed quòd faciliorem humori melancholico ad tumorem hunc generandum occaſionem præbet: potiſſimũ ſi in venam inciderit, natura ſua mollem & facilè cedentem, vt optimè docuit Gal. lib. de atra bile. qua ratione etiam optimè ab Hipp. noſtro dictum eſt lib. Gal. prænotionum non fieri pueris ante pubertatem varices, quòd ea ætate minus atrabiliario & craſſo ſanguine abundent. Vari cibus in teſtibus laborantes cur ad generãdum inepti.

Qua ratione melancholia confert.] Hipp. hoc dogma eſt. 6. Aphor. 21. inſanis ſi varices, vel hæmorrhoides ſuperueniant, inſaniæ ſolutio. à quo prima ſectione problem. demonſtratum eſt Ariſtotelem plurima mutuatum eſſe.

Eſt autem coitus cùm flatu, &c.] Reddit iis verbis rationem problematis cur varicoſi difficillimè generent. quod cùm ſemen à teſticulis & vaſis ſeminariis non niſi impetu quodam propelli debeat, vt ad vterum profundatur, operatio hæc huiuſmodi eſſe non poteſt, niſi cum ſeminali materia multa ſpirituum copia miſceatur, quin & flatuum multitudo, vt & penis in tumorem eleuetur, & ſemen ſpirituoſum & ſpumeum reddatur, vbi in teſtibus ſinuoſi illi & tortuoſi tumores fuerint, & impetus propellentis refringitur, quod recta non exeant, & ſpiritus, qui ſemini admixti ſunt, vento in tumore extenti, admixti refrigerantur ita, vt minus fœcundum ſemen efficiant. & hoc eſt quod poſtremis verbis addidit:

Infringit itaque fortitudinem teſticuli.] Quod nihil eſt aliud quàm quod dixera ſuperius, quod refrigeratur, ſed aliquid præterea nempe vis expultrix debilitatur ſpiritu refrigerato, & quaſi marceſcente.

Προβλ. κβ.

Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες ἐκλύονται καὶ ἀσθενέστεροι γίνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; πότερον διὰ τὸ ἀπὸ πάντων ἔκκρισιν εἶναι τὸ σπέρμα ὥστε οἷον οἰκοδομήματος αἱ ἁρμονίαι, καὶ τοῦ σώματος· οὕτω σειομένη σύνθεσίς ἐστι τῷ ἀπεληλυθέναι· οἷον εἰ τὸ αἷμα ἐξέλθῃ, ἢ πᾶν, ὅτι ἄλλο μέρος, οὕτω σφόδρα ἐπίκαιρον τὸ ἐξιόν ἐστι· καὶ ὃ ἐκ πολλῆς γίνεται τροφῆς ὀλίγον, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σταιτός.

Probl. XXII.

Quare qui concumbunt, reſolui ac languere magna ex parte ſolent? vtrum quòd ab omnibus ſecretio eſt ſemen. Quare qualis eſt ædificationis conſonantia, ita corporis. ita concutitur compoſitio, dum res aliqua diſſoluitur: vt ſi ſanguis egrediatur: aut totus, aut aliqua alia pars, ita valde opportunum quod egreditur eſt, & quod ex multo fit cibo parum, vt ex farina amylum.

Magna ex parte, qui concumbunt, reſolui & langueſcere ſolere ſcribit, non ſemper autem omnes: quia multi ſunt, qui multo ſanguine prædiri, ſpiritubúſque quamplurimis referti, qui rem veneream citra virium inſignem iacturam exercere poſſunt, vt optimè docuit Gal. lib. art. Med. & infrà Ariſtoteles. quærit igitur rationem, cur qui concumbunt, maiori ex parte reſoluuntur & languent. Venere vtẽtes cur langueſcant.

An quòd ab omnibus ſecretio eſt ſemen.] Dubitare hoc loco meritò quiſpiam poſſit problemata hæc minimè Ariſtotelica eſſe, quòd pro diſſoluenda hac quæſtione eã ſibi aſſumat tanquam verã ſententiã de ſeminis ortu & generatione, quam lõga oratione in didaſcalicis libris

& refutarat, & tanquam falſam à vera naturali philoſophia abdicatat, nempe ſemen ab omnibus partibus noſtri corporis decidi: cùm 1. de gen. animal. pluribus rationibus ſententiam hanc antiquorum refutauerit: verùm cùm hic molta probabiliter proponat, multa ſibi aſſumat ex antiquorum decretis pro ſoluendis his quæſtionibus, debile nimis hoc eſt argumentum, ad probandum non eſſe hæc problemata verè Ariſtotelis fœtum, potiſſimùm cùm nos in com. ad Hipp. lib. de aër. aq. loc. loc. lib. 5. com. 16. longa ſatis oratione demonſtrauerimus aliquo modo dici poſſe ſemen ab vniuerſo corpore & ab omnibus partibus decidi, & aliqua ratione minimè: & quoniam locus non eſt hic quæſtionem hanc examinandi, tum quòd commentatiorum metam excedat, tum quòd à multis vſque ad ſatietatem eſt examinata omnibus perpenſis opinionibus, & omnibus argumentis diligenter excuſſis, propterea in præſentia iis ero contentus, quæ præſcripto noſtro commentario à nobis explicata ſunt. videor enim mihi eo loco ita rem hanc explicaſſe, vt controuerſiæ omnis occaſio quaſi ex ea explicatione tolli poſſit. Vt igitur ea intelligatur, aliqua tanquam hypotheſes, more mathematicorum ſunt anteponenda. Primum eſt ſemen eſſe excrementum vel ſuperfluitatem vltimi alimenti. Excrementi autem vocem ita intelligi volumus, quomodo ſumenda eſſe docuit Ariſtoteles 1. de gen. animal. cap 18. non vt excrementum eſt præter naturam, aut inutile, quod cùm tale ſit, à natura tanquam noxium expellitur extra corpus: ſed quod in nutritione membrorum ita aliquando ſuperfluit, vt eo appoſito pro nutritione non ſit opus, ſicq; aliò expellitur, & etiam extra corpus. Cùm enim partes omnes ſanguine augeantur, & reſtaurentur perpetuò, materia ex aliqua parte neceſſariò tranſmittitur. Hæc verò ſanguis eſt, cuius aliqua portio, cùm roris modo per membra diſpergitur, ſuperfluit, aut à natura tanquam nimis multa, minúſque tunc neceſſaria tranſmittitur ad teſtes, tanquam ad hoc inſtitutos, vt illud recipiant: aut certè attractrice teſtium facultate, à partibus attrahitur, vt tandem aliquam pariat materiam, qua generis propagatio continuetur. 2. illud poſitum ſit, per ſe ab vnaquaque particula ſemen deriuari, & ad teſtes trahi, aut tranſmitti, omnino abſurdum eſt aſſerere quòd materia ſeminis in vna aliqua parte, aut pluribus poſſit ſuperfluere: quòd validior ea pars fuerit, & propterea plus materiæ attrahere potuerit, ſecus quàm aliæ fecerint: Impropriè tamen hæc materia ſpermatica poteſt dici à toto decidi, quòd ab omnibus partibus poſſit aut corriuari, aut attrahi, aut tranſmitti non per ſe, ſed per accidens aliquando. Siquidem in coitu, vbi materia non ſuppeditatur, attrahitur per venam & arteriam magnam, quæ per alias teſtibus iniungitur. Attrahunt autem ex ab aliis venulis, & quandoque ab omnibus partibus ſingulis inſeruientibus: ita vt ſanguis etiam, qui quaſi ros per partes eſt diſtributus, & ex parte tranſmutatus, ad teſtes attrahatur, & peculiari, qua teſtes & ſpermatica vaſa à natura donatur, facultate, album colorem contrahat. Sed vitioſus, & non ſecundùm naturam cenſendus eſt ille concubitus, in quo rorulenta illa materia attrahitur. Verum enim ſemen eſſe dicebamus ſuperfluam illam alimenti partem, quæ pro nutritione amplius non eſt neceſſaria, vltimum autem paruum admodum ex plurimo relinquitur alimento. ob id animalia magni incrementi minus fœcunda, parua fœcundiſſima ſunt; cùm enim in corpus magnum multa etiam abſumatur alimenti copia, parùm fit excerementi, ſeu reſidui, & ob id plurimis, & magna ex parte accidit, vt venere exoluantur, & debilitentur, quamuis vel minimum id feceſſerit, quia corpus quaſi eo fine priuatur, qui demum ab alimento affertur: ob id quoque ſemine carent ægri propter imbecillitatem: ſenes, quia non ſatis eorum natura poteſt concoquere, pueri propter incrementum: abſumitur enim totum alimentum in corporis deſiderium, priuſquam aliquid excrementi remaneat. ita abſumitur in quibuſdam hominibus, vbi per habitum corporis bonum carnulenti, aut pinguiores euaſerint, ob id minùs ſemen emittunt, minúſque rem veneream expetunt: viri enim pingues minus fœcundi ſunt, quoniam in vegetioribus excrementum concoctum tranſit in pingue: nam & pinguedo excrementum vtile dici poteſt, bonitate, & perfectione ſubſtantiæ omnino ſalubre. Tertiò illud obſeruandum eſt, duo in ſe ſemen continere, craſſam illam & ſubalbidam materiam, & calorem naturalem, ſpiritúmque à corde potiſſimum transfuſum, tum & ab vniuerſo corpore illi communicatum. Quocirca cum teſtes à natura inſtituti ſint re vera ad generationem, & generis propagationem, hæc operatio ab anima debebat exerceri, atq; adiuuari. Cùm verò docuerit Ariſt. lib. de communi motu animaliũ non aliter animam in animantibus operari, quã rex faciat, qui cuncta munia & in ciuitate, & in prouincia exercet, nõ præſens, ſed in regia exiſtens, per miniſtros, qui Regẽ repræſentant, & per operationes ſunt Reges. Ita, inquit, anima in corde, tanquam in regia, collocata, & in eo tanquã in arce conſiſtens, omnia per vniuerſum corpus operatur, non imme

Digreſſio quomodo ſemen ab omnibus partibus decidatur.

Semẽ quo modo dicatur excrementum.

Quomodo ſemen dici poſſit ab omnibus partibus decidi.

Parui plus abundant ſemine.

In ſemine duo, materia craſſa & ſpiritus.

Digitized by Google

immediatè ſed mediantibus ſpiritubus, quibus veluti ducibus,& inſtrumentis , omnes animæ potentiæ ſuo munere funguntur, ant potius iis ipſæ potentiæ ad actum reducuntur. Neque enim expanſam eſſe animam ad corporis extenſionem credidit , vt operatari poſſet, aur in toto totam, & totam in qualibet parte eſſe (quod tamen de anima rationali recentiorum pierique de mente Ariſt. voiuerunt)credidit Ariſt. quo fir vt materia ad teſtes tranſmiſſa, vt quæ in ſomno expellitur, & ſpiritu ſit referta, & innato calore,tum & quæ per fricationem in re venerea attrahitur,ſpiritu à corde transſuſa , tum & ab vniuerſo in motu tranſmiſſo magis affluens reddatur, & ad generationem magis idonea.De quo calore verba faciens Ariſt. hæc proſert.Ineſt enim in ſemine omnium,quòd facit , vt fœcunda ſint ſemina,videlicet quod calor vocatur,idque non ignis,non talis facultas aliqua eſt,ſed ſpiritus,qui in ſemine,ſpumoſóq; corpore continetur,& natura,quæ in eo ſpiritu eſt,proportione reſpondet elemenro ſtellarũ. Quamobrem ignis nullum animal generat,neque conſtitui quicquam denſis,vel humidis,vel ſiccis videtur:at verò ſolis calor,& animalium non modò qui ſemine continetur,verùm etiam ſi quid excrementi ſit, quanquam diuerſum à natura, tamen id quoque principium habet vitale.hæc Ariſt.2.de gen.an.c. 3.ex quib. verbis non ſolum colligimus qualis ſit calor ſeminis, verum etiam ſi diligenter expendantur,elicimus calorem innatum,& ſpiritũ idem eſſe,quamuis inter ſe ratione diſtinguantur. calor. n. dicitur prout materiam alterat , & ex ipſa anima materialem traducit, ſpiritus verò nuncupatur, prout per omnes ſeminis partes penetrat,atque ſeſe inſinnat. Et hoc eſt quod Ariſtoteles & multo ſpiritu repletum eſſe ſemen dicebat, & paruum quidem mole. at efficientia potens. Poſtremò illud tanquam in naturali philoſophia manifeſtum ſupponatur , à materia , quatenus materia eſt , nunquam efficientiam rei produci, neque diſtinctionem fieri,ſed totum id ab efficienre per ſormam introductam produci.eſt enim forma quæ dar actum & dictinctionem.2.de phyſ. auditu.His poſitis ita ſtatuendum hac in re cenſeo:ſemen primò & per ſe vt materia quædam eſt,non poſſe dici à toto decidi,neq; vllo modo ſimilitudinis filiorum ad parentes cauſam eſſe:at verò vt materia hæc aliquo modo vndequaq; & tranſmitti & attrahi poteſt, per accidens ab vniuerſo tranſmitti , & ab omnib. partib.decidi poſſe licet affirmare.Verùm enimuero etiam per ſe id ſemini euenire poſſe dicemus,ſi ſpiritus, qui & formæ, & efficiennis vices in ſemine ſubeunt, conſiderauerimus.cum eorum ratione magnam illam,& adeò nobilem operationem ſemẽ ſortiatur:ij. n. in motu per coitum facto,tum etiam ob delectationem ad eam partẽ vndequaq; transfluunt.

Ab omnib. partib.deciditur ſemẽ, non per materiam , ſed per ſpiritus: & quomodo.

Cum verò etiam eorũ tatione ſemen animatum ab Ariſt.cenſeatur,cum animatũ in potentia ipſum conſtituit, cúmq;ij inſtrumenta ſint animæ, & ipſæmet animæ potentiæ,quemadmodũ ex Ariſt.ſent.li.de communi motu animaliũ docuimus, potentiæ autẽ in ſe animæ actionem contineant nõ mirum eſt, ſi ſemen in vterũ mulieris trãsfuſum,aur per ſe ipſum ſec.Ariſt.decreta,vel cũ ſemine mulieris coninnctũ ſec. Hip. potentiam habet generandi ſimile:non mirum etiam eſt ſi adeò ex ſeminis effuſione & debilitetur corpus, & elangueſcat.ſed audiamus Gal.1.lib.de ſem.cap.16. ad hanc rem loquentem,vt melius problematis huius Ariſtotelis ſolutio intelligatur.ſingula, inquit,membra è venis accommodatum ſibi ſuccum attrahunt,atq; hoc in excrementis quoq; fit:ſic euim demonſtratũ eſt,& renes vrinam, & ſolliculũ ſellis bilẽ attrahere:trahũt igitur etiam teſtes ſeminariũ ilium humorem à vaſorum anfractibus antè ipſis præparatũ:cuius deinde qualitate percepta,ſuáq; eodem tẽpore communicata,quod ſuperuacaneũ eſt,in meatus ſeminales reponunt.qui poſtea in coitib. id foras excernũt. vnde ſi immoderatius quis libidini vacet, teſtes frequentius ex vaſorum reuolutione ſemẽ trahentes, ipſa penitus exinaniũt.& ſi tale animal diſſecueris.in ipſo humorẽ nullum ſeroſum inuenies. contrà in iis,qui venereis abſtinẽt,& plurimũ & craſſiſſimum ſemẽ reperitur.ſi quis igitur aſſiduis coitibus ſemen totum euacuauerit , teſtes ex ſupetioribus venis quicquid in eis ſeroſi humoris continetur,id omne attrahunt:eſt autẽ paruus admodũ hic, & mixtione ſanguinis irroratus,quo etiam ipſæ ad alimentũ egent.Hæ quidẽ venæ,cũ à teſtibus qui vehementiorẽ ipſis vim habent,eo violenter priuentur à ſuperiorib. aliis, rurſus ſuperiores illæ ab aliis,hæ à vicinis ſubinde trahunt, & ita deinceps fit,vſque dum in omnẽ corporis partem trahendi, hæc viciſſitudo diffuſa omnib.membris alimentum eripiat.cùm igitur tanquam in chorea omnia ſibi inuicem alimentum tradant,omnia animalis vaſa,& membra tantiſper euocari neceſſe eſt, quoad repleatur id quod potentiſſimum eſt:& ita partes non tam ſeroſo humore quàm vitali ſpiritu priuantur , ſiquidem hic quoque ex arteriis , vnà cum genitali humiditare excernitur.nil igitur mirum ſi immoderato coitu vtentes imbecilliores redduntur : cùm totum corpus vtrorumque horum puriſſima parte fraudetur , & accedat etiam voluptas , quæ vel ſola idonea eſt ad vitales vires diſſoluendas : vt quidam nimia voluptate affecti interierierint.

Coitus quomodo debiles reddat, ex Gal.

ita vt Auicen. 3. de animalibus cap. 3. dixerit quadrageſies plus diſſoluere ſemen vacuatum ſanguine & id ipſum eſt quod ſubiungit.

Ita concutitur compoſitio, cùm res aliqua diſſoluitur. &c.] [*quare qualis eſt ædificationis conſonantia, talis eſt corporis.*] Pulcherrimo exemplo ſuam explicat opinionem ab ædificiorum ſtructura bene & harmonicè diſpoſita. ſicut enim ſæpenumero diſſoluitur aut concutitur ſtructura domus, aut machinarum leui quandoque re ſubtracta, quæ tamen ad fulciendum magni eſſet momenti, aut ad harmonicam illam partium compoſitionem numero aut vtilitate faciebat, ita compoſitio corporis noſtri, quæ omnium quotquot ſunt in hac vniuerſitate rerum maximè eſt harmonicè diſpoſita, aliquo neceſſario diſſoluto concutitur, ac quaſi diſſoluitur. Magni autem momenti eſſe quod per rem veneream excernitur, quamuis mole ſit perexiguum, alio exemplo confirmat. cùm dicit οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σαιτός. vbi obſeruandum eſt in impreſſis apud Camotium & Iſingrinum fuiſſe ἐκ τοῦ σίατος. quod cùm nullum haberet ſenſum, (quid enim commune amylo cum ſeuo) propterea doctiſs. Mercurialis tum lib. 1. variarum lect. cap. 9. tum lib. 4. earundem cap. 16. erratum ineſſe optimè coniectatus eſt, & Græca lectio emendata. legendum eſſe iudicauit, ſicut τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σαιτὸς vt Gaza viſus eſt habuiſſe, cùm vertit, quemadmodum amylum ex farina, quod rationi etiam conſonum eſt, cùm vt amylum tritici ſuccus eſt ex magna mole exiguus confectus, ita ſemen hominis ex multo nutrimento, exigua, ſed præſtantiſſima pars relicta eſt quòd ſi communem lectionem ſequamur, & antiquum interpretem, qui vertit, ex axungia, & retinere voluerimus ἐκ τοῦ σίμτος, mutanda erit præcedens dictio τὸ ἄμυλον in ὁ μυελὸς. vt ſenſus ſit, vt medulla ex ſeuo. Nam iis animalibus, quibus ſanguis ſit ſeuoſus, etiam medullam effici στεατώδη tradit Ariſtoteles 2. de part. animal. cap. 6. vt ſenſus eſſe poſſit, id valde præcipuum haberi, quod paucum ex multo fit nutrimento, veluti medulla ex ſeuo, nempe quæ ſemper exigua ex plurimo ſeuo ſuccreſcit. probatur tamen magis prior, quòd multò minorem faciat in literis mutationem, & quòd Gazam habeat defenſorem.

Προβλ. κγ.

Διὰ τί οἱ ἀφροδισιάζοντες καὶ οὐρητιῶντες ἐντείνουσιν; ἢ πληρουμένων τῶν πόρων ὑγρότητος, τὸ σπέρμα ὑπεξιὸν ἐν ἐλάττονι τόπῳ, πλείονά τινα ὄγκον ποιεῖ καὶ αἴρει; ἐπίκειται γὰρ τὸ αἰδοῖον ἐπὶ τοῖς πόροις.

Probl. XXIII.

Cur coeuntibus ſi acceſſerit vrinandi deſiderium penis magis erigitur? An quòd repletis poris humiditate, ſemen egrediens minori loco, maiorem tumorem facit, & erigit. ſuperiacet enim penis ipſis poris.

Quoniam ea omnia quæ ad huius problematis explicationem facere videbantur, in ſequentis explicatione meliori ab Ariſtotele data occaſione proponentur, ne ſæpius eadem repetere cogamur, in ſequentis explicationem reiiciemus.

Προβλ. κδ.

Διὰ τί ἡ σύντασις γίνεται τοῦ αἰδοίου καὶ ἡ αὔξησις; ἢ διὰ δύο; διά τε τὸ βάρος ἐπιγίνεσθαι ἐν τῷ ὄπισθεν τῶν ὄρχεων αἴρεσθαι; ὑπομόχλιον γὰρ οἱ ὄρχεις γίνονται. [καὶ] διὰ τὸ πνεύματος πληροῦσθαι τοὺς πόρους. ἢ τοῦ ὑγροῦ αὐξανομένου καὶ μεθισταμένου, ἢ ἐξ ὑγροῦ γινομένου, ὁ ὄγκος μείζων γίνεται; τὰ λίαν δὲ μεγάλα, ἧττον αἴρεται, διὰ τὸ πορρωτέρω τὸ βάρος τοῦ ὑπομοχλίου γίνεσθαι.

Probl. XXIV.

Quam ob cauſam virgæ fit erectio, & augmentum? An propter duo; primùm, ob pondus, quod eſt, in poſteriore parte, nempe ob teſtes, erigitur: ſuſpenſorium enim erectiuum penis teſtes fiunt. tum quoniam ſpiritu implentur pori? An humore aucto, & tranſlato: an ex humore genito tumor maior fit? Quia

tamen

tamen valde ſunt magni, minus eriguntur. fit enim vt ita pondus à fulcimento vectis remotius maneat.

Virgæ erectio cur & quomodo fiat.

Inueſtigat hoc loco Ariſtoteles, quod omnibus vel etiam ipſis in philoſophia naturali non mediocriter verſatis admirationem parit, cauſam, cur tam exiguum, retractum, flacidúmque membrum ictu ferè oculi, & vnica pulchri inſpectione, adeò magnum, extenſum, durum, & prominens euadat: antè autem fortaſſe cum Galeno non erit abſurdum inuenire cauſam, cur huius conditionis penem efformarit natura, vt nunc flacidum & paruum, nunc rigidum & magnum ſeſe commonſtrare poſſit, cùm alia membra diſpoſuerit, vt ſemper eodem modo oculis noſtris conformata ſeſe offerant. Sciendum igitur

Penis hominũ cur non ſemper erectus.

naturam in homine penem non efformaſſe oſſea natura, vt in quibuſdam animalibus fecit, ne rigidi baculi inſtar ſemper prominens, multas eius operationes impediret: naturæ ſiquidem magis curæ fuit marium, & virorum actionum vtilitas, quàm fœminarum voluptas. qua etiam de cauſa ratione ſui natura duriori conflata non fuit penis ſubſtantia, vt optimè docuit Galen. is de vſu part. quin nec quidem molliori, ne eo fine & vſu fruſtraretur, cuius ratione penem condidit: ſeminis nempe in vterum, ſobolis gratia proiectione. Natura itaque humani generis ſolicita, & indiuiduorum quotidie pereuntium miſerta, vt alia indiuidua eorum loco ſufficeret, generationis organi ſubſtantiam, quæ tum erigi, tum flacceſcere, & rigida, fieri poſſet, excogitauit ſubindéque neruoſam quidem, ſed vndequaque fiſtuloſam, ſpongioſam, raram, poroſámque ſubſtantiam penis partem intrinſecam eſſe voluit, quam tamen extrinſecus craſſis veſtiuit ligamentis, quæ vna cum rara, quam diximus ſubſtantia, ab inferiore oſſis pubis parte originem ducit. Sed quomodo ex flacido & molli, magnus & rigidus efficitur? duplicem huius rei hoc loco Ariſtoteles propoſuit cauſam, priorem quidem, cùm dicit, [*primùm quidem ob pondus quod eſt in poſteriori parte.*] Quibus verbis videtur manifeſtè eandem de teſtium vſu habuiſſe ſententiam, quam etiam docuit primo de gen. animalium, potiſſimùm autem lib. 5. cap. 7. vbi voluit pendentium teſtium vſum eſſe vt pondere ſuo penem tanquam vectem trahentes ab vna parte ex altera eum eleuarent. vt etiam ſeminarium meatum alioqui natura ſua flexuoſum, & propterea non ita facilè ſemen eiaculantem, rectum conſtituerent, inſtar penularum in textrinis. niſi enim hoc ingenio tenderetur, difficilis eiaculatio ſemen refrigeraret, & ſic inutile generationi redderetur. Verùm cùm partim voluntaria, partim naturalis ſit penis erectio, ab omnibus tanquam ridicula reiicitur hæc Ariſt. ſententia, cuius & ipſe fortaſſe imbecillitatem optimè obſeruans, alteram cauſam ſtatim ſubiungit, cùm dicit, [*tum quoniam ſpiritu implentur pori*, &c.] Vt verò cauſam hanc meliùs intelligere poſſimus, obſeruandum eſt, primùm naturam ipſam penem erigi voluiſſe potiſſimúm vt rectè ſemen excerneret. quapropter in iuuenili ætate penis maximè erigi ſolet, quia ea ætate tum ſeminis tum ſpirituum copia multa parti illi ſuppeditatur, minus autem in puerili. quoniam quamuis ſpiritus affluant, & abundè ſuppeditentur, ſemine tamen deſtituti ſunt. ſenibus minimè omnium erigi penis ſolet, quia etiam ſpirituum & ſeminis copia maximè deſtituti ſunt. ſenib. minimè omnium erigi penis ſolet, quia etiam ſpirituum & ſeminis copia maximè deſtituti ſunt. Accedit quod videmus maiori ex parte ſemine excreto penem flacceſcere:

Erectionis penis cauſæ.

vnde fit neceſſariò, vt primò ſemen ſui copia teſtium & vaſorum ſeminalium expultricem facultatem irritet, alioqui nec naturalis, nec inculpata erectio penis fieret, irritata expultrice, cùm ea ad expellendum tum aptis meatibus, atque patentibus, tum ſpiritu caloréq; influente potiſſimùm vtatur, natura ſtatim cordis & arteriarum ſyſtole maiori atque velociori vſa, ſimul cum copioſo ſpiritu, cuius meritò penis diſtenditur, vias aperit, atque di-

Anima quomodo ad erectionẽ penis concurrat.

ſtendit, vnde & teſtium calor magis roboratur, & augetur ad genitales partes, vt expultrici huic facultati opem ferat, eundem ſpiritum tranſmittens opem ferre conatur, aut quaſi ipſa manuum hoc inſtrumento manum porrigit adiutricem non ſecus quàm eandem facere pluribus in locis docuerit Gal. teſtatus eſt, naturam vt expultrici opem ferat, & dolorificam cauſam à ſe propellat, ad partem dolentem cum ſanguine quodammodo properare. Sed alio exemplo id commodè commonſtrari poteſt, quomodo etiam præcedentis quæſtionis explicatio apprimè erit inſtituta. Veſica dum vrina repleta eſt, vel etiam calculo laborat: ſæpè citra veneris ſtimulum & cogitationem eſt in cauſa, vt penis erigatur. cùm enim non ſolùm ſeminis, ſed etiam vrinæ, & eorum quæ in veſica ſunt excretioni deſeruiat, & in hoc eandem cum veſica, quam cum teſtibus conſpirationem habeat, natura vt iam præparet, & expultrici operationi auxilietur, copioſos ſpiritus ſæpius tranſ-

maximè olent: pueri autem minimè? An ſpiritus puerorum, vt iam dictum eſt, humorem & ſudorem concoquunt: virorum autem ſunt incoctiles?

Cùm hoc ipſum problema & propoſuerit, & longiori oratione proſecutus ſit Ariſtoteles ſuperius numero tertiodecimo, nóſque eo loco omnia quæ ad hanc rem facere videbantur, proſecuti ſimus, hoc loco, ne ſæpius eadem repetere cogamur, illis erimus cōtenti.

Πρόβλ. κϛ.

Διὰ τί ἐν τῷ θέρει οἱ μὲν ἄνδρες, ἧττον δύνανται ἀφροδισιάζειν· αἱ δὲ γυναῖκες, μᾶλλον; καθάπερ καὶ ὁ ποιητὴς λέγει ἐπὶ τῷ σκολύμῳ. Μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφαυρότατοι δέ τε ἄνδρες. πότερον ὅτι οἱ ὄρχεις καθίενται μᾶλλον, ἢ ἐν τῷ χειμῶνι; ἀνάγκη δὲ, εἰ μέλλει ἀφροδισιάζειν, ἀνασπάσαι. ἢ ὅτι αἱ θερμαὶ φύσεις ἐν τῷ θέρει συμπίπτουσιν, ὑπερβάλλοντος δὴ τοῦ θερμοῦ· [αἱ δὲ ψυχραὶ, θάλπουσιν; ἔστι δὲ ὁ μὲν ἀνὴρ, ξηρὸς καὶ θερμός·] ἡ δὲ γυνὴ, ψυχρὰ καὶ ὑγρά. τοῦ μὲν οὖν ἀνδρὸς ἠμαύρωται ἡ δύναμις· τῆς δὲ, θάλλει, ἐπανισουμένη τῷ ἐναντίῳ.

Probl. XXVI.

Cur per æſtatem viri minùs, mulieres magis concumbere valeant? ſicut & poëta dicit in ruſtico, Tunc fœmineo venus vſu eſt magis effera ſexu, Mitior illa viris, & ſæpè accita relanguet. Vtrum quòd teſtes eo tempore magis demittuntur, quàm hyeme. neceſſe eſt autem cùm quis concumbere velit, ſurſum retrahi. An quia calidæ naturæ in æſtate collabuntur excedente calore, frigidæ autem caleſiunt. Eſt autem vir quidem calidus & ſiccus, mulier autem frigida & humida. virorum igitur virtus infirmatur, harum autem corroboratur reſtaurata.

Quod hoc loco de appetitu ad venerem æſtate quærit, cur ſcilicet per æſtatem viri minùs, mulieres magis veneris deſiderio teneantur, inferius problem. 29. magis vniuerſaliter, cur viri per hyemem, mulieres per æſtatem rei venereæ appetentiores ſint, inueſtigat. probat autem propoſitionem quæſtionis Heſiodi poëtæ auctoritate. Vbi obſeruandum eſt in vulgatis codicibus legi ἐπὶ τῷ κολύμῳ. cùm verò poëtæ Heſiodi ſint ij verſus, vix mente concipi poterat quid per dictionem κολύμῳ. ſibi vellet Ariſtoteles: vnde antiquus interpres credens dictionem illam partem eſſe verſuum Heſiodi; legit & vertit, in coluro luxurioſiſſimæ ſunt mulieres, infirmiores viri. & Aponenſis hanc ſequutos lectionem multa de coluro in com. meditatur, & intelligit colurum ſignantem ſolſtitium æſtiuum, cùm ſol in primo puncto poſitus eſt cancri. ſicq; per hanc dictionem intelligunt in medio ardore æſtatis. verùm cùm non legatur coluro, cúmq; verſus ſit Heſiodi in lib. 2. qui Ruſticus ſeu de agricultura inſcribitur, in quo verſus hic legitur, ordine ducenteſimus quintus, vbi nulla talis additur particula, deprauatè legi colurum cenſendum eſt. Theodorus Gaza videtur legiſſe ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος λέγει· cùm vertit. quod Heſiodus quoque poëta inquit. vnde norat doctiſſimus Sylburgius in veteri libro manuſcripto expunctis tribus illis ἐπὶ τῷ κολύμῳ reponi ὁ ποιητὴς Ἡσίοδος λέγει. probat autem Sylburgius id contigiſſe facilè potuiſſe, quòd potuerit fieri vt illud ipſum commation corruptum ſit ex hemiſtichio, quod hunc verſum paulò ante in eodem Heſiodi lib. præcedit, ἦμος δὲ σκόλυμός τ' ἀνθεῖ. at multò magis mihi probatur ſententia Hartung. 2. cap. 1. & quartæ decuriæ, qui cenſuit legendum ἐν κολύβῳ repoſito ſcilicet β pro μ: quæ literæ ob characteris ſimilitudinem in vetuſtis libris manuſcriptis ſæpè confundi ſolent. Intelligi autem voluit hoc nomine Heſiodum in villa ruſtica (ſic enim κολύβην Heſychius interpretatur ἔπαυλιν) id eſt, in 2. li. qui eſt de agricultura.

Viri per æſtaté, mulieres per hyemem minus cōcumbere valēt, & cur.

Græcus cōtextus emēdatus.

Aponenſis lapſus.

Vtrum quòd teſtes, &c.] Probabilem primo affert cauſam deſumptam ex parte inſtrumenti, dicens id ea ratione euenire, quoniam teſtes æſtate, & vniuerſaliter tempore & loco calido deorſum pendent, magis à pene diſiuncti, quàm hyeme & vniuerſaliter tempore frigido. In re autem venerea exercenda neceſſe eſt vt teſtes & propinqui ſint, & adhærentes.

hærentes.ad rem enim veneream exercendam neceſſariò teſtes ſurſum trahi debent, & ſimul cum pene quaſi iungi: ſic enim melius poterit ſemen & longius eiaculari.

An quòd calida natura in æſtate collabuntur, excedente calore.] Aliam affert cauſam, & veriorem & philoſopho naturali magis dignam, quòd naturæ calidæ præ nimio calore æſtiui caloris æſtuant magis, atque collabuntur: frigidæ verò fouentur & vigent. cùm autem vir natura ſua calidus ſit & ſiccus, mulier autem frigida & humida ſit, vt virorum tunc vires infirmentur, mulierum verò roborentur ac vigeant per compenſationem qualitatis contrariæ. ſi enim naturali calidæ & ſiccæ temperaturæ alia itidem acceſſerit, quaſi igni igne addito, æſtus adeò magnus adaugetur, vt vires langueſcant, ſpiritus abſumantur, & facultates omnes quaſi proſternantur. cùm verò vir calidiori & ſicciori temperamento in vniuerſum præditus ſit, quàm fœmina, econtrà fœmina humidior & frigidior, quod viro languorem & moleſtiam afferet intemperiem augendo, fœminæ robur addet compenſatione contrariæ qualitatis, ad temperiem quandam deducendo frigidam & humidam intemperiem fœminæ: quod nos luculentiſſimè demonſtrauimus in prima ſectione probl. probl. 2. tum & ipſemet Ariſtoteles problem. 28. huius ſectionis, cùm quærit, cur viri per hyemem, mulieres per æſtatem rei venereæ appetentiores ſunt. ſoluit enim dicens, quòd viris calidior & ſiccior eſt natura, mulieribus autem humida frigidáque. quamobrem illis calor & humor ſatis cupiditatem veneris hyberno tempore accendere queunt, quibus rebus ſemen oriri certum eſt. Mulieribus autem & calor minor & humor concretus propter caloris inopiam tunc eſt. At per æſtatem contrà mulieribus calor modicus nempe auctus ab ambiente: viris maior, quàm ſatis ſit: minus enim vires frangit atque diſſoluit: accidit enim vt ignis igni iungatur. Diſputari hoc loco meritò poſſit, verúmne ſit, virum fœmina calidiorem eſſe ac ſicciorem: ſunt enim qui veritatem hanc conuellere conati ſunt, tum

Mulieres ne an viri calidiores.

magnorum virorum auctoritatibus, tum rationibus validiſſimis. primò enim de morbis mulierum Hipp. fœminas & ſanguine præditas eſſe calidiore, & rariores eſſe carne, & validius à ventre trahere alimentum teſtatus eſt, hæ verò operationes & eæ qualitates non

Rationes quibus mulieres viri calidiores eſſe aliqui oſtẽdere conantur.

niſi caloris efficientis ſoboles eſſe poſſunt. Quin corde calidiori præditæ videntur & iecore, ex quibus totius temperaturam deſumi debere teſtatus eſt Galenus in arte Medicin. cùm enim virorum pulſus rariores ſint, & tardiores, fœminarum autem frequentiores & velociores, vt docuit Gal. lib. de pulſ. ad tyrones c. 9 & 3. de cauſ. pulſ. c. 2. & Auerroes c. 19. lib. 4. collectaneorum, cumq; mulieres viris ſint iracundiores, dicendum erit fœminas eſſe calidiores, quòd frigidi proprium ſit partes in mouendo pigras reddere, frequentia autem & velocitas caloris vim denotant. ὀξυθυμίαν autem & excandeſcentiam calidiſſimi cordis ſignum conſtituit Gal. in art. med. hepatis autem caliditatem fœminarum demõſtrare videntur, quòd celerius creſcant, ſuáque capiant celerius incrementa, extra vterum, celerius pubeſcunt, citiúſque ſemen effundunt, ad procreationemq; maturius quàm viri ſunt aptæ: quin quòd ſanguinis quæ ſingulis menſibus profunditur, quantitas, caliditatem hanc maiorem in fœminis arguere videtur. Hæ ſpecioſæ ſunt ad hanc rem aſſerendam argu-

Viros mulieribus calidiores, quibus rationibus probetur.

mentationes. Verùm ſiquis diligenter conſideret principia generationis, cùm ex calidiori ſemine procreari marem teſtetur Hip. primo de diæta, viros calidiores iudicabit. ſi locum, cùm in dextris mares, in ſiniſtris fœminas generari ſcripſerit Hipp. 5. Aph. 48. dextræ verò calidiores à philoſophis ſtatuantur, idem cenſendum erit. Idem ſi conformationem, cùm & citius conformentur, & dearticulentur in vtero mares, nempe triginta diebus, fœminæ verò quadraginta, conformationis autem opus eſt caloris. Mouetur etiam in vtero celerius mas tertio menſe, fœmina verò tardius quarto, & vehementius, tum & excluditur citius, quæ non niſi caloris opera eſſe poſſunt. Si poſtremò habitum corporis ſolidiorem, ſi venas ampliores, ſi vitæ inſtitutum & victus rationem virorum familiarẽ ſpectemus, idem omnia confirmant. Quòd ſi etiam auctoritatibus magnorum virorum agendum eſt, videmus Hipp. primo de diæta hoc affirmaſſe, cùm dicit in vniuerſum mares ſunt calidiores & ſicciores: fœminæ humidiores frigidioréſque. Ariſtoteles etiam præter hunc locum lib. de longit. & breuitate vitæ mares vult eſſe longioris vitæ, quia calidiores. & primo de part. anim. mares eſſe ob eandẽ hanc cauſam robuſtiores, & primo polit. t. & 8. mares ob calorem in omni actione præſtantiores eſſe teſtatus eſt. veritatem hanc ſexcentis in locis nobis commonſtrauit Gal. Sed potiſſimùm lib. 14. de vſu partium cap. 6. vbi fœminas imperfectiores eſſe viris manifeſtis rationibus eſſe voluit, ſed potiſſimùm quoniam ſunt frigi-

Solutio rationum in contrariũ.

diores. Quæ verò in contrarium adducuntur, ſi diligenti trutina ad penſum deducantur, non eſſe huiuſmodi cognoſcentur, quæ poſſint falſitatem hanc defendere. Quòd enim ra-

riores

riores habere dixerit carnes, quódve plus nutrimenti attrahere eaſdem carnes aſſeuerauit, ita intelligendum eſt, vt molliores & laxiores eſſe ſignificet: laxitas autem hæc carniũ, defectum potius caloris arguit, qui humidum ſuperfluum abſumere nequeat. ſic enim lib. de glandulis ſe ipſum explicat. laxa verò cùm ſit, multa etiam continere & excipere poteſt: non verò quòd plura vi caloris attrahere poſſint. ſic enim intelligendum eſſe exemplum ex lanis deſumptum manifeſtè demonſtrat: quæ quia laxiores ſunt, & molliores, vbi ſub dio poſitæ fuerint, grauiores reddentur, quàm veſtis eiuſdem ponderis optimè contexta. Quod autem dicit, calidiorem eſſe mulieris ſanguinem, & propterea viro eſſe calidorem, id tanquam non Hippocraticum, ſed tãquam à ſcholiaſte aliquo aut ex ſcriptore additum cum viris doctiſſimis Chriſtophoro à Vega, & Andrea Laurentio, cui bona ex parte totam hanc diſputationem bona fide acceptam referimus, proculdubio atteſtamur. Rationes autem ſi bene ponderentur, nullius eſſe momenti cognoſcentur. nam quamuis frequentiores habeant pulſus, non propterea ſtatim calidiores corde aſſeremus, cum id arteriæ exilitate & anguſtia eueniat, quæ à frigiditate prouenit: cùm enim ob eam cauſam magnitudine neceſſitati caloris cordis licèt perpuſilli ſufficere non poſſet, huius neceſſitatis æquandæ gratia frequentiores & velociores fuiſſe neceſſe fuit: in viris autem maiori neceſſitati magnitudo dilatationis ſatisfecit. ὀξυθυμίαν autem & promptitudinem ad excandeſcendum vel leui de cauſa frigidi potius cordis ſignum eſſe docuit Gal. 2. in primum Epid. & nos longiori oratione in com. in lib. de aër. aq. loc. Hipp. ira autem & θυμώδεις ἀνδρεῖοι virili ſunt animo & calido temperamento. Quod autem celerius creſcat, & ad ſtatum perueniat, non propterea calidior, nam etiam minus creſcit. illud autem accidit ob humiditatem temperamenti, hoc autem ob caloris defectum: proinde minores habent ætates, & breuiores periodos. Quòd autem in iis redundet ſanguis, qui ſtatis temporibus euacuetur, id non ratione caloris generantis euenit, ſed paucitas caloris diſcutientis facit. Nolim tamen aliquem cenſere, me ita ſententiam hanc in vniuerſum veram eſſe aſſeuerare, quin etiam ſentiam aliquam dari fœminam, quæ aliquo viro ſit calidior. dantur enim aliquæ viragines, quæ firmiſſimo ſunt corporis habitu, neque plus viris ſunt excrementoſæ. Data tamen paritate temperamenti, ſemper vir muliere calidior erit. & data quacunque muliere calida, ſemper multò plures viri calidiores inuenientur: quod ad veritatem problematis aſſerendam ſufficiet.

Πρόβλ. κζ.

Διὰ τί ἔνιοι ἀφροδισιαζόμενοι χαίρουσι· καὶ οἱ μὲν ἅμα δρῶντες, οἱ δ' οὔ; ἢ ὅτι ἔστιν ἑκάστου περιττώματος τόπος, εἰς ὃν πέφυκεν ἀποκρίνεσθαι κατὰ φύσιν, καὶ πόνου γινομένου, τὸ πνεῦμα ἐξιὸν οἰδεῖν ποιεῖ, καὶ συνεκκρίνει αὐτήν; οἷον τὸ μὲν οὖρον, εἰς κύστιν· ἡ δὲ ἐξικμασμένη τροφὴ, εἰς κοιλίαν· τὸ δὲ δάκρυον, εἰς ὄμματα· μύξαι δὲ εἰς μυκτῆρας· αἷμα δὲ, εἰς φλέβας· ὁμοίως δὴ τούτοις καὶ ἡ γονὴ εἰς ὄρχεις καὶ αἰδοῖα. οἷς δὲ οἱ πόροι μὴ κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μὴ ἀποτυφλωθῆναι τοὺς εἰς τὸ αἰδοῖον, (οἷον συμβαίνει τοῖς εὐνούχοις καὶ εὐνουχίαις) ἢ καὶ ἄλλως, εἰς τὴν ἕδραν συρρεῖ ἡ τοιαύτη ἰκμάς. καὶ γὰρ διεξέρχεται ταύτῃ. σημεῖον δ' ἐν τῇ συνουσίᾳ, ἡ συναγωγὴ τοῦ τοιούτου τόπου, καὶ ἡ σύντηξις τῶν περὶ τὴν ἕδραν. ἐὰν οὖν ὑπερβάλλῃ τις τῇ λαγνείᾳ, τούτοις ἐνταῦθα συνέρχεται· ὥστε ὅταν ἡ ἐπιθυμία γένηται, τότ' ἐπιθυμεῖ τῆς τρίψεως εἰς ὃ συλλέγεται. ἡ δ' ἐπιθυμία, καὶ ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ διανοίας γίνεται. ὅταν γὰρ κινηθῇ ὑφ' ὁτουοῦν, ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα συντρέχει, καὶ τὸ τοιοῦτον περίττωμα συρρεῖ οὗ πέφυκε· καὶ μὲν λεπτὸν ᾖ πνευματῶδες, τούτου ἐξελθόντος, ὥσπερ αἱ συστάσεις τοῖς παισὶ καὶ τοῖς ἐν ἡλικίᾳ, ἐνίοτε οὐθενὸς ὑγροῦ ἐκκριθέντος, παύονται. ὅταν δὲ κατασβεσθῇ τὸ ὑγρὸν, ἐὰν μηδ' ἕτερον τούτων πάθῃ, ἐπιθυμεῖ ἕως ἄν τι τούτων συμβῇ. οἱ δὲ φύσει θηλυδρίαι, οὕτω συνεστᾶσιν, ὥστε ἐκεῖ μὲν μὴ ἐκκρίνεσθαι, ἢ ὀλίγον, οὗπερ τοῖς ἔχουσι κατὰ φύσιν ἐκκρίνεται, εἰς δὲ τὸν τόπον τοῦτον. αἴτιον δὲ, ὅτι παρὰ φύσιν συνεστᾶσιν. ἄρσενες γὰρ ὄντες, οὕτω διάκεινται, ὥστε ἀνάγκη τὸν τόπον τοῦτον πεπηρῶσθαι αὐτῶν. πήρωσις δὲ, ἡ μὲν, ὅλως ποιεῖ φθορὰν· ἡ δὲ, διαστροφήν. ἐκείνη μὲν οὖν οὐκ ἔστι· γυνὴ γὰρ ἂν ἐγένετο, ἀνάγκη ἄρα παρεστράφθαι, καὶ ἄλλοσέ ποι ὁρμᾶν τῆς γονικῆς ἐκκρίσεως· διὸ καὶ

ἄπληστοι,

ἄπληστοι, ὥσπερ αἱ γυναῖκες· ὀλίγη γὰρ ἡ ἰκμάς, καὶ οὐ βιάζεται ἐξιέναι, καὶ καταψύχεται ταχύ. καὶ οἷς μὲν ἐπὶ τὴν ἕδραν, οὗτοι πάσχειν ἐπιθυμοῦσιν· [οἷς δ' ἐπ' ἀμφότερα, οὗτοι καὶ δρᾶν καὶ πάσχειν· ἐφ' ὁπότερα δὲ πλεῖον, τούτου.] ἐνίοις δὲ γίνεται καὶ ἐξ ἔθους τὸ πάθος τοῦτο. ὅσα γὰρ ἂν ποιῶσι, συμβαίνει αὐτοῖς χαίρειν, καὶ προΐεσθαι τὴν γονὴν οὕτως. ἐπιθυμοῦσιν οὖν ποιεῖν οἷς ἂν ταῦτα γίνεται· καὶ μᾶλλον τὸ ἔθος ὥσπερ φύσις γίνεται. διὰ τοῦτο ὅσοι ἂν μὴ πρὸ ἥβης, ἀλλὰ περὶ ἥβην ἐθισθῶσιν ἀφροδισιάζεσθαι, διὰ τὸ γίνεσθαι αὐτοῖς ἐν τῇ χρείᾳ τὴν μνήμην, ἅμα δὲ τῇ μνήμῃ τὴν ἡδονήν, διὰ δὲ τὸ ἔθος, ὥσπερ πεφυκότες, ἐπιθυμοῦσι πάσχειν. τὰ μέντοι πολλά, καὶ τὸ ἔθος, ὥσπερ πεφυκόσι γίνεται, ἐὰν δὲ τύχῃ λάγνος ὢν καὶ μαλακός, καὶ θᾶττον ἕκαστα τούτων συμβαίνει.

Probl. XXVII.

Cur nonnulli rem veneream cum voluptate patiuntur, alij ſimul agere cupiunt: alij pati tantummodo geſtiunt? An quòd excrementis ſingulis locus eſt determinatus à natura, in quem ex naturali inſtituto ſecerni debet. nam ſolicitata natura flatu exeunte tumorem excitat, excrementúmque vnà excernere ſolet: vt vrinam quidem in veſicam, excrementum cibi in inteſtina: lacrymam in oculum, mucorem in nares. & ſanguinem in venas: ſimiliter vtique iis ſemen in teſtes & virgam. Quibus igitur meatus habitu ſuo naturali priuantur, vel quia obcæcati ſunt, qui ad penem tendebant, quod ſpadonibus, hiſque ſimilibus euenit, vel etiam aliis de cauſis, iis talis humor in ſedem influit: quippe qui hac tranſineare ſoleat. quod eius loci contractio in coeundo, & partium ſedi appoſitarum conſumptio indicant. Qui ſi admodum ſemine genitali abundāt, excrementum illud largè in eum locum ſe colligit. Itaque cùm excitata cupiditas eſt, attritu pars ea deſiderat, in quam influit excrementum. Cupiditas autem tum à cibo, tum ab imaginatione excitari poteſt. Cùm enim alterutra de cauſa libido commota eſt, ſpiritus eodē concurrit, & genus id excrementi confluit, quò ſecedere natum eſt: & ſi tenue ſpirituoſúmque eſt cùm difflatum id fuerit, requieſcunt, quemadmodum pueris, & adoleſcentibus interdum nullo ſecreto humore ceſſare tentigines poſſunt. ſed ſi craſſum corpulentúmque eſt, niſi extruſo quieſcere nequeunt: quod ſi neutrum eorum accidit, cupiunt, quoVſque ad alterutrum accidat. Quorum autem natura mollis & fœminea eſt, ita ij conſtant, vt genitura vel nulla vel minima eò veniat, quò illorum ſecernitur, qui prædicti natura integra ſunt: ſed ſe in partē ſedis diuertat: quod propterea euenit, quòd præter naturæ normam conſtituerunt. cùm enim mares crearentur, ita degenerarunt, vt partem virilem mancam atque oblæſam habere cogerentur. læſio autem alia rem omnino corrumpit, alia peruertit ac vitiat. At genus illud corrumpens, vt in his fit fieri non poteſt: Ita enim mulieres non viri crearentur. Ergo peruerti, citarique alior ſum, quod ſecernēdum natura voluit, neceſſe eſt. vnde fit vt inſatiabiles etiam ſint modo mulierum: humor enim ſolicitans ille exiguus eſt. Neque quicquam ſe promere conatur, refrigerátque celeriter. Quibus itaq; ſedem humor adiuit ex toto, hi pati tantúmodo auent. Quibus autem in vtranque partem humor ſeſe diſpartiit, hi & agere & pati concupiunt. idque amplius, quò tandem plenius fluxerit. ſed ſunt quibus vel ex conſuetudine affectus hic accidat. fit enim vt tam geſtiantur, quàm cùm agunt, vtque genituram nihilominus ita emittere valeant. Ergo agere cupiunt, quibus hæc ipſa vſu euenerunt: & conſuetudo magis veluti in naturam iccirco illis euadit, quibus non ante pubem, ſed in ea vitium patiendi inualuit. quoniam iis recordatio

recordatio rei, cùm deſiderant, oritur. Vnà autem cum recordatione geſtiens exultat voluptas. Deſiderant autem perinde ac nati ad patiendum. magna igitur parte, vel ob conſuetudinem res exiſtit, ſed ſi accidat, vt idem & ſalax & mollis ſit, longè expeditius hæc omnia euenire poſſe putandum eſt.

Quoniam ſi quis quæſtionem hanc explicate voluerit, in multa obſcœna incidat neceſſe erit, multique, qui ex mala conſuetudine deprauati, ad naturalem defectum recurrentes, obſcœni vitij excuſationem ſibi pararent, propterea nihil hac de re à me agendum eſſe putaui.

Πρόβλ. η.

Διὰ τί μάλιστα αἰσχύνονται ὁμολογεῖν οἱ ἐπιθυμοῦντες ἀφροδισιάζειν, ἀλλ' οὐ πιεῖν, οὐδὲ φαγεῖν, οὐδὲ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν; ἢ ὅτι τῶν μὲν πλείστων ἀναγκαῖαι αἱ ἐπιθυμίαι, ἔνια δὲ ἀναιρεῖ καὶ ἐὰν μὴ τυγχάνοντας· ἡ δὲ τῶν ἀφροδισίων, ἐκ περιουσίας ἐστί;

Probl. XXIX.

Cur rem agere veneream cupientes confiteri ſe cupere maximè pudet: non autem, comedere, aut bibere, aut talium aliquid aliud? An quòd rerum plurimarum cupiditates neceſſariæ ſunt, quædam autem etiam interimunt, niſi expleantur: rei autem venereæ libido ex iis non eſt, quæ ex neceſſitate ſunt?

Veneream rem exercere cupiêtes cur fateri pudeat, non autem comedere, bibere, aut quippiam ſimile agere.

Cùm verecundia metus ſit dedecoris & infamiæ, vt optimè obſeruauit Ariſtoteles 4. Ethicorum, meritò hoc loco cùm rem exercere veneream ſit inter ea quæ quaſi naturalia ſunt, cum ſuperflua per eam actionem excernantur, dubitatum eſt, cur cùm quis exercere rem veneream concupiſcit, pudore ſuffundatur, cùm bibendi aut edendi aut aliquid huiuſmodi faciendi deſiderio ſi quis teneatur, confiteri non pudeat: in actionibus autem iis naturalibus aliquæ ſunt, quatum deſiderio ſe teneri homines maximè pudet. aliæ in quibus nunquam vlla ſubeſt verecundia, vt comedere & bibere: quædam quæ medio quodam modo ſe habent, vt mingere & alui excrementa egerere, & ſpuere. inter has etiam talis eſt differentia, vt poſtrema maximè ad ea accedat, in quibus nunquam pudor vllus ſubeſt, ſecunda nempe alui excrementa egerere, ad priorem propius accedit, pudore enim ſuffundimur aliquo modo in neceſſitate egerendi, medium omnino locum obtinet mingendi neceſſitas. Cur verò id eueniat, ex ſolutione Ariſtotelis optimè colligitur, cùm dicit.

Verecundia quid ſit.

An quòd rerum plurimarum cupiditates neceſſariæ ſunt, quadam, &c.] tota hæc ſolutio in eo poſita eſſe videtur, quòd verecundia 2. rethoricorum ſit definita ægritudo eſſe, perturbatioque in eis malis, quæ ignominiam aut dedecus afferre videntur, cùm ſunt, aut fuerunt, aut futura ſunt: cùm autem 4. Ethicorum eam non eſſe virtutem aſſerat, cùm perturbationi, quam habitui ſit ſimilior. meritò, cùm non habeat regulas quibus quis diſcernere poſſit, quando vtilis ſit futura venus, & quando noxia, in vniuerſum tanquam indecoram homini nemo laudauerit. cùm enim quæ ad vitam humanam requiruntur alia ſint abſolutè neceſſaria, alia ſolùm ad bene eſſe indiuidui, alia ad ſpeciem potius attinent, vt conſeruari poſſit. illa, quæ ita abſolutè neceſſaria ſunt, vt ſine illis humana natura ſubſiſtere non poſſit, ſunt huiuſmodi vt non pudeat confiteri ſe ea cupere, vt comedere, bibere, quorum ineuitabilis eſt naturæ neceſſitas: & ſunt huiuſmodi, vt niſi adipiſcantur, neceſſe eſt vitam terminari: huiuſmodi quidem eſt egerendi, ſpuendi & meiendi deſiderium. verùm horum aliquo modo homines verecundia ſuffunduntur, quoniam licèt ſint neceſſaria, poſſunt tamen ad longius tempus cum vita traduci, & ſunt excrementorum, quorum effuſione ob odorem prauum aliquo pudore ſuffundimur. & quoniam inter hæc eſt differentia, magis pudet egerere, tum ob deteriorem odorem, tum quoniam longiori tempore cum vita poſſumus huiuſmodi excrementa retinere: ſputamina eiicere minus pudet, tum quoniam odore carent, tum quoniam neceſſitate cogimur continuo affluxu dato excernere. medium locum inter has neceſſitatias excretiones & naturales obtinet meiendi deſiderium, cuius neque multum pudet, neque adeò liberè exercetur mictus, quin aliquis adſit pudor in vrinæ excretione: illud quidem quia neque ita malè olet, vt excrementa alui, & quoniam non ita retinere vtinam licet, tum ob loci anguſtiam &

Bb breuitatem,

breuitatem, tum ob eius magnam acrimoniam ſtimulantem, aliquo id tamen cum pudore exercetur, quoniam & aliquandiu contineri poteſt, & aliquo modo olfactum malo odore afficit. Venereotum autem appetitus cùm neque ad conſeruarionem indiuidui ita neceſſarius ſit, vt ſine ipſo homo viuere non poſſit, neque etiam ad vitam feliciter traducendam, cùm multi ſine vſu rerum venerearum incolumem vitam omnino traducant, eſt huiuſmodi, vt eius nos pudeat. ad vitam enim humanam non omnino neceſſarius eſt, ſed ad ſpeciem hominis conſeruandam. Accedit ad hoc quòd cum verecundia ſit rationalis animæ paſſio, venereotum autem appetitus in appetitrice poſitus ſit, qui ad ſenſitiuam facultatem pertinet, quæ cum brutis communis eſt, cúmque poſitus ſit in voluptate, adiunctæ ſint autem multæ illecebræ voluptatum, meritò, cùm quiſpiam rerum venerearum deſiderio tentatur, cùm eorundem deſiderio teneri ſe fateatur, ac bruta animantia, cùm ad coitum feruntur, pudet, potiſſimùm cùm ex voluptatis illecebræ à Deo huic actioni inditæ ſint, vt iis promotus homo ad rem veneream excitetur, vt ſpeciei propagandæ conſultum eſſe poſſit. Quo enim vultu diuinum illud animal plenum rationis & conſilij obſcœnas mulierum partes tot ſordibus inquinatas, & ea ratione in locum imum, veluti in ſentinam corporis relegatas attrectaret? ſiquis igitur libidinis œſtro percitus venerea concupiſcit, cùm eam appetat actionem, quæ brutorum maximè eſt propria, vix autem rationis adminiculo gubernatur, meritò pudore ſuffunditur. Verùm iis duobus argumentis aliquis obſiſtere poſſet. primùm quoniam dictum eſt res veneteas non eſſe neceſſariàs: quoniam neceſſarium illud eſt ſine quo eſſe non licet, ſine concubitu autem eſſe non licet. Adde quòd coitus inter res, quas medici non naturales appellant, ſed tamen neceſſarias connumeratur. hinc à Gal. 6. de locis affectis, & in arte medicinali, & in proximo problem. ab Ariſtotele, ex ſeminis retentione peſſima multa euenire accidentia conſtitutum eſt. quibus ita ſatisfactum iri poſſe credimus. primùm concubitum non eſſe neceſſarium omni indiuiduo, neque ſemper, cùm materia illa impediri ex victus ratione poſſit, ne generetur, cúmque eadem genita per aliam viam excerni poſſit, aut per ſe ipſam motu ſuo expellatur per penem: eſt tamen coitus neceſſarius ad ſpeciem: ſed indiuiduum illud poteſt ab eo abſtinere citra ſpeciei corruptionem. Quamuis autem concubitus ab aliquibus inter res non naturales reducatur, nempe ad inanitionem, non tamen abſolutè inter illas ponitur, ſed dico eſſe quid medium, vt frictiones, balnea, & huiuſmodi.

Concubitus quomodo neceſſarius.

Πρόβλ. κθ.

Διὰ τί οἱ μὲν ἄνδρες τοῦ χειμῶνος, αἱ δὲ γυναῖκες τοῦ θέρους ὁρμητικώτεραι πρὸς τὰ ἀφροδίσια; ἢ ὅτι οἱ μὲν ἄνδρες, θερμοὶ μᾶλλον καὶ ξηροὶ τὰς φύσεις· αἱ δὲ γυναῖκες, ὑγραὶ καὶ κατεψυγμέναι; τοῖς μὲν οὖν, τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν αὔταρκες πρὸς τὴν ὁρμὴν, τοῦ χειμῶνος· (ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γένεσις, ἐκ τούτων) ταῖς δὲ, τὸ θερμὸν ἔλαττον καὶ τὸ ὑγρόν ἐστι πεπηγὸς, διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πυρός· τοῦτο δὲ θέρους. ταῖς μὲν οὖν, σύμμετρον τὸ θερμόν· τοῖς δὲ πλέον τοῦ ἱκανοῦ. τὸ γὰρ ἄγαν, πολὺ ἐκλύει τῆς δυνάμεως· διὸ καὶ τὰ παιδία τοῦ θέρους λεπτότερα. συμβαίνει γὰρ πῦρ ἐπὶ πῦρ φέρειν.

Probl. XXIX.

Cur viri per hyemem, mulieres verò per æſtatem appetentiores ſunt rei venereæ? An quòd viri calidiores quidem ſunt & ſicciores natura, mulieres autem humidæ frigidæque? illis igitur humor & calor hyeme ſufficiens erit ad motum veneris. his enim ſemen oriri certum eſt: his autem calor eſt minor: humor autem concretus eſt propter caloris inopiam. At per æſtatem eis moderatus ſit calor, viris autem largior quàm par ſit. nimius enim vires diſſoluit. Quapropter & pueri per æſtatem tenuiores redduntur. Accidit enim vt ignis igni ſuperaddatur.

Expoſitum eſt ſuprà in explicatione problematis vigeſimiſexti.

Πρόβλ. λ.

Διὰ τί ὅσοι θερμοὶ τὴν φύσιν, ἐὰν ἰσχνοὶ ὦσι καὶ δισταφεῖς, ἐὰν μὴ ἀφροδισιάσωσι,

διαπάσωσι, χολή τε περιΐσταται αὐτοῖς πολλάκις, καὶ ἔκπικρον ὑποχωρεῖ, καὶ φλέγμα ἁλμυρὸν γίνεται, καὶ ἀλλοχροοῦσιν; ἢ ὅτι μετὰ τοῦ σπέρματος ἀεὶ περίττωμα συναπέρχεται; διὸ καὶ ἐνίοις τῶν πνευματικῶν, ἰχθύων πλυμάτων ὄζει ἡ γονή. ἀφροδιάζουσι μὲν οὖν τοῦτο συναπέρχεται, ὥστ' οὐ λυπεῖ· μὴ ἀπλομένοις δὲ τῆς ὁμιλίας, τὸ περίττωμα ἐκπικροῦται, ἢ ἁλμυρὸν γίνεται.

Probl. XXX.

Cur qui calidi natura ſunt, ſi modò fortes & bene habiti fuerint, niſi concumbant, iis ſæpe bilis profiſtit, & amara ij egerunt, & pituita ſalſa generatur, & color corporis immutatur? An quia cum ſemine ſemper excrementi aliquid exit. Vnde etiam nonnullorum excrementis abundantium genitura lauamentum piſcium redolet: coeuntibus etenim egreditur: quare non nocet. non vtentibus autem venere, excrementum fit amarum, vel ſalſum.

Quærit cauſam cur quamplura, eáque magni momenti ſymptomata ſequi ſoleant aliquibus ex veneris operibus intermiſſis: dixit autem [*qui calidi natura ſunt, ſi modò fortes & bene habiti fuerint.*] calida, robuſta, valida, ac penè dixerim athlerica habitudine oportere eſſe eos, qui certamina veneris inire, atque ad extremum perducere, diuæque huius ſacra excolere debuerint, iam abundè ſuperius demonſtrauimus. carnoſum enim requirunt hęc corpus bene habitum, ſucci plenum, vt & ſubminiſtrari humor inde operi corpora reſiccanti & ſufficere præterea alendis his idem ille queat humor.

Venere intermiſſa cur aliquibus grauia ſequantur accidentia.

Niſi concumbant, ijs bilis ſæpe profiſtit, & amara ij egerunt, &c.] Quot damna, quantæ moleſtiæ e[illegible]llectirio diu nimis intra vaſa ſua ſemine ſoleant hominibus euenire, quærentibus non defutura ſunt exempla, eorum potiſſimum, qui grauiſſima ob hoc incurrerunt ſymptomara, aſſuetorum præſertim venereis antea, ſi repentina conſuetudine contrario ſibi propoſito inſtituto, vigentíque adhuc ætate, & corporis temperamento gignendo colligendóque ſemini maximè idoneo, venereorum memoriam deponant, & victus tamen interea rationem ſeruent, quæ ad multam ſeminem materiam procreandam maximè ſit idonea. tunc.n. & os amareſcit, & aluus amara deiicit. ſi.n. pluſculum caloris præter naturalis acceperit ſemen, vt ſæpe euenit, quoties calore locorum, atque humore non admodum diſſimilis naturæ, materia diutius concluſa concaleſcit magis magiſque ſemper, & ſicuti per communes venas arteriáſque facilè cordi quoque impartito calore febrem producete poteſt, ita fumidis exhalationib. ſurſum latis, & ad linguam & palatum delatis amaror in linguam producitur. ſi verò etiam latius calor per humores ob eam cauſam ſerpat, hepatíque communicetur, bile genita per aluum expurgatur. Quòd ſi cerebrum vapores exhalati petierint, iidémque calidi & putrilaginoſi & ſenſus hebetare poterunt, & intelligendi vim, rationémque perturbare, & oculorum aciem offuſcare, capitíque vnà grauitatem afferre, valent. ſæpe etiam melancholicos fieri ex hoc, ſibique ipſis diſplicentes, & præter rationem omnem triſtes, & deſperantibus ſimiles, interdum & maniacos, frequentius vertiginoſos, videmus. ſalſedine autem concipit pituita in cerebro collecta admixtione vaporum calidiorum, tum & ob putredinem & putrilaginoſum calorem, qui ex longiori mora pituitæ in cerebro ſolet concipi. ſic enim aliquos morbos à pituita corrigi atque curari per vſum venereorum ſuperius diximus, ob eam maximè cauſam quòd ſimul cum ſemine aliqua collecta excrementa potiſſimùm pituitoſa ſecerni ſoleant. & hoc eſt, quod hoc loco dixit id euenire, quia ſemper cum ſemine vnà excrementi aliquid exit. ob eandem cauſam retento ſemine color corporis immutatur in propoſitis corporibus. cui ſi vſu rei venereæ occurratur, mirum quàm noxæ illæ omnes aut anteuertantur, aut curentur: vegetato ex templo corpore, quod prius tanquam graui quodam pondere depreſſum videbatur: in melius promouentur coctiones, vniuerſáque nutriendi corporis officia peraguntur clarificatis, ac illuſtratis ſpiritibus meliùs natiuóque calore exſuſcitato qui antea veluti ſuffocatus premebatur. Obſeruandum autem in Camotiana & Iſingriana impreſſione in ſolutione problematis, legi ἢ δὴ μετὰ τοῦ πνεύματος ἀεὶ περίττωμα συναπέρχεται. διὸ καὶ ἐνίοις τῶν πνευματικῶν. cum alioqui doctiſſimus Sylburgius in antiquis libris manuſcriptis, & Gaza tú & antiquus interpres loco πνεύματος habuerint σπέρματος, cùm &

antiquus interpres legat, an quia cum ſpermate &c. & Gaza legat, an quia cum ſemine. in ſecunda autem parte, loco πνευματικῶν legendum eſt περιττωματικῶν, quod etiam obſeruauit Gaza, cùm vertit, vnde & nonnullorum excrementis abundanrium &c. quod non obſeruans antiquus interpres malé vertit propter quod, & quibuſdam ventoſarum piſſium publica fœtet mulier &c. & Petrus Aponenſis non intelligens quid ſibi vellet illis verbis Ariſtoteles, futilia multa commentus eſt.

Προβλ. λα.

Διὰ τί ἀφροδισιαστικοὶ οἱ μελαγχολικοί; ἢ ὅτι πνευματώδεις; τὸ δὲ σπέρμα, πνεύματος ἔξοδός ἐστιν. οἷς οὖν πολὺ τοῦτο, ἀνάγκη πολλάκις ἐπιθυμεῖν τούτου ἀποκαθαίρεσθαι· κουφίζονται γάρ.

Probl. XXXI.

Cur melancholici libidinoſi ſunt? an quòd ſpiritu abundant? ſemen enim ſpiritus excretio eſt. Cùm iſte igitur copioſus ſit, neceſſe eſt ipſius purgandi ſępius inceſſat cupiditas: leuatur enim.

Melancholici ſalaces, cur. Melãcholia duplex, naturalis, & præter naturam.

Cùm cauſam quærat cur melancholici maximè ad venerem ſint propenſi, neceſſarium eſt ſcire, de quibus melancholicis loquatur Ariſtotcles. duas enim humoris melancholici differentias inueniri longa oratione demonſtrauit Galenus libro de atra bile, quarum vna naturalis eſt, altera præter naturam: Prior vnica eſt, ſæx nempe ſanguinis. Subſidet enim in ſanguine craſſior pars, vt in vino ſubſident ſæces: eſt autem hic humor ſubſtantia craſſus, temperamento cum ſiccitate frigidus, niger colore, ſapore acidus. Melancholia hæc ſolùm ſubſidentibus craſſis ſanguinis partibus fit in his, qui tales ſunt temperamento naturali, aut longo timore aut mœſticia tales rales ſacti ſunt, aut alioqui alimento terreo, multo antè tempore ſunt vſi. Quanquam & citra hæc naturaliter portio aliqua huius ſucci ex quotidiano cibo prouenit. Melancholia alia eſt, quæ præter naturam fit exuſtione aut ſanguinis, aut melancholiæ naturalis, aut bilis ipſius flauæ. atram bilem triplicem hanc appellant medici. & quanquam Gal. lib. de atra bile duarum harum poſteriorum meminerit ſolùm, de priori tamen, quæ ex aduſto ſanguine eſt, mentionem facit. 2. de differentiis ſeb. cap. 9. quamuis in confinio ſolùm atræ bilis eam conſtituat. quod confirmauit lib. de tumoribus præter naturam, de carbunculo agens, quem ex ferueſcente ſanguine fieri dicit, cùm ex ipſo feruore ſanguis melancholicus fit. quare minùs eſſe malignum cancro ſcribit qui ex melancholia cùm aſſatur, aut ex bile atra exquiſitè aſſata fit. quæ igitur ex ſanguine aſſato fit, mitior omnium eſt: pernicioſiſſima, quæ ex flaua bile ſuperaſſata; medium locum tenet, quæ ex naturali melancholia. Cùm igitur quęrit cur luxurioſi ſint melancholici, anne de iis loquitur, qui multa fæce ſanguinis & melancholia naturali ſunt referti, an de iis, qui abundāt atro illo humore? Cenſuit Aponenſis de iis ſolùm quæſtionem intelligendam eſſe, qui melancholia præter naturam ſunt referti: cùm enim ad rem veneream exercendā tria requirãtur, materia multa ſuppedirata, ſenſus multus partis, & ſpirituum & flatuum copia in melancholicis primi generis, vix vnum, at ne vix quidem, reperiri poſſe ſcribit. non materiam, quia frigidi ſunt & ſicci: & Gal. in lib. artis Medicinalis, Tractatu de cauſis melancholicis, ſemen ineſſe ait exile, & meritò quidem, quoniam ſemen calore & humore conſtat, vt iam docuimus. non adſunt flatus, quia ij à calore fiunt, teſte Ariſtotele 2. Meteorolog. Neque etiam partis ſenſibilitas; cùm enim frigidi ſint & ſicci, & terreſtres, non multo ſenſu prædiri eſſe poſſunt, cùm ſenſuum exquiſita ratio potius calore, aut temperie innitatur. Addit aliud argumentum, quòd contrariorum contrarij ſunt effectus, ſed bilioſi & melancholici contrarij, ſaltē in caliditate, & frigiditate ſunt, bilioſi autē maximè in venerē ob calorē ſunt proni, non igitur tales etiā erunt melancholici. At ego cenſeo etiā de illis intelligi debere. teſtē habeo Gal. 3. in 6. Epid. com. 12. vbi hoc problema ex Ariſt. afferens, de melancholicis iis naturali melancholia refertis intelligit. Idem colligimus ex Aëtio lib. 6. cap. 9. vbi ex Gal. Ruffo, & Poſſidonio de melancholia agens, & potiſſimùm de naturali, melancholicos ait eſſe ob multam copiam flatuum libidinoſos. ſed ſi diligenter etiā conſiderauerimus verba Ariſtotelis, vtiq; de iiſdē cōmodè poterunt intelligi. ij enim maximè flatibus rentãtur. quin hoſce etiā luxurioſos quotidie experimur. ſed quomodo res venereas maximè appetunt, flatu ſtimulante: ſicut fit quibuſdam animantibus melancholicis frigidæ naturæ, vt aſinis, & mulis, quæ non niſi maxima intercedente

Atra bilis triplex.

An omnes melancholici ſalaces.

noxa

noxa,poſſunt rem veneream exercere.cùm & materia non multa ſuppeditetur, paucißimi adſint ſpiritus,materia non multum acris:nec ſenſus partis valde inſignis.quod autem neque flatus adeſſe dicebatur,prætetquam quod repugnat experientiæ,& Gal.locis propoſitis, certũ eſt etiam in iis adeſſe eum calorem,qui ſolet flatus excitare:debet enim eſſe debilis,vt eleuet vapores, non autem diſſoluat, qualis eſt in melancholicis. argumentum autem à contrariis deſumptum non valet, quia in bilioſis viget Venus ob acrimoniam ſeminis,in melancholicis autem exeitatur appetitus à flatibus. Vnde Auic. 3. can. Fen.2.dieebat,habentes coleram nigram ſunt plurimæ erectionis & fortis valde, propter multitudinem inflationis.Qui verò ſunt melancholici,ob copiam atræ bilis maximè proni ſunt ad venerẽ,tum ratione flatuum, tum ratione materiæ acrioris ſtimulos addentis naturæ expellenti,& ratione partis valde ſentientis:& hoc eſt quod dicit [*neceſſe eſt ſæpius purgandi inceſſat cupiditas.leuatur enim*:] hinc Alyabas 5. Theoricæ dicebat, ſi coitus fiat viſus,vt oportet,cogitationes cedunt,ira mitigatur, & mania, & melancholia prodeſt paſſioni:ſi autem non cocant,corrupto ſpermate fumi eleuabuntur putridi ad membra principalia,prædictas paſſiones inducentes.

Προβλ. λβ.

Διὰ τί καὶ οἱ ὄρνιθες καὶ οἱ δασεῖς ἄνθρωποι λάγνοι; πότερον ὅτι ὑγρότητα ἔχουσι πολλήν; ἢ οὔ, (τὸ γὰρ θῆλυ ὑγρὸν μὲν, ἀλλ᾽ οὐ δασύ) ἀλλ᾽ ὅτι ἀμφότεραι αἱ φύσεις, περιτικαὶ ὑγρότητος πολλῆς διὰ θερμότητα; σημεῖον δ᾽ αἱ τρίχες καὶ τὰ πτερά. ἢ ὅτι πολὺ τὸ ὑγρὸν, καὶ κρατεῖται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ; οὔτε γὰρ ἂν μὴ πολλῆς οὔσης τῆς ὑγρότητος, οὔτε μὴ κρατουμένης, ἐξεφύετο τοῖς μὲν αἱ τρίχες, τοῖς δὲ τὰ πτερά. τὸ δὲ σπέρμα γίνεται ἐν τοῖς τοιούτοις πλεῖστον, καὶ τόποις καὶ ὥραις, οἷον ἐν τῷ ἔαρι. ἡ γὰρ φύσις αὐτοῦ, ὑγρὰ καὶ θερμή. διὰ ταῦτο δὲ καὶ οἱ ὄρνιθες λάγνοι, καὶ οἱ χωλοί. ἡ γὰρ τροφὴ ἀμφοτέροις κάτω μὲν ὀλίγη, διὰ τὴν ἀναπηρίαν τῶν σκελῶν· εἰς δὲ τὸν ἄνω τόπον ἔρχεται, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνεται.

Probl. XXXII.

Cur aues & piloſi homines venerei? An quòd humorem habent multum? An non ob hanc cauſam?fœmineum.n. genus humidum quidem eſt, ſed non piloſum.ſed potius quòd genus illud vtrunque multi humoris eſt eoncoquens ob caliditatem.ſignum autem pili & pennæ.An quòd & multum ineſt caloris, & id à calore ſuperatur.Neque enim ſi multum non ineſſet humoris, neque ſi non vinceretur,pennæ auibus,pili hominibus poſſent vnquam oriri.ſemen autem fit in huiuſmodi plurimum,& locis & temporibus,vt in vere.natura enim ipſius calida & humida.propter hoc autem & aues ſalaces ſunt, & claudi alimentum enim vtriſque deorſum quidem exiguum propter ſiccitatem crurum.in ſuperiorem enim locum affatim fertur,& in ſemen conuertitur.

Si quæ à Gal. 2. de temperamentis de pilorum generatione propoſita ſunt, & quæ ab Ariſt.3.de gen.an.c.1.ſcribuntur,in vnum coniungat lector,memoria autem repetat, quæ de feminis materia & generatione à nobis ſuperius dicta ſunt,vtique facillimè ea,quæ in reddenda ratione propoſitæ huius quæſtionis propoſuit Ariſt.& intelliget,& commentarij loco ſibi aſſumet. Ex craſſiore .n. ac fuliginoſa humorum eluuie ortum ducere pilum docebat Gal.2.de Temp.quæ per anguſta cutis ſpiracula tanquam propulſa,impacta hæret in tranſitu,vt non ſponte vacuari poſſit,ſed alia rurſum è profundo ſublata hanc ferit, propellitque,tum hanc rurſum alia,& multo tempore coniunctæ,aliæque ſuper alias impactæ corpus quoddam reddunt,& conformant anguſtum ex trãſitus anguſtia ſtipatum: quod deniquè à ſui ſimili eluuie vehementer ictum foras propellitur, iam veri pili formã adeptum:hùncque in modum quaſi ſuccreſcendo ſemper augeſcit, vapores autem & fuligines vnde pili ſuccreſcunt, materiam requirunt & calidam & humidam, vnde actione caloris eleuentur.efficiens enim calor eſt moderatus,qui fuliginoſos vapores eleuando,in cutis ſpiracula propellat:materia in qua implantatur eſt cutis moderatè ſicca & temperatè rara:nã nec in nimiũ ſqualida cute, nec in laxa nimis & quaſi vliginoſa pili ſolẽt erũpere ſic verò determinauit Hipp.lib.de natura pueli.Vbicunque igitur fuerit & calor vehemẽs,& eleuãs vapores,& multas ſimul fuligines,adfuerit autẽ etiã multus humor, qui Pilorũ generatio quomodo fiat.

aptus natus ſit & rectè euinci,& concoqui à calore:vtiq; pili & pennæ in auibus naſcẽtur: in huiuſmodi autem naturis,ſuperius abundè monſtrauimus generari copioſè ſanguinem & ſemen,& propterea multum in venerem etiam ij ſunt procliues. quòd ſi & illud addatur,quòd qui ſunt piloſi ex hominibus,calore præualent, qui etiam adurendo aliquatenus

Piloſi homines & aues cur ſalaces.

poterit magis fuligines & ſiccas exhalationes eleuare,eadem etiam ratione ſeminalẽ materiam aliquanto calidiorem habebunt,quæ vtiq; homines ad venerem magis ſolet accẽdere,& ſalaces facere.confirmat autem id ipſum,quod in humidis & calidis locis & tẽporib.quale eſſe ver fatetur,homines multo ſemine abundant.de temperamento autẽ veris, quomodo re vera calidum & humidum dici poſſit,vt hoc loco Ariſt. docuit, & quomodo calidum & humidum dici non debeat,vt Gal.paſſim demonſtrauit,aliàs nos abũdè docuimus,tum in com ad lib.Hip.de aëre,aq.loc.tum in com.ad primã ſect. probl. Ariſt.de qua re vide Iul.Alex in lib.de ſalub. [*propter hoc autem & aues ſalaces ſunt, & claudi*, &c.] Quæ ab Ariſt.ſcripta ſunt 3.de gen.anim.c.1.commentarij vicem ſubire poſſunt omnia,ſed potiſſi-

Claudi ſalaces, cur.

mum vbi ſcribit. Quin & tenuitas ac imbecillitas crurum facit, vt eorũ natura & ſalacior ſit,& fœcũdior:quomodo & hominib.euenit. Alimentũ enim quod crura ſubiret,in ſeminale excrementum transfertur. Quicquid.n.inde natura adimit,hìc adiicit. Nam vncungues aues pede ſunt firmiore & crure craſſiore,cauſa victus. Itaque omnib.iis de cauſis neque ſalaces ſunt,neque præfœcundæ. Tinnunculus potiſſimùm in eo genere fœcundiſſimus eſt,qui ſolus ferè aduncarũ bibit. Humor autem & natiuus & aduentitius ſeminalis cum calore indito eſt. ſed ne ipſe quidem multa admodum parit, verùm cùm plurimùm quatuor. Cucullus parum generat,quanquã aduncus non eſt.quia naturæ frigidæ eſt,quod ipſius pauore iudicatur. Seminale autem animal calidum eſſe & humidum oportet. & quę ſequuntur.vbi notandũ eſt,antiquũ interpretem & Petrũ Aponenſem,vbi Ariſt.dicit propter hoc autẽ,& aues ſalaces ſunt,ἢ οἱ χωλοί.peſſimè vertiſſe & colerici:ſicut etiam lib.10. probl.probl.24. cum χωλὸς claudus ſit vel ipſo Homero teſte, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα altero pede claudus.ſic prouerbio dicitur ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ.optimè claudus virum agit:in eos qui ſuam ſortem vel parũ egregiam anteponunt alienæ,tametſi præſtantior.quod ab Amazonum apophthegmate ſumptum aiunt. Tradunt enim morem Amazonibus fuiſſe quondã, vt pueros maſculos detorta tibia aut coxa claudos efficerent. At vbi illis cum Scythis bellum eſſet,atque illi conarentur illas allicere,dicentes,futurum, vt poſthac non cũ claudis, aut mutilis,ſed cum integris viris rem haberent: Antianira Amazonum dux reſpondit ad hunc modum,ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ:id ipſum etiam vſurpauit Athenæus lib.13. Experientia autem etiam noſtris temporibus eſt obſeruatum,plerumque qui tibiis ſunt mutilis aut crure diſtorto,eos ad vſum veneris reliquis magis eſſe idoneos: cauſam autem huius rei reddit hic Ariſtoteles,& probl.ſect.10.ſect.problem.24.quæ eadem colligitur ex loco iam appoſito 3.de gen.animal.cap.1.quod alimentum deorſum vergens,cùm pro exilitate & diminutione partis,non opus ſit tanta quantitate,in ſuperioribus remanet, & in ſemen, quod ſuperfluitas eſt vltimi alimenti,transmutatur, hinc potius in medio relictum rei venereæ

Claudi mẽtulati. Mentulati præter claudos ſegnes.

ſæpius gerendæ præbet occaſionem. quin etiam maiori ex parte eoſdem mentulatos obſeruamus, & tamen ſimul etiam ſalaces, cùm cæteri, qui mentulati ſunt in venere exercenda, & in erectione ſegnes conſtituantur.

Προβλ. λγ.

Διὰ τί ἐὰν ἀφροδισιάζῃ ὁ ἄνθρωπος, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀσθενοῦσι μάλιστα; ἢ δῆλον ὅτι ἀπολείποντος τοῦ ὑγροῦ τοῦτο γίνεται; τεκμήριον δ' ὅτι ἡ γονὴ ψυχρά ἐστιν· οὐ γὰρ γίνεται ὑγρά, ἐὰν μὴ διαθερμαίνῃ τὰ θερμά. οὐδὲ δεῖται τήξεως. κέχυται γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὥσπερ τὸ αἷμα.

Probl. XXXIII.

Cur ſi multum coeat homo,oculi potiſſimùm infirmantur? An manifeſtum quòd deficiente humido hóc fit:ſignum autem quia genitura frigida eſt: non enim fit humida, niſi à calore calefiat, neque eget liquefactione: diffunditur enim in homine,quemadmodum ſanguis.

Quoniam in ſecundo & tertio problemate huius ſectionis explicando, vbi maiori ex parte ea,quæ in hac quæſtione diſſoluenda proponit Ariſtoteles, ibidem propoſuerat, & vberius quidem explicauerat,næ ſæpius eadem repetere cogamur, eò lectorem amicum demandamus.

ΑΡΙΣΤΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ε.

Ὅσα ἀπὸ κόπου.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO QVINTA,

Eorum, quæ ad laborem pertinent.

Digitized by Google

AD CLARISSIMVM VIRVM

IVSTVM LIPSIVM,

HISOROGRAPHVM REGIVM.

INSERERE *Commentarij iſtis tuum nomen,* I. LIPSI *glorioſum duxi, à quo, ceu bonarum literarum Phœbo, radios & lumen quoddam induerem, & ſplenderem lumine noſtro. Proprium enim, & creperum, & imbecillum mihi eſt, quod calumniantium pertinaces flatus aut lædant aut extinguant. Et tu facile patieris ad has tenebras te duci, qui omnia illuſtras, qui tantum alios prætergreſſus es, vt prius defeſſi ſint homines laudando ſcripta tua, quàm tu laude digna ſcribendo. Tu vniuerſam antiquitatem ſuſtines, ſcriptores emaculas, quicquid conuulſum, inſtauras, neglectum reuocas, ſepultum ſuſcitas. Tot triumphi tibi, quot libri. Romanorum manes, Imperij memoria, vrbis rudera, & vniuerſæ Italiæ gloria tibi debent; quòd ſemel ferro excita ab æterna obliuione memoriam vendicarint. Sed & nos debemus, qui ſaltem reliquias quaſdam nos profitemur illius æui illius ſanguinis in colluuie externa. Debemus, & parcè agnoſcimus; locorum & temporum quadam culpa. Temporum, cùm beneficia publica ſterilem gratiam referant. Locorum, cùm tam immenſo ſpatio à nobis ſis ſecretus. Cur non vtrumque obſtaculum itincre nuper occaſione ſecularis ſacri concepto ſubmouiſti? Valde quidem in votis erat te videre, audire, complecti. &, dum ſpes fuit, in gaudio fuimus, mox vbi eâ excidimus, in dolore cõtinui, Solatur hoc vnũ tamen, quòd partem aliquam tui, & veluti ſurculum eruditionis tuæ apud nos pullulare ſiueris* PVTEANVM, *quem ornatum tutúmque eò libentius iuimus, quò is proprius ad Doctoris ſui ideam accedit. Tibi verò, qui omnium hominũ labores, ingenio ſuperas, ὅσα ἀπὸ κόπου dedico, & me-ipſum penitus tibi addico. Vale. Mediolani. Kal. Iul.* 1601.

ΑΡΙΣΤΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ε.

Ὅσα ἀπὸ κόπου.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO QVINTA,

Eorum, quæ ad laborem pertinent.

Προβλ. α.

Διὰ τί μακροὶ μὲν ὄντες οἱ περίπατοι ἐν τοῖς ὁμαλέσι, κοπιαρώτεροί εἰσι τῶν ἀνωμάλων· βραχεῖς δὲ ἀκοπώτεροι; ἢ ὅτι ἥ τε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἡ ἰσχυρά; τοιαύτη δὲ ἡ σπασματώδης· πολλὴ δὲ συνεχὴς καὶ μία ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀναντέσιν, ἐὰν ᾖ μακρὰ, ἀνάπαυσις γίνεται ἡ μεταβολὴ, καὶ οὐ μικρὰ ἡ κίνησις, οὐδὲ ἵππων αὐτῶν, διὰ τὴν μεταβολήν. ἐν δὲ τοῖς ὁμαλέσιν, ἡ ὁμοιότης τοῦ σχήματος οὐ διαλαμβάνει, οὐδὲ ἀναπαύει τὰ μέρη, ἀλλὰ συνεργάζεται πρὸς τὸ συνεχῆ εἶναι τὴν κίνησιν. ὅταν δὲ ᾖ βραχεῖα, διὰ μὲν τὸ πλῆθος τῆς κινήσεως, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις οὐ γίνεται κόπος· ἐν δὲ τοῖς ἀναντέσιν, διὰ τὸ τὴν μεταβολὴν ἰσχυρὰν γίνεσθαι καὶ ἐναντίαν, ὁτὲ μὲν ἄνω, ὁτὲ δὲ κάτω, ποιεῖ κόπον. τοιαύτη δὲ (ὥς φαμεν) ἐν τοῖς ἀναντέσιν· ἐν δὲ τοῖς πεδινοῖς τοὐναντίον.

Probl. I.

Cur longæ ſi fuerint ambulationes in æqualibus quidem, ſunt magis laborioſæ quàm in inæqualibus: breues autem minùs laborioſæ? An quia multa motio laborem facit, & quæ vehemens, talis autem eſt conuellens. multa enim eſt, continua, & vna In inæqualibus autem, ſi longa fuerit, requies producitur in mutatione, & non longus motus, ne quidem equorum ipſorũ ob mutationem. in æqualibus autem ſimilitudo figuræ non diuidit, neque recreat partes: ſed cooperatur ad continuandum motum. Quando autem fuerit breuis, ob nimietatem quidem motus in æqualibus non fit labor: in inæqualibus autem, propterea quòd mutatio vehemens fit, & contraria, modò ſurſum, modò deorſum, laborem facit. talis autem (vt diximus) qui per inæqualia agitur: contrarius autem qui per æqualia.

QVINTAM iam aggreditur ſectionem ſuorum problemarum Ariſtoteles, quam περὶ κόπου inſcripſit. dicitur autem κόπος labor & moleſtia, à κόπτομαι ſignificante vexor, laboribus & moleſtiis premor. ſic apud Hip. 6. Epid. ſect. 1. Aph. 11. ſic Ariſtophan. in Pluto reperimus τὸ κόπῳ ξυνεῖναι in labore verſari. dicitur autem etiam laſ-

ſitudo,

hærentes. ad rem enim veneream exercendam neceſſariò teſtes ſurſum trahi debent, & ſimul cum pene quaſi iungi: ſic enim melius poterit ſemen & longius eiaculari.

An quòd calida natura in æſtate collabuntur, excedente calore.] Aliam affert cauſam, & veriorem & philoſopho naturali magis dignam, quòd naturæ calidæ præ nimio calore æſtiui caloris æſtuant magis, atque collabuntur: frigidæ verò fouentur & vigent. cùm autem vir natura ſua calidus ſit & ſiccus, mulier autem frigida & humida ſit, vt virorum tunc vires infirmentur, mulierum verò roborentur ac vigeant per compenſationem qualitatis contrariæ. ſi enim naturali calidæ & ſiccæ temperaturæ alia itidem acceſſerit, quaſi igni igne addito, æſtus adeò magnus adaugetur, vt vires langueſcant, ſpiritus abſumantur, & facultates omnes quaſi proſternantur. cùm verò vir calidiori & ſicciori temperamento in vniuerſum præditus ſit, quàm fœmina, econtrà fœmina humidior & frigidior, quod viro languorem & moleſtiam afferet intemperiem augendo, fœminæ robur addet compenſatione contrariæ qualitatis, ad temperiem quandam deducendo frigidam & humidam intemperiem fœminæ: quod nos luculentiſſimè demonſtrauimus in prima ſectione probl. probl. 2. tum & ipſemet Ariſtoteles problem. 28. huius ſectionis, cùm quærit, cur viri per hyemem, mulieres per æſtatem rei venereæ appetentiores ſunt. ſoluit enim dicens, quòd viris calidior & ſiccior eſt natura, mulieribus autem humida frigidáque. quamobrem illis calor & humor ſatis cupiditatem veneris hyberno tempore accendere queunt, quibus rebus ſemen oriri certum eſt. Mulieribus autem & calor minor & humor concretus propter caloris inopiam tunc eſt. At per æſtatem contrà mulieribus calor modicus nempe auctus ab ambiente: viris maior, quàm ſatis ſit: minus enim vires frangit atque diſſoluit: accidit enim vt ignis igni iungatur. Diſputari hoc loco meritò poſſit, verúmne ſit, virum fœmina calidiorem eſſe ac ſicciorem: ſunt enim qui veritatem hanc conuellere conati ſunt, tum

Mulieres ne an viri calidiores.

magnorum virorum auctoritatibus, tum rationibus validiſſimis. primò enim de morbis mulierum Hipp. fœminas & ſanguine præditas eſſe calidiore, & rariores eſſe carne, & validius à ventre trahere alimentum teſtatus eſt, hæ verò operationes & eæ qualitates non

Rationes quibus mulieres viri calidiores eſſe aliqui oſtẽdere conantur.

niſi caloris efficientis ſoboles eſſe poſſunt. Quin corde calidiori præditæ videntur & iecore, ex quibus totius temperaturam deſumi debere teſtatus eſt Galenus in arte Medicin. cùm enim virorum pulſus rariores ſint, & tardiores, fœminarum autem frequentiores & velociores, vt docuit Gal. lib. de pulſ. ad tyrones c. 9 & 3. de cauſ. pulſ. c. 2. & Auerroes c. 19. lib. 4. collectaneorum, cumq; mulieres viris ſint iracundiores, dicendum erit fœminas eſſe calidiores, quòd frigidi proprium ſit partes in mouendo pigras reddere, frequentia autem & velocitas caloris vim denotant. ὀξυθυμίαν autem & excandeſcentiam calidiſſimi cordis ſignum conſtituit Gal. in art. med. hepatis autem caliditatem fœminarum demõſtrare videntur, quòd celerius creſcant, ſuáque capiant celerius incrementa, extra vterum, celerius pubeſcunt, citiúſque ſemen effundunt, ad procreationemq; maturius quàm viri ſunt aptæ: quin quòd ſanguinis quæ ſingulis menſibus profunditur, quantitas, caliditatem hanc maiorem in fœminis arguere videtur. Hæ ſpecioſæ ſunt ad hanc rem aſſerendam argu-

Viros mulieribus calidiores, quibus rationibus probetur.

mentationes. Verùm ſiquis diligenter conſideret principia generationis, cùm ex calidiori ſemine procreari marem teſtetur Hip. primo de diæta, viros calidiores iudicabit. ſi locum, cùm in dextris mares, in ſiniſtris fœminas generari ſcripſerit Hipp. 5. Aph. 48. dextræ verò calidiores à philoſophis ſtatuantur, idem cenſendum erit. Idem ſi conformationem, cùm & citius conformentur, & dearticulentur in vtero mares, nempe triginta diebus, fœminæ verò quadraginta, conformationis autem opus eſt caloris. Mouetur etiam in vtero celerius mas tertio menſe, fœmina verò tardius quarto, & vehementius, tum & excluditur citius, quæ non niſi caloris opera eſſe poſſunt. Si poſtremò habitum corporis ſolidiorem, ſi venas ampliores, ſi vitæ inſtitutum & victus rationem virorum familiaré ſpectemus, idem omnia confirmant. Quòd ſi etiam auctoritatibus magnorum virorum agendum eſt, videmus Hipp. primo de diæta hoc affirmaſſe, cùm dicit in vniuerſum mares ſunt calidiores & ſicciores: fœminæ humidiores frigidioréſque. Ariſtoteles etiam præter hunc locum lib. de longit. & breuitate vitæ mares vult eſſe longioris vitæ, quia calidiores. & primo de part. anim. mares eſſe ob eandẽ hanc cauſam robuſtiores, & primo polit. t. & 8. mares ob calorem in omni actione præſtantiores eſſe teſtatus eſt. veritatem hanc ſexcentis in locis nobis commoſtrauit Gal. Sed potiſſimùm lib. 14. de vſu partium cap. 6. vbi fœminas imperfectiores eſſe viris manifeſtis rationibus eſſe voluit, ſed potiſſimùm quoniam ſunt frigi-

Solutio rationum in contrariũ.

diores. Quæ verò in contrarium adducuntur, ſi diligenti trutina ad penſum deducantur, non eſſe huiuſmodi cognoſcentur, quæ poſſint falſitatem hanc defendere. Quòd enim ra-

riores

riores habere dixerit carnes, quódve plus nutrimenti attrahere eaſdem carnes aſſeuerauit, ita intelligendum eſt, vt molliores & laxiores eſſe ſignificet: laxitas autem hæc carniũ, defectum potius caloris arguit, qui humidum ſuperfluum abſumere nequear. ſic enim lib. de glandulis ſe ipſum explicat. laxa verò cùm ſit, multa etiam continere & excipere poteſt: non verò quòd plura vi caloris attrahere poſſint. ſic enim intelligendum eſſe exemplum ex lanis deſumptum manifeſtè demonſtrat: quæ quia laxiores ſunt, & molliores, vbi ſub dio poſitæ fuerint, grauiores reddentur, quàm veſtis eiuſdem ponderis optimè contexta. Quod autem dicit, calidiorem eſſe mulieris ſanguinem, & propterea viro eſſe calidorem, id tanquam non Hippocraticum, ſed tãquam à ſcholiaſte aliquo aut ex ſcriptore additum cum viris doctiſſimis Chriſtophoro à Vega, & Andrea Laurentio, cui bona ex parte totam hanc diſputationem bona fide acceptam referimus, proculdubio atteſtamur. Rationes autem ſi bene ponderentur, nullius eſſe momenti cognoſcentur. nam quamuis frequentiores habeant pulſus, non propterea ſtatim calidiores corde aſſeremus, cum id arteriæ exilitate & anguſtia eueniat, quæ à frigiditate prouenit: cùm enim ob eam cauſam magnitudine neceſſitati caloris cordis licèt perpuſilli ſufficere non poſſet, huius neceſſitatis æquandæ gratia frequentiores & velociores fuiſſe neceſſe fuit: in viris autem maiori neceſſitati magnitudo dilatationis ſatisfecit. ὀξυθυμίαν autem & promptitudinem ad excandeſcendum vel leui de cauſa frigidi potius cordis ſignum eſſe docuit Gal. 2. in primum Epid. & nos longiori oratione in com. in lib. de aër. aq. loc. Hipp. ira autem & θυμώδεις ἀνδρῶοι virili ſunt animo & calido temperamento. Quod autem celerius creſcat, & ad ſtatum perueniat, non propterea calidior, nam etiam minus creſcit. illud autem accidit ob humiditatem temperamenti, hoc autem ob caloris defectum: proinde minores habent ætates, & breuiores periodos. Quòd autem in iis redundet ſanguis, qui ſtatis temporibus euacuetur, id non ratione caloris generantis euenit, ſed paucitas caloris diſcutientis facit. Nolim tamen aliquem cenſere, me ita ſententiam hanc in vniuerſum veram eſſe aſſeuerare, quin etiam ſentiam aliquam dari fœminam, quæ aliquo viro ſit calidior. dantur enim aliquæ viragines, quæ firmiſſimo ſunt corporis habitu, neque plus viris ſunt excrementoſæ. Data tamen paritate temperamenti, ſemper vir muliere calidior erit. & data quaecunque muliere calida, ſemper multò plures viri calidiores inuenientur: quod ad veritatem problematis aſſerendam ſufficiet.

Πρόβλ. κζ.

Διὰ τί ἔνιοι ἀφροδισιαζόμενοι χαίρουσι· καὶ οἱ μὲν ἅμα δρῶντες, οἱ δ' οὔ; ἢ ὅτι ἔστιν ἑκάστῃ περιττώσει τόπος, εἰς ὃν πέφυκεν ἀποκρίνεσθαι κατὰ φύσιν, καὶ πόνου γινομένου, τὸ πνεῦμα ἐξιὸν οἰδεῖν ποιεῖ, καὶ συνεκκρίνει αὐτήν· οἷον τὸ μὲν οὖρον, εἰς κύστιν· ἡ δ' ἐξικμασμένη τροφὴ, εἰς κοιλίαν· τὸ δὲ δάκρυον, εἰς ὄμματα· μύξαι δ' εἰς μυκτῆρας· αἷμα δὲ, εἰς φλέβας· ὁμοίως δὴ τούτοις καὶ ἡ γονὴ εἰς ὄρχεις καὶ αἰδοῖα. οἷς δὲ οἱ πόροι μὴ κατὰ φύσιν ἔχουσιν, ἀλλ' ἢ διὰ τὸ μὴ ἀποτυφλοῦσθαι τοὺς εἰς τὸ αἰδοῖον, (οἷον συμβαίνει τοῖς εὐνούχοις καὶ εὐνουχίαις) ἢ καὶ ἄλλως, εἰς τὴν ἕδραν συρρεῖ ἡ τοιαύτη ἰκμάς. καὶ γὰρ διεξέρχεται ταύτῃ. σημεῖον δ' ἐν τῇ συνουσίᾳ, ἡ συναγωγὴ τοῦ τοιούτου τόπου, καὶ ἡ σύντηξις τῶν περὶ τὴν ἕδραν. ἐὰν οὖν ὑπερβάλλῃ τις τῇ λαγνείᾳ, τούτοις ἐνταῦθα συνέρχεται· ὥστε ὅταν ἡ ἐπιθυμία γένηται, τότ' ἐπιθυμεῖ τῆς τρίψεως εἰς ὃ συλλέγεται. ἡ δ' ἐπιθυμία, καὶ ἀπὸ τῶν σιτίων καὶ διανοίας γίνεται. ὅταν γὰρ κινηθῇ ὑφ' ὁτουοῦν, ἐνταῦθα τὸ πνεῦμα συντρέχει, καὶ τὸ τοιοῦτο περίττωμα συρρεῖ οὗ πέφυκε καὶ ὃ μὲν λεπτὸν ἢ πνευματῶδες, τούτου ἐξελθόντος, ὥσπερ αἱ συντάσεις τοῖς παισὶ καὶ τοῖς ἐν ἡλικίᾳ, ἐνίοτε οὐθενὸς ὑγροῦ ἐκκριθέντος, παύονται. ὅταν δὲ καταξηρανθῇ τὸ ὑγρὸν, ἐὰν μηδ' ἕτερον τούτων πάθη, ἐπιθυμεῖ ἕως ἄν τι τούτων συμβῇ. οἱ δὲ φύσει θηλυδρίαι, οὕτω συνεστᾶσιν, ὥστε ἐκεῖ μὲν μὴ ἐκκρίνεσθαι, ἢ ὀλίγην, οὗ περ τοῖς ἔχουσι κατὰ φύσιν ἐκκρίνεται, εἰς δὲ τὸν τόπον τοῦτον. αἴτιον δὲ, ὅτι παρὰ φύσιν συνεστᾶσιν. ἄρσενες γὰρ ὄντες, οὕτω διάκεινται, ὥστε ἀνάγκη τὸν τόπον τοῦτον πεπηρῶσθαι αὐτῶν. πήρωσις δὲ, ἡ μὲν, ὅλως ποιεῖ φθορὰν, ἡ δὲ, διαστροφήν. ἐκείνη μὲν οὖν οὐκ ἔστι· γυνὴ γὰρ ἂν ἐγένετο, ἀνάγκη ἄρα παρεστράφθαι, καὶ ἀλλαχοῦ τι που ὁρμᾶν τῆς γονικῆς ἐκκρίσεως· διὸ καὶ

ἄπληστοι,

ἄπληστοι, ὥσπερ αἱ γυναῖκες ὀλίγη γὰρ ἡ ἰκμάς, καὶ οὐ βιάζεται ἐξιέναι, καὶ καταψύχεται ταχύ. καὶ ὅσοις μὲν ἐπὶ τὴν ἕδραν, οὗτοι πάσχειν ἐπιθυμοῦσιν· [ὅσοις δ' ἐπ' ἀμφότερα, οὗτοι καὶ δρᾶν καὶ πάσχειν· ἐφ' ὁπότερα δὲ πλεῖον, τούτου.] ἐνίοις δὲ γίνεται καὶ ἐξ ἔθους τὸ πάθος τοῦτο. ὅσα γὰρ ἂν ποιῶσι, συμβαίνει αὐτοῖς χαίρειν, καὶ προΐεσθαι τὴν γονὴν οὕτως. ἐπιθυμοῦσιν οὖν ποιεῖν οἷς ἂν ταῦτα γίνεται· καὶ μᾶλλον τὸ ἔθος ὥσπερ φύσις γίνεται. διὰ τοῦτο ὅσοι ἂν μὴ πρὸ ἥβης, ἀλλὰ περὶ ἥβην ἐθισθῶσιν ἀφροδισιάζεσθαι, διὰ τὸ γίνεσθαι αὐτοῖς ἐν τῇ χρείᾳ τὴν μνήμην, ἅμα δὲ τῇ μνήμῃ τὴν ἡδονήν, διὰ δὲ τὸ ἔθος, ὥσπερ πεφυκότες, ἐπιθυμοῦσι πάσχειν. τὰ μέντοι πολλά, καὶ τὸ ἔθος, ὥσπερ πεφυκόσι γίνεται, ἐὰν δὲ τύχῃ λάγνος ὢν καὶ μαλακός, καὶ θᾶττον ἕκαστα τούτων συμβαίνει.

Probl. XXVII.

Cur nonnulli rem veneream cum voluptate patiuntur, alij ſimul agere cupiunt: alij pati tantummodo geſtiunt? An quòd excrementis ſingulis locus eſt determinatus à natura, in quem ex naturali inſtituto ſecerni debet. nam ſolicitara natura flatu exeunte tumorem excitat, excrementúmque vnà excernere ſolet: vt vrinam quidem in veſicam, excrementum cibi in inteſtina: lacrymam in oculum, mucorem in nares. & ſanguinem in venas: ſimiliter vtique iis ſemen in teſtes & virgam. Quibus igitur meatus habitu ſuo naturali priuantur, vel quia obcæcati ſunt, qui ad penem tendebant, quod ſpadonibus, hiſque ſimilibus euenit, vel etiam aliis de cauſis, iis talis humor in ſedem influit: quippe qui hac tranſmeare ſoleat. quód eius loci contractio in coeundo, & partium ſedi appoſitarum conſumptio indicant. Qui ſi admodum ſemine genitali abundát, excrementum illud largè in eum locum ſe colligit. Itaque cùm excitata cupiditas eſt, attritu pars ea deſiderat, in quam influit excrementum. Cupiditas autem tum à cibo, tum ab imaginatione excitari poteſt. Cùm enim alterutra de cauſa libido commota eſt, ſpiritus eodē concurrit, & genus id excrementi confluit, quò ſecedere natum eſt: & ſi tenue ſpirituoſúmque eſt cùm difflatum id fuerit, requieſcunt, quemadmodum pueris, & adoleſcentibus interdum nullo ſecreto humote ceſſare tentigines poſſunt. ſed ſi craſſum corpulentúmque eſt, niſi extruſo quieſcere nequeunt: quod ſi neutrum eorum accidit, cupiunt, quovſque ad alterutrum accidat. Quorum autem natura mollis & fœminea eſt, ita ij conſtant, vt genitura vel nulla vel minima eò veniat, quò illorum ſecernitur, qui prædicti natura integra ſunt: ſed ſe in partē ſedis diuertat: quod propterea euenit, quòd prætet naturæ normam conſtituerunt. cùm enim mares crearentur, ita degenerarunt, vt partem virilem mancam atque oblæſam habere cogerentur. læſio autem alia rem omnino corrumpit, alia peruertit ac vitiat. At genus illud corrumpens, vt in his fit fieri non poteſt: Ita enim mulieres non viri crearentur. Ergo peruerti, citaríque alioríum, quod ſecernēdum natura voluit, neceſſe eſt. vnde fit vt inſatiabiles etiam ſint modo mulierum: humor enim ſolicitans ille exiguus eſt. Neque quicquam ſe promere conatur, refrigerátque celeriter. Quibus itaq; ſedem humor adiuit ex toto, hi pati tantūmodo auent. Quibus autem in vtranque partem humor ſeſe diſpartiit, hi & agere & pati concupiunt. idque amplius, quò tandem plenius fluxerit. ſed ſunt quibus vel ex conſuetudine affectus hic accidat. fit enim vt tam geſtiantur, quàm cùm agunt, vtque genituram nihilominus ita emittere valeant. Ergo agere cupiunt, quibus hæc ipſa vſu euenerunt: & conſuetudo magis veluti in naturam iccirco illis euadit, quibus non ante pubem, ſed in ea vitium patiendi inualuit. quoniam iis

recordatio

recordatio rei, cùm deſiderant, oritur. Vnà autem cum recordatione geſtiens exultat voluptas. Deſiderant autem perinde ac nati ad patiendum. magna igitur parte, vel ob conſuetudinem res exiſtit, ſed ſi accidat, vt idem & ſalax & mollis ſit, longè expeditius hæc omnia euenire poſſe putandum eſt.

Quoniam ſi quis quæſtionem hanc explicare voluerit, in multa obſcœna incidat neceſſe erit, multique, qui ex mala conſuetudine deprauati, ad naturalem defectum recurrentes, obſcœni vitij excuſationem ſibi pararent, propterea nihil hac de re à me agendum eſſe putaui.

Προβλ. η.

Διὰ τί μάλιστα αἰσχύνονται ὁμολογεῖν οἱ ἐπιθυμοῦντες ἀφροδισιάζειν, ἀλλ' οὐ πιεῖν, οὐδὲ φαγεῖν, οὐδὲ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδέν; ἢ ὅτι τῶν μὲν πλείστων ἀναγκαῖαι αἱ ἐπιθυμίαι, ἔνια δὲ ἀναιρεῖ καὶ ἐὰν μὴ τυγχάνοντας· ἡ δὲ τῶν ἀφροδισίων, ἐκ περιουσίας ἐστί;

Probl. XXIX.

Cur rem agere veneream cupientes confiteri ſe cupere maximè pudet: non autem, comedere, aut bibere, aut talium aliquid aliud? An quòd rerum plurimarum cupiditates neceſſariæ ſunt, quædam autem etiam interimunt, niſi expleantur: rei autem venereæ libido ex iis non eſt, quæ ex neceſſitate ſunt?

Cùm verecundia metus ſit dedecoris & infamiæ, vt optimè obſeruauit Ariſtoteles 4. Ethicorum, meritò hoc loco cùm rem exercere veneream ſit inter ea quæ quaſi naturalia ſunt, cum ſuperflua per eam actionem excernantur, dubitatum eſt, cur cùm quis exercere rem veneream concupiſcit, pudore ſuffundatur, cùm bibendi aut edendi aut aliquid huiuſmodi faciendi deſiderio ſi quis teneatur, confiteri non pudeat: in actionibus autem iis naturalibus aliquæ ſunt, quarum deſiderio ſe teneri homines maximè pudet. aliæ in quibus nunquam vlla ſubeſt verecundia, vt comedere & bibere: quædam quæ medio quodam modo ſe habent, vt mingere & alui excrementa egerere, & ſpuere. inter has etiam talis eſt differentia, vt poſtrema maximè ad ea accedat, in quibus nunquam pudor vllus ſubeſt, ſecunda nempe alui excrementa egerere, ad priorem propius accedit, pudore enim ſuffundimur aliquo modo in neceſſitate egerendi, medium omnino locum obtinet mingendi neceſſitas. Cur verò id eueniat, ex ſolutione Ariſtotelis optimè colligitur, cùm dicit. *Veneream rem exercere cupiētes cur fateri pudeat, non autem comedere, bibere, aut quippiam ſimile agere.*

An quòd rerum plurimarum cupiditates neceſſariæ ſunt, quædam, &c.] tota hæc ſolutio in eo poſita eſſe videtur, quòd verecundia 2. rethoricorum ſit definita ægritudo eſſe, perturbatioque in eis malis, quæ ignominiam aut dedecus afferre videntur, cùm ſunt, aut fuerunt, aut futura ſunt: cùm autem 4. Ethicorum eam non eſſe virtutem aſſerat, cùm perturbationi, quam habitui ſit ſimilior. meritò, cùm non habeat regulas quibus quis diſcernere poſſit, quando vtilis ſit futura venus, & quando noxia, in vniuerſum tanquam indecoram homini nèmo laudauerit. cùm enim quæ ad vitam humanam requiruntur alia ſint abſolutè neceſſària, alia ſolùm ad bene eſſe indiuidui, alia ad ſpeciem potius attinent, vt conſeruari poſſit. illa, quæ ita àbſolutè neceſſaria ſunt, vt ſine illis humana natura ſubſiſtere non poſſit, ſunt huiuſmodi vt non pudeat confiteri ſe ea cupere, vt comedere, bibere, quorum ineuitabilis eſt naturæ neceſſitas: & ſunt huiuſmodi, vt niſi adipiſcantur, neceſſe eſt vitam terminari: huiuſmodi quidem eſt egerendi, ſpuendi & meiendi deſiderium. verùm horum aliquo modo homines verecundia ſuffunduntur, quoniam licèt ſint neceſſaria, poſſunt tamen ad longius tempus cum vita traduci, & ſunt excrementorum, quorum effuſione ob odorem prauum aliquo pudore ſuffundimur. & quoniam inter hæc eſt differentia, magis pudet egerere, tum ob deteriorem odorem, tum quoniam longiori tempore cum vita poſſumus huiuſmodi excrementa retinere: ſputamina eiicere minus pudet, tum quoniam odore carent, tum quoniam neceſſitate cogimur continuo affluxu dato excernere. medium locum inter has neceſſarias excretiones & naturales obtinet meiendi deſiderium, cuius neque multum pudet, neque adeò liberè exercetur mictus, quin aliquis adſit pudor in vrinæ excretione: illud quidem quia neque ita malè olet, vt excrementa alui, & quoniam non ita retinere vrinam licet, tum ob loci anguſtiam & *Verecundia quid ſit.*

breuitatem, tum ob eius magnam acrimoniam ſtimulantem, aliquo id tamen cum pudore exercetur, quoniam & aliquandiu contineri poteſt, & aliquo modo olfactum malo odore afficit. Venereorum autem appetitus cùm neque ad conſeruationem indiuidui ita neceſſarius ſit, vt ſine ipſo homo viuere non poſſit, neque etiam ad vitam feliciter traducendam, cùm multi ſine vſu rerum venerearum incolumem vitam omnino traducant, eſt huiuſmodi, vt eius nos pudeat. ad vitam enim humanam non omnino neceſſarius eſt, ſed ad ſpeciem hominis conſeruandam. Accedit ad hoc quòd cum verecundia ſit rationalis animæ paſſio, venereorum autem appetitus in appetitrice poſitus ſit, qui ad ſenſitiuam facultatem pertinet, quæ cum brutis communis eſt, cúmque poſitus ſit in voluptate, adiunctæ ſint autem multæ illecebræ voluptatum, meritò, cùm quiſpiam rerum venerearum deſiderio teneatur, cùm eorundem deſiderio teneri ſe fateatur, ac bruta animantia, cùm ad coitum feruntur, pudet, potiſſimùm cùm eæ voluptatis illecebræ à Deo huic actioni inditæ ſint, vt iis promotus homo ad rem veneream excitetur, vt ſpeciei propagandæ conſultum eſſe poſſit. Quo enim vultu diuinum illud animal plenum rationis & conſilij obſcœnas mulierum partes tot ſordibus inquinatas, & ea ratione in locum imum, veluti in ſentinam corporis relegatas attrectaret? ſiquis igitur libidinis œſtro percitus venerea concupiſcit, cùm eam appetat actionem, quæ brutorum maximè eſt propria, vix autem rationis adminiculo gubernatur, meritò podore ſuffunditur. Verùm iis duobus argumentis aliquis obſiſtere poſſet. primùm quoniam dictum eſt res venereas non eſſe neceſſariàs: quoniam neceſſarium illud eſt ſine quo eſſe non licet, ſine concubitu autem eſſe non licet. Addè quòd coitus inter res, quas medici non naturales appellant, ſed tamen neceſſarias connumeratur. hinc à Gal. 6. de locis affectis, & in arte medicinali, & in proximo problem. ab Ariſtotele, ex ſeminis retentione peſſima multa euenire accidentia conſtitutum eſt. quibus ita ſatiſfactum iri poſſe credimus. primùm concubitum non eſſe neceſſarium omni indiuiduo, neque ſemper, cùm materia illa impediri ex victus ratione poſſit, ne generetur, cúmque eadem genita per aliam viam excerni poſſit, aut per ſe ipſam motu ſuo expellatur per penem: eſt tamen coitus neceſſarius ad ſpeciem: ſed indiuiduum illud poteſt ab eo abſtinere citra ſpeciei corruptionem. Quamuis autem concubitus ab aliquibus inter res non naturales reducatur, nempe ad inanitionem, non tamen abſolutè inter illas ponitur, ſed dico eſſe quid medium, vt frictiones, balnea, & huiuſmodi.

Concubitus quomodo neceſſarius.

Πρόβλ. κθ.

Διὰ τί οἱ μὲν ἄνδρες τοῦ χειμῶνος, αἱ δὲ γυναῖκες τοῦ θέρους ὁρμητικώτεραι πρὸς τὰ ἀφροδίσια; ἢ ὅτι οἱ μὲν ἄνδρες, θερμοὶ μᾶλλον καὶ ξηροὶ τὰς φύσεις· αἱ δὲ γυναῖκες, ὑγραὶ καὶ κατεψυγμέναι; τοῖς μὲν οὖν, τὸ ὑγρὸν καὶ τὸ θερμὸν αὔταρκες πρὸς τὴν ὁρμὴν, τοῦ χειμῶνος· (ἡ δὲ τοῦ σπέρματος γένεσις, ἐκ τούτων) ταῖς δὲ, τὸ θερμὸν ἔλαττον καὶ τὸ ὑγρόν ἐστι πεπηγὸς, διὰ τὴν ἔνδειαν τοῦ πυρός· τοῦ δὲ θέρους. ταῖς μὲν οὖν, σύμμετρον τὸ θερμόν· τοῖς δὲ πλέον τοῦ ἱκανοῦ. τὸ γὰρ ἄγαν, πολὺ ἐκλύει τῆς δυνάμεως· διὸ καὶ τὰ παιδία τοῦ θέρους λεπτότερα. συμβαίνει γὰρ πῦρ ἐπὶ πῦρ φέρειν.

Probl. XXIX.

Cur viri per hyemem, mulieres verò per æſtatem appetentiores ſunt rei venereæ? An quòd viri calidiores quidem ſunt & ſicciores natura, mulieres autem humidæ frigidæque? illis igitur humor & calor hyeme ſufficiens erit ad motum veneris. his enim ſemen oriri certum eſt: his autem calor eſt minor: humor autem concretus eſt propter caloris inopiam. At per æſtatem eis moderatus fit calor, viris autem largior quàm par ſit. nimius enim vires diſſoluit. Quapropter & pueri per æſtatem tenuiores redduntur. Accidit enim vt ignis igni ſuperaddatur.

Expoſitum eſt ſuprà in explicatione problematis vigeſimiſexti.

Πρόβλ. λ.

Διὰ τί ὅσοι θερμοὶ τὴν φύσιν, ἐὰν ἰσχυροὶ ὦσι καὶ εὐτραφεῖς, ἐὰν μὴ ἀφροδισιάσωσι,

Digitized by Google

διάσωσι, χολή τε περιοῦσα) αὐτοῖς πολλάκις, καὶ ἐκπικρὸν ὑποχωρεῖ, καὶ φλέγμα ἁλμυρὸν γίνεται, καὶ ἀλλοχροοῦσιν; ἢ ὅτι μετὰ τοῦ σπέρματος ἀεὶ περίττωμα συναπέρχεται; διὸ καὶ ἐνίοις τῶν πνευματικῶν, ἰχθύων πλεύτερα ὄζει ἡ γονή. ἀφροδισιάζουσι μὲν οὖν τοῦτο συναπέρχεται, ὥστε οὐ λυπεῖ· μὴ ἀπολαμβάνοις δὲ τῆς ὁμιλίας, τὸ περίττωμα ἐκπικροῦται, ἢ ἁλμυρὸν γίνεται.

Probl. XXX.

Cur qui calidi natura ſunt, ſi modò fortes & bene habiti fuerint, niſi concumbant, iis ſæpe bilis proſiſtit, & amara ij egerunt, & pituita ſalſa generatur, & color corporis immutatur? An quia cum ſemine ſemper excrementi aliquid exit. Vnde etiam nonnullorum excrementis abundantium genitura lauamentum piſcium redolet: coeuntibus etenim egreditur: quare non nocet. non vtentibus autem venere, excrementum fit amarum, vel ſalſum.

Venere intermiſſa cur aliquibus grauia ſequantur accidentia.

Quærit cauſam cur quamplura, eáque magni momenti ſymptomata ſequi ſoleant aliquibus ex veneris operibus intermiſſis: dixit autem [*qui calidi natura ſunt, ſi modò fortes & bene habiti fuerint.*] calida, robuſta, valida, ac penè dixerim athletica habitudine oportere eſſe eos, qui certamina veneris inite, atque ad extremum perducere, diuæque huius ſacra excolere debuerint, iam abundè ſuperius demonſtrauimus. carnoſum enim requirunt hęc corpus bene habitum, ſucci plenum, vt & ſubminiſtrari humor inde operi corpora reſiccanti & ſufficere prætetea alendis his idem ille quear humor.

Niſi concumbant, ijs bilis ſæpe proſiſtit, & amara ij egerunt, &c.] Quot damna, quantæ moleſtiæ ex collectitio diu nimis intra vaſa ſua ſemine ſoleant hominibus euenire, quætentibus non defutura ſunt exempla, eorum potiſſimum, qui grauiſſima ob hoc incurrerunt ſymptomata, aſſuetorum præſertim venereis antea, ſi repentina conſuetudine contrario ſibi propoſito inſtituto, vigentíque adhuc ætate, & corporis temperamento gignendo colligendóque ſemini maximè idoneo, venereorum memoriam deponant, & victus tamen interea rationem ſeruent, quæ ad multam ſemineam materiam procreandam maximè ſit idonea. tunc.n. & os amareſcit, & aluus amara deiicit. ſi.n. pluſculum caloris præter naturalis acceperit ſemen, vt ſæpe euenit, quoties calore locorum, atque humore non admodum diſſimilis naturæ, materia diutius concluſa concaleſcit magis magíſque ſemper, & ſicuti per communes venas arteriáſque facilè cordi quoque impartito calore febrem producere poteſt, ita fumidis exhalationib. ſurſum latis, & ad linguam & palatum delatis amaror in linguam producitur. ſi verò etiam latius calor per humores ob eam cauſam ſerpat, hepatíque communicetur, bile genita per aluum expurgatur. Quòd ſi cerebrum vapores exhalati petierint, iidémque calidi & putrilaginoſi & ſenſus hebetare poterunt, & intelligendi vim, rationémque perturbare, & oculorum aciem offuſcare, capitíque vnà grauitatem afferre, valent. ſæpe etiam melancholicos fieri ex hoc, ſibíque ipſis diſplicentes, & præter rationem omnem triſtes, & deſperantibus ſimiles, interdum & maniacos, frequentius vertiginoſos, videmus. ſalſedine autem concipit pituita in cerebro collecta admixtione vaporum calidiorum, tum & ob putredinem & putrilaginoſum calorem, qui ex longiori mora pituitæ in cerebro ſolet concipi. ſic enim aliquos morbos à pituita corrigi atque curari per vſum venereorum ſuperius diximus, ob eam maximè cauſam quòd ſimul cum ſemine aliqua collecta excrementa potiſſimùm pituitoſa ſecerni ſoleant. & hoc eſt, quod hoc loco dixit id euenire, quia ſemper cum ſemine vnà excrementi aliquid exit. ob eandem cauſam retento ſemine color corporis immutatur in propoſitis corporibus. cui ſi vſu rei venereæ occurratur, mirum quàm noxæ illæ omnes aut anteuertantur, aut curentur: vegetato ex templo corpore, quod prius tanquam graui quodam pondere depreſſum videbatur: in melius promouentur coctiones, vniuerſáque nutriendi corporis officia peraguntur clarificatis, ac illuſtratis ſpiritibus meliùs natiuóque calore exſuſcitato qui antea veluti ſuffocatus premebatur. Obſeruandum autem in Camoriana & Iſingriana impreſſione in ſolutione problematis, legi ἢ διὰ μετὰ τοῦ πνεύματος ἀεὶ περίττωμα συναπέρχεται. διὸ καὶ ἐνίοις τῶν πνευματικῶν. cum alioqui doctiſſimus Sylburgius in antiquis libris manuſcriptis, & Gaza tú & antiquus interpres loco πνεύματος habuerint σπέρματος, cùm &

antiquus interpres legat, an quia cum ſpetmate &c. & Gaza legat, an quia cum ſemine. in ſecunda autem parte, loco πνευματικῶν legendum eſt περιττωματικῶν, quod etiam obſeruauit Gaza, cùm vertit, vnde & nonnullorum excrementis abundantium &c. quod non obſeruans antiquus interpres malé vertit propter quod, & quibuſdam ventoſarum piſſium publica fœtet mulier &c. & Petrus Aponenſis non intelligens quid ſibi vellet illis verbis Ariſtoteles, futilia multa commentus eſt.

Πρόβλ. λα.

Διὰ τί ἀφροδισιαστικοὶ οἱ μελαγχολικοί; ἢ ὅτι πνευματώδεις; τὸ δὲ σπέρμα, πνεύματος ἔξοδός ἐστιν. οἷς οὖν πολὺ τοῦτο, ἀνάγκη πολλάκις ἐπιθυμεῖν τούτου ἀποκαθαίρεσθαι· κουφίζονται γάρ.

Probl. XXXI.

Cur melancholici libidinoſi ſunt? an quòd ſpiritu abundant? ſemen enim ſpiritus excretio eſt. Cùm iſte igitur copioſus ſit, neceſſe eſt ipſius purgandi ſępius inceſſat cupiditas: leuatur enim.

Melancholici ſalaces, cur.

Melācholia duplex, naturalis, & præter naturam.

Cùm cauſam quærat cur melancholici maximè ad venerem ſint propenſi, neceſſarium eſt ſcire, de quibus melancholicis loquatur Ariſtoteles. duas enim humoris melancholici differentias inueniri longa oratione demonſtrauit Galenus libro de atra bile, quarum vna naturalis eſt, altera præter naturam: Prior vnica eſt, fæx nempe ſanguinis. Subſidet enim in ſanguine craſſior pars, vt in vino ſubſident fæces: eſt autem hic humor ſubſtantia craſſus, temperamento cum ſiccitate frigidus, niger colore, ſapore acidus. Melancholia hæc solùm ſubſidentibus craſſis ſanguinis partibus fit in his, qui tales ſunt temperamento naturali, aut longo timote aut mœſticia tales rales facti ſunt, aut alioqui alimento terreo, multo antè tempore ſunt vſi. Quanquam & citra hæc naturaliter portio aliqua huius ſucci ex quotidiano cibo prouenit. Melancholia alia eſt, quæ præter naturam fit exuſtione aut ſanguinis, aut melancholiæ naturalis, aur bilis ipſius flauæ. atram bilem triplicem hanc appellant medici. & quanquam Gal. lib. de atra bile duarum harum poſteriorum meminerit ſolùm, de priori tamen, quæ ex aduſto ſanguine eſt, mentionem facit. 2. de differentiis feb. cap. 9. quamuis in confinio ſolùm atræ bilis eam conſtituat. quod confirmauit lib. de tumoribus præter naturam, de carbunculo agens, quem ex feruescente ſanguine fieri dicit, cùm ex ipſo feruore ſanguis melancholicus fit. quare minùs eſſe malignum cancro ſcribit qui ex melancholia cùm aſſatur, aut ex bile atra exquiſitè aſſata fit. quæ igitur ex ſanguine aſſato fit, mitior omnium eſt: pernicioſiſſima, quæ ex flaua bile ſuperaſſata; medium locum tenet, quæ ex naturali melancholia. Cùm igitur quęrit cur luxurioſi ſint melancholici, anne de iis loquitur, qui multa fæce ſanguinis & melancholia naturali ſunt referti, an de iis, qui abundāt atro illo humore? Cenſuit Aponenſis de iis ſolùm quæſtionem intelligendam eſſe, qui melancholia præter naturam ſunt referti: cùm enim ad rem veneream exercendā tria requirātur, materia multa ſuppeditata, ſenſus multus partis, & ſpirituum & flatuum copia in melancholicis primi generis, vix vnum, at ne vix quidem, reperiri poſſe ſcribit. non materiam, quia frigidi ſunt & ſicci: & Gal. in lib. artis Medicinalis, Tractatu de cauſis melancholicis, ſemen ineſſe ait exile, & meritò quidem, quoniam ſemen calore & humore conſtat, vt iam docuimus. non adſunt flatus, quia ij à calore fiunt, teſte Ariſtotele 2. Meteorolog. Neque etiam partis ſenſibilitas; cùm enim frigidi ſint & ſicci, & terreſtres, non multo ſenſu prædití eſſe poſſunt, cùm ſenſuum exquiſita ratio potius calore, aut temperie innitatur. Addit aliud argumentum, quòd contrariorum contrarij ſunt effectus, ſed bilioſi & melancholici contrarij, ſaltē in caliditate, & frigiditate ſunt, bilioſi autē maximè in venerē ob calorē ſunt proni, non igitur tales etiā erunt melancholici. At ego cenſeo etiā de illis intelligi debere. reſtē habeo Gal. 3. in 6. Epid. com. 12. vbi hoc problema ex Ariſt. afferens, de melancholicis iis naturali melancholia refertis intelligit. Idem colligimus ex Aëtio lib. 6. cap 9. vbi ex Gal. Ruffo, & Poſſidonio de melancholia agens, & potiſſimùm de naturali, melancholicos ait eſſe ob multam copiam flatuum libidinoſos. ſed ſi diligenter etiā conſiderauerimus verba Ariſtotelis, vtiq; de iiſdē cōmodè poterunt intelligi. ij enim maximè flatibus tentātur. quin hoſce etiā luxurioſos quotidie experimur. ſed quomodo res venereas maximè appetunt, flatu ſtimulante: ſicut fit quibuſdam animantibus melancholicis frigidæ naturæ, vt aſinis, & mulis, quæ non niſi maxima intercedente

Atra bilis triplex.

An omnes melancholici ſalaces.

noxa

noxa, poſſunt rem veneream exercere. cùm & materia non multa ſuppeditetur, pauciſſimi adſint ſpiritus, materia non multum acris: nec ſenſus partis valde inſignis. quod autem neque flatus adeſſe dicebatur, prætetquam quod repugnat experientiæ, & Gal. locis propoſitis, certũ eſt etiam in iis adeſſe eum calorem, qui ſolet flatus excitare: debet enim eſſe debilis, vt eleuet vapores, non autem diſſoluat, qualis eſt in melancholicis. argumentum autem à contrariis deſumptum non valet, quia in bilioſis viget Venus ob acrimoniam ſeminis, in melancholicis autem excitatur appetitus à flatibus. Vnde Auic. 3. can. Fen. 2. dicebat, habentes coleram nigram ſunt plurimæ erectionis & fortis valde, propter multitudinem inflationis. Qui verò ſunt melancholici, ob copiam atræ bilis maximè proni ſunt ad venerẽ, tum ratione flatuum, tum ratione materiæ acrioris ſtimulos addentis naturæ expellenti, & ratione partis valde ſentientis: & hoc eſt quod dicit [*neceſſe eſt ſæpius purgandi inceſſat cupiditas. leuatur enim:*] hinc Alyabas 5. Theoricæ dicebat, ſi coitus fiat vſus, vt oportet, cogitationes cedunt, ira mitigatur, & mania, & melancholia prodeſt paſſioni: ſi autem non coeant, corrupto ſpermate fumi eleuabuntur putridi ad membra principalia, prædictas paſſiones inducentes.

Πρόβλ. λβ.

Διὰ τί καὶ οἱ ὄρνιθες καὶ οἱ δασεῖς ἄνθρωποι λάγνοι; πότερον ὅτι ὑγρότητα ἔχουσι πολλήν; ἢ οὔ, (τὸ γὰρ θῆλυ ὑγρὸν μὲν, ἀλλ᾽ οὐ δασύ) ἀλλ᾽ ὅτι ἀμφότεραι αἱ φύσεις, πεπλικαὶ ὑγρότητος πολλῆς διὰ θερμότητα; σημεῖον δ᾽ αἱ τρίχες καὶ τὰ πτερά. ἢ ὅτι πολὺ τὸ ὑγρὸν, καὶ κρατεῖται ὑπὸ τοῦ θερμοῦ; οὔτε γὰρ ἂν μὴ πολλῆς οὔσης τῆς ὑγρότητος, οὔτε μὴ κρατουμένης, ἐξεφύετο τοῖς μὲν αἱ τρίχες, τοῖς δὲ τὰ πτερά. τὸ δὲ σπέρμα γίνεται ἐν τοῖς τοιούτοις πλεῖστον, καὶ τόποις καὶ ὥραις, οἷον ἐν τῷ ἔαρι. ἡ γὰρ φύσις αὐτοῦ, ὑγρὰ καὶ θερμή. διὰ ταὐτὸ δὲ καὶ οἱ ὄρνιθες λάγνοι, καὶ οἱ χωλοί. ἡ γὰρ τροφὴ ἀμφοτέροις κάτω μὲν ὀλίγη, διὰ τὴν ἀναπηρείαν τῶν σκελῶν· εἰς δὲ τὸν ἄνω τόπον ἔρχεται, καὶ εἰς σπέρμα συγκρίνεται.

Probl. XXXII.

Cur aues & piloſi homines veneтei? An quòd humorem habent multum? An non ob hanc cauſam? fœmineum. n. genus humidum quidem eſt, ſed non piloſum. ſed potius quòd genus illud vtrunque multi humoris eſt concoquens ob caliditatem. ſignum autem pili & pennæ. An quòd & multum ineſt caloris, & id à calore ſuperatur. Neque enim ſi multum non ineſſet humoris, neque ſi non vinceretur, pennæ auibus, pili hominibus poſſent vnquam oriri. ſemen autem fit in huiuſmodi pluſimum, & locis & temporibus, vt in vere. natura enim ipſius calida & humida. propter hoc autem & aues ſalaces ſunt, & claudi alimentum enim vtriſque deorſum quidem exiguum propter ſiccitatem crurum. in ſuperiorem enim locum affatim fertur, & in ſemen conuertitur.

Si quæ à Gal. 2. de temperamentis de pilorum generatione propoſita ſunt, & quæ ab Ariſt. 3. de gen. an. c. 1. ſcribuotut, in vnum coniungat lector, memoria autem repetat, quæ de ſeminis materia & generatione à nobis ſuperius dicta ſunt, vtique facillimè ea, quæ in reddenda ratione propoſitæ huius quæſtionis propoſuit Ariſt. & intelliget, & commentarij loco ſibi aſſumet. Ex craſſiore. n. ac fuliginoſa humorum eluuie ortum ducere pilum docebat Gal. 2. de Temp. quæ per anguſta cutis ſpiracula tanquam propulſa, impacta hæret in tranſitu, vt non ſponte vacuari poſſit, ſed alia ruſſum è profundo ſublata hanc ferit, propellitque, tum hanc ruſſum alia, & multo tempore coniunctæ, aliæque ſuper alias impactæ corpus quoddam reddunt, & conformant anguſtum ex trãſitus anguſtia ſtipatum: quod denique à ſui ſimili eluuie vehementer ictum foras propellitur, iam veri pili formã adeptum: hùncque in modum quaſi ſuccreſcendo ſemper augeſcit, vapores autem & fuligines vnde pili ſuccreſcunt, materiam requirunt & calidam & humidam, vnde actione caloris eleuentur. efficiens enim calor eſt moderatus, qui fuliginoſos vapores eleuando, in cutis ſpiracula propellat: materia in qua implantatur eſt cutis moderatè ſicca & temperatè rara: nã nec in nimiũ ſqualida cute, nec in laxa nimis & quaſi vliginoſa pili ſolẽt erũpere ſic verò determinauit Hipp. lib. de natura puelli. Vbicunque igitur fuerit & calor vehemẽs, & eleuãs vapores, & multas ſimul fuligines, adfuerit autẽ etiã multus humor, qui Pilorũ generatio quomodo fiat.

aptus natus ſit & rectè euinci,& concoqui à calore:vtiq; pili & pennæ in auibus naſcẽtur:
in huiuſmodi autem naturis,ſuperius abundè monſtrauimus generari copioſè ſanguinem
& ſemen,& propretea multum in venerem etiam ij ſunt procliues. quòd ſi & illud adda-
tur,quòd qui ſunt piloſi ex hominibus,calore præualent, qui etiam adurendo aliquatenus
Piloſi homines & aues cur ſalaces. poterit magis fuligines & ſiccas exhalationes eleuare,eadem etiam ratione ſeminalẽ ma-
teriam aliquanto calidiorem habebunt,quæ vtiq; homines ad venerem magis ſolet accẽ-
dere,& ſalaces facere.confirmat autem id ipſum,quod in humidis & calidis locis & tẽpo-
rib.quale eſſe ver fatetur,homines multo ſemine abundant.de temperamento autẽ veris,
quomodo re vera calidum & humidum dici poſſit,vt hoc loco Ariſt. docuit, & quomodo
calidum & humidum dici non debeat,vt Gal.paſſim demonſtrauit,aliàs nos abũdè docui-
mus,tum in com ad lib.Hip.de aëre,aq.loc.tum in com.ad primã ſect.probl. Ariſt.de qua
re vide Iul. Alex in lib.de ſalub. [*propter hoc autem & aues ſalaces ſunt, & claudi*, &c.] Quæ ab
Ariſt.ſcripta ſunt 3.de gen.anim.c.1.commentarij vicem ſubire poſſunt omnia,ſed potiſſi-
Claudi ſalaces, cur. mum vbi ſcribit.Quin & tenuitas ac imbecillitas crurum facit, vt eorũ natura & ſalacior
ſit,& fœcũdior:quomodo & hominib.euenit.Alimentũ enim quod crura ſubiret,in ſemi-
nale excrementum transfertur.Quicquid.n.inde natura adimit,hîc adiicit.Nam vncun-
gues aues pede ſunt firmiore & crure craſſiore,cauſa victus.Itaque omnib.iis de cauſis ne-
que ſalaces ſunt,neque præfœcuodæ. Tinnunculus potiſſimùm in eo genere fœcundiſſi-
mus eſt,qui ſolus ferè aduncarũ bibit. Humor autem & natiuus & aduentitius ſeminalis
cum calore indito eſt. ſed ne ipſe quidem multa admodum parit, verùm cùm plurimùm
quatuor.Cucullus parum generat,quanquã aduncus non eſt.quia naturæ frigidæ eſt,quod
ipſius pauore iudicatur.Seminale autem animal calidum eſſe & humidum oportet, & quę
ſequuntur.vbi notandũ eſt,antiquũ interpretem & Petrũ Aponenſem,vbi Ariſt.dicit pro-
pter hoc autẽ,& aues ſalaces ſunt,& οἱ χωλοί.peſſimè vertiſſe & coleriei:ſicut etiam lib.10.
probl.probl. 24. cum χωλὸς claudus ſit vel ipſo Homero teſte, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα altero
pede claudus.ſic prouerbio dicitur ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ.optimè claudus virum agit:in eos qui
ſuam ſortem vel parũ egregiam anteponunt alienæ,tametſi præſtantior.quod ab Amazo-
num apophthegmate ſumptum aiunt. Tradunt enim morem Amazonibus fuiſſe quondã,
vt pueros maſculos detorta tibia aut coxa claudos efficerent.At vbi illis cum Scythis bel-
lum eſſet,atque illi conarentur illas allicere,dicentes,futurum, vt poſthac non cũ claudis,
aut mutilis,ſed cum integris viris rem haberent : Antianira Amazonum dux reſpondit ad
hunc modum,ἄριστα χωλὸς οἰφεῖ:id ipſum etiam vſurpauit Athenæus lib.13.Experientia au-
tem etiam noſtris temporibus eſt obſeruatum,plerumque qui tibiis ſunt mutilis aut crure
diſtorto,eos ad vſum veneris reliquis magis eſſe idoneos : cauſam autem huius rei reddit
hic Ariſtoteles,& probl.ſect.10.ſect.problem.24.quæ eadem colligitur ex loco iam appo-
ſito 3.de gen.animal.cap.1.quod alimentum deorſum vergens,cùm pro exilitate & dimi-
nutione partis,non opus ſit tanta quantitate,in ſuperioribus remanet, & in ſemen, quod
ſuperfluitas eſt vltimi alimenti,transmutatur, hinc potius in medio relictum rei venereæ
Claudi mẽtulati. ſæpius gerendæ præbet occaſionem. quin etiam maiori ex parte eoſdem mentulatos ob-
Mentulati præter claudos ſegnes. ſeruamus, & tamen ſimul etiam ſalaces, cùm cæteri, qui mentulati ſunt in venere exer-
cenda,& in erectione ſegnes conſtituantur.

Πρβλ. λγ.

Διὰ τί ἐὰν ἀφροδισιάζῃ ὁ ἄνθρωπος, οἱ ὀφθαλμοὶ ἀσθενοῦσι μάλιστα; ἢ δῆλον ὅτι ἀπολείποντος τοῦ ὑγροῦ τοῦτο γίνεται; τεκμήριον δ' ὅτι ἡ γονὴ ψυχρά ἐστιν· οὐ γὰρ γίνεται ὑγρά, ἐὰν μὴ διαθερμαίνῃ τὰ θερμά. οὐδὲ δεῖται τήξεως. κέχυται γὰρ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ὥσπερ τὸ αἷμα.

Probl. XXXIII.

Cur ſi multum coeat homo,oculi potiſſimùm infirmantur?An manifeſtum quòd deficiente humido hóc fit:ſignum autem quia genitura frigida eſt: non enim fit humida, niſi à calore calefiat, neque eget liquefactione : diffunditur enim in homine,quemadmodum ſanguis.

Quoniam in ſecundo & tertio problemate huius ſectionis explicando, vbi maiori ex parte ea,quæ in hac quæſtione diſſoluenda proponit Ariſtoteles, ibidem propoſuerat, & vberius quidem explicauerat,næ ſæpius eadem repetere cogamur, eò lectorem amicum demandamus.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΟ' Ε.

Ὅσα ἀπὸ κόπου.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO QVINTA,

Eorum, quæ ad laborem pertinent.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ε.

Ὅσα ἀπὸ κόπου.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO QVINTA,

Eorum, quæ ad laborem pertinent.

Προβλ. α.

Διὰ τί μακροὶ μὲν ὄντες οἱ περίπατοι ἐν τοῖς ὁμαλέσι, κοπαρώτεροί εἰσι τῶν ἀνωμάλων· βραχεῖς δὲ ἀκοπώτεροι; ἢ ὅτι ἥ τε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἡ ἰσχυρά; τοιαύτη δὲ ἡ σπασμαλώδης· πολλὴ δὲ συνεχὴς καὶ μία ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀναντέσιν, ἐὰν ᾖ μακρά, ἀνάπαυσις γίνεται ἡ μεταβολή, καὶ οὐ μακρὰ ἡ κίνησις, οὐδὲ ἵππων αὐτῶν, διὰ τὴν μεταβολήν. ἐν δὲ τοῖς ὁμαλέσιν, ἡ ὁμοιότης τοῦ σχήματος οὐ διαλαμβάνει, οὐδὲ ἀναπαύει τὰ μέρη, ἀλλὰ συνεργάζεται πρὸς τὸ συνεχῆ εἶναι τὴν κίνησιν. ὅταν δὲ ᾖ βραχεῖα, διὰ μὲν τὸ πλῆθος τῆς κινήσεως, ἐν τοῖς ἐπιπέδοις οὐ γίνεται κόπος· ἐν δὲ τοῖς ἀναντέσιν, διὰ τὸ τὴν μεταβολὴν ἰσχυρὰν γίνεσθαι καὶ ἐναντίαν, ὁτὲ μὲν ἄνω, ὁτὲ δὲ κάτω, ποιεῖ κόπον. τοιαύτη δὲ (ὥς φαμεν) ἐν τοῖς ἀναντέσιν· ἐν δὲ τοῖς πεδινοῖς τοὐναντίον.

Probl. I.

Cur longæ ſi fuerint ambulationes in æqualibus quidem, ſunt magis laborioſæ quàm in inæqualibus: breues autem minùs laborioſæ? An quia multa motio laborem facit, & quæ vehemens, talis autem eſt conuellens. multa enim eſt, continua, & vna. In inæqualibus autem, ſi longa fuerit, requies producitur in mutatione, & non longus motus, ne quidem equorum ipſorũ ob mutationem. in æqualibus autem ſimilitudo figuræ non diuidit, neque recreat partes: ſed cooperatur ad continuandum motum. Quando autem fuerit breuis, ob nimietatem quidem motus in æqualibus non fit labor: in inæqualibus autem, propterea quòd mutatio vehemens fit, & contraria, modò ſurſum, modò deorſum, laborem facit. talis autem (vt diximus) qui per inæqualia agitur: contrarius autem qui per æqualia.

QVINTAM iam aggreditur ſectionem ſuorum problemarum Ariſtoteles, quam περὶ κόπου inſcripſit. dicitur autem κόπος labor & moleſtia, à κόπτομαι ſignificante vexor, laboribus & moleſtiis premor. ſic apud Hip. 6. Epid. ſect. 1. Aph. 11. ſic Ariſtophan. in Pluto reperimus ἐν κόπῳ ξυνεῖναι in labore verſari. dicitur autem etiam laſ-

ſitudo,

ſitudo, & fatigatio ex labore, à κόπτομαι ſignificante fatigor, laſſeſco. de hoc ſignificato locutus eſt Hipp. & Gal. 2. Aph. 5. & 4. ſect. Aph. 3 1. ſectio hæc quamuis de vtroque labore multa habeat problemata, quæ tamen ad verum laborem pertinent, qui quaſi laſſitudinis pater eſſe ſolet, multò plura ſunt. inter quæ primum illud eſt, quod nunc explicandum aſſumpſimus. Quæſtio igitur propoſita bimembris eſt, & cum comparatione, hoc pacto. cur ambulationes longæ ſi in planis fiant, ſint magis laborioſæ, corpúſque magis delaſſent, quàm eædem longæ in locis inæqualibus factæ. contrà verò breues ambulationes in locis inæqualibus factæ, magis corpora delaſſent, quàm eædem in planis per tantundem ſpatij factæ: & hoc eſt quod dicit, breues autem minus laborioſæ in planis ſcilicet quàm in inæqualibus.

Deambulationes longæ in locis planis æqualibus magis laborioſæ quàm in inæqualibus, & cur. Deambulationes breues in planis inæqualibus magis laborioſæ, & cur.

Cur longæ ambulationes, &c.] Diu, & multum anceps dubitaui, quid ſibi vellet Ariſtoteles in propoſitione huius quæſtionis. & de illius veritate: videbam enim & antiquum interpretem, & Theodorum Gazam, & Petrum Aponenſem in interpretanda & explicanda hac ſententia eius fuiſſe opinionis, vt voluerint Ariſtotelem hic quærere cùm ambulationes longæ, ſi per plana & æqualia loca fiant, laborioſiores ſint, quàm ſi per inæqualia, id eſt, ſalebroſa, non plana, gibberoſa, & quæ vna parte altiora ſunt, altera depreſſiora, quod confirmatum fortaſſe quiſpiam aſſeruerit ab Ariſtotele in hac ſententia ſectione problem. 10. tum in 23. & 40. vbi viſus eſt hoc idem confirmaſſe. At econtrà nemo qui mentis ſit compos, hoc confirmare vnquam auſus fuerit, immo ne vniuerſæ quidem philoſophorum cohorti hoc dicenti fides adhibenda hac in re fuerit. Quid enim magis παράδοξον, vel potius ἄλογον, quàm dicere fatigari magis eum, qui per loca æqua & plana, quàm eum qui per inæqualia, id eſt (vt ita dicam) gibboſa, iter faciat. Semper enim id magis laborioſum cenſendum eſt: quod magis præter naturam: cùm verò ambulatio & progreſſio motus ſit animalis, mixtus eſt etiam ex naturali, & eo qui præter naturam. Naturalis eſt, vt ob pondus terræ inhærens, illa in progreſſione ſuſtinemur, cùm graue in ſuo loco iam poſitum ſit: vt verò à loco ad locum fit progreſſio præter naturam eſt, quòd illud quod graue eſt, ſi progredi debeat, eleuari ex parte ſaltem debeat, & contra naturam propriam moueri. ſi quis igitur in plano progrediatur æquabili, multo minus mouebitur præter naturam, quàm qui in locis montuoſis aut gibboſis deambulet, quod præter motum illum præter naturam, qui cuilibet progreſſioni peculiaris eſt, alium habet deterioris conditionis, magis præter naturam, magíſque moleſtum. cùm enim graue ſit, cuius proprium eſt ad infernas partes tendere, ad ſuperna moueri, aut quaſi proreptare cogitur. Hinc maior labor, maiórque moleſtia. Quæ præterea contrarias inducunt paſſiones, in eadem actione magis moleſta eſſe ſolent, quàm ea quæ & vniformem inducunt actionem, & ſimilem: at ſi quis per plana deambulet, vniformiter mouetur, neque contrarias ſuſtinet paſſiones: cõtra qui per inæqualia & gibboſa loca, & caua deambulat, contrariis paſſionibus laborat: mouetur enim nunc ſurſum nunc deorſum. dicendum igitur proculdubio eſt, multò magis laborioſam eſſe deambulationem, quæ per inæqualia loca fit, quàm quæ per plana & æqualia. Quid igitur erit dicendum? an non eſſe Ariſtotelis problema hoc? at ter, aut quater iiſdem prope verbis in hac ſectione repetiit. & Theophraſtus in libello περὶ κόπων, iiſdem prope verbis eandem ſententiam diſcipulus Ariſtotelis iterum propoſuit. & in eclogis ex lib. de laboribus eiuſdem eadem conſpicitur: Ariſtotelicam igitur eſſe cenſendum eſt. An diminutum: & aliquid eſſe addendum cenſebimus, quod Henrico Stephano placuit? nihil minus, cùm, vt diximus, iiſdem prope verbis ter eandem quæſtionem non modò Ariſtoteles repetierit, ſed & Theophraſtus eius diſcipulus: neque verò imaginaria verba ſunt addenda, nulla ſaltem antiquorum librorum ope adiutis. An inuertenda verba? quod fortaſſe doctiſſimo viro Hieronymo Mercuriali viſum eſt, cum lib. 1. variarum lectionum, cap. 9. emendans & optimè particulam huius problematis, vbi legitur τοιαύτη ἀνεμματώδης in σωματώδης mutauit, vt mox dicemus legiſſe enim viſus ſt oppoſito modo hanc ſententiam, cum hæc verba in principio capitis profert Ariſtoteles 5. problem. 1. cauſam inquirens, qua ambulationes longæ, per inæquales vias factæ, maiorem laſſitudinem, quàm per æquales, inducant: id contingere ſcribit, quia multus & vehemens motus laſſitudinem parit. Verùm & ſæpius repetitæ huius quæſtionis propoſitio diſcutienda, & verba Theophraſti, & quod maioris momenti eſt, & ſecunda pars quæſtionis, qua quærit, cur ambulationes breues per inæqualia loca magis ſint laborioſæ, quàm eædem breues per æqualia: & ipſamet ſolutio, vt cuilibet diligenter verba Ariſtotelis expendenti in comperto eſſe poterit, omnino aduerſantur. Quid igitur dicemus? cenſeo ego totam difficultatem poſitam eſſe in rectè aut non rectè intelligendis duabus dictionibus ὁμαλὴς, ὁ: & ἀνωμαλὴς, ὁ: ſiue ὁμαλὸς & ἀνωμαλὸς quæ plana, & non plana ſignificent, ſalebroſáve & confragoſa quandoque ſæpe verò inæqualia,

Locus difficillimus ad intelligendum quomodo explicandus.

Henrici Stephani lapſus.

Mercurialis lapſus.

ὁμαλὴς & ἀνώμαλος quot apud Græcos habeat ſignificata.

hoc

hoc loco plana loca ſignificare & non plana ſiue ſalebroſa putarunt, cùm verò inæqualia & æqualia idem ac plena,& non plana, & gibboſa ſignificare putaſſent, nec aliam inæqualitatem cognouiſſent,in adeò manifeſtum errorem inciderunt. at ὁμαλὴς non modò in planitie æqualem ſignificare,ſed in multis aliis rebus manifeſtum eſt, vel mediocriter in Græcis literis verſato. dicitur enim & de æqualitate in diuitiis, & de mediocritate earum, & de æqualitate ciuili. ſignificat præterea non interruptum,vt videre licet apud Demetr. Phalreæum,& apud Alexand. Aphr.in libello de fato.ſic ἀνωμαλὴς& ἀνωμάλως.non modò non planus ſignificat, ſed ſæpius inæqualis.inæqualitas autem aliquando eſt in planitie, aliquando in opibus, aliquando tortuoſitas in via.ſic enim ſæpius faciem mutans, & tortuoſa via inæqualis dicitur. ſic apud Iſocratem ἀνωμάλως idem eſt,quod ἀτάκτως,inordinatè, & perturbatè. Celſus autem quod Hipp. malum eſſe dixit brachia & pedes nudare, & ἀνωμάλως diſpergere inæquabiliter tranſtulit:id eſt,nunc in vnam nunc in aliam partem, dextrorſum: ſiniſtrorſum explicat Gal. inæqualitas hæc deambulationum,aut æqualitas,tum æqualitas hæc,& inæqualitas locorum, & viarum,ſi hoc poſtremo modo intelligatur,& veritatem problemati ineſſe cognoſcemus,& ſolutionem illi optimè quadrare poſtea demonſtrabimus:quamuis enim aliqua ſint,quæ difficultatem aliquam facere poſſint, ſuo tamen loco oſtendemus noſtram hanc expoſitionem confirmare, non infirmare. Quæſtio igitur hæc erit:Cur ambulationes longæ, ſi in viis rectis & æqualibus fiant,magis laborioſæ ſint, quàm ſi eædem longæ ambulationes fiant in viis quæ ſint inæquales,id eſt,non rectæ,ſed flexuoſæ, quæque nunc in vnam partem nunc in alteram, dextram, ſiniſtram,nos ducant. breues autem in rectis viis minus laborioſæ ſunt, quàm quæ fiunt breues in viis quæ ſæpius nunc ad dextram, nunc ad ſiniſtram, aut ſaltem ſæpius etiam ad vnam eandem partem flectantur,& ſint diſtortæ. ſic verò intelligendam eſſe hanc ſententiam præter ea,quæ diximus,manifeſtè commonſtrant, quæ ab eodem Ariſtotele in 35. problemate propoſita ſunt & explicata,cùm quærit, cur breues deambulationes ſunt laborioſiores. Reſpondet, an quòd crebrò ſubſiſtimus, neque æquabili inceſſu mouemur cùm flectimus, quod certè laborioſum eſt. idem confirmatur ex problem. 4. vbi loco ὁμάλων habet εὐθέων,quod rectis ſignificat,nõ æqualibus:vt in interprete illius loci docebimus. Vnde videmus in eodem problemate diſtingui verè rectas ambulationes à non rectis, & vtraſque has ab accliuibus & decliuibus. Videndum autem etiam illud eſt, cùm commentarij loco eſſe poſſit.

Verus ſenſus problematis.

An quia multa motio laborem facit,&c.] ſi quis, quæ ab Ariſtotele libro de animalium inceſſu, verſus principium conſiderauerit,facilè intelliget quomodo multa & vehemens, quin non interrupta,longa,& vna laborem multum producere ſoleat. quamuis enim progreſſiuus motus,ſi internum principium conſideremus, verè naturalis dici poſſit, quòd vi animæ motrice in animalis corde degente fiat, à qua tanquam radice quadam & fontis origine ad organicorum copulationes,& nexus membrorum, virtutiſque in ipſis motrices vires & potentiæ mouendi perpetua vi ſuggeruntur, & continua iugique confluunt deriuatione. hæc cum quodammodo natura ſit,quin in animalibus vt talia,verè natura,meritò naturalis etiam motus hic progreſſiuus, & deambulandi dici debet. verum cum animalia corpora ſint mixta, in quibus terra prædominium habet,meritò vt talia grauia ſunt,terræque ſuperpoſita, verum cùm non modo moueantur,vt grauia,deorſum,ſed vt animalia progreſſiuo motu, motus is, vt in animale factus,naturalis ſemper dici debet. vt autem in mixto motus is violentus eſt, & præter naturam:quod apertiſſimis verbis in principio libr. de progreſſiuo anim. demonſtrauit, cum ad impulſum, aut tractum motum illum deducit. hos autem motus 7. libr. de phyſ. auditu Ariſtot.inter violentos,& præter naturam reduxit.at verò proximè libr. de inceſſu anim. docet, neque etiam abſolutè violentos eſſe hos motus in animalibus quandoquidem ſemper vna pars terræ naturaliter in progreſſione innititur. dicit enim de numero illorum, quæ mouentur ſecundum locum,animalium, quædam ſimul toto corpore aceruatim mouentur, vt ſunt illa, quæ ſaltu loca commutant: nonnulla verò per diuerſas ſui partes mouentur, vt ſunt illa,quæ progreſſu ambulationéque vtuntur.crus enim hæc ad terram protendentia, illo innixa alterum poſtea trahunt crus, eóque mouentur modo. ſic igitur quæ progreſſione mouentur animalia,moueri non poſſunt,niſi ad ſubiacens quippiam & ſubſtratum appellant, & firmiter innitantur. cum igitur ambulationes hoc modo fiant,quanto longiores fuerint,vehementiores,& magis continuatæ,magis deambulantem delaſſabunt, quum quæ violenta ſunt, & præter naturam perpetua eſſe non poſſint,ſed laborem inferant.quòd ſi aliqua intermedia quies intercedat,ſemper tardius laborem inducet.in planis autem, cùm per ſe nulla intercedat quies, ſed continuata progreſſione vtamur, ſi ambulatio longa fuerit, laborem excitari neceſſo

Progreſſiua virtus quomodo naturalis dici poſſit.

Progreſſiuus motus quomodo violentus.

Progreſſiuus motus mixtus quo modo.

Deambulationes per inæqualia quomodo minus laborioſa, à longa.

neceſſe eſt. quinimmo in rectis & æqualibus ambulationibus, ſimilitudo figuræ & habitus ad viam rectam, & paritas nihil interpolat, nec vllam præſtat membris quietem, ſed potius cooperatur ad motus continuationem. At in inflexis & inæqualibus viis vbi ambulationes longæ fuerint, aliqua quies intercedit. dum enim nunc ad dextram, nunc ad ſiniſtram corpus conuertimus, & nouam viam perambulamus, requies aliqua intermedia fit: cùm continuatus non ſit motus, ſed interpolis, inter quos ſemper quies ex Ariſtotelis decretis tertio de phys. auditu media reperitur: quin ſæpe etiam ex conſilio, cùm faciem viæ mutamus in longo itinere, aliquantulum ſubſiſtimus. ſi præterea in eodem habitu corpus permanere, & figuram non mutare, laborem propterea facit, quòd quæ ab initio partes cœperunt defatigari, vſque ad finem ſemper in eodem labore perſeuerant, profectò vbi nunc dextrorſum nunc ſiniſtrorſum mouemur, etiam figuram corporis per interualla mutantes, requiem aliquam partibus aliquibus pariet. ſic dum equitamus, ſi in eodem ſtatu quis permaneat, diutius laborem perſentit, qui ſecundum partes mutat ſitum, aliquo modo labore leuatur.

Deambulationes breues in locis æqualibus minus laborioſæ.

Quando autem fuerit breuis, &c.] explicat ſecundam partem problematis cur breues ambulationes in viis æqualibus minùs ſint laborioſæ, quàm eædem breues in inæqualibus. & hanc eſſe rationem dicit, quoniam rectæ ambulationes tunc ſunt laborioſæ, cum longæ ſunt, quia non interruptæ ſunt, neque requiem vllam habent. at ſi breues fuerint, non multum corporibus laborem afferunt: in pari autem ſpatio factæ per inæquales & flexuoſas vias, magis erunt laborioſæ, quia ſecundùm multò plures dimenſiones & figuras mutatur corpus.

ἄνω ϗ κάτω non tantò ſurſum & deorſum ſignificare, ſed alia multa habere ſignificata.

Propterea quòd, dicit, mutatio vehemens ſit & contraria modò ſurſum modò deorſum.] verba hæc maximum mihi iniiciebant ſcrupum, non de æqualitate in rectitudine viarum, aut obliquitate, ſed de æqualitate & inæqualitate ſuperficiei planæ, aut confragoſæ, &, vt ita dicam, gibboſæ loqui Ariſtotelem, cùm maiori ex parte ἄνω ϗ κάτω ſurſum & deorſum ſignificet, cum ſæpius tamen & apud Platonem in Minoë, & apud Demoſthenem in Midiam & pro corona videam, ἄνω ϗ κάτω ſumi pro paſſim, & vndequaque, & vario modo obſeruaſſem, nullam mihi faciebant difficultatem. ſic enim & apud Plat. in Gorgia eſt οὐκ οἶδ᾽ ὅπῃ στρέφεις ἑκάστοτε τοὺς λόγους ἄνω ϗ κάτω ὦ Σώκρατες. ſic apud Demoſthenem. in Midiam, ἄνω ϗ κάτω τοὺς νόμους στρέφειν, quod eſt, quoquouerſus leges torquere. ſic dicitur, ἄνω ϗ κάτω μεταβάλλειν. apud Gal. primo Meth. med. ſecundum partes omnes mutari. ſic apud Dinarchum homo varius & inconſtans dicitur ἄνω ϗ κάτω μεταβαλλόμενος. ſic dicimus ſurſum deorsùmque miſcere, ſiue turbare, ἄνω ϗ κάτω ποιεῖν. ſic etiam noſtro idomate cum per varias & flexuoſas vias aliquem ire dicere voluerimus nunc ſurſum, nunc deorſum moueri paſſim dicimus.

Talis autem qui per inæqualia agitur.] quòd Græcè tamen ſuperius tum hoc loco ſcribit Ariſtoteles, τοῖς ἀναντέσιν, antiquus interpres in monticuloſis vertit, Gaza verò, per ardua, quæ interpretatio etiam priori fauet interpretationi, vt per ἀνώμαλον ὂν gibboſum & non planum intelligamus. ſiquis tamen diligenter conſiderauerit vnde nomen ἀνάντης, εος, compoſitum deducatur, facilè intelliget nomen hoc poſſe etiam inæqualitati huic viarum, quæ in tortuoſitate & obliquitate conſiſtit accommodari, quamuis enim accliuis, arduus ſurſum tendens ſignificet: cùm tamen ab ἄντα aduerbio, quod coram, ante oculos, in conſpectu, contra, ex aduerſo ſignificat, aut ab ἀντάω quod obuiam fio, in occurſum eo, ſignificat, dependeat, dicendum eſt inæquale ſignificare, & potiſſimùm obliquum, cùm in viæ flexu impedimentum occurrat. Quòd ſi quiſpiam quæ in propoſitione huius quæſtionis poſuit Ariſtoteles reuera de ambulationibus in viis planis, & inæqualibus id eſt gibboſis, vt ſic dicam, & cauis intelligere voluerit, vtique nunquam veritatem habere in laboribus corporis, ob eas, quas ab initio propoſui, qui expertus fuerit, nunquam affirmabit: quòd ſi de animi moleſtia, & labore loquamur, vtique, verum eſſe affirmare poterit, quòd viæ planæ longitudo, vniformitas, & continuatio moleſtiam ſoleat animo afferre, in cauis verò & gibbetoſis vijs varietas, & intermedia requies alleuiamentum affert. Sed, quæ in ſolutione dicuntur, cùm omnino ad labores corporis dirigantur, diuulſionem autem corporis, figuræ, & habitus mutationem, partium commutationem, in quæ rationem omnem problematis reducit, nullo modo ſenſum hunc propoſitionem illam habere poſſe dicemus. Niſi dixerimus quod in gibboſis viis, & cauis, moleſtiæ & laboris ineſt, ſubleuari tum ratione quietis intermediæ, tum ratione deſcenſus: cùm enim corpus graue deſcendendo verſus locum proprium moueatur, quod aſcendendo amiſit, deſcendendo recuperat, potiſſimum

tiſſimùm intermedia quiete:tamen cùm hoc quotidianæ repugnet experientiæ, neſcio quomodo ſententia hæc tanquam vera admitti poſſit: potiſſimùm cùm maior ſemper labor ſequatur ad aſcenſum, quàm leuamen ad deſcenſum. cùm aſcenſus totus ſit præter naturam, deſcenſus mixtus ex naturali deorſum,& non naturali,ſaltem ex parte,ob ambulationem.

Προβλ. β.

Διὰ τί τοῖς λειποψυχοῦσι καὶ τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων [διαλυομένοις,] ἐλάττους τε οἱ ὄγκοι, καὶ ὀξύτεραι δοκοῦσιν εἶναι αἱ φωναί; ἢ ὅτι αἵ τε φωναὶ ἐλάττους φαινόμεναι, ὀξύτεραι φαίνονται· (σημεῖον δέ, ὅτι μιμούμενοι τοὺς πόρρωθεν ὀξὺ φθέγγονται) καὶ οἱ ὄγκοι ἐλάττους;

Probl. II.

Cur iis qui animo deficiunt,& qui ob exercitia diſſoluuntur,minores tumores,& acutiores voces videntur ineſſe? An quia voces,quæ minores videntur,acutiores fiunt.ſignum autem,quoniam imitantes longinquos acutè loquuntur, & tumores minores?

Quoniam tota ratio huius problematis:quod, quamuis ad laborem ex parte ſubiecti pertineat,ad tractationem tamen de voce ratione prædicati reducitur,& quoniam vberius multò in ſectione XI.problem. ſexto explicata eſt, propterea hoc loco,ne ſæpius eadem repetamus, expoſitionem huius problematis omittentes, ad vndecimam ſectionem lectorem remittimus.

Προβλ. γ.

Διὰ τί ἡ γαστὴρ μόνον λεπτύνεται τῶν γυμναζομένων; ἢ ὅτι πλείστη ἡ πιμελὴ περὶ τὴν γαστέρα;

Probl. III.

Cur venter eorum, qui ſeſe exercent, ſolùm attenuatur? An quòd plurima pinguedo eſt circa ventrem?

Προβλ. δ.

Διὰ τί τὸ πῖον τετριμμένον γίνεται τοῖς πονοῦσιν; ἢ διότι τὸ πῖον τήκεται θερμαινόμενον· ἡ δὲ κίνησις θερμαίνει· ἡ δὲ σὰρξ οὐ τήκεται;

Probl. IV.

Cur pingue contritum fit in laborantibus? an quia pingue liqueſcit calefactum:motus verò calefacit:caro autem non liquefit?

Προβλ. ε.

Διὰ τί δὲ τὰ περὶ τὴν κοιλίαν πιότατα, πότερον ὅτι ἐγγὺς τῆς τροφῆς; ἐν ὅσῳ οὖν τἄλλα παρ' ἐκείνης λαμβάνει, αὐτὴ πολλάκις λαμβάνει. ἢ ὅτι ἥκιστα πονεῖ; καμπὰς γὰρ οὐκ ἔχει.

Probl. V.

Cur quæ circa ventrem pinguiſſima? vtrum quoniam ſunt prope nutrimentum.Dum igitur alia à ventre accipiunt,venter multoties accipit.An quòd ipſe minimè laborat? flexiones enim non habet.

Tria hæc problemata ita connexa ſunt,vt à ſe inuicem diuelli nequeant, cùm in ſecundo ferè idem contineatur quod in primo. tertium autem, cùm nihil ad laborem pertinens contineat, omnino ad præcedentium explicationem facit. cùm autem parcè nimis & conciſè in totis iis tribus problematis contineatur, quod longiori & vberiori oratione in decimo

quarto proſecutus eſt, quo loco multa addidit eſſentialia: propterea ne in *ταυτολογίαν* incidamus, horum explicationem ad illum locum referimus, illud annotantes, eum qui hęc problemata ex Ariſtotelis libris probl. collegit, ſæpe id ſine iudicio, & inconcinnè præſtitiſſe.

Πρόβλ. ϛ.

Διὰ τί οἱ κόποι μᾶλλον παύονται, ὅταν τις τῷ ἐλαίῳ ὕδωρ συμμίξας ἀνατρίψηται; ἢ ὅτι μᾶλλον εἰσδύεται τὸ ἔλαιον μετὰ τοῦ ὕδατος; ἐὰν δὲ αὐτὸ καθ' αὐτὸ ᾖ, οὐχ ὁμοίως παραδύεται, διὰ τὸ ἐπιπολαστικὸν εἶναι. μᾶλλον οὖν μαλάττεται τὸ σῶμα εἰσδυομένου, ἐπεὶ τὸ ἔλαιόν ἐστι φύσει θερμόν· τὰ δὲ θερμὰ, καὶ ξηραίνει καὶ σκληρύνει· πρὸς δὲ τοὺς κόπους ἀσύμφορόν ἐστιν ἡ ξηρασία καὶ ἡ σκληρότης. μετὰ δὲ τοῦ ὕδατος ἀνατριφθὲν, ἧττον ξηραίνει.

Probl. VI.

Cur laſſitudines magis ceſſant, cùm quis ex oleo aqua permixto ſe perfricuit? An quoniam magis ingreditur oleum cum aqua? quod ſi per ſeipſum fuerit, non ita ingreditur: propterea quod natura ſua ſupernatat. Magis autē emollitur corpus, eo ingrediente, quia oleum eſt natura calidum: calida autem & exſiccant & indurant: ad labores autem, incommoda eſt ſiccitas & durities: cum aqua autem permixtum, perfrictione minus deſiccat.

κόπος quid laſſitudines oleo & aqua mixtis cur magis tollantur.

Διὰ τί οἱ κόποι, &c.] *κόποι* hoc loco ab Hipp. dicuntur laſſitudines dolores ex labore contractos ſignificantes, cùm Græcis & *πόνος* & *κόπος* & laborem & dolorem vterque quandoque ſignificet hoc loco *κόποι* vt dixi, laſſitudinem laborem inſequentem ſignificat. vnde malè Gaza fatigationes tranſtulit: quæ vox potius ipſam actionem laborioſam ſignificat. Cùm maior hominum pars, quocunque illis modo degatur vita, negotiorum multitudine implicita, in errata neceſſariò incidat, quæ euitari ita degentibus omnino nequeant, quum vel in otioſo ſæpe, nec negotio cuiquam addicto, ſibique vni vacanti, idem vſu penè eueniat, vti etiam ſanitatis tantùm cauſa exercens ſe, adhibito etiam pædotriba, poſtquam omnia exactè ſe præſtitiſſe exiſtimauerit, aberret tamen, atque ſolertiam humanam omnem, vt in multis fit, vincat erratum, & vltra metam progreſſus, ad laſſitudinis deueniat incommoda. hæc vt emendentur, ars medica, vel potius gymnaſtica, vti nos docet perfrictione huiuſmodi corporũ cum oleo aqua permixto. Plinius libr. 15. cap. 4. dicebat Græcos vitiorum omnium auctores oleum primos in gymnaſia inueхiſſe: de quo etiam dicebat Anacharſis Scytha eſſe inſaniæ pharmacum, quoniam eo athletæ ad inſaniam ſeſe exercentes perungerentur. de hac longiori oratione locutus eſt Galenus noſter, in pulcherrimis libris de ſanitate tuenda: potiſſimùm autem lib. 2. & 3. cap. 2. vbi qua ratione poſt exercitationes & labores ſit tractandum corpus, docet: inter alia verò tanquam primum & præſtantiſſimum remedium ponit frictionem corporis diligenter factam ex oleo & aqua.

Oleum Græci primi in gymnaſia introduxerunt.

Olei cum aqua mixti vtilitates.

An quoniam magis ingreditur oleum cum aqua.] Galen. 2. de ſimp. med. facult. cap. 15. multa de oleo proponit, tum quamplurima de mixtione hac olei cum aqua, eiúſque vtilitate in laſſitudinibus ex labore nimio productis: quæ huiuſmodi ſunt, vt nullam meliorem loci huius Ariſtotelis explicationem quærere debeamus. inquit enim, oleum, ſi ſimpliciter admouetur: citra vllam videlicet ex arte conciliatam à nobis aut caliditatem aut frigiditatem, talem ſeruat noſtram temperiem, qualem ſcilicet accepit, quàm fieri poſſit maximè vaporoſas omnes corporis expirationes prohibens. porrò ſi pluſculum membra fricęs oleo, calorem ex frictione aſcititium comparabis. Atque hac interim ratione laſſos non parum iuuabis, partim quòd in minutos corporis meatus pingue ingrediatur, & quæ indurata ſunt, emolliat: partim quòd humiditatem acrem ac ſubtilem, quæ in laſſitudine ex colliquatione proueniens ſub cute latebat, per halitum caliditate digerat. Conſpiciuntur enim exercentibus, tum foras effluere ſudores, tum intus in ventrem non pauca defluere excrementa, quæ velut liquamina ſunt. Ex hiſce autem colligendum eſt, complura in toto corpore eiuſmodi relinqui, quæ euacuationem depoſcant: quippe duplex in laſſitudinibus affectio naſcitur, ſicuti alibi oſtendimus. Nam ſimilares animantis partes

Laſſitudines quam bene tollãtur frictione ex oleo & aqua, ex Galeno.

reſiccantur,

reſiccantur, humectantur verò vacua ſpatiola non vtili, & naturali humore, (nã ſic foret plet-
ora) ſed tenui, acri, mordacíque: proindéque remediis indigent duplicibus, tum iis, quæ ſicci-
tatem corporis irrigent, tum iis, quæ humorem acrem euacuent. Itaque ad hæc aptiſſima
ſunt dulcium aquarum lauacra, nimirum quæ humiditate ſua inſtrumentorum corrigant ſic-
citatem, & caliditate tenuem atque acrem humorem digerant. At ſi corporibus inhærere
poſſet aqua, nec facilè deflueret, ipſa quippe per ſe ſufficeret. Atque cùm ea, quæ foris cir-
cumfunditur facilè defluat, & quæ in poros ingreſſa, corporis nullam habens anſam, prom-
ptè effluat, in hoc ſanè ipſum admiſcetur oleum, maximéque iuuat, ſi ex vtroque quis diu-
rius fricetur, id quod veteres Græci χυτλοῦσθαι nominabant: cui oppoſitum impoſuerunt vo-
cabulum ξηραλοιφεῖν, quod ſicca vti frictione ſignificat. Eſt ſanè & hoc quoque quodammo-
do laſſitudinem ſanare potens, ſed multum relinquitur ab eo, quod χυτλοῦσθαι nuncupatur.
Nam vt reliqua taceam, vbi cum oleo aqua contunditur, teritúrque, haud facilè ſolubili mix-
tione coit, vt quibus ita corporibus inungatur oleum, neceſſe ſit & pluſculũ inhærere aquam.
Quare hic item velut quædam materia eſt humectantium, exſiccantiúmque oleum, ſicuti an-
tea oſtendimus excalefacientium & refrigerantium. Quippe quòd ſi exſiccanti commiſceas,
totum effeceris exſiccaos, ſin humectanti, & ipſum humectans reddideris: ſæpéque quod ex
ambobus conſtat, maiorem adipiſcitur humectandi facultatem: quàm id, quod primariò eſt
humectans: quod in aqua accidit. Nam ea primariò madefacit: verùm cùm ea haud ita diu
adhæreat, nec actionem obtineat diutinam, leuiter vtrique prodeſt. Cùm ergo illic veluti vin-
culum fiat oleum, cogátque plurimùm quibus auxilio opus eſt, inhærere, longè omnium
optimum redditur remedium exſiccatis ſquallidíſque corporibus. At ne ſic quidem ſolum
oleum exſiccatis & defatigatis confert, ſed vnctuoſitate ſua induratas partes emolliendo.
vnde lib. de ſanit. tuenda cap. 2. dicebat, Vnctio autem ipſa fieri nudis manib. debet, ac me- Quales debeant eſſe frictiones ex oleo & aqua pro tollẽdis laſſitudinib.
dium inter mollem & durum modum ſeruantibus: infricandúmque prima perfricatione
blandius, inde ſeorſim paulò fortius donec caro manifeſtè citra contuſionem prematur,
adeóque vniuerſum corpus legitimè compactum eſſe videatur. Haudquaquam tamen adeò
valida frictione diu vtendum, ſed ſemel aut bis in quaque parte, ne eius corpus duretur, ex-
ſiccetúrve, quod ſeruare in medio temperamento eſt animus. vtilitates præterea, & varios
vtendi modos perfricatione hac ex oleo, & aqua, ad curandas laſſitudines varij generis tradi-
dit idem Galenus 3. de ſanitate tuenda, vbi de apotherapia agens, varias mixturas olei cum
aqua, & varia olea admiſcenda aquæ, pro laſſitudinibus variis curandis docet. Sed quomodo Oleũ quomodo calidũ, & quomodo temperatum.
calidum hoc loco oleum ab Ariſtotele ſtatuitur, cùm temperatum omnes medici conſti-
tuant, potiſſimùm autem Galenus 2. de ſimp. med. facultatibus? & quomodo exſiccans, ſi
emollit, atque humectat potius, vt 2. de tuenda valetudine, & 2. de ſimpl. med. facult. docuit
Galenus. An temperatum quidem eſt, vt ver, ad calorem aliquantulum vergens, quod
cùm temperaturæ humanæ proprium ſit, cùm ſimilia à ſimilibus non alterentur, reuera no-
bis ſimile temperamento eſt, & propterea iure merito quodammodo medium dicitur, cùm
alioqui calore aliquantulum mediocritatem ſuperet. Sic in paſſiuis qualitatibus temperiem
quandam ſortitur, ſed quod hoc loco ex caliditate ſiccitatem induci & duritiem, intelligen-
dum id eſt ex iis, quę ex Galeno retulimus, ex longiori cum oleo perfricatione incaleſcere
nimium aliquando corpus, & ſiccitatem etiam duritiémque induci.

Προβλ. ζ.

Διὰ τί τοῖς κοπιῶσι προστάττουσιν ἐμεῖν· εἴπερ ὁ ἔμετος κοπῶδές ἐστιν; ἢ κόπος γίνεται, ὅσων θλωμένων καὶ πιεζομένων καὶ κοπιωμένων; ταῦτα δ' ὑπὸ τῶν ἐκτός τινος πάσχοι ἄν, ἢ τῶν ἐν τῷ σώματι· καὶ τοῦτο διττῶς. ἢ γὰρ σαρκῶν ὑπερλεινουσῶν τὴν δύναμιν αὐτῶν, ἢ σώματος μιχθέντος συχνοῦ τῷ ἄλλῳ σώματι, χώραν οἰκείαν οὐκ ἔχοντος, οἷα τὰ περιττώματά ἐστι. πάντα γὰρ τὰ ἐκτὸς ἡμῖν περιαπτόμενα βάρη, κοπωδέστατα τῶν τοῦ σώματος μερῶν, κἂν τύχῃ σταθμῷ ὄντα αὐτῶν ἐλαφρότερα. σημεῖον δὲ τῶν εἰρημένων· οἱ γὰρ πλεῖον βεβρωκότες καὶ πεπωκότες, ἔλαττον πονήσαντες ἢ νήστεις ὄντες, μᾶλλον κοπιῶσι, διὰ τὸ μὴ τὴν οἰκείαν χώραν ἔχειν τὰ σιτία, ὄντα ἄπεπτα. ἐπειδὴ δὲ ὁ κόπος σύντηξιν ποιεῖ, ἡ δὲ σύντηξις περίττωμά ἐστι, τοῦτό ἐστιν ὃ τὸν κόπον ἐν ἡμῖν ποιεῖ, πλανώμενον ἀτάκτως, καὶ περιπῖπτον ὀστοῖς τε καὶ νεύροις, καὶ τοῖς ἐντὸς τῆς σαρκὸς ἀραιοῖς

οὖσι καὶ ἀνεωγμένοις. ὁ οὖν ἔμετος, ἐξάγων αὐτὸ, αἴτιον ὂν τοῦ κόπου, ἀκόπους εἰκότως ποιεῖ. λείπει γὰρ οἷον ἦν ἐν ἀρχῇ τοῦ πόνου τὸ σῶμα. κοπώδης δ' ἐστὶν ὁ ἔμετος, οὐ τῇ τῆς γινομένης ἐν αὐτῷ κινήσεως ὑπερβολῇ, ἀλλ' ὅταν συμβῇ μὴ καλῶς ἐξεμέσαι. ληφθέντων γὰρ πολλῶν σιτίων, καὶ περιττωμάτων τούτοις ἐνόντων, τὸ τοῦ ἐμέτου κόπον γίνεσθαι συμβαίνει, καθάπερ ἐπὶ τῶν πεπληρωμένων εἴρηται. εἰ οὖν μηδ' ἐκείνοις ὁ πόνος ἐστὶ τοῦ κόπου αἴτιος, ἀλλὰ τὸ οὕτως ἔχοντας πονῆσαι, οὐδ' ἂν τοῖς μὴ ἐξαιροῦσι τὰ σιτία, ὁ ἔμετος εἴη τοῦ κόπου αἴτιος. ἐχρῆν γὰρ πᾶσι τοῖς ἐμοῦσι γίνεσθαι κόπον. γίνονται δὲ ἀκοπώτεροι πολλοὶ ἐμέσαντες.

Probl. VII.

Cur delaſſatis corporibus euomendum præcipitur, ſi verè vomitus laborioſus eſt? An laſſitudo fit confractis oſſibus, compreſſis, & fatigatis: hoc autem ab extrinſeco aliquo pariuntur, aut ab eo, quod eſt in corporibus. & hoc dupliciter; aut enim in carnoſis partibus diſtracta earum facultate, aut corpore mixto alij corpori denſo, regionem propriam non habente, qualia ſunt excrementa. quæcunque enim corpori exrrinſecus applicantur, laborioſiora ſunt, quàm ipſa corporis membra, etiamſi pondera leuiora illis eſſe contigerit. Signum autem dictorum; qui plus æquo aut biberint aut ederint, hi, quamuis quàm minus ieiuni laborarint, magis tamen fatigantur, propterea quòd cibi non habeant proprium locum, cùm ſint crudi: cùm autem labor colliquationem faciat: colliquamentum autem ſuperfluitas quædam ſit, hoc eſt, quod laſſitudinem facit, dum temerè vagatur, occurſatque oſſibus, neruis, & intimis partibus carnis raris iam factis, & patefactis. Vomitus igitur, cùm id extrudat, quod fatigationem inducit, meritò hominem liberat à laſſitudine. corpus enim reſtituit, vt erat in principio laboris. Laborioſus autem eſt vomitus, non nimij motus ratione: ſed cùm fit non bene. Aſſumptis enim multis cibis, & ſuperfluitatibus, iis adiunctis vomitus laborem facit: quemadmodum in repletis dictum eſt, ſi igirur neque illis deſarigatio eſt laboris cauſa, ſed ita ſe habentes laborare contigerit, neque vtique non expelleutibus cibos vomitus erit laboris cauſa. oporteret enim omnibus vomentibus fieri laborem. multi autem non laborant, poſtquam euomuerint.

Vomitus cũ laborẽ fit, cur delaſſatis conueniat.

Cùm vomitus moleſtiam & laborem corporibus inferat, meritò dubitauit hoc loco Ariſtoteles cur medici præcipiant delaſſatis vomitum, & huius rei rationem quærit.

An laſſitudo fit confractis oſſibus, &c.] Illud ferè naturâ eſt comparatum, vt in tempore, vſúque recto, adhibita, quædam vtiliter: eadem errore, aut præuaricatione aliqua, noxia ſtatim fiant. Eadémque ſæpè eſt, ex qua ſanitas petitur, & quæ morbum inuehat materia. Huiuſmodi eſt ipſa exercitatio, quæ ſi quo tempore, ſi quantum, ſi qualiter debeant adhibeatur, ſanitatem defenſam tuebitur; ſin ſecus, inſalubris omnino erit, morbóſque faciet. tum verò vel imprimis laſſitudinum genera, quæ tam facilè exercendo incurrimus, aut cùm opus fortè aliquod facimus neceſſarium, conficiendis, tam ſæpè in vita peregrè itineribus magnis, negotiíſque multis aliis obeundis, quæ curſitando, aut corporis deſatigatione aliqua omnino peraguntur. Dicuntur autem delaſſati, aut deſatigati, dum vſti, extentíque poſt exercitationem ſibi eſſe videntur, idque aut omnibus corporis partibus, aut iis tantummodo, quibus laborarint, quædam verò, cùm triſti, moleſtóque ſenſu, dum ſeſe mouent, afficiuntur (quem alij indicibilẽ dixere, alij vlceroſum appellauere) nonnulli cũ membra ceu cõtuſa, & phlegmone obſeſſa ſentiũt, ſi quid horũ vel ſimplex, vel cũ altero duorũ aliorũ coniugatũ poſt exercitationẽ inciderit, κόπος Græcè dicitur, i. laſſitudo. ſic Gal. li. 3. de val. tuend. quamuis laſſitudinis multiplex genus faciat, tribus tamen ſolùm faſtigiis diductum tandem aſſeuerat. nam quartum quod à Gal. aſſignari videtur, nõ laſſitudo eſt, ſed ſiccitatis affectus, cũ exſuccũ ſqualléntq; ac

Laſſitudinis tria genera vlce-

contractius

contractius apparet corpus poſt exercitium, ſolutúmque quieſcere cupit, nullo laſſitudinis ſenſu vt in aliis: Itaque triplex in vniuerſum laſſitudo eſt ἑλκώδης, τονώδης, φλεγμονώδης, vlceroſa noſtris, tenſiua, & phlegmonoſa dicta. Vlceroſa vlceris habet ſenſum: quo quaſi acuum, infixarúmque carni cutique ſpinarum ſuboritur doloris quædam ſpecies: neque enim aliter ſic affecti, quàm veluti acubus, aut aculeis quibuſdam pungi ſe fatentur; ſicque ſui ſenſus imaginem explicant. Oritur autem ab excrementorum tenuium copia, & acrimonia: quos ipſa exercitatio nimia, & celeres; & multi motus pariunt, eo excremento, quod craſſius erat, fuſo & attenuato, nec tamen toto expulſo, aut adipe, mollive carne liquata. Nec verò ſolus exercitationis exceſſus eam gignit, ſed ſponte etiam aliquando prouenit, & in ea incidere ſolent corpora, quæ & mali ſucci ſunt, & excrementis abundant: de qua dicebat Hipp. laſſitudines ſpontinas morbos prænuntiare. Neceſſe eſt autem abs tali humore ceu tenui atque acri in vacua ſpaciola effuſo, eaque replente pungi ac quaſi vulnerari cutem, atque carnem ſic, vt etiam horror aliquádo oboriatur, immo etiam quadantenus concuſſio, commotióque totius corporis inæqualis, quod ῥῖγος dicitur, ſi modò is humor copioſus ſit, multúmque acris. talis quidem eſt vlceroſa laſſitudo. Tenſiua verò à nullo quidem, de quo magnopere ſit curandum, producitur excremento, ſed reſidet in neruis, & muſculis ex nimia tenſione, quam exercitando admiſerunt, & propterea non in quacunque parte perſentitur, ſed in ea maximè quæ laborauerit. Accedit enim in vehementi tenſione omnes muſculorum fibras contendi, non tamen ſimiliter omnes delaſſari, ſed eas maximè quæ per longitudinem tenſionis porriguntur. Nam quæ obliquæ feruntur, tenduntur illæ quidem quoque, at non adeò, vt reſtare in iis tenſionis veluti reliquias, poſt exercitium, non commoto quicquam corpore neceſſum ſit: quod alioqui rectis fibris euenire ſolet, quæ, quia potiſſimùm inter exercendum contentæ laborarunt, vel ceſſante exercitatione, impreſſa retinent præteriti laboris veſtigia, remanétque affectus qualitas, priori cùm fieret non abſimilis. Incidit huiuſmodi laſſitudo iis, quibus ſalubris ſuccus eſt, poſt robuſtas potius, quam celeres exercitationes, redditque laſſatos ipſos pigros admodum ægréque flexiles. Non tamen denſi, horrentéſque apparent, cæterum contracti aridíque. Tangentibus verò calidiores apparent, non ſolúm iis, quos laborioſa detinet laſſitudo, ſed etiam quam ipſimet, cùm ſani eſſent. Tertia autem laſſitudinis differentia, quæ φλεγμονώδης, hoc eſt inflammatoria, ſeu inflammationi ſimilis dicitur, quod contuſarum fractarúmque aut inflammatarum partium ſenſus oboritur: quæ tunc fit, cum muſculi plus iuſto excalefacti, circumfuſorum excrementorum quippiam arripuerint ad ſe: hócque cùm non valde altè agitur laſſitudinis eiuſmodi ſenſus, feréque in muſculis, qui ſub cutim ſedem ſuam poſuere, ſubſiſtit: at cùm neruos interiores tendinéſque oſſibus ſemper adhærentes, occupat, profundæ magis affectionis ſenſus percipitur, vnde complures oſſibus ſe dolore arbitrentur, itáque affirment. Quamobrem medici à communi hac intelligentia non abhorrentes, meritò ὀστοκόπον appellant; cùm tamen membranæ ſolúm doleant, oſſa ipſa tegentes: qui ſic laborant, ne minimum quidem motum ſuſtinent, ſed omnem formidant. ſentiunt autem manifeſtum calorem vnà cum demorſu, & tenſione, vitioſo humore in totam corporis molem largè effuſo. Miſcentur autem hæc, & nunc vlceroſæ, tenſiuæque, nunc tenſiuæ & phlegmonoſæ, nunc omnium vnà ſigna cauſæq; adſunt, vt verè ſeptem conſtituantur laſſitudinum differentiæ à Gal. 3. de ſan. Tuend. Hæc omnia ſiquis diligenter conſiderauerit, facilè intelliget, quod hoc loco ab Ariſt. de defatigatis dictum eſt, cum laſſitudinem colliſis, compreſſis, atque fatigatis oſſib. fieri dixit. laſſitudinem igitur fieri dixit, quòd corpus magis grauetur, quàm pro natura ſua expediat, & hoc ab excrementis, quæ ex carnium colliquatione, & naturalium humorum diſſolutione ad labores immoderatos ſubſequente. dum.n. caro ſuam ſedem obtinet, dúmque humores intra propria collocati ſiut conceptacula, corpus agile eſt, nec vllo pondere preſſum, at vbi immoderatus ſubſequatur labor, colliquantur carnes, funduntur humores, incaleſcunt magis, & attenuati extra propria conceptacula colliguntur: vt & hoc loco optimè docuit Ariſt. & Gal. 2. de ſimpl. med. fac. 25. dicebat. Nam cùm in laſſitudine ſimilares quidem animalis partes ſiccentur, ſpaciola autem vacua, tenui, acri, & mordaci humore implentúr, ea certè corpora remediis indigent, quæ & ſiccitatem irrigent, & humorem acrem diſcutiant. cùm igitur vomitus humores ſuperfluos, & attenuatos iam, acres tamen, & extra propria loca poſitos aptus ſit euacuare, laſſitudinem tollere hoc pacto commodè poterit, ſarcina, qua vniuerſum corpus premebatur, corpore leuato, & eo in priſtinum ſtatum reducto.

Ulceroſa, tenſiua & phlegmonoſa.

Vlceroſa laſſitudo quæ.

Vlceroſa laſſitudo à quibus cauſis.

Phlegmonoſa laſſitudo quæ, & quibus ſignis cognoſcatur.

Laſſitudinũ tria genera miſcentur.

Laborioſus autem eſt vomitus, &c.] reſpondet rationi, qua quis vti poſſet ad demonſtrandũ vomitum

Vomitus quomodo laborem inferat.

vomitum laſſitudinem auferre non poſſe, quia ſolet ipſe & laborioſus eſſe, & laſſitudinem inducere. reſpondet autem vomitus per ſe non eſſe proprium laborem aut laſſitudinem inferre. alioqui hoc omni vomitioni conueniret, cùm tamen contrà euenire quotidie obſeruatum ſit. multi.n.à vomitu non modò non magis delaſſati redduntur, ſed multi à vomitu alacriores redduntur. laborioſi autem aliquando vomitus fiunt per accidens, vbi non ea obſeruentur, quæ ad vomitum ritè peragendum erant neceſſaria: vt ſi corpus non ſit aptè præparatum ad vomitum, vt ſi multi ſint cibi & potus ingeſti, & tum multi etiam adſint excrementitij humores per vomitum educendi. eo enim caſu vbi quis vomitum proritet, laborem inducet, & magnam anguſtiam cibis ingeſtis impedientibus exitum excrementorum. Dubitare hîc iure merito aliquis poſſet, quòd hoc loco Ariſtoteles dicat multis cibis aſſumptis non eſſe vomendum, alioqui laborioſus redditur vomitus. cui contrarium aſſerere videtur communis medicorum ſchola, Auicennam inſequentium lib. 1 can. Fen. 4. cap. de vomitu. vbi euomendum eſſe dicit poſt cibi aſſumptionem, & multam quidem ad ſatietatem vſq; factam. Verùm ſciendum eſt, vt etiam prima ſectione problem. docuimus, vomitum duorum eſſe generum, quidam enim eſt naturalis, quo vniuerſum corpus euacuatur, in quo multa ſunt obſeruanda, vt optimè annotauit Damaſc. in ſuis Aphoriſmis: præparandi enim ſunt humores, attenuandi, concoquendi, præparandæ viæ, commouendi, & diſſoluendi, aut medicina cibali, aut medicinali cibo, vt ad exitum præparentur, poſtea cum abſtinentia præcedentis diei educendi ſunt vomitione: de hoc vomitu locutus eſt Ariſtoteles hoc loco: quomodo enim humores per muſculos diſperſos, & in ſpaciola contentos per vniuerſum corpus, aut in parte delaſſata vomitione euacuaremus, niſi facultatem haberet vomitus is ab vniuerſo, aut à longinquioribus partibus humores attrahendo extra corpus pellere: ſi enim ventriculus cibis multis eſſet refertus, attractis humoribus ad ventriculum periculum immineret ne ſuffocaretur: at quandoque etiam in tali caſu non erit vomendum ventriculo ieiuno, vt ſi vomitorium medicamentum violentum fuerit, qualis eſt elleborus, aut ſi ventriculus ex iis fuerit, qui ſenſibiles ſunt plus quàm natura ventriculi fert. Eſt vomitus alius particularis, factus ſolùm ad euacuandum: quod in ventriculo continetur, in quo caſu præſtat vomitum proritare repleto ventriculo, quàm inanito: de quo loquitur & Auic. & medici.

Vomitus quomodo laborẽ afferat, ſi fiat ventre multum repleto, ſi medici vt vomitum minus moleſtum reddant, vomitui præmittendos multos cibos volũt.

Vomitus duplex, vnus quo totum euacuatur: alter quo ſolus vẽtriculus. In vomitu naturali ieiuno ventriculo vomendum, quãuis nec ſemper. In vomitu particulari fugiandum ieiunium.

Προβλ. η.

Διὰ τί κοπιαρώτερόν ἐστι τῷ βραχίονι τὸ διὰ κενῆς ῥίπτειν, ἢ λιθάζοντα; ἢ ὅτι σπασματωδέστερον τὸ διὰ κενῆς ἐστιν; οὐ γὰρ ἀπερείδεται πρὸς οὐδὲν, ὥσπερ ὁ βάλλων, πρὸς τὸ ἐν χειρὶ βέλος. ὁμοίως δὲ τοῦτο καὶ ὁ πένταθλος, πρὸς τοὺς ἁλτῆρας· καὶ ὁ θέων παρασείων, πρὸς τὰς χεῖρας. διὸ ὁ μὲν, μεῖζον ἅλλεται ἔχων, ἢ μὴ ἔχων ἁλτῆρας· ὁ δὲ θᾶττον θεῖ παρασείων, ἢ μὴ παρασείων.

Probl. VIII.

Cur laborioſior eſt brachio inanis iactatio, quàm cum lapide? An quia diuellens magis eſt, vbi fiat per vacuum, nulla enim in re nititur, quemadmodum qui manu telum tenet. Simile huic eſt pentathlus ad halteres. & currens agitans, ad manus. Quamobrem ille plus proſilit habens, quàm non habens halteras. hic autem velocius currit mouens, quàm non mouens [manus.]

Theophraſti liber περὶ κόπων emendatur.

Cùm Theophraſtus tum in collectis ex maioribus libris περὶ κόπων ab Henrico Stephano primùm impreſſis, poſtea verò à Sylburgio, tum in bello περὶ κόπων Baſileæ edito iiſdem propemodum verbis, quibus hoc loco vſus eſt Ariſtoteles noſter, problema hoc & propoſuerit, & explicauerit. & tamen nonnulla deprauata obſeruauerim apud eundem Theophraſtum, operæpretium me facturum exiſtimaui, ſi hæc cum illis conferens ad meliorem ſtatum reducere potero. Sic igitur eſt in lib. Henrici Stephani. διὰ τί κοπιαρώτερον τῷ βραχίονι διὰ κενῆς ῥίπτειν ἢ λίθον ἢ ἄλλο τι βάρος, διότι σπασματωδέστερον. οὐ γὰρ ἀπερείδεται, καθάπερ ὁ βάλλων, πρὸς τὸν ἐν τῇ χειρὶ ὄγκον. i. cur laborioſum magis eſt brachio inaniter proiicere, quàm lapidem aliud-ve libramentum? quoniam diuellens eſt magis: non enim fulcitur, quemadmodum iaculans, ad ſpiculum in manu. libro verò περὶ κόπων, Baſileæ impreſſo, ſic habet, τῷ δὲ βραχίονι κοπιαρώτερον διὰ κενῆς ῥίπτειν λίθον, ἢ ἄλλο τι βάρος, ὅτι σπασματωδέστερον, καὶ καματωδέστερον, οὐ γὰρ ἀπερείδεται, καθάπερ ὁ βάλλων πρὸς τὸν ἐν τῇ χειρὶ ὄγκον ὥσπερ ὁ πένταθλος πρὸς τοὺς ἁλτῆρας, καὶ

τοὺς

τοὺς κάρπους. διὸ ὁ μὲν μᾶλλον ἄλλε(ται), ἢ μὴ ἔχων. ὁ δὲ θᾶττον θεῖ, μὴ παρασείων. ὁ δ᾽ ἧττον αὐτὰ τεταμένως, διὰ τὸ βάρος. Vbi obſeruandum eſt multa eſſe, quæ emendatione indigent, corrigique poſſunt; tum ex hoc Ariſtotelis loco, tum ex breuioribus illis Eclogis. nam Διεχρῶντο primum in locum διὰ κενῆς receptus fuit. Deinde, poſt ῥιπτεῖν omiſſa eſt dictio ἢ, ante λίθον. vt in correctioribus eſt. ſic enim dicet laborioſius eſſe inani conatu brachium agitare, quam lapidem proiicere, aut genus aliud libramenti, vnde quod Ariſtoteles dixit ἢ λιθάζοντα, id eſt, quàm lapidantem, apud Theophraſtum eſt ἢ λίθον, ἢ ἄλλο τι βάρος. vnde ſcholiaſtes optimè dicebat, ſi λιθάζοντα legatur, ῥιπτεῖν videbitur accipiendum quaſi abſolutè poſitum, priore loco: deinde ante aut poſt λιθάζοντα repetendum ἀπὸ ἢ κοινοῦ, vt & ibi abſolutè ponatur. ſin legatur ἢ λίθον, nempe priore loco abſolutè ſumetur (& certè eundem omnino huius locutionis vſum obſeruaſſe mihi videor) at poſteriore cum λίθον, iungetur. Adeò vt Gaza accuſatiuum manum, ſupplere opus non habuerit: aut illud addens, non illo modo vertere debuerit. cur laborioſius brachio eſt inanem iactaſſe manum, quàm cum lapide. ſed hoc potius, aut huic ſimili. Cur laborioſior eſt brachio iactatio, ſiue agitatio, cùm manus eſt inanis quàm cum lapide. Nam ex illa Gazæ interpretatione videri poſſit primo aſpectu manus ipſa id eſſe, quod iactatur à brachio. Quæſtio igitur ab Ariſtotele propoſita eſt. Cur qui inanem iactant manum, aut qui manu, aut aliquid proiicere ſimulant, aut leue quippiam proiicere tentant, maiorem brachio laborem pariunt, quàm ſi grauius quippiam, puta lapidem proiiciãt.

Gazæ interpretis lapſus

Brachij inanis iactus cur magis laborioſus, quàm ſi cũ lapide.

An quia diuellens magis eſt &c.] cauſam eſſe ait quoniam brachium inani iactatione quaſi conuellitur, cùm in nulla re nitatur. in proiectione autem lapidis, aut alterius libramenti, manu grauiori illi lapidi quaſi innixa impeditur genus illud conuulſionis, aut potius diuulſionis. nam in prima illa inani iactatione, cùm fiat per vacuum, nihil eſt cui innitatur. tota verò vis huius ſolutionis nititur eo, quod ab Ariſtotele propoſitum eſt lib. de com. an. inceſſu, fundamento, animalia nulla quocunque modo progreſſiuo moueantur, ſiue ſaltu, ſiue progreſſu moueri poſſe, niſi aliqua re innitantur: id verò firmum ſolidúmque eſſe debet, alioqui diſſoluitur motus membráque dilabuntur. niſi. n. inquit firmum fuerit id, quod ſubiacet, atq; ſubſternitur, ſed citius dilabatur ac effluat, quam ſi mouentis ſtabilis ſuper illud fiat impreſſio, firmúſque membrorum innisus, aut nullum omnino mouendo animali præbeat fundamentum, nullum profectò ſuper illud ſe mouere poterit animal. cuius rei veritas palam eſſe poteſt, ſi in alto quiſpiam arenarum cumulo, aut in milij aceruis ſubſtratis progredi tentauerit: cum. n. citius dilabatur, & ſubterfugiat ſubſtrata illa materia, quam illi firmiter inniti pes poſſit, aut difficulter admodum, aut nullo progredi poterit modo. Quod ſi nullum penitus mouendis partibus ſubſiſtat fundamentum, quo inniti poſſint, omnes omnino abſcindentur motus, quales tum aqua, tum aëris natura nobis terreſtribus eſſe conſpicitur; quæ vt illorum pedibus nullum omnino præſtant innisum. ita omnem penitus ſuper ſe illis abnegat progreſſionis aut ſaltus modum. ſic igitur etiam eadem ratione ſi quis brachio in aëre leue quippiam aut inani conatu proiicere tentauerit, cùm firmo cuipiam non innitatur, quaſi prolabens diuellitur magis, atque à iuncturis, quibus alligatur, quaſi ſeiungitur.

Motus progreſſiuus nullus ſine ſolido fundamento.

Simile huic eſt pentathlus ad halteras.] Ariſt. lib. de inceſſu anim. ſimili omnino duplici exemplo pentathli, & currentis ad hoc ipſum eodem loco vſus eſt: cum d. Quamobrem pentathli plus ſaliunt, ſi halteras habuerint, quàm ſi non habuerint, & qui currunt, citius currunt, ſi manus commouerint. Niſus námque fit quidam in extenſione ad manus, & articulos. duplici igitur exemplo oſtendit in proiectione opus eſſe innixu aliquo, quantóque is firmior fuerit, & applicatior, tantò proculdubio vegetior erit motus, & expeditior. primum ſumitur ex pentathlorum innixu ad halteras. verum quoniam hoc loco non ſatis vſitati & frequentis vocabuli pentathli, & halteres, mentionem fecit Ariſtot. ne quid accuratam legentis mentem perturbet, animaduertendum eſſe cenſeo, priſcos illos Græcos tum in ſacris certaminib. tum in ludis, amphitheatris, & publicis ſpectaculis, ſed præſertim in ſtadio, quod ferè ſolis athletis deſtinatum erat, pluribus certaminum generib. licèt certarent, quinque tamen erant inter illa præcipua, lucta, pugilatus, curſus, ſaltus, diſcus. vnde luctatores, pugiles, curſores, ſaltatores, diſcoboli denominabantur, qui ſingulatim in ſingulis pollerent, ſicuti pancratiaſta, qui in lucta & pugilatu valebat, qui verò in cunctis quinque pentathlius, & vocabulo Romano quinquertio vocabatur. ſed ipſummet Ariſt. de hac Agoniſtica loquentem audiamus lib. 1. Rethor. cap. 5. Agoniſtica autem corporis virtus ex magnitudine, & robore, & celeritate conſtat. nam & celer fortis eſt. qui. n. crura quodammodo proiicere, & velociter, ac longè mouere poteſt, curſor: qui verò premere,

Certaminũ in ſtadio potiſſimum quinque genera.

Pentathlus quis antiquis.

fortitérque tenere, luctator, qui percuſſione impellere, pugil: qui verò vtriſque his, pancratiaſtes, at qui omnib his, pentathlus. In quibus verbis patet pentatblum eum dici, qui in quinque illis certaminum generibus cæteros aut ſuperat, aut ſupetare aptus eſt. Vbi obiter obſeruandum eſt M. Antonium Maioragium, in loco illo interpretando & explicando, longè deceptum eſſe: quod enim dicit Ariſtoteles ὁ ἢ πᾶσι τούτοις, πένταθλος. ipſe vertit, qui in tribus illis omnib. pentathlus vocatur, quod explicans in commeotario dicit: Quinto loco ponuntur pentathli, qui Latinè quinquertiones dicuntur, & hi ſunt, qui & lucta & pugillatione, & curſu victores euadunt. Atque ita dicti videtur, quòd quinque nomina poſſent habere. poterant enim dici luctatores, pugiles, curſores, pancratiaſtæ, & pentatbli. quamobrem olympionicarum omnium, qui corporis viribus contenderent, pulcberrimi ac præſtantiſſimi habebantur. cùm alioqui Ariſtoteles omnibus iis non tribus ſolùm, ſed omnibus agonum generibus peotathlum dici victorem voluerit: neque verè peotathlus dici potuiſſet, niſi quinque illis exercitationibus victoriam ſibi aut comparaſſet, aut ad concertandum quinque illis ſe paratum præbuiſſet, lucta nempe, pugilatu, curſu, ſaltu, diſco. & quemadmodum pancratiaſtes dicebatur, qui lucta & pugilatu valebat, ita pentathlus qui quinque illis. verum quidem eſt debuiſſe hunc magnitudine corporis, robore virium. & celeritate valere, at ob tria hæc nunquam pentathlus diceretur, ſed quod tribus iis dotibus corporis inſtitutus, poterat in quinque iis agonibus victor euadere. ſic πένταθλους nomen ſumpſit Pauſanias 2. Eliacωn. at nō hoc modo ſolùm ſumitur, ſed cùm quis ad omnia ſubeunda certamina ſe iiſdem ludis, eadémque vice offerret, is non minus pentathlum obire ac vincere dicebatur: tum etiam is, qui diuerſis locis temporibúſve, tum de his, tum de illis quinquercij ludis victoriam reportaſſet, vt optimè doctiſſimus Petrus Faber 1. agonoſt. cap. 31. multis demonſtrauit. Placuit autem ſcholiaſtæ Sophoclis non hunc ſolùm pentathlium dici, ſed & eum, qui ſe omnibus illis agonibus per vnum integrum diem decertaturus, quocunque ipſorum alius quiuis, aut forſitan, cui ſors obtigiſſet, experiri ſecum vellet, offerebat: non tamen vt quinque omnibus agonibus, niſi depugnaſſet (exempto forſitan inter dimicandum die, ſine aduerſarij prouria) palmam conſequi nequiret. quamuis nunquam probare potuerim eiuſdem ſententiam, qui pentathlum etiam putauit dici, eum qui eodem die quinque omnibus agooibus decertare, & vincere potuerit, quod & Feſto Pompeio, & Paulo eius abreuiatori placuiſſe video, in voce quinquertium: cùm ne ipſi quidem Herculi Olympicorum auctori & Deo veterum ſabularum auctores iſtud tribuant: ſed taotùm omnibus eum (licèt inter ſe cōtrariis) agonibus victorem extitiſſe, vt videre eſt apud Diodorum Siculum 4. Bibliothecæ. Cùm igitur pentathlus eum etiam, qui ſeſe offert in quocunque genere quinque certaminum cum quolibet decertare, ſignificet, non mirum ſi aliquando cum curſoribus coniunctim enumeratus, contra athletas, apud ſcriptores collocetur, tāquam ſi in ſpecie vnus ex agoniſtis foret. vt videre eſt apud Pauſaniam 2. Eliacorum, vbi pentathlos cum curſoribus cōiungit, vt à cæteris in palæſtra exercentibus ſeſe athletis ſepararet. Sic apud Pindarum Oden 13. inſcribit Xenophonti Corinthio ſtadiodromo, & pentathlo. qui enim primo pentatblo ſe obtulerat, quaſi quocunque genere quinque certaminum decertaturus, aduerſario curſum eligente, aut ſortitione ſacta certamine curſus ſortito, curſu cum antagoniſta certauerit: ac proinde, qui curſu, idem pentathlo ex vnico certamine victor declaratus, atque proclamatus fuerit: atque ita forſitan omnium quoque gymnicorum agonum præmia & coronas conſecutus. ſic in Elegis Colophonij Xenophanis apud Atheneum 10. Deipnoſophiſt. à cæteris, qui ſeorſim obiri ſolebant agonibus, peotathlum diſtinguebat.

Pancratiaſtes qui lucta & curſu valebant, i dicebantur.

Pentathli qui pugillatu, curſu ſaltu, diſco & lucta valebant.

Feſtus notatus & deceptus.

Epicteti locus de pentathlo explicatus.

Quod autem apud Arrianum legitur in Epicteto lib. 3. aliter inſtituendum eſſe pancratiaſtam, aliter luctatorem, aliter curſorem, vt hoc aut illo exercitationis genere cæteris agoniſtis antecellat, quod etiam ipſum de quioquertione, & luctatore ſcribit. eū enim qui pentathlo maximo valeat, ad luctam ineptiſſimum fore. quibus fortaſſe verbis pentathlum aliquis minimè luctæ idoneum aſſerere potuerit, quod falſiſſimum eſſe ſuperius demonſtratum eſt: ita intelligendum eſt, vt qui ad hoc ita inſtitutus eſt, & enutritus, vt ad luctam maximè ſit idoneus, non ita eſſe educatum, atque corpore diſpoſitum oportere ac qui pentathlus eſt i. ad quinque illa certamina exercenda diſpoſitus: nam ſi ad luctam eſt præparandus, vt premere, fortitérque tenere poſſit, quod in robore & membrorum ſoliditate & fortitudine poſitū eſt: quæ vbi in aliquo fuerint, ad curſum is non ita erit diſpoſitus, vt optimè docuit Ariſtoteles 1. Rhetor. qui verò ad quinquertionem præparandus eſt, ita in mediocritate poſitus eſſe debet partium corporis, vt & crura celeriter mouere, ac

longè,

longè,& brachiis fortiter apprehendere,arctéque tenere, & manibus validè à ſe pellere, plagáſque inferre valeat,quæ cùm ex parte contraria ſint, vt craſſo ſolidóque corpore eſſe,& ad curſum facilem eſſe,efficiebant vt pentathli rari admodum eſſent. Hinc in Enchiridio cap.27. dicebat Epictetus apud Atrianum aliter ſaginandum, fricandum, exercendum dolichodromum, aliter ſtadiodromum,& longè aliter pentathlum. Simonides Poëta pentathli huius mentionem feciſſe viſus eſt hoc diſticho,

Pythia deuicit Diophon,atque Iſthmia,ſaltu,
Et diſco,& lucta,& iaculo,& pedibus.

Hermolai Barbari in pentathlo error.

Obſeruandum autem Hermolaum Barbarum, virum alioqui doctiſſimum, in pentathlo maximè errаſſe, cùm putauit plus eſſe pancratiaſten, quam pentathlum. Pentathlos (inquit) eſt, qui generibus illis quinque certat: pancratiaſtes, qui certauit & vicit. decipitur enim putans eoſdem eſſe, qui ex pentathlis pancratiaſtæ fiant: cum alioqui 1. Reth. ab Ariſt. ita diſtinguantur, vt pancratiaſtæ pentathlis ſit inferiores. dicebat.n. qui in vtriſque iis pancratiaſtæ: qui in omnib. pentathli. ſic metaphoricè Democritus Abderites apud Laërtium pentathlus dictus eſt, καὶ ἦν ὡς ἀληθῶς ἐν φιλοσοφίᾳ πένταθλος. τὰ γὰρ φυσικὰ, καὶ τὰ ἠθικὰ, ἀλλὰ καὶ τὰ μαθηματικὰ καὶ τοὺς ἐγκυκλίους λόγους καὶ περὶ τεχνῶν πασῶν εἶχεν ἐμπειρίαν. hactenus de pentathlis. nunc quid ſint halteres expendendum. primò autem vt æquiuocationis omnis ratio tollatur, obſeruandum eſt duo eſſe nomina apud Græcos ἁλτὴρ,& ἁλτῆρα quæ inter ſe ita diſtinguntur, vt primum inſtrumenta tantùm, alterum autem non modò inſtrumenta, ſed etiam exercitationis genus cum huiuſmodi inſtrumentis ſignificet. ἁλτῆρα enim genus fuiſſe orcheſticæ ſiue ſaltationis apud Sycionios vſitatum, vt refert Athenæus, quo nomine Ithacenſes quoque vnam exercebant, quam non ſine Vlyſſis fortuna atque ærumnis conſtitiſſe cenſendum eſt. ſiquidem ἀλήτης ex Homeri verſibus, ex Hipp. vſu, atque Galeni interpretatione, mendicum atque erroneum ſignificat. de quo genere exercitij fortaſſe locutus eſt Ariſtoteles tum hoc loco, tum lib. de inceſſu animaliũ, vbi dicit quamobrem pentathli plus ſaliunt, ſi halteras habuerint. at verò ἁλτῆρα non modò exercitationis hoc genus per ſaltationem cenſendum eſt, ſed alia quoque earundem exercitationum genera per halteres facta. de quibus locutus eſt Gal. 2. lib. de valet. tuend. ἁλτῆρες autem ij erant maſſæ plumbeæ aut lapideæ, aut ex metallis conflatæ, aut manipuli ex varia materia modò grauiori, modò leuiori confecti, anſa ac manubrio addito, eáque magnitudine, vt manu quilibet caperetur, quorum qualis eſſet figura doctiſſimus Mercurialis 2. lib. Gymnaſt. cap. 12. tum ex antiquis gemmis & marmoribus docuit, tum ex Pauſania lib. 5. Eliacorum colligitur, vbi habet: Hi autem halteres circuli oblongioris figuram habent, neque dimidio ad exactiſſimam rotunditatem perueniunt. Ita verò eſt facta eorum figura, vt manuum digiti, tanquam per clypei anſam immittantur. Eoſdem deſcripſit Cælius Aurelianus 4. chron. cap. 2. cùm ſcribit: Arthriticis conuenire ceram digitis emolliendam dare, vel manipulos tenendos, quos palæſtritæ halteras appellant, tum mouendos cereos, vel ligneos, primò cum paruo plumbo interfuſo, tum pro modo profectus grauiores. de exercitatione hac per halteres Gal. 2. de val. tuenda ſic habet. ſunt & qui depoſitis ante ſe halteribus, vlnæ interuallo diſtantibus, poſtea in medio eorum ſtantes inclinati eos attollunt. dextra quidem eum, qui ad ſiniſtram ſitus eſt, ſiniſtra autem eum, qui ad dextram, rurſúſque vtrunque ſuo loco deponunt: ídque deinceps ſæpius firmato gradu faciunt. Hic verò motus tranſuerſas ſpinæ partes magis exercet. & lib. 6. halterum vſum partes ſuperiores exercere ſcribit, ideóque eam exercitationem in eo qui calido ſemine & acri abundat conſulit, iis verbis: exercitationibus verò vteretur, quæ à ſuperioribus partibus potius obeuntur, qualis eſt, quæ per paruam pilam, & quæ per magnam fit, & per halteres. ſic igitur halteres ſignificabant pondera quædam, quibus ſaltantes, aut foſſam tranſilientes ſeſe ad maiorem corporis eiaculationem vtraque manu ea continentes firmiorem, & productiorem facerent librationem. ſic Theoph. lib. περὶ κόπων, ſic Ariſtoteles tum hoc loco, tum lib. de inceſſu animalium, ſic etiam ſignificabant varia ponderum genera, quibus à dextris ad ſiniſtras & econtra, immutatis ſuperioribus potiſſimùm corporis partibus ſeſe exercebant: de iis locutum videmus Gal. 2. 5. & 6. de val. tuenda. ſignificabant etiam halteres libramenta diuerſæ formæ, quæ non modò manibus tenerentur, vt in ſaltatoribus diximus, aut hinc inde ad dextras & ſiniſtras, & econtra reponerentur, ſed variis etiam modis emitterentur, non ſecus ac temporibus noſtris apud multos in vſu eſſe videmus, qui ſeſe exercent, aut lapidem, aut plumbeam maſſam manibus, aut brachiis extenſis, & circumactis in altum mittentes ad determinatam metam propellere conantur, quorum

Pentathlus pancratiaſte maior.

Halter, & haltera quomodo diſtinguantur.

Ἁλτῆρα quid Græcis.

Ἁλτῆρες quid eſſent & cuius figuræ.

Exercitatio per alteres facta qualis.

quorum imaginem ex lapidibus & gemmis antiquis ſculptis tradidit doctiſ. & rerum antiquarum diligentiſſimus indagator Hieronymus Mercurialis libr. 2. capite 12. de quorum varia forma locutus eſt Antyllus apud Oribaſium Sardianum, c. de halterum iaculatione. cum d. Differentia autem eſt halterum ipſorum: aut enim proiiciuntur manibus extenſis, & viciſſim inflexis, aut in manuum protenſione, quæ quieſcunt, & vt plurimùm breui motu mouentur, ſolùm continentur. ipſi verò qui exercebantur, non ſecus ac pugiles, introibant, & concutiebant, vel qui ſe exercebant, ſecundùm dorſi aſcenſum manibus viciſſim ſe flectebant: quod genus exercitationis Aretheus Cappadox primo Cron. cap de antiquo dolore capitis maximè commendauit. De hoc genere exercitationis locutus videtur Martialis lib. 14. cùm dicit:

Quid pereunt ſtulto fortes haltere lacerti?
Exercet melius vinea foſſa viros.

Quamobrem ille plus proſilit habens, quàm non habens halteras.] Hic manifeſtum eſt loqui Ariſtotelem de eo, qui in palæſtram veniens, ſeque in omni genere exercitationum cum quolibet decertaturum ſpondens, & ſaltu decertaturus halteribus, quos manibus proſilientes tenere ſolitos fuiſſe diximus, adiutus plus proſilire ſolere dixit: quòd validiùs iis innixi proſilire queant, potiſſimùm cùm ex grauitate illa manuum, quæ quaſi ante curſores iactantur, quoquo modo eleuetur corpus, & longius feratur.

Hic autem velocius currit mouens quàm non mouens manus.] Sic lib. de progreſſu animalium verſus principium dicebat, qui currunt, velocius currunt, ſi manus commouerint, niſus namque fit quidem in extenſione ad manus & articulos. curſores, inquit, manus concutientes, & motantes brachia, promotius currere animaduertuntur: in extenſione nanque illa inniſus fit quidam & applicatio, cùm brachij ad cubitum, & ad lacertum, tum illorum ſanè ad carpi iuncturam, & manum: manus autem in curſu motæ, corpus progrediens & currens quaſi alæ quædam quodammodo vlterius ferunt.

Πρόβλ. θ.

Διὰ τί ἡ ταχυδρομία [καὶ] ἐπ' ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ζώων νοσηματικοὺς ποιεῖ τὰ περὶ τὴν κεφαλήν; καί τι ὅλως ὁ δρόμος κατασπᾶν δοκεῖ κάτω τὰ περιττώματα, ὥσπερ ὁ περίπατος. διὸ καὶ παχύνον) τὰ σκέλη τῶν πολλὰ περιπατούντες, ὅτι εἰς τὰ κάτω ὑπονοστεῖ ἄνωθεν καὶ ἡ τροφὴ καὶ τὰ περιττώματα. [ἢ] ἡ μὲν κίνησις ταὐτὸ ποιεῖ· ἀλλ' ἡ ταχεῖα, διὰ τὴν συντονίαν καὶ ἀπνευστίαν, ἐκθερμαίνει τὴν κεφαλήν, καὶ τὰς φλέβας ἐκφυσᾷ τὰς ἐν αὐτῇ, καὶ σπαστικὰς τῶν θύραθεν ποιεῖ δυνάμεων, οἷον ψύχους καὶ ἀλέας, καὶ τῶν ἐκ τοῦ θώρακος ὧν εἰσιόντων, νοσεῖν ἀναγκαῖον τὸν τόπον ἐστί.

Probl. IX.

Quam ob cauſam velox curſus & in homine, & in aliis animantibus, morboſa reddit, quæ circa caput: cùm alioqui curſus omnino deorſum excrementa deducere ſoleat, quemadmodum & deambulatio. quapropter crura eorum craſſiora redduntur, qui multum ambulant: quoniam à parte ſuperiori ad inferna labuntur, & alimentum & excrementa. An motus quidem id facit: ſed velox propter contentionem, & impeditam reſpirationem caput calefacit, & venas inflat, quæ ſunt in ipſo, & attrahentes reddit externarum facultatum, vt frigoris, & caloris, & eorum, quæ ſunt in pectore, quibus rebus admiſſis ægrotare locum neceſſe eſt.

Curſus velox capiti cur officiat.

Proponit quæſtionem diſcutiendam Ariſtoteles, cur curſus, ſi velox fuerit, tam in hominum genere, quàm in cæterorum animalium, facit, vt capita à morbo tententur: dubitandi rationem proponit, quòd curſus & deambulatio longa ad imas partes genus omne excrementorum detrahere ſoleat. verùm id eſſe præter quotidianam experientiam colligere ex multis poſſumus. Theodorus enim Priſcianus 2. ad Timotheum cap. 2. ſcriptum reliquit curſum vehementem epilepticis ob hanc vnam cauſam eſſe penitus inhibendum. quin & Hippocrates 4. de ratione vict. in morbis acutis part. 11s: hoc fortaſſe nobis ſignificauit,

cauit,cùm aliquos ob curſum in dolores capitis incidiſſe ſcribit. ſic Caſſius latroſophiſta in ſuis problem.medicis cauſam quærit,cur illi qui leuiter mouentur,ſi prius capitis grauitate laborent,poſt motum ſeſe leuatos ſentiunt:qui verò currunt, & ſi nullam antea grauitatem perciperent,poſt ſurſum capite grauentur. hic Caſſius dubitandi vnam proponit cauſam,ex contraria affectione ex motu in capite excitata, cùm aliquando per motum ſoluatur capitis dolor, aliquando verò producatur. Ariſtoteles verò ex contrario affectu inferiorum partium ad ſuperiora, cùm videamus ex multo exercitio per ambulationes aſſiduas & frequentes,& longas,ſi naturale fuerit, & intra limites naturæ, & intra terminos ſalubris exercitationis,crura & infernas partes & craſſiores & ſolidiores reddi,ſin autem terminos naturales exceſſerit, videmus etiam crura præter naturam intumeſcere, & excrementitiis humoribus repleri: vnde etiam ſæpenumero vlcera in iis excalefactis nimium & putrefactis excrementis collectis in iis partibus generantur:ratio etiam perſuadet ad inferna in motu humores tum naturales, tum excrementitios deferri, cùm graue omne deorſum tendat,potiſſimùm ſi moueatur.

Curſus infernas partes craſſiores reddit.

An motus quidem id facit.] ſoluit quæſtionem propoſitam, concedens motum quidem per ſe deorſum deuehere tum alimentum,tum excrementa, at non omnem motum, cuiuſcunque ſit generis [*nam velox per contentionem, & impeditam reſpirationem caput calefacit*] docuit Gal.6. Epid.com.2.& 7.Meth.med.currentium ſpiritum anhelum atque aſthmaticum reddi,nec non interdum aliquod ipſis vas in pulmone aut pectore rumpi: quod non modò de iis intelligi debet,qui ad illum effectum prius diſpoſiti erant,verùm de aliis vehementer currentibus. hunc Acanthio ille Plautinus, cùm ad Clarinum velociſſimè cucurriſſet,dixit ex curſu rupiſſe ramicem,& iamdudum ſanguinem ſputare.ſub ramicis nomine pectoris venas latiores inſtar varicis ſignificans. Alioqui ſcriptum eſt ab Ariſtotele infra,problem.16.eos, qui non concitatè admodum currunt, innumeroſè ſpirare, quod ipſorum motus proportionatus efficitur: modúmque reſpirandi ſenſibilem præſtans explicare numerum valet.

Milonis crotoniatæ ex retento ſpiritu inſigne exercitium.

Et venas inflat,quæ ſunt, &c.] Dicebat Ariſtoteles 2. Problem. retentum ſpiritum venas implere,proindeque non ſinere humores exire,aut diſflare: vnde poſtea retentis illis, neque laborantes ſudoribus diſfluere,delaſſaríve,neque vim,quam in humoribus ſpiritubus, & membris ſolidis conſiſtere medici omnes fatentur, vlla ex parte flacceſcere aut diminui.ſic & Plutarchus in præceptis ſanitatis ſcribebat conſueuiſſe aliptas, dum athletas fricabant,ipſis iubere,vt ſpiritum interciperent,ſícque frictionibus contra niterentur: quaſi ita corporis partes iunctas,& conſtrictatas diſtenderent. quin doctiſſimus Mercurialis lib. 3.Gymnaſt. docet, athletas oſtentationis & ſpectatorum voluptatis gratia, in ſpiritus retentione ſe quandoque exercuiſſe. Vnde Milonem illum Crotoniatam athletam inſignē capite,& præſertim fronte, ac etiam coſtis, ac pectore robuſtis vittis ligato, tandiu ſpiritum continuiſſe legimus; quouſque præ impetu intumeſcentes venæ ligamina illa diſcindetent. Cùm igitur ob velocem curſum incaleſcant caput, venæque & arteriæ in eo conſtitutæ,& potiſſimùm externæ intumeſcant,fit vt quam maximè idoneum reddatur ad excipiendas omnes externi aëris iniurias,potiſſimùm caloris & frigoris:pori enim per calorem aperti redduntur vt facilè aër calidus & frigidus poſſit ad interna penetrare. caloris autem virtute vapores humorum,qui ſunt in thorace, facilè ad ſe trahit. quibus paſſim & receptis & expulſis,varíeque immutata qualitate,nunc ad calidum nunc ad frigidum,neceſſe eſt caput ægrotare.illis enim receptis,& cerebrum,& oculi,& alia ſenſus inſtrumenta compatiuntur,quin & iiſdem vaporibus per meatus apertos,egreſſis, calor internus naturalis,& ſpiritus diffluunt,& euacuantur, humidúmque ſubſtantificum & radicale imminuitur.V bi obiter notandum eſt, Gazam in fine huius problem. præter veritatem Græcæ lectionis addidiſſe hæc verba:Nam ea quoque attrahi, reſorberique inde eredendum eſt.

Πρόβλ. ι.

Διὰ τί κοπιῶσι μᾶλλον μὲν ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις τόποις· θᾶττον δὲ βαδίζουσι τὴν ὁμαλὴν ὁδὸν, ἢ τὴν ἀνώμαλον; ἢ ὅτι ἀκοπωτέρα μέν ἐστι, τὸ μὴ ἀεὶ ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ποιεῖσθαι τὴν κίνησιν· ὃ συμβαίνει ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορείᾳ μᾶλλον; θᾶττον δὲ πορεύονται, ὅτι ἧττον παρὰ φύσιν κινοῦνται. ἐν μὲν οὖν τῷ ὁμαλῷ, μικρὰ ἡ ἄρσις καὶ θέσις καὶ πυκνή ἐστιν. ἐν δὲ τῷ ἀνωμάλῳ, τοὐναν-

τίον·

τίον· ἔστι δὲ τὸ αἴρειν, παρὰ φύσιν. βία γάρ ἐστι πᾶσα ἄρσις. τὸ δὲ παρ' ἑκάστην βάσιν γινόμενον μικρὸν, πολὺ γίνεται παρὰ πολλάς.

Probl. X.

Cur laborant quidam magis in æqualibus quàm in non æqualibus locis: velocius autem ambulant per æqualem viam, quam per inæqualem? An quia minùs laborioſum eſt non ſemper in eadem figura fieri motum. quod ingreſſu æquali potius fit. velocius enim ambulamus, quia minus præter naturam mouemur. In æquali igitur parua fit eleuatio, & depreſſio, & frequens. in inæquali autem econtra. eſt autem eleuare præter naturam. in omni enim eleuatione eſt violentia: quod autem fit per ſingulos gradus paruum, multum fit per multos.

Et ſi quæ faciunt ad huius problematis explicationem facilè omnia colligi poſſunt ex iis, quæ ad primum problema longa oratione proſecuti ſumus, ex quibus etiam explicetur propoſitio huius problematis ita, vt veritatem habere, quod omnino primo aſpectu difficillimum erit creditu, poſſit: nihilominus quoniam Theophraſtus lib. περὶ κόπων vbi Ariſtoteles τόποις habet, legit περιπάτοις, ex qua lectione, vt optimè obſeruauit Henricus Stephanus, facilior redditur propoſitio Ariſtotelis, & minus difficultatibus implicita, volui hoc loco eam proponere, vt lectores eam lectionem ſibi ſeligant, quæ eorum intellectibus magis ſatisfaciet: quamuis ſi tandem vtrouis modo legamus, eaſdem propemodum difficultates ei ineſſe animaduertam.

Πρόβλ. ια.

Διὰ τί τὰ ἐπίπεδα κοπιαρώτερα ἐγκατακεῖσθαι τῶν κοίλων ἐστίν; ἢ διὰ τὸ αὐτὸ καὶ τὰ κυρτὰ τῶν ἐπιπέδων; ἐφ' ἕνα γὰρ τόπον συναθροιζόμενον τὸ βάρος ἐν τῇ καθέδρᾳ, ἢ κατακλίσει, τῇ θλίψει ποιεῖ πόνον. τὸ μὲν οὖν κυρτὸν, οὐ διθ-ετον δὲ, τοῦ κοίλου μᾶλλον τοιοῦτόν ἐστι. τὸ γὰρ σῶμα ἡμῶν ἐστι περιφερέστερον ἢ εὐθύτερον. τῶν δὲ τοιούτων κατὰ πλέον ἅπτεται τὰ κοῖλα, ἢ τὰ ἐπίπεδα. διὰ ταῦτα δὲ καὶ τὰ ἐνδιδόντα τῶν μὴ ἐνδιδόντων, ἀκοπώτερά ἐστι καὶ ἐγκατακλιθῆναι καὶ ἐνέζεσθαι.

Probl. XI.

Cur in planis laborioſius eſt accumbere, quàm in concauis? An eadem ratio eſt, cur in conuexis quàm in planis? in vnum etenim locum collecta grauitas in ſedendo, accumbendóve, in compreſſione laborem facit, curuum verò recto: hoc autem concauo magis tale eſt. corpus enim noſtrum magis circumferens eſt, quàm rectum. talibus autem per plura tangit concaua ſuperficies, quàm plana. propter eadem autem & cedentia non cedentibus minùs laborioſa ſunt in accumbendo & ſedendo.

In concauis ſuperficiebus cur cōmodius decumbamus, quàm in planis.

Quamobrem fit vt maiori incommodo, & modeſtia corpora accumbant ſuper corpora planarum ſuperficierum, quàm ſuper concaua. Manifeſtum id nobis fit ex quotidiana experientia, & ex accumbendi conſuetudine: vix enim reperias qui in lectis aut culcitris decumbens, ne in plana ſuperficie omnino iaceat, capiti ceruicali elatius non adhibeat: & qui in plana terra decumbunt, ſi quippiam elatius non habuerint, quo caput eleuetur, brachio ſuppoſito id præſtare conantur. id verò nihil aliud eſt, quàm concauam quærere pro accubitu commodiori ſuperficiem.

An eadem ratio eſt, cur in conuexis, quàm in planis.] 1. Laborioſius ſit accumbere. ſolutio hæc ſumitur à ſimili: dicit enim id fieri ob eandem cauſam, ob quam magis laborioſum eſt iacere ſuper corpora curuarum ſuperficierum, quàm planarum.

In vnum etenim locum collecta grauitas in ſedendo, accumbendóve in compreſſione laborem facit.] Hæc eſt cauſa quare in curua ſuperficie difficile ſit & moleſtum ſedere aut accumbere, vt ex hac colligatur ſolutio principalis problematis. eo verò nititur hæc ratio, quòd quæ caua ſunt

ua ſunt, circulari figuræ maximè accedunt, circularia autem corpora aut in puncto, aut in acuto ſaltem angulo ſuperpoſita, tangunt: vt optimè demonſtratum eſt lib. de phyſ. auditu. hinc cùm tota corporis moles ea parte uitatur, quæ ſummitati cauæ, conuexæque parti ſuperpoſita eſt, neceſſe eſt multum laborem inuehere, & multam moleſtiam, cùm graue corpus exiſtens, non niſi ſecundùm vnam partem in proprio loco poſitum ſit, ſecundùm autem alias aut in aëre poſitum ſit, atque iam exiguæ illi parti, quæ gibbetoſitatem contingit, omni ex parte innitatur: vnde & carnes inſidentes confraguntur, & cæteræ partes quodammodo diuelluntur: potiſſimùm cùm corporis noſtri ſuperficies ſit etiam curua. quòd ſi in plano decumbant corpora, ſecundùm maiorem partium partem decumbet, & grauia cùm ſint ſecundùm omnes partes, ſecundùm eaſdem in proprio loco repoſita erũt.

Curuum verò recto.] Id eſt facit, vt pondus corporis ſe in eundem locum in ſedendo accubandóve colligens per compreſſionem laborem maiorem producat, quàm ſi decubitus fiat in plano [*Hoc autem concauo magis tale eſt.*] i. quamuis plana ſuperficies minorem decumbentibus laborem faciat, quàm concaua, maiorem tamen eadem moleſtiam & laborem infert iiſdem, quàm quæ concaua eſt: & reddit rationem, dicens [*Corpus enim noſtrum,* &c.] Vt enim commodus fiat decubitus, ſuperficies ſuperficiei ita adaptari debet, vt in omnibus, ſi fieri poſſet correſpondeat: hinc contactus & fulcimentum corporis ſuper corpus fieri debet æqualiter, ſecundùm omnes partes: tunc enim corpus minùs laborabit. cùm autem concaua ſuperficies corpori noſtro ſimilior ſit, quod & flexile eſt, & circularem habet circunferentiam, quin & rotunditatem quandam in longitudine habeat, multo meliùs in decubitu aptum erit corpori noſtro laboranti & quietem quærenti requiem dare, quàm quæ omnino plana & æqualis eſt. Hinc lecti, quamuis & recti ſint, & plaui, cauitatem tamen etiam habent, vt commodius ſuſtineant decumbentes. ſedes autem omnino cauæ.

Propter eadem autem & cedentia, &c.] Eſt collarium quoddam. ex ſupraſcriptis enim colligitur minùs laborare eos, qui in mollibus & cedentibus tum lectis tum ſedilibus decumbunt, quàm qui in duris, & non cedentibus: quoniam ſi conuexa fuerint cedendo concaua reddentur: ſi plana, multò magis figuræ corporis noſtri poterunt accommodari, & concaua reddi. An fortaſſe alia etiam reddi poteſt huius problematis cauſa: quòd cùm corpus humanum non modo elementarem hanc materiam oculis noſtris conſpicuam, terreſtrem, ex prædominante elemento comprehendat, ſed & æthereos illos ſpiritus, aëreos, & igneæ prædominantis ſubſtantiæ, tum præterea cæleſtem illam, ac prope diuinam ſubſtantiã ab elementis ſemotam, intelligentiis perſimilem, cùm pro quiete recipienda decumbere debet, non planam illam, & planè terreſtrem ſuperficiem, non ſitum elementi terræ. aut eorum in quibus omnino terra prædominatur, ſed circularem potiùs aut circulari vicinum, aut ſaltem ex parte, & ea potiſſimùm parte, in qua cæleſtis illa mens diuina propemodum ſua opera exercet, requirit: ne parte ea procumbens, terreſtris quodammodo fiat, vaporibúſque craſſis & terreis ex decliuitate obtuta puritatem ſuam quoquomodo amittat. Hinc optimè dicebat poëta,

Pronáque cùm ſpectent animalia cætera terram,
Os homini ſublime dedit, cælúmque videre
Iuſſit, &c.

Προβλ. ιϐ.

Διὰ τί αἱ βραχεῖς περίπατοι κοπώδεις εἰσίν; ἢ ὅτι ἀνώμαλοί εἰσι; πολλάκις γὰρ ἵστασθαι ποιοῦσι. τὸ δὲ ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ ἐναντίον πυκνὰ μεταβάλλειν, κοπῶδές ἐστι. συνήθειαν γὰρ οὐδετέρῳ ποιεῖ, ὅ ἐστιν ἄκοπον. ἀμφοῖν δ᾽ ἅμα, οὐκ ἐνδέχεται συνήθειαν γίνεσθαι.

Probl. X II.

Cur breues deambulationes laborioſæ ſunt? An quia inæquales ſunt? faciunt enim vt ſæpe ſubſiſtatur. de contrario autem in contrarium frequenter mutari laborioſum. Neutri enim aſſuefacere ſinit. quæ quidem aſſuefaciendi ratio vacat defatigatione. vtrique autem ſimul vt aſſueſcas, fieri non poteſt.

Deambulationes breues ſed ſæpe tiæ magis laborioſæ, cur.

Quærit cauſam cur breues deambulationes ſoleant magis deambulantes homines defatigare quam longæ. Petrus Aponenſis per breues deambulationes noluit Ariſtotelem intelligere ratione ſpatij deambulati, ſed potius ratione modi deambulandi: vt cum quiſpiam paulatim deambulat, paulatim ſubſiſtat in eodem dimetiendo ſpatio, vt euenit cùm quis in deambulationibus aliquem alloquitur, & de re ſeria, aut iocoſa, quæ aut admirationem pariat, aut voluptatem concitet. verum quæ in reſponſione docet Ariſtoteles manifeſtè oſtendunt eum intelligere potius de ſpatio breui emenſo. cùm dicat id fieri, quia laborioſum eſt de contrario in contrarium moueri ſæpius: quamuis igitur id verum eſſe poſſit, in eo ſenſu, quem illi dat Aponenſis, præſtat tamen intelligere de hoc alio, nempe de deambulationibus in breuibus ſpatiis, quæ, vt cuique per experientiam manifeſtum eſſe poteſt, multò ſolent eſſe laborioſiores.

Inter motus contrarios ſemper intermedia quies.

An quia inæquales ſunt.] Hic per inæquales, non ſibi ſimiles, aut non vniformes intelligit & ſubdit ſe ipſum explicans, [*Faciunt enim vt frequentius ſubſiſtatur.*] Cùm inter vnum motum & alium contrarium, neceſſarium ſit intermediam eſſe quietem, quamuis maximè ad laborem & defatigationem euitandam faciat, vt intermedia ſit quies, cùm tamen frequens corporum in contraria mutatio intercedit, quamuis quies intermedia ſit, non modò non laborem minuit, ſed eam auget quam maximè. Subitæ enim in contrarium, & frequentes mutationes defatigationem inducunt: & quamuis primo problemate ex hac mutatione potius ſubleuari dixerit à labore corpora, atque potiſſimùm intermedia mutatione figuræ & poſitionis corporis, in longioribus deambulationibus id intelligendum eſt, non in adeò breuibus, in quibus corpora non tam citò requie indigent, immo frequens illa quies motu ſubſequente quaſi mouendo laborem inducit.

Quies intermedia non ſemper à labore homines ſubleuat.

Πρόβλ. ιγ.

Διὰ τί οἱ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν μᾶλλον θέῃ ὁ ἵππος, τοσούτῳ μᾶλλον δακρύουσι τὰ ὄμματα; πότερον διὰ τὸ ψυχρότερον εἶναι τὸν ἀεὶ προσπίπτοντα ἀέρα, ὅσῳ ἂν ἐλάττω χρόνον ἅπτηται τοῦ σώματος· ὅπερ ἐπὶ τῶν γυμνῶν θεόντων συμβαίνει; τὸ δὲ ψῦχος δάκρυον ποιεῖ. ἢ διὰ τοὐναντίον; καὶ γὰρ τὸ θερμὸν ποιεῖ δακρύειν, οἷον ὁ ἥλιος. ἡ δὲ κίνησις, θερμότητα ποιεῖ. ἢ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγήν; ὡς γὰρ οἱ ἄνεμοι ταράττουσιν οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα, οὕτως ὁ ἀὴρ προσπίπτων, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ, τοσούτῳ μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακήν.

Probl. XIII.

Cur qui equis vehuntur, quantò magis decurrerit equus, tantò magis lacrymæ excutiuntur ex oculis? An quoniam eò frigidior eſt ſemper aër, qui occurrit, quò minori tempore corpus tetigerit quod iis etiam euenit, qui nudo corpore currunt: frigus autem lacrymas promouet. An ob contrarium? res enim calida lacrymas ciet: vt ſol. motus autem calorem facit. An procter ictũ, qui eſt ab ære: quemadmodum enim venti, qui aduerſus oculos flant, eos turbant, ita aër occurſans, quanto vtique velocius agit, tanto magis facit percuſſionem mollem.

Lacrymæ cur excutiũtur iis, qui equo velociſſimè curſẽu aſſidẽt.

Equitationem, quam Gal. 2. de valet. tuend. cap. 8, & 1. in 6. Epid. 6. inter ea, quæ exercitationes ſimul, & opera nuncupantur, adnumerauit, ex eiuſdem ſententia magnam exercitationem eſſe, apertè conſtat. Quocirca cùm varia, ac inter ſe multum diuerſa eſſe poſſit, varia etiam in humanum corpus inducere poterit accidentia & effectus diuerſos, & etiam contrarios. Multum enim differt an equus (ſic appello equum, mulum, & aliud quoduis portandis hominibus accommodatum animal) lentè, an velociter, blandè, an ſuccuſſando moueatur, tum etiam an currat: hoc loco Ariſtoteles quærit cauſam cur fiat, vt, quantò quis velociori curſu equo vehatur lacrymæ ex oculis magis excutiantur.

An quoniam eo frigidior eſt ſemper aer, &c.] Soluit: tréſque rei huius cauſas affert, vt nos aut omnes recipiamus, aut meliorẽ ſeligamus. Prima eſt, quæ iis verbis proponitur, ex frigoris operatione deſũpta: quantò enim quis velocius currit, tãtò frigidior aër illi occurrit.

quòd

quòd cùm breui admodum tempore corpori noſtro,& potiſſimùm partibus ambienti expoſitis,capiti, & oculis adhærere poſſit aër,non ita facilè per reactionem caloris corporis noſtri poterit refrangi:hinc nouus ſemper frigidus aër adueniens,ſemper capiti, & oculis frigiditatem de nouo inuehet : hic ferè ſemper vehementior paulò motus frigidior perſentitur.

Quod iis etiam euenit, qui nudo corpore currunt.] In ſtadio currentes maiori ex parte nudos cucurriſſe ſuperius docuimus : eos igitur quando velocius currunt, magis aëris ambientis frigiditatem perſentiſcere, quàm qui lentè in eodem genere exercitij ſeſe exercent:id tamen ſolùm ab initio:progreſſu enim curſus,cùm omnia incaluerint, iam non ita frigiditatem aëris moti perſentient.

Frigus autem lacrymas promouet.] Frigidi proprium eſt conſtringere,& quaſi comprimendo exprimere:ſuperueniente igitur nouo aſſiduè frigore, conſtringitur cerebrum:ſubtiliſque humiditas in cerebro præxiſtens , expreſſa ab ambiente frigido debiliores partes petit,quales ſunt anguli oculorum,ac ſubinde lacrymę ſuboriuntur.hęc eſt prima ratio ex frigiditatis actione deſumpta. Sequitur alia ex caloris efficientia ſuperiori omnino contraria. Lacrymæ frigore quomodo promouentur.

An ob contrarium: res enim calida lacrymas ciet.] Non eſt abſurdum vnum & eundem effectum à cauſis oppoſitis produci,modò à cauſis per accidens id fiat,non autem per ſe : contrariorum enim effectuum contrariæ ſunt cauſæ : ſic calor calefacit, non frigus. frigus inducit frigiditas non calor per ſe : at lacrymas produci per accidens eſt à calore aut a frigiditate. ſic igitur eæ produci eo modo poterunt à frigiditate aëris,quòd frigidi,vt diximus, ſit conſtringere,& exprimere humiditates:ſicque ex cerebro & oculis lacrymas exprimit: quæ autem calida ſunt, lacrymas cient : docuit id manifeſtè problemate 9. vbi ex veloci motu docuit humores attenuari , ac ſurſum ferri : hinc morboſas reddere eas partes. cùm igitur humiditates,tum naturales tum excrementitiæ, per motum attenuentur , tum eæ, quæ in cerebro,tum quæ in reliquo corpore attenuatæ ſurſum feruntur,facilè etiam lacrymas promouere poterunt.exemplo manifeſto nobis id ante oculos poſuit de ſole : qui ab oculis intuentium prolicere lacrymas ſolet. cùm enim repercuſſione ad oculos facta, adaucto lumine oculorum aciem ob vehemens nimis ſenſibile hebetem reddit, lacrymas elicere facilè poteſt,potiſſimùm cùm calore excitato,humiditates non modò in cerebro contentas,ſed eas etiá ipſas,quæ in oculis continentur attenuando, idem præſtare poteſt. Lacrymæ à calore quomodo promouentur.

Motus autem calorem facit.] Motus enim,vt optimè docebat Ariſtoteles 2 lib. de cælo & mundo T.42. aptus eſt ignire ligna,lapides,ferrum. exponunt interpretes , vt id fieri poſſit,neceſſarium primo eſſe motum velocem eſſe,vt rareſacere poſſit.rareſactio enim præuia eſt ad calorem diſpoſitio. ſic igitur motus rarefaciendo corpus motum calefacit. cùm enim eſt diſpoſitio aliqua,quæ vltimatè diſponit materiam ad aliquam formam , illa non educitur de potentia materiæ,niſi ea mediante. raritas autem reſpectu caliditatis, inter qualitates ſecundas eſſe ſolet, hanc conditionem neceſſariam eſſe docebat Ariſtoteles primo Meteor. hoc verum eſt de actione motus in animata in animatis verò , quamuis verum eſſe poſſit,aliter tamen etiam motus calorem producit. per motum enim expanditur calor naturalis & ſpiritus à centro ad circunferentiam:maximè cùm eſt velox,& in certa etiam menſura:ſi enim naturæ modum exceſſerit,ſpiritum & calorem reſoluet,& in nihilum aget,ſicque potius refrigerabit. Vnde Auic. 3. Fen.1. Doct. 2. cap. 12. de iis , quæ proueniunt ex motu & quiete, dicebat, motus operationes diuerſificantur in corpore humano,ideo quod eſt fortis, aut debilis , aut paucus , aut multus : & propter illud quod ei ex quiete admiſcetur : & iſtud quidem apud ſapientes eſt diuiſio per ſe. Et propter illud , quod exercent homines , ex materiis , & motus quidem fortis , & multus , & paucus, & cum quiete mixtus, omnes conueniunt in hoc, vt calorem efficiant fortiorem. Sed fortis non multus differt à multo non forti , & à multo quieti admixto , quoniam ipſe vehementer calefacit corpus , & ſi reſoluit, parum reſoluit. Multus verò paulatim reſoluit plus quàm calefaciat. Et cùm quiſque eorum multus exiſtit , infringidat. propterea quòd vehementer calorem reſoluit naturalem , & etiam exſiccat. ſic igitur motus in inanimatis aptus corpora calefacere rarefaciendo, rarefactio autem præuia eſt ad calorem diſpoſitio. licèt enim raritas & denſitas qualitates ſint caliditatem & frigiditatem inſequentes,vt optimè docuit Auerr.7.de phyſic.aud. cap. 15. tamen etiam caliditas per viam ſequelæ poteſt ſequi ad raritatem : non enim inconueniт rem aliquam per ſe ad aliam ſequi,& produci ab ea : eandem tamen per accidens & per modum Motus quo modo inanimata calefaciat.

ſequelæ illam ſubſequi:ſic caliditas raritatem ſequitur, tanquam præuiam diſpoſitionem, per modum ſequelæ, per ſe tamen à motu ſi velox fuerit, mediante attenuatione & rarefactione calor producetur. in animatis autem,tum rarefactione hac, tum agitatione & commotione ſpirituum & ſanguinis calore à motu velociori ſolet produci, vt ſuperius in explicatione problem.9.demonſtrauimus.

An propter ictum,&c.] Eſt tertia ſolutio non ex frigiditate,non ex caliditate deſumpta, ſed ex actione facta ab aëre ambiente, nempe ex percuſſione: ſi enim quiſpiam velociter moueatur impetu quodam per aërem fertur aër autem diuerberatus quodammodo repercutiendo in oculos & totam faciem reagit. Exemplo id explicat ex ventis deſumpto, qui ſi aliquanto violentius aduerſus oculos & totam faciem perflauerint,non leuem oculis noxam inferre ſolent,cùm & promineant,& aëri & ventis maximè exponantur,noxiſque à quocunque facilè afficiantur:dixit autem mollem percuſſionem,vt nobis inſinuaret, quamuis ictum non perſentiamus,ex molli tamen aëris ſubſtantia mollem hanc poſſe excitari percuſſionem.

Πρόβλ. ιδ.

Διὰ τί τὰ μὲν ἄλλα τριβόμενα σαρκοῦται μέρη, ἡ δὲ γαστὴρ λεπτοτέρα γίνεται; ἢ οὐδὲ αὕτη ἐκ προσαγωγῆς, ἀλλὰ σφοδροτέρα; οὐ μὴν ἀλλ' οὐχ ὁμοίως γε καὶ ἡ σάρξ. διὸ καὶ τὸ πρόβλημά ἐστιν. ὅλως γὰρ ἐν τοῖς γυμνασίοις καὶ πόνοις, καὶ μάλιστα λεπτύνεται ἡ γαστήρ. αἴτιον δ' ὅτι τὰ πίονα θερμαινόμενα τήκεται, καὶ τὰ φύσει τάσιν ἔχοντα, μᾶλλον. τὸ δὲ δέρμα ἐστὶ φύσει ἔχον τάσιν. ἀλλὰ διὰ τὸ παχύνεσθαι τάχιστα, ἀεί τινα ἔχει πιότητα, ἐὰν μὴ κάμνῃ τινὶ νόσῳ. αἴτιον δὲ τούτου, ὅτι ἐγγύς ἐστι τῆς τροφῆς. ἐπεὶ οὖν ὅλως ἡ πιμελὴ οὐκ ἔστι φύσει, ἀλλ' ἐπίκτητον, καὶ οὐ τῶν ἀναγκαίων μερῶν, ὥσπερ καὶ ἡ σάρξ, καὶ ἡ τῶν γυμνασίων κίνησις, καὶ ἡ τῆς τρίψεως, θερμαίνουσαι, τήκουσιν αὐτήν, καὶ τὴν τροφὴν ἐκπλεονάζουσαν νέμουσι τοῖς ἄλλοις μορίοις. διὸ αἱ μὲν καθέδραι, τὴν κοιλίαν παχύνουσι, τὸ δ' ἄλλο σῶμα λεπτύνουσιν· αἱ δὲ κινήσεις, καὶ αἱ τρίψεις, τὴν μὲν κοιλίαν λεπτύνουσι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα παχύνουσι.

Probl. XIV.

Cur aliæ quidem perfricatæ partes carnoſæ redduntur: venter autem extenuari ſolet? An neque hæc pars auctione paulatim fit, ſed turgidior redditur. cætero qui non ſimiliter ſe habet,vt caro:qua de re eſt problema. vniuerſaliter enim in exercitiis,& laboribus,maxime venter extenuatur.cauſa autem, quoniam pinguia calefacta eliquantur: & ea maximè, quæ natura tenſionem habent:cutis autem natura habet tenſionem. ſed enim quòd venter impinguatur velociſſimè, ſemper aliquam habet pinguedinem, niſi morbo aliquo laboret. cauſa autem huius,quia propè nutrimentum eſt. Quoniam igitur omnino pinguedo non eſt naturalis,ſed accidentalis,nec inter partes neceſſarias, quemadmodum caro,exteriorum etiam motus, & qui in fricatione fiunt,calefacientes ipſam liquefaciunt:alimentúmque quod inde redundat, diſtribuunt aliis partibus. Qua ratione etiam & ſedes ventrem opimat,reliquum corpus extenuat. Motus autem & frictiones ventrẽ quidem extenuant, reliquũ corpus implent.

Exercitatio & frictiones cætera mẽbra pleniora reddunt, ventrem verò extenuãt & quam ob cauſam. Gaza & antiqui interpretis lapſus.

Iure merito, cùm vnius & eiuſdem cauſæ ſecundùm eandem rationem vnicus ſoleat eſſe effectus,& ſuperius 3. & 4.problem.& hoc loco cauſam inueſtigare nititur,cur & exercitatio & frictiones ex arte factæ cætera membra pleniora & carnoſiora reddere ſoleant, ventrem autem extenuent:ſatisfacit huic quæſtioni his verbis [ἢ οὐδὲ αὕτη ἐκ προσαγωγῆς ἀλλὰ σφοδροτέρα, id eſt, *an neque hæc pars acceſſione paulatim fit, ſed turgidior redditur*, &c.] Antiquus interpres omnia hæc verba alioqui obſcura omiſit præter veritatem omnium librorũ.Gaza ita vertit,an perfrictione protinus vehementiore extenuatur:cùm is etiá impleri ſoleat,

ſoleat, illa fricandi ratione, quam paulatim adamplificando admouemus, ſed non æquè proficit, atque caro. qua de re quæritur, quibus verbis neque verbis Ariſtotelis vlla ex parte Latina interpretatione ſatisfacit, ſed paraphraſtico quodam dicendi genere per ambages progreditur, neque ſenſum Ariſtotelis attingit, & potius contrarium eius, quod ab Ariſtotele dicitur Græcè, Latinè profert, vt cuique qui vel mediocriter ſciat manifeſtum eſſe poterit. Quid igitur illis obſcuriſſimis verbis ſibi voluit Ariſtoteles? Nihil aliud quàm non eſſe mirum ſi ex laboribus, & frictionibus carnes augeantur, venter & pinguedo imminuatur, cùm diuerſam, & prope contrariam etiam ſortitæ ſint hæ partes generationem: caro enim ea ratione generatur & augetur, quòd ſanguine probo per capillares venas ad carnoſas partes diffuſo paulatim quaſi in roris modum diſperſus vndequaque, & quoquomodo craſſior redditus, paulatim ab alteratrice naturali innata parti facultate in ſui ſubſtantiam conuertitur, mollior primò, mox ſoliditatem aſſecutus, adeps autem nulla naturali facultate in talem formam figuratur, ac formatur, ſed paulatim oleaginoſa & aërea magis affluente parte, partim affuſa, atque addita, in molem augetur, atque excreſcit, nullo modo naturali facultate ad hanc actionem concurrente, vt mox & oſtendemus, & Ariſtoteles in hoc problem. cenſuit, cùm dicit: cùm igitur omnino pinguedo non ſit naturalis, ſed accidentalis, nec inter partes neceſſarias quemadmodum caro. ſic igitur dicit neque hæc pars auctione paulatim fit, id eſt, naturali actione, augendo per internam virtutem, vt fit caro, ſed turgidior redditur, id eſt, ſolùm mole augetur parte parti ſuperaddita extrinſecus, cæteróque non augetur, vt caro, id eſt, non interna concurrente naturali facultate animæ alteratrice, & in ſui ſimilitudinē trahēte parte ad auctionē verá & naturalē.

Caro quomodo producitur.

Pinguedo quomodo creſcat.

Vniuerſaliter autem in exercitiis, &c.] quod in principio problematum de frictionibus propoſuerat, nunc ad exercitia accommodauit. de quibus 3. & 4. problem. quæſtionem inſtituit, quorum explicationem ad hunc vſque locum reſeruauimus. Exercitiis igitur, & laboribus, quin & multis frictionibus, quòd opimus venter ſoleat extenuari, præter quotidianam experientiam poſſumus communi medicorum ſententia probare, qui ad deuitanda pericula ex immoderata pinguedine imminentia ſolent & violentiora exercitia, & frequentiores, quin & valentiores frictiones iniungere.

Ea autem, quoniam pinguia calefacta liqueſcunt, & ea maximè, quæ natura tenſionem habet, &c.] Celebratiſſimum eſt apud omnes philoſophos, Platonem præcipuè, & Ariſt. & Gal. quod calore liquatur, frigore eſſe concretum. meritò & hoc loco, & ſuperius totam cauſam extenuationis ventris in exercitiis, & fricationibus in colliquatam pinguedinem, qua maximè ſolet turgere venter, à calore ex exercitiis, & laboribus, tum & ex frictione producto factam retulit. Vt igitur hoc rectè intelligi poſſit, altius petito principio nonnulla de adipe erunt conſideranda, vt qua materie producatur, quomodo generetur, & aggregetur, & an ſit pars corporis animata & viuens, hoc enim modo & qua temperie prædita ſit colligemus, & cur circa ventrem inferiorem maximè aggregetur, cúrque ex laboribus, & exercitiis diſſolui ſoleat. Materies adipis ſanguis ſtatuitur Ariſt. 3. de hiſt. an. 16. eandem enim carnis & adipis ibi facit materiam, ſanguinem, qui ſi in maiori copia transfundatur, quàm pro nutrienda carne opus ſit, in adipem vertitur, cùm natura prius de carne ſit ſolicita, tanquam de magis neceſſaria: ſicque dicitur fieri adeps ex benigno ſuperfluo. cap. autem 19. eiuſdem, docet qualis ſanguis ad adipis generationem conueniat: purum, elaboratum, ac optimè coctum. opinionem hanc ſecutus eſt Galen. 2. de temp. dum ex parte ſanguinis oleoſa, aërea & fluxili fieri pinguedinem dicebat. ſic pinguedinis & ſpermatis materiam proximam eandem conſtituit 1. de gen. an. cap. 18. docétque proinde minus fœcundos eſſe, qui multam accruant pinguedinem, & egregiè ſunt ſaginati: quia ſanguinis pars elaboratiſſima & aërea ſanguini gignendo conuenientiſſima in adipem conuertitur. eius verba ſunt (Hominum nonnulli vbi per habitum corporis carnulenti aut pinguiores euaſerint, minus ſemen emittunt, minúſque rem veneream expetunt. & mox.) Viri autem mulieréſque pingues minus fœcundæ eſſe, quam non pingues, videntur: quoniam in vegetioribus excrementum concoctum tranſit in pingue. nam pinguedo excrementum eſt bonitate ſubſtantiæ ſalubre. ſed quonam modo concreſcat adeps, & in aliqua parte aggregetur, non ita inter ſe conueniunt viri doctiſſimi. Galen. 2. de temp. adipis formationem hoc modo factam iis verbis deſcribit. Quicquid in ſanguine pingue, leue & tenue eſt, id in corporibus calidioribus alimentum quoddam calidū fit: in frigidioribus ſeruatur. cúmque id venæ extra ſe tranſmiſerint, vbi in particulas frigidas inciderit (quod genus membranæ ſunt) in iis concreſcit. In partibus verò natura calidio-

De pinguedine digreſſio.

Materies pinguedinis quæ ſit.

Pinguedinis generandæ modus ex Gal.

ribus,cuiuſmodi ſunt carnoſæ, à calore ipſo abſumitur, ac digeritur:niſi ſicubi frigiditati temperamenti etiam vita indulgentior accedens ipſis carnoſis particulis adipis aliquid alliciat,&c. propterea cenſuit fœminas viris eſſe obeſiores,quia frigidiores.& hyeme pinguiora omnia,nec non ea,quibus exiliora ſuot vaſa. hinc ventrem inferiorem, quia membranoſus,& longè diſſitus à fonte caloris,copioſo ceoſuit oblioiri adipe; quæ verò ſub pectore partes conditæ ſuot,minus adipis congeſſerunt.

Iouberti rationes probantes contra Gal. pinguedinē frigore mēbranarū nō condenſari.

Mulri tameo recentiores, qui gliſcentibus noſtris iis temporib.in ſaocta fide noſtra hæreſib.in medica quoque noſtra facultate,magno corporum noſtrorum damno,inuehere conati ſunt,demoliri ſeotentiam hác multis rentarunt. primum quòd materia adipis ſit calida, tenuior nempe, & oleaginoſa magis ſanguinis pars. 2. quòd efficientem adipis cauſam conſtituat calorem, cùm per coctionem ſanguinis adipem fieri dicat Ariſtoteles.

Quòd in viuentibus nulla pars actu calida reperiatur, quæ frigore concreſcere faciat. Quòd cor, viſcus omnino calidiſſimum ac continuo motu agitatum, circa baſim adipe obliniatur. Quòd cerebri membranis copioſo ſanguine irrigatis, & multis venis implicitis nullus adeps adnaſcatur. Quòd frigidis,melancholicis,& ſenibus parum colligatur pinguedinis. Quòd denique renibus, qui alioqui caliditare ſua etiam pituitam aduſtione in lapillos indurant,circunfundatur adeps.

Pinguedinē à denſitate tunicarum produci cenſet Ioubertus.

Ceoſent poſtmodum efficieotem cauſam pinguedinis eſſe denſitatem tunicarum, Confirmant autem Ariſt.authoritate 3.de part.an.c. 3.de omento verba facieotis. Propter membranæ denſitatem,quod ſanguinei excremeori tranſmiſſum colatúmque eſt,id pingue eſſe neceſſe eſt:tenuiſſimum enim hoc eſt. & calore loci iſtius concoctum pro carnoſa & ſanguinea coagmentatione, in ſeuum & adipem euadere neceſſe eſt.

Pinguedinis generandæ modus ex Iouberto.

Sequitur Ioubertus.docens nouum hunc modum aggregationis adipis.Digna tanto in re phyſica imperatore oratio:qua docet euideotiſſimè: ſangu nis portionem tenuiſſimam, & aëream, leuémque & oleoſam, in vaporem ſublatam vi caloris modici per carnem transfundi atque colari. Hanc enim quia rarior eſt, facilè permeat: neque à motu ceſſat,donec pars offendatur, quæ ſui denſitate vapori ſanguineo penetratiooem deneget. Talis eſt membranoſa particula, qua nihil compactius deoſiúſve io corporibus reperias,vel auctore Gal.4. de vſu partium, vbi epiploï compoſitionem deſcribit. Nullam ſiquidem eſſe in animali partem epiploo denſiorem, ſimul & leuiorem affirmat. Ad membranas igitur tandem coërcitus & quieſcens vapor hic oleaginoſus ac pinguior, retinetur. Hunc calor multus comitatar, quia duo calores in vnum conueniunt: quorum alrer eſt materiæ ex ſanguine detractæ inſitus, alter verò influens, cui proprium opus debetur. Membranis occurrens ſufficienter calida materies comprimitur, quod nulla ex parte difflare poſſit. nam huic obſiſtit, membranæ firma deoſitas, quæ calorem per antiperiſtaſim iogeminat:illinc vaporis cootinuò excitati copia vrget, trudit, & impellit. collectam compreſſámque materiam,calor illo validior coocoquens denſat amplius, (vt incraſſando omnem coctionem fieri volunt)firmat immotam,& compactam reddit.ea tunc albeſcit:ex partiom natura quibus adhæret, atque adnaſcitur, oon quia eſt aërea, vt quidam putarunt. huoc cenſet Iobertus adipis generarioni modum eſſe.

Iouberti opinionis impugnatio.

Ego verò cenſeo mulris modis nobilem hunc hæreſiarcham deceptum eſſe, primum quod proximam materiam adipis conſtituat,non ſanguinis veram partem tenuiorem,aëream,& oleaginoſam, ſed ex ea eleuatos vapores. hoc eoim & Ariſt. & Galen.locis ſuperius propoſitis omoino repugnat,qui non vapores hos,ſed ſanguinem tenuiorem paſſim materiam conſtituerunt, ſecundò, quod denſitatem membranarum efficientem cauſam pinguedinis conſtituerit, cum alioqui certiſſimum ſit denſitatem qualitatem eſſe ſecundam,oulla ágeodi facultate præditam per ſe. ſi igitur per ſe id præſtare non poteſt,mediante calore aut frigore id efficiet,denſitas autem ſoboles caloris eſſe non poteſt: quæ eoim calida ſunt, ignis aut aëris naturam continent prædominantem:at in quibus duo illa elemeota prædominantur,rara eſſe, & leuia oeceſſe eſt. frigiditate igitur potius id præſtabunt, vt optimè annotauit Gal. noſter.

Adipis duplex generatio.

Verum obſeruandum eſt duplicem dari adipis geoerationem: vnam, quæ reſpicit materiam:alteram,quę reſpicit aggregationem,& condenſationem.neutra verè adipis generatio dici poteſt: non enim prior, quia nunquam adipem aut ſeuum dicemus niſi concreuerit prius. altera, aut cum non ſubſtantiam reſpiciat, ſed ſolum qualitatem, nempe denſitatem, verè generatio dici non poteſt: ſed aggregatio & condenſatio reſpectu primi efficientem habet proculdubio calorem: reſpectu autem ſecundi frigiditatem. quod vel ex eo colligi poteſt, quod non poteſt idemmet calor & denſare illam ſubſtantiam, & eandem attenuare & liquefacere. quinimo ſi oleoginoſa

eſt

eſt materia adipis à calore incraſſari, & denſari neceſſe eſſe docuit manifeſtis verbis Ariſtoteles 4.Meteor.& Gal.2.de ſimpl. med.fac.cap.20. At Ioubertus non omnia quæ liquantur à calido,à frigido eſſe concreta.exemplo auri,argenti, & plumbi, quæ vehemens calor diſſoluit,quæ craſſitie potius & ſiccitate quàm frigore coaluere. quaſi id non ſit omnino principiis rerum naturalium,& Ariſt.ipſi.3.Meteor.repugnare. quis enim vnquam in rerum metallicarum cognitione vel mediocriter verſatus, non dixerit metalla in viſceribus terræ omnino condenſata à naturali terræ frigiditate non fuiſſe vnita. craſſities adſit, hæc terræ eſt ſoboles. craſſities ſubſtantiæ ad concretionem faciliorem parandam maximè confert, at hæc à frigore fit: exemplo ſit aqua, quæ cùm craſſa non ſit,tamen vi ingentis frigoris concreſcit. Vidit fortaſſe ſolutionem hanc nihil conferre ad vim argumenti tollendam, & propterea aliam tradit, iis verbis, ſi illud non placet reſponſum, aliud in promptu eſt,eiuſmodi. Prædictum in iis verum eſſe recipimus,quæ natura liquida ſunt, aut aliquando fuſa fuere, nunc fluere ceſſant. Aſt in noſtris corporibus nunquam hoc ſecundùm naturam paſſa eſt pinguedo: neque proxima eius materia liquor dici poteſt.Remotior quidem adipis materies eſt ſanguis fluens & liquidior: immediata verò ſanguinei vapores,craſſi,oleoſi, & pingues. Hi tenues ſunt & aërei, impropriè liquidi, ſi à liquore nomen deductum eſſe putes. nam aëris & aquæ naturam mediam obtinent. At quæ iam à nobis ex Ariſtotele ſuperius de materia adipis collegimus, omnino eum conuincit, nam 3. de partibus animalium 3. dicebat propter membranæ denſitatem,quod ſanguinei alimenti tranſmiſſum eſt,atque colatum, id pingue eſſe neceſſe eſt. Tenuiſſimum enim hoc eſt,& calore loci iſtius concoctum,pro carnoſa coagmentatione in ſeuum & adipem euadere neceſſe eſt. Si igitur quæ pro nutritione partis carnoſæ portio ſanguinis tranſfuſa eſt,ſed quantitate ſuperfluit, in adipem vertitur, non ſanguineos vapores in adipem verti cenſuit Ariſtoteles, ſed ſanguinem ipſum probè coctum & elaboratum. ſed manifeſtius docent quæ 2.de part. animal.cap.5. exarauit,de adipe & ſeuo:cùm dicit,vtrũque ſanguis concoctus eſt per bonitatem nutriendi:conſiſtitque ex eo,quod in pulpa quidem animalis non aſſumatur,ſed concoctionis,alimentique bonitate præditum eſt. quid clarius? excrementum enim, vel potius ſuperfluitatem vltimi alimenti eſſe cenſuit materiam adipis, quæ in carne gignenda non eſt neceſſaria. Rationes autem quibus conatur oſtendere à frigore non concreſcere adipem,facilè tolluntur:priores enim duæ à materia, & efficiente primò deſumptæ confirmant, quæ à nobis de iiſdem demonſtrata ſunt. 3. autem quæ maiorem vim habere videtur,quòd cùm concretio ab actuali frigore fiat,in noſtro nulla reperitur pars quæ verè frigida ſit dum vitæ compos eſt. verùm ipſemet ex Gal.2. de dignoſc. pul. & 1. de temper.cognouit poſitiua pro comparatiuis vſurpari, quod etiam vulgaris loquendi conſuetudo recepit.ſic efficientem cauſam adipis, id eſt, concretionis, dicimus eſſe frigidum condenſans, non quidem abſolutè & aſtrictiuè(quia hoc in viuentibus non reperitur) ſed minus calidum,quod plus pro minus calido eſt.Sic à frigidis non abſolutè partibus,ſed à minùs calidis,quales ſunt membranæ, cogitur adeps. Appoſitiſſimo exemplo doctiſſimus Andreas Laurentius rem hanc illuſtrauit.Plumbum adhuc calens,& ignitum, ſtatim ab igne amotum denſatur: idque aut à calido,aut à frigido:non à calido igneo,hoc enim liquat: nec à frigido actu,quia vret ſi manum admoueamus:quin addere poterimus,etiam ſi in hypocauſto reponatur maximè calente aëre,tamen cogetur.iterum ergo à minus calido,quod illi erit pro frigido. requiritur enim certus gradus caloris, qui & adipem & plumbum denſari prohibeat. Hunc gradum carnoſæ partes ſolæ adeptæ ſunt, vnde fit, vt circa eas nunquam adnaſcatur adeps:membranæ verò,cùm parem caloris gradum non obtinuerint,oleoſam ſanguinis portionem ſtatim cogunt:ſic partium omnium inferiorum vapores,ad cerebrum minùs calidum elati concreſcunt:& tamen cerebrum frigidum dicimus. Quòd autem cordi,viſceri calidiſſimo,adeps aliquis adnaſcatur,duplex cauſa afferenda eſt, altera materialis: quod viſcus hoc tenuiſſimo, dulciſſimo, ac pingui admodum ſanguine refertum cùm ſit, fieri non potuit,vt aliqua illius portiuncula extra fuſa non concreuerit in adipem,quamuis caloris vehementia impedire poſſit,ne multa accreſcat:potiſſimùm cùm non in ſinibus cordis, neque in carnoſa eius ſubſtantia aggregetur:ſed in vaſorum membranis tantùm, quæ partes minùs ſunt calidæ, quæ altera eſt huius accretionis cauſa. Quòd ſi etiam dixerimus in viuentibus fortaſſe oleaginoſam aliquam portionem ſanguinis circa eas aggregari, at non concreſcere ob ſummam viſceris illius caliditatem, accretam autem poſt mortem conſpici, quod refrigeſcente, ob caloris extinctionem calore, materia ad concreſcendum aptiſſima, frigore ſuccedente, condenſetur.Cerebro autem non adnaſcitur adeps,quoniam ad illam partem non transfunditur ſanguis eius conditionis,qui in adipem verti poſſit.cũ enim pars quælibet ſanguine ma-

Solutio argumentorũ Ioberti.

ximè ſimili nutriatur, non erat neceſſarium, vt parti frigidiuſculæ nutriendæ tranſmitteretur ſanguis diuerſæ naturæ, tenuis, calidior, oleaginoſus, & pinguis: qui potius operationes cerebri, ſi adipem generaret, poſſet impedire: adde quòd ſanguis ad cerebri nutritionem, & ſpirituum animalium generationem copioſus requiritur, quem in adipem verti non decuit. Senibus autem & frigidis, non multa pinguedo aggeneratur, quod materia omnino deſit. Renum pinguedo non carnem, ſed membranas tantùm circundat. quinimmo ſcribit Ariſt. vtrumque renem pingueſcere, ſed dextrum minus, quod calidior ſit. Ex iis autem colligi poteſt, cuius ſit temperamenti adeps. nam ſi eum conſideremus, vt ex materia conſtat calidiori, calidum ſtatuemus, calidum etiam, ſi vt medicamentum: calefacere enim & humectare adipem omnem demonſtrauit Gal. lib. de ſimpl. med. fac. quod vel ex effectibus eius, emolliendi, & pus mouendi quilibet colligere poteſt calidus etiam dicitur, vt alimentum. Sed ſi eum conſideremus vt pars quæpiam noſtri corporis ſiue propriè talis dici poſſit, ſiue ſaltem impropriè, vt ſanguis, lac, vngues, &c. ſemper medici temperamentum colligent, facta comparatione ad eam partem, quam ad temperiem magis accedere obſeruarunt, quæ eſt cutis, ad hanc comparatum. adipem frigidum conſtituit Auicenna prima primi. quòd ſi ſtatuatur pars non viuens, quæ re vera ex interna naturali actione non augeatur, ſed additione partis poſt partem vtique etiam frigidam conſtitueremus, quaſi inſito calore deſtitutam: quin etiam influente à corde deſtitutus arteriis & ſpiritu. huic opinioni manifeſtis admodum verbis aſſentiri viſus eſt Ariſtoteles hoc loco cùm dicit: [*Quoniam igitur omnino pinguedo non eſt naturalis, ſed accidentalis, nec inter partes neceſſarias, vt caro*, &c.] Quod 3. de hiſt animal. cap. 16. viſus eſt confirmaſſe, ratione autem idem firmatur, quòd nulla certa figura adeps circumſcribatur, vt quæ verè ſunt partes. Quin quod etiam per inædias in alimentum verti poteſt Gal. teſte: pars autem nulla alteram nutrire ſolet. At impugnabit fortaſſe quiſpiam hanc opinionem Gal. auctoritate: qui com. in lib. de natura hum. vbi inter partes ſimilares adipem recenſet. Verùm dicemus larga quadam ſignificandi ratione partem dici, quòd in totius compoſitione comprehendantur, quomodo medullam, ſanguinem, lac, pilos, vngues partes dicimus. Verùm cùm communi vita non fruatur, nullámque propriam operationem internam & naturalem habeat, partis nomine nõ erit dignanda. At contrà fortaſſe inſtabit aliquis eundem 8. de decretis Hip. & Plat. adipem, dicere, ſimilem vbique functionem edere, vt arterias, venas, neruos, cui ſatisfaciendum eſt, ſæpè Gal. functionem ſumere pro vſu. ſic concedemus adipi impropriam hanc actionem, quæ propriè eſt vſus. Hinc partibus noſtri corporis circumfuſa calorem ſuauiſſimè fouet, vt optimè docuit Ariſtoteles 2. de part. anim. cap. 6. & Galen. lib. 4. de vſu partium. Sic pili vſum habent, actionem tamen nullam edunt. Sed augeri dicunt, & creſcere adipem ad certum quendam terminum. Verùm iam à nobis dictum eſt non veram hanc eſſe & naturalem auctionem ex interni caloris operatione, ſed eſſe accretionem quandam ex appoſitione materiæ, vt pilos in nobis dicimus augeri: de qua re ſuperius. Quandiu igitur ſuppetit materia, moles hæc augetur: vbi autem deficit, aut morbo aut ſenio decreſcit & imminuitur. Cùm igitur ex his conſtet, adipem, qua maximè venter inferior turgere ſolet, tenuiori & quaſi oleaginoſa, quæ ob frigidioris aut minus calidæ partis occurſum concreſcit, produci, non erit difficile intelligere cur ex fricatione & laboribus pars hæc abſumatur, & venter extenuetur. nam cùm fricatione & exercitiis incaleſcant partes, quod frigore iam concreuerat, attenuatur, & liqueſcit: cùm autem ex parte cæteris membris diſpertiatur, non eſt inconueniens, vt eo extenuato, carnoſæ partes augeantur, & intumeſcant. & hoc eſt, quod dicit: [*Exteriorum autem motus, & qui per frictionem*, &c.] Reliquæ autem partes, vbi exercitatio terminos ſuos non excesſerit, aut frictio non ſit immoderata, craſſiores, ſolidiores, & magis vegetæ redduntur permeante magis per eas partes calore, ſpiritubúſque vna vegetioribus, corporis omnem ambitum concaleſacientibus: ſolidis ſubinde redditis ac firmatis carnoſis partibus, excrementis expulſis, ac tandem florido calore quodam cuti toti inducto. Hinc cùm per nimiam quietem torpeſcat calor naturalis partium ſolidarum, potiſſimùm crurum, excrementáque non expurgentur, cæteræ partes extenuantur, inſtrumento operationum naturalium debilitato, venter autem augetur, non conſumpta tenuiori vlla parte ſanguinis, atque in ventre ob cauſas iam dictas concreta.

Adeps cuius temperamẽti.

Adeps pars corporis noſtri propria non eſt cenſenda.

Adipis vſus.

Προβλ. ζ.

Διὰ τί ἐκ τῶν σφοδρῶν καὶ μακρῶν ὁδῶν καὶ δρόμων, ὅταν στῇ τις ἐπ᾽ ἄκρων τῶν δακτύλων, σείονται τῶν ποδῶν αἱ πτέρναι, καὶ ἀπᾶται κάτω ϖροπετῶς; ἢ διὰ

τὴν συνέ

τὴν συνέχειαν καὶ σφοδρότητα τῆς κινήσεως, οὐκ ἀναπαύεται) ὁ σεισμὸς τοῦ ἀνθρώπου τῶν νεύρων; τοῦ μὲν γὰρ ὅλου σώματος κρατεῖ ἡ ψυχὴ πολλάκις, μορίων δ' οὔ, ὁπόταν πῶς κινηθῇ, οἷον καὶ καρδίας καὶ αἰδοίου. αἴτιον δ', ὅτι πνεῦμα πολὺ περὶ τὰ νεῦρα ἐκκαίεται, ὃ οὐχ ἅμα ἐκψύχεται ταύτῃ. τοῦτο οὖν σεῖον ὥσπερ ἀποσπῶν τῇ κινήσει, κατασπᾶται, καὶ τοῦ πορρωτάτω ἥκιστα ποιεῖ κρατεῖν· τοιοῦτον δ' αἱ πτέρναι, οἷον τοῖς ὀργιζομένοις τὸ κάτω χεῖλος.

Probl. XV.

Cur pacto difficili & longo itinere aut curſu, ſi quis ſuper ſummos conſtiterit digitos, calces pedum conquatiuntur, & diuelluntur deorſum promptè? An propter continuitatem & vehementiam motus non quieſcit in homine motus neruorum? Toti enim corpori dominari poterit anima, membris autem aliquibus, dum in motu quodammodo fuerint, non valebit: vt cordi, & peni. cauſa autem, quoniam multus ſpiritus circa neruos deuritur, qui non ſimul ac quieuerimus, refrigeratur ſtatim. is autem mouens, veluti conuellendo, ſuo motu deorſum conuellitur: neque permittit vt diſtantiſſimæ parti anima poſſit dominari. tales autem ſunt calces: quemadmodum imum labrum iratis.

Cur diuellantur & quatiantur calces pedũ à curſu ſi quis ſummis pedum digitis conſtiterit.

Niſi Ariſtoteles lib. de communi motu animalium nobis multa tradidiſſet, quæ lucem iis, quæ hoc loco in ſolutione pulcherrimi problematis propoſuit, multam tradere poterant, difficillimum fuiſſet rectè locum hunc intelligere. nam quod dicit, [*an propter continuitatem*, &c.] Quorum verborum is eſt ſenſus. propter continuum, velocem, & vehementem motum, ab anima mediantibus ſpiritibus, neruis & muſculis impreſſum, nõ ceſſant ab huiuſmodi actione, licèt principium illius operationis, nempe anima, iam ab opere primatio ceſſauerit.

Toti enim corpori dominari poterit anima, &c.] Libro de communi motu animalium docuit Ariſtoteles, ab anima in corde in medio poſito moueri animalia, ſpiritu commoto, qui primum illius & commodiſſimum ſtatuendum eſt organum, ſed quomodo id præſtare poſſit anima, aptiſſimo & commodiſſimo exemplo declarauit, dicens: animal ipſum ita hac in re eſſe diſpoſitum, ac ſe habet ciuitas bene conſtituta, ac ordinata, optiméque poſitis legibus viuens. Quemadmodum enim in illa, licèt omnium ciuium ad vnum principem omnia referantur opera, tanquam ad eum, à quo promanant omnia, non omnibus tamen principem illum intereſſe illorum actionibus eſt neceſſe, ſed opus vnuſquiſque ſuum, & id quod ad ſe pertinet, ſiue legibus commonefactus, ſiue aſſuetudine vſuque inſtitutus, ſtrenuè & decenter facit, principe aliis rebus vacante, vel in regia ſua manente. ſic in animalibus ipſis ſuaptè natura, nullo legum inſtituto, vnumquodque membrum, & vnaquæque partium ſuo fungitur munere, ad quod à natura eſt inſtituta, in corde tanquam in propria arce, & regia motrice manente & reſidente anima: quæ tamen, vt res poſtulat, virtutem & facultatem omnibus tribuit, & diſpenſat. quemadmodum igitur in bene legibus diſpoſita ciuitate, ciues maioti ex parte principi obediunt, aliqui tamen etiam reperiuntur, qui & leges tranſgrediuntur, nec in omnibus principis mandatis obtemperant, vt fures, & homicidæ, qui non ſtatim poſſunt à principe cogi, ita in animalibus, potiſſimùm in homine hoc euenire videmus, maiori enim ex parte membrum & particula quælibet primò demandanti, animæ ſcilicet obedit at quandoque fit, vt etſi in principio motionis animam habuerit primò mouentem, progreſſu tamen temporis ea etiam non cooperante, operari poterit, licèt non longo temporis ſpatio.

Anima in corde reſidens quomodo operetur per vniuerſum corpus.

Vt cordi & peni.] Cùm Ariſtoteles lib. de communi motu animalium quomodo procedant actiones voluntariæ à membris, mediante operatione animæ, longa oratione docuiſſet, docet etiam moueri aliqua membra motu inuoluntario, qualis motus eſt penis, & cordis: quæ membra apparente re aliqua quanquam mens non decernat, mouentur aliquando. dicit igitur hoc loco calcaneis, & labore, & mento ab ira accidere, quod cordi & peni euenit in motibus ſuis inuoluntariis, licèt ab initio motus, & iræ motus fuerint illi voluntarij: motus enim neruorum & cordis ipſas ſpiritus ſequuntur motiones, vt membrorum poſtmodum motus, neruorum & cordis, proculdubio motiones conſequi cenſentur, qui tamen in fine quaſi inuoluntarij remanent, non amplius animæ operatione & voluntate concurrente. quomodo autem penis & cordis aliquando ſint operationes inuoluntariæ, hæc eſt ratio: conſpectus puellæ

Cor & penis quomodo inuoluntariè moueãtur.

ctus puellæ laſciuiam vndecunque ſpirantis,cordis excitat ſpiritum,qui commotus cum ſanguine, & vniuerſum permeans hominis corpus,illud excalefacit, & turgere facit,potiſſimùm autem partes genitales, vbi humiditates cum ſpiritubus ſunt plures,cùm augeſcere facit,tum motari & ob caliditatem exilire. Cor autem in ſubitaneis emicat pauoribus, diſſipatis ob frigiditatem ſpiritubus, inordinatóque motu eius excitis ac conturbatis. reddit mox rationem in eo libr. cur duo illa membra huic inuoluntario motui ſubiiciantur, dicens: Id autem illæ præcipuè declarant partes, quoniam vtraque earum tanquam ſeiunctum eſt animal cuius ſanè rei cauſa eſt,quia vitalem continent humiditatem. cor quidem manifeſtum eam ob cauſam, quod principia habet ſenſuum: genitale autem membrum, quoniam huiuſmodi eſt ſignum. ex illo enim tanquam animal quoddam genitalis ſeminis virtus prodit. Quæ tota ſententia ex Timæo Platonis deſumpta videtur. Vbi genitale, inquit, membrum tanquam animal quoddam per ſe eſſe, & cùm propriam quandam habere vitam videtur, cùm peculiarem etiam motum rationis imperio ſepenumero rebellem: ipſum quinetiam neruoſum eſſe dicit, ſpiritúque plenum & ſenſu: Idémque etiam in fœminis vuluam dicit eſſe,nam & coitus plerunque libidinem in illis perniciosè commoueri,cùm præfocationes quaſdam,& ſtrangulatus,aliáſque ægritudines ceu irritata excitet, atque commoueat.

Spiritus animæ inſtrumentũ quo modo operationes animæ adiuuet.

Cauſa autem quoniam multus ſpiritus circa neruos deuritur, &c.] Quoniam anima in corde reſidens operari per omnes corporis noſtri partes per ſe varia non poſſet, niſi inſtrumentum aliquod nacta eſſet huiuſmodi, vt & vires præſtare,& affatim ſuggerere & diſpenſare poſſet, ſpiritum ſibi miniſtrum aſciuit: qua ratione ſpiritum aliqui animam conſtituerunt,aliqui animæ vehiculum (quod de facultate ſeu potentia fortaſſe dicere non eſſet abſurdum, non de eſſentia) quod ſi vigens valénſque eſt,rectè ſe habere ad omnia opera animam obſeruamus. contrà tabeſcente & imbecilli hebeſcere illam, ac veluti ægrotare:tenuitate enim omnia permeans, atque diſiungens, motúſque pernicitate, vndequaque ſeſe inſinuans aptiſſimus redditur ad quæcunque animæ munia adimplenda:quod vt commodius præſtare poſſet, eius ſedem & domicilium ſimul cum anima in corde poſuit, in eaque particula ex tenuiſſima ſanguinis parte procreari cenſuit. Vnde etiam libro de communi motu animalium dicebat. Videtur autem percommodè ſe habere,vt mouere poſſit, & robur præſtare. Motionum nanque opera ſunt impulſus, & tractus, idcirco inſtrumentum tum augeri, tum contrahi poſſe oportet. Talis autem eſt ſpiritus natura: eſt enim eandem ob cauſam ſine vi contracta, cùm attractiua, tum impulſoria eſt. Grauitatémque etiam ad ignea, & leuitatem ad contraria habet. cùm igitur huius ſint conditionis ſpiritus, vbi iis vſa fuerit anima, eóque tranſmiſerit ad extremos pedes, vt progreſſiuo motu moueantur, vbi ex concitato motu incaluerint, licet anima ab eo fungendo munere deſiſtat, ſpiritus tamen quæ inſtrumenta erant, non ita citò refrigerari, atque ad ſuum locum retrahi poſſunt,ſed vario & æquali motu concutiuntur,potiſſimùm grauitate partis deorſum trahente,ſurſum autem retrahente ſpiritu, tum quoniam adhuc eſt in fine operationis,tum quoniam ſuperiora,& locum proprium petens,quaſi contrario motu partem illam agitat, ac quatit,grauitate deorſum ducente, & leuitate ſpirituum ſurſum eleuante.ſicut furentibus accidit,tremente inferiori labro. ſed contraria fortaſſe ratione.nam in fine furoris & iræ,ſpiritus,qui vndequaque motus partes ſuperiores maximè ſolet petere ob connatam leuitatem adauctam, etiam ex eorum adaucta caliditate, cùm ad proprium locum,cor ſcilicet in medio poſitum regredi tentauerit, nec ita facilè ab illa parte auelli poſſit, quodammodo labrum à propria figura, qua ſurſum verſum eſt, ad inferna retrahere conatur, ſieque ex motu illo conttario tremor ille excitatur. de qua re octaua ſectione copioſius erit agendum.

Προβλ. ιε.

Διὰ τί οἱ μὴ σφόδρα συντόνως τρέχοντες, ἐν τῷ ῥυθμῷ ἀναπνέουσιν; πότερον ὅτι πᾶς ῥυθμὸς, ὡρισμένῃ μετρεῖται κινήσει; τοιαύτη δ' ἐστὶν ἡ δι' ἴσου οὖσα, ὥσπερ οἱ τροχάζοντες ποιοῦσιν. ἅμα οὖν ἀρχόμενοι τροχάζειν, ἀναπνέουσιν. ὥστε τὴν ἀναπνοὴν δι' ἴσου γινομένην, διὰ τὸ τῇ ἴσῃ κινήσει μετρεῖσθαι, ῥυθμὸν ποιεῖν. ἢ ὅτι πᾶσα μὲν ἁπλῶς ἀναπνοὴ, δι' ἴσου γίνεται τοῖς κατὰ φύσιν αὐτῇ χρωμένοις, καὶ μὴ κατέχουσι, καθημένοις μὲν οὖν καὶ βαδίζουσι, μετρίας οὔσης τῆς τοῦ σώματος κινήσεως, οὐκ εὔδηλος ὁ ῥυθμὸς γίνεται συντόνως δὲ τρέχουσιν, οὐ παρακολουθούσης τῇ κινήσει τῆς αἰσθήσεως, οὐ δυνάμεθα συνορᾶν τὸν τῆς ἀναπνοῆς ῥυθμόν.

ἐν δὲ

ἐν δὲ τῷ μετρίως τροχάζειν, μέτρον ἡ κίνησις αἰσθητὸν τῆς ἀναπνοῆς ποιοῦσα, τὸν ῥυθμὸν δηλοῖ.

Probl. XVI.

Cur qui non concitatè admodum currunt, ſecundùm rhythmum reſpirant? An quia omnis rhythmus determinata mouetur menſura: talis autem motus eſt, qui per æquas agitur portiones, quemadmodum agunt, qui ita currunt: ſimulac autem currere incipiunt, reſpirant. quamobrem reſpiratio per æqualia facta propterea quòd æquali motu menſuratur, rhythmum facit. An quòd omnis quidem reſpiratio per æquales vices fit, iis ſaltem qui ſecundùm naturam illa vtuntur, non autem contineant. ſedentibus igitur & currentibus moderata exiſtente corporis motione, rhythmus manifeſtus non redditur: cùm autem concitatè curſum agimus, quòd ſenſus conſequi motum nequeat, rhythmum anhelitus conſpicere non valemus: dum autem aliquis currit moderatè, menſuram motus ſenſibilem anhelitus faciens rhythmum declarat.

Quærit cauſam, cur qui menſuratè currunt, nec magno conatu, anhelitu ſuo rhythmum quendam in reſpiratione producunt, in quo ordo quidam, tenor, & conſonantiarum proportio perſentitur: vt paſſim obſeruatur in mulionibus. Eſt autem rhythmus debita quædam ſonorum proportio ad inuicem, ſecundùm acuitatem & grauitatem concordantium, eodem ſeruato tenore. Huius problematis de ſuo more duas affert ſolutiones, quarum prima ex æqualitate & modo anhelitus, quem ſortiuntur currentes, deſumitor, quæ traditur illis verbis [*an quòd rhythmus omnis determinata mouetur menſura*] ſumitur reſponſio ex rhythmi propoſita iam definitione, dicens rhythmum omnem fieri ex debita ſonorum commenſuratione. talis autem ea eſt, in qua & æqualitas & proportio ſeruari ſolet. duo autem hæc obſeruant, qui moderatè curſum ineunt: ſtatim enim ac curſum aggredi incipiunt, & reſpirationem ita inſtituunt, & moderantur, vt ea commenſuratione, & exhalationes à corde propellendo, & aerem frigidum ad cordis refrigerium attrahendo, diutius curſum illum ſeruare, citra multam moleſtiam poſſint: vnde cùm in curſu ordinatè procedant, cùm iam non violenter & concitatè currere ſuppoſuerimus, rhythmum etiam illum eundem ſeruare ordinem ac æqualitatem oportebit: quo demum diutius perſeuerante, defatigata natura in expellendo ſonum quendam edit ordinatum. Rhythmus in reſpiratione cur perſentiatur in iis qui moderatè currunt. Rhythmus quid.

An quod omnis quidem reſpiratio per æquales vices fit, &c.] Alteram cauſam affert ex natura anhelitus in vniuerſum deſumptam: quia omnis in vniuerſum reſpiratio fit, modò non ſit violenta, aut retenta, ſeruata æqualitate, & menſura exſpirationum & inſpirationum. quo fit, vt ſedentes, aut ambulantes lentè, non producunt rhythmum hunc ſenſibilem, quòd non excalefactis ſpiritibus neque corde aut pulmonibus fit quidem rhythmus quidam, ſed vix perſentiri poteſt, ſpiritu attracto, & emiſſo leuiter, nec vlla vehementia, vnde ſonus ille rhythmicus excitatur. in iis autem qui concitatè admodum currunt, ac inordinato curſu agitantur, cùm inordinatè & ſpiritus trahatur, & ſine menſura expellatur, cùm neque metam ſibi præfixerint, neque tempus attingendi illam, fit vt nulla ſeruata menſura aut ordine, reſpiratio fiat, rhythmúmque nullum producat, ſed omnino inæqualis, ac incommenſurata reddatur. At qui medium ſeruauerit, vt & curſu calorem in ſpiritalibus partibus concitet, & ordinatè moueatur, aërémque æqualiter & attrahat, & propellat, rhythmum proculdubio producet.

Προβλ. ιζ.

Διὰ τί ἐν τῷ τροχάζειν ἐκπνευματοῦσθαι δοκεῖ ἡμῖν ὁ ἀήρ; πότερον ὅτι κινούμενοι, διὰ τὸ τροχάζειν τὸν συνεχῆ τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἀέρα κινοῦμεν, ὅ ἐστι πνεῦμα; διόπερ οὐ δοκεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐκπνευματοῦται ὁ ἀήρ. ἢ διότι τροχάζοντες προσκόπτομεν τῷ ἀέρι; τούτου δὲ συμβαίνοντος, μᾶλλον αἴσθησιν λαμβάνομεν τοῦ ἀέρος διὰ τῆς κινήσεως. εἰκότως οὖν ἡμῖν ἐκπνευματοῦσθαι δοκεῖ. τοῦτο γὰρ συμβαίνει, διὰ τὴν φοράν.

Probl. XVII.

Probl. XVII.

Cur in currendo videtur nobis aër ventus fieri? An quòd dum per curſum agitamur, aërem corporibus noſtris circumfuſum mouemus, qui eſt ventus: quocirca non videtur ſolùm, ſed etiam ſecundùm veritatem aër fit ventus. An quia currentes percutimur aëre: quo facto ob motum, ſenſu aëris magis afficimur. Meritò igitur ventus videtur fieri. Hoc autem fit propter motum.

Cur in currendo aër ventus fieri videtur.

Quærit cur inter currendum aër in flatum verti nobis videatur? duplicémque aſſignat rationem: primam quidem probabilem, & ex antiquorum ſententia potius deſumptam: alteram veram, & propriis dogmatibus omnino conſentientem: prima enim quæ illis verbis continetur.

An quòd dum per curſum agitamur, aërem noſtris corporibus circumfuſum mouemus, qui eſt ventus: quocirca, &c.] Supponit, ventum, aërem eſſe motum: & propterea dicit nobis currentibus videri nobis immo re vera aërem ventum fieri agitato aere corporibus noſtris circumfuſo. Docuimus in libro primo, comment. ad lib. de aër. aq. loc. comm. 2. antiquos Anaximandrum, & alios, quos poſtea Stoicos ſecutos fuiſſe, Seneca noſter docuit, crediđiſſe ventum eſſe fluxum aëris, cuius ſubtiliſſimas, maximéque humidas partes ſol iam abſumpſerit. cùm enim aërem viderint vim habere modò ſpiſſandi ſe, modò expandendi, in hac expanſiono agitatur, & fieri ventum cenſuerunt. Itaque inter aërem & ventum hanc eſſe differentiam cenſuerunt, quæ inter lacum & flumen. Theophtaſtus quin etiam lib. de ventis, qui proximè à doctiſſimo Federico Bonauentura in Latinum ſermonem emendatus eſt emiſſus, & commentariis eruditione varia & multiplice doctrina refertis illuſtratus, ſimilem ex parte habuit ſententiam, dum ventum eſſe aëris commotionem, & agitationem cum impetu factam ſcriptis tradidit, ab antiquis illis, & poſterioribus Stoicis in hoc diuerſus, quòd commotionem hanc aëris ab exhalatione tumida à ſuperiori latione obliquè mota originem primam habere voluit: non enim ex ſeipſo aërem motum, aut ab alia ſolidiori cauſa percuſſum atque agitatum ventum producere poſſe cenſuit. priorem tamen illam ſententiam, quam in prima reſponſione recepiſſe viſus eſt quodammodo Ariſtoteles, primo & ſecundo Meteorolog. vbi ex profeſſo totam hanc materiam pertractat de natura ventorum, & cauſa motus eius obliqui, non modò non recepit, ſed multis etiam rationibus eſt inſectatus: de quibus in præſentia non eſt, vt longiori oratione agamus, cùm obiter ſolùm, & dubitandi quodam modo vt ſui moris eſt, viſus ſit hanc amplecti opinionem. locus autem de hac re diſputandi commodior fortaſſe ſeſe offeret 26. ſect. problem. vbi quæſtiones omnes, quæ ad ventos pertinent, proponens, nobis hac de re longiori oratione diſſerendi fortaſſe præbebit occaſionem. Niſi amiciſſimus ſimul ac doctiſſimus Federicus Bonauentura in com. quæ ad illam ſect. problem. promittit laborem omnem præueniendo nobis abſtulerit, vt iam in hac materia fecit in pulcherrima diſputatione de cauſa obliqui motus ventorum. opinioni igitur illi antiquorum inhærendo problematis cauſam eſſe dicit, quoniam ſi ventus eſt aër cum impetu motus, dum nos impetu quodam mouemur, aërem corporibus noſtris offuſum, ac circumductum quoque agitamus, ac impetu magno mouemus, atque diſcindimus. qui quidem aër ita diuulſus venti naturam nobis repræſentat, imò vẽtum ipſum producit. Verùm quoniam videbat reſponſionem hanc iis, qui ſua dogmata ſequuntur non eſſe accommodatam, aliam proponit, quæ optimè ſatiſfacit, atque à propriis principiis non eſt diſſentanea, & inquit [*an quia currentes percutimur aëre*, &c.] Dum nos in aëre quieto verſamur, eúmque quietum inſpiramus, nullum in ſenſu tactus motum excitat: at cùm aut aër mouetur violenter, aut nos cum impetu mouemur, percutimur ab aëre: quo nos tangente, mediante motu & percuſſione qua nos afficit, eandem propemodum in nobis producit affectionem, quam vento flante ſæpenumero perpeti ſolemus.

Stoici crediderunt ventum aërem eſſe motũ.

Theophraſti ſententia de venti eſſentia.

Πρόβλ. ιη.

Διὰ τί μᾶλλον θέοντες ἢ βαδίζοντες, πίπτουσιν; [ἢ] ὅτι μᾶλλον πρὶν κινεῖσθαι αἴρουσιν, τὸ γὰρ θεῖν, ἢ βαδίζειν τούτῳ διαφέρει.

Probl. XVIII.

Cur magis currentes quàm ambulantes cadunt? An quòd magis priuſquam moueantur, eleuant. Curſus enim ab ambulatione in hoc differt.

Optimè

Optimè ſe gerit in hoc explicando problemate Aponenſis.cùm non eam modò, quam proponit problematis cauſam Ariſtoteles, explicuit, ſed alias etiam & admodum naturalibus principiis conſentientes proponit: quarum & ipſe in præſentia ero ſimplex enarrator. Cauſa igitur ab Ariſtotele tradita hæc eſt: quoniam currentes priuſquam moueantur, pedémque antequam fixerint,vt & longius,& citius alterum pedem extendant, alterum eleuant,dúmque alterum pedem altero magis eleuent,nec corpus in libramento poſitum eſſe ſinant,nec firmamento firmari, quod neceſſarium in progreſſiuo motu animalium eſſe,multis demonſtrauit Ariſtoteles lib.de inceſſu animalium,ſequitur vt frequenter cadant.Ambulantes autem,cùm & leuiter alterum pedem eleuent,vt progrediantur, firmóque vno ac fixo terræ inhæreant,dum alterum proferunt,rarò cadunt, cùm & in æquilibrio quaſi poſitum ſit corpus, & pondere ſuo terræ innitatur benè firmato pede. Aliam ſanè quàm ingenioſam affert Aponenſis, quoniam corpus ſi debet erectum perſiſtendo currere, neceſſe eſt motricem facultatem,quæ in muſculis ferè tota poſita eſt,eodem ferè tempore,contrariis motibus agitari velociſſimè,& frequentiſſimè laxando & contrahendo:nempe vt vna pars eleuetur,& anteferatur,laxari debet, altera verò vt firmetur, contrahenda eſt:laborioſum autem id ac difficillimum eſt naturæ.quo fit,vt facilè in opere efficiendo & laboret,& deficiat,ſicq; currendo cadunt.Alteram etiam addit,quoniam cùm mouens fulcimento caret deficiat oportet:quoniam omne mouens immobili alicui inniti neceſſe eſt: cùm autem quis vehementiſſimo motu concitatur,vix pedem terræ affigere videmus,illinc inniti.

Currentes quã ambulantes cur magis cadant.

Πρόβλ. ιθ.

Διὰ τί ποτε ἀναβαίνοντες μὲν, τὰ γόνατα πονοῦμεν· καταβαίνοντες δὲ, τοὺς μηρούς; ἢ ὅτι ὅταν μὲν ἀναβαίνωμεν, ἀναρριπτοῦμεν ἄνω τὸ σῶμα, καὶ ἡ ἀνάστασις πολλὴ τοῦ σώματος, καὶ ἡ ἀπὸ τῶν γονάτων γίνεται· διὸ πονοῦμεν τὰ γόνατα. ἐν δὲ τοῖς καταντέσι, διὰ τὸ ὑποφέρεσθαι τοῖς σκέλεσι τοὺς μηρούς, ἀποστηριζόμενοι πονοῦμεν αὐτούς. εἶθ' ἁπλῶς τὸ παρὰ φύσιν [γινόμενον, πόνον καὶ λύπην παρασκευάζει. ἔστι δὲ τὸ κατὰ φύσιν,] τοῖς μὲν γόνασιν, ἡ εἰς τὸ πρόσθεν κλάσις. τοῖς δὲ μηροῖς, ἡ εἰς τοὔπισθεν. ἐν μὲν οὖν τοῖς ἀνάντεσι, τὰ γόνατα κλᾶται εἰς τοὔπισθεν, διὰ τὸ στηρίζεσθαι βούλεσθαι· ἐν τοῖς καταντέσι δ', οἱ μηροὶ εἰς τοὔμπροσθεν κλῶνται, διὰ τὸ προπετὲς ἡμῶν εἶναι τὸ σῶμα.

Probl. XIX.

Cur aſcendentes,genibus,deſcendentes femoribus dolemus? An quod dum aſcendimus corpus ſurſum iactamus:& euulſio multa corporis,& à genibus fit: qua ratione genibus dolemus. In decliuibus autem, propterea quòd deorſum ferimur,cruribus,femoribus firmati,iis dolemus: ſic omne quod præter naturam fit,laborem & moleſtiam parat. Eſt autem ſecundum naturam,genibus vt antè flectantur,femoribus autem vt retrò. In aſcenſionibus autem genua retrò flectuntur,quòd fulciri velint,in deſcendentibus autem femora in anteriorem partem flectuntur: propterea quòd corpus noſtrum in anteriores partes progreditur.

Quoniam & duobus in locis Ariſtoteles problema hoc diſcutiendum propoſuit, nempe hoc 19. & 24.huius ſectionis,& apud Theophraſtum in duobus libris impreſſis, idem repetitum videmus in libro περὶ κόπων Baſileæ impreſſo, & in eclogis ἐκ τῶν περὶ κόπων ab Henrico Stephano editis: in quibus omnibus quamuis idem ferè ſit in reſponſione & propoſitione ſenſus, aliqua tamen reperiuntur varia,manca, & adiuuanda. propterea antequam ad illius explicationem deſcendam,varietates has cum Stephano conſiderare, & ad penſum reuocare operæpretium eſſe duxi. Primùm illud obſeruandum eſt, Ariſtotelem γόνασι,id eſt,genibus dare πόνον illum(id eſt,laſſitudinem ſeu defatigationem)quem in 24.κνήμαις tribuit:quemadmodũ etiam facit Theophraſt.lib. περὶ κόπων.vbi etiam ſimilia, immò eadẽ ferè verba habentur:obſeruandũ eſt autem in Germanica Theopht.Baſilienſi

Loci Ariſtotelis & Theophraſti emendati & notati.

editione, vel τόπον, vel τὰ deeſſe: legendum enim eſt, vel τόπον κἀτάντη, vt in Stephani eſt editione: vel τὰ κἀτάντη, vt eſt apud Ariſtotelem problem. 24. vbi etiam malè tribus in locis ἐκπίπτει. meliùs enim ἀποπίπτει vt in editione Theophraſti Baſilienſi: vel ἐμπίπτει, vt in editione Stephani. nam cùm ἐμπίπτειν ſiue ἀποπίπτειν hîc pro ἐπιπιέζῃ accipiatur, vel magis propriè ἀποπιέζεσθαι, nullo modo verbo ἐκπίπτειν ſignificari poterit. In Aldina præterea & Iſingriana Græca problematum editione diminutè admodum legitur. ſic εἶθ' ἅπαν τὸ παρὰ φύσιν. τοῖς μὲν γόνασιν ἡ εἰς τὸ πρόσθεν κλάσις, &c. Cùm vt optimè annotauit & Stephanus, & Sylburgius, ex antiquis libris, interponendum ſit poſt παρὰ φύσιν γινόμενον, πόνον καὶ λύπην παρασκευάζει. ἔστι δὲ τὸ κατὰ φύσιν, τοῖς μὲν γόνασιν, &c. Sic enim & ſenſus optimus eſt, quemadmodum verſum eſt à nobis: & quemadmodum & antiquus interpres, & Gaza habuiſſe viſi ſunt. Sed iam verba aggrediamur Ariſtotelis. Quærit cur dum quis aſcendendo, puta per ardua & montes, defatigatur, doloribus circa genua tentatur, vbi os coxæ parte inferiori in duobus oſſibus cruris ſub rotula coniungitur: problemate autem 24. non modò hac parte in aſcenſu per ardua dolere nos dicit, ſed cruribus, quod vtrumque etiam verum eſt: dum autem per decliuia, & valles deſcendimus, dolor excitatur circa femora, id eſt, in parte ſuperiori, cùm inferior pars femoris cum tibia per ginglymon articuletur: vnde genu etiam produci diximus. Loquitur igitur de ſuperiori parte, quæ per enatthroſin cum iſchio coniungitur.

In aſcendẽdo tibiis & genu cur dolemus, in deſcendendo verò femoribus.

An quòd dum aſcendimus, &c.] Soluit primùm primam partem problematis, cur aſcendentibus genua dolore afficiantur. & dicit id euenire, quia cùm aſcendimus corpus ſurſum propellimus, animæ virtute contra naturæ inclinationem, quæ efficit ob grauitatem, vt deorſum potius feratur: vnde multa fit diuulſio, & diſtractio circa eas partes, quæ maximè laborant, vt ſunt genua, & tibiæ, hinc excitata continui ſolutione dolor excitatur.

In decliuibus autem.] Nunc reddit rationem ſecundæ partis. cùm deorſum ferimur, puta ad valles & decliuia loca, femoribus dolemus, quia his innixa crura fulciuntur, ne corpus ob graue pondus deorſum cadat. quò fit, vt cùm duæ eæ partes vario modo laborent, cùm poſitæ ſint in ſtatu præter naturam, dolorem & moleſtiam nobis inferunt, quorum illud corporis laborem, hoc verò animi triſtitiam ſignificat.

Aſcẽſus quibus partibus maximè fiat.

Eſt autem ſecundùm naturam genibus, &c.] Docuit lib. de inceſſu animalium iuncturas inſtitutas eſſe ad flexionem, genua autem propriam habent flexionem ad partem anteriorem, ita vt pars conuexa incuruatura ſit in parte anteriori, concaua autem in parte poſteriori: femora autem naturaliter flectuntur ad partem poſteriorem ſeſe inflectendo, ita vt conuexa pars & concaua appoſito omnino modo ſe habeat, ac genuum flexura. conuexa enim ad poſteriora flectitur conuexa anteriora reſpicit: at cùm aſcendimus, genua, quæ natura ſua ad anteriora flecti debebant, ad partem poſteriorem, quantum patitur natura illius articuli, neceſſariò flectuntur: quoniam corpus vniuerſum illis innititur, quæ, ne ſi flecterentur naturali flexione corpus ſurſum non ferrent, contra innituntur, ac quaſi vim ſibi inferentes recta tibias ferendo quaſi retrò flectuntur. Cùm autem deſcendimus, femora, contra naturalem diſpoſitionem, in anteriorem partem incuruantur: cùm corpus noſtrum ad anteriora moueatur: quo motu neceſſe eſt femora in anteriora flecti: vt corpus iis innixum rectum conſiſtens progredi poſſit: quibus niſi inniteretur in anteriora, pronus ſtatim caderet. Vis autem tota huius reſponſionis iis innititur quæ libro de progreſſu animalium ab Ariſtotele dicta ſunt primùm verſus principium, cùm dicit, ſemper autem illud quod mouetur, duabus ad minùs organicis vtens partibus mutationem efficit, vt altera quaſi comprimatur, altera verò comprimatur. quod enim ſtat, comprimitur, quoniam fert. Quod autem eleuatur, extenditur ad id, quod pondus ſuſtinet. exemplo id conſtat manifeſtè: cùm quis læuum profert pedem, & terræ innititur, dextrúmque ad illum trahit crus, tunc ipſe læuus pes, non ſolùm dextrum crus, ſed cum illo vniuerſum etiam ſuſtinet corpus. comprimitur igitur tunc ab illo, tum à reliquo, quod fert corpore. dextrum autem crus, quod eleuatur, extendi percipitur. & ſiniſtrum comprimere pedem, ad illúmque vergere: quò dum peruenerit, tunc vice verſa, dextrum quidem ſtat crus, pondúſque ſuſtinet, & comprimitur: ſiniſtrum autem cùm eleuatur & extenditur, tum ad dextrum vergens, comprimere illud percipitur. quod autem in duobus membris contingit in progreſſione, in quocunque motu locali animalium neceſſe eſſe fieri, in quocunque membro moto, vt pars vna moueatur, altera, cui innitatur, quieſcat. Manifeſtis verbis docuit idem libro de communi motu animalium ab initio. dicit enim. Et in animalibus manifeſtum eſt non poſſe quicquam moueri, niſi aliquid quieſcat. oportet namque, ſi aliqua pars mouetur, quieſcere quippiam. Et hanc ob cauſam articulorum flexus

In deſcenſu quibus partibus maximè innitamur.

Motus progreſſiuus quomodo fiat & quibus inſtrumentis.

animalibus inſunt. Iis enim vtuntur flexibus, vt centro quodam. ſitque totum membrum, in quo articuli eſt flexus vnum & duo: nec non rectum & curuum inflexus gratia, cùm actu, tum poteſtate commutatum. cùm mouetur autem & inflectitur, alia quidem mouetur mota, alia verò in ipſo inflexu quieſcit. ſubdit, in articulorum autem curuaturis poteſtate & actu, modò quidem fit vnum, modò autem partibile. verùm initium, vt eiuſmodi eſt, quieſcit inferiori parte mota: vt brachio quidem moto, cubitus, toto autem membro, humerus. Et tibia quidem mota, genu: tota verò tibia: coxa. Quòd igitur vnumquodque in ſe ipſo quieſcens quippiam habere oportet, vnde motionis eſt initium: & ad quod innifum totum ſimul mouebitur, & per partes, manifeſtum eſt: Vnde lib. de progreſſu animalium volens oſtendere in quo loco poſitus ſit primus mouens non motus, docénſque in iuncturis poſitum non eſſe, adaptat oſtenſionem ſuam brachio, quæ etiam negotio noſtro, & genu, & femoribus optimè quadrare poterit. dicit enim hominem toto brachio moueri, vt vnico membro per carnis & neruorum continuitatem: vt obuolus autem, quoniam commota manu, contingit partem illam, quam καρπὸν vocant, quieſcere. ſimiliſque modo brachio commoto ipſum quieſcere cubitum contingit. ſic vltimũ ipſius brachij. i. manus, mouetur quidem, & non mouet cùm non ſit principium. Flexus autem ille qui in cubiti eſt articulo, cùm mouetur, tum quieſcit, & mouet. mouetur quidem, cùm totum mouetur brachium: illius enim portio eſt: non mouetur autem, ſed quieſcit & mouet, cùm inferior & ad manum vergens brachij pars, illi innifa mouetur. cùm igitur omnis pars mouens alteri quieſcenti innitatur neceſſe ſit, in motu autem aſcenſus & deſcenſus genua & femora, quibus & crura, & coxæ, in motibus iis innituntur, inſitas ſuas & naturales poſitiones & figuras, vario modo immutant, diuerſo etiam modo & labor, & moleſtia illis euenire ſolet.

Προβλ. κ.

Διὰ τί ποτε ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν μηρῶν τὸ μέσον μάλιστα πονοῦμεν; ἢ ὅτι παντὸς μακροῦ καὶ ἑνὸς ὄντος, ἐστηριγμένου δὲ, τοῦ μέσου ὁ πόνος μάλιστα γίνεται· διὸ καὶ κατάγνυται μάλιστα ἐντεῦθεν; ὁ δὲ μηρός ἐστι τοιοῦτον. διὸ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ μάλιστα πονοῦμεν.

Probl. X X.

Cur in itineribus femoris media parte potiſſimùm dolemus? An quia totius longi & vnius exiſtentis eſt medium? fulcito autem medio dolor maximè fit. qua etiam ratione confringitur maximè ea parte. femur autem tale eſt: ideo & media eius parte dolemus.

Non eſt quòd immoremur in hoc probl. explicando. cùm quæ in ſuperiori dicta ſunt ſatis ſuperq; explicationi huius ſatisfaciant. in longis enim itineribus, in medio ipſo femore dolorem perſentimus potiſſimùm: quòd cùm corpus vnumquodque in progreſſionibus per partes moueatur, donec ad eam deuentum ſit, quæ conquieſcat, cùm pedes crura moueant, hæc genua, hinc coxæ moueantur, quæ femoribus .i. extremis partibus innitentes, quaſi mediæ maximè laborabunt, cùm fulcimenta ſint inferiorum partium, vt moueri poſſint, & ſuperiorum quaſi pondus ſuſtinentes, ſit, vt iis maximè & laboremus, & doleamus, quòd in medio poſitæ duplici labore conflictentur. ſed hæc ex ſuperioribus.

In lõgis itineribus cur medijs coxis dolemus.

Προβλ. κα.

Διὰ τί οἱ ὑγροὶ ταχὺ πνίγονται πονήσαντες, καὶ ὑπὸ τοῦ καύματος; ἢ ὅτι ἐκ θερμαινομένου ὑγρὸν, ἀὴρ γίνεται, καὶ καὶ μᾶλλον τὸ πλέον; ὅταν οὖν μὴ δύνηται ὑπεξάγειν διὰ τὸ πλῆθος, οὐ γίνεται κατάψυξις· ὥστε [ταχὺ] ἐκπυροῦνται ὑπὸ τοῦ συμφύτου καὶ ἐπικτήτου θερμοῦ. διὸ καὶ οἱ γινόμενοι ἱδρῶτες τοῖς γυμναζομένοις, καὶ ὅλως τοῖς πονοῦσι, καὶ ἡ τοῦ πνεύματος ἔξοδος, ὠφέλιμον. διακρινομένου γὰρ καὶ λεπτυνομένου τοῦ ὑγροῦ, πνεῦμα γίνεται.

Prubl. XXI.

Cur humida corpora citò à labore & æſtu præfocantur? An quòd humor ca-

leſactus in aërem vertitur, & magis vrit. quando igitur extrahi non poteſt ob multitudinem, nulla ſubſequitur refrigeratio. quare citò exardeſcit, tum innato, tum aduentitio calore. Quapropter & facti ſudores, & ſpirituum euacuatio iis prodeſt, qui ſeſe exercent, quique tandem aliquomodo laborant. ſegregato enim atque attenuato humore, ſpiritus generatur.

Humida corpora à labore & æſtu cur magis ſuffocentur.

Quæritur cur humida corpora faciliùs à labore & æſtu præſocentur, dubitandi ratio fortaſſe ea eſſe poteſt, quoniam cùm ex labore & æſtu præſocetur homo, multiplicato calore, videri cuipiam fortaſſe potuiſſet debere eum in quo caliditas prædominetur & ſicciras, ex æſtu & labore potius ſuffocari. Reſpondet igitur dicens, [*An quòd humor caleſactus in aërem vertitur.*] Manifeſtum eſt Ariſtotelem loqui hîc de præſocatione, non de qualicunque læſione: certum enim eſt eos, qui temperamento calido ſunt & ſicco, ex labore, & æſtu, ſoliſve ardore faciliùs in tabem verti poſſe, aut in ardentem febrem: at certum eſt tamen eos, qui humido ſunt corpore, quique in thorace & pulmonibus collectam habent multam humiditatem, faciliùs ex labore excedente, & ex immodico æſtu, ſoliſue calore ſuffocari, & ob hanc cauſam præcipites in mortem ruere. quoniam humor tum in thorace & pulmonibus collectus, tum in omnibus venis & arteriis, qui in vniuerſo corporis ambitu collectus, concalefactus in aërem vertitur, & ſpirituoſam ſubſtantiam. qui cùm multus ita ſit, vt expelli à natura non poſſit, aduritur magis, magiſque cor adurit, quòd propter duas illas cauſas, maiori etiam indigeret refrigerio: potiſſimùm cùm ſubtiliores & acriores redditæ, facilius intimam cordis ſubſtantiam permeare poſſint. cùm autem ob attenuationem, extenſo enim vapore, hæ humiditates maiori & capaciori loco indigent, qui cùm non detur, cor ipſum opprimunt, atque pulmones Ita premunt, vt vix ſuo ſungi poſſint officio in refrigerando corde, attrahendo aërem frigidum & vapores calidos, tum & excrementa collecta: vnde oppreſſum cor, & calore æſtuans, ſuffocatur: refrigeratio propterea vniuerſi corporis, quæ motu arteriarum fieri ſolet ob eandem cauſam impedita, eidem occaſioni maiorem præbet anſam, potiſſimùm ſi ambiens & ipſe exæſtuans fuerit. ſicque, vt optimè annotabat Aponenſis, quadruplici calore æſtuans cor, & vniuerſum corpus ſuffocatur. adeſt enim innatus & ingenitus calor, qui per ſe ſemper refrigerio indiget: adeſt calor aggeneratus ob prohibitam euentationem: eſt calor ambientis æſtuans, non aptus ſubſidio eſſe interno calori, & poſtremò calor acquiſitus ex immoderato labore: quæ vbi ſimul iungantur, facillimè internum calorem ſuffocare, & omnino opprimere poſſunt: vt à maiori flamma extingui ſolet minor. & hoc eſt quod dicit, [*Quare citò exardeſcit tum innato, tum aduentitio calore.*] Quantò autem corpus aliquod humidius fuerit, tantò oppreſſio hæc & in corde, & in vniuerſo corpore facilius producetur, ſed multò magis ſi humiditates, quæ alioqui circa pulmones multæ aggregantur, vaporibus ſurſum elatis, ac in aquam humiditatem-ve craſſiorem conuerſis: tum etiam illis quæ à natura tributæ ſunt, vt cordi ſubſidio eſſe poſſint, ne areſcat, tum inſito calore, tum continuo motu partium etiam adiacentium, aſſiduè partes illas irrigando, in vapores aëreámve ſubſtantiam vertantur: adeò enim thoracis capacitas, & pulmonum locus repletur, vt aër vaporoſus contentus adeò pulmones comprimat, vt nullo modo eleuari aut comprimi amplius poſſit, ſicque præfocato calore mors ſtatim conſequitur.

Quapropter & facti ſudores, &c.] hinc etiam fit, vt qui laborant, & ex exercitationibus maximè incaleſcunt, ſudoribus promanantibus, ab huiuſmodi præſocatione liberantur: quòd collecti vapores, & attenuati humores effluxum inuenientes, neque adeò cor opprimunt, neque vniuerſi corporis calorem ſuffocant, ſed euacuata parte huiuſmodi materiæ, & pulmones ſuo funguntur munere, & cor refrigeratur, & fuligines expurgantur, & denique vniuerſum corpus per poros inſenſibiles naturales naturalem ſuam euentationem nanciſcitur.

Προβλ. κβ.

Διὰ τί τὰ σύμμετρα τῶν σωμάτων κάμνει τε πολλάκις, καὶ ἀπαλλάττει ῥᾷον; ἢ διὰ ταὐτὸ ἄμφω; ὁμαλὸν γάρ ἐστι τὸ σύμμετρον· τὸ δὲ ὁμαλὸν, ὁμοπαθέστερον. ἐὰν οὖν τι πονήσῃ μέρος, εὐθὺς συμπονεῖ τὸ ὅλον. τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε μᾶλλον ἀπηρτημένον, οὐ συναπολαύει τῶν μερῶν. κάμνει μὲν οὖν πολλάκις διὰ τοῦτο· ῥᾷον δὲ ἀπαλλάττει, ὅτι πᾶν κοινωνεῖ τὸ σῶμα. εἰς πλείω γὰρ διανεμόμενον τὸ πάθος,

τὸ πάθος, γίνεται ἀσθενέστερον· ὥστε εὐαπαλλακτότερον. τὸ δὲ ἀσύμμετρον, ἅτε οὐ κοινωνοῦν τοῖς μέρεσιν, ἐλαττονάκις μὲν κάμνει, χαλεπώτερον δὲ ἀπαλλάττει· σφοδρὸν γὰρ τὸ πάθος.

Probl. XXII.

Cur commenſurata corpora ſæpe laborant,& liberantur facilè? An propter idem vtrunque euenit: æquale enim eſt commenſuratum: quod autem æquale, idem eſt & patibile. ſi igitur aliqua laborauerit pars, protinus vniuerſum collaborat, incommenſurabile autem, tanquam magis independens, non conſentit cum partibus. laborat igitur ſæpe hanc ob cauſam, facilè autem liberatur, quoniam vniuerſum corpus participat labore illo. Pluribus autem communicata paſſio fit infirmior, qua ratione permutabilis. Incommenſurabile autem, quòd partibus non communicet, minùs quidem laborat, ſed difficiliùs liberatur, quia paſſio eſt vehemens.

Si quis diligenter conſideret, quæ à Galeno dicta ſunt libro de optima corporis conſtitutione, facilè animaduertet & Theodorum Gazam in interpretando hoc problemate,& Petrum Aponenſem in eodem explicando longè deceptos eſſe. Gaza enim ita interpretatus eſt: Cur corpora quæ modicè conſtant, temperatáque ſunt, in morbum ſæpius incidunt,& facilius curantur? Aponenſis autem in comm. ita quærit. Quare eſt, quod temperata corpora ægrotant frequenter: & quare de facili permutantur ab ægritudine in ſanitatem: vel, quare permutantur de leui,& alterantur ab eſſe ſuo naturali, ac quirentia quamlibet diſpoſitionem? & poſt quærit detur-ne corpus temperatum, Quæ omnia & falſiſſima eſſe omnino demonſtrabo. falſum enim eſt primò Ariſtotelem de optima hac corporis temperie in hoc problemate loqui, falſum item in prædicato aſſumi, facilè in morbos incidere, falſiſſimum denique aſſumeret, ſi integram propoſitionem ex ſubiecto & prædicato conſtantem coniungamus, optimè temperata corpora facilè in morbos incidere: & vt à poſtremo exordiar, cum duo illa priora ad verborum explicationem pertineant. Gal. lib. de optima corporis conſtitutione hæc habet. Porrò ſi à communi notione exordiamur, ſaluberrimum corpus omnes vno ore laudant. nec non id quod Græci εὐεκτικώτατον vocant, hoc eſt, optimo habitu præditum, idque ad vnam eandémque rem reſpicientes. Quippe omnium ipſius corporis particularum functiones eſſe robuſtas aiunt, nec à morbificis cauſis facilè vinci poſſe. cæterùm, cùm ipſæ particulæ functiones ſecundum naturam promptè obeunt, ſanitas eſt: vbi verò id cum quodam etiam robore præſtant, bonus habitus dicitur. commune autem vtrique eſt, non facilè morbis ſuccumbere. ecce iam eam ab omnibus conſtitui optimam corporis conſtitutionem, quæ non facilè à morbificis cauſis euincatur. ſubdit, quod non parum facit ad intelligendum quid per τὰ σύμμετρα ſibi voluerit Ariſt. Quib. præmiſſis, erit optima corporis conſtitutio ea, in qua ſimilares partes propriam temperiem poſſident: nec non cuiuſque inſtrumentariarum compoſitio ex illis, ſecundum ipſarum magnitudinem, numerum, figuram, mutuúmque inter ſe connexum, certa quadam & exacta menſura conſtructa fuerit. Quocirca id tale corpus optimè ſuis fungetur actionibus, ac proinde aliorum omnium & firmiſſimum erit, & minimè prolabetur in morbos. ſubdit rationem: ſiquidem vniuerſis cauſis morbificis, tam extrinſecis facilè reluctabitur: quòd omnino ab vtriſque extremis recedat, adeóque optimis ſuccis redundet, vt triſtitiam, iras, vigilias, curas, imbres, ſquallores & peſtilentiá alijs omnibus feræt faciliùs multò. nam quæ maximè vitioſis ſuccis redundát, facilè ab huiuſmodi cauſis tentantur, vt pote quæ per ſe iam morbis proxima ſint. Quinimo hæc quæ dixerat, non modò vera eſſe in exactiſſimè tẽperato, quod tanquá Polycleti regula ad alia cognoſcenda proponi poteſt, ſed etiam de eo, in quo leue aliquid deficit, non tamen adhuc inſignem admodum lapſum nactum eſt. & lib. de optimo corporis habitu, diſtinguens optimũ corporis habitum, ab optimo ſtatu & habitu athletarum: hunc cùm ad ſummũ peruenerit, periculoſum eſſe cenſet, cum Hipp. primo Aph. at qui optimus ſimpliciter eſt, qui ad optimam corporis conſtitutionem ſequitur, ipſamet optima ſanitas eſt, & proinde dicit eſſe omnium corporis affectuum tutiſſimũ, quòd in hoc optima adeſt ſanguinis cõmoderatio,

Gazæ & Aponenſis lapſus.

Optima corporis conſtitutio morbis omnibus omnium maximè ſimul reſiſtit.

Habitus optimus & athleticus quomodo differant.

Habitus in temperatus aliquibus noxis temperato magis reſiſtit.

ac totius ſolidatum partium molis. In athletarum autem habitu, vtrumque hoc in mole excedit, & proinde periculum illis impendet. Hæc igitur cùm ita ſint, quis vnquam auſus fuerit aſſerere temperata corpora ſæpius & facillimè in morbos incidere conſueuiſſe? potiſſimùm cùm in medio poſitum, vel paululum à medio diſtans, à cauſis morbum facientibus omnibus æqualiter diſtet, ita vt nec à calore, nec à frigore, nec à ſiccitate, vel humiditate facilè euinci poſſit: quamuis non negauerim calidius corpus faciliùs eas noxas euitare poſſe, quæ à frigore excedente ortum habent, quàm temperatum, quod maiori gradu contrarij aduerſus inimicum decertare poſſit, ſicut quod frigidius iuſto fuerit, difficiliùs calidis paſſionibus, quantum ſit ratione qualitatum, tentabitur, vt febribus quàm temperatum, vt optimè obſeruauit Gal. lib. 8. Meth. medendi. ſicque de ſiccioribus, aut humidioribus ad contraria: verùm reſiſtentia hæc ab intemperatis facta in vno ſolo eſt morborum genere: at temperatum omnibus æqualiter reſiſtere omniúmque contrariorum vires infringere valebit, & ſic omnium difficillimè in morbos incidet in vniuerſum: explicuit hoc pulcherrimè Gal. pulcherrimo libello de opt. corporis conſtitutione, cùm dicit: At ea corpora, quæ iam calidiora ſunt, plus quàm par ſit, non tamen admodum multò, pariter etiam, quæ frigidiora, humidiora & ſicciora modicè, etſi partem vnam non rectè efformatam habeant, corpori tum ſymmetro nonnunquam præſtare videntur. Quippe vbi id genus corpus moderato durius euaſerit, aduerſus omnes externas cauſas, firmius & tutius redditur: vbi verò mollius, aduerſus internas. Atque eadem ratione vbi denſius fuerit, externis magis reſiſtit. Vbi verò rarius, ab internis minùs offenditur. Raritas ſiquidem corporis, quibus plus excrementi per difflationem educitur, ſalubrior exiſtit: quibus verò minùs, inſalubrior. Nam ab omnibus externis cauſis faciliùs corpus rarum oblæditur. Corpus autem quod exquiſitiſſima conſtat menſura, nec rarum, nec denſum, dici poteſt: ſed in medio prorſus conſiſtit. Cui quidem vtrunque excedentium corporum præſtat ſecundùm aliquid. Quod enim denſius eſt, magis ab exterioribus cauſis eſt tutum: quod verò rarius, ab interioribus. Vtriſque autem quod exacte reſiſtat, planè non inuenies. Sed mediocriter id reſiſtit, quod inter omnes exceſſus eſt medium: quódque omnium etiam corporum ſaluberrimum eſſe cenſemus. Quare in ſingulis excedentibus medium, ſecundùm aliquid eſt deterius: collectim verò omnium optimum: & maximè eligendum videtur. Cùm verò Ariſtoteles τὰ σύμμετρα dixerit commenſurata corpora. i. quæ partium poſitione, magnitudine, figura, & numero, ſecundùm debitam naturalem proportionem ſunt conſtituta. neque enim dixit τὰ εὔκρατα bene temperata, ſed σύμμετρα. ſic igitur de commenſuratione in reſponſione loquitur & partium læſione: ſi igitur, inquit, aliqua laborauerit pars, protinus vniuerſum collaborat. Sed neque in prædicato de lapſu in morbos verba facit: præter quam enim quòd locus non eſt hic de lapſu in morbos agere, ſed de laboribus, & de cauſis defatigationum, verbum etiam ipſum quo vtitur, κάμνει, potiſſimùm laſſeſcit aut fatigatur ſignificat. quod optimè obſeruans antiquus interpres, vertit laborat, quamuis laborare nobis potiùs dicatur de actione producente laſſitudinem. Quæſtio igitur eſt, cur commenſurata corpora ex laboribus faciliùs in laſſitudinem incidant, & faciliùs etiam eadem leuentur.

Corpora bene commẽſurata & optimè tẽperata differunt.

Commenſurata corpora ex laboribus facilius laſſitudinibus tentantur, & facilius ex iiſdem leuantur, & cur.

An propter idem vtrunque euenit: æquale. n. &c.] Soluit, dicens eandem propemodum cauſam eſſe cur facilè laſſeſcant, & liberentur.

Aequale enim, &c.] Quæ commenſurata ſunt, ſunt vtique & æqualia: quod æquale eſt, ita in commenſuratione eſt diſpoſitum, vt vna parte læſa, vno & eodem tempore læſio vniuerſo corpori communicetur: tanta enim vis eſt ſymmetriæ, vt vna parte læſa, aut deprauata, neceſſe ſit totam illam vnionem, & partium commenſuratam proportionem diſſolui. [*Incommenſurabile aut tanquam*, &c.] Cùm autem corpus ſymmetria hac non fuerit conſtitutum: tunc cum ſuis partibus non conuertitur: ita vt patiente vna particula vniuerſum in conſenſum trahatur: cùm ea non inſit proportio perfecta, qualem in optimè commenſurato reperiri iam oſtendimus: ob hanc igitur rationem, in laboribus optimè commenſuratum corpus facilius defatigatur, ac in laſſitudinem incidit. [*Facilè autem liberatur quoniam*, &c.] Docet quod ſecundo loco propoſuerat diſcutiendum. cur commenſurata corpora facilè à laſſitudine liberentur: & dicit, commenſurata corpora, cum paſſionem hanc vtcunque leuem vniuerſo corpori ob partium ſymmetriam & colligationem communicare ſoleant, facilè etiam ad priorem naturalem ſtatum traduci poterunt: quæ enim leuis vniuerſo corpori communicata erat affectio, cùm altius radices egiſſe non potuiſſet, facilè etiam auferri poterat: contra in incommenſurato, cùm laſſitudo hæc aut in vna parte retineatur tota, aut ſi vniuerſo ſit communicata, neceſſe erit vehementiorem cauſam habuiſſe, non niſi difficillimè tolli poterit.

Πρόβλ. κγ.

Διὰ τί κοπιῶσι μὲν μᾶλλον ἐν τοῖς ὁμαλοῖς, ἢ ἐν τοῖς ἀνωμάλοις; θᾶττον δὲ βαδίζουσι μὲν ὁμαλὴν, ἢ τὴν ἀνώμαλον; ἢ ὅτι ἀκοπώτατον μὲν τὸ μὴ ἀεὶ ἐν τῇ ἀνωμάλῳ πορείᾳ μᾶλλον; θᾶττον δὲ πορεύονται, ὅπου ἐν τῷ ἴσῳ χρόνῳ ἡ ἀναφορὰ ἐλάττων. ἐν μὲν οὖν τῷ ὁμαλῷ, μικρὰ ἡ ἄρσις καὶ πυκνὴ ἐν δὲ τῷ ἀνωμάλῳ, τοὐναντίον. τὸ δὲ παρ' ἑκάστην βάσιν γινόμενον, πολὺ γίνεται παρὰ πολλάς.

Probl. XXIII.

Cur labotamus magis æqualibus quàm inæqualibus, ocyùs autem ambulamus æqualem locum, quàm inæqualem? An quòd labotioſiſſimum eſt, non ſemper in inæquali greſſu magis eſſe. velocius autem ambulant, vbi æquali tempore minor eſt ad ſupetiora motus: in æquali autem parua eleuatio & frequens, in inæquali autem econtra: quod verò per ſingulam vix fit multum fit per multas.

Cùm ea quæ in difficillimo hoc problemare erant dicenda à nobis longa oratione ſint explicata in comm. 1. probl. huius ſect. ne eadem repetere ſæpius cogamur, conſulrò eò lectorem remittimus.

Πρόβλ. κδ.

Διὰ τί καταβαίνοντες μὲν τὰ κατάντη, τοὺς μηροὺς μάλιστα πονοῦμεν· ἀναβαίνοντες μὲν, τῷ αἴρειν τὸ σῶμα; ἄπαν γὰρ γίνεται φορτίον τὸ σῶμα· ᾧ οὖν ἅπαν ἐπίκειται, καὶ ᾧ αἰρόμεθα, τοῦτο μάλιστα πονεῖ. ἡ δὲ κνήμη τοῦτο. ἔσχατον γὰρ, μῆκος ἔχον· καὶ οὐχ ὥσπερ ὁ ποὺς πλάτος ἔχει· διὸ σαλεύεται. ὥστε οἷον τῷ ὤμῳ τὰ βάρη κινοῦμεν, καὶ ἐπὶ τούτῳ ἔχομεν. τοιγαροῦν καὶ πονοῦμεν τὸν ὦμον μάλιστα. καταβαίνοντες δὲ, τῷ ἐκπίπτειν τὸ σῶμα κάτω καὶ προωθεῖν παρὰ φύσιν ὁ πόνος ἐστίν· ὥστε ᾧ μάλιστα ἐκπίπτει καὶ σαλεύει, τοῦτο παρέχει τὸν πόνον. ἡ μὲν οὖν κνήμη μένει· τὸ δὲ βάρος, ὁ θώραξ γίνεται· ὁ δὲ μηρὸς, δέχεταί τε καὶ σαλεύεται, διὰ τὸ μῆκός τε ἔχειν καὶ στρέφεσθαι ἄνωθεν, ᾗ ὁ θώραξ ἐκπίπτει.

Probl. XXIV.

Cur femora in deſcendendo, tibiæ in aſcendendo magis defatigantur? An quòd aſcendentes eleuamus corpus: totum nanque corpus fit pondus: cui igitur totum innititur, & quo eleuamur, hoc maximè dolet: crus autem hoc eſt: vltimam enim longitudinem habet. & non ſicut pes latitudinem habet: propter quod mouetur. Itaque ſicut humeris pondera mouemus, & iis ſuſtinemus, ita etiam iis maximè dolemus. Deſcendentibus autem, quoniam corpus deorſum fertur, & præter naturam propellitur, laſſitudo fit. Quare id, cui maximè innititur corpus, quódque eleuatur, habet dolorem. At verò tibia manet, thorax ponderi eſt: femur ſuſtinet, & mouetur, proptereàque porrectum in longitudinem eſt, & ſupernè verſatur quatenus thorax procumbit.

Et hoc problema explicatum eſt ſuperius problemate 19.

Πρόβλ. κε.

Διὰ τί πλείων δοκεῖ ἡ ὁδὸς εἶναι, ὅταν μὴ εἰδότες βαδίζωμεν πόση τις, ἢ ὅταν εἰδότες, ἐὰν τἆλλα ὁμοίως ἔχοντες τύχωμεν; ἢ ὅτι τὸ εἰδέναι ἐστὶ τὸ ἀρι-

θμὸν αὐτοῦ· καὶ πλεῖον ἀεὶ τὸ ἀόριστον τοῦ ὡρισμένου; ὥσπερ οὖν εἰ ᾔδει ὅτι τοσήνδε πεπερασμένην ἀνάγκη εἶναι· οὕτω καὶ εἰ μὴ οἶδεν, ὡς ἀντιστρέφοντος, παραλογίζεται ἡ ψυχή, καὶ φαίνεται εἶναι ἄπειρος. ἔτι τὸ ποσὸν, ὡρισμένον, καὶ τὸ ὡρισμένον, ποσόν. ὅταν τοίνυν μὴ φαίνεται ὡρισμένον, ὥσπερ ἄπειρον φαίνεται εἶναι, διὰ τὸ πεφυκὸς ὁρίζεσθαι, ἐὰν μὴ ᾖ ὡρισμένον, ἄπειρον εἶναι· ὥστε καὶ τὸ φαινόμενον μὴ ὁρίζεσθαι, φαίνεσθαι ἀνάγκη πως ἀπέραντον.

Probl. XXV.

Cur longior eſſe via videtur, cùm ignari quanta ſit, ambulamus, quàm cùm ſcientes; ſi modò res cæteræ pares adſint? An quòd ſcire quanta ſit, eſt ſcire numerum ipſius, & plus ſemper eſt indeterminatum determinato. Quemadmodum igitur, ſi nouerit quanta ſit, vtique determinatam neceſſe eſt eſſe: ita & ſi neſciuerit, quaſi reciprocans animus oberrat, quaſi infinitam credens. Præterea quantum determinatum eſt, & determinatum quantum eſt. cùm igitur non videtur determinatum, ac ſi infinitum ſit videtur, propterea quòd natum eſt determinari: ſi autem non fuerit determinatum, infinitum eſſe videtur: Ergo id quoque infinitum quodammodo videtur, quod determinatum nobis non eſt.

Via ignota cur longior videatur.

Rei cuius quotidiana eſt experientia cauſam inueſtigandam aſſumit: quotidie enim obſeruamus viam ſemper longiorem videri, cùm per ignotam ambulamus, ac neſcimus illius certam quantitatem, quàm ſi per viam notam, cuius quantitatem alias dimenſi fuerimus: adiicit tamen conditionem qua ſermo verificari poſſit, cùm dicit, [*ſi modò res cæteræ pares adſuerint.*] Omnis enim comparatio, vt vera eſſe poſſit, ſupponere debet omnia æqualia in vtraque parte, præter quàm in iis, in quibus fit comparatio, quæ autem requirit paria, aut ex parte viæ conſiderabuntur, aut ex parte iter agentis, ex parte quidem viæ, ſi via ignota ſit plana, & amœna, multiſque arboribus hinc inde conſita, nota autem ardua, inæqualis, aſpera, ſaxoſa, vel lutoſa, arenoſáve, Soli nimis expoſita, & denique deſerta: tunc enim falſum erit quod in problemate aſſumitur, cognitam ac commenſuratam viam breuiorem videri. ex parte iter agentis paritas hæc etiam requiritur. Si enim qui per viam ignotam iter fecerit, fortis fuerit, agilis, & denique ad omnia rectè diſpoſitus: qui autem per cognitam iter fecerit, contra ſe habeat, incognita via breuior potius videretur, potiſſimùm autem id eueniret, ſi præterea conditiones reſpectu viæ deſumptæ coniungerentur.

An quòd ſcire quanta ſit, &c.] Soluit, duas afferens ſolutiones, quarum prior deſumitur ex parte indeterminationis animæ, altera ex natura determinati, & indeterminati. Hic primam aggreditur, dicens id euenire, quoniam nouiſſe quantitatem itineris, eſt nouiſſe numerum & menſuram ipſius: putà viginti millia paſſuum, vel triginta: ſi quis autem quantitatem non nouerit, omnino & numerum & menſuram ignoraſſe neceſſe eſt, quod autem ſcimus, idem etiam determinatum eſſe oportet: quod autem ignoratur, eſt indeterminatum: quod autem indeterminatum eſt, reſpectu animæ noſtræ ſemper inane eſſe debet. declarat hoc, quoniam ſicut ſi ſciuerit determinatè anima viam tantæ eſſe quantitatis, habebit ſcientiam determinatæ illius quantitatis: ita è contra, vbi terminum illius ignorauerit, paralogizat, inquit, anima: videbitur enim via illi infinita, quoniam ignotum, in quantum tale eſt, infinitum.

Quaſi infinitam credens.] Quaſi dicat, cùm quiſpiam viæ terminum ignorauerit, ſemper in eo fixus, animo pendet, ſemper ad finem ſe perueniſſe cogitans, cùm alioqui terminum nondum attigerit, vnde quaſi animo deſtitutus deſperat: quoniam, vt optimè docebat Aponenſis, anima noſtra propter fragilitatem corporis, & deſidiam, vt in pluribus diffidit, & tendit in peius, & vilius ſemper mole corporis grauata.

Propterea quantum determinatum eſt, &c.] Eſt altera cauſa, ex parte ipſius rei indeterminatæ natura deſumpta. quoniam quod eſt quantum eſt determinatum, & quod determinatum eſt quantum: quoniam quantum nullum eſt infinitum, vt longa oratione demonſtrauit Ariſtoteles tum 3. de phyſ. auſcult. & primo de cælo & mund. & omne quod eſt indeterminatum appetit determinari. ſi quippiam igitur fuerit, quod non ſit determinatum, ita ſe habet, ac ſi ſit infinitum, quòd cùm ſuperari, tranſgredique non poſſit, moleſtiam animo infert.

Πρ.gλ.

Πρόβλ. κϛ.

Διὰ τί τοὺς μηροὺς μᾶλλον ἢ τὰς κνήμας κοπιῶσι; πότερον ὅτι ἐγγὺς τοῦ τόπου τοῦ ἔχοντος τὸ περίττωμα. ὥστε ἂν ὑπερβάλλῃ διὰ τὴν κίνησιν τῇ θερμότητι, συσπῶσιν οἱ μηροὶ μᾶλλον καὶ πλεῖον ἢ αἱ κνῆμαι; ἢ διὰ τὸ συμφυὲς μᾶλλον εἶναι τοὺς μηρούς; μάλιστα γὰρ πονοῦσι τῇ τοῦ συνεχοῦς διαστάσει. καὶ γὰρ ἂν μηδὲν ἔχοντες περίττωμα, κοπιάσωσιν, ὅμως τοὺς μηροὺς καὶ τὴν ὀσφὺν πονοῦσι μᾶλλον. ἢ ὅτι καθάπερ οἱ βουβῶνες γίνονται πληγέντες, διὰ τὴν ἄρσιν τῶν φλεβῶν καὶ νεύρων, οὕτω καὶ ἐνταῦθα; ἐγγυτέρω δὲ τῆς ἀρχῆς ὁ μηρός. ἢ διότι μᾶλλον ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ὁ μηρὸς τῆς κνήμης. τοῦτο δὲ κοπιαρώτερον. ἢ ὅτι σαρκώδης ὥστε πολὺ τὸ κατὰ φύσιν ἔχων ἐν αὑτῷ;

Probl. XXVI.

Cur femora magis quàm crura laſſeſcunt? vtrum quòd prope locum ſunt continentem excrementa. itaque vbi ea pars nimium per motum incaluerit, attrahunt femora promptius,& plenius,quàm crura. An propterea quòd magis innatum eſt femoribus laſſeſcere? fit enim laſſitudo maximè propter continui diſtractionẽ:quippe cùm etſi nullo excremento affluente defatigemur, tamen femoribus & lumbis magis defatigamur. An quemadmodum bubones in inguinibus fiunt, ob venarum diſtractionem & neruorum:ita & in hoc caſu. prope principium autem eſt femur. An quòd magis in eadem figura femur perſiſtit,quàm tibia:hoc autem laborioſius. An quia carnoſum. quare multum quod eſt ſecundum naturam habent in ſe ipſis.

Quærit cauſam cur magis à labore femora & adiacentes partes, vt lumbi laſſitudinem ſentiant,ac doleant cúmq; probabiles multas rationes rei huius afferat,in ſolutionis principio de more ſuo vtitur dictione *πότερον*:vtrum, & multas affert problematis ſolutiones, quarum ea prima eſt, quæ iis verbis exaratur, cùm dicit, [*Vtrum quòd prope locum ſunt continentem excrementa*, &c.] cùm enim femoribus & lumbis contineantur multa membra, quæ receptacula eſſe ſolent excrementorum, iiſque tanquam partibus quibuſdam muniantur fulciantúrque, vt veſica,vterus, renes, inteſtina : non eſt mirum,ſi in laboribus,quibus maximè femora & lumbi exercentur, incaleſcant maximè, ſubindéque, cùm caloris proprium ſit attrahere, vndequaque excrementa ex vicinis partibus, ad ſeſe attrahant: id autem ſemper vehementius præſtare poterunt quàm crura, cùm & illa longius diſtent, nec ad ea tam facilis aditus excrementis pateat. hinc quandoque & horrores, & etiam tremores in iis partibus poſt labores & ſudores in iis lumborum partibus perſentimus, commotis & ad carnoſas illas partes fuſis excrementis illis acrioribus : potiſſimùm ſi ex calore acrimoniam,& tenuitatem acquiſiuerint:nòn enim aliter fieri poteſt,cuti carníque occurrentibus illis,ac qualitate ſua vellicantibus. Femora cur magis laſſeſcunt quàm crura.

An propterea quòd innatum eſt femoribus magis laſſeſcere,&c.] Prima illa ſolutio deſumpta eſt ex dolore facto poſt labores in lumbis & femoribus,ratione excrementorum ad eam partem affluentium. hæc autem tota ſumitur ex parte conſtitutionis illius partis, quæ etiam nullis aliunde ſuſceptis humoribus, aut excrementis multò aptior tamen eſt, vt defatigetur, & doleat, quàm ipſa crura. cùm autem ſuperius longa oratione demonſtratum ſit ambulationis motum cruribus quidem perfici, at ea oſſibus femorum fulciri, quibus etiam vniuerſum corpus ſuſtentatur : cùm igitur & ingens hæc machina hac parte fulciatur,& pondus hoc corporis totum illis innitatur,moueatúrque præterea ad tibiarum motum,neceſſe eſt partem illam,eo quod magis laboret & defatigetur magis delaſſari,etiam non affluente humore vllo ſuperfluo : quamuis continuum diſſoluatur magis in motu harum partium,ad quam diſtractionem dolorem ſequi communis eſt & philoſophorum & medicorum ſententia.

An quemadmodum bubones per ictum, &c.] Eſt altera ratio ex vicinitate vaſorum deferentium deſumpta. & dicit,quod quemadmodum ad inguina facilè affluunt humores, ſiue ictu percutiantur,ſiue aliqua alia ratione,& tumores excitant diuulſis neruis, & venis,

& humo

& humoribus per eas partes affluentibus, ita pariter ad femora & lumbos, ob venarum magnitudinem, quę per illas partes ſubreptant, facilè humore fluere, & diſtorqueri vaſa illa, & eoſdem humores in iis exiſtentes, & concaleſcere, atque faciliùs accendi, βουβῶνες autem intelligere poteſt & locum vbi femur & coxendix coëunt, tum etiam glandulas in inguinibus ſitas, earumque tumorem aut inflationem. ſic enim etiã Hipp. video βουβῶνα
Bubonis nomẽ quot habeat ſignificata.
ſcripſiſſe pro inguine ipſo ægroto 3. primi Epid. ἤλγησεν κατὰ βουβῶνα, ad inguinem doluit. & 5. Epid. in Oëniadis. Eupolemus coxendicis dextræ dolore conflictabatur, & bubonis ſiue inguinis: & propinquæ coxendicis iuncturę, quæ inguini & coxendicis anteriori parti reſpondet. ſic Arethæus in primis vetuſtus auctor βουβῶνας pro inguinibus ſumpſit cap. 2. lib. primo de acut. mor. curat. necnon, inquit, & manus ad humeros vſque, & pedes inungendi ſunt ἀπὸ τῶν βουβώνων ad inguina: ſignificat etiam βουβὼν glandularum in inguine inflammationem, & inguinis tumorem, vt videre licet apud Gal. lib. de Tum. præter naturam: & apud Hipp. lib. 4. Aph. 55. hoc loco vtrumque Ariſtoteles per bubones potuit intellexiſſe. docuit enim Hipp. lib. 6. Epid. ſect. ſeptima. T. 4. glandularum tumores ſeu βουβῶνες, ab euidenti cauſa interdum fieri veluti vlceribus, quæ prope venam magnam vel arteriam excitantur, vt ſcribit Gal. 13. Meth. med. veluti etiam vlceribus in pede fiunt etiam ex ictu, caſu, dolore, & ſimilibus. fiunt interdum ex delireſcente intus cauſa, vt inflammatione viſcerum, potiſſimum autem hepatis, humorum plenitudine, vel malignitate. vnde Hip. 2. ſect. 6. Epid. T. 7. abſceſſus dicebat. veluti glandularum tumores, eorum quidem locorum, vnde propagines ducunt, ſignificationem præbent. quemadmodum igitur inguinibus tumores huiuſmodi eueniunt, diuulſis neruis & venis, & ſubinde humoribus contentis effuſis.

An quòd in eadem figura, &c.] Eſt alia reſponſio ex poſitione & ſitu partium deſumpta. quòd femur diutius eumdem ſitum & figuram ſeruet quàm crus: crus enim multis mouetur modis, ac varias figuras & ſitus immutat: ſuperius autem demonſtratum eſt laborioſum magis eſſe eundem ſitum diutius ſeruare, quàm eundem immutare. videmus id quotidiana experientia, ac obſeruamus, eos, qui rectì ſtant, niſi aliquo modo figuram & poſitionem mutent, nunc vni cruri innitentes, nunc alteri, non poſſe diutius laborem illum ſuſtinere, ſed delaſſari, ac maximè lumbis dolere.

An quia carnoſum magis, &c.] vbi carnis maior copia eſt, & partis maior ſubeſt imbecillitas, & ſenſibilitas maior, ac ad eam cùm maior nutrimenti copia confluat, fit vt & multò maior excrementorum copia colligatur, quibus fit, vt femora, cùm carnoſa maximè ſint, vbi labore incaluerint, etiam ob tres iſtas cauſas magis defatigentur: quantò enim pars magis oſſibus fulcita eſt, & roborata, tantò difficilius defatigatur, cùm munimenta habeat, quibus ſe fulciat, ac muniatur. quantò autem carnoſa magis fuerit, tantò imbecillior, ac ſenſu magis prædita: cùm verò ex labore concipiatur calor præter naturam, aliquando dolorem pariat opportet, maximè vbi affluant, aut attenuentur humores excrementitij, qui tum acrimonia ſua & vellicando, tum copia continuum ſoluendo dolorem inducere poterunt.

Προβλ. κζ.

Διὰ τί ἐνίοις ὅταν πονήσωσιν, ἕλκη ἐκφύουσιν; ἢ ὅταν τὸ σῶμα ἀκάθαρτον ᾖ, ἡ κίνησις θερμαίνουσα, καὶ ἄλλα περιττώματα συνεξικμάζει μετὰ τοῦ ἱδρῶτος, παχέα δὲ ὄντα, καὶ χυμοὺς ἔχοντα μοχθηρούς, ὀξεῖς καὶ πικροὺς καὶ ἁλμυρούς, τὰ περιττώματα ἐκκρίνεσθαι μὲν οὐ δύναται διὰ πάχος, ἐξαίρεται δὲ διὰ τῆς σαρκός, καὶ ἐνελκοῖ διὰ πικρότητα τοῦ χυμοῦ.

XXVII.

Cur aliquibus, vbi laborauerint, vlcera oriuntur? an quia cùm impurum fuerit corpus, motus excalfaciens excrementa, alia etiam cum ſudore extrahit. quæ incaſſa cùm ſint, & humores prauos. i. acres, ſalſos amaros mixtis habeant, excerni quidem ob connatam craſſitiem non poſſunt. Itaque per carnem egrediuntur, & externas partes exulcerant ob humoris acrimoniam.

Quod

Quod Hipp. 6. Epid. ſect. 5. part. 34. præcepto admonuerat præſeruante, ne impuro corpore validius exerceremur, quòd vlcera per cutem erumpant, vbi quis non purgato corpore ſeſe exerceat, hoc loco elegantiſſimè Ariſtoteles explicat, & ſententiæ rationem reddit. Gal. ieiunè admodum Hipp. exponit, dicens, In laboribus, hoc eſt, in exercitationibus calorem auctum ex profundo ad cutim ſuccos euocare, atque diſcutere, alibi didicimus, Quando igitur prius in corpore hi vitioſi contracti ſunt, acrimonia cutim erodit, atque vlcera efficit: Quemadmodum cùm craſſi, glutinoſiq; humores ſunt, iecur renéſque abſtruunt. in cute autem affectus cum tumore excitant. libro tamen 3. Aphor. 20. aliquando vbetius rem hanc pertractat: dicens, Tale quiddam vere contingit, quale in exercitatione euenire videmus. Etenim hæ quoque ſunt ſaluberrimæ. verum ſi hominem vel pituita, vel flaua bile vel atra, vel etiam ipſo ſanguine plenum volueris ad exercitationem producere, aut ei morbum comitialem, aut apoplexiam efficies exercitatione: aut ſi hæc mala non euenient, periculum imminet, ne rupto aliquo in pulmone vaſe in morbum incidat inſanabilem. Multi verò cùm febricitare cœpiſſent, propter exercitationes acutiſſimis morbis fuere correpti. quibus verò vicem purgationis humorum, qui ſunt in profundo corporis, exercitatio ſuppleuerit, ad cutem euocans malorum humorum abundantia: his & vlcera & ſcabies inde generantur, & hoc innuens dicebat Hipp. ſi impurgatus laboraueris, vlceta erúmpent. atque id ipſum etiam confirmauit idemmet Gal. 5. de Tuenda valetudine: & Theoph. 1. de labor. Ariſtoteles igitur quærit quam ob cauſam fiat vt tubercula & vlcera nonnullis ex labore proueniant. ex ſolutione autem colligitur, illis ſolum hoc euenire qui impuro ſunt corpore: ac ne omnibus etiam iis: qui enim ſeroſis, aut bilioſis, tenuibúſque ſolum referti ſunt humoribus, per exercitium aut ſudore ſubſequente euacuantur, facilè cutis meatibus illis permeantibus, aut certè ſi in maiori quantitate fuerint, quàm vt expelli per ſudorem extra corpus poſſint, putredine per calorem excedentem ob motum concepta in febres acutas incidunt. at ſi humores partim tenues fuerint, partim craſſiores, calore ex motu excitato ad externa promouentur vt expelli poſſint, partim naturali inclinatione naturæ benè operantis, & conantis extra pellere, quod noxium eſt, partim natura humoris id expoſtulante: qui enim ſubtiles ſunt, vbi concalefacti magis fuerint, quaſi igneam concepti naturam, ſuperiora petentes, ambitum corporis impetunt, exitúmque quærunt, craſſiores autem partim eadem cauſa attenuati, ſimul mouentur, partim impetu tenuiorum moti ad cutim propelluntur: qui tenuiores ſunt, in halitus verſi, per cutis meatus pelluntur in ſudores verſi, craſſiores autem eundem quærentes exitum, nec ob craſſitiem inuenientes, aut cutim in tumorem eleuant, locum quærentes, ſicque tubercula per vniuerſum corpus excitant, potiſſimùm circa frontem, vbi diutius firmati, cùm ſint extra propria conceptacula, caliditatémque maiorem aſſecuti, tandem corrodunt cutim, & vlcera progignunt: aliquando etiam acredine magna, amarore, & ſalſedine referti, immediatè vlcera in cute procreant calorem proprium calore exercitationis etiam adaugente.

Vlcera poſt exercitationem cur aliquibus per cutem excitetur.

Vlcera impuro corpori poſt exercitationem innaſcũtur.

Vlcera quibus etiã impuro exiſtẽte corpore poſt exercitium non enaſcuntur.

Tubercula in fronte ab exercitatione, quibus enaſcantur.

Προβλ. κη.

Διὰ τί τοῖς ἐκ τῶν γυμνασίων καὶ φαρμακοποσιῶν οὐκ εὐθὺς προσφέρουσι τροφήν; ἢ διότι καθαίρεται τὸ σῶμα ἔτι, καὶ οὐκ ἀναπέπαυται πονοῦν, καὶ ἀποκέκριται τὰ περιττώματα;

Probl. XXVIII.

Cur iis qui euacuati ſunt ab exercitationibus, aut à medicamentis purgantibus, non protinus cibum offerunt? An quòd purgatur corpus adhuc, nec dum à labore quieſcit, ſegregatáque ſunt excrementa.

Quemadmodum exercitationem faciendam eſſe ante cibum medicinæ parens Hipp. docuit: ſic enim conſulit, πόνοι σιτίων ἡγείσθωσαν, non quocunque id tempore faciendum eſſe conſulit, ſed in tempore temporiſque oportunitate, atque occaſione: ita vt prior confectus cibus, in ſanguinem cõuerſus, nutriturus mox ſit corpus, vt crudiorum ſuccorum caueatur in habitudinem totam tranſlatio: neque tamen laboremus fameſcentes nimis, vt flauæ bilis generandæ ſimul & exareſcentiæ nimiæ ſuſpicio vitetur, conſiliúmque in hoc

Exercitatio ante cibum facienda.

Cibus non protinus ab exercitatione offerendus, & cur.

hoc quoque Hipp. 2. Aph. ſequamur: qui ita ſcribit, vbi fames laborandum non eſt: ita 3. de ſanitate tuenda, verſus finem Gal. cenſuit non ſtatim ab exercitatione cibum eſſe concedendum, ſed aliquod temporis interuallum interponendum eſſe. huius rei Ariſtoteles hoc loco rationem inueſtigat, ſimul alterum addens, quod tamen ad propoſitam de exercitationibus & laſſitudinibus materiam nihil facit, ſed quod eandem ſortiatur cauſam, cur quemadmodum non ſtatim ab euacuato corpore, ex medicamento purgante aſſumpto, cibum offerimus, ita neque protinus ab exercitatione cibus aſſumi debet.

Cibus à purgatione per medicamentum purgans facta non ſtatim offerendus.

An quòd purgatur corpus adhuc.] Vt reddat rationem cur non protinus ab exercitatione cibum offerre, quin nec potum vt in ſequenti 3. problem. iamiam docebit, conueniat, incipit reddere rationem cur ab aſſumpto medicamento, etiam ſi humorum euacuatio iam deſierit, non ſtatim cibum offerre expediat, & cauſam eſſe dicit, quoniam purgantur adhuc corpora, id eſt, quoniam humores adhuc ſunt in motu, neque ſcimus, perfecerit ne adhuc opus ſuum natura. non eſt autem ab opere natura diſtrahenda, neque reuocanda ad munus contrarium: retracto enim ad interna calore, & ſpiritubus, ventriculum impetentibus cibus aſſumptus concoqui per quietem debet, & verò in purgatione ſpiritus indequaque diſtrahuntur, & ad naturalem hanc actionem minimè concurrunt. Accedit ad hoc alia non minoris momenti cauſa, quòd facta euacuatione à medicamento, purgante natura, vt quod eductum eſt, reſarciat quamprimum, crudum etiamnum vix dum ingeſtum cibum per venas attrahit, vnde obſtructiones multæ, tum & cruditates per vniuerſum corpus diſperguntur: quòd ſi ſimul cum cibo hoc ingeſto reliquæ aliquæ, quæ ſuperſunt medicamenti purgantis particulæ, aut ſaltem vapores, aut fuligines per venas ad penitiores partes & hepar & cor ipſum attrahuntur, eum venenatæ alicuius qualitatis ſint participes, grauia ſecum inuehent accidentia. quod animaduertens Meſuæus in primo de præparatione ſimplicium medicinarum dicebat, vnam ex cauſis febrium eſſe feſtiuam comeſtionem ſuper medicinam.

Nec dum à labore quieſcit.] Verba hæc & ſi optimè quadrare poſſunt iis, quæ de euacuatione poſt medicamentum purgans iam docuimus, crediderim tamen potius conuenire alteri parti, quæ magis propoſito noſtro conuenit. cur ſcilicet non ſtatim ab exercitatione cibus aſſumi debeat: prima enim cauſa optimè illi conuenit, quia adhuc purgatur: videmus enim ſæpenumerò poſt exercitationem abſolutam corpus adhuc ſudore affluere, & commotio quædam ſpirituum & humorum perſentitur, quæ omnino diſtraheret ab omni actione concoquendi inſtrumenta, cùm neceſſe ſit, vt perfecta fiat concoctio ſpiritus circa ventriculum colligi. Vnde Damaſcenus in ſuis Aphoriſmis dicebat in nimio exercitio poſitis ante cibum parum quieſcere oportet: in ocio autem, aliquali vti exercitio antè, vt vtriuſque calor fiat validus, vt in locis coctionis optimè contineatur.

Πρόβλ. κθ.

Διὰ τί χαλεπώτερον θεῖν ἢ βαδίζειν; ἢ ὅτι πλεῖον φορτίον φέρει ὁ θέων; ὅταν γὰρ ᾖ μετέωρος, ἅπαν ἐφ' αὑτῷ ἔχει· ὁ δὲ βαδίζων, οἷον ἐπὶ τοῖς τειχίοις ἀναπαυόμενος, ἐπιθεὶς ἔχει ἐπὶ τῷ ἠρεμοῦντι.

Probl. XXIX.

Cur difficilius eſt currere, quàm ambulare? an quòd plus oneris fert currens? cùm enim eleuatus fuerit, totum in ſe habet: ambulans autem, quaſi requieſcens, parietibus adhærens, ſuſtentatur in quieſcente.

In curſu cur magis defatigemur quàm dum ambulamus.

Si quæ à nobis ex Ariſtotele lib. de communi inceſſu animalium propoſita ſunt animo repetantur, non erit difficile Ariſtotelem hoc loco per eundem alibi explicare. Cùm enim ſuppoſitum ſit lib. de communi motu animalium, motum omnem immobili cuipiam inniti, motus ille in animalibus laborem maiorem producet, in quo animalia minus habent externum, cui innitantur: qualis eſt curſus. cùm enim in curſu animal quaſi totum in aëre ſit, nihilque habeat per temporis ſpatium ſaltem dimidium, quo innitatur, cùm quaſi totum ſit in aëre eleuatum, ipſimet quaſi innixum, innitatur, laborem non paruum corpori infert: cùm qui currit quaſi pondus deferat vniuerſum ſui corporis: qui verò ambulat, non ſic pondus totum in ſe ipſo fulcitum habet, vnde laborem inferri dicebamus, ſed partem ſemper habet quieſcentem, & terræ innixam: qua quietem dat ex parte corpori, non ſecus quàm, qui ob laborem, aut

aliam quampiam cauſam defatigati vniuerſo corpori parietibus innixi laborem quærunt. cùm enim quis ambulat paulatim & ordinatè pedem vnum mouet, & figit, cui innixus alterum porrigit,& progreditur:hinc alteri iam antè progreſſo innixi vlterius progredimur, & ſic deinceps.Præterea ſi corporis noſtri conſtitutionem conſiderauerimus,cùm compoſitum ſit,in quo terreum elementum prædominatur,motus omnis, qui non ſit deorſum, illi contra naturam eſſe oportet. ambulationis autem motus naturalis ſolùm dicitur, quia principium habet intrinſecum animam: certum eſt tamen naturæ illius corporis repugnare: quòd enim quiſpiam rectus,aut ſtet,aut erectus ambulet,grauitati corporis repugnat,at quia graue cùm ſit,terræ ſecundùm partem innititur, minus repugnat, quia graue in ſuo loco poſitum naturalem diſpoſitionem ad actum reducit. cùm autem currere ſpecies ſit ambulationis ſed velocior,ita vt corpus in ſuo loco deorſum multo minùs commorari poſſit, ſed totum ferè eleuatum feratur,propterea cùm magis ſit præter animantis corporis inclinationem, magis erit præter naturam: magiſque propterea laborem inferet. quod ſi addiderimus cum Aponenſi etiam cauſam penes aërem, rem etiam firmiorem & clariorem reddemus. qui enim currit, affatim & ſubitò obuium aërem,& denſiorem ſcindit,atque aperit:qui verò ambulat id agit & ſenſim,& in aëre minùs condenſata. in curſu enim aër ob propulſionem ſubitò factam, vnitur magis,atque craſſeſcit.

Πρόβλ. λ.

Διὰ τί ἐκ τῶν γυμνασίων οὐ πίνουσιν εὐθύς; πότερον διὰ τὴν ὑπόλειψιν τῆς συντήξεως, ἕως ἂν πεφθῇ; ἢ διὰ τὸ πνεῦμα ὃ ποιεῖ ὁ πόνος ἐκ τοῦ ὑγροῦ; ἢ διὰ τὴν δίψαν, ἣ γίνεται ἐκ τοῦ θερμαίνεσθαι πονοῦντας. πάντα γὰρ συμβαίνει ταῦτα.

Probl. XXX.

Cur non protinus ab exercitatione bibunt? an propter diſſolutionis reliquias,dum penitus concoquantur. An propter ſpiritum, quem labor ex humido progignit? An ob ſitim,quæ ſit,quòd calefiant laborantes? omnia enim hæc accidunt.

Eandem cùm ferè cauſam habeat problema hoc quod 28. quo quærebat cur non protinus ab exercitatione cibum offerimus, non eſt quòd hoc loco eadem repetentes tempus conteramus potiſſimùm, cùm per ſe manifeſtæ ſint cauſæ; ſolum illud animaduertendum erit in Gazæ tranſlatione, *πίνουσι*, famere aut eſurire incipimus, peſſimè verti: cùm vel ex ipſa ſolutione quilibet animaduertere poſſet de potione loqui.

Πρόβλ. λα.

Διὰ τί ἐξονειρωκτικοί εἰσιν οἵ τε κοπιῶντες καὶ φθισιῶντες; ἢ ὅτι ὅλως ἐξονειρωκτικοὶ οἱ θερμοὶ [καὶ ὑγροί;] τὸ γὰρ σπέρμα τοιοῦτον ἐστὶ τὴν φύσιν. τὸ τοιοῦτο δὲ, ἐξ οὕτω διακειμένων μάλιστα γίνεται. ὅταν δὲ ἡ ἀπὸ τοῦ ὕπνου θερμότης προσγένηται, μικρᾶς ῥοπῆς τὰ σώματα δεῖται, καὶ ταύτης ἔσωθεν, ἀλλ᾽ οὐκ ἔξωθεν. οἱ δὲ φθισικοὶ καὶ κοπιῶντες, οὕτω διάκεινται. οἱ μὲν γὰρ κοπιῶντες, διὰ τὸν κόπον καὶ τὴν κίνησιν, συντήγματος θερμοῦ πλήρεις εἰσίν. οἱ δὲ φθισικοὶ, διὰ τοῦ κατάῤῥου καὶ τὴν γινομένην θέρμην ὑπὸ τῆς φλεγμασίας.

Probl. XXXI.

Cur per ſomnum iis ſemen magis profluit,qui labore laſſeſcunt, aut phthiſi laborant? An quòd in pollutiones incidunt omnino calidi & humidi: ſemen enim tale eſt ſecundùm naturam. huiuſmodi autè redditur maximè ita diſpoſitis, cùm caliditas, quæ eſt à ſomno, ſupercreuit. paruo enim motu corpora indigent, eóque intrinſecus, non extrinſecus, phthiſi autem laborantes, & delaſſati ſic diſpoſiti ſunt. Hi etenim ob laborem & motum delaſſati, calidi diſ-

ſolutione pleni ſunt. Tabidi autem ob diſtillationem,& productam caliditatem ob inflammationem.

Seminis inuoluntarij effluxus cauſæ.

Certum eſt ſeminis per ſomnum excretionem inuoluntariam ad duarum cauſarum alteram referri debere, ad quam reduci ſolent cauſæ excretionum quarumlibet, quæ in viuente corpore fieri ſolẽt:nempe vel in facultatem expultricem, excretricemq; naturalem fortiorem, quæ concitata ſit vel à multitudine, vel ab acri, noxiáve qualitate eorum, quæ excernenda ſunt:vel in facultatem contentricem imbecilliorem, quæ continere cùm nequeat,quæ continenda eſſent, effluere ea ſinit. quærendæ igitur ſunt cauſæ cur, & iis, qui labore laſſeſcunt,& qui phthiſi laborant, cùm alioqui diuerſiſſimæ ſint conditionis, ſemen effluere inuoluntariè ſoleat, potiſſimùm autem per ſomnum.

Semen per ſomnum cur iis potiſſimùm effluat qui & labore laſſeſcunt & qui phthiſi laborant.

An quòd in pollutiones incidunt, &c.] Qui in nocturnas polluriones incidunt ἐξονειρωκτικοὶ dicuntur ab Ariſtotele;quamuis Camotianus codex, & Baſilienſis, ſine κ ἐξονειρωτικοὶ legũt: alij autem ἐξονειρωττικοὶ legunt; ego Budæũ ſecutus & Sylburgiũ priorem retinendam lectionem cenſeo. Hipp. quidem 6. Epid. Sect. 8. T. 51. ἐξονειρώττειν pro in ſomnis genituram emittere ſumpſit. cùm dicit Σάτυρος ἐξονειρώσσε πλεονάκις. Satyrus inter dormiendum ſæpius ſeminis profluuium expertus eſt. & lib. περὶ γονῆς, καὶ οἱ ἐξονειρώσσοντες διὰ τὸ ἢ ἐξονειρώσσειν, dixit. Et qui venerem ſomniant, propterea in ſomnis genituram effundunt, primis iis verbis Ariſtoteles tradit cauſam: cùm polluriones eæ nocturnæ porius per ſomnum fiant, quàm vigilantibus & interdiu. cauſam autem in ſeminis naturam refert, quæ cùm calida ſit & humida eo tempore, & in ea hominis conditione potiſſimùm abundabit, atque effluet, in qua hominis corpus magis ad talem calidam & humidam conditionem accedit. cùm.n. per ſomnum ſpiritus & calor ad interna retrahatur, vt aliàs longa oratione a nobis demonſtratum eſt, efficitur vt ſeminalis materia adaugeatur, hincque nocturnæ per ſomnũ pollutioni occaſio manifeſta præbetur; potiſſimùm in iis, qui ad hoc natura propenſi ſunt.

Paruo enim motu corpora indigent, &c.] Cùm in homine vigilante motus multi corporis celebrentur, ad ea exercenda neceſſarius eſt confluxus ſpirituum, qui potiſſima ſunt inſtrumenta, quibus vtitur facultas motrix, & anima ad propria edenda munia: qui cùm ad externas & remotas multas partes diſpertiantur, ſecum etiam ſanguinis non paruam quantitatem deducunt, quibus ad extremas partes confluxis deſtitutæ internæ, potiſſimùm & cor, & ſeminaria vaſa, tum & teſtes minus pollutionibus ſpontaneis occaſionem præbent. in ſomnis autem, paruo motu corpora indigent, & eo quidem potius interno quàm externo.

Phthiſicis cur nocturnæ pollutiones frequentes.

Phthiſi autem laborantes ſic diſpoſiti ſunt.] Videtur iis verbis Ariſtoteles nocturnas polluriones voluiſſe originem ducere ex colliquatione carnium & ſanguinis, quæ vi caloris ſolet produci, vbi immoderatè corpus afficiat: & quamuis aliquando ſemen colliquamentum non eſſe demonſtraſſe eum aduerſus antiquos manifeſtum ſit, non negauit tamen quandoque ex carnis & adiacentium partium diſſolutione genituram produci poſſe, cùm illud verum ſit, eiúſque argumenta optimè commonſtrent ſemen ſemper ex colliquatione carnium non produci, at econtra non arguunt ſemen quandoque ex earundem diſſolutione confluere. quod fortaſſe in hoc problemate confeſſus eſt. redundant enim carnis colliquatione quadam, delaſſati ob fatigationem & motum. phthiſi autem laborantes, nimia caliditate in ſolidioribus omnibus partibus introducta, colliquantur adeò, vt tandem ad ſummam ſiccitatem, in vltima tabis ſpecie deueniant. vt optimè obſeruauit Cornelius Celſus lib 4. c. 21. ſi enim huiuſmodi affectio diutius protraharur, vniuerſum corpus contabeſcit, quia ſemen non eſt adeò excrementum, vt non ſit etiam res vtilis, & familiaris ipſi naturæ, cùm ex maximè pura, & ſpirituoſa ſanguinis parte contraharur: quæ ſi immoderatè effundatur, vires concidunt, ac proſternuntur. Quamuis autem Ariſtoteles in vnicam hanc colliquationem problematis huius cauſam retuliſſe viſus ſit, cùm tamen antecedentem huius cauſam cognoſcat, excedentem caliditatem tentabimus nos, duobus illis à principio propoſitis principiis, rem hanc multò clariùs explicare. Dicebamus enim excretionem omnem quæ in viuente corpore fit, ad duo ſumma capita, tanquam ad cauſas effectrices reduci, expultricem facultatem fortiorem, vel in facultatem retentricem imbecilliorem. In delaſſatis ex nimio labore & fatigatione, duplex vtraque hæc inueniri facilè poteſt cauſa. cùm enim ex immoderato labore incaleſcant lumbi, & ſeminalia vaſa, ſanguis & ſeminalis materia incaleſcit nimium, acriórque redditur, maximè cùm multa ob laborem ad eas partes confluat, hic acredine & calore ſtimulata natura per ſomnũ ob eas,

quas recenſuimus rationes,ſemen excernit: fieri enim poteſt quandóque,vt quamuis bene ſe habeat retentrix facultas,cogatur tamen à proprio officio deſiſtere,& facultati expultrici obtemperare, permittere que vt aſſiduè pateant orificia vaſorum ſpermaticorum. Quod multo etiam magis præſtat, vbi ipſa quoque ob aliquam cauſam admodum langueat. Debilitatur autem facultas retentrix, ſi aut dilatentur vaſa plus quàm oportet, aut caloris exceſſu & humoris. Dilatantur autem vaſa à violenta & diuturna exercitatione, ob quam ſpina, lumbi, & renes plurimùm incaleſcere ſolent: quòd ſi humor aliquis ob eandem cauſam accedat, facilè occaſionem ſeminis profluuij adaugebit. Vt enim frigus iunctum ſiccitati vim habet condenſandi ac cõſtringendi, ita oppoſitas exceſſus vim habet partes, & potiſſimùm meatus & canales relaxandi & dilatandi. In tabidis etiam tum colliquatio ſanguinis & carnium, quæ ſemini profluendo materiam præbet, tum eiuſdem materiæ calidior & acrior qualitas, quæ expultricem facultatem ad excernendum humorem illum ſolet prouocare, tum retentricis facultatis magna imbecillitas,inuoluntariæ per ſomnum ſeminis emiſſioni non paruam præbere ſolent occaſionem.

Πρόβλ. λβ.

Διὰ τί τὸ ἀριστερὸν σκέλος χαλεπώτερον τρίβεται ὑφ' ἑαυτοῦ πολὺν χρόνον, ἢ τὸ δεξιόν; ἢ ὅτι τοῖς δεξιοῖς πονεῖν δυνάμεθα; ἐν τοῖς δὲ παρὰ φύσιν, ἡ τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους τρῖψις διεστραμμένως γίνεται. τὰ δὲ παρὰ φύσιν ποιούμενα, χαλεπά. τῇ δὲ ἀριστερᾷ, τὰ δεξιὰ οὐθὲν ἐπίδηλον, διὰ τὸ μηδετέρως ἰσχύειν.

Probl. XXXII.

Cur ſiniſtrum crus difficiliùs perfricatur adinuicem pet longum tempus, quàm dextrum? An quia dextris laborare valemus. In his verò quæ ſunt præter naturam,ſiniſtri crutis fricatio tranſuerſè fit: quæ autem præter naturam fiunt, difficilia. qua autem ratione ſiniſtrum perfricet faciliùs à dextro non eſt manifeſtum,propterea quòd neutra parte pollere deberent.

Diu multúmque in interpretatione huius problematis hæſi, tum quoniam Græcus contextus difficultatem adeò magnam habebat, vt vix intelligere poſſemus quomodo crus à ſeipſo, ſiue dextrum ſiue ſiniſtrum ſit, perſricari poſſet. tum quoniam ex poſtrema ſententia vix ſenſum elicere poteram: quod effecit, vt proximè dicam, vt Gaza in illa vertenda toto cælo aberrarit:cùm ad manum præter omnem Ariſtotelis mentem deflexerit. antiquus autem interpres adeò verbo verbum referre volens,obſcuram reddidit ſententiam,vt pro ea explicanda Delio indigeremus natatore. Nos igitur verbum verbo maiori ex parte reddentes, conati ſumus aliquem elicere ſenſum. Qui erit in propoſitione cur dum adinuicem ſe ſcabunt & perfricantur crura diutius.in hac actione edenda magis laborat ſiniſtrum crus,& citius defatigatur, quàm dextrum: id verò eſſe veriſſimum quilibet experimento proprio poteſt experiri. *Gazæ lapſus.* *Crus ſiniſtrum in perfricando cur magis laboret, quàm dextrum.*

An quia dextris laborare valemus.] Cùm motum dextris potiſſimùm perfici & ſuperius docuerimus,& Atiſtoteles 2.de cælo & mundo, abundè explicuerit, meritò ſiniſtris laborantes magis defatigamur,quia quaſi inuerſo ordine motus naturalis operamur, quæ verò contra naturam ſunt,laborem inferre ſolent,ſicque facilior erit, & minus defatigare ſolet perſricatio quę à dextris in ſiniſtras fit,quàm econtra,quę à ſiniſtris in dextras:& hoc eſt quod dixit, ſiniſtri crutis fricatio,id eſt,cum crure dextro peruerſè ſiue tranſuerſè, id eſt, contra ſolitum naturæ,dixit enim διεστραμμένως.

Qua autem ratione, &c.] Mihi videtur iis verbis voluiſſe Atiſtotelem non omnium rerum quærendam eſſe cauſam,quod aliàs in analyticis etiam dixerat, quoniam nulla certa inueniri poteſt ratio,cur dextræ partes magis valeant ad operandum,quàm ſiniſtræ.

Πρόβλ. λγ.

Διὰ τί ὑγιεινὸν τὸ τῆς τροφῆς ὑποστέλλεσθαι, πονεῖν δὲ πλείω; ἢ ὅτι τοῦ νοσεῖν αἴτιον περίττωμα τὸ πλῆθος; τοῦτο δὲ γίνεται, ἢ διὰ τροφῆς ὑπερβολὴν, ἢ διὰ πόνων ἔνδειαν.

Probl. XXXIII.

Cur cibum imminuere, laborem augere ſalubre eſt? An quòd ægrotandi cauſa eſt multitudo excrementorum. Hæc autem fit, quoties nutrimenti adſit exceſſus, aut laborum imminutio.

Quæ pro hoc problemate explicando & rectè intelligendo faciunt, cùm prima ſectione in explicando 46. problemate, quod omnino idem eſt cum præſenti, ſatis ſupérque propoſita ſint, ne eadem repetere cogamur, lectores ad illum locum amandamus.

Πρόβλ. λδ.

Διὰ τί οὐ δεῖ πυκνοῦν τὴν σάρκα πρὸς ὑγείαν, ἀλλ᾽ ἀραιοῦν; ὥσπερ γὰρ πόλις ὑγιεινὴ καὶ τόπος εὔπνοος, (διὸ καὶ ἡ θάλαττα ὑγιεινή) οὕτω καὶ σῶμα τὸ εὔπνουν, μᾶλλον ὑγιεινόν. δεῖ γὰρ ἢ μὴ ὑπάρχειν μηθὲν περίττωμα, ἢ τούτου ὡς τάχιστα ἀπαλλάττεσθαι· καὶ δεῖ οὕτως ἔχειν τὰ σώματα, ὥστε λαμβάνοντα, εὐθὺς ἐκκρίνειν τὴν περίττωσιν, καὶ εἶναι ἐν κινήσει καὶ μὴ ἠρεμεῖν. τὸ μὲν γὰρ μένον, σήπεται, ὥσπερ ὕδωρ· τὸ δὲ σηπόμενον καὶ μὴ κινούμενον, νοσοποιεῖ· τὸ δ᾽ ἐκκρινόμενον, πρὸ τοῦ διαφθαρῆναι χωρίζεται. τοῦτο οὖν πυκνουμένης μὲν τῆς σαρκὸς, οὐ γίνεται (ὥσπερεὶ γὰρ ἐμφράττονται οἱ πόροι) ἀραιουμένης δὲ, συμβαίνει· διὸ καὶ οὐ δεῖ ἐν τῷ ἡλίῳ γυμνὸν βαδίζειν· (συνίσταται γὰρ ἡ σὰρξ, καὶ κομιδῇ ἀποσαρκοῦται, καὶ ὑγρότερον τὸ σῶμα γίνεται· τὸ μὲν γὰρ ἐντὸς, διαμένει· τὸ δ᾽ ἐπιπολῆς, ἀπαλλάττεται, ὥσπερ [καὶ] τὰ κρέα τὰ ἑφθὰ τῶν ὀπτῶν μᾶλλον) οὐδὲ τὰ στήθη γυμνὰ ἔχοντα βαδίζειν· ἀπὸ γὰρ τῶν ἄριστα ᾠκοδομημένων ὁ ἥλιος ἀφαιρεῖ, ὃ ἥκιστα δεῖται ἀφαιρέσεως, ἀλλὰ μᾶλλον τὰ ἐντός. ἐκεῖθεν μὲν οὖν διὰ τὸ πόρρω εἶναι, ἂν μὴ μετὰ πόνου, οὐκ ἔστιν ἱδρῶτας ἀγαγεῖν. ἀπὸ τούτου δὲ, διὰ τὸ πρόχειρον εἶναι, ῥᾴδιον.

Probl. XXXIV.

Cur ad ſanitatem carnem denſare non oportet, ſed rarefacere? An quemadmodum ciuitas ſana, & locus bene perſpirabilis (quare & mare ſanum) ita & corpus bene tranſpirabile magis eſt ſanum. Oportet enim aut nullum ineſſe excrementum, aut illud quamprimum excerni. Et oportet ita ſe habere corpora, vt ſuperfluitatem excipientia confeſtim expurgent: & eſſe in motu, & non quieſcere. quod enim quieſcit, putrefit: non ſecus quàm aqua. quod autem putreſcit, & non mouetur, morbum committit: quod autem putreſcit, & non mouetur, morbum committit: quod autem excernitur, antequam corrumpatur, ſecedit. hoc igitur condenſata carne non fit, non ſecus quàm ſi obſtruerentur pori: rarefacta autem accidit. quaprópter etiam non oportet in ſole nudum ambulare: condenſatur enim caro, & valde coaleſcit: & humidius corpus fit: quod enim intus eſt, permanet: quod autem eſt in ſuperficie, diſcedit. quemadmodum etiam carnes aſſatæ, elixis magis: neque pectore nudo ambulamdum. ab optimè enim diſpoſitis corporis partibus, ſol aufert, quæ nulla indigent ademptione, ſed magis interna. exinde igitur, quòd remota ſint, non niſi cum labore, ſudor educitur: ab hoc autem, quia promptum eſt, facilè.

Itidem & hoc prima ſect. problem. 53. explicatum à nobis longa oratione eſt.

Πρόβλ. λε.

Διὰ τί κοπώδεις οἱ βραχεῖς τῶν περιπάτων; ἢ ὅτι πολλάκις συνίστανται, καὶ οὐχ ὁμαλῶς κινοῦνται περὶ τὰς καμπάς; τὸ δὲ τοιοῦτον, κοπῶδες.

Probl. XXXV.

Probl. XXXV.

Cur breues deambulationes laborioſæ? An quia ſæpe conſiſtunt, neque æqualiter mouentur in flexionibus? talis autem motus laborioſus eſt.

Hoc etiam à nobis ſuperius in hac ſect. eſt explicatum.

Προβλ. λς.

Διὰ τί ἑστηκότες ἐν τῷ ἡλίῳ μᾶλλον θερμαίνονται, ἢ κινούμενοι· καὶ ταῦτα τῆς κινήσεως θερμαντικῆς οὔσης; ἢ οὐ πᾶσα κίνησις θερμαίνει, ἀλλ' ἔνια ψύχει; οἷον καὶ ἐπὶ τῶν τὰς χύτρας τὰς ἑψημένας φυσώντων καὶ κινούντων συμβαίνει· εἰ οὖν ἑστηκότων μὲν προσμένει τὸ θερμόν, προσμένον δὲ μᾶλλον θερμαίνει ἢ κινούμενον (ἀεὶ γὰρ τὸ σῶμα ἴδιον ἡμῶν ἀτμίδα τινὰ χλιαρὰν ἀφίησιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἢ θερμαίνει τὸν ἐγγὺς ἀέρα, ὥσπερ δαλὸς παρών) ἠρεμούντων μὲν ἡμῶν, θερμὸς γίνεται ὁ περιέχων ἡμᾶς ἀήρ, διὰ τὰ εἰρημένα· κινουμένων δὲ, πνεῦμα γίνεται, ὃ καταψύχει ἡμᾶς. πᾶν γὰρ πνεῦμα, ψυχρόν ἐστιν.

Probl. XXXVI.

Cur ſtantes in Sole magis caleſiunt: quàm mouentes ſe, motu alioqui excalefactoriam vim habente? an non omnis motus calefacit, ſed quidam refrigerat, vt etiam in ollis feruentibus accidit, dum eas afflamus, & mouemus: ſic igitur cùm ſtamus, calor permanet. permanens autem magis calefacit, quàm motum. Aſſiduè enim corpus noſtrum proprium quendam vaporem tepidum emittit à ſe, qui propinquum aërem tepefacit, vt titio. Quieſcentibus igitur nobis, calidus fit ambiens nos aër, propter prædicta: motis autem flatus fit, qui quidem nos infrigidat: omnis enim ventus frigidus eſt.

Quærit cur in ſole cùm ſtamus, amplius incaleſcimus, quàm cùm mouemur, cùm tamen motus omnis excalefactoriam facultatem habeat, problematis veritatem quilibet quotidiano experimento in ſe ipſo poteſt comprobare: ſed exemplo etiam ab aqua deſumpto confirmari poteſt, quæ vbi ſtagnans ſit, diutiúſque ſub ſolis radiis poſita ſit, calidior redditur, quàm hæc ipſa ſit, dum mouetur. Dubitandi ratio ea eſt, quoniam ſi in motu omni excalefactoria facultas ineſt, quomodo ſole calefaciente, & quieſcentem & eum qui mouetur, non potiùs magis incaleſcere deberet, is, qui mouetur ſub ſole, quàm qui quieſcit, cùm in illo duæ ſubſint caliditatis cauſæ, ſol, & motus: in altero verò ſoli, ſolares radij. motum autem omnem excalefaciendi vim habere ſupponit. probatum 2. de cælo & mundo 42. quod confirmauit primo Meteorolog. cùm motum natum eſſe ſcribit ignire ligna, lapides, & ferrum. In ſole ſtantes cur incaleſcunt magis, quàm ſi moueantur, cùm tamen non caletaciat.

An non omnis motus calefacit, ſed quidam refrigerat.] Soluit negando aſſumptum motum omnem excalefactoria facultate præditum eſſe, cùm quædam etiam refrigeret. Vbi obſeruandum eſt, ne ſibi ipſi repugnet Ariſtoteles, motum per ſe calorem producere, per accidens autem frigiditatem. calorem quidem diuerſimodè in corporibus animatis producit, alio autem modo in inanimatis. animata quidem à motu incaleſcunt, quòd calor naturalis & ſpiritus eo mediante expandatur, & de centro ad circumferentiam diffundatur, potiſſimùm ſi velocitatem iunctam habuerit: quòd ſi ſuperfluus motus is fuerit, cùm ſanguinem & ſpiritus diſſoluat, refrigerabit, ſed id erit per accidens. Docebat id manifeſtè Auicenna tertio Fen prima, Doctrina ſecunda capite 12. de iis quæ proueniunt ex motu & quiete. vbi inquit, motus operationes in corpore humano diuerſificantur, eo quòd eſt fortis, aut debilis, aut multus, aut paucus, & propter illud quod ex quiete illi admiſcetur: & iſtud quidem apud ſapientes eſt diuiſio per ſe. Et propter illud quod exercent homines ex materiis. Et motus quidem fortis & multus, & paucus, & cum quiete mixtus. omnes conueniunt in hoc, vt calorem efficiant fortiorem: ſed fortis non multus differt à multo non forti,

& à multo quieti admixto: quoniam ipſe vehementer calefacit corpus, & ſi reſoluit, parum reſoluit. Multus verò paulatim reſoluit, plus quàm calefaciat. Subdit: & cùm quiſque eorum multus exiſtit, infrigidat: propterea quòd vehementer calorem reſoluit naturalem, & etiam exſiccat. Inanimata autem (id verò animatis etiam eſt commune, vt corpora ſunt naturalia, quibus terra prædominatur) à motu ea ratione incaleſcunt, quòd diſtrahantur & rarefiant. rarefactio enim præuia eſt ad calorem diſpoſitio: cùm enim aliqua adeſt diſpoſitio, quæ vltimatè diſponit materiam ad aliquam formam, ea non educitur ex materiæ potentia, niſi illa mediante: ita dicendum eſt de raritate reſpectu caliditatis, ex naturali ordine talium qualitatum, qui ordo ſequitur naturas earum. Vnde Auerr. 12. Metaphyſ. com. 18. dicebat, ignem fieri ita à motu, vt ab igne. Si igitur ignis qui eſt ſubſtantia, fit à motu, ſicut ab igne, ab igne autem per ſe fit, per ſe igitur etiam à motu fiet: idem enim eſt agens per ſe diſponens materiam, & inducens formam 7. Metaph. c. 31. multò igitur magis per ſa caliditas fit ab ipſo motu, ſicut per ſe fit à calore. Nec quiſpiam nobis obiiciat, omne quod per ſe fit à ſuo ſimili produci, ſicque calor non niſi à calido produci per ſe poſſe videri poterit. ea enim propoſitio in ſubſtantiis veritatem habet, non in accidentibus, vt optimè obſeruauit Auer. 2. de cælo & mund. 1.42. & 12. Metaph. com. 1. motus igitur quidem per ſe, tum animata tum inanimata corpora ſolet quidem calefacere: at per accidens aliquando refrigerat, quod hoc loco teſtatur Ariſtoteles cùm dicit. [*ſed quædam refrigerat*] Docuimus quidem nos quomodo in animantium corporibus motus quandoque, vbi ſcilicet immoderatus fuerit, ac ſupra vires, eo enim diſſoluitur calor innatus, & ſanguis & ſpiritus plus æquo excalefacti & attenuati, tandem diſſoluuntur, & in nihilum abeunt, vnde corpus animatum, quod, illis mediantibus, calidum redditur, refrigeratur: ſed alia ratione motum quandoque etiam refrigerare, per accidens tamen, exemplo cùm

Aqua calida in olla ex motu & afflatu quo modo refrigeratur philoſophica diſquiſitio.

dicit [*vt etiam in ollis feruentibus, &c.*] videmus enim aquam feruentem per motum refrigerari: vnde aut flabello aut ore anguſtato eam efflamus, aut ſæpius verſantes refrigeramus. Sed quomodo ad ſufflatum illum aut ad motum frigiditas ſequatur, indiget philoſophica ſpeculatione. Cùm omnis actio, potiſſimùm elementorum, eò tendat, vt paſſum in ſui ſubſtantiam vertat, ignis cùm in aquam in lebete exiſtentem calore operatur, omnia præſtat, vt aquam in ignem conuertat: cùm verò aqua frigida ſit, & humida, magno conatu & totis viribus reſiſtit; vt igitur voti ſui compos ignis reddatur, omnia præſtat, vt ſi non in ignem, ſaltem in aërem, aut aereum corpus illam conuertat, vt faciliùs tandem illum aërem in ignem tranſmutet, cùm faciliorem eſſe tranſitum ſcribat Ariſtoteles inter illa elementa, quæ ſymboleitatem (vt loquuntur) habent: id eſt, quæ vna ſaltem qualitate communicant. dum igitur aquam calefacit, partem inferiorem, primò in vaporem calidum & aëreum immutat, qui cùm calidior ſit, aëriſque naturam omnino referat, ſuperiores partes petit, ſicque ſucceſſiuè actione ſua aquam abſumendo, aſſiduè in ſuam naturam trahit. hinc infernæ lebetis partes, quæ ab igne impetuntur, minùs calidæ ſunt, quàm ſupernæ, vt cuilibet tangenti conſpicuum eſſe poteſt, quòd quamuis calore ignis incaleſcere deberent, quoniam tamen frigidis partibus aquæ reſiſtentibus, immo reagentibus, calori ignis obſiſtitur, frigida ad tactum remanent. calidæ enim illæ partes, quæ ex actione in aquam generatæ ſunt, cùm ad partes ſuperiores, ob leuem illorum naturam ferantur, & feruorem in ſuperioribus partibus inducunt, & bullas aëre plenas efficiunt. Si quis igitur aut flabello, aut ſufflatu, aut quouis modo aëre moto, aut vento excitato, vapores illos calidiores expulerit, cùm iis ſolis aquæ caliditas in ſuperficie conſeruetur, facilè frigiditatem inducet, aut inexiſtentem ſenſibilem faciet: ſic cùm eandem in ollis feruentem verſamus, calidiores illos vapores, ſuperiori parti aquæ inhærentes, & ob aquæ craſſitiem non ita facilè difflari, & ſuperiores partes externas in aëre petere valentes mouentur, & iiſdem ſuperna petendi datur commoditas. ex hoc exemplo aquæ feruentis in ollis, in noſtris corporibus, collegit quod faciebat ad propoſitum: cùm dicit: [*aſſiduè enim, &c.*] in corporibus enim viuentium, aſſiduè vapor quidem tepens ex poris vniuerſi corporis effluit, qui proximum aërem tepefacit: vnde, quemadmodum æſtate aërem hunc tepentem, corpus noſtrum quaſi circum veſtientē, flabello repellimus, vt nouus ſuperueniat frigidior, calorem temperans, ita, inquit, nobis quieſcentibus, potiſſimùm ſub ſole, aër circumpoſitus, tum ob ſolem, tum ob vapores illos calidos, è corpore inſenſibiliter effluentes, qui vel ex ſudore cognoſci poſſunt, incaleſcit magis: qui nobis motis cùm immutetur, cùm præterea ex motu illo quaſi ventus producatur, qui natura ſua frigidus eſt, meritò per motum illum non modò non magis incaleſcit corpus, ſed prævalentibus duabus iis cauſis potiùs refrigeratur. Quomodo autem ventus frigidus ſit, tum in prima exponenda particula, abundè a nobis eſt demonſtratum, tum in commentariis noſtris ad lib. de aër. aqua. locis Hippocratis. Quomodo etiam motus aliquando calorem patiat,

Google

riat, quandoque etiam frigiditatem. quod ab Aponenſi in quæſtionem ponitur, iam eſt explicatum.

Προβλ. λζ.

Διὰ τί οἱ ἐπὶ τῶν ἵππων ὀχούμενοι, ὅσῳ ἂν θᾶττον θέῃ ὁ ἵππος, τοσούτῳ μᾶλλον δακρύουσι τὰ ὄμματα· καὶ οἱ πεζοί, ὅσῳ ἂν μᾶλλον τρέχωσι; πότερον διὰ τὸ ψυχρὸν εἶναι τὸν προσπίπτοντα ἀέρα; τὸ γὰρ ψῦχος δακρύειν ποιεῖ· συστέλλον γὰρ καὶ πυκνοῦν τὴν σάρκα, ἐκκαθαίρει τὸ ὑγρόν. ἢ διὰ τοὐναντίον; τὸ γὰρ θερμὸν ποιεῖ ἱδρῶτας· τὸ δὲ δάκρυον, ἱδρώς τίς ἐστι. διὸ καὶ γίνονται ὑπὸ θερμασίας ἄμφω ταῦτα, καὶ ἁλυκά ἐστιν ὁμοίως. ἡ δὲ κίνησις θερμότητα ποιεῖ. ἢ διὰ τὴν ὑπὸ τοῦ ἀέρος πληγήν; ὡς γὰρ οἱ ἄνεμοι ταράττουσιν οἱ ἐξ ἐναντίας τὰ ὄμματα, οὕτω καὶ ὁ ἀὴρ ὁ προσπίπτων, ὅσῳ ἂν θᾶττον ἐλαύνῃ ἢ αὐτὸς τρέχῃ, τοσούτῳ μᾶλλον ποιεῖ πληγὴν μαλακήν, δι᾿ ἣν γίνεται δακρύειν, διαιρουμένων τῶν τοῦ ὀφθαλμοῦ πόρων ὑπὸ τῆς πληγῆς. πᾶσα γὰρ πληγή, διαιρετικόν ἐστιν ἢ θλαστικόν.

Probl. XXXVII.

Quam ob cauſam qui equis currunt, quantò velocius currit equus, tantò magis lacrymas emittunt oculi: & pedites quantò magis currunt? Vtrum propterea, quòd frigidus eſt occurſans aër. frigus enim lacrymas facit: contrahens enim & condenſans carnem, exprimit humorem. An propter contrarium? calor enim ſudores producit: lacryma autem ſudor quidam eſt. Quapropter & fiunt à caliditate vtraque hæc: & ſalſa ſunt ſimiliter. morus autem caliditatem facit. An propter ictum, qui eſt ab aëre? vt enim venti, qui ex oppoſito profluunt, perturbant oculos, ita & aër occurrens, quantò quis velociùs mouetur, aut ipſe currit, tantò magis facit ictum mollem per quem cientur lacrymæ, raris redditis poris oculi ab ictu: omnis enim ictus diuidendi vim habet, & confrangendi.

Superius in hac ſectione, problemate decimotertio eſt explicatum.

Προβλ. λη.

Διὰ τί δεῖ τοὺς μὲν θερινοὺς κόπους λουτρῷ ἰᾶσθαι, τοὺς δὲ χειμερινοὺς ἀλείμματι; ἢ τούτους μέν, διὰ τὰς φρίκας καὶ τὰς γινομένας μεταβολάς, θερμῷ οὐ δεῖ λύειν, ὃ ποιήσει ἀλεάζειν· (τὸ δὲ ἔλαιον θερμόν) ἐν δὲ τῷ θέρει καθυγραίνειν· ἡ γὰρ ὥρα ξηρά, καὶ οὐ γίνονται φρίκαι διὰ τὴν ἀλέαν, ὀλιγοσιτία δὲ καὶ κωθωνισμὸς θέρους, τὸ μέν, ὅλως· τὸ δέ, μᾶλλον. ὁ μὲν πότος, θέρους ὅλως, διὰ τὴν ξηρότητα· ἡ δὲ ὀλιγοσιτία, κοινὸν μέν, μᾶλλον δὲ θέρους. ἐκθερμαίνεται γὰρ μᾶλλον, διὰ τὴν ὥραν ὑπὸ τῶν σιτίων.

Probl. XXXVIII.

Cur æſtiuos quidem labores balneo curare oportet: hybernos verò inunctionibus? An hos quidem inunctione propter horrores, & factas mutationes. Calore enim laxare oportet, aut calorem inducere: oleum autem calidum. In æſtate autem humectare oportet: nam tempus eſt ſiccum: nec verendi horrores ob propenſionem in calidum. Hinc etiam parcus cibus, & potio liberalis æſtate conuenit, hoc quidem omnino, illud autem magis. Potioni quidem per æſtatem ob ſiccitatem omnino eſt indulgendum. Parcimonia verò cibi ſemper, ſed magis æſtate conuenit. Incaleſcimus enim ob tempus ob cibum.

Hoc etiam expoſitum eſt longa oratione, ſectione prima problem. 39.

Πρόβλ. λθ.

Διὰ τί οἱ θέοντες σὐτόνως, μάλιστα λαμβάνουσι σπάσματα, ὅταν τις θέουσιν αὐτοῖς ὑποστῇ; ἢ ὅτι ταῦτα μάλιστα διασπᾶται, ἃ εἰς τοὐναντίον τε καὶ ἰσχυρῶς ἕλκεται καὶ κινεῖται; ὅταν οὖν θέοντος καὶ σφοδρῶς ὠθουμένων τῶν μορίων εἰς τὸ πρόσθεν ὑποστῇ τις, συμβαίνει ἅμα ἀντισπᾶν εἰς τοὐναντίον, ἔτι φερομένων εἰς τοὔμπροσθεν ὥστε ἡ σπάσις τούτῳ ἰσχυροτέρα γίνεται ὅσῳ ἂν θέωσι σφοδρότερον.

Probl. XXXIX.

Quamobrem qui curſum concitatè agunt, diſtorſionibus maximè afficiantur, vbi quis inter currendum eis obſtiterit? An quòd ea maximè diuelluntur, quæ in contrarium & vehementer attrahuntur, & mouentur. Cùm igitur currenti, & vehementer vltra membra propellenti, quis obuiam factus obſtiterit, accidit vt in contrariam partem retorqueantur, quæ adhuc antè ferebantur. Itaque diuulſio eò vehementior fit, quò curſus concitatius agitur.

Diſtenſionibus cur tententur currentes quibus aliquis ſubitò obſtiterit. Spaſmata quæ dicantur.

Quæ σπάσματα dicuntur, quibus eos, qui curſum concitatè agunt, vbi quis currentibus ipſis obſtiterit, corripi maximè dixit, quóque nomine inſigniantur apud Latinos, non ita facilè intelligi poteſt. Gorrhæus σπάσμα eſſe ſcribit vnitatis ſolutionem, in neruoſa parte citra vulnerationem. Conuelluntur enim, inquit, quæ in ipſa ſunt fibræ, cùm ex ictu aliquo violentiam patiuntur: aut ſubitò & affatim intenduntur. Huius cauſa eſt repentinus quidam, ac inæqualis vehemén ſque motus, ac tum præcipuè cùm neque perfricata, neque calefacta, neq; ad æqualitatem ducta, aut mollitiem corpora motibus exponuntur. Sic enim diſtrahuntur plurimæ neruoſorum corporum partes. ſunt autem, inquit, cauſæ alię exteriores, aliæ intra ipſum corpus. Exteriores quidem, quæ collidere aptæ ſunt. Internæ autem, immodicus & inordinatus motus, & quædam humorum vitia, quæ corrodendi vim habent. ſic σπάσματα vulſa, aut euulſiones dicuntur, quæ in neruoſis partibus, aut fibris muſculorum fiunt diſtenſiones citra vulnerationem, vbi ex ictu, aut irruente aliqua cauſa vim ſentiunt, & in ipſis fibræ conuelluntur. ſpaſmata in vnitatis ſolutione reponit Gal. 3. Meth. med. vnde 4. & 6. Meth. quod in carne ῥῆγμα dicitur, in neruoſis partibus σπάσμα intelligi ſcribit. Vnde in Coac. prænot. Hipp. σπάσματα appellabat concuſſiones totius thoracis, quibus à facultate animali mouetur ad expectorandum, & repurgandum ſputum. Differt etiam à ſpaſmo, qui Celſo dicitur diſtentio neruorum, lib. 2. cap 1. quem Latini medici conuulſionem interpretantur. eſt verò muſculi ad ſuum principium inuoluntaria contractio. eſt autem ſymptoma voluntariæ functionis oblæſæ, cuius cùm primarium inſtrumentum muſculus ſit, patet eum, vt inquit Gal. lib. de tremore, rigore, & palpitatione, in conuulſione affectum eſſe ſecundùm ſe totum, maximè autem ſecundùm partem ſui neruóſam. Itaque, vt optimè docebat Gorrhæus in definitionibus, cùm motus voluntarius perierit, neceſſe eſt conuulſionem in eum ſitum neruos muſculóſque duci, in quem ſi pro lege naturæ ſe haberent, ab animali virtute ducerentur: id autem eſt in ſuum principium, ſuamque originem, ad quam omnia ſuapte nátura feruntur, niſi aliò vi aut voluntate retrahantur. Ergo muſculis ad ſua ipſorum capita & principia retractis, & parte ſimul, in quam inſeruntur, adducta, attractáque, ſimilis quidem naturali motus, ſed citra voluntaté fit, atque in eo morbus ipſe conſiſtit. Nam quòd muſculus & tenditur, & conuellitur, ad ſuum principium, & vnà cum eo pars illa corporis, cui inſeritur, commune quidem eſt ſanis, & conuulſis: quòd autem inuito hoc accidat, præter naturam affectis ineſt, non ſanis. Quæſtio igitur eſt, cur qui curſum concitatè agunt, diuulſionibus iis corripiantur, quæ σπάσματα dicuntur, vbi quis inter currendum obſtiterit. dixit autem concitatè, quoniam ſi quis curſu lento moueatur, in huiuſmodi ſymptomata non incidunt, quod diſtorſiones eæ, & in contrarium flexiones, non niſi eueniant ex occurſu cum impetu facto; hoc verò fieri non poteſt, niſi concitatè quiſpiam feratur.

An quòd ea maximè diuelluntur, quæ in contrarium & vehementer attrahuntur & mouentur.] Id euenire dicit Ariſtoteles, quoniam membra potiſſimum diuelluntur & contorquentur, cùm violentia quadam, & impetu diſtrahuntur: ſic enim attractionis violentia ad

contra

contrariam partem mouentur, quàm prius mouerentur: fit enim eo tempore vt duobus ferè motibus contrariis ſimul & eodem ferè momento corpus illud moueatur: quod impoſſibile omnino eſſe naturali cuilibet philoſopho eſſe poteſt in propatulo.

Cùm igitur currenti, &c.] Eſt minor propoſitio ſyllogiſmi: dicens: cùm itaque cuipiam concitatè currenti, membráque vltra propellenti, & corpus, potiſſimum autem thoracem ipſum vlterius ferenti aliquis ob viam factus obſtiterit, violenter corpus vniuerſum, & thoracem ipſum diſtorſione ſubita in oppoſitam partem retro repellit, in contrariámque partem diſtorquet, partibus illis alioqui eodem tempore vltra prorumpentibus.

Itaque diuulſio &c.] eſt concluſio, quòd ex contrarijs ijs motibus fit diuulſio quæ etiam eo vehementior eſt, quo curſus concitatius agitur.

Πρόβλ. μ.

Διὰ τί τῶν περιπάτων οἱ κατὰ τὰς ὁδοὺς ἀκοπώτεροί εἰσιν, οἱ ἀνώμαλοι τῶν εὐθέων; ἢ διὰ τὸ τὴν φορὰν ὀρθὴν εἶναι κατὰ φύσιν παντὶ τῷ σώματι; οἱ δ' ἐν τοῖς ὁμαλοῖς τῶν ἀνωμάλων κοπωδέστεροι. τοῖς γὰρ αὐτοῖς μέρεσι τοὺς πόνους παρέχουσιν· οἱ δ' ἐν τοῖς ἀνωμάλοις, διαμερίζουσι μᾶλλον [εἰς] ἅπαν τὸ σῶμα. αἱ δ' ἀλέαι μᾶλλον ἰσχύουσι τῶν ἐν τοῖς ψύχεσι. τοῖς γὰρ ἔξω μέρεσι, πλείονα τὸν πόνον παρέχονται. διὸ καὶ τοὺς ἱδρῶτας ἐμποιοῦντες, ἰσχναίνουσιν· οἱ δ' ἐν τοῖς ψύχεσι, στερεωτέραν τὴν σάρκα ποιοῦσι, καὶ τῶν σιτίων ἐπιθυμητικωτέρους· τοῖς γὰρ ἔσω μέρεσι τὴν αὔξησιν τοῦ θερμοῦ ποιοῦνται· καὶ δυσκινήτων γινομένων ὑπὸ τοῦ ψύχους, τὸν μὲν ἔσω τόπον καθαίρουσι, τὴν θερμασίαν αὔξοντες ἐν αὐτῷ· τὴν δὲ σάρκα, στερεὰν ποιοῦσιν, οὐ δυνάμενοι κρατεῖν διὰ πάσης αὐτῆς. ὁμοίως οἱ ἀνάντεις τῶν καταντῶν ἐπιπονώτεροι καὶ ἰσχναντικώτεροι. οἱ μὲν γὰρ ἀνάντεις, τὴν ὀσφὺν μάλιστα ποιοῦσι πονεῖν· οἱ δὲ κατάντεις, τοὺς μηρούς. τοῖς γὰρ μηροῖς τὸ βάρος πᾶν ἐμπίπτον, κόπους εἴωθε παρέχειν. ἄνω γὰρ παρὰ φύσιν ὑπὸ τοῦ θερμοῦ βίᾳ φερόμενος, ἐκθερμαίνει. διὸ τούς τε ἱδρῶτας ἐμποιεῖ καὶ τὸ πνεῦμα μετεωρίζοντες, ἰσχναίνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ὀδυνῶσι. τὰ γὰρ σκέλη χαλεπῶς ἀναγόμενα, τὴν ὀσφὺν κάμπτουσί τε καὶ ἀνασπῶσιν· ὑφ' ὧν ἀναγκάζονται πονεῖν μάλιστα. οἱ δ' ἐν ἀντιτύποις περίπατοι, τοῖς τε μυσὶ καὶ τοῖς τεταμένοις τῶν σκελῶν παρέχουσι κόπους. συντάσεις γὰρ ἐμποιοῦσι τοῖς νεύροις καὶ τοῖς μυσί, βιαίας γινομένης τῆς ἀπερείσεως αὐτοῖς. οἱ δ' ἐν τοῖς μαλακοῖς, τοῖς ἄρθροις κοπώδεις εἰσί. τῶν γὰρ ἄρθρων πυκνὰς τὰς κάμψεις ποιοῦσιν, ἅτε ἐνδιδούσης τῆς βάσεως. τὸ δ' αὐτό ἐστι πρόβλημα.

Probl. XL.

Cur ex ambulationibus, quæ ſunt ſecundùm vias, minùs laborioſæ ſunt inæquales rectis? An quòd motus rectus eſt ſecundùm naturam toti corpori: qui verò ſunt in æqualibus, iis qui ſunt in inæqualibus, magis ſunt laborioſi? iiſdem enim partibus laborem exhibent: qui verò ſunt in inæqualibus, patiuntur magis per vniuerſum corpus. æſtus autem magis attenuant, quàm qui ſunt in frigoribus: quòd externis partibus laborem plura afferant. propterea etiam ſudores prolicientia tabefaciunt: qui verò in frigidis fiunt, motus denſiorem carnem reddunt, & ciborum auiditatem. In internis enim partibus calorem auctiorem faciunt: membríſque ad frigoris appulſum torpentibus, locum intimum calore amplificato efficacius purgant. carnem verò ſolidiorē efficiunt, vt quæ per eam vniuerſam nequeant ſuperare. ſimiliter aſcendentes deſcendentibus magis laborioſæ & difficiliores. faciunt enim accliues, vt lumbi magis laborent, decliues autem magis femora. Pōdus enim totum femoribus incumbens grauiſſimè premit. quod idem cùm præter naturam ſurſum efferri à calore cogatur, maiorem in modum calefacit. Propterea ſudorem mouent, & ſpiritum ſuſpendendo extenuant, & lumbis dolorem infligunt. crura enim cum difficultate ſurſum lata lumbos flectunt, & ſurſum vellunt. quibus de cauſis neceſſe eſt maximè dolere.

quæ

quę verò in renitentibus fiunt deambulationes,muſculis & neruis cruriũ laborũ inferunt. diſtentiones enim faciunt muſculis & neruis, violentia facta in fulcimento eorũ.qui verò ſunt in mollibus articulis,laborem inferunt.articulorum enim frequentes flexiones faciunt,quaſi baſe dilabente. Idẽ autẽ eſt problema.

Superfluus ſim, ſi quæ longa oratione in problemate primo exponendo à me propoſita ſunt,hoc loco iterum repetere vellem,cùm vel ex eodem Ariſtotele in fine probl.idẽ eſſe problema affirmetur, & quamuis aliqua hoc loco, & longiori oratione, & pluribus quaſi exemplis propoſita ſint, quoniam tamen ibidem obiter ſunt etiam annotata omnino, pro huius problematis expoſitione commentarius ille primus ſufficiet: ſolùm illud annotabo ex hoc problemate,& ex Latina noſtra interpretatione maximè confirmari,quæ aduerſus Gazam,antiquum interpretem,Aponenſem à nobis propoſita ſunt,cùm conſtet hîc & ibidem de ambulationibus per rectas & per obliquas vias factis,ſermonem eſſe inſtitutũ,non de accliuibus & decliuibus:cùm in hoc problemate,tanquam per exemplum afferens ambulationes per accliuia & decliuia factas,tantùm abeſt vt velit eas,quæ per decliuia fiunt, eſſe magis laborioſas,quod illi,& in interpretationibus, & in expoſitionibus aſſerebant, vt oppoſitum omnino aſſeruerit,eas nempe,quæ per accliuia fiunt,eſſe & magis laborioſas,& dolores lumbis,& crurium muſculis,& neruis non mediocres inferre.

Πρόβλ. μα.

Διὰ τί πρὸς τὰ σιμὰ χαλεπῶς βαδίζομεν; ἢ διότι πᾶσα πορεία ἐξ ἄρσεως καὶ θέσεως συντελεῖται; τὸ μὲν οὖν ἆραι, παρὰ φύσιν· τὸ δὲ θεῖναι, κατὰ φύσιν· τὸ δὲ προςθεῖναι, μεσότης· ἐν δὲ τῷ πρὸς τὰ σιμὰ βαδίζειν, πολὺ τὸ παρὰ φύσιν.

Probl. XLI.

Cur ad ſumma difficulter ambulamus? An quòd omnis greſſus ex eleuatione & depreſſione perficitur. Eleuare autem eſt præter naturam. deponere autem ſecundùm naturam. Apponere autem,quid medium. in ea autem deambulatione,quæ eſt ad ſumma,multum eſt,quod eſt præter naturam.

Hoc itidem problema abundè à nobis explicatum eſt hac.ſect.probl.1.

Πρόβλ. μβ.

Διὰ τί οἱ ἀφ' ἵππων ἧττον πίπτουσιν; ἢ διὰ τὸ φοβεῖσθαι, φυλάττονται μᾶλλον;

Probl. XLII.

Cur qui curſum ex equis arripiunt,minùs cadunt? An quòd timent, magis ſe cuſtodiunt?

Currentes ex equis cur minus cadant, quàm currentes aliis animantib.

Verum ne ſit,quod hoc loco ab Ariſtotele tanquam verum ſupponitur, cuiúſque cauſam inuenire profitetur,in equitatione ſcilicet currẽtibus equis facta,minùs cadere equites,quàm ſi quis aſino puta, aut mulo curſum inierit, Gal. libello de paruæ pilæ exercitio, capite poſtremo in controuerſiam ducit, cùm paruæ pilæ exercitium maximè omnium exercitationum periculo vacare docere attentaſſet,inter alias equitationem recenſens,in ea ſæpenumerò equitantes in terram ſcribit decidere,ac nonnunquam ex caſu emori. An dicendum eſt Galenum comparare equitationem, & alia genera exercitationum, cum exercitio paruæ pilæ, hîc verò Ariſtotelem curſum equitantium, cum curſu ex aliis animantibus?[*An quòd timent,magis ſe cuſtodiunt.*] Vera quidem hæc eſt ratio:quoniam quæ timemus,euitamus. An fortè probabilẽ aliam afferre nos rationem poterimus,quòd curſus equorum quamuis ſit concitatior,quàm qui mulis,aut aſinis fit, eſt tamen magis appoſitè factus,& ordinatus:videmus enim quandoque per integram horam, etiam duas ita ordinatè ex equo curſum inſtitui,vt vix ex laſſitudine videamus mutare ſpeciem motus,quod maximè facit,ne equites decidant.at in curſu mulorum difformitas ineſt maxima, atque inordinata ratio,qua leui quoque temporis momento & ſubſiſtit, & iterum lentè mouetur,nunc verò calcaribus incitatus, curſum concitatè iterum ſuſcipit, inordinatus is motus,& curſus is inæqualis efficiet,vt frequentius equitantes cadere poſſint.

Equorum curſus magis ordinatus.

ΑΡΙΣΤΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟ ς′.

Ὅσα ἐκ τοῦ πῶς κεῖσθαι καὶ ἐσχηματίσθαι συμβαίνει.

ARISTOTELIS

PROBLEMATVM

SECTIO SEXTA,

Eorum, quæ circa quietem & poſitionem corporis contingunt.

Digitized by Google

AD CLARISSIMVM VIRVM

IO. BAPTISTAM SYLVATICVM,

MEDICVM MEDIOL.

EOVSQVE *in amicitia progreſſi vſu & mutuis officiis ſumus,* IOANNES BAPTISTA SILVATICE, *vt concordiæ, bonæque fidei exemplum demus faciliùs, quàm accipiamus. Etenim ſi vitæ, ſtudiorúmque noſtrorum rationem quis componat & examinet, cauſas & radices inuidæ æmulationis inuenerit: fructus autem ſuauiſſimi & conſtantiſſimi amoris. Cùm tamen morbo nunc quodam ſiue hominum, ſiue æui, ſiue radice, odium & ſimultas pullulent: nos autem in iiſdem ſtudiis occupati, alter alterius commodo, honorique non modò non obſtitimus, ſed profuiſſe quàm maximè viſi ſumus. id verò mirandum nequaquam videtur. Cùm quiſque ſic in rebus ſuis verſetur, vt ſeipſum reſpiciat, noſtra verò conſilia publicum ſemper ſpectarint. Vnde ſicuti æmulatio rei priuatæ cauſa ſuſcepta, odium: ſic Reipub. gratia amorem gignit. In quo vt perſeueremus, votum nunc facio. Sic nomini tuo partem hanc laboris mei inſcriptam,* τὸ τμῆμα *inquam* ὅσα ἐκ τοῦ πῶς κεῖσθαι καὶ ἐσχηματίσθαι συμβαίνει, *quod commentario meo extendi & explicaui. Vale Clariſſime & amiciſſime Vir. Mediolani Kal. Iul.* ∞ IↃ. CI.

ΑΡΙΣΤΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΜΗΜΑ ΤΟ ϛʹ.

Ὅσα ἐκ τῆς πῶς κεῖσθαι καὶ σχηματίσθαι συμβαίνει.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM SECTIO SEXTA,

Eorum, quæ circa quietem & poſitionem corporis contingunt.

Προβλ. α.

Διὰ τί ἡ καθέδρα τοὺς μὲν παχύνει τῶν ἀνθρώπων, τοὺς δέ, ἰσχναίνει; πότερον [ὅτι] αἱ ἕξεις διαφέρουσιν; οἱ μὲν γάρ, θερμοί εἰσιν· οἱ δέ, ψυχροί. οἱ μὲν οὖν θερμοί, παχύνονται. (κρατεῖ γὰρ τὸ σῶμα τῆς τροφῆς, διὰ τὴν θερμασίαν) οἱ δ' ἐψυγμένοι, διὰ τὸ δεῖσθαι ἐπεισάκτου θερμότητος, καὶ τοῦτο πάσχειν μάλιστα τὸ σῶμα ὑπὸ τῶν κινήσεων, οὐ [γὰρ] δύνανται πέττειν ἠρεμοῦντες. ἢ ὅτι οἱ μέν, περιττωματικοί εἰσι, καὶ δέονται κινήσεως, ἢ ἀναλίσκει ταῦτα· οἱ δέ, οὔ;

Probl. I.

Cur ſedile hominum alios pinguefaciat, alios extenuet. vtrum quia habitus differunt? Hi ſiquidem calidi ſunt: hi verò frigidi. calidi igitur pingues redduntur. cibum enim corpus vi ſui caloris abſumit. frigidi autem, quòd calore aduentitio indigeant, quem maximè ex motionibus corpus acquirit, concoquere nequeunt, dum quieſcunt? An quòd alij excrementis abundant, & ob eam rem motu indigent, alij verò non?

OPTIME rationi conſonum erat poſt tam multas ac præclaras quæſtiones, quas de motu, exercitio & laboribus propoſuerat ſuperiori ſectione, aliquas ſubſequenter in præſentia diſcutiendas proponere; quæ de quiete oppoſita ac modo iacendi proponi poſſent, quæ non minorem delectationem, & vtilitatem afferre poterunt. Primò igitur quærit, cur alij ſedendo pinguefiant, alij macreſcant.

Vtrum quia habitus differunt.] Contrarias corporis habitudines & temperaturas, contrarias etiam requirere pro tuenda valetudine victus inſtitutiones, paſſim Sedendo cur alij pingueſcāt alij macreſcant.

demonſtrauit Galenus noſter, libris de valetudine tuenda. non igitur mirum ſi pro varia corporum habitudine & temperatura, & motus & quies oppoſitos effectus ambo producant. πότερον ὅτι αἱ ἕξεις διαφέρουσιν. ἕξεις dixit: nos habitus vertimus. ſic enim ἕξιν Galenus ad Thraſybulum habitudinem firmam & ſtabilem ſignificat, eiſque σχέσιν, καὶ διάθεσιν opponit. At ipſum corporis habitum, temperaturam nempe naturalem, tum & partium ſolidarum ſtructuram, & compoſitionem, per hanc eandem vocem intellexit Hipp. in Mochiclo, qui eſt de oſſium per molitionem impellendorum ratione. & lib. de articulis per ἕξιν corporis habitudinem ſignificauit, quæ in craſſitudine & gracilitate conſiſtit. Ariſtoteles hoc loco per ἕξεις tum temperaturam corporis naturalem, quæ diutius perdurare apta eſt, tum corporis conſtitutionem in craſſitie & gracilitate conſtitutam intelligit.

Calidi natura ſedendo aſſiduè pingues redduntur, & cur.

Calidi igitur pingues redduntur.] Qui calidi natura ſunt & propterea graciliores, pinguefieri ſedendo ſcribit: quòd eorum calor ſine motu cibi coctioni ſufficiat. Hinc Gal. 4. Aphor. 13, calidos potiſſimum acri & mordaci calore præditos, exercitationes mediocres requirere ſcribebat, ne à motu plus æquo incaleſcant, ipſiſque ſolæ in neceſſariis actionibus motiones ſactæ ſufficiunt. hinc cap. 12. lib. 5. de ſanitate tuenda Gal. dicebat, eis qui acriori calore præditi ſunt natura, motum, qui leuis ſit & exiguus, conuenire: multus enim & celer aduerſiſſimus eſt. Hipp. etiam philoſophiæ naturalis & medicinæ parens, 6. de morbis vulg. ſect. 4. particula 15. de calidis iis naturis ſermonem habens, eis refrigerationem, aquæ potum, & quietem dicebat conuenire. tum & minuendum eſſe & calorem & cibum iis, quos ob calorem ſitis infeſtat. Id verò verum eſſe conſtat, tam pro conſeruandis quàm pro immutandis iis naturis. conſeruandis, ne non magnus ſanè in his natiuus calor nimis magno motu, quod in debili & imbecilli euenire ſæpe videmus, diſcuſſus pereat: ſed quiete conſiſtens, aut paruo motu tanquam flabello ventilatus, modicéque excitatus maneat. immutandis, ne nimia iuſtæ alicuius, & concitatioris, quàm ferre ipſi valeant, exercitationis commotione, is ipſe, quem paruum, paucúmque fieri in his diximus, in præternaturalem conuerſus, acrior multò ac mordacior reddatur calor, tum etiam labore vehementiore vehementius ſiccentur membra ſatiſcentia, nedum non humectant, quod in immutandis quærimus: vtrobique igitur his de cauſis quies neceſſaria; Vnde & carceribus aliqui, qui hoc temperamento à natura præditi ſunt, induci, & compedibus vincti, qui ſe commouere nequeunt, quòd ſellis aut lecto affixorum vitam tranſigere neceſſe ſit, pingueſcunt maximè, minúſque læduntur, quàm frigidi & humidi, quamuis procedente tempore, etiam ea corpora diutius ferre ſine noxa longam quietem vix queant.

Frigidi natura aſſiduè ſedendo demacrantur, & cur.

Frigidi autem, &c.] Qui autem frigida intemperie ſunt, macreſcunt ſedendo, quoniam à quiete eorum calor torpeſcit, proptereáque minùs concoquit.

Quem maximè in motionibus corpus acquirit.] Frigidum, ſed ſegne nimis corpus, commotioniſque iuſtæ commodis deſtitutum, coctiones debiles facit, calore naturali quaſi deſtitutum, aut eodem fumidis fuliginoſiſque excrementis quaſi reſtincto, vt ignem, quem auræ nullius motus euentilet, fumo ſuffocari videmus. Hinc videmus quietem, ociúmque nimium, ac diutinam exercitationis ceſſationem hecticam afferre membris, quæ ἀτροφία illorum fit, impedita humorum craſſitie, & multitudine, alimenti diſtributione, tum quod ignauæ deſidia ea membrorum vires, iuſtóque calore ſuo, quem motus excitatum ſemper conſeruat, deſtitutæ, neque de cibo alimentum ad ſe trahere, neque ſpiritubus foueri poſſint, prorsúſque nutricatione ſua priuentur. Hinc paralyſi confectas partes, aut quæ quacunque alia de cauſa motu carent, vt iis contigit qui aut catenis deuincti in carceribus, aut, vt Hippocrates primo Aeut. monet, qui vulnere aliquo in cruribus quieſcunt diebus aliquot, poſt cùm mouere ſe aggrediuntur, non niſi multo id labore præſtare poſſunt: id verò non tam diſſuetudinis ratione, quàm quod ex motus hac ceſſatione partes illæ ſpiritubus & alimento pauperes redditæ, imbecilles factæ ſunt ad proprium munus obeundum: è contra autem, quæ aſſiduè in motu verſantur, validius videmus id præſtare, neque ſolùm in animalibus iis operationibus ſeſe robuſtius agere, ſed naturales etiam facultates meliùs in eis exerceri longa experientia obſeruatum eſt. quantum verò ad corporis habitudines pertinet, pinguis-ne & obeſus ſit homo, an gracilis & demacratus, multum intereſt. docebat enim Ariſtoteles tertio de partibus animalium nono, à motu pinguedinem eliquari. Hinc Galenus 14. Meth. 15. inter cætera, quæ ad extenuandum virum illum obæſum quadraginta annos natum adminiſtrauit, ſe curſum velocem adminiſtraſſe teſtatur: vnde ij, ſi in ſellis ſine motu diutius quieſcant, tabeſcunt, & in marcorem ob eam, quam dixi, rationem incidunt: graciles autem in conſummata ferè quiete contineri poſtulant, vt aptiſſimè docebat Hipp. primo

Qui diutius à motu feſtantur, cũ moueri incipiant, cur difficillimè id præſtant.

Pingues ſeſſione macreſcũt. Graciles quiete pingueſcunt.

de ſalubri

Digitized by Google

de ſalubri diæta 10. & Gal. primo de Tuenda val. qui ſi in ſellis diutius detineantur pingueſcunt. [*An quòd aly excrementis abundant , &c.*] Quum enim in perpetua hac corporis noſtri effluxione & reſtauratione,nihil reperiatur, quod ita in alitæ partis ſubſtátiam omnino tranſmutetur, quin aliquid reſtet, quod naturali calore prorſus non euictum in alimoniam cedat: hoc ipſum quod non cedit , excrementum aliquo pacto eſt , excernique omnino de corpore, cùm nimis redundat, aut quoquomodo poſtulat abſumi , multa ingentiáque negotia corporibus faceſſiturum , niſi ita fiat.calida corpora , ob caloris vehementem actionem , aut pauca colligunt , aut collecta facillimè , aut expellunt , aut abſumunt. motionéque propterea non multum pro iis expellendis indigent.atque frigida ſunt , cùm multa huiuſmodi excrementa colligant, motione etiam multa opus habent , vt & calor excitetur , quo mediante , & coctiones meliùs celebrentur , & excrementa aggregata meliùs aut expellantur , aut abſumantur.

Προβλ. β.

Διὰ τί δεῖ ποιεῖν διάτασιν τῶν μερῶν· ὃ ποιεῖ ὁ γυμναζόμενος; ἢ ὅτι δεῖ τῷ οἰκείῳ πνεύματι καθαίρεσθαι τοὺς πόρους;

Probl. II.

Cur partium diſtenſionem facere oportet , quod ſe exercentes facere conſueuerunt? An quòd oporteat proprio ſpiritu poros expurgari?

Qui ad exercitia ſeſe comparabant,potiſſimùm ad luctam,aut id genus alia,toto corpore diſtendi,& quaſi pandiculando vniuerſo corpore ſtantes extendi ſolebant,& nos idem quemlibet ferè ante quodcunque id genus exercitij præſtare quotidiana docemur experientia: cur id fiat hoc loco quærit,& docet Ariſtoteles. *Extenſio vniuerſi corporis cur fiat ante exercitationes.*

An quòd oporteat, &c.] quemadmodum etiam σκορδίνημα, καὶ σκορδινισμὸς pandiculatio, diſtentio eſt coacta membrorum omnium ad vaporum euaporationem,& difflationem. Vnde à Gal.6.Epid.ſect.5.com. 4. dicebatur pandiculationem fieri à natura , ad euacuanda vicioſa excrementa,quæ in muſculis exiſtunt.& lib.7o.Aph.56.vult fieri ab humiditate flatuoſa , aut ſpiritu vaporoſo in muſculis voluntarij motus contento. Vt igitur & ad motum promptior eſſe poſſit,& mole leuior,diſtendendo vniuerſum corpus,conatur vaporoſos ſpiritus , & excrementitias, ſed aëreas exhalationes in meatibus vniuerſi corporis, potiſſimùm autem in muſculis motui inſeruientibus contentas , extenſione illa vniuerſali expellere. Quod etiam à ſomno ſæpenumerò fieri quotidiana etiam docet experientia : cùm in carne halituoſum excrementum ſentitur,quod & ex coctione nutrimenti,& per ceſſationem,à corporeis motibus eſt collectum.natura namque vt huiuſmodi excrementum depellat, eíque perſpiratum moliatur,talem motum machinata eſt. *Pandiculatio quid ſit & ad quid à natura inſtituta.* *Pandiculatio à ſomno cur fiat.*

Προβλ. γ.

Διὰ τί συγκεκαμμένον βέλτιον κατακεῖσθαι, καὶ πολλοί γε παραγγέλλουσι τοῦτο καὶ τῶν ἰατρῶν; ἢ ὅτι ἀλεαίνουσα ἡ κοιλία, θᾶττον πέττει; οὕτω δὲ καὶ ἀλεαίνει μᾶλλον. ἔτι δεῖ τοῖς πνεύμασι τόπον διδόναι, εἰς ὃν ἀπερείσονται. οὕτω γὰρ ἥκιστα λυπήσουσιν αἱ φῦσαι. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ ἰξίαι, καὶ τὰ ἄλλα ἀποστήματα ὑγιεινά, ὅτι ἔχουσι κοιλίας εἰς ἃς ἀποδέχονται τὰ πνεύματα. ἐκτεταμένου μὲν οὖν, οὐ γίνεται κοιλία· (ἅπαντα γὰρ τὸν τόπον τὰ σπλάγχνα κατέχει) συγκαμφθέντος δέ, γίνεται.

Probl. III.

Cur inflexo corpore cubare melius eſt : quod etiam medici plerique præcipiunt? An quòd calefactus venter velocius concoquit? ſic autem calefit maximè. Ad hæc etiam flatibus locum præbere , in quem tendant , oportet. ſic enim minimè flatus nocebunt. Sic enim & varices & alia apoſtemata ſana ſunt,

 quia

quia cauitates habent in quibus flatus recipiunt. Extenſo igitur nulla remanet cauitas: locum enim omnem viſcera continent. Inflexo autem, fit.

Cubare-ne præſtet inflexo corpore, an extenſo, & cur præſtet inflexo.

Inter alia, quæ & de quiete, & de accumbendi ratione pro ſomno, & pro tuenda valetudine à medicis quæri ſolent, illud non pauci momenti cenſendum eſt, quod ab Ariſtotele proponitur hoc loco diſcutiendum, præſtet-ne inflexo corpore cubare, an extenſo; & quemadmodum communi omnium ſententia ſtatutum eſt, præſtare inflexo decubitu cubare, ita non ita omnibus rei huius ratio manifeſta eſt: propterea audiamus Ariſtotelem duas huius rei rationes tradentem.

An quòd calefactus venter velociùs concoquit; ſic autem caleſit maximè.] Eſt prima ratio à coctione, quæ ex hoc decumbendi genere adiuuatur, deſumpta. ventriculi enim facultas eò validiùs ſuo fungitur officio, quo magis & à calore inſito adiuuatur, & ab influxo fouetur: id verò contingit facilius, quo ventriculi tota cauitas & ſubſtantia in vnum ducitur, & quaſi conglobatur: hinc docebat Gal. lib. de facultatibus naturalibus, ventriculum, recepto cibo quaſi corrugari, & in vnum duci, quaſíque ingeſta arctè amplecti: id verò commodius præſtare ſi inflexo corpore decumbamus, quis dubitet? cùm non modò ventriculus, ſed adiacentes omnes partes, quodammodo in vnum id ipſum conſpirantes, concoctionem miro modo adiuuent. ſi enim in dextrum hoc modo inflexi decumbamus, facilior, ita ingeſto cibo, ad ima ventriculi paratur deſcenſus, in qua, potiſſimùm parte præcipua, concoctionis peragitur actio. Eſt enim ventriculi ſitus ille, flectentis ſe dextrorſum in imo. Interea ex ſuppoſiti iecoris viſcere, veníſque meſeraicis, tanquam ex ſubditi ignis alicuius foco, feruebit non mediocriter coctura. Quòd ſi in ſiniſtrum conuerſi, & inflexi decumbamus, iecinore ipſi ventriculo ſuperpoſito, quin circunquaque veluti manu totum comprehenſum tenente, & vndique plurimùm amplectente, ſotúque caloris maximo tegente, abſoluendæ in totum coctioni, appoſitiſſimè ſitum inueniſſe naturam ipſam dicemus. Maior namque ita ventriculo caloris vis ingruet, ex tanti viſceris amplexu vndequaque arcto, in quo calorificæ inſitæque nobis ſubſtantiæ ac qualitatis ſedes propè ſimul eo inflexo potiſſimùm decubitu, quo ventriculi fundus paulò ſe altius erigit, compreſſior antea, arctatúſque magis cibus, ex decubitu in dextrum iam aliquanto diductior factus, calorem meliùs accipiet, acceptúmque retinebit. quod ſi quis extenſo corpore, & quaſi laxatis habenis decumbat, quamuis natura quantum ſibi parauit internæ induſtriæ, in omnibus ſibi inſeruiet, nunquam tamen adeò perfectè ea præſtare poterit, niſi externa adhibita diligentia, corpore diducto, & inflexo eadem adiuuare conabimur. ſi enim in faciem decubitus fiat, quamuis concoctionem etiam optimè hoc modo iuuare poterimus: quòd foueatur eo modo venter, & partes adiacentes maximè, laborioſus tamen adeò eſſe ſolet, vt ferri diutius commodè haud ſatis poſſit. Supinum autem in decubitu ſe dediſſe, ſic enim inflecti vix poteſt, præterquam quòd illis, quæ iam dictæ ſunt, vtilitatibus caremus, internum potius calorem, inſitúmque ex eo ſitu imminuimus, laxatis internis & externis omnibus partibus, nulliſque internas veſtientibus, aut circumambientibus: præterquam quòd peſſimarum ſæpè ægritudinum occaſionem dare ſolitum eſſe, dediſſéque iam multis obſeruatum fuiſſe ſcribunt, vt attonito morbo, comitiali, incubo, & quamplurimis ægritudinibus, ex defluxis à cerebro materiis ortum ducentibus.

Decubitus pro ſanitate tuenda pro coctione probè celebranda qualis eſſe debeat.

Decubitus in faciem laborioſus.

Superni decubitus mala.

Ad hæc etiam flatibus locum præbere, in quem tendant, &c.] Aſſignat aliam cauſam ex flatibus in concoctione ventriculi generari ſolitis deſumptam, dicens vt abſoluatur perfectè ventriculi concoctio, neceſſe eſt flatus, qui in principio concoctionis neceſſariò generantur, cùm in cibum rudem adhuc & vix dum ingeſtum calor naturalis agere incipit, locum aliquem habere, in quem recipiantur, ne concoctionem perturbent, ventriculúmque nimis diſtendant, alioqui maximè ſua fluctuatione & motu actionem illam impedirent. at inflexo decubitu id maximè præſtamus, comprimentes partem extenſam & quaſi flatus à ventriculo expellentes, ſecus ſi partibus extenſis. [*Sic enim & varices, & aly abſceſſus ſani ſunt, &c.*] Varices ἰξίαι dictæ ſunt, ſic interpretante Galeno in exeg. eſt verò varix dilatatio venarum. in vniuerſum Heſychius explicauit eſſe varicem, cùm venæ contortæ nodoſum quendam tumorem arborum nodis ſimilem faciunt, propriè verò magis de tumore huiuſmodi dicitur in cruribus, cùm cutis nigrore, ídque modò plenis venis in ſuperficie, modò in profundo, vt optimè colligere poſſumus ex Hippocrate lib. de vlceribus, κὴ ἄλλα ἀποςήματα: & alij abſceſſus. dicitur τὸ ἀπόςημα, vt docebat Gal. 2. ad Glauc. ἀπὸ τοῦ ἀφίςαϑ, quod abſcedere ſignificat. Partes enim quæ humorem præter

naturam

natutam in ſe recepere,reſoluuntur à ſe inuicem,& quæ prius contiguæ erant, diſparantur. etſi igitur tumor is de tumore animi dicatur,qui digeri non potuit,in ſuppurationemconuerſus,non tam perfectè quidem,vt pus iam factum ſit , ſed vt vitari non poſſit : conuenit tamen etiam iis,in quibus flatus colligi ſolet,quod eò partes abſcedant,& ſeparentur.expoſitis igitur de flatibus colligit , quod propterea corpora quæ flatibus obnoxia ſunt , vt melancholia ſana redduntur, ſi varicibus laborauerint , aut huiuſmodi tumoribus , quòd in cauitatibus longinquis ſecedant,aut detrudantur flatulenti vapores ij craſſi.ſic enim 6. Aphoriſ. 21. inſanis ſi varices ſupeteuniant, inſaniam ſolui ſcribebat. ſanguis enim melancholicus multus , & craſſus, qui non facilè cedit,ſed cui contra cedere vena cogitur,præſertim verò flatulentus , deorſum grauitate tendens, nunc venas crurum diſtendendo dilatat , nunc quæ in imo ventre ſunt , & in ipſo ſcroto.& quamuis in iis,qui lacuſtres aquas aſſiduè bibunt, varices ſæpenumerò naſci docuerit Hipp. lib.de aër. aquis,locis,& propterea vitæ breuioris eſſe,iis tamen,quæ hoc loco ab Ariſtotele dicuntur,nullo modo repugnat,quòd Hipp.de varicibus ſponte naſcentibus loquatut: Ariſtoteles verò hoc loco , & Hippo. 6. Aphor. de iis ſermonem habet , qui ad alios morbos ſequuntur : ſoluere enim etiam gibboſitatem ſuperuenientes varices teſtis eſt Hippocrat.lib.de articulis.

Extenſo igitur, &c.] Ex prædictis colligit concluſionem in accubitu extenſo cùm viſcera omnia locum omnem occupent , nullus dabitur locus flatibus , qui propterea fluctuatione & motu coctionem impedient.inflexo autem quaſi viſceribus ſuſpenſis flatibus locus,extra cauitates,in quibus celebrantur ceſtiones,conceditur,atque ad eas partes expellitur quaſi compreſſione quadam facta.

Πρόβλ. δ.

Διὰ τί ἀνισταμένοις ἴλιγγος μᾶλλον γίνεται ἢ καθιζάνουσιν ; ἢ διότι ἠρεμοῦσι, τὸ ὑγρὸν εἰς ἓν μόριον ἀθρόον ἀποκλίνει ; διὸ καὶ τὰ ὠμὰ ὠὰ οὐ δύναται δινεῖσθαι, ἀλλὰ καταπίπτει. κινουμένων δὲ τὸ ὑγρὸν , ὁμοίως ἔχει. ἀνίστανται μὲν οὖν ἠρεμήσαντες, ὅτε οὕτως διάκεινται· καθιζάνουσι δὲ ἐν κινήσει γινόμενοι ὅτε ὁμαλῶς ἔχει τὸ ὑγρὸν καὶ ἐσκέδασται.

Probl. IV.

Cur ſurgentibus vertigo potiùs euenit quàm ſedentibus? An quoniam quieſcentibus humor in vnam partem coadunatam declinat. propter quod etiam cruda oua nequeunt circũuolui,ſed protinus concidunt. mouenti autem ſimiliter humor ſe habet. ſurgunt igitur quieſcentes , cùm ita diſponuntur. ſedent autem in motu conſtituti,quando æqualiter ſe habet humor,& diſpergitur.

Accidit interdum homines viſibilia obiecta alirer diiudicare affecta,quàm re ipſa ſint,nempe quòd illis videantur pertutbato & circulari motu cieri , quæ alioqui apertiſſimè quieſcunt: cùm ipſis proprium quoque caput circumagi conquerantur:quibus malis interdum accedit, vt & tenebris obrui videantur,quæ alioqui multa luce ſunt perfuſa:& oculi confeſtim vim aſpiciendi amittant:quæ tamen paulo pòſt recuperatur. Appellant Græci hunc affectum ἴλιγγον & δῖνον,quaſi verticem aut circumductionem,Latini vertiginem dixere: vnde malè interpres antiquus ſingultum hoc loco tranſtulit. ſolent tameñ nomina hæc potiſſimùm vertigini illi tribuere,quæ eſt citra læſionem ipſius viſus:ſiquidem eam cui hæc eſt adiuncta , σκότωμα, atque,σκοτοδίνον dixerunt.vt optimè docuit Gal.3.de loc.patientibus, cap. 8. & 3. Aph. 23. pertinet au tem hæc affectio re vera potiùs ad ſenſum viſus,& communem ſenſum,cuius deprauatio quædam eſt,quòd alirer ſenſus viſus recipiat ſpecies quàm ſunt, ſenſus autem communis,quòd aliter diiudicet ſenſibilia obiecta,quàm re ipſa ſint,in tenebricoſa autem, & corrumpitur videndi facultas , nempe receptio ſpecierum , & ſenſus communis etiam receptas quandoque non receptas iudicat , aut diuerſas eſſe cenſet. Imaginatio autem , tantùm abeſt vt lædatur in hoc affectu , quod tamen viris alioqui doctiſſimis viſum eſt , vt potiùs ea ſtatim imaginetur ſenſum decipi,& in receptione, & ſpecierũ iudicio omnino oblædi. Quærit igitur cur ſurgentibus nobis potiùs,quàm ſedentibus ſymptoma hoc ſuperuenire ſoleat. & reſpondet. [*An quoniam quieſcentibus humor , &c.*] Vt faciliùs & planiùs, quæ ab Ariſtotele hoc loco

Vertigo quidem, Græcis ἴλιγγος. Antiqui interpretis lapſus.

Vertiginoſi quam facultatem læſã habent.

Vertigo cur ſuperueniat potius ſurgentibus nobis quàm quieſcentibus.

ſatis obſcurè propoſita ſunt, intelligere poſſimus, & dilucidiùs etiam, quæ omiſſa ſunt ſupplendo explicare, operæpretium eſſe duxi aliqua in medium adducere, quæ ad cauſas huius ſymptomatis facere videntur.ſenſoria externa & ſenſus communis externa obiecta percipit,ſecundùm naturæ præſcripta, quoties & illa offerantur, & in organo proprio nihil ſit à natura alienum,quod impediat.ſic enim aut ſpecierum ingreſſus impediri poterit, aut certè internæ facultatis iudicium.cùm igitur vertiginoſi & proprium caput, & quæ illis obiiciuntur obiecta circumagi iudicent, neque culpam vllam in obiecta referre poſſimus,intus aliquid eſſe cenſendum erit, in quod huius mali culpa referatur,quod cùm circulari motu feratur,efficiat,vt etiam externa obiecta, eodem quoq; motu agitari videantur.Hanc internam cauſam,& proximam, dicebat Gal.eſſe animalium ſpirituum in cerebro exiſtentium, tanquam in proprio domicilio, ad inſeruiendum facultatibus animalibus, quæ in ea parte exercentur, inordinatum & circularem motum : commotio autem hæc,& circumagitatio,aliquando nobis ſanis exiſtentibus euenit,nunc faciliùs nunc difficiliùs pro maiori vel minore robore cerebri, vt ex loci præcipitis, vel rotæ currentis, vel rapidi fluminis aſpectu, aut quòd ipſi in orbem exerceantur. primùm illud accidit, quoniam ob timorem ſpiritus ſubito quodam, & inordinato motu ad intimas cerebri partes recipiuntur;idem verò in aliis cauſis obſeruamus, quòd animales ſpiritus ob eas cauſas in orbem ducantur, aut obtutu externarum rerum, quæ ſimili motu feruntur, aut à ſimili exercitatione corporis vniuerſi,etiam interni ſpiritus eodem motu ferantur.at in ægrotis, internas aliquas ſubeſſe cauſas neceſſe eſt,quibus interni animales ſpiritus circulari motu in ſinibus moueantur. Inter has cauſas,ictus & percuſſio caluariæ reponitur, quibus ſæpenumerò videmus cum vertigine etiam homines in terram cadere: nam huiuſmodi cauſis, naturalis animalis ſpiritus motus perturbatur, ſicque minùs rectè etiam animalis facultas ſuo fungi poteſt munere. quòd ſi nulla huiuſmodi procatartica cauſa præceſſerit, cenſendum erit aut flatum,fuliginémve,aut vaporem illius ſymptomatis cauſam eſſe: quod materiæ genus, cùm ex ſe inordinatè, aut in orbem moueatur in cerebri ſinibus redundans, excitat in ipſis ſpiritibus ſimilem motum:qui ſi à materia craſſiori, ac turbidiori agitentur vehementiùs, in tenebricoſam vertiginem homines compellunt : vapores autem ij & turbidæ fuligines,aut à materia in ipſo cerebro contenta, aut ab infernis & ſubiectis partibus,puta ventriculo & vtero, potiſſimùm ſolent eleuari. Quod igitur Ariſtoteles dicit: [*Quoniam quieſcentibus humidum in vnam partem coaceruatum declinat.*] Ad antecedentem hanc cauſam,vnde vapores ij eleuantur, reſpectum habent:humidum autem hoc quieſcens, & in vnam partem coadunatum declinans,vel in cerebri ſinibus eſſe poteſt, aut in infernis. vnde quieſcentibus nobis, humores & quieſcunt, & in vnam partem coaceruati declinant,nec flatus aut vapores emittunt.

Vertiginis cauſæ internæ & externæ.

Propter quod etiam cruda oua nequeunt circumuolui.] Exemplo quodam pulcherrimo, nec minùs ſcitu digno ſuam hanc ſententiam confirmat, nempe humida interminata ſemper in vnum coaceruata declinare. id verò ex ouis ſumitur, quæ dum cruda ſunt, vix circumuolui poſſunt,vbi verò cocta ſunt,optimè circulari motu feruntur. quo ſigno an cocta ſint etiam mulieres experimento communi ſolent experiri:Cauſa verò cur in gyrum verti nequeant, dum cruda ſunt,ea eſt, quòd cùm in internis partibus oua humiditate plena ſint, interminata,& molli,ſi reſident,moueantur, nec in gyrum humidiores illæ & aqueæ partes infernas partes petunt, in vnúmque coniunctæ, grauiorem partem infernam reddunt; ſicque minùs idonea redduntur,vt vno quaſi puncto orbis innixa in gyrum verti poſſint;at vbi cocta ſint,humidum ipſorum eſt conterminatum, atque per omnes partes tum ſupernas,tum infernas,in orbem diſpertitum ac denſatum ; hinc cùm deorſum ferri totum nequeat,ſed æquè in omnibus partibus grauiter,cùm rotunda ſint oua, vbi in gyrum ducantur,faciliùs motum illum ſuſcipiunt,diutiúſque etiam ſuſceptum retinent.

Oua cruda cur difficiliùs in gyrum vertantur, cocta verò facilè.

Mouenti autem,&c.] Applicat ſimilitudinem dicens,quòd cùm quis quieſcit,humores reſident,nec commoti ſpiritus flatus-ve excitant,at vbi ſurgimus,ſparguntur ipſi,indéque faciliùs vapores eleuantur,aut in ſinibus cerebri, vel à ventriculo ad ſupernas partes.

Πρόβλ. ε.

Διὰ τί ἐπὶ τὰ δεξιὰ κατακειμένοις, μᾶλλον ἐπέρχεται ὕπνος; πότερον ὅτι ἐναντίως ἔχοντες ἐγρηγόρασι καὶ καθεύδουσιν; ἐπεὶ οὖν ἐγρηγορότες ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κατάκεινται; τοιοῦτον ἔσται ἐπ' ἄλλης ἀρχῆς καὶ τῆς ἐναντίας. ἢ ὅτι ἀκινησία ὁ ὕπνος;

ὁ ὕπνος; τὰ μὲν οὖν κινητικὰ μέρη δεῖ ἠρεμεῖν· τὰ δὲ δεξιὰ, κινητικά. οὕτω δὲ κατακειμένων οἷον δέδεται ἀρχή τις ἐπεγερτική.

Probl. V.

Cur ſuper dextram cubantibus faciliùs ſomnus aduenit? Vtrum quòd contrario modo ſe habentes vigilant & dormiunt? quoniam igitur vigilantes ſuper ſiniſtram decumbunt, contrarium erit in alio principio & contrario? An quoniam immobilitas ſomnus eſt: partes igitur quarum mouere intereſt, oportet quieſcere: dextræ autem ſunt, quæ mouent. Fit autem iacentibus, vt quaſi deligetur principium quoddam inſurrectiuum.

Cubatio in dextrum latus cur magis ſomnum concilict.

Quæſtio eſt, quam ob cauſam, cùm corporis dextra parte cubamus, ſomnus magis accedit? reſpondet [*Vtrum quod contrario modo, &c.*] Duas huius problematis attulit rationes, quarum priorem, quum probabilem omnino cenſeat, parúmque firmam, de more vtitur dictione πότερον vtrum. Hæc autem eo nititur, quòd contrariorum contrarij ſunt affectus, & modi: cùm igitur ſomnus & vigilia contraria ſint, contrario etiam modo producentur: at, vt infrà oſtendet, vigilamus commodè magis, & maiori delectatione in ſiniſtris, ergo in dextris faciliùs ſomnus ſuperueniet. vbi notandum eſt, antiquum interpretem malè locum hunc traduxiſſe, aut certè deprauatè legiſſe. Vbi enim in noſtris eſt ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κατάκει(ν), ipſe vertit, ſuper dextra iacenr, cùm ſiniſtra vertendum ſit. [*An quoniam immobilitas ſomnus eſt, &c.*] Veram & magis naturalem affert ſolutionem, ſupponens ſomnum priuationem eſſe motus. Idem libro de ſomno & vigilia, licèt multa genera ſomni & vigiliæ tradiderit, ſumit tamen primò ſomnum immobilitatem quandam, & quaſi nodum & vinculum ſenſus: eiuſdem verò exolutionem, ac relaxationem vigiliam.

Interpretis antiqui lapſus.

Argenterius, lib. de ſomno & vigilia, hoc ſomni genus ab Ariſtotele poſitum ex ipſomet in Topicis impugnat, ac ſibimet ipſi repugnantem eſſe conatur oſtendere. 6. enim Topicorum genus hoc reiicit, nec admittit vt vel ſanitatis genus conſtituatur, elementorum moderantia, vel ſomni, primi ſenſiterij, vel priuatio, vel inpotentia, vel refrigeratio. nam affectus omnis, inquit, eius partis eſt affectus, in qua eſt, ſomnus & vigilia in toto ſunt animante, non ſunt igitur primi ſenſorij affectus, ſicque ſi in cerebro demus eſſe ſomnum, vel in corde, cor aut cerebrum dormire fatendum erit. Accedit ad hoc quòd impotentia illa ad motum ſequitur ad ſomnum, erit igitur ſomni effectus, non autem genus. quomodo igitur à ſeipſo non diſſentiet Ariſtoteles?

Argenterij impugnatio generis poſiti in defenſione ſomni ab Ariſt.

An dicendum eſt cum Gal. primo de locis patientibus 5. & doctiſſimo Vega, Philoſophos rerum quandoque tantùm varietates inquirentes, quæ rationis & nominum tantùm ſeparationem habent, & quæſtionem, quæque tractationem, quam præ manibus habent tranſcendunt, cum laude omnino omittere. Hinc videmus aliquando Ariſtotelem philoſophum agentem in definiendo addere: & ſi quid aliud addendum eſt, propter dialecticas importunitates: innuentem ea commemoratione non latere ſe ad exactam definiendi illam rationem aliquid deſiderari. ſic vinculum, ſic impotentiam primi ſenſiterij, ſomnum definiendo, ſimilia verba addere potuit, cùm re vera ſomnus nulla res alia ſit, quàm vinculum hoc, ſiue impotentia hæc ad motum. ſolus intellectus in toto viuente, conſiderat aptitudinem ad ſentiendum, aut ineptitudinem, à diſpoſitione primi ſenſorij pendentem: hanc totius aptitudinem appellat vigiliam, & ineptitudinem, ſomnum, vt ſit in dialectica & curioſa definitione genus animalis diſpoſitio, ex primo pendens ſenſorio. Phyſicis igitur & medicis recipi ſine errore memoratum genus poteſt. ita tamen vt per immobilitatem non omnino priuationem, ſed exilitatem & languiditatem intelligamus, vt optimè docebat Gal. primo de ſympt. cauſis, cap. vlt. Sed age, antequam ex hac motus priuatione, quæ genus eſt, ſomni problema diſſoluamus, alteram pulcherrimam conſideremus difficultatem, cùm motio abundantiorem requirat vim, quàm ſenſus: cur nullus dormientium ſentit, mouentur autem non pauci: nam & ſurgunt multi, iactantur omnes, quin & multi per ſomnum gradiuntur, aliqua agere aggrediuntur, & etiam aliquando æmulos impetierunt. difficultatis ea eſt ratio, quòd cùm ab vno membro mouendi ſentiendíque facultas oriatur, ſintque vtrique actioni nerui communia inſtrumenta, & voluntas vtramque vim agitet, rationi quidem conſonum videretur, vt ſimul ſenſus & motus conſiſtere deberent; aut certè ſine ſenſu, motus obiri nequeat:

Solutio.

Dormientes cur moueantur, non ſentiãt, cùm difficilius fiat motus quàm ſenſus.

Argenterij opinio.

cùm potiſſimùm Gal. libris de locis patientibus, ſenſum, ſine motu faciliùs exerceri poſſe docuerit. Argenterius lib. primo de ſomno & vigilia cap. 21. ita ſatisfacit, Motum nequaquam

ficri dormientibus,niſi pct inſomnia:quo fit vt motiua vis ab imaginatrice , aut alia facultate, quæ ſomniorum eſt cauſa, commora,agat;vt mirum non ſit ſenſus à nulla re inciraros ociari, motum verò exerceri:nimirum quem impellat vis , quæ ei præeſt , & calorem natiuum ad ſe tractum ad ſolum motum efficiendum conuertere poteſt. Nam vt in ventriculo non ſemper agit expultrix facultas,etiam ſi adeſt illi influens calor , ita abſurdum non eſt credere , quieſcere poſſe ſenſus,vbi aliæ facultates calorem ad ſe attrahunt:quomodo videmus eos , qui attentius aliquid cogitant , etſi multa ob oculos verſantur , tamen non videre , non audire illa, quæ alioqui auditum afficere ſunt apta : etſi interim in vniuerſo capite abundat calidum influens: quod quidem argumento eſt , calorem huiuſmodi non conferre , aut non ſufficere ad actionem , ſi aliqua facultas vniuerſam illius vim occupet : aut expediat aliam facultatem quieſcere:igitur quieſcunt tunc ſenſus, & motus fit:quia caloris vis ab imaginatrice facultate, aut voluntate,aut alia,quæ motrici imperat,ad motum efficiendum conuertitur , intacta interim ſenſitiua:quæ in ſomniis nequaquam parere eſt nata. Recepit ſolutionem hanc doctiſſimus Thomas Rodericus à Vega in com.ad 3.lib.de locis affectis,ac multis etiam exemplis confirmauit. Sed hac non contentus duas alias ſolutiones addidit. prima eſt. quòd , ſi per eundem meatum vis ſenſifica ſimul & motrix profluerent , conuinceret ratio : modò ſenſus per cerebri poros ad functiones principes meet : per neruos verò , ad ſenſuum externorum opera:ad motus verò exercendos,& pectoris & artuum per amplam dorſalis inanitatem : eo fit vt per ſomnum aut refrigeratio , vel denſatio,vel obſtructio proceſſum ſenſificæ facultatis inhibeat,non ita motionum. Altera eſt,quòd docuerit Gal.in 4. de locis patientibus cap. 2. in ſomno pati anteriores ventriculos magis,quàm poſteriorem : atque à poſteriore nerui motorij originem trahunt cum dorſali:propterea non eſſe mirum , ſi feriantibus ſenſibus , aut vinculo ligatis motio exerceatur:at non perpetua tamen eſt,ſed languida,omnino, & interpolis; vt meritò ceſſationem,aut priuationem motus hoc loco dixerit Ariſtoteles.

Partes igitur,quorum mouere intereſt,&c.] cùm omnia ſenſus & motus inſtrumenta , per aſſiduam actionem quæ fit in vigilia,debilia reddantur, vt optimè dicebat lib.de ſom. & vig. rationi conſonum eſt,partem,quæ maximè laborat,quæque aſſiduo motu cietur,quieſcere. huiuſmodi autem eſſe dextram partem,& docuit Ariſtoteles tum 2. de cælo,tum lib.de inceſſu animalium : & experientia cuique oſtendit. ſiniſtra verò potiùs fulcimenti loco eſt & quietis, hinc & dextris magis decumbimus,& in eo accubitu ſomnus faciliùs ſuperuenit , diutiúſque perdurat,quoniam quaſi deligatur illud,quod veluti principium erat motus & ſurrectionis,laboréque ex vigilia pars illa defatigata quiete recreatur oppoſita. Quòd ſi nos addiderimus cor minùs anguſtiis premi , minúſque pulmonum actiones & dilatationem thoracis impediri,vbi quis dextris decubuerit,fortaſſe problematis huius non debilem etiam ſolutionem afferemus. Quod ſi aliam de qua in ſuperiori,adiungemus,abſoluiſſe nos problematis ſolutionem credemus.facilior enim ita ingeſto cibo,ad ima ventriculi, vbi potiſſima maximáque peragitur concoctio,paretur deſcenſus. Eſt etenim ventriculi ſitus ille flectentis ſe dextrorſum in imo. Interea vt dicebamus ex ſuppoſito iecore , veniſque meſeraicis , tanquam ex ſubditi ignis alicuius foco , feruebit coctura non parum , ſicque multiplices magis & blandi vapores ſuperiora petentes ſomnum conciliare facilius poterunt.

Προβλ. ς.

Διὰ τί ναρκῶσι, καὶ διὰ τί χεῖρας καὶ πόδας μᾶλλον; ἢ ὅτι κατάψυξίς ἐστιν ἡ νάρκη; διὰ τέρησιν γὰρ αἵματος γίνεται καὶ μετάστασιν. ἀσαρκότατα δὲ αὐτὰ καὶ νευρωδέστατα· μάλιστα δὲ οἱ πόδες. ὥστε προοδοποιεῖται ὑπὸ τῆς φύσεως πρὸς τὸ καταψύχεσθαι ταχέως.

Probl. VI.

Cur ſtuporem patiuntur [homines] in manibus & pedibus magis? An quia infrigidatio quædam eſt ſtupor : propter priuationem enim ſanguinis fit , & tranſmutationem:carne autem maximè ſunt deſtituta hæc , & maximè neruoſa : potiſſimùm autem pedes. quare parati ſunt à natura ad refrigerationem celerem.

Cur ſtupor maximè manus & pedes ſoleat infeſtare , hoc problemate quærit Ariſtoteles. eſt autem

eſt autem ſtupor Græcis *νάρκη ἢ νάρκωσις* dictus, à nobis etiam torpor. Eſt autem Galeno tum primò de ſymptomatum cauſis capite 5. tum 2. de loc. patientibus in princip. ſenſus motúſque diminutus neruoſarum partium. Hinc Gorræus in definitionibus medicis dicebat ſymptoma eſſe ſenſus non exquiſiti in partibus ſenſu præditis, ſed debilis, cum motu itidem debili & languido. Galenus in initio 2. libri de ſymptomatum cauſis inter deprauati motus ſymptomata recenſuit, quæ naturæ & morbo communia ſunt: hoc eſt, quæ citra naturæ operam fieri non poſſunt. Eſt enim ſtupor ex facultate & morbo mixtum ſymptoma: ita vt morbus quidem vrgeat: ſed facultas aliqua ex parte reluctetur. Quo fit, vt cùm membrum aliquod ſtupidum eſt, ij quicquid tetigerint, obſcuro & hebeti ſenſu percipiunt, neque perfectè & ſine dolore moueri poſſunt: ſi namque morbus virtutem prorſus ſuperet, nullo modo corpus, vel partem eius ſtupore correptam ſuſtinere poterit: ſin virtus vincat, nulla in re laborabit. At ſi veluti pugna quædam ſit, mouebitur quidem membrum, ſed ægrè, atque ſi iubeas, vt cùm membrum læſum extendunt, ipſum extenſum ſeruent, nequeunt: ſiquidem propter ſuſtinentis virtutis imbecillitatem, naturali pondere deorſum decidit. Vt autem in motu, ſic & in ſenſu dubia mediáque affectio eſt, eo non prorſus extincto, ſed admodum obſcuro, & hebeti. Quamobrem non immeritò dictus eſt via, qua ad paralyſim itur, vel parua etiam paralyſis, propterea quòd ſola cauſarum magnitudine differre videantur. Cur igitur affectio hæc pedes & manus potiſſimùm afficiat, quærit hoc loco Ariſtoteles.

Stupor pedibus & manibus cur potiſſimum eueniat.

Stupor quid.

Stupor quomodo fiat.

At quia infrigidatio quædam eſt ſtupor, &c.] Stuporem infrigidationem appellat, cùm ex infrigidatione potiùs ſit: duplicem verò hanc infrigidationem eſſe cognoſcimus, poſitiuam vnam, priuatiuam alteram. quam etiam inſinuauit illis verbis, [*Propter priuationem enim ſanguinis fit, & propter transmutationem*] Cùm enim ſenſus & motus omnis operatio calore inſito perficiatur, tum influente, & perſeueret, & conſeruetur, ſi intemperies frigida priori illi calidæ contraria introducatur: certum eſt torpidam illam tum ad ſenſum, tum ad motum reddi. & hæc eſt, quam nos poſitiuam dicimus. introducitur verò hæc aut ab ambiente frigido, aut à ſtupefacientibus medicamentis frigidis nimium & humidis: priuatiuam eam cenſemus, qua pars aliqua frigida dicitur, impedito influxu caloris naturalis influentis, qui tum ſanguine conſtat, tum ſpiritibus: fit autem id, aut quòd nerui, per quos defluunt & ſpiritus, & facultas ipſa, duriores & craſſiores redditi ſint, ab alimento multo lento, craſſo, aut frigore violento & adſtringente, aut vitæ ignauia, aut ſolitæ excretionis ſuppreſſione. Compreſſio etiam id præſtat ab aliquo corpore duro neruis extrinſecus appreſſo, vt vinculo, ſeſſione, innixu, compreſſu manuum, vicinæ partis phlegmone, ſcirrho, oſſe fracto vel luxato. Adhæc obſtructio neruorum vndequaque facta. Siquidem ob eas cauſas animalis facultas in neruos transmitti ſolita, tum & ſpiritus illi inſeruientes, per neruos transfundi ac penetrare nequeunt conſtrictos, preſſos, obſtructos, vt ſolis radij per aërem tenebroſum, caliginoſum, fumidum, & per aquam limoſam, ſplendorem ſyncerum transmittere nequeunt. Quæ igitur partes minus carne veſtitæ fuerint, in qua naturalis calor inſixus reſidet potiſſimùm, maximè autem oſſeæ ex neruis & ligamentis conſtitutæ, quæ particulæ exangues omnino ſunt, & natura frigidæ potiſſimùm ſtupore ob eas, quas commemoraui cauſas, tentari poterunt. huiuſmodi autem pedes eſſe, & manus, quis non videat? cùm partes illas carne omnino deſtitutas videamus, ac non niſi ex oſſium multiplici congerie compaginatas, atque ligamentis, tendonibus, ac neruis omni ex parte refertas, ſicq; ſanguine, & ſpiritibus quaſi deſtitutas, & ex conſequenti calore. cùm enim caloris in animantibus duplex ſit genus implantatum à natura, quod in carne potiſſimùm reſidet, & influens à corde, quod in venis & arteriis continetur, & per eas defertur, vtroque hoc & pedes & manus ferè deſtitutas eſſe manifeſtum eſt. Accedit adhoc cùm à fonte caloris, quin à fonte facultatum omnino quamplurimum diſtent, non mirum ſi tum ob frigiditatem poſitiuam, tum ob facultatis, ſanguinis & ſpirituum diminutionem pedes, & manus potiſſimùm ſtupore tenentur.

Stupor quomodo infrigidatione fit.

Stuporis cauſæ omnes.

Πρόβλ. ζ.

Διὰ τί κατακείμεθα μὲν ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ ἡδέως, καθεύδομεν δὲ ἐπὶ τὰ δεξιὰ μᾶλλον; πότερον ὅτι ἀποστραφέντες πρὸς τὸ φῶς, οὐ βλέπομεν; ἐν γὰρ τῷ σκότει θᾶττον ὕπνος λαμβάνει. ἢ διότι ἐγρηγόραμεν κατακείμενοι ἐπὶ τοῖς ἀ-

ριστεροῖς, καὶ αἱ χρήσεις ἡμῖν οὕτω πρόχειροι· ὥστε πρὸς τὸ ἐναντίον σχῆμα πρὸ ἔργου; παρακαλεῖ δ' ἕκαστον πρὸς τὸ ἔργον τὸ σχῆμα μᾶλλον.

Probl. V I I.

Cur accumbimus ſuper ſiniſtrum latus iucundius, dormimus autem in dextrum magis ? Vtrum quoniam conuerſi ad lucem non dormimus. In tenebris autem velocius ſomnus obrepit. An quia vigilantes, accumbentes ſuper ſiniſtrum , & operationes noſtræ ita ſunt promptæ : quare ad contrarium ſitum prima operatio. Ad opus enim vnumquemque aduocat figura magis.

Decubitus in ſiniſtrum iucundior, ſomnus in dextrũ prõptior, & cur.

Quamuis quæ hoc loco ab Ariſtotele proponuntur in quæſtionem , & diſcutiuntur in ſolutione, facilè & intelligi & explicari poſſint ex iis quæ à nobis in ſuperiori quinto problemate propoſita ſunt,vbi eandem ferè quæſtionem explicandam proponit,quoniam tamen hîc non quærit modò cur in dextris ſomnus promptiùs adueniat , ſed cur cùm in ſiniſtris decumbamus, libentiùs & maiori voluptate, ſomnus tamen magis promptè ſuperueniat,ac maiori delectatione perſeueret:propterea nonnulla etiam à nobis hoc loco pro expoſitione huius problematis erunt ſuperaddenda.

Vtrum quoniam conuerſi ad lucem non dormimus, &c.] Probabilem ſanè affert rationem, nam vti ſolere diximus Ariſtotelem in probabilibus, *πότερον*, Vtrum, dictione, ſuperiùs. deſumpta verò eſt ex luce & tenebris. dum enim vigilamus, eum ſitum ſumimus, qui nobis non modò tenebras non afferat, ſed in luce nos conſtituat, econtra verò, dum nobis ſomnum conciliare ſolemus. at conuerſi ad lucem decumbimus, cùm ſuper latus ſiniſtrum cubamus, oppoſito verò modo, dum in dextrum, nempe verſus tenebras. at quomodo id verum ſit, multa commentus eſt Aponenſis, dum perpetuò oculo dextro maiorem lucem tribuit. neque enim de viſiua facultate valentiorum oculorum Ariſtotelem hoc loco agere certum eſt : neque verum eſſe perpetuò oculum dextrum in viſione valentiorem eſſe. Crediderim igitur potiùs Ariſtotelem ad decubitum, qui in tricliniis & cœnaculis fiebat pro cœnis,reſpexiſſe,in quibus certum eſt,ita in accumbendo diſpoſitos fuiſſe,vt ſuperiore parte corporis modicè inflexa, capite leuiter erecto, tergo aliquantulum ſubleuato,nempe ceruicalibus aut puluillis ſubiectis : reliqua parte corporis in lectos reclinata, atque in ſiniſtro cubito iacente, decumberent, vt optimè doctiſſimus Mercurialis in primo Gymnaſticæ multis comprobauit : & eruditiſſimus Iuſtus Lipſius tertio antiquarum lectionum, & ante eos præſtantiſſimus Philander in comment. ad Vitruuium. Cùm verò hoc ita ſit, cœnacula etiam ita diſpoſuerant, vt ex occidentis ſolis radiis lucem per feneſtras exciperent. Veriſimile verò maximè eſt , & menſas ita fuiſſe ſitas, & lectos, vbi cœnaturi decubituri erant, diſpoſitos, vt ſuper ſiniſtrum latus decumbentes, lucem maximè è feneſtris exciperent, ne, ſi obuerſi fuiſſent, vmbris corporum ſibi ipſis cœnantibus tenebras obfudiſſent. ſic ferè Plutarchus 5. Sympoſ. problemate ſexto, Viros enim ſcribit in principio cœnæ , cubito ſiniſtro innixos, pectoribus menſam vt plurimum tetigiſſe, quò ſola dextra manu illam circumire poſſent, in fine verò ita ſe ipſos vertiſſe.non ſecundùm latitudinem, ſed ſecundùm longitudinem, locum tangentes. cùm igitur ſomnus vigiliæ aduerſetur, quæ vni proſunt, alteri obeſſe facile eſt credere. Cùm igitur vigilia lucem expoſtularet, quæ maximè ex decubitu in ſiniſtram excipitur, ſomnus, cum verſa in oppoſitum facie, luci corpus noſtrum opponentes, quodammodo tenebras producimus, facilè ſic conciliari poterit : non tamen hoc dicimus, quòd neſciamus lectos tricliniorum, & ſomno excipiendo paratos, non fuiſſe eoſdem.

An quia vigilamus ſuper ſiniſtrum, &c.] Videtur mihi Ariſtoteles iis verbis hoc ſibi voluiſſe, quòd cùm decumbamus vigilantes,iucundiùs in latere ſiniſtro ob multa, quæ dicta ſunt, tum propter illud potiſſimùm, quòd cum decumbentibus in ſiniſtrum latus, dextra manus, quæ operibus peragendis maximè eſt accommodata, maximè fungi poſſit munere ſuo , ſuccedente quiete & ſomno, qui vigiliæ è directo oppoſitus eſt, veriſimile eſt faciliùs ſomnum & conciliari, & perdurare magis in eo ſitu poſſe, vtpote iam defatigato animante, in ea poſitione diutius conſtituto, tum potiſſimùm, quòd contrariorum effectuum

ctuum contrarias cauſas inueniri manifeſtum ſit: ſed multa alia eſſe, quibus homo & commodiùs, & feliciùs in dextrum latus decumbendo dormire ſolet, iam ſuperius in problemate 3. & 5. à nobis eſt explicatum. Accedit etiam quòd ſi ſomnus in dextrum latus deſierit, quemadmodum incepiſſe optimum eſſe docuimus, paratus magis, deſcendenti iam in inteſtina cibo, poſito eo tranſitus fit, propenſo tunc in id ventriculo, in ima ſua parte, qui πυλωρὸς eſt. quæ tamen hactenus de hominis poſitione ad ſomnum & conciliandum, & vtiliter capiendum dicta ſunt, intelligi debent in exquiſito temperamento, omníque ex parte ſano homine. præſtat enim eos, qui calidiore iecoris temperamento ſunt, in ſiniſtro non decumbere, quíve ventriculo frigidiore, in dextro: propterea quod ex ſiniſtro decubitu iecoris calor nimius decubitu veluti ſuccendatur, ex dextro ventriculi frigiditas, nullum caloris, cuius maximè eget, vſum ſentiat. Econtrà autem, qui frigidiore ſunt iecinore, in dextro, & ventriculo calidiore, in ſiniſtro latere cubare non debent, quòd nec is impoſiti iecinoris calorem ſine noxa laturus ſit: & illud ſi in dextro calorifica vi qua maximè eget, ſit cariturum. Hinc etiam ſi quis laxa nimium à natura aluo præditus ſit, præſtabit magis ſomnum in latus ſiniſtrum terminare. quod ex huiuſmodi ſitu non vſque adeò promptè effluant de ventriculo contenta. ſed hæc priuatarum intemperaturarum ſunt, illa meliorum atque exquiſitarum.

Calidi iecinore in dextro decumbere nõ debent.

Frigidi iecinore in ſiniſtro decumbere non debent.

ΑΡΙΣΤΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ζ.

Ὅσα ἐκ συμπαθείας.

ARISTOTELIS PROBLEMATVM

SECTIO SEPTIMA,

Eorum, quæ ad rerum conſenſus pertinent.

Digitized by Google

AD DOCTISSIMVM VIRVM

ERYCIVM PVTEANVM

ELOQVENTIÆ PROFESSOREM

APVD MEDIOLANENSES REGIVM.

BENEFICIVM *à me accepiſti?tu verò oſtendis* ERYCI PVTEANE, *bonam gratiam noſtro æuo non penitus obſoleuiſſe, qui vbique* SEPTALIVM *nominas, beneficium æſtimas, vtrumque prædicas. Sic verò multus in ore tuo ſum plurimus in ſcriptis, continuus in animo: ac me hercules iuuat eſſe. In ore, in quo tanquam proprio ſacrario ſuada & lepores ipſi commorantur. Sic loqueris ac pronuntias, vt dulcedine vocis, & ingenij acumine, non ſermonem eloqui, ſed ipſas Gratias videare: & tamen ſermonem quem è limine oris emiſſum & frontis modeſtia, & oculorum hilaritas, & vultus decor ſuauiter adſpirant: digiti gubernant. In ſcriptis quæ (eruditi ſic dicant) erudita ſupra ætatem, matura ante ætatem, viuacia poſt ætatem. In reliquiarum libro annon exceptus lepidè lepidis modis ſum? ambroſia libato poculo immortalitatem hauſi. In Pallade Modulata ſeptem mèis alis volucres facere Notas tuas voluiſti. In Pleiade, ſeptem pennis cap... meum ornaſti. In Panegyrico ipſis laudatiunculis circumfundor. In Schediaſmate de diſtinctionibus legor. In Epiſtolarum promultide conſpicior: vt par videatur conſilium ſiue voluntas ſcribendi, ac nominandi mei. In animo denique, ac ipſa amoris ſede, quæ cum paucis, id eſt, amiciſſimis tuis, me locaſti,* LIPSIO & PINELLO. *Quod ego par (rarum & eximium) quam libens acceſſione mea impar faciam augeámque, ſciunt illi, qui amorem & cultum meum in vtrumque illum norunt. Vides itaque delitium meum* PVTEANE, *quàm largum & purum putum è triplici fonte hoſtimentum promas. quod recipio, vt reciprocem: reciproco autem, quia vis quædam* συμπαθείας *cogit. Sed in ore & animo iamdudum mihi es, & ſingulari modo. In ſcriptis nunc eris, & in iis ipſis (bono omine)* ἐν συμπαθείας: *quæ commentarij quadam face mea illuſtrata libens meritò tibi dico, & addico, cum voto, vt ſeptima hæc ala te tollat Ad nationum cæli ingentes fornices. Vale, & literas propaga. Mediolani. Kal. Iul.* ∞ IↃ· CI.

ΑΡΙΣΤΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΤΟ Ζ.

Ὅσα ἐκ συμπαθείας.

ARISTOTELIS
PROBLEMATVM
SECTIO SEPTIMA,

Eorum, quæ ad rerum conſenſus pertinent.

Προβλ. α.

Διὰ τί τοῖς χασμωμένοις ἀντιχασμῶνται ὡς ἐπὶ τὸ πολύ; ἢ διότι ἐὰν ἀναμνησθῶσιν, ὀργῶντες ἐνεργοῦσι; μάλιστα δὲ τὰ εὐκίνητα, οἷον οὐροῦσιν. ἡ δὲ χάσμη, πνεῦμα καὶ ὑγροῦ κίνησίς ἐστι. πρόχειρον οὖν, ἐὰν μόνον νοήσῃ· ἔστι γὰρ πλησίον.

Probl. I.

Cur oſcitantibus contraoſcitant vt plurimùm? An quia ſi recordati fuerint, cùm expedierit, agunt, potiſſimùm autem bene mobilia, vt mingentibus, oſcitatio autem ſpititus & humidi motus eſt. promptum igitur eſt, ſi ſolùm intelligat. eſt enim propè.

Προβλ. β.

Διὰ τί ἐὰν μέν τινα ἴδωμεν τὴν χεῖρα ἐκτείνοντα, ἢ τὸν πόδα, ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, οὐκ ἀντιποιοῦμεν τὸ αὐτό; ἐὰν δὲ χασμώμενον, ἀντιχασμώμεθα; ἢ οὐδὲ τοῦτο ἀεί· ἀλλ' ἐὰν ὀργῶν τύχῃ τὸ σῶμα, καὶ οὕτω διακείμενον, ὥστε τὸ ὑγρὸν ἀναθερμαίνεσθαι; τότε γὰρ ἡ μνήμη τὴν κίνησιν ποιεῖ, ὥσπερ καὶ πρὸς ἀφροδίσια καὶ ἐδωδήν. τὸ γὰρ ποιῆσαν μνήμην εἶναι, τὸ ἔχον ὁρμὴν πρὸς τὸ φαντασθέν.

Probl. II.

Cur ſi quempiam viderimus manum extendentem, aut pedem, aut aliud quippiam talium, non econtrà idem facimus: ſi autem oſcitauerit, econtrà oſcitamus? An neque hoc ſemper eſt. Sed ſi diſpoſitum ad hoc ſit corpus, & ita conſtitutum, vt humidum ſurſum calefiat: tunc enim memoria motum facit, quemadmodum ad rem veneream, & ad comedendum. Quod enim memoriam excitat, eſt, quod habet ſedem in phantaſia.

SECTIO hæc ſeptima ea problemata continet ὅσα ἐκ συμπαθείας. eſt autem ſympathia conſenſus mutuus, ſiue compaſſio. Eſt autem duorum naturalis quædam coniunctio, compaſſio, & concordia. Cùm enim multiplex ſit ac varia, vt multi ſ demonſtrauit Fracaſtorius, non vnum commune genus vniuocum habere poteſt. Sympathia quid.

 coniunctio

coniunctionem eam verò ſimilitudo vel generis, vel naturæ, vel temperamenti, vel morum, vel etiam aliarum rerum conciliat. In plurimis verò cauſa ignoratur, eamque & philoſophi & medici, etiam ſapientiſſimi, ad ſubſtantiæ totius familiaritatem, atque occultam quandam vim, & proprietatem retulerunt: quam ſi quis ſit, qui ſe ſcire profiteatur, non caret impudentiæ arrogantiæque nota. Huiuſmodi ſympathiæ exempla permulta à philoſophis referuntur, vt magnetis cum ferro, purgantium medicamentorum cum humoribus, elephanti cum homine, hominis cum plerisque animantibus, herbis & fructibus, quibus ſalubriter veſcitur: huic ſympathiæ contraria eſt antipathia, quæ non eſt aliud, quàm cæca rerum inter ſe diſcordia: paulò aliter τῆς συμπαθείας nomen medici vſurpant, cùm eam diſtingunt ἀπὸ τῆς ἰδιοπαθείας. Tunc enim ſignificat partis alicuius affectionem, non propriè quidem & primariò, vel per ſe laborantis, ſed per ſocietatem & conſenſum alterius. de iis, quæ ad prius illud genus pertinent ſympathiæ, egit hac ſectione Ariſtoteles, & de illis quidem, quæ non occulta cæcáve proprietate aut agunt, aut patiuntur, ſed quæ huiuſmodi ſunt, vt quamuis occultas quaſdam & latentes habere cauſas videantur, huiuſmodi tamen ſunt, vt diligenter inueſtiganti naturali philoſopho aliquomodo in cognitionem venire poſſint. vt videre eſt in quæſtionibus iis primis, quas ſimul coniunximus, quòd cùm ad eandem inueſtigandam cauſam faciant, niſi id præſtitiſſemus, neceſſarium erat eadem ſæpiùs repetere. Obſeruandum autem Theodorum Gazam, qui in Latinum ſermonem hos libros tráſtulit, primas haſce tres quæſtiones omiſiſſe, vel quia in eius libris non extarent, vel quia in ſequentibus huius ſectionis problematis eædem quæſtiones tractentur. Duo item vltima huius ſectionis problemata non erat hoc loco interpretatus, ſed quia id in prima, vbi reperiuntur, præſtiterat, qui impreſſerunt poſtremo inde deſumpſerunt: quod & alibi factum eſt, vt inſpicienti primam Gazæ verſionem, & poſtremas editiones, facilè fiet manifeſtum. primo igitur problemate quærit, cur oſcitantibus nobis è contra maiori ex parte, qui aſſiſtunt, oſcitant. In ſecundo autem hanc actionem aliis comparando quærit, cur ſi aliquem viderimus manum extendentem aut pedes, aut quippiam aliud ex membris, non è contra idem faciamus, quod de oſcitantibus euenire maiori ex parte obſeruatum eſt. eſt autē χάσμη ſeu oſcitatio, ſymptoma facultatis ſiue actionis animalis motricis. Eſt enim deprauatus maxillæ inferioris motus, qui fit, vt mox dicam, ob humiditatem flatuoſam, vel ſpiritum vaporoſum contentum in muſculis maxillam inferiorem aperientibus: vaporoſa autem omnino materia eſt ſubfrigida: eóque fit, vt per initia acceſſionum, & ſomno maximè appetente, crebræ fiant oſcitationes. vtque illæ tum viuo, tum magna reſpiratione diſcutiantur, vt docuit Hip. tum 7. Aph. tum 6. Epid. cum autem humorem natura dum conatur expellere, maxillam mouet, & agitat, hiatúmque oris inducit: ſic vt ab aliis partibus excrementa depellat: eadem motus alios exercet, vt pandiculationem, tuſſim, ſingultum, vomitum, horrorem, & alios iis ſimiles. ſed vomitio quidem & horror validi omnino motus ſunt: pandiculatio autem & oſcitatio, mediocres, vt optimè annotabat Gal. tum 3. de diffic. reſpon. 10. tum 2. de ſympt. cauſis. 6. inter quæ aliud etiam eſt à Galeno proditum, quòd cùm eiuſmodi omnium ſymptomatum alia naturæ ſint opera, à morboſa tamen cauſa coactę, alia morboſos comitentur affectus, nil contrà moliente natura: alia verò fiant natura & morbo ad actionem ſimul concurrentibus, oſcitatio gignitur, ſola facultate, naturáque agente, velut & pandiculatio, & tuſſis, & ſingultus. Hæc enim ſolius facultatis opera ſunt aduerſus cauſam morbificam inſurgentis.

Antipathia quid.

Oſcitátibus nobis cur qui aſſiſtunt maiori ex parte contrà oſcitant.

Oſcitatio quid.

In principio acceſſionū cur oſcitamus.

Somnolenti cur oſcitamus.

An quoniam cùm recordati fuerint, cùm expedierit agunt, potiſſimùm autem bene mobilia.] Soluit cauſam referens in reminiſcentiam quandam, quæ animantibus aduenit, pro expellendis excrementis: quæ inde prouenit, quòd aliquem conſpicientes hac actione ſuperflua excernere, quaſi commoniti, ad idem mouemur, maximè ſi materia fuerit bene diſpoſita, & adeò tenuis, vt hac motione poſſit propelli: quod etiam in mingentibus ſolet ſæpenumerò euenire, ob vrinæ fluxilitatem & acrimoniam: de qua re inferiùs.

Oſcitatio aut ſpiritus & humidi motus eſt.] Vt minorem ſyllogiſmi colligeret, docens oſcitationem ex ſympathia fieri poſſe, memoria ſuppeditante naturæ neceſſitatem: facili tamen & prompta ad motum exiſtente materia: verba hæc addit, quibus oſtendit materiam, quæ oſcitatione propellitur, eſſe facilè mobilem, quòd tenuis ſit, quoniam eſt ſpiritus, id eſt flatus vel vapor, vel exhalatio, & humiditas tenuis Sed audiamus Hippocratē, ſi modò illius liber ille eſt de flatibus, aut alius ex pneumaticorū ſchola, oſcitationis

cauſam

cauſam materialem recenſentem, iis verbis : Oſcitationes autem febres præcedunt, cùm magna copia coaceruatus aër fuerit, confertímque ad ſuperiora erumpens, tanquam machinatione aliqua os diducit, quod hâc ei facillimus exitus pateat. Quemadmodum enim ab aqua in lebetibus ebulliente vapor copioſus euehitur, ſic corpore concalefacto, aër coaceruatus, & vi quadam delatus, per os erumpit. Elegans admodum eſt oſcitationis deſcriptio, pulcherrima materiæ etiam delineatio additur. vapor enim craſſus, & multa exhalatio à cruda materia, multa aquea humiditate vi caloris expreſſa, coacetuata, & condenſata, ad inſtar turbinis conuoluta, & ad ſuperiora erumpens, non ſecus ac ex virentibus lignis, igne ſuppoſito, multus fumus, antequam flamma erumpat, ſurſum ſubuehitur, & tanquam vectibus adhibitis idem os diducit ac mouet, & in principio acceſſionum os hiare facit. Quod autem in ptopoſitione quæſtionis primæ, dicit, [*vt plurimùm*] & in ſecundo, in principio ſolutionis, cùm dicit, [*An neque hoc ſemper.*] his verbis & propoſitionis veritatem firmat, cùm quamuis id fiat maiori ex parte vt oſcitantem videntes, & nos oſcitemus, non tamen id ſemper euenit : & id tum tatione materiæ deficientis, tum ratione agentis. tatione materiæ id fiet, cùm is, qui alium oſcitantem conſpexerit materias aliquas in maxillarum aut muſculis aut iuncturis continuetit, aut ſaltem aliquas ab infernis partibus ſurſum latas receperit: ratione autẽ agentis id etiã eueniet, cùm aliquo oſcitante quiſpiã etiã ſi id conſpexerit aliò animũ auertens, non multũ animaduerterit, quid alius faciat.

Oſcitationem quæ materia faciat.

Non ſemper non cõtra oſcitamus, & cur.

Tunc enim memoria motum facit, &c.] Inquirendum ſanè hoc loco mihi commodè videtur, qua vi, quibúſve mediis inſtrumentis affectus ij animæ corpori effecta ſua imprimere valeant: id verò non modò de materialibus magis mutationibus, gaudio puta, mœrore, ſpe, timore, & ira, ſed de præſtantiſſimis illis, quas animales medici appellant, imaginatione, cogitatione, memoria, appetitione & intellectione. Inueſtigandum igitur à nobis erit in præſentia quibus vinculis duo hæc extrema anima & corpus, in vnam coeant actionem. & quoniam Thomas Rodericus à Vega tres modos excogitauit, quibus animæ actiones corpoti communicari poſſunt, non alio magiſtro mihi in præſentia vtendum eſſe duxi. Primus modus vt corpotis alteratio ſpirituum & ſanguinis motum ſequatur, quo vel intra corpus ſe recipiunr, in triſtibus petcipiendis, vel extrà feruntur in lætis. Quo autem deferente pedis ſpiritus, animæ expets recurrat in mœtore ad cor, in hunc modum eſt explicandum : percepto mœtore ab anima ob vniuerſitatem eius in toto, communicat omnibus partibus triſtem notionem, quare & cordi : cúmque cor innatam habeat ab ortu doctrinam expandendi ad familiaria ſpiritum, auertendi à noxiis, tetrahendíque reliquis membris immotis, cor ſolùm ſuo munete fungitur, non ſecus quàm in motu fit arbitratio: quamprimum enim ſormatur in hoc proſequendi imaginatio, aut loquendi, ideo ſolus muſculus contrahitur, propoſitæ motioni deſtinatus, quia diffuſo omnibus muſculis imperio, ſolus is exequitur mandata, qui gnarus natura miniſterij ſui, etiam ignorante eo, qui mouetur, ptæeſt imperatæ motioni, reliquis ociantibus. In vitalibus, doctrina hæc obſcura obſeruatur. Vel inuitis enim nobis conſpecto noxio ſpiritus retrahit illa, diffundit ad læta, trahit ad ſomnum, & rurſum ſuo tempore emittit ad expergefactionem: pulſus differentias pro occaſione auget, minuit, intermittit, in medio ſubſiſtit, recurtit. In animi affectibus variè ſpiritum commutat, in gaudio, aliter quàm in mœrore, & in verecundia, multò aliter. Spiritus verò motum, etiam humores, humores membra quædam ſequuntur, ait Aphrodiſæus 1. problem. quæcunque facilè mobilia ſunt, vt palpebræ, coles: ex ea enim conſecutione membrorum ad ſpiritus fit, vt qui vel gaudio vel ira percitus eſt, ſe continere non poſſit: nec pueri, ob validum alimenti motum diu conſiſtere nequeunt. Imò & hominem ipſum ideo tectum conſiſtere ſcribit Ariſtoteles 2. de part. anim. quia multus calor ſurſum natura ſua fertur. Genitalia item & teſtes in magnis malis contrahuntur, retractum ſpiritum ſequentes. Eadem hæc vis calido innato imperat, ad locum mandat, vbi alimentum nupet ſumptum conficiendum eſt, ita vt algeant reliqua. Dum meditatur anima propter iugem ſpiritus motum inſrigidat reſolutione ſua, & melancholiam auget. Demum quemadmodum proprio opere docet Galenus corporis temperamentum animam in varios mores commutare : ita è conuerſo animæ variæ affectiones, corporis temperamentum immutant: in illis ſcilicet functionibus, quæ vtrique parti noſtræ compoſitionis communes ſunt. Alter modus deſumi ex Ariſtotele poteſt lib. de communi animalium motione. ita enim haber: Viſio & imaginatio, rerum agendarum vim obtinent. Etenim ſpecies caloris vel ſrigoris, & rei vel inducẽdæ, vel formidabilis, mente percepta quodãmodo talis agnoſcitur, qualis quæque res eſt. Idcirco motione ſolùm effecti, tum horrore tũ metu

Animæ paſſiones quomodo ad corporis paſſiones ſequantur & econtrà Digreſſio.

perculſi videmus ſpectra. itaque externorum etiam in anima citra materiam recepta non ita exuunt ſtatum illum externum,corporeúmque,quo obiecta nos immutant,quin ſeruent veſtigium & vmbram quandam exteriorum, vnde prodierunt : facultatem igitur obtinent ſimiliter externis imprimere , alteraréque. Tertius modus minùs prioribus promptus, ſed tamen & ille non ratione tantùm,ſed innumeris ſuaſus eſt experimentorum teſtimoniis. Ratione quidem ſic:cùm conſtent in orbe omnia,non modò cæleſtia, ſed & terrena miro & artificij pleno ordine,in quo inſerna parent,ſuperiora imperent,ſiue diuinas illas contemplemur hierarchias,ſiue quæ ſub lunari orbe continentur, & inter ipſas vegetantium facultates aliæ miniſtrent & ſeruiant,attractrix,retentrix,concoctrix,& expultrix:aliæ imperent , miniſtréntque nutritoria & genitiua , pro quarum arbitrio priores illæ ociantur , agunt , ſtata tempora ſeruant , par eſt credere maiorem eſſe obſequentiam naturalium ad animales facultates. Diſtant enim non ſolùm genere,ſed etiam dignitate. Naturalium enim finis eſt eſſe:animalium ſentire,mouere,demum bene eſſe. Quidni igitur ex hoc facultatum ordine manabit facultas illa imaginationis,& appetentiæ,corpori imperantium , vt pro illorum arbitrio naturales animalium facultates operentur,& obſequentes pareant? In omnibus quidem illud animalibus, euidentius in homine,cui eſt imaginatio moroſa magis,& impotens. Inter homines verò ipſos , euidentiſſimè in melancholicis. & ratio quidem ita. Experimenta verò apertiùs vrgent. Quorum præcipuum eſt,cuius in præſentia quærit rationem Ariſtoteles.conſpicientes alium oſcitantem oſcitamus , contractis mandibularum muſculis, in opus imaginatæ oſcitationis. Ideo autem magis ſequitur oſcitatio , quàm vel pandiculatio , vel tuſſis,viſo pandiculante vel tuſſiente : quia imaginationi magis obtemperant , & promptiùs in corpore,quæcunque facilè mouentur,vt ſpiritus,vt flatus: difficilius humores & membra, & ex motibus ij , qui paratas habent,in quod operentur,materias. Ergo laxæ mandibularum carnes , perpetuò continent flatum excuti per oſcitationem aptum,non ſemper carnes coroſæ,aut pectus,ideo rariùs obtemperant pandiculatio & tuſſis. huc pertinet,qui ex intuitu mingentis mingit,de qua re inferiùs. ſic venus concepta intendit colem , ſomniata excutit ſemen. Nam voluntas ipſa quid in corpore toto poſſit,notius eſt, quàm vt multis demonſtrari egeat. Quæ enim in corpore pars non ritu obſequentiſſimi mancipij confeſtim à præcepto omni arbitrio motui non obtemperat? Ganeones conſpecto ſuaui edulio,maſticant,&,quod non facilè credatur,ſapore cupito linguam inficiunt. Inſpectus pallidorum mouet,augétque icterum,rubidorum,hæmoptoiſim,& in maculis rubris,in febribus,ideo iuuat,quia extrorſum ſanguinem propellit. In concepto verò,quid poſſit imaginatio,non eſt quod nos dicamus. In cute enim infantis effigiem, formámque videmus cupiti à grauida , & negati edulij apparere , & ſi quippiam effuſum eſt matris ſitui,quod grauiter ferret,in ſinu infantuli nonnunquam videri. In hydrophobicis mira eſt imaginandi vis. Cùm enim ex melancholiæ illius proprietate morſi à rabido cane , perpetua phantaſia canes meditantur,vt tandem procedente malo,canes ſe eſſe arbitrati inſtar canum & ambulent,& latrent:tantùm poteſt fixa canis imaginatio,vt per oculos exeunti vapori formam canis imprimat:quæ vel à ſpeculo , vel à liquore quouis ad oculos ægrotantis rediens , cum efferat quaſi canes aſpiciat : vnde liquores omnes auerſantur , queruntúrque ſe potari canum viſceribus. ſed & non vulgares teſtes,nec pauci , referunt conſpexiſſe ſe in illorum vrinis canina fruſtula , ſimulacráque. Quoſdam verò imaginationis effectus , & ad primum modum,& ad hunc poſtremum ſimul referri,nihil vetat. Nam qui facilè citra offenſam per anguſtam trabem graditur,per eandem ſupra flumen poſitam titubat & cadit; poteſt habere cauſam retractum ſpirituum ex timore. Muſculi enim citra ſpiritum corporis molem ſuſtinere nequeunt. Poteſt etiam referri ad obſequentiam muſculorum titubantium ex concepta coniectatáque ruina. Circulatorũ effectus dum vel figuris , vel verbis ſanguineos fluores compeſcunt,aut tela,quæ auelli non poterant,infixa,nullo negotio trahunt,poſſunt ad fiduciam eius,qui ſanatur ex parte referri: denſatis enim vi fiduciæ carnibus,ſequitur vt ſanguis introrſum,telum extrorſum protrudatur. Vel,quod magis videtur,ex ſpiritus iniqui commercio talia parantur: ſed hæc ſupra naturam ſunt,nos naturalia rimamur. Cum igitur elementa, mixta,plantæ,animalium facultates,& naturales & vitales tanta ſint doctrina inſignita (de animalibus enim facultatibus nulla eſt quæſtio)nulla illarum aut rationis particeps eſt,aut diſcurſus : ſed ab ortu ipſo eam doctrinam quaſi in mandatis habent , quam perpetuò exercent, ignara quorſum hoc,tantùm edocta,obedire,& iuſſa creantis citra iudicium & examen facere. Et quemadmodum horologia , nihil temporum momenta ipſa intelligentia nos humano artificio certas temporum menſuras edocent,ita naturæ eæ rerum facultates diuino artificio conſtantes præſtantiſſima quædam & ſapientiſſima exercent , ipſa ſui operis inſcia. Inter quas

omnes

omnes(irrationales dico,nec liberas facultates) ſupremum ſapientiæ naturalis & innatæ memoriæ habet informatrix facultas. Si igitur irrationalibus & naturalibus hoc accidit,quid mirum ſi quæ cognoſcunt,& diſcurſu agunt,eadem illa præſtantius operantur.ſupra enim informatricem naturalium ſapientiſſimam,reliquáſque omnes dictas ſub orbe lunæ facultates, innatáſque doctrinas,influxus eſt alius diuinior,ſempiternus, rationalis,diſcurrens, & liberè agens in angelis,hominibúſque,quibus & bonitas eſt,& malitia:quoniam & electionis libertas: quare etiam aut pœna,aut præmium. quod igitur dicit hoc loco Ariſtoteles in poſtremis verbis 2.problematis.

Quod enim memoriam excitat,eſt, quod habet ſedem in fantaſia.] Non modò ex primo modo cognoſcitur,ſed ex ſecundo:potiſſimùm ex eodem Ariſtotele deprompto.Verùm tertius modus omnem prorſus tollit difficultatem diligenter rimantibus ea, quæ proximè propoſita ſunt. Sed audiamus Alexandrum, vt puto Trallianum, medicum illum inſignem in primo problematum,rem hanc ad examen reuocantem,prob. 34. quærit enim quamobrem qui oſcitantem viderint,oſcitare incipiant?quoniam, inquit, natura animantium conſentiens inter ſe afficique mutuò aptiſſima eſt,maximè etiam brutorum. Hinc vbi à grege aſinorum meiere vnus incipiat,cæteri quoque omnes identidem faciunt,quibus veſica plena eſt vrina.

Πρόβλ. γ.

Διὰ τί ἐπειδὰν πρὸς τὸ πῦρ στῶμεν, οὐρητιῶμεν; καὶ ἐὰν πρὸς τὸ ὕδωρ, οἷον ἐὰν πρὸς τὸν ποταμὸν, οὐροῦσιν; ἢ ὅτι τὸ πᾶν ὕδωρ ὑπόμνησιν δίδωσι τῆς ἐν τῷ σώματι ὑγρότητος, καὶ ἐκκαλεῖται τὸ προσιόν; αὐτὸ δὲ τὸ πῦρ διαχαλᾷ τὸ πεπηγὸς ἐν τῷ σώματι, ὥσπερ ὁ ἥλιος τὴν χιόνα.

Probl. III.

Cur ſi iuxta ignem ſteterimus,non mingimus? At ſi iuxta fluuium,mingunt? An quoniam omnis aqua memoriam in nobis excitat illius humiditatis, quæ eſt in corpore, & egreſſum prouocat? Ipſa enim aqua congelatum in corpore humorem relaxat,quemadmodum ſol niuem.

Nihil eſt effatu dignum in hoc problemate, neque quippiam in eo continetur quod explicatione longa indigeat, potiſſimùm bene intellectis, quæ à nobis proximè ſunt explicata. Quærit igitur vnde fiat,quòd ſi quis iuxta ignem ſteterit,non excitatur ad mingendum,ſi verò iuxta aquam ad meiendum prolicimur. obſeruandum autem hîc eſt,non quamlibet aquã id præſtare,ſed profluentem,& potiſſimùm fluuium. oportet autem etiam aquam quantitate multam eſſe,vt quantitate ſua,& magnitudine,& ſpeciem ſui ad oculos tranſmittat,& conferuet;ſicque agere in phantaſiam & memoriam poſſit: quod ſi profluat, multò facilius id præſtare poterit.

An quoniam omnis aqua memoriam, &c.] Quomodo ſpecies externi obiecti per ſenſus externos in,intimis penetralibus ad phantaſiam introductæ memoriam promouere poſſunt ad aliquid agendum,ex iis,quæ à corpore dependent,iam longa oratione demõſtrauimus,quòd ſi actio illa,quæ ab obiecti ſpeciebus in memoriam reuocatur,voluntaria fuerit, multò faciliùs compaſſionem,vt ſic dicam,introducit:huiuſmodi autem cum ſit mictio, quæ à voluntate proficiſcitur,& propterea muſculo ſphinctere, quo ad conſtringendum veſicam vtitur, laxato operationem hanc ſuam perficit. Quid igitur mirum ſi oculis aquam externam multam profluentem proſpicientibus, excitatur in nobis memoria illius, quæ in corpore collecta eſt, potiſſimùm autem ſi alicubi ſit ad hoc repoſita,vt excernatur,ſique in inferno loco ſeceſſerit, vnde laxatis repagulis effluere facilè queat. receptis igitur aquæ profluentis ſpeciebus ab imaginatione,memoriam excitat ad promouendum eaſdem, vt & nos aquam in noſtro corpore collectam profundamus: potiſſimùm ipſamet aqua opus hoc pondere, tenſione, vel acrimonia promouente.

Πρόβλ. δ.

Διὰ τί ἀπὸ μὲν νόσων ἐνίων νοσοῦσιν οἱ πλησιάζοντες, ἀπὸ δὲ ὑγιείας οὐδεὶς ὑγιάζεται; ἢ ὅτι ἡ μὲν νόσος, κίνησις· ἡ δὲ ὑγίεια, ἠρεμία; ἡ μὲν οὖν, κινεῖ· ἡ δὲ, οὐθέν. ἢ διότι τὸ μὲν, ἄκοντι· τὸ δὲ, ἑκόντι γίνεται; καὶ ἄρα τὰ ἀκούσια, τῶν ἑκουσίων, ἢ τῆς ἐκ προνοίας διαφέρει.

Probl. IV.

Cur à morbis quibuſdam ægrotant, qui appropinquauerint, à ſanitate autem, nemo ſanatur? An quia morbus eſt motus, ſanitas autem quies? ergo ille mouere quidem poteſt, hæc autem non. An quia hic quidem inuito fit, hæc autem ſponte. Non inuita autem ab iis, quæ ſponte fiunt, & iis, quæ ſunt ex prouidentia, differunt.

Morbi cur aliqui communicentur ſanitas verò non.

Cur aliqui morbis aliquibus affecti, ſi aliis appropinquauerint, iiſdem morbis illos inficiant, quærit: cùm alioqui à ſanitate nemo ſanetur. dubitandi ratio inde ſumitur, quòd contrariorum contrarij ſunt effectus, vt ſi calor calefacit, frigus frigiditatem inducit, cùm verò morbus & ſanitas contraria ſtatuantur, ſi morbus morbum producit, ſanitas vtique etiam ſanitatem deberet producere.

An quia morbus eſt motus, ſanitas autem quies.] Difficillimum erit Ariſtotelis ſententiam hoc loco rectè intelligere, niſi prius aliqua de ſanitate & morbo præfatus fuero, cùm nihil magis in hominum ore verſetur, quàm ſanitatis & morbi nomen, cùm alioqui in illorum natura & eſſentia probè dignoſcenda, nihil ſit magis controuerſum, nihilque ferè in medica facultate reperiatur, in quo magis inter ſe medici diſſentiant. conabor tamen ipſe, ſecluſis opinionibus, rem hanc ita ob oculos proponere, vt non, niſi ſophiſticis, dubitandi locus relinquatur.

Digreſſio de morbi & ſanitatis eſſentia.

Communis eſt omnium hominum ſententia, tunc homines ſanos eſſe, cùm rectè proprias exercent operationes, & citra ſenſibilem moleſtiam. ægrotare autem atque morbo laborare tunc dicuntur, cùm actionum earum aliquam, quæ conſuetæ eſſe ſolent, malè obeant, in illiſque ritè exercendis aliquo modo impediantur.

Morbus quid ſit.

Erit igitur ægrotare, aliquid in ſe habere, quo malè exerceat proprias operationes: cúmque nihil citra cauſam fiat, illi vtique etiam inerit aliquid, quo actiones eæ lædantur. Quare fit vt morbus, aut actio læſa ſit, aut læſionis illius cauſa. Quæ ſi ita eſſe concedantur, vtique etiam cenſendum erit, quocunque duorum horum dato, ſtatuendum eſſe ſanitatem in contrario poſitam eſſe, nempe aut in operationibus, quæ rectè perficiuntur, aut in ea corporis diſpoſitione, à qua actiones ritè eduntur.

Sanitas quid ſit.

Morbus non eſt læſa operatio.

Optimè enim dicebat Gal. noſter, abſurdum eſſe, non in eodem genere ſanitatem & morbum collocare. Morbum autem non in læſa actione conſtitutum eſſe, inde colligere eſt, quòd dormientibus nobis, cùm nec bene nec malè operationes edantur, morbo tamen laboramus: poſitus igitur eſt morbus in diſpoſitione ea, qua laborantia corpora minùs rectè proprias exercent operationes, quaque læduntur: læſio autem hæc fit neceſſariò per diſpoſitionem illi contrariam, qua rectè abſoluuntur operationes. Conſtat autem tunc corpus rectè fungi munere ſuo, ſuaſque rectè exercere operationes, cùm corpus diſpoſitum fuerit ſecundùm naturam. Optimè autem & ſecundùm naturam diſpoſitum erit corpus, cùm ea ex quibus conſtat fuerint moderatiſſima. Cùm igitur animal tot tantiſque actionibus obeundis deſtinatum fuerit, neceſſariò etiam triplici indiguit illa compoſitione, de qua Ariſtoteles 2. de part. animal. totius ex partibus organicis, organicarum ex ſimilaribus, harum autem ex elementis: quæ ſi omnes ſecundùm naturam ſe habeant, vt ad tales actiones obeundas ſint maximè accommodatæ, iam natura eſt voti compos, animal omnia peragit, quæ ſunt illi à natura præſcripta, & ſanum dicitur. Quòd ſi in parte aliqua vitium adſit, pro vitij ratione, ipſis quoque actionibus edendis aliquid accedit incommodi. Et ſicuti rerum ſecundùm naturam ſe habentium, ordo quidam erat, & ſeries, ita in ipſis quoque vitiis, & receſſu à ſtatu naturali ordinem eſſe & ſeriem neceſſe eſt, cùm deturbari à ſtatu naturali poſſit, vel ipſa elementorum mixtio, vel ſimiliarium partium conſtitutio, vel organicarum diſpoſitio. Hinc ſymmetriam & moderationem dicimus ſanitatem: ametriam verò, & immoderationem, morbum. At non per immoderationem morbum definiuit Gal. ſed per διάθεσιν affectum, id eſt, exiſtentem cum hac immoderatione. ſic enim paſſim Gal. morbum definit affectum eſſe præter naturam, à quo manifeſtè læduntur operationes. Ariſtoteles autem noſter lib. Categoriarum cap. de qualitate, nomen affectus ſub qualitate ſola collocauit: eſt enim διάθεσις, diſpoſitio perſuaſionem aliquam habens in ipſo corpore. ſed cùm viderent aliqui Gal. lib. de differentiis morborum aliquos morbos tribuere qualitati, alios in quantitate conſtituere, quin & alios in ſubſtantia collocare crediderunt per διάθεσιν, ſiue diſpoſitionem, affectumve, aliter in definitione morbi à Gal. poſita aliud intelligere, quàm fecerit Ariſtoteles in capite de qualitate, nempe quicquid corpus noſtrum vtcumque afficit præter naturam, ſicque morbum eſſe voluerunt quicquid

in corpore

in corpore præter naturam conſiſtit, euertens temperiem, aut ſtructuram, ſicque lædens operationes, ſiue illud ſit qualitas, ſiue ſubſtantia, ſiue quiduis aliud. Alij autem ex verbis Gal. in principio lib. de morb. differentiis, vbi ſanitatem ſymmetriam quandam eſſe, morbum ametriam crediderunt, in nulla qualitate earum, quæ à naturæ mediocritate recedunt, morbi naturam conſtituendam eſſe, ſed in ametria ipſa, ſiue immoderatione, quæ ex illo exceſſu proficiſcitur: cúmque nihil aliud eſſe cenſent, quàm relationem realem ponendúmque eſſe morbum in prædicamento eorum, quæ ad aliquid dicuntur. ſed nouatorum horum inania figmenta euertere, non eſt præſentis inſtituti, præſertim cùm viri doctiſſ. hoc ex profeſſo optimè præſtiterint. retinendúmque cum Ariſtotele noſtro in categoriis cap. de qualitate, morbum & ſanitatem in prædicamento qualitatis eſſe reponenda. ſic enim dicit. Nam iis ipſis homo (*loquebatur de diſpoſitione & habitu*) aliquo modo diſponitur, & facilè quoque mutatur ex calido frigidum ſubiens, & ex ſanitate morbum, & in cæteris etiam ſimili modo. Niſi & harum ipſarum aliqua ob diuturnitatem verſa iam in naturam ſit, dimouerí que nequeat, aut ſumma cum difficultate dimoueri poſſit, quam quidem hac ratione quiſpiam habitum iam nuncupauerit. quibus conſtat Ariſtotelem apertè morbum omnem aut habitum dicere aut diſpoſitionem. Quod etiam ſæpius Gal. docuit morbos aliquos in habitu eſſe docens, vt ſunt febres hecticæ, quoſdam verò in diſpoſitione, vt ſunt omnes febres putridæ. Hinc primo & 2. Meth. med. Gal. participatione vnius generis morbos omnes eſſe vnum docebat, vt participatione ſpeciei plures homines ſunt vnus homo. Itaque morbus vnum genus eſt, id eſt, qualitas. cùm genus quodcunque illud ſit, cùm in ſpecies diſtribuitur, neceſſe eſt ab omnibus illis ſpeciebus ſecundùm eandem rationem & formam participari. quod ſi in diuerſis categoriis collocetur: id nullo modo obtinere poterunt. Quod ſi quis, vt hæc effugiat, dixerit relationem, ſi ponamus ſub multis prædicamentis, ratione fundamenti collocare poterimus. ſic enim immoderantia hæc, ſi in qualitatibus quodammodo ad qualitatem refertur, ratione ſui fundamenti: ſi in quantitate, itidem ad illud ipſum, & ſi in ſubſtantia ad ſubſtantiam, cùm alioqui immoderatio ſit ad aliquid. at nos cum doctiſſimo Valleſio immoderationem hanc ſub qualitate referemus. Quemadmodum enim deformitas improportio quædam eſt partium, vel praua illarum ad ſeipſas coaptatio, tamen pulchritudo & deformitas qualitates ſunt, ita morbus improportio eſt calidorum, frigidorum, humidorum, & ſiccorum, aut partium, tamen hæc nulla eſt relatio, ſed diſpoſitio quędã, qua prauè diſponitur ipſum corpus. Hoc planè colligitur ex 7. naturalis auſcult. c. 3. vbi habet, perfectiones autẽ habitus ſunt, quare non ſunt alterationes: virtutes autem omnes quodammodo ad aliquid eſſe dicimus. Quemadmodum & eas, quæ corporis ſunt, vt ſanitatem & bonam habitudinem in temperie, & commoderatione calidorum & frigidorum collocamus. quibus verbis manifeſtum fit morbum & ſanitatem ita eſſe ad aliquid, vt virtutem & vitium: quæ tamen conſtat eſſe de iis, quæ dicuntur, at non tamen ſunt. ſunt enim reuera qualitates. ſi igitur hæc vera ſunt, quomodo verum erit quod hoc loco dicit Ariſtoteles, morbum motionem eſſe, & propterea, ſe ipſum aliis appropinquantibus communicare poſſe, ſanitatem autem nequaquam, cum ſit in quiete. cùm alioqui à nobis probatum ſit etiam diſpoſitionem illam, quæ morbus eſt, iam firmatam maiori ex parte eſſe, & ſæpenumerò in habitum iam deductam, non ſecus quàm ſanitas: potiſſimùm cùm & 5. de phyſico auditu. cap. 2. & 7. cap. 3. ad morbum & ſanitatem non eſſe motum contendat philoſophus. An dicendum eſt vtique verum eſſe morbum non comparari motu per ſe, quoniam habitus eſt. at in habitibus non eſt. nam calor non qua calor eſt, morbus, ſed quatenus præter naturam; ſed ad calorem qua calor eſt, motus eſt, cùm eò verò peruenerit, vt præter naturam ſit, non amplius motu comparari dicemus, quia iam firma eſt diſpoſitio, ſi fortè contingat, vt ex diſpoſitione ad habitum tandem verſus, morbum in habitu conſtituat. Sic igitur re vera morbus non poſitus eſt in motu per ſe. cùm verò motu & alteratione comparetur, & in eſſentia ſua conſtituatur, aliquo modo in motu poſitus dici poteſt. Verùm præſtaret fortaſſe dicere ſanitatem in mediocritate quadam poſitam eſſe, quæ cùm non excedat in gradu, conſeruare quidem ſubiectum in quo eſt, poterit, at in corpus externum agere fortaſſe commodè non poterit: cùm verò morbus in exceſſu qualitatum poſitus ſit, in vicinum corpus actionem ſuam communicandi facultatem habere maiorem poſſe credemus. quòd ſi addamus etiam quę de natura putredinis, & contagionis, & in prima ſectione à nobis explicata ſunt, & in ſequentibus docebuntur, facillimè huic problemati ſatisfacere poterimus, dicentes communicationem fieri mediantibus vaporibus, è corpore & eductis & communicatis vicino corpori,

Morbus in prædicamẽto qualitatis.

Morbus vel diſpoſitio, vel habitus.

Morbus quomodo in motu conſiſtat, ſanitas in quiete, ſi alibi dicit ad morbum non eſſe motum, & ſi aliquis morbus eſt in habitu

Solutio

Google

no corpori,qui non niſi ex putredine humorum calore humido agente eleuari ſolent. ſano autem corpori huiuſmodi non contingunt exhalationibus & vaporibus, aut non multùm eleuatis,aut certè non multam actionem retinentibus, quòd nec multum calidi ſint, nec viſciditate præditi:vt etiam docet Alex.primo problem.35. Accedit ad hoc ſanitatem in habitu maximè poſitam eſſe,quantóque magis à morbi ſtatu receſſerit, magis in habitu poſita eſt,magiſque firma & ſtabilis:hinc quietem ſanitati hoc loco tribuit. At cùm quis à ſanitate recedit, ad morbúmque vergit, perpetuo motu alterationis teneri dicendum eſt, & quamuis vbi ad eum ſtatum peruenerit,vt iam diſpoſitionem eam nactus ſit, quæ morbus dicitur,non moueri hoc modo dici poſſit,vt docebat Ariſtoteles 7. de phyſ. auditione, cap.3.& 5.eiuſdem,ſecundò,cùm tamen,& morbus omnis ab principio ad declinationem alteratione quadam & mutatione varietur, tum præterea cùm diſpoſitio licèt iam factum morbum ſupponat, vlteriorem tamen gradum quandoque adepta in habitum tranſmutetur,vt cùm febres aut diariæ aut putridæ in hæcticam vertuntur: mòtum etiam in morbis hoc modo eſſe fateri poterimus: poriſſimùm autem id affirmabimus ſi vapores illi dicti exhalantes adiungantur. Dubitari hoc loco iure merito poteſt cùm nos ſanitatem & morbum ſub vno genere qualitatis poſuerimus ſpecie diſpoſitionis & habitus, Ariſtoteles autem hoc loco vni motum alteri quietem genus conſtituit. quinimmò ſi ſanitas & morbus ſunt hoc modo contraria,cùm contrariorum ea ſit natura,vt ſe ab eodem ſubiecto mutuo depellant, cur ſicut calidus affectus frigido, & frigidus calido ſæpenumerò depelluntur, non etiam ſanum corpus ad ægritudinem depellendam admouemus,cùm alioqui hic applicato corpore ſano ſanitatem non induci teſtatus ſit Ariſtoteles. Optimè reſpondet

Sanitas quomodo morbo contraria.

Aponenſis genera in duplici eſſe differentia remota & propinqua. contrariorum vnum eſt genus remotum,cùm genus cadat in ſpecies per differentias appoſitas ex genere ortas:vnde,inquit,ſicut liberalitatis & illiberalitatis genus eſt vnum habitus & diſpoſitio quæ ſunt ſub qualitate,ita etiam ſanitatis & morbi idem eſt genus remotum.cùm autem & alia genera propinqua,ſicut illiberalitatis genus eſt vicium,& liberalitatis virtus: ita in propoſito caſu morbi genus propinquum eſt motus,ſanitatis autem quies.Vnde optimè dicebat Valleſius,quemadmodum virtus ſecundùm genus contraria eſt vicio,tamen nulla virtutis ſpecies contraria eſt vitio alicui, ſed vitium vitio, quoniam vitia conſiſtunt in extremis(vt exempli gratia liberalitas contrario non eſt prodigalitati,neque auaritiæ,ſed auaritia prodigalitati) ita morbus ſanitati ſecundùm genus contrarius eſt:tamen ſpecies quæcunque morbi non eſt mediocritati contraria,ſed contrario lapſui:atque ita excedēti calori adhibemus excedens frigus:quod ſolum contrarium eſt.ſanitas enim non eſt huic morbo contraria,ſed morbo. Atque ita patet qua ratione morbi curentur contrariis,& vt morbo non ſint contraria duo,ſed vnicum.Sed multò maniſeſtius x.de ſapientia,Ariſtoteles rem hanc explicauit: nimirum æquale & medium dici contrarium extremis, non ſeorſum ſumptis, ſed ſimul id eſt,maiori & minori,non vt ſunt hoc quidem maius,illud verò,minus,ſed quatenus ambo participant communi hoc, vt ſunt inæqualia: nam per naturam particularem maius opponitur minori,non æquali:æquale autem medium eſt, quod hac ratione non eſt verè contrarium, quia non maximè diſtat. Id nos ſanitati & morbo applicemus. Sanitas eſt mediocritas,morbus eſt immoderatio, vel per exceſſum vel per defectum: puta calor moderatus eſt ſanitas, calor immoderatus, vt quatuor eſt morbus, frigus vt quatuor eſt morbus,ille per exceſſum, hic per defectum: calor & frigus ſunt contraria: quia maximè inter ſe diſtant in eodem genera qualitatum actiuarum:& hac ratione ſanitas illis non opponitur, niſi vt medium, æquè diſtans ab extremis. At ſi ij morbi ambo ſumantur, vt ſint ametriæ,ita ſimul ambo opponuntur ſanitati,vt vnum vni. Nec dicimus ambo ſimul, quoniam vt adſit contrarium ſanitati, opus ſit, vt ambo adſint contrarij morbi: ſed quoniam ambo conueniunt in hoc communi, quòd ſunt ametriæ: quare vtrumuis adſit in corpore ſiue exceſſus ſiue defectus, dicitur adeſſe contrarium ſanitati. Hæc autem oppoſitio eſt per modum priuationis & habitus,quia morbus dicit priuationem mediocritatis in ſubiecto nato apto. Ad tollendum autem morbum, non adhibemus ſanitatem, id eſt, mediam temperiem,ſed contrarium:quia contraria ſe mutuo deſtruentia medium conſtituunt,medium autem ad extrema non habet eam oppoſitionem, quæ poſſit deducere extremum ad medium, vt dicebat Ariſtoteles de iis qui ligna diſtorta dirigunt: trahunt enim & flectunt in oppoſitam partem,vt recta fiant.

Gazæ lapſus.

An quia hic inuito quidem fit,&c.] ἢ διότι τὸ μὲν, ἄκοντι: τὸ δ᾽ ἑκόντι,&c.& antiquus interpres, & Gaza τὰ ἑκούσια voluntaria,& voluntate ſuſcepta Latinè reddiderunt. Verùm cum Ariſtoteles

ſtoteles 3.de mor.ad Nicom. βούλησιν & ἑκούσιον multum differre, cùm ἑκούσιον in pueros & feras cadere poſſe ſcribat, voluntatem autem non eſſe in feris, merito ſponte, & inuitè traducendum duxi. cùm enim tria ſint apud Græcos nomina βούλησις, προαίρεσις, καὶ ἑκούσιον, tribus etiam nominibus apud noſtros ſunt diſtinguenda. Ac priori quidem βουλήσει reſpondet Latinum nomen voluntas. προαίρεσιν Lambinus peſſimè conſilium vertit primo Ethicorum ad Nicom.in principio, vt in com.noſtris ad illum librum longa oratione demonſtrauimus, nos cum cæteris ferè omnibus excepro præconio electionem intelligimus. Sed ἑκούσιον, quòd vno vocabulo exprimi nequeat ſponte, factum vel ſponte ſuſceptum ſemper appellaui. Porrò nominibus Græcis ἑκὼν & ἄκων, Latina, ſponte & inuitus, reſpondere exiſtimaui. Nam ἀκούσια quæ ſunt ἑκουσίοις contraria, inuitè facta aut inuitè ſuſcepta, quæve inuitè ſuſcipiuntur, aut fiunt nominanda credidi. Si quis enim inuoluntaria vel non voluntaria appellauerit ſignificationem horum nominum, omnino abutetur. Neque eſt, quod quiſpiam dicat mea ſponte, & ſua ſponte, non admodum eſſe vſitata pro mea & tua voluntate, ſed ſæpius habere locum in rebus inanimis: vt cùm dicimus ignem ſua ſponte ſurſum moueri, & vera, & ſalſa ſua ſponte non aliena iudicari. Et cùm Lucretius ait:

Voluntaria & ſpõtanea quomodo differãt, digreſſio.

Si non fœcundas vertentes vomere glebas,
Terraique ſolum ſubigentes vimus ad ortus,
Sponte ſua nequeant liquidas exiſtere in auras.

Quòd ſi in iis quoque, quæ ratione vtuntur, ſua ſponte dicatur, ne hìc quidem idem valere, quòd ſua voluntate, ſed potius per ſe, ſuo marte, ſua natura: vt cùm homines agunt aliquid per ſe, & non rogati, neque admoniti, vel ſine aliorum auxilio dici poſſe ſua ſponte agere. Sic Cic.ad Marium. Magnum quiddam ſpectauit, ne ſua quidem ſponte, ſed aliorum auxilio. Hæc ſi quis mihi obiiciat, nihil commoueat. Dico enim ſponte locum habere tum in inanimis, tum in animatis: Atque in inanimis quidem & animantibus rationis expertibus ſponte ſua idem valere, quod, per ſe, nulla vi coacta, aut nulla arte adhibita; in iis autem quæ ratione ſunt prædita, interdum ſua vi, & per ſe, & non rogata, neque adiuta, interdum etiam ſua voluntate. Sic Cic.in partitionibus. Qui ſua ſponte & voluntate aliquid faciunt: & alibi ſæpius. Hìc igitur, cùm Ariſtoteles alteram ſolutionem tradat ex parte appetitus ſubiectorum deſumptam, vtroque modo poteſt ſumi. Cùm enim quæ ſpõte, id eſt, ex ſeipſis fiant, principium intrinſecum mutationis aut ſtatus ſui habeant, quæ verò inuitè extrinſecus ſumpto principio producantur, vt optimè docebat Ariſtoteles 3. de mor.ad Nicom. meritò dicemus Ariſtotelem id voluiſſe, ſanitatem aliis per contactum non communicari, quod cùm ſponte fiat, id eſt, intrinſecis exiſtentibus, non poterat extrinſecus commeare, viciniſque communicari: præcipuè cùm ſanitas habitum iam ſupponat, quæ cùm inexiſtat, firméque adhæreat, communicari non poterit. morbus verò, cùm non ſponte fiat, ſed inuitus. i. extrinſecis adhibitis principiis, cúmque in fieri parte poſitus ſit, externis etiam partibus, poriſſimùm qui contagione communicatur, adhæreat, fit, vt facilè communicari approximantibus poſſit. Quod ſi per ſpontanea & inuita intelligamus voluntaria, & non voluntaria dicere poterimus cum Aponenſi duplici modo hæc verba intelligi poſſe. primò dicentes quoniam ægritudo aduenit nolenti & inuito, nullus enim experit eam, cùm ſit per ſe corruptiua: eò quòd nemo ſui corruptionem appetit: ſed ſanitas aduenit volenti, & deſideranti ipſam. Appetitur enim & diligitur maximè, cùm ſit de genere bonorum laudabilium. in tantum, quòd & in ipſa infirmus ſummam beatitudinem ponit exiſtere, ſicut dicit primo Ethic. ſic igitur non voluntaria & coacta differunt ab his, quæ ſunt voluntaria, & ex prudentia, quæ eſt recta ratio agibilium. quoniam voluntaria & prudentialia ſunt bona, & determinata ſua ſubſtantia perficientia: quæ volentibus etiam adhuc conatibus vix adueniunt, non voluntaria & coacta ſunt, praua & indeterminata, ſubiecta ſua & alia corrumpentia: quæ fugientibus etiam contingunt: ipſa enim rationem habent infiniti. Vel dicendum quòd non voluntaria differunt à voluntariis per ea quæ ſunt ex prudentia, id eſt, per electionem: quoniam ſanitatem quidem quilibet eligit ſanæ mentis, ægritudinem autem nullus: nunc autem quod vnuſquiſque eligit per ſe, nemini vult communicare: quod autem ſpernit, quilibet vnicuique vult potiùs quàm ſibi ineſſe: ſed ſanitas & ægritudo ſunt huiuſmodi, quare appropinquando quis ſanus infirmo, infirmatur: non autem curabitur æger ſano appropinquans. Hucuſque Aponenſis. quæ quamuis ſpecioſa & præclara videantur, cùm tamen electionem & conſilium naturali facultati tribuat, præſtabit fortaſſe priorem noſtram expoſitionem ſequi.

Sanitas cur aliis non communicetur

Προβλ. ε.

Διὰ τί τῶν μὲν διὰ τῆς ἀκοῆς λυπηρῶν ἔνια φρίττειν ἡμᾶς ποιεῖ; οἷον πρίων ἀκονώμενος καὶ κίσσηρις τεμνομένη, καὶ λίθος ἀλούμενος· τὰ δὲ διὰ τῆς ὄψεως σημεῖα τῶν παθῶν, αὐτὰ ἡμῖν τὰ πάθη ἐμποιεῖ; αἱμωδιῶμέν τε γὰρ τοὺς ὀξὺ ὁρῶντες ἐσθίοντας· καὶ τοὺς ἀπαγχομένους ἔνιοι ὁρῶντες, ἐκψύχουσιν. ἢ διότι φωνὴ μὲν πᾶσα καὶ ψόφος, [ἐν] πνεῦμα ἐστί; τοῦτο δὲ εἰσδυόμενον ἡμῖν, πέφυκε κινεῖν· κινήσει δὲ μᾶλλον, ἢ διὰ μέγεθος, ἢ διὰ πληγὴν σφοδροτέραν, ποιοῦν ἢ ἀλλοιοῦντι τῶν ἐν ἡμῖν. τὰ μὲν οὖν μεγάλα καὶ λεῖα πνεύματα, τὸν τῆς αἰσθήσεως τόπον αὐτὸ κινεῖ· (διὸ καὶ ἡδύνει τὰ τοιαῦτα) τὰ δὲ τραχέα, ποιοῦντα πληγὴν σφοδρὰν, σείει τε τὸν τόπον, καὶ πόῤῥω διαδίδωσι τῇ τῆς πληγῆς δυνάμει. διαδίδωσι δὲ καὶ τὰ ψυχρὰ πόῤῥω· δύναμις γάρ ἐστιν ἡ ψυχρότης. αὕτη μὲν οὖν ὅτι φρίττειν ποιεῖ; εἴρηται. τὰ δὲ τραχέα, τῷ πληγὴν ποιεῖν πυκνὴν, προσκόπτοντα τῇ ἀρχῇ τῶν τριχῶν, ἀπωθεῖ αὐτὴν εἰς τοὐναντίον. ἀπωθουμένης δὲ, ἀνάγκη τὴν κορυφὴν τῆς τριχὸς ἀνάπαλιν γίνεσθαι· διὸ συμβαίνει ἵστασθαι αὐτάς· πᾶσαι γὰρ νενεύκασι κάτω. ἡ δὲ φορὰ τοῦ διὰ τῆς ἀκοῆς πνεύματος, εἰς τὸ σῶμα ἄνωθεν κάτω ἐστίν. ὄντων οὖν τραχέων τῶν εἰρημένων ψόφων, ἡ φρίκη γίνοιτ' ἂν διὰ τὰ εἰρημένα. γίνονται δ' αὗται μᾶλλον τῷ ἄλλῳ σώματι, ἢ ἐν τῇ κεφαλῇ, διὰ τὸ τὰς ἐνταῦθα τρίχας ἀσθενεστέρας εἶναι, καὶ τὸ πάθος ἀσθενές. τῆς μὲν οὖν ἀκοῆς οὔσης ἀμβλυτέρας αἰσθήσεως ἢ τῆς ὄψεως, ἐπιπόλαια καὶ τὰ πάθη γίνεται ἀπ' αὐτῆς· ἡ δὲ φρίκη, τοιοῦτον· διὸ καὶ ἀπὸ πολλῶν καὶ ἀνομοίων γίνεται. τῆς δὲ ὄψεως ἐναργεστέρας οὔσης αἰσθήσεως, ἀνάλογον καὶ τὰ συμβαίνοντα γίνεται ἀπ' αὐτῆς· [διὸ ταῦτα μὲν τὰ ἀπὸ τῆς ἀληθείας πάθη συμβαίνει γίνεσθαι ἀπ' αὐτῆς·] ἐλαφρότερα δὲ τῆς ἀληθείας. ἀπὸ δὲ τῆς ἀκοῆς, αὐτὰ μὲν οὔ· τὸ δὲ ἀπ' αὐτῶν προσδοκίαν φριττόμεν· ἀλγεινὴ γὰρ κακοῦ προσδοκία ἐστί.

Probl. V.

Cur eorum, quæ triſtia per auditum ſentiuntur, quædam exhorreſcere nos faciant, vt ſerra cùm acuitur, & pumex cùm ſecatur, & lapis cùm mola frangitur. ſigna etiam paſſionum, quæ per viſum ipſa nobis paſſiones efficiunt. Dentes enim ſtupeſcunt, cùm aliquos acetoſa comedentes inſpicimus. & videntes aliquos ſtrangulatos frigore multi corripiuntur? An quòd vox quidem omnis, & ſtrepitus ventus eſt: hic autem corpus noſtrum ſubiens mouere nos ſolet: mouebit verò magis aut ob magnitudinem, aut ob percuſſionem vehementiorem: ſicque immutabit aliquid eorum quæ in nobis ſunt. magni igitur ſpiritus & leues locum ipſum ſenſus mouent (ideò etiam eos demulcent & oblectant.) Aſperi autem quoniam ictum inferunt, vehementem locum concutiunt, & à longinquis repercutiunt ictus ſui potentia: repercutiunt autem & frigida à longinquis. potentia verò quædam eſt frigiditas. ipſam autem horrorem inuehere iam dictum eſt. Aſperitas autem quòd ictu frequenti pilorum ſummitatem concutiens in partem pellit aduerſam; efficit vt pili in contrarium repellantur. Pulſo enim principio ſummitatem pilorum in contrarium volui neceſſe eſt. Hinc fit, vt pili erigantur; omnes etenim deorſum procumbebant. Et motus ſpiritus, qui per auditum corpus ingreditur, de ſummis ad ima defertur. ergo cùm ſoni, quos diximus, aſperi ſint, horror vtique ob cauſam prædictam moueri poteſt. fiunt autem potiùs in cæteris corporis partibus, quàm in capite: propterea quòd pili, qui ſunt in iis partibus, imbecilliores ſunt. paſſio autem hæc imbecilla eſt. Cùm autem ſenſus audiendi quàm videndi obtuſior ſit, paſſio

ſit, paſſiones etiam ſuperficiem ſolam occupantes, ab ipſo producuntur: horror autem talis eſt, quamobrem & à multis, & diſſimilibus cauſis fit. ſenſus verò videndi cùm exquiſitiſſimus ſit,accidentia quoque proportione illi correſpondentia ab illo ſolent promanare. Quocirca efficitur vt ipſi veri effectus proficiſci ex ipſo poſſint, leuiores tamen. At in ſenſu audiendi, vt ipſos minimè,ſed propter expectationem,quæ ab ipſis eſt,horreſcimus. Rei enim triſtis & anxiæ expectatio exiſtit.

Multas hoc loco proponit quæſtiones; ex iis quæ ad antipathiam & ſympathiam pertinent,ſimul diſcutiendas, quòd vnicum effectum omnes producant horrorem, quamuis cauſæ & variæ ſint, & ita inter ſe diſtinctæ, vt ex diuerſis etiam ſpecie ſenſibus ſoleant produci. primò igitur quærit cur nonnulla ex iis, quæ auditu triſtia nobis occurrunt,horrorem in nobis producant,& concuſſionis quendam motum. explicat id quod propoſuerat exemplis, vt ſerra cùm exacuitur: eſt verò ſerra ferreum inſtrumentum dentatum,quo ligna & lapides ſecantur, à Dædalo primò inuentum, vt docuit Plin.l.7.cap.56. ad acuendos autem illius dentes vtimur lima, qua terendo ferreos illos dentes, acuimus & polimus, in hac potiſſimùm actione cum durum duro, & aſperum aſpero illidatur, ſtrepitus quidam adeò ſenſui auditus moleſtus concitari ſolet, vt ſæpenumero,& quamplurimis, qui præſtantiſſimè hoc ſenſu præditi ſunt,horrorem concitet.

Serra cùm acuitur, cur horrorem in ſtridore ſentiendo, conciat.

Serra quid, & qui illius inuentor.

Et pumex cùm ſecatur.] pumex κίσηρις, lapidis eſt genus,fiſtuloſas habens cauernulas, & foraminula, ex eo nominatum, quod videatur eroſum, exeſúmque eſſe ab illo vermium genere, quod κίς nominatur, lignis & frumentis innaſcens,eáque exiguis foraminulis perterebrans,ad ſcabra læuiganda aptiſſimus,quod vt commodius præſtare poſſit, ſecatur,& quantum fieri poterat læuigabatur, potiſſimùm cùm ad poliendas mulieres in vſum ducebatur. Plin.lib.36. naturalis hiſt.cap.21. ſed & ij pumices, qui ſunt in vſu læuigandorum corporum fœminis, iam quidem & viris, atque [*vt ait Catullus*] libetis, laudatiſſimi ſunt, Melo, Scyro, Æoliis inſulis. Probatio eorum eſt in candore & minimo pondere vt maximè ſpongioſi, atque aridi ſint,& teri faciles, nec in fricando arenoſi. ob maximam igitur illius ſiccitatem vbi ſecatur, ſtrepitum edit auribus quàm moleſtiſſimum, quod etiam perſentitur vbi lapis mola teritur. ex molæ enim motu vehementiſſimo & lapidis duritie colliſione tantus ſtrepitus excitatur,vt horrorem incutiat.

Pumex quid, & in quę vſum.

Signa etiam paſſionum, quæ ſunt per viſum, &c.] Quærit rationem aliquorum quæ ex viſu proueniunt. Quærens cur,quæ prius ſigna fuerunt affectionum in aliis exiſtentium, viſu ſolo in nobis fiant poſtmodum cauſæ paſſionum, ita vt manifeſtè corpora noſtra & iis alterentur, & mutationem ſubeant: exemplo id commonſtrat. Dentes enim noſtri ex conſpectu cuiuſpiam acerba comedentis ſtupeſcunt & congelantur: quin & ſaliua quædam admodum ſubtilis ad os adeò abundè confluit, vt obſeruauerim aliquando aliquos tuba canentes ex inſpectu cuiuſdam pomum citrium comedentis, ob nimium humoris affluxum, à proprio munere canendi omnino ceſſaſſe.

Conſpecto aliquo acida comedente cur horror & ore ſaliua excitetur.

Et videntes aliquos ſtrangulatos.] ἀπαγχομένους dixit, quod ſuffocatos aut ſtrangulatos ſignificat, malè igitur antiquus interpres congelatos vertit. inquit igitur, cùm quiſpiam aliquem laqueo ſuſpenſum,aut quouis alio modo ſtrangulatum viderit, horrore perfundi,perfrigerari,atque quaſi animo linqui.

Strangulatorum conſpectus horrorem cur conciat.

An quòd vox quidem omnis, &c.] Aggreditur ſoluere propoſita problemata, ac rationem reddere rerum earum, quas proximè propoſuerat. Incipit autem à prima ex auditu deſumpta. Et inquit horrore nos perfundi ex ſtrepitibus illis & ſonis, quòd cum voce, & omni ſono ſemper ventus aliquis excitetur, & aëris quidam motus. producit etenim in aëre motum quendam circularem ſonus omnis, non ſecus quàm ex lapide in aqua proiecto, circulus ille omnibus conſpicuus: quiquoniam cum ſono in auditus ſenſorium ingreditur, ſenſum mouet. eſt enim ſentire quoddam pati, dicebat Ariſtoteles 2. de anima: motio hæc ſi naturalis fuerit, & mediocris, ſenſationem probè facit, ſed ſi vel maiori impetu quàm par ſit fiat, aut vehementiori impulſione aliquid ex iis, quæ in noſtro corpore latent, immutat,& ſæpe corrumpit.

Magni igitur & lenes ſpiritus, &c.] cenſuit Aponenſis iis verbis Ariſtotelem docere, quomodo magnitudo venti aut aëris moti cum ſono, ſenſorium & ſenſum immutare valeat, atque illum quodammodo corrumpere. cùm enim duplici modo noxam afferre poſſe aërem

hunc motum proximè oſtenderit, magnitudine, & aſperitate, pulſúve vehementiori, cenſuit iis verbis oſtendere, primum, nempe quomodo magnitudine ſua id præſtare poſſit, & propterea cenſuit ſonum cum magnitudine venti, etiam ſi ſuauis & mitis fuerit, ſenſorium auditus & ipſum ſenſum obtundere, & quodammodo inuoluere: cùm enim ſenſim & blandè moueantur, diutius moram trahunt in ſenſorio, qua altius penetrare poſſunt, & ſenſum perturbare: & hanc ob cauſam canes, flante fauonio minùs rectè olfactu feras perſentiſcere poſſe inferius commonſtrabat. At verò quamuis hæc expoſitio & ingenioſa ſit, & ſuperiori ſententiæ omnino conſentanea, repugnant tamen illi Ariſtotelis verba, cùm dicit, διὸ ϗ ἡδεῖς ἐϛ τοιαῦτα. quod eſt: propter quod & eos demulcent, & oblectant. id enim proculdubio apud auctores ἡδεῖς ſignificare conſtat. Propterea cenſerem potius iis verbis oſtendere, quàm rectè fiant ſenſationes ex obiectis ſenſoriis appoſitis blandè, potiſſimùm ipſi auditui: vt econtra ex eodem, aut nimis ſubitò, aut cum violentia agente, & ſenſorium & ſenſus, aut offuſcentur, aut etiam corrumpantur. Hinc ſtatim ſubdit. [*Aſperi autem, quoniam ictum inferunt vehementem*, &c.] econtra autem venti qui aſperi ſunt, & impetu feruntur, vehementer aërem concutiunt, ac ſubitò feriunt. vnde auditus organum contundunt, atque quatiunt. ex quo vehementi ictu repercuſſio quædam fit vehemens. primo enim ictui proportione reſpondet ſemper repercuſſio.

Aponenſis lapſus.

Repercutiunt autem & frigida, &c.] cùm docendum illi eſſet, quomodo aſperi ſoni auditum feriant, atque horrorem incutiant, cùm in ſequenti ſectione horroris præcipuam cauſam conſtituerit frigiditatem, vt idem præſtare ex parte aſperos ſonos oſtenderet, idem facere dicit & aſperos ventorum motus repercutiendo, quod frigiditas ipſa facit, & iure quidem merito: quoniam frigiditas actiua & elementaris qualitas, quæ motum facit à circumferentiis ad ipſum centrum: talis autem in horrore eſt motus, vt longiori oratione explicabit ſequenti ſectione. nam frigus vehemens quodammodo corpus congelat, vnde & corpus redditur aſperum, & rugoſum, ex quo ictus quidam ſubitus & frequens inducitur in principio pilorum, quo repelluntur, & reuerberantur in contrarium illius ſtatus, in quo prius erant. quoniam repercuſſione facta in pilorum principio, nempe in cute, neceſſe eſt pilos in ſummitate ſua exteriori contrario modo diſponi, quàm erant prius conſtituti: ideóque cùm deorſum eſſent protenſi, euenit vt eleuentur, & quaſi recti promineant. Id ipſum ex ſonorum aſperitate, & venti ſimul commotione euenire colligit. ſonus enim cùm fiat ex aëris colliſione, mediantibus duobus corporibus ſolidioribus, per aures ingreditur cum aëre illo moto. ſicque à ſupernis profluens ad inferna permeat, ſicque mediante quinto neruorum pari ad cerebrum delatus, tandem ad cor peruenit ſecundùm Ariſt. ſententiam, qui cùm frigiditatem ſecum iunctam habeat ratione venti commixti, aut potius aëris commoti, effectus frigiditatis in nobis producit, qualis eſt horror.

Fiunt autem in reliquis corporis partibus, &c.] cur horror huiuſmodi cæteris corporis noſtri partibus magis eueniat, quàm capiti, eam dicit eſſe cauſam, quòd cum pili cæterarum partium imbecilliores ſint, facilè etiam ab imbecilli cauſa commoueri poſſunt. Vnde obſeruatum eſt, vt vehementioribus adhuc præſentibus cauſis, vt in metu magno, & aſpectu horribilium, non modò horrorem hunc in pilis vniuerſi corporis euenire, ſed ſæpe etiam capillos capitis omnes penè erigi. malè igitur Apònenſis imbecilliores capillos intelligit capitis pilos, cùm hîc per imbecilliores intelligat Ariſtoteles tenuiores, & vt erigantur, flectantúrve, magis habiles. cuiuſmodi eſſe pilos ab ambitu corporis erumpentes, quilibet per ſe ipſum cognoſcere poteſt.

Cùm autem ſenſus audiendi, &c.] iis verbis Ariſtoteles docet cur ex auditu ſæpius horrores incutiantur, quàm ex viſu, dicítque id euenire, quòd auditus eſt obtuſior ſenſus, & magis materialis, quàm viſus: non enim ſic ſpiritualis eſt, aut ratione inſtrumenti, aut medij, aut obiecti, vt viſus, quo fit, vt ſympathiæ, quæ fiunt ex auditus compaſſionibus, in ſuperficie magis effectus imprimant, nec adeò in profundis partibus diffundantur: è quarum paſſionum numero horrorem eſſe iam demonſtratum eſt: vnde, inquit, fit ex multis ac variis auditui obiectis: quod non fit in viſu. non enim multa ſunt huiuſmodi in viſu obiecta, quæ nobis horrorem incutiant. intimius enim viſus actio penetrat, ac protenditur longius, quòd ſpiritualis, vt ita dicam, multo magis ſit. hinc horrores ab obiectu viſus producti ſæpenumero cauſas habent, aut non ſubſiſtentes, aut ſaltem minimè tales, quales à ſenſu communi, aut imaginatione repræſentantur. ſecus, quàm qui à viſibili producuntur, cùm viſus rarius in actione ſua decipiatur. hoc quamuis ita ſit, quoniam actio viſus minùs materiæ inhæret, ſubtilioribúſque ſpiritibus perficitur, quamuis vehementius

impreſſio facta ſit, minùs perdurat, hinc etiam horrorem producit minùs durabilem: quia horreſcimus expectatione mali, citius autẽ ab hoc timore amouemur in rebus viſis. Quamuis autem Ariſtoteles horroris ex iis cauſis in materialem cauſam metum & eiuſdem frigiditatem referre videatur, ſi tamen ea, quæ poſtremis iis verbis ſignificauit, diligenter perpendere voluerimus, cùm dicit, [*Sed propter expectationem, quæ ab ipſis eſt, horreſcimus. Rei enim triſtis & anxia expectatio exiſtit.*] cenſendum erit altiori principio paſſionem hanc referendam eſſe. id verò libro de antipathia & ſympathia Fracaſtorius eruditiſſimus explicauit, tum cap. 19. tum 23. à quo aliqua in præſentia nobis erunt mutuanda. Quòd autem & timor, inquit, triſtitia quædam ſit, manifeſtum eſt omnes enim ex malo aliquo timemus. Si igitur malum præſens iam ſit, & lædat iam, triſtitia ſimplex fit. ſi verò præſens non ſit, ſed immineat, vt affuturum, tunc timor vocatur, & pauor fit. Nihil enim aliud eſt timor, quàm triſtitia ex imminenti malo. Primum autem quod in timore fit, eſt ſuga caloris introrſum, eius quidem, qui extra cor eſt, verſus cor: eius autem, qui in corde, in penitiſſima cordis: propter quod & timentes pallent, & tremunt, calore deſerente membra. Fit autem in timore maximè concurſus caloris ad cor, & fuga: quoniam & laborat maximè cor. In ſimplici namquè triſtitia, præſente malo in aliquo membro, phantaſia quidem fit euitandi malum in ea parte, aut per conſtrictionem, aut per motum tremulum, aut per excuſſionem, aut aliter: ipſum autem cor per ſe non laborat: at vbi ſpecies mali imminentis ad phantaſiam & ad cor fertur, ipſum quidem per ſe laborat, quare maximè ad ipſum fit caloris concurſus. Formidoloſa quoque ſunt ea, quæ vti prorſus ignota pertingunt ad phantaſiam: dico autem ignota, non quoad vniuerſale illud, quod cognitionem facit, vt calor, ſonus, & id genus, ſed quantùm ad coniuncta quæ ſub ipſo vniuerſali latent: cùm enim neſcimus quæ ſint, bona-ne, an mala, tum ignotum illud pertimeſcit anima, quòd phantaſia fiat de ſublatente, atque imminente malo. propter quod & noctis & ſolitudinis, & maris, & præcipitiorum imago, & belli formidabilis eſt. omnium enim horum phantaſia fit coniuncti cuiuſpiam, quod nocere poſſit: cuius ſignum eſt, quòd aſſueſacti nihil præterea timemus quaſi ſecuri. hac de cauſa ſæpe expaueſcimus ex paruo lapilli caſu, ſi impræuiſus accidat. & ſuperueniente nobis aliquo etiam amico, ſi de improuiſo ſuperueniat, timor fit, quod nondum parata anima ſit, & non cognoſcat, re autem cognita ceſſat timor. Cùm igitur ex aſperis iis ſonis, & ex iugulatorum aſpectu, timoris quoddam genus producatur, quo ſpiritus ad interiora, & ad propriam ſedem retrahuntur, quid mirum ſi frigiditate in externis ſubſequente, effectus, qui à frigiditate produci ſolet, horror inferatur: quin quod retractis ad interiora ſpiritibus, cutis corporis, cui pili implantati ſunt, quodammodo corrugatur, ne vacuum ſuccedat: ex cuius motu pili, qui decumbebant, vt ita dicam, deflexique erant, aut in contrariam partem deflectuntur, aut eriguntur: quod in horrore aſſiduè euenire conſpicimus. Quare ſi acutus nimis & ſtridulus ſit ſonus, ſenſoriam vim patitur in applicatione, quaſi in anguſto facta, tum & membrana quaſi icta offenditur, vnde & contrahitur repentè, ac cum ea ſimul & neruuli quidam vſque ad radices dentium, in quem locum ſubitò incidens aër nouus, horrorem quendam circa dentes facit. hinc qui natura calidi ſunt, & multi ſanguinis, & ſpiritus, minùs horreſcunt, quòd ea ſit optima animæ diſpoſitio, per quam ea maximè poteſt, & operatur, & reſiſtit: operatur autem & poteſt per calorem: quare quibus is eſt plurimus, & minùs confunduntur in periculis, & ſemper conſilium capiunt, & ſi pars ſanguinis & ſpirituum introrſum ſugit, pars tamen multa relinquitur, quare nec tremunt, nèc horrore corripiuntur. quod autem de comedentibus acerba quæſiuit Ariſtoteles, quæ ſaliuam in os videntis & ſæpe ſtuporem dentium inuehunt, ex conſenſu phantaſiæ cum memoria deriuari poſſunt. Edente enim aliquo acerba quædam, memoria fit, & appetitus ſimilium: omnis autem appetitus animam mouet, & calorem: anima autem, quæ in membro eſt, quod appetit, quaſi ſibi deficiat aliquid in eo, ſuggerit proportionale quiddam, aut ſaliuam, aut quod melius iudicat. ſic ganeones conſpecto ſuaui edulio maſticant, &, quod non facilè credatur, ſapore cupito linguam inficiunt. tanta eſt voluntatis in noſtro corpore potentia. Quæ enim in corpore pars non ritu obſequentiſſimi mancipij confeſtim à præcepto omni arbitrario motu obtemperat?

Timor quomodo horrorem incutiat.

Eſus acerborum cur ſtuporem dentium inducat.

Προβλ. ϛ.

Διὰ τί χασμωμένοις ἀντιχασμῶνται· καὶ ὅταν οὐροῦντα ἴδωσι, οὐροῦσι, καὶ μάλιστα τὰ ὑποζύγια; ἢ διὰ τὴν μνήμην; ὅταν γὰρ μνησθῇ, κινεῖται τοῦτο

τὸ μέρος. τοῖς μὲν οὖν ἀνθρώποις, διὰ τὸ εὐαισθητοτέρους εἶναι, ἰδοῦσιν εὐθὺς συμβαίνει καὶ κινεῖσθαι καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι· τοῖς δὲ ὑποζυγίοις, οὐκ αὔταρκες τὸ ἰδεῖν, ἀλλὰ προσδέον καὶ ἄλλης αἰσθήσεως· διὸ καὶ ὀσφρανθέντα· ὅτι εὐκινητοτέρα αὕτη ἡ αἴσθησις τοῖς ἀλόγοις· καὶ διὰ τοῦτο εἰς τὸν αὐτὸν τόπον ἅπαντα οὐρεῖ, οὗ ἂν τὸ πρῶτον οὐρήσῃ. τότε γὰρ μάλιστα κινοῦνται, ὅταν ὀσφρανθῶσιν· ὀσφραίνονται δέ, ὅταν πλησιάσωσι.

Probl. VI.

Cur oſcirantibus econtra oſcitant. Et quando mingentem viderint, mingunt,& maximè iumenta? An propter memoriam. Quoniam enim reminiſcitur, mouetur hæc pars. hominibus quidem, quia ſenſu prædíti ſunt faciliori, ſtatim ac viderint, euenit, vt moueantur, reminiſcantúrque. Iumentis autem vidiſſe non ſatis eſt, ſed & alio ſenſu indigent. quamobrem addito etiam olfactu,mouentur:quia bene mobilis eſt hic ſenſus in iis, quæ ſunt ſine ratione. & propterea in eundem locum omnia mingunt,vbi primum lotium emiſerit: tunc enim maximè mouentur,quando olfecerint: olfaciunt autem,poſtquam appropinquauerint.

Mingente viſo cur mingamus: potiſſimùm autem iumenta.

Quod de ſympathia hominum ad oſcirandum viſo alio oſcitante ab Ariſtotele propoſitùm eſt ſuperiùs, ad alia non modò in homine, ſed & in brutis animanribus quoque hoc loco deduxit, quærens, cur non modò viſo oſcitante oſcitamus, ſed viſo etiam mingente, ad mingendum promouemur, id quod in bruris animanribus frequenrius, in hominibus ſæpe etiam conſpicitur. ſolutionem totam ſumit ex memoria. quod,quamuis ſuperius abundè ſatis explicatum ſit,quomodo fiat, quoniam tamen hoc loco multa proponit, quæ ex libro de communi animalium motione explicari & melius intelligi poſſunt, cenſui operæprecium me facturum eſſe, ſi aliquibus ex eo libro deſumptis, & explicatis, lucem iis, quæ hoc loco propoſita ſunt,dare tentauero. Ariſtotelis verba ſunt hæc: Memoria autem & ſpecies, tanquam ſimularis rentes iis ipſis,alias quidem minùs,alias verò magis eorum ſunt cauſæ. Quapropter rectà ratione conſtructa ſunt, quæ intrinſecus iacent, & ad initia inſtrumentalium partium,vt commutentur,& ex compactis mollia fiant,& ex mollibus compacta, & ex ſe viciſſim tum leuia,tum aſpera.mox aggreditur docere,quomodo diuerſis concurrentibus cauſis,ipſum mouetur animal,aut totum aut ad aliquam actionem,& ſubdit:Quæ cùm hoc contingant modo, & cum actiuum & patibile talem habeant natutam, qualem ſæpe diximus, quando certè contigerit, vt aliud quidem patibile ſit, aliud verò actuolum, neutrique deſit aliquid, quod ad eorum definitionem requiratur, confeſtim aliud quidem agit, aliud verò patitur. Quamobrem ſimul (vt ita dicatur) intelligit, quòd incedendum eſt, & incedit, niſi quippiam obſtiterit. Et organicas quidem partes conuenienter affectiones præparant: appetitio autem affectiones: porrò affectionem imaginatio: hæc autem aut cogitatione, vel ſenſu efficitur. Simul verò & celeriter:quoniam patibile & actiuum eorum de numero ſunt, quæ ad ſe inuicem mutuam habent naturam. Quibus verbis quid aliud ſibi voluit Ariſtoteles, quàm quod proximè dixerat, ſenſus & imaginationes mediantibus caliditatibus & frigiditatibus quibuſdam,inopinabili rerum genere,quas vel conſectando,vel fugiendo mouetur animal,efficere ſcripſerat, iſtud ipſum ab eorundem memoria & ſpecie effici. eſt autem memoria conſeruatio & veluti theſaurus quidam rei alicuius ſub ratione prius comprehenſæ: memorantes igitur rei alicuius delectabilis, ſpeciem illius habemus, & illam pertractando renouamus. apprehenſa autem ſpecies, & intellecta, & cogitata, alterandi vim habet, & ad motum concitat. ſic diffundimur cùm gaudemus, tranſmiſſis per vniuerſum corpus ſpiritibus cum ſanguinis copia, ſicque incaleſcimus. Ad hæc verò munia exercenda, inquit, naturam ipſam interna animalium affabrè feciſſe, & architectatam eſſe, ea ſcilicet quæ ad organicarum ipſarum principia pertinent, neruos, muſculos, organicas partes, quibus in motionibus aut communibus aut particularibus vti ſolet. nerui autem & muſculi, quæ principia motionum illarum eſſe ſolent, ea natura prædita eſſe debent, vt contraria

quædam

quædam ſecundùm temporis exigentiam viciſſim in ſe recipere valeant:aliquando enim duri & compacti,quandoque molles & diffluentes, caliditatibus & frigiditatibus à viſu vel imaginatione,tum etiam memoria aut ſpecie rerum,aut iocundarum aut triſtium alterati & transmutati, qui poſtea miniſterium præſtant & obſequium organicis partibus. Docet poſtea breuiter, & admodum conciſè cauſarum ipſarum ordinem in iis animalium motionibus, ab extremis aſcendens ad primas. Dicens organicas quidem partes conuenienter & commodè præparant ad motum affectiones ipſæ,ſiue paſſiones,quales ſunt caliditates & frigiditates, & omnino alterationes neruorum & muſculorũ, affectiones autem iſtas & paſſiones ipſæ commouent affectiones: appetitiones ab imaginatione mouentur, eæ autem aut intellectione, & cogitatione,vel ſenſu ſuſcitari videtur. ſed oppoſito modo procedamus.ſenſus ſiue intellectio imaginationem mouent, imaginatio verò ipſum appetitum: porrò appetitus commotus & excitus paſſiones ſiue affectiones excitat, & mouet: eæ verò neruorum habilem tum ad laxandum,tum ad contrahendum naturam pro ſui exigentia commouent: qui poſtea organicas inuicem commouent partes,& poſtea mouetur animal,aut ſecundùm aliquas ſui partes, aut ſecundùm vniuerſum corpus. Aptiſſimo exemplo optimè hoc ipſum docuit Leonicus, à quo hæc ſumus mutuati, cuiuſpiam aliud agentis imaginationem ſubitus puellæ conſpectus, cum qua antè conſueuerat,excitat,iocundæque illum admonet conſuetudinis:imaginatio verò commota vegetum confeſtim ſuſcitat appetitum, qui poſtea ſpiritus cum ſanguine iocundo quodam motu placidóque calore per totum corpus diffundit: ij autem geniali deriuantes lapſu, neruorúmque & muſculorum petentes naturam, illúmque exereſcere, & diffundi facientes, illorum commotione, cùm membra hominis illius excitant quædam, tum illum ad explendam animi libidinem, inflammant,& partes etiam commouent, vt non immeritò ſuperius eodem libro totam hanc facultatem,& partium ad primam commotionem ad commotas ad primæ vertebræ motum,machinas arte fabricatas comparauit. Hoc nobis inſinuauit Alex. primo problem.34. cùm quærit. cur qui oſcitantem viderint, oſcitare inſpiciantur? quoniam inquit natura animantium conſentiens inter ſe, afficique mutuo aptiſſima eſt, maximéque brutorum. Hinc vbi è grege aſinorum meiere vnus adorſus eſt, cæteri quoque omnes identidem faciunt,quibus veſica plena eſt vrina. Quod igitur in ſolutione dicit Ariſtoteles [*quoniam enim reminiſcitur, mouetur hæc pars*] oſcitationis igitur atque emictionis ad conſpectionem ſimilium actionum cauſam refert in refricatam memoriam: repræſentata enim ſpecie aliqua ab externis ſenſibus imaginatiuæ facultati,hæc memoriæ tanquam ex præſentia illius actus offert,quæ iterum mouet partes huic actioni à natura deſtinatas ad agendum, ſicque muſculi mandibulis inſeruientes à memoria fantaſiam mouenre vapores in mandibulis contentos per oſcitationem expellunt. & viſo eo, qui locium emittit, memoria ſtatim repræſentat idem à nobis eſſe agendum, vt ea excernamus, quæ à natura tanquam inutilia in veſicam erant collecta.

Partes & facultates quomodo ſe inuicem adiuuent & compatiantur.

Puellæ cõſpectæ præſentiæ quomodo moueant appetitus venereos.

Hominibus quidem,&c.] quoniam hominibus, & brutis animantibus mingere ad conſpectum alterius mingentis commune eſt,hic ſecundo loco differentiam commotionis, & ſympathiæ ponit,dicens: homines,quòd perfectiſſima facultate ſentiendi præditi ſint,propterque temperiem quam habent perfectiſſimam, facilè ſpecies externorum obiectorum & optimè recipiunt,ſtatim ac alium mingentem aut oſcitantem viderint,nullo alio ſenſu interueniente, modò ſint diſpoſiti,id eſt,dummodo vrina ſit in veſica, reminiſcuntur ſe hac actione indigere, ob ſpeciem & paſſionem ex altero in imaginatione impreſſam, ſicque mouentur ad oſcitandum, aut meiendum, vt alterum feciſſe vident, ſpiritubus illis ad muſculum veſicam occludentem,& ad veſicam tranſmiſſis.

Iumentis autem vidiſſe non ſatis eſt.] In brutis autem animantibus, vt aſinis, equis,& canibus, cùm ſenſitiua facultate in vniuerſum nõ adeò perfecta præditi ſint à natura, neque adeò ſpecies vehementer aut imprimantur, aut adhæreant,non ſatis eſt vidiſſe, vt recordentur, & ad eam actionem moueantur,ſed alio ſenſu opus habent,vt id præſtare poſſint: propterea odoratus,quo maximè valent,illis ſimul ad hoc inſeruit: hinc vbi ad locum,in quo aliud eiuſdem ſpeciei animal eminxerit,acceſſerint,ſubſiſtunt,ac parte olfacta, emingunt: hinc canis,quòd olfactu maximè valeat, ſæpius etiam mingit in loco,in quo alium lotium emiſiſſe, olfactu cognouerit. Neque eſt quod quiſpiam Ariſtotelem reprehendat, cenſens voluiſſe faciliùs moueri ad meiendum hominem viſo altero meiente,quàm bruta animantia,cùm conſtet ſæpius id in brutis animantibus euenire, vt de aſinorum grege atteſtatus eſt Alexan. primo problemate 34. frequentius enim id fieri certiſſimum eſt in brutis animantibus. neque hoc negauit hoc loco Ariſtoteles: quinimo ex eius verbis hoc ipſum colligimus. nam, cùm ad hanc pro-

Canes cur ſæpius mingant.

ducendam actionem in animanubus ratione non prædítis,dno externi ſenſus concurrant, in homine vnicus viſus,ex duobus ſenſibus ſæpius imaginationi ſpecies viſibilis & odorabilis relatæ,ſæpius etiam animal ad hanc actionem prolicient. homo autem licèt faciliùs, id eſt minori quantitate ſpecierum obiectarum moueatur, quia tamen ex vno ſenſu ſolùm prolicit, propterea non adeò frequenter ad hanc actiouem mouentur. An verò etiam dicere poterimus iumenta, quòd rationem repugnantem uon habeant, & loci inhoneſtatem non exhorreſcant,quod homines faciunt, ſæpius ad hanc ſympathiam agi. An potius cùm minùs tactu valeant,minùs etiam irritantur à contenta vrina,quo fit vt multam etiam contineant, ita fit vt vi imaginandi facilè pellatur, eo quòd parata ſit ad irritandum materia. Quod ſi tertium illum modum in primis explicandis duobus huius ſectionis problematis ſecuti fuerimus, multò etiam erit facilior huius problematis ſolutio,quamuis ex parte in idem tendat. ſumitur autem ex facultatum ordine,& inferiorum obedientia quadam, vt pro imaginatricis & appetitricis facultatis corpori imperantium arbitrio,naturales animalium facultates operentur, & obſeqnentes pereant. ſed quæ eo loco propoſita ſuut,ſufficiant.

Aſini cur ſæpius mingunt.

Πρόβλ. ζ.

Διὰ τί ἐπειδὰν τεμνόμενόν τινα ἴδωμεν, ἢ καιόμενον, ἢ στρεβλούμενον, ἢ ἄλλο τι τῶν δεινῶν πάσχοντα, συναλγοῦμεν τῇ διανοίᾳ; ἢ ὅτι ἡ φύσις ἡμῖν κοινὴ ἅπασι; συνήλγησεν οὖν, ἐπειδάν τι τούτων ἴδῃ, τῷ πάσχοντι, διὰ τὴν οἰκειότητα. ἢ ὅτι ὥσπερ αἱ ῥῖνες καὶ αἱ ἀκοαὶ λαμβάνουσί τινας ἀπορροίας κατὰ τὰς οἰκείας δυνάμεις, οὕτω καὶ ἡ ὄψις αὐτὸ πάσχει, καὶ ἀπὸ τῶν ἡδέων καὶ λυπηρῶν;

Probl. VII.

Cur cùm ſecari aliquem viderimus, aut vri,aut torqueri,aut re aliqua moleſta affici, animo vicem eius dolemus? An quòd omnium communis natura noſtra eſt?condoluit itaque;ſi vtique horum aliquid accidere viderit, ob proprietatem. An quomodo nares & aures defluxiones quaſdam accipiunt ſecundùm proprias facultates & virtutes:ita etiam viſus idem patitur à delectabilibus & triſtibus.

Cur vices eorum doleamus qui aliquid graue patiuntur, aut paſſuri ſunt.

Cur vices eorum doleamus,qui graue aliquid patiuntur,potiſſimùm ſi id oculis cernamus, vt ſi vri,ſecari,torqueri,aut tale quippiam pati viderimus.quin dolor is,quem potius compaſſionem appellare licebit,non modo nobis euenit, cùm præſente aliquo ex prædictis laborare quempiam videmus, ſed cùm proximè eadem illi impendere præuiderimus. quæ enim de proximo imminent,tanquam præſentia intellectus ſpeculatur,ac ſi præſentia eſſent.immò id ipſum nobis euenit, quum vereatur ne quippiam tale eueniat, quamuis reuera id poſt non accidat.

An quòd omnium communis natura noſtra eſt.] duas ſolutiones ponit, quarum prima eſt à communione naturæ noſtræ deſumpta.quantò enim quis cum alio magis communicat, ac ſimilitudinem habet, tantò magis compatitur. cùm verò homo cum omnibus & anima præditis, & reliquis etiam mixtis aliqua in re communicet, neceſſe eſt in paſſionibus eorum ſimul compatiantur. Sed non æquè. ſicut enim membra in vno indiuiduo ſibi inuicem compatiuntur adeò, vt ſi membrum vnum laboret,paſſio eadem alteri communicetur, quin nec æqualiter,ſed quæ inter ſe maiorem habent vnionem, ita dolet vices animantium homo, ſed non æquè:nam cùm pueri ſenſibus magis quàm intellectu teganur, qua in re brutis animantibus ex parte aſſimilantur,efficitur, vt dum iugulare animantia illa viderint, magis compatiantur quàm adulti homines: & inter hos fœmina ob eandem cauſam magis quàm vir. cùm tamen cum animantibus ratione carentibus homo in ſentiente facultate conueniat, in vehementibus illorum malis aliquo modo compatitur. Hominum verò ad homines cùm tanta ſit communio,& ſimilitudo,multò magis homines hominum vices animo dolemus, quòd paſſio illa ei naturæ inſeratur, quam communem ſecum habere vnionem reuera nobis ipſis perſuademus: hinc qui non modò communi hac natura participant, ſed coniunctius quippiam habent,

Fœminæ & pueri cur magis compatiantur.

Homines hominum cur magis compaſſione tenentur.

bent, maiorem excitant compaſſionem:vt qui ſint eiuſdem religionis,regionis,patriæ,familiæ,& ſanguinis,quòd iis magis coniunctis, & communione quadam colligatis maiori, ex eorum moleſtiis pars quædam noſtri laborare videatur.

An quomodo nares, & aures, &c.] Quemadmodum olſactus & auditus obiecta aliqua habent, quæ voluptatem illis afferunt, vt odores gratos,& ſonos, vocéſve inter ſe bene conſonantes,& alia,quæ moleſtiam & dolorem quendam inducunt,vt fœtidos odores,& voces diſſonantes,& aſperas,ita viſui euenit,qui exactior ſenſus eſt, & magis à materia ſeiunctus:multò enim plura habet obiecta,quæ moleſtiam afferre ſolent,ſiue id fiat ſimplici obiectorum in exteriorem ſenſum actione,ſiue,vt ſuprà demõſtrauimus, iis ipſis moleſtiis internis animæ potentiis communicatis:quo autem vinculo, & quomodo corpori anima paſſiones ſuas communicet,& è contra:licèt abundè à nobis ſuperius ſit explicatum,vt tamen melius etiam intelligi poſſit, problemata quædam Alexandri ad hanc rem ſpectantia hoc loco ad verbum referre,optimum eſſe duxi:duodecimo primæ ſectionis ſic habet. Metuentes cur palleſcant.
Quam ob cauſam pallidi,qui metuerunt, efficiuntur ?Quòd natura humana viſque interior,quæ corporibus noſtris conſulit,ne quid extrinſecus capiat nutrimenti,continuò fugit,& ſe ad loca confert penitiora cuſtodiæ gratia. Quemadmodum nos quoque domum eadem cauſa petere ſolemus:quò cùm properat,ſanguinem ſecũ trahit:quo ſolo vehiculo alimentóq; vti conſueuit, vtpote qui ex ſuccis omnibus ſit bonus ſolus.hic autem eſt, qui florem noſtro largiri corpori poteſt. Sequitur: Cur iidem contremiſcere ſolent?Quoniam vis etiam animalis per conſenſum vtique naturalem diffugiens,neruos relinquit imbecillos,qui ſuo robore membra ſuſtinent,firmáque tuentur. Hæc eadem ratio eſt, cur & aluo fundantur,&mingant inconſultè:muſculi namque quorum intereſt meatus excrementorum claudere,debilitati claudere amplius nequeunt.& mox:Quamobrẽ rubeſcere ſolent, qui gaudent ? Quoniam natura ſponte occurrit, quæ grata extrinſecus acceſſit. Quemadmodum nos amicis aut liberis obuiam vltrò feſtinamus, naturam autem ſanguis comitatur,quem ſuo calore cuti florem poſſe largiri,palloremq; ob eius orbitatem oriri propoſuimus.Et infra.Cur erubeſcere conſueuerunt,quos puduit?Quoniã natura ſua naturali quadam,non arbitrali conſcientia verecundatur,& reueretur,quod honorandum colendúmque cenſerit. Itaque more pudicæ, nobiliſque puellæ compeſcitur: & ſe ad loca penitiora corporis recipit,atque occulit.quod cùm agitur,ſanguis concitus liberalius fluitat,cutémque ſuo colore pertingit. Sunt tamen, qui natura ſeſe protegere copia ſanguinis aſſeuerẽt; quomodo & manum naturali ingenio tantiſper faciei admouere ſolemus,dum pudore afficimur. Cur etiam nonnulli à vita præ nimio timore diſceſſerunt?Quoniam vis naturalis admodum interiorem ſubiens partem ſanguine, calorem inſitum atque vitalem ſolitum do corde oriri obruit vniuerſum atque extinguit.qua ratione oleum quoque multum,vniuerſimq; lucernæ infuſum flammam poteſt extinguere:calor quippe corporis ille perapte flammulæ lucernæ reſpondet.& verò qui dolore vexantur nimio,eadem ipſa de cauſa diſceſſere ex vita : interit enim motus interior natiui caloris, quemadmodum ignis quoque obturatus extinguitur. Et paulo poſt. Quam ob cauſam qui lætitia exultant, exoluuntur?Quoniam vitalis vis, & inſitus calor foras ad rem lætabilem immodicè profluens diſpalatur,& interit. Vnde fit,vt & ſudent,& rubeant ſanguinis aduentu. Calorem enim natiuum,ignémque ipſum, vt per loci ſui appetitionem ſurſum efferri, ſic per alimenti deſiderium ima petere neceſſe eſt. Igitur vtralibet mouendi ratione perempta, calor inſitus interit, & vis omnis vitalis euaneſcit. Hæc Alexandri problemata ad verbum volui adduxiſſe,quæ ſint vice coronidis tractationi huic Ariſtotelis & noſtræ de ſympathiis,potiſſimùm animæ & corporis.

Margin notes: Timentes cur contremiſcant. — Timentes cur aluo fundantur, & ſubmingant. — Gaudentes cur rubeſcant. — Pudor ruborem cur inferat. — Timentiũ aliqui vita priuati,cur.

Προβλ. η.

Διὰ τί ἀπὸ φθίσεως καὶ ὀφθαλμίας καὶ ψώρας οἱ πλησιάζοντες ἁλίσκονται, ἀπὸ δὲ ὕδρωπος καὶ πυρετῶν καὶ ἀποπληξίας, οὐχ ἁλίσκονται, οὐδὲ τῶν ἄλλων; ἢ ἡ μὲν ὀφθαλμία ὅτι εὐκινητότατον ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ μάλιστα ὁμοιοῦται τῷ ὁρωμένῳ τῶν ἄλλων, οἷον κινεῖται ἀπὸ κινουμένου. ὥστε καὶ ἀντιβλέπων τεταραγμένῳ, ταράττεται μάλιστα· ἡ δὲ φθίσις, ὅτι πνεῦμα φαῦλον ποιεῖ καὶ βαρύ. τάχιστα δὲ τὰ νοσήματα ταῦτα ἅπτεται πάντων, ὅσα τούτου φθειρομένου γίνεται, οἷον τὰ λοιμώδη. ὁ δὲ πλησιάζων, τοιοῦτον ἀναπνεῖ. νοσεῖ μὲν οὖν, ὅτι νοσῶδες· ἀπὸ μόνου δὲ, ὅτι ἐκπνεῖ, νοσεῖ· οἱ δὲ ἄλλοι, ἑτέραν. τὴν αὐτὴν δὲ νόσον, ὅτι ᾧ ἂν ἀσθενήσῃ,

τούτῳ ἀναπνεῖ τοιοῦτον, οἷον εἰ πεπονθὼς ἦν. ἡ δὲ ψώρα μόνον τῶν ἄλλων, οἷον λέπρας καὶ τῶν τοιούτων, ὅτι ἐπιπολῆς καὶ γλίσχρον τὸ ἀπορρέον. τὰ γὰρ κνησμώδη τοιαῦτα. διὸ αὐτὰ τῷ ἐπιπολῆς γίνεσθαι καὶ γλίσχρον εἶναι, ἅπτεται. τῶν δ' ἄλλων, τὰ μὲν οὐχ ἅπτεται, διὰ τὸ ἐπιπολῆς γίνεσθαι· τὰ δὲ ὄντα ἐπιπολῆς, ὅτι παρεσμύχει διὰ ξηρότητα.

Probl. VIII.

Cur qui ægro phthiſi, lippitudine, & ſcabie apptopinquauerint, inficiantur, ab hydrope autem, & febre, & attonito morbo non occupantur: quin nec aliis? An lippitudine, quoniam mobiliſſimus eſt oculus, & maximè omnium rerum ſibi obiectarum ſimilis tedditur: aut quòd mouetur à moto. quamobrem etiam è contra perturbatum videns, perturbatur maximè. phthiſis autem id facit, quoniam ſpiritum viciat, grauémque facit, celettimè autem omnes morbis iis corripiuntur, qui à ſpiritu corrupto ptoducuntur, vt ſunt peſtilentes. Qui autem appropinquauerit, tale inſpitat. Ægrotat igitur, quia morboſum eſt, quod inſpiratur. A ſolo autem, quia expirat, ægrotat. Cæteri verò ſecus. eundem verò, quia quo ægrotatit, hic non aliter ſpirat, quàm fuerit affectus. Scabies autem ſolùm inter alia vitia, vt & lepta, & huiuſmodi, quoniam in ſuperficie eſt & viſcidum, quod defluit. pruriginoſa enim talia. Itaque idipſum, quia per ſumma oritúr, glutinoſúmque eſt, hætet. Cætera autem non hætent, proptetea quòd in ſupetficie non ſunt: quæ autē in ſuperficie ſunt, quia ob ſiccitatē non perſiſtunt.

Morborum cur alij communicētur, alij minimè.

Ad contagionem quatuor requiruntor.

Contagio vt fiat, adeſſe debet putredo.

Ad cōtagionem lentor fomitis requiritor.

Quærit hoc loco Ariſtoteles cur morborum alij contagio ſerpant, vel potius communicentur, alij autem communicari nequeant. Pro qua re intelligenda de contagione multa eſſent dicenda, tum quæ per immediatum contactum fit, tum quæ fomite medio perficitur, tum quæ ad diſtans communicatur. Verùm quoniam longa oratione, tum lib. de peſte viginti quinque abhinc annis iam elaborato, tum in prima ſectione problem. com. ſeptimo, ea omnia ſunt diligenter pertractata, cenſui ea ſolùm capita in præſentia mihi eſſe ſumenda, quæ pro explicando hoc problemate facere videbuntur. Quatuor contagionis cauſas eſſe dicebamus. prima, putredo aliqua in humore: fomes enim non exurgit momentaneus, ſufficiens inducere affectum ab humote quieto, vt optimè annotabat Vega, ſed à moto, non poteſt moueri ad contagium ab innato calote, quia ille emendat malitiam fomitis, non ab extraneo comburente, quia talis diſſipat fomitem, vnde fiet ab extraneo putrefaciente. Et quamuis in omni morbo contagioſo iuncta non ſit febris putrida, vt in lippitudine, morbo gallico, & catharrho, non propterea dicendum eſt non adeſſe putredinem, non enim tanta adeſt & talis putredo, quæ ad putridas febres excitandas ſufficiat. Secunda contagionis cauſa eſt lentor formitus: lenta enim omnia hærent, nec integrè diſſoluuntur: vnde per moram imprimunt. tertia cauſa eſt, vt materia in ſuperficie conſiſtat, cutaneiſque locis adhæreat. vt fit in ſcabie: quinimmò multò magis ſi in extrema conſiſtat ſuperficie lucida, vt in ophtalmia. Quarta cauſa eſt, vt materia putrefacta in loco poſita ſit, quæ euaporare, & ad longinqua mediante aëre, & expirato, & ambiente ferri poſſit: vt in catharro, & phthiſi. Ex quibus efficitur, vt pro varietate putreſcentis huius materiæ varia quoque morborum contagioſorum genera producantur, qualia etiam hoc loco ab Ariſtotele fuerunt enarrata. Lippitudo enim cùm ex materia fiat calidiori & ſubtiliori, non admodum autem viſcida, ad longinqua vapores ſiue exhalationes transfundens, mediante partis & mobilitate & luciditate, ex iis eſt, quæ communicantur, & ad longinqua feruntur, fomitem autem vix relinquunt. Phthiſis autem cùm expiratione communicetur vaporibus craſſioribus, & viſcidis ex craſſa materia eleuatis, quamuis longinquis etiam communicetur, ob craſſitiem tamen adeò longè ferri non poteſt, quamuis & contactu immediato, & potiſſimùm per fomitem relictum communicetur. Scabies autem, quamuis in extima corporis ſuperficie hæreat, cùm tamen putredinem habeat in craſſis omnino conſiſtentem & viſcidis, ad diſtantia ferri non poteſt, ſed vel contactu, vel fomite relicto communicatur. Hinc in ſolutione problematis dicit Ariſtoteles [*An lippitudine quoniam, &c.*] Primam cauſam ſuæ huius communicantiæ in ophthalmia refert in magnam oculi mobilitatem. cùm enim

Cōtagionis fomes in ſuperficie.

Lippitudo cur longè etiam diſtantibus communicetur. Phthiſis cōtactu & ad diſtans communicatur, ſed magis contactu.

Oculi motus velociſſimus efficit vt lippitudo ad diſtans communicetur.

Digitized by Google

enim in prima cauſa contagionis putredinem recenſuerimus, dixerimuſque magis communicari, ſi moueatur, cùm oculus inflammatione laborauerit, in qua ſubtilis & ignea quaſi materia putredinis nonnihil concepit, ſi aſſiduè moueatur, exhalationes quaſdam ſubtiliſſimas ſimul cum lumine tranſmittit adeò velociter, vt momento quaſi temporis noxa in alio oculo inſpiciente perſentiatur.

Et maximè omnium rerum.] Eſt altera cauſa ex perſpicuitate, & terſa ſuperficie deſumpta. cùm enim in oculo externa tanquam in ſpeculo repræſententur omnia, inſpecto oculo laborante inflammatione facillimè eandem concipere poterit, quòd cum ſpeciebus vbi à lucida materia eleuentur, ęadem aut humida fuerit, aut ignea ſubſtantia prædita, vapores, aut exhalationes admiſcentur, quæ ſi aliquid in ſe habuerint, ſubindéque lentoris nonnihil, ſimilem in altero oculo producent affectionem. hinc ſubdit. [*Quamobrem etiam econtra perturbatum, &c.*] Ex perturbatis iis ſpiritubus & humoribus communicari ophthalmiam docet manifeſtè Alex. tum primo problem. 35. tum ſecundo problematum 42. quæ quoniam commentarij loco eſſe poſſunt, non modò ratione ophthalmię, ſed & phthiſis, & ſcabiei, cur contagio communicentur, quin reſpectu aliorum morborum, qui conſuetudine non communicantur, de quibus vix vllam cauſam hoc loco recenſuit Ariſtoteles: operæpræcium eſſe duxi, & ea apponere & ſimul coniungere. primo igitur problematum quęrit: cur ſanum ophthalmia laborans ſua aduerſa valetudine afficiat, ſanus verò lippientem ſua bona valetudine emendare non queat? Reſpondet. Quoniam oculi humidi, molles, affectuíque opportuni ſint Adde, inquit, quòd ſanitas temperies quædam ſit corporis: morbus autem intemperies. faciliúſque modicus habitus ab immodico mutetur, vertatúrque, quàm econtra. Meritò lippitudo, quæ habitus quidam immodicus eſt, ſanitatem, habitum laudabilem celerius mutat. Omnem mutationem autem ob naturalem conſenſum corporum fieri certum eſt. Sed 2. problem. 42. totam hanc quæſtionem examinat, quærens: Cur tabes, ſcabies, lippitudo mala contagioſa ſint. Aqua intercutis, febris, & ſtupor totius corporis, cui nomen apoplexia, tranſire in alium nunquam ſoleant. Reſpondet. Quoniam oculus quidem, vt humidus, affectioníque opportunus, facilè morboſis deprauatur radiis, qui cum ſpiritu à lippientis oculo proficiſcuntur. Tabes autem expirando, putrem aërem reddit, qui tractus ab homine ſano pulmonem, membrum affectu facile vitiat & corrumpit. Scabies quoque, cùm per ſumma corporis ſit, lentámque ſaniem emittat, facilè ſeſe propagare, cutémque integri corporis vitiare poteſt. cæteri ſanè morbi, aut poſiti intus cutem attingere nequeunt, nullámve reddunt delibationem, vt aqua intercutis, vt ſtupor attonitus, aut cùm per ſumma corporis natent, nihil tamen humoris pro nimia ſua lentitate, & ſiccitate, & corpulentia emittunt, vt albugo, vt lepra: aut poſiti quidem parte interiore ſunt: ſed quoniam nihil peſtilens, aut putrefaciens mittant, ſuum aliorſum tranſmittere vitium non poſſunt, vt febres crebriores, & ſolitæ. Sic quoque Rabi Moyſes 24. Aph. part. ex ſententia Gal. lib. de motibus, qui liber à nobis deſideratur, dicebat, qui primùm videt, ophthalmia aut conturbatione laborantem, ſtatim ipſi oculos conturbari: quòd ſi adhuc attentè inſpiciat. non ſolùm conturbari, verùm etiam ophthalmiá contrahere. Ratio etiam atteſtatur, humores & ſpiritus conturbari, quia ſi fit attractio humorum per vniuerſum oculum, neceſſariò illi miſcentur, & humoribus oculorum, & ſpiritibus per oculum diſperſis, commixti neceſſariò turbant. & hoc eſt, quod Hipp. in lib. de locis in homine dicebat, ob humores influentes viſum fieri μαρμαρυγώδη, i. apparere ſcintillas in oculo. atque etiam acumen videndi perdi. ſic mulierem cui menſes effluunt, ſpeculum inficere teſtatur Ariſtoteles lib. de ſomno & vigilia.

Oculi luciditas ad diſtas lippitudinem communicari poſſe efficit.

Phthiſis autem id facit, quoniam ſpiritum vitiat, grauémque facit.] phthiſis nomen quandoque apud Græcos communius eſt pro conſumptione corporis, quæcunque ea ſit: interdum propriè magis, cùm pulmonis vitio per ſe contigerit: quod etiam duplici ratione euenire obſeruatum eſt: aliquando ex vlcere in pulmone facto, vnde ſanies vera emanet: quandoq; non ex vero vlcere, neque ex vera ſanie, ſed magis pituita aliqua aliquandiu in eo viſcere moram trahente, & putredinem contrahente, naturamq; ſaniei omnino referente. in qua obſeruatum eſt ſæpenumerò in diſſectionibus non exulceratos quidem eſſe pulmones, at flaccidos omnino redditos, molles, & in marcorem tendentes. vtraque hæc omnino contagione communicatur, quocunque contagionis genere, & contactu immediato, & per relictum fomitem, & ad diſtans per anhelitum communicatum. primùm illud obſeruatur ex amplexibus & baſiis à marito, communicari vxori talem infectioné. ex fomite auté relicto fieri etiam obſeruamus quotidie, cum tanta tenacitate, & tanto tempore videamus

ſeruari

ſeruari virus illud in fomite,ita,vt veſtes,quas phthiſici geſtauere,ſæpe viſæ ſint etiam poſt biennium attuliſſe contagionem.quinimo tales etiamnum fiunt & cameræ, & lectuli, & tabulata,vbi phthiſici periere. Quòd etiam ad diſtans feratur hæc infectio,hoc loco demonſtrauit Ariſtoteles,cum cauſam referens cur phthiſis hæc communicetur, eam dicit eſſe,quòd aërem & ſpiritum vitiet, grauémque reddat: cùm enim vitium ſit in pulmonibus & in thorace,ex quibus aër inſpiratus ad refrigerandum cor,expiratur cum exhalationibus,& vaporibus in eo genitis,ſi in iis locis ſanies contineatur,aut pituita, quæ putredinem conceperit,neceſſe eſt & vaporibus illis putridis aërem infici, vicinóque aëri labem communicari,qui ab alio inſpiratus, celerrimè eandem labem pulmonibus communicat, vtpote iis,qui primi ſunt, qui infectum aërem ſuſcipiunt. celerrimè autem ſolent ij morbi induci,qui ex ſpiritibus & habitu communicato producuntur, vt in peſtilentibus morbis ab omnibus obſeruatum eſt. [*Scabies autem,&c.*] Exemplum primò attulit illius morbi qui ad diſtans communicatur,tum partis mobilitate,tum ſplendore, tum verò exhalationum & vaporum tranſmiſſione,vt eſt ophthalmia, tum 2.alterius,qui ad diſtans quidem fertur, alteríque hoc modo communicari poteſt,ſed non adeò facilè,vt in primo, firmius tamen relinquit ſui veſtigium in corpore medio, ob vaporum viſciditatem: nunc pro exemplo tertium genus affert,quod diſtanti communicari non poteſt, ſed contactu ſolùm inficit, ſiue immediatus is fuerit, ſiue mediante fomite relicto, qualis eſt ſcabies, & lepra. non enim inficit ſcabies,quod pars ſit mobilis,aut omnino denudata,vt eſt oculus:neque quòd ſpiritus vapores-ve putridi,& fœtentes emittantur,vt in phthiſi, & peſte: ſed quod defluit, & emittitur in ſcabie,humidum eſt,craſſum,viſcidū,nec citò euaporabile:vnde cùm diutius adhæreat,ſibi ſimile in altero generare poteſt, prurítúmque & ardorem producit. Docebat autem Gal.2. de ſymptomatum cauſis. 6. pruritus immediatam cauſam eſſe excrementa pitnitoſa,nitroſa,ſalſa, amara.id quod docet exemplo ſcillæ, muriæ, & vrticæ, quæ omnes faciunt pruritum: quo loco etiam differentiam ponit inter materiam ſimplicis prutitus,ſcabiei,& lepræ.inquit enim materiam pruritus eſſe ſuccum tenuem,ſalſum,& immotum:materiam verò ſcabiei & lepræ eſſe ſuccum multum, ſalſum, craſſum, immotum. Vbi etiam obſeruandum eſt magis proprium ſcabiei illius, quæ humida dicitur, vt contagio acquiratur, quoniam minus terreſtris eſt in hac materia, quæ vix adhærere poteſt,ſed craſſa quidem,ac humida,& viſciditate prædita, quæ & adhærere,& magis etiam in fomite firmari apta eſt.

Cætera autem non hærent,&c.] In hac parte alteri parti problematis ſatisfacit, cur nempe hydrops,attonitus morbus,& reliquæ febres non communicantur. Cauſas huius rei duas recenſet,quòd aut in ſuperficie materia morbos illos faciens non conſiſtat,aut certè etiam ſi extimam ſuperficiem occupet, huiuſmodi non eſt, vt aut euaporando ad diſtantia pertranſire poſſit,aut craſſitie,& lentore ſuo & communicari, aut diutius adhærere poſſit. & hoc manifeſtius explicauit Alexander loco propoſito 2.problem.42.cùm dicit. Cæteri ſanè morbi,aut poſiti intus cutem attingere nequeunt,nullàm-ve reddunt delibationem, vt aqua intercutis, vt ſtupor attonitus, aut cùm per ſumma corporis natet, nihil tamen humoris præ nimia ſua lentitate,ſiccitate, & corpulentia emittunt, vt albugo, vt lepra. aut poſiti quidem parte interiori ſunt, ſed quoniam nihil peſtilens, atque putrefaciens mittant,ſuum aliorſum tranſmittere vitium non poſſunt,vt febres crebriores,& ſolitæ.

Πρόβλ. θ.

Διὰ τί τὴν αἱμωδίαν παύει ἡ ἀνδράχνη καὶ ἅλες; ἢ ὅτι ἡ μὲν, ὑγρότητά τινα ἔχει; φανερὰ δ᾽ αὕτη μασσωμένης τε, κἂν συντεθῇ χρόνον τινά· ἕλκεται γὰρ ἡ ὑγρότης· τὸ δὲ γλίσχρον εἰς δυόμενον, ἐξάγει τὸ ὀξύ. καὶ γὰρ ὅτι συγγενὴς ἡ ὀξύτης σημαίνει. ἔχει γάρ τινα ὀξύτητα ὁ χυλός. ὁ δὲ ἅλς, συντήκων, ἐξάγει τὴν ὀξύτητα.

Probl. IX.

Cur dentium ſtuporem diſſoluit portulaca & ſal?an quia illa humiditatem quandam habet: manifeſta autem hæc eſt manducantibus: & ſi confringatur aliquando:elicitur enim humiditas:viſcidum autem permeans educit acorem: etenim

etenim quia acore conueniunt, excipitur. habet enim quendam acorem ille ſuccus. ſalutem liquefaciens extrahit etiam acorem.

Vel ex duobus iis vltimis conſtat veriſſimum eſſe, problematum libros hos continere ſolutiones quæſtionum Ariſtotelicarum: ſed non ita eſſe ab Ariſtotele ipſo diſpoſitas, nec in vnum volumen collectas. eaſdem enim ſæpiùs in eodem volumine non inculcaſſet. Sed cùm varios problematum libros pro varietate materiæ ſcripſiſſet, poterat vnum & idem ſub diuerſis titulis optimè accommodari, & ſæpiùs diſcuti: quæ ſi in vnum volumen colligebantur, abſurditatem, ſi bis aut ter eadem repetiiſſet, non mediocrem afferebant: ſic cùm quæſtio hęc ad materiam medicam, & ad partem curatricem optimè pertineret, optimè etiam prima ſectione ſub medicis problematis comprehendebatur. cùm verò ſympathia quadam, aut potiùs antipathia, portulaca & ſal opus hoc perficerent, optimè etiam in quæſtionibus de ſympathia comprehendi poteſt, nobis autem, ne vitium hoc tautologiæ imputetur, cùm copiosè ſatis prima ſectione problemate 37. eam explicuerimus, ad locum illum lectorem remittemus.

Πρόβλ. ι.

Διὰ τί [οὖν] ἡ κονία καὶ τὸ νίτρον οὔ; ἢ ὅτι στύφει, καὶ οὐ τήκει;

Probl. X.

Cur igitur cinis & nitrum non? An quia ſtringit, & non liquefacit?

Conſulenda eſt expoſitio 38. primæ ſectionis pro intellectione huius problematis.

FINIS TOMI PRIMI.

A91
1454230

Digitized by Google